Over dit boek

Dit is een digitale kopie van een boek dat al generaties lang op bibliotheekplanken heeft gestaan, maar nu zorgvuldig is gescand door Google. Dat doen we omdat we alle boeken ter wereld online beschikbaar willen maken.

Dit boek is zo oud dat het auteursrecht erop is verlopen, zodat het boek nu deel uitmaakt van het publieke domein. Een boek dat tot het publieke domein behoort, is een boek dat nooit onder het auteursrecht is gevallen, of waarvan de wettelijke auteursrechttermijn is verlopen. Het kan per land verschillen of een boek tot het publieke domein behoort. Boeken in het publieke domein zijn een stem uit het verleden. Ze vormen een bron van geschiedenis, cultuur en kennis die anders moeilijk te verkrijgen zou zijn.

Aantekeningen, opmerkingen en andere kanttekeningen die in het origineel stonden, worden weergegeven in dit bestand, als herinnering aan de lange reis die het boek heeft gemaakt van uitgever naar bibliotheek, en uiteindelijk naar u.

Richtlijnen voor gebruik

Google werkt samen met bibliotheken om materiaal uit het publieke domein te digitaliseren, zodat het voor iedereen beschikbaar wordt. Boeken uit het publieke domein behoren toe aan het publiek; wij bewaren ze alleen. Dit is echter een kostbaar proces. Om deze dienst te kunnen blijven leveren, hebben we maatregelen genomen om misbruik door commerciële partijen te voorkomen, zoals het plaatsen van technische beperkingen op automatisch zoeken.

Verder vragen we u het volgende:

+ *Gebruik de bestanden alleen voor niet-commerciële doeleinden* We hebben Zoeken naar boeken met Google ontworpen voor gebruik door individuen. We vragen u deze bestanden alleen te gebruiken voor persoonlijke en niet-commerciële doeleinden.

+ *Voer geen geautomatiseerde zoekopdrachten uit* Stuur geen geautomatiseerde zoekopdrachten naar het systeem van Google. Als u onderzoek doet naar computervertalingen, optische tekenherkenning of andere wetenschapsgebieden waarbij u toegang nodig heeft tot grote hoeveelheden tekst, kunt u contact met ons opnemen. We raden u aan hiervoor materiaal uit het publieke domein te gebruiken, en kunnen u misschien hiermee van dienst zijn.

+ *Laat de eigendomsverklaring staan* Het “watermerk” van Google dat u onder aan elk bestand ziet, dient om mensen informatie over het project te geven, en ze te helpen extra materiaal te vinden met Zoeken naar boeken met Google. Verwijder dit watermerk niet.

+ *Houd u aan de wet* Wat u ook doet, houd er rekening mee dat u er zelf verantwoordelijk voor bent dat alles wat u doet legaal is. U kunt er niet van uitgaan dat wanneer een werk beschikbaar lijkt te zijn voor het publieke domein in de Verenigde Staten, het ook publiek domein is voor gebruikers in andere landen. Of er nog auteursrecht op een boek rust, verschilt per land. We kunnen u niet vertellen wat u in uw geval met een bepaald boek mag doen. Neem niet zomaar aan dat u een boek overal ter wereld op allerlei manieren kunt gebruiken, wanneer het eenmaal in Zoeken naar boeken met Google staat. De wettelijke aansprakelijkheid voor auteursrechten is behoorlijk streng.

Informatie over Zoeken naar boeken met Google

Het doel van Google is om alle informatie wereldwijd toegankelijk en bruikbaar te maken. Zoeken naar boeken met Google helpt lezers boeken uit allerlei landen te ontdekken, en helpt auteurs en uitgevers om een nieuw leespubliek te bereiken. U kunt de volledige tekst van dit boek doorzoeken op het web via `http://books.google.com`

2 C29
DK63-2698
01 1068 62
Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

J. A. COMENII

JANUA LINGUARUM reserata.

Pro compendiosè Lingua Latina cum Rebus docenda.

Belgicâ versione

à JOHANNE SEIDELIO ornata.

J. A. COMENII

Ontsloote Deure der Taalen.

Om te gelijck met de Dingen selve / de Latijnsche Taal bekmoptelijck te leeren.

Met de Duytsche Vertaling,

Door JOHANNES SEIDELIUS versiert.

t'AMSTERDAM,

By JOHANNES WOLTERS, Boeckverkooper op 't Water. 1691.

Digitized by Google

Digitized by Google

Magnifico Amplissimo & Consultissimo Viro

D.D. CORNELIO JOANNI WITSONIO,

Amsterdamensium Reip. ex-Consuli Sapientissimo, ex Ordinibus Generalibus ad res maritimas Deputato dignissimo, prudentissimo,

NEC NON

Nobilissimo & Experientissimo Viro,

D. D. FRANCISCO DE VICK,

Med. Doctori eruditissimo, Practicoque solertissimo.

Editionis hujus Latino-Belgicæ Promotoribus faventissimis.

Nomine Hæredum JOH. SEIDELII omnem felicitatem precatur COMENIUS.

Magni Patroni & Fautores, Domini observandi.

Icturus genium debet habere Liber, inquit Martialis. Præsens iste Libellus (qui me agnoscit, & quibuscunque Linguis loquitur salutat, auctorem) quid genii habeat, nescio: habere tamen aliquid credidisse tot Viros doctos puto, qui eum non elogiis tantùm, sed & in varias linguas translatione, & in tot Regnorum Scholas introductione, innumerisque jam editionibus, dignati sunt. Nam simulac Anno 1634. prodierat, rude licet opusculum (ut ferè prima solent) reperti sunt mox qui eum Scholis commendare, adjunctisque versionibus juventutis usibus adaptare, certatim aggressi sunt: ut vix uno revoluto anno (præter Latino-Bohemicam nostram) aliquot diversæ editiones (*Latino-Polonica* Andreæ Wengerscii, *Latino-Germanica* Joh. Mochingeri, *Latino-*

Digitized by Google

Anglico-Gallica Johannis Ancorani) exstarent. Quibus post *Latino-Gallo-Italica* Nathanaelis Duez, & aliorum doctorum Virorum opera *Hungarica*, *Suedica*, tandem & (anno 1661) Hispanica versio, accesserunt. *Græcam* edidit *Zacharias Schneiderus* Lipsiæ, & mox Attico lepore *Theodorus Simonius* Amsterodami. Arabicam Belga quidam Alepi in Asia hospes adornavit, quam apud ipsum conspectam suo etiam idiomate populis suis loqui voluerunt *Turcæ*, *Persæ*, *Mogolenses:* & ut audio Armenii jam quoque, & Abissini in Africa. Quod majus, scripsit ad me his diebus Vir clarissimus, vicinæ Academiæ Professor, moliri quosdam Viros doctos ex hoc scalmo architectari Navem, ATLANTEM LINGUARUM, omnium Europæarum cum præcipuis Orientalium. Quid dicam? Si libellus iste Euangelium esset, gauderem cum Paulo Apostolo, *apertum esse mihi ostium magnum & efficax* (1 Cor. 16:9.) & cum Philadelphensi Angelo, *datum esse in conspectu meo ostium apertum, quod nemo possit claudere* (Apoc. 3:8.) exultarem denique beatum illud tempus, quod eminùs fidei oculis prospectans Propheta exultabat, *Dominum variis Scripturis prædicaturum esse Gentibus* (Psal. 87:6.) nostris effulgere diebus. Quod si nondum est, quid tamen vetat sperare, *Linguarum uniformem realemque culturam præludium fore illius temporis, quô Deus purum populis LABIUM reddere promisit, ut Omnes nomen Domini invocent, illique serviant humero unô?* (Soph. 3:9.) Certè hac methodo per omnia visibilia ad invisibilia, perque sensualia ad intellectualia, & per intellectualia ad ea quæ Fidei sunt; & sic per Creaturas ad Creatorem, & per omnia quæ nunc in tempore spectantur, ad ea in quæ nos ipsa æternitas (abyssо illius tandem absorbente omnia) deducet, lenis quædam & blanda ingeniorum manuductio est.

Præser-

Digitized by Google

Præsertim in hoc eodem Opusculo posterioribus curis pleniùs elaborato : ubi ut rerum omnium melioribus expressionibus universariæ Sapientiæ thesauriolus quidam haberetur, opera data fuit. *Errant enim, qui hocce in Libello nihil præter Latinæ Linguæ infundibulum quærunt ; aut tale quid venditandi nostram intentionem fuisse autumant. Aliud primariò spectatum fuit, & spectatur, longè sublimiore scopo : auxilia nimirum quoquomodo parare Scholarum illi morbo, quô multis annis juventus Verborum studiô, sine studio Rerum, distinetur.* Cui vitio ætatis primæ tractu adsueti, res agere aut demum vitæ genus ingressi discunt, aut per totam vitam nugas agunt: docti etiam logomachiis, hoc est de rebus & vocabulis contentionibus, ætatem terendo. Unde fit, ut paucissimis quomodo Verba & Res articulatim fiant, & legibus certis sese connectant, attendentibus: plerisque Res & Verba nunquam rectè intellecta promiscuè usurpantibus, Labyrinthos suos Mundus sine fine oberret. Tentatum ergò est hôc in speciem levi remediô (integræ alicujus Linguæ unius libelli ope addiscendæ illecebrâ) *totius Universi amplitudinem artificiosâ brevitate ob oculos pandi : si forte sic perpetuô Verborum cum Rebus nexu ad intellectum rerum ; Rerumque Naturalium cum artificialibus, & Artificialium cum moralibus, Moralium denique cum spiritualibus & Divinis, indivulsâ serie, ad ipsam ultimam rerum metam, Æternitatem, clarè pervidendam Ingenia eleventur :* bona cum spe, si Magistri hoc idem agant, minus quidem forsan ad eruditionis streperæ ostentationem, plus tamen ad solidæ sapientiæ fructum, è Scholis efferri posse. Quæ si non malè cogitata sunt, ut in hæc salutaria desideria conspirare bonis libeat omnibus optandum; atque si conspiratur jam, gratulandum est.

Digitized by Google

Ad præsentem Latino-Belgicam editionem veniendo, peroptandum erat Versionem ab aliquo indigena, idiomatis patrii potente, adornatam fuisse, si adornanda fuit: non verò ab homine extraneo, qualis *Johannes Seidelius (ὁ κομψότατος) gente Polonus*, fuit. Sed dum nemo manum admoveret, illum verò patriæ ruina, & eversæ penitùs domi fortunæ, honestâ aliqua actione panis fructum quærere cogerent; ille præterea in Belgicis Academiis annos aliquot agens Linguæ sibi qualem qualem comparasset usum; quicquid autem deesset ab amicorum lima speraret, ausus est rem aggredi: aliis nonnullis stimulos addentibus, subsidia promittentibus, ad capiendumque Methodi specimen filios suos institutioni ejus concredentibus, & tandem ut industriæ suæ fructum aliquem reportaret, *Illustrissimorum & Præpotentum D. D. Ordinum privilegio illum circummunientibus.* In quorum numero quia Vos duo, Viri sapientiâ & authoritate publicâ pollentes, fuistis, Opus verò hoc demum post Authoris fata (retardatum enim fuit variè) in lucem prodit, Vestro id pristino favori, Vestrorumque qui sic instituti fuerunt delectabili adhuc usui, per me insinuatum voluerunt Hæredes: demissâ cum requisitione, ut ne benevolum affectum, patrociniumque, retrahere dignemini. Nempe si quis Privilegia, quibus operosam Interpretis (dum in vivis erat) industriam honestè stimulandam prudenter judicastis, cum Illo mortuo mortua esse interpretari, alieniſque sudoribus inhiare, velit. Præsertim cùm Author ipse morte præventus, absolvere Opus non potuerit, per Viduam demum id continuari, perque secundum maritum (amicorum quidem ope, propriis tamen sumtibus, alieno etiam in subsidium vocato ære) finem imponi necesse fuit. Saltem ergò primæ hujus editionis

Digitized by Google

editionis Exemplaria ut sine ulla cujusquam inhibitione, Editorumque & Creditorum damno, distrahi queant, fas jusque est, & illi Vestrum Mæcenates, perque Vos publicum, humiliter advocant patrocinium. Mihi hic nec seritur nec metitur: rogo tamen ut illorum precibus, meæque interceſſioni, tantillum ponderis meſſe jubeatis. Ego Deum orabo, ut ſuper omnes Vos ſuam in omni rerum genere effundat benedictionem, Amen!

Bibliopolas autem dignis modis oro, ut quibuſcumque hoc idem Opuſculum noſtrum recudendi occaſio veniat (JANUAM LINGUARUM noſtram dico, ſive Latinum textum nudè, ſive cum tranſlationibus) *hoc idem Exemplar completum recudere libeat, non illud anterioris temporis rudimentum:* quale prima Leſnenſis editio, & quæ hanc ſequutæ (*Dantiſcana, Lipſenſis, Hamburgenſis, Londinenſis, Pariſina, Genevenſis*, & aliæ, *Amſterdamenſis etiam poſtrema quinque linguis*) fuerunt, quas pro meis non ampliùs agnoſco. Sed *Leſnenſem poſteriorem, Patakinam, Schaffuſienſem, Tigurinam, Tubinganam*, & hanc *Scidelianam*, non jam rudimentum, ſed elaboratius Opus, dicendam. Cur enim hîc etiam (& ubicunque in rebus inferioris ordinis) non imitemur Apoſtolicam illam ad majora & meliora progrediendi methodum? *Cùm parvulus eſſem* (inquit) *loquebar ut parvulus, ſapiebam ut parvulus, cogitabam ut parvulus: factus autem Vir deſerui puerilia.* (1 Cor. 13: 11.) Non ignoro mihi à quibuſdam vitio dari, quod mea hæc (vel alia etiam quædam) mutem: quaſi vero quamdiu in vita ſumus non ſapientiæ diſcipuli ſimus: aut Sapientiæ non ſit proficere. Proficere autem quid eſt, niſi imperfectionem, aberrationes, mendaſque agnoſcere, & in melius mutare? Mea ſic fuit in hanc uſque ſenectam ratio, *melioribus eſſe intentum:* nec pœni-

Digitized by Google

pœnitet. Si cui immobilem esse, decretaque & facta sua pro Mercurialibus statuis haberi, & adorari, allubescit, suo abundet sensu. Me, Divinæ sapientiæ vestigia prementem, si quis volet sequi, dabit Deus ut his majora & meliora videat, *RERUM JANUAM*, seu *ipsius REALIS SAPIENTIÆ* (cujus hi Philologici lusus nonnisi præ-lusiones fuerunt) *PORTAM*. Quod Apostolico sigillô, *Si Dominus voluerit, & vivamus* (Jac. 4: 15.) obsignatum esto. Amen.

Digitized by Google

INGANG
INTROITUS
IN DE DEURE
IN JANUAM

Der Latijnsche tael.
Latinæ linguæ.

I.

De Inhoud van 't eerste Hooft-stuk.
Argumentum primi Capitis.

Lector salutatur, 1: *rogatur*, *quid quærat*, 2: *docetur*, *Eruditionis fundamentum consistere in* Nomenclatura Rerum, 3, 4: *præmunitur contra imaginationem difficultatis*, 5: *animatur*, 6: *& docetur ordinem sequentium*, 7: *in* Naturalibus, 8; Artificialibus, 9; Politicis, 10; Religiosis, 11. *Ita fore omnia nota*, 12: *jucundâ lustratione*, 13: *& utili*, 14.

1. Zy gegroet vrienbelijke Leser.
Salve amice Lector.

2. Zoo ghy vraeght / wat het zy Geleert te zijn?
Si rogas, *quid sit Eruditum esse?*
Antwoorde ik / het onderscheydt der dingen te kennen, en een iegelijk dingh met sijn eygen benaminge te konnen *se*, *& quamque rem suâ propriâ appellatione posse* beteykenen.
signare.

Digitized by Google

3. Niet meer als dat ick niet sonderlings. Die heeft gelept den grond
Nihilne præterea? Nihil. adeò. Is posuit Fundamentum
der geheele Geleerthepdt/ die de Woozt-benaminge der Dingen vernuf-
totius Eruditionis, qui Nomenclaturam Rerum ratio-
tighlik heeft doorgeleert.
nabiliter perdidicit.

4. Want de Woozden zijn de kentekens der Dingen: als de Woor-
Nam Vocabula sunt notæ Rerum: Ver-
den recht gehat worden/ soo dat men ook de Saken selfs: en worden
bis rectè perceptis, percipiuntur etiam Res ipsæ; &
beter beyde te gelijk geleert/ als elk bysonder.
meliùs utrumq; junctim discitur, quàm separatim.

5. Maer dat is misschien swaer? Seer licht/ by al-dien men gaet/met
At id est forsan difficile? Facillimum, si eatur,
een wel-geboegh de ordeninge/ na welke de Dingen in haer selven af-ge-
concinno ordine, quô Res in se ipsis dige-
deelt zijn/ en een gewilligheyt/ ende neerstige op-merkinge daer by zy.
stæ sunt, lubentiaque, & sedula attentio adsit.

6. Durst my rechts-weegs volgen! Ik sal U leyden door alle dingen/
Aude me rectâ sequi! Traducam Te per omnia,
en U de dingen een voor een toonen/ daer waerse zijn: en ik salse alsoo
Tibiqve Res singulas ostendam, ibi ubi sunt, & appellabo
noemen/ gelijkse moeten genoemt worden.
sic, quomodo sunt appellandæ.

7. Al wat wy gesien sullen hebben/ segh ick/ sal ik u noemen/ en sal
Quicquid conspexerimus, inquam, nominabo tibi, &
eerstelijk de geheele sake beschrijven/op dat ghy weet/wat het zy: dan zijn
primò *totam rem* describam, ut scias, quid sit: tum *ejus*
deelen, ten eynde ghy mooght verstaen/ wat het in heeft: eyndelijk zijn
partes, ut intelligas, qvid habeat: demum *illius*
onderscheydentheden, dat u bekent worde/op hoe veel manieren iets zy/
differentias ut tibi notescat, quot modis aliquit sit,
handele/ afneme: en hoe 't selve in 't Latijn eygentlik uytgesprooken
faciat, deficiat: & quomodo id Latinè propriè efferendum
moet worden.
sit.

8. Wel aen/ laet ons in de open lucht gaen! daar sult ghy beschou-
Eja, prodeamus *sub dium!* ibi contemplabe-
wen/

Digitized by Google

wen / wat al Godt van den beginne vooꝛt gebꝛacht heeft / en noch dooꝛ
trix, quicqvid Deus ab initio produxit, & adhuc per
de natuur werkt.
naturam operatur.

9. Daer na sullen wp toegaan na de Landeryen, Ambachts-winkels,
Post adibimus *Villas*, *Opificinas*,
en Schoolen: daer ghy sult sien / hoe de menschen die Goddelijke wercken
& *Scholas*: ubi conspicies, qvomodo homines illa Divina opera
soo wel aanwenden tot haer gebꝛuyk / als ook haar self onderwijsen / in
tùm accommodent suis usibus, tum se ipsos erudiant, in
Konsten / Zeden / Talen.
Artibus, Moribus, Linguis.

10. Daar van daen sullen wp ingaen in de Huysen, Raedthuysen,
De hinc intrabimus *Domos Curias*,
en Voꝛsten Hoven: om te besien / hoedanigh de Gemeynten geregeert
Principumq; Aulas: ad spectandum, qualiter Communitates geran-
wooꝛden.
tur.

11. Eyndelick sullen wp besoeken de Kerken: alwaer ghy aenmerken
Tandem visitabimus *Templa*: ubi observabis
sult / hoe verscheydenlijk de Aertsche menschen haren Schepper soecken te
quam diversè Mortales suum Creatórem quærant
eeren / en met hem geestelijk vereenight te wooꝛden: en hoe Hy wederom
venerari, illique spiritualiter uniri; & quomodo Ille rursum
alle dingen bestiert dooꝛ sijn almachtigheyt.
omnia moderetur persuam omnipotentiam.

12. Alsoo sal ons alle dingen in 't gesicht komen / de welcke ergens
Ita nobis cuncta in conspectum venient, quæ usquam
sijn / ofte geschieden / en sullen u bekent wooꝛden (dooꝛ een vernuftige acti-
sunt, vel fiunt, ubique innotescent (rationabili in-
schouwinge / en naem-gevinge der Dingen) de Natuurlicke saken self,
spectione, ac nomenclatione Rerum) *Naturálet res ipsa*,
de Konstelijcke, Seedelijcke, Goddelijcke, en de geheele suyvere Latij-
Artificiales, *Morales*, *Divina*, *totaque pura Lati-*
sche tael.
nitas.

13. Verschrikt ghy / dat wp soo veel dooꝛ te gaan hebben? Vertrouwt /
Pavescisne, quòd tam multa transire habemus? Confide,
en weest kloekhertigh! Ter wijl wp recht upt en geduriglijk sullen gaen /
& esto bono animo! Dum rectâ & continuò ibimus
sullen

Digitized by Google

sullen wy 't haestigh nomen dooz-lopen/noch en sal u soodanige genoeg-
citò poterimus pertransire, neque tam jucun-
lijcke wandelinge niet verdzieten/ alwaer altijdt nieuwe schouw-werken te
dæ neambulationis te tædebit, ubi semper nova spectacula
doozschijn sullen komen.
obvenient.

14. Bidt Godt/dat hy tot het dooznemen wil geluk geven! en so ghy
Ora Deum, ut institutum fortunet! & si
my wakker sult willen nabolgen/soo hoopt een goeden dooztgank/meer
me alacriter voles subsequi, spera bonum profectum, ultra
als ik belove.
quàm promitto.

II.

De eerste Gedaente des Werelts/ de Elementen.
Prima Forma Mundi, Elementa.

Spectamen Mundi, 15, *Cœli*, 16, *Aquæ & Terræ*, 17, *Aëris que*, 18: Elementorum, *scilicet*, 19, *è quibus omnia sunt*, 20.

15. Siet/ wy zijn onder den blaeuwen hemel! kijkt nu rondt-om!
En, sumus sub dio! Circumspice jam!
Al wat ghy siet/ om hoogh en om laegh/ voozwaerts/ en achterwaerts/
Quicquid vides, sursum & deorsum, prorsum & retrorsum,
ter rechter en ter slinker zijde/ is de WERELT.
dextrorsum & sinistrorsum, est *MUNDUS*.

16. Dat ruyme Verwulffel/ boven ons in 't ronde upt-gespannen/
Ille spatiosus Fornix, suprà nos rotundè expansus,
wozt genoemt de HEMEL.
vocatur *COELUM*.

17. Maer dese Vloer onder onse voeten gelept/ en met WATEREN
Hoc autem Pavimentum nostris pedibus suppositum; & *AQUIS*-
hier en daer bevloept/ is de AERDE.
hinc inde circumfluum est *TERRA*.

18. Eyndlijk die doorschijnende ruymte/ dewelke ons van alle kanten
Denique istud pellucidum spatium, quod nos undique
omcingelt/ en gelijkelijk tusschen het verwulfsel en de vloer lept/ wozt ge-
ambit, & æqualiter fornici ac pavimento interjacet, di-
noemt de LOCHT.
citur *AER*.

19. Dese

19. Dese vier HOOFT-STOFFEN, aenstonts in de Scheppinge
Hæc quatuor *ELEMENTA*, mox in Creatione
voort-gebracht/ uyt een ongeformde en duystere klomp/ zijn daerom in
producta, ex informi & tenebroso Chao, sunt ideò in
gewesten onderscheyden/ op dat de andere Schepselen daer in souden kon-
regiones discreta, ut reliquæ Creaturæ in illis pos-
nen woonen/ en daer van geboet worden/ en als sy ondergaen/ in de selve
sent habitare, atq; ex illis nutriri, & cùm intereunt, in illa
wederom ontlaten worden.
rursum resolvi.

20. Alle plaetsen zijn vol Elementen/ en sulks door een onverbroken
Omnia loca sunt plena Elementis, idque irruptâ.
t'samen-hanginge/ met een geduyrige aen malkander-wrijvinge/ en ver-
cohærentiâ; cum perpetuo ad invicem tritu, ac mi-
menginge: waer uyt daer na de bederdinge der dingen/ en een nieuwe
stione: unde postea corruptio rerum, novaque
voort-teelinge van andere voortkomt.
generatio aliarum provenit.

III.

De Ster-hemel met de Gestarnte.
Æther cum Astris.

Sidera, 21: Sol, *effector Diei*, 22. *& Anni*, 23, *& Temporum*, 24. Luna, 25, Planetæ, 26. Stellæ, 27, *etiam invisibiles*, 28. Cometæ, 29.

21. Siet op na den Hemel! Siet daer de Gestarnte/ de duysternisse
Suspice, *Æthera!* Ecce ibi Sydera, tenebras
met haer licht-stralen verlichtende/ en met hare brandt de Ele-
suis lucidis radiis illuminantia, & suo ardóre Ele-
menten verwarmende/ en versmeltende; als ook de tijden ons afme-
menta excalefacientia, atque colliquantia, ut & tempora nobis dime-
tende met haren geduyrigen loop/ (diese van haer vuerige kracht
tientia suo perrenni cursu, (quem à sua flammante vi
hebben.)
habent.)

22. DE SON is de helderste onder de gestarnte/ zijnde een oorsprong
SOL est fulgentissimus inter sydera, origo

Digitized by Google

van ons licht: de selve maekt ons met haer tegenwoordigheyt den dagh/
nostræ lucis: facit nobis suâ præsentiâ diem,
(die men noemt den Borgerlijken) met haer afweseníheydt de nacht;
(quem vocant *Civilem*) absentiâ noctem:
terstont na haer ondergang wordt het avondt/door haer opgang komt de
mox post ejus occásum vesperascit, ánte ejus exortum venit
Dageraet/en wordt terstont dagh. Als het licht wort/noemen wy't de
Aurora, móxque diescit. Cùm lucescit, vocamus
Morgen-schemeringe; als het nacht wort/Schemer-avont.
Diluculum; cùm nocteścit, Crepusculum.

23. De selfde Son maekt de Lente, met haer jaerlijkse naderinge tot
Idem Sol facit *Ver*, suâ annâli propinquatione ad
ons; maer den herfst door haer afwijkinge van ons: en aem weer zijden
nos; Autumnum verò suâ recessione à nobis; & utrobique
de Lentelijke en Herfstlijke Gelijk-nachtigheydt. Als sy op't hooghst
Vernum & *Autumnále* Æquinoctium. Cùm summus
loopt/geeft sy den Langsten dagh/als ook den Somer ende de hitte; maer,
fertur, dat Solstitium, ut & *Æstátem* atque æstum; cùm
als sy op't leeghste is/den korsten dagh; en begint als dan de Winter,
verò imus est, Brumam? orditurque tum *Hiemem*,
en de koyst.
& gelua.

24. Van de Sonne dan ontstaet voornamentlijk de afmetinge der tij-
A solè igitur exoritur primariò dimensio tem-
den: dewijl haer omme-loop den (Natuurlijken) Dagh maekt: dewelke
porum: quia ejus circúitus (*Naturalem*) *Diem* facit: qui
gedeelt wort in vier-en-twintigh Uren, een uur in sestigh Minuten: seven
dividitur in quatuor & viginti *Horas*, hora in sexaginta *Minúta*: septem
dagen geven een Week, vier der selve maken een Maend: twaelf maenden
dies dant *Hebdomadam*, quatuor harum faciunt *Mensem*: duodecim menses
doen t'samen een Jaer, honderd jaren een Eeuwe.
constituunt *Annum*, centum anni unum *Seculum*.

25. De MAEN als een stadt-houdster van den afwesende Sonne/
LVNA vicaria absentis Solis,
schijnt niet met haer eygen licht/maar met het ontleende van de Sonne;
splendet non suo lumine, sed mutuatio Solis:
van de welke sy altijt bestraelt zijnde aen't halve deel van haer kloot/die
à quo semper irradiata media parte sui globi, illam
verlichte tronie tot ons inwonders der aerde niet altijt en keert: derhal-
illuminatam faciem nobis habitatoribus terræ non semper obvertit: ideò
ven

Digitized by Google

ben alsse van de selve afdwaelt/schijnt sy ons/nu wassende, dan afgaende:
dum ab illo divagátur, paret nobis, jam *crescens*, jam *decrescens*:
nu vol, dan bultig: nu half, dan sickelkrom, nu gansch gene: en maakt
jam *plena*, jam *gibbosa*: jam *dividua*, jam *falcáta*, jam *nulla*: facitque
de nacht nu helder-licht, nu lichtachtigh, nu stik-duister.
noctem jam *illustrem*, jam *sublustrem*, jam *illúneem*.

26. Behalven dese twee groote Lichten / besit by helder nacht drie
Præter hæc duo Luminaria, vise seréna nocte mi-
derley STARREN, eerstelijk vijfdwalende (die men Planeten nc...)
plices *STELLAS*, primùm *quinq; erraticas* (quas Planetas vocitant)
veranderende haer beweginge en afgelegentheyt/ so wel van malkander/
variantes suum motum & distantiam, tam à se invicem,
als van ons: den bleeken Saturnus, den helderen Jupiter, den vuur-roo-
quàm à nobis: pallidum *Saturnum*, splendidum *Jovem*, rutilan-
den Mars, den seer stralenden Mercurius, en de schone Venus; de welke
tem *Martem*, valdè radiantem *Mercurium*, venustamqve *Venerem*; que
(negen maenden) voor de Son gaende / en des morgens schijnende/ de
(novem mensibus) Solem antecédens, & manè coruscans,
Morgenstar genoemt wert: doch de Sonne (even so veel maenden) navol-
Lucifer cognominatur; Solem autem (totidem menses) inse-
gende/ en des avonts schijnende/ de Avond-starre,
quens, & vesperi collucens, *Vesperúgo*.

27. Daarna besit de vaste Sterren, (dat is/de onbeweeghlijken onder
Dehinc vise *fixas Stellas*, (hoc est, immotas inter
haerself van afgelegentheyd) vestroopt zijnde door den geheelen hemel
se distantiis) sparsas per totam æthe-
schen kloot; de welke ghy van de planeten kunt onderscheyden door de-
ræam sphæream; quas à planetis internoscas
flikkeringe: want gene flikkeren/ dese niet alsoo: behalven dat ook
scintillatione: illæ namq; scintillant, hi non item: præterquam quòd etiam
uyt Venus en Mercurius een bevende glans uyt schijnt.
è Venere & Mercurio tremulum jubar emicat.

28. Daer zijn ook seer kleyne sterretjens / sonder verrekijkers onsien-
Sunt & exiles stellulæ, sine conspicillis incon-
lik/ de welke alleenlik om sich een schijnsel stroyen: als te sien is in die
spicuæ, quæ duntaxat circa se splendorem spargunt: ut vidére est in illo
witachtige krink/sich door het midden des gesternden Hemels streckende/
albido circo, per medium stellati Cœli porrecto,
die men den Melkwegh noemt.
quem *Lacteam viam* vocant.

Digitized by Google

29. De sterren van de derde soorte zijn ongemeene/seer selden verschijnende/ gehaerde ofte gebaerde/ofte gestaerte: wy noemen se COMEETsterren: de welke of-se met haer eigen / oft met een vreemde glans/schijnen / is onseker.
Stellæ tertii generis sunt extraordinariæ, rarissimè apparentes, crinitæ aut barbatæ, vel caudatæ: nuncupamus COMETAS: qui proprione, an aliéno fulgore, fulgeant, est incertum.

IV.

Het Vuyr met de vuyrige verhevelingen.
Ignis cum Meteoris ignítis.

Ignis *sublunaris*, 30; *gradus ejus*, 31. *Incendium*, 32, *Flamma*, 33. *Torris & Carbo*, 34. *Meteora ignita*, 35, *Fulgura*, 36. *Fulmina*, 37.

30. Ghy hebt beschouwt de hemelsche onuytbluschelijke vuyren: onse ondermaensche worden door de vettigheyt der dingen onderhouden/ dese verteert zijnde gaet het uyt: koestert met sijn warmte watter na by is/ en verbrant door hitte 't geen hem naest is.
Contuitus es fidereos inextinguibiles ignes: noster sublunáris pinguitudine rerum alitur, hâc absumtâ exstinguitur: fovet suo calore propinqua, & urit ardóre proxima.

31. Al wat dorre is / ontsteekt lichtelijk / en terstond glimt het, dan vlamt het, en soo 't doorblasen wort/ blaekt het: en verbrandt zijnde wort het verandert in gloed en assche. Maer 't gene vocht is (en noch veel meer/ dat nat is) dat rookt, smookt, kraekt, werpt in het branden vonken van sich.
Quicquid *aret*, id *ardescit* perfacilè, & mox *gliscit*, tum *flammat*, ac si perflatur, *flagrat*: crematúmque redigitur in favillas & cineres. Quod autem humet (multò autem magis, quod madet) id *fumat*, *fumigat*, *crepitat*, *disjectat* in ustione *scintillas*.

32. Een heel kleyn vonksken ontsteekt lichtelijk / alwaer het op valt / het zy van stroo / of 't van werk / oft andersints bequaem om te
Perexigua scintillula incendit facilè, in quicquid incidit, vel stramentitium, vel stupeum, vel aliàs idoneum.

Digitized by Google

ubranden: maer ghy op dat ghy den brandt uptbluscht / dooft daedlik
flammescere: sed tu ut incendium restinguas, comprime vopsestim
de blamme upt / oft gieter water op / oft werp dan malkanderen het
flammam, vel super funde aquam, aut disjice
brand tupgh.
fomitem.

33. De blamme is een brandende rook / dewelke aan de schoorsteen
Flamma est ardens fumus, qui fumatio
hangende / en dik geworden zijnde / roet genoemt wort: dat dik wils afge-
adhærens, spissatus fuie, sulígo dicitur: quæ sæpius abra-
schraept moet worden / op dat het niet in den brand come.
denda est, ne ignescat.

34. Een brandend hout sult ghy noemen een Vuyrbrand: een uptge-
Ignítum lignum vocabis Torrem: extin-
bluscht / een Gedoost houd: maer een deeltjen dan 't selve een Doove-kole:
ctum, Titionem: particulam autem hujus Carbónem:
dewelke soo sy noch gloeyt / een Gloeyende koole is.
qui si etiamnum candet, Pruna est.

35. Dingen door hitte droogh gewrogten / geben dan haer droogе
Res actu torrefactæ, emittunt siccas
Dampen, dewelke in de lucht geheben / en aldaer ontsteken zijnde / verwec-
Exhalationes, quæ in aërem sublimatæ, ibique accensæ, excи-
ken vurige verhevelingen, die schielik verdwijnen: als daer zijn (1) Schieren-
ant ignea meteora, subitò disparentia: ut sunt (1) Cadentes
de sterren, (2) Vliegende Draken, (3) Dwael lichten, (4) insgelijks Weer-
stellæ, (2) Volantes Dracónes, (3) Fatui ignes, (4) item Ful-
lichten, (5) Schijnsels, (6) Wolke-scheuringe (Gapinge.)
gétra, (5) Coruscationes, (6) Chasmata.

36. Maer als die selve Dampen na de ontsteekinge onder malkander
Quum verò isti Halitus post incensionem inter se colli-
tegen een slooten / en Blixem en Donder met een schriklik gerack ver-
duntur & Fulgura atque Tonitrua cum terribili fragore
wekken / dan doet het weerlichten, donderen, blixemen, dat wy daer voor
cient, tum fulgurat. tonat, fulminat, ut
verbaest verschrikken.
attoniti expaveſcamus.

37. De Blamme daer upt-geslingert komende / wordt genoemt
Flamma inde evibrata dicitur
Donder-strael: dewelke sich in een oogenblik verspreydt / en al wat
Fulmen: quod se momento dilatat, & quicquid

Digitized by Google

daer van getroffen wort, wort seer schielik doorgedrongen, om ver gesla-
eo *icitur*, desubitò *penetratur*, *discuri-*
gen, valt ter neder; wort ook somwijlen versengt, of ganschelik verbrant.
tur, *concidit*: quandoque & *amburitur*, vel penitùs *comburitur*.

V.

De Lucht met de Winden.
Aër cum Ventis.

Aëris *agitatio*, 28. *Calor & Frigus*, 39. *Aura*, *Procella*, *Turbo*, 40. *Ventorum nomina*, 41. *& Vires*, 42. *Terræ motus*, 43.

38. De Lucht wort gedurig gedreven / (overmidts sy de bestralinge
Aër perpetim agitatur, quia radiationi
van het gestarnte onderworpen is) en dat seer nuttelik / om den wasdom
siderum expositus est) idque valdè utiliter, ob vegetationem
der dingen: dies zijn hare toestanden en wayingen verscheyden.
rerum: hinc sunt ejus *status & flatus* diversi.

39. Soo-se heet wort, dan wortse dun, en verbreyt sich buyten haer
Si *calescit*, tum *rarescit*, & dilátat se extra se
selfs: als-se koud wort, dan wortse dik, en wringt sich te samen binnen
quum *frigescit*, tum *spissescit*, & contorqvet se intra
haer selfs: aen weder-zijden staet-se stil/soo se gerust is; beweeght zijnde/
se: utrobique stat, si quietus est; si commotus,
wayt-se / nu sachter / dan heftiger.
flat, nunc leniùs, nunc vehementiùs.

40. Een sacht Luchtjen wayende / verquikt ons: een onstuymige
Lenis *Aura* spirans, focillat nos: impetuosa
Storm-windt schuddert de dingen / slaetse om / werptse ter aerden. Een
Procella quatit res, procellit, prosternit.
Draywindt in een dwerrel sich omdrayende / ontroert alles: tot dat hy
Turbo in gyrum se circumagens, turbat omnia: donec
stil wort / en gaat leggen.
mitescat, & conquiescat.

41. De Hooft-winden met haer middel-winden / en andere tusschen
Cardinales venti cum suis medianis, reliquisque inter-
heyden lopende / hebben soodanige namen: (Van Oosten) waeyt
currentibus, habent ejusmodi nomina: (*Ab Oriente*,) flat

de

Digitized by Google

de Ooste-wint / Oost-zuyd-oost / Zuyd-oost / Zuyd-zuyd-oost:
Subsolanus, (*Eurus*) Euronotus, Vulturnus, Phœnicias:
(Van Zuyden) de Zuyde-wint / Zuyd-zuyd-west / Zuyd-
(*à Meridie*,) Auster, (*Notus*) Libonotus Africus,
west / West-zuyd-west: (van Westen,) de Weste-wint / West-
(*Libs*) Notolibius: (*ab Occasu*) Zephyrus, Corus,
noord west / Noord-west / Noord-noord-west: (van Noorden,)
(*Caurus*,) Thrascias (*Hypocorus*) Circius: (*à Septentrione*,)
de Noorde-wint / Noordnoord-oost / Noord-oost / Oost-noord-oost.
Aquilo, Boreas. Cæcias, Euro-aqvilo.

42. De Noorde-wint en Ooste-wint verharden / verstrengen / doen
Boreas & *Eurus* asperant, adstringunt,
vriesen: de Zuyde-wint en Weste-wint versachten / ontlaten / ontdoyen,
gelant: *Auster* & *Favonius* remolliunt, resolvunt, regelant.
De Jaer-winden wayen op-gesette tijden van 't jaer / nochtans anders
Etesiæ flant statis temporibus anni, tamen aliter
elders.
alibi.

43. De Lucht verbult ook de onderaerdsche hollen / wiens wayingen
Aër explet etiam subterreas cavernas, cujus flamina
aldaer beroert zijnde / terwijlse soeken uit te bersten / de aerde doen beven /
ibi concitata dum quærunt erumpere, terram tremefaciunt,
waar uyt de Aerd-bevinge voort komt: uytberstende / doen se deselve
unde Terræ motus existit: dum erumpunt, cogunt eam
nederstorten / van waer den Aerd val sijn oorspronk heeft.
desidere. unde Labes exoritur.

VI.

Het Water met de Waterige hoogh-vliegende Dampen.
Aqua eum aqueis Meteoris.

Aquarum *origo*, 44: *differentia à sapore*, 45, & *à fluxu*, 46, 47. *Mare*, 48. *Sinus*, *Insula*, 49. *Vapores*, *Nebula* & *Nubes*, 50. *Ros*, *Pruina*, *Nix*, 51. *Pluvia*, *Imber*, *Grando*, *Vrédo*, 52. *Stilla*, *Bulla*, *Spuma*, *Stiria* & *Glacies*, 53. *Halo*, *Parelius*, *Iris*, 54.

44. Het water wellet op uyt een welle / springt uyt een fonteyne /
Aqua *scaturit* è latice, *salit* è fonte,
sijght

sijght (lekt) door-spleten / vloeyt op 't blakke: wiens kleynste deel een
manat per rimas, *fluit* in plano: cujus minima pars
Droppel, het grootste de Zee genoemt wort.
Gutta maxima *Mare* dicitur.

54. Soute fonteynen worden Sout-putten genoemt: suerachtige /
Salsi fontes *Salinæ* dicuntur: acidi,
Suer-bronnen: warme / Warmbaden: gene dienen om sout af te kooken /
Acidulæ: calidi, *Thermæ*: illæ asserviunt sali decoquendo,
die tot geneeß-dranken / dese tot badinge van de ongesonden.
istæ medicabili potioni, hæ lavationi morbidorum.

46. De Beecken vloeyen uyt bron-aders, vloeyen te samen in rivieren,
Rivi emanant è *scatebris*, confluunt in *fluvios*,
van in groote stroomen binnen haer oevers af-vlietende. Maer een
tum in *flumina* intra suas ripas defluentia. *Amnis*
kromme-beek is een rivier hier en daer omvloeyende: een Ruisch beek,
verò est fluvius huc illuc circumfluus: *Torrens*,
een rivier uyt regen wateren versamelt / snellik af-lopende: een Over-
fluvius è pluvialibus aquis collectus, rapidè decurrentibus: *Elu-*
spoelinge, een rivier uyt sijn stroom-graften over-lopende / en het landt
vio, fluvius è suis alveis exundans, & agros
verwoestende.
devastans.

47. Een Stroom sult ghy noemen / daer het water vloeyet: een Draey-
Fluentum nuncupabis, ubi aqua fluit: *Vor-*
kolk en Wervel-poel, daer het draeyt; een Verslind-kolk, als het hem self
ticem & Gurgitem, ubi gyratur; *Voraginem* ubi se ipsam
verslindt; een Afgrond, daer het grondeloos is. Soo ergens het water
absorbet; *Abyssum*, ubi fundi expers est. Sicubi aqua
een voortvloeyinge / en afloop ontbreekt / daer swelt het op / en stort sich
profluvio, ac decursu destituitur, ibi tumet, ac diffundit
uyt in Staende waters, en Meyren: Morassen zijn flaeuwe op-wellingen
se in *Stagna*, & *Lacus*: *Palúdes* sunt languidæ scaturigines
sonder vloet: de Stink-poelen een t'samenvloeyinge van modder.
sine fluxu: *Lacúna* confluvium limi.

48. DE ZEE is sout gelijk peeckel: wiens Wateren tweemael des
MARE est salsum ad instar muriæ: cujus *Undæ* bis de
daeghs van een inwendige beroertenisse opswellen / en van daer af na de
die ab intranea æstuatione intumescunt, & exinde ad
stranden toe-vloeyende / in de Zee kuylen sich instorten: en van ontswel-
littora affluentes, in *Æstuaria* se defundunt: tumque detu-
lense

Digitized by Google

lense weder/ en ebben weder-keerighlik met een afgrijslik geluyt/ voor-
ment rursum, & refluunt reciprocè cum horribili sonitu, ma-
namelik tusschen de Zee-engten.
ximè inter *Freta.*

49. De selfde Zee/ daerse het aerdrijk ongelijckelik scheydet/ maektse
Idem Mare, ubi tellúrem inæqualiter terminat, efficit
of een Inham of een Uythoek: daerse allenthalven rondsom spoelt/ een
aut *Sinum* aut *Promotorium*: ubi undique circumluit,
Eyland: daerse ten meestendeel aen spoelt/ een half Eyland: 't welk de
Insulam: ubi majóri parte alluit, *Peninsulam*: quam
Engte des lands aen het Vaste land voeght.
Isthmus *Continenti* jungit.

50. De waterige Dampen trekken om hoogh; door de welke als de
Aquosi *Vapores* sursum feruntur; quibus cum
lucht dik wort/ wortse geseyt met wolcken te betrecken: doch het wolk-
aër crassescit, dicitur *nubilare*: Nubilum verò
achtige/ of de dicke donkerheyt dicht by de aerde/ is Nevel (van waer het
seu spissara calígo prope terram, est *Nebula* (unde
dauwt;) hoger verheft zijnde/ een Wolke (van waer het regent/ sneeuwt/
rorat;) altiùs sublevata, *Nubes* (unde pluit, ningit,
hagelt;) nergens sienbaer/ Heldere lucht.
grandinat;(nullibi conspicua, *Sudum.*

51. Een waesminge by daegh verwekt/ en door de nachtlijke koude
Evaporatio interdiu excitata. nocturnáque frigedine
dik-geworden/ en aen de kruyden klevende/ geeft den Dauw; (die men
conspissata, herbisque accorporata, dat *Rorem*; (quem
als-se honigh-soet is/ Meeldauw noemt; den vriesenden/ Rijp;) maer een
mellitulum *Mannam* vocant; gelascentem, *Pruinam*) at
noch hooger verheven damp/ door grooter koude t'samen gevrosen/ (in
elevatior vaporatio, majori frigore concreta, (in
schuymende droppeltjes gelijk vlokken) geeft Sneeuw.
spumescentes guttulas ceu floccos) dat *Nivem.*

52. De afdruypinge van een wolke in water ontlaten/ soo-se kleyntjens
Destillatio nubis in aquam resolutæ, si *minutátim*
geschiet/ wort genoemt een Dauwinge; by aldien langsaem, een Regen;
fit, dicitur Roratio; si *lentè*, Pluvia;
soo dickelik/ een Plas-regen; by aldien geweldigh/ een Stort-regen; soo
si densè, Imber, si impetuosè, Nimbus, si
de druppels in 't afvallen tot ys worden, Hagel: soo-se te seer verhitten,
guttæ inter delabendum *conglaciantur*, Grando: si nimis *incalescunt*,

Gewas-

Gewas-brand / 't gewas met brandt ver sengende.
Uredo, plantas rubigine adurens.

53. Een Druppel druppende uyt den regen/ is een vallende druppel;
Gutta stillans è pluvia, est *Stilla*,
de welke in 't water afvallende/ een Bobbel maakt; gelijk een ophopinge
quæ in aquam decidens. *Bullam* facit; sicut conglobatio
van seer kleyne bobbels / Schuym; maer als de afdruppinge stijf wordt /
minutissimarum bullarum, *Spumam*; sed cùm stillatio rigescit,
worden 't Ys-kegels: als het water bevriest (staende of vloeyende) Ys.
fiunt *Stiriæ*: cùm aqva congelascit (stando vel fluendo) *Glacies*.

54. Een krink in een douwachtige wolke witachtig zijnde (om de
Circulus in roscida nube albicans (ob
groote Lichten) wort een Hof genoemt; het sonnen-beeld (ter zijden van
Luminaria) *Halo* vocatur; solare simulacrum (ad latus
de Sonne) een Bysonne; het maengelijke/ een Bymaen: De Regenboog
Solis) *Parelius*; lunare, *Paraseléne*: *Iris*
is een veelverwigen boogh / somwijlen tegen de Sonne gestelt; wiens
est versicolor arcus, quandoque Soli contra positus; cujus
bleekheyt een aenwijser is eens toekomende regens/ des selfs klaerheydt
pallor index est venientis pluviæ, ejusdem claror
en helderheyt eens overgaende.
& serenitas abeuntis.

VII.

De Aerde met het Berg-gewas.
Terra cum Mineralibus.

Terra exteriora, 55, *& interiora*, 56. *Pulvis & Lutum*, 57: *Argilla*, *Marga*, *Creta*, *Rubrica*, 58.

55. Siet nu neder na de Aerde/ hoe wyde Vlakten datse hier heeft/ daer
Despice nunc ad Terram, quàm vastas *Planities* hic habeat, ibi
berghskens en uytstaende heuvels: elders oneffene plaetsen, ja ook hooge
tumulos & eminentes *colles*: alibi *fragosa loca*, imò & altos
bergen, en dieye valleyen; seer hooge en afgebrookene rotsen, en steyle
montes, profundasq; *valles*; arduas & abruptas *rupes*, præcipitesq;
kloven; hier kruyd-groene sooden, daer dorre brand-vlakken; elders
hiatus; hic herbidos *cespites*, ibi arida *glabrita*; alibi
voch-

Digitized by Google

vochtige sompen, altoos een nattigheyt uytsyperende; en hoe kleyachtigh se hier zy / elders sandigh, elders steenachtigh.
udas *uligines*, semper humórem eliquantes; & quàm *argillosa* hîc sit, alibi *arenosa*, alibi *saxosa*.

56. By aldien ghy haer inwendigheden kondet beschouwen/soo sond ghy-se vol doorgangen en spelonken sien: door de welke de dampen doorwapen/en de nattigheden doorvloeyen: uyt de welke daer na (verscheydentlik t'samen-groeyende) graef-werken en mijn-stoffen voort-komen.
Si ejus interiora queas intuéri, plenam meatuum & specuum vidéres: quos vaporationes perflant, & fluores perfluunt: è quibus postea (diversimodè coalescentibus) *fossilia* & *minera* generantur.

57. Soo ghy een kluyt wrijft/ofte morselt/ sal hy Stof wesen: soo ghy hem met water menght/ Slijk: maer een troebel water settet Modder af/ de Vuyligheyt treden wy met voeten.
Si Glebam teris, aut frias, *Pulvis* erit: si eam diluis, *Lutum*: sed turbida aqua deponit *Limum*; *Cœnum* calcamus pedibus.

58. Kley is een klevende aerde/bequaem tot pot-werk: de Mergel vet/ bequaem op 't landt te mesten: Krijt en gecouleurt Ooker, wel-schickende tot schilder-werf: uyt dese gebrandt zijnde / wort gemaakt Roodeniens pigmentis: ex hac exusta, fit *Rubrica*: de welke al t'samen een beginsel van de Bergh-gewassen zijn.
Argilla est tenax terra, apta figlínis: *Marga* pinguis, idonea agris stercorandis: *Creta* & colorata *Ochra*, convenientes pigmentis: ex hac exusta, fit *Rubrica*: quæ omnes inceptio Mineralium sunt.

VIII.

De Berg-sappen.
Succi Minerales.

Succi Minerales *unde generentur*, 59. *Liquabiles sunt* Sal, Alúmen *&c.* 60. *Inflammabiles*, Sulfur *&c.* 61: *friabiles*, Arsenicum *&c.* 62.

59. De Bergh-sappen werden voort-gebracht (van menigerley gedaente en gebruyk) by aldien 't metael-water alleenlik door een geringe veranderinge t'samen groeyt.
Minerales succi generantur (variæ formæ & usus) si mineralis fluor tantùm levicula alteratione coalescit.

60. Genl.

60. Eenige zijn smeltbaer door water: te weten alderhande
Alii sunt liquabiles aquâ: nempe omnis
soutigheydt/ in 't vuyr van een springende en knappende; gelijck daer is
salsúgo, in igne dissiliens & crepitans; ut est
het gemeene sout over-al bekent ('t zy gegravene of gesodene;) dan
commúne sal ubique notum (sive sit fossitium sive decoctum;) tum
Alluyn, van een t'samen strengende soetigheyt; Kooper-root, van een
Alúmen. adstrictorio dulcore; *Vitriolum.*
t'samen-trekkende suyrigheyd; Salpeter, suurachtigh; (anders genoemt
adstrictorio acóre; *Nitrum*, subacidum; (aliàs nominatum
Sal-niter, en wanneer het te samen gegroept is/ Bergh-sout)
Sal-nitri, & quando concrevit, *Sal petræ.*)

61. Andere zijn ontsteeckelijk met vuur: te weten alle vettigheyd
Alii sunt inflammabiles igne: scilicet quælibet pinguedo
der aerden/ soo wel de te samen gestolde/ als de vloeyende: als daar is
terræ, tam concreta quàm liquida: ut est
Swafel, seer snellik het vuur vattende: en 't Peter-olie, oock van ver af
Sulphur, celerrimè ignem concipiens: & *Naphtha* etiam deprocul
vlammingh wordende/ als oock de doorluchtige Barn-steen, gelijck mede
flammescens, ut & translucidum *Succinum*, unâque
de alder soet-ruykenste Amber, en andere Berg harssen niet van
fragrantissima *Ambra*, & alia *Bitúmina* non
eeenderley soort.
unius generis.

62. Sommige verbrijselijk tot stof, en veranderlijck in schilder-verf:
Alii friabiles in pulverem, & convertibiles in pigmenta:
het witte Rotten kruyt; het geele Operment; het roode Bergh-roodt
albens *Arsenicum*; luteum *Auripigmentum*; rubicundæ *Sandaracha*
en Vermilioen; en Spies glas (ofte Antimonie) met een lootachtige
& *Cinnabaris Stibiúmque* (seu *Antimonium*) plumbeo
coleur blinckende.
colóre nitidum.

Het

IX.

Het Bergh-werk.
Metalla.

Metalla *unde*, 63. *Plumbum*, 64. *Stannum & Ferrum*, 65. *Cuprum*, 66. *Argentum*, 67. *Aurum*, 68. *Talcum*, & *Argentum vivum*, 69. *Electrum*, 70.

63. Wanneer het Metael-water (op veelderley wijse door geseyght
Quando Mineralis liquor (multifariam percola-
zijnde) in een soo groote vastigheyd gehardet wordt/dat het niet en smelt
tus) in tantam soliditatem conduratur, ut non liqueſcat
meer door een seer scherp vuyr/en (nochtans daerlijk weder om stollet/
nisi acerrimo igne, & (tamen mox rursum consistat,
werd daer van 't Metael gemaeckt/buygsaem en gedweegsaem (gesmijdig.)
confit inde *Metallum*, flexile ac ductile.

64. Het Loot is het alderonwijste; waer uyt Menie bereydet wordt/
Plumbum est crudissimum; è quo *Minium* paratur,
door de schilderen; en Loot-wit door plesters; en Loot-geleed (een
pro picturis; & *Cerussa* pro emplastris; & *Molybditis* (spe-
soorte van Silver-schuym) tot verglasinge van aerden-werk.
cies *Lithargyri*) pro incrustatione fictilium.

65. Het Tin is meerder uyt-gekookt/en een wepnig harder: het Yser
Stannum est excoctius, & paulò durius: *Ferrum*
het alderhardste/'t welke nochtans door de roest beknabbelt word; maer
durissimum, quod tamen ferrugine arroditur; sed
als het gesuyvert/en meerder gehard wordt/wordt het Staal.
quando depuratur, magisque etiam eduratur, fit *Chalybs*.

66. Het Kooper wordt met kooper-roest overtrocken; maer met
Cuprum ærugine obducitur; verùm
klemijn-steen vermengt/wordt het Geel kooper; van wegen sijn bryg-
Camiæ commixtum, fit *Orichalcum*; ob suam friabi-
heyd bequamer om gegooten/als gesmeet te worden.
litatem melius aptum fundi, quàm tundi.

67. Het Silver is suyverder als al 't verhaelde: heeft niet te min
Argentum est purius omnibus enumeratis: habet nihilominus
sijn schuym (vuyligheyd.)
suas scorias.

Digitized by Google

68. Het Goudt is het suyverste / derhalven het alderwichtighste: *Aurum* est purissimum, idcirco ponderosissimum: boognamentlijk het sijne goudt, het welke / schoon het hondertmael in een præsertim *obryzum*, quod, vel centies smelt-kroesjen ingesmeten is / niet dan sijn selfstandighept verliest / noch catillo immissum, nihil suæ substantiæ deperdit, nec eenige roestighept gewaer wordt. ullam rubiginem sentit.

69. Het Talck is ooch dan een metaelsche natuur / het welcke sich *Talcum* est etiam metallaris naturæ, quod nochtans noch smelten / noch snieden laet / om de ontemmelijcke hardigh- tamen nec liquari, nec malleari patitur, ob indommabilem durita- heydt: daer in tegendeel het Quick silver nimmermeer hardt wordt: tem: cùm ex adverso *Argentum vivum* nunquam durescat: want het is altijdt bloeyende / hoewel het geen ding bevochtiget ofte nat semper enim liquet, licet nullam rem humectet, aut ma- maeckt. defaciat.

70. Het Speauter is een mengsel van metallen. *Electrum* est mistura metallorum.

X.

De Steene / gemeene en costelijcke. Lapides, vulgares & pretiosi.

Lapis *quid*, 71 *Vulgarium lapidum species*, 72, 73, 74. *Gemmæ*, 75, 76, 77. *Crystallus*, *Margarita*, *Corallium*.

71. Een steen is een hart geworden aerde: de welke vermorselt / Sand *Lapis* est indurata terra: qui comminutus, *Arena* genoemt wort / en dat wat grover zijnde / Drijf-sand en Savel. dicitur, hæcque crassior, *Glarea* & *Sabulum*.

72. Een Duf-steen, is sandigh / en rauw; een Puym-steen, holachtigh *Tophus*, est arenaceus & scaber; *Pumex*, multicavus en boos; een Ley-steen, glad en swart-verwigh (dient wel tot schrijf- & spongiosus; *Scissilis lapis*, lævis & atricolor (inservit scriptoriis tafelen / en tot deckinge der dachen) een Glas-steen, laet sich klooven tabellis, straturisque tectorum) *Phengites*, est fissilis in

Digitized by Google

in doorschijnende plaetjens; een Kalck-steen, moet gebrandt worden tot
in pellucidas lamellas; *Calcarius*, ustulandus in
kalk en gyps; een Steen koole, is ontsteckelijk en verbrandelijk.
calcem & gypsum; *Bituminosus*, est inflammabilis & exustilis.

73. Met een Key-steen slaen wy vuur; met een Slijp-steen wetten
Silice elidimus ignem; *Cote* acuimus
wy dat yser-werck; met een Toet-steen beproeven wy de metallen; met
retusa ferramenta; *Coticulâ* probamus metalla;
een Seyl-steen trecken wy het yser; met een Bloedt-steen stillen wy het
Magnete attrahimus ferrum; *Hæmatite* sistimus
bloedt; met een Ameril snijden wy het glas.
sanguinem; *Smirite* scindimus vitrum.

74. Een Veld-steen, is een groote steen op de aerde liggende/'t zy dat
Saxum, est major lapis humi jacens, sive
hy upt staet/ of schuylt: een Steenrots en een Klippe, een uytsteeckende:
extet, sive lateat. *Scopulus* & *Cautes*, prominens:
een seer harde/ en nochtans glat macckende wordt gheheten Marmel-
præduros & tamen lævigabilis, dicitur *Mar-*
steen: dewelke witjes zijnde/ Wit marmer-steen genaemt wordt; blint-
mor: quod albulum, *Parius* vocatur; candi-
kende wit/ Albaster; gesprenckelt/ Gesprenckelt marmer; glinsterigh
dulum, *Alabastrites*; maculosum, *Ophites*; ruti-
root/ Porphyr-steen; yserverwigh/ Yserverwigh marmer.
lum, *Porphyrites*; ferrugineum, *Basalites*.

75. Een heel kleyn steentjen/lichtende en glimmende wordt genoemt
Exiguus lapillus, lucens & micans dicitur
Edel-gesteen: 't welck soo 't een wolckjen oste een schilfertjen heeft is 't
Gemma: quæ si nubeculam aut scabritiem habet est
wyack.
vitiosa.

76. Uytmuntende Edel-gesteenen zijn: een Carbonckel, vuur-roodt;
Eximiæ *Gemmæ* sunt; *Carbunculus*, flammeus;
een Diamant, seer glinsterende; een Hiasint, bleck-purperigh; een
Adamus, prætitiens; *Hyacinthus*, subpurpureus;
Smaragd, groen; een Jaspis, groenachtigh; (onderstippelt nochtans
Smaragdus; viridis; *Jaspis*, subviridis; (interpunctus tamen
met bloedt-roode vlacken:) een Sapphier, hemels-blauw: een Topaes,
sanguineis maculis:) *Sapphirus*, cærulea; *Topazius*,
goudt-geel: een Robijn, bloedt-roodt.
aureus; *Rubinus*, sanguineus.

Digitized by Google

77. Een weynig slechter zijn: een Sardis (nu een Carneool) en een
Paulò viliores sunt: *Sarda* (nunc *Carniolus*) &
Granaet, alle beyde roodt: een Agaet, eenighsins saffraen-geel zijnde/
Granátas, uterque rubens: *Achátes*, quodammodo croceus,
maer de Jaspis/ Carneool en Agaet zijn verscheyden in verwen.
sed Jaspis, Carneolus & Achates variant coloribus.

78. Een Cristall wordt gevonden in steenachtige hollen/ (in gedaente
Crystallus reperitur in lapidosis antris, (formâ
van ses hoekige ys-kegel) de Perlen in de buyken van Mosselen: het
hexagonæ stiriæ) *Margaritæ* (Uniones) in ventribus Concharum:
Corael is een zee-boomtjen/ aen een onderwaterige klippe groeyende: en
Corallium est marina arbuscula, subaqueæ, petræ adnascens:
in de lucht voortgetrokken/ tot steen en root wordende.
in aurasque protracta, lapidescens ac rubescens.

XI.

Het stamgewas in 't gemeen/ en Campernoelien in 't bysonder.

Stirps in genere, & Fungi in specie.

Stirps *quid*, 79. *Fungus quid*, 80. *Tuber quid*, 81. *Fungorum species*, 82.
Stirps vera quid, & *quotuplex*. 83.

79. Een Stamgewas breekt voort uyt de aerde/ daer het met de wortel in-
Stirps protuberat è terra, cui radice in-
stekende/ met het overige deel in de lucht uytspruyt/ en met de bywor-
hærens, reliquo corpore in aërem germinat, fibris-
teltjens de vochtigheyt indrinkende/ en de selve in sap veranderende/
que humorem imbibens, eumque in succum convertens,
en verdouwende/ groeyt/ is jeugdigh/ groent; aen 't sap mangel
& digerens, alescit, vigescit, virescit; succo desti-
hebbende/ verslauwt/ verslettert/ verwelkt/ en verdort het.
tuta, languescit, flaccescit, marcescit, & arescit.

80. Een Campernoelie is een grof beginsel van een Aerdgewas: wor-
Fungus est rudimentum *Plantæ*: radi-
telt swakkelik na beneden/ steelt wel om hoog/ krijgt nochtans geen loof-
cescit debiliter deorsum, caulescit quidem sursum, non tamen fronde-
takken/ maer word te samen gelijft in een plat-ronde morwe koek/ bene-
scit, sed concorporatur in orbicularem molliculam massam, in-
den gestreept.
fernè striatam.

81. De Aerdbuyle (als het onderste van 't campernoelis geslacht) houd
Tuber (infimum fungini generis) continet
sich

Digitized by Google

sich onder de aerde/en swelt niet uit na buiten/noch wortelt onder sich/sich
se sub terra, nec extuberat foras, nec radicat infra se, se
alleenlijk met een schelletjen bedeckende: van waarse Aerd-eelt genoemt w.
tantùm corticellâ obtegens: unde *Terræ callus* dicitur.

82. Van de Campernoelien zijn de sommige eetbaer (de aldertreflijk-
Fungorum *alii sunt edûles* (præstantis-
ste zijn Kleynronde, de Geitstoeltjes, de Bruyntjes, Spongiekens, en Peper-
simi *Boléti*, *Capreoli*, *Rufuli*, *Spongiolæ*, *& Piperi-*
ling, een leckernye van sommige:) andere vergiftig en schadeljik, als de
tes, lautitiæ quorundam:) *alii virulenti & noxii*, ut
Vliegenstoelen, Bovyst, en meest alle de andere.
Muscuarii, *Pulverulenti*, & plerique alii.

83. Een waer Stamgewas heeft een gevesselde wortel/een geschorsde stam
Vera Stirps habet fibratam radicem, corticosum stipitem
en bladige takj. meest armswijs uitgestrekt: van welke de kleindere (jaer-
& foliosos ramusculos, plerumq; brachiatos: quarum minores (quot-
liks uitgaende en weder wassende) Kruyden genoemt w.; de grotere (en
annis emorientes & renascentes) *Herbæ* nominantur; grandiores (&
overjarende) Bomen; de van middelmatige lengte (en dueringe) Struyken.
perennantes) *Arbores*; mediæ proceritatis (& durationis) *Frutices*.

XII.

Kruyden en Kruydt-vruchten.

Herbæ herbaceique Fructus.

Herba *quid, & quotuplex*, 84. *Alimentariæ*, 85. *Gramina*, 86. *Olera*, 87.
quæ dant vel folia, 88. *vel radices*, 89. *vel fructum* 90. *Fruges*, 91. *Fru-*
menta, 92. *Legumina*, 93. *Additamenta Frugum*, 94. *Herbæ condimen-*
tariæ, 95. *Coronariæ*, 96. *Medicamentosæ*, 97. *Venenatæ*, 98. *Aquaticæ*, 99.

84. Het Kruyt steunt op sijn steel (op een enkele of op een veelvoudige/
Herba innititur suo cauli (simplici vel multiplici,
van waer het eensteeligh ofte veelsteeligh genoemt wordt:) het is of Spijs-
unde unicaulis vel multicaulis dicitur:) est vel *Ali-*
kruydt: of Kroon-kruydt: ofte Genees kruydt.
mentaria: vel *Coronaria*: vel *Medicamentosa*.

85. Uyt de Eet-kruyden zijn/ (want wy eetense niet alle) eerstelik het
Ex Alimentariis sunt, (nec enim esitamus omnes) primò
van self wassende Gras, groenende alleenlik/ niet zaet dragende: daer na
sponte nascens Gramen, viridans solùm, non sementans: dehinc
de Saeykruiden, Moeskruiden en Veltvruchten, zaet en bloessem dragende.
Sativa, *Olera* & *Fruges*, semen & florem ferentia.

86. Gras-kruyden zijn/ Mos, bequaem om scheuren toe te stoppen:
Gramineæ herbæ sunt, *Muscus*, utilis rimis oppilandis:

 Helm-

Digitized by Google

Helm-gras den hoy-maeyers door sijn scherpte moeyelijck: Wegh-gras
Carex; fœnisecis suâ acie molesta: *Centinodium*
(Duysent-knoop) op de grond kruypende: Klaver, en andere oneyndelijke
(*Poligonum*) humi serpens: *Trifolium*, aliaque infinita.

87. De Moeskruyden geven ons ten spijse Bladen, of Wortels, of
Olera præbent nobis ad comesturam *Folia*, vel *Radices*, aut
Kool-vruchten.
Oleraceos fructus.

88. Bladen geven de Lattouwe, Melde, Spinasie, &c. maer voornaemlijk
Folia præbent *Lactúca*, *Atriplex*, *Spinachia*, &c. imprimis verò
Kool ('t zy dat het is Bloem-/ ofte Savoysche-/ ofte Roode-kool) de
Brassica (sive ea sit Pompejana, sive Lacuturria, sive Cumana)
welcke eerst gesaeyt/ daer na verplantet/ kroppig wordt; doch opwas-
quæ prius sata, post transplantata, capitata fit; succre-
sende op een hoger steel/ en uytgebreyde bladen/ wort genoemt Boe-
scens verò in altiorem caulem, & extenta folia, dicitur *Cram-*
rekool: maer de Asparsie geeft rechte steelkens/ de Aartisjock hoofdekens.
be: sed *Asparagus* dat thyrsos, *Scolymus* capitella.

89. Langachtige Wortelen verschaffen/ de Rape, Steck-rape, Radijs,
Longiusculas *Radices* suppeditant, *Rapum*, *Napus*, *Raphanus*,
de welk wit zijn; de Pingsternaek, die bleek is; de Pee, die geel is;
quæ albent; *Pastináca*, quæ pallet *Siser*, quod flavet;
die Beete, die root is: maer bolachtige wortelen geeft/ de Ajuyn, Knoflook,
Beta, quæ rubet: at bulbosas radices dat, *Cepe*, *Allium*,
Bieslook: (dese bolachtige hebben in stee van bladeren pijp-loof) en de
Porrus: (hæ bulbaceæ habent loco foliorum thallos)
bolle van een Ajuyn wordt ontdaen in rockjes/ het bolletjen van
bulbusque *Cepæ* resolvitur in tunicas, *bulbulus*
Knoflooch en Porreye in korrels.
Alii & Porri in nucleos.

90. Kool-vruchten (de Komkommers, Meloenen, Pompoenen) zijn
Oleracei fructus (*Cucumeres*, *Melónes*, *Pepónes*) sunt
bykans van een langwerpigh ronde gedaente: welkers grootste slagh
ferè cylindraceâ formâ: quorum maximum genus
is de Kauworde. Aerdbesien kruydt geeft aerd-bessen.
est *Cucurbita*. *Fragária* dat fraga.

91. De Veldvruchten brengen Granen: te weten de geaerde/ in aren;
Fruges adferunt *Grana*: scilicet spicatæ, in *spicis*;
de ruygaerige in pluym-aeren; de bepeulde in peul-huysjes: van de welke
paniculatæ in *paniculis*, siliquatæ in *siliquis*: quarum
die

Digitized by Google

die en geene Koorn-vruchten, deſe laetſte Peul-vruchten worden geiſtæ & illæ *Frumenta*, hæ *Legumina* dicunnoemt.
tur.

92. De Koorn-vruchten richten ſich op in een halm / met halm- *Frumenta* erigunt ſe in culmum, genilknoopjes onderſchepden; maer ſy ſpitſen haer / oft in een aere, de graten culis interſtinctum; cacuminant vero ſe, aut in *ſpicam*, grana met bolſters koeſterende/en met de aerbaer deliens beſchermende (hoewelglumis foventem, ariſtiſque præmunientem (quanquam der ooch baerloſe zijn:) als Terwe, Gerſte, Dinckel (Spelte of Zea) & muticæ ſunt:) ut *Triticum, Hordeum, Ador* (*Spelta ſive Zea*) oft in een boſchel-aere, de graentjes boſchs-wijſe bevattende/ als Haver, aut in *paniculam*, granula faſceatim complectentem, ut *Avéna*, Rijs, Geerſt, Panick-kooren, Boeckweyt (Saraſijns hooren) *Oryza, Milium, Panicum, Fagopyrum* (Saracenicum frumentum.)

93. De Peul-vruchten hebben een ſwacker ſteel / hoewel ooch *Legumina* habent debiliorem ſcapum, tametſi etiam geknoopt; maer voor aren Peul-huysjes, de granen in ſchot-vliesjens geniculatum; ſed pro ſpicis *Siliquas*, *grana valvulis* beſluytende/ als te ſien is aen de Boone, Erwete, wilde Erte, Turkſe boo- includentes, ut videre eſt in *Faba, Piſo, Ervo, Phaſeolis*, nen, Vijgh-boone, Wicke, Linſe, Cicers.
Lupino, Vicia Lente, Cicere.

94. De Wy-voeghſels van de Veldt-vruchten zijn / Vlas, Hennip, en *Additamenta Frugum* ſunt, *Linum, Cannabis*, & Netel, om haer draet prijs waerdigh. *Urtica*, ſtamine commendabiles.

95. Tot de Spijs kruyden behooren Saus-kruyden: welke tot de *Ad Eſcarias pertinent Condimentaria:* quæ ſauſſinge geven oft bladren: als Suering, Endivie, Tuyn-kerſſe, &c. tot conditioni dant aut folia; ut *Acetoſa, Endivia, Naſturtium*, &c. ſalaet dienende: oft graentjes / als Moſter-ſaedt, Cumijn, Carwe, acetariis ſervientia; aut granula, ut *Sinápis, Cuminum, Carum*, Dille, Anijs, Venckel, Coriander: oft bloemen/ als de Saffraen: *Anethum, Aniſum, Fœniculum, Coriandrum*: aut flores, ut *Crocus*: oft wortels/als Peeper-wortel, Kalmus-wortel, Galligaen, Zedwar- aut radices, ut *Raphanus major, Calamus aromaticus, Galanga, Zedoaria*, Gengber, &c.
Zinziber, &c.

Digitized by Google

96. De Krans-kruydekens zijn bloemrijk en welruykende/ uyt de wel-
Corondria herbula sunt floridæ & odoratæ, è qui-
ke men Kranssen, Kroontjes, Ruykertjes bind voor reuk-werk: te weten
bus *Serta*, *Corollas*, *Servias* vient pro olfactoriis: nimirum
de Viole, Peonie, de Angelier, Flouweel-bloem, fijne Maedjeleyn
Viola, *Paonia*, *Caryophyllus*, *Amarandus*, *Amaracus*,
(Mayeleyn) de Lelie, Tulpe, Sleutel-bloeme, &c. Weed, (waer uyt
(*Majorana*) *Lilium*, *Tulipa*, *Primula veris*, *&c.* *Isatis*, (ex qua
Indigo gemaekt wordt) en Meed, zijn verf-kruyden.
Indicum conficitur) & *Rubia*, sunt tinctoriæ.

97. Der Genees-kruyden zijn sommige Tuyn-kruyden/ als: Ysop,
Medicamentosarum aliquæ sunt hortenses, ut: *Hyssopus*,
Lavas, Kruyse-munte, &c. sommige wilde/ als Angelica, Lelie der
Levisticum, *Mentha*, *&c.* aliæque sylvestres, ut *Angelica*, *Lilium*
dalen, Steenvaren, &c. De andere meest Veld-kruyden/ Beteuny,
convallium, *Scolopendrium*, *&c.* Cæteræ ferè Campestres, *Betonica*,
Duysent-gulden-kruydt, Suykerey, Aland, Melisse, Weeghbladen, &c.
Centaurium, *Cichorium*, *Enula*, *Melissa*, *Plantágo*, *&c.*

98. Aloë, Nies-wortel, Rabarber, Sene-bladen, zijn suyverende:
Aloë, *Helleborus*, *Rhabarbarum*, *Sena*, sunt purgantes:
Wolfs-kruydt, Dulle kervel, Heylgift, venijnige/ zyn met wortel met
Aconitum, *Cicúta*, *Napellus*, venenatæ, sunt radicitûs,
al uyt te roeyen: Het Hooft van de swarte Man-koppen gequetst zijnde/
eruncandæ: Capitulum nigri *Papaveris* vulneratum
druypt uyt het Man-kop sap, het welk de kracht heeft om te doen slapen/
destillat *Opium*, quod vim habet soporandi,
en dom te maken/ ja ook te dooden.
& stupefaciendi, imo & enecandi.

99. Ten laetsten: sommige kruyden wassen in 't water/ en drijven
Postremò: quædam herbæ innascuntur aquis, & super-
boven: als het Zeewier, Eende-kroos, Water-nooten: maer de voos-
natant: ut *Marina Alga*, *palustris Lens*, *aquaticus Tribulus*: sed fistu-
achtige Spongie, aen de onderwaterige steenen groeyende/ (ook van daer
losa *Spongia*, subaqueis saxis supernata: (etiam inde
uytgenomen) is water-trekkende.
exempta) est bibula.

Heester

Digitized by Google

XIII.

Heester en Heester-vruchten.
Frutices, Fruticeique Fructus.

Frutex *quid*, 100. *Corylus*, *Sambucus*, *&c.* 101. *Vitis*, *Ribes*, *Rubus*, 102. *Ceratonia*, 103. *Balsamum*, 104. *Gossipium*, 105. *Juncus*, *Scirpus*, *Arundo*, 106. *Suffrutices*, 107.

100. Een Stam gewas tot hout wordende / en op een veelvuldige
Stirps lignescens, & multiplici
stam spruytende/wort een Heester genoemt/ van de welcke ick u de meest
caudice fruticans, *Frutex* appellatur, quorum tibi no-
bekende verhalen sal.
tiores referam.

101. Een Haselaer draegt hasenoten; 't Slee-pruimboomtje, sleepruimen;
Corylus fert avellanas nuces; *Prunellus*, sylvestria pruna;
de Vlierboom, vlierbessen; de Hagedoorn, hagedoornbessen; een Roseboom,
Sambúcus, sambuceas baccas; *Paliúrus*, paliúri baccas; *Rosa*,
rosen; de Eglentier, houten of wilde rosen/en daer na Eglentier-knoppen.
rosas; *Canirúbus*, agrestes rosas, & postea baccas, Cynosbati.

102. De Wijndragende Wijnstock brenght wijn-druyven voort: de
Vinifera *Vitis* profert vinaceas uvas:
Kruysdoorn, kruis-bessen; de Berber-struik, berberissen; de Albessen-boom,
Spinifera vitis, spineas uvas; *Oxyacantha*, berberes; *Ribes*
S. Jans-bessen; de Moerby-b. moerbessen; de Brambessen struyk, braem-
S. Johannis baccas; Morus, mora; *Rubus*, (*humirubus*) mora
bessen; de Hinne-besienboom, hinne-bessen; de Kapper-heester, kappers.
rubi; *Idæus rubus*, mora rubi Idæi; *Capparis*, cappares.

103. S. Jans-brood geeft soete peulen; de Kanneelboom, pijpkanneel;
Ceratonia dat dulces siliquas *Cinnamómum*, cinnamum;
de Southout-heester, een honighsoet worteltjen: maer de Klim-op by de
Glycyrrhíza, mellitam radiculam: sed *Hedera*
boomen op-stijgende / teert de selve uyt.
arbores scandens, exedit eas.

104. De Balsem-struyk, een seer welruykend boomtjen/so het met gla-
Balsamum, odoracissima arbuscula, si vi-
sen ofte beene-mesjes ingekerft wort/ (want met yser aengesneden zijnde
treis osseisve cultellis inciditur (nam ferrò incisa
gaet het uyt) laet Balsam-sap uytdruppen / een sap kostelijker als goud.
emoritur) Opobalsamum elíquat, succum pretiosiorem auro.

Digitized by Google

105. De Catoen boom draeght iets niet ongelijck een neute/ dewelke
Gossipium fert quiddam non absimile nuci, quæ
sich open doende/ontdekt om de korrels een ingedrukt kluwen van wolle
dehiscens, detegit circa nucleos inculcátum glomum lanæ:
het welke te ontwinden / en kattoen-linnen daer van te maken/ vrouwen
quem redordíri, & gossipina lina inde conficere, muliebris,
arbeyt is.
labor est.

106. Die Poelachtige zijn oock scheutigh: als de vijfhanden breed-
Isti Palustres sunt etiam fruticosi: ut palmipedalis
hooge Biese; de drie-ellen-hooge/ Water-biese (Riet) (boven op een riet-
Juncus; tricubitális, *Scirpus* (*Canna*) (in summitate
kolve dragende) welke om dat het knooploos en weekachtigh is/ worden
typham gerens,) qui cùm enódis & mollicellus sit, ex
daer uyt gevlochten Biesmanden, Handkorven, Matten: en eyndelik de
illo texuntur *Scirpea*, *Canistra*, *Matta*: tandémque
houtachtige en knoopachtige Riet-pijpe.
lignosa & nodosa *Arundo*.

107. Al die een weynig kleynder zijn als de Heesters/ worden Spruyten
Quæcunque paulò minora sunt fruticibus, *Suffrutices*
genoemt: als de Steekpalm, en d'overige distelen; en insgelyke Wilde
vocantur; ut *Ruscus*, & reliqui cardui; itemque *Ebu-*
Vlier, Heyde, Nardus, Lavendel, Wijnruyte, Salje, Rosmarijn, Alsem,
lus, *Erica*, *Nardus*, *Lavendula*, *Ruta*, *Salvia*, *Rosmarinus*, *Absinthium*,
Byvoet, en het Kraekbessen-boomtjen, dragende swarte en roode kraek-
Artemisia, & *Myrtillus*, ferens nigra & rubra myr-
besien/ ofte blauwe bessen/ &c.
tilla, seu vaccinia, &c.

Boo-

XIV.

Boomen en Boom-vruchten.
Arbores, arboresque Fructus.

Arboris *partes*, 108. *Differentiæ lignorum*, 109. *& foliorum*, 110. *Arbores umbriferæ*, 111. *Steriles*, 112. *Pomiferæ*, 113. (*Fructum vel granátum, vel officulátum edentes*, 114.) *Nuciferæ*, 115. *Bacciferæ*, 116. *Aromatiferæ*, 117. *Resinosæ*, 118. *Fructificandi ratio*, 119. *Silvarum genera*, 120.

108. Een Stam-gewas hoogh op-wassende / en uyt de stam sterke
Stirps altùm excrescens, & è stipite robustos
takken uytspreydende / en sich bedekkende met groene bladeren / is een
ramos expandens, séque obtegens frondibus, est
BOOM, met een Bast rond-om bedekt: onder de welke ghy vinden sult
ARBOR, *Cortice* circumtecta: sub quo reperies
de Binnen-schille, en de Witte-bast, daer na het Pit van 't hout / en in de
Librum, & *Alburnum*, mox *Pulpam* ligni, & in
alderbinnenste spiere de Keest, of 't hert.
penitissima pulpa *Medullam*.

109. Sommige van haer hebben hout met hout-draden onderscheyden /
Quædam earum habent lignum interventis distinctum,
en daerom Kloofbaer: andere taey en Buyghsaem: andere stijf en Bros,
ideóque *Fissile*: aliæ *lentum* & *Flexile*: aliæ *rigidum* & *Fragile*,
tot menigerley gebruyk.
pro vario usu.

110. Alle hebben-se aderachtige bladeren, veele wolachtige, de meeste
Omnibus sunt *venosa* *folia*, multis *lanuginosa*, plerisque
buyten om gekertelt: tegens de winter vallen se af / in de lente spruyten-
per ambitum *crenata*: sub hiemem deciduut, vere reger-
se weer uyt / behalven de gomachtige / de Bos-boom, Iben-boom, en an-
minant, præterquam gummosis, *Buxo*, *Taxo*, &
dere / de welke altijt groen blijven.
aliis, quæ semper virent.

111. Sommige worden schaduw-gevende / van wegen d'overvloedige
Quædam fiunt umbriferæ, ab exuberante
menighte der groenende bladeren en de Groene plaetsen beschaduwende:
copia viridantium foliorum Viréta opacantes:
als

als de Linde, Breeb., Booghoutb., Esselnb., Olmb., en d'andre bzeedbladige ut *Tilia, Platanus, Acer, Fraxinus, Vlmus*, & cæteræ latifoliæ.

112. De Onbzuchtbare berleenen ofte boeder tot den heerd: als de Steriles ministrant vel pabulum foco: ut Elsenboom, Berkenboom, Boekenboom, de Haeghboeken, de Abeelen- *Alnus, Betula, Fagus, Ornus, Populus* boom, de Populierboom: ofte stoffe tot gebouwen: als de Eykenboom, *alba, Populus nigra*: vel materiam ædificiis: ut *Quercus*, Pijnb., Lorkenb., Cederb., &c. ofte tenen/boor welkers t'samenblechtinge *Pinus, Larix, Cedrus, &c.* vel vimina, quorum contexione Manden en Bozden gemaekt worden/als de Wilgeboom; Monthout, &c. Corbes & Crates fiunt, ut *Salix, Ligistrum, &c.*

113. De Oost-dragende zijn de bekendste van de bzucht-bzengende/ Pomiferæ sunt notissimæ fructiferarum, hebbende een bzucht van buyten met een week schelletjen bedekt/ dan habentes fructum extrinsecus molli corticella intectum, intus binnen ofte met kozrels/ ofte met steentjes. vel granatum, vel officulatum.

114. Bekende fruyten zijn: een Vijg, Peer, Appel (dewelke is ofte een *Granata poma* sunt: *Ficus, Pirum, Malum* (quod est vel gemeene/ofte een Oranje/Citroen/Granaet-appel/Quee-appel) Mispel: vulgare, vel Aureum, Citrium, Punicum, Cydonium) Mespilum: de Steen-hebbende zijn; een Cars, Pruym, Persik, Aprikoos, Olijve, *Osficulata* sunt; *Cerasum, Prunum, Persicum, Armeniacum, Oliva*, Cornoelie.

Cornum.

115. De naeste aen de Fruytdragende zijn de Nootdragende, dewelke Proximæ *Pomiferis* sunt *Nucifera*, quæ onder een harde bast het Pit in de schelle ingesloten verbergen/ als: een sub duro cortice *Nucleum* putamini inclusum occultant, ut: Oocker-note, Amandel, Castanie: maer van een Dadelboom sult ghy *Juglans, Amygdalus, Castania*: sed è *Palma* accibrijgen Dadelen; van een Dennenboom, Den-appelen; van een Eyke, pies, Dactylos; ex *Abiete*, Strobilos; è *Quercu*, Galnooten; van een Korkboom en Scharlake-beslenboom, Aekers; Gallas; è *Subere* & *Ilice*, Glandes; van een Beukenboom, Boslnooten. è *Fago*, faginas glandes.

116. Bessen dragende zijn/ dewelke dunne-wijse weekachtige bessen Bacciferæ sunt, quæ racematim molliores baccas dragen/

Digitized by Google

bragen/de Moerbesienboom, Laurierboom, de wilde Sordenboom, &c.
ferunt, *Morus, Laurus, Silvestris Sorbus, &c.*

117. De Specerp-dragende zijn by ons onbenaemt: dewelke Peeper, Aromatiferæ sunt nobis innominatæ: quæ *Piper*, Kruy-nagels, Note-muscaten (ofte Moscaten) in de soelte ingesloten/ en *Caryophylla, Nuces myristicas* (seu Moschatas) macidi inclusas, andere welriekende bruchten voortbrengen / upt de welke wp confituren alioſque odoriferos fructus progignunt, è quibus conditúras berepden.
paramus.

118. Harsachtige zijn/ de Pijnboom en roode Danneboom: upt de Resinosæ sunt, *Pinus & Picea:* è welke Hars uptdruppt/maer van dese wort uptgesmolten Pik en Wagen- quibus *Resina* exstillat, ex hac autem eliquatur *Pix & Axun-* smeer; en de Mastikboom, waer upt de Mastik bergadert wordt; en de *gia: & Lentiscus*, ex qua Mastiche colligitur; & Terpentijnboom, waer upt Terpentijn vloept; en die Mirrhe, Wierook, *Terebinthus*, è qua *Terebinthina* fluit; & quæ *Myrrham, Thus*, Campher, en andere gommen uptsweeten.
Camphoram, cæteraque gummi exsúdant.

119 Wilt ghy weten/ hoese vrucht brengen? Voor al soo dat de Vis scire, quomodo *fructificent*? Ante omnia gemmae Scheut, daer na stoot de gapende Botte het bloessem voort/ (aen de Vijgb. *Surculus*, tum procudit hians *Gemma* florem, (in *Ficu* breeckt een groen Vijgjen upt sonder bloesel; aen een Haselaer het prorumpit *Grossulus* sine flore; in *Corylo* Katteken voor de bottinge) eyndelijk wast de Vrucht (aen een steel hanc *Julus* ante gemmationem) tandem crescit *Fructus* (petiolo pen- gende) tot datse rijp wort.
silis) donec matureſcat.

120. Een dichte Boomgaerd/ is een Bosch, 't welk genoeglijk groen Frequens Arboretum, est *Sylva*, quam amœnè viridi- zijnde/ghy een Lustwoud suit noemen: dik en onbeganglijk/een Dikwoud; caram; *Nemus* dices; densam & inviam, *Saltum*; dun gemaeckt en voor-gehouwen/en weder op-wassende/een houwbosch; disraratam & intercisam, recrescentemque, *caduam Sylvam*; dunster en nopt gehouwen/ een Duyster-woud: maer insonderheyt/ een opácam & incæduam, *Lucam*: speciatim autem, Eyckenbosch, Pijnbosch, Berkenbosch, Wilgebosch, &c.
Quercétum, Pinetum, Betulletum, Salictum, &c.

Die

Digitized by Google

XV.

Dieren in 't algemeen: en in 't bysonder / die Ruygste Geduerigh
Animalia in genere: & in specie, Rudiora *Palpi-*
bewegende, Kruypende, Sleepende.
tantia, *Repentia*, *Serpentia*.

Animal *quid*, 121. *Generatio & Sexus*, 122. *Sensus*, 123. Motus, 124. *Cubatio, Sessio, Statio*, 125. Motus imperfectior, 126, *in Conchis*, 127. *Cochleis & Limacibus*, 128. *Vermibus*, 129. *Insectis*, 130. *Serpentibus*, 131. *Lacertis, &c.* 132.

121. Wat met leven/ gevoelen/ en vrye beweginge is begaeft/ is een
Quod vitâ, sensu, & libero motu est præditum, est
Dier.
Animal.

122. Het Leven krijgense/ met geboren te worden: verleugen 't selve/
Vitam accipiunt, nascendo: continuant,
met gevoet te worden: sy planten voort/ met haers-gelijke te teelen: der-
nutricando: propagant, sui simile generando:
halven zijnse van Geslacht onderscheyden.
ideóque sunt *Sexu* discreta.

123. De Sinlijke kracht oeffenense (voornamelik voedsels halven) door
Sensum exercent (potissimum alimenti causâ)
't voelen, ruyken, smaaken, hooren, sien.
tangendo, olfaciendo, gustando, audiendo, videndo.

124. De Beweginge gebruykense (om het goede na te gaen/ en het quade
Motum adhibent (ad bonum persequendum, & malum
te mijden) de Gevleugelde met te vliegen/ de Gevinde door 't swemmen/
fugiendum) *Alata* volando, *Pinnata* natando,
de Gevoete al gaende.
Pedata gradiendo.

125. Wanneer een dier sich niet beweeght/ als dan of leght het met
Quando animal se non movet, tum aut *cubat*
uytgestrekte leden: of sit met de achterste leden ondergesprey det/ en met
prostratis membris: aut *sedet* inferioribus substratis, &
de voorsten op-gerichtet: of staet geheel over-eynde/ sich op sijn voeten
superioribus arrectis: aut *stat* totum erectum, se super suos pedes
gelijk-wichtigh houdende/ of op een seker steunsel steunende.
æquilibrans, aut alicui fulcimento nitens.

126. Som-

Digitized by Google

126. Sommige diertjens nochtans verroeren haer alleenlijk gedurig
Quædam animalcula tamen promovent se duntaxat *palpi-*
bewegende, of al kruypende, of sleepende: alsoo-se gelijk als ringe
tando, aut *rependo*, vel *serpendo*: cum veluti rudi-
begmsels van het dierische geslacht zijn / als: de Mosselen, Wormpjes,
menta animalis generis sint, ut: *Concha*, *Vermiculi*,
Slangen.
Serpentes.

127. De Mossel, ingesloten zijnde in de hart-schellige schulpen / (aen
Concha, inclusa testaceis conchis,
welken het bloedt-loose en slijmachtige vleesch seer vast kleeft) versettet
(quibus exsanguis & viscosa caro arctissimè adhæret) dimovet
sich allenskens (onder 't water) door een geringe beroeringe: onder be-
se paulatim (sub aquis) levi palpitatione:
welke de principaelste zijn: de Oesters vol dun sap/de peerel-moeder Mos-
quarum apprimæ sunt: *Ostrea* succulenta, *margaritifera* Con-
sel, en de porpermossel, een harmozijn-roodt sap uytspouwende.
cha, & *purpura*, purpureum succum evomens.

128. De langsaem-gaende Horen-slekke draeght met sich om haer
Tardigrada *Cochlea* circumfert secum suam
hard-schelligh huysjen; men meynt dat se geen ogen heeft/ gelijk ook de
testaceam domunculam; putatur carere oculis, sicut &
Huys-slekke: maer sy hebben horentjens / daer mede sy haer tepse
Limax: sed habent cornicula, quibus illi
ondertasten.
prætentant.

129. De Wormen kruypen door in-krimpinge en ontwindinge van
Vermes repunt convolutione & evolutione
't lichaemtjen: uyt welke dingen sy gebooren worden / die (uyt de
corpusculi: è quibus rebus gignuntur, eas (ex illi-
selfde het voedsel soekende) door-knagen sy: de Was-wormen het was/ de
dem nutrimentum quærentes) erodunt: *Acari* ceram,
Maden het vleesch / de Motten de kleeren/ de Schieters de boeken / de
Termites carnem, *Tinea* vestes, *Blattæ* libros,
Hout-wormen het hout/de Pieren de vochte aerde/de Wijngaert-wormen
Teredines (*Cossi*) ligna, *Lumbrici* uvidam terram, *Volvoces* (*convolvuli*)
den wijngaert/ de Calanders het koorn/ de Ripsen het gewasse / de Syde-
vitem, *Curculiones* frumenta, *Erucæ* plantas, *Bom-*
worme de moerbeyen-bladen / &c.
byces mori folia, &c.

130. Maer

130. Maer de Ondieren zijn wat rustiger/ den welken voetjes zijn ge-
Sed *Insecta* sunt expeditiora, quibus pediculi sunt
geven/ als: een Luys, (een Luysjen) een voort-teelder van de Neeten;
dati, ut: *Pediculus*, (Pedunculus) progenitor *Lendium*;
de Vloo, een huppelaer; de Hondsluys, den honden lastigh; de Wegeluys,
Pulex saltator; *Ricinus*, canibus infestus; *Cimex*,
een stinkende doorkruyper van de Leger-steden/en wanden/(voornaem-
graveolens perreptator Cubilium, & parietum, (præser-
lik van vuerenhout;) de Pissebedde, aen vochte mueren aenhangende; en
tim abiegnorum;) *Oniscus*, humescentibus muris adhærens; &
de Oorworm (genoemt Hondert voet en Duysent-been/van de veelheydt
Scolopendra (dicta Centipes & Millepeda, à multitudine
der voeten:) eyndelik de Mieren, altijdt beesich om de kost by een te dra-
pedum:) denique *Formica*, semper actuosæ circa victum comportan-
gen; en de Spinne-koppen, heel fijne spinragen knoopende/ met de welke
dum; & *Aranea*, tenuissima aranea nectentes, quibus
sy de vliegen lagen leggen.
muscis insidientur.

131. De Slangen, een langachtigh lichaem verkregen hebbende/kruy-
Serpentes, oblongum corpus adepti, ser-
pen met een boogs-wijse gebogene kromminge des selfden Lichaems:
punt arcuata sinuatione ejusdem corporis:
als daer zijn de gemeene Slange; de boschachtige Woudslange; de water-
ut sunt communis *Anguis*; silvaticus *Coluber*; aqua-
achtige Waterslange; de allervenijnighste Brandslange; de Schietslange,
tica *Natrix*; venenosissima *Aspis*; *Jaculus*,
sich self op de ontmoetende uyt de boomen schietende; de Adder, dewelke
sese in obvios ex arboribus vibrans; *Vipera*, quæ
alleen levendige jongen baerd; insgelijks de voor en achter-warts gaende
sola vivos catulos parit; item porro ac retro-gradiens
Koperslange; en de Basilisck, soo schadelik/ dat hy door 't gesicht alleen
Amphisbæna; & *Basiliscus*, tam nocivus, ut visu solo
dodet; eyndelik de Draek, die een gevleugelde slang is.
necet; denique *Draco*, qui alatus serpens est.

132. By de Slangen plegen gereeckent te worden / hoewelse gaende
Serpentibus solent adnumerari, tametsi gressiles
zijn: de Hagedisse, armachtige voeten hebbende; de Koper-hagedisse, de
sint: *Lacerta*, lacertosos pedes habens; *Seps*,
vorige seer gelijk/maer kleynder; de gesprenkelde Aerdspinne, met gout-
huic consimilis, sed minor; *Stellio*, au-
geele

Digitized by Google

geele blacken geschildert: en de Salamander, soo kout zijnde/ datse het vuer reis maculis picturatus; & *Salamandra*, tam frigida, ut ignem uytbluscht; eyndelik de Scorpioen met de strom gebogene steert doodelijcke extinguat; denique *Scorpio* flexuosâ caudâ lethiferos steecken aenbrengende.
ictus infligens.

XVI.

Vogelen en andere vliegende gedierten.
Aves, aliaque volatilia.

Avis *quid, ejusque partes*, 133. *Pedum usus*, 134. *Alimentationis ratio*, 135. *Nidificatio*, 136. Avium species, 137. *Domestica aves*, 138, 139, 140. *Campestres*, 141. *Sylvestres majores*, 142. *Minores*, 143. *Minimæ*, 144. *Psittacus & Vanellus*, 145. *Rapaces*, 146. *Aquatica*, 147, 148. Insecta volantia, 149. *Cicadæ, Locustæ, &c.* 150. *Cicindelæ, Bruchi*, 151.

133. De Vogels zijn lucht-gedierten / dewelke door 't swancken der vleugels en des steerts vliegen / wertwaerts sy willen: alle gevedert/ gealarum & caudæ volant, quô volunt; omnes pennatæ, plumut/en gehelt: (uytgenomen de Vleer-muys/dewelke haer achtigh en plumatæ, rostratæque: (excepto Vespertilione, qui pilosus & getant is / en vliesige vleugels heeft.) dentatus est, membranaceasque alas habet.)

134. Alle zijn daer beneffens Tweevoetigh, (ook de Paradijs-vogel/ Omnes item sunt *Bipedes*, (etiam Manucodiata, dewelke men sonder voeten te zijn 't onrecht placht te verhalen) maer de quam apodem esse falsò perhibebant) sed grootere wandelen alleenlijk; de kleynere huppelen maer; de middelgrandiores ambulant solummodo; minores saltitant tantummodo; mematige gebruycken soo wel het gaen als het springen.
diócres utuntur & incessu & saltatu.

135. Met den beck nemen sy de spijse/en vullen den krop: en al-hoe- Rostro petunt cibaria, referciuntque ingluviem: & quamwel-se drinken/nochtans pisser niet een / dewijl de vochtigheyt in de veevis pitisseut, tamen mingit nulla, quia humiditas in pluren/ bol damp zijnde / verbloept.
mas, plenas vapore, diffluit.

Digitized by Google

136. Sy nestelen gemenighlik in plaetsen sonder toegang/ (men seyt
Nidificant communiter in locis inaccessis (dicitur
dat de Ys-vogel selfs in de Zee nestelt / de Zee als dan kalm zijnde:) dan
Halcyon in ipso pelago nidulari, æquore tunc tranquillo;) Tum
leggen sy eyeren/(die onder den dop het witte/en den doper verbergen)en
ponunt ova, (quæ subter testa albúmen, & vitellum occultant)atque
daer na op die broep sittende/uytbroepen-se onvlugge jongen/die wy ter
postea his incubando, excludunt implúmes pullos, quos
wijl-se noch piepen / piep-kuykens noemen.
dum pipiunt, Pipiones vocamus.

137. De Struys-vogel is de grootste onder de vogelen / om de onbe-
Struthio est maxima alitum, ob vasti-
schofte groote des lichaems niet op-vliegende; de Netel-koning de kleyn-
tatem corporis haud subvolans; *Regulus* minima,
ste / om de heggen vliegende; De Arent de edelmoedigste / sonder oogh-
sepes circumvolitans; *Aquila* generosissima, absque ni-
nicken de Son aensiende; de Wydoppe de verachtelikste/is wel gekamt/
ctatione Solem intuens; *Upupa* despicatissima, cristata quidem,
maer nochtans lelik/ overmits van stront doorgaens levende; de Pauwe
verumtamen fœda, quippe stercoribus victitans; *Pavo*
de alderschoonste / altemets haer geooghde en schoone steert in een rat
formosissima, subinde suam ocellatam & speciosam caudam ro-
uytbreydende en sich verhovaerdigende: de Nacht-uyle de allerleelikste
tans & superbiens: *Noctua* deformissima
met de overige nacht-vogels: als de quaet-voorseggende Steen-uyle, de
cum reliquis nocturnis: ut ominoso *Bubóne*,
geoorde Kat-uyle, de jammerende Uyle, de sterf beduydende Kerk-uyle.
auríto *Asióne*, flebili *Ulula*, feráli *Alucóne*.

138. De andere vogels zijn inlandsche / of uytlandsche: veld-vogels/
Cæteræ volucres sunt vernaculæ, vel advenæ: campestres,
of wilde-vogels / ofte water-vogels.
vel sylvestres, aut aquaticæ.

139. Onse inlandtsche scherren op de mest-hopen; als by voor-beeld:
Nostræ vernaculæ ruspantur fimeta; exempli causâ:
de Haen, op sekere uren krayende/ en op sijn mest-hoop den kam oprich-
Gallus, certis horis cantitans, & in suo sterquilinio cristam eri-
tende en kirrende / met sijn kakelende hennen / en 't geheele hoender-ge-
gens & cucuriens, cum suis gracillantibus gallínis, totaque gallinacea
broetsel: daer na de Kalkoen, dragende op het hooft een vleesch-achtige
pullitie: tum *Gallopavo*, gerens in capite carnosam
huyve /

Digitized by Google

huyve / en onder de bek een quabbe / als hy toornigh is seer roodt zijnde / vittam, & sub rostro palear, iráto valdè rubentem, met sijn Kalkoense henne; en de Doffer met de Duyf, schoon / als-se cum sua *Meleagride*; & *Columbus* cum *Columba*, pulchelli, si ruygh-voetigh zijn.
plumipedes.

140. Tot de huyslijke rekent / die vermaek hebben omtrent de huysen Domesticis annumera, quæ gaudent circa ædes te woonen / als de Swaluwen aemneldsters van de lente; de geyle Mus- habitare, ut *Hirundines* annunciatrices veris; saláces *Pas-* sen, &c. insgelijks de Kawen, krayen / Exters / en op toorens nestelende *feres*, item *Monedulas*, Corníces, Picas, & in turribus nidificantes Steenmesen, (Steenkrijters:) en uit de watervogels / de Gansen en Eenden. *Tinnunculos*: & ex aquaticis, *Anseres & Anates*.

141. De Velt vogels zijn: de Leeuwerke, in de lucht sich swaeyende / *Campestres* sunt: *Alauda* in aërem se vibrans, en singende; ende dese gelijk Kuyf-leeuwerk gekuyft; de Quakkel met een & cantillans; atque huic similis *Cassita* cirrata; *Coturnix* korte steert / (en derhalven weynigh vliegende / en met een luyt geroep:) curtâ caudâ, (ideóque parùm volitans, & cum vociferatione:) de *Patrijs*, seer aengenaam van smaek; en de langsaem vliegende Trap- *Perdix*, gratissima paláto; & tardivola Tar- gans; en de Kranen, seer even-draghtelijk weg-vliegende (te weten da; & *Grues*, admodum congruè abvolantes (nempe wighs-wijse / eene van haer voor-aen-vliegende.)
cuneatim, unâ earum prævolante.)

142. De Grootere van de wilde vogels zijn: de dove Bergh-hanen, de *Majores sylvestrium* sunt: surdi *Tetraones*, bonte Fesanten, en de Hasel-hoenders by de Haselaer-bosschen graegh discolóres *Phasiani*, & *Attagénes* Corylétis gau- wesende: de wilde Duyven (de Ringel-duyve met een hals-ring / en de dentes: feri *Columbi* (*Palumbes* torquatus, & Hout-duyve met rootachtige voeten) de Koekoek, die sich verklikt met *Livia* rubido pede) *Cuculus*, qui se prodit koekoek-roepen: en de kuysche Tortel duyve.
cuculando: castúsque *Turtur*.

143. De Kleyndere onderscheyden wy na hare kost: want de Snippe *Minores* distinguimus ipsarum epulis: nam *Ficedula* eet vijgen / de Bye-wolf byen / het root Koveltjen vliegen / de Gras-mus vescitur ficubus, *Merops* apibus, *Rubecula* muscis, *Currúca*

Digitized by Google

wormtjes: de Specht in de boomen pikkende/ en die schuplende beest jens vermiculis: *Picus* arbores rostrando, delitescentésque bestiolas daer upt halende/ leeft van de selfde: de Lijster wort gevoet met jeneever- extrahendo, vivit iisdem: *Turdus* pascitur juniperinis bessen/ (die men sept dat haer self het ver derf hakt: dewijl upt de tak / die baccis, (qui dicitur sibi ipsi perniciem cacare: quia è ramo, quem sp upt mackt / het Vogel-lijm voort spruyt.
conspurcat, Viscum pullulascit.

144. De kleynste zijn de Sing-vogels: als de Nachtegael de soetste *Minimæ* sunt Cantrices; ut *Luscinia* suavissima sangeresse: de Pimpel-meese een wepnigjen quelende: de Vinck in de houde modulatrix: *Parus* parùm minuriens: *Fringilla* frigore vielpende; de geelachtige Geelvinck: daer na het Cijsjen van mankop- fritinniens; flavescens *Galbula:* tum *Luteola* papaveris saed lebende: de Hennep vinck van blas saed: de Distelvinck van distelzaet. semine victitans: *Linaria* lini: *Carduélis* cardui.

145. De Papegayen, de Merels, de hoopswijse vliegende Spreuwen &c. *Psittaci*, *Merula*, *gregatim volantes Sturni* &c. gewennen de menschelijke stem na te spreken; de Kiewet is gekuyft/ en suescunt humanam vocem imitari; *Vanellus* est cristatus & schreeuwende.
clamosus.

146. De Roofvogels zijn bleesch-etende/ en alleen swerdende/ die met *Rapaces* sunt carnivoræ, & solivagæ, quæ de kromme klauwen en beclen rovende/ de anderen verscheuren/ als: de uncis unguibus & rostris prædando, alias dilaniant, ut: Havik, dewelke ruggelings recht upt ten Hemelwaerts vlieght; en de met *Accipiter*, qui resupinátus rectâ Cœlum versùs evolat; eique hem een-slachtige/ Sperwer, vink-banger: de scherp-siende Valk; de lupe congeneres, *Nisus*, fringillarius: bellè oculatus *Falco*; ignávus Busart; de Ruyken-dief/ Wouwe; de Gier alleen van aes-bleesch sich *Buteo*; pullastrorum raptor, *Milvus*; *Vultur* solis morticinis voedende/ gelijk ook de Rave.
pascens, sicut & *Corvus*.

147. De Water-vogels zijn plat-voetigh (swemmens halven/) als de *Aquaticæ* sunt palmipedes (natandi causâ,) ut sneeuw-witte Swaen: de onversadelijcke Krop-vogel (met een krop dicht candidissimus *Olor*: insaturabilis *Onocrotalus* (ingluvie mox onder den bek self neder-hangende:) De Pelicaen met een seer breeden bek: sub rostro ipso propendula:) *Pelicánus* latissimo rostro:

de

Digitized by Google

De Putoor, gelijck een osse loeyende: de altijdt swemmende Teeling: de
Butio, instar bovis mugiens: semper natans *Querquedula*:
veeltijts duyckende Duycker; als oock de Meer-koete.
crebrò urinans *Mergus*; ut & *Fulica*.

148. De andere visch etende (nochtans niet breetvoetigh / en derhal-
Cæteræ *piscivoræ* (tamen non palmipedes, eóque
ven alleenlik om de wateren vliegende) zijn: de Reyger met een drayenden
duntaxat aquas circumvolitantes) sunt: *Ardea* tortili
hals: de Oyevaer doornachtige nesten op de toppen van daken bouwen-
collo: *Ciconia* spineos nidos in pinnaculis tectorum exstruens:
de: de visch-vangende Meeuwe; de Quiksteert onvermoeylick den steert
piscatrix *Gavia*; *Motacilla* indefessè caudam
roerende.
motitans.

149. De vliegende Ongedierten zijn / ofte beangelt: als de Byen,
Volantia *Insecta* sunt, vel aculeata: ut *Apes*,
Wespen, Horselen: (de Hommels het hoonigh opteerende derven de an-
Vespæ, *Crabrónes*: (Fuci mel depascentes carent acu-
gel) ofte met een snaveltjen boorende / als de Vliegen: onder de welke de
leo) vel rostello fodicantes, ut *Muscæ*: inter quas
Muggen, de Bremsen, de Peerd-horselen, en Koe-vliegen worden gereeckent:
Culices, *Oestra*, *Tabani*, & *Asili* referuntur:
door welke het Vee gesteken zijnde opspringt.
quibus pecus percitum subsilit.

150. De Stapels vermelden met haer gekrijssel den tijdt van 't hoy-
Cicádæ indicant suo stridóre tempus fœni-
mayen: de Sprinkhanen zijn vernielders van de land-vruchten: de Witjes
secii: *Locustæ* sunt populatrices segetum: *Papiliones*
verspreyders van de Kuysen: de Krekels sjirpen des nachts: de Schoe-lap-
disseminatores Camparum: *Grilli* strident noctu: *Hepioli*
pers vliegen na de keersen.
advolant lucernis.

151. De Vuer-muggen, de Kevers, Schallebijters, gehoornde vliegende
Cicindelæ, *Bruchi*, *Scarabæi*, *cornúti*
Harten, (Agerammen,) Spaense-vliegen, &c. bedecken de vleugels in
Scarabæi, (*Lucanici*,) *Cantharides*, *&c.* integunt alas.
scheden.
vaginis.

Digitized by Google

XVII.

De Visschen en andere swemmende Dieren.
Pisces aliaque Natalitia.

Piscis *quid*, *& partes ejus quæ*, 152: *sunt squamosi vel glabri*, 153. *Fluviatiles*, 154. *Piscinales*, 154. *Marini*, 156. Belluæ Marinæ, 157. *& monstra*, 158. *Cancri*, 158. *Insecta aquatica*, 160.

152. De Visschen hebben in de plaats van voeten Vinnen, door wel-
Pisces habent loco pedum *Pinnas*, qua-
kers roeyinge sy swemmen: in stee van den hals Kieuwen, door welke sy
rum remigio natitant: loco colli *Branchias*, quibus
het water/ door de mont ingelaten zijnde/ uytlaten/ en soo gelijk als
lympham, ore immissam, emittunt, & sic veluti
aessem halen: van binnen een dik op-gespannen blase, om te lichter te
respirant: intus turgidam *vesicam*, ad facilius
bloeyen: dewelke soo sy barstet/ vergaet de bequaemheyt tot het swem-
fluitandum: quæ si rumpitur, perit habilitas ad nan-
men.
dum.

153. De meeste zijn schobbigh/ en in dese hebben de wijfjes kuyt/ de
Plerique sunt squamosi, atque in his habent fæmellæ ova,
mannetjes hom: andere zijn glat/ slibberigh (die u ontslippen als ghy-se
masculi lactes: alii glabri, lubrici (qui elabuntur, si eos
aenvat) en langachtigh: als de Ael, de Conger-ael, de Lampreye, de
capessis) & oblongi: ut *Anguilla*, *Conger*, *Lampreta*, *Mu-*
Prik, de Negen-ooge, de Puyt-ael, en de andere van 't slangen ge-
rana, *Muranula*, *Mustéla fluviatilis*, & reliqui de anguino ge-
slacht.
nere.

154. Onder de Rivier-visschen zijn de grootste/de wijt-muylige en graet-
Inter *Fluviaticos* sunt maximi, bucculentus &
loose Weller: de spit-snuytige Steur: de kraeke-beenige Huysse, groot-
ecos *Silúrus*: mucronatus *Acipenser*: cartilagineus *Huso*, gran-
wordende tot op de langte van vier-en twintig voeten: maer de kleynste
descens usque ad longitudinem quatuor & viginti pedum: minimi verò
zijn de Spiering, de Elrits, de Roodvin, de Grondel: daer na de Bleye, de
sunt *Apua*, *Cobitis barbata*, *Cobitis aculeata*, *Gobius*: dehinc *Alburnus*,
rivier

Digitized by Google

rivier Baers, de Poſt, de Voorn, de Eſe, de Barbeel, (Barm) Harder, &c.
fluviatilis Perca, Porcellus, Trutta, Thymallus, Barbus, (Mullus) *Mugil,* &c.

155. De Poel-viſſchen en Vyver-viſſchen zijn: de Snoek, de Karper,
Lacuſtres ac Piſcinales ſunt: *Lucius, Carpio,*
de Braeſſem, de Seelt, de Kruyſch, &c.
Cyprinus latus, Tinca, Coracinus, &c.

156. Zee-viſſchen zijn; de Haringen, dewelke geſouten in tonnen
Pelagici ſunt; *Haléces,* quæ ſalitæ in tinis
worden aengebracht: en de Schollen, die gedroogt in bundels hier en daer
afferuntur: & *Paſſeres,* qui arefacti in faſciculis diffe-
verdragen worden: en de Stokvis, die niet om te eten is, ten zy wel te de-
runtur: & *Aſellus,* qui non eſt eſui, niſi probè
gen gebeukt: en de Salm in de rivieren vermepende; en de Roch, met
contuſus: & *Salmo* in flumina exſpatians; & *Raja,*
binnen in 't ronde uytgeſpannen; en ſommige vliegende viſſen, &c.
pinnis in orbem exſpanſis; & quidam volatici piſces, &c.

157. Alle de ſelve zijn kuyt-ſchietende: maer de groote Zee-dieren
Omnes iſti ſunt ovipari: *Ceti autem*
jongen teelende, als: het Zeekalf (de Robbe) de Delphijn, de Ork, de
vivipari, ut: *Phoca, Delphinus, Orca,*
Spuyt-wal, en de Walviſch, die men ſchrijft van 300 ellen groot gevonden
Elasor, & Falana, quam ſcribunt trecentarum ulnarum repe-
te werden: hy heeft nochtans tot een wapen de Sweerd-viſch, de welke
riri: habet tamen hoſtem *Xiphiam,* qui
aenvallende, hem met de ſeer ſpitſachtige bek ſteeken aendoet, eyndelijk de
aſſultans, eam cuſpidatiſſimo roſtro compungit, tandémque
reſt geeft.
conficit.

158. Daer zijn ook Zee-ſpinnekoppen, de welke noch bloet, noch
Sunt & *Marina Aranea,* nec ſanguinem, nec
graten hebben, (men noemt-ſe weeke water-gedierten) als: de Veelvoet,
ſpinas habentes, (vocant *mollia aquatilia*) ut: *Polypus,*
die om zijn acht ſeer lange ſcheeren te vreeſen is: de Zee-katte een git-
octo prælongis brachiis metuendus: *Loligo* atramen-
ſwart ſap van ſich gebende, dat hy niet geſien, en gevangen wort.
talem ſuccum emittens, ne videatur, & capiatur.

159. De Kreeften zijn hart-ſchulpige ſwem-gedierten, met tien voeten
Cancri ſunt cruſtata natalitia, denis pedibus
en twee ſcheeren voorſien; de Hommers zijn ſeer groote (die ellen lange)
biniſque chelis inſtructa; *Cammari* ſunt prægrandes (tricubitales)

Digitized by Google

Kreeften; de Krabben ront; de Garneelen, heel kleyn: kreeftjes.
Cancri; *Carabi* rotundi; *Squillæ*, minutili cancelli.

160. De ongedierten van dit Element zijn/ de Bloed-suyger, sich aen het
Insecta hujus Elementi sunt, *Hirúdo*, se
bel van de barreboeter aenhechtende/ en met gekloofde tonge het bloet
cuti nudipedis affigens, bisulcâque linguâ sanguinem
uytsuygende. De Waterspin met soodanige baerdigheyt over het water
exsugens. *Tipula* tantâ levitate super aquam
lopende/ of staende/ datse niet onder sinkt; en het Water-kalf een paer de
cursans, vel stans, ut non desidat; & *Aquatica fera* equinum
haar gelijckende.
crinem referens.

XVIII.

De Vierboetige dieren; eerstelijk de tamme/ Beesten/ en
Quadrupeda; primùm mansueta, Pecora, &
Werck-Beesten.
Jumenta.

Quadrupes *quid*, 161. *Partes illius essentiales*, 162. *genera*, 163. *Pecora majora*, 164. *& minora*, 165, 166, 167, 168. *Jumenta*, 169. *Canes*, *Feles*, *Mures*, 170, 171, 172.

161. De Viervoetige dieren baaren een levendige lijfs-vrucht/ en voe-
Quadrupedia progenerant *vivum* fœtum, alúnt-
dense met melk van de mammen; de grootere een eenige, en selden; de
que lacte uberum; grandiora *unicum* & rariùs;
kleynere meerder en meermaels.
minutiora *plures* & frequentiùs.

162. Voor haer dekssel hebbense/ of hayr, of locken, of wolle, of bor-
Pro integumento habent, vel *pilos*, vel *villos*, vel *lanam*, vel *se-*
stels, of schobben; maer voeten die of met vingers zijn/ (met klauwen ge-
tas, vel *squamas*; pedes autem vel *digitatos*, (unguibus ar-
wapent/ als een Hont, &c.) of met Hoefklauwen: en sulex of met een
matos, ut *Canis*, *&c.*) vel *ungulatos*: & quidem vel
dichte hoeve/ (als een Paert) of met een gekloofde (als een Os.)
solidâ ungulâ, (ut *Equus*) vel bifidâ (ut *Bos*.)

163. Sommige zijn gehoornt, en hebben geen boven-tanden (dewijl de
Quædam sunt *cornúta*; carentque superioribus dentibus (quia
stoffe hier van in Hoorens verandert:) derhalven sy de spijse herkauwen/
materia horum in cornua transit:) quocirca cibum ruminant,
en

en het
bloet
inem
ruam
erdy
um
en
&

m hebben vier magen aen malkander / den Krop, de Huyve, (Menigh-habentque quatuor ventriculos contiguos, *Rumen, Reticulum,*
vout) de Mage, de Rode, en eyndelijk het Ingewant; en in de plaats van *Echinum, Omásum,* demúmque *Inteſtina*; locóque adi-
het / Ongel. pis, *Sebum.*

164. De ſommige zijn tam, onder 't opſicht der menſchen lebende/als Quædam ſunt *manſueta,* ſub cura hominum viventia, ut
het Vee en Werk-beeſten: andere zijn wreedt, als de Wilde beeſten den *Pecora & Jumenta:* alia ſunt *ferocia,* ut *Feræ,* ho-
menſch ſchouwende/ en boeder voor haer ſelf ſoeckende/ en ſich in ſchuyl-minem refugientes, paſtumque ſibi ipſis quæritantes, ſeque per late-
plaetſen verbergende. broſa loca abdentes.

165. De grootſte onder het vee is de Stier, met ſijn afhangende wamme Maximus *pecorum* eſt *Taurus,* pendulo paleári
aenmerkelijk. Een bevruchte Koe, wordt een Kalfde-koe genaemt; die notabilis. Prægnans *Vacca,* *Forda* dicitur;
noch niet bevrucht is/ een Veerſe: een groot-wordend Kalf, een Oſsjen, nondum fœta, *Juvenca*: grandeſcens *Vitulus, Buculus,*
of een Koeyken. vel *Bucula.*

166. Van de kleynder beeſten zijn / de wolachtige Schapen, met de Minorum pecudum ſunt, lanoſæ *Oves,* cum
ſuygh- en geſpeende Lammeren, en de ſtootſche Rammen, de welke ſubrumis & abrumis *Agnis,* atque petulcis *Arietibus,* qui
geterght zijnde ſtooten / hoewelſe van hooren verminkt zijn / hoedanigh vexati arietant, etſi cornibus mutili, quales
de Bel-hamels zijn. ſectarii *Vervéces* ſunt.

167. De rouwharige Geytenbok wordt door het hubben een geſneden Hirſutus *Hircus* fit caſtratione *Ca-*
bok, allenthalben om de geyten-baerde ſiengwaerdigh / de dertele jonge *per,* hîc & illîc *arunco* ſpectabilis, petulantes *Hæ-*
bokken loopen rondsom de Geyte, *di* circumcurſitant *Capram.*

168. De Verkens zijn borſtelachtig, die noch niet gelubt zijnde Beeren *Porci* ſunt *ſetoſi,* qui necdum caſtrati *Verres*
worden genoemt; geſneden zijnde Bargen; de Biggen de tepels en bieſt voçantur; exſecti *Majales*; *Porcelli* ſumen & coloſtram

Digitized by Google

van de Sogh-moeder ſuygende / Suygh-biggen; van de mamme afge-
Scrofæ ſugentes, *Nefrendes*; à mamma de-
dzeven / Speen verckens.
pulſi, *Delici*.

169. Het help-vee ſ is een Werck- of Laſt-dzagende beeſt: onder de
Jumentum eſt Operarium ſeu Veterinum pecus: inter
welcke de grootſte is de bultige Kameel, die men in de plaets van een
quæ maximus eſt gibboſus *Camelus*, quo vice
wagen gebzuplit: hier naeſt het Paerdt, wegens de mane uptmuntend:
vehiculi utuntur: huic proximus Equus, jubâ inſignis:
't welcke hoewel 't wzeedt / achter upt ſmijtend / toomloos en ongetemt
qui licet ferox, calcitrans, effrenis & indomitus
is / wozdt nochtans getemt, dat het den berijder gehoozſaemt: boozna-
ſit, tamen *domatur*, ut ſeſſori obtemperet: præſer-
melijk een Ruyn gewozden zijnde / als wanneer het ook het hinnehen
tim *Cantherius* factus, ubi & hinnire
ſtaet; maer de neder-geboogen Eſel dient om laſt te dzagen / en krijſt als
deſinit; ſed pandus *Aſellus* ſervit oneri bajulando, ruditque
hy van den Eſel-drijver geſlagen wozdt.
cum ab *Agaſone* vapulat.

170. De Honden en Katten zijn ons tot wachters: die van 't vee
Canes & Feles ſunt nobis cuſtodes: illi *pecoris*
tegens de dieven: deſe van de huys-proviſie tegens de muyſen.
contra fures: hi *penoris* contra mures.

171. Want de hond verklikt den aenkomelink door 't blaffen, en bijt
Canis enim prodit advenam *latratu*, mordétque
die hem onverſichtelijk nadert (boznamelijk een baudt-hondt) of ten
improvidè appropinquantem, (præſertim catenarius) vel ad
minſten baſt hy: ſoo ghy hem terght / grim-muylt hy met een wijd
minimum baubatur: ſi eum irrites, *ringitur* di-
op-geſpalkte bek / ſoo ghy hem ſlaet / jankt hy: maer dol zijnde / maekt
ducto rictu, ſi percutias, *quiritatur*: ſed rabidus, red-
hy met een beet waterſchuwende, blaffende als de houdtjes.
dit morſu *hydrophobos*, latrantes more catellorum.

172. De Katte de hoechen van het huys boozkruppende / rupkt upt de
Cattus angulos domus perreptans, odoratur ex
muyſe-dzek de Muyſen (die de muyſe-bal niet en bangt) als dan bangt
muſcerda *Mures* (quos muſcipula non capit) tum captat
ſy-ſe argliſtighlijk / verſcheurt-ſe / dzeet-ſe op.
inſidiosè, diſcerpit, devorat.

De

XIX.

De wilde Vier-voetige dieren: en de Aerd-en Water-gedierte. (Half-slachten.)

Fera Quadrupeda: & Amphibia.

Belluæ quid, 173. *Elephas*, 174. *Rhinoceros*, 175. *Bubalus, &c.* 176. *Unicornis*, 177. *Alces & Rangifer*, 178. *Cervus*, 179. *Dama*, *Ibex*, *Rupicapra*, *Capreæ*, 180. Bestia *quid*, *Leo*, 181. *Pardus*, 182. *Tigris & Lynx*, 183. *Ursus*, 184. *Lupus*, *Vulpes*, 185. *Onager & Aper*, 186. *Simia*, 187. *Lepus*, *Cuniculus*, 188. *Erinaceus & Histrix*, 189. *Gazela & Zibethus*, 190. *Cati sylvestres*, 191. *Sciurus*, 192. *Mures sylvestres*, 193. *Amphibia*, 194.

173. De groote wilde dieren worden Felle dieren genoemt/ de
Majores feræ *Bellua* dicuntur,
grimmige Beesten.
crudeliores *Bestiæ.*

174. De Oliphant, de grootste van de woeste dieren/ wordt gesegt
Elephas, maxima belluarum, dicitur
door 't aensien van een muysjen verschrikt te worden/ en door 't knorren
adspectu *musculi* terréri, *grunnituque*
van een vercken: hy heeft twee tanden van vier ellen lang, die het alder-
porcino: habet duos dentes *quadricubitos*, qui candi-
witste Yvoor geven/ maer het voeder trekt hy tot sich met de Snuyt.
dissimum *Ebur* dant, pabulum verò attrahit *Proboscide.*

175. De Neus-hoorn is byhans van gelijke swaer-lijvigheydt/ met
Rhinoceros est ferè *aquali* corpulentia,
beender schobben aengedaen/ en op de neus een scherpen hoorn dragende:
ossеis *squamis* indútus, & in naso acútum *cornu* gerens:
met het welk hy den buyk van de Oliphant gewoon is door te steecken/ als
quo ventrem *Barri* solet transfodere, dum
hy met hem strijdt.
cum illo præliatur.

176. Daer na zijn de wilde ossen met twee hoorens/ de Buffel, de
Dehinc sunt *feri boves* bicornes, *Bubalus*,

Ueros,

Digitized by Google

Ueros, en de Manestier: maer dese heeft hoorens na de oogen geboogen/ *Urus, & Bonásus:* sed hic habet cornua ad *oculos* flexa, tot beelden onbequaem zijnde.
ad pugnandum inutilia.

177. De Eenhorn met een eenigh hoorn van twee ellen aensienelijk/ *Unicornis* unico cornu *bicubitali* spectandus, bewoont de allerverborgenste wildernissen en onherbergelijke ruyghten/ incolit abditissima deserta inhospitaque tesqua, noch kan niet gevangen worden/ om de ongeloofelijke snelheydt.
neque potest capi ob *incredibilem* pernicitatem.

178. De Eland, is het grootste van die geene/ de welke takkige hoorens *Alces*, est maxima earum, quæ *ramosa* cornua dragen/ hebbende een huyde wegens de hardigheyt ondoorsnijdelijk; gestant, habens *tergus* præ duritie insecabile; daer na het gemaende Rendier, van sodanige snelheyt/ dat het ten eynde tum jubatus *Rangifer*, tantâ velocitate, ut decurloopt in een dags-loop door sneeu en ys over de acht-hondert velt-weegs.
ret diurno cursu per nivem & glaciem supra *octingenta stadia*.

179. Het seer snelle Hart, jaerlijks af-vallige hoorens dragende (want Prægilis *Cervus*, quotannis *decidua* cornua gestans (regisse waffen wederom/ maer de Hinde heeft 'er geene) schreyt alleen uyt de gruntur enim, sed *Cervæ* sunt nulla) *lacrymatur solus* è dieren/ als hy sterben sal.
brutis, moriturus.

180. De hoorens van een Damhert worden breet: des Steenboks Cornua *Damæ* lateſcunt: *Ibicis* worden na de rugge toe obergebogen: der Wilden geyte zijn seer hachachin dorsum reflectuntur: *Rupicapræ* sunt obuntigh/ datse door hulp van dese op de steenrotsen springe/ en schadeloos ea, ut auxilio horum rupes insiliat, indemnisque daer van af springe: Een Reebok (met sijn Ree en jonge Reen) is de desiliat: *Capreolus* (cum suâ Capreâ & Hinnulis) est klepste van de hoorn-dragende.
minimus corniferorum.

181. De grimmige Beesten zijn niet gehoornt/ maer gewapent met *Bestiæ* non sunt cornutæ, sed armatæ unklauwen/ en tanden/ de welke niet krupdt etende/ maer vleesch vreeguibus, ac dentibus, quia non herbaticæ, sed carnivotende zijn: hier van is de Leeuw de allersterckste/ en met rugge ræ sunt: harum *Leo* robustissimus, hirtisque

schoften

Digitized by Google

schoften / die alte-met wreesselijh wult.
armis, qui subinde formidosè rugit.

182. De Luypard laet de roof baren / die hy met de derde sprong niet
Pardus dimittit prædam, quam terno saltu non
achterhaelt: hy heeft een vel met swarte blakken onderschreyden: de Luy-
assequitur: habet pellem nigris maculis distinctam: *Par-*
pardinne een wepnigjen verschenden met wit-gesprenkelde stipkens.
dalis paululùm diversam interalbicantibus punctulis.

183. De Tyger de wreedste van allen (ook self blakkigh/) wordt
Tigris sævissima omnium (& ipsa maculosa,) dici-
gesepdt soo seer te vergrimmen van 't gelupt der trommelen / dat hy tot
tur adeò efferari sonitu tympanorum, ut in
dolheyt dt gedreven / sich self verscheurt: de Los is een wepnigh kleynder
rabiem acta, se ipsam dilaceret: *Lynx* aliquanto minor
van lichaem / niet ongelijk in wreethepdt/ en van een seer scherp gesicht /
corpore, haud dispar feritate, & præacúti visûs,
en met een gecoleurde hupt.
coloratoque tergore.

184. De lokachtige Beer onthoudt sich door de winter in spelonken /
Villosus *Ursus* continet se per hiemem in spæleis,
sonder spijse: de Beerinne verbrymt haer jongen door 't om en om licken/
sine victu: *Ursa* refingit catulos circumlambendo,
de wijse half gebrymt gebooren worden.
ita semiformes nascuntur.

185. De Wolf is de allerbratigste van de beesten / hongerigh zijnde
Lupus voracissima bestiarum, famelicus
huplt hy: de gulsige/en lose Vos wordt nimmer tam gemackt/ in 't door-
ululat: gulosa, & dolosa *Vulpes* nunquam ciçuratur, ver-
laer word hy kael / en wordt haerloos.
no glabrescit, ac fit depilis.

186. De Wilde Esel sept men dat van de wint gevoedt wordt / soo
Onager perhibétur vento pasci, si
der krupden ontbreeken: Het Wild Swijn met wortelen gevepdt schrympt
herbæ desunt: *Aper* radicibus pastus spumat
met de mupl/en knerssende op de tanden slaet de wind-honden en jagers /
rostro, frendensque dentibus ferit vertagos & venatores,
doodelse ook altemets.
interimit etiam quandoque.

187. De Aep (van de vier-boetige d. alleen staertloos) is een belachelijk
Simia (quadrupedum sola caudæ expers) est ridicula
ma-

Digitized by Google

naboetſer van de menſchelijke werken: als ook de Meer-katte, de welke
imitatrix humanorum operum: ut & *Cercopithécus*; qui
nochtans geſtaert is.
tamen caudatus eſt.

188. De Haes (boven den welken niet bzeesachtiger is) ſlaept met
Lepus (quo nihil timidius eſt) dormit
open ſtaende oogen/en ſoo 'er iets ruyſcht/ datelijk verſchrikt zijnde ſoo
patentibus oculis, ac ſi quid ſtrepit, mox territus
ſteekt hy de ooren op/of pakt ſich wech en bluchtet na den doozn-heggen:
arrigit aures, vel proripit ſe & confugit ad dumeta:
ſoo hy niet han ontbluchten/ en gevangen wozdt/ krijt hy. Daer en is
ſi non poteſt aufugere, & capitur, vagit. Nihil eſt
niet bzuchtbaerder als het Canijn, als het welke niet alleen dikwils
fœcundius *Cuniculo*, ut qui non tantùm crebrò
jonget/ maer ook ober jonget.
fœtat, ſed & ſuperfœtat.

189. De Eegel, gebaer geſien hebbende/ wentelt ſich in een kloot/ en
Erinaceus, periculo viſo, convolvit ſe in globum,
richtet de ſteekels op/ dat hy niet han gebat wozden: het Yſer-verken
erigitque aculeos, ne queat prehendi: *Hyſtrix*
werpt ſijn ſteekels upt/ gelijk pijlen/ en berwondet de achter-na-lopende
ejaculatur ſuos aculeos, veluti ſpicula, vulnerátque inſequentes
honde.
canes.

190. De Moſceliat-kat ſweet upt de alder-wel-rieckenſte Moſceliat:
Gazéla exſudat fragrantiſſimum *Moſchum*:
en deſe niet ongelijk de Ziebeet-katte.
nec huic diſſimilem *Zibethicus catus*.

191. De wilde katten/ en de Marter, en de Sabels, dienen tot bont-
Sylveſtres cati, & *Martes*, *Martéſque Scythica*, valent ad pel-
werk: gelijk ook de Berg-weſel, en het Armijn, de Bilchmuys: en het
licea: ſicut & *Muſtéla alpina*, & *Mus Ponticus*: & *Mus Noricus*: &
Fret, en het Pups-Weſel.
Viverra, domeſticaque *Muſtéla*.

192. Het Eekhoorentje maekt hem een ſchaduwe met een ſchaduw-
Sciúrus facit ſibi umbellam ſuâ um-
achtigen ſtaert/ de welke hy ook in de plaets van een bleugel gebzupkt/
broſâ caudâ, quâ & vice alæ utitur,
terwijl hy van d'eene boom in de ander blieght: Daer is niet
dum de arbore in arborem transvolat: Nihil

ſlape-

Digitized by Google

ſlaperiger als de Das, en de Rotte.
ſomnolentius *Mele & Glire.*

193. De Spitmuys, de Hamſter, en de algemeene mupſen-kudde (vpanden
Sorex, Cricétus, univerſuſque murínus grex (inimici
ban de veldt vzuchten) hollen haer gaten / in de welke ſy verwinteren:
ſegetibus) eavant ſibi foramina, in quibus hibernant:
de Mol de velden ondergrabende / maekt mol-hoopen.
Talpa campos ſuffodiens, facit grumos.

194. Een laetſten zijnder vier-boetige ſoo Landt- als Water-dieren,
Ad extremum ſunt quadrupeda *Amphibia,*
te gelijk het landt / en het water bewoonende: de Bever en de Otter
pariter terram, & aquam incolentia: *Fiber ac Lutra*
gehaeryt / en van hondts groote: (maer hy een beſchobben ſtaert heb-
piloſi, caninæque ſtaturæ: (ſed ille ſquameam caudam ha-
bende / en de achterſte boeten als een gans) en de Krokodil onder 't
bens, & poſteriores pedes *anſerínos*) & *Crocodilus* inter
hauwen het bovenſte kake-been bewegende: en de ſchildt-Padde, en de
mandendum *ſuperiorem mandibulam* movens: & clypeata *Teſtúdo*, atque
quackende Kikvorſch, met de venijnige Padde, en de onſchadelijke
coaxans *Rana*, cum venenato *Bufone*, & innoxia
Graſvorſch.
Calamita.

XX.

De Menſch.
Homo.

Homo *generaliter ſpectatus*, 195. *in ſua nativitate*, 196. *Vita curſu & obitu*, 197, 198, 199: *ſine denique*, 200.

195. Tot hier toe hebben wy beſchouwt de ordeningen van de
Hactenus colluſtravimus *claſſes*
ſchepſelen; den welken / dewijl de Schepper een Regeerder na ſijn beeld
creaturarum; quibus, quia Creator *Dominatorem* ad ſuam imaginem
gebeeldet / gegeven heeft: wel een laten wy op hem ſien / maer aendachte-
conformatum, dedit: agedum hunc ſpeculemur, ſed inten-
lijk /

Digitized by Google

lijk/ op dat/ terwijlder andere dingen tot uwe kenniſſe komen/ ghy u ſelf
tè, ut, dum alia in tuam cognitionem veniunt, tu te ipſum
niet onkundigh zijt: na het lichaem den dieren gelijk/ na de ziele tot de
ne ignóres: corpore bruti ſimilem, mente ad
Engelſche hooghedt gemaeckt.
Angelicam excelſitatem factum.

196. DE MENSCH in 's moeders lichaem ontfangen/ wordt
HOMO in matris utero conceptus,
een Onrijp kindt genaemt: in 't licht gebracht/ een Kindt: onmondig/
Embryo dicitur: in lucem editus, Infans: impúbis,
een Jongen: manbaer wordende/ een Jongeling: volwaſſen/ en het eyn-
Puer: pubeſcens, Adoleſcens: puber, terminúm-
de van ſijn wasdom verkregen hebbende/ een Jongman: dan een Man,
que ſtaturæ aſſecútus, Juvenis: tum Vir,
aenſtondts na wat bedaeghder ouderdom/ een Oudt man: eyndes
mox provectiore ætate, Senex: denique
lijck (in den af-geſloofden ouderdom) een tandeloose Beſte-
que (in decrepita ſenecta) edentulus Sene-
vader.
cio.

197. Alſoo wordt uyt een Pop een Meysjen, dan een Maeghdeken,
Sic fit è Pupa Puella, tum Adoleſcentula,
daer na een Jonge vrijſter, hier na een Vrouwe, eyndelijk een bedaerde
inde Juvencula, dehinc Mulier, tandem annoſa
Beſsjen.
Vetula.

198. Alſoo is des menſchelijken levens-loop niet als Gebooren wor-
Sic eſt humánæ vitæ curriculum nihil niſi Naſci,
den, Kindt worden, Op-waſſen, een Vryer worden, een Man worden,
Puerascere, Adoleſcere, Juvenescere, Virescere,
Oudt worden, Sterven.
Senescere, Mori.

199. Soo ghy lettet op de beſigheden van den Ouderdom/ de eerſte
Si attendas occupationes Ætatis, In-
Kindsheydt weet van haer ſelf niet/ de Kindsheydt wordt niet ſpeel tuyg
fantia ignorat ſe ipſam, Pueritia ludicris
door-gebracht/ de Jonckheydt wordt met nieuwigheden aengevochten/
ſtransigitur, Adoleſcentia curioſis tentatur,
de Jeughtſchap heeft in voelheyt haer beraech/ de Mannelijke ſtaet wordt
Juventus vanis oblectatur, Virilitas

door

door arbeyden vermoedet / de Ouderdom valt wederom tot de eerste on-
laboribus fatigatur, *Senectus* relabitur ad priorem in-
vermogenthevdt / (hierom seght men dat de oude luyden weer kindts
valescentiam, (hinc dicuntur senes repue-
worden / en datse tweemael kinderen zijn:) tot dat de oudelijke verwel-
rascere, & bis pueri esse:) donec senilis mar-
kinge verteert en volenbige het leven; ach hoe bluchtigh!
cor consumat & consummet vitam; heu quàm fugacem!

200. Ondertusschen nochtans worden ons hier groote dingen bevolen
Interea tamen nobis hic magna demandantur
te verrichten / de welke alle daer toe strekken / op dat wy tot de eeuwig-
peragenda, quæ omnia eò tendunt, ut æter-
heydt voor-bereydt worden; in de welcke wy sullen in-gelaten worden.
nitati præparemur; in quam sumus intromittendi.
Leert derhalven U SELF KENNEN, bidde ik!
Disce igitur *TE IPSUM NOSSE*, obsecro!

XXI.

De uyterlijke Leeden des menschelijken lichaems.
Externa Membra humani corporis.

Corpus hominis *mirabile*, 201. *Membrorum in eo situs*, 202. *Caput*, *Capilli*, *Facies*, *Frons*, 203. *Oculi*, 204. *Pupilla*, *Palpebræ*, *Cilia*, 205. *Aures*, 206. *Nasus*, 207. *Labia*, *Os*, *Mentum*, 208. *Jugulum*, & *Cervix*, 209. *Pectus*, *Umbilicus*, *Inguen*, 210. *Tergum* & *Latera*, 211. *Brachia* & *Manus*, 212. *Vola*, *Palma*, *Pugnus*, *Digiti*, 213. *Coxæ*, *Femora*, *Pedes*, 214.

201. Niemandt magh sich genoegh verwonderen over de t'samen-
Nemo queat satis demirari com-
settinge van ons lichaem (een werk-tuyghlijk woon-huys van de ver-
pagem nostri corporis (organicum habitaculum ratio-
nuftige ziele / gelijck als een treflijk proef-stuk des allerwijsten Bouw-
nalis animæ, tanquam illustre specimen sapientissimi *Archi-*
meesters,) soo het van lit tot lit besien wordt.
tecti,) si articulatim spectetur.

202. Welcke Leeden twee-parigh gegeven zijn / worden tegens
Quæ *Membra bina* data sunt,

Digitized by Google

malkander ober aen de zijden geſtelt/ die maer ſonder weergae, in 't mids exadverſo ad latera locantur, quæ tantùm *ſingula*, per me-
den: de voornaemſte, aen de bobenſte of binnenſte plaetſ; de geringere dium: *præſtabiliora*, ſupremo vel intimo loco; *ſequiora*.
aen de onderſte of upterſte.
infimo vel extimo.

203. De hayren bedekken het boozmaemſte deel des Hoofts (gebzaept *Capilli* contegunt potiſſimam partem *Capitis* (rotati
op de kruyn;) het boozſte deel verciert het Aengeſicht, upt het welke wyt in vertice;) anteriorem decorat *Facies*, è qua
de perſoonen onderkennen: maer in 't aengeſicht ſterkt upt het Voorhooft perſonas dignoſcimus: in facie autem eminet *Frons*
van geſtalte bphang half cirkel-rondt (aen weer zijden in de Slaep van figurâ propè ſemicirculari (utrinque in *Tempora*
't hooft eyndigende) bp de meeſten is het glat, bp wepnigen ruygh, definens) pleriſque *glabra*, paucis *hiſpida*,
aen de oudachtigen rimpeligh, aen de bzolikken ongekreukt en uyt- ſeneſcentibus *rugoſa*, lætis *erugata* & *ex-*
geſtrekt, aen de toornachtigen gefronſt. *porrecta*, iracundis *caperata*.

204. De oogen leggen onder het Boozhooft / na alle zijden beweegh- *Oculi* ſubjacent Fronti, *quoquo verſum* mobi-
lijk/ gemaekt upt oog-vliesjes (het Bindt-vlies, het Hooren-vlies, het les, facti è tunicis (*Conjunctivâ*, *Corneâ*,
Druyve-vlies, het Net-vlies) en doorſchijnende bochtigheden (de Water- *Uveâ*, *Retinâ*) & transparentibus humoribus (*A-*
achtige, de Cryſtallijne, en de Glaesachtige;) de uitpuilende ſien doukter der/ *queo*, *Cryſtallino*, & *Vitreo*;) prominuli cernunt obſcuriùs,
de diepere klaerder: maer de oogh-hoelijes ſweten dikwils tranen/ profundiores clariùs: ſed hirqui ſudant ſæpe lacrymas,
dagelijks oogen-bzacht.
quotidie gramias.

205. De Oogh-appel (met het witte omgeven) is een ſpiegel, in 't *Pupilla* (albo circumfuſa) eſt *ſpeculum*, in
welke de beeldekens der voor-geworpene dingen weerſchijnen / in de ge- -quo imagunculæ *objectarum* rerum reſplendent, in for-
daente van popjens: de Oogh-leeden bebochtigen denſelben door 't oog- ma *pupularum*: *Palpebræ* humectant eam nictan-
tupken/ maer de Oogh-hayrtjes (upt de hant van de oogh leden uptge- do, *Cilia verò* (è crepidine palpebrarum enà-
ta)

Digitized by Google

waſſen) uitſgaders de Wijnbrauwen, beletten/dat 'er niet ſets inballe.
ta) - unà cum *Superciliis*, prohibent, ut ne quid incidat.

206. De Oor-lelletjes zijn aen de Ooren gevoeght; open ſtaende, om
Auricula ſunt *Auribus* adaptatæ; *patulæ*, ad
de klank wederom af te keeren/ en uytgeholt, om in te boeren dooz de
ſonos repercutiendum, & *cavatæ*, ad introvertendum
ooz-kromten: in welckers gaten vergadert wozdt het Ooz-
anfractibus: in quorum meatibus colligitur Ceru-
men. (Aurium marmoratum.)
ſmeer.

207. De Neus, (het werk-tuygh van de Reuk en ſuyvering der herſſe-
Naſus, (inſtrumentum *Odoratûs & expurgandi cere-*
nen) begint aen de tuſſchen rupmte der wijnbrauwen; en laet ſich neder
bri) incipit ad intercilium; & demittit ſe
tuſſchen de twee konen, en wozdt onderſchepden in twee lucht-gaten/ de
inter *duas genas*, diſcriminaturque in duo ſpiracula,
Neus-gaten, dooz de welke de af-vloepende ſnot opgehouden wozdt/ niet
Nares, per quas demánans mucus detinetur, non
ſoo ſeer van de neus-hayren, als van de ſpongachtige kliertjens, dat het
tam à *vibriſſis*, quàm à ſpongioſis *caruncul is*, ut ne
niet uytloope dooz het ſnupten.
defluat ante munctionem.

208. Onder de Neuſe zijn de roodachtige Lippen: de open doculijke
Infra Naſum ſunt rubicunda *Labia*: apertile
Mond; daer na de Kin en Wangen, de jonge lypers met melk-haer, de
Os; tum *Mentum* & *Mala*, ephebis *lanugine*,
mannen met de baerd bedekt/ de hoben lippe wozdt met een twee gedeelte
viris *barbâ* intectæ, ſuperius *labrum* bipartito
knevel bedekt; maer ſommige zijn baer deloos.
myſtáce tegitur; ſed quidam ſunt imberbes.

209. De Gorgel is het vooꝛſte deel van den Hals, de Neck het achꝛ-
Jugulum eſt anterior pars *Colli*, *Cervix* po-
terſte.
ſterior.

210. De Borſt is opgeſwollen van de tepels (by de hitſige man-luyden
Pectus tufget *papillis* (calidioribus maribus
rupghaprigh.) De Navel is in 't midden van den buyk: onder deſen
hirtum.) *Umbilicus* eſt in medio ventris; infra hanc

Digitized by Google

de lassen, met de daer by liggende schamelheydt, de welke gelijk het de
inguina, cum adjacentibus *verendis*, quæ ut
schaemte verbiedt te ontblooten / alsoo ook te noemen.
pudor vetat nudare, ita & nominare.

211. Het Achter lijf heeft de Schouderen, den Rugge, de Lenden, en
Tergum habet *Humeros*, *Dorsum*, *Lumbos*, &
den Eers, met de Billen omgeven / sittens halven: aen de zijden zijn de
Nates, *Clunibus* - obvolútas, sessionis gratiâ: ad latera sunt
Oxelen, en het weeke der Zijden.
Axilla, & *Hypochondria*.

212. Van de Schouderen hangen af de poeselachtige Armen, daer na
Ab *Humeris* dependent torosa *Brachia*, hinc
de buygachtige Ellebogen (op de welke wy plegen te steunen) en de On-
flexibiles *Cubiti* (quibus solemus inníti) & *La-*
der-armen, en Handen seer ray / dat wy 't zy wat het wil na believen
certi, *Manusque* perquam versatiles, ut quidvis pro lubitu
hanteeren / en fatsoeneeren konnen; waer van de linker houd / de rechter
versare, & informare valeamus; quarum *sinistra* tenet, *dextra*
werkt / hoewel dit by de Slinksen in het tegendeel toegaet / by de even-
operatur, quamvis hoc se apud *Scævolas* contrariè habet, apud *ambi-*
handige sonder onderschept.
dextros indiscriminatim.

213. De holle handt wordt genoemt de Palm, uytgebreydet de Vlakke
Concava manus dicitur *Vola*, diducta *Pal-*
handt, t'samen getrokken de Vuyst: en heeft vijf Vingers, en ieder vinger
ma, contracta *Pugnus*: habétq; quinque *Digitos*, & quisq; digitus
drie Gelederen, en even soo veel kneukels: van de welke de laetsten in de
tres *Articulos*, totidemque *condylos*: quorum postremi in
nagels uytgaen / daer mede wy klouwen / krabben / verrijten en scheuren.
ungues exeunt, quibus scabimus, scalpimus, lancinamus & laceramus.
Met de Duym drukken wy / met de Voorste vinger wijsen wy / met de
Pollice premimus, *Indice* monstramus,
Middelste bespotten wy / aen de Ring-vinger dragen wy ringen / de Pink
Verpo ludificamus, *Annulari* gestamus annulos, *Auricularis*
is voor een Oorlepel.
est pro Auriscalpio.

214. Alsoo zijn de Dyen onder de Heupen; onder de Knien de
Sic sunt *Femora* infra *Coxas*; sub *Genubus*
Schenkels, onder de Knie-schijve de Kuyten; en onder dese
Crura, sub *Poplite* *Sura*; & sub his
de

Digitized by Google

de onderſte Voet, inhoudende de Eenklauwen en de Hiele, het Voet-
imus *Pes*, continens *Talos & Calcaneum, convexam*
hol, en de Voet-ſole, en de grote Teen met de tonen / op de welke wp
Plantam & Solum, *Hallúmque* cum digitis, quibus
ſteunende / hoger verheven worden.
ſubnixi, eminentiùs protollimur.

XXII.

De Beenachtige deelen des Lichaems.
Oſſeæ partes Corporis.

Oſſium diviſio, 215. *Oſſa capitis*, 216, *Trunci*, 217, *Spinæ dorſi*, 218. *Pectoris & Laterum*, 219. *Oſſa Seſſibuli*, 220. *Oſſa Artuum*, 221. *Manuum*, 222, *Pedum*, 223. *Oſſium medulla & membrana*, 224. *Junctureque & ligamenta*, 225.

215. Belieſt u de Binnen-deelen in te ſien? ſoo ſult ghy een wonder-
Libet ne *Interanea* introſpicere? videbis mirabilio-
lijcker gebouw van de kleene werelt ſien / wiens ſteunſels omtrent dzie-
rem ſtructuram microcoſmi, cujus fulcra circiter tre-
honderт GEBEENTEN zijn: gedeelt in beenderen des Hoofts,
centa *OSSA* ſunt: diviſa in oſſa *Capitis*,
Romps, en der Geleden.
Trunci, & *Artuum*.

216. Des Hoofts Bekkeneel is gelijck kamwijſe upt meer beenen te
Capitis *Calvaria* eſt veluti pectinatim ex pluribus oſſibus
ſamen gevecht: de twee Kaek-beenen verbatten twee-en-dertigh tanden/
conſuta: duæ *Maxillæ* continent *duos & triginta* dentes,
in eſſen ſoo veel tand-hollekens: van de welke de vier voozſten Lach-tan-
in totidem alveolis: quorum *quaterni* anteriores *Inciſo-*
den worden genoemt; aen beyde zijden de naeſte daer aen/ de Hoektan-
res vocantur; *utrinque* proximi illis, *Cani-*
den; daer na vijf Kieſen of mael-tanden; eyndelijk twee Stok-tanden.
ni; dehinc *quini Maxillares* ſeu molares poſtremò bini *Genuini*.

217. Den Romp maken upt/het Rugge-been wel in 't lange/maer van
Truncum conſtituunt, *Spina dorſi* quidem in longum, ſupernè
boven de Borſt-beenderen, van onderen het Sit-been.
verò *Oſſa Thoracis*, inferuè *Oſſa Seſſibuli*.

Digitized by Google

218. Het Rugge-been (dat het tot de burging en oprechtinge des
Spina dorsi (ut flexuræ & erectioni
lichaems diene) is afgedeelt in vier-en-dertigh aen malkander raken-
corporis serviat) est dissecta in quatuor & triginta contiguas
de Wervel-beenderen: dan welke seven in de Nek zijn/ twaelf in de Rugge/
Vertebras: quarum *septem* Cervici insunt, *duodecim* Tergo,
vijf in de Lendenen/vier in 't Struys-been/de ses overige in 't Staert-been.
quinque Lumbis, *quatuor* Ossi sacro, *sex* residuæ ossi Coccygis.

219. De Beenderen om de borst vast te maken zijn gegeven/ dan
Ossa pectori muniendo sunt data, in-
booren het Borst-been, dan achteren twee Schouder-bladen (de welke de
ante *Sternum*, à tergo duæ *Scapulæ* (quas
Sleutelen of Hals-beentjes met het Borst-been te samen hechten / in
Claviculæ seu *Furculæ* cum Sterno copulant, in
de vogels de bril genoemt) maer zijdelinks de Ribben, aen beyde zijden
avibus *furculæ* dictæ) collateraliter verò *Costæ*, utrinque
twaelf, alle dan de wervels dan 't Rugge-been uytgaende/ maer alleen
duodenæ, omnes è vertebris *Spinæ* exeuntes, sed tantùm
de seven bovenste zijn met het Borstbeen verknoopt: de vijf korte voegt-
septénæ superiores cum *Sterno* articulatæ: *quinæ breviores* vo-
men Baltert-ribben.
cant *Nothas*.

220. Het Sit-been wort onder de lendenen genoemt het Darm-been:
Os Sessibuli sub *lumbis* vocatur *Os Ilium*:
daer tegen over (onder den buyk) het Schaem-been, aen de zijden, daer
in opposito (sub ventre) *Os pubis*, ad *latera*, quâ
't in de dyen instaet/ het Heupe-been.
femoribus insistit, *Os Coxæ*.

221. DE LEDEN zijn Beenderen der handen en voeten: gene in
ARTVS sunt Ossa manuum & pedum: illa
de Schouder-bladen ingedout/ dese in de Heupenen.
Scapulis impacta, hæc *Coxendicibus*.

222. De Beenderen van een hand zijn so veel, als 'er wervel-beentjes
Ossa *unius manus* sunt *tot*, *quot* vertebræ
dan de Rugge-graet: het Arm-been is een/ des Elle-booghs zijn 'er twee;
Spinæ dorsi: Os Brachii unum, *Cubiti* duo;
(de Arm-spille en de Arm-pijp); des Braselets achte; des Handt-palms
(*Ulnæ & Radius*); *Carpi* octo; *Metacarpii*
vier; des Duyms dzie; en der overige Vingeren vier en vier/ te samen seg-tien.
quatuor; *Pollicis tria*; & reliquorum *Digitorum* quaterna, conjunctim sexdeci

223. Maer

Digitized by Google

223. Maer in de voet zijn niet meer als dertigh: Het Dye-been is
Sed in pede non sunt nisi tricena: *Os Femoris*
een: van de Scheen zijn 'er twee ('t Scheen-been en de Speek) van de
unum: *Cruris* sunt duo (*Tibia* & *Fibula*,) *Tar-*
Voor-voet seven / van de Naer-voet vijf: van de Teenen veertien: en
si septem, *Metatarsi* quinque: *Digitorum* quatuordecim: &
daer en boven de Knie-schijve.
insuper *genualis patella.*

224. De groote gebeenten zijn hol van binnen/en houden in het Merg;
Majora ossa sunt cava intrinsecus, continentque *Medullam*;
de kleynderen zijn wel niet mergachtigh / nochtans sappig: alle bedekt
minora quidem non medullosa, tamen *succosa*: omnia contecta
van buyten met het om-been vliesjen.
extrinsecus *periostio* membranulâ.

225. De Voegsels van de beenderen worden met een enkele naedt
Junctura ossium simplici commissura
vast gelijmt/ daerse sonder buyginge zijn: maer waerse moeten gebogen
glutinantur, ubi *sine flexu* sunt: sed ubi debent *fle-*
worden, hangense lidwijse te samen/ door 't ingesette hooft van 't een/ in
si, cohærent articulatim, per insertum caput alterius,
't been-holletje van 't andere: nochtans met een tusschen gelegdt
cotylæ alterius: attamen interposita
kraek-beenken (gelijk als een kussentjen) dat niet de beenderen (door een
cartilagine (velut *culticellâ*) ne ossa (mutuo
onderlinge aenroeringe en scheuringe) smerte voelen: En op dat niet de
contactu & attritu) dolorem sentiant: Et ne-
beenderen door een geweldige beweginge verrukt/ of verstuykt worden/
ossa violento motu divellantur, aut luxentur,
soo wordt ieder gewrichte met seer sterke banden bewonden.
quilibet articulus firmissimis ligamentis circumligatur.

Digitized by Google

XXIII.

De Vleeschachtige deelen des Lichaems/ en d'Ingewanden.
Carneæ partes Corporis, & Viscera.

Caro in Musculos divisa, 226. *Cerebrum & Nervi*, 227. *Septum trunci transversum*, 228. *Viscera Thoracis*, 229, *& Abdominis*, 230.

326. Also is het Geraemte van ons lichaem: het welke 't VLEESCH
Ita est *Sceleton* nostri corporis: quem *CARO*
bekleedt/maer niet met een verknochte klompe/ maer (om de verschepde
circumvestit, at non *continuâ* massâ, sed (ob diversas
bewegingen der leeden) verdeelt gelijck in touwen en beulingen/ die de
motiones membrorum) *dispertita* velut in funes & farcimina, quæ
Ontleeders Spieren noemen/ en tellender vier-hondert en vijf.
Anatomici *Musculos* vocant, & numerant *quadringentos quinque.*

227. Het Breyn is het hooghste onder de Ingewanden / bedeckt met
Cerebrum est summum inter Viscera, convelatum
een dubbelt herssen-velletjen, binnen de hollen van de Herssen-pan: af-
gemina meninge, intra cavernas Cranii: di-
gedeelt in vier kamertjes/ (men noemtse Herssen-gronkens) en twee
visum *in quatuor* cellulas, (vocant *Ventriculos*) & duas
deelen: te weten het Breyn self/ en het Kleyne breyn: waer van het Merg
partes: nempe *Cerebrum* ipsum, & *Cerebellum*: unde *Medulla*
van 't Rugge-been uytgaet/ en van dese deelen sich wederom de takken
Spinalis exit, & *ab hac* dividunt se rursum *rami*
der Senuwen door 't geheele lichaem.
Nervorum per totum corpus.

228. De holligheden van den Romp zijn afgedeelt in twee bevrek-
Cava *Trunci* sunt divisa in *duas* concha-
ken/ met het vleeschachtige dwers schot (middelrift) van malkander af-
merationes, carneo *transverso septo* (*diaphragmate*) ab invicem dis-
gescheyden: boven het welke is de Borst, onder het selve de Buyk.
septas: supra quod est *Thorax*, infra illud *Venter*.

229. De Borst begrijpt in sich de Borst-ingewanden: namentlijk
Thorax continet *Præcordia*: nempe
het Herte, in 't hert met beslooten/ van waer de groote Hert ader uytgaet/
Cor, pericardio inclusum; unde magna *Aorta* prodit,
als

Digitized by Google

als de stam van de Geest-aderen die door 't geheele lichaem moeten ver-
truncus *Arteriarum* per omne corpus dividenda-
deelt worden: en de Longe rondsom het herte gelegd/van een dun vleesch/
rum: & *Pulmónem* cordi circumdatum, rarâ carne,
gelijck als schuymachtigh en twee gebleugelt.
ceu spumeâ ac bivalvi.

230. De Ingewanden van het Onderlijf zijn seven: de Maage (met de
Viscera *Abdominis* sunt septem: *Ventriculus* (cum
onder haer liggende Darmen) met het Darmnet en het Scheptsel rondsi-
sibi substratis, *Intestinis*) Omento & Mesenterio eir-
om bedekt: aen wiens rechter zijde de Leever leyt / met het langachtigh
cumtectus: ad cujus dextrum *Jecur* jacet, cum oblonga
Gal blaesjen: maer aen de linckter zijd de Milte, en in de Lendenen twee
Fellis vesicula: at ad sinistrum *Lien*, & in Lumbis duo
Nieren: en eyndelijk de Pis-Blase: allegaer met het Ingewand-net om-
Renes: tandémque Urinaria *Vesica*: omnia hæc *Peritonæo* cir-
spannen/ maer de geheele t'samen-voeging des lichaems met de Huyt en
cumtensa, tota verò compages corporis *Cuti* &
't Opper-huydeken.
Cuticulâ.

XXIV.

De Vochtigheden des Lichaems met de Geesten.
Humores Corporis cum Spiritibus.

Humores quatuor, 231, 232. *Complexio quadruplex*, 233. *Spiritus trinus*, 234. *Functio trina*, 235.

231. Gelijckerwijse de Beenderen met Vleesch bevult worden / alsoo
Quemadmodum Ossa *Carne* explentur, ita
wordt het Vleesch met de Vochtigheden bevochtight; maer door dese
Caro *Humoribus* udatur; hos autem
door-wandelen de Geesten, zijnde uptwerckers van alles / wat in 't lic-
permeant *Spiritus*, effectores omnium, quæ in cor-
chaem geschiet.
pore fiunt.

232. De voornaemste Vochtigheyd is het Bloedt, root en soet:
Primarius *HUMOR* est *Sanguis*, rubens & dulcis:
dan de Slijm-vochte (Fluymen) witachtig en smaeckeloos; daer nae
tum *Pituita* (*Phlegma*) subalbicans & insipida; dehinc

Digitized by Google

de Galle, de geele en bittere gal-slijm; eyndelick het Swarte bloedt, de
Cholera, flava & amára bilis; tandem *Melancholia*,
swarte en suere gal-slijm.
atra & acida bilis.

233. Nae de Overhandt van de Vochtigheden wordt ons de verscheyden-
Pro *Præpollentia* Humorum nobis diver-
denheyt van de Gematigdheyt aengebracht / dat wy sommige Bloedrijck
sitas *Temperamenti* inducitur; ut alii *Sanguinei*
genoemt worden/warm-vochtige en wakker: andere Gal-korsel, warm-
dicamur, calido-humidi & alacres: alii *Cholerici*, calido-
drooge en wreed: andere Fluymachtige, koud-vochtige en traeg: andere
sicci & feroces: alii *Phlegmatici*, frigido-humidi & segnes: alii
Treur-geestige, koud-drooge en treurigh.
Melancholici, frigido sicci & tristes.

234. DE GEESTEN nu worden uyt het aldersuyverste Bloedt
SPIRITUS autem è *depuratissimo* Sanguine
gemaekt / en sy storten haer uyt doort 't geheele lichaem / om dat selve
fiunt, & diffundunt se per *totum* corpus, ad illud
levendigh te maecken en te verversche: de Natuerlijke vervloeyt uyt de
vivificandum & vegetandum: *Naturalis* diffluit ex
Lever, door de Aderen: de Levengevende ontspringt uyt het Herte door
Hepate, per *Venas*: *Vitalis* dissultat ex *Corde* per
de Slagh-aderen; de Sielijcke vloeyt uyt de Herssenen door de Senuwen.
Arterias; *Animalis* dimanat è *Cerebro* per *Nervos*.

235. Iegelik van de selve bedient sijn sonderling ampt: de Natuerlijke
Quisque illorum fungitur suo peculiari munere; *Naturalis*
verdeelt het voedsel aen de leeden: de Levendige deelt de selfde mede de
distribuit nutrimentum membris: *Vitális* communicat iisdem
levendigmakende warmte: de Sinlijcke bestiert het Gevoelen en Bewe-
vivificum calorem: *Animalis* dirigit Sensum & Mo-
ginge: welcke alle op wat wijse sy geschieden / leert het.
tum: quæ singula quâ ratione fiant, edisce.

De

Digitized by Google

XXV.

De Natuerlijcke Geestwerckinge.
Naturalis Functio.

Nutritio *è Sanguine*, 236. *Sanguinis concoctio prima in Ventriculo*, 237: *Secunda in Mesenterio*, 238: *Tertia in Hepate*, 239. *Unde excrementa serosa*, 240; *Turbida*, 241; *Densa*, 242. *Ultima concoctio in Membris*, 243; *Excrementorum ejus Sudor*, &c. 244. *Fames & Sitis quid*, 245.

236. Alle de Leeden worden met BLOED onderhouden: maer het
Omnia membra *SANGUINE* nutriuntur:
Bloed wordt gemaeckt uyt de verteerde spijsen, op desen doortgang.
Sanguis autem fit ex *concoctis alimentis*, hoc processu.

237. Het Voedsel (met de voortanden afgesneden / en met de hoeck-
Alimentum (*primoribus* incisum, atque *ca-*
tanden gebroken zijnde, soodet iets hardes geweest is) wordt met de kiesen
ninis confractum, si quid *durum* fuit) *molaribus*
gekauwt, en het gekauwde wordt uyt de Mond door de Slockdarm in den
manditur, mansumque è *Bucca* per *Gulam* in
Maegh nedergelaten: alwaer de eerste kookinge geschiedt, dat is / de ver-
Stomachum demittitur: ubi *prima concoctio* fit, hoc est, con-
andering van de ingedaene spijs en dranck in Gijl: soo hier iet niet ge-
versio ingesti cibi & potus in *Chylum*: si quid hîc *non suf-*
noegh door-gekookt is / vermeerdert het de slijm.
ficienter percoctum est, auget *pituitam*.

238. Het Gijl wordt (door 't onderste Mondgat van de Maegh) in de
Chylus (per *inferius Orificium* Ventriculi) in
kleyne Dermen gebracht (de kleyne dermen zijn de slancke dermen / in
Lactes defertur, (Lactes sunt *graciliora* Intestina, in
menighvuldige bochten te samen gewonden / en met het Darm-scheydsel
multimodas spiras * convoluta, & *Mesenterio*
bewentelt) en aldaer wordt het suyverder uytgesyght: de grove droessem
obvoluta) ibique *purius* eliquatur: *crassioribus fecibus*
door de dickere dermen door-gestooten / uytgedragen / en na buyten ge-
per crassiora intestina protusis, egestis, & foràs
worpen zijnde / die dan het Kaek en Afganck genoemt worden.
ejectis, quæ tùm *Oléta & Merda* dicuntur.

239. Maer

239. Maer watter voetſaems in het Gijl is / dat ſuygen de Scheyl-
Quod autem *nutritivum* Chylo ineſt, exſúgunt *Me-*
ſmeers-aderen upt / en laten het door de Poort-ader in de Lever: allwaer *ſeraica venula* immittúntque per *Portam venam* Hepati: ubi
de tweede koockinge verricht wort / (dat is / de bloedmakinge) dzie derlep
ſecunda concoctio peragitur, (hoc eſt, ſanguificatio) ternis
uytwerpſels, door drie wegen van daer wech-gedaen worden / te weten
excrementis, per *tres vias* inde amotis, nimírum
wayachtige, drabbige, verbrande.
ſeroſis, turbidis, peruſtis.

240. Want wat wayachtigh is / dat gaet upt de Lever (door de uyt-
Nam quod *ſeroſum* eſt, id meat ex Hepate (per
melkende Aderen) na de Nieren; en verder door de witte aderen (Pis-
emulgentes Venas) ad *Renes*; ulteriuſque per *albas venas* (*Ure-*
aderen) na de Blaſe: in de welke de Pis indruypt / en van daer door 't
téres) ad *Veſicam*: cui Urina inſtillatur, & *exinde* me-
piſſen uptgelaten wordt.
jendo emittitur.

241. Wat in de bloedmakinge drabbigh is / dat trekt tot ſich de Milte,
Quod in ſanguificatione *turbidum eſt*, id trahit ad ſe *Lien*,
een ontfang-plaetſe van de ſwarte gal: en ſendt het wederom in den dik-
receptaculum *atræ bilis*: immittitque rurſum *craſ-*
ken derm / door ſekere adertjes.
ſo inteſtino, per certas *venulas*.

242. Eyndelijk neemt het Gal-blaesjen de meer-verhitſte deeltjens
Tandem receptat Fellis veſicula *inflammatiores* portiunculas
(van 't Bloedt) aen / en ſendt het ingelijfs over tot de dermen, de welke
(Sanguinis,) & transmittit itidem ad *Inteſtina*, quæ
daer van gepzikkelt worden / om de ſtront upt te werpen.
inde ſtimulentur, ad ſtercora egerendum.

243. Het Bloedt nu alſoo geſuyvert zijnde / wordt door de Hól ader
Sanguis jam ſic purificatus, per *Cavam venam*
(haer tahjens over al heenen verſpzeydende) verdeelt / allwaer de derde
(ſuos ramuſculos quoquoverſus dimittentem) digeritur, ubi *tertia*
koockinge geſchiet: terwijl ieder lidt dien uptdruppenden bloedigen
concoctio fit: dum quodvis *membrum* illum exſtillantem ſanguineum
dauw drinkt / en ſich door een langſame aenlijminge gelijk maekt / en
rorem bibit, & ſibi lenta agglutinatione aſſimilat, atque
alſoo aen-lijft.
ſic accorporat.

Digitized by Google

244. De Uyt-werpselen van dese derde kookinge zijn de onsuyverhe-
Excrementa hujus *tertiæ concectionis* sunt impurita-
den van lit tot lit vergadert / door de sweet-gaten van de huyt, en an-
tes membratim collectæ, per *poros cutis*, & a-
dere uyt-haelders uyt te drijven: (te weten door sweet, speeksel,
lia emunctoria expellendæ: (puta per *sudorem*, *sputum*,
snot, niesinge) op datse geen vervuylende sieckten ma-
mucum, *sternutationem*) ut ne *putrescentes morbos* fa-
ken.
ciant.

245. Derhalven / ieder Lidt dat voedsel behoeftigh is / prikkelt
Ergo, quodcunque Membrum *alimenti* indigum est, sollicitat
sijn adertjes; die de aders; dese de Lever; de Lever de Darmscheel-
suas venulas; illæ *venas*; hæ *Jecur*; Jecur *Mesaraicas*
aderen; dese de Maegh; maer de Maage frontset sich / soose niet en heeft
venas; hæ *Ventriculum*; Ventriculus verò *corrúgat* se, si non habet
datse geeft: en dat is het / 't welk wy Honger hieten; maer Dorst, als 'er
quod det: & *hoc est*, quod *Esuriem* vocamus; *Sitim* autem, cùm
vocht-voedsel van noden is / en de keel droogh wordt.
humido alimento opus est, faucesque arefiunt.

XXVI.

De Leefachtige geest-werckinge.
Vitalis functio.

Officina Spiritûs Vitalis, Cor, 246, *ardet semper*, 247: *refrigeratur à Pulmone*, 248: *Trachéa semper patente*, 249, *sonósque edente*, 250. *Vox articulata*, 251, *& inarticulata Brutorum*, 252: *Hominisque*, 253. *Uvulæ usus*, 254, *& Tonsillarum*, 255.

246. Het HERTE, een bron des levens / kookt (uyt het suyverste
COR, fons vitæ, excoquit (ex purissima
deel van 't bloedt) een vlammetjen / de leefachtige Geest genoemt / die
portione sanguinis) flammulam, *Vitalis Spiritus* dictam,
door de Slagh-aderen in alle leden moet verdeelt worden.
per Arterias in *omnia membra* distribuendam.

247. Maer het klopt gedurighlijk wegen warmte: als ghy uyt
Sed *palpitat continenter* præ calore: ut ex
het

Digitized by Google

het aenroeren van de borst, en der pols-aderen slagh bevinden kondt: voor-
contrectatu *pectoris*, *arteriarúmque* pulsu experíri potes: præ-
naemlik aen 't Braselet der handen / en de slapen van 't hooft.
sertim ad *Carpos* & ad *tempora*.

248. De Longe derhalven aen het selve liggende / treckt na sich
Pulmo ergo *illi* adjacens, attrahit
(gelijck blaes-balcken sich uytspannende) de koele locht / en de selve aen
(instar *follium* sese distendendo) *frigidiusculum* aërem, eúmque
't Hert aenwayende verkoelt het selve / en wederom sich t'samen-drucken-
Cordi afflando *refrigerat* illud, rursúmque se *comprimen-*
de, en de lauw geworden locht te rugge blasende / werptse de roedverwige
do, & *tepefactum* aërem reflando, egurgitat *fuliginosos*
dampen uyt: 't welke wy Aessemen en Her-assemen noemen.
halitus: quod *Spirare* & *Respirare* vocamus.

249. Welcke saecke dewylse dient om het leven te onderhouden, is die
Quæ res cùm deserviat *vitæ sospitandæ*, est ille
Pijp gemaeckt (van de rachen des monds in de longe nederdalende)
Canalis factus (à *faucibus* oris in *pulmonem* descendens)
uyt kraeckbeenachtige ringen: datse altijt open staen, en nimmer gesloten
ex *cartilagineis* annulis: ut semper *patére*, & nunquam *claudi*
worden kan / dat de aessem-halinge niet onderscheyt werde.
posset, ne respiratio intercipiatur.

250. Maer dese Locht-pijp, is te gelijck een werckt uyg van de Stem:
Sed hæc *aspera Arteria*, est simul *instrumentum Vocis*:
overmits wiens opperste / de Keel, een spleetjen heeft gelijk een fluyte, in
quippe cujus summitas, *Guttur*, rimulam habet similem *fistulæ*, in
welcke de ingedreven locht klinkt: sijnder of groover / na dat de ring van
quam impulsus *aër* sonat: acutiùs vel graviùs, pro ut annulus
't Ademtongesken sich op-geevende (hooger of leeger) van het Strotten-
Trachéa se progerens (superior aut inferior) à *La-*
hooft een afgelegentheyt maeckt.
rynge *distantiam* facit.

251. De Verscheyden aenstotinge des geklangs (aen de tonge / 't ver-
Varius allísus *soni* (ad linguam,
hemelte / de tanden) en de menigerley verstellinge des monds / maeckt een
palatum, dentes) variaque *configuratio* oris, facit
onderscheydelijcke Stem.
articulatam Vocem.

252. Daer van is het / dat de stemmen der dieren veelstemmigh, en
Inde est, quòd voces brutorum *multisona*, &
noch-

Digitized by Google

nochtans eenstemmigh zijn: want een slange siffelt maer / een Arent
tamen *unisonæ* sint: nam Anguis *sibilat* tantùm, Aquila
klingt, de Opevaer kleppert, de Eende quaekt, de Gans braekt, de Exter
clangit, Ciconia *gloterat*, Anas *tetrinnit*, Anser *gingrit*, Pica
schatert, de Quartel slaet aen/ een Kraye kraet, een Bye suyselt, een Os
garrit, Coturnix *cacabat*, Cornix *cornicatur*, Apis *bombylat*, Bos
bulkt, een Bul loeyt, een Schaep bleet, een Verchen knort of krijt,
boat, Taurus *mugit*, Ovis *balat*, Porcus *grunnit* aut *quirítat*,
een Vos janckt, een Beyr grollet, &c. De Visschen hebben geen stem /
Vulpes *gannit*, Ursus *murmurat*, &c. Pisces carent voce,
dewijlse longe / en strotpijp missen.
quia pulmóne, ac trachéa carent.

253. Maer een mensch kan anders en anders geluyd geven: indien hy
At homo potest *aliter* atque *aliter* sonare: dum
droevigh is sucht hy, siek zijnde steent hy, onverduldighlik pijn hebbende
tristis *suspírat*, ægrotus *gemit*, impatienter dolens
weent, en huylt hy: stilletjens spreeckende mompelt of preutelt hy;
plorat; & *ejulat*: tacitè loquens *mussat aut susurrat*;
overluydt / roept hy, &c.
sonorè, *clamat*, &c.

254. Maer dewijl de strotpijp niet anders behalven lucht verdragen
Quia verò trachéa non aliud *præter aërem* tolerare
kan/(andersints rommeltse/en soeckt het beswaerlijke ding door 't hoe-
potest, (alioqui tumultuatur, & quærit molestam rem *tussien-*
sten uyt te rochelen) soo stopt het daer by gedane decksel/ het Adem-ton-
do expectorare) idcirco obtúrat additum ibi operculum, *Gurgu-*
gesken het strotten-hooft/als de spijse in den Slokderm ingeschoven wort/
lio Laryngem, cùm alimentum *Oesophago* ingeritur,
datter niet iets invloeye.
ne *aliquid* influat.

255. De Amandelen zijn twee voosachtige kliertjens, daer aen het
Tonsillæ sunt duæ fungosæ *glandulæ*, ibi ad
huyghlelletjen gelegen: gelijck als wellen van de quijl/om de tonge altijt
uvulam sitæ: veluti *fontes* salivæ, ad *linguam* semper
te beseeveren.
salivandum.

De

XXVII.

De Sielijcke geeſtwerckinge: met de Sin/ Beweginge/ en Ruſt.
Animalis functio: cum Senſu, Motu, & Quiete.

Senſuum ſedes *Ubi*, 256. *Numerus*, 257. *Tactus*, 258: *Guſtus*, 259: *Olfactus*, 260: *Auditus*, 261, 262: *Viſus*, 263. *Differentia coloris Albi & Nigri*, 264. *Lutei & Cærulei*, 265. *Viridis & Rubri*, 266. *Senſus interni tres*, 267, *illorúmque Officia*, 268. Motus *quomodo fiat*, 269. Somnus *quid*, 270, *& Somnium*, 271. *Uſus ſomni*, 272. *Accidentia dormientium*, 273.

256. De Sit-plaetſe van de ſielijke Geeſten is in de Herſſenen: daer
Sedes animalium Spirituum eſt in Cerebro: unde
waer ſy door de Senuwen uptlopende (tot de oogen/ooren/neus-gaten/
illi per *Nervos* excurrendo (ad oculos, aures, nares,
tonge/en door 't geheele Lichaem) maecken ſy/ dat al wat ons aenraekt,
linguam, & per omne Corpus) faciunt, ut quicquid nos *contingit*,
hoedanigh het zy/ erkent worde.
quale ſit, cognoſcatur.

257. Want offer iets warm zy of koud zy/ ſult ghy bevinden door
Nam utrum aliquid *caleat* an *frigeat*, comperies
't aenroeren: of het vocht of droog zy/door 't aenvatten: of hart of weeck/
tangendo: *humidumne* an ſiccum, *prenſando*: *durum* an molle,
door 't duwen: oneffen of glat/door 't handelen: ſwaer of licht/door 't
comprimendo: *aſperum* an læve, *attrectando*: *grave* an leve,
opheffen: waer het in donckeren zy/ door 't taſten.
attollendo: ubi in *tenebris* ſit, *palpando*.

258. En dat is de eerſte SIN, het Gevoelen, met welcke ſoo wy
Atque iſte eſt primus *SENSUS*, *Tactus*, quo ſi
ſacht worden aengeraeckt/is het Welluſt: ſoo oeſwaerlijck/ Pijn: ſoo met
blandè afficimur, eſt *Voluptas*: ſi moleſtè, *Dolor*: ſi
genoeghlijke aenraechingen/ een kittelinge: ſoo met geringe pzickelin-
blandulis prenſationibus, *Titillatio*: ſi minutilis compunctiun-
gen/ Jeukte.
culis, *Pruritus*.

259. Of

259. De selfde Geest ondersoekt de Smaecken met de tonge / als een
Idem Spiritus examinat *Sapores* linguâ,
vol-gatigh en senuwachtigh lit: en bevindt dat de honigh soet is / de galle
poroso & *nervoso* membro: deprehendítque mel *dulce* esse, fel
bitter: de edick suer, de peper scherp; de rijpe vrucht smaeckelick, de on-
amarum: acétum *acidum*, piper *acre*; matúrum fructum *sapidum*, imma-
rijpe wreed: de wilde druyf wrangh; en veel dingen gantschelik smaecke-
túrum *austérum*: labruscum *acerbum*: multáque prorsus *insipi-*
loos: en dese is de tweede sin / de Smaeck.
da: & hic est secundus sensus, *Gustus*.

260. De Derde is de Reuck, de Reucken onderkennende / dat is de
Tertius est *Olfactus*, *Odóres* internoscens, hoc est
allerfijnste uytwasemingen der dingen: de welke tot de neus-gaten vloe-
subtilissimas exhalationes rerum: quæ ad *nares* perma-
pende / den Geest bereycken / of aengenaem door een Soete-reuck, of moey-
nando, *Spiritum* afficiunt, vel gratè *Suaveolentiâ*, vel mole-
lijck door een Beswaerlijcke reuck: als wanneer verbrandt vleesch een
stè *Graveolentiâ*: ut cùm adusta caro
Gheur uytdampt: verduylt / een Stanck; garstig / een Garstigheyt, (hoeda-
Nidórem exhalat: putida, *Putórem*; rancida, *Rancórem*, (quale
nigh pleegt te zijn Speck en smeer;) van self gestorven / een Stanck: want
solet esse Lardum & Arvína;) Morticína, *Fœtorem*: omnia
alle verschimmelde en door 't leggen bedorvene dingen / ruycken qualijk /
enim *mucida* & *situ* corrupta, putent,
ruycken vuyl / stincken.
sordent, fœtent.

261. In de Ooren is de winckel van 't Gehoor, alwaer de Geest / de
In auribus est officina *Auditûs*, ubi Spiritus,
Geluyden onderscheydet / dat is / de schuddingen van de om sich beroerde
Sonos discriminat, id est, *coagitationes circa se concussi*
lucht, de welke de gehoor gereedschappen opvatten / (se zijn een uytgespan-
aëris, quas auditoria organa recipiunt, (sunt *tensa*
nen vliesjen: en boven dat vier beentjens / de Oorbeugel, het Aenbeeldt,
membranula: & super illam *quatuor* ossicula, *Stapes*, *Incus*,
het Haemertjen, het Schijv-been) in de welke een Geroep een andere da-
Malleolus, *Orbiculare os*) in quibus *Clamor* aliud vi-
veringe verweckt / als een Siffelinge, &c.
brámen perciet, quàm *Sibilus*, &c.

Digitized by Google

262. Een te rugh-geſlagen en weer-klinkende of weer-galmende
Repercuſſus & reſonans aut reboans
klank/ wort een Weer klank genoemt; een geſongen/ een Geſang; upt
ſonitus, *Echo* dicitur; modulatus, *Cantio*; é
een bzeckinge komende/ een Kraken; upt geſchoten/ een Geſchal; en ſoo
fractúra veniens, *Fragor*; ex eliſis, *Crepitus*; & ſi
hy wat heftiger is/ een groot Geruyſch; een ſeer klepn/ een Klinkin-
vehementior ſit, *Fremitus*; valdè tenuis, *Tinni-*
ge, &c.
tus, *&c.*

263. Met het Geſicht onderſchepden wy de Verwen: onder welk de
Viſu diſcriminamus *Colores*: quorum
Witte en Swarte de uyterſten zijn; de Geele en Blaeuwe, ook de Groene
Albus & Niger extremi ſunt; *Luteus & Caruleus*, *Viridiſque*
en Roode, tuſſchen beyden.
& Ruber, intermedii.

264. De Trappen van de Witheydt en Swartheydt onderkent alſoo:
Gradus *Albitudinis & Nigritudinis* dignoſce ita:
het Krijt is wit, het Hooft-haer grijs, het Koe melk-verwigh, het Kaf
Creta eſt *candida*, Capillus *canus*, Ebur *lacteum*, Palea
bleek, een Esel asgrau (of muysvael,) een Nagel lijf-verwig, het Pik ſwart,
pallida, Aſinus *cinereus* (ſeu *murinus*,) Unguis *ruſſus*, Pix *atra*,
een Moor bruyn-ſwart (doncker-bruyn,) een Mosche aerd-verwigh, een
Æthiops *fuſcus* (*furvus*,) Paſſer *pullus*,
Gans arend-bruyn, een Castanie caſtanie-bruyn (bruyn-root.)
Anſer *aquilus*, Caſtanea *ſpadicea* (*badia*)

265. Onder de Blauwen en Geelen ſult ghy onderſchepden/ ſoo ghy
Inter *Caruleas & Luteas* diſcernes, ſi
Nagelkens purper-blauw noemen ſult; de Violen violet-verwigh; een
Caryophilla *hyacinthina* dices; Violas violet *ianthinas*;
Blauwe-slagh peers-verwigh; een Kooren-bloem laſuer blauw; Katten
Suggillationem *lividam*; Cyanum *cyaneum*; Felinos
oogen grauw-blauw (bleek-blauw.) Maer het Gout is eyer-geel, een
oculos *caſios* (*glaucos*.) Aurum verò eſt *flavum*,
doodt lichaem doot-verwigh, een Wolvinne geel-grauw, een half-
cadaver *luridum*, *Lupa* *rava*, ſemi-
gebakken Klinker was-geel.
coctus Later *gilvus*.

266. Onder de Groenen en Rooden onderſchepdet alſoo: een Eyken-
Inter *Viridia & Rubra* diſcrimina ſic: Quer-
boſch

Digitized by Google

boſch is gras-groen, een Pijn-boſch geel-groen, de Zee glas-groen, en cérum eſt *herbeum*, Pinetum *præſinum*, Pontus *vitreus*, & alſſe hol gact licht-blauw: Uyt de rooden zijn / de Scharlaken-grem. cum undat *venetus:* E *rubris* ſunt, Coccus roſijn-root, de Menie ſcharlaken-roodt, de Vlamme vuyr-root, een Vos *purpureus*, Minium *puniceum*, Flamma *rutila*, Vulpecula donker-geel, een Leeuw donker-root.

rufa, Leo *fulvus*.

267. Maer op dat ghy mocht merken dat ghy gevoele, zijn 'er drie Ut autem *ſentias* te *ſentire*, ſunt tres innerlijke ſinnen gegeben: (1) De gemeene Sin onder 't Voor-hooft: *interni ſenſus* dati: (1) *Communis Senſus* ſub Sincipite: (2) de Inbeeldinge, onder de Kruyn: (3) de Gedachteniſſe, onder 't (2) *Phantaſia*, ſub Vertice: (3) *Memoria*, ſub Achter-hooft: Ginder acnbaert de Geeſt / gelijk als op een wacht-tooren Occipite: *Illic* arripit Spiritus, tanquam in *ſpecula* ſtaende / het beeldeniſſe van ieder geſien / gehoort / geroocken / geſmaekt / ſtans, *ſimulacrum* cujuſvis viſæ, auditæ, olfactæ, guſtatæ, gevoelt ding; daer doet het vonniſſe / die ſelve over denckende: hier ſlaet tactæ rei; *iſthic* dijudicat, *ea* ſpeculans; *hic* recon- lyp die ſelve beelden op tot het toekomende / en na gelegentheydt bzengt dit *illas icones* in futurum, & *pro occaſione* de- lyplc voor. promit.

268. Het Ampt dan van de gemeene Sin is opletten; van de Inbeldin- *Officium* igitur communis Senſus eſt *attendere*; Phanta- ge / inbeelden; van de Gedachteniſſe / indachtigh zijn; of Herdencken, ſiæ, *imaginari*; Memoriæ, *meminiſſe*; aut *reminiſci*, ſooſe iets vergeten heeft. ſi quid oblita fuit.

269. De ſelfde Dierlijke Geeſt werkt de Plaetslijke beweginge: Idem *Animalis Spiritus* operatur *Localem motum:* terwijl hy door de Senuwen heen en weer loopende / en de Spieren vul- dum per *Nervos* diſcurſans, & *Muſculos* im- lende / van hier de Peſen ſpant / van daer te rugge treht: welke uyttrec- plens, *hinc* Tendines tendit, *inde* retrahit: quam *inten-* kinge en aentreckinge volght de Beweginge van 't Lit. *ſionem & attractionem* ſequitur *Motus Membri*.

270. Maer moede zijnde, ſoeckt hy te ruſten, derhalven verbergt hy Verùm *feſſus*, quærit *quieſcere*, ideo *occultat*

Digitized by Google

ſich in ſijn binnen-plaetſen / (de ſin-plaetſen verlaten hebbende) het welke
ſe in ſua intranea, (*ſenſoriis derelictis*) quod
wp Slaep noemen: en alſo is het Slapen niet / als de ſinnen ruſtende heb-
Somnum vocamus: & ſic eſt *Dormire* nihil, niſi *ſenſus quieſcentes ha-*
ben, van de upterlijke werkingen; op dat die ſelfde vermoeyene / verſt op-
bere, ab externis *operationibus*; quò *iidem* defeſſi, diſper-
de / en verloorene Geeſten ſich binnen ſich weder om verſterken.
ſi, & diſperditi *Spiritus* ſe intra ſe recolligant.

271. Want de Natuerlijke Geeſt is als dan voornaemlijk beſich met
Siquidem *Naturalis* Spiritus *tunc* maximè *vacat*
de ſpijs-kookinge; de Leeflijke herſtelt de Natuerlijke warmte; de Ziel-
digeſtioni; *Vitalis* reparat *nativum calorem*; *Anima-*
ſche ſich ſelfin de herſſenen verberſchende / en ſijn kamerkens voorloper-
lis ſe ipſum *in cerebro* vegetans, & *ſuas cellulas* tranſcur-
de / op hoedanige ſinne-beelden hp valt / die neemt hp weder voor om te
ſans, in *quæ phantaſmata* incidit, *illa* reaſſumit per-
overpeynſen: 't welk wp een Droom noemen.
ſpeculanda: quod *Somnium* vocamus.

272. Een recht-tijdige Slaep verquikt ons / dewijl hp de krachten
Tempeſtivus Sopor recreat nos, quia vires
vermeerdert; al te veel Wakens vermoedet / dewijl het uptreert: want de
auctat; nimia *Vigilia* fatigat, quia exhaurit: nam
onthoudinge van ſpijſe verſwakt niet ſoo ſeer als de Slaeploosheydt.
Inedia non debilitat tam impensè, quàm *Inſomnia*.

273. Die ſlaperigh is, die geeuwt en reckt ſich; die ſluymert, die nikt
Qui *dormiturit*, is oſcitat & pandiculatur; qui *dormitat*, is nictat
met de oogen / en knikt met het hooft: de geen die ſlaept, die droomt / en
oculis, & nutat capite: qui *dormit*, ſomniat, &
ſnorkt ofte ronkt ſomwijlen: die uytgeſlapen heeft, wordt wakker
ſtertit aut ronchiſſat aliquando: qui *edormivit*, expergiſcitur
(of ontwaeckt /) en wakker zijnde, maekt hp wakker (of wekt)
(ſeu evigilat,) *experrectuſque*, expergefacit (ſeu excitat)
andere op.
alios.

Het

XXVIII.

Het Gemoedt met de herts-tochten/ en 't Geweten.
Mens cum affectibus, & Conscientia.

Mens *quid*, 274: *Ratio*, *Voluntas*, *Animus*, 275. *Intelligere*, *Velle*, *Conari*, 276. *Gradus intelligentiæ*, 277: *Inscitia*, 278; *Intellectusque & Fidei*, 279. *Scientia*, *Error*, *Opinio*, &c. 280. *Voluntas vult bona per se*, 281: *mala per accidens*, 282. Affectus animi *circa objecta bona*, 283. *& mala*, 284. *Compassio*, 285: *Conscientia*, 286.

274. Dewijl de Sinnen alleenlijck de tegenwoordige voorwerpsels
Quia *Sensus* tantùm *præsentia objecta*
begrijpen/(en dat maer van buyten) soo is 'er een GEMOEDT gege-
percipiunt,(& quidem *superficiariè*) ideo est *MENS* da-
ben: dat is/ een kracht, ooh tot afwesende dingen dooz te dzingen/ ver-
ta: hoc est, *Vis*, etiam *ad absentia* penetrandi, *ab-*
borgene te ondersoeken/ toekomende te booren te wikken: de bekende
strusa indagandi, *futura* præsagiendi: *agnita*
goederen met een Wilkeur te begeeren/en de begeerde met een Vermogen
bona cum *Arbitrio* appetendi, & *concupita Facultate*
te durben.
audendi.

275. Die Door-dringende kracht noemen wp 't Vernuft, de welke het
Illam *Penetrativam* vim vocamus *Rationem*, quæ
Verstant der Dingen soekt: de Begeerlijke kracht dan 't goede/noemen wp
Intellectum Rerum quærit: *Appetitivam vim* boni, dicimus
de Wille, de welke de Uytkiesinge der Dingen bereyscht: de kracht
Voluntatem, quæ *Electionem Rerum* exposcit: *vim*
om de begeerde dingen te verkrijgen, noemen wp het Gemoedt, de welke
desiderata consectandi, nuncupamus *Animum*, qui
na de Macht der Dingen tracht.
Potestatem Rerum ambit.

276. Dese drie dingen maken den Menschen verschillen dan de on-
Hæc tria faciunt Hominem *differre* à bru-
berusftige dieren: ja de Menschen dan menschen/ terwijl sommige
tis: *imò* Homines ab hominibus, dum alii
meer en beter als andere verstaen/willen/benaerstigen (sorgbuldig zijn.)
plus & melius aliis intelligunt, volunt, saragunt.

Digitized by Google

277. Want die veel dingen onderſoekt, is Neerſtigh (kloeck); die een
Nam qui multa *inquirit*, eſt *Induſtrius*; qui
ding lichtelick vattet / Zinrijck; die 't uyt denckt / Scherpſinnigh; die
tem *facilè* arripit, *Ingenioſus*; qui excogitat, *Solers*; qui
het kent/Kondigh; wie de kennisse door 't gebruyck bevestight heeft/ Er-
noſcit, *Gnarus*; qui notitiam *uſu* firmavit, *Ex-*
varen: wie de dingen weet te gebruycken/ Voorſichtig; wiese gebruyckt/
pertus: qui rebus novit uti, *Prudens*; qui utitur,
Wijs; wiese misbruyckt / Arglistigh.
Sapiens; qui abutitur, *Aſtutus*.

278. Daer en-tegen, die net gens acht op slaet/ is Logge (Traegh;) die
Contrà, qui nihil curat, eſt *Socors*; qui
niet begrijpt / Domsinnigh; die het langhsaem dooꝛsiet/ Plomp; die niet
nihil percipit, *Stupidus*; qui *tardè* perſpicit, *Hebes*; qui nihil
behartiget / Achteloos.
perpendit, *Improvidus*.

279. 't Geen iemand dooꝛ de Sin vat / dat weet hy; wat dooꝛ 't Ver-
Quod quis *Senſu* tenet, id ſcit; quod *Ra-*
nunft, dat verstaet hy; wat dooꝛ 't Geloof, dat gelooft hy: maer een waer-
tione, id intelligit; quod *Fide*, id credit: ſed veri-
schijnlijcke verhalinge maelt hier een Laetdunckentheyt; een bewesene /
ſimilis relatio facit hîc *Perſuaſionem*; probata,
een Toestemminge; eene sonder bewijs aengenomen/ een Lichtgelovigheit.
Aſſenſum; ſine probatione admiſſa, *Credulitatem*.

280. Welckers oorsaek wy niet verstaen/ daer over Verwonderen wy
Quorum *cauſam* non intelligimus, ea *Miramur*;
ons; wat aengenaem is om grondigh te kennen / dat Ondersoecken wy
quæ volupe eſt pernoſcere, ea *Rimamur*:
nauw: maer een waerachtigh begrijp eenes dings geeft Wetenschap; een
ſed *vera* perceptio rei dat *Scientiam*;
halsch/ een Dolinge; een swack / een Meyninge; een uyt vermoeden Ko-
falſa, *Errorem*; debilis, *Opinionem*; ex *conjecturis*
mende / een Achterdocht; een wanckelende/ een Twijffelinge: een verhin-
veniens, *Suſpicionem*; nutans, *Dubitationem*: impe-
dert / een Miverstandt; gantsch geen / een Onwetenheyt.
dita, *Hallucinationem*; nulla, *Ignorantiam*.

281. De Wille komt toe, het goede te beminnen en te willen / het
Voluntatis eſt, *bona* amare ac velle,
quaede te haeten en niet te willen: soo 't somwijlen geschiet/ dat dese hem
mala odiſſe ac nolle; ſi *quando* fit, ut *has*
beha-

Digitized by Google

behagen/ gene mishagen/ dat is by geval: want als dan bedrieght haer placeant, *illa* displiceant, est *ex accidenti*: tunc enim *decipit* eam de uyterlijcke schijn, dat sy de quade dingen verkiest/ en de betere *externa species*, *ut deteriora* eligat, & *potiora* veracht.
spernat.

282. Want upt de sielen van het begrijp komen de dwalingen des wil- Nam ex aberrationibus *intellectionis* veniunt errata *volun-*
lens; en hier van de ongeregelde Gemoeds pogingen, en dese onderwin- *tatis*; & dehinc enormes *Animi conatus*, atque irrita *molidingen*: de wijl de Onwetenheyt van 't Goede by brengt Versuymnisse *mina*: quia *Ignorantia* Boni affert *Neglectum*
van dien/ de versaedheydt een Walginge, de brandende liefde/ een ejus, Satietas *Fastidium*, præfervidus amor,
Yver.
Zelum.

283. Van waer oock de andere Gemoeds bewegingen/ of HERTS- *Unde* & reliquæ *Animi* passiones, seu *AFFE-*
TOCHTEN, komen: want indien de Goede dingen af zijn/ soo verlangt *CTUS*, veniunt: nam si *Bona* absunt, desiderat,
het/ wenscht/ hoopt na de selve/ en om die te verkrijgen versoekt het alles, optat, sperat illa, & pro *illis* adipiscendis *nihil non* tentat,
breest nochtans een vergeefse moeyte; en indien 't siet datse uytgestelt metuit tamen *frustrationem*; atque si videt *differ-*
worden, heeft het een verdriet: zijn sy by der hand, so toont het sich bzolijk/ *ri*, habet *tædium*: si adsunt, gestit,
is blijde/ klapt in de handen/ en vermacht sich dooz 't genieten van de lætatur, plaudit, oblectátque sese perfruendo
selve: versadight zijnde, versmaed het nochtans deselve wederom: indiense *iis*, *saturatus*, fastidit tamen *illa* rursùm: *si*
hem ontnomen worden, wooz het bedzoeft/ smert hem/ beklaegt sich/ wooz *eripiuntur*, tristatur, dolet, queritur,
met beroow gequelt/ vertwijffelt.
pœnitudine affligitur, desperat.

284. Maer quade dingen verontrusten hem noch meer/ welke sul- At *mala inquietant eam magis*, quæ
lende komen gruwelt hem daer over/ heeft daer afkeer af/ bzeesse/ beeft *ventura* abominatur, aversatur, formidat, tre-
daer over/ en wooz bange: voor d'aenkomende schrikt hy/ ziddert/ of is miscit, & angitur: *adventia* horret, trepidat, aut

Digitized by Google

bedwelmt: na datſe hem zijn overgekomen, is hy toornigh / droevigh / ſtupefcit: *poſtquam obvenérunt*, iraſcitur, mœret, draeght rouw.
luget.

285. In andermans goet en quaet / is hy niet altijt op de ſelfde wijſe te
In *alienis* bonis & malis, non eſt ſemper *eodem* modo
moede: want daer wenſcht hy geluck / of benijdt: hier heeft hy mede-lij-
affecta: *ibi enim* gratulatur, aut invidet: *hic* commiſere-
den / of (indien hy verkeert is) ſpringht hy op van blijtſchap / en beſpot.
ſcit, aut (ſi perverſa eſt) exultat, & inſultat.

286. Het Gemoet tot ſich ſelf en ſijn werckingen gewendet / wort het
Mens *ſibi ipſi* & *ſuis actionibus* obverſa,
GEWETEN genaemt: welcke ſoo ſiet / datſe het verſtaen en het
CONSCIENTIA dicitur: *quæ* ſi pervidet, ſe intellecta &
verkoſen goet gevolght, maer van 't verworpen quaet een afkeer ge-
electa *bona ſecútam*, reprobata verò mala *averſa-*
hadt heeft, is-ſe vroolijck: ſoo niet / is-ſe ſchrickachtigh / en wordt tegens
tam eſſe, gaudet: ſin, paveſcit, & fit *contra*
ſich ſelf een Aenbrenger / Getuyge / Rechter / Pijniger.
ſe ipſam Index, Teſtis, Judex, Tortor.

XXIX.

De Onnatuerlijcke toevallen / als de Siecktens / ten eerſten de
Præternaturalia accidentia, Morbi, primò
uyterlijcke.
externi.

Obeſitas, macies, deformitas, 287. *Sanitas & Morbus*, 288. *Malè figurati*, 289. *Malè oculati*, 290. *Malè linguati*, 291: *Malè pedati*, 292. *Vulnerum ſpecies*, 293: & *Ulcerum*, 294. *Oxéna*, *Reduvia*, *Morbilli*, 295. *Luxatio*, *fractura*, *ruptura*, 296.

287. Na 't uyterlijcke aenſien zijnder ſommige Dicklijvig (geſet;) en
Secundùm *exteriorem aſpectum* ſunt quidam *Corpulenti* &
Vet, andere Slanck, Mager, en Strael; ſommige Schoon, andere Miſmaeckt,
Obéſi, alii *Graciles*, *Macilenti*, & *Strigoſi*; quidam *Formoſi*, alii *Deformes*,
en

Digitized by Google

en Leelijk: (want een Bult/ Krop-sweer/ en alderhande slagh van *ac Turpes*: (Gibbus enim, Struma, & quodvis Buylen/ mismaken.) Een aensien van de innerlijcke gestelthey dt zijn Tuber, deformant.) Secundùm *interiorem habitudinem* sunt sommige sterk, andere onvermogen en teer.

alii *firmi*, alii *invalidi* acteneri.

288. De onverseerde bedieningen geven gesondtheydt/ de gequetste *Integra functiones* dant sanitatem, *læsa*

Siecktе: 't zy dat de quetsinge geschiede van een quade toestellinge Morbum: sive læsio fiat à *mala conformatione* der Leden: gelijck wanneer-se grooter of kleynder zijn als se behooren, Membrorum: ut cùm *majora* vel *minora* sunt *justo*, of qualijk gestalt, of averrechts gelegen zijn; 't zy van losmaking van het aut *malè figurata*, aut *perperàm situata*; sive à *solutione* continberknoghte: als in een Wonde, Seer, Verstuikinge, Breekinge, Scheuringe; nui: ut in *Vulnere*, *Ulcere*, *Luxatione*, *Fractura*, *Ruptura*; 't zy van een verdorvene vermenginge der vogtigheden/gelijk in de siekten, sive à *vitiata crasi* humorum, ut in *morbis*.

289. Qualijk gevormde zijn/ de Scheef-halsen, Neersichtige, Dik- *Malè figurati* sunt, *Obstipi*, *Cernui*, *Ca-* koppen, Spits-hoofden, Groot voor-hoofden, Groot-bakhuys, Groot- *pitones*, *Cilones*, *Frontones*, *Buccones*, *La-* lippen, Haug-muylen, Groot-tanden; en die een inwaerts kromme, of *biones*, *Bronchi*, *Dentones*; & qui *aduncum*, vel opwaerts kromme, of platte neuse hebben; als ook de Bultige, Krop- *reduncum*, vel *simum* nasum habent; item *Gibbosi*, *Stru-* sweerige, en Vraetachtige.

mosi & *Verrucosi*.

290. Die d'oogskens kleyn zijn/ wordt een kleynoog gesept; die een- Cui ocelli *parvi* sunt, *Ocella* dicitur; uno- oogig is/ een Eenoog; siende met te samen gedraepde oogen/ een Scheel- culus, *Luscus*; cernens contortis oculis, *Co-* oogh; met verdraepde/ een Scheluwaert; met scheve en over-dwers *cles*; distortis, *Strabo*; obliquatis & limis siaende/ (en een van beyden kleinder) een Lieffichtige; met half-gesloten (& *alterutro* minore) *Petus*; semiclausis en alleen de dicht bygelegene dingen siende/ een Stik-siende; by de haer & *tantùm admota* videns, *Myops*; ad lucernam niet siende/ en donkher siende/ een By-siende.

non videns, & caligans, *Luscitosus*.

Digitized by Google

291. Een stomme is onmachtigh te spreecken / van wegen de aenge-
Mutus est impotens fari, à *conge-*
boorne doofheyt; een Brybek spreeckt niet uyt de R; een Lispende sijf-
nita surditate; Traulus non pronuntiat R; *Blæsus* sibi-
felt qualijck; een Stamerbout stuttert; een Welgeneusde wort gemeynt
lat malè; *Balbus* hæsitat; *Nasutus* putatur
scherp te ruycken; een Hangoor, plomp te zijn; een Groot-muyl, slock-
acriter odorari; *Flaccus*, bardus esse; *Bucculentus*, inglu-
achtigh; een Kruys-hayrige, niet licht kael te worden; een Rood hayri-
viosus; *Crispus*, non facilè calvescere; *Rufus*,
ge, langhsaem grijs te worden.
tardè canescere.

292. Een Een poot derft een hand; een Kromhandige heeft een t'sa-
Mancus caret manu; *Ancus* habet con-
men-getrockene; een Ses-vinger heeft een vinger te veel; een Mancke
tractam; *Sedigitus* digito redundat; *Claudus*
hinckt; een Langvoet heeft langer voeten als 't behoort; een Breedvoet
claudicat; *Pedo* habet longiores pedes debito; *Pansa*
breeder; een Kromvoet kromme; een die groot van Enckelen is/heeft al
latiores; *Loripes* incurvos; *Scaurus* habet
te ver uytstaende enckelen; een Sparbeen, wijt van een gesette schenckels;
nimis exstantes talos; *Varus*, divaricata crura;
een Krombenige, in 't midden uytwaerts gebogen; een Dickuyt, overdicke
Vatius, in medio extorta; *Valgus*, præcrassas
kuyten; een Stijfknie vrijft sich de knien aen een.
suras; *Compernis* atterit sibi genua.

293. Een Wonde geschiedt houw- of steecks-wijse of beets-wijse; een
Vulnus fit cæsim, aut punctim, aut morsicatim;
Dreef met slaen of stoten; een Streem door een slagh; een Blaer door
Plaga percussione aut contusione; *Vibex* verbere; *Pusula*
brandinge; een Kackhiel door vriesinge; een Eelt door verhardinge;
ustione; *Pernio* gelatione; *Callus* induratione;
maer Blauwheyt is een teycken van een Slagh; een Lidteecken is overig
sed *Livor* est signum Plagæ; *Cicatrix* superest
van een genesene wonde
à curato vulnere.

294. Een Seer is een onderhuydige verbuyltheyt; wiens onder-ette-
Ulcus est subcutanea putredo; cujus *suppura-*
ringe ghy noemen sult een Aposteuny; maer sijn middelstip een Etter-
tionem vocabis *Abscessum*; sed ejus centrum *Vomi-*
buyl,

Digitized by Google

buyl, uytdruppende draght, taey-etter en dun vervuylt bloedt; maer
cam, exstillantem *pus*, *tabum*, & *saniem*; at
't geene van plaets tot plaetse kruypt/ is het Sprengtvuur; 't gene rondom
quod de loco in locum serpit, est *Herpes*; quod circa
sich het vlees uyt eet / de Kancker; dat het selfde doot maekt / Coutvier.
se carnem exedit, *Cancer*; quod eandem mortuam facit, *Gangræna*.

295. Een stinckend neus gesweer is een ver etteringe in de neus-ga-
Ozæna est suppuratio in nari-
ten; een Nynagel, aen de nagels; de Kinderpocken en de Maselen overal.
bus; *Reduvia*, ad ungues; *Varioli* & *Morbilli* ubivis.

296. Verstuyckinge geschiet / wanneer de gebeenderen uyt haer ge-
Luxatio fit, cum ossa suis
wricht-groeven uytgeruckt worden; Breuck, als-se van een gebroocken
acetabulis emoventur; *Fractura*, cum diffrin-
worden; een Scheuringe wedervaert de Vliesen/ het Buykvlies namentlijk
guntur; *Ruptura* accidit Membranis, *Peritonæo* scilicet
gescheurt ofte ontspant zijnde: waer van daen daer na ontstaet Gescheurt-
rupto vel relaxato: unde postea oritur *Hernia*
heyt des Nets, indien het Net; en Scheurnisse der Gedarmten, indien de
Omentalis, si Omentum; & *Hernia* *Intestinalis*, si
Darmen / ofte in de Lieschen uytpuylen/ ofte in de Klootzack uytvallen.
Intestina, vel in *Inguina* protuberent, vel in *Scrotum* procidant.

XXX.

De Innerlijcke Sieckten.
Interni Morbi.

Series morborum, 297. *Morbi ventriculi*, 298. *Intestinorum*, 299. *Venarum Mesaraicarum*, 300. *Hepatis*, 301. *Fellis & Lienis*, 302. *Vasorum Urinæ*, 303. *Sanguinis exsudati*, 304. *Defluxionis variæ*, 305. *Cordis & Pectoris*, 306. *Sensuum læsorum*, 307. *Motûs varie læsi*, 308. *Somni male affecti*, 309. *Aliæ morborum differentiæ, Febriumque*, 310. *Capitis & dentium dolor, moribundorumque Symptomata*, 311.

297. Nu sal ik verhalen de Sieckten der Gematigheyt, na de ordeninge
Jam denarrabo *Morbos* *Temperamenti*, ordine
der Geest-werckingen.
Functionum.

298. Indien de MAEGH geen voedsel begeerigh is / is het
Si *VENTRICULUS* nihil alimenti appetit, est
Spijs-

Digitized by Google

Spijs-walginge; indien meer als te veel / Vreet-sieckte; indien wanschik-
Anorexia; si plus nimio, *Bulimia*; si absur-
lijke dingen / Ongeregelde Lust; als sy het ingenomene swaekjes kookt /
da *Pica*; si assumpta *imbecillitèr* coquat,
geschieden daer Rommelingen: om hoogh uptrecckende door Hickingen
fiunt *Fluctuationes*: sursum erumpentes per *Singultus*
of door Risingen: maer van beneden door Winden, ofte ook Bijsten; als
aut per *Ructus*: sed deorsum per *Flatus*, aut etiam *Crepitus*; si
sy qualijck koockt / Wormen; indien se geheelick niet koockt / maer door
prave coquit, *Vermes*; si *planè non* coquit, sed per
't bovenste weder uptwerpt / is het Walginge en Braeckinge; maer door
superiora rejicit, est *Nausea* & *Vomitus*; per
de benedenste deelen / de Rawe-loop.
inferiora verò, *Lienteria*.

299. Sy al indien het INGEWANDT niet uptwerpt / voort het
Si *INTESTINA* non ejiciunt, di-
genoemt Hartlywigheyt; indien met Pijn in de dunne darmen / het Darm-
citur *Constipatio alvi*; si cum *torminibus in* ilibus, *Ile-*
gicht (ofte de Darmgichtige quellinge, en de Darmdray: allwaer de spijse
os (sive *Iliaca passio*, & *Volvulus*: ubi cibus
met dreck vermengt door de mond herwoppen voort) indien in de Dicke
stercoribus permistus ore rejicitur) si in *crasso*
darm / de Kronckeldarm, de Colijck; maer als de afwerpinge al te dick-
intestino, *Colo*, *Colica*; si vero dejectio nimis *cre-*
wijlsch is / de Buyckloop; indien bloedigh / de Roodeloop; indien luttel
bra est, *Diarrhœa*; si sanguineolenta, *Dysenteria*; si pauca
en met moeyte / (ofte een ydele trachtinge om upt te werpen) de Kack-
& cum difficultate, (aut *inani conatu* egerendi) *Tenas-*
zucht; indien van boven en beneden / de Galvloet.
mus; si sursum & deorsum, *Cholera*.

300. De verstoppinge der DARM-SCHEEL-ADEREN
Obstructio *VENARUM MESARAICARUM*
geeft Opblasingen, Miltsucht, en langsame koortsen.
dat Inflationes, Melancholiam Hypochondriacam, & *lentas febres*.

301. Indien de LEVER waterachtig bloed tusschen vel en vlees voort.
Si *HEPAR* aquosum sanguinem *intercutem* gene-
reert / voort de Watersucht; indien half-rauwes / Ongesontheyt en Bleek-
rat, sit *Hydrops*; si semicrudum, *Cachexia* & *Pal-*
heyt; indien al te scherpes / Schorftheyt en Pekelen; en indien sich een ver-
lor; si nimis acrem, *Scabies* & *Papulæ*; sique se *oc-*
borgene

Digitized by Google

borgene quaetaerdigheyt daer by mengt/ Scheurbuyck, Spaense-pocken, *culta malignitas* admiscet, *Scorbutus*, *Lues Venerea*, Melaetsheyt.

Lepra.

302. De GAL het bloed besmettende / maeckt de Geelsucht (te weten *FEL sanguinem* inficiens, efficit *Auriginem* (scilicet de geele Galsucht, ofte de swarte Geluw) Magerheyt, Quijninge: Maer de *flavam Ictheritiam*, aut *nigrum Ictherum*) *Gracilitatem*, *Tabem*: *Sed* MILTE veel drabbigheyt t'samen rapende/ bzengt de slincker zijde by Ge- *LIEN* multas *feces* colligens inducit *sinistro* lateri *Tu*- swollentheit en Verhartheit; maer de selfde afleidende tot den uitgang van *morem* & *Scirrhum*; easdem verò derivans ad *exitum* den eers/ Ambyen; somtijts met een uitval des eersdarms, of een Vijgwratte. ani, *Hæmorrhoides*; aliquando cum *procidentia ani*, aut *Fico* (*Marisca.*)

303. De WEYACHTIGE materie al te lang in de Waterpeesen op- *SERUM* diutiùs in *Ureteribus* de- gehouden / maelt het Lendenwee: in de Nieren en Blase / het Graveel; tentum, facit *Lumbaginem*: in Renibus & Vesica, *Calculum*; maer achtergehoudene Pis verweckt Verstoppinge van 't water; moey- sed suppressa Urina excitat *Ischuriam*; diffi- lijke/ Lastige water-makinge; bzoppelwijs uptgaende/ Koude pis; bloed- cilis, *Dysuriam*, guttatim exiens, *Stranguriam*; san- achtige / een bloedpissinge; een boven-matige / Pis-vloet. guinea, *cruentam mictionem*; immoderata, *Diabetes.*

304. Geene ofte een luttel gelijckmakinge des BLOEDS tot de leden Nulla vel paulula *assimilatio* *SANGUINIS* ad membra gebzacht/ bzengt aen Magerheyt; al te veel / Geswollentheden en Ontste- delati, affert *Macrorem*; nimia, *Inflationes* & *Inflam*- kingen: (de welke wy noemen in de keel / de Bruyn; onder de tonge / de *mationes*: (quas vocamus in faucibus, *Anginam*; sub lingua, Span-ader; in de aderen/ de Cramp-ader; in 't vel overal/ de Roose; (quade/ *Ranulam*; in venis, *Varicem*; in cute ubivis, *Erysipelas*;) prava Hayrwormen: in 't aengesicht / doorvlecken; elders Sproeten, *Impetigines*: in facie, *Lichenes*; alibi *Vitiligines* (*Lentigines*,) en op 't hoofd Hoofdschurft; maer hayr uytvallinge, Kaalheyt, Grijsheyt inque capite *Porrigines*; sed *Alopecia*, *Calvities*, *Canities* zijn van gebzeck des ingeboornen voehts. sunt à defectu *Radicalis Humidi.*

305. De overblijffselen der koockinge na 't hoofd opklimmende/ *Superamenta coctionum* ad *caput* ascendentia;

Digitized by Google

en

en daer van daen op de ondergelegene deelen afvloeyende/ indeque in *subjectas partes* defluentia, maecken een assijperinge (sinkingh:) die indien sy tot faciunt *distillationem* (*catarrhum:*) quæ si ad de oogen afvalt/ maekt-se Ooghlepinge; indien tot de raken/ oculos delabitur, facit *Lippitudinem*; si ad fauces, Snuf; indien tot de Longe-pijp/ Heesigheydt; indiense de Longe ver- *Gravedinem*; si ad Tracheam, *Raucedinem*; si Pulmonem ex- sweeret/ en een etterige uytrochelinge by is/ de Teering; so der eyndelijk ulcerat, *purulentaque* exscreatio adest, *Phtisin*; si denique een soute onsuyverheyt afgestooten wordt tot de gelederen/ de Gicht; salsa illuvies detruditur ad articulos, *Arthritidem*; de welke ghy in de handt noemen sult/ Hand-gicht; in de voet/ de Voet- quam in manu vocabis, *Chiragram*; in pede, *Poda-* gicht; in de knie/ de Knie-gicht; in de heupe/ de Heup-gicht. *gram*; in genu, *Gonagram*; in coxendice, *Sciaticam*

306. Een heftige beweginge des HERTEN, wordt gesept klop- *Intensus* motus *CORDIS*, dicitur *palpi-* pinge des Herts; geene/ een beswijmenisse des gemoets; een moeylijcke *tatio Cordis*; nullus, *deliquium animi*; difficilis aessem-halinge/ Hijginge; al te dikwijlige/ Amborstigheydt; het Borst- respiratio, *Anhelatio*; nimis frequens, *Asthma*; Tho- hol yets overlastiges sullende uytwerpen/ verwekt door een hevige ant- rax aliquid molestum ejecturus, excitat vehementi com- roeringe Hoest; de Hersseñen/ Niesinge; maer die slapen ruggelings motione *Tussim*; Cerebrum, *Sternutationem*; at qui dormiunt supini of voor-over-leggende/ worden licht aengevochten van de vel proni recubantes, facilè infestantur ab Kich. *Anhelitu.*

307. Gequetste van sin zijn/ de Blinde en Blindachtige; de Doove en *Læsi sensu sunt, Cæci* & *Cæcutientes*; *Surdi* & Hardt-hoorende; en den welken een bot gereuk ofte smaek is; en die *Surdastri*; & quibus obtusus *odoratus* vel *gustus* est; & qui ongevoeligh zijn, so datse de aengeraekte dingen niet onderkennen; maer *stupent*, ut attacta non dignoscant; sed met de innerlijke sin sich niet te konnen inbeelden/ is een Dommigheydt; *interno* sensu nihil posse imaginari, est *Stupor*; swaerlik/ een Botheydt; ongerijmde dingen/ een Revelinge: (welke difficulter, *Hebetudo*; absurda, *Delirium*: (quod

met

Digitized by Google

met een by-gevoeghde Koortse, een Kranksinnigheyt is; met droefheydt/ cum adjuncta *Febri*, *Phrenesis* est, cum tristitia, een Swaermoedigheydt; met raserye/ een Verwoetheydt;) niets te kon- *Melancholia*; cum furore, *Mania*;) nihil pos- nen herdenkken/ is een Vergetelheydt. se reminisci, est *Obliviositas*.

308. Een onwillige beweginge eenes lidts/ is een t'samentrekkinge *Involuntarius* motus unius membri, est *convul-* der senuwen; een geringe en dikwils komende/ een Bevinge; het vel al- *sio*; minutus & creber, *Tremor*; cutem tan- leenlijk vringende/ een Huyveringe en Schuddinge; het lichaem krachte- tùm stringens, *Perfrictio* & *Horror*; corpus vali- lijk schuddende/ de Vallende siekte; verstijvende in een lidt/ de kramp; dè jactans, *Epilepsia*; obrigescens in membro, *Spasmus*; 't gantsche lichaem ontnomen zijnde/ de Popelsy; eene zijde alleenlijck/ toti corpori ademptus, *Apoplexia*; uni lateri tantùm, Halve beroertheydt; een lidt/ Lammigheydt; 't welk alles voortkomt *Hemiplexia*; uni membro, *Paralysis*; quæ omnia proveniunt van verstoppinge der senuwen, en de belette toevloet des Sinlijcken ab *obstructione nervorum*, & *prohibito* affluxu *animalis* geests: de welke indien hy in de herssenen selfs omgedreven wordt/ is het *Spiritus*: qui si in *cerebro ipso* circumagitur, est Swijmelinge.

Vertigo.

309. Geen of weynigh Slaep, is Slaeploosheydt; een overmatige/ Nullus vel pauxillus *Somnus*, est *Insomnia*; nimius, Slaperigheydt; een gedurige/ de Slapende siekte; met een onderschepte *Somnolentia*; continuus, *Veternus*; cum intercepta aessem-halinge/ en ontroerde drominge van een swaer-drukkende/ respiratione, & turbulenta somniatione alicujus compressoris, de Nachtmerrye; Een die opstaet in den droom en heen en weer wan- *Incubus*; Surgens *per insomnium* & obambu- delt/ wordt genoemt een Nacht-wandelaer; wakende met inwaerts lans, nominatur *Noctambulus*; vigilans intro- gekeerde sinnen en niet nikkende oogen/ en in verrukkinge des gemoeds/ versis sensibus & inconnivis oculis, & in raptu animi, Uytsinnigh. (Verrukt.)

Ecstaticus.

310. Sommige siekten dan maken pijn/ gelijk de Steen; andere Alii morbi ergò faciunt dolorem, ut *Calculus*; alii

jeuc-

Jeuckinge/ gelijk de Krawasie, &c. andere ber baestheit en ongeboeligheit/ pruritum, ut *Scabies*, *&c.* alii stuporem & insensilitatem, gelijk de Lamheyt; andere zijn scherp/ seer ras doodende / gelijk de Pest; ut *Paralysis*; alii sunt acuti, citissimè perimentes, ut *Pestis*; andere langsame/met langdurigheydt quellende / gelijk de Teeringe, &c. alii lenti, diuturnitate affligentes, ut *Phtisis*, *&c.* andere besmettelijk/ gelijk elke Land-siekte; andere plagen met hitte en alii contagiosi, ut quæris *Lues vaga*; alii afflictant calore & houde/ gelijk in haer verheffinge de Koorts: de welke maer eens komen- frigore, ut in paroxysmo *Febris*: quæ tantùm *semel* ve- de/ wozdt genoemt de Eendaeghsche; een tijdt lang durende / de steege niens, dicitur *Ephemera*; aliquandiu durans, *Conti-* byblijvende; bp beurten weder komende/de Rust-latende; En dese weder- *nua*; per vices repedans, *Intermittens*; Atque hæc rur- om is / ofte de dagelijksche, ofte de derden-daeghsche, of de vierden- sum est, vel *quotidiana*, vel *tertiana*, vel *quarta-* daeghsche: ofte eyndelijk de Pestilentialische, Buylen en Pest-koolen upt- *na*: vel denique *Pestilentialis*, *Bubones & Carbunculos* eja- schietende; of ten laetsten heymelick en in 't inwendighste de gebeenderen culans; vel tandem latenter & penitissimè ossa opteerende / de Quijne-koortse, ongeneesbaer. depascens, *Hectica*, incurabilis.

311. De Hooftpijn bestozmt het gantsche Hooft; de Scheele Hooft- *Cephalalgia* infestat *totum* Caput; *Hemicra-* pijn, maer het eene deel des hoofts; de Tandtpijn het tandtvleesch (aller *nia*, tantum *alteram partem* capitis; *Odontalgia* gingivas (acu- scherpst als de kleyne kinderkens tanden krijgen / om dat het tandtvleesch tissimè cùm infantes dentiunt, quia gingivulæ als dan gescheurt wozt) de Sijdpijn steecht de sijden: Maer de Toevallen tùm scinduntur) *Pleuritis* pungit latera: Sed *Symptomata* der stervende zijn / het doodlijcke gereutel, koude ledenen, invallinge *moribundorum sunt*, *lethalis stertor*, *infrigidata membra*, *procidentia* der oogen, &c. *oculorum*, &c.

Digitized by Google

XXXI.

De Gebreecken der Natuurlijcke dingen / met de Defectus Naturalium, cum Mis-geboozten en Verciersels. Monstris & Figmentis.

Monstra dantur ubique, 312; *ut*, *in Meteoris*, 313; *& Vegetabilibus*, 314; *& Animalibus*, 315; *Hominibusque*, 316. *Quadam tamen sunt incerta*, 317, *quadam ficta*, 318.

312. De NATUUR mist somtijds in de voort-teelinge der Din- *NATURA deerrat* quandoque in *progeneratione* Re-gen/ en maeckt dat in alle soorten eenige misbaaren, of een bzucht boozt- rum, facitque ut in *omni genere* quædam *abortiant*, aut parum pro- bzengen of met gebreckige, of met overtollige, of met wanschapene ducant vel *defectis* vel *superfluis*, vel *monstrosis* leeden / of ooch in iets anders ontaerdende / 't welke ook aengelegen membris, vel etiam in *aliquid aliud* degenerantem, quod etiam refert ist te weten. scire.

313. Wonder seltsame Lucht-vertooningen zijn / als het bloedt, *Portentosa Meteora* sunt, cum *sanguinem*, swavel, steenen, kikvorschen, en andere ongewoonlijcke dingen regent: *sulfur*, *lapides*, *ranas*, aliaque insolita pluit: en als vuurige klooten afvallen: wanneer gewapende legers in de wolcken & cùm *ignisi globi* decidunt: cùm *armata acies* in nubi- bus visuntur, similiaque *Ostenta*. lken gesien worden / en diergelijcke Vertooningen.

314. Als mede de Voortsettende, wanneer de Terwe ontaerdet in Item *Vegetabilia*, cùm Triticum degenerat in Roode rogge, ja ook in Harick: Gerste in Drawick, Haver in Wilde *Secále*, imò in *Lolium*: Hordeum in *Ægilópem*, Avena in *Ave-* Haver. *nam fatuam*.

315. Een Wanschepsel onder 't geslacht der Dieren is een dier geboo- *Monstrum in genere animantium* est animal na- ten

Digitized by Google

een tweekoppigh of driekoppigh; tweelijvigh of drielijvigh; als mede tum *biceps* aut *triceps*; *bicorpor* vel *tricorpor*; item twee-slachtigh; hoedanige zijn de Muyl-ezels, voortgeteelt uyt een ezel *bigener*; quales sunt *Muli (Hinni,)* prognati ex asino en merrie; en de Luypaerden, uyt een Panterdier en een Leeuwin; en de & equa; *Leopardique*, ex Pardo & Lœna; & Bastaerd-swijnen, uyt een wild en hupslich sogh. *Hybridæ*, ex fero & domestico sue.

316. Uyt de menschen worden voor wanschaepigh gehouden Ex *hominibus* monstrosi habentur de Manwijven, van den welcken het geslacht twijffelachtigh is / *Androgyni*, quibus sexus *ambiguus* est, en die een eenigh lidt verminckte, of te buyten gaende, ofte & aliquo membro *mutili*, aut *excedentes*, vel anderssints ongewoonlijck geformte: by de welcke men ook rekenen aliâs *insuetè formati:* quibus etiam annumerare mach de byster groote Reuseu, en de kozte (kleyne) (doch niet spannen licet *immanes Gigantes*, nanosque (non tamen *spithalange*) Dwergen, *mæs*) *Pumiliones*.

317. 't Geen-se verhalen van de vogel Fenix, sich selfs ver- Quod narrant de *ave Phœnice*, se ipsam *exu*brandende en uyt de assche weder levendigh wordende; als ook van *rente* & è cineribus *revivisc ente*; item de de Pelicaen, sijn jongen van de slang gedoodt levendigh maeckende; *Pelicano*, suos *pullos* à serpente *occisos vivificante*; en van de Ossen-slange, een slange tot 120 voet uptwassende / en gant- & de *Boa*, serpente ad 120 *pedes* excrescente, intesche herten opslockende; en van de seven koppige Water-slange; en van grosque *corvos* devorante; & de *septicipite Hydra*; & de de Grijpvogel, een viervoetigh gevogelte; en van de Slockvogels, leelicke *Gryphe*, *quadrupede* volucri; & de *Harpyis*, obscœ- (dupte) vogels / met een maeghdelijck gelaet en haeckachtige handen; nis avibus, *virgineo* vultu & *uncis* mánibus; gelijck ook van de Paerdtmensch, een half-menschigh paerdt; en van ut & de *Centauro*, semihomine equo; & de de Elle-mankens, met de kraenen oorloogende / &c. schijnen beuselachtige *Pygmæis*, cum Gruibus belligerantibus, &c. videntur *fabulo*dingen (verdichte d.) *sa*.

318. Maer

318. Maer de Boschgoden, boschachtige en ruyge menschen met
Sed *Fauni* sylvani & hirsuti homines
bocks voeten / half mans en half wilde: soo ook de Meermanjes en
hircinis pedibus, semiviri & semiferi: item *Tritónes* &
Meerminnen, by aldien 't geen verciersels geweest en zijn / soo hebben
Sirénes, si non *figmenta* fuérunt, fuêre
't Duyvels geweest.
Dæmonia.

XXXII.

De Boerische wetenschappen: en voor eerst de
Rusticanæ artes: *primúmque*
Tuynbouw.
Horticultura.

Transitio à Naturalibus ad Artificialia, 319. *Villa cum Hortis*, &c. 320. *Species Hortorum*, 321. & *Sepimentorum*, 322. *Operationes Olitorii*, 323; & *Arboratorii*, 324, 325. *Fructuum collectio*, 326: & *Usus*, 327; *in specie Olei*, 328. *Topiarii opera*, 329.

319. Laet ons overgaen tot de menschelijke Wercken: op dat ghy
Transeamus ad *humana Opera*: ut
sien mooght / hoe de Boeren op de Hof-steden: de Ambachts-luyden in
videas, quomodo *Rustici* in Villis: *Opifices* in
de Stedehens: de Geleerden in de Schoolen / de werken der Natuur tot
Oppidis: *Literati* in Scholis, *opera Naturæ* in
haer nuttigheydt trecken.
suos *usus* transferant.

320. De Winckel der landsche werck-luyden is de Meyerhof, met
Officina ruralium operarum est *Villa*, cum
de Tuynen, Ackers, en Weyden: alwaer besorght wordt / dat de Natuur-
Hortis, *Agris*, & *Pascuis*: ubi curatur, ut *Na-*
licke dingen gelukkiger voortwassen.
turalia felicius procrescant.

321. De Tuynhouwerye wordt van de Tuinmans geplegt (gedreven:)
HORTICULTURA ab *Hortulanis* exercetur:

Digitized by Google

ofte ter oorsaecke van eet-waren, in een Kruyt-tuyn en Boomgaerd; ofte vel causâ *edulierum*, in *Olitorio* & Pomario; vel vermaecks halven/ in den Groen-hof en Lust-hof. *deliciarum* ergò, in *Viridario* & *Topiario*.

322. De Hoven-beheyningen my met getuynten; 't zy met legeren, Hortos sepimus *sepimentis*; sive *humilioribus*, gelijck zijn: een Dam (Dijck,) gemaeckt uyt t'samen-gedragene aerde; ut sunt: *Agger*, factus ex congestitia humo; een Steen-wal, op-gehoopt van een hoop van steen; en een Parket uyt *Maceries*, acervata è congerie lapidum; & *Vacerra* ex een en d'andere stange (latte) t'samen getimmert: 't zy met hoogeren, *una* & *altera* pertica constructa: sive *altioribus*, gelijck is: een Gevlochten hegge, uyt tuyn-staecken en vlecht-teenen ut est: *Cratitia sepes*, è sudibus & vitilibus gevlochten; een Planck-schuttinge, uyt houten berderen dicht t'samen plexa; *Planca*, è ligneis tabulis coagmen-gevoeght; een Staeckettinge, uyt dicht by een gevoeghde paelen tatæ; *Sudetum*, è crebris palis gestaeckt; of eyndelijck een Muur, uyt rauwe steen en kalck opge-fixum: vel denique *Murus*, è cæmento & calce stru-metselt.
ctus.

323. De Warmoesier moes-kruyden sallende saeyen/ ontsteent de *Olitor* olera saturus, *elapidat* aerde van steenen, en bemestse; daer op graeft hy met een spa of schop terram, stercoratque; tùm *fodit* ligone aut bipalio voor met yser beslagen/ en hoopt de bedden op met een schoffel; van præferrato, *adaggeratque* pulvinos palâ; in-daer strooyt hy het zaedt over de beddekens; suyvert 't gesaeyde met de *spargit semina* per areolas; *consarrit* klouwen of harckskens; en indien 't de magerheydt des grondts, of de irpicibus, aut rastellis; & si *macritudo soli*, aut drooghte van 't weder vereyscht/ begiet hy 't; daer na ontkruydt hy 't/ *ariditas cœli* requirit, *rigat*; pòst *exherbat*, dat is/ wiedt of met de handen, of met een schuffel-yser de ontoebehoor-hoe est, *runeat* vel *manibus*, vel *sarculis* (*marrâ*) impertinen-lick bygewassene kruydekens; eyndelik gadert hy te samen de rijpe moes-ter adnatas herbulas; tandem *colligit* matura olus-kruydekens/ deselve ofte afsnijdende/ ofte uitruckende/ ofte uitgrabende. cula, ea vel resecando, vel evellendo, vel effodiendo.

242. De

324. De Boom-snoeyer plant een Plantagie: als hy of een Plant-
Arborator plantat *Plantarium*: dum aut *Semina-*
hof met zaedt van vruchten bezaeyt; ofte Looten in de aerde set
rium semine fructuum conserit; aut *Taleas* in terram depangit,
(poot;) ofte Gewortelde stammen dierlick plant: welcken hy daer
(*inhumat*;) aut *Viviradices* decorè serit: *quibus* po-
na van een geklooven zijnde spruytjens inentet, en de ingeente om wast;
stea diffissis *surculos inserit*, insitosque *oblivit*;
en van hier af snoeyt hy met het krom-mes de scheuten: houwt uyt de
& dehinc *putas* scalpro germina: exputat
Water-looten; en kapt (houwt af) de Qwasten; en indiender iets begon-
Stolones; abnodat *Nodationes*; & si quid cœp-
nen heeft uyt te droogen / houwt hy 't af.
tum est exarefieri, amputat.

325. Hy reynight oock de Mosachtige, Wormachtige, Mierachtige
Depurgat etiam *Muscosas*, *Verminosas*, *Formicosas*
boomen van de mos / ruppen / en spinnekoppen; maer de beschadighde
arbores à musco, erucis, & araneis; sed *side-*
van 't weder, de wormsteeckige, de onvruchtbare, de uytgedragen heb-
ratas, *cariosas*, *steriles*, *effœtas*
bende, ofte maeckt hy locht (dat is / omgraeft sy nu hooger /
vel ablaqueat (hoc est, circumfodit jam summatim,
nu dieperder) en omhoopt se wederom; ofte roept se van stam
jam profundiùs) & circumaggerat rursum; vel eradicat *stirpi-*
op uyt: overmidts de afgehouwene / of oock uyt-gehouwene weder
tus: siquidem recisa, aut etiam excisa repul-
uyt-schieten, maer de uyt-getrockene en spruyten niet weder
lulant; sed evulsa non refrutican-
uyt.
tur.

326. De rijpe vruchten of vallen van selfs af; of worden gepluckt
Maturi fructus aut *decidunt* ultrò; aut *carpuntur*
door de hand van de plucker; of worden met een stock af-geslagen,
manu strictoris; aut perticâ *decutiuntur*,
indien ergens de hand niet toereycken kan; ofte worden afgeschut door
si quò manus non pertingat; aut *excutiuntur*
de schuddinge des booms / en t'samen gelesen van de vrucht-rapers;
quassatione arboris, & *colliguntur* à legulis;
maer duurachtiger zijn de afgepluckte als de afgevallene: de laet
sed durabiliores sunt *strictivi* cadivis:

Digitized by Google

rijp wordende als de broegh rijpende: de verſche als de ſoorten; en de
ſerotini præcocibus: *vegeti* vietis; &
ingeleyde als de rauwe.
condieivi crudis.

327. Op wooden gegeeten ofte verſch, en dat ſomtijds met de dra-
Eduntur aut *recentes*, idque aliquando cum *ter-*
gende tack afgeſcheurt; of beurs; ofte gedrooght, (gedort:) (gelijck
mice devulſi; aut *fracidi*; aut *torridi*: (ut
doet zijn / drooge Vijgen en Roſijnen, grooter en kleynder)
ſunt, *aridæ Ficus* (*Carica*) & *Uvæ ſolem paſſæ*, majores & minores)
of ooch geſauſt (ingeleydt.) Sommige zijn van natuur hart-
aut etiam *conditanei*. Quidam ſunt naturâ *duræ-*
kernigh.
cini.

328. Olye wordt uytgeperſt door de perſſinge der Olyven in Olie-
Oleum exprimitur preſſurâ *Olivarum* in Olearias
kruycken; doch de Olie-droeſem ſich van onder ſettende wordt te
ampullas; *Amurca* verò ſubtus ſidens unà
gelijck met de Olie-baſten weeh geworpen.
cum fracibus abjicitur.

329. Een Luſt-hovenier bereydt een Luſt-hof, met uyt-geleeſene
Topiarius apparat *Viridarium*, è ſelectioribus
bloemen / en ſeltſame planten: en verciert den Tuyn met cierlijcke
floribus, rarioribuſque plantis: & exornat Hortum *topiario*
loof-werck, (dat is / luſtige wandel-gangen, groenende galleryen,
opere, (hoc eſt, amœnis *ambulacris*, virentibus *pergulis*,
prieelken, &c.) eyndelijck met ſpringende bronnen, en Water-
ſtibadiis, &c. denique ſalientibus *fontibus*, & Hy-
konſten.
draulis.

Van

XXXIII.

Van de Landt-bouwery.
De Agricultura.

Agricolationis summa, 330. *Agri præparatio*, 331. *Arationis modus*, 332. *Arvi paratura*, 333. *Actiones seminatoris*, 334: & *Messorum*, 335: & *Tritorum*, 336. *Agri varia locatio*, 337.

330. Een Land-man bouwt den acker, om 't broodts wille: dat is/
Agricola *colit agrum*, panis causâ: hoc est,
hy rust toe van te vooren het bouw-landt tot de saeyinge: en besaeyt het
præparat arvum sementi: & *obserit*
met zaedt: en maeyt de veld vruchten af en wrijftse uyt (dorscht se.)
semine: *demetitque* fruges & exterit.

331. Hy rust het toe, als hy in een opgeploeghde groudt uytroeyt
Præparat. dum in inarato solo *exstirpat*
de doornstruycken, en de geploegde met acker-mest vet maeckt, op dat het
vepres & aratum *lætamine impinguat*, ut
worde een geduurigh zaey-landt, 't welck twee achter een volgende
fiat *Ager restibilis*, qui *biennio continuo*
jaren bezaeyt kan worden met verscheyden koorn-ayren; maer Drieslant,
conseri queat farreo spico; sed *Vervactum*,
't welcke alleenlick om 't ander jaer oversaeyt wordt: als mede Braeck-
quod tantùm *alternis annis* perseritur: unáque *No-*
landt, 't welck dan de eerste reys omgeploeght wordt; om dat se stil leg-
vale, quod tùm *primùm proscinditur*; quia *re-*
gende en vruchtbaer zijn / hebben de bemestinge niet van doen.
quieta & *feracia* sunt, *stercoratione* haud indigent.

332. De Ploeger de ossen aen de Ploegh gevoeght hebbende/ en haer
Arator bobus ad *Aratrum* junctis, (jugatis)
met de prikkel voort-drijvende / houd met de slincker handt de ploegh-
eosque stimulo agitatis, tenet lævâ *sti-*
steert, op dat hy in 't ploegen niet buyten de vooren geraecke; en niet
vam, ne inter arandum deliret; &
de rechter de ploegh-krabber, waer mede hy de kluyten afkeert:
dextrâ *rallam*, quâ glebas amoveat:

Digitized by Google

Ondertuſſchen maeckt het Ploegh-yſer in de Ploegh-kromte ingeſteecken
Interim facit *Vomer* *Buræ* inſer-
zijnde / met het Ploegh-hout (de aerde doorſnijdende) de Vore: 't welcke
tus, cum *Dentali* (terram proſcindens) *Sulcum:* quô
voltrocht zijnde / geſchiet de Omkeeringe, ſoo veel maels met vore en vore
peractô, fit *Verſura*, toties *ſulcatim*
wederom keerende / tot dat het biender is afgedaen / en de meſt onder-
redeundo, donec *jugerum* ſit abſolutum, ſimuſque ſuba-
ploeght; want alsdan ſpant hy weder uyt (ontjockt)
ratus; nam tùm abjugat rurſus.

333. De grondt alſoo doorploeght zijnde / herbreeckt hy hem
Fundum ſic peraratum, *offringit*
een wepnig daer na; dan herhaelt hy ten tweeden, en derden mael, en
aliquantò poſt; tùm *iterat*, & *tertiat*, atque
indien hy kluptigh is / effent hy hem: 't zy met Wentel-ſuylen daer over
ſi glebоſus eſt, *inæquat*; ſive *Cylindris* ſupervolu-
gerolt / ofte met eggen in de lengte daer over geſleept. Op een vochtigen
tatis, ſive *occis* tractim raptatis. In *uliginoſo*
acker maeckt hy Water-voren, om de aerd-bochte af te leyden: en alsdan
agro facit *Elices*, ad uliginem derivandam: demumque
heeft hy een bearbeyden acker gereet.
habet *arvum agrum* paratum.

334. Hier na zaept de Zaeyer zaedt hoorn over de
Hinc ſeminat *Sator* ſementicum frumentum *per*
bedden, 't welck niet meer als jarigh zijn moet; en de ſaepinge voldaen
areolas, quod non pluſquam *anniculum* eſſe debet; & ſeminatione per-
hebbende / egget hy 't onder; dan wied hy 't gezaepde als het uytſpruyt /
actâ, *incolat*; tùm *ſarrit* ſata dum fruticeſcunt,
op dat het van 't onkruyt niet verſticht worde. (Het zaet hoorn
nè à zizaniis ſuffocentur. (Sementivum frumentum
in de Lente gezaept / wordt genoemt Somer koorn: Gemenght /
Vere ſatum, dicitur *Æſtivum*: Miſcellaneum,
Maſteluyn ofte Boeder-zaet.)
Farrago.)

335. Als het Staende zaet geel word / ſo is de Ooghſt tegenwoordigh;
Quando *Segetes* flaveſcunt, *Meſſis* adeſt:
waer de Maeyers met ſeyſſen het hoorn afmaeyen; het afgemaeyde
ubi *Meſſores* *falcibus* frumenta demetunt; demeſſa
by buſſels ſchicken; de buſſels met harcken tot ſchoven vergaderen /
manipulatim diſponunt; *manipulos* raſtris in *mergites* colligunt;

en

en met stroo-banden te samen binden: welcke sy daer na hoops-wijse
tomicibusque colligant: quas postea acervatim
by vijf tien by een dragen / en eyndelick met de koorn-gaffel gevat heb-
per quindenas congerunt, & tandem *mergâ* prehen-
bende op last-wagens werpen / en alsoo in de kooren-schuren by een
sos *plaustris* injiciunt, sicque in *horrea* conve-
voeren / of ten minsten in een Veldtschure t'samen dragen:
hunt, aut saltem in *Nubilarium* congestant:
achter latende de na-leesinge aen de behoeftigen / en de stoppelen tot
relictô *spciilegio* egentibus, & *stipulâ* pro
weyden.
pascuis.

336. Daer na dorssen de Dorssers het koorn met vlegels op
Tum triturant *Tritores* frumentum *flagellis* in
de dors-vloer: (by oudts persten sy 't, dat is / wreeven 't uyt met
area: (olim *tribulabant*, hoc est, exterebant.
een Dorschwagen, of traeden 't uyt door-treeden der moeder-paerden:)
Tribulâ, aut exculcabant *gressibus* *equarum*:)
en de uytgeslagene greynen met wannen opwerpende / suyveren sy van
excussaque grana *ventilabris* subjactando, emundant à
het kaf en reynigen-se met een bevederte vleugel van de vaseltjes (want
paleis & expurgant *pennato ventriculo* ab aceribus (nam
wie soude vaseligh broodt gelusten?) Daer-en-boven sonderen syse af
quem acerosus panis delectet?) Adhæc secernunt ea
met een Teems van het siftsel/en in sacken ingeschudt zijnde/dragen-se de
Incerniculo à recrementis, saccisque insipata, inferunt
ryckeren op de Koorn-solders, de armeren in Koorn-kisten, die voor een
opulentiores *Granariis*, pauperiores *Cumeris*, ho-
vyand bevreesde in onderaerdtsche holligheden. Het stroo wort in bon-
stem metuentes *Cryptis*. Stramenta in fa-
dels opgebonden.
sces religantur.

337. Een erffelijcke besitter des grondts verhuurt somwijlen aen
Hæreditarius *possessor* *fundi* elocat quandoque
een Landt-man het landt-goedt (het erve) (als de Verhuurder
Colono prædium (*ceu* *Locator*
aen den Huurder) voor een jaerlijcksche betalinge: of de genietinge
Conductori) pro annua pensione: aut usum-
daer van aen een Pachter voor eenige jaren: (waer Geldt-borgen
fructum *Mancipi* ad aliquot annos: (ubi *Prades*

Digitized by Google

geeyscht en genomen pleegen te worden:) of aen een mede-deel postulari & accipi solent:) aut *Partia-*
hebbende om de opkomsten daer van te deelen: of betrouwt het *rio* ad *proventus* dividendos: aut credit id
een een Meyer om boere-werck te doen voor een bedongene *Villico* ad villicandum pro condicta
loon. mercede.

XXXIV.

Van de Vee-hoederij. De Pecuaria.

Pecoratii *munia*, 338: *Fœtura*, 339: *Stabula varia*, 340: *Pabula*, 341: *Fœnum*, 342. *Bubulcus*, *Equiso*, *Subulcus*, *Caprarius*, 343; *Opilio*, 344. *Lac & Butyrum*, 345. *Caſei*, 346. *Altilia*, 347. *Veterinaria medicina*, 348. *Aves cohortales*, *Piſces piſcinales*, 349; *Apes*, *Mel*, *Saccharum*, 350.

338. Een Vee-weyder is/ die lebens onderhoudinge ſoeckt door be- *Pecorarius* eſt, qui victum quærit *cu-*
ſorginge van 't vee: wel verſtaende/ door Melck-ſpijſe, Wollewerck, ende *râ pecorum*: puta, *Lacticiniis*, *Lanicio*, &
Vleeſch. En daerom verſiet hy voor de Vee-harders des beeſts Vee-tucht, Carnibus. Atq; ideò providet per *Pecuarios* pecoris *Fœturam*,
Stallinge, Voederinge, &c. *Stabulationem*, *Pabulationem*, &c.

339. Het kleyn vee kabbelt geluckigh/ indien het Tucht-vee van goeden Pecudes *fœtant* feliciter, ſi *Matrices* boni
aerdt zijn. ſeminis ſunt.

340. De Stallen zijn/ een Schaepſtal, een Geytenſtal, een Verckens- Stabula ſunt, *Ovile*, *Caprile*, Sui-
ſchot/ een Oſſeſtal/ &c. en de verſetlijcke ſchaeps-hoten/ Verſet-ſtallen, le, Bubile, &c. & tralatitiæ caulæ, *Mandra*,

in

in de welcker schaeps-hudde des nachts pleeght ingesloten te
quibus ovinus grex noctu solet includi,
worden/om de ackers na de ryge te bemesten: maer op sommige plaetsen
ad agros ordine stercorandum: sed alicubi
boeren ook het Harders-volck hare harders-huttekens op
circumvehunt etiam pastoritia turba sua *mapalia*
karren overal mede.
Carrucis.

341. Voragie zijn / of versche Vee weyden, (waer na toe de hudden
Pabula sunt, vel *recentia pascua*. (quo greges
van klepn en grofvee door openlijcke vee-driften pleegen uytgedreven
& armenta per publicos *actus* solent pro-
te worden / en op gemeene weyden te samen te weyden; of indien
digi, & in *compascuis locis* compasci; vel si
een tot de weydinge niet genoegh is / hier en daer verdeelt te worden:)
unus pastui non sufficiat, hincinde dispesci:)
of t'huys gerechte/ kruydige, kafachtige, strooachtige; somtyts ook
vel *domi* ministrata, *herbacea*, *paleacia*, *stramentitia*; interdum &
koornachtige.
frumentacea.

342. De Beemden worden het hoy toege-eygent/en indien se van natuer
Prata fœno dicantur, siquæ *siccadorre* zijn / worden-se bewatert door t'samen gelepde beeckjes: alwaer
nea fuerint irrigantur corrivatis *rivulis*: ubi
het Gras met sepssen afgehouwen / eerst op swaden light; maer geheert en
Gramen siculis desectum, primò *per strias* jacet; versatum verò &
gedrooght zijnde met harcken te samen geschraept in hoopjes, en met
siccatum rastris corraditur in *cumulos*, &
twee tandige gaffels in bergen gehoopt / en dan by voeders na de hoy-
bidentibus in *metas* acervatur, tumque *vehibus* ad fœ-
schueren gevoert: den welcken op dat de versorginge soo veel te rijcke-
nilia vectatur: quibus ut *provisio* eò ube-
lijcker zy / so pleegen de Hoy-maepers de gemaepde beemden met een
rior sit, solent Fœniseces secta prata fœna-
hoy-sepsjen na te maeyen, op dat het hoy door 't na gemaepte gras toe-
ria siciliculâ *scilire*, ut fœnum sicilimento au-
neerme. Upt weder uptwassend gras wordt laet-hoy, 't welck in de
gescat. E renascente gramine fit *chordum fœnum*, quod
tweede hoy-maeyinge afgehouwen wordt.
secundâ fœnisectâ subsecatur.

343. Een

Digitized by Google

343. Een Ossen-drijver reykt aen sijne ossen voeder / (als sy in loor-
Bubulcus exhibet suis bobus pabulum, (dum in *præ-*
sen, of in eenige andre parcken stallen) in een Kribbe, of in hordeng
stegis, aut quibuscunque septis stabulantur) in *præsepi*, vel *cratibus*:
gelijck mede de Roskammer, Ezel-drijver, Muyl-drijver, (groot-vee-
sicut & *Equiso*, *Agáso*, *Mulio*, (armenta-
weyders) aen haer paerdsche / ezelisch / en muyl-ezelisch kudde van
rii) suo equino, asinino, mulionioque armen-
groot vee; maer de Vercken-drijver, voor sijn Soggen in de Verckens-
to; sed *Subulcus*, suis Suibus in *Ha-*
schot en Verckens-troch: de Geyten-herder weydt sijne geytjens met
ra & *Aqualiculo*: *Caprarius* pascit suas capellas
rijskens van groene tackjes.
virgulis frondium.

344. De Schaepharder (toegerust met een Herdersstaf en swepe, ja ook
Opilio (apparatus *Pedo* & *flagro*, imò &
met Doggen, die hy tegens de Wolven verwaert met een halsbandt) leyt
Molossis, quos contra Lupos munit millo) educit suam
sijn Schaepskudde uyt te weyden / in de welke hy ook sijn eygendom heeft
Oviariam pastum, in qua etiam suum peculium habet
met sijn eygen merkteycken geteyckent: maer in de tijdt der Scheeringe
peculiari charactere insignitum: sed tempore *Tonsura*
worden de scheer-schaepkens gewasschen / en van de Scheersters geschoo-
tonsiles oviculæ lavantur, & à *Tonstricibus* tonden-
ren / (by oudts wierden sy gepluckt) en het afgeschooren vacht wort aen
tur, (olim vellebantur) detonsumque vellus
de Wol-handelaers verkocht.
Lanariis venditur.

345. De Koeyen geven melck: 't welck de Hoevenierssе al melckende /
Vacca præbent lac: quod Villica mulgendo,
en uyt de uyers rijcklick uytmelckende / in een melck-emmer (waer mede
& ex uberibus ubertim emulgendo, *mulctra* (quâ
sy de melck opvat) immelckt: maer uyt de melck-tobbe giet sy het door
lac excipit) immulget: è *mulctrali verò* infundit per
een Doorslagh in de Melck-teylen: 's daeghs daer nae neemt sy de boven
Colum *Lactis sinis*: postridiè demit inna-
opdrijvende vettigheyt af / welcke anders Room (saene) genoemt wort /
tantem *pinguedinem*, quæ aliâs *Cremor* (flos) lactis vocatur,
en maeckt daer van door 't gedurige stooten van de karn Boter, overblij-
& conficit inde *succussatione* vasis *Butyrum*, rema-
vende

Digitized by Google

bende de Karmelck (Dicke-melck, Soete-melck.)
nente *Oxygalá.*

346. Upt de afgenomene melck, geſtremt ofte door hulpe van lebbe dik
E *ſecundario lacte*, coagulato ſive ope *coaguli* con-
gewozden zijnde/ maekt ſy in haer formen Kaeſen, (hoepen-/ gepten-
denſato, format in Caſearijs formis *Caſeos*, (vaccinos, caprinos
en ſchapen-kaeſen/) of met de hand alleenlijk geperſde Spitſekaes/ het wey
& ovillos,) aut manu ſolùm preſſas Metas, ſero
wederom afvloepende: eyndelick droogt ſy de Kaeſſen in het Kaes-
iterum defluente: tandem *deſiccat* Caſeos in *Ca-*
huyſken.
ſeali.

347. Het Vee tot de ſlachtinge beſteit wozdt van 't ander afgeſchey-
Pecudes *mactationi* deſtinatæ ab aliis *ſegregan-*
den, en wozt met wel-voedende maſt-ſpijſe gemeſt en het gemaeckt in de
tur, alibilique *ſaginâ* ſaginantur & opimantur in
Meſt-ſtal, op dat het door ſijn bettigheyt aengenaemer zy. En op dat de
Saginario, quò ſuâ opimitate gratiora ſint. Utque
meſtinge geluckiger geraede/ en de meſt-dieren te beeter het wozden/ ſoo
ſaginatio *feliciùs* ſuccedat, ſaginariaque animalia *melius* pingueſcant,
wozden-ſe geſneden (gelubt:) waer van daen de Rammen, Bargen, Kapoe-
inciduntur illis genitalia: unde *Arietes*, *Majales*, Capo-
nen/ &c.
nes, &c.

348. Maer om dat het Vee ſomtijts ſieckelick wozt/ (de Schaepen
Quia verò pecudes quandoque *morbidæ fiunt*, (Oves
longe ſieck, de Swijnen gortigh, de Oſſen hart-mager, de Paerden met
pulmonaria, Sues *grandinoſæ*, Boves *coriagineſi*, Equi
Paerde-gift aengebochten) ſoo moet die/ welcke het vee-werck beſorght/
Hippomane infeſtati, &c. oportet illum, qui rem pecuariam curat,
niet allerdings onkundigh zijn van de vee-medicijn; dooznaemlijck waer
non *omnino* ignarum eſſe *veterinariæ medicinæ*; præſertim ubi
Vee-meeſters ontbreecken (mangelen.)
Veterinarii deficiunt.

349. Tot het vee wozden oock opgherekent de Koy-vogels, die in Bo-
Pecoribus etiam accenſentur *cohortales aves*, quæ in
gel-parcken/ Hoender-hupſen/ Duyven-hocken opgevoet wozden/ en
Chortibus, Gallinarijs, Columbarijs aluntur, &
upt de welcke de bederen getrocken wozden/ om beddekens en plupmbed-
e quibus plumæ velluntur, pro lectulis & culci-
den)

Digitized by Google

den te vullen: Daer na de Vijver-visschen, die bewaert worden in vijtis explendis: Deinde *Piscinarii pisces*, qui asservantur in pivers/ saetpoelen/ visch-houders.
scinis, seminariis, vivariis.

350. De Byen senden alle jaer een swerm uyt (met een Opper-hooft
Apes emittunt quotannis *examen* (cum Duce
daer by gedaen / die men Koninck noemt) op datse een nieuwe Bye-korf
addito, quem *Regem* vocant) ut novum *Alvear*
soecken souden: horden bouwende met ses-hoeckige kamertjes/ dat se
quærant: *Crates* struendo sexangularibus cellulis, & ut
met honigh dauw vullende / Honighraten maken; uyt de welcke (in de
melligine complendo, *Favos* faciant; è quibus (tem-
tijdt van de honigh-vergadering) de suyver honigh uyt vloeyt: Maer
pore mellationis) sincerum mel effluit:
horden worden gesmolten tot Was. Zuycker is toe gemaeckten
crates verò liquantur in *Ceram*. Saccharum est factitium
honigh / uytgekoockt uyt het binnenste (mergh) van 't Indiaensche
mel, excoctum è medulla Indicarum
riet.
cannarum.

XXXV.

De Konsten van het Koorn-voetsel.
Artes Frumentaceæ Alimoniæ.

Mechanicæ artes, 351; alimentariæ primùm, 352. *Apparatus pistrini*, 353. *Mola*, 354, *Molarum species*, 355. *Pistor & panes*, 356.

351. Laet ons nu besien de wercken der Ambachts-lieden, de
Inspectemus jam operas *Mechanicorum*,
welcke nieuwe formen in de natuerlicke dingen inbrengen / om te ver-
qui novas formas naturalibus rebus introducunt, pro com-
krijgen verscheyden gemackelijckheden des levens.
parandis variis commoditatibus vitæ.

352. Dus

352. Dusdanige zijn geweest d'eerste konstelijcke uytvindingen
Ejusmodi fuerunt primæ machinationes
ontrent het koorn-boetsel/ te weten/ de Gortmakinge, Malerye, en
circa frumentaceum victum, videlicet, *Ptisanaria*, *Molitoria*, & *Pistoria*.
Backerye.

353. Op outs stieten sy stechts het koorn met stampers in een Mor-
Antiquitùs tundebant solummodò frumenta *pistillis* in *Mor-*
tier, krijgende daer van scherpbier: daer na stampten sy het in een stamp
tario, accipientes inde *ptisanam*: deinde pinsebant in Pila
met een vallende of opheffende grofstamper; waer uyt gort voortqwam;
ruido aut græco *pilo*; unde *alica* prodibat;
der welcker winckel is geweest een Backery.
quorum officina fuit *Pistrinum*.

354. Daerna zijn van de uytvinders bedacht Meel-meulens:
Postea sunt à Machinatoribus excogitatæ *farinaceæ molæ*:
alwaer een beweegelijck steen op een onbewegelick stellick omgedreven
ubi mobilis lapis super immobilem velociter circumagi-
zijnde/ het koorn tot meel vermaelt: Echter de hayrigen buylsack,
tatus, frumenta in farinam comminuit: verùm *cilicimum excussorium*,
het bloemen-(of stupf-) meel uytsistende in de Meelkasse/ werpt de
pollinem excernens in Farinarium, ejectat
semelen en het grups elders uyt.
furfurem & appludas aliò.

355. Sulck slagh Meulens waren eerst hand-meulens (stoot-meu-
Istiusmodi *Molæ* erant primùm *manuariæ* (*trusati-*
lens) daer op zijn gevolght de beest-meulens (Ezel-meulens): ten huy-
les) succedebant *jumentariæ* (*Asinariæ*): ho-
digen dage gebruycken wy gebleugelde Meulens/ door de wind om-
dierno die utimur alatis, vento ver-
draeyende; en de Water-meulens, na de welcke het water voort gelept/
satilibus; & *Aquariis*, ad quas aqua derivatur,
na dat 'er een (schut) waterweer in de Rivier gestelt is/ maer by grootere
objectaculo in flumine posito, sed ad majores
wateren worden 2. 3. 4. Moolsteden gemaeckt; waer uyt
aquas fiunt binæ, trinæ, quaternæ *Moletrinæ*; unde
den Meulenaers voor haer malerye soo veel te meer gewin
Molitoribus pro molitura tantò plus emolu-
(Mael-geld) afkomt. (Stijsel is meel sonder meulen gemaeckt al-
menti accedit. (Amylum est farina sine mola facta
leen-

Digitized by Google

leenlick door 't wepcken en uptreden der terwe.)
solâ maceratione & exculcatione tritici.)

356. De Backer sift het meel wederom door een meelsift; en water
Pistor cernit farinam iterum farinario cibro; aquâque
daer toe gegoten en superdeessem (genomen hebbende) doorroert hy het
affusâ & fermento subigit
met een roer stock/en kneet kleyne klompjes (afgehoocken synde van de
ligneâ spathâ, & depsit massulas (decerptas de
doorgeroerde deegh; of afgeschrapt van de backtrogh/ de welcke hy op
subacta *massa*; aut abrasas de mactra, quas
de schop gelept hebbende/ in de back-oven steeckt/ door 't Oven-gat
Pala impositas, *furno* ingerit, per *Præfurnium*
(maer van waer hy te booren het vyer met de hoolkrabbe upthaalt; om
(sed unde prius ignem rutabulo proruit;
dat hy niet aschhoecken backt gelijck eertijts) en alduys wort het
quia non subcinericios panes coquit ut olim); atque ita fit
Roggen-brood ofte witte broodt/ altemets ook beschuyt (tweeback)
Siligineus *panis*, aut similagineus, quandoq; etiam biscoctus (buccellatus)
op dat het niet en schimmele; gedeesemt broodt heeft twee korsten/ en
ne muceat; *Fermentatus* habet duas crustas,
van binnen lochtigh-weeck; ongedeesemt broodt is dichter en taeyer.
intusque porosam medullam; *Azymus* est densior & lentior.

XXXVI.

De Konsten van 't vleesch voetsel.
Artes carneæ Alimoniæ.

Alimoniæ carneæ *artes quinque*, 357. *Piscatoria*, 358 & 359. *Aucupatoria*, 360, *Venatoria*, 361. *Lanionia*, 362, 363. *Coquinaria*, 364, 365, 366, 367, 368.

357. Neemt wijders waer de Konsten/ besorgende 't vleeschvoet-
Observa porrò Artes, procurantes carneam alimo-
sel upt eetbare dieren. De Visschery, Vogelvangst, Jagery,
niam è vescis animalibus. *Piscatoriam*, *Aucupatoriam*, *Venatoriam*,
vleyshouwery, en de Koockery.
Lanioniam, & *Coquinariam*.

358. De

Digitized by Google

358. De Visscher, beset de visschen verschepdentlick: de grootere bo-
Piscator obsidiatur piscibus variè: majores
ven opswemmende doorpriemt hy met een elger: de kleynsere heen en
supernatantes confodit *fuscinâ*: minores obna-
weer swemmende / locht hy aen met Visch-korfjes, of neergedruckte
tantes illicit *scirpiculis*, aut demersis
suycken; (die in de suyck gekomen is / aen de selve en woztter geen upt-
nassis; (in nassam ingresso, non datur exitus:
gang gegeben:) de dieper swemmende treckt hy upt een lopent water
(egressus) profundiores extrahit ex amne
met een schepnet of werpnet; upt een meer met een schakel en een treknet:
sagenâ aut *fundâ*; è lacu *tragulâ* & *verriculo*:
(welcke na om leegh gedompelt worden van de aenhangende loote
quæ infernè mersantur ab appensis plumbeis
klompsheng / en van boven om hoogh geheeven worden door korcken:
massulis, & supernè allevantur subereis:
Doch de wijdte der netgaten hebben sy verschepden / na de groote der
Sed laxitatem macularum habent diversam, pro granditate
visschen.
piscium.

359. Daer na verkoopt hy hier en daer een gedeelte sijner visschen/en
Dein divendit partem piscium,
een gedeelte stupt hy wegh in de karren / (op dat hy als 't van noden is /
partem concludit in secluforiis, (ut cum opus est,
de selve daer upt neemt met een Schepnet) een gedeelte kept hy in pekel/
depromat *Excipulo*) partem condit muriâ,
voor soute visch: (een Hangelaer visscht met een angel; en welcke
pro salsamentis: (*Hamiota* piscatur *hamo*; & quisquis
van de visschen het aes daer aen gedaen zijnde aenbijt / is ge-
piscium escam ei inditam admorserit, est
vangen.
captus.

360. De Vogelaer (Vogelen sullende) richt op of een Vo-
Auceps (aucupaturus) extruit aut *A-*
gelherde, bedeckt met een vogelaers net / dewelcken hy het aes
ream, superintectam aucupatorio reti, cui escam
voor stroept; maer hy sich in een schupl-hupsjen verstreckende /
effundit; ipse verò se in latibulo abdens,

Digitized by Google

lockt aen met een fluptje / of dooz de fang der Lock-vogels, de ober heen allicit fistulâ, vel cantu *Illicum*, transvolantes aviculas, advolantesque adobruit, circumretit: aut

bliegende vogelkens/en daer na toebliegende overwerpt hy/omnet hy: of

berwertse aen de vogellijmige rietstocken aen de vogelstang uptgesteken/ implicat *viscatis calamis amiti* expositis,

terwijl sy daer op sitten / of verstrickt se ooch in voetstricken, Lijsterdum illis insidunt, aut impedit etiam *pedicis*, *Tendi-*

booghjes en knippen / en verstrickt se met de Masken van Snipnet; of *culis* & decipulis; illaqueatque *Transennis Laqueorum:* aut

sendt tegen haer roofvogels / en die hy siet datse onbeschadight zijn / (in immittit iis prædatrices aves, & quas videt incolumes esse,

hoedanige vogelbangst sy zijn gevangen) die slupt hy in een kouwe, (quocunque aucupio captas) includit *Cavea*,

en geest haer daer voetsel in 't Etens-backje, dzanck in een Dzinckpræbetque ibi pastionem in *Canaliculo*, potionem in Poti-

glaesjen of hoozntjen.

stri.

361. De Jager jaeght de wilde dieren: terwijle hy de selve of ver- *Venator* venatur feras: dum eas aut pel-

lockt in kuplen en graben / en met Jager spieten die doozstootende / licit in scrobes foveasque, & Venabulo transadigens,

dootse: of spoozt se na dooz 't gerupck der Spooz-honden: (want de interficit: aut vestigat odoratu Sagacium canum: (Nam

Bzacken doense op met keffen, en jagen haer uyt hare schuylgaten; Odoratores *indágant nictendo, & expellunt è latebris*;

maer de Winthonden van haer hals yser ontlost zijnde, en door den *Vertagi autem numellis exsoluti*, &

Jacht-hooren aengeprikkelt, vervolgense:) of de bosschen omcin- *Venatorio cornu excitati, persequuntur:*) aut arbusta cin-

gelende met gespannen garen, dzijst hy die in 't Jagernet / en 't geen hy gens *indagine*, perpellit in Casses, quodque

lebendigh vangt / voert hy ober in den diergaert (waerande.) vivum capit, transfert in vivarium.

362. De Vlees-houwer sullende 't gemeste vee-slachten (niet het *Lanio* altilia mactaturus (non

magere ofte siecheliycke) voert het in 't slachthuys / en daer slaet vescula vel morbida) deducit in lanienam, ibique pro-

hy se ter aerde met een knodse / strackx keelt hy het met een slacht- sternit clavâ, mox jugulat *cluna-*

mes,

Digitized by Google

mes, en bilt het of strooptse het vel af / en kapt het in stucken: doch de
culo, & excoriat seu deglubit, conciditque frustatim:
sochen (swijnen) overgiet hy eerst met siedend water en schrobtse met een
sues tamen perfundit prius candente aquâ, glabratque
schaef-yser / daerna hout hyse van een tot schouwers, hammen, zijden
radulâ, mox dissecat in *pernas*, *petasones*, *succi-*
speck; en steert-stucken; en de ingewanten tot kleyne stuckjes gekapt
dias, *penitas offas*; visceribusque minutim con-
hebbende / stopt hy met het verckens-bloet beulingen; soo wel dickere /
cisis, effarcit suino cruore farcimina; tum crassiora,
als Bloetworsten, Leverworsten, en Plompelworst; als dunnere /
ut *Apexabones*, *Tomacula*, (isiaca) & *Faliscum*; tum graciliora,
als Metworsten (Luyckse worsten) en Braet-worsten / (sausissen.)
velut *Botulos* (Lucanicas) & Hillas.

363. In de Halle dan zijn gemeenelick veyl Ossenvlees, Kalf-
In Macello igitur communiter veneunt *Bubula*, *Vitu-*
vlees, Hamelvlees, Geytenvlees, Lamsvlees en Verckenvlees: selden
lina, *Vervecina*, *Hœdina*, *Agnina* & *Suilla*: rarenter
Buffelsvleesch, wild Verckensvlees, of anders vlees van wilde
Bubalina, *Aprugna*, vel aliàs *Fe-*
Dieren.
rina.

364. De Kock koockt eetbare dingen van allerley soorten; de vogels
Coquus coquit esculenta omnis generis; aves
pluckt hy nochtans eerst / en ontweidtse; de visschen ontschubt hy / en
deplumat tamen prius, & exenterat; pisces desquamat, &
spouwtse in de rugge; somtijts ontgraet hy de selve oock; de gedrooghde
exdorsuat; interdum & exossat & induratos
klopt hy met beuck-hamers / de gesoute weyckt hy met wa-
contundit tuditibus, salitos macerat a-
ter / &c.
quâ, &c.

365. 't Geen gesoden moet wesen / dat siedt hy in Potten, Ketels, oft
Elixanda elixat *Ollis*, *Cacabis*,
aerde Kommetjens (Kroesjes) met een decksel gedeckt / het gesoden maeckt
Catillisve, operculo tectis, elixata condit
hy toe met sout en specerijen (vermorselt met een stamper in een Mortier,
sale & aromatibus (comminutis pistillo in *Mortario*,
of gebroken met een pollepel in een komme, ofte gewreven op een rasp:)
aut conquassatis tudiculâ in *catimo*, aut tritis super *radulam*:)

Digitized by Google

't gebraden doorboort hy met speck / en braet het aen braetspitten ; (op
assaturas trajectat lardo, & assat verubus ; (su-
het braet-yser draeyende :) de braet-panne daer onder geset hebbende /
per crateuteria versabundis :) sartagine suppositâ,
op dat niet het vet daer uyt druppende verlooren gae : sommige dingen
ne pingue eliquans pereat: aliqua
braet hy oock op den rooster; of fruytse in een koopere pan of in een
torret etiam super *craticulam* ; aut frigit in *lebete* seu
smoorpanne: (doch by aldien 't te veel geschiet / wordt tot verbrande
frixorio: (at si præmimium, fiunt *cre-*
kruymels:) uyt vleesch in kleyne stuckjes gesneden / maeckt hy Vincken,
mia:) è carnibus particulatim consectis, facit *Minutal*,
Fricadellen en kleyne balletjes.

Pastillos & *Turundas*.

366. Indien daer iets siedend heet wordt en borrelt / so dempt hy 't
Si quid effervescit ac bullit, futat
met een scheplepel, op dat het niet over en siede; indien het opschuymt/so
trullâ, ne ebulliat; si spumat,
schuymt hy het af met een pollepel of een schuymspaen: met een vorks-
despumat *tudiculâ* aut *rudiculâ*: *fusci-*
ken treckt hy het heete uit: en door een doorslag (gate plateel) verseygt hy
nulâ extrahit fervida: *fiscellâ* colat
het lange soy.
jusculenta.

367. De Aschpuyster (kool-opblaser) heeft / om het vuer aen te ste-
Ciniflo habet, ut ignem accen-
ken/een vuerslag met tondel/swaevelstocken/keisel en stael: dan blaest hy
dat, ignarium cum fomite, sulfuratis, silice & chalibe: tum sufflat
't met sijn kaken of met een waeyer op / vergaderende de koolen vuers
buccis aut flabello, collectans prunas
(gloeyende kolens) met een vuerschop: de Roocken (Reuckenmeyd) veegt
batillo: Focaria verrit
de keucken; en keert de vuylnis uyt met bessemen / en reynight de koock-
culinam; & everrit quisquilias scopis, purgatque coquinaria
vaten: welcke / als syte gelijck afgespoelt worden / komt daer van vaet-
vasa: quæ, cum colluuntur, fit col-
water/'t welcke moet uytgegoten worden door de geutsteen / op dat het
luvies, eluenda per fusorium, ut
wegh loopt.
effluat.

368. Een

Digitized by Google

368. Eenderley saeck boet meer met (in)nat afgehoockt als gebraden;
Eadem res alit magis jurulenta quàm assa
en meer gebraden dan gefruyt: het gerooste eeuwel/het geroochte/en het
& magis assa quàm frixa: tosta verò, insumata, & muri-
gepekelde zijn van sware verdouwinge/'t en zy door behulp van gepeper-
atica est difficilis concoctionis, nisi adjutu pipera-
de-sop/of swarte-sop/dicke-sop/dzil-sop/of van eenigh doop: maer het
ti juris, aut nigri juris, spissi juris, gelati juris, vel alicujus intinctûs: verùm
rooster-gebraadt, vleespasteyen, Toerten worden na believen gemaeckt.
tuceta, *Artocreata*, *Torta* ad placitum fiunt.

XXXVI.

De Konsten der drancken.
Artes potulentorum.

Potus varii, 369. *Vinea plantatio*, 370, *& cultio*, 371, *Vindemia*, 372, 373. *Vini accidentia*, 374. *& genera*, 375. Paratura lupuli, 376. *& Polenta*, 377: *Cerevisia & Acetum*, 378: *Vina distillata*, 379.

369. De natuurlijcke Dranck is water (Fontepniwater/Putwater/
Naturalis Potio est aqua; (Fontana, Puteana,
Rivier-water) daer na melck/of wey (hup) van de melck: daerna heb-
Fluminea) tum lac, serumve lactis: dehinc di-
bense geleert toe te maken/dzonckenmakende dzancken/als stercke wij-
dicerunt parare, inebriantes potus, *teme-*
nen, gelijck Mee/en Appelmost: eyndelick heeft de wijn/biet/
ta, ut Mulsum, Pomariumque mustum; tandem vinum, cerevisia,
en de gebrande wijnen d'over handt genomen/dewelcke hoe sy gemaeckt
crematæque vina invaluerunt, quæ quomodo fiant,
worden/laet ons dat besien.
videamus.

370. De Wijngardenier plant een Wijngaert, ter wijl hy met jonge wijn-
Vinitor plantat *Vineam*, dum novellis viti-
stockjes beset een heubel liggende aen de Sonne/ofte bzeyd de oude wijn-
culis obserit collem apricum, aut propagat veteranas
stocken voort door uytschietende ranckens; of douwt haer toppen in d'aer-
vites traducibus; aut mergit earum cacumina ter-
de neder; op dat sy aen beyde zijden inwoztelt/en daer na van een ge-
ræ; ut utrinque radicatæ, post di-
sueden zijnde/twee daer van worden.
scissæ, duæ fiant.

Digitized by Google

371. Daer na snoeyt hy alle jaer de Wijngaert af / (op datse niet on
Tum deputat quotannis *Vitem*, (ne
vruchtbaer en worde door de groote menichte) (overvloed)ten eynde (op
sterilescat ubertate) ut
dat) uyt de gekorte ranken nieuwe Wijnrancken uytspruyten : dewelcke /
è *resece* novi *Palmites* pullulent : qui,
om datse selden van sich selven zijn opgericht (al is 't dat sy al wat sy kun-
cum rarò per se sint surrecti (licet quicquid pos-
nen / met de klauwiertjen aengrijpen) recht hyse op / en vindse aen onder-
sunt, capreolis apprehendant) arrigit eos, & alligat statum-
steunsels : te weten aen boomen of wijngaert-stocken / of dwerse spar-
nibus : nempe arboribus aut ridicis, aut transversis can-
ren en latten ; waer van geseydt wordt (hierom wort het genoemt) een
teriolis & jugis : unde dicitur
wijngaert aen een boom gevlochten, aen stocken geset / met latten dwers
vitis arbustiva, *pedata*, *canteriata*,
geleyt / of geset aen dwers-stangen.
aut *jugata*.

372. Hy graeft de Wijngaert oock om met een houweel, en hergraeft-
Pastinat Vineam item *bidente* ; & repasti-
se ; stracks ontbladert hyse ; eyndelijck pluckt hy druyven / de naelesinge
nat ; inde pampinat ; tandem vindemiat, racema-
der selven voor de armen overgelaten hebbende.
tione pauperculis relicta.

373. De Druyftrossen met de steelen afgesneden hebbende / dragense
Botros scapis abscissos, compor-
die t'samen in de Wijnpersback met de butten / en werpense in de Wijn-
tant in *Torcularium* pytinis, conjiciuntque in *Vinarium*
tobbe ; daerna tredense die met haer voeten / of stampense met een houten
forum ; tum calcant pedibus, aut contuudunt ligneo
stamper / en gieten 't uyt in de Wijnback ; waer uyt de most loopt door
piso, & effundunt in Lacum ; unde mustum defluit per
de Wijnsiften in de Wijnkuypen : de reste van 't druyvensap word door
Qualos in Orcas : reliquus uvor
de Wijnpersse uytgedruckt uyt de wijnbesyen ; maer de droppelwijn is
Torculari exurgetur ex acinis : sed vinum (*lixivum*) est
lieffelijcker als de Perswijn ; de mostige soeter als de veurdrop / (uytge-
suavius Tortivo ; *musteum* dulcius eliquato ;
sygene) louteren wijn stercker als de gemengde ; witten meer verwer-
meracum fortius diluto ; *album* magis calori-
mende

Digitized by Google

mende als den rooden of bleeckroot/ (claret.)
ficum rubello aut helvolo.

374. Sy wozdt opgedaen in kelders/ de toelasten (pijpen) en tonnen
Abditur in cellas, cadis & doliis
op schaegen om hoogh gelept zijnde; daer na wozt se ontstoken/ en wozt
super cantherios elevatis: tum relinitur, & pro-
getapt upt een swickje of kraen; somtijts wozt se ooch afgestoochen (ver-
mitur *Siphunculo* aut *epistomio*; interdum elutriatur:
laten): maer Wijn van dit jaer is moerigh; jarige Wijn is ontmoert.
sed vinum hornum est feculentum; annotinum defecatum.
Gesoden Wijn noemen sy gekoockte wijn: verlegen wijn (heetense) ver-
Defrutum vocant *Sapam*: exoletum (nominant) *vap-*
schaelde; upt water en de basten met de steentjes gemaeckt (nae-
pam; ex aqua & vinaceis factum (*vinum*
loop) Loorwijn; upt water en edick gemengt/ Suerdranck. (Beveras.)
acinaceum) *Loram*; ex aqua & acéto mixtum, *Poscam*.

375. De voornaemste wijnen zijn Muscadelwijn, Malvasye, Canary-
Præstantiora vina sunt *Apianum*, *Malvaticum*, *Cana-*
seck, Alcant, &c. Maer Aelsenwijn/ Alantwijn en andere gelrup-
rium, *Alicanticum*, &c. Sed Absinthites, *Helenites* aliaque medi-
de wijnen zijn toegemaeckte wijnen: Hippocras is d'allerleckerste der
cata, sunt factitia: Hippocras delicatissimum om-
Specery-wijnen.
nium Aromaticorum.

376. De Hopgardenier is behulpigh tot het Bierbrouwen, terwijlen hy
Lupularius insevit *zythicocturæ*, dum
jonge scheutens van hoppe in de aerde voorens wijse stekende / by elck
turiones lupuli terræ liratim indens, ad singulos
steelken tuynstaken (palen) set / op datse sich roudom deselve krullende
caniculos palos depangit, ut se his circumplicando
na om hoogh klimme; welckers bloessem hy afstroopt / alsse ter degen
surſum serpat; quorum flores abstringit, quum
rijp gewozden zijn.
permaturuerunt.

377. De Moutenier weyckt de koozn-grepnen tot datse opswellen;
Polentarius macerat Frumenti grana donec intumescant;
daerna dzooght hyse op de bloer/keertse en herkeertse dickwils/ tot datse
tum asiccat illa in pavimento; versat & reversat sæpius, usque dum
van een barstende beginnen (te kiemen) spzuptjes boozt te bzengen; en
dissiliendo cœpterit germina producere; atque

Digitized by Google

dan dozt hyse / na dat hyse op de Darre geschut heeft / en verandert het
tum torret ea, *farrario Fumario* superstrata, convertitque
in sortachtigh dor Mout, en maelt het in een Moutmeulen tot
in dulciculam *Bynem*, & permolit polentario molendino in
Mout.
polentam.

378. Daer na de Bierbrouwer, mengende hop onder mout / koocht te
Tum *Cerevisiarius*, permiscens lupulum polentæ, exco-
degen het bier in een Brouketel (in een brouwssel / 10 / 20 / 30. kuppen)
quit *cerevisiam* in Aheno (uno factu 10, 20, 30. cupas)
't welck in de keller gebracht zijnde / gist (ontmoert:) doch indien 't
quæ in cellam deportata, defecatur: si verò ace-
suer of kaemigh wordt / soo wort het in edick-flesschen gegoten / en wordt
scat aut mucescat, acetariis ampullis infunditur, & fit
edick (azijn.)
acetum.

379. Eyndelijck de Waterbrander trecht uyt door 't uyer de bier-of,
Tandem *Destillator* prolicit igne è cerevisiæ aut
Wijndroessem / of ooch uytgedroessemt Roozn / uytgedroopen (door
Vini fecibus, vel etiam fermentato Farre, exstillatam (per
een kooperen spyp-ketel en daer boven opgesette dzupp-helm) heet
cuprinam destillatoriam vesicam superimpositumque Alembicum) ar-
(siedend) water / genoemt Brandewijn of Afgesypte (wijn.)
dentem aquam, dictam *Crematum* seu *Sublimatum*.

XXXVII.

De Kleeder-konsten.
Vestiariæ Artes.

Vestitus *nobis ab antiquis diversus*, 380. *Virilis à fœmineo distinctus*, 381. Indumenta & amictoria *non idem*, 382. *Pedum calceamenta*, 383. *Materia vestium*, 384. *Cannabis & lini paratura*, 385. *Netrices*, 386. *Textores*, 387. *Insolatores & Sartrices*, 388. *Pannifices*, 389. *Sericarii*, 390. *Sartores*, 391. *Connodatores*, 392. *Cerdones*, 393. *Vetamentarii & interpolatores*, 394.

380. Om de naeckthepdt tegens de onwedereu te bedecken / soo is ons
Ad nuditatem adversus tempestates tegendam, est nobis
klee-

Digitized by Google

Kleedingh van nooden: die by den ouden slecht is geweest/ (door dien
Amictu . . opus: qui antiquis simplex fuit,
de selven) te vreden (waren) het hooft voor de Sonne te bedecken met
acquiescentibus caput à Sole velare
een kappe, het lichaem voor de koude met een pye; de voeten voor de
cucullo, corpus ab algore *braccâ*; pedes à
slijckachtige of steenachtige wegh met vilten of baste schoenen: In onse
cœnosa aut scruposa viâ *sculponeis* vel *carbatinis*: Nostro
Eeuwe zijn alle dingen heel op een ander wijse/ net tot d'overdaet toe; en
Ævo omnia planè aliusmodi, nitidè ad luxuriem usque; &
menigerley wijsen van kleedinge/ gesneedene/ geborduurde/ gebloemde.
multiformi habitu, segmentato, acupicto, plumato.

381. De Mans bewinden op sommige plaetsen haer hooft met een
Viri obvolvunt alicubi caput
Tullebant; elders bedecken sy het met een hoedt (verciert met een hoet-
Tiarâ; alibi contegunt pileo (ornato spi-
snoer en hoetsnoers-top) of ter oorsaecke van de schaduwe met een
râ & offendice); aut causâ umbellæ
sonnen-hoet: of 't huys sittende/ met een Mutse, of om de koude wille
petaso: aut domi desidentes, *Galero*, vel frigoris causâ
met een bonte Mutse: de Vrouwen vercieren haer hayr/ verscheydentlik
pelliceo Pileo: Fœminæ colunt capillos, variè
gekemt en gevlochten/ in tuyten by een gevoeght/ en met hayr (vlechtel)
pexos & flexos, in plegmata concinnatos,
banden en kranskens ombonden; of sy omwinden haer hooft met huyven/
tœniis *corollisque* redimitos; aut obvolvunt caput vittis,
sluyers/ doeck-huyven (kapers): en haer aengesicht bedecken sy met
calanticis, ricis: faciemque prætegunt
vloeren (Wimpels.)
peplis.

382. De kleedinge des lichaems (om aen en uyt te trekken) zijn op
Indumenta corporis (ad induendum & exuendum) sunt
het binnenste een hembd; daer na een wambays, tot aen de gordel toe de
intimè *indusium*; tum *thorax*, cingulotenus
borst aengepast/ en met schooten van onder verciert/ ofte een rock zijnde
pectori aptatus, & laciniis subornatus, aut *tunica*
langer als een wambays/ neergelaten tot aen de onder-schinckel/
longior thorace, demissa crurumtenus,
behoorende op-geschort (op-gegort) te worden/ indien-se wijt is;
succingendaque si sinuosa fuerit;

Digitized by Google

beneden den gordel zijn onder-kleederen, dat is/ wijdere Broecken (zijn-
infra cingulum sunt *subligacula*, id est, laxiores Braccæ (ca-
de onder-broeken/die men moet aen de koussen onderbinden met kousse-
ligæ tibialibus substringendæ fa-
banden) ofte nauwere broecken/ de onderschinckels met een beschermen-
sciis) aut arctiora femoralia, crura simul munien-
de; eyndelijck soo zijn daer-en-boven / om sich te kleeden (om des eer-
tia; denique sunt ad amiciendum, (hone-
baerheyts wille) uytgevonden een Tabbaert met mouwen / of sonder
statis ergò) superinventa Toga manicata vel sine
mouwen een Mantel; voor de vrouw-luyden/ een Vlieger en een Mantel-
manicis *Pallium*; fœminis, *Palla* & *Amicu-*
tjen geheeten.
lum dicta.

383. Om de voeten de schoenen worden toebereyt/ sachte socken,
Pedibus calceandis parantur, molles *socci*,
of hayrige velle schoenen en korcke muylen/ en schoenen (de welcke/
vel cilicini *udones* & subereæ crepidæ, & calcei (qui,
indiense wat nauw (enge) zijn/ soo wordense aen de voeten getrocken
si angustiores fuerint, pedibus inducuntur
door hulpe van een aentrecker: de deelen evenwel van de schoenen zijn/
ope inductorii: partes verò calcei sunt,
een soole, over-leer en de ooren met de schoen-riemen) en de Laersen met
solea, obstragulum & ansæ cum corrigiis) & *Ocrea* cum
de schaften/ofte boeren-laersen half tot de knien komende; en eyndelijck
cruralibus, aut perones semicrurales; denique
hooge wissel-schoenen.
mutatorii cothurni.

384. De bovenste kleedinge is van linnen of wolle; van catoen of
Superior vestitus est *lineus* vel *laneus*; *gossipinus* vel
zijde; van vellen of leer; nochte daer en kan oock geen (kledinge) toe-
sericus; *pelliceus* vel *coriaceus*; nec potest ullus pa-
bereit worden sonder gesponnen garen: maer de deelen der klederen voegē
rari sine netis *filis*: partes autem vestium
wy te samen of met nestelingen (veters) de knoopen strickende; of met
connectimus aut ligulis nodos adstringendo; aut
oogen, haken in de selve inhakende; of met knoopkens de selve inknoo-
fibulis, uncinulos illis infibulando; aut *nodulis* hos inne-
pende in de ooghskens van de boort van 't ander.
ctendo ocellis oræ alterius.

385. Het

Digitized by Google

385. Het vlas en hennep wozden op 't landt geſaept / en rijp zijnde
Linum & cannabis ruri ſeruntur, matura
wozdt het geplucht / dan de vlas-bollen afgeſtroopt (gerepelt) met de
evelluntur, *calycibus* deſtringuntur
overige ſtengels (in de rotte) ſlooten (poelen) geweepcht / en wozden we-
reſiduis *ſcapis* in lacunis macerantur, rurſumque
derom gedozt / met vlas beuckhamers aen ſtucken geklopt / met een
torrentur, *ſtupariis malleis* contunduntur,
braeck gebraeckt en met een yſeren heeckel geheechelt: allwaer / wat in 't
frangibulo conteruntur ferreoque *carmine* carminantur: ubi, quod inter
braecken afvalt / zijn ſchillen; 't geene onder 't heecheln afgeſchepden
frangendum decidit, ſunt *cortices:* quod inter carminandum ſecerni-
wozd / is ſuyver vlas en werck.
tur, *flocci* & ſtupa.

386. De Spinſters verdeelen onder haer het gemaeckte vlas / en het
Netrices diſtribuunt ſibi factum linum,
rocken aen de ſpinrockens-kop gebonden hebbende / ſpinnen ſy daer van
penſaque colo ſuperilligando, trahunt
met de ſlincker handt by draden / met de rechter handt draepen ſy 't / 't zy
ſiniſtra filatim, dextra torquent, ſive
een ſpil (de welcke het aengehangen ſpin-wervel een gewichtjen by-
fuſum (cui appenſum *verticillum* ponduſculum ad-
drengt / om ſich te lichter om te draepen) 't zy een ſpinwiel, waer van de
dit, ad ſe facilius vertendum) ſive *girgillum*, unde
draden op de Klos gelept wozden / en hier van daen op een Haſpel, waer
fila in *Alabrum* ducuntur, & hinc in *Harpedonem*, è
van de Klouwens wozden opgewonden / en wozdt tot het weven een be-
qua *Glomi* glomerantur, ſitque ad texendum ido-
ghaem webbe.
nea tela.

387. Daer na omwindt de Wever het Scheer-garen om de weber-
Dehinc circumvolvit *Textor ſtamen* ju-
boom / en ſittende op ſijn werckplaetſe / betreed hy de treed-ſchemelen
go, inſidenſque officinæ, deculcat *inſilia*
d'een na d'ander: 't welck gedaen zijnde / ſoo doen ſich de drom-kammen
alternatim: quo facto, diducunt ſe *licia*
van een / en hy doorſchiet de ſpoele, in de welcke is de ſchiet-ſpoele: en
illeque trajectat *radium*, cui ineſt *panus*: &
alſoo weeft hy den in-ſlagh onder het ſcheer-garen / en verdicht met het
ſic intexit *tramam* ſtamini, denſatque
een-

Digitized by Google

aenslaen van het wever-bladt het linnen (voornamelick fijn doeck, 't zy
adacto *pectine* linteum (præsertim *carbasum*, sive
van gemeen (Lijnwaet) van hennip of werck / ofte van kostelijck Lijn-
vulgare cannabinum vel stupeum, sive byssum
waet en (sindael Camerdoeck) hier van afvallende soo hier soo daer
& sindonem) decidente hinc inde
garen sluytingh.
titivillitio.

388. De Bleecker bleeckt het afgewevene lijnwaet / tot dat het wit
Insolator insolat detextum linteum, usque dum can-
wordt; de Naeyster evenwel naeyt daer van hembden, hooft-doecken,
defiat; Sartrix verò suit inde *interulas*, *capitia*,
kragen, dasjes, (hals-doecken) neus-doecken, borst-lappen, en andere
collaria, *focalia*, *muccinia*, *strophia*, aliaque
doecken / de welcke de Waschster weder uytwascht / soo dickwils als se
linteamina, quæ *Lotrix* rursum eluit, quoties
vuyl gemaeckt worden.
sordidantur.

389. De Lakenbereyder kaert de wolle / en weeft lakens op het weef-
Pannifex carminat lanam, contexitque pannos super textoria
getouw (Engelsche, Baeyen, Bombasijne, &c) de welcke gesonden worden
machina (*Londinenses*, *Pingues*, *Xylinos*, *&c.* qui mittuntur
in de Volderyen, (voornamentlik slecht laken) en daer van de Volder in de
in *Fullonicam*, (præsertim levidenses) ibique à *Fullone* in
stamp geworpen, en met water overgoten zijnde / worden sy met een stam-
pilam injecti, & aquâ perfusi, *pilo*
per dicht aen een gedrongen; maer hier uyt genomen zijnde / wordense ge-
stipantur; hinc autem exemti, exten-
spannen aen de ramen, op datse deur-droogen / en worden aen de Drooghdu-
duntur *pannitendio*, ut exsiccescant, & *Tonso-*
scheerder overgegeven in de Drooghscheerery / die de selve op een Tafel
ri traduntur in Tonstrinam, qui super Mensam
uytgespreyt hebbende / met een scheer-schare scheert / en vout het te samen
expansos, forfice tondet, & complicat
in (packen) stucken.
in volumina.

390. Insgelijks worden by de Sijde-wever geweven sijde lakenen en
Similiter apud *Sericarium* texuntur *serici panni*, &
fulp, en halfsijden, en satijn, damaste, scharlakene, gedruckte fulpene,
holoserici, & *subserici*, & *Attalici*, *Damasceni*, *purpurei*, *scutulati*,
tabijne

Digitized by Google

tabijne, geblomde damaſte, catoene, camelotte, &c. mitsgaders laken / *undulati, floruleni, xylini, camelini, &c.* cum panno, in 't welcke de Borduur-wercker tuſſen weeft goude (paſſement) draden. cui *Segmentarius* intertexit aurea ſegmenta.

391. Eyndelijk ſo ſnijt de Kleer-maker het laken na de groote van 't lijf. Tandem diſcindit *Sartor* pannum ad ſtaturam corporis demenſum, conſuitque ſciſſuras (ope van de naeld en vingerhoed) met verdubbelde en gewaſde draet: de naden *acûs & digitalis*) *duplato & cerato filo; ſuturas* met een pers-yſer effenende/op dat de ſelve niet merkelick uytſtaen: maer preſſorio ferramento complanans, ut ne notabiliter exſtent: ſed de eynden (kanten) van de kleederen benaept hy rondom met boorden (op extremitatibus veſtium circumſuit *limbum* (ne dat niet de draden afrafelen) of ſoomt daer eerſt voor Lintjes, en omnaept *filamenta* diffluant) aut præſuit *Lemniſcos*, obſuitque hier en daer (voornamentlick in de ſoom) de ſtootkant. paſſim (præſertim in *fimbria*) *inſtitas*.

392. De Breyder breyt uyt de draden (door de inkrominge van drie *Connodator* nexat è filis (contorſione trium yſere draden) handſchoenen, kouſſens, onderhembden, &c. De Hoedemaker ferreorum filorum) *chirothecas, tibialia, ſubuculas, &c.* *Pileo* eyenwel mackt uyt wollen/door ſtangen t'ſamen gepakt/vilten, en autem facit è lanâ, baculis coactâ, *impilia*, & dan daer uit hoeden, en andere dingen/die niet en konnen door-nat worden. exinde *pileos*, & alia nequeuntia permadére.

393. De geene/die de huyden der dieren in loge wercken/en met een Exuvias animalium lixivio macerantes, & raſorio ſchaefmes (ſchrapper) 't haer affſcheren/(onthayren)/zijn brodders: onder *ſcalpro* depilantes, ſunt *cerdones*: inter de welcke de Leer-touwer de hardachtige huyden toebereydet/(maer uyt quos *Coriarius* duriora coria præparat, (è quibus de Schoenmaker ſchoenen mackt door hulp van d'elſen en pick-draet/met *Sutor* calceamenta facit ope ſubulæ & picati fili, boyſtels geſputſt/en van de leeſt:) de Seem-bereyder bereyt ſachter en geſetâ cuſpidati, & muſtricolæ:) *Alutarius* molliorem & krult (geruſt) Seem-leer: (de afgeſneden ſtuckjens gebruyckende om criſpatam Alutam: ſubſecivas particellas adhibens Alum daer van te maken;) maer de Bont-wercker bereyt uyt haerige glutino conficiendo;) *Pellio* autem parat è villoſis (rugge

Digitized by Google

(rupge) bellen Pelswerck / Wolfs-mantels, en bonte Mutsen.
pellibus *Pellices*, *Rhenones*, *Pileosque*.

394. De Schoen-lapper herflicht de gescheurde schoenen; de onde
Veteramentarius resarcit lacera calceamenta;
kleer-herstelder ontrompt de versletene en afgedragen kleederen/en d'om-
Interpolator dissuit tritas & defloccatas vestes,
gekeert de vernieuwt en hernaept hy: een Bedelaer flickt hem selven een
saſque interpolat & resuit: *Mendicus* consarcinat sibi ipsi
Lappe-kleedt, upt asſuijtsel en lappekens / hier en daer vergadert.
Centonem, ex recisamentis & panniculis, hinc inde collectis.

XXXIX.

De Bouw-konsten.
Artes Ædificatoriæ.

Ars Fabrilis *olim rudis*, 395. *Materiationis tempus & modus*, 396. *Actiones Fabri Lignarii*, 397. *& Parietarii*, 398. *& Lapidarii*, 399. *& Murarii*, 400. *& Architecti*, 401. *Structura domus*, 402: *partes ejus anteriores*, 403; *partes Ostii*, 404. *Atrii*, 405. *Conclavis*, 406: *Tecti*, 407. *Ædificationes ad pompam*, 408.

395. Eerstelick (eertijdts) woonde men in holen en loof-hut-
Primitus habitabatur in specubus & *frondeis taberten*; daer na wierden opgebouwt soodene hutkens, en boerenkotjens
naculis; posteà construebant *cæspititia tuguria*, & *gurgustia*
van sooden / met leem bestreecken: Eyndelick soo hebben de werck-lui-
craticia, luto circumlita: Demum fabri
den begonnen te timmeren (bouwen) tot langduurigheydt en pracht/ der
cœperunt ædificare ad stabilitatem & magnificentiam
welcker werckstee den (timmerwerf) lact ons besien.
quorum fabricas lustremus.

396. Het hout bequaem tot de gebouwen / (timmerage) wordt
Ligna apta ædificiis,
afgehouwen in de Winter / en met de afgaende (aswassende) Maen /
cæduntur Hyberno, decrescenteque Luna,
op dat het niet wormsteechigh en worde: alwaer de hout-houwer een
ut ne teredinosa fiant: ubi *lignator*
boom met de bijle velt / de tacken ontroyt / en upt de stam bouw-hout
arborem securi sternit, ramos decacuminat, è trunco tigna
fatsoe-

Digitized by Google

fatſoeneert / de afgehouwen tacken aen ſtucken geſneeden hebbende en deformat, *ramalibus diſſectis* &
tot hout-ſtapels t'ſamen geſtelt, en de rijſen vergadert hebbende tot *in ſtrues compoſitis, ſarmentis verò collectis in*
boſſchen, en bewaert tot het gebruyck van 't vuur.
faſces, & reſervatis in uſum foci.

397. De Timmerman haeckt (haelt aen) ſich den Timmer-balck met *Faber lignarius* affigit ſibi Tignum
yſere haken (kraminen) op ſchragen: daer na teeckent hy het af met *ferreis anſis* ſuper *cantherios: tum* lineat illud
het recht-ſnoer, en houwt het af / en upt met een breed-bijl ſulcks dat de *amuſſi*, dealciatque & exaſciat *aſciâ*
ſpaenderen daer af vallen; ſomwijlen ſaegt hy het aen ſtucken met een aſſulis decidentibus; interdum diſſecat (ſerra majore) *run-*
groote ſaegh, ſulcks dat het 't ſaeghſel daer af valt; en eyndelijck voeght *cinâ*, ſcobe recidente; demumque compagi-
hy de wanden te ſamen / de timmer-balken aen malkander hechtende met nat parietes, tigna configens
fluyt-ſpijckers, en de tuſſchen-rupmte der balcken met mos *trabalibus clavis*, & intertignia muſco
uptvullende.
explens.

398. Daer na beſtrijckt de Muur-ſtrijcker de hutten met haſſige leem Tum delutat *Parietarius* caſam paleato luto
of oberheerige; ſomtijdts oock ſonder timmermans ſtof een leem-hupſ vel acerato; quandoque etiam ſine materiatione lutamenta
marckende upt leem-wanden.
effingens è formaceis parietibus.

399. Maer in 't timmeren met ruuwe ſteen gaet men anders te werk: At in ædificatione cæmentitia proceditur aliter:
alwaer de Steen-graver de ſteenen met een hep-houwer uptbacht / ofte ubi *Lapidarius* lapides rutro, eruit, aut
breechtſe met handt-boomen upt de ſteen-kuplen / de welcke de Steen- effringit vectibus è lapidicinis, quos *lapi-*
houwer vierkantigh marckt na de winckel-maet met een graef-yſer *cida* conquadrat ad normam cælo
en houte hamer / op dat de ſelve tot 't gebouw wel paſt / by aldien ergens & tudite, ut ſtructuræ benè quadrent, ſicubi
geene menighte van groote ſteenen is / ſoo wozden der tichel-ſteenen non copia ſaxorum eſt, *lateres*
(teen

Digitized by Google

(teegeltjes) gebacken/de welcke zijn gebackene steenen, uyt toegemaeckte coquuntur, qui sunt *coctiles lapides*, ex inte kalch.
trita.

400. De Metselaer (den grond bast gelept hebbende) bouwt wan- *Faber murarius* (fundamento solidè posito) superstruit parieden daer op / (de voornaemste/ de middel-wand / en schepd-muuren) en tes, (primarios, medianos, intergerinos) bewelft de beslotene kamers met een berwulf (welffel)/de welke de metse- cameratque conclavia testudine, quæ telaer bepleckt met kalch en plepster / of met gestooten marmel-steen wit *tor* trullisat tectorio & gypsato, marmoratove maeckt / en plavept de bloeren (met nieuwe of oudt grups /) daer na dealbat, ruderatque pavimenta (novo aut veteri rudere,) tum effent of belept hp se met estricken (vierkante plavep-steenen.) pavit aut consternit tessellis.

401. De Bouwmeester is de bestierder van 't gebouw: de welcke *Architectus* est director ædificii: qui 't gebouw bestiert na sijn voorbedacht / of oock na sijn ontwerpen structionem dirigit secundùm præconceptum, aut etiam delineatum patroon (monster); 't welck men noemt een Voorbeeldt, en Model, exemplar; vocant *Ideam*, & *Modulum*, of Staeltjen.
seu *Modellum*.

402. Een Hups diep gegrontbest zijnde en wel getimmert / en bast Domus profundè fundata & materiata, firmèque bebalckt of bemuurt / en met suplen van binnen konstelick ondersteunt / trabeata vel murata, & columnis intùs affabrè staturninata, (op dat het solder-gespan niet neer en stort) van buyten evenwel met Pi- (laquear ne ruat) extrà verò *Pi*laren onderstut (op dat de wanden (muuren) niet en waggelen) blijft lang *lis* fulta (ut parietes ne vacillent) diu behouden staen; of indien se heldt / wordse wederom onderstut / maer *columis* perstat; aut si labat, denuò suffulcitur, colomberre gevallen ofte afgebroocken zijnde / wordtse weder vernieuwt. lapsa verò aut destructa, restauratur.
(N B. Een Suyl bestaet uyt eenen stijl, en staet op een voet; maer Pilaren *Columna constat uno scapo, insistitque basi; Pila* zijn van veel stucken t'samen gestelt.
sunt . . *structiles*.

403. De

Digitized by Google

403. De deelen van een huys dat (begrijpt) aldus: in 't portael staen-
Partes domûs concipe ita: in *vestibulo* consti-
de/ by de dooz-deure/soo hebt ghy dooz u de voor-gevel dan 't huys: maer
tutus, ad anticam, habes antè te *frontispicium adium:*
naderende tot de deure, sult ghy dan weerzijden de Posten hebben;
accedenti ad *januam*, utrinque *Postes* erunt;
en in een der selben de hengselen, dan de welcke de deure hanght / en op
& in *altero* quidem *cardines*, à quibus *fores* pendent, & super
de welcke wordt open en toegedaen; maer in 't ander zijn de slooten, te
quos aperiuntur & clauduntur; in *altero* verò sunt *claustra*,
weten oft een grendel, heel slecht sluytende / moetende ingedaen
nempe aut *pessulus*, simplicissimè claudens, indendus
worden in 't gat van de posten / ofte een klincke aen de deure gehecht /
foramini postis, aut *obex* fori affixus,
moetende voorgedaen worden aen een spijcker-haek, in de post ingeslaen;
obdendus *clavo uncinato*, posti infixo;
ofte eyndelijck een slot, 't zy een bedeckt slot, binnen in der voorgen / 't zy
aut denique *sera*, sive *laconica*, intùs abdita, sive
een hangh-slot van buyten.
pensilis extrà.

404. Indien ghy een deur vindt gegrendelt/soo klopt: indien de Por-
Si januam reperias oppessulatam, pulsa: si Janitier
dooz het Kijck-venster, of dooz de Tralien uytsiet/ soo versoecht dat u
tor per *Transennam*, aut *Clathros* prospectat, roga
worde open gedaen; en terwijle ghy intreedt / soo heft u voet op/ op dat
aperiri; dumque introis, attolle pedem,
ghy niet aen de onderdorpel aenstoot; maer buyght u hooft nederwaerds
ne ad *inferum limen* impingas; *submitte* verò caput
op dat ghy niet aen de boven-dorpel stoot; en op dat de hengh-
ne ad superliminare allidas; atque cardi-
selen niet en krijsschen / ofte de deure kraecke / soo bewecghtse langh-
nes ne strideant, aut fores crepent, move le-
saem. (sachtelick)
niter.

405. Als ghy dooz de deure gegaen zijt / dan sult ghy komen of in het
Ubi *ostium* pertransiveris, venies aut in
binnen-hof, ofte terstondt in 't voor-huys; waer dan de ingangh
cavadium, aut mox in *atrium*, unde ingressio
open staet tot de andere vertrecken; ofte indien het huys
patet in cætera conclavia; aut si domus fuerit
H van

Digitized by Google

van twee of drie verdiepingen / d'opklimminge tot de bovenste Solders
distega aut tristega, adscensio in superiores *Contignationes*
langs de trappen of wentel trap: door de achter-deur wordt elders na
per *scalas* vel *cochlidia*: per *posticum* aliò
toe uytgegaen.
exitur.

406. Terwijle wy zijn in een plaetse gelegen onder een dak/so wande-
Dum sumus in loco subtegulaneo, inambu-
len wy op een vloer/'t zy dat deselve is effen geslagt/'t zy met delen belegt/
lamus in pavimento, sive id sit fistucatum, sive tabulatum,
't zy gevloert; doch 't soldergespan hangt onder ons/'t zy dat het met plan-
sive tessellatum; *Laquear* autem impendet nobis, sive fuerit tabu-
ken is besoldert/'t zy verwulft / ofte oock van ingeleyt werck gemaeckt.
latum, sive fornicatum, aut etiam vermiculatum.

407. Het Dack wordt op nocken (stutten) geleght (heldende of op een
Tectum columini superimponitur (devexum vel in u-
zyde alleen / of op twee/ of op vier): het wordt bedeckt of met
nam partem tantùm, vel in duas, vel in quatuor): tegitur aut
groene sooden, of met riet, of met bordekens, of met dack-pannen:
cespite aut *culmine*, aut *scandulis*, aut *imbricibus*:
't welck alles op latten geleyt wordt/ en de latten op de dack-sparren; de-
quæ omnia tigillis imponuntur, & *tigilla cantheriis*; ho-
ser stutten evenwel wijt van een gedaen zijnde steunen op dwers-
rum crura verò divaricata incumbunt *tran-*
balcken; de dwers-balcken leggen wederom op der groote balken uytste-
stris; transtra incubant rursum trabium
kende toppen: (indien de balckneuten wat langer uytgerakt zijn/maken
proceribus: (si proceres longiùs progeruntur, faciunt
sy breede overdacken: voornamentlijck in de gesuylde omgangen, tot
ampla *suggrundia*: præsertim in *circumcolumniis*, ad
het wandelen toebestemt/oft in een overhangende Voorluyve (of gallerye)
deambulandum destinatis, aut in pensili *Podio* (seu per-
(uytsteek) ofte ten minsten in een hoeckig af-schutsel (canteel) een aenka-
gulâ) vel saltem in angulari projectura, *menia-*
mer (uytkijck.)
no.

408. De Menschelijcke kloecksinnigheydt evenwel heeft sich oock
Humana industria verò etiam
wederwonden in 't geheym (verborgen) te timmeren/ onderaerdsche
tentavit in abdito substruere, *cryptopor-*
gangen;

Digitized by Google

gangen; en in de locht boven op de huysen / een-plaetsen onder den blooticus; & in aërem supra domos, canacula subdiaten hemel, en toorens met seer hooge spitsen / en vierkantige spits-opdia, & turres cum præaltis fastigiis, pyramigaende toorens van schuchelijcke groote / en groote spitse steenen, en desque stupendæ molis, & obeliscos, & groote beelden, en verwerde bouwsels / Doolhoven, en wandel-gebouColossos & perplexa ædificia, Labyrinthos, & ambulatoria æwen / Stellagien / (Schabotten /) &c.
dificia, Pegmata, &c.

XL.

Wetenschappen aengaende het Huys-raet, en voor eerst
Artes *Utensilium*, & *primò*
van Pot-aerde en Glas.
Argillaceorum & *Vitreorum.*

Utensile quid & unde, 409. *Figlina*, 410. *Vitrea*, 411.

409. Laet ons komen tot de Hand-wercken, die de huysen verhullen
Veniamus ad *Opificia*, quæ domus implent
met huys-raedt / die 't menschelijck geslacht (leven) niet ontbeeren en
utensilibus, quibus humana vita non carére
kan; en toebereyd worden uyt onder aerdse / of wasbare / of lebend-hepotest; & parantur è minerali, aut vegetabili, aut animabende stoffe.
li materia.

410. De Pottebacker fatsoeneert uyt wel toebereyde pot-aerde / en brooy
Figulus fingit ex benè præparata argilla, circumd'omdraeyinge van de Pot-schijve Potten, en ander aerd-werck: die hy
actioneque figulinæ rotæ *Ollas*, aliaque figlina: quæ
in den oven ter degen kracht / en overtreckt (behoyt) met silver-schuym;
in furno excoquit, incrustatque lithargyro;
scherben nochtans kan hy niet heel maken.
testas tamen nequit solidare.

Digitized by Google

411. De Glaſe-blaſer maeckt upt ſandt, aſſche en ſout, geſmolten door een ſeer heet vper (in het glas-huys / en door 't doorblaſen van een pſe ren buyſe) glas-werck: upt het welcke de venſter-maecker venſters maeckt (t'ſamen ſchickende de glas ruyten (ſpiegel-glaſen) binnen de venſter-ramen; en deſelve beloodende met tinnen ſoldeerſel, op dat ſe niet uytvallen:) maer de Lantaeren-maeker Lantaernen / overlatende een deurtjen (deur-gatjen) om de haers daer in te ſteecken en upt te hrij gen (uyt te nemen.)

Vitriarius format ex *arena*, *cinere & ſale*, liquatis intenſiſſimo igne (in vitriaria officina, perflatuque ferrei tubi) *vitreamina*: è quibus *feneſtrarius* feneſtras facit (coordinando *vitra ſpecularia* intra jugamenta; & applumbando *ſtanneo ferrumine*, ne excidant:) *Laternarius* verò Laternas, relinquens oſtiolum pro lucernâ inſerenda & exi menda.

XLI.

De Wetenſchappen (aengaende) het Metalen Huys-raet.

Artes Metallicorum Utenſilium.

Opera Metallarii & Foſſorum, 412. *Diſcretoris & Lotoris*, 413. *Fabri metallici*, 414; *Fabri ferrarii*, 415. *Ærarii, Flatoris, Stannarii*, 416. *Laminarii, Bracteatoris, Aurifabri*, 417; *Monetarii & Alchymiſtæ*, 418.

412. De Bergh-knaep onderſoeckt de verborgene aerdgewaſſen door hulp van een bergroedeken: dan bereidt hy den toegauck tot de ſelve ope cujuſdam *indicis virgulæ*: tum parat additionem ad illas door hulp van de gravers; de welcke in de kuylen gaen (bedeckt met een bergh-kappe en ſchorte-kleed) met een aengeſteckene (haers) in de lantaer ne: en in de gevondene berghader ſlaenſe wiggen (beytels) in / en ſlagen daer af ſtucken, en trecken deſelven na buyten.

operæ Metallarii & Foſſorum, 412. *Diſcretoris & Lotoris*, 413. *Fabri metallici*, 414; *Fabri ferrarii*, 415. *Ærarii, Flatoris, Stannarii*, 416. *Laminarii, Bracteatoris, Aurifabri*, 417; *Monetarii & Alchymiſtæ*, 418.

412. De Bergh-knaep onderſoeckt de verborgene aerdgewaſſen door hulp van een bergroedeken: dan bereidt hy den toegauck tot de ſelve ope cujuſdam *indicis virgulæ*: tum parat additionem ad illas door hulp van de gravers; de welcke in de kuylen gaen (bedeckt met een ope *foſſarum*; qui *fodinas* ingrediuntur (inſecti *bar* bergh-kappe en ſchorte-kleed) met een aengeſteckene (haers) in de lantaer *docucullo* & *perizomate*) accenſâ lucer ne: en in de gevondene berghader ſlaenſe wiggen (beytels) in / en ſlagen nâ: repertæque *metallicæ venæ* impingunt *cuneos*, decutiunt que *fruſta*, & extrahunt *foras*.

413. Alhier

Digitized by Google

413. Alhier ſondert de Scheyder van elckander de ſteenachtige onſuyverheden; de Waſſcher waſcht af (uyt) het afgeſonderde: andere bzengen het in de ſmiſſen (obens/) en berſmelten 't alſoo t'ſamen/ op dat het runt in *uſtrinas*, colliquefaciuntque ſic, ut Metael van ſchuym bebzijdt uptbloepe; en obermidſ daer gemeenlick noch ſilber met goudt onder menght iſ/ ſoo wozden die met ſterckque adhuc argentum *auro intermixtum* eſt, *forti* (ſchepde) water van malkander geſchepden/en epndelick wozd elk ſuyver *aquâ* ab invicem ſeparantur, demumque quodque *purum* en louter (Metael) bpſonder geſmolten in plaetjes of ſtaefjes. *putum* ſeorſim conflatur in *tabellas* vel *bacillos*.

414. Alhier nu maken de Smits dweeg (vermorven) de Metalen/het bper Hic jam *Fabri emolliunt* Metalla, ignem opblaſende met blaesbalcken: neemen 't daer upt met tangen, ſmeeden inflando *follibus*: eximunt *forcipibus*, cudunt het uptgenomene op een aenbeeldt met hamers (terwijle daer-en-tuſſen exempta ſuper *incúde malleis* (dum interim de gloeyende yſer-voncken (ſmitſel) na alle kanten van malkander *ſtrictura* quaquaversùm diſſiezingen) en epndelick het geſmeedene plat ſlagende/ ſpitſende/ verſcheyliunt) denique, *cuſa* laminando, cuſpidando, *va*dentlik fatſoenerende/en daer't van noden is, ſolderende/maki ſp huisraet. *rie* figurando, & *ubi opus*, ferruminando, conficiunt *utenſilia*.

415. De Grof-ſmit ſmeedt berſchepden yſer-werck: de Sloote-maecker *Ferrarius faber* fabricat varia ferramenta: *Clauſtrarius* ſlooten en ſleutels: de Sage-maecker ſagen: de Seyſen-ſmit ſepſſens: de clauſtra & claves: *Serrarius* ſerras: *Falcarius* falces: Meſſe-maecker, meſſen (welcker-ſnee de ſlijper ſlijpt:) de Naelde-maker *Cultrarius*, cultros (quorum aciem *famiator* ſamiat:) *Aciculatius* naelden: de Hamer-ſmit ſtale borſt-harniſſen, en panzierſ/ uyt yſere macus: *Malleator* chalybeos *thoraces*, & loricas, ex *ferreis* amletjens (rinchjens) aen een gehecht/ &c. De Deegen-ſmit ſwaerden; de *nulis* contextas, &c. *Gladiarius* gladios; welcke de Swaerdt-vager glat maecht/en berſietſe met geveſten (hechten) quos *Polio* polit, inſtruitque *capulis* en oberdecktſe met ſcheeden. & ſuperintegit *vaginis*.

Digitized by Google

416. De Koperſlager (ſmit) ſmeedt upt (taegh) dijſbaer kooper / en
Ærarius faber cudit è *ductilitio* cupro,
maeckt glat met een duyp-hamer van linden-hout / het Kooperwerck;
lævigátque *marculo* tiliagineo, *Æramenta*;
't welck afgeſleten (hermaken) lappen die van dagh tot dagh omloopende
quæ *detrita* reficiunt vicatim diſcurrentes
Keetelboeters. De Geelgieter giet upt meſſinck beelden, en klocken
Æneatii. *Flator æris* fundit ex orichalco *ſtatuas*, *campanaſque*
(kinbaer zijnde met een yſeren klepel) ja ock grof geſchut, &c. Gelijk ook
(pulſatiles *ferreo piſtillo*) quin & bellica *tormenta*, &c. Sicut &
de Tinnegieter tinne baten; de welcke hy op barſe glimmen / met ſchuren
Stannarius ſtannea vaſa; quæ ut niteant, *fricaturâ*
afvaeght.
depolit.

417. De Blickſlager maeckt upt geſlagen blick lampen, &c. De
Laminarius conficit è laminis *lampades*, &c.
Goudtſlager upt plaetjens ſchellen (klockſkens): de Goudtſmid goude
Bracteator è bracteolis *tintinnabula* (nolas): *Aurifaber* aurea
en vergulde / en ſilvere en verſilverde baten: Daerna armringen,
& aurata, (deaurata) argenteaque & argentata vaſa: Tum *armillas*,
goude keetens, &c. Verſamelende het Goudtſaeghſel en beplſel (waer
torques, &c. Colligens *Scobem* & ramenta (qui-
meede de afganck van vergoedt worden) upt het leeren ſackje, zijnde aen
bus *intertrimenta* poſſunt compenſari) è *præcinctorio*, al-
gebonden aen de tafel.
ligato menſæ.

418. De Munter ſlaet penningen in 't munt-huys: maer die bal-
Monetarius cudit Nummos in *monetaria officina*: ſed qui re-
ſche ſlaet / ofte de goede affnoept (beſnoept/) is een valſche munter;
probos percutit aut probos demutilat, eſt *Falſarius*:
die evenwel upt ſlechtere metallen met ganſche macht pooght goudt te
qui autem è *ſequioribus* metallis enixè conatur *Aurum*
maken / noemt men een Stoffcheyder (Alchymiſt) de welcke ervaren is
factitare, vocant *Alchymiſtam*, qui gnarus eſt
in de Stoffcheyd-kunde.
Alchymiæ.

Weten-

Digitized by Google

XLII.

Wetenſchappen aengaende linnen, houten en
Artes *lineorum*, *ligneorum* &
leeren gereetſchap.
coriaceorum *utenſilium.*

Actiones Reſtionis, *Viminarii, Cribrarii*, 419. *Vietoris*, 420. *Tornatoris & Scriniarii*, 421. *Frenarii & Ephippiarii*, 422. *Saponarii & Cerarii*, 423. *Pectinarii & Scopularii*, 424.

419. De Lijndraeyer draept te ſamen zeelen / touwen en koordekens / en dat uyt hennip, werck, Spaenſe brem, oft uyt baſten van de boomen: die / ter wijl ſy groen zijn / daer van geſtroopt worden: de Mandemaker vlecht manden (korven) uyt teenen, zijnde ſomwijlen ontbaſt en ontwit.

Reſtio contorquet reſtes, funes, funiculoſque: idque è *cannabi*, *ſtupâ*, .. *ſparto*, vel *libris* arborum: qui, dum virent, inde gluduntur: *Viminarius* è *viminibus*, quandoque decorticatis & exalburnatis.

De Seevemaecker maeckt zeeven uyt buyghſaeme en rontgemaechte planchjes (berdekens): van gelijcken dooſen, ronde / eyronde / &c.

Cribrarius facit *cribra* ex flexibilibus rotundatiſque aſſulis: item *capſas*, rotundas, ovales, &c.

420. De Kuyper (of de vatebinder) maeckt kuypwerck: de duygen ombindende met teenen hoepels: 't zy met een boden / gelijck zijn tobbens en groote opene Wijnbacken (toelaſten:) 't zy met een dubbelde, als de tonnen, hebbende van boven een gadt / door de ingietinge van de nattighepdt; en een van onderen door de uytlatinge: 't eerſte wordt met een ſpont (bonge) of een prop; 't ander met een ſwick of kraen.

Doliarius (vietor) conficit doliaria vaſa: *ſecamenta* circumvinciens vimineis *circulis*: ſive *uno* fundo, ut ſunt *Labra* & *Lacus*: ſive *bino*, ut *Dolia*, habentia *deſuper* foramen, pro *infuſione* liquoris; & *deorſum* pro *emiſſione*: *illud* occluditur *operculo* aut obturamento; hoc *ſiphone* aut *epiſtomio*.

Digitized by Google

421. De Wiel-draeyer berept dzaep-werck met een draey-yſer: de *Tornator* parat tornatilia opera *torno:* Schrijn-wercker tafel-werck met verſcheyden gereetſchap; de plancken *Arcarius* tabulata opera variis inſtrumentis; aſſeres affchavende met een groote ſchaef, en met een ſlechte ſchaef glat makende: *edolans runcinâ*, & *planulâ deplanans:* de ſelve t'ſamen voegende met dwars-lijſten en ſwaluw-ſtaerten, en de uitſteeckſels al-om afſnijdende met een ſchaef-yſer, en de voegingen aen een *adunans impagibus & ſubſcudibus*, & exſtantias circumſcalpens *ſcalpro*, junctura ſque conlijmende met lijm, en alles/ op dat het blincke/met vernis beſtrijckende. glutinans *glutine*, & omnia, ut niteant, *vernice* oblinens.

422. De Toommaker, Sadelmaker en Taſchenmaker berepden 't huysraedt uyt huyden, als mede die de neſtels met hoofdeheng bewapenen/&c. *Frenarius*, *Ephippiarius & Marſupiarius* parant utenſilia è *corio*, & qui *ligulas* capitellis præmuniunt, &c.

423. De Seep-ſieder maeckt Seep uyt ongel (haers-ſmeer)/ en hy *Saponarius* coquit *Saponem* è ſebo, ſebat- beongelt (bedruypt) de haerſſen: de Was-handelaer giet waſſene fackel- que candelas: *Cerarius* fundit cereas facutjes/en de ſelve trechende als touwkens, windt hy om een was-luchlas, trahenſque *inſtar funiculorum*, circumvolvit *lychnuter* (handelaer.) *cho.*

424. De kammemaker maeckt kammen van hooren, yvoor, hout *Pectinarius* conficit pectines *corneos, eburneos, ligneos*, met dun en dicke tanden onderſcheyden/ om het hayr te kemmen: doch raris & denſis *radiis* diſtinctos, pro crinibus pectendis: pro om 't lang hayr te potſen/(vercieren) borſtels: maet de Borſtelmaker boegt comis autem comendis, *pectines ſetaceos:* ſed *Scopularius* concinnat hy een/ om de kleederen te reynigen/ ſchuyers en kleerbeſems, uyt borſtels pro veſtibus purgandis, *ſetacea* & *verricula*, è *ſetis* gelijmt aen een houten ſteel. agglutinatis ligneo *ſcapo.*

Digitized by Google

XLIII.

De Wetenſchappen om te reyſen; en vooreerſt (aengaende)
Artes itinerum; primùm
't reyſen te voet.
pedeſtris.

Transferendi ſe de loco in locum *varia cauſæ*, 425. *aut mittendi alios*, 426. *ſeu per terram, ſeu per aquam*, 427. *ad pedeſtre iter quæ neceſſaria*, 428. *& quid in ipſo itinere obſervandum*, 429, 430, 431. *Servanda peregrinanti*, 432. *Pericula in viis*, 433.

425. Men kan niet altijt vaſt blijven op een plaetſe alleen / het is
Non poſſumus ſemper *hærére* in uno loco, eſt
nootſakelijck / waer na toe dattet oock zy / ober te gaen: 't welck ſoo
opus, quoquò tranſire: quod
wanneer 't dichte(na)by is / en om vermaecks wille geſchiet / dan is 't een
ſi *propè animique* gratiâ fit, eſt
Wandelinge: indien door de velden, om ietſ t'ſamen te ſoecken, een veld-
Deambulatio: ſi per *campos*, aliquid *conquirendo*, *Pera-*
wandelinge: indien / om (te verkrijgen) kenniſſe van landtſchappen /
gratio: ſi propter peritiam regionum,
een Buytenslandts-reyſinge; indien / om elders te gaen woonen, een ver-
Peregrinatio; ſi ad alibi *habitandum*, *mi-*
huyſinge; maer ober al / indien wy ietſ met ons nemen in de handt, ſeyt-
gratio; ubique autem, ſi quid nobiſcum aſſumimus *manu*, dici-
men 't overtebrengen, indien op de ſchouders, over te dragen; im-
mur *transferre*, ſi *humeris*, *portare*;
dien op vaertuygh, te voeren; indien met reys geſelſchap, te leyden.
ſi *vehiculis*, *vectare*; ſi *comitatu*, *ductare*.

426. Allwaer het ons niet en luſt (of niet en is geoorloft) ſelfs na toe
Quo nobis non libet (aut non licet) ipſiſmet de-
te komen / ſenden wy een ander: indien / op dat hy ietſ boodſchappe / een
venire, *mittimus* alium: ſi, ut aliquid nuncie,
Mondbode; indien / op dat hy een boodſchaps brief ober brenge / een brief-
Nuncium; ſi. ut *nunciatricem epiſtolam* deferat, *Tabel-*
bode: indien / op dat hy eenigh werck (voor iemand) doe (affairen
larium: ſi, ut *negocium* expediat,
uytrechte) een beſorger,
Curatorem.

Digitized by Google

427. Maer wy gaen over/of te Lande of te Water (want door de Lucht
Transmeamus autem, vel *Terrâ* vel *Aquâ* (nam Aëra
te vliegen en hebben wy noch niet geleert: want 't verhael van 't vliegen
pervolitare nondum didicimus: nam narratio de volatura
van Dædalus is maer een fabeltjen;) over landt gaen wy, of worden
Dædali est duntaxat fabella;) per terram *vadimus*, aut *gesta-*
gedragen, of gevoert; door water waden wy/ of swemmen wy/ of varen
mur, aut *vehimur*; per aquam *vadamus*, aut *natamus*, aut *navi-*
wy met het schip.
gamus.

428. Een reysende man, sullende te voet gaen/dient te zijn belaerst, ofte
Viatori, pedibus ituro, expedit esse *ocreato*, aut
half belaerst, op dat hy niet beslijckt en worde; en met een Regen-mantel
peronato, ne collutuletur; & *lacer-*
overdeckt (met een Reys-mantel bekleed) op dat hy niet beregent en wor-
nato (penulâ induto) ne compluatur:
de: en om dat hy niet al het sijne kan dragen in sijn boesem, of schoot,
& quia non omnia sua potest gestare in *sinu*, vel *gremio*,
of die-sack (zijnde sacken binnen de klederen aengenaeyt) omgort hy sich
vel *fundâ* (loculis intra vestem assutis) circumcingit
selven met een aes-sack; of leght op sijne schouderen een pack, en neemt
sibi ipsi *sacciperium*; aut imponit humeris *sarcinam*, & sumit
een stock in de handt/daer mede hy sich ondersteune/ofte ten minsten een
baculum in manu, quô se suffulciat, aut saltem *sci-*
stat, om 't wel staen (cieraeds halven.)
pionem, decori causâ.

429. Een sich op de weg begeven hebbende/ die sal recht toe en sonder
Viam ingressus, *rectà* & sine
omwegen reysen/waer hy naer toe trekt: dat hy niet ter zijden afslae na de
ambagibus proficiscatur, quò tendit: ne deflectat ad
zijde-banen, 't en zy het nootsackelick is: en dat hy eens voet-pads hal-
diverticula, nisi necesse est: nec semitæ cau-
ven niet en verlate de wagen-wegh, (de groote wegh) of het zy een ge-
sâ deserat *regiam viam*, nisi sit *tri-*
baend voet-pad, en daer by een trouw en ervaren Leyds-man, of reys-
tus callis, & fidus ac peritus *Itineris dux*, *co-*
geselle: anders sal hy lichtelick door dwers-paden en afleydende voet-
mesve: aliàs facilè per *tramites* seductôriaque ve-
spooren/ op omwegen, springwegen, en rouwe wegen komen.
stigia, in *devia*, *salebras*, & *aspreta* veniet.

430. Een

Digitized by Google

430. Een tweesprong en driesprong is altijd bedriegelijck; kruys-we-
Bivium & trivium est semper fallax, compi-
gen verlepden niet soo seer: Derhalben op dat hy niet en misse (dwale) so
ta seducunt non æquè: Ergo ne fiat errabundus
sal hy van de hem ontmoetende nae vraegen, waer langs men moet
obvios sciscitetur, quâ sit eun-
gaen; en waer henen men heeren moet? of ter rechter of ter slincker zijde?
dum; & quorsum flectendum sit? utrùm dextrorsus, an lævorsus?

431. Dat hy alle aenstoot schuwe (mijde) op datse hem tot geen be-
Offendicula devitet, ne re-
letsel en zijn; noch dat hy niet door en wandele de hoogachtige schuynse
moræ sint; nec perambulet altiores cli-
berghskens (de welke zijn allengskens rysende door de opgaende na den
vos, (qui sunt acclives enntibus versùs ca-
top, en allengskens dalende door de van daer te rugh gaende: dat hy
cúmen, & declives retrorsùs:
liever weder te rugge gae, daer hy anders niet en kan verder voortgaen; en
potius retrocedat, ubi nequit porrò meare;
dat hy de grachten omgae/ soo hy niet kan daer over springen; selfs niet
fossasque circumeat; si non potest transilire; ne quidem
door behulp van een springstock: alsus sal hy onverhindert (sonder aen-
adminiculo conti: sic inoffensè
stoot) gaen.
ibit.

432. Soo wie sal reysen na uytheemsche volckeren, die heeft reys-
Peregrinaturo ad exteros, est via-
geldt van doen van wegen de onkosten; ofte ten minsten Wissel-brieven
tico opus propter impensas; aut certè Cambii literis
van eenen Wisselaer: somtijdts ooch een Tolck, indien hy de eygen spraek
ab aliquo Collybista; quandoque & Interprete, si idioma
van 't volck niet en weet; en een goed reys-boeck; maer voornamentlick
gentis non calleat; & bono itinerario; maximè autem
voorsichtigheyd, op dat hy opmerche / met wie dat hy is / waer dat hy
prudentiâ, in attendat, quò cum sit, ubi ubi
oock zy / van sijn vertreck af tot sijne wederkomste toe.
fuerit, à discessu usque in reditum.

433. Want straet-rovers berooven: zee-rovers voeren wegh; de straet-
Siquidem prædones spoliant: piratæ abducunt; la-
schenders vermoorden: maer ooch selfs in de herbergen (daer men ver-
trones trucidant: sed & in diversoriis (ubi per-
nachten

Digitized by Google

nachten moet) is dickwils de gast van den Weert onveyligh van wegen
noctandum est) est sæpè *hospes ab* *Hospite intutus* ob
d'onvroomigheyt van eenige herbergiers.
improbitatem quorundam *Cauponum*.

XLIV.

Het Paert-rijden en Voermanschap.
Equitatio & *Aurigatio*.

Jumentis & vehiculis *cur utamur*, 434. *Equus ad equitandum, quomodo paretur*, 435. *De equitatione ipsa*, 436. *Vehiculorum species*, 437. *Currûs partes*, 438. Curruum *genera*, 439. *Equisonis actiones in stabulo*, 440. *Inter equos jugandum*, 441: & *aurigandum*, 442. *De jumentis clitellariis*, 443: *veredisque* & *Celetibus*, 444.

434. Om de voeten en krachten te (sparen) te verschoonen, (in saken
Ad pedibus & viribus *parcendum*, (in rebus
wegh en aen te voeren) hebben wy geleert het Treckvee (Lastbeesten)
avehendis & advehendis) didicimus *Jumentis*
te gebruycken; daer na vaertuygh.
uti; deinde. *vehiculis*.

435. Soo wie te paerd rijden zal / die doet het paerd hoef-ysers aen-
Equitaturus curat equo soleas af-
slaen en spreyt een sadel op het selfde (dewelcke/ op datse niet daer van af-
figi; insternit *ephippium* illi (quod ne
en rolle/ ondergort hy met een buyckgordel): en bindt voor/aen 't voor-
devolvatur, *subcingit* illud *cingulâ*): præligatque ante-
ste van den zadel een zadeltassche: oft bind daer een valeyse achter aen/oft
riùs ephippio *bulgam*: vel adligat *vidulum* retrò: vel
hangt daer aen een dubbelde zadeltasch; en doet de toom om des (paerts)
appendit *bisaccium*; circumdatque *frenum*
kop. Indien de Borst-riemen (voortuyg/) staert-riemen, het ruggendeksel,
capiti. Si *Antiléna*, *postiléna*, *dorsuale*,
en ander paerdepronck bygedaen worden / zijn deselve tot cieraet.
cæteræque *phaleræ* adduntur, sunt ornamento.

436. Hy

436. Hy dan sijn voet in de stijgbeugel settende / springt op het paert:
Tum pedem *stapedi* infulciens, insilit in equum:
en nu al daer op sittende (op dat hy te snelder soude wechrijden/) prickelt
illique insidens (ut *celeriùs* abequitet) exstimulat
hy 't selfde aen met de sporen tot voortloopinge. Maer met de breydels
eum *calcaribus* ad procursum. *Habenis* verò
wendt hy het na sijn believen: ofte hout en bedwinght het te rugge na
flectit pro lubitu: aut retinet & reprimit pro
de nootsaeckelickheyt: maer een Pasganger draeght sijn ruyter sachtelick;
necessitate: sed *Gradarius* fert *equitem* molliter;
een Tel rasschelijck en al springende; een draver schudt hem wat onge-
Tolutarius tolutim & subsultim; *succusator* quassat sub-
mackelik; een struyckelaer maeckt hem van ver af verschrikt voor den val.
molestè; *Caspitator* proterret casu.

437. Men is gekomen tot 't vaertuygh: van de welcke 't geen alleen
Ventum est ad *vehicula*: quorum quod tantùm
gesleept wort (voornamelick over een besneeuwde wegh) wort een slee
raptatur (præsertim per nivalem viam) *traha*
genoemt; 't geen op wielen voort wort gerolt/ een wagentjen: 't zy het
dicitur; quod *super rotas* volutatur, *Curriculum*: sive
selve zy eenwieligh, als een Kruy-wagen; 't zy tweewieligh, een karre;
fuerit *Unirotum*, *Pabo*; *Birotum*, *Carrus*;
't zy vierwielig, een Wagen; waer van wederom verscheyden soorten zijn.
sive *quadrirotum*, *Currus*; cujus iterùm *varia genera*.

438. Want de grootere lasten worden gevoert op een Lastwagen; de
Ampliora onera vectantur *plaustro*;
grovere op een steenwagen; (Cordewagen) de Menschen selfs in een Koets-
rudiora *sarráco*; Homines ipsi *Rhe-*
wagen; de welcke licht zijnde, is een Kalesse; half zijnde / een Karretjen;
dâ; quæ *levior*, est *Essedum*; dimidiata, *Cisium*;
met t'samen-gevoeghde berdekens overdeckt/ een bedeckte Wagen; han-
coassatione operta, *Arcera*; pen-
gende / een Karosse; met een sacht overdecksel daer over / een Staet-
filis, *Carpentum*; delicato opertorio insuper, *Pi-*
wagen.
lentum.

439. De voornaemste deelen van een wagen zijn/ de Disselboom, voo-
Primariæ partes currûs sunt, *Temo*, antror-
ren uytstaende / de Assen doorgaende door de wielen / de wielen, een
sum prominens, *Axes* transeuntes rotas, *Rota*,

der

Digitized by Google

der welker yeder bestaet uyt een Nave, twaelf speecken, ses randt-stucken.
quarum quæque constat ex uno *modiolo*, duodecim *radiis*, sex *absidibus*
(velgen of kromten) en even soo veel ysere wiel-banden, (Radt-
(orbilibus sive curvaturis) totidemque ferreis *canthis*.
schenen.) De Lense wort voor het radt gesteecken.
Paxillus rotæ præfigitur.

440. De Voerman sijn Paerden tot de voermanschap bereydende /
Auriga equos aurigationi parans,
wannet de haver met een wanne, en uytgewant zijnde / stroyet hy 't haer
ventilat avenam *vanno*, evanatamque, obsipat eis
voor met haxel, deselve vast gebonden hebbende met een halster
cum *desecto stramento*, alligatis *capistro*
aen de kribbe / en onderschut door lateerboomen; en doet haer aen
ad præsépe, & interseptis per *longurios*; inditque
(versaet zijnde en met de Roskam wel gereynight) 't gebit, en indien een
(saturatis & *Strigili* perpurgatis) *oream*, atque si quis
(derselven) bijtachtigh is / bindt hy hem de beck toe met een Muyl-
(eorum) mordax est, constringit ora *Fiscinâ*
korf.
(*fiscellâ*)

441. Daer na (paert) spant hy t'samen aen een Jock het bypaert
Dehinc adjugat *jugo Parippum*
met het zadelpaert / en knoopt de trecksel en (afhangende van het gareel)
cum sellario, annectitque *retinacula* (dependentia *de helcio*)
aen het uytterste eynde des disselbooms; voorts alst hem niet en belieft
extremitati *temonis*; tum si non placet
te gebruycken een span van twee, maer van drie ofte viere, spant hy daer
uti *bigâ*, sed *trigâ* vel *quadrigâ*, præjungit
voor voorpaerden, dewelcke hy voor hem drijft met de lange teugel: (de
antecessores, quos ante se agit loro:
groote Heeren nochtans gebruycken spannen paerden van sessen,
Magnates tamen *utuntur sejugibus*,
de Koningen van achten, ende derhalven) oock meer Koet-
Reges octojugibus, eóque etiam pluribus *Rhe-*
ziers.
dariis.

442. Op dat de wagen te lichter voortloope / soo smeert de Voerman
Ut *currus* levius currat, ungit *Vector*
d'assen met Wagensmeer, en siet onder 't varen te ruck / dat hy niet buy-
axes *axungiâ*, respectatque inter aurigandum, ne
ten

Digitized by Google

ten 't ſpoor gerake; indien hy in 't ſlijck (modder) beſteecken blijft / ſoo
exorbitet; ſi in cœno hæreſcit,
ſpant hy daer meer (paerden) by / op dat hy niet lange daer in ſteken blij-
ſubjungit *plures* (equos) ne diu hæreat,
be en opgehouden woꝛde: Daer-en-tegen in een ſteylen afgang, op dat hy
& retarderur: Contrà in *præcipiti deſcenſu*,
niet ſnellick afſchiete / of de wagen om berre werpe / ſoo houdt hy de ra-
ne velociter ruat, currumve evertat, *ſufflaminat* ro-
ders op met een radſperre; ofte ſpant de paerden uyt.
tas *ſufflamine*; vel abjungit equos.

443. Alwaer het baertuygh niet en magh hebben ſijnen deurgangh /
Ubi vehiculis non datur tranſitus,
dooꝛ ſteyle en ongebaende plaetſen / daer neemt men tot ſijn gerief Laſt-
per præruptа & invia loca; adhibentur *ju-*
beelten met Muyl-ezel-zadels; voornamelick de trage hengſten, ofte be-
menta Clitellaria; imprimis tardi *caballi*, ine-
quitem om daer op te rijden / op welcke de gelende Laſtſadels de Laſten
pti ad equitandum, quibus impoſitæ *Clitellæ* onera
baſt houden / overdeckt zijnde met hayre-dekens (rouwe dekens.)
ſuſtinent, cooperta *gauſapibus*.

444. Maer op de blackte gebruycken wy veel eer / indien 't van noden
Sed in plano utimur potius, ſi opus
is ons te haeſten / Poſtpaerden (Jachtpaerden) als huerwa-
celerare, *Verédis* (Celetibus) quàm *meritoriis vehi-*
gens (wacht u daer nochtans dooꝛ de blickaers) en op dat gy te
culis (cave ibi tamen interrtiginem) atque ut
weghvaerdiger zijt / ſoo en overladet (beſwaert) u niet met beletſelen
expeditior ſis, ne aggraves te *impedimentis*,
(verhinderingen) die de haeſtige (haeſt hebbende) ophouden.
quæ *feſtinos* tardant.

Digitized by Google

XLV.

De Swemminge en Scheepvaert.
Natatio & Navigatio.

Aqua superantur aut Ponte, *vel Ponticulo*, 445; *aut vadando*, 446; *aut* Ratibus *& Navibus*, 447. Navium genera, 448. *Naves propellendi modus triplex*, 449; *quartus vento*, 450. *Velificationis modus*, 451. *Procella & Naufragia*, 452. *Cautes & Syrtes*, 453. *Saburra, Nausea, Anchia*, 454. *Naulum*, 455. *& Navale*, 456.

445. De Revieren, Meeren, en Zeen ſtaen nu en dan (t'elckens) de *Flumina, Lacus, Maria* identidem
repsbare lupden in de wegh: en moeten t'eenemael daer over komen/ die viantibus obſtant; ſuntque omninò ſuperanda, qui
verder voort willen; 't zy over een brugge, of brugsken (ſteenen of hou- *ulteriùs* velint; ſive *ponte*, aut *ponticulo* (lapideo vel ſu-
ten) oft anderſins; 't welck ick nu ſal doen verhalen. blicio) ſive aliter; quod jam recenſebo.

446. Op de wateren leerenſe ſwemmen op een bieſen-dobber, oft Aquis diſcunt innatare ſuper *ſcirpeam ratem*, arbo-
een boomen ſchorſſe; daer na ſonder ſchorſſe, door het uptſlaen van han- reumve *corticem*; tum ſine *cortice*, jactatu *ma-*
den en voeten; daer zyn oock ſommige/ die het water konnen treden, *nuum pedumque*; ſunt & nonnulli, qui aquam ſciunt *calcare*,
(over ſwemmende ſonder natmakinge van hare kleederen/ dewelckſe op (tranando ſine *madefactione* veſtium, quas *ſupra*
't hooft houden/ zyjnde tot de borſten toe gedruckt) de Duyckers ſwem- *caput* tenent, *pectoribus tenus* merſi) *Urinatores* na-
men oock onder water (als de viſſchen): over ſulcks indien een riviere tant etiam ſub aqua (inſtar piſcium): ergò ſi flumen
kan doorwaedt worden, ter oorſake van ſyn ondiepte/ ſoo worter over- poteſt *vadari*, propter brevitatem, *trans-*
gegaen; ſoo niet/ overgeſwommen. *itur*; ſin *transnatur*.

447. Daer na hebbenſe begonnen (onderwonden) vlotten te timme- Poſt adorſi ſunt *rates* ſtrue-
ren/

Digitized by Google

ren / uyt timmerbalcken los aen malkander vast gemaeckt (geboeght)
re, ex *tigris* obiter compactis,
en wederom losbaer: daer na jollen, uyt een eenigh uytgeholdt stucke
rursumque solutilibus: tum *lintres*, ex unico *excavato* li-
houdts: eyndelijck scheepen tot vastigheydt t'samen geboeght/ dewelcke
gno: tandem *naves* ad firmitudinem compactiles, quæ
hebben het voorsteeven en het achterschip; en de kiel en overloop met
habent *proram* & *puppim*; *carinamque* & *stegam* cum
twee zijden; welckers tusschen-ruym wordt genoemt de buyck van
gemino latere; quorum *intercapedo* dicitur *alveus*
't schip.
navis.

448. De kleynder scheepkens zijn een boot, (roeyschuytje) een sloep,
Minores naviculæ sunt *cymba*, *lembus*,
(een bentjagter) een buyse; tot het visschen dienende: dan een schouw, waer
Oria; piscationi subservientes: tum *ponto*, quô
mede men over de rivieren vaert (maer aen de Veerman by 't veer betaelt
flumina trajiciuntur (sed *Portitori* ad trajectum solvitur
men 't veergelt) een grooter schip voert of lasten/ en wordt genoemt
portorium) major *navis* vehit vel onera, & dicitur
een Vrachtschip, (Koopvaerdy-schip) (een hulck); ofte menschen/ een
Oneraria, (*Geraria*,) (*Gestoria*); vel homines,
Veerschip: 't welck als 't bekamert is (kamers heest) noemen sy een
Vectoria: quam si *cubiculata* est vocant
Lust-schip; tot de snelligheydt verordineert/ een Sloep en Jacht-
Phaselum; celeritati destinatum, *Celocem* & *Libur-*
schip (segn-schip.)
nicam.

449. By oudts en-wisten se niet de scheepen anders voort te drijven/ dan
Olim nesciebant navigia *aliter* propellere, quàm
met een treck-kabel, (trecktijn) of met boomen, ofte riemen aen de
remulco, (tractario fune) aut *contis*, aut *remis* ad
roeypluggen gestelt: ende daer wierden getimmert roey-scheepen (van
scalmos positis: construebanturque actuariæ naves
twee riemen, galeyen, galjoenen, &c.) dewelcke de Roeyers
(*biremes*, *triremes*, *quadriremes*, &c.) quas *Remiges*
voortdreeven (sittende op de roey-bancken langhs de riempluggen
impellebant (considentes *transtris* per *interscalmia*
('t ruim tussen de roeynagels) en roepende) maer het roer houdende/ stier-
& *remigantes*) *clavum* verò tenentes, di-

Digitized by Google

den sp; de scheepwijzer aen de voorsteeven en de Stuerman aen 't achterschip.

rigebant, *prorèta* ad *proram* & *Gubernator* ad *puppim.*

450. Eyndelijck zijnse gewaer worden / dat de winden konden aengehouden worden: om de welcke te vangen hebbense zeylen uptgevonden / en om de selve upt te spannen / masten, sprieten, en wendtouwen; en om de winden waer te neemen een vlagge; en nu jonchs eyndelijck een Zee-compasse, wijser der Wereldsche gewesten, door welckers aenwijsinge sy oock by doncker weer (in de duysternisse) konnen zeylen ('t welck sy te vooren niet en konden / ten zy by 't aenschouwen van de noordsterre of aengestokene yseren /) en de zee selfs uptzeylen. (oberzeylen)

Tandem adverterunt, ventos posse *jugari:* quibus captivandis *vela* excogitarunt, & iis dispandendis, *malos, antennas, versorias*; & *conventis* observandis *tritonem*; novissimè demùm *Acum mapparinam*, monstratricem *Mundi plagarum*, cujus *indicatione* etiam *per tenebras* possunt navigare (quod priùs non poterant, nisi ad prospectum *polaris stellæ* censosve *ignes*,) Oceanumque ipsum enavigare.

451. Sy zeylen dan als goede wind vacht met volle zeylen: de wind Velificant ergò *secundo vento* adspirante, plenis velis: *vento* haer teegen zijnde wenden sy de zeylen en haren loop by beurten ter zijden: *adverso* obliquant vela & cursum *alternatim:* geen windt hebbende / soo gaet de zeplinge niet voort, alsoo daer *nullo vento* *non procedit* velificatio, quia een stilte is op de Zee / die men noemt Calmte (Windstilte.) tranquillitas est Sali, quam vocant *Malaciam.*

452. Een storm (onweer) schielijk ontstaen zijnde / op datse van de golben niet wech gerückt en worden / of aen de klippen gedreeven / en het aengestootene schip niet en sincke; soo trecken de matrosen de zeylen in / en laten se neer (ja selfs happense die af / het perijkel op handen zijnde) en aldus dryvense veyliger: indien haer evenwel de schipbreuck schijnt over 't hooft te hangen / soo kiesense 't berlies van goederen / al is 't datse kostelijck

Procellâ repentè obortâ, ne à fluctibus *abripiantur*, aut ad *scopulos* impellantur, alligaque navis *demergatur*; contrahunt * *Nauta* vela, & demittunt (imò & recidunt, *discrimine instante*) & sic jactantur *tutiùs:* si nihilominus *naufragium* videtur imminére, faciunt jacturam rerum, tametsi *pretiosa-*

Digitized by Google

lijk zijn/ niet sonder jammerlijk gekerm van de gene die schipbreuk lijden.
rum, non sine *miserabili lamento* naufragantium.

453. Anders op datse niet op droogten geraken/soo peylen sy ooch de
Aliàs ne in *brevia* incidant, explorant quoque
diepte met een dieploot, en zeylen voorsichtiglijck de klippen en santpla-
profunditatem *bolide*, præternavigantque cautè *Cautes* & *syr-*
ten voorby.
tes.

454. Om dat evenwel een bevracht schip vaster (steviger) dijft (inswemt)
Quia verò *onera navis* firmiùs innat,
soo ballasten die 't schip met ballast, welcke seylen sullen met een leedig
saburrant navim saburrâ, navigaturi *vacuâ*;
(schip); (doch al evenwel niet al te seer (veel) op dat 't niet te gronde en
(attamen non plus nimio, ne *pessum*
gae:) En om dat (een schip) 't sy ooch waer het wil leck wordende, door
eat:) & quia (navis) quaquà tandem *fathiscens*, per
de spleeten en de voegingen der deelen doorlaet vuyl scheeps-water, t'sa-
fissuras & *commissuras* assamentorum transmittit *nauteam*, con-
men vloeyende in de stinckkolck (Durch)/ soo pompen sy 't selve daer
fluentem *in sentinam*, exantlant eam in-
uyt met de Pomp.
de *Antliâ*.

455. De Schipvaert afgedaen zijnde, komense aen landt; de vracht
Navigatione *peractâ*, appellunt; naulum
wort aen den opperschipper betaelt / en elck een haest sich nae huys: den
nauclero exsolvitur, & quisque festinat domum *s*
welcken sijne gesonde vrienden behouden siende / wilkom heeten.
quem sui sospites *incolumem* videntes, *avére* jubent.

456. Het schip selfs word in de haven gevracht/ de vlagge daer van af-
Navis ipsa in *portum* deducitur, *apluſtri* de-
getrocken zijnde: of wordt in een reede gelaten (indien de plaets onbe-
tracto: aut in *ſtatione* linquitur (ſi locus *importu-*
vendt is) leggende op ancker aen kabels vast gemaeckt / ende aldus
ſus est) stans super *anchoras* rudentibus annexas, & sic
drijvende: maer volspleeten zijnde/ wort het gevracht op de Scheeps-tim-
fluctuans: rimosa verò, subducitur in *Nava-*
mer werf, op dat 't van de Scheeps-timmerlieden gekalfatert worde.
le, ut à *Naupegis* reconcinnetur.

Digitized by Google

XLVI.

Het groobe treck-tuyg.
Tractoriæ Machinæ.

Machinarum necessitas, 457. *Palangæ*, *Phalangæ*, *Pabo*, 458. *Vectis*, *Succula*, *Trochlea*, *Ergata*, *Geranum*, 459. *Pressoriorum ratio*, & *Cunei*, 460. & *Fistuca*, 461. *Aquæ ductus*, *Archimedea*, *Cochleæ*, *Aquagia*, 462. *Herologia*, *Scioterica*, *Clepsydræ*, *Clepsammia*, 463. *Automata*, 464. *Perpetuum mobile*, 465.

457. Nademael wy van noode hebben over te brengen, niet alleen
Cùm necesse habeamus *transportare* non tantùm
ons selfs, maer ook andere dingen, en dat de swaerte veeler dingen de
nos ipsos, sed & *alia*, *molesque multarum rerum*
krachten onses lichaems te boven gaet / soo zijnder gesocht behulpselen
vires nostri corporis excédant, sunt quæsita *juvamina*
van het hestuygh: daer van wy sommige sullen verocren.
à *Machinis*: quorum *quædam* attingemus.

458. Soo veel als twee Pakdragers konnen draegen op draeghstocken of
Quantum duo *Bajuli* possunt ferre *palangis* vel
op een bare, dat kan een doen / door sich voortschuyvende de last op een
feretro, potest unus ante se trudendo onus
kruywagen gelegdt / aen den hals gehangen hebbende een henpseel:
pabóni impositum, à collo suspensà *arumná*:
maer veel grooter (dingen) konnen voortgerolt worden op rolwagens.
sed *longè majora* possunt provolvi *phalangis*.

459. Tot een swaer dinch op te heffen dienen / voor eerst een hefboom,
Gravi rei *sustollendæ* serviunt, primùm *Vectis*,
den welcken wy de last ondersteeckende, en op 't voorupt steeckende deel
quem oneri *suppingendo*, protensæque parti
steunende / heffen wy de last op: daer nae een windaes, dewelcke wy van
incumbendo, tollimus onus: deinde *succula*, quam iti-
gelijcken onderschuyven / ende des selfs handtvest omdraeyen met de
dem suppingimus, ejusque *manúbrium* rotamus
hand: dan een caterol, door welckers schiefses veel voorgetrockene
manu: tum *Trochlea*, per cujus *orbiculos* plures traducti
trecktouwen de treckkracht vermeerderen: hier naest een drayboom, de
ductarii funes tractricem vim multiplicant: hinc *ergata*,
welcke de handboom-treckers rontom gaende / omdraeyen: eyndelick
quam *vectarii* circumeundo, versant: denique
een

een kraen met een bygevoeght rolbaer draeyradt, in 't welck wy al wan-
geranium cum adjuncto rotabili *tympano*, cui *inam-*
delende dingen opheffen van groote swaerte. (groot gewichte)
bulando res protollimus *magnæ molis.*

460. Tot een krachtige t'samendruckinge dienen pers-tuygh van al-
Validæ *compressioni* serviunt *pressoria* omnis
lerley slagh; met welcken allen het dese gelegentheyt heeft: twee persboo-
generis; quorum omnium *hæc ratio* est: duo *pre-*
men worden gedrongē/een ding seer geweldig te perssen/van de draybare
la adiguntur, rem violentissimè pressare, à versabili
en met gewelt omtrent de spille (zijnde in 't rond holstrekig) omgedraeyde
vique circa *cochleam* (spiratim striatam) retorto
schroeve: daer-en-tegen soo wie iets wil kloven, die doet het van een
torculari: *contrà* qui aliquid vult *findere*, facit illud *dis-*
springen, daer in drijvende een wigge met de beuckhamer.
silire, adigens *cuneum* *tudite.*

461. De Heyblocken gebruyckt men om de brughpaalen in te slaen
Fistucæ adhibentur ad *sublicas* pangen-
(heyen); 't zy datse ooren (hechten) hebben/ moetende (daer by) opge-
dum); sive *ansatæ* fuerint, attollendæ
heft en nedergelaten worden met menschen handen; 't zy datse met ca-
& demittendæ humanis manibus; sive *tro-*
trollen moeten opgehaeldt en neergelaten worden/ op datse te harder op-
chleis extollendæ & demittendæ, ut *fortiùs*
slaen (in heyen.)
feriant.

462. De konstige waterleydingen dwingen het water door gaten nae
Artificiosi *Aquæ ductus* cogunt aquam per *canales*
om hoogh te rijsen/ nae alderhande hooghte/ maer de seer konstige water-
adscendere, in *quamvis* altitudinem, *Archimedéa* verò *co-*
schroeve van Archimedes doet 't water al daelende rijsen: maer de
chlea facit aquam *descendendo adscendere*: sed
water-tochten (gangen) droogen uyt de door 't water verdronckene
aquagia exsiccant aquis inundatos
(overstroomde) landen. (velden)
campos.

463. De Uur-wercken zijn gevonden om de uuren
Horologia sunt reperta horis
af te meeten: eerst de Sonnen-wijsers (schaduwe-wijsers:)
dimetiendis: primùm *Solaria* (*scioterica*:)

Digitized by Google

allwaer des uurwijſers ſchaduwe de uur-linien doorloopende; dan de ubi *gnomónis* umbra *horarias lineas* transmeando; tum
water uur-wercken: **allwaer 't water uyt 't eene vat in 't ander door-druppende** *Aquaria* (Clepſydræ:) ubi *aqua* de *vaſe* in *vas* tranſtillante; **daer op de ſandt-loopers (uur-glaſen:) allwaer 't ſandt** lando; mox *arenaria* (clepſammia:) ubi *arena*
van gelijcke ſteelſche wijſe deurvloeiende; de vertooninge van de itidem furtim tranſfluendo; moram
voorby loopende tijdt **aenwijſen. (vertoonen)**
præterlabentis temporis oſtendunt.

464. **Maer verwondert u over 't uytvinden** des Uur-wercks! *in* Admirêre verò inventum *Automatis!* in
't welck de radertjens haer ſelfs bewegen door haer waegh-tuygh, en quo *rotula* ſeipſas motant *ſuis libramentis*, re-
vertoonen door deſe omloopinge de herhalinge der uuren: veel licht præſentantque illa circulatione *replicationem horarum:* fortè
oock der dagen, maenden, en des geheelen loops der Planee-
& *dierum, menſium,* totiuſque *curſus Plane-*
ten.
tarii.

465. **Sy onderſoecken oock ſeer naerſtelijck / hoe een werck recht** Perſcrutantur etiam, quomodo machina verè
van hem ſelfs gaende konne te ſamen geſmeedt worden; voortgaende *automata* poſſit cofabrefieri; procedens
door ſijn eygen treck ſonder ophouden / en niet van noode hebbende op- ſuo *ultraneo tractu* indeſinenter, nec opus habens in-
geſpannen (opgewonden) te worden: ſy noemen 't een fleets beweeglijck tendi: nuncupant *perpetuum*
werk; 't welck of 't moogelijck ſy uyt te vinden / daer wordt aen getwijffelt. *mobile*; quod *an poſſibile* ſit inventu, ambigitur.

Digitized by Google

XLVII.

De vermaeckelijcke konsten.
Oblectatoriæ artes.

Artificiorum continuatio, 466. *Balnea, Vaporaria*, 467. *Balneatores, Barbitonsores*, 468. *Lectuli & Storeæ*, 469. *Scamna & Sellæ*, 470. *Cupedinarii, Dulciarii*, 471. *Unguentarius*, 472. *Delinimenta aurium*, 473. *Pulsatilia*: 474. *Plectilia*: 475. *Inflatilia*, 476. *Oblectamenta oculorum*, 477. *Pictores, Encaustæ, &c.* 478. *Fictores, Sculptores, &c.* 479. *Specularius*, 480. *Speculum optimum*, 481.

466. Wy en sullen niet eer afscheyden van de Konstenaers, eer dat wy
Non *priùs* discedemus ab *Artificibus*, quàm
sullen verhaelt hebben eenige uytvindsels, dienende louterlijck tot suyver-
percensuerimus *quædam reperta*, servientia merè lauti-
heydt en vermakelijckheydt der sinnen.
tiei oblectamentisque sensuum.

467. Sich met helder water t'elckens te reynigen / is tot suyverheyt;
Se *limpidâ* identidem mundare, est *munditiei*,
met blancketsel sich te blancketten / is van een wulps (hoerachtigh)
fuco *fucare*, lenocinii:
proncken: de badstoven zijn daer toe, op dat wy de vuyligheden afwassen
balnea sunt *eò*, ut *squalores* deluamus
neersittende in de badt-kuype: oft in de sweet-stooven gegaen zijnde /
desidentes in *labro*: aut *vaporarium* ingressi,
op de sweed-banck klimmen / en het sweet uytperssen / als mede het
sudatorium conscendamus, & *sudorem* eliciamus, unaque
afschrapsel met een hairen doeck afvrijven / en met linnen doecken afdroo-
strigmenta *cilicio* defricemus, & *linteis* extergagen: en overgaende uyt het warm-badt (of louwe-badt) in 't kouwe-badt
mus: transeundoque è *caldario* (vel *tepidario*) in *frigidarium*
of daer-en-tegen / onse wellust plegen.
aut vicissim, delectationibus indulgeamus.

468. De Badt-meester kopt somtijds / badt-koppen aengehecht heb-
Balneator scarificat quandoque, *cucurbitulis* affixis,
bende / door hulpe van de vlamme: dickwils verciert hy oock de
auxiliatu *flammæ*: sæpè adornat &

Digitized by Google

baerden en de hayrlocken (*'t welck oock de Barbier wel doet:*) terwijl *barbas comaſque* (quod & *Barbitonſor* quidem facit:) dum hy het van een gevouwen hayr eenſdeels met de ſchaer afſnoit / eenſdeels *diſplicatum* capillitium partim *forpice* attondet, partim met een ſcheermes affcheert/ eenſdeels oock met de haertreckers (knijp- *novacula* detondet, partim etiam *velſellis* tangen) uyt rucht: latende afhangende voorlocken van 't voorhooft/ofte evellit: relinquens dependulam *capróniam* à fronte, aut langh hayr in 't ronde; maer de kruyſe hayren met een krulyſer *comam* in circuitu; *cincinnos verò calamiſtro* krullende: en eyndelick den kaelhoofden aenpaſſende verſiert (aengeno- criſpans: tandemque *calvis* adaptans adſcititium men) hayr/ een perruyk ofte vreemd (gemaeckt) hayr. capillamentum, *caliendrum* ſeu *galericulum*.

469. Op dat de taſtelijke ſaecken ons in 't liggen al ſachtkens ver- Ut *tactiles res* nos in cubatu *leniter af-* maecken, ſoo ſijnder gevonden beddekens en matraſſen, ende veeren Peu- *ficiant*, ſunt inventi *lectuli* & *ſtoreæ*, plumeaque *Pul-* luwen en Hooft-kuſſens, op de welcke wy liggen (regnelijck / ſoo wan- *vinaria* & *Cervicalia*, quibus ſupercubamus (munditer, ſi meer witte bedde lakens overſpreyt worden): dan overdeeckens en deec- *candida lodices* ſuperinſternuntur): tùm *ſtragula* ac *tege-* kens, met de welcke wy ons overdecken: eyndelijck gordijnen, daer *tes*, quibus nos ſuperintegamus: denique *conopéa*, qui- mede wy de bedden omhangen, op dat ons niet pats en ver- bus lectulos *circumſepimus*, ne quid ob- ſtoore. turbet.

470. Tot 't gemackelijcker ſitten zijn/bancken en ſtoelen, met ſchrae- Pro *commodiore ſeſſitatione* ſunt, *ſcamna* & *ſellæ*, cum *ful-* gen en voetbancken; en dubbel ſtoelen, met leumingen aen beyde zijden *cris* ac *ſcabellis*; & *Biſellia*, fulcro ambifariam leerbaer: dan bulſters, (ſtoelkuſſens) gevult met ſcheervlocken: ende verſabili: tum *culcitra*, fartæ *tomento:* eertijts by de tafel leghbedden, en onderaerdſe kuſſentjens: en eyndelijck olimque ad menſam *diſcubitorii lecti*, & ſubalares *pulvilli*: denique voor het draegen rosbaeren, en andere draeghſtoelen, daer in pro *geſtatione Lectica*, & aliæ *geſtatoriæ ſellæ*, quibus om

Digitized by Google

omdragen worden of de siecken of de weeldige lieden.
circumgestantur aut morbidi aut *voluptuarii.*

471. Lieflijckheden geben aen den smaeck de leckerbeetjes, welcke
Blandimenta dant *gustatui cupedia*, quas
de leckerny-backers bereyden: als daer zijn koecken van verschenden
cupedinarii parant: ut sunt *placentæ* variorum
soorten/ als honigh-koecken en peper-koecken (de welcke de Soet-koec-
generum, *libæ* . *piperataque libæ* (quæ *dulcia-*
ke-backer maeckt) olie-koecken, kruyder-vlaen, oblyen (spit-koecken)
rius facit) *lagana*, *moréta*, *obélia*
panne-koecken, vladen, (struyven) wafelen, (vliesen) kraeckelingen,
teganitæ, *scriblitæ*, *crustula*, *spiræ*,
marsepijn, in een formijs gebacken / &c.
panis saccharites, in clibano coctus, &c.

472. De Salf-verkooper bereyt den wellustigen parfuymen (ruyck-
Unguentarius paritat voluptuosis *odoramenta*
werck) wel rieckende seep-balletjes en roock-werck, met het welcke sy
smegmata atque *suffumigia*, quibus
lieden overgooten zijnde, lieffelijck ruycken.
illi *delibuti*, fragrant.

473. 't Soete vermaeck (de vleyninge) der ooren is van de soetluydig-
Delectamentum *aurium* est à *melo-*
heydt der stemme; 't zy der levendige, of van speel-gereetschappen der
dia vocis; seu *organorum*
Musijck; de welcke of geslagen, of gestreecken (geroert) of geblasen
Musicorum; quæ vel *pulsantur*, vel *plectuntur*, vel inflan-
worden.
tur.

474. Geslagen worden: een trommel, een klock, een cymbel, schelle,
Pulsantur: *tympanum*, *campana*, *cymbalum*, *tintinnabulum*,
en ratels van alderhande slag: en van gelijcken een tromp, 't welk tusschen
crepitaculaque quæcunque: itemque *crembalum*, quod
de tanden ingesto'en zijnde door een aenademinge van de strot/ en met
dentibus *infertum* adhalatu gutturis,
't aenslaen van de vinger / een geluyt maeckt (klinckt.)
allisuque digiti, tintinnat.

475. Gestreecken worden die instrumenten der musijck / de welcke
Plectuntur ea organa, quæ

Digitized by Google

met ſnaeren geſpannen en ontſpannen worden (en die opgeſpannen zijnde
fidibus intenduntur aut remittuntur (intenſæque
een hel gelupt geven/ maer verſlapt zijnde een grof geluyt) en dat of met
acútum ſonant, laxæ *graviter*) idque vel
de vingers ('t zy van alle beyde de handen/ gelijck een harpe, hackebort;
digitis (ſeu utriuſque manus, ut *nablium*, *ſambuca*;
ofte van eene van beiden, ſulcks dat de ander de ſnaeren regeert/ als
ſeu *alterius*, *alterâ* chordas moderante, ut
een cijter en een luyt) of met een ſtrijckſtock, en die zijnde of een
cithara & *teſtudo*) vel *plectro*, eoque aut
paertshayrne, als een Vyool; of een draeybaer, als een lier; of met een
ſetaceo, ut *fides*; aut *rotabili*, ut *lyra*; aut
uytſpringent tantjen, als een inſtrument (klaefcimbel.)
proſiliente pinnulâ, ut *inſtrumentum*.

476. In ſommige evenwel wordt 'er met de mondt geblaſen, als een
Quædam verò *ore inflantur*, ut
fluyt, van den fluytert; een pijp van den pijper/ een trompet van de trom-
fiſtula, à fiſtulatore; *tibia* à *tibicine*, *tuba* à tubi-
petter/ een cinck (krom hooren) van de hooren-blaſer/ een baſuyn van
cine, *lituus* à liticine, *buccina* à
de baſuyn-blaſer; een ſchalmay van de ſchalmay-blaſer; een lulpijp,
buccinatore; *gingras* à gingratore; *utricularis tibia*,
van den lulpijpen-blaſer: in ſommige met blaesbalcken; als een or-
ab utricularios: quædam *follibus*; ut *organum*
gel (poſitijf,) van den Orgeliſt geſlagen.
pneuſticum, ab Organario pulſarum.

477. Het vermaeck der oogen zijn de vertoningen, ofte de veranderin-
Oblectamenta oculorum ſunt *repræſentationes*, aut *transfor-*
gen van gedaenten van ſienelijke dingen/ 't zy na 't leven/ ofte na believen:
mationes viſibilium rerum, ſive ad vivum, ſive ad placitum:
ende de vertoonſels aengaende/ die geſchieden nu op 't blacke/ in een ſchil-
& *præſentationes* quidem, fiunt jam in plano, in *pi-*
derye; dan in vaſte ſtoffe ('t zy in ſachtere/ door beeldwerck; ofte hardere/
ctura; jam in ſolida materia (ſive molliori, *fictură*; ſive duriori,
door ſnijdwerck, graveerwerck, gietwerck;) ofte eyndelick door ſpiegels/
ſculpturâ, *calaturâ*, *fuſurâ*;) aut denique per ſpecula,
door de glaskonſt; ofte ook door Vyerwercken.
ſpecularia; aut etiam per *ignes miſſiles*.

478. De

Digitized by Google

478. De Schilder teyckent van ieder ding af een beeltenis met een
Pictor delineat cujusvis rei *effigiem*
grifje/ en overschildert het met een pinzeel en schilder-verwen: de welcke
graphio, & *perpingit* penicillo ac pigmentis, quem
eenighsins naevolgen de Poppe (Klad-) schilders; en de Glasschil-
quodammodo imitantur *Crepundiorum Illuminatores*; & *Encau-*
ders, de glasen met vyer uytschilderende, en de zijde-stickers (borduur-
sta, vitra *igni* expingentes; & *Phrygiones* (*acupi-*
ders of Kussenstickers,) bordurende met draden van verscheyde coleuren;
ctores seu *plumarii*,) pingentes *filis* versicoloribus;
somwijlen oock met Peerlen, edelgesteenten en pluymen: en in de kleede-
quandoque & *Unionibus*, *gemmis*, *plumis*: vestibusque
ren verscheyden figuren inwevende; maer voornamentlick de Plaetsnij-
varias figuras intexentes; maximè autem *Chalcogra-*
ders, snijdende in kooper seer dunne en subtijle beeltjens, en die drucken-
phi, incidentes æri *subtilissimas imagunculas*, imprimen-
de op 't Pampier.
tesque chartis.

479. De Beeldmaker (Possierder) giet was of pleister, of Me-
Fictor (*Plastes*) fundit *ceram*, vel *gypsum*, vel *Me-*
tael over een Model van een seker gestalte; en op die manier beeldt hy
tallum Modulo certæ formaturæ; eoque modo *defingit*
seer fraey af gietbare beeltjens; maer de Beeld-snijder (houwer) gra-
pereleganter *fusiles* imagunculas; sed *Sculptor* (statuarius) ex-
veert uyt vrye vuyst gesnedene ende staende beelden, soo wel
sculpit libera manu *sculptilia* & *statuas*, tàm
seer kleyne, als van een byster groote: de beeldsteecker steeckt op de
pusillas, quàm *colosseas*: *calator* insculpit
vaten al toebereyt zijnde / als mede op de Signetten, wat gedaenten hy
vasis jam paratis, item *Sigillis*, quas *species*
wil.
vult.

480. De Glas-konstenaer bereyt uyt glasen spiegels, daer in de
Speculariuis parat è vitris *specula*, quibus
Menschen haer selven beschouwen: en brillen, daer door sy de
Homines seipsos *intueantur*: & *conspicilia*, quibus
dingen scherper doorsien; en Verre-kijckers, daer door sy de verre afge-
res *acriùs* perspectent; & *Telescopia*, quibus *longè dis-*
legene

Digitized by Google

legene dingen van verre sien gelijck als nae by zijnde dingen : en Vloo-
sita prospectent ut *propinqua:* & *Micro-*
kijckers (vergroot-glasen) waer door sy de kleyne dingen aenschouwen
scopia quibus *pusilla* obtueantur
gelijck als seer groote: Konst-(Dzie-hoeck) glasen, veranderende de
ut *grandia:* *Prismata,* transfigurantia
coleuren der dingen op dupsenderhande wijse/ en eyndelijck brandt-
colores rerum milleformiter, denique *urentia*
spiegels.
specula.

481. Desen sal de beste Spiegel wesen / de welcke de voorgeworpene
Illud optimum *Speculum* erit, quod *objectas*
gedaenten (der dingen) vertoont in haer eygenste gestalteniſſe en groote :
species reddit in *eadem qualitate* & *quantitate:*
't welck geschict/ so wanneer het wel gepaleyst is / en geheel effen, niet
id quod fit, cum benè *perpolitum* est, & prorsùs *planum*, neque
hol, noch rondt-toegaende: Want dit vertoont een saecke kleyner
concavum, neque *convexum*: Hoc etenim ostendit rem *minórem*
als sy is / en 't ander verkeert.
quàm est, *illud inversam.*

XLVIII.

De Konsten van Menschelijcke Oeffeninge.
Artes Humanæ Culturæ.

Culturâ ipsi quoque homines egent, 482. *& quam pulchrum sit esse cultum*, 483. *si verè*, 484. *Instrumenta culturæ hujus quatuor*, 485.

482. Wy hebben gesien de konsten van hand-wercks-lieden,
Lustravimus *artes* *manuarias*,
ván land-winners, van ambachts-lieden, daer door upt-gewrocht
rurales, *mechanicas*, quibus elaboran-
worden leeven-looſe dingen tot nuttigheydt en tot cieraedt (eere)
tur *exanima* *res* ad *utilitatem* *honestamentaque*
van

Digitized by Google

van ons leeven: maer door dien ook de menschelijke natuur selfs
nostræ vitæ: quia verò etiam *humana natura* ipsa
sonder op-schickinge gelijck een beest dom wordt / (hierom zijn de
sine *politura* bruteſcit (hinc sunt
ongeoeffende volckeren grof) ober sulcks moeten wy nootsaecke-
inculta gentes *barbaræ*) idcircò sumus neceſſa-
lijck tot eenige fraeyigheydt gebracht worden: Met het gemoedt
rio expoliendi: *Mente*
tot wijsheydt, met de ziele tot de eerbaerheydt, met de tonge tot
ad ſapientiam, animo ad honeſtatem, linguâ ad
welspreeckentheydt. Koomt dan / ende siet / hoe dat het selve ge-
eloquentiam. Veni igitur, & ſpecta, quomodo id
schiedt / op dat ghy ook selfs ter deegen op-geboetst
fiat ut tu quoque ipſe *perpolia-*
wordt.
ris.

483. O hoe begeerigh is 't soo geoeffent te zijn! te weeten dat
O quam *deſiderabile* eſt, *ſic excultum* eſſe! nimirum
men magh hebben een verlicht gemoedt, (met de saecken af-ge-
habere *illuminatam mentem,* (rebus depi-
beeldt /) en dat men wederom deselbige kan met woorden (rec-
ctam,) & rursum eaſdem poſſe *ſermone*
den) af-beelden in de gemoederen (verstanden) van andere! en dat
depingere in mentibus *aliorum!* &
men mach hebben sijn doen en lijdingen in sijn macht! Dit is een
habere *ſuas actiones paſſioneſque in ſua poteſtate!* Hæc eſt
Engelsche volmaecktheydt, over-woogen zijnde in haer vol-
Angelica perfectio, conſiderata in ſua ple-
heydt.
nitudine.

484. By aldien ghy aen dese geluckſaligheydt wilt deel heb-
Si hanc *felicitatem* vis partici-
ben / ghy Jongelingsken, soo koomt herwaerts! maer ten eynde
pare, *tu Adoleſcentule,* adeſto! ſed ut
ghy dese drie dingen u oprechtelijck en niet geveynsdelijck toe-
illa tria tibi *ſolida* non *fucata* ex-
wenscht: begeerende te worden / niet neus-wijs maer weeten-
optes: cupiens evadere, non *ſciolus* ſed *ſciens:*
de: niet een keeckelaer, maer een wel-spreeckende: niet
non *locutulejus,* ſed *eloquens;* non
een

Digitized by Google

een geveinsden oeffenaer van deugden, maer een ernstigen.
simulatus cultor virtutum, sed serius.

485. Nademael de gereetschappen van dese oefeninge zijn Boecken,
Quia *instrumenta* hujus *culturæ* sunt *Libri*,
Schoolen, verkeeringe met de Geleerden, en Pelgrimmagien ter oorsaecke
Schola, conversatio Erudita, Peregrinationesque causâ
van dien aengevaert zijnde / soo lupstert na 't verhael van de selve in 't by-
illius susceptæ, audi *narrationem de istis singula-*
sonder: ick sal u met een aenwijsen / wat aldaer en op wat manier het
tim: commonstrabo, *quid* ibi & *quomodo*
geschiet / op dat ghy mooght hebben een proef (voorsmaeck) van alle
fiat, ut habeas *gustum* omnium
weetbare saecken.
scibilium.

XLIX.

De Letteren en Boecken: met de Konsten daer toe dienende,
Literæ & Libri: cum Artibus ministratoriis,
Druckerye, en andere, &c.
Typographiâ & aliis, &c.

Scripturæ modus trinus, 486. *Literas scribendi ratio varia, malleo, calce, stylo, calamo*, 487. *papyrus & Charta quid*, 488. *Atramentum & Penna*, 489. *Scribendi forma, sinistrorsùm, dextrorsùm*, 490. *Modus celeriter scribendi per Siglas & Typos*, 491. *Typographi operæ*, 492. *Librarii & Compactores*, 493. *Bibliopolium & Bibliotheca*, 494. *Librorum forma exterior*, 495. *Interiores partes*, 496. *Librorum Scriptores, Editores, Censores*, 497. *Castigatoresque*, 498.

486. By d'Ægyptenaers is de wijse der schrift (van schrijven) ge-
Apud *Ægyptios* modus scripturæ
weest door Sinne-beelden, te weten / verstierde Figuren der dingen: by die
fuit per *notas hieroglyphicas*, scilicet, *fictas Figuras rerum*: apud
van China door Ken-teeckenen de saecken selfs uytdruckende, de
Chinenses per *Characteres reales*,
welcke

Digitized by Google

welcke ooch verſcheydene Natien (Volcken) verſtaen / en elck een in quos etiam *diverſæ Nationes* intelligunt, & quiſque ſijn tale (ſpraecke) leeſt: by ons zijn in 't gebruyck Letteren, merck-te- *linguâ* legit: apud *nos* ſunt in uſu *Literæ*, notu- kentjens van de alderminſte gelupden der monds / daer upt t'ſamen ge- læ minorumque ſonorum oris, è quibus compli- ſpelt zijnde worden Woorden, Spreucken, Boecken. catis fiunt *Verba*, *Sententiæ*, *Libri*.

487. De Oude hieuwen de Letteren met een hamer in de groote ſtee- *Antiqui incidebant* Literas *malleo* laxis: nen: daer na graveerden ſyſe op houtene ſtammen (voornamentlijck van poſtea *inſculpebant ligneis codicibus* (præcipuè ſa- boeck-boomen) geſneden in tafelen, en geſchaeft met een ſchaef-yſer: ginis) ſectis *in tabulas*, ac dolatis cælte: hier na ſchreeben ſyſe op Linde-boecken: ofte op bladen van Palmen, dehinc exarabant in *Tiliaceis libris*: aut *foliis Palmeis*, Olijf-boomen, Kees-kruydt, en Lynwaet, (bewaſt ofte beplepſtert zijnde) *Oleagineis*, *Malvaceis*, & *Linteis*, (ceratis vel gypſatis) met een yſeren of beenderen griffie; daer na ſchreeben ſyſe (met een riet upt *ferreo* vel *oſſeo ſtylo*; poſtmodum inſcribebant (calamo de Nyl) op Perckement, upt ſchaepshuyden bereyt. Nilótico) *Pergamenæ*, ex *ovinis tergoribus* paratæ.

488. Naderhand is het Pampier gevonden / upt een Pampier-ſtruyck, Subſequenter eſt *Papyrus* inventa, è *Papyro*, zijnde een gewas twee ellen langh / en hebbende ſeer breede en heel dun- plantâ bicubitali, habente *latiſſimas & prate-* ne vlieſen (in plaetſe van baſt) de welcke met een naeld van een geſcheyden *nues tunicas* (loco corticis) quas acu *diſcriminatas*, zijnde / en met Lym-water door-trocken, en met de Pers effen gemaeckt, & glutinosâ aquâ *imbutas*, preloque *complanatas*, en in de Son gedrooght hebbende / verdeelden ſy in een Boeck- ac Sole *deſiccatas*, digerebant in *ſca-* pampier, hebbende twintigh vellen: nu is 't Pampier in 't gebruyck / *pum*, habentem *viginti plagulas*: nunc eſt *Charta* in uſu, 't welck de Papier-maecker maeckt upt oude verſcheurde en tot pap in quam *Chartopæus* conficit è *vetuſtis concerptis*, *in pulmentumque* ſtucken geſtampte / en in bladeren verbrydte linnen doeckens, (Lijm contuſis, & *in folia* diductis *linteamentis*, (*Collâ* daer onder gemenght zijnde / op dat het Pampier niet en door vloeyt:) intermiſtâ, ut ne Charta *perfluat*:)

daer

Digitized by Google

daer na bergaert hy 't in Boecken, Riemen; en Ballen.
tum colligit eam *in Volumina minora, Majora; & Maxima.*

489. De Schrijf inkt wordt gemaeckt uyt Eyckene Gal-neuten en Koo-
Scriptorium atramentum confit è *Quernis Gallis &* Vi-
per-root; daer dan by in gedaen wordt een weynigh Aluyn en Gom,
triolo; quibus adinditur aliquantum *Aluminis & Gummi*,
om te beletten het verschimmelen en door-dringen van 't selve: maer
ad prohibendum *mucórem & penetrationem*:
een penne wordt daer toe verkoosen van een Gans of Pauw, met een
Penna verò eligitur *Anserina* vel *Pavonina*, am-
dicke (wijde) basie/ en seer doorschijnige schaft: van de welcke (degene)
plo firmo, & pertranslucido *caule*: quam
die se tot het schrijven bequaem maeckt (matigst)/ de rouwigheydt met
qui *scriptioni* temperat, *scabritiem*
de rugge van 't Penne-mes af-schrapt; maer met desselfs scherpte hapt hy
tergo Scalpelli eradit; *acie* detruncat
de staert af/en snijt van weerzijden het hooft wegh/op dat het twee-spitsig
caudam, & rescindit utrinque caput ut *bifurcatum*
worde: en dan de selve van een splijtende, maeckt hy een kersken, wegen
fiat: tum eam *diffindendo*, facit *crenam*, pro
de afvloeyende inkt/ en besindt d'insnijdinge weder rontsom/ en snijtse
defluxu atramenti, circumciditque *incisuram* rursum, & præcidit
voor effen; eyndelijck doopt hyse in en schrijft; daer na berght hy-se
eam æqualiter; demùm *intingit* ac *scribit*; post recondit
in de Penne-koocker.
in *Calamarium.*

490. De Hebreën schrijven van de rechter zijde na de slincker toe;
Hebræi scribunt à *dextra* versùs *sinistram*;
de Griecken en d'andere in Europa (Europæen) van de slincker zijde na
Græci & cæteri *Europæi* à *sinistra*
de rechter toe; sommige Indianen regelrecht van boven na beneden al
versùs *dextram*; quidam *Indi* perpendiculariter à summo ad imum æ-
ven leesbaer.
que legibiliter.

491. De Ouden hebben gehadt vlucht-schriften, door sekere Verkor-
Prisci habuerunt *tachygraphiam*, *per* Sig-
tingen, daer door sy genoegsaem waren een redē op te vatten met de pen/
las, quibus sufficiebant sermonem excipere calamo,
niet alleenlijck eenes die se voorspreeckt in de Penne, maer ook die se
non tantùm *dictantis ad Calamum*, sed etiam
vry-

Digitized by Google

vry uyt spreeckt; wy hebben oock noch een snelderen, te weten de *Liberi loquentis*; nos habemus etiam *celeriorem*, nempe Boeck-druckerye, daer door een (mensch) op eenen dag meer afschrijft / *Typographiam*, quâ *unus una die* plus describit, als anders souden kommen duysend Schrijvers: maer de Engelsche quàm aliàs possent *mille Scribæ*: sed *Angli* hebben nu onlanghs eerst op-gebracht een Snel-Schrijve- & *nuperrimè demùm* exsuscitarunt *Stenographiam*. konst.

492. De Boek-drucker verdeelt door kasjens de kopere druck-letteren, *Typographus* distribuit per *loculamenta* æneos *typos*, gegooten zijnde in een seer groot getal: de welcke de Letter-setter *Typothéta* indiuyt halende / een voor een t'samen stelt in woorden, regels, zijden van dem expromens, *sigillatim* componit in *verba*, *versus*, *pagi*bladeren: en t'samendzinght in yfere ramen, op dat se niet dan een *nas*: coarctatque *ferreis marginibus*, ut ne dilaballen/en doet se onder de Perse; dan bestrijckt hy se met druckers-inckt bantur, & indit *Prelo*; tum illinit *impressorio atramento* (die hy berept uyt roet en olye): en dzuckt se aen de ondergeleyde (quod parat ex *fuligine & oleamento*): apprimitque *suppositis* pampieren, en aldus schrijft hy geheele bladen af in een oogenblick: *chartis*; & sic describit *integras schedas* momento: alle heel recht (sonder foute) / indien maer d'eerste afschrift is verbetert / omnes *correctissimè*, si modò *primum exemplar* fuerit correctum, en de verbeeteraer niet en is geweest een onwetende (platter) of traegh & *corrector* non fuerit *idiota* aut *iners*; (konsteloos); maer 't getal der exemplaren voldaen zijnde, soo werpt hy numero autem exemplarium *expleto*, *disjectat* wederom de druck-schrift van een in de kassens / op dat se wederom daer*rursum typos* per cellulas, ut denuò promdighlijck konnen by een gestelt worden in een anderen text. ptè possint coagmentari in *alium textum*.

493. De Boek-handelaers lijmden eertijds 't eene pampier aen 't ander, *Librarii* agglutinabant olim *chartas chartis*, en rolden 't t'samen in rollen: nu bindt de Boeckbinder deselve tot convolvebant; in *volumina*: nunc compingit *Bibliopégus* (Compactor) eas boecken: terwijl dat hy yder vel van 't dunste papier (doopt) nat maekt in *codices*: dum *singulas phyluras* rarioris chartæ *tingit*

Digitized by Google

in aluyn-water, maer de gedrooghden voudt hy t'samen, effentse, *aluminatâ aquâ*, siccatas verò *complicat*, *complanat*, kloptse met de hamer, naeyt se te samen, belijmt se op de rugge / snijt de *malleat*, *consuit*, *conglutinat* dorso, *demarranden* af, en maakt-se rondom vast met decksels van pam- *ginat*, circummunit *tegmentis* papypier / parckement / leer / en voeght de zijden te samen met flooten raceis, membraceis, coriaceis, *fibulatque* latera *clausuris* (koopere (krampen) haken:) of bind se te samen met banden van leer of (aheneis uncis:) aut *connectit* ligulis *scorteis* vel zijde; hy hecht oock aen de groote boecken een beslag van navelformige *sericeis*; affigit etiam *grandioribus* libris *umbilicatas* stipkens (hoofdekens.)

bullas.

494. De Boeck-verkooper verkoopt de boecken in een boeck-winkel: *Bibliopola* vendit libros in *bibliopolio*: de Opsiender van de boecken brenght se te samen in de boeck-sael (boek- *Bibliothecarius* congestat eos in *bibliothecam* kamer) en schrijft se (by de ander) op het register, en stelt se ordentlijk langs & adscribit *catalogo*, & disponit per in de boeck-kas en laedtjens, en leydt se uyt tot sijn gebruyck op de *repositorium* ac *forulos*, & *exponit* ad usum super lessenaers.

pluteos.

495. Van de uyterlijcke gedaante is een boeck, of van een geheel Ab *exteriore* forma est *liber*, vel *integræ* pampier ('t welck men noemt een Foliant:) of gevouwen in een vieren- *chartæ* (vocant *in Folio*:) vel *plicata* in quadeel, of in ses, acht, twaelf, ses-tien bladen: van gelijken langachtig (c) *drum*, vel in *sex*, *octo*, *duodecim*, *sedecim* folia: item *columnatus* of breedachtig (l): en so wanneer 't grooter is / dan dat het in een bandt aut *linguatus*: atque si *grandior* est, quàm ut unâ compacturâ kan begreepen worden / dan wordt het verdeelt in stucken (Boek-deelen.) comprehendatur, dividitur in *Tomos*.

496. De inwendige deelen van een boeck zijn: de op-schrift, de toe- *Interiores* partes *libri* sunt: *titulus*, *dedi-* schrijvinge, de voor-reden, (daer door den inhoudt verklaert wordt) *catio*, *præfatio*, (quâ *argumentum* edisseritur) somtijdts oock lof-schriften: dan de verhandelinge selfs / afgedeelt zijnde interdum & *eloquia*: tum *tractatus* ipse, dispertitus

in

Digitized by Google

in ſnijdingen; daer naer 't beſluyt met een bladt-wijſer van den inhoud, in *ſectiones*; dehinc *clauſula* cum *indice contentorum*, of ooch van de druck-fauten.
aut etiam *erratorum*.

497. De Schrijver van 't boeck wordt genoemt den Auteur (Werck-*Scriptor* libri dicitur *Author*;
vinder;) 't eerſte door-ſchrift/de grond-ſchrift, de daer uyt afgeſchreeven/ *primum* ſcriptum, *Autographum*; inde tranſcripta,
Afſchriften (Copyen:) de uytgever indien hy met een de verbeteraer *Apographa*: *editor* ſi ſimul *emendator*
(daer van) is geweeſt/ de boeck-ſchatter: den welcken toekomt te fuit, *cenſor*: cujus eſt ju-
oordeelen van de oprechtigheydt van 't geſchrift/ of het niet is onder- dicare de *germanitate* ſcripti, annon ſit *ſuppo-*
ſchooven (wiſſel of valſch) in 't geheel of ten deel: en de leſers te waer- *ſititium* ex *toto* vel *ex parte*: & lectores *admo-*
ſchouwen van de rechte (en eygentlijcke) leſinge/ (indien de exemplaren *nere* de *genuina* lectione, (ſi exemplaria
niet over een ſtemmen) (wanluyden) en van den waren ſin der geſepte *diſſonent*) *veroque ſenſu* dicto-
dingen: 't sy door tuſſchen geſtelde uytleggingen, ofte door afgeſonderde rum: ſive interjectis *gloſſis*, ſive ſeparatis
aenmerkingen.
annotationibus.

498. Een wel uytgewrocht boeck word wel koopbaar/en word dick- *Benè elaboratus liber* fit vendibilis, ſæpiuſ-
maels herdruckt: maer men moet toeſien/ dat de uytgevinge altoos sy que *recuditur*: ſed videndum eſt, ut *editio* ſemper ſit
vermeerdert, of ten minſten wat verbetert: maer och dat'er geen ſchade- *auctior*, vel ſaltem *correctior*: ſed utinam *nulli noxio-*
lijcke wieren uytgegeven!
ſi evulgentur!

Digitized by Google

L.

De Scholen.
Scholæ.

Scholæ cur neceſſariæ, 499. *Docens & diſcens quales requirantur*, 500. *Docendi & diſcendi Methodus quæ optima*, 501. *Utilitas ejus quanta*, 502. *Diſciplina neceſſitas*, 503. *Recreationes*, 504. *Scholarum differentia*, 505.

499. De School iſ een winckel om de geleertheydt over te gieten uyt de boecken in de menſchen: alwaer de jongere (de welcke wenſchen haer leven te mogen wijſlijk beginnen en geluckelick te booz bzengen) ban nooden hebben geoeffent te wozden / niet alleen in de Letter wijsheydt (geleertheydt) maer in allen ſaecken, die de menſchelijcke natuur volmaken; te weten / dat ſe ban te booren leeren recht wijs te zijn, recht te doen, en recht te ſpreecken.

Schola eſt officina eruditionem transfundendi è libris in homines: ubi juniores (qui optant vitam *ſapienter* ordiri & *proſperè* tranſigere) nouum habent exerceri, non ſolùm in *Literaturâ* ſed *in omnibus*, quæ humanam naturam *perficiunt*; nempe, ut prædiſcant rectè *ſapere*, rectè *agere*, rectè *loqui*.

500. Boo wie onderwijſt / iſ een Leeraer; wie leert / een Leerlingh: ban den welcken / indien hy geleert iſ / en de weteníchap (konde) en de vaerdigheydt om de leere aen andere mede te deylen) en deſe leerſaem en tuchtſaem (begeerigh om dageliis *communicandi*) *hic* autem *docilis & diſciplinoſus* (avidus *quotidiani* pet nieuws te erbaren en toe te leeren) ſoo ſullen ſp bepde vermaeck genoeghte) hebben: en de Schoole ſal tot een ſpeel wozden / terwijlen de

Qui docet, eſt *Doctor*; qui diſcit, *Diſcipulus*: quorum, ſi *ille doctus* fuerit, & *didacticus* (ita ut ei adſit *promptitudo* doctrinam aliis *communicandi*) *hic* autem *docilis & diſciplinoſus* (avidus *quotidiani* alicuiſ *novi* reſcire ac addiſcere) uterque *delicias habebit: Schola* ludus fiet, dum

Digitized by Google

de werckingen sullen voldaen worden al speelende van weer-
opera peragentur *ludibundis* utrin-
zijden.
que.

501. En dit sal zijn/soo wanneerder op eenen tijdt niet meer en wert
Atque hoc erit, si *uno tempore* non aga-
gedaen dan een dingh, (op dat de sinnen niet verstroyt en worden:) en
tur *nisi unum*, (ne sensus *distrahantur:*) &
dat men altijdt by trappen voortgaet / soo als de saecken van malkander
semper *gradatim* eatur, quomodo res *ab invicem*
hangen: en daer beneffens de onderwijsende aen de leerende altoos voor-
pendent: prætereaque *Docens discenti* semper præ-
luijst een uytgeleesen voor-beeldt van elcke saeck / die men behoort te we-
monstret *exquisitum exemplar* cujusque rei, *noscenda*,
ten, of te doen; met duydelijcke leeringen (gebooden) 't selve uytlegg-
aut facienda; *perspicuis præceptis* id expli-
gende / en belastende aanstonts 't selve na te volgen: en dat in 't tegen-
cando, jubendoq; mox illud *imitari:* & è con-
deel ook selfs de leerende eben 't selve voorbeeldt begeerlijcken aen-
trario quoq; *ipse discens* idipsum *exemplar* avidè in-
schouwt/en d'onderwijsinge daer van aendachtelick begrijpt / en ter-
tractur, & *informationem* de illo *attentè* percipiat, &
stondt sich benaerstight door eene naeuw-keurige navolginge 't selfde
mox studeat accuratâ *imitatione* illud
uyt te drucken: de Meester daer by staende, en wel toe siende dat hy niet
exprimere: *Magistro adstante*, & *providente* ne
en misse; oft hem verbeeterende, soo wanneer hy siet dat hy misset-
aberret; *aut corrigente*, *si videt aberrare:*
Sijn Mede-scholieren ook selfs (soo veel als 'er zijn mogen) daer by
Condiscipulis quoq; ipsis (quotquot fuerint) *assi-*
staende, op dat in 't geene d'een verbetert wordt / alle (d'andere)
stentibus, ut *in quo* unus *emendatur*, omnes
af leeren daer in te misslaen, en haer af-wennen de misslae-
dediscant *in eo hallucinari*, desuefiantque *men-*
gen (seylen.)
das.

502. Deese eenderleyheydt van handleydinge sal die bequaem-
Hæc *identitas manuductionis* eam *commodita-*

Digitized by Google

lickheyt hebben / dat een Leermeester staende in een verheven stoel, vol-
tem habebit, ut *unus Pædagogus* stans in *pulpito*, satis-
doen kan aen een schaer sullende onderwesen worden / hoe groot datse
faciat *caterva* erudiendæ *quan-*
oock is; dan dat dese oock haer selven door onderlingen volgh-yver op-
tavis; tum ut hi quoq; seipsos mutuâ *æmulatione*
wecken en opscherpen/terwijl dat alles geschiedt openbaerlick voor haer
excitent acuantque, dum omnia fiunt *palàm om-*
allen; en dat alsoo de scherpsinnige machtigh toeneemen (vorderen);
nibus; atque sic *ingeniosi* potenter proficiant;
maer de traegen de swarigheden(moeyelickheden)oock te boven komen/
tardiores verò *difficultates* quoq; superent,
door de gedurigheyt der oeffeningen selfs: 't welcke de Ondersoeckingen
assiduitate exercitiorum *ipsâ*: quod *Examina*
sullen toonen.
ostendent.

503. Daer wort nochtans de Schooltucht ook bygevoegt tot de onder-
Attamen *Disciplina* etiam adjungitur *insti-*
wijsinge, op dat niet onachtsaemheyt, ofte luyigheyt, oft ongebonde-
tutioni, ne *incuria* vel *desidia*, aut *dissolu-*
ne vryheyt, door al te groote gedoogentheydt moge insluypen. Soo wie
ta licentia, per nimiam *indulgentiam* obrepat. Qui
dan onachtsaemlick handelt / die word bekeven; wie luy (vuigh) is / die
ergò *negligenter* agit, *increpatur*; qui *desidiosus* est,
word mette garde gecastijdt(getuchtight); maer in den welken boos aer-
ferulâ castigatur; sed in quo *mali-*
dige hartneckigheyt word bevonden/die is waerdigh/ om uytgesloten te
tiosa obstinatio deprehenditur, est dignus *secludi*
worden uyt de gemeenschap der gehoorsaemen/op dat hy d'andere niet en
à consortio morigerorum, alios ne
besmette met sijne boosheyt.
inficiat suâ *pravitate*.

504. De Schoolmeester sal sich nochtans wachten niet slaegachtig te
Ludimagister tamen cavebit *plagosus*
zijn: veel liever sal hy aan de neerstige eerlijcke verquickingen, wandelin-
esse: potiùs *diligentibus* honestas *recreationes*, *spatiatio-*
gen, en t'samen-speelingen(gaern niet onwilligh) toelaten (vergunnen):
nes, & *collusiones* (libenter, non invitè) permittet:
en sal alsoo selfs meede speelen/ voorsiende nuttelijcke oeffeningen.
adeoq; ipse colludet, providendo *utilia exercitia*.

505. De

Digitized by Google

505. De laeghste van de schoolen (de Kinder-schoole) is voor de a. b. Infima Scholarum (*Trivialis*) est pro *Ele-*
kinderen, der welcker sinnen moeten geoeffent worden omtrent de gevoe-
mentariis, quorum *sensus* sunt exercendi *circa sensua-*
lijcke dingen: daer na een Landschoole, (die men noemt een School in
les res: dehinc *Gymnasium*, (vocant *Scholam*
classen onderscheyden) voor de geene/de welcke de taelen en vrye kon-
classicam) pro iis, qui *linguas, liberalesq;* Ar-
sten leeren/en omtrent de redenen der dingen behoorende geweten te wor-
tes discunt, & circa *rationes rerum* noscitan-
den/ moeten geoeffent worden: eyndelijck de Hooge-schoolen, voor de
das exercitandi sunt: tandem *Academiæ*, pro
geene/die daer trachten nae een volkomen geleertheyt, te weeten een suy-
iis, qui quærunt *absolutam eruditionem*, scilicet *pu-*
ver verstandt der dingen: alwaar de Hooft-leeraers van de vier vermo-
rum intellectum rerum: ubi *Professores* quatuor *facul-*
gentheeden daer op vlijt aenwenden/ op dat daer uyt mogen voort koo-
tatum hoc operam dant, ut inde prode-
men Leermeesters van 't menschelijcke leeven: als Weereldts-wijse, Ge-
ant *Magistri* humanæ vitæ: *Philosophi*, *Me-*
nees-meesteren, Rechts-geleerden en Godts-geleerden, tot de gemeene
dici, *Jureconsulti*, *Theologi*, communi
welvaart.
bono.

LI.

De Werelds-wijsheydt.
Philosophia.

Philosophi *munia*, 506. *Metaphysici*, 507. *Physici, & Magi*, 508. *Requisita ad Philosophandum*, 509.

506. De Wijsgierige speurt na de oorsaken der dingen, wat, waer van
Philosophus investigat *causas rerum*; *quid*, *un-*
daen, waerom, en hoe elck dingh zy: die daer besigh zijnde/omtrent de al-
do, *cur*, & *quomodo* unum quodque sit: qui *occupatus* circa *u-*
gemeene

Digitized by Google

gemeyne en afgetrockene Sinnen voorbeeldtselen aller dingen, genoemt
universales & abstractas Idéas omnium *rerum*, voca-
wordt een Overnatuur-kondige; omtrent de natuurlijcke lichamen, en
tur *Metaphysicus*; circa *naturalia corpora*,
de gedaenten de saecken zijnde aengewassen / een Natuur-kondige; om-
formasque rebus concretas, *Physicus*; cir-
trent de gelijckmatigheden der dingen / een Wis-konstenaer; omtrent
ca *proportiones* rerum, *Mathematicus*; circa
de zeden der Menschen / een Zeeden-leeraer; omtrent de wijse van een
mores Hominum, *Ethicus*; circa rationem *ser-*
reden, een Spraeck-konstenaer. (Rekenkundige)
monis, *Philologus*.

507. De Natuur kondiger beschout de saken van vooren; niet gelijck se
Metaphysicus contemplatur res *à priori*; non ut
nu zijn, maer gelijckse mogelijck waren / eer dat se waren: door-snuffe-
jam sunt, sed ut *possibiles* erant, *antequam* erant: perscru-
lende / wat dit zy / te zijn of niet te zijn; te worden ofte niet te worden,
tans, quid hoc sit, *esse* aut *non esse*; *fieri* aut *non fieri*,
te bestaen ofte te verydelen, te duuren ofte te vergaen, &c. van gelijcken
existere aut *venescere*, *durare* aut *perire*, *&c.* item
wat het zy der saken eenweesentheydt, verscheydentheydt, tegenspannig-
quid sit *rerum identitas*, *diversitas*, *contrarie-*
heydt, &c. en op wat manieren een wesentlijck dingh by 't ander konne
tas, *&c.* quibusque modis *ens* enti possit
gevoeght, ofte daer van afgevoeght; ofte meer wesentlijcke dingen by
jungi, aut ab illo *sejungi*; vel *plura entia* si-
sich opgehoopt worden, tot de algemeynheydt der dingen selfs / bijnten
bi *conglobari*, usq; ad *universitatem rerum* ipsam, exera
de welcke niets en zy.
quam *nihil* sit.

508. De Natuur-kondige slaet acht op de saken van achteren, na dat
Physicus considerat res *à posteriori*, prout
hy de selve siet in de werelt; op dat hy verstae / door wat kracht sy geschie-
eas videt *in mundo*; ut intelligat, *quâ vi* fiant,
den / wercken / en verandert worden. Welckers verstandelickheydts
operentur, alterentur. *Cujus* intelligentiæ
hooghsten top is de geheymnis konst; namentlick de Ervarentheydt
summus apex est *magia*; scilicet *peritia*
van de uyt-werckingen / moetende voort-gebracht worden /
effectorum, producendorum,

door

Digitized by Google

door een verborgene toepassinge der werckelijcke dingen tot de lijdend-
occultâ applicatione *activorum* ad *pas-*
lijcke: maer een misgeboort hier van zijn de guychlerijen, dewelcke bol-
siva: sed *monstrum* hujus sunt *præstigiæ*, quæ pera-
bracht worden door bygeloovige beleesingen en betooveringen; enckele
guntur *incantationibus* & *excantationibus*; veræ
Duyvelsche beguychelingen, moetende achter gelaten worden door
Satanicæ illusiones, relinquendæ
de heren. (Kolrijsters)
strigibus.

509. Om klaerlijck de saecken met wijsheydt nae te denecken, zijn
Ad liquidè *philosophandum*, sunt
noodsaeckelijcke verepschstucken: scherpte der sinnen, naespeuringe des
necessaria requisita: *acrimonia sensuum*, *sagacitas*
vernufts, en een ware en volle geschiedenisse der dingen: door dien men
rationis, & vera plenaq; *historia rerum*: quippe
eerst moet voorweeten dat ietwes zy, dan dat ghy sout' ondersoecken nae
priùs oportet *prænôsse* aliquid *esse*, quàm inquiras in
sijn weesen oft oorsaecken.
ejus essentiam vel *causas*.

LII.

De Wiskunde: en eerst de Tel-konst.

Mathésis: primumq; Arithmetica.

Mathesis *quid*, 510. Arithmetica *quid*, 511. *Numerandi ratio*, 512. *Numerorum notæ trinæ*, 513. *Numerus par*, *impar*, *fractus*, 514.

510. De Wiskonst opent de wegh totte Werelts-wijsheyt: door-
Mathésis adaperit viam *Philosophiæ:* per-
felende de wijse der getallen, in de Tel-konst: en der maten, in de Lande-
stigans *rationem numerorum*, in *Arithmetica:* & *mensurarum*, in *Geo-*
meterye: en der gewichten, in de Gewichtekonst. (Weeghkunde)
metria: & *ponderum*, in *Statica*.

511. De Telkonstenaer konstelick verhandelende veeltallige saecken,
Arithmeticus industriè tractans *numerosas res*,
soo dickwils sy hem voorkomen/ voldoet al 't sijne door de tellinge, by-
quoties obtingunt, peragit omnia sua per *numerationem*, *ad-*
doeninge, aftreckinge, vermenighvuldinge, afdeelinge, en de regel van
ditionem, *subtractionem*, *multiplicationem*, *divisionem*, *regulamq;*
gelijckmatigheyt.
proportionum.

Digitized by Google

512. De Land-lieden (Boeren) reechenen slechtelick by paren, tien-
Ruricolæ computant *simpliciùs per paria*, *di-*
nen (kruys-streecken), dosijnen, vijf-tienen, en sestigen: De Reken-kon-
cusses, *duodenas, quindenas, & sexagenas*: *Arithme-*
stenaer wat spitsvindiger by eenheden, tien-talligheden, hondert-talli-
tici subtiliùs per *unitates*, *decades*, *centena-*
heden, duysent-talligheden, en tien-duysenden; de Jonxten ock by
rios, *millenarios*, *& myriadas*: *Recentiores* etiam per
Tonnen en millioenen: want d'eenheydt tienmael herhaelt zijnde/maeckt
Tonnas & milliones: nam unitas *decies repetita*, facit
tien; tienmael tien / hondert; tienmael hondert / duysent; tienmael
decem; *decies* decem, *centum*, *decies* centum, *mille*; *decies*
dupsend / tien-duysend; tienmael tien-dupsent noemen se nu een tonne;
mille, *myriada*; *decem* myriadas vocant nunc *tonnam*;
tien tonnen (dat is / dupsentmael dupsent) een millioen.
decem tonnas (id est, millies mille) *millionem*.

513. De Griecken hebben geen andere getallige merck-teeckenen
Græcis non aliæ *numerales notæ*
gehadt/als de Letteren van haer Alphabet, α,β,γ, &c. De Romeynen
fuerunt, quam *Literæ* sui *Alphabeti*, α,β,γ, *&c.* *Romani*
hebben alleenlick seven Letteren daer toe gebruyckt / I. V. X. L. C.
solùm *septem Literas* adhibuerunt, I. V. X. L. C.
D. M. De Arabiers hebben sinrijckelick bedocht tien Cijferen, daer door
D. M. *Arabes* ingeniosè excogitarunt *decem Ciphras*, quibus
ock de alder-telbaerste dingen konnen uptgedruckt worden (selfs het
numerosissima quæque possunt exprimi (vel *are-*
zand der zee:) eyndelijck zijn uptgevonden de Reken-schijven, moetende
na maris:) tandem sunt inventi *Calculi*,
op de Reecken-tafel ordentlijck gelept worden. (Als by exempel: Indien
super *Abacum* disponendi. (Exempli gr. *Si*
yemandt geseyt wordt te hebben dupsend/seshondert/en vierentachtentig
quis dicatur habere mille, sexcentos, quatuor & octoginta
goudt-guldens/ dat sult ghy aldus aenteyckenen:
aureos, id sic annotabis:

Mer

Digitized by Google

Met Romeinſe	Met	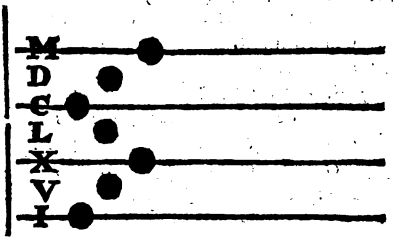
Romanis	Arabiſe	
Getallen	*Arabicis*	
Numeris	Cijfers	
M. D. C.	*Cifris*	
LXXXIV.	1684.	

514. Een effen getal wordt geſept/welck kan verdeelt worden in twee *Par numerus dicitur, qui poteſt dividi in duas* gelijcke deelen (alſ 2/4/6/8/&c.) Een oneffen, 't welck niet en kan, *æquales* partes (ut 2, 4, 6, 8, &c.) *impar, qui non poteſt,* (alſ 3/5/7/9/&c.) een Gebroken, die daer heeft een gebroocken deel, (ut 3, 5, 7, 9, &c.) *Fractus, qui habet fractam partem,* alſ anderhalf ($1\frac{1}{2}$); de reſt ſoeckt elders.
ut *ſesquialter* ($1\frac{1}{2}$); cætera quære *alibi*.

LIII.

De Landt-metery.
Geometria.

Geometriæ *munia*, 515. *Inſtrumenta ejus*, 516. *Linearum differentia*, 517. & *Angulorum*, 518. & *Figurarum*, 519. *Structura Circuli*, 520. *Trianguli*, 521. *Quadranguli*, 522. *Figura ſolidorum*, 523. *Menſura diſtantiarum*, 524. *Capacitatis*, 525. *Aridorum*, 526. *Geodeſia ratio*, 527, 528. & *Species*, 529. *Optica quid*, 530.

515. De Landt-meteriye ondergrondt de grootheeden der dingen op *Geometria explorat magnitudines rerum præ-* een ſtip, op dat ons niet yet bedriegen konne / verſchijnende grooter *cisè*, nè nos *quid decipere* poſſit, apparendo *majus* of kleynder, naerder of verder, hooger of laeger alſ het is: 't welck aut *minus*, *propius* aut *remotius*, *altius* aut *humilius* quàm eſt: quod alſ

Digitized by Google

aldermeest nut is (dient) om af te meten de afgelegentheden en wijd-
potissimum conducit ad mensurandas *longinquitates* & *capaci-*
ten der dingen.
tates rerum.

516. Hy verricht sijne metingen door tutteltjes, (stippen) linien,
Peragit suas *mensiones* per *puncta*, *lineas*,
afbeeltsels en seeckere gereetschappen, daer mede hy alles uytmeet
figuras & certa *instrumenta*, quibus omnia *emetitur*:
(afmeet:) 't welck ghy hier beschouwlick en oeffentlick vatten koudt.
quæ hic *theoretice* & practicè percipere potes.

517. Een Linie begint van een Punt, en eyndight op een Punt, en is in
Linea incipit *à Puncto*; & desinit *in Punctum*, estq; *in*
sich selven, of recht, ——— of krom, ⌣ / oft door eenge-
seipsa, vel *recta*, vel *curva*, vel *spira-*
vlochten, ∞ : en een andere Linie of gelijckloopende,
lis, : & *alteri* Lineæ vel *paralléla*,
(evenwijdigh) ——— ——— of een schuynse; ⟋, of
——— ——— vel *obliqua*; ⟋ vel
lootrecht, als
perpendicularis, ut ⊥

518. Uyt de t'samen-loop der Linien wordt een hoeck, dewelcke is
Ex *concursu* Linearum fit *angulus*, qui est
of recht, dewelcke een Linie maeckt / snoerrecht daer op vallende /
vel *rectus*, quem Linea efficit *perpendiculariter* incidens,
gelijck daer is (in 't ondergestelde voorbeeldtsel) de hoeck ACB: of
ut est (in subjecto schemate) *Angulus ACB*: vel
scherp, zijnde kleynder dan een rechten, als BCD; of stomp zijnde /
acutus, *minor* *recto*, ut *BCD*; vel *obtusus*,
grooter dan een rechten, als ACD.
major *recto*, ut *ACD*.

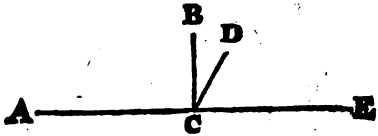

519. d'Aldereenvoudigste van de Figuren is de Circulronde; dan de drie-
Simplicissima Figurarum est *Circularis*; tum *trian-*
hoeckige;

Digitized by Google

hoeckige; en daer na de vier-hoeckige.
gularis; inde *quadrangularis*, *&c.*

520. Een kringh wordt gemaeckt upt een eenige rondom gaende
Circulus fit ex *unica ambiente*
Linie, die men noemt d'Omtreck: als hier B D C H: desselfs
Linea, quam vocant *Circumferentiam:* ut hic B D C H: ejus
middelste tuttel is 't middel-punt A: De Linie van het middel-stip
medium punctum est *centrum* A: Linea *à centro*
getrocken tot de Ronde omloop, is de Circul-strael A H, of A C: maer
ducta ad *Circumferentiam*, est *Radius* A H, vel A C:
de Kringh-strael wordt gestrecht zijnde na 't tegen-gestelde deel, en de
Radius verò protensus *ad oppositam partem*, circu-
kringh eben gelijckelijck door-snijdende, wordt genoemt een Middel-
lumq; *æqualiter dissecans*, vocatur *Diame-*
ter, (Middel-lijn) als B A C.
ter, ut B A C.

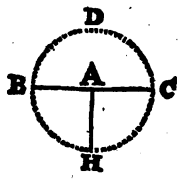

521. Een Drie-hoeck wordt gemaeckt upt drie Linien: en is oft een
Triangulum fit è *tribus* Lineis: estque vel
Scherp-hoeck, wiens alle drie hoecken scherp zijn; oste rechthoekig,
Acutangulum, cujus *omnes tres* anguli *acuti*; vel *rectangulum*,
daer van d'eene recht is; oste stomp-hoekig, daer van den eenen
cujus *unus rectus*; vel *obtusangulum*, cujus *unus*
stomp is.
obtusus.

522. Een vier-hoeck is van vier zijden: en dat of vierkantig: of
Quadrangulum est *quadrilaterum*: idque vel *quadratum*: vel
langhachtigh: of even zijdigh vier-kant.
oblongum: vel *rhombus*.

523. Ontfanght ooch de regel-richtige Figuren der Lichamen: een
Accipe etiam *regulares Figuras* Corporum:
Schrij-

Digitized by Google

Schijve is krinckrond (platrond); een Kloot klootrond; een Wentelsuyle *Orbis* est gyratus; *Globus* rotundus; *Cylindrus* langrond (1); een Pompoen eyachtigrond (2); een Kaes schijfvigrond (3) teres *Pepo* ovalis *Caseus* orbiculatus een peer, en eick kegelformigh dingh, tolformigh; een teerlingh, vier- *pyrum*, & quidvis *conicum*, turbinatum; *cubus*, qua- hantigh / al is 't sest-sijdigh en achthoeckigh: (4); een voet-yser drie- dratus, licet *sex laterus* & *octangulus*: *tribulus* tri- hoeckigh. (5) quetrus.

524. De Maten der afgelegentheden zijn aldus: vier Mankopsaets- Mensuræ *distantiarum* sunt ita: quatuor *Papaveren* kooxntjens doen een geersten kooxn; even soo veel gerstenkooxens / grana faciunt *unum hordeaceum* granum; *totidem* hordeacea, een vingerbreedt; een vinger (bxeedt) met een derdendeel (1⅓) een *digitum transversum*; *digitus* cum *triente*, duym; vier vinger / een handbreedt: drie handtbxeeten / een span; *pollicem*; *quatuor* digiti, *palmum*: *tres* palmi, *spithamam*; vier / een voet: vijf / een voet met een handbreet: ses / een elle (ofte quatuor, *pedem*: quinq; *palmipedem*: sex, *ulnam* (seu een ellemaet, anderhalf voet:) twee voeten met een halven, machen een *cubitum*, sesquipedem:) *duo pedes* cum *semisse*, faciunt stap of tree, dat is / een kleynder schrede; vijf / een grooter schre- *gradum* seu *gressum*, hoc est, *minorem passum*; quinq;, *majorem pas-* de (der Landmeters, die even soo veel is als een vaem:) tien voeten, geven *sum Geometricum*, *qui* idem est cum *orgyia*:) *decem pedes*, dant een roe (mate van 10. voeten): hondert en vijf-en-twintigh Landtme- *perticam* (decempedam): *centum*, *quinq*; & *viginti* Geome- terssche schreden / geven een veldweeghs: acht veldweegs (dat is: duysend trici- passus, dant *stadium*: *octo stadia* (hoc est: *mille* schreden) een Italiaensche mijle: maer vier van dese / een Duytsche passus) *Italicum milliare*: *quatuor* autem horum, *Germanicum* mijle: anderhalf Italiaensche mijlen, een Fransche mijle. *milliare*: *sesqui* *Italicum milliare*, *Gallicam leucam*.

De afmetingen van de wijdte (begrijpligheyd) by de Romeymen *Mensura* *capacitatis* apud *Romanos* zijn geweest / eerst voor de vloeybare dingen; vier lepels (of lepel- fuerunt, primùm pro *liquidis*: *quatuor cochleria* (seu *ligu-* kens) deden een Mutsjen: deser drie (3 mutsjes), een pint; twee *la*) faciebant *Cyathum*; horum tres (*triental*), *quartarium*; *duo*

pinten

Digitized by Google

pinten een mengel (halve kanne); twee mengelen/ een kan; defer ſes, quartarii *heminam* (*cotylam*); *duæ* heminæ, *ſextarium*, hi *ſex*, een vaen: vier vanen/ een emmer (Ancker), ſoo veel als een man draegen kan; twee halve emmers/ een emmer (wijnpot) (of Amere poteſt; *duæ* urnæ, *amphoram* (ſeu *quadrantal*): ſoo veel alſſer twee gemackelijck draegen: twintigh emmers een voeder, quantum *duo* commodè bajulant: *viginti* amphoræ, *culeum*, ſoo veel als men op een Laſtwagen pleeght te voeren. quantum *Plauſtro* ſolet vehi.

526. De alderkleynſte maet van dorre dingen is geweeſt/ een kroeſken van 4. lepels; ſes ſulcke kroeſkens gaben een kop; twee koppen een *thus*? *ſex* cyathi dabant *heminam*; *duæ* heminæ ſesling; twee ſeslingen een ſchepel: defer vier/ een mudde: twalf mudden/ *ſextarium*; *duo* ſextarii *modiolum*: hi quatuor, *modium*: *duodecim* modii, een maat van 16 ſacken. En ſo wanneer de Meeters de grepnen anderen *medimnum*. Atq; ſi æquando *Menſores* grana aliis toe mieten, ſtreechen ſy de maten af met een ſtrijckſtock (Drooge kruyt-waren meetenſe by vuyſten en handen vol.) *admetiebantur*; quabant menſuras *baculo* (*radio*) (*Arida* *bacca* metiuntur *pugillis* *manipulisq;*.)

527. De rechtheyt (ofte de kromte) van een Linie bepaebenſe met een (α) oft een toegepaſte onbuygſame regel; de rechthept van een hoek, met een winkelmaet; (β) de gelegenthept van een geſichteyndigende blahte/ met een Paſſoot (γ); maer van een rechte blahte/ met een waterpas; (δ) de nauwkeurighept van een Circkel/ met een Paſſer: de wijdte (varbaerheyt) van een vat met een Pegelſtock, maer op geſchreeben ſtaen de Maet-getallen.

Rectitudinem (aut *curvitatem*) Lineæ explorant extensâ *amuſſi*, (α) vel applicatâ inflexibili *regulâ*; rectitudinem *anguli*, *normâ*; (β) ſitum horizontalis plani, *Libellâ* recti autem plani, *perpendiculo*; (δ) exactionem Circuli, *Circino*: *capacitatem* vaſis *Perticâ*, cui inſcripti ſunt *Stereometrici numeri*.

528. De afgelegentheden nietenſe gemeenlick zicht-konſtelick door zicht-linien/ met behulp van een Oort-paſſer: terwijlſe upt twee ſtandplaetſen

Diſtantias metiuntur communiter *opticè* per viſivas lineas ope *Quadrantis*: dùm ex *duabus* ſta-

Digitized by Google

plaetsen de afgelegene sake door de kijcktafeltjes van de keerbaere Circtionibus *distantem* *rem* per *pinnulas* versabilis, Rakelstrael van verre afbekijckende, en de hoegrootheydt van de kleynder dii *prospectando*, & *quantitatem* *minoris* driehoeck (dien sy als dan in haer instrument gemaeckt sien) waerneetrianguli (quem tùm in *suo* *instrumento* effici vident) *obsermende*; even daer uyt afneemen se de hoegrootheyt der Linien van den *vando*; *ex ea ipsa* colligunt *quantitatem* Linearum *ma*grootsten driehoeck/ den welcken op d'aerde maecken de Linien, verbat *joris* trianguli, quem *in terra* faciunt *Lineæ*, comprezijnde tusschen de twee standtplaetsen en het gesiene ding. hensæ inter *duas* *stationes* & visam *rem*.

529. Soodanige meetinge der afgelegentheden noemense Landmeet- *Talem* mensionem *distantiarum* vocant *Geoda*- kunde; en in 't besonder, by aldiense geschiet op 't vlacke (gelijck een *siam*; atq; *in* *specie*, si fit in plano (ut meetinge van land) Lengtmeet kunde: so om hoogh (als een meetinge mensio *agri*) *Longimetriam*: si *sursùm* (ut mensio van een bergh) hooghtmeet-kunde: soo om laegh (als van een Put) *Montis*) *Altimetriam*: si *deorsùm* (ut *Putei*) Diepmeet-kunde: maer soo wanneerse meeten 't begrijp van vaten / *Profundimetriam*: dum verò metiuntur *capacitatem* doliorum, Pegelkonst. (Vatmeet-kunde) *Stereometriam*.

530. De Landmeeter ondersoekende / waerom de zieninge altemets *Geometra* examinans, cur *visio* subinde bedrieght; (als by voorbeeld / waerom iets onder 't water, of door de *fallat*; (ex. gr. cur *aliquid* sub *aqua*, aut per dampen, grooter schijnt als het is / en niet op sijn plaets:) van gelijcken / *vaporem*, *majus* videatur quàm est, nec *suo* loco:) item, waerom een dingh soo veel te kleynder verschijne / soo veel te verder het cur res *tantò* *minor* appareat, quantò is van 't oogh afgelegen: als oock d'oorsaken der doorluchtigheyt en fuerit ab oculo *remotior*: nec non *causas* *pelluciditatis* & schaduwachtigheydt, en der doorsienlickheydt en der donckerheydt, &c. *opacitatis*, *perspicuitatisq;* & *obscuritatis*, &c. Wort een Sienkonstenaer genoemt. *Opticus* vocatur.

De

Digitized by Google

LIV.

De Gewichtkonst. (Weeghkunde)
STATICA.

Statices munia, 531. *Partes libræ in genere*, 532. Bilancis *in specie ratio*, 533. & Stateræ, 534. *Ponderandi ratio*, 535. *Ponderum differentiæ*, 536.

531. De Gewicht-konstenaar versoeckt (beproeft) de dichtigheyt der
Staticus probat *soliditatem*
dingen / en hier nae de kostelijckheydt, uyt de overwogene swaerte der
rerum, & dehinc *pretiositatem*, ex *perpensa gravitate*
selver / door de kracht der Waagen en Gewichten.
illarum, vi *Librarum* & *Ponderum*.

532. De deelen van een Waage zijn; voor eerst de Weeghbalck of
Partes *Libra* sunt; primùm *Librile* seu
Evenaer (het dwers-yser (a, b, c;) daer na in 't middelstip van de Eve-
Scapus (*Jugum*) deinde in centro Libri-
naer het Waeghnaeltje (d) op het welke de wegingh geschiet, ten derden
lis *Axiculus* super quem *libratio* fit; tertiò
het oor (de Lade) (e) daer van de Weeghbalck hanght; en de openinge
ansa, (*trutina*) à quâ *Scapus* pendet; & *apertura*
des oors / 't huysjen (drijfvere) (f) daer door het veertje (g) doorgaet /
ansæ, *agina* quâ *exámen* transit,
namentlijck het tonghsken, in de waeghbalck zijnde in gestoken.
scilicet *lingula*, scapo infixa.

533. Maer daer is tweederley wijse van een waaghe en de wee-
Est autem *duplex* ratio *Libræ* & *pen-*
gingh: d'eerste siet in een Weegschaele, hebbende 't middelstip in 't mid-
suræ: primam vide in *Bilance*, habente *centrum* in me-
den van de Waeghbalck: waer uyt nootsakelick volght / dat de even-
dio Jugi: unde *necessariò* sequitur, ut *æqui-*
wichten evengelijck wegen / en dattet swaerste overweeght / en na beneden
libria aqualiter ponderent, & *gravius* præponderet, *deorsumque*
sinkt (helt); maer het lichste sich verheft, soo veel te meer als het an-
vergat; *leviùs verò* se *attollat*, tantò magis quantò al-
der overswaert: 't zy in een seer groote weeghschaele / een
terum *prægravat*: sive in *maxima* bilance,

Last-waegh, waermede Centenaers gewogen worden; of in eene seer
Trutinâ, quâ *Centumpondia* penduntur; sive *mi-*
kleyne (daerop het geldt wordt gewoogen) een goudt-weeghschael-
nimâ (quâ *nummi* pensiculantur) *lancu-*
tje) goudt gewichte.)
lâ.

534. d'Andere gedaente van een wage sult ghy sien in een unster
Alteram formam *libra* spectabis in *statérâ*
(snel-wage) zijnde een draeghbare wage der wollen wevers, de welcke het
portatili librâ *lanificum*, quæ
draey-punt (1) der wegingh buyten 't midden van de waegh-balck
centrum librationis *extra medium* scapi
heeft; welckers saecke gevolgh is / dat de veerder uytstreckende streeckel
habet; cujus rei *consequens* est, ut *protensior* radius
(1/2) onder 't wegen grootere ophlimmingen en nederdalingen maeckt/
interlibrandum *majores* adscensiones & descensiones faciat,
als de kleynder (1,3) streeckel: en dat alsoo de gelijckmatigheydt der
buàm *minor* radius: eoque *commensus*
gewichten tegen malkanderen de selfde is / de welcke der boogen.
ponderum *ad invicem* idem sit, qui arcuum.

535. 't Gebruyck van dese is dusdanigh: de Waegh-meester leght
Usus horum est *talis:* *Libripens* imponit
't dingh dat 'er te wegen is in d'eene schale / d'andere beswaert hy met ge-
rem librandam *alteri* lanci, *alteram* gravat *ponde-*
wichten, tot dat hy siet evenwicht (even-wichtigheydt) 't welck 't tonx-
ribus, donec videat *æquilibrium* (*æquipondium*) quod *exa-*
ken, het huysjen effenende, betoonen sal: maer in een unster hanght hy
men, aginam *æquans*, ostendet: sed in statéra suspendit
't ding dat 'er af te wegen is / aen de weerhaeck (3); en het gewichtjen
rem delibrandam, ab unco (3); pondusculumque
schuyft hy in de tegen over gestelde streeckel (2) (afgemeeten zijnde met
promovet in *opposito* radio (dimenso
kerfjens (insneetjens) hier en daer voort / tot de evenwichtigheydt toe:
incisuris huc illuc, usque ad *æquilibritatem:*
want 't selfde dichter by 't draey punt aengeschoven zijnde / weeght min-
illud enim *propiùs* centrum admotum, ponderat *mi-*
der, maer verder van 't draey punt afgeschooven zijnde, meerder.
nùs, *longiùs* â centro *amotum*, *plus.*

536. Het alderlichtste gewichtjen (gevende den uyt-slagh aen
Levissimum pondusculum (dans *momentum*

het

Digitized by Google

het ſchaeltjen) maeckt een greyn; vier grepuen/ een ſchilp: bijf van deſe/ libellæ) facit *granum*; quatuor grana, *ſiliquam*: quinque hæ, een ſcrupel (aes); drie ſchzupels een vierendeel-loots; vier vierendeel-*ſcrupulum*; *tria* ſcrupula *drachmam*; *quatuor* drachloots/ een loot; acht, een ons; twaelf onceu/ een (Apotekers) pondt; mæ, *ſemiunciam*; *octo*, *unciam*; *duodecim* unciæ, *libram*; (het kramer-pont nochtans is van ſes-tien onceu) hondert ponden ge-(*mercalis libra* tamen eſt *ſedecim* unciarum) *centum* libræ ben een hondert-gewicht (in 't gemeyn een centenaer.) dant *centipondium* (vulgò *centenarium.*)

LV.

De Sterre-konſt.
Aſtronomia.

Mathéſis per totam Philoſophiam ſparſa, 537. applicata Cœlo producit Aſtronomiam, 538. *Circuli cæleſtes*, 539. *Axis & Poli mundi*, *Æquator & Tropici*, *Zodiacus*, 540. *Circuli immobiles duo*, 541. *Horizon & Meridianus*, 542. *Stellarum differentia & numerus*, 543. *Conſtellationes & Signa in Zodiaco*, 544. *Extra Zodiacum*, 545. *Planetarum numerus*, *Situs*, *motus*, 546. *Sunt jam boreales jam auſtrales*, 547. *Gradus in cœlo quid*, 548. *Ephemerides*, *& Planetarum aſpectus quid*, 549. *Eclipſes quid*, 550. *Computus*, *faſtorum & dierum Hebdomadæ nomina*, 551. *Menſiumque*, 552.

537. Wat tellen dan/ meeten/ en wegen de Werelds-wijſen? Alles. *Quid* numerant ergò, menſurant, ponderant *Philoſophi? Omnia.* Nochtans ſoo zijn by haer ſeer gewoonelijck (oeffelijck) de aftellingen/ Attamen ſunt illis *ſolemniſſimæ* dinumerationes, afmeetingen/ en de t'ſamen weeginge (1) des hemels, in de Sterloop-dimenſiones, collibrationeſque (1) *Cœli*, in *Aſtro-*kunde: (2) des aerdrijcks, in de Aerd-beſchrijvinge; (3) der tijden, *nomia* (2) *Terræ*, in *Geographia*; (3) *Temporum* in de Tijdt-reeckeninge: (4) der gedachten, in de Reeden-in *Chronologia*: (4) *Cogitationum*, in *Logi-*kunſt, Geheugh-kunde, Voorzegh-kunſt: (5) der zeedige *ca*, *Mnemonica*, *Prognoſtica*: (5) *Moralium* handelin-

Digitized by Google

handelingen in de Zeeden konst; (6) der reden in de Reden-konstige
actionum in *Ethica*; *sermonis* in *Philologicis*
konsten: 't welck alles laeten wy het in 't voor-by gaen door-loo-
artibus: quæ *omnia* *obiter* percur-
pen.
ramus.

538. Een Sterre-kijcker sullende beschouwen de gesterrente; hy deelt
Astronomus contemplaturus *astra*, disterminat
hem het hemelsche uyt-spansel in seeckere gewesten, daer door hy de
sibi *firmamentum* in *certas regiones*, per quas
door-gangen der gesternten moge waernemen: te weten in ingebeelde
transitiones siderum observet: nempe in *imaginarios*
kringen: daer van de voornaemsten zijn/de Evenaer, de Son-keer-kringen,
circulos: quorum *primarii* sunt, *Æquator*, *Tropici*,
de Dier-kring, &c. de welcke ghy aldus mooght batten (begrijpen,
Zodiacus, *&c.* quos tu *ita* conci-
ontwerpen.)
pe.

539. Dat de Sterren rondtom (cirkels gewijs) gaen/ geeft te kennen
Stellas *circulatim* ire; indicat
de dagelijckxsche weder-keeringe tot de selfde plaetsen: soo is dan de
quotidiana *reditio* ad *eadem* loca: est *ergò*
Hemel een rolbare Kloot: soo heeft hy dan ook sijn asse, om de welcke se
Cœlum *volubilis Sphæra*: habet ergò suum *axem*, circa *quem*
herrolt wordt: soo heeft se dan ook twee uyterste eynden van sijn asse,
revolutatur: ergò & *duas extremitates* sui *axis*,
of twee onbeweegelijcke as-punten, den Noordschen en Zuydlijcken
seu duos *immobiles polos*, *Septentrionalem & Meridio-*
(Middaghschen.)
nalem.

540. Tusschen de as-punten so beelt u in 't midden van de Kloot een
Inter *polos* finge in *medio* *Sphæræ*
seer grooten cirkel, die wesen sal de Evenaer: en met dese twee gelijk-loo-
maximum circulum, qui erit *Æquator*: & huic *duos* paral-
pende/de Son-keer-kringen: de welcke de Son met sijn dagelijckxsche bewe-
lelos, *Tropicos*: quos *Sol* suo *diurno* mo-
ginge, aftekent/ op sijn hoogste zijnde in den Somer/ en op sijn laaghst in
tu, describit, *altissimus* Æstate, & *humillimus*
den Winter; maer de jaerlijckxsche weg der Sonnen (overgaende van d'een
Hyeme; sed *annuam viam* *Solis* (tranſeuntem ab *uno*
keer-

Digitized by Google

Meer-circul tot den anderen, en de gelijcknachtlijcke doorsnijdende
Tropico ad *alterum* (Tropicum), *æquinoctialemque* intersecantem
op twee plaetsen / noemense de Teecken-kring: welcker as-punten *we-*
dwobus locis, vocant *Zodiacum:* cujus *poli* rur-
derom door den dagelijckschen om-loop de as-puntige kringhskens be-
sum quotidiana circuitione *polares circellos* de-
schrijven (afschrijven.)
scribunt.

541. Alsoo hebt ghy in't hemelsche groot gebouw selfs/onsichtbaerlik
Ita habes in *cœlesti machina* ipsa, *invisibiliter*
gestelde en met het selfde om-rolbare kringen; maer daer zijn andere, een
positos & cum illa *revolubiles* circulos; sed sunt *alii*,
elcke plaetse eygen toe komende en onbeweeghlijcke, de Gesichteynder
cuilibet loco *proprii* & *immobiles*, *Horizon*
en de Middaghkring: de welke ghy een den hemel alduys moet ontwerpen.
& *Meridianus:* quos tu in cœlo sic delineabis.

542. Waar dat ghy oock staet / rondom door upt siende siet ghy de
Ubi ubi stas, circumcirca prospectans vides
Gesicht-kring, te weten de onderlinge eynden (t'samen-palinge) des he-
Horizontem, scilicet *confinia* cœ-
mels en der aerde / of des bovensten halven hemels-kloots van den on-
li & terræ, sive *superioris* hemisphærii ab *inferio-*
dersten: maer 't middel-stip van desen Gesicht-kring is aldaer waer ghy
re: centrum vero *hujus Horizontis* est *ibi ubi*
staet; en de as-punten een den hemel/ zijn u het hoogste en laegste stip
stas; & *poli* in cœlo, sunt tibi *summum & imum* punctum
(het een/u over de kruyn staende, noemense het oppers as-punt; het ander/
(illud, tibi *verticale*, vocant *Zenith*; alterum,
zijnde diep onder d'aerde een 't tegengestelde deel des hemels / het neder
profundum sub terra in opposito cœli,
as-punt) Wit gevat hebbende/trekt wederom een Circul door de aspunten
Nadir) Hoc percepto, duc *iterum Circulum* per *polos*
des Werelts, en door 't hoogste en laegste as-punt, en die sal zijn de Middag-
Mundi, & per *zenith* ac *nadir*, eritque *Meridia-*
kring, tot de welck de Sonne geraeckt zijnde / ons de Middag maeckt.
nus, ad quem Sol delatus, nobis *Meridiem* facit.

543. 't Geene belangt den loop van 't gesternte, soo is de selve in alle
Quod attinet *cursum astrorum*, est is *omnibus*
vaste sterren eenformigh, als of se geboert wierden in een en de selve
fixis stellis uniformis, quasi vehantur *uno eodemque*

Digitized by Google

kringh: onder de welcke zijn vijf-tien van d'eerste groote (de Noordt-
orbe: inter quas sunt *quindecim primæ* magnitudinis (*Arctu-*
sterre, de Liere, de Hond-sterre, &c) van de tweede , van de derde
rus, Lyra, Sirius, &c.) *secundæ* 45, *tertiæ*
280, van de vierde, 275; van de vijfde, 216; van de seste, 49; daer-en-
, *quartæ*, *quintæ*, *sextæ*, insu-
boven zijnder noch negen donckere, en vijf mistige; alle te samen
per sunt adhuc *novem obscuræ*, & *quinque nebulosæ*; omnes *simul*
omtrent 1020 / die wy wel dooz een vry aenschouwen
præter propter 1020, quas quidem per *liberum* aspectum
in Europa konnen sien: maer dooz Verre-kijckers veel
in Europa possumus videre; sed per *Telescópia* longè
meer.
plures.

544. Sy zijn gebracht tot seeckere gestalteniſſen: hoedanige zijn de
Sunt redactæ in *certas configurationes*: cujusmodi sunt
twaelf teeckenen van den Dier-kringh, zijnde aldus beteeckent met haer
duodecim signa Zodiaci, ita insignita suis
merck-teeckens: ♈ de Ram, bestaende in 19 sterren; ♉ de Stier, in 44;
characteribus: *Aries*, constans 19 *stellis*; *Taurus*, 44;
(onder de welcke is het Seven gesternte) ♊ de Tweelingen in 31; ♋ de
(inter quas sunt *Plejades* (*Virgiliæ*) *Gemini* 31; *Cancer*
Kreeft in 28; ♌ de Leeuw in 39; ♍ de Jonghvrouw in 40; ♎ de Waa-
Leo 39; *Virgo* 40; *Libra*
ge in 15; ♏ de Scorpioen in 27; ♐ de Schutter in 32; ♑ de Steenbock
15; *Scorpio* 27; *Sagittarius* 32; *Capricornus*
in 27; ♒ de Waterman in 27; ♓ de Visschen in 33.
Aquarius 33; *Pisces* 35.

545. Buyten den Dier kring zijn de Noordtsche teeckens: de kleyne
Extra Zodiacum sunt *Borealia* signa: *minor*
Beer, van 8 sterren; den grooten Beer, van 32: de Draeck van 33:
Ursa, 8 stellarum; *major Ursa*, 32: *Draco* 33:
de Knieman van 48: de Swaen van 31: de Koninginne van 25 /&c. Onder
Hercules 48: *Cygnus* 31: *Cassiopea* 25, &c. Inter
de Zuydlijcke teeckens heeft sijnen booznaemsten lupster den Orion van
Australia signa est maximè conspicuus *Orion*
39; den grooten Hondt-ster van 18: den kleynen Hondt van 7. &c.
major Canis 18: *minor Canis*

546. Wy

Digitized by Google

546. Wy weten voorseker, dat gelijcher wys de vaste sterren / en met
Compertum habemus, sicut fixæ & cum
dese de ☉ en ☽ (Son en Maen) hare omrolling vol-endigen rondom
his & (*Sol* & *Luna*) suam *gyrationem* absolvunt *circa*
de aerde, gelijck als haer middel-stip; also de overige 5 Planeeten rond-
terram, tanquam *suum centrum*; ita *reliquos* 5 *Planetas* cir-
om de Sonne omgedraeyt worden: de welcke ☿ Mercurius in de kleynste
ca *Solem* gyrari: quem ☿ *Mercurius minimo*
loop-ring ront om gaet binnen den tijt van vier maenden; ♀ (Venus)
orbe ambit tempore *quadrimestri*; ♀ (*Venus*)
in een kring bykans 2 mael grooter, binnen negen-thien maenden:
orbe ferè *duplo majore*, novendecim mensibus: ♂
Mars in soo een wijdloopige, dat hy de aerde ook omloopt binnen ander-
Mars tam *amplo*, ut *terram* quoque circumeat *sesqui*-
half jaren; ♃ (Jupiter) noch in een veel wijdloopiger, binnen twaelf
anno; ♃ (*Jupiter*) etiam *ampliore*, *duodecim*
jaren min 2 maenden; ♄ Saturnus in de aller wijdloopighste binnen
annis, *minùs* bimense; ♄ *Saturnus amplissimo*,
negen-en-twintigh jaren en ses maenden: de welcke allegaer zijn
novem & viginti annis & *semestri*: qui omnes sunt
nu verre van d'aerde, (afaardigh), dan dicht by d'aerde (byaardigh);
jam *apogæi*, jam *perigæi*;
en schijnen ons te zijn nu recht (voorwaerts) gaende, nu te rugge gaen,
videnturque nobis jam *directi* jam *retrogra-*
de, dan stilstaende, en gelijck als metten vaste vastelijck voort-
di, jam *stationarii*, & veluti cum *fixis* *fixè* proce-
gaende.
dentes.

547. Sy gaen van gelijcken voort door den Dierkrinck, doch niet
Progrediuntur itidem per *Zodiacum*, at non
soo naeuw gelijck de Son: want sy loopen uyt van de wegh der
tam exactè ut *Sol*: nam excurrunt à *via*
Sonnen van weer zijden (noord-waerts en zuyd-waerts) meer en
Solis hinc & illinc (*boream* versus & *austrum* versus) plus &
minder.
minus.

548. Maer de Sterren-kijckers verdeelen elcken Circul
Astronomi autem dividunt *omnem Circulum*
(soo wel een kleynen als een grooten) in 360 graden;
(æque *parvum* ut *magnum*) in 360 gradus;

Digitized by Google

en van dese wederom elcke in hosque rursùs *singulos in* 60 eerste Minuten; en elck van dese in 60 tweede, &c. tot op de rum in *secunda*, &c. usque ad tiende Minuten, ofte Scrupels. *decima Minuta*, seu *Scrupula*. *prima Minuta*; & *quolibet* ho-

549. De bewegingen van der Planeten rekenende, makense de Dagh- *Motus* igitur *Planetarum calculando*, conficiunt *Ephe-* tafelen, dat is/vertekeningen na de middaegbs-uur van elcken dagh van *merides*, hoc est, *configurationes* ad *meridianam horam* singulorum dierum 't jaer/waer dat eick Planeet (Dwaelster) sal wesen/en met wat aenste- anni, *ubi* quisque *Planeta* futurus sit, & *quo adspe-* ninge (ster-schijn) op malkanderen? Want daer is onder de Planeeten, *ctu* ad invicem? Est enim *inter Planetas*, oft een t'samenvoeginge in 't selfde teyken en graat (c); ofte een gesel- aut *conjunctio* ☌, in *eodem signo & gradu* (c); *aut sexti-* de schijn ✱, een afgelegenthepdt door twee teyckens (f); ofte een *lis* ✱, distantia *per duo signa* (f); aut gevierde schijn (of vier-hoeck) □, door drie teykens (q); of een drie- *quadratus* (seu *quadratura*) □, *per tria signa* (q); aut *tri-* kantigh schijn △, door vier (r); oft een teegenstellinge ☍, door ses. (o) *gonus* △ *per quatuor* (r); aut *oppositio* ☍, *per sex.*

550. Maer voor al worden in de Dach-tafelen verteeckent de Inprimis autem *Ephemeridibus* consignantur verduysteringen van de groote heemelsche lichten; na dat men voor- *Eclipses luminarium*; postquam pene- grond heeft de oorsaeken, waer uyt sy geschieden: te weeten/dat de ver- ratum est *in causas*, *unde* fiunt: nempe, *de-* duysteringe der sonne gebeurt in de nieuwe maen, soo wanneer tusschen *liquium solis* contingere *in novilunio*, quum inter ons en de Sonne de MAEN regelrecht tusschen lopende de selve met haer *nos & Solem LUNA directè* intercurrens, *illum* suo akelijck lichaem bedekt, dat is/ons overschaduwet: maer de Maen wort *opáco* corpore *obnúbit*, hoc est, *nos inumbrat*: Luna verò *ecli-* verduystert in de volle Maen, wanneer se de Sonne tegenstelt, self ver done- *psatur* in *Plenilunio*, quando *Soli opposita*, ipsa obnubi- kert werd/aenlopende tegen de schaduwe der aerde: 't welck op dattet latur, *incurrens* in *umbram terræ*: quod ut niet alle maenden geschiede/dat maeckt de uytloopinge des Maens van- *non quotmensibus* accidat, facit *exspatiatio Lunæ* exten-

Digitized by Google

ten de ſtraete der ſonnen, dewelcke ſy noemen de duyſternis-li- tra *viam ſolis* quam vocant *Eclipti-* nie. (den Tekenkring) *cam.*

551. Het laetſte deel der Sterren-konſt iſ de uytrekeninge der Alme- *Ultima* pars *Aſtronomiæ* eſt *computus Fa-* nacken: waer toe ooch behoort de benoeminge der dagen deſ weecks *ſtorum:* quo & ſpectat *denominatio* dierum hebdomadæ van de Planeeten, ſulchs datſe genaemt worden Sondagh ☉, Maen- *à Planetis,* ut dicantur *Solis dies Lunæ* dagh ☽, Dinghsdagh ♂, Woensdagh ☿, Donderdagh ♃, Vrydagh ♀, dies *Martis dies* ♂ *Mercurii dies* ☿ *Jovis dies* ♃ *Veneris dies* Saterdagh. *Saturni dies.* ♄

552. De Maenden ſijn: de Loumaendt, Sprockelmaendt, Lentemaendt, *Menſes* ſunt: *Januarius, Februarius, Martius,* Grasmaendt, Bloeymaendt, Wiedemaendt, Hoymaendt, (de bijſde van *Aprilis, Majus, Junius, Julius* (Quinti- de Maert af) Ooghſtmaend, (de ſeſte) Herfſtmaend, Wijnmaendt, lis) *Auguſtus,* (Sextilis) *September, October,* Slacht-maendt en de Wintermaendt: aen welcker eerſte, derde, vijſde, *November* & *December:* quorum *primo, tertio, quinto,* ſeevende, achtſte, tiende, en twaelfde gegeven ſijn een-en-dertigh dagen, *ſeptimo, octávo, decimo, duodecimo,* dati ſunt 31 *dies,* aen de andere dertigh; aen de Sprockelmaendt acht-en-twintigh: al- reliquis 30; Februario 28: quam- hoe wel in een Schrickeljaer neegen-en-twintig / wanneer hem een dagh quam *Biſſextili anno* 29, cum ei *unus dies* by gegeven wordt: maer in een jaer houdende 13 nieuwe maen- intercalatur: anno verò *embolimæo* den geſchieter een byhominge van een bygedane (ſchrikkel) maend (eens fit acceſſio *addititii* menſis (em- toekomelings) dat iſ/ van de dertiende maenſchijninge. In de Room- *bolimi*) hoc eſt, *decima tertia lunationis.* In Roma- ſche Maandwijſer (daglijſt) rekent elck maend de dagen voor den 1 dag / no *Calendario* numerat *quilibet menſis* dies *ante* Calendas den 5 of den 7 dagh/ en 15 of 13 dagh van een Maend. Nonas, & Idus.

Digitized by Google

LVI.

Aerdtbeschrijvinge.
Geographia.

Geographiæ munia, 553. *Terreni globi figura & magnitudo*, 554. *Ejus latitudo & longitudo quid*, 555. *Zonæ ejus quinque*, 556. *Unde dierum & tempestatum Varietas*, 557. *Climata terræ quid*, 558. *Continentes quinque, insulæ infinitæ, Antipodes*, 559. *Populi Europæi, Asiani, Africani, Americani qui?* 560. *Montes & flumina per orbem celebriora*, 561. *Urbes præ cæteris inclytæ*, 562.

553. Op dat wy niet onkundigh en zijn onser behuysinge, dat wort te
Ut ne *ignari* simus *nostri domicilii*,
wegen gebracht, (1) door d'afmetinge van d'aerde, in 't lange en in 't bree-
efficitur per *dimensionem terræ*, in longum & la-
de; (2) door de afscheidinge (verdeilinge) der bewoonbare en onbewoon-
tum; per *disterminationem* habitabilium & inhabitabi-
bare Landschappen, (3) door de beschrijvinge, wat treflijckes hier / daer /
lium *Regionum*, per *descriptionem*, quid *egregium* hîc, illîc,
ginder voorkomt; en dat of op een aerdsche kloot; of anders op ge-
istîc obveniat; idque sive *terrestri globo*; sive aliàs
schilderde Land-tafels, (Kaerten) ofte Historische verhalin-
pictis *Geographicis tabulis*, sive *Historicis enarrationi-*
gen.
bus.

554. Dat de aerde bolrondt is / blijckt, door diense van 't Oosten tot
Terram *globosam* esse, *patet*, quia ab *Oriente* in
het Westen om en om met het gesternte omcingelt, en op de Zeen
Occidentem undique versum *sideribus ambitur*, & maribus
omzeylt word, en daer-en-boven den overdwers-gaenden (van 't Noor-
circumnavigatur, præterea que *transversim* euntibus (à *Bo-*
den na 't Zuyden toe / &c) de eene Aspunt des weereldts meer en meer
reâ versùs *Austrum*, &c.) *alter* Polus mundi magis magisque
verheeven, en d'ander daer tegen vernedert wort: waer uyt dan oock de
elevatur, & alter contrà *deprimitur*: unde &
groote

Digitized by Google

groote des aerdschen kloots grondlick gekent wordt: te weeten / over-
magnitudo terreni globi percognoscitur: nempe,
mits aen den repsenden van 't Zuyden nae 't Noorden (oste te rugge)
quia tendenti ab *Austro* in *Boream* (aut retrò)
op elcke vijfthien duytsche mijlen de Noordsche Aspunt (A) wordt ver-
singulis quindecim germanicis milliaribus *Arcticus* Polus (A) attol-
heffen / en de Zuydsche (A) wederom afhelt op een graedt: soo wint men
litur, & *Antarcticus* (A) vicissim devergit *uno gradu*: evincitur
uyt / dat de geheele bevangh (omtreck) van de aerde (de welche is van
totum ambitum terræ (qui est
360. graden) een omkring heeft van 5400. mijlen; en 't middel-door-
360. *graduum*) *circuitum* habere 5400. *milliarium*; & *diame-*
treck der aerde is van 1800. maer den halven doortreck (van de opper-
trum terræ esse 1800. sed *semidiametrum* (à *super-*
vlackte der aerde tot haer middelstip) 900.
ficie terræ ad ejus *centrum*) 900.

555. De breedte der aerde wordt geschat van den Evenaer af na de As-
Latitudo terræ æstimatur ab *Æquatore*
punten toe / van weerzijden door 90 graden: maer haer langhte van
Polos versùs, *utrinque* per 90 *gradus*: *longitudo* verò ab
't Westen tottet Oosten, door den geheelen omgangh / van 360. graden;
Occasu in *Ortum*, per *integrum* circuitum, 360. *graduum*;
het begin genomen hebbende van d'eerste Middaghs-kring, de welchese
initio sumto à *primo Meridiano*, quem
stellen op de eynden van Europa, in de Canaarische Eylanden.
constituunt ad *fines Europæ*, in *Canariis Insulis*.

556. Uytte breedte der aerden komen voort vijf aerdtsche Wereldt-
Ex *latitudine terræ* prodeunt quinque *terrestres Zo-*
streecken: daer van de middelste, leggende tusschen de Keerkring van de
næ: quarum *media*, interjacens *Tropico*
Kreeft (♋) en de Keerkring van de Steenbock (♑) wordt genoemt de hee-
Cancri (♋) & *Tropico* *Capricorni* (♑) vocatur *torri-*
te (⊙) de twee uyterste, zijnde begrepen binnen de Aspunt kringen,
da (⊙) duæ *extremæ*, comprehensæ *intra* *polares Circulos*,
(✱) de koude: namentlick / de koude Noordsche (F. s.) en de
Frigidæ: nimirum, frigida *Septentrionalis* (F. s.) &
koude in 't Zuyden (F. a.): ende dan even soo veel gema-
frigida *Australis* (F. a.): tumque *totidem* *Tempe-*
tighde, zijnde geleegen tusschen de kouden en de heete
rata, sitæ *inter* *frigidas* & torridam
van

Digitized by Google

van weer-zijden: d'eene wederom de Zuydelijcke, (T.a.) de ander de
alterutrinque: altera rursùm *Australis,* altera
Noordelijke. (T.f.)
Septentrionalis.

557. In de hittige (werelds-riem) zijn van wegen de geduurige
In æstuosa (*zonâ*) sunt propter *perpetuam*
hooghste gangh der Sonnen seer heevige hitten, en altijdt duurende
verticalitatem Solis *vehementissimi ardóres, perpetuansque*
even gelijckheydt der nacht: daer-en-tegen in de koude gewesten zijn
æquinoctium: contra in *gelidis* plagis
van wegen de geduurige zijdwaertsheyt der Sonne seer felle kouden, en
propter *continuam collateralitatem Solis vehementissima frigora,*
onder den as-punt selfs een dagh van ses maenden, en een nacht van even
subque *polo* ipso *dies sex mensium,* & *nox totidem:*
soo veel: in de getemperde landt-streecken is een aengename omwisselinge
in *temperatis tractibus* est grata *alternatio*
van 't weeder, met achter een volgende toe-en-afneeminge der dagen en
tempestatum, cum successivis *incrementis ac decrementis dierum ac*
nachten.
noctium.

558. Waer nyt ontstaen des Werelts-kloots hellingen door een tus-
Unde inoriuntur *Climata* per inter-
schen-staninge van een half-uur: want die den langhsten dagh hebben /
stitium *unius semihorii:* nam qui *longissimum* diem habent,
van twaelf uuren en een half, worden geseght te woonen onder de eerste
duodecim horarum cum dimidia, dicuntur habitare sub *primo*
nederhelligheydt van de Werelts-kloot, die van 13 uuren, onder de
Climate, qui 13 *horarum,* sub
tweede, en soo verbolgens.
secundo, & ita consequenter.

559. De Vaste Landen, door zeen van malhanderen afgeschepden zijn-
Continentes, maribus à se invicem distermina-
de (maer in de groote zee gelijck als (swemmende) worden der vijf
tæ (sed in *Oceano* velut innatantes) *quinque*
verhaelt / Europa, Asia, Africa, America, en Magellanica; daer van
recensentur, *Europa, Asia, Africa, America, Magellanica;* quarum
elcke begrijpen (bevatten) geweldigh groot en wijde landschappen, soo
singula continent *vastissimas regiones,*
wel aen de zee leggende, als Middellandtsche, midden in 't landt geleges
tum *maritimas,* tum *Mediterraneas, in meditullio* si-
ne:

Digitized by Google

me: maer rondom haer seer veel Eylanden van afgesonderde bolckeren tas: *circa so autem* plurimas *Insulas* dissociatis gentibus en spraecken: waer uyt genoegh bekent is / dat het aerdrijck over al be- & *linguis:* unde satis constat, tellúrem *undique* ha- woont wordt / en dat de een aen d'andere Teegen-voetelingen bitari, alioſque aliis *Antipodes* zijn. esse.

560. Europische inwooners (al is't dat Europa de alderkleynste EUROPÆI incolæ (tametsi *Europa* omnium minima is) zijn, de Spanjaerts met de haer aengrensende Portugeesen, de Franssen, sit) sunt; *Hispani* cum *sibi conterminis Lusitanis, Galli,* Nederlanders, Engelschen, Schotten, Yren, Deenen, Zweeden, Noor- *Belgæ, Angli, Scoti, Hiberni, Dani, Sueci, Nor-* wegen, en Lappen, aenwooners (nagebuuren) van de Ys-zee; als ook *vegi, Lapponesque,* accolæ *Glacialis maris*; item de Russen ofte Moscoviters, Littauwers, Pruyssen, Polen, Bohemen, *Russi* sive *Moscovitæ, Lithuani, Borussi, Poloni, Bohemi,* Hooghduytsers, Italianen, Sicilianen, Dalmaten, Hungaren, Seven- *Germani, Itali, Siculi, Dalmatæ, Hungari, Tran-* bergers, Griecken, Wallachen, Thraciers: Asiatische zijn de Turcken, *sylvani, Græci, Valachi, Thraces:* ASIANI sunt *Turcæ,* Arabiers, Armeniers, Persianen, Indianen, Chineesen, Scythen, nu de *Arabes, Armeniani, Persæ, Indi, Chinenses, Scythæ,* nunc Tartaren: Africaensche zijn / d'Egyptenaers, Barbaren, Abyssinen, *Tartari:* AFRICANI sunt, *Ægyptii, Barbari, Abyssini,* (witte Morianen) Mooren (swarte Morianen) Caffren, &c. Americaen- (*albi Æthiopes*) *Mauri* (*atri Æthiopes*) *Cafres, &c.* AMERICA- sche zijn / de Mexicanen, Peruvianen, Brasiljanen, &c. naeckt en onge- NI sunt, *Mexicani, Peruviani, Brasilienses, &c.* nudi & inve- kleed; de Magellaensche zijn ons noch onbekent. stes; MAGELLANICI sunt nobis *adhuc incogniti.*

561. Onder de Bergen (welckers voet (onderste deel,) langh strec- *Montium* (quorum *radices,* ju- kende top (in de hooghte uytstekende heuvelken) opperste punt, en *gum supercilium,* atque engen ingang in 't gemeen plegen waergenomen te worden) zijn de alder- *fauces* communiter solent observari) sunt *cele-* vermaerdsten in EUROPA: het Alpen-gebergte, tusschen Duytsch- *bratissimi in EUROPA; Alpes,* inter *Germa-*

land

Digitized by Google

land en Italien; de Pyreneiſche berge, tuſſchen Vranckrijck en Spanien; *niam & Italiam; Pyrenæi,* inter *Galliam & Hiſpaniam;* de Carpatus, tuſſchen Polen en Ongarien, &c. in Aſien / den bergh *Carpatus,* inter *Poloniam & Hungariam,* &c. in ASIA, *Cau-*Caucaſus, en Taurus: in Africa / den bergh Atlas, en het Maengeberghte. *caſus,* & *Taurus:* in AFRICA, *Atlas,* & *Lunæ montes.*

Maer beroemde Rivieren zijn; in Europa / de Donauw of d'Iſter Famoſa verò *Flumina* ſunt; in EUROPA, *Danubius,* ſeu *Iſter* (want hy is van een dubbelde naem) de Nepper, &c. in Aſia / de vloet In- (eſt enim *binominis*) *Boryſthenes,* &c. in ASIA, *In-*dus, Ganges, Oby, &c in Africa / de Nijl met 7 ingangen in de Zee, in de *dus, Ganges, Oby,* &c. in AFRICA, *Nilus ſeptem oſtiis* in Zee ſich ontlaſtende (inſtortende) in America / Maragnon, &c. Mare ſe *exonerans;* in AMERICA, *Maragnon,* &c.

562. Beroemde ſteden in Europa zijn / Conſtantinopel, Room, Venetien, *Inclytæ urbes* in EUROPA ſunt, *Conſtantinopolis, Roma, Venetia,* Parijs, Lisbon, Londen, Amſterdam, Praagh, Krakouw, Mo- *Lutetia Pariſiorū, Lisbona, Londinum, Amſterodámum, Praga, Cracovia, Moſ-*ſcouw, &c. in Aſia / Alepo, Bagdet (aen deſe zijde van den Phrat) Ormus, *qua,* &c. in ASIA, *Alepo, Bagdet* (cis Euphratem) *Ormus,* Goa, Cambalu, Quinſay, &c. in Africa / Alcair, Feſſa, Maroco, &c. in *Goa, Cambalu, Quinſay,* &c. in AFRICA, *Alcair, Feſſa, Maroco,* &c. in America / Mexico, Cuſco, Lima, &c. AMERICA, *Mexico, Cuſco, Lima,* &c.

LVII.

De Tijdreken-kunde / met de Geſchiedenis verhaling.

Chronologia, cum Hiſtoria.

Chronólogi *munia,* 563. *Annorum* epocha varia, 564. *Hiſtoriæ* rudimenta, 565. Hiſtoriæ Univerſalis *ſummarium,* 566. *Hiſtoria* antediluviana, 567. & diluvii, 568. *Gentium & Linguarum* diſperſio, 569. *Sodomæ* ſubverſio, 570. Moſes & Pharao, 571. *Samſon, David, Salomon,* 572. Elias, Ezechias, 573. *Nabuchodonoſor & Cy-*rus, 574. Xerxes & Alexander, 575. *Romani.* Chriſtus *naſcitur,* 576. Conſtantinus *Imperator* & Mahomed, 577. Novus orbis *repertus,* 578. *Libroſque multiplicandi ars,* Typographia, 579.

563. De Tijdtrekenaer rekent uyt / in wat voor een eeuwe des Werelts *Chronólogus* ſupputat, *quâ ætate* Mundi dit of dat gebeurt is / en hoe veel de tegenwoordige tijdt afgelegen (af) zy *hoc illudve* acciderit, & quantum præſens tempus *diſtet* van de opgank ('t begin) der dingen, of van eenig ander merckwaerdigen ab *exortu rerum,* vel quapiam alia *obſervabili* omloop (uytgang): op dat wy alſo niet onweetend zijn mogen / waer dat *periodo:* ut ita *ne neſcii* ſimus, *ubi* wyluy zijn / en wat daer voor ons geſchiet / (gedaen) is, *am* ſimus, & quid *ante nos* geſtum fuerit.

564. De

564. De Tijdtrekenings wortel, van waer 't vervolg der jaren mochte
Epocha, unde *series annorum*
gerekent wordē/hadde met recht (te rechte) even de selfde en gemeyn aen
numerentur, jure *eadem* & *commúnis* om-
alle zijn sullen/te weten/van de geschapene wereld af; maer om dat dit be-
nibus esse debuit, puta, *à condito Orbe*; sed quia *istud i-*
gin aen den meesten hoop onverspied (onbekent) is geweest/so heeft ieder
nitium plerisque *incompertum* fuit, *qualibet*
volk een ander denkwaerdig paalmerk aengenomen: en daerom so hebben
gens *alium memorabilem terminum* assumpsit: eoque
de Joden hier voormaels gerekent van haer uitgang af uit Egypten/nu van
Judæi olim supputarunt à *suo exitu* ex Ægypto, *nunc* à
de verwoestinge af van Jerusalem; de Grieken wederom van de Olympias-
desolatione Hierosolymæ; *Græci* rursùm ab *Olympia-*
spelen, (de welke Iphitus had ingestelt om geviert te worden elk vijfde jaar
dibus, quas *Iphitus* instituerat celebrari *quôque quinto anno*
insluytelik/ of 't vierde uytsluytiglik:) de Romeynen, van de gebouwde
inclusivè, aut *quarto* exclusivè:) *Romani*, à *condita*
stad Room: de Christenen, van haer geboorne Christus: de Turken, van de
urbe Româ: *Christiani*, à *nato Christo*: *Turcæ*, à
vlucht van Mahomet (sy noemen 't Arabis jaergetal) &c: Eindlik vangen de
fuga Mahumedis (vocant *Hegiræ æram*) &c. Denique auspicantur
Koningen hare jaarrekingen aen van 't begin harer Koningrijken.
Reges suas *æras* à *cæptu* suorum *Regnorum*.

565. De onervarentheyt der Ouden heeft andere geschicht-verhalingen
Ruditas Priscorum alias *Historias*
niet gehad/behalven de gene die sy malkanderen vertelden, of aen de nako-
non habuit, præter quas *sibi narrabant*, aut *po-*
melingen te kennen gaven (beduydeden) door eenige opgerechte gedenk-
steris innuebant *quibusdam erectis monu-*
teikens, (gelijk daer waren/van hier en daer gestelde (geschikte) steenen,
mentis, (ut erant, *hinc inde dispositorum lapidum*,
oft in een touw gebondene knopen &c;) alevenwel soo bequamen de saken
vel in fune *ligatorum nodorum* &c;) attamen veniebant res
niet te min in vergetenheydt, oft wierden verandert (verformt) in praat-
nihilominus *in oblivia*, aut transformabantur *in fabu-*
reden (kluchten); Ten laetsten / nae dat de letteren waaren in
las; Demùm, postquam literæ
't gebruyck gekomen (gemeen worden) / hebben sy begonnen
increbuerunt, cæperunt
de geschiede saeken te gelijck met de omstandigheden in Denckboecken
gestas res unà *cum circumstantiis* in *Commentaria*
te

Digitized by Google

te (ſtellen) / op dat niet mochte eenigh verſiert of onderſteken werck daer
inferre, nè quid *affictitii* aut *ſubditicii*
in ſluppen. (inkruypen)
irreperet.

566. Beliefft u te hooren eenigh kleyn begrijp (kort uyttreck) der
Placetne tibi audire quoddam *breviarium*
Chijdtboecken? ick ſal ſtucks-gewijſe (pluks-wijſe) eenige byſondere
Chronicorum? carptim *quædam ſingularia*
dingen verhaalen/van de voornaemſten veranderingen des menſchelijcken
memorabo, de *præcipuis mutationibus* humani
geſlachts.
generis.

567. De eerſte beginſelen ſelfs zijn ons vol rouw en droefheydt ge-
Primordia ipſa nobis *luctuoſa* fue-
weeſt / die alle menſchen een rouwbrengende, rouwverweckende, en
runt, quæ cunctis mortalibus *luctiferum*, *luctificum*, &
droevighluydende boodſchap hebben gebracht: om dat Adam met ſijn
luctiſonum nuncium tulerunt: quia *Adam* cum ſua
Eva, gemaeckt na 't evenbeeld Gods, en gheweten zijnde over de ſchep-
Eva, facti ad *imaginem Dei*, & juſſi *creatu-*
ſelen te heerſchen, het verleende (toegelatene) voorrecht hebben mis-
ris dominari, conceſſo *privilegio* ſunt *abu-*
bruyckt: ja ooch de eerſtgeboorne van Adam (den welcken ſijn naem
ſi: imò *primigenius* Adæ (cui nomen
was Cain) den grouwſamen Broeder-moorder, Abel gedoodt hebbende
fuit *Cainus*) *truculentus fratricida*, *Abele* occiſo
tot godtlooſheyt ſich heeft overgegeven met ſijn gantſch geſlacht, en nae
impietati ſe tradidit cum *ſua tota progenie*, ejus-
ſijne naevolginge dadelijck allegader.
que *imitatione* acturum *omnes*.

568. En daerom ſoo heeftet Godt berouwt / dat hy den menſchen ge-
Itaque Deus indoluit, quod hominem fe-
maeckt hadde/ en de Sondvloet over haer geſonden hebbende / heeft hyſe
ciſſet, *Cataclyſmoque* immiſſo
al te mael (ſamen) verdelght: uptgenomen Noa, behouden zijnde met de
omnes *delevit*: excepto *Noa*, ſervato cum
zijne in de Arcke, A. M. dat is, in 't jaar des Werelts Maer
ſuis in *Arca*, *A. M. hoc eſt*, anno Mundi 1657; Sed
eerſt heeft hy tot hem uptgeruckt de Godtvruchtige, onder de welcke
prius ad ſe eripuit *Pios*, inter *quos*
heeft

Digitized by Google

heeft geweest Enoch, lebendigh in den hemel overbracht (opgenomen) fuit *Enoch*, vivus *in* cœlum translatus (*susceptus*);
zijnde; de anderen der eerste eeuwen hebben wel seer langhevigh geweest, cæteri *primævi* quidem *valde longævi* fuerunt,
niet eene nochtans van haer heeft het duysentste jaer be- ne unus tamen illorum *millesimum annum* ar-
reycht. rigit.

569. Van Noachs Soonen zijn verspreydt de geslachten der volc- A *Noæ* Filiis sunt disseminatæ *familiæ gen-*
keren: van Sem, de Asiaanen; van Japhet, de Europeen; van Cham, *tium:* à *Semo*, Asiani; à *Japhéto*, Europæi; à *Chamo*,
de Africanen / en (gelijck het waerschijnlijck is) de Americanen: als Africani, & (ut *probabile* est) Americani: cum
A. M. 1757, (het hondertste jaer nae de Sondvloet,) de opbouwinge *A. M.* 1757, *centesimo* post *Diluvium*,) ædificatio
van de tooren van Babel begonnen hadde; want van daer af is gesprooten *turris Babel* cœpisset; nam *inde* orta fuit
de verwarringe der spraken, en de verstrooyinge (verspreydinge) der *confusio linguarum*, & *dispersio*
volckeren: en heeft wederom begonnen de hersamelinge der selver onder *gentium:* rursumque inchoata *recollectio* illarum *sub*
de Koningen, den welcke heeft te boven gegaen Ninus den As- *Regibus*, quibus *præcelluit* Ninus *As-*
syrier. *syrius.*

570. In de derde eeuwe daer na, is Sodoma en Gomorrha omge- *Tertio* sæculo *inde*, *Sodoma* & *Gomorrha* subver-
keert/een vyer van den hemel af neder gesonden zijnde/van wegen de seer sa est, igne *calitùs* demisso, ob *spurcis-*
vuyle onreyne (boose) lusten; maer Loth is door een wonderwerck daer *simas libidines*; sed *Loth* miraculo
uyt gerucht: de Vrou van hem haer omsiende, en in een soutpilaer veran- ereptus fuit: *Uxore* ejus *respectante*, & in *salis statuam* ver-
dert zijnde. sâ.

571. Vierhondert jaaren daer na (A.M. 2453) heeft Moses het Israë- *Quadringentis annis* pòst (A.M. 2453) Moses *Israë-*
litische volck uyt Egypten uytgevoert / door de roode Zee doorgh- *liticum* populum ex *Ægypto* eduxit, per *rubrum Mare* sicco

Digitized by Google

voets Pharao, die haer met een leger achter nae volgde/ aldaer verdron-
pede *Pharaone*, qui eos *cum exercitu* insequebatur, ibidem submer-
hen zijnde; maer de Israëliten voeden (weyden) sich van daer af in
so; *Israelita* verò pascitabant dehinc *in*
de Woestijne veertigh jaar lang met man (hemelsbroodt): en als sy om
deserto quadraginta annis *Manna*: dumque pro
't landt Canaan te verkrijgen vochten (streden), soo heeft de Son op het
terra Canaan obtinendâ pugnabant, *Sol* ad
gebedt van Josua een geheelen dagh onderganglijck gestaen.
preces Josuæ toto die *occiduus* stetit.

572. Omtrent het jaer des Wer. 2790 heeft een groote naem gehadt
Circa Ann. M. claruit
Samson, uytstekende met so een groote vermogentheyt van krachten, dat
Samson, excellens tanta *pollentiâ virium*, ut
hy met de hand een Leeuw verscheurde/ en een seer ruym (wijdbegrijpig)
manu *Leonem* discerperet, *peramplumq;*
gebouw met een pooginge (krachtsoefeninge) ter neder wierp: tot wiens
ædificium *uno nixu* convelleret: cujus
tijden Troja nae een tienjaarige belegeringe verstoort (uytgeroept) wort/
tempore *Troja* post *decennalem obsidionem* exciditur,
van wegen d'ontvoering van Helena. De naeste eeuwe daer aen/ heerscht
ob *raptum Helenæ*. Proximo seculo inde, regnat
David, de aldergodtsalighste onder de Koningen: welcken nabolght Sa-
David, *pientissimus* Regum: cui succedit *Sa-*
lomon de alderwijste der sterflijcke menschen.
lomon sapientissimus mortalium.

573. Omtrent het jaer des W. 3040 sluyt en ontsluyt de Propheet
Circa annum M. claudit & recludit Propheta
Elias den hemel door zijn gebeden, en hy wort met een vuurige wagen in
Elias cælum *suis precibus*, *igneoque curru* in
den hemel gerucht; in 't jaer des W. 3240 verwerft Ezechias drie won-
cælum rapitur; anno M. impetrat *Ezechias tria mi-*
derbare dingen: voor eerst, dat hem (nu al op sijn sterven leggende) vijftien
randa: *primò* ut ei (jamjam moribundo) *quindecim*
jaer sijns lebens toegegeven wierden: ten tweeden, dat de Son sien-
anni vitæ adjicerentur: *secundò*, ut Sol *visi-*
baerlijck rughgangigh wierde: ten derden, dat in 't leger van Sen-
biliter retrogradus fieret: *tertiò*, ut in exercitu *Sen-*
nacherib, sijn rijck doen verwoestende/ in een nacht 185000 Man-
nacheribi, ejus regnum tùm vastantis, *una nocte* 185000
nen

Digitized by Google

nen van den Engel wierden omgebracht (vermoordt.)
ab *Angelo* trucidarentur.

574. In 't jaer des W. is Nabuchodonosor van wegen sijn
Anno M. 3360 *Nabuchodonosor* ob suam
hooghmoedigheyt verwandelt worden in een woest dier, dat hy den tijt
superbiam conversus fuit *in belluam*, ut *sep-*
van 7 jaeren alleen met gras gewepdt zijnde bergen en daelen doordwael-
tennio solo *gramine* pastus *montes* vallesq; pererra-
de: in wiens Soon de Eenheerschinge der Chaldeen heeft opgehouden/en
ret: in cujus filio *Monarchia Chaldæorum* desiit,
is overgegaen tot de Persen onder Cyrus.
transiitque ad *Persas* sub *Cyro*.

575. In 't jaer des W. voert Xerxes tegens de Griecken een
Anno M. 3492 educit *Xerxes* contra *Græcos*
heyr upt/ van drie-en-twintighmaal hondert duysent mannen, en wort
exercitum, *ter & vicies centenorum millium*, &
nochtans overwonnen; maer in 't hondert en vijftighste jaer daer nae
tamen *vincitur*; sed *centesimo & quinquagesimo* anno post
gezegpaelt Alexander de Groote (een jongman van 32 jaer) over de on-
triumphat *Alexander Magnus* (juvenis 32 annorum) de *sub-*
dergebrachte Wereld, en sterft schielijk: tot wiens tijden de makinge
jugato Orbe, moriturq; *derepentè*: cujus tempore *confectura*
van 't pampier gevonden is.
chartæ reperta est.

576. Omtrent den afloop by nae van 't vierde duysenste jaer trocken
Sub decursum penè *quarti millenarii* arripiunt
de Romeynen de heerschappye des Werelds tot sich/de Koningen der aer-
Romani imperium Orbis, Regibus ter-
den van alle kanten hebbende t'onder gebracht: wiens eerste
ræ *undique edomitis*: cujus *primus*
Eenheerscher is geweest Julius Cæsar; hier nae Augustus, on-
Monarcha fuit *Julius Cæsar*; hinc *Augustus*,
der de welcke in 't jaer des Werelds Christus geboren
sub quo *anno* M. 3970 CHRISTUS nasci-
wort.
tur.

577. A. C. (in 't jaer Christi) A. C. (Anno *Christi*) 324 wordt de Keyser Constan-
fit *Imperator Constan-*
tinus een Christen/en Constantinopel getimmert hebbende/overwint hy
tinus Christianus, *Constantinopoli*; ædificata, transfert

Digitized by Google

derwaerts sijn stoel, en set (recht, stelt) het Oostersche Keyserdom op:
eò *sedem, &* constituit *Orientale Imperium:*
daer nae (in het jaar Ch. 1453) ingenomen zijnde van de Turcken, de
pòst (anno Ch. 1453) occupatum à *Turcis,*
welche Mahomet (geboozen in 't jaar Ch. 571) naevolgen.
qui *Mahumedem* (natum anno Ch. 571) sequuntur.

578. Omtrent het jaar Ch. 1300 is begonnen bekent te woozden de
Circa annum Ch. 1300 cæpit innotescere
kracht van de Zeylsteen, waer dooz dat hy sich nae toe keert nae
vis Magnetis, quâ se obvertit ad
de aspunten van de Wereldt: 't welck gelegenheydt
polos Mundi: quod ansam
heeft gegeeven om een Zee-compas te maecken: dooz wiens
dedit *Pyxidem nauticam* fabricandi: cujus
hulp de ander helfte van de aard-kloot des Werelts ondeckt/en de geheele
ope *alterum hemisphærium* Orbis detectum, totusque
Wereld tot de scheepsvaart doozganglijck gemaeckt (geopent) is: soo
Mundus navigationibus pervius factus est: ita
dat de volkeren te boozen van malkander zijnde afgesloten/en van een an-
ut gentes priùs ab invicem seclusæ, & sibi mu-
der onkundigh geweest/ de gemeenschap (meededeelinge) der nutbaar-
tuò ignoratæ, *communicationem utilita-*
heden nu al oeffenen konnen.
tum jam colere possint.

579. Waer op is gevolght in 't jaar Ch. 1442 de erbindinge der Druk-
Insequuta est *anno* Ch. 1442 inventio *Typo-*
konst, dooz welckers hulpe (toedoen) de Werelt met boeken vervult wort,
graphiæ, cujus *beneficio* Mundus *libris impletur,*
en al wat geweten kan wozden/in't licht woztgebzacht: so dat dese en
& *quicquid sciri* potest, *in lucem* protrahitur: ita ut utra-
gene konst (de Scheeps-kunde en Druck-kunde) een seer gevoeglijck (ge-
que ars (*Nautica* & *Typographica*) *accommodatissimum*
rieflijck) middel is / om het licht der wijsheydt te verbreyden, en
medium sit, ad *lumen Sapientiæ* diffundendum, &
om de gemeenschap (handel) der selver onder de Volckeren te stichten: in-
commercium ejusdem inter *Nationes* fundandum:
dien maer de Volckeren malkanderen niet geringh (kleyn) achteden: en
si modò Gentes *se invicem* non *vilipenderent:* &
waerom dat 't over al dooz seker isser wat goets en wat quaets.
cur? *ubiq;* sanè est aliquid *boni* & *mali.*

De

Digitized by Google

LVIII.

De Redenkonst.
LOGICA.

Logici *munia*, 580. *Cogitationis objectum trinum*, 581. *Examinandum Sensu, aut ratiocinatione, Testimonio*, 582. *Ratiocinationis fontes. Definitio*, 583. *Divisio rei triplex*, 584. *Sententiæ partes*, subjectum, prædicatum, copula, 585. *De cujus veritate si dubitatur, quæritur argumentum tertium*, 586. *Fitque* Syllogismus, 587. *vel Enthymema*, 588. Disputatio *quid*, *& quomodo fiat*, 589. *Methodi ratio*, 590. *Actiones Logici*, 591. *Analysis, Synthesis, & Syncrisis*, 592.

580. De Redenkonstenaer let (recht sijne gedancken) op den voort-
Logicus intendit in *pro-*
ganck der gedachten, dat hyse niet laete upt swerven, ofse terstondt
cessum cogitationum, ut eas non permittat *evagari*, aut mox
wederom op den wegh brenge (leyde): 't is een noodige konst / soo der
in viam reducat: *necessaria* ars, si
eenige! indien ghy wenscht een kort begrijp daer van te sien / soo toont
ulla! si optas *epitomen* ejus videre, præbe
u aendachtigh. (opmerckend)
te *attentum*.

581. Al wat d'overdenckinge voord voorgewoppen (want van onbe-
Quicquid *meditationi* objicitur (nam de *im-*
grepene saken konnen wy geen oberleggingen hebben) is of onbekend,
perceptis non possumus meditari) est aut *ignotum*,
(te weten / dat men niet en weet / of het sy / of watter sy / of hoe groot
(scilicet, quod nescitur, *an* sit, vel *quid* sit, vel *quantum*
het sy / of hoedanigh, of waer, &c.) of onseecker, (te weeten / daer van
sit, vel *quale*, vel *ubi*, &c.) aut *incertum*, nimirum, de quo
getwijffelt voordt / of het zy, ofte of het sy 't geene datter voord geseyde
dubitatur, *num sit*, vel num sit *id* quod *dicitur*

Digitized by Google

of gemeint te zijn/ofte of het zy so groot, sodanig, op die plaats, &c. of eind-
aut *putatur* esse, vel num *tantum*, *tale*, *ibi*, &c. aut deni-
lijk verwert (als te weten veel saken t'seffens sich voorwerpen aen ons ver-
que *confusum* (quum videlicet *multa simul* se offundunt men-
standt / en de selve oberstelpen. (overladen)
ti, eamq; obruunt.

582. De Reedenkavelaer dan alleg sich erkundigende of mette zin,
Dialecticus igitur omnia *pertentans* vel *sensu*,
indien men de saecke han hebben tegenwoordelijck; of mette reedenneer-
si res potest haberi *coràm*; vel *ratiocini-*
inge, (redenschakelinge) alsser van een dingh / ons niet klaer genoegh
natione, si rei non *clarè satis*
voorstaende (blijkende), nochtang eenig aanwijs (vertoog) voor han-
prostantis, tamen *aliqua indicia* ad-
den is: of met vreemde getuigenissen, indien men anders niet en han:
sunt: vel *alienis testimoniis*, si *aliter* nequeat:
bemoept hem de onweetbare dingen uyt te speuren (vorschen): de waar-
laborat *ignorata* (*ignorabilia*) evestigare: *verita-*
heyt oft valsheydt van twijffelhafte saken te bevinden (bemercken), en
tem aut *falsitatem dubiorum* deprehendere,
ongeordineerde dingen in order te brengen. (schicken)
indigestaque in ordinem redigere.

583. Soo wanneer hy met de vernuft het onondersoekte ondersockt,
Quando *ratione inexploratum explorat*,
soo doorsoeckt hy 't geene dat omtrent een saecke is: de Oorsaecken
perquirit *ea* quæ *circa rem* sunt: *Causas*
(als naemlick, de Eyndige/ de Voorwerpelijke/ de Stoffige/ de Werchende)
(*utputa*, Finalem, Formalem, Materialem, Efficientem)
en de Uytwerkssels: de Onderwerpselen en Byvoeghselen: de Overeen-
& *Effecta*: *Objecta* & *Adjuncta*: *Consen-*
stemmige en Tegenstemmige dingen: de Gelijklatende en Ongelijklaten-
tanea & *Dissentanea*: *Similia* & *Dissimi-*
de: de verscheidene en tegenstrevige, of rechtstrijdige: uit dese allereerst op-
lia: *Diversa* & *Adversa*, seu *Contraria*: ex his *demùm* ex-
rechtende, ofte eene nauwe uytbeeldinge (ompaalinge) of eene beschrij-
struens, aut *accuratam Definitionem*, aut *descri-*
vinge soo als'se wesen han. (hoedanighse zy)
ptionem qualemcunque.

484. Dan gaet hy voort tot Schiftingh van de saeck / zijnde twee-
Tum progreditur ad *Divisionem* rei, *bimen-*
leedigh,

Digitized by Google

leedigh, drieſeedigh, vierleedigh, &c na dat ſich de ſake boeght (ſchickt); *brem, trimembrem, quadrimembrem*, &c. prout ſe res dat;

als bp exempel: een menſch wort afgedeelt in twee deelen, in Ziel en Lichaem: het lichaem in drie deelen, in hooft, rompe en leeden; het jaer in vier deelen, in Lent, Somer, Herfſt, en Winter, &c. (op dat hy alles exempli gratiâ: *Homo* dividitur *bipartitò*, in *Animam* & *Corpus*: Corpus *tripartitò*, in *Caput*, *Truncum* & *Artus*; annus *quadripartitò*, in *Ver*, *Æſtatem*, *Autumnum*, & *Hyemem*, &c.) ut omnia mach ſien van ſtuck tot ſtuck. (deelswijs, ſtuckwijs) videat *particulatim*.

585. Maer de Schiftinge is oft eene onderſcheydinge, waer door 't een ding van 't ander wort onderſcheyden (als een geleert menſche van een ongeleerden) oft een verdeling, waer door het gehele geſchift wort in deelen (als een menſch in Lichaem en Ziele) of een afdeelinge, daer door een ſoort (ut homo in *Corpus* & *Animam*) vel gemeen weeſen (aerdt) afgedeelt wordt in byſondere aerdten (als een menſch in man en vrouw.) *Homo* in *marem* & *fœminam*.)

Diviſio verò eſt aut *Diſtinctio*, quâ *res à re* diſtinguitur (ut *doctus homo* ab *indocto*) aut *Partitio*, quâ *totum* dividitur in *partes* (ut homo in *Corpus* & *Animam*) vel *Diſtributio*, quâ *Genus* diſpeſcitur in *Species* (ut *Homo* in *marem* & *fœminam*.)

586. Upt de uytgevondene bedenckingen worden ſtellingen of ſpreuken, waer mede iets van iets nu wort bejaet, nu beneent; in der welcker quarum ieder een 3. dingen te ſamen komen/ (1) 't Onderworp (2) 't Geſegh, en (3) 't daer tuſſen komende Voegwoord, als: (1) de Redenkonſt (3) moet (2) men leeren: welcke drie ſoſe noot ſakelijck t'ſamenhangen/ dan wort der een Geloofſpreuk, zijnde een uytſpraeck van ongetwijfelde ſekerheyt.

Ex inventis cogitatibus fiunt *theſes* ſive *ſententia*, quibus *aliquid* de *aliquo* jam *affirmatur* jam *negatur*; in quarum *unaquaq; tria* concurruut: (1) *Subjectum*, (2) *Prædicatum* intervenienſque *Copula*, ut: (1) *Logica* eſt *diſcenda*; quæ *tria* ſi *neceſſariò* cohæreut, ſi *Axioma*, effatum *indubitatæ certitudinis*.

587. Maer indien iemand twijffelt, of het Geſegh van 't Onderwerp (ofte de Antwoords-termijn van de Vraeg-termijn) ten rechten bejaet of beneendt wordt / ſoo bewijſt hy 't / daer toegenoomen hebbende

Si autem quis *dubitat*, an *Prædicatum* de *Subjecto* (ſive *Terminus major* de *Minore*) *rectè* affirmetur vel negetur, probat aſſumpto

Digitized by Google

een Bewijs-termijn (als (de (1) Reden-konste is (2) te leeren, want (3)
Medio termino (ut, *Logica est discenda*, quia
sy is nut) en mackt daer uyt een schrcklijck besluyt (Sluyt reeden) door
utilis) facitque inde *Syllogismum* per
drie voor-stellingen, t'samen geschickt zijnde uyt drie driemael
tres Propositiones, constructas è *tribus ter*
versette Termijnen: van de welke d'eerste/de Antwoordstermijn, de grond
transpositis Terminis: quarum prima, *Major*, *basin*
van de redeneeringe voorstelt/ aldus: Nutbare dingen zijn te leren; de
ratiocinii proponit, sic: *Utilia sunt discenda*;
Vraegtermijn onderneemt het: de Redenkonst is nutbaer; 't Besluyt volgt:
Minor subsumit: *Logica* est *utilis*; *Conclusio* sequitur:
Soo dan de Reeden-konst is te leeren.
Ergò *Logica* est *discenda*.

588. Alsoo wordt uyt de voor uyt gestelde en toe gestaene twee voor-
Ita ex præmissis & concessis *duabus Pro-*
stellingen de derde ingebracht/ daer door d'onsekerheydt wechgenomen
positionibus tertia infertur, quâ *incertitudo* tollitur.
wordt. Ghy sult aenmercken/ dat'er somwijlen d'eene van de vooruyt
Notabis, interdum *alteram* præmissa-
gesette word verhoolen gehouden, (dat is/ niet uytdruckelijck gestelt/
rum *dissimulari*, (hoc est, non *expressè* poni,
maer alleenlick daer onder verstaen,) en dat alsoo wordt een halve sluyt-
tantùm *subintelligi*,) sicque fieri *Enthymé-*
reden, zijnde een gebreckelijck besluyt; als/ de Reden-konst is nutbaer.
ma, defectivum Syllogismum; ut, *Logica* est *utilis*.
Derhalven moet men se leeren. Of/ Nutbare dingen behoort men te
Ergò *discenda*. Vel, *Utilia* sunt *di-*
leeren. Derhalven oock de Reeden-konst,
scenda. Ergò & *Logica*.

589. Een geschil zijnde seer strijdigh en van weer-zijden reeden-
Quæstio *magnoperè controversa* & *in utramq; partem* dispu-
kaveligh/ sal geven een twist-reden: alwaer d'eene bewijs-reden in-
tabilis, dabit *disputationem*: ubi *alius* argumenta-
brenght voor de bevestigende partye/ en d'andere voor de beneenende;
tur pro *affirmativa* parte, *alius* pro *negativa*;
en den eenen lost op de bewijs-reeden en tegen-worpen van den anderen/
alterq; solvit *argumenta* & *objectiones* alterius,
tot dat de waerheydt blijckt (openbaer worde): maer een grijp-listige
donec *veritas* patescat; sed *captiosus*
Rede-

Digitized by Google

Rede-kavelaer wordt genaemt een Neus-wijse (Mugge-sifter,) de welcke
Disputator dicitur *Sophista*, qui
loosslick twistet, dat is/met een verdraeyde bewijs-reedeningh bedrieglijk
argutatur, hoc est, *detortâ* argumentatione *fallaciter*
beguychelt (beschimpt.)
illudit.

590. Maer soo wanneerder ongeordineerde, ononderscheydene, en
Quando verò *indisposita*, *indiscreta*, se-
sich verwerrelijck voorwerpende dingen behooren onderscheyden, ofte
que *confusim* *oggerentia* sunt *discernenda*, aut
ontschikte in order gebracht te worden/dan is het een Weg (Leer-) rich-
disturbata in *ordinem* redigenda, est *Methodus*,
tigheydt, hebbende drie hoogste wetten: d'eerste, dat men gae van be-
habens *tres summas leges*: *primam*, ut eatur à *no-*
kende dingen tot onbekende (dat is / van 't geheele tot de gedeelten,
tioribus ad *ignotiora* (hoc est, à *toto* ad *partes*,
hier naest tot de stuckskens, en van d'algemeene saecken tot de bysonde-
hinc ad *particulas*, & à *generalioribus* ad *specialio-*
re:) de tweede, dat alles aldus aen malkander hange, gelijck het een
ra:) *secundam*, ut omnia *sic* *cohæreant*, quomodo *ab*
van 't ander vloeyt / dat d'eene kennisse d'ander trecke (gelijck in een
invicem fluunt, ut *notio notionem* trahat (sicut in ca-
keten d'een schakel van d'ander wordt getrocken.) De derde, dat alles
tena *annulus* *ab annulo* trahitur. *Tertiam*, ut *omnia*
uytgedruckt worde met duydelijcke woorden, geen dobbelsinnigheydt
exprimantur *perspicuis* *verbis*, nihil *ambiguitatis*
in haer hebbende.
in se habentibus.

591. Een Reden-konstenaer volgens dese Regels voortgaende / is 't
Logicus secundùm *has Regulas* procedens, si
dat hy bemerkt/dat'er Drogreden in de woorden schuilen/dan so verklaert
animadvertit, *Sophismata* in verbis latitare, declarat
hy de donckere woorden / de dobbelsinnige (twyffelachtige) onderscheyt
obscuras voces, *ambiguas* distinguit,
hy/de onafgepaelde paelt hy af/ de onomschrevene omschrankt (bepaelt)
indeterminatas determinat, *indefinitas* limitat,
hy / de algemeyne beknoopt hy (treckt hy in:) indien yet wat breeder
generales restringit: si quid paulò *largiùs*
(ruymer) konde genomen worden / soo sondert (dinght) hy 't uyt met
possit sumi, *excipit* *id*, nomi-

Digitized by Google

namen / en bewijſt alles met redenen, op dat ſijn ontwerpen klaer zijn
natim, *evincitq;* omnia *rationibus*, ut *conceptus* clari
mogen: de duyſterachtige dingen machtighlijck aldus verlichtende / de
ſint: *tenebricoſa* potenter ſic dilucidans,
ondeugden de ſluytreden wederleggende / van de ongeordineerde sick op
paralogiſmos refutans *inordinata*
ſijn plaetſe ſettende. (ſchickende)
digerens.

592. Maer ſoo doorſienlijck (bemercklijck) ſijn eygen overdenckin-
Sed tam *perſpectè* *propria* cogita-
gen (peynſingen) by een voegen, is een t'ſamen-ſtel; en die van andere
ta *contexere*, eſt *Syntheſis*; *aliena*
ontzonen / (oploſſen) is een Ont-leedinge; en d'eene met d'andere verge-
retexere, *Analyſis*; *alia* cum *aliis* con-
lijcken / een Vergelijckinge; der welcker onkunde verwerthendt ver-
ferre, *Syncriſis*; quorum *inſcientia* perplexitatem fa-
oorſaeckt.
cit.

LIX.

De Gedenck-konſt.

Memoria *ad* quid *colenda*, 593. *& an per* loca *&* imagines? 594. *Tutior via per* res ipſas, *&* Methodum, 595.

593. Ook de Gedachtenis (een bewaer-plaets van onſe wetenſchap)
Etiam *Memoria* (*conditorium* noſtræ ſcientiæ)
kan geoeffent worden tot een raſſen indruck, en vaſte onthoude-
poteſt excoli ad *citam impreſſionem*, & *firmam retentio-*
niſſe, en een veerdigh wedergeven van 't geene men eenmaal wel gevat
nem, *promptamq́ue redditionem* eorum quæ ſemel *percepta*
heeft.
ſunt.

594. Want na dat men bevroedt heeft door Proef-ſtucken, dat-ſe
Poſtquam enim deprehenſum eſt *Experimentis*, illam
de kenniſſen verknocht / en door ſpoorzen (voet-ſtappen) herkent, ſoo
notiones *concatenare*, & per veſtigia *recognoſcere*,
hebben

Digitized by Google

hebben de Geheugnis-konſtenaers uytgevonden handel-grepen, te weten
Mnemonici invenerunt *machinamenta*, nempe
ſeeckere beelden, zijnde geſtelt langhs ſeeckere plaetſen / dooz welcker
certas *imagines*, diſpoſitas per certa loca, quarum
aenſchouwen te wege gebzacht wozdt/ſo wel een ſeer ſtercke inbeeldinge,
intuitu fit, tum fortiſſima *imaginatio*,
(ook by duyſterniſſe en afweeſigheydt) als een ſeer vaſte onthoudeniſ-
(etiam per *tenebras* & *abſentiam*) tum prævalida *retinen-*
ſe, en dan ook dooz herhalinge van de ſelve eene ſnelle herdenckinge tot
tia, tum etiam *reiteratione* earundem velox reminiſcentia ad
verwonderens toe.
miraculum.

595. Maer deſe plaetſelijke Geheugeniſſe wozd geloost het oordeel
Sed hæc *localis* *Memoria* creditur *judicium*
te verſwacken / zijnde het voornaemſte goedt van een Menſch;
debilitare, *præcipuum* *bonum* Hominis;
en uyt een menſch te maecken een Papegaey, een verhaelder
& *ex homine* facere *Pſittacum*, recitatorem
van 't geene der anderen is: Dies ſoude veyliger zijn de oeffeningh
aliorum: Ergò *tutior* fuerit *cultura*
van de gedenckenis / dooz een aandachtige aenſchouwinge, en wel over-
memoriæ, per *attentam* *intuitionem*, & *penſicu-*
wogene (overpeynſde) ontſcheydinge, en dickwijlige herhalinge van de
latam *dijudicationem*, *crebramque* *iterationem* re-
ſaecken ſelven / in haer eygen plaetſe en eygen gedaente: te weeten /
ipſarum, in *proprio loco* & *propria formâ*: nempe,
op de ſaken en de practijk (bewerckinge) der dingen ſich al ſuymende /
rebus & *praxi* rerum immorando,
ſoo veel het noodigh is.
quantum opus.

Digitized by Google

LX.

De Voorweet-konst.
PROGNOSTICA.

Artium divinatricum *origo*, 596. Physiognomiæ *species*, 597. Astrologi *actiones*, 598. *Vetitæ* gentiles hariolationes, 599. Magiæ infamis *genera*, 600.

596. 't Verlangen (de begeerte) om toekomende dingen van te voo-
Desiderium *futura* præsci-
ren te weeten (zijnde 't menschelijcke gemoet aengeboren) heeft uptge-
endi (humanæ menti *innatum*) adin-
vonden de Wicker-konsten, niet sonder by (onder) menginge van
venit *Divinationis artes*; non sine admistione
ydelheyt.
vanitatis.

597. Want een Gedaantkundige vermoedt (geraedt) d'aenstaende
Physiognomus conjectat *futuros*
gebeuringen van de mensch uyt de trecken des Lichaems (insonderheydt
eventus hominis *è lineamentis corporis* (speciatim
een handen-wicker uyt 't gelijnde der handen; een aensicht-(voorhoofd)
Chiromantes è lineamentis *manuum*; *Metoposcopus*
wicker uyt de trecken van 't voorhooft) een Droomwicker uyt de droo-
è lineamentis *frontis*) *Oneromantes* ex *insom-*
niis.

598. Een sterre-kracht-kundige nabeschouwende nae den Invloedt der
Astrologus inquirens *Influxum*
gesternten in de ondermaensche dingen, recht een gestalte des hemels
Astrorum *in sublunaria*, erigit *Schema cæli*
(S) op na elk gegeven tijt: daer uyt hy der Sweefsterren als dan sijn sullen-
ad *quodvis* datum tempus: è quo *Planetarum* tunc futu-
de ster-gesichten betrachtende, de gesteltenisse van 't weer, de vruchtbaer-
ros *aspectus* considerans, *constitutionem* tempestatis, *fertilita-*
heydt van 't jaarlijckse gewas (ingstocht) en diergelijcke gebeurlijcke
tem annonæ, & *similia* contingentia
dinge

Digitized by Google

dinge voorwicht: ja ook upt de gestelthеyt der gesternten (die men noemt
prædivinat: quin & è *positura siderum* (vocant
een Sterrenhoppel) omtrent d'uyre van de geboorte, beschrijft hy een
Constellationem) *sub horam nativitatis*, conscribit
Voorsegginge van des geboornen leven en doodt, gesondtheyt en siekten,
Prognosticon de nati *vita & morte, sanitate & morbis*,
gematigheydt en zeden, geluck en ongeluck.
temperamento & moribus, fortuna & infortunio.

599. By onse tijden zijn nu al veroudt (afgeschaft) de Vogelwicke-
Nostris temporibus sunt jam *antiquata* Augu-
ryen der Heydenen, alwaer de Vogelwicker ict voorwichte/upttet quette-
ria *Paganorum*, ubi *Augur* aliquid augurabatur, ex *garri-*
ren of vliegen der vogelen: en de Autaerwickerye, alwaer den Outaer-
tu aut *volatu* avium: & *Aruspicina*, ubi *Aruspex*
wicker uptten aengeschouden Outaer: en de Ingewey-wickerye, alwaer
ab *inspecta ara*: & *Exstispicium*, ubi
den Ingeweykijcker uptte welbeschouwde Ingewanten der Offerhanden:
Exstispex è *dispectis Extis Sacrificiorum*:
en de Lotwighlerye, alwaer de Lotwichlaer uptte geworpene Loten
& *Sortilegium*, ubi *Sortilegus* ex *projectis sortibus*
voorsepden: en watter van dusdanige ongeoorlofde wichelryen
varicinabantur: & quæ hujusmodi *illicita hariolationes*
meer geweest zijn.
plures fuerunt.

600. Waer is ooch verbooden de beruchte (eerlose) geheymnis-konst
Est etiam interdicta *infamis Magia*,
(Swartekonst) alwaer de Swart-konstenaer mette boose geesten toekaet-
ubi *Magus* cum *malis geniis* col-
sende (t'samenheulende): en de Doden-besweerderye, alwaer de Doden-
ludens: & *Necromantia*, ubi *Necro-*
besweerder den Duyvel onder de persoon van eenigh verstorven voor-
mantes Diabolum sub persona *alicujus demortui* evo-
pende en besweerende / verholen dingen uptvraegt; maer een wijs man
cans & adjurans, *arcana* scitatur; sed *sapienti* viro
heeft sodanigh gevaerlijcke nieuws-gierigheyt geensins van noode; alsoo
tam *periculosâ curiositate* neutiquam opus est; quia
hy door erbarentheyt van saken geleert zijnde/veele Werckingen in hare
experientiâ rerum edoctus, multos *Effectus* in suis
oorsaken kan van te voren weeten: waer van dan 't aerdige spreukjen is:
causis potest prænosse: unde illud scitulum:

Elck

Digitized by Google

Elck goeden Wijs-gierige (Medicijn-meester, Recht-geleerde, Godts-geleerde) is een Voor-zegger.
Omnis bonus Philosophus (Medicus, Juris-consultus, Theologus) Vaticinator.

LXI.

De Zeeden-konst (Wet.)
ETHICA.

Laus *Ethici studii*, 601. Vitæ beatæ *fundamentum* virtus, 602. *Virtutis* radix *in* intellectu, 603. *Vitium* quid? 604. *Vitiorum* gradus, 605. *Regiminis* sui ipsius *requisita* tria, 606. *Ethicæ* divisio summa *in* partes quinque, 607.

601. 't Voortreflijckste deel van de Wijs-gierigheydt is de Zeeden-vorminge: onderrechtende den mensch van de bestieringe sijns selfs: hoe dat hy magh leven en sterven, ongestoort van gemoedt, gesondt van lichaem, blijde van gewisse, noch hem selven lastigh, noch anderen, en sonder alle schadelijcke behoeftigheyd (onder de gunste van de Godde-lijcke kracht.)

Præcellentissima pars *Philosophiæ* est *ETHICA:* informans hominem de *moderamine sui ipsius:* quomodo queat *vivere* & *mori*, imperturbatus *animo*, sanus *corpore*, lætus *conscientiâ*, nec *sibi gravis*, nec *aliis*, & sine omni *damnosa indigentiâ* (sub *favore* Numinis.)

602. Wilt ghy ook dit weten? Ick sal 't in 't kort seggen: de Wijsheydt, Deughd, Onnoselheyd stillen (maecken gerust) en verblijden / en maechen minnelijck en loffelijck: De dwaesheydt daer-en-tegen / d'ondeught, de schuld (misdaet) ontroeren / en maken yemandt billick hatigh en lasterbaer (laeckbaer.)

Vis etiam hoc scire? *Compendio* dicam: *Sapientia, Virtus, Innocentia* tranquillant & lætificant, redduntque *amabilem* & *laudabilem: Stultitia, Vitium, Noxa* contra, perturbant, faciuntq; meritò *odibilem* & *vituperabilem.*

603. Doch al evenwel wort de yver tot de deugden ons niet ingestoten door

At verò *studium virtutum* nobis non intruditur

Digitized by Google

door bloote leeringen (gebooden:) nochte den haet der lasteren door
nudis præceptionibus: neque *odium vitiorum*
bloote verboden (verbiedingen), prijsingen en lakingen: selfs ooch
nudis *interdictionibus, laudationibus & vituperiis:* imò ne
niet door loon (prijs) en straffen: men behoort t'enemael kenniſſe daer
quidem *præmiis & pœnis:* oportet *penitùs perſpectum*
van te hebben/ hoe seer dat de deughd Gods beeldt in ons volmaeckt/ en
habere, quàm *Virtus* Dei *imaginem* in nobis perficiat,
hoe seer dat het d'ondeught vernielt (bederft, verſtoort.)
quàm *vitium* deſtruat.

604. De deughd beſtaet in middelmatigheydt; d'ondeught in over-
Virtus conſiſtit in *mediocritate*; *vitium* in *ex-*
daedt of gebreck: want de mate van 't wel-staen te buyten gaen, of daer
ceſſu vel *defectu*: nam *decórum excedere*, aut ab
van afwijcken, is immers over-treden, al-hoe-wel der zijn trappen van
illo *deficere*, eſt utiq; *transgredi*, licet ſint *gradus*
overtreedingen.
transgreſſionum.

605. Te weten/ soo wie onvroomlick doet (handelt) door onbedacht-
Nempe, ſi quis *improbè* agit *incogitan-*
heydt, dat is een misdaet; so voordachtelijk en met willens/ een quaedt
tiâ, eſt *Delictum*; ſi cogitatè & voluntariè, *Faci-*
stuck wercks: soo met blijt/ een boeven-stuck; indien groovelijck/ een
nus: ſi ſtudio, *Nequitia*; ſi enormiter, *Fla-*
schandige daedt; indien boosaerdelijck/ een schelm-stuck (overgeeven
gitium; ſi malitioſè, *Scelus*;
boosdaedt); indien om pemandt hert-seer aan te doen/ een verkeertheyt:
ſi ut alicui ægrè faciat, *Perverſitas:*
maer een verkeerden en boosen/ dien averrechts te doen gelijcke veel is,
perverſum autem & prævum, qui *perperàm* agere *ſuſq; deq; habet*,
en schaemt hem niet van sijn boosheydt; en wie een ondeugende gewoon-
non pudet malitiæ; & qui *vitioſæ conſuetu-*
te verlangs inkruppende niet tegen staet/ die sal voorden onbeterlijk, en
dini ſenſim crepenti non irreſiſtit, fiet *inemendabilis*,
hem selven bederve/ en sijn naem een onuitwisselijke schandvlek inbrande.
ſeq; ipſum perdet, & nomini *indelebilem maculam* inuret.

606. Wp aldien ghy u wilt bequamelijck regeeren; soo hebt
Tu ſi te vis *aptè regere*; habes
ghy van noden/ om van te voren te kennen (1) het maecksel (gebouw)
neceſſe, prægnoſcere *fabricam*

van

van de natuurlijcke genegenthæden, op dat ghy niet onwetende en zijt / *naturalium inclinationum*, ut non ignores, waer heenen sy u rucken, en hoe ghy hun moet volgen (te wille zijn) / of *quo* illæ te *rapiant*, & *quomodo* illis sit *obsequendum*, aut tegenstaen, op dat sy niet buyten hare palen uptloopen. (2) De voor- *resistendum*, ne *extrà limites* ruant. *Objec-* werpselen, daer toe uwe genegentheeden gedreeven worden; de welck *ta*, in quæ *tuæ propensiones* feruntur; quæ zijn: Ghy selven, de Even-naeste, Godt: (3) de aenlockselen en roehitsin- sunt: *Tu ipse*, *Proximus*, *Deus*: *invitamenta* & *irritamen-* gen, die u herwaerts en derwaerts trecken. *ta*, quæ *huc* & *illuc* trahunt.

607. 't Slot van allen sal zijn / dat ghy bevroedsaem zijt in alle dingen, *Summa summarum* erit, ut *prudens* sis *in omnibus*, die ghy opt onder handen neemt; tegens u selven behoedsaam; tegens quæ unquam occipis; erga *te ipsum Cautus*; erga den even-naesten rechtvaerdigh; tegens Godt Eerbiedigh: eyndelyck proximum *Æquus*; erga Deum *Reverens* tandem en 't goede onberispelijck, oprecht en stantvast. in bono *integer*, *sincérus* & constans.

LXIII.

Van de Voorsichtigheydt.
De Prudentia.

Prudentia summa *quænam*? 608. *Requisita* eò, 609. *Finis* actionum *qualis* præstituendus? 610. *Media* qualia *eligenda*, 611. *Mediis utendi* modus, qualis *adhibendus*, 612. Imprudenter *agentes*, 613. *Virtutis* objectum triplex, 614.

608. De Voorsichtigheydt is daer in gelegen / dat ghy niets t'eeniger *Prudentia* est *in eo* sita, ut *nihil* untijdt bedenckt, of spreeckt, of doet, te vergeefs, of t'onseecker; maer quam *cogites*, aut *loquaris*, aut *agas*, *in cassum*, aut *incertum*; alles omsichtelijck: mits schattende elck dingh na sijne waerdigheydt omnia *circumspectè*: æstimando quamlibet rem ex sua *dignitate*

('t groote

Digitized by Google

('t groote groot, 't geringe geringh) en 't goede aldus achterbolgende / (magnum *magni*, vilem *vili*) *bonaque* sic prosequendo, dat ghy 't verkrijght (achterhaelt,) en 't quade aldus vliedende dat / ghy ut *assequaris*, mala sic fugiendo ut, *ef-* 't ontvliedt.
fugias.

609. Indien ghy dit begeert / soo voorsiet over al 't eynde, siet wel om
Si hoc vis, *prospice ubique finem*, *dispice*
na de middelen, merckt (lettet) op de gelegentheydt op dat se niet ont-
media, *attende* *occasioni* ne ela-
slippe / dat is / overweeght (1) of yets te wenschen of beginnen zy?
batur, hoc est, expende an aliquid *optandum* aut *inceptandum* sit?
(2) of men 't dus of anders sal aenvaerden (aengrijpen?) (3) en wat'er
num *sic* an *secùs* sit *aggrediundum*? & quid
voor beletsel kan voorvallen / 't en zy dat men der voorkomt?
impedimenti possit obvenire, nî *praeveniatur*?

610. 't Eynde moet altoos wesen yet recht eerlijcks en nuttelijcks; en
Finis sit semper aliquid verè *honestum* & *utile*; si-
met een (soo 't kan geschieden) heugelijcks, 't welck u niet en mooge
mulque (si *potest* fieri) *jucundum*, quod non possit
berouwen, dat ghy 't hebt verkreegen: dies onthoudt u steets van scha-
pœnitére, te esse *adeptum*: ergò *abstine* semper *perni-*
delijcke dingen, altijdt laet varen d'overtollige, en als u onder veelen
ciosis, semper *supersede supervacaneis*, atque si inter plura
wordt de keur gegeven, dan treckt het goede voor 't geene beter is, het
optio datur, *praefer* bono *melius*,
betere 't geene alderbest is.
meliori *optimum*.

611. Versiet / soo veel ghy kondt / middelen / zijnde (1) sekere en on-
Provise, quantum potes, media, *certa* & *in-*
feylbare: (2) lichte om te gebruycken (want 't geene swaer is, wordt
fallibilia: *facilia* *usurpatu* (nam *difficile*,
voor onmogelijck geacht) (3) veel eer weyniger dan meer / op dat se
pro *impossibili* habetur) potiùs *pauciora* quam plura, ne-
niet ergens onder malkander sich beletten (verhinderen.)
cubi mutuò se impediant.

612. Maer na dat gy sult hebben beraemt (voorbestemt) het eynde, en
Postquam verò præstitueris *finem*, &

Digitized by Google

beteeckent de Middelen, dat ſe niet te vergeefs en zijn / ſoo bedencht dan denotaveris *Media*, ne *fruſtra* ſint, prægogita
te vooren ooch de wijſen, om de middelen recht te gebruycken: alwaer / etiam *modos*, mediis rectè *utendi:* ubi,
iſ 't dat ghy eenig beletſel dan te vooren bemercht / ſo komt'er ſi *quid præſedimenti* prægognoſcis (*præſentiſcis*) anteveni
by tijdts voor: dan ſoo begint ſnellijck, baert vooꝛt behoedſaemlijck, *tempeſtivè:* tum auſpicare *celeriter*, perge *cautim*,
en haeſt (ſpoedt) u te voltrecken dapperlijck; op dat ghy niet / of in maturaque abſolvere *ſtrenuè*; ne, vel *ab*
't begin (te raſchelijch 't werck doende) u verhaeſt / of in den loop u *initio* (præproperè agendo) te præcipites, vel *in curſu* te
ſelfs ophoudt / of voor de verkrijgingh dan 't eynde af ſtaet (van aflaet.) ipſum remoreris, vel *ante adeptionem* finis deſiſtas.

613. Iſ 't dat ghy over al aldus weet te handelen / dan ſult ghy voor- Si ubique *ſic* noris agere, *pro-*
ſichtigh zijn; en alhoewel ons (ter ſaecke dan ſlibberigheydt der din- *vidus* eris; ac tametſi nos (ob *lubricitatem* re-
gen) onſe voor- (toe-) ſicht al te metſ te loor ſtelt (miſleydt,) ſoo en rum) noſtra *circumſpectio* quandoq; *fruſtretur*,
ſal ſe doch altijdt niet konnen / gelijck als geene Uytſinnige, de welcke tamen *ſemper* non poterit, ut illos *Vecordes*, qui
begeerigh zijn na ongeoorloofde dingen; en de Baſende (ſuffers,) de appetunt *illicita*; & *Deliros*,
welcke onmogelijcke dingen by der handt nemen; en de Onbeſuyſte, de qui *impoſſibilia* ſuſcipiunt; & *Inconſideratos*,
welcke goede gelegentheden om iet te doen verſoffen; en de Gecken, die qui *opportunitatem agendi* negligunt; & *Stolidos*, qui
veel beginnen, en niet met al voldoen (volvoeren, volmaecken.) multa *occeptant*, nihil *perficiunt*.

614. Maer laet ons van de Deughden by verdeelinge, (na malkan- Sed de *Virtutibus partitò*
deren) ſpreecken / op dat ghy in 't byſonder mooght ſien / wat ghy loquamur, ut *disjunctim* videas, *quid*
ſchuldigh zijt u ſelven, den Even-naeſten, Godt. debeas *Tibi*, *Proximo*, *Deo*.

Digitized by Google

LXIII.

De Noesthеydt (Naerstigheydt.) SEDULITAS.

Homo in quibus *sibi temperare debeat?* 613. *In* Laboribus *quomodo?* 616, 617, 618. Ignavia *fugienda?* 619.

615. U selven sijt ghy schuldigh waerneeminge (opmerckingh,) dat *Tibi ipsi* debes *observationem*, hoc is/een behoedsaem en gedurige blijt tot behoudenisse van u selven; 't welk est, *cautum assiduumq; studium* pro *conservatione* tui; quod gelegen is in de matigheydt van den arbeydt, de lusten, tegenspoeden positum est in moderatione *Laborum*, *Cupiditatum*, *Adversitatum*. (wederweerdigheden.)

616. Van de arbeydt; dat ghy niet die bliedende (schouwende) tot de *Laborum*; ne hos defugiendo luyheydt u begeeft/ en 't leven aldus aenstelt, dat het noch u/ noch ande- *ignaviæ* te dedas, vitamque *sic institutas*, quomodo nec tibi, nec a- ren nuttig (te gebruycken) sy: of wederom door al te veelheydt des ar- *liis* usui sit: aut rursùm *nimietate* la- beydts de krachten niet en bzeeckt/ en u bederft, of ooch om den hals borum *vires* frangas, teque *corrumpas*, vel etiam *occi-* brenght. *das.*

617. Vliedt dese beyde uyterste dingen: nochtans meer de luyheydt Fuge hoc *utrumque extrémum:* tamen magis *Pigritiam* en traegheydt; doo; dien het lichter is te misdoen op dese sijde: Begint *& Torpórem*; quia *proclivius* est *peccare* in *hanc* partem: *Insipe* vroegh arbeydtsaem te zijn, en hout laet op, dan sal alles wel gaen (be- *maturè laboriosus esse, & desine serò, omnia salva e-* houden zijn.) *runt.*

618. Terwijl andere met haer saecken seer besigh zijn/ soo en wilt u Dum alii *suarum rerum* satagunt, tu noli tibi

Digitized by Google

selven niet ontbreecken: van geen eerlijcken arbeydt onttreckt of ont-
tibi deesse: nullos *honestos labores* detrecta aut sub-
slaet u (schouwt;) maer aenvaertse met een wackerheydt, en de begon-
terfuge; sed subi cum *alacritate*, orsos-
nene dringht (drijft / perst) naerstelijck en volherdighlick aen / (sonder
que urge sedulò & constanter, (citrà
uytvlucht (aerselinge) en op-schortinge) tot dat ghy de selve afdoet
tergiversationem & *dilationem*) donec iis *de-*
(volvoert, uytvoert.)
fungaris.

619. De Luyaerdts en Vuylicken hebben altijdt heylige- (feest-vier-)
Ignavis & *Desidibus* sunt semper *feriæ*
dagen (gelijck men tot een spreeck woordt seydt) oock op de werk-dagen
(ut *proverbio* ajunt) etiam *profestis diebus*
slenteren sy omheer: ghy daer-en-tegen weest oock in u leedigheydt
vagantur: tu contrà esto etiam *in* tuo *otio*
beesigh (gescheftigh:) dat is / terwijl ghy u verquickinge (vermaeck)
negotiosus: hoc est, dum *recreationi*
afwachtet (want het een moeden wort toegelaten onderwijlen te rusten,
vacas (nam *lasso* permittitur *interquiescere*,
maer niet te vertraagen) so en wordt niet dodderigh, maer versamelt uwe
at non *segnescere*) ne *torpeas*, sed colligas
vermoede krachtjens leefachtigh.
lassas *vireculas* vivide.

LXIV.

De Matigheydt.

TEMPERANTIA.

Ab illecebris *cavendum*, 620: *iisque* ternis, 621. Temperantia *in* victu *describitur*, 622. & Intemperantia, 623, 624. Libidines impuræ, 625, 626: & Castitas, 627. Avaritiæ *malum*, 628: & Frugalitas, 629. Ambitio, 630: & Modestia, 631. Curiositas, 632. & Sciendi *temperantia*, 633.

620. De self-liefde (eygen-liefde) is ons ingeboorен / als meede de
Philautia est nobis ingenerata, unaque
wenschingh der dingen / die ons vervrolijcken: maer men moet sich ont-
optatio eorum, quæ nos *exhilarant*: sed oportet sibi tem-
houden van de verlockingen, die onse lusten plegen aen te locken,
perare *ab* *illecebris*, quæ nostras *concupiscentias* solent *illectare*,
dat wy ingewickelt worden in saeken niet behoorende tot de ware geluk-
ut intricemur rebus impertinentibus ad *veram beati-*
salig-

Digitized by Google

saligheyt, en uytsinnig worden gemaekt door valsche goederen, en die din-
tudinem, & dementemur *fucosis bonis*, ea-
gen ten voorsten doende welcke ten tweeden moesten gedaen worden/het
que *primariò* agentes quæ *secundariò* erant agenda,
leven niet gebruycken, maer genieten: ja selfs oock niet en genieten, maer
vitâ non *utamur*, sed *fruamur*: imò ne quidem *fruamur* sed
onrustigh gemaeckt (veronrust) worden.
inquietemur.

621. Dat selve geschiet/soo wanneer wy de begeerlikheyd der wellu-
Istud fit, siquando *cupiditati* *volupta-*
sten, of goederen, of eeren, of wetenschap onmatelijck te wil zijnde, tot
tum, vel *opum*, vel *honorum*, vel *scientiæ* immoderatè *obsecundantes*, in
grouwelijcke ondeughden / tot gulsigheydt, geylheydt, gierigheydt,
tetra vitia, *helluationem*, *lasciviam*, *avaritiam*,
eersucht en nieuwsgierigheydt, verballen.
ambitionem & *curiositatem*, delabimur.

622. Ghy/weest matigh en nuchteren, en onthoudt u van overvloedig
Tu, esto *temperans* & *sobrius*, abstine à *superfluâ*
voedsel: als ghy honger hebt, dan eet; als ghy dorstigh zijt, dan drinkt/
alimoniâ: cum *esuris*, ede; cum *sitis*, bibe,
so veel tot dat ghy u bekomst hebt. Met het noen-eeten en avondtmael
quantum satis. *prandio* & *cœna*
weest ghy student, en yeder een die ghy een sittend leven leydt te vreeden:
esto tu *studiose*, & quicunque *sedentariam vitam* agis, contentus:
het na-noen-eeten en het ontbijten laet den werck-lieden, veel-eeters en
merendam & *jentaculum* relinque (*operis*) *operariis*, *edacibus* &
vraten: overmits het lichaem door al te groote versaetheydt luy en siecke
edonibus: quia corpus *nimiâ* *saturitate* pigrescit & æ-
word/maer het gemoedt wordt onbequaem tot de plichten te verrichten.
grescit, animus verò fit *inhabilis* ad *munia* obeunda.

623. Want siet eens de vreetachtige en suypachtige brassers en slockers,
Vide enim voraces & bibaces, *epulones* & *glutones*,
hoe se al vreetende het hare verquisten! en de gulsige slampampers, hoe se
quàm *vorando* sua absumunt! & *gulosos* *lurcones*, quàm
selfs dagh op dagh al suypende sich opkroppen (overvullen,) en hae-
vel *quotidiè* *potando* se ingurgitant, ac
re onversadelijcke pensen opvullende (vol stoppende) haere erf-
insaturabiles *pantices* effarciendo sua *hæ-*
goederen op-teeren: maer vol-ghesoopen (droncken) zijnde
redia decoquunt; inebriati verò
beeste-

Digitized by Google

beestelijck dullen, tieren (schreeuwen), te samen vechten, knicke-bee-
brutè bacchantur, vociferantur, manus conserunt, titu-
nen, slingeren, (kruyssen) rogchelen, t'elckens spuwen, en (met oorlof)
bant, lapsant, screant, sputant, & (cum bonâ veniâ)
pissen, vijsten, schijten, overgeven (braecken) en by na (schier) weder-
mejunt, visiunt, pedunt, vomunt, & tantùm non *resor-*
om inslocken 't geen sy uytgebraeckt hebben: fraeye luydekens! (schoon
bent quæ *evomuerunt*: belluli homun-
volcksken)
culi!

624. Wat daer-en-boven? Gelijckerwijs een scherpsinnigh gemoedt
Quid præterea? Ut *perspicax* mens
hebben die geen wijn drincken, alsoo maeckt de onsinnigheydt de be-
est *abstemiis,* sic amentia *po-*
schonckene en dronckaerds bot en rasend (want de Wijn-(Bier-)dronke-
tos & *potatores* hebetat & furiat (*Temulenti* enim
ne worden Pijpenstelders, en de Wijnsuipers geweltdoenders:) dan so quelt
fiunt *turbulenti,* & *Vinolenti* (*Vinosi*) *violenti:*) tum molestat
de dronckene 's daeghs achter aen des voorigen daeghs brassen (ver-
ebrios *postridiè* hesterna *crapula;*
buistheyt); maer de droncken-bollen plaeght (quelt) de bevinge, hooft-
Ebriosos verò divexat *tremor, ver-*
draeyinge, leeden sucht (gicht,) en andere smert-brengende sieckten, en
tigo, arthritis, & alii *dolorifici morbi,*
stooten (drijven) haer met groote pijn uyt het leeven: Siet daer de
exturbantque eos *cruciabiliter* è vita: Ecce
lieflijckheden (soetigheeden) der wellust-soekers! (wellust-plegenden.)
suavitudines voluptuantium!

625. Maer wat dan een wulpsche oningetoogenheydt? (lust-volgin-
Quid autem *libidinosa incontinentia?*
ge) sy heeft de selfde verderffenisse, maer een grooter schande; want
habet *eandem perditionem,* sed *majorem turpitudinem;* nam
geylheydt te bedrijven is beestachtigh (al-hoe-wel de beesten sich niet
lascivire est *belluinum* (quanquam *bellua* non
t'samen vermengen / 't en zy ter oorsaecke van de vrucht.) Wat schaem-
coëunt, nisi *causâ prolis.*) Quàm puden-
bare en schaemwaerdige leelickheydt is het dan / dat een overspeelder
da & pudibilis *fœditas* est igitur, quod *Adulter* (*mœ-*
een vreemd echt-bedde besmet / een hoereerder sijn eygen; een
chus) alienum *torum* polluit, *Scortator* suum;

Byssa-

Digitized by Google

Byslaper een Bysitte (bywijf) voedt; een hoeren-jager langs de hoeren-
Concubinus Pellicem alit; *Ganeo* per *lupa-*
kotten woelt; een hoer haer kuysheydt gemeen maeckt; een hoeren-
naria grassatur; *Meretrix* pudicitiam prostituit; *Le-*
waert en hoerenweerdin andere verleyden en verontreynigen: Foey de
no & *Lena* *alios* seducunt & inquinant: Vah
schand-brocken! sy zijn alle verfoeylijck en vloeckwaerdigh.
propudia! sunt omnes *detestabiles* & *exsecrandi.*

626. Maer doch niet alleen overspeelen of bloedt-schanden, verkrach-
Cæterùm non solùm *adulteria* aut *incestus*, *stu-*
tingen (schendinge) hoerderyen, en andere onwettelijcke byslapingen;
pra, *scortationes*, aliiq; illegitimi *concubitus*;
maer oock alle onkuysche geylheyt, of qualijckstaende kussingen/minne-
sed & omnis *venerea salacitas*, *indecóra* basiationes, *amatoria*
liederen, (boeksangen) schaemloose t'samenspraeck/ jae selfs vuyle ge-
cantiones, *inverecunda* collocutiones, imò *obscæna* co-
dachten/ sijn onschaemelheydt (onkuysheydt), en besoetelen 't ge-
gitationes, sunt *impudicitia*, fœdantq; *ani-*
moet.
mum.

627. Ghy zijt kuysch, tuchtigh, onbesmet, laet verre van u zijn d'on-
Tu sis *castus*, *pudicus*, *impollútus*, absit *pro-*
beschoftheyt in gebaerden/de vuyligheydt in woorden/ de dertelheydt in
cacitas in gestibus, *obscænitas* in dictis, *petulantia* in
wercken: en op dat u geen onreynigheydt en besmet (bevuylt,) soo ver-
factis: & ne te ulla *spurcities* contaminet, ex-
wachte u kuysheyt 't houwelijke leven; wilt niet uytsinnigh (dul) zijn/
spectet tua *castitas matrimonialem vitam*; ne insanias,
op de vrouwlieden heftigh (vierighlick) verslingert (verlieft, ver-
fœminas *efflictim* *depereun-*
sot) zijnde.
do.

628. Een onmatige begeerte om iet te hebben, baert de gierigheydt,
Immodica *cupido* *habendi*, gignit *Avaritiam*,
een onversaedelijck quaet; door dien een gierighaert noyt versaedt en
inexplebile malum; quia avarus *nunquam satura-*
wert van goederen, terwijl hy altijt van te voren vreest/dat hem nootdruf-
tur *opibus*, dum semper præmetuit, sibi *necessa-*
tige dingen sullen ontbreecken/en daerom door recht en onrecht pooght
ria defore, eoque per *fas* & *nefas* anni-
(tracht)

Digitized by Google

(tracht) rijck te worden: Want al is 't dat hy sijn sacken (buydels) diteseere: Nam quamvis *marsupia*
besit vol gepropt met geld, en sijn kisten met kleederen, en sijne schrijnen possideat *conferta pecuniis*, & *cistas vestimentis*, *scriniaque*
(koffers) met kleynodien, en de gewelfte (kamers) van alderhande *cimeliis*, & *cameras omnifariâ*
huysraedt, soo vreest hy niet-te-min behoeftigheydt; en alsoo erbaert *supellectile*, timet nihilominùs *egestatem*; adeoque experi-
hy mangel (gebreck) in meenighte; epndelijck nochtans worden qualik tur *inopiam* in *copia*; tandem tamen *malè*
verworvene (goederen) door verdoenlijcke erfgenamen qualijck ver- parta (bona) per *prodigos heredes* malè dila-
quist. (sy druypen qualijck door de vingeren) buntur.

629. Weest ghy suynigh, op dat ghy vliedt soo wel de vreckheydt als Esto tu *frugalis*, ut fugias æquè *tenacitatem* atque
de verquistinge: Goederen wilt niet onmatighlijck begeeren/ of anxstelik *prodigalitatem*: *Opes* ne *immoderatè* appete, aut *anxiè*
ophoopen / noch onwijslijck verachten/ofte verquisten; maer spaertse: coacerva, nec *insipienter* sperne, vel prodige; sed *comparce*:
en al wat ghy ontfanght en uytgeeft, teyckent dat in u boeck van ontfang & quicquid *accipis* & *expendis*, refer in *codicem acceptorum*
en uytgift: het sal voor u genoeghsaem rijckdom wesen/ indien ghy niet & *expensorum*: affatim *divitiarum* erit, si *non*
behoeftigh en zijt, en de spaersaemheydt selven sal u tot een schat wesen. *egeas*, *parsimoniaque ipsa* tibi *thesaurus* erit.

630. De begeerte om (andere) t'overtreffen stoockt (port) de menschen *Appetentia* *eminendi* instigat homines
aen tot eersucht, hooghmoedt (verheffinge,) opgeblasentheydt, beroe- in *ambitionem*, *elationem*, *fastum*, *jactan-*
minge; op datse/ (hun te veel aenmetende,) of heymelijck (in stilte) sich *tiam*; ut, (sibi *nimia arrogando*,) aut *tacitè* su-
verhoogaerdigen/ of in 't openbaer (voor allen) op hun selven en op perbiant, aut *propalàm* *se* &
't hare overdadelijck roem dragen (pochen,) trotselijck pralen/ onma- *sua profusè* jactent, *fastuosè* ostentent, *immo-*
tighlijck verheffen: en na Eeren en Eeren-standen onfatsoenlijck staen *dicè* tollant: *Honores*q; & *Dignitates* impotenter ambiant
(hengelen) ja stoutelijk na de lof-tuytinge van 't kanalie (kloots volk) imò *insolenter* præconia *vulgi*

tracht-

Digitized by Google

trachten / al-te-mets oock belachelijck, d'ydele roemdragers. (pochers)
affectent, quandoq; etiam *ridiculè*, vani *gloriatores*.

631. Laet de matigheydt u prijsen (aenprijsen); hebt uwe goederen
Moderatio te commendet; habe tua bona
voor u sonder pralinge, en besorght/dat ghy veel eer mooght eerwaerdig
tibi *circa ostentationem*, curaque, ut *potiùs* honorabilis
zijn als schijnen; indien u een Eer-amt, uws waerdigh / aengebooden
sis quam *videaris*; si *Honor*, te dignus, *offer-*
wordt, neemt het eerbiedelijck aen; oft indien 't u saeken niet en moogen
tur, admitte eum *reverenter*; aut si tuæ res *non fe-*
lijden, weygert het bescheydentlick.
runt, recusa *moderatè*.

632. De Begeerte om te weeten is als dan strafbaer, soo wanneer een
Aviditas sciendi est *tum culpabilis*, quum
Al-bestel, begeerigh zijnde om booven maten veel dingen te verneemen
Ardelio, avens *præter modum multa* resciscere
(te weeten te koomen,) en met navragingen niet konnende versadight
& *sciscitationum* non valens exsatia-
worden / sich in alle dingen inmenght / van alle kanten na geruchtjens
ri, se *omnibus* immiscet, undique *rumusculos*
jagende (trachtende,) en al 't geene verhoolen gehouden wordt, soecken-
captans, omniaq; quæ *celantur*, quæ-
de uyt te halen / brengende daer mede anderen en hem selven onruste
rens, elicere afferens eo *aliis* & *sibi inquie-*
aen: ja sommige heeft dese nieuwsgierigheydt daer toe aengedreeven /
tem: quin quosdam *hæc curiositas* eò impulit,
dat se door de begeerte van d'alweetenheydt hebben met den Duyvel selfs
ut appetitione *omniscientiæ* sint *cum Satana ipso*
('t is schandelijck om te seggen!) een verbondt gemaeckt.
(nefarium dictu!) pacti.

633. Ghy matight u begeerte tot de wetenschap: leert niet vele, maer
Tu tempera *desiderium scientiæ*: disce *non multa*, sed
uytgekoosen dingen: niet beuselachtige (ydele,) maer nutbare saeken;
selecta: non *futilia*: sed *utilia*;
('t is beter dat men sommige dingen niet en weet) en daer aen u niet en is
(præstat *quædam* nescire) *quodq; tua nihil in-*
gelegen, daer van laet af om nauw na te vragen: dus sult ghy en andere
terest, desine percontari: ita tibi & aliis
ruste hebben.
quies erit.

Digitized by Google

LXV.

De Dapperheydt (Manhaftigheydt.) FORTITUDO.

Ad terribilia *superandum*, 634. *opus est* Fortitudine animi, 635. *hoc est*, Magnanimitate & Patientia, 636. *Quibus opponitur* Pusillanimitas, 637: & Temeritas, 638. Discrimen *inter* Fortem, Ignavum, & Temerarium, 639. *Exhortatio ad* fiduciam *in* Deo & Virtute *locandam*, 640.

634. Daer is nu verhandelt/ hoe men sich moet wachten, op dat niet de dooy aengenaemheydt aenlockende saecken van den wegh der deugden ons verleyden: nu volght/ hoe men 't moet te wege brengen, dat niet die (saecken) ons aflepden/ die ons dooy swarigheden, gevaerlickheden, en wederwerdigheden verschricken (vervaeren.)

Fuit, quomodo *sit cavendum*, ne *jucunditate* allicientes *res* à via *Virtutum* nos seducant: sequitur, *quomodo* sit *præstandum*, ne *illa* nos abducant, quæ *difficultatibus*, *periculis*, & *adversitatibus* conterrent.

635. Hier is van nooden Kloeckheydt des gemoedts: de welcke alles overwinnen moege dooy Gelijckmatigheyt, Grootmoedigheyd, en Lijdsaemheydt.

Hic est opus *Fortitudine animi:* quæ omnia *vincat* per *Æquanimitatem*, *Magnanimitatem*, *Patientiamque.*

636. Gelijckmoedig is hy/ die hem tegen alle upthomsten (voorval) ononderscheydentlijck houdt/ dat is/ sich niet en verheft in voorspoedige saecken, noch neder sinckt (sackt) in ellendige: Grootmoedigh, die niet en werdt verslagen (verbluft) tegen schielicke (onverhoede) ongevallen, daer dooy hy siet/ dat hy en sijn voorneemen gevaer lijdt; maer

Æquanimus *est*, qui se ad *omnem* eventum *indifferenter* habet, hoc est, se non effert *prosperis* rebus, neq; subsidit *calamitosis*: *Magnanimus*, qui non *consternatur* ad *repentinos* casus, quibus videt, *se* & suum *propositum* periclitari; sed

Digitized by Google

van ſtonden aen een wegh ſoeckt/of wijſelijck die te vermijden (af te keeren,) of indien hy die ſiet onvermijdelijck te zijn / onbeſchroomdelijcken
protinùs *viam* quærit, aut *prudenter* eas *declinare*, aut ſi videt *inevitabiles*, intrepidè
dooz te breecken een Lijdtſame, de welcke het quade, 't welcke hy niet perrumpere: *Patiens*, qui *malum*, cui non
en heeft kommen ontſnappen, dapperlijck verdraeght / noch daerom van potuit *elabi*, fortiter perfert, nec propterea de
't padt des rechten afwijckende/ tot alles verhardt wordt.
tramite recti decedens, ad *omnia* occalleſcit.

637. Een kleynmoedige in 't tegendeel wordt dooz voorſpoedige din-
Puſillanimis ex adverſo *ſecundis re-*
gen opgeblaſen: in teegenſpoedige geeft hy den moedt verlooren: door
bus intumeſcit: in *adverſis* animum deſpondet: *ad*
onvermoede wordt hy geſlagen en fittert (drilt,) en weet niet waer henen
inopina percellitur & contremiſcit, & neſcit *quò*
hy ſich wenden ſal/ wijfs-gewijſe beefachtigh (ſchrickachtigh) op yeder
ſe vertat, *effœminatè* trepidus ad *quemvis*
geruys; Maer met elendigheydt (ongeluck) overſtelpt zijnde / acht
ſtrepitum; At verò *calamitate* obrutus, deputat
hy 't onverdragelijck te zijn, en alles met klachten verbullende / krijt hy
intolerabile, omniq; *querimoniis* implens, *plorat*
onbetamelijck, huylt, kermt, magert (teert) ſich door hert-ſeer upt /
indecenter, *ejulat*, *lamentatur*, *emaciat* ſe *agrimoniâ*,
en aldus dooz ſijn onverduldigheydt ſijne rampſaligheden hem verdub-
atque ſic ſuâ *impatientiâ* ærumnas ſibi *condu-*
belende beſwijckt hy (blijft onder leggen.)
plicans ſuccumbit.

638. Andere nochtans ſottelijck vermetene, bliedende het brandmerk
Alii tamen *ſtultè audaculi*, defugientes notam
van kleynmoedigheydt, laten niets ongewaeght, maer bieden (dienen)
puſillanimitatis, relinquunt *nihil inauſum*, ſed offerunt
haer ſtoutelijck aen tot hooghwichtige (ſware) verrichtingen, welcker
ſe *audacter* ad *ardua negotiâ*, quibus
ſy niet machtigh zijn/ en op hare vermetelheydt haer betrouwende/halen
impares ſunt, *temeritateque* freti, pro-
ſy haer gevaer op den hals/dewelke anders konde vermijd (ontgaen) wor-
vocant *pericula* quæ aliàs poſſent *evitari*:
den: waer door 't gebeurt/ dat ſe beſchaemt te rugge wijcken (aerſelen,)
unde fit, ut *confuſè* recedant,

nau-

Digitized by Google

naulijcks daer na kicken ofte den mondt open doen derbende.
vix postea *mutire* vel *hiscere* ausi.

639. Wat onderscheyd is'er dan tusschen een Manhaften, een Logge (Trage) en vermeetel (reuckelooſe?) Geene doet de plichten ſijns beroeps, die verlaetſe / deeſe is verhit op ander mans dingen: geene doet de ſacchen ſorghvuldighlijck, die onachtſaemlijck / deſe voorbarighlijck: geene naerſtelijck / die ſlappelijck / deſe met een lichte handt: (ſoo wat heen): geene gheruſtelijck / die ſlaapzighlijck / deſe ongeſtuymighlijck: geene niets dzalende / die alle den dzas dan dagh tot dagh uptſtellende / deſe de geſcheften van 't een op 't ander doorſwerbende: geene eyndelijck is overal kloeck (wacker,) die overal flauw (ſlap,) deſe over al wiſpelturigh; nu ſtaen blijbende / dan te rugge ſpringende, en het onderlatene hervattende.
Quid *interest* igitur inter *Fortem*, *Ignavum* (Trage) & *temerarium*? *Ille* agit *munia* ſuæ beroeps, die verlaetſe / deeſe is verhit op ander mans dingen: geene doet de ſacchen ſorghvuldighlijck, die onachtſaemlijck / deſe voorbarighlijck: geene naerſtelijck / die ſlappelijck / deſe met een lichte handt: geene gheruſtelijck / die ſlaapzighlijck / deſe ongeſtuymighlijck: geene niets dzalende / die alle den dzas dan dagh tot dagh uptſtellende / deſe de geſcheften van 't een op 't ander doorſwerbende: geene eyndelijck is overal kloeck (wacker,) die overal flauw (ſlap,) deſe over al wiſpelturigh; nu ſtaen blijbende / dan te rugge ſpringende, en het onderlatene hervattende.
ille agit *munia* ſuæ *vocationis*, *iſte* deſerit, *hic* inardeſcit *alienis*: *ille* agit res *ſollicitè*, *iſte* ſocorditer, *hic* præcipitanter: *ille* ſedulò, *iſte* remiſsè, *hic* perfunctoriè: *ille* quietè, *iſte* oſcitanter, *hic* tumultuariè: *ille* nihil cunctando, *iſte* omnia procraſtinando, *hic* negotia *deſultoriè* pervagando: *ille* denique *nullibi non* viget, *iſte nullibi non* friget, *hic* *nullibi non* variat; jam reſtitans, jam *reſultans*, interim*iſſaque* *reſumens*.

640. Ghy / indien ghy (op Godt betrouwende) ſult zijn tot eerlijcke dingen wacker (onverdrietigh,) tegen alle hinder-palen onverſaeght ſta impiger, (onverbaert) / en tegen droevige toevallen onverſlagen / dan ſult ghy (imperterritus), & ad *triſtia accidentia* infractus, over al t'eenemael gewonnen hebben.
Tu, ſi (Deo confiſus) fueris ad *honeſta* impiger, ad *obſtacula* impavidus *ubique* *perviceris*.

Digitized by Google

LXVI.

De Beleeftheydt.
HUMANITAS.

Societatis *humanæ* Leges tres, 641, 642. *Humanitatis* partes septem, 643. Modestia, 644, 645, 646. Affabilitas, 647. Candor, 648. Veracitas, 649. Urbanitas, 650, 651. Concordia, 652. Mansuetudo, 653.

641. Niemandt van ons wordt voor hem alleen gebooren / de noodsaeckelijckheydt om te samen te woonen vergeselt alle menschen door driederhande Wet; daer door yeder een verbonden wordt:
Nemo nostrûm *sibi uni* nascitur, necessitas *cohabitandi* consociat omnes *trinâ Lege*; quâ quisque obligatur:

(1) Niemandt te beseeren (verongelijcken.)
Neminem lædere.

(2) Yeder een 't zijn te geeven.
Cuique suum tribuere.

(3) Aen wien dat het oock gelegentheydt geeft daer-en-boven bevorderlijck (nut) te zijn.
Cuicui datur insuper prodesse.

642. Deese drie dingen sult ghy volbracht hebben / is 't dat ghy u sult benaerstight hebben (1) der beleeftheydt, dat ghy niemandt leedt doet, of bedroeft; (2) der rechtvaerdigheydt, dat ghy niemandt ongelijck en doet; (3) der goedertierentheydt, dat ghy weldaden bewijst (aendoet) aen wien ghy kondt.
Hæc *tria* perpetraveris, si operam dederis *humanitati*, ne quem *offendas*, aut *contristes*; *justitiæ*, ne cui injuriosè facias; *benignitati*, ut *beneficiis afficias* quem potes.

643. Tot vermijdinge der verstooringen (beleedingen) sal dienen / dat ghy teegen alle behoudt de Zeedigheydt, Gespraecksaemheyt
Evitationi *offensionum* serviet, ut erga *omnes* serves *Modestiam*, *Affabilita-*

Digitized by Google

heydt, Openhertigheyt, Beleeftheydt, (deftigheyt) Eendracht, Sachtem, *Candórem*, *Urbanitatem*, *Concordiam*, *Man-*
moedigheydt.
suetudinem.

644. Zeedigh sult ghy zijn / indien ghy sult wesen nederigh, niet laet-
Modestus eris, si fueris *humilis*, non *ar-*
dunckende (vermeeten); schaemachtigh, niet onbeschoft; vriendvaer-
rogans; *verecundus*, non *procax*; *co-*
digh, niet geemelijck (korsel) of stuursichtigh; liever stil-swijgende als
mis, non *morósus* aut *torvus*; potiùs *taciturnus* quàm
praetachtigh; liever stemmigh (eernstachtig) als beuselachtig, (want
loquax; potiùs *sevérus* quàm *frivolus*, (nam
een klapachtige beuselaer is onaengenaem / die hem niet en schouwt van
garrulus *nugator* est ingratus, qui non veretur
geschiede dingen, als van ongeschiede te kouten; en een snappert
facta *infecta* loqui; & *blatero*
snaterende oudt wijssche beuselingen; en een los-mondige keeckelaer, de
blaterans *aníles* *ineptias*; & *futilis* *locutulejus*,
hem aenbetroude geheymenissen uyt lappende (flarende;) en die t'on-
sibi concredita *arcana* effutiens; & qui *in-*
rechter tijd pleegen in de reeden te vallen. Ghy dan/waer 't niet noodigh
opportunè solent *interloqui*. Tu ergò, ubi *non necesse*
is te spreecken/daer swijght; van 't swijgen komt geen berouw.
est loqui, *tace*; silentii *nulla pœnitudo*.

645. Maer wacht u meer/ dat ghy niemandt en veracht, of dat ghy
Sed *cave* magis, ne quem *contemnas*, neve
niet yemant sonder oorsake tegenstreeft, of lastert, en smaetheyt aendoet/
cui sine causa *adverseris*, aut *convitieris*, & *contumeliam* inferas,
of moeyelickheydt (overlast) doet (maeckt/) of met vermetenheydt be-
vel *molestiam* facessas, aut cum *præsumptione*
rispt (overhaelt,) en smadelt of ragchelt, en in een quaet gerucht brengt;
carpas, & suggilles vel *traducas*, & *diffamas*;
't zy schemp-scheuten gevende in tegenwoordigheydt / of lasterende den
seu *cavillando* in *præsentia*, seu *calumniando*
afwesenden: (de lasteringen vallen weder op den lasteraer) prijst
absentem: (*calumniæ* recidunt in *calumniatorem*) lauda
spaersaemlijck, maer veel spaersaemlijcker laeckt.
parcè, sed multò *parciùs* vitupera.

646. Is 't dat ghy hebt hooren seggen, 't geene moet verhoolen
Si *inaudivisti*, quod debet abscondi
worden/

Digitized by Google

worden/ soo brenght het niet onder de luyden, wilt het liever versteecken
ne *divulga*, potiùs *abstrude*
als anderen opdringen: 't geene u niet seeckerlijck bekent is/ en beve-
quàm aliis *obtrude*: quod tibi non *certò* constat, ne *affir-*
stight noch loochent niet/ ich swijge dat ghy 't soudt staande houden
ma aut *nega*, nedum *asseveres*
oft ontkennen: daer-en-tegen indien pets kondtbaer wordt dooz 't ge-
aut *inficieris*: contrà si quid *dispalescit* rumo-
ruchte/ of dat pemandt anders verhaeldt, aenraedt, afraedt, aenmaent.
re, aut quis alius *narrat*, *suadet*, *dissuadet*, *adhortatur*,
of afmaent, wilt niet halstarrighlijck teegen strijden/ of stijffinnigh
vel *dehortatur*, ne *præfractè* repugna, aut *obstinate*
kraeckelen: want schadelijck is soo wel het mistrouwen als de lichtge-
contende: nam detrimentosa est æque *diffidentia* atque *credili-*
loovigheydt, en alle stoutigheydt om tegen te spreecken verhaet/ doch
tas, omnisq; *audacia* *contradicendi* exosa, at
sonderlijck de hartneckighеydt
præcipuè *pertinacia*.

647. Spraecksaem sult ghy zijn/ indien ghy niet verontwaerdight
Affabilis eris, si non dedigneris
om te gaen (te verkeren,) met elk goedaerdige (edel en onedel/) en indien
conversari cum *quolibet bono* (nobili & ignobili,) sique
ghy vriendelik groet al daer ghy by koomt, of voorby gaet, of u ontmoet,
amanter *salutes* quemcunque *convenis*, aut *præteris*, aut *obvium habes*,
en den groetenden beleefdelijck hergroet; den weck gaenden van u een
salutantemque *comiter* *resalutes*; discedentem à te
stuckweeghs vergeselschapt; hem die u aenspreeckt of pets vraeght/
aliquousque *comitéris*; te compellanti vel aliquid interro-
soetelijck antwoordt; ten minsten met toeknicken of afwincken:
ganti, *placidè* *respondes*; saltem *annuendo* vel *abnuendo*:
alsoo sult ghy konnen alle mans vriend wesen/ al-hoe-wel ghy niet
ita poteris omnibus *amicus* esse, etiamsi non
allen sult gemeynsaem zijn.
omnibus *familiaris*.

648. Coont u oprecht tegens yeder een/ daer mede ghy verkeeren
Exhibe te *candidum* erga quemlibet, qui cum tibi *versandum*
moet, sonder argelistigheydt en doortraptheydt (loosheyt): buyten sijn
est, citra *vafritiem* & *versutiam*: *clàm*
weeten onderwindt niet met al tot sijn nadeel: niet quaedts wilt van
illo attentes haud quicquam in ejus *fraudem*: nihil *mali* de
hem

Digitized by Google

hem lichtelijck vermoeden (arghwanen): veel minder wilt hem van
eo *facilè* *suspicare:* multò minùs eum ali-
eenigh quaedt betichten; is dattet vriendtjen yets misdaen heeft / soo en
cujus *mali insimula*; si *amiculus* quid deliquit,
vermaent, doorhaelt, berispt, en verbetert hem onder oogen sonder bitter-
mone, *perstringe*, *corripe*, & *corrige* eum coràm citra *amaró-*
heyt; weest even soo seer verbreemt van bedrogh en achterdocht als van
rem; sis *æquè* alienus à *dolo* & *suspicione* ut à
veinsinge: segt oprecht, 't geene aen de saeke is / en laet de vleyinge (flick-
simulatione: dic *candidè*, quod res est, & relinque *assen-*
floyeryen) aen de veynsaerts: Een pluymstrijker veinst oprechtigheyt met
tationes hypocritis: *Adulator* simulat *candórem*
streelen (oortuyterye) en woordt-bedriegeryen: met de mondt een vriendt
palpo & offuciis: ore *amicus*,
zijnde / met 'er daet een bedriegelijcken loerer (lagen-legger) en een argh-
re fraudulentus *insidiator* versi-
listighe (loose) deursleepen guyt (ouden schalck.)
pellisque *veterator*.

649. Besorght met vlijt / dat ghy voor waerachtigh gehouden wordt /
Accura, ut *verax* habearis,
't welck ghy sult verkrijgen / door noyt te liegen, niets yemandt aendich-
quod obtinebis, nunquam *mentiendo*, nihil cuiquam *affingen-*
tende, niet alleenlijck met woorden beloovende / niet lichtelijck swee-
do, nihil *verbotenùs* promittendo, non facilè *juran-*
rende, of indien ghy geswooren hebt / uwen eedt houdende; want een
do, vel si jurasti, *juramentum servando*; *men-*
leugenaer (en die hoogh en dier sweert / en meyneedighlijck) heeft deese
dax enim (& qui dejerat, & pejerat) habet hanc
straf van sijne meyneedigheydt / dat hy eyndelijck niet meer en wordt
pœnam perjurii, ut tandem *non* ampliùs
gelooft, noch geswooren hebbende, noch sweerende: maer de leugen-
credatur, nec *jurato*, nec *juranti*: at menda-
achtige / die de leugens leugenachtighlijck versieren (bedencken,)
ces qui mendacia mendaciter comminiscuntur,
daer hebben wy een afkeer af (verfoeyense.)
detestamur.

650. Op dat ghy heusch zijt / soo siet over al / wat u betaemt en niet
Ut *urbánus* sis, vide ubique, quid te deceat & dede-
betaemt: schickt u tot aerdigheydt (fraeyheydt) en vliedt de boersheydt:
ceat: compone te ad *elegantiam*, fuge *rusticitatem*:
onder

Digitized by Google

onder de droevigen weest droevigh: onder de vrolijcken wordt vrolijck
inter *mœstos* mœre: inter *hilares* hilaresce:
en onder de schersende verciert oock u spreecken en doen met boertige
& inter *jocantes* exorna etiam tua *dicta* & *facta* facetis
lief-spreeckentheydt (aerdigheden,) en kortswijlige jockernyen: want
leporibus, festivisque *jocis*: nam
die vrymoedige boerten (bootsen) noch selver kan voort brengen / noch
qui *liberales* *jocos* nec *ipse* potest proferre, nec
oock de jockingen der schersachtingen (boertachtigen) verdragen/die is
etiam *jocationes* *jocosorum* (jocabundorum) ferre, is
een Stuer-muyl (suer-gesicht.)
Tetricus.

651. Hier nochtans sult ghy u wachten moetwillighlijck schamper
Hîc tamen *cavebis* protervè *dicax*
(spijtigh) te zijn/ en andere met spot-reden, schemp-scheuten, en spijtige
esse, aliosque *cavillis*, *scommatibus*, & *dicte-*
woorden te tergen; ofte oock nae de wijse der hof-gecken tot alle dingen
riis lacessere; aut etiam ritu *morionum* omnibus
ongeschicktelijck te lacchen ofte onaerdelijck te schateren; veel liever
ineptè *arridére* vel *inficetè* *cachinnari*; quin potiùs
sult ghy u heuscheyt (beleeftheydt) betuygen stadigh lacchende en lief-
civilitatem contestaberis *subridendo* & blan-
lijck mees-muylende (grim-lacchende.) Een bespotter, belacht andere
dulè *renidendo*. *Derisor*, deridet alios
sottelijck: een Rabout (fielt) bedrijft leelijcklick onhuure (schandige)
stolidè: *Scurra* sordidè *scurratur*,
parten, dat is/ speelt met sijn schandbotsinge (guyterye) ofte fieltachtige
id est, agit suâ *scurrilitate* sive *scurrilibus*
boerteryen den Lacchert recht guytachtighlijck: Een spot-vogel, dien hy
facetiis *Gelasinum* verè scurriliter: *Sannio*, quem
verachtelijck houdt/ aen de selve bewijst hy versmadinge en schimp (spot-
contemptim habet, ei exhibet *despicientiam* & *ludibria*
bedrijf) met verdraeyde lippen/ of met uytgestoockene tonge/ of met de
distortis labris, aut *exsertâ* linguâ, aut di-
vingeren als een Kruys toegestelt zijnde/ of met ontblootinge van de
gitis in *Ciconiam* formatis, aut *nudatione* na-
billen/en andere soorten van geck-potsen (begeckinge.)
tium, aliisque generibus *sannarum*.

652. Op dat ghy Eendrachtigh mooght genoemt worden/ soo leeft
Ut *Concors* dicaris, vive

Digitized by Google

gerustighlick met u dis-genooten / rot-gesellen / mede-bozgers ende *tranquillè* cum convictoribus, contubernalibus, concivibus & landts-lieden : 't gheluckighe boozgangh benijdt niemandt / liever conterraneis: *fortunatos* successus *æmulare* nemini, potiùs wenscht hem geluck : gerefene wrocken laet niet verouden, op dat se niet *congratare:* subortas *simultates* ne sinas *inveterascere*, ne beranderen in haet ende vyandschap : twisten / kijven / harrewarren transeant in *odium* & *inimicitias:* contendere, altercari, jurgare, kibbelen / en in gestadige oneenighepdt te leven / is der kibbelachtigen ri, rixari, & in *jugi* discordia vivere, est *rixoso-* (knabbelaers ;) veel te klaegen en sich gestadighlijck over pemandt *rum*; quiritari & assiduè (*jugiter*) de aliquo te beklaegen / der klaegh-siecken (klaeghachtigen.) conqueri, *querulorum.*

653. Sachtmoedigh sult ghy zijn / indien ghy zijt noch korthoofdigh *Mansuetus* fueris, si fueris nec *irritabilis* noch onverbiddelijck : niet ontsteeckende tot toorn / maer de selve nec *iræxorabilis:* non *effervescens* in iram, sed eam bedwingende: 't ongelijck niet met gelijck vergeldende, maer verdragen- *cohibens:* injurias non *retalians*, sed *suffe-* de. Is 'er pemandt / die u heeft te na gedaen ? gebruycht ooghluykinge, *rens.* Estne quis, qui te *læsit* ? utere *conniventiâ*, en ghy sult hem beschaemen : is 't dat hy berouw heeft sulchs gedaen eumque *pudefacies:* si *pœnitet* id feci- te hebben / geeft hem vergiffenisse ; overziet het feyt, en schenckt se, da *veniam*, *ignosce*, & *con-* (schelt hem quijt) de schuldt ; Maer indien ghy selfs pemandt *dona culpam;* At si *ipse* aliquem hebt beleedight, soo en schaemt u niet de beleedigínghe (aenstoot) *offendisti*, ne pudeat te *offensam* te erkennen / en den beleedigden sachtmoedighlijck aen te spreecken en agnoscere, offensumque *mansuetè* affari & af te bidden / niet geveynsdelijck maer van herten : alsoo sult ghy peder deprecari, non *simulatè* sed *ex animo:* ita om- man seer aen u verplichten (verbinden.) nes oppidò tibi devinxeris.

654. Maer een gram-moedige en zijns eijgen selfs onmachtige, straks At *iracundus* & sui *impos*, illicò verhit (hevigh) wordende en gnorrende (tierende/) rasende, woedende, *excandescens* & *fremens*, *furens*, *sæviens*, drey-

Digitized by Google

dreygende, vloeckende, verbloeckingen op den hals wenschende, den *minitans, maledicens, diras imprecans,* cri-
betijgende lasterlik wederom beschuldigende, en den slaenden dullichlijk
minantem *criminosè recriminans,* & verberantem *fur-enter(iosè)*
weder slaende, wat / ep liebe / wint (voordeel doet) hp? hp ontroert
reverberans, quid, amabo, proficit? perturbat
de saecken noch meerder, en bergramt en verbittert ooch andere tot een
res magis, & exasperat exacerbatque etiam *alios* ad
beestelijcke verwoedheydt, die nauwlijcks kan bedwongen worden,
bestialem savitiam, quæ *vix* possit *reprimi,*
gelijck de moorderyen betoonen; Maer wech met soodanige doldrif-
ut *homicidia* ostendunt; Sed *apage* ejusmodi *fu-*
tigheydt (raseryen!)
rias!

655. Een wel-ghebooren (edel) ghemoedt is sijn selfs machtigh:
Generosus animus est sui *compos:*
schoon is 't dat het sich belght over onwaerdighlijck gedaene dingen / en
tametsi *indignatur* indignè factis, &
den quaedt-willigen teegen spreeckt, soo wordt'et evenwel niet weder-
malevolis *obloquitur,* tamen non *stoma-*
willigh (norrisch:) 't is wel op pemandt grolligh, maer niet vyandigh
chatur: est quidem alicui *infensus,* sed non *infe-*
(gebeeten;) 't wil lieber sachtsinnigh zijn / als grim-toonende (wreed:)
stus; mavult *mitis* esse, quàm *trux:*
goethertigh, als grousaem (fel:) alle man bevreedigen, als pemandt ter-
benignus, quàm *dirus:* omnes *pacare,* quàm ullum *irri-*
gen; en alsoo met allen eendrachtigh (eens) zijn, en tegens niemandt
tare; atq; ita cum omnibus *concordare,* & adversus neminem
tweedrachtigh (oneenigh) zijn.
discordare.

LXVII.

De Rechtvaerdigheydt.
JUSTITIA.

Justitia duplex, 656. Commutativa, 657, *Distributiva,* 658, &c.

656. De vergelde handelingen der menschen bestaen aldermeest
Societa actiones hominum consistunt *potissimùm*
in de saecken te verwisselen, en de amptен, belooningen en straffen onder
in *rebus* commutandis, & *officiis, præmiis* ac *pœnis* inter

Digitized by Google

de

de Perſoonen te verdeylen; den weerzijde is beſtierſter de Wiſſelbare *Perſonas* diſtribuendis; utrobique eſt directrix *Commutativa* en Verdeylbare GERECHTIGHEYDT, een waerneemſter & *Diſtributiva* *JUSTITIA*, obſervatrix van de behoorlijckheydt ofte gerijmtheydt tuſſchen Saeck en Saeck, ende *competentiæ* ſeu *congruentiæ* inter *Rem* & *Rem*, & Perſoon en Perſoon.

Perſonam & *Perſonam*.

657. Een Rechtvaerdige dan eyghent hem niet toe 't geene *Juſtus* igitur non vendicat ſibi quod eens anderen is / noch en gebruyckt (beſight) 't ſelve buyten ſijn weten: *alterius* eſt, nec uſurpat id *illo inſciente*: toebetrouwdt goedt 't welck d'een of d'ander hem heeft in bewaring gedepoſitum quod quiſpiam apud ſe *depo-* gegeven, verloochent (verſaeckt) hy niet / veel minder verſweert ofte achfuit, non abnegat, multò minus *abjurat* vel reterhoudt hy 't; maer geeft 't ſelve als een getrouwen Bewaer-neemer tentat; ſed reddit id ceu fidus *Depoſitarius* getrouwlijck weder: Want bedriegen (bekorten) is even ſoo ſchelmachfideliter: Nam *fraudare* eſt æquè ſceleſtigh als ſteelen: En daerom ſoo worden onder de naem van tum ac *furari* (*clepere*:) Eoque *nomine* dief-ſtal verſtaen / niet alleenlijck Kerck-roof, Land-dieverye, *furti* intelliguntur, non tantùm *Sacrilegium*, *Peculatus*, Menſchen-roof, Vee-dieverye, en dierghelijcken ſoorten van *Plagium*, *Abactus* (*abigeatus*,) ſimileſque ſpecies egroobe roofachtigheydt en diefachtigheydt; maer oock alle andere normis *rapacitatis* & *furacitatis*; ſed & quævis aliæ bedrieginghen van diefachtighe bedriegers: en moeten gheſtraft *fraudationes* furacium *fraudatorum*: puniendique worden niet alleen de aerts-(gheſwoorene-) dieven, maer ooch ſelfs ſunt non ſolùm *trifures*, verùm & ipſi kleyne diefskens, de welcke anderen ooch 't minſte heymelick ont- *furunculi*, qui aliis vel *minimum* *ſuffuran-* ſteelen. *tur*.

658. 't Geene hy leens-gewijſe heeft ontfangen / 't ſelve herlevert Quod *commodatò* accepit, *idem* reddihy / niet yets anders; en dat / ſoo veel als 't gheſchieden kan / bet, non *aliud*; & quidem, quantum fieri poteſt, buy-

Digitized by Google

buyten (sonder) schade; maer booz 't groene / dat ontleent goedt (te leen citrà damnum; sed pro eo, quod *mutuatitium* (mutuò gheghéven) is / herstelt hy wel anders, echter van een gelijcke waerdatum) est, restituit quidem *aliud*, attamen *paris* æstidighepdt.

mii.

659. Soo pemandt van u ontleent, gerijst ende leent (borght) hem: Si quis à te *mutuatur*, commoda & *mutua* ei: aldermeest uwen aen-soecker (af-vrager,) dien ghy op de aensoeckinge maximè tuo *stipulatori*, cui ad *stipula-* (af-eyschinge,) van hem (waer meede hy van u geeyscht heeft om sijn *tum* ejus (quô à te *stipulatus* begeerte, pets aengaende / in te gaen) 't een of 't ander leenbare stuck *est* aliquid,) hanc vel illam rem *mutuatitiam* toegeseght hebt: als aen den welcken ghy uyt kracht van u afgeeyschte spopondisti: quippe cui vi tuæ *stipula-* toe-segginge, waer meede ghy hem met handt en mondt op sijn begeerte *tionis*, quâ ei *stipulatâ manu* adstipulazijt bygheballen / met een soodanighen dienst verbonden zijt: voordert tus es, *hujusmodi officio* obligatus es: postula nochtans en hereyscht van hem een Hand-schrift, of pand, ofte ondertamen & *restipulare* ab eo *Chirographum*, aut *pignus*, vel *hypo-* pandt, of een ander verseeckeringhe; overmits men van weghen *thécam*, aut aliam *cautionem*; quia ob de sterffelijckheydt en de slibberige (wanckelbare) trouw der menschen *mortalitatem* & lubricam *fidem* hominum behoedsaemheydt (hoede) van doen is / terwijl-se sich door ontleningen *cautelâ* opus est, quum *mutuationibus* ('t ontleende goedt niet af betalende) meestendeels onder malhander (mutuum non ex- (*dis-*) solvendo) plurimum se mutuum vervoordeelen (verkorten, bedriegen.)

defraudent.

660. Soo haest als de schuldt van pemandt ten vollen betaelt wordt, Simulac debitum ab aliquo *persolvitur*, soo strijckt (doet) de schuldt van hem terstont uyt / indien gy-se hebt op de expunge *nomina* protinùs, si ea in rekeninge gebracht (te boeck gestelt:) en geeft hem een quijtbrief, daer mede *rationes* retuleris: tradeque ei *apocham*, quâ

Digitized by Google

ghy betuyght dat u betaelt zy/en ghy de betalinghe hebt ontfangen; ofte testeris tibi *solutum* esse, teq; *solutionem* accepisse; aut een quijtscheldinge (ontfangh-brief,) daer meede ghy getuygenisse geeft *acceptilationem*, quâ testificeris dat u voldaen zy/ op wat onder u ober-een-ghekoomene manier dat tibi *satisfactum* esse, *quocunq;* inter vos convento *modo*. het oock is.

661. Leedt-doende ig die aen hem selfs, die sich met ander mans gelde *Injurius* est *sibi ipsi*, qui se *alieno ære* (schulden) overlaedt / soo dat hy een tijdt langh d'oude schulden met obruit, ut aliquandiu versuram nieuwe af te doen / en eyndelijck synne goederen aen sijne Schuldt-heeren facere, tandemque sua bona *Creditoribus* af te staen / ofte uyt-mynderye (boel-huys) te houden ghenootsaeckt cedere, vel *auctionem facere* coga-woordt; maer ongelijck doende ig een andere, een Woeckeraer, de welcke tur; at *injuriosus* est *aliis*; *Fœnerator*, qui door woecker (woeckerlick) lebende/ en daerom woeckerye (woekeringe) *fœnerato* vivens, eoque *fœnerat-ium* (*-ionem*) pleegende/een seecker hooft-somme (aen de geene die geldt op woecker exercens, certam *sortem* (iis qui *argentum* in *fœnus* gaen soecken) op woecker uytleent: op dat hy alsoo nae gepasseerden quæritant) *fœneratur*: quò sic elapsis schuldt-termijn met sijn woeckerige rente/ of woeckerachtige penningen *fœneraliis fœnerario* reditu, seu *fœneratitiis* nummis (met een gheringhen woecker niet te vreeden zijnde) een woeckerlijcke (*fœnusculo* non contentus) *fœnebrem* gewinst doe: van haer luyden / die woecker-geldt van hem op woec- quæstum faciat: ab iis, qui *usurarium æs* ab eo *fœne-* ker genomen hebben, af-eyschende niet alleenlijk vijf, oft sesse, *rati sunt*, exigens non tantum *quincuncem*, vel *semissem*, maer oock twaelf ten hondert; Maer / soo wie een Schuldenaer arm *sed & unciariam usuram*; Sed, qui *Debitorem* pau- maeckt met Jooden-woecker (dat ig / met woecker van woecker) die ig perat *Anatocismis* (hoc est, usurâ *ex usurâ*) is est d'ondeugenste Woeckenaer.

nequissimus Usurarius.

662. Kortelijck: handelt rechtvaerdighlick, begeert niets vreemds, Breviter: age *justè*, appete nihil *alieni*,

start

staet vastelijk op uwe toeseggingen, beloften en verdragen ('t zy dat ghy sta *firmiter* tuis *promissis*, *pollicitis* & *pactis* (sive van selfs yets hebt versproocken (toegeseght) ofte met pemandt afge- *ultrò* quippiam condixisti aut cum quopiam trans- handelt / 't zy daer toe verbeeden: en op wat hoop-bedingen egisti, sive *exoratus*: & *quibuscunque* conditionibus ofte uptbeschepden het ooch zy:) nochte geeft aen pemandt aut exceptionibus:) neque da cuiquam geleegentheydt (oorsaecke) ober u beklagh te doen (u te reede *ansam* tecum expostu- te stellen.)
landi.

663. Voo verder in goederen uyt te deelen, onder-(be-) houdt van Jam in *bonis dispensandis*, serva iti- ghelijcken d'Even-ghelijckheydt: de prijslijck handelende looft dem *Æqualitatem*: *laudabiliter* agentes collau- (prijst) prijst-se aen / bevoordert-se; d'onprijslijcken berispt / da, commenda, promove; *illaudabiles* reprehende, bekijft / acht-se klepn: met de onweetentlijck en niet ghewillighlijck objurga, floccipende: *inscienter* & *haud voluntariè* misdoende hebt deerniſſe / en wijt (reeckent) de dwaelingen delinquentium misereſce, imputaque erro- (mis-slagen) van haer (toe) d'onweetentheydt, noch verwijt-se haer res eorum *imperitiæ*, nec exprobra straffelik of haeltse met een smadinge op; maer ober die/de welke upt haer *rigide* vel impropera; sed iis qui *suâ* eygen wille boosdadighe bedrijvers zijn van quaede stucken / vergramt *sponte* facinorosi *patratores* sunt malorum, succense swaerlijck (heftighlijck:) en soo pemandt door andermans ingeevinge *graviter*: & si quis *alieno* instin- (toe-stoockinge) ofte aendrijvinge misshandelt / dien en wilt niet gehçel Au vel impulsu peccat, eum non *omni-* en al ontschuldigen. *nò* excusa.

664. Op dat u een weldadige wel-doender voor sijne weldaedigheydt U te beneficus *benefactor* suâ *beneficentiâ* 't leven staende houde (baet doe, voede,) soo en laet u niet verdrieten beer, te ne pigeat met alle kracht 't selve van hem te begeeren (versoecken,) of ooch *obnixè* id ab eo *petere*, aut etiam

Digitized by Google

demoedighlijck (met vernederinge) hem te smeecken (te voet te vallen:)
de- (*sub-*) *missè* ei *supplicare*:
overmits een hoovaerdige bedelaer niets met sijn bedelen verkrijgt
quandoquidem *superbus* mendicus *nihil* emendi-
(af-bedelt;) en is 't dat hy u de bede ('t versoeck) uyt een rechtvaerdighe
cat; & si tibi petitum de *justa*
oorsaecke niet alleenlijck met een af-wenckinge half ende half weygert /
causa non tantùm *renutu* subneget,
maer oock rondt uyt af-slaet (af-seght,) soo en wilt hem niet
sed & *apertè* deneget (*neget*,) ne
meer om de ooren rasen (bal-hoorig maken:) ghedachtigh zijnde / dat
ampliùs *obtunde*: memor, quod
een overlastige (moeylijcke) eyscher haetelijck is, en niets erlangt
importunus flagitator *odiosus* sit, *nihilque* obti-
(verkrijght:) veel minder mort daer toe, ofte vloeckt (wenscht
neat: multò minùs *admurmura*, aut *male-*
hem quaedt.)
dic.

665. Is 't dat ghy selfs hebt saecken om anderen daer van wel te
Si tibi ipsi sint *res* *beneficiariæ*,
doen, de welcke ghy aen de Ghenieters van uwe weldaeden
quas *Beneficiariis* tuis
mildelijck kondt om- (uyt-) deelen: en daer smeeckelingen (smeekende)
di- (*e-*) largiaris: atque supplices
en mede-begeerders voor handen zijn / de welcke eenighe beneficien
ac competitóres adsint, qui *beneficia*
ootmoedighlijck van u te ghelijck (te samen) begheren / soo en gheeft
suppliciter competant, da
aen den waerdiger 't grooter / aen den onwaerdiger 't minder; Maer
digniori majus, *indigniori* minus; Tu
ghy selfs betoont uwe danckbaerheydt voor de weldaeden van
verò *ipse* declara tuam *gratitudinem* pro beneficiis *abs*
elck een aen u besteedt; de weldaedt erkennende, verbreydende
quovis in te collatis: benefactum *agnoscendo*, *depradi-*
(over al roemende,) vergeldende, weder ghelijck maeckende (ver-
cando, *pensando*, *redhostiendo*:
goedende:) en indien ghy met 'er daedt niet en kondt danck vergelden,
& si *facto* non liceat gratiam *referre*,
ten minsten met het ghemoedt danck weetende, ofte met woorden
saltem *animo* gratiam *habendo*, aut *verbis*
danck

Digitized by Google

danck ſeggende: Want geſchencken niet tegen-giften wederom te begratias *agendo*: Nam *munera* remunerationibus *remunera-*
ſchencken, en geſchenck-gevigh (milddadigh) te zijn / laet ſich dickwijls *ri*, & *munificum* eſſe, ſæpenumerò
niet doen. non licet.

666. Wy indien u yemandt yet milddelijck mede deelt niet (on-) gebe- Si tibi quis aliquid largitur *non roga-*
den, dan wilt het niet hartneckelijck verwerpen / op dat ghy 't niet *tus*, haut *pertinaciter* reſpue, ne
en ſchijnt te verſmaeden, en u ondanckbaerheydt voorde booz- videaris *aſpernari*, tibiq; *ingratitudo* objecte-
ghewozpen. tur.

LXVIII.

De Goedertierenheydt.

BENIGNITAS.

Beneficentia quid, 667? Gratificandi *ſtudium*, 668. Liberalitas, 669: *Ergà omnes* Placiditas, 670.

667. Niet genoegh is het voor een deugend (vroom) man / niemand Non *ſatis* eſt *frugi* viro, nemini
nadeeligh te zijn; hy ſoeckt oock vorderlijck te zijn, een *obeſſe*; quærit etiam *prodeſſe*,
wien van elck een hy kan / door bewijſinghe van om niet ghedaene cuicui poteſt, præſtatione *gratuitorum*
dienſten. officiorum.

668. Derhalven ghy / indien yemandt raedt ghebreck heeft / raedt Quare tu, ſi quis conſilio indiget, *conſu-*
hem; indien vertroo ſtinghe / vertroost hem: indien onderſtandt / *le*; ſi ſolatio, *ſolare*; ſi ſubſidio,

Digitized by Google

komt hem te bate (hulp;) indien hulp/ weest hem behulpigh; indien *subveni; si ope, opitulare;* si

verdedinge (beschut,) verdeedight hem (staet hem voor;) hem die *patrocinio, patrocinare;* ali-

pet niet en weet, is 't dat 'et u invalt/ luystert (steeckt) het in: *quid nescienti, si tibi succurrit, suggere:*

dien die op u wacht (u verbeydt,) wilt niet op-houden (toeven:) en *eum qui te opperitur, nè morator:* &

aen wien dat ghy ooch ergens mede hondt vriendschap (yet te gheval) *cuicunque ullâ re potes gratifica-*

doen, vindt u daer niet beswaert toe; aldus sult ghy ieder mans danck *ri, ne gravator; sic omnium gratiam*

behalen (verdienen:) Te willen gebeeden ofte verwacht worden, komt *demereberis:* Velle *rogari aut exspectari,* oft

een ondienstachtigen toe. *inofficiosi.*

669. Syt ghy rijck? Weest dan een lief-hebber van beschenckingen. Es *dives?* Esto igitur amator *munerationum*

en de milddadigheydt, ende daerom een oefenaer van de geschencklijcke & *munificentiæ,* ac proin exercitator *munerarii*

plicht-schuldigheydt: de welcke na de gelijckenisse van een Uyt-deelder *muneris:* qui adinstar *Mune-*

van giften, met geschenckjens andere mildighlijck te beschencken en *rarii,* munusculis alios munificè *munerari* &

met gaven te verrijcken (begiftigen,) hem voor een eere reeckent: jegens *munificare,* sibi *honori* ducat: ergà

de vrienden weest gheschenck-willigh (mild) door nieuw-jaers-giften *amicos* sis *munis* strenis

en gheschencken; jeghens de vreemdelinghen herberghsaem (gast-vry;) & *donariis;* ergà *peregrinos hospitalis;*

jegens de armen goedtgeefs (vry-geevigh:) en schoon is 't dat ghy ergà *pauperes liberalis:* atq; etiamsi

niet en zijt gelde rijck, soo en deelt nochtans mede ooch van u luttel (wey- *non sis pecuniosus,* imperri tamen etiam de *modi-*

nige,) is 't niet rijckelijck (mildelijck) al eventwel gulhartighlijck (vry- *co,* si non *largiter* at *liberali-*

geevelijck;) dan weest ooch jeghens d'ellendighen barmhertigh, haer *ter;* tum esto etiam erga *miseros misericors,* eorum

ongeluck niet belacchende (bespottende,) maer bejammerende: en *infortunium non irridendo,* sed *commiserando:* &

aldus

aldus den bedrukten meer quellinge (plage) niet toe doende, (gelijk daer sic *afflictis* afflictionem non *addendo*, (ut
doen de quel-geesten) maer beneemende (wech nemende.)
faciunt *afflictores*) sed *adimendo*.

670. Indien ghy daer-en-boven eerbiedigh, volgh-willigh en ge- Si præterea *venerabundus*, *obsequibilis* & *ob-*
volghsaem (wildadigh) zijn sult jegens de Hoogere (u meerder;) gedien- *sequiosus* fueris ergà Superiores; *officio-*
stigh ofte dienst-(wil-) vaerdigh jegens uws gelijcken; beleeft, gelinde, *sus* sive *munis* erga pares; *humanus*, *lenis*,
en bescheyden (sachtsinnigh) jegens uwe legere (minder:) dan sult ghy & *placidus* erga inferiores: pa-
u verschaffen ware vriendschap, noch en sult ooh anderen tot verachtinge rabis tibi *veras amicitias*, nec etiam aliis *contemptui*
zijn / gelijck daer pleegen de hoogh-draegende (-moedige,) opgeblasene, eris, ut solent *fastuosi*, *tumidi*,
ende smarotserts: ja ooch selfs uwe haters sult ghy u verfoenen & *parasiti*: quin & *ipsos osores* tibi conci-
(goetwilligh maecken.) liabis.

LXIX.

De Godtvruchtigheydt.

PIETAS.

671. Maer boven alles soo laet u over al voor oogen swerven de At verò *super omnia* tibi *ubiq;* obversetur
GEENE, die boven alles is / en van wiens eenige genade u en uwe *ILLE*, qui *super omnia* est, & à cujus *solius gratia* tibi tuisque
saecken segeninge, maer van sijne verbolgentheydt vloeck ende onder- rebus *benedictio*, at ab *indignatione maledictio* & *inte-*
ganck koomen konnen: Desen houdt ghy eenigh en alleen in eeren (ont- *ritus* venire possunt: *Hunc* tu unicè *reve-*
siet hem,) bemindt hem ten hooghsten / roept hem aen geduurighlijck / in *rêre*, *deama* summè, *invoca* perpetuò, in
't gheschichte van hem sondight noyt en nergens, alle 't uwe conspectu ejus *pecca* *numquam* & *nusquam*, omnia tua
betrouws

betrouwt hem vertrouwlijck (getrooſtelijck:) ende voorwaer / hy ſal u
crede illi fidenter: Næ, *ille* te
ſchoon bezaligen (zaligh maecken.)
pulchrè *beabit.*

LXX.

De Standvaſtigheydt / &c.
CONSTANTIA, &c.

Coronides *Virtutum* tres, 672: Plenitudo, 673: Sinceritas, 674: Conſtantia, 675: quas *quisquis* aliis *Virtutibus* addit, beatus *eſt*, 676.

672. Al iſ 't dat onſe volkoomenheydt (deeghelijckheydt) onvolmaeckt iſ / ghy nochtans / op dat ghy u te weeghe brenght (tuyght) een daedtvaerdigheydt van alderhande vroomigheydt, ſoo doet'er mede by tot een by ſlupt de Standtvaſtigheyd, met de Volheydt en Oprechtigheydt der Deughden.

Licet noſtra *integritas* imperfecta ſit, tu tamen, ut tibi compares *habitum* omnimodæ *probitatis*, coadde coronidem *Conſtantiam*, cum *Plenitudine* & *Sinceritate* Virtutum.

673. De volheydt verepſcht / dat ghy niet en wilt / dat u een eenighe deughd miſſe (afweſend zy,) die u ſoude vereerlijcken en volmaecken in eenigerley ſtandt ofte trap van u onderdom ofte gelegentheydt (ſtaet:) op dat u namentlyck noch jongelingh zijnde verciere: ende de Zedigheydt, de Stil-ſwijgentheyd, de gehoorſaemheydt (opmerckinge,) de raſſigheydt (gheradigheydt,) de ſuyverheydt; Jonghman zijnde / de ſchaemachtigheydt, de kuyſchheydt, de wackerheydt, de

Plenitudo requirit, ut nolis tibi *ullam* deughd miſſe (afweſend zy,) die u ſoude vereerlijcken en volmaecken in eenigerley ſtandt ofte trap van u onderdom ofte gelegentheydt (ſtaet:) op dat u namentlyck noch jongelingh zijnde verciere: ende de Zedigheydt, de Stil-ſwijgentheyd, de gehoorſaemheydt (opmerckinge,) de raſſigheydt (gheradigheydt,) de ſuyverheydt; Jonghman zijnde / de ſchaemachtigheydt, de kuyſchheydt, de wackerheydt, de

possit ullo *ſtatu* aut *gradu* tuæ *ætatis* vel *conditionis:* ut te nimirùm *Adoleſcentem* ornet *Modeſtia*, *Taciturnitas*, *auſcultatio*, *agilitas*, *mundities*; Juvenem, *verecundia*, *caſtitas*, *impigritas*, de

Digitized by Google

de dienſtvaerdigheydt (wil-dadigheyd,) de getrouwigheydt; een Man
obſequentia, *fidelitas*; Vi-
zijnde / d'arbeydſaemheydt en de voorſichtigheydt; een Oudtman
rum, *operoſitas* & *prudentia*; Se-
zijnde / d'aenſienlijkheydt (ſtatigheydt,) de wijsheydt / de te gemoedt
nem, *gravitas*, ſapientia, *proſpec-*
(voor-) ſieninge en verachtinge des doodts.
tatio & *deſpectatio* mortis.

674. D'oprechtigheydt wil/dat ghy niets en doet aenmeetens-gewijs,
Sinceritas vult, ut *nihil* agas *affectatè*,
gheveynſdelijck, tot een ſchijn en om ſeghs halven; maer alles
ſimulatè, *apparenter* & *dictis cauſa*; ſed omnia
oprechtelijck, uyt oprechtigheydt en ter goeder trouw, ſoo dat ghy oock
ſincerè, ex *vero* & *bona fide*, ut etiam
onbehoedt (onbewaert) zijt onbeſmet (onbevleckt) en onſtraffelijck:
incuſtoditus ſis *incontaminatus* & *inculpatus*:
't welck op dat het geſchiede / en ghy der volmaeckthey ſoo veel te nader
quod ut fiat, & tu *conſummationi* proximior
zijt / ſoo en weeſt geweetenhaftig; al 't geene ghy ſiet dat gedaen moet
ſis, eſto *conſcientioſus*; quidquid vides fieri *opor-*
worden (ooch 't alderminſte,) dat wacht u oyt wetens en willens na te
tere (etiam *minimum*,) cave unquam *ſciens volens* præ-
laten (t'onderlaten.)
termittas.

675. De ſtantvaſtigheydt eyſcht (begeert,) ernſtelijck / dat ghy in
Conſtantia deposcit, ut in
ſoo een voortreffelijck voornemen onverwinnelijck volſtact (volſtandigh
tam *excellenti* proposito *invictè* perſiſtas:
blijft:) 't gemoedt in het goede ſtijvelijck verſtijvende (verherdende,)
animum in *bono* obſirmatè *obſirmando*,
alwaer 't dat u yemant met ontelbare beſoecken verſorchte wanckelbaer
etiamſi te quis innumerabilibus *tentamentis* tentet *labe-*
te maecken (te verſwacken:) berept-willigher zijnde te ſterven als
factare: paratior *mori* quàm
bevuylight te worden, en u cieraedt (eere) te verlieſen: indien u noch
ſpurcari, tuumq; decus *amittere*: ſi ta-
tang yemandt beetere dinghen toondt / ſoo en wilt niet
men quis *meliora* oſtendat, noli

ſtijf-

Digitized by Google

ſtijf-(eygen-)ſinnigh, hertneckigh, en krygel zijn: 't is beter te rugge
contumax, *cervicosus*, & *pervicax* esse: est satius re-
te gaen, als quaelijck voort te gaen.
tegredi, quàm *malè progredi*.

676. Ghy ſiet dan / hoe na dat'et by u ſtaet/geluckigh te zijn/ indien
Vides itaque, quam *penes te* sit, *felicem* esse; si
ghy alſoo volherdt? Soo haeſt u dan ſeer/u in ydydom te ſtellen voor God
sic *perseveres*? Perfestina igitur te asserere *Deo*
en u ſelven! ſoo dat ghy in u eygen macht zijt / ende niet en wordt gerolt
& *tibi*! ut in *tua potestate* sis, nec volvaris
ofte geſteept nae eens anderen welgevallen: en op dat ghy u ſelven in
aut rapteris *alieno prolubio*: utque tibi in
alles wel bewuſt zijnde, ongheſchendt ende onbeſchadigt blijft/ en
omnibus *benè conscius*, *illæsus* & *indemnis* maneas,
door-gaens (achter-volghens) van vreughde op-ſpringht (huppelt)
continenterque *exultes*.
(vreughde bedrijft.)

LXXI.

De Konſten van een Reeden: en hoor eerſt de Woord-kunde
Artes *Sermonis*: primumque *Lexica*
en de Letter-(tael-)konſt.
& *Grammatica*.

Artes Sermocinatrices, 677: Lexia, 678: Grammatica, 679.

677. De tot noch toe beſchouwde dingen konnen voldaen worden
Hucusque spectata possunt peragi
ſtil-ſwijgende: maer naedemael wy tot geſelligheydt ghemaeckt zijn /
silendo: sed quia ad *socialitatem* facti sumus,
ende noodig is ſpraecke te houden, ſoo oeffent men oock de Redeneer-
opusque est *sermocinari*. coluntur etiam *Sermocinatrices*
konſten (aenhanghſels van de Wijsheydt-kunde:) de Woorden-ſchatten
artes (appendicula Philosophiæ:) *Lexica*

Digitized by Google

en

en de Letter-konſt; de Redenrijck-kunde en Redeneer-konſt; de Dicht- & *Grammatica*; *Rhetorica* & *Oratoria*; *Poë-*konſt en de Sang-konſt.
ſis & *Muſica*.

678. De Woordt-boecken zijn vindt-ſchriften (régiſters) van de *Lexica* ſunt *repertoria* vo-woozden: welckers oorſprongh ſchijnt te weſen van de Woord-rollen, cum: quorum *exorſus* videtur eſſe à *Vocabulariis*, alwaer de woozden by elckander ghedzaeghen wozden op alderhande ubi vocabula congeruntur *quovis* manier: hier van daen is men gekoomen tot volkoomener Woorden-modo: hinc ventum ad *pleniora Dictio-*ſchatten, alwaer-ſe geſchickt wozden naé de orden van 't A, B: de welcke, *naria*, ubi digeruntur *ordine Alphabetico: qua*, indien-ſe een achter-een-volgende order houden tot een raſſe (ſnelle) ſi *continuum ordinem* ſervant ad *celerem* vindinge / ſoo en ſult ghy-ſe noemen Bereydt-vaerdige vindtſchriften; inventionem, dices *Promptuaria*; indien-ſe de t'ſamen-gheſtelde woozden herleyden tot de enckelen, en ſi *compoſitas* voces reducunt ad *ſimplices*, & de afgeleyde (de ſpruytlingen) tot d'eerſtlingen (oorſpronclijcken,) met *derivatas* ad *primitivas*, cum haer upt-(voor-) geſochte oorſpronclijckheydt, ſoo ſult ghy-ſe noemen eruta *originatione*, vocabis Woord-boecken: van de welcke peder een ſoo veel te konſtiger ſal zijn / *Lexica*: quorum quodque tantò *fabrius* erit, hoe veelder [1] een voller verſamelingh van woozden daer in zijn ſal / quanto *plenior collectio* vocabulorum in eo fuerit, ſoo dat ghy vindt al wat ghy ſoecht: [2] een richt-keuriger ſtellinghe, ut reperias *quicquid* quæris: *amuſſitatior collocatio*, ſoo dat ghy elck op ſijn plaets mooght vinden: en ut quodque *ſuo loco* reperias: & [3] een klaer-ſchijn-*diluci-*lijcker uytleggínge, ſoo dat-ſe aen den leeſende van ſelfs klaer-ſchijnigh *dior explicatio*, ut legenti *ultrò* eluceſcant-(licht en klaer) wozden.
(*diluceſcant.*)

679. De Letter-kundighe ober-lepdt (ober-dencht/) hoe dat van *Grammaticus* commeditatur, quomodo ex de Letteren recht gemaecht wozden de Letter-greepen, upt de Letter- *Literis* rectè fiant *Syllaba*, è Syl-greepen/

Digitized by Google

grepen de Woorden, upt de by-een-gevoegde woorden de Spreeck-wijsen
labis *Voces*, è *conjunctis* vocibus *Phrases*
en Spreucken, en upt dese de volkomene spreucken en des reedens volle
& *Sententiæ*, & ex his *Periodi* sermonisque *con-*
t'samen-voeginge; daer na / op dat 'er niet begaen en worden
textus; tum postea, nè admittantur
Ontaligheden (tael-woestheydt) of Ondege woordt-voeginhen (wan-
Barbarismi aut *Solœcismi*
spraecke) nae de tael-eygenschap van eenigerhand Sprake; ten laetsten /
juxta *idiotismos* cujuscunque *Linguæ*; demùm,
de Regel-matigheydt (even-redenheydt) en Onregel-matigheydt, ter-
Analogiam & *Anomaliam*,
wijl sommige woorden na de regels, andere uytregeligh gevormt worden:
quia quædam *regulariter*, alia *irregulariter* formantur.
Doo hebt ghy een kort begrijp van de Tael-konst; 't geheele begrijp
Habes *breviarium* Grammaticæ; *Systema*
(t'samen-stel) staet op sijn plaets.
stat *suo* loco.

LXXII.

De Wel-spreeckens-konst ende Redenee-kunde. RHETORICA & ORATORIA.

Rhetoris munia, 680. Tropi *descriptio*, 681. *Est* quadruplex, 682. Allegoria & Hyperbole, 683, 684. *Epitheta*, *Antitheta*, *Synonyma*, *Periphrases*, 685. *Figuræ* descriptio & divisio, 686. *Figuræ* Sententiæ *octo*, 687. *Totidem* Dictionis, 688. *Ornamenta* accessoria, *Gnoma*, *Adagia*, *&c.* 689. *Styli* diversitas *bis* trina, 690. *Orationis* Status triplex, 691. 692. *Orationis* membra, 693. *Disertus*, *Facundus*, *Eloquens*, quid differant, 694?

680. Op dat de reden niet alleenlijck verstaenlijck sy / maer oock
Ut *sermo* non tantùm *intelligibilis* sit, sed &
soete

Digitized by Google

soetelijck vermakelijck ende scherpelijck doordringigh, soo verciert
suaviter *delectabilis* & acutè *penetrabilis*, colorat
de Sprekens-kundenaer de woorden met Woordt-willelingen, de spreuken
Rhetor verba *Tropis*, sententias
met Spreeck-manieren, ende d'uytspraeck met Gebaerden.
Figuris, & pronuntiationem *Gestibus*.

681. Een woordt-wisselinge is / wanneer een woordt van sijne
Tropus est, cum vox à sua
eygenaerdige betekenis overgeset woordt om een ander, 't sy gelijcke,
nativa significatione transfertur ad *aliam*, sive *similem*,
of teghenstrijdighe, ofte ten minsten verscheydene sake te betekenen
vel *contrariam*, aut saltem *diversum* rem signi-
(te beduyden.)
ficandam.

682. Want als ick een plompaert (botterd) heete een Staeck, een
Nam cum *stupidum* voco *Stipitem*, *Cas-*
Block, ofte een Esel, soo en is 't een Gelijcknis-spreuck (overdracht;)
dicem, vel *Asinum*, est *Metaphora*;
daer mede een gelijcke saeck met de naem van een gelijke saeck benaemt
quâ *similis* res nomine *similis* rei appellita-
woordt; Goede man, voor ghy Deugeniet (sielt,) is een Schimp-rede
tur; *Bone vir*, pro *Nequam*, est *Iro-*
(spot-spreuck:) daer mede een saeck met de naem van een teegenstrijdige
nia: quâ *res* nomine *contrariæ*
saeck scherts- (schimps-) gewijse een voor geckscheerderye (bespottinge)
rei *joculariter* & per *ludificationem*
betekent woordt; de Mensch is slijck, is een Overnaminge: daer mede
insignitur; Homo est *lutum*, est *Metonymia*: quâ
pets verscheydens voor een sake gestelt woordt / te weten / d'oorsake voor
quid *diversum* pro aliqua re ponitur, nempe, *causa* pro
't gewrochte; &c. de Mensch is sterffelik, is een Vervanginge: daer mede
effecto; &c. Homo est *mortalis*, est *Synecdoche*: quâ
het deel voor 't geheel genomen woordt / en in 't tegendeel
pars pro *toto* sumitur, & contra

683. Tot de woordt-wisselingen komen'er noch by / de Verbloemde
Tropis accedunt, *Allego-*
rede, de Vergroot spreuk, de Verkleynreden; en by de eenvoudiger (slechter)
ria; *Hyperbole*, *Miosis*; & *simpliciori*
vercier-(oppronk-)inge der woorden / de Byvoegwoordeken, de Tegenstel-
exornationi verborum, *Epitheta*, *Anti-*
woordeken,

Digitized by Google

woordeken, de Gelijck-geldende woordeken, en d'Omſpraeck (omrede:) *theta*, *Synonyma*, & *Periphraſis*:
de welcke op dat-ſe te klaer-blijckelijcker aen u verklaert (verligt) wor-
quæ ut *dilucidiùs* tibi dilucidentur,
den/ ſoo dat ſe een voor een door door-beelden.
cape *ſingula* exemplis.

684. Dan een quade Rave komt een quaedt ey (quaedt ey, quaedt
Mali *Corvi* malum *ovum*,
kiecken,) (dat is/ dan een onbzome Vader, een ondeugende ſoon;) is
(id eſt, improbi *Patris*, improbus *filius*;) eſt
een Verbloemde rede, daer mede d'eens-geſtelde Woordt-wiſſelinge
Allegoria, quâ *ſemel poſitus* Tropus
vervolght (voortgeſet) wordt: d'eene Menſche is des anders Godt, is
continuatur: *Homo* homini *Deus*, eſt
een Vergroot-ſpreuck, daer mede de saeck boven de waerheydt verheft
Hyperbole, quâ res *ultrà verum* attolli-
wordt: de Menſche is een ſchaduw, is een Verkleyn-reden,
tur: *Homo* eſt *umbra*, eſt *Mioſis*,
daer mede een saeck onder 't geen waer is verkleynt en vermindert
quâ res *infrà verum* extenuatur ac dimi-
wordt.
nuitur.

685. Een wel-ſpreeckende Redenaer houdt [voert] ſijn reeden ſtatig-
Eloquens Orator perorat *gravi-*
lijck en wel-ſpreeckentlijck; zijn Byſet-woordekens, die vercieringhs
ter & *eloquenter*; ſunt *Epitheta*, quæ *ornatûs*
(proncks)halven de Naem-woorden en Werck-woorden worden toege-
cauſa *Nominibus* & *Verbis* adji-
woppen (toegeleydt:) Hy en ſpreeckt niet/ maer hy blixemt: hy en
ciuntur: *Non loquitur*, ſed *fulminat*: *non*
beweeght niet/maer hy maeckt verſlagen (werpt ter neder;) zijn Tegen-
commovet, ſed *dejicit*; ſunt *Anti-*
ſtel-woorden, daer mede wy yets meer ſchijnen te ſeggen/ als
theta, quibus *quiddam plus* videmur dicere, *quàm*
wy ſeggen: Hy voert aen, hy raedt, hy verſoeckt (houdt aen, is
dicimus: *Inducit*, *ſuadet*, *ſollicitat*;
hem aen;) hy overredet, grijpt hem by 't hert (neemt hem in,) ende
perſuadet, *captivat*, &
leyd (brengt) hem waer na toe hy wil; zijn Evenveel-ſeggende woorden;
perducit *quò* *vult*; ſunt *Synonyma*;

daerom

Digitized by Google

daerom vpgebzacht/ op dat de selfde saeck gelijck als met een herhaelde
ideo adhibita, ut *idem* velut *iterato*
slagh te sterker ingedzongen wozde/en te vaster hechten blijve: de Vader
ictu *fortiùs* adigatur, & *firmiùs* hæreat: *Pater*
van de Romepusche wel-spreeckentheyt, vooz Cicero, is een Omspraeck
Romanæ *eloquentiæ*, pro *Cicerone*, est *Peri-*
(omschrijvinge,) daer mede vp de saecke niet en noemen, maer om-
phrasis quâ rem *non nominamus*, sed *circum-*
spreecken: 't welcke indien 't door en door geschiedt/ soo en is 't een
loquimur: quod si *per totum* fit, est
Verklaringe (uytbreydinge) van een text.
Paraphrasis.

686. Een Spreeck-wijse wozt gesepdt / als de wijse om de spzeucken
Figura dicitur, cum *modus sententias*
uyt te spreecken verandert wozt van een slechte in een fraeye (schoone:)
efferendi mutatur à *simplici* in *elegantem:*
't zy dat sulcks geschiet met een gantsche spreuck te veranderen / ter
sive id fiat *totam sententiam* variando,
oozsaecke van de nadruck; ofte sommighe deelen der selver fraeytjes
causâ *emphaseos*; sive *quasdam partes* ejus *le-*
(aerdighlijck) onder elkander by een te stellen / om soetigheydts
pide inter *se* collocando, *suavitatis*
wil: Daer wozden-se toe-ghenaemt Spzeerck-ghestalten van een
ergò: *Ibi* cognominantur Figuræ *Sen-*
Spreuck; hier Spzeerck-ghestalten van een Woordt-voeginghe
tentiæ; *hic* Figuræ *Dictio-*
(Segh-woordt.)
nis.

687. Der Spzeerck-gestalten van een Spreuck zijn acht boven andere
Figuræ *Sententiæ* sunt *octo* præsi-
uptstekende: als [1] O tijden, ô manieren [zeden!] is een Uyt-
gniores: ut [1] *O tempora, ô mores!* est *Ex-*
schreeuwing [stem-verheffing,] daer mede een reden door uyt te roepen
clamatio, quâ sermo *exclamando*
wordt verheven: (2) Heeft het alsoo betaemt te gheschieden? is een
intenditur: (2) *Siccine oportuit fieri?* est
Navraginge (vrage,) daer mede wy een toehoozder met t'onder- (nae te)
Interrogatio, quâ auditorem *interrogan-*
vragen tot aendacht (op-lettinge) verwecken: (3) Maer van dese dingen
do ad *attentionem* concitamus: (3) *Sed de his*

Digitized by Google

sal ick swijgen; is een Verswijginge, daer mede een reden selfs door de
tacebo est *Reticentia*, quâ sermo *ipsâ* ab-
afbrekinge wordt scherp-dringender gemaeckt: (4) Sal ick swijgen?
ruptione *aculeatior* redditur: *Tacebo?*
jae spreken sal ick; is een Verbeeteringh, daer mede ick yets alrede
imò loquar; est *Correctio*, quâ quiddam *jam*
geseydt zynde herroepe, op dat 't geen noch gesegt sal worden t'aendach-
dictum *revoco*, ut *dicendum* atten-
tiger worde opgenomen: (5) Hier soude yemandt seggen, &c. maer
tiùs excipiatur: *Hîc aliquis dicat, &c. sed*
daer tegen antwoord ick; is een Voorkominge (vooropneminge;) daer
regero; est *Præoccupatio* Prolepsis;)
mede d'aensprake des toehoorders wordt voorgekomen: (6) Laet hy
quâ *compellatio* auditoris *præoccupatur:* Sit
zyn goedtloos (arm,) laet hy wesen leegh (slecht) van afkomst, al evenwel
inops, sit *humilis ortu*, *at*
soo is hy degelijck (vroom;) is een Toestaninge, daer mede toegestaen
est *probus*; est *Concessio*, quâ conce-
wordt 't geen mochte worden voorgeworpen, op dat den toehoorder
ditur *quod* posset *oggeri*, ut auditor
gedrongen worde een anders toe te geven: (7) Hoort ghy hemelen,
cogatur *aliud* concedere: *Audite cœli*,
ghy sult my tot getuygen zijn; is een Rede-keeringh (afwendinge/)
vos eritis mihi testes; est *Apostrophe* (aversio,)
daer mede een reden van de toehoorders elders nae toe wordt gekeert:
quâ sermo ab auditoribus *alioversùm* convertitur:
(8) Houw ghy slaep-suchtige! Ick Sonne en ben niet slaep-brengende
Eho somniculosi! Ego Sol non sum somnifer
ofte slaep-maeckende, dat ghy op den voor- en nae-middaeghschen tijdt
aut somnificus, quod ante- & po- meridiano tempore
soo diep (vaste) slaept; Waerom dat ghy niet en ophoudt van slaepen
tàm altùm stertatis; Quin destertitis
(ontwaeckt/) ghy Droomers, en den dagh doorbrengt niet half-slapende,
Somniosi, diemque transigitis non semisomnes,
maer slaeploos? is een Persooneeringe/ofte een verdichtinge van een spre-
sed insomnes? est Prosopopœia, sive fictio *loquen-*
kende persoon: Alle dese dingen om opmerckende voort te haelen
tis personæ: Omnia hæc ad *intentionem* excien-
(te verwecken.)
dam.

688. Even

Digitized by Google

688. Even soo veel manten der upt onder de Spreeck-ghestalten van de Woordt-voegingen: (1) Wy en hebben gewonnen, wy hebben gewonnen; is een T'samenvoeginge, zijnde een achterbolgende herhatinge: (2) Ons langht (gereyckt) dit tot troost, ons tot eere, ons tot profijt: (3) Gaen sullen wy, vechten (strijden) sullen wy; Sententiarum: Sege-pralen sullen wy; is een Eynd-verhael, zijnde een dobbeleringhe van 't selfde gelupt in 't eynde: (4) Veel dingen belooft ghy, en dies sult ghy oock te houden (voldoen) schuldigh zijn veel dingen; is een Achter-nae-verhael, zijnde een herdubbelinghe in 't begin en eynde: (5) Een goede saeck geeft ons moed, de moed kloeck-(gauwig)-heydt, de kloeck-(gauwig-) heyd kracht; is een Opklimminge, zijnde een trapswijse t'saemen-knoopingh (-hechtingh) van veele dingen: (6) Ick en leve niet om te eeten, maer ick eete om te leven; is een Weder-keeringh, een omghekeerde herdubbeleeringe: (7) Wat schaedt, dat baet; is een Verletteringe, zijnde een toeduydinge eens gelupts nae een gelupt/een een sake nae sake: (8) Een gedachtigen (indachtigen) maeckt die ongedachtigh, de welcke hem in gedachtenisse brenght (verhaelt) 't geene hy gedenckt; is een Vol-wendinge, zijnde een herhalinge van 't selfde woordt in een veranderden eynd-val.

Totidem antecellunt inter Figuras Dictionis: (1) *Vicimus, vicimus;* est *Epizeuxis,* continua iteratio: (2) *Nobis cedit hoc solatio, nobis honori, nobis utilitati;* est *Anaphora,* repetitio in *principio* Sententiarum: (3) *Ibimus, pugnabimus; triumphabimus;* est *Epistrophe,* geminatio *ejusdem* soni in *fine:* (4) *Multa promittis,* coque *& præstare multa;* est *Epanalepsis,* congeminatio in *principio & fine:* (5) *Bona causa addit nobis animum, animus industriam, industria virtutem;* est *Climax,* gradatio *connexio* plurium: (6) *Non vivo ut edam, sed edo ut vivam;* est *Epanodos,* inversa conduplicatio: (7) *Quæ nocent, docent;* est *Paronomasia, alluſio* soni *ad* sonum, & rei *ad* rem: (8) *Memorem* facit *immemorem,* qui *memorat* quod ipse *meminit;* est *Polyptoton,* repetitio *ejusdem* vocis *varieto casu.*

Digitized by Google

689. Sin-ſpreucken, Gemeene ſpreucken, Korte nae-denckelijcke ſpreucken, Ghelijckeniſſen, Sin-rijcke fabelen, Verghelijckinghen en voorbeelden zijn bykomelijcke (toevallige) pronckſels (cieragien) van eene reden: upt welcken allen een nette (wel-geſuyverde) rede wordt/ indien de ſaecke ſuyver en ſonder feyl (foute) wordt uytgeſproocken: een Bloeyende, indien woordt-wiſſeligh en ſpreuck-geſtaltigh: en een krachtighe (pittighe,) indien kort-begrijpelick en ſin-rijcklick (ſpreuck-rijcklick.)

Gnoma, Adagia, Apophtegmata, Parabola, Apologi, Comparationes & Exempla ſunt acceſſoria ornamenta ſermonis: è quibus omnibus terſus ſermo fit, ſi res purè & emendatè enunciatur: Floridus, ſi tropicè & figuratè: & Nervoſus, ſi ſtrictim ac ſententiosè.

690. Slaet oock gade op de verſcheydentheyt van de aert van ſchrijven (ſpreeken:) de welke kort en ſcherp-ſinnigh zijnde/ een kort-ſpreuckighe ghenoemt wordt: rijckelijck en upt-ghebreydt (wijt-loopigh/) een Wijt-ſpreuckige: nae de ſaecken uytbundiglik geſchickt (gevoegt,) een Vol-ſpreuckige; de Reedens-aert is desgelijcken driederley: een Nederighe (ſlechte,) in daghelijckſche ſaecken upt te ſpreecken: een Hoog-dravende of groot-(hoogh-) ſpreekige, in hooge (ſwaerwichtige) ſaecken: een Middelbare, in middelmatige ſaecken.

Observa etiam diverſitatem Styli: qui brevis & argutus, Laconicus dicitur: copioſus & diffuſus, Aſiaticus: rebus exquiſitè attemperatus, Atticus; Styli character eſt itidem triplex: humilis, in quotidianis rebus efferendis: Sublimis ſeu grandis, in arduis rebus: Mediocris, in mediocribus.

691. Hierom als een Redenaer eenig geſtel ſal verhandelen redeneerkonſtighlijck, soo herlept hy 't ſelve eerſtelijck tot een ſeker Hooft-ſake, de welcke hy driederley maeckt; een Betoogende, waer mede de loovinghen en laeckinghen (verachtinghen) der dingen gheſchieden:

Hinc Orator aliquod thema pertractaturus oratorie, reducit illud primo ad certum Statum, quem triplicem facit; Demonſtrativum, quo laudationes & vituperationes rerum fiunt:

een

Digitized by Google

een Beraedt-slagende, waer mede de aenraedingen en af- (ont-) radingen
Deliberativum, quo *suasiones* & *dissuasiones*
gedaen worden: en een Gerichtlijcke, daer mede de aenklagingen en ver-
siunt: & *Iuridicialem*, quo *accusationes* & *de-*
weeringen bezricht (afgedaen) worden.
fensiones absolvuntur.

692. Maer ober-al maeckt hy hem een ingangh (intreede) met een
Sed ubiqué facit sibi *ingressum* ac-
bequaeme (wel-gevoeghde) Voor-reden, daer dooz hy soeckt te behalen
commodo *Exordio*, quo captat
een goede genegentheydt, toeluysteringe, en leersaemheydt; dan
benevolentiam (*gratiam*,) *auscultationem*, & *docilitatem*; tùm
komt hy daer van af tot de Voorstellingh, welcke hy met bewijsbare
devenit ad *Propositionem*, quam *probantibus*
bewijs-redenen bevestight / met verklaerende verlicht (doorheldert,)
argumentis confirmat, *explicantibus* illustrat,
met verwijdende uytbzeyt: ende perst (dzingt) dan daer de tegen-paztye
amplificantibus dilatat: premitque inde adversarium
met gevolgselen, en met een wel-passend (voeghlijck) besluyt ten laetsten
consectariis, appositoque *Epilogo* tandem
besluytende / eyndight (besluyt hy sijn reden.
concludens, *perorat*.

693. De ghebaerden d'uytspraeck seer bevallick vercierende, zijn
Gestus elocutionem *perornantes*, sunt
in 't Gelaet, in de stem, en de Beweginge des lichaems: het Gelaet
in *Vultu*, *Voce* *Motuque* corporis: *Vultum*
vertoont (stelt hy aen) na dat 'et de sake verepscht: vernedert (ootmoedig)
refert prout res exigit: *submissum*
of verheeven, vrolijck ofte droevigh (treurigh;) en het vooz-hooft
aut *erectum*, *hilarem* aut *tristem*; frontemque
rimpeligh ofte effen (slecht:) de stem neemt hy aen / klaeghlijck en
caperatam aut *exporrectam*: *Vocem* adhibet, *flebilem* &
onderbroocken in deerniste (erbarminghe) te verwecken; scherp en
interruptam in *miseratione* concitanda; *acutam* &
hevigh (verhit) in toornigheydt (gramschap;) blijde en liefkoosend
incitatam in *ira* (iracundia;) *lætam* & *blandam*
in vreugde: in de Beweginge gebzuykt hy / (om met betuyginge te begee-
in *gaudio*: *Motu* utitur, (ad obtestandum,)
ren /) t'samen-vouwinge der handen; tot blijde dingen / een behoozlijcke
complicatione manuum; ad læta, decenti

Digitized by Google

t'saemen-slaninghe der selver; tot onbetaemlijcke/ stampinghe van
complosione earundem; ad indigna, *displosione*
de boet.
pedis.

694. Wien een reden houdende de redeninge fraeytjens en rijcklijck
Cui dissertabundo oratio *eleganter & copiosè*
afgaet (vloeyt,) die wordt Spraeckrijck (wel-bespraeckt) genoemt; die
fluit, *Disertus* dicitur; qui
de uytspreeckbare dingen in een redeneeringe lieflick (genoeghlijck) en
effabilia in dissertatione *jucundè* &
met een lichtigheydt uytspreeckt/ Tael-vloeyend (lieftaeligh;) maer die
cum *facilitate* effatur, *Facundus*; at qui
te gelijck de saken selfs wijslijck weet uyt te spreken/ dat is, alle dingen
insimul *res* ipsas *sapienter* scit eloqui, *id est*, cuncta
volgens de redeneeringe wetten geschicktelijck (genoeghlijck/) rijmlijck
juxta *oratorias* leges *appositè* (attemperatè,) *congruenter*
en wel bykomlijck nae de selve te voegen (passen, vlijen,) die wordt aller-
& *convenienter* iis attemperare (*coptare,*) is de-
eerst voor Wel-spreekend geacht (gehouden:) 't sy dat hem de wel spre-
mùm *Eloquens* cluit: sive illi *eloquen-*
kentheydt home uyt de vuyst, 't sy uyt een voorbereydinge (voordachte-
tia veniat *ex tempore*, sive *prameditatè*;
lick;) aldermeest nochtans/ indien hy baerdigh is tot een uyt-tijdige
maximè tamen, si promtus sit ad *extempora-*
gauwigheydt toe/ soo dat hy een uyttijdigh (gauwvaerdigh) en eben-
litatem usque, ita ut *extempor-aneam* (-*alem*) &
wel hert-roerend redentjen te houden wepnigh werck af maeckt.
men *flexanimam* oratiunculam habere parvidicat (*pendat, æstimet.*)
Het misbruyck van de Redenier-kunde maeckt een Brabbelaer (sweter,
Abusus Oratoriæ facit *Rabu-*
kaeckelaer.)
lam.

LXXII.

De Dicht-kunst en Sangh-kunde.

POESIS & MUSICA.

Poësis *duplex*, 695: *Rythmica*, 696: & *Metrica*, 697. Carminum *genera*, 698. *Laureati* Poëtæ, 699. Musicæ *species*, 700. *Symphoniæ* ratio, 701. *Modulus*, 702.

695. Een Dicht-kundige gebruyckt even de selve konst-greepen in een
Poëta adhibet *eadem illa artificia* in
geben-

Digitized by Google

gebondene rede, dat is / nauw verbonden tot de wetten des Rijms ofte *ligato ſtylo*, hoc eſt, adſtricto ad leges *Rythmi* aut der Maet. *Metri*.

696. De Rijm is 't eerſte begin der Dicht-kunde: alwaer alleenlijck *Rythmus* eſt *rudimentum* Poëſeos ubi tantum geſien wordt op het getal der Letter-greepen met een glijcke uytvallinge ſpectatur *numerus Syllabarum* cum *ſimili cadentia* van de laetſte: als / Ghy en eet op de uuren daer toe geſtelt, ſoo niet met de ultimæ: ut, Vos *edatis* horis *ſtatis*, ſi non *dentate*, ten minſten met het gemoedt. *te*, ſaltem *mente*.

697. Een Vers-maet is / alwaer alle de Woordgelederen worden getelt, *Metrum* eſt, ubi *omnes* Syllabæ *numerantur*, gemeeten, en ghewooghen door een ſeecker ghetal en ſoorte der *menſurantur*, & *ponderantur* certo *numero* & *genere* Dicht-kundige Vers-geleederen. Want de Vers-geleederen worden ghe- Poëticorum *Pedum*. Nam *Pedes* fiunt maeckt uyt de Letter-greepen: als / uyt twee lange, wort een Spondeus è *Syllabis*: ut, ex duabus *longis*, fit *Spondeus*

[Cōn-ſtāns;] uyt de voorſte kort en achterſte langh zijnde / een Jambus è *priori* brevi & *poſteriori* longâ, *Jambus*

[Bŏ-nĭ;] uyt de voorſte lang en d'achterſte kort zijnde / een Trocheus è *priori* longâ & *poſteriori* brevi, *Trocheus*

[Sĕm-pĕr;] uyt de voorſte langh en twee achterſten kort zijnde / een è *priori* longâ & *duabus poſterioribus* brevibus,

Dactylus *Dactylus* (Flĕc-tĕ-rĕ.)

698. Uyt de Vers-geleederen worden de Verſen, en uyt de Verſen E *Pedibus* fiunt *Verſus*, & è Verſibus Sangh-dichten ofte Rijm-(maet) wercke; welckers verſcheydene *Carmina* ſeu *Poëmata*; quorum *diverſa* ſoorten, (van de verſcheydene afmetinghe der Vers-voeten) ghy ſult *genera* à diverſa *dimenſione* Pedum) elders leeren: Dan inhoudt nochtans worden geheeten: een Bruy- aliàs diſces: Ab *argumento* tamen vocantur: Nup- lofs-(trouw-) gedicht / een Bruyd-(bruylofs-) liedt; een uytvaerts tiale carmen: *Epithalamium* (*Gamelium*;) exequiale ofte begrafnis-ghedicht / een Treur-liedt. (Lijck-ghedicht;) ſeu funerale carmen, *Epicedium*;

Digitized by Google

een graf-gedichte/een Graf-schrift; berepdt vooz de willende berrepsen/ sepulchrale carmen, *Epitaphium*; paratum abiturientibus, een Begleyd-(reys-)gedichte; genoegh-(lustigh)-lick jock-(schers-) *Propempticum*; festiviter jocu- achtigh/een Sinrijck-(punt-)ghedichte; quaede zeeden scherpelijck lare, *Epigramma*; in *pravos mores* acriter dooz de heeckel haelende (beschelbende/) een Doorhaelend-(steeck-) invectivum, *Saty-* gedicht. *ra.*

699. Hedens daeghs wozden de scherp-sinnighe Rijm-dichters in Hodiè *arguti* Poëtæ in soo groote waerdye (achtinghe) gehouden/ dat-se van de Koninghen tanta æstimatione habentur, ut à Regibus pleegen gekroont te wozden met een Lauwrier-krans, ende verciert met soleant coronari *laureâ*, & decorari een by-(eer-)naem van een gelauwrierde Dichter; Maer eertijdts titulo *Laureati Poëtæ*; At olim wierden groot geacht behalven de Tooneel-spel-schrijvende Dichters magnipendebantur præter *Scenicos* Poëtas (hoedanige daer waren de Blyspel-dichters, de Treurspel-dichters, en (quales erant *Comici*, *Tragici*, & de Nabootseer-spels-dichters) oock die Vers-schrijvers, welcke op *Mimographi*) etiam ii *Vates*, qui de Lier speelen, en te gelijck haere sangh-dichten met een *Lyrâ canere* (*lyram pellere*,) simulque suas *odas* soet-luydig geschal daer by (tusschen) singen konden: waer van sy selfs melico sonore ac-(*inter*-)cinere poterant: unde ipsi Lierische Poëten/en haere vers-gedichten Lier-gesangen genoemt wier- *Lyrici* Poëtæ, eorumque carmina *Lyrica* appellitaban- den. By de aensienlijcken nochtans waeren mede in groot achtinghe tur. Apud *honoratos* tamen erant etiam in pretio de Helden-vers-schrijvende Poëten/die de daden Grooter Heeren *Epici* Vates, qui facta *Summatum* (Staets-personen) met een onverdeelijcke vervolgentheyt van een reden (*Purpuratorum*) indivisibili *continuitate* orationis ten eynde toe verhaelden. denarrabant.

700. De Sangh-kundenaer ofte Sangh-maecker (Componist) doet'er *Musicus* seu *Musurgus* addit de

Digitized by Google

De sangh-wijse (melodie) by 't gedichte / op dat het (om de ooren meer *modulamentum* (*melodiam*) carmini, ut (pro *auribus* magis te verlustigen) niet alleen overluyt geleesen (opgeleesen,) maer oock oblectandis) non tantùm *recitari*, sed & gesongen konne worden: 't sy met een enckel (bloote) stem / geen cantitari possit: sive *a/sâ* voce, nullo speelgereedschappige soetluydigheydt daer by gebruyckende, en daerom *organico melô* adhibito, eoque alleenlijck met een gesangh sonder speel-tuygh; ofte mede toe-(onder-) duntaxat *cantu arido*; sive *admodu-* queelende tot een slupte ofte cyther: en dat ofte met een enckel *lando* tibiæ vel citharæ: idque sive *sim-* (slecht) sangh-gequeel en een eenigh geschal / 't welck is een Wel-luy- *plici* modulatu atq; *unico* sonore, quod est *Eupho-* dinghe; ofte met een t'saemenqueelinghe van veelen door een soete *nia*; sive *commodulatione plurium* per suavem instemminge (evendrachtigh geluyt,) 't welck is een t'saemen-stem- *consonantiam*, quod est *Sympho-* minge (Wel-stemmigheydt.) Nu en dan (by wijlen) nochtans ghe- *nia* (*Harmonia*.) Subinde tamen usu- beurt het / dat een Harpen-slager / de Cyther-speelders / Lupenisten / venit, ut Psaltes, Citharistæ, Citharædi, Snaeren-speelders / Hoozen-blaesers / Lier-mannen / en andere Tibicines, Cornicines, Lyricines aliique Musicael-instrumenten speelders ende Speel-luyden (sluyters) Organici (*organicines*) atque *Auladi* (*aulétæ*) haer blooten speel-toon hoozen laten / sonder mee-(t'saemen-) singinge assent, sine *concentione* en sang-gequeel van eenig mensch, die daer singhende by (meede) & *modulamine ullius*, qui psallens *conci-* singht. *nat.*

701. Soo wanneer hier Sangh-stemmen (door een beurt-houdende Ubi quatuor *Voces* (alternis (om wisselighe) tusschen-ruymte van elkander afstaende) wel-stemmig- *intervallis* distantes) *harmoni-* lijck met een ander instemmen / soo heet men de bovenste (opperste) *cè* consonant, vocant *supremam* de Alt-(hoogh-) stem; de middelste / de Tenoor-(choor-) stem; *Altum*; mediam, *Tenorem*;

de

Digitized by Google

de laeghſte / de Bas-(grondt-)ſtem ; maer een Diſcant-ſtem noemenſe imam, *Baſſum:* ſed *Diſcantum* vocitant de ſtem die met een kinderlijke heldere toon moet geſongen worden; vocem *puerili canore* cantandam; antequam nimirùm *pubes* annos *pubertatis* dat namentlik de jonge burs de jaren van de eerſte manbaarheit ('tſchamelhayrſchietende ouder) ingetreeden ſijnde / met een manlijke toon ſpreeks ingreſſa, *hirquitalliat* - ofte heeſchheit in de keel overwint; dat is / eer datſe haar fijne / lupd-(hel-) ſeu *gallulaſcat;* hoc eſt, prius quam exilem, voſtenmige / hoogtooninge en heldere (hel-luydende) ſtem / met een rouwe calem, acutam, & canóram vocem, cum *aſpera* (ſchorre) en heeſch-luydige verwiſſelt (tupſeht /) maer dan ſp daer nae & *rauciſona* per-(com-)mutat, unde poſtea de naem van ſtem-wiſſelende behoomt (verkrijght.) nomen *hirquitallorum* ſortiatur (*indipiſcatur.*)

702. Om de verſchepdenthept (verſcheelinge) te vermijden / ſo maakt Ad *diſcrepantiam* evitandam, facit de Opperſte ('t Opperhoofd) dan de ſangers het begin dan de aenſtem- *Primicerius* cantatorum initium à *præcen*minge; alwaer / als hp d'aenſangh doet (intoneert,) de overighe mede *tione;* ubi, dum ipſe *præcinit,* reliqui unà (aen) ſtemmen (aenſingen); en dan de aenſang (aenklang) ghedacu *incinunt;* tumque *incentione* peracſijnde / geeft hp aen d'anderen het ſang-teecken, waer op ieder een van tá, præbet aliis *incentivum,* ad quod quiſque de Mede-ſangers ſijne ſang-ſtem (ſijnde afgetekent met verſchepde ſang- *Concentorum* ſuam *vocem* (depictam variis *no*noten van ſanghkunſtige afbeeldtſels) ſtraclis ſinght / den voorſanger *tis* Muſicarum figurarum) illico cantat, præcentori met een zoetluydige maatſinginge naeſingende en tegenſingende: terwijl *dulciſonâ* modulatione ſuccinens & occinens: dum hp daer-en-tuſſchen door de opheffinge van de hand de tact (ſlagh) voorſ- ipſe interibi *elevatione* manûs *modulum* præwijſt / daer van d'andere de maate van ſinginge en ophoudinge (verpoo, monſtrat, unde cæteri menſuram *cantationis* & *ceſſationis* (pauſinge) neemen. En hp indien beellicht een qualijck-(wan-)luydend ſa) accipiunt. Atque ſi fortè *abſona* mis-klang (wangeluyd) gehoort (vernomen) wort / ſoo herſingenſe het *diſſonantia* ſubaudiatur, recinunt

ſang-

Digitized by Google

fang-stuck / den toon weer-klingende / soo lange dat sy in 't singen vol-
canticum, sono recinente, quoadusque perci-
herden (ten eynde singen.)
nant.

LXXIV.

De Genees-kunde.

MEDICINA.

Medicina cur *colatur*, 703: *ejusque cultura* ratio, 704. *Medicorum* Secta, 705. Hermetici *subtiles*, 706.

703. En aldus hebben wy aengekeken de Wereldwijsheyt met haere
Atque ita aspeximus *Philosophiam* cum suis
delen en toevoeghsels (toeleghsels:) Nu volght de Genees-(artseny-)
Partibus & *corollariis*: Sequitur *Medici-*
konst, dewelcke de Hoogē schoolen daerom oeffenen (pleegen, drijven,)
na, quam *Academia* ideò excolunt,
op dat niet in afneeminge komen / die het menschlijcke geslacht van de
ut nè defiant, qui *humanum* genus à
lichaamlijcke sieckten voorbewaeren (behoeden) konnen.
corporeis *morbis* præservare queant.

704. Dese worden geoeffent / in het onderwerpsel van de gesondheydt
Hi exercentur, in *subjecto* valetudinis
('t menschelijcke lichaem) te kennen / door de Ontleedings-kunde; en in
(*humano corpore*) noscendo, per *Anatomiam*; &
de help-(genees) middelen / door de Kruydt-kunde en Aftreck-(distileer-)
remediis, per *Botanicen* & *Chimiam*;
kunde; en in de wijse om de selve toe te passen (toe te eygenen), door
& in *modo* ea *applicandi*, per
besoeckingen der krancken: bysonderlijck / indiender elders een Siecken
visitationes ægrorum: præsertim, sicubi *Valetudina-*
huys is / tot het welcke de bevangene met hooghschadelijcke kranckheer-
rium est, ad quod affecti *sonticis* mor-
den van alle kanten heer (over al van daen) nae toe (by een) komen,
bis undelibet (*undevis*) confluunt,
sullende aldaer geneesen worden door een gesamentlijcken raedt der Ge-
ibidem curandi *collectivo* consilio *Medi-*
nees-meesteren.
corum.

705. Van

705. Van oudts pleegden de Genees-kunde openlijck te leeren
Olim solebant *Medicinam* profiteri
de Losgrondige ervarentheydts-artsen, die in de geneeskundige practijk
Empirici, qui in medic-a(-inali) *prax-*
(werck-pleeginge) geen acht en hadden op de Sieckt-kunde, maer
i nullam rationem habebant *Pathologiæ*, sed
pemandt meesteren willende de bloote ervarentheydt te raedē nae
alicui medicaturi solam *experientiam* in consilium adhi-
men / waer van sy ghenoemt wirden d'Ervaerentlijcke; daer nae
bebant, unde dicebantur *Experimentosi*; deinde
de Richtig-leerende(beledige,) de welcke d'oondervindingen(ervaringen)
Methodici, qui *experimentis*
aen een zijde gestelt hebbende / op de bediedingen der sieckten opsicht
posthabitis, ad *indicationes* morborum respi-
(acht) hadden: op de welcke ten laetsten gevolght zijn de Leerstuck-
ciebant: quibus tandem successerunt *Dogma-*
volgende, de welcke redenen by d'erbarentheydt voegende / haer Gale-
tici, qui *rationes* experientiæ conjungentes, se *Gale-*
nisten noemen van Galenus.
nicos vocant à *Galeno*.

706. Hedens daeghs is bermaert gewozden de Alchymische ofte
Hodiè inclaruit *Spagirica* sive
Hermetische geneeskonst: zijnde wonderlijck van toe-(vooz-) berey-
Hermetica medicina: admirabilis *præparatio-*
dinge en subtielheydt der geneeskmiddelen (artsenyen,) maer met een
ne ac *subtilitate* medicamentorum, sed simul
doch vreesselijck (ontsichlijck) van wegen de hooghste gevaer, indien se
formidabilis ob summum *discrimen*, si
onvoorsichtighlijck gehandelt wozdt: Dese bearbeyden sich hooghlijck
incautè tractetur: Isti desudant *summo-*
(ten hooghsten) om upt-te vaerdigen(-wercken) een algemeene genees-
perè in emoliendâ *catholica medici-*
raed, beweert (krachtig helpende) tegens alle sieckelijcke gesteltheden:
na, præsentaneâ adversus omnes *morbosos affectus*:
de welcke sy in de vijfde wesentheyt (kracht) stellen / afgescheyden (ge-
quam in *quinta essentia* ponunt, sequestratâ
sondert) van alle hooft-stoffighe dickigheydt (moerigheydt.)
ab omni *elementali crassamento*.

(Het

Digitized by Google

(Het werckelijcke gebruyck der Geneeg-kunſt/ſult ghy beneden ſien in het ſes en tachtighſte Hooft-ſtuck.)
(*Praxin Medicinæ, infra videbis ſexto & octuageſimo Capite.*)

LXXV.

De Rechts-kunde.
Juris prudentia.

Juris prudentia ad quid, & quid requirat, 707? Vincula *Societatis humanæ, Jura*, 708: Perſonarum, 709: Rerum, 710: & Actionum, 711. Caſus *Societatem* labefactantes, 712: *horumque* Remedia, 713. *Jureconſulti* quomodo *conſuluntur*, 714? Abbreviaturæ *illorum*, 715.

707. Op de Rechts geleerdheydt wenden veel naerſtighept aen/ op dat het niet en ſchorte aen mannen/ die het menſchelijcke geſelſchap weeten behouden te bewaren voor oneenigheden: voor de kennis der Banden, voor de welcke die ghenoot-ſchap wordt t'ſaemen-ghehouden: verſwackt wordt: weder herſtelt wordt.

Jurisprudentiæ navant multi operam, ut *non deſint* Viri qui humanam ſocietatem ſciant *ſalvam* præſtare à *diſſidiis:* per notitiam (1) *Vinculorum*, quibus illa conſortio (ghemeen-) *continetur:* (2) der Gevallen, *Caſuum*, quibus (teeghen-) *labefactatur:* (3) der Help- *Remediorum*, quibus middelen, daer voor-ſe *reſtituitur.*

708. De banden, zijn dryderley RECHTEN: naementlijck der Perſoonen, der Saecken, en der handelinghen (werckinghen, doeningen.)

Vincula, ſunt triplicia *JURA*: nempe *Perſonarum*, *Rerum*, & *Actionum.*

709. Het recht der Perſoonen, is een macht (vermoogentheydt)

Ius *Perſonarum*, eſt *poteſtas*

van

dan d'eene perſoon over d'ander perſoon/ door de welkers kracht d'eene
perſonæ in perſonam, cujus vi una
voorſtaat ('t gebied heeft) en wort geſeydt ſijn eygen meeſter; d'ander
præeſt, dicitur*que* *ſui juris*; altera
onder gebied ſtaat, en daer door onder andermans macht is. Hier toe dan ſo
ſubeſt eoque *alieni juris* eſt. Huc ergò
behoort de echt-manlijcke macht over de huysvrouw; de Vaderlijcke,
ſpectat *maritalis* poteſtas ſuper *uxorem*; *Patria*,
over de kinderen; de Voormondige [Momberlijcke,] over de onmon-
ſuper *liberos*; *Tutoria*, ſuper *impube-*
dige weeſe kinderen; de Vooghdelijcke, over de mondige [volwaſſenen];
res pupillos; *Curatoria*, ſuper *puberes*;
en des Overheydts, over de Onderſaaten [onderdaanen.]
& *Magiſtratûs*, ſuper *Subditos*.

710. Het recht der ſaecken is / waer door eenigh perſoon macht
Jus *Rerum* eſt, quo *quædam perſona* poteſtatem
heeft over eenige ſaak: en het is ofte een Heerſchappye, wanneer een ſaak
habet in *quampiam rem*: eſtque vel *Dominium*, quum res
beſeeten wort van een Eygenaar; of een Beſittinge, als deſelve inheeft
tenetur à *Proprietario*; vel *Poſſeſſio*, cùm eam tenet
een Vrucht-genieter (nuttiger van op-komſt); ofte een Dieninge (dienſt-
Uſufructuarius; vel *Servitus*
baarheyd), als ſe in handen is van een Bedienaar.
cum in manu eſt *Miniſtratoris*.

711. Het recht der Handelingen, is een ſeecker daad, de gene verplich-
Jus *Actionum*, eſt certum *factum*, cum *obli-*
tende die deſelve heeft gedaan: 't zy dat het is een Overeenkoming, waer
gans qui illud admittit: ſive id ſit *Conventio*, quâ
mede twee ofte meerder in iets te geeven ofte te doen inwilligen (toeſtem-
duo vel *plures* in aliquid *dandum* vel *faciendum* conſentiunt,
men,) en ſich om 't ſelve te voldoen plichtſchuldigh (verplicht) maken;
ſeque ad *præſtandum* obnoxios (*obſtrictos*) reddunt;
gelijk daer onder malkander doen/ de afeiſchers van een belofte met hare
veluti inter ſe faciunt, *Stipulatores* cum ſuis
Beloovers, in de afgevraeghde toeſeggingen, beloovingen, en ieder ander
Promiſſoribus, in *ſtipulationibus*, *pollicitationibus*, & quocunq; alio
beſpreck ofte verding; ofte dat het is een Misdaadt, op dewelcke begaan
pacto aut *contractu*; ſive ſit *Delictum*, quo admiſ-
zijnde het recht der ſtraffe over iemant te brengen ontſpringt (voortkomt.)
ſo jus *pœnæ inferendæ* oritur,

712. De

Digitized by Google

712. De Gevallen, van de welke een scheuringe (oplossinge) of verswacCasus, à quibus dissolutio vel labefac-
kinge van het menschelijcke geselschap komt / zijn ofte een in- (aen) valtatio humanæ societatis venit, sunt aut invalinge (inbreuck) in ander mans recht; of een verlatinge van sijn eygen; sio alieni juris; aut desertio proprii;
ofte een verbreekingh (vernietigingh) der verbonden en verdragen; welcaut violatio compactorum & contractuũ; quoherg inhoudt is: Ick en geve, op dat ghy geeft; Ik en doe 't op dat gy 't rum summa est: Do, ut des; Facio ut fadoet; ofte / Ik en geve, op dat ghy 't doet; Ik en doe 't, op dat ghy geeft,) cias; vel, Do, ut facias; Facio, ut des,)
Want upt dien drievoudighen Toe-val is den oorsprouck van alle Nam ex illo (trino) triplo Casu est origo omnium
de twisten (rechts-handels) en gerichtlicke (rechtelijcke) bepleytingen litium & forensium (judicialium) actio-
(pleyt-handels, klachten.) num.

713. Het help-middel is / dat een yeghlijck dingh op sijn plaets herRemedium est, ut unumquodque in suum locum restelt worde / volgens het voorschrift des Rechts: 't welcke is / ofte 't Nastituatur, secundum præscriptum Juris: quod est, vel Natuurlijck; ofte der Volckeren; ofte 't Borgerlijcke ('t Land-recht,) turale; vel Gentium; vel Municipale,
by een vergadert upt eygene gewoonten (wenniſſen) en instellingen collectum è propriis consuetudinibus & sta-
(aenordeningen) van eenigh plaetse. tutis alicujus loci.

714. Wanneer dan eenige onder elkander over haer recht en des selfs Dum ergo aliqui inter se de suo jure ejusque
sin (meeninge) geschillich en strijdigh zijn (twist-reedenen,) soo gaet sensu dissentiunt & controversantur, itur
men tot een Rechts-geleerde, ofte tot een Vergaderinge (versamelinge) ad Jurisconsultum, aut ad Collegium
der Rechts-kundigen op de Hooge-school; de welcke de twijffelachtigJureconsultorum in Academiam; qui dubietaheydt met een wettelijcke antwoordt verklaeren (uytleggen.) tem legali responso explanent.

715. En nae-de-mael haer-lieder antwoorden ten grooten deel Et quia illorum responsa magnam partem

Digitized by Google

van by-brengínghen (aenhaelinghen) van ſchriftlijcke getuyghniſſen
allegationibus *authoritatum*
beſtaen / ſoo leert de gebruyklijke (gewoonlijcke) verkortingen (af breecontſant, diſce uſitatas (*conſuetas*) *abbreviatu-*
kingen) der woorden: *ICti*, dat is / de Recht-geleerden: *Inſtit.* in de
ras vocum: id eſt, Jureconſulti: In-
Onderrichtinge: *V. ff.* de oude Verdeelinge: *N. ff.* de Nieuwe Ver-
ſtitutionibus: Vetus Digeſtum: Novum Di-
deelinge: *C.* het Boeck: *A.* de van ſelf geloofwaerdige: *D.* in de
geſtum: Codex: Authentica:
Af-deelinge: *c.* in het Hooft-ſtuck: §. in de ſcheydinghe des texts:
geſtione: Capitulo; *Paragrapho*:
l. in de Wet; &c. De oeffeninge des Rechts ſult gy ſien in't LXXXVI. Cap.
Lege; *&c.* *Praxin* *Juris* videbis

LXXVI.

De Godts-geleerdtheydt.
THEOLOGIA.

Theologia quo fine *colatur*, 716? Super quid *fundetur*, 717? Septuplex, 718. Signatura vera *Philoſophi*, *Medici*, *Iureconſulti*, *Theologi*, 719.

716. De leer-oeffeninge der Goddelijcke dingen, de GODTS-GE- Studium *divinarum rerum*, *THEO-*
LEERTHEYDT, wordt daerom gepleeght (gehanteert,) op datter niet *LOGIA*, ideò colitur (*tractatur*,) ut non
miſſen moogen / die de ſeeckerheydt (veyligheydt) der zielen beraeden deſint, qui *ſecuritati* *animarum* conſu-
(beſorgen,) in die dingen, de welcke de eeuwige zaligheydt aengaen lant, in *iis*, quæ *æternam* *ſalutem* ſpectant
(tot de ſelve behooren.) (concernunt.)

717. Voor en door wordt-se gegrondtheſt op de Openbaeringhen Tota fundatur ſuper *Revelationes*
Godts;

Digitized by Google

Godts: van de welcke niets onkundigh te zijn/ de algemeene sin (meening) algemeenighlijck te weten (houden,) en 't geene ketterlijck daer uyt ber-heert (-draept) wordt/ te redden komen/. is eene Godts-kundige nauwkeurigheydt (volmaecktheydt.)

Dei: quarum nihil ignorare, universalem sensum catholicè tenere, & quæ hæreticè inde detorquentur, vindicare posse, est Theologica exactio.

718. Anderssins wordt de Godts-(Schrift-) geleertheydt afgedeelt in een (1) Stellige (schriftelijcke,) in (2) een Kort onderwijsinghe, welcke heeft een toe-passingh (voeging) der woorden (uyt-spraeck) Godts nae 't begrijp der eenvoudigen: (3) een Leer stuckighe (onderwijslijcke, welcke beesigh is in herleydinge van elcke saecke na een Boeck der Leere: (4) een Strijdige (beschermende,) welcke begrijpt (vervatt) een ontlossingh der Schriften in vragen, waer van geltreden wordt: (5) een Prophetische, de welcke een manier soeckt om de Woorden Godts aen het volck goddelick door-te dringen (-draegen:) (6) een Geweetens-gevallige, welcke de angstlijcke bekommerniſſen (angstigheeden) ofte angst-brengende voor-vallen der Geweetens ooplossen op te losſen (te ontscheyden:) (7) een Geheym-kundige, geheyme (verborgene) sinnen uyt de titteltjes der Schrifture trachtende (soecken-de) op te batten. (De reſt ſiet cap. XCIV.)

Alioqui Theologia dividitur (1) Positivam, quæ consistit in dilucidatione Scripturarum per Scripturas: (2) Catecheticam, quæ habet accommodationem effatorum Dei ad captum simplicium: (3) Didacticam, quæ occupata est in reductione singulorum ad Corpus Doctrinæ: (4) Polemicam, quæ complectitur resolutionem Scripturarum in quæstiones, de quibus dimicetur: (5) Propheticam, quæ modum quærit Verba Dei pulo divinè proferendi: (6) Casuales (anxietudines) sive anxiferos casus Conscientiarum instituit solvere: (7) Cabalisticam, mysticos sensus ex apicibus Scripturarum captandos. (Reliqua vide tem. cap. XCIV.)

719. De bereeckeninge van een rechte Wereldts-wijse, is een gestadige

Signatura veri Philosophi, est ju-

Digitized by Google

(stevige) overpeynsinge, een doordringinge tot (op) de oorsaecken der
gis contemplatio, penetratio in causas re-
dingen/ en niet te krakeelen (woort-strijden) maer te betoogen; van een
rum, & non *disceptare* sed *demonstrare*;
Medicijn-meester, de matigheydt/de levens kracht (sterckte,) en de lang-
Medici, temperantia, vigor, & vi-
levigheydt (leevachtigheydt:) van een Rechts-geleerde, de vasthoudent-
vacitas: *Jurisconsulti*, tenaci-
heydt van reedlijk- (billig-) heydt, behaeghlijckheydt der seden, en d'een-
tas *æquitatis*, placiditas *morum*, & con-
drachtigheydt met allen: van een Gods-geleerde, de Godvruchtigheyt/
cordia cum *omnibus*: *Theologi*, Pietas,
de nedrigheyt/en na de Wereld of wereldsche dingen geheel niet te rieken.
humilitas, & *Mundum* aut *mundana* nihil redolére.

LXXVIII.

De Geleerde Verkeeringe.

Erudita Conversatio.

Libros tractandi ratio, 720: *primò*, privata lectione, 721 &c. *deinde*, cũ socio, 724, 725: *tandem* in Academia, 726, 727. Epistolicæ scriptiones, 728.

720. Tot hier toe van de Boecken en Schoolen; nu volght / hoe men
Hucusque de *Libris* & *Scholis*: sequitur, *quomodo*
in de selve moet ommegaen (verkeeren,) op dat het de pijne (moeyte)
in illis sit *versandum*, ut *opera*
waerdt worde: namentlijck / niet met een eensame quellinge (uytmerge-
pretium fiat: nempe, non *solitariâ maceratione*:
lingh:) (schoon is't dat sulks aen sommige van haer selfs geleerde niet
(licet id quibusdam *autodidacticis* non
onvoorspoedighlijck bevalt (uytvalt;) maer door een gesellige omme-
improsperè cedat;) sed *sociali conver-*
gangh met de Geleerden.
satione cum Eruditis.

721. 't Heeft wel oock die een verkeeringe / de welcke met lesingh der
Habet sanè & *is* conversationem, qui *lectioni*
boecken sijn tijdt besteedt (toebrenght;) maer alleenlijck met d'afwesen-
librorum vacat; sed tantùm cum *absenti-*
den, ons aenspreeckende door haere Geschriften: met welckers ingevin-
bus, nos alloquentibus per sua *Scripta*: quorum *suggestio-*
ghen op dat ghy uytnementlijck mooght w. onderwesen, soo en hebt uwe
nibus ut egregiè *imbuaris*, habe tuum
Stu-

Digitized by Google

Studeer-kamer in eensaemheydt / afgesondert (verschooven) van 't *Muséum* in solitudine, remotum à gewoel (getummel) des volcks, op dat u niet pets verstooze (verontrusti- *turba*, ne quid interturge:) dan en neemt voor u niet ongekeurde boeken, maer uitgeleesene; en de- bet: tùm admitte non *promiscuos*, sed *selectos*; cos- selve handelt (handteert) reynelijck, noch en bekladt (bevleckt) se met que tracta *munditer*, nec macula *li-* doorstreyckingen (kladdingen:) 't en sy dat ghy met de aenmerckelijcke *turis:* nisi *notabilio-* dingen te onderhaelen de herdenckinge wilt verlichten. (De Ouden sijn *ra* subnotando *reminiscentiam* velis *sublevare*. (Antiqui gewoont geweest 't geene was goedt te kennen met een sterretje soliti fuerunt *approbanda asterisco* [*] te- noteeckenen / en 't geene moeste voor quaedt gekeurt (geacht) worden met tare, & *improbanda* een braedt-spit lijckende merckliertjen *obelisco.* +-]

722. In 't voorby gaen macche ick u indachtigh/dat de uchtense *In transcursu* (*transeunter*) moneo, *matuti-* (morgense) uuren voor de leer-oeffeningen de alder bequaemsten sijn: *nas* horas *studiis* accommodatissimas esse: Dies/indien ghy om pets by licht upt te baerdigen by de kaerse arbeyden Ergò, si ad aliquid elucubandum *lucubra-* ('s nachts studeeren) wilt/ soo verkiest de voordaeghse nacht-studeeringe *re* vis, delige *antelucanam* lucubratio- (-werckinge,) niet de avendse, veel minder de volle nacht door durende: nem, non *vespertinam*, multo minùs *pernoctem*: en gebruyckt veel liever een was-keers als een ongelne (van vet:) de toort- utereque potiùs *cereo* quàm *sebaceâ*: ta- sen, om datse roockachtigh sijn / schaden de nacht-sittende (by doncker *dæ*, quia *fumidæ*, officiunt *lucubrantibus* werckende) merchlijck (uytnementlijck,) en daerom sijnse upt het getal insigniter, eoque è numero van 't nacht-arbeydige (tot nacht-arbeydt dienlijcke) ghereetschap *lucubratoriorum* utensilium te verschuyven (wech te schaffen;) de Kandelaer sy verhee- semovendæ (*submovenda*;) *Candelabrum* sit eleva- ben; het Licht-schutsel groen; de Snuyter ter handt / tum; *Umbraculum* viride; *Emunctorium* præstò.

Digitized by Google

om het lemmet (pit) daer mede weder en weder af te snuyten, op dat het ad *ellychnium* eô identidem *emungendum*, nè niet beschadwe (verdonckere;) doch het af snuyttel verduyster strachs obumbret; at *fungum* opprime mox nae de af snuytinghe, op dat het niet en stincke (quaelijck post *emunctionem*, ne *fœtere* ricke)
at.

723. Al wat gy leest / ('t zy op ghewoonlijcke of tusschen-tijdighe Quicquid legis, (sive *ordinaris* sive *successi-* (af-gebroockene) uuren) dat leest drie mael onderschendentlijck: voor *vis* horis) id legito *ter* distinctè: *pri-* eerst, dat ghy 't verstaet: daer nae, op dat ghy keurt (uytkiest) en upt-te- *rium*, ut intelligas: *deinde*, ut seligas & eno- kent: en ten laetsten, dat ghy de uytgekoosene dingen in de gedachtenis tes: *demumque*, ut *selecta* memoriæ indrucht (imprent.) De uytkiesinge nu is een upttreck (kipp) inge imprimas. *Selectio* autem est excerptio ende op-teeckeninge van de nuttelijckste saecken, niet op verwerpelijcke & consignatio *utiliorum*, non in *rejectaneas* cedeltjes (kattebelletjes,) maer in een schrijf-tafelken ofte in 't Klad-boek, *schedas*, sed in *Codicillos* sive *Adversaria*, waer in alderhande by een geraepte dingen met een onbedachte haestig- quibus *collectanea* tumultuariâ ope- heydt worden te saemen geschreeven; en dan daer upt in 't Boeck van râ conscribillantur: tumq; inde in *Diur-* daeghlijckssche handelingen ofte onder algemeene Hooft-titels.
num aut *Locos Communes.*

724. Maer doch / indien ghy grooter voortgangh met macht (seer) Verum enimverò, si *majores progressiones* per- (*dis-*) begeert / so en soeckt u een gesselle (mede-maet,) die gesselschaplijk met u cupis, quære tibi *socium*, qui *socialiter* tecum studeere / en aen dien ghy het gelesene ghemeen maeckt, 't zy dat hy studeat, & cui *lecta* communices; sive ille verstandiger is als ghy / en u de dan u niet verstaene dingen konne klaer- *intelligentior* sit te, tibiq; *non intellecta* possit enu- lijck upt-leggen; 't zy dat hy van u allereerst leere: Want ghy een ander cleare; sive *à te* demùm *discat*: Nam tu alium leerende sult u selven uyt de onwetentheydt hel- len; En daerom so weest *docendo* te ipsum *erudies*; Ac proinde

nopt

Digitized by Google

nopt verdrietigh (beſwaert, traegh) niet ſo een geſelbare mede-geſelle
nunquam *pigreris* cum iſtiuſmodi *ſociabili ſodali*
te verkeeren (om te gaen.)
verſari.

725. Hebt altijdt by u een tafel-boecxken, ofte pot-loot (een pot-
Habe ſemper tecum *Pugillares*, aut *plumbagi-*
loot-penneken) niet een pampierken of Schrijf-ſchalie (leye,) op dat ghy
nem cum *chartula* vel *Palimpſeſto*, ut
aen-(op-) tepchent al watter voorvalt (voorkomt) moetende gheſchelt
aſſignes quicquid incidat referen-
(geſchreven) worden in de Dagh-boecken, ofte nageſocht worden in
dum in *Diaria*, vel inquirendum in
de Schrijvers, op dat u niet yetwat ontvalle.
Authoribus, ut nè *quidquam excidat.*

726. Daer-en boven / ſoo 't u niet ſal verveelen (verdrieten) te repſen
Adhæc, ſi non *pigreris* profi-
(trecken) tot beroemde Mannen (oock wijt buyten 't Vaderlandt,)
ciſci ad *claros Viros* (etiam procul *Patriâ*,)
ſoo ſult ghy konnen / eensdeels haerlieden hooren in de Leer-(toehoor-)
poteris, *tum* eos audire in *Audito-*
kamers in 't openbaer konſt-leeren (leſen,) van geſchillen (twiſt-ſaken)
riis publicè *profitentes*, de controverſiis
reden wegen (ſin-twiſten,) en van anderhande dingen naerſtige ondervra-
diſputantes, & de quibuslibet *diſqui-*
ginghe doen en reden houden (redenen:) anders-deels oock in haere
rentes ac *diſſerentes*: tum quoq; in eorum
gemeenſame kenniſſe u eerlijck inbleyen (inſchuyven,) en alſoo oock bin-
familiaritatem te honeſtè inſinuare, atq; ſic *etiam*
nen huys al wat ghy wilt uyt haer gedeghlick uyt-(nae) vorſchen,
privatim quidvis ex eis modeſtè *contari*,
en van dagh tot dagh vorderen (toenemen, aenniemen.)
& indies *proficere.*

727. Noch en ſal 't u daer aen een vlijt-pleegende geſelſchap ſchorten:
Nec tibi ibidem *gnavum ſodalitium* deerit:
alwaer de Boeck-ſchrijvers onder u verdeelt hebbende / al 't ſelve doen
ubi *Authoribus* inter vos partitis, totum id per
een onderlinge t'ſamen-(draegh-) brenginge (t'ſamen-ſpreeckinge) ſal
mutuam collationem po-
konnen gemeen gemaeckt worden / wat een yegelijck af-ſonderlijck en
terit *commune* fieri, quod quiſque *ſeorſim* &

Digitized by Google

voor sich selfs henen sal geleesen hebben: en hoe menighmael ghy in de
privato studio legerit: quotiesque in
bevorderinge der Bakelaer-broeders, Leermeesters, ende Leeraers sien sult
promotione *Baccalaureorum*, *Magistrorum*, & *Doctorum* videbis
dat'er prijsen (belooningen) der vlijtigheydt worden om-(uyt-) gedeelt /
præmia *diligentiæ* distribui,
soo veelmael sult ghy bemercken (verstaen) dat ghy tot de deught wordt
toties senties te ad *virtutem* in-
aengeprickelt (opgestoocken)
stigari.

728. Eyndelick soo is 't een schoon dingh (fraeye saecke,) oock
Tandem est *venustulum*; etiam
der af-weesighen wijsheydt tot uwe vervorderinghe (voort-ganck)
absentium sapientiâ ad tuos *progressus*
te gebruycken; en dat door brieven over en weer over (heen en weer)
uti; idque *per literas* ultrò citróque
gheleerdelijcken gheschreeven / en alderley fraeykens verhandelde
eruditè scriptas, & quascunque pulchrè agitatas
vraghen: dewelcke in sich houden / niet beuselachtige vraegstucken/en
quæstiones: quæ contineant, non *nuga-toria(-lia)* quæsita,
dieswegē lompery en beuselingen, maer saken u konnende te goed komen.
eoque *gerras* & *nugamenta*, sed res tibi profuturas.

729. De Ouden schreeven brieven op gewaste en dien volghends
Antiqui exarabant *epistolia* in *ceratis* eoque
uytwisch- (doen-) lijcke tafereelkens; Ons dienen veel beeter
deletilibus *tabellis*; Nobis serviunt meliùs
de pampierne: welcke / op dat-se niet konnen gheleesen worden
chartaceæ: quas, ne queant *legi*
dan alleenlijck van dien, daer-se aen bestemt (toegeschickt) worden /
nisi *ab eo*, cui destinantur,
soo verseeghelen wy-se toe-ghevouden zijnde met een Seeghel-
obsignamus complicatas *Signatorio*
(Signet-) rinck, het gheslacht-teecken ('t merck) op seeghel-was
annulo, gentilitium signum (*insigne*) *sigillari cera*
opdruckende / op dat deselve niemandt ontseeghelen derve / behalven
imprimentes, ut eas nemo resignare ausit, præter
die / aen dien 't op-schrift houdt (behoort /) en aen welcke-se van
cum, ad quem *inscriptio* spectat, & cui à
de brief-drager (bode) worden overgelevert: Het gebeurt nochtans /
latore traduntur: Accidit tamen,
datse

Digitized by Google

datſe opgehangen/aen-(op-)gehouden/en opgehaelen worden: waerom ſy nu op verborgene (verholene,) en dat verſcheydene wijſen pleeghen geſchreven te worden. Een cedeltje (brieſjen) niets geheimes in ſich hebbende / wort niet toegeſegelt.

ut intercipiantur, detineantur (retententur,) & refringantur: quamobrem jam *occultis*, iisque *variis* modis ſolent ſcribi. Schedula nihil *ſecreti* habens, non ſigillatur.

LXXVIII.

De Huyshoudinge: alwaer ghy hebt de beſichtinge van het Huys.

Oeconomia: ubi habes *luſtramen* Domûs.

Societatum humanarum ſpecies tres, 730: *Domeſtica*, trina, 731. Partes *Domûs*, 732. & Cubiculi, 733. *Domeſticus* ordo, 734.

730. Laet ons ingaen (intreden) in de Huyſen, Steden, en Lantſchappen: ſullende ſien hoe dat de menſchen tot onderlinge byſtant (behulpſelen) haer te ſamen verſellen in Huysgeſinnen, Gemeene Staeten, en Koninghrijcken: welckers ſaecks grondt is de Eendrachtigheyd (eenmoedigheyd.)

Introgrediamur *Domos*, *Urbes*, & *Regiones*: viſuri quomodo homines pro *mutuis adjutoriis* coſe confocient in *Familias*, *Reſpublicas*, & *Regna*: cujus rei fundamentum eſt *Unanimitas*.

731. De Kleynſte verſellinge is de Huyſlijcke: maer deſelve drieder-hande, d'Echtelijcke, d'Ouderlijcke, en de Heerſche, nae behoo-ren in een huysgeſin t'ſamen gegroept: 't welck de Huysvader met de Huysmoeder nae de Huys-houw-kunde regeeren (beſtieren,) den

Minima conſociatio eſt *Domeſtica*: ſed ea *trinâ*, *Conjugialis*, *Parentalis*, & *Herilis*, rè in *unam familiam* coalita: quam *Pater familias* cum *Matrefamiliâs* juxta *Oeconomicam* regunt:

Digitized by Google

den welcke de Huys-soonen met de Huys-dochters, en het geheele
quibus *Filii familiâs* cum *Filiabus familiâs*, universoque
dienst-gesinde (hoop van dienst booden) in huys-saken onderdanigh
famulitio in *Oeconomicis* sub-
zijn.
sunt.

732. Deser wooninge / 't Huys, maken verciert, wel bevensterde/
Horum habitationem, *Domum*, faciunt *ornatam*, benè fenestrati,
gewitte/ en beschilderde Wanden; verseeckert (veyligh,) wel toegeslotene
albati, & picturati *Parietes*: *tutam*, benè obseratæ
Deuren, en te deegh betraliede ofte beschranckte (met schut-geerden
Januæ, probeque cancellatæ aut clathratæ
besette) Vensters; eyndelijck gemackelijck (gerijsselijck,) kamers (ge-
Fenestræ; denique *commodam*, *Concla-*
macken) van een rechte (behoorlijcke) ruymte (wijdte,) en die voor
via justæ amplitudinis, eaque pro
gebruyckbare dingen wel onderscheyden: soo dat 'er zy een keucken
usualibus (*utibilibus*) rebus benè distincta: ut sit *Culina*
voor de spijsen te bereyden/ met een Watersteen/ en Hout-lage (-kamer:)
pro cibis parandis, cum *Urnario* (*lavatrina*) *ac Lignario* (*-ili*;)
en een Kachel-kamer (stove) ofte Winter-steede (-wooninge) toegerecht
& *Hypocaustum* seu *Hibernaculum* instructum
met een Kachel (oven) ofte schoor-steen (roock-gat,) waer de Huys-ge-
fornace vel camino (*spiramento*,) ubi *domesti-*
nooten t'saemen woonen (-leven;) dan een Eetsaal volgestopt (vol)
ci convivant; tùm *Cœnaculum* refertum
met tafel-gereetschap (tafel-servis;) een Spijs-kamer ofte Botteleryе
mensariâ supellectile: *Promptuarium* sive *Pena-*
(eetens-spinde,) om de Huys-provisie (leef-tocht) te bewaeren;
rium, pro penore asservando;
Slaep-steden, voor de nachtlijcke rust; en eyndelick voor kleder-tuygh,
Dormitoria, pro nocturna requie; tandemque pro *vestiario*,
silver-werck (sack en pack,) en al de rest te bergen (te potten) andere sluyt-
vasario, omnibusq; reliquis condendis, alia clusi-
bare Bergh (bewaer-) plaetsen: te weten / Schapperyen (Cabinetten,)
lia *Reconditoria*: nempe, *Armaria*,
Kassen, Muer schappen, Schrijnen (laeden,) Kleeder-kassen-, Gelt schap-
Arcæ, *Risci*, *Capsæ*, *Vestiaria*, *nummariæ*
pen (-koockers,) Provisie-kelders, &c. en om saecken uyt te dragen/
Thecæ, *Penuariæ cellæ*, *&c.* & pro rebus exportandis,
wegh

Digitized by Google

wegh te dragen/toe-(aen-) te dragen/en in te dragen/ Korven, Manden, asportandis, supportandis, & importandis, *Sportæ*, *Cophini*, Handt-korven, Geldt-(schat) korven, Cabassen (dooſen,) Plunne- *Cilathi*, *Fisci*, *Capsulæ*, *Fisci-* (stroyen-) korven, &c. In spin-korven pleegden de Wolle-spinnereſ- *næ*, &c. In *qualis* (*quasillis*) solebant *Lanifi-* sen (-werckſters) wegh (van sich) te leggen 't geene tot het wolle-werck *ca* seponere quæ ad *lanificium* behoorde. spectabant.

733. Welcker dinghen nuttinghe (beſiginghe) wy van doen zijn in Quorum *usurâ* opus habemus in een Slaep-kamer, zijn bedde-schragen (onderlagen,) Slaep- (kamer-) *Cubiculo*, sunt *lecti fulmenta*, *Cubiculares* bedden, Ledecanten (koetsen,) Bedde-stroo, Bedde-spreeden, (dekens,) *lecti*, *Spondæ*, *Stramenta*, *Torralia*, en ander Bedde-goedt, met een Bedde- (vier-) panne en Behangselen aliaque *Lectisternia*, cum *Ignitabulo* (*batillo*) & *Vela-* (voorhangen:) dan ooch Pis- (water-) potten om de blaſe te lich- *riis*: tùm etiam *Matulæ* pro *vesicæ* levan- ten/('t water af te slaen,) waer mede wy water-noodt hebbende ons water da, quibus micturientes *lotium* (streul) opvangen: en by- (aan-) getimmerde heymelijcke gemacken, excipimus: adstructique *Secessus* (*latrinæ*). waer wy kack-noodt hebbende den buyck ontlasten (ons gevoegh doen.) ubi cacaturientes *alvum* exoneramus.

Lodder-beddekens gebruycken de Wittebroodts-kinderen (Welluſt- *Grabatis* (*anaclinteriis*) utuntur *Delicati* wenstigen) voor een middaegsche nederlegginge / op datse onluſtig zijnde pro meridiana reclinatione, ut torpidi daer op middagh-slaep houden (uyl vangen;) Maer op Ruyter-legers super iis meridientur; At in *Stratis* pleegen te liggen (ligghen gheſtreckt) de reys-begierige Landt-reysers cubitant (*discubant*) peregrinabundi *Peregrina-* (Pellegrims,) tôt datse van de vreemdelingschap uyt vreemde plaetsen *tores*, quoad è peregrinitate *peregrè* weder-keerende haere Bedde-maeckers (-spreyders) hebben / die 't bedde *redeuntes* suos *Lectisterniatores* habeant, qui lectum voor haer maecken. sibi sternant.

734. Een

Digitized by Google

734. Een goede ordonneringe (schickinge) van een huys- (mede) ge-
Bona ordinatio Contuber-
selschap, is gelegen in een behoorlijke en welkomende verdeelinge der Sa-
nii, est sita in debita & convenienti distributione Re-
ken en Dienstlijcke plichten: soo dat ieder saeck in huys hebbe sijn
rum & Ministrationum: ut quæque res in domo habeat suum
plaets, en ieder plaets sijn saecke, op dat 't eerstond blijcke/ wat daer
locum, & quisq; locus suam rem, quò statim pareat, quid
af zy (misse) ofte daer zy: desgelijcks een ieghlijck huysgenoot sijne be-
absit vel adsit: item quisque domesticus suam
dieninge, en een ieghlijcke bedieninge haeren (en dat geschicklijcken en
functionem, & quæque functio suum (eumque dextrum &
plicht-dadigen) doender (daeder,) op dat niet d'een op d'ander siende
munificem) agentem (actorem,) ne alius alium respectando
sy al te gaer sloffelick (onachtsaemlick) haer werck doen (wercken;)
omnes incuriosè agant;
alles nochtans onder het opsicht van den Huys-houder.
omnia tamen sub inspectione Oeconomi.

LXXIX.

Het Houwlijckse Genootschap.
Conjugalis Societas.

Conjugium quid, 735? inter quos *contrahendum*, 736, 737. Ritus *illud* ambiendi, 738. & incundi, 739: Nuptiarumque *ritus*, 740. *Nomina* Affinium, 741. Officia *Conjugum*, 742.

735. De grondvest van een huysgesin is den Houwelijcken staet, inge-
Basis familiæ est Conjugium, sanc-
stelt van Godt tot voortplantinghe (verbreydinge) des menschelijcken
tum divinitùs ad propagationem humani
gheslachts: Want daer uyt komen echte (wettelijcke) kinderen/
generis: Nam inde veniunt legitimi liberi,
en om dese den dienst, met de overighe huyshoudlijcke toeberey-
& propter hos famulatus, cum reliquo Oeconomico appa-
dinge.
ratu.

736. Die

Digitized by Google

736. Die door een houwlijck worden t'samengevoeght ofte ten houwelijck uptgegeven / zijn een Man-en Vrouws-persoon, den welcken
Qui *Matrimonio* junguntur sive maritantur, sunt *Mas* & *Fœmina*, quibus
d'Echtloose staet niet aenstaet: en is daer niet aen gelegen / of hy een Jong-
Cœlibatus non arridet: nec refert, utrùm ille *Juve-*
man ofte Wedenaer, sy een ongehouwde Maeghd ofte Weduwe zy; als sy
nis aut *Viduus*, illa innuba *Virgo* aut *Vidua* sit; dummaer beyde zijn ongetrouwt (echteloos) en houwbaer, noch van oudermodò *ambo* sint *cœlibes* & *nubiles*, nec *ætate*-
dom al te seer verschilligh (ongelijck,) ofte ook in bloedvrientschap ('t zy
te prænimis dispariles, aut etiam *consanguineitate* (sive
van sibschap ofte maeghscap komende) al te nae malhander best aende
ex *agnatione* sive *cognatione* ortâ) nimis se tan-
(rakende:) als in welck geval het houwlijck bloedschandig wort / ter wijl
gentes: quippe *quò in casu* nuptiæ *incestuosæ* fiunt, dum
de Bruydegom eene van sijn naeste bevrienden (met nader verwantschap
Sponsus aliquam è suis *propinquis* (propinquitate
hem toegedaen (verknocht) door een bloedtschandighe vermenginghe sibi junctam) *incestâ* commixtione
bloedschent / ofte met bloedschande besmet (besoetelt.)
incestat, seu incesto polluit.

737. Een Man-mensch dan (ook selfs van versotheydt op de vrouw-
Masculus iraq; (etiam à *mulierosi-*
luyden geheel verzeemt / ende dies gelijck-sins vrouw-(wijve-) sieck) siet
tate alienissimus, eoque minimè *mulierosus*) di-
hem upt (siet sich om) na een Vrouw-mensch, 't ghene wel niet en zy een
spicit *sibi* de *Fœmella*, quæ quidem non sit
ritse teve (mansieck,) manbaer nochtans / en om een man te neemen (te
*viro*sa, *viripotens* tamen, & ad *nuben-*
trouwen) hebbelijck (bequaem:) (want al te jonge meysjes (deerns)
dum habilis: (nam nimis *juvencul*æ
en al te seer bedaeghde ofte verouderte (vrouw-luyden /) boos-
nimiumque *vetul*æ seu *exoletæ*, præ-
naemlijck oude wijven (besjes/) zijn onbesteedbaer;) 't welck van gelijc-
sertim *anus* (aniculæ,) sunt illocabiles;) quæ item
ken van wettelijck getrouwde Ouders eerlijcken zy geboozen / schaem-
ex confarreatis Parentibus *honestè* sit nata, *pu-*
achtelick opgebracht / en geensins quaelijck berucht (op 't woord,) maer
dicè educata, & neutiquam *famosa*, sed
daer-

Digitized by Google

daer-en-tegen van naem (geruchte) ongeschent zy: of-se treffelijcken is
econtra *famâ* illibata sit: utrùm insigniter sit
bebruyd-schat, ofte schoon van gestalt, dat moet men soo gaer seer niet
dotata, aut *formosa*, usque adeò non
en achten: dewijl een schoon gedaente en 't houwlicks-goedt (de bruyd-
curandum: quia *form-a* (*-ositas*) & *dos*
schat) ('t zy van de Vader af-komende, ofte elders van daen bykomelik)
(sive *profectitia*, sive *adventitia*)
vergancklijcke goederen zijn / en verwecken seer veel en dickwijls
transitoria bona sunt, excitantque perplurimùm
mede-vryers (mede-boelen,) waer van d'een nootsaeckelijck moet
rivales, quorum alterum necesse est
de schuppe krijghen (een blaeuwe scheen loopen, af-gheschooven
repulsam accipere (*pati, ferre.*)
worden.)

738. Een leydige Treckaert (leydigaert,) (dien 't sin vol is van schof-
Pellax *Pellicator*, (cui mens est *stupro*
feeringen, ende genegen tot hoerderye,) verweckt zijnde door de schoon-
sa, pronaque ad *fornicationes*,) proritatus. *venusta-*
heyt van moye vrouwluyden / haelt (lockt) door sijne leydige streken
te venustarum fœminarum, all-icefacit (*-ectat*) suis *pella-*
(leydigheyd) tot quaet-lustige minne-liefde aen / die hy immers kan / oock
ciis ad *libidinosos* amores, quascunque potest, etiam
vrouw-(wijf-)jes en statige vrouwen: en by indien hy d'een of d'ander
mulierculas & *matronas*: & si quam
door bloote lief-lockingen (caressen) tot Venus spel (boeleeringhe) niet
meris *lenociniis* in rem Veneream, non
en kan verlocken / soo besoekt hy sijn dingen met de treken der ruffelsters /
possit perlectare, subtentat rem *artibus* conciliatricum,
met minnedrancken, trek-(tover-) beeltjes, en andere versoeck-middelen
philtris, *ipsillicibus*, aliisque tentaminibus
en hexenwerck (tooveryen:) waer mede hy somwijlen de wederstrevende
ac incantamentis: quibus aliquando obluctantes
alsoo betoovert (inneemt,) dat hy de maeghdelijcke of vrouwlijcke
ita *fascinat*, ut virginalem aut matronalem
stantvastigheyt lichtelick daer mede verovert / en die hy anders met ge-
constantiam facilè iisdem expugnet, & quas cæteroqui per
welt niet en hadde konnen schoffieren (schenden,) met die sonder tegen-
vim nequivisset *constuprare*, cum iis sine repu-
strijdt

Digitized by Google

strijdt (tegenweer) daer na sijn quaede lusten bedrijft. Maer een con-
gnantia postea *libidinetur*: Sedenim *reli-*
scientieuse minnaer maeckt 'er conscientie werck van / met diergelijcken
giosus amator habet religioni, ejusmodi
onconscientieuse onderwindingen ietwes te besoeken: ende dies so onder-
irreligiosis ausis. quicquam periclitari: eoque aggredi-
gaet hy die soo hy heeft lief gekregen met liefkoosende lieflafferyen (lief-
ditur eam *quam adamavit* blandicellis *blandi-*
kosingen,) op dat hy also de wederkeerige liefde van haer verdiene en af-
tiis, quò ita *reciprocum* amorem ejus meritet & e-
smeecke / ende sy door de aenlockige aenhalingen ingenomen (bevangen)
blandiatur, eaq; illecebrosis *illiciis* inescata,
zijnde / van selfs hem wederom te beminnen en van herten lief te hebben
ultrò se *redamare* & *de-(per-)amare*
geen bedencken en draege.
nulla dubitet.

739. Ende soo lange als hy wel haer liefde met sijn aenhaelige aenlok-
Et quantisper quidem ejus amorem illicibus *illecta-*
selen (lockspijse) tracht (soeckt) weer te keeren; ('t zy door hem selven
mentis intendit *reciprocare*, (sive per *so*
ofte door een houwlijckmaker,) so wort hy genoemt een Vryer: en wort
sive per *pronubum*, (*conciliatorem*) vocatur *Procus*: dici-
gheseydt vryagie te doen (te vryen,) tot soo langhe hy haer heeft
turque *proc-ire* (*-care*,) quoadusque expal-
afghebleyt dat sy d'echtelijcke beloften te doen en aen te neemen
paverit ut *conjugalem* fidem dare & accipere
bereydt is: en dan / is 't dat beyde der Houwlijcks-gesinten zijn
sit parata: atque tùm, si uterque nupturientium est
vader of moeder noch in 't leven hebbende, soo onderwinden
patrimus aut *matrimus*, attentant
sy sich niets d'Ouders daer over ongeraedvraeght zijnde: ofte by al-
nihil *Parentibus* inconsultis: vel si
diense der selver berooft zijn / soo raedtvraeghen sy haere (voor dien
iis orbi, consulunt suos (pro tem-
tijdt) raedt-gevers (raeds-luyden) ende aenvoerders / de Vooghpore) cons-iliatores (*ultores*) & auspices, *Curato-*
den. Dese dan / is 't dat 'et haer gheraedtsaem dunckt /
res. Isti verò, si consultum arbitrantur,
soo

Digitized by Google

ſo verloven ſy 't boeltjen (lieſjen) aen haer lief (boel;) en op dat de gedans
deſpon-dent (-ſant) *amaſiam* *amaſio*; & quò facta
verlobinge te meerder wozde bevestight (vaſt geſtelt,) ſo houdenſe op den
deſponſatio magis conſtabiliatur, celebrant
dagh der houwlijcks-sluptinge het houwlijcks-sluyt, alwaer de verloofde
die ſponſali *Sponſalia*, ubi deſpon-ſi (-ſati)
van weer zijden ontfangen trou-ringen, en andere trou-panden (-giften,)
utrinque accipiunt *pronubos annulos*, aliaſque *ſponſalitias arrhas*,
de klock ondertuſſchen het Houwlijckmael toerechtende / op dat 't et
coquo interim *Sponſalia* apparante, quò
wozde aengelangt / ſo dzae als de houwlijckſe boozwaerde geſtelt is.
præbeantur, ut primùm *matrimonialis tabula* fuerint compoſitæ.

740. Van dien tijd af wozden d'aen malkander verloofde (op datſe niet
Abinde *conſponſi* (ne
in 't echtſchap (d'echte) in 't heymelijck treeden) van de pzeedickstoel
connubium *clandeſtinò* ineant) è ſuggeſtu
openlijck afgekondight; daer nae/is 't datſe met een ſolemneele (feeſte-
publicè *proclamantur*; tùm, ſi *ſolemni*
lijcke) trouwinge t'ſamen trouwen willen / ſoo beſtemmenſe tot de feeſt-
nuptu connubere volunt, dicunt ſolen-
houdinge des bzuploſs een dagh: en dzaegen zorge/ dat de bloedverwand-
nibus nuptiarum *diem:* & accurant, ut *neceſ-*
ten (bevriende) van beyde zijden deſelve beganckenisſe met hare tegen-
ſarii utriuſque partis illam ſolennitatem ſuâ *præ-*
woordigheyt een eere aen doen (vereeren,) ende daer by zijn Speelknechts,
ſentiâ cohoneſtent, adſintque *Paranymphi*,
en die de Bruyd opſchicken (optoogen,) Speelmeysjes. Ondertuſſchen
& quæ *Sponſam* concinnent, *Pronubæ*. Inter hæc
ſoo komt de voorbeſtemde dagh aen/ op den welcken ſy van de Predicant
adventat *præſtituta dies*, quâ à *Parocho*
(Farheer) ('t en waere iet weys de bzuploft te niet (nietig) hadde gemaekt)
(niſi quid nuptias *repudioſas* feciſſet)
te ſamen gegeven wozden tot een bziendlijcke en onlosmacchelijcke t'ſa-
copulantur ad amicabilem & indiſſolubilem *co-*
men-wooninge: en aldus wozdenſe onder de gluckwenſchingen (toejuy-
habitationem: atq; ſic fiunt inter *acclamatio-*
chingen) harer gluckwenſchende bziende door een beſwoorne verbindinge
nes acclamantium amicorum *juratâ* pactione
Echte luyden.

Conjuges.

741. Na

Digitized by Google

741. Na de bruyloft wort de Bruyt gelept in 't huys des Bruydegoms.
A nuptiis *Sponsa* ducitur in ædes *Sponsi*,
en geschied de nagasterye (nabruyloft:) alwaer de goede bekende 't jonge
fiuntque *repotia*: ubi familiares novæ
wijf tot haer houwlijck hertgrondighlijck geluckwenschen/ wooznaem-
nuptæ de *conditione* intimè congratulantur, præser-
lijck indien-se niet en is getrouwt upt haeren staet/ ofte is gehouwlijckt
tim si non enupserit suo ordine, vel de-(in-) nupserit
in een oneerlijck geslacht; en dan groet d'een meffens d'ander eendzach-
in inhonestam familiam; & tum consalutant unani-
tighlijck / dese een Getrouwde (echte) vrouw, hem een Getrouwde
miter, istam *Maritam*, illum *Mari-*
(echte) man; en de gene haer dochter en soon onder malkander hebben
tum; & qui *gnatam* ac *natum* sibi clo-
upt besteedt / die hebben de naem van onderlinge Schoon-vaders: welcke
carunt, audiunt *Consoceri*: quos
de jonghe luyden, ofte de nieuws ghehouwden, bysonderlijck noemen
neogami, sive *novi nupti*; speciatim vocant
de Schoonvader ende Schoonmoeder, moctende selfs van haer genoemt
Socerum & *Socrum*, ipsi ab eis appel-
wozden de Schoonsoon en Schoondochter (snaer.) Maer de geene hae-
landi *Gener* & *Nurus*. At qui
ren neve een bzou (wijf) geben / ofte haer nichte ten houwlijck besteden
nepotem maritant, vel *neptim* nuptui dant,
(uythouwlijcken,) die wozden Over-schoonvader en Over-schoonmoe-
fiunt *Prosocer* & *Proso-*
der: gelijck daer de gene soo dese ten wijue neemt / wozt de Nae-schoon-
crus: sicuti qui *istam* ducit, fit *Proge-*
soon; en die aen hem trouwt/ de Na-snaer; maer de broeder van de man/
ner; & quæ *illi* nubit, *Pronurus*; sed *frater* mariti,
is de Schoonbroeder; de Suster desselfs/ de Schoonsuster; de Huysvrouw
est *Levir*; *soror* ejusdem, *Glos*; *uxor*
van de bzoeder/de Broers-vrouw; de Man van de Suster/ de Susters-man;
fratris, *Fratria*; *Maritus* sororis, *Sororius*;
d'overige verwanten van d'aen malkander getrouwde/groeten d'een den
cæteri *cognati* conjugatorum, consalutant in-
anderen (malkanderen) met de benaminge van Swagers.
ter se titulo *Affinium*.

742. Een ghemeene plicht der Echt-ghenooten is / liefde en
Commune officium Conjugum est, *amorem* &
getrou-

Digitized by Google

getrouwigheyt aen een ander te bewijsen/soo dat geen van beiden den an- *fidelitatem* sibi mutuò præstare, ut neuter alte-
deren verhaet ende ontrouw zy: des Mans in 't byzonder / sijn vrouwtjen ri *invisus & infidus* sit: *Mariti* seorsim, uxorculam
t'onderhouden en te beschutten (beschermen;) en deses wederom/(schoon *sustentare & protegere; hujusq;* rursum, (tamet-
is 't datse is een heldinne; ende sich manlijck draeght (quijt)) nae de si sit *virago*, seque *viriliter gerat*)
Echtgenoot sich te voegen (schicken,) en hem met een behoorlijcke eerbie- consorti se *accommodare*, eumque quâ decet obser-
dicheyt en eerbewijsinge in eere te houden. Hier tegens nochtans vindt vantiâ ac veneratione *ad-(de-) venerari.* Contra tamen repe-
gy altemets soo gebiedsche vrouwens / datse haer mannen dienst maeg- rias quandoq; adeò *imperiosas* uxores, ut viris *ancil-*
delijcke werchen afpersen/en alsoo om als een dienstmaaghd haer te die- *lares* operas extorqueant, eoque *ancillari* sibi
nen deselve dwingen: waer van dese daer na gesept worden/ onder vrou- cosdem cogant: unde isti postea dicuntur, *uxori-*
wenmacht sich begeven te hebben, en dragen de naem van wijffsche slaven *bus nupsisse*, audiuntque *uxorii.*
(goossens.)

LXXX.

De Ouderlijcke Genootschap.

PARENTALIS SOCIETAS.

Parentes, 743. *Actiones* puerperæ, 744: & Obstetricis, 754: & Nutricis, 746: & Geratiæ, 747. *Infantilis* tractatio, 748. Nomina *cognationis*, 749: *inter* Ascendentes, 750: & Descendentes, 751: & Collaterales, 752, 753. *Officia* Parentum, 754: & Liberorum, 755. *Hereditas* colligenda, 756: Leganda, 757. Herciscenda, 758.

743. God segent de gehouwden met manlicke en vrouwlicke spruyten: Deus benedicit conjugatis *masculâ & fœmineâ* sobole:
ten welcken opsigt uit de Echtelluiden worden Ouders, Vader en Moeder. cujus intuitu è Conjugibus fiunt *Parentes*, Pater & Mater.

744. Wanneer den tijdt om te baren de swangere vrouw na by is/ende Cum tempus *pariendi* gravidæ uxori adest,
God het geval van een misbaringe afwendt / soo en is sy in barens- Deusque casum *abortionis* avertit, *partu-*
nood (arbeyt,) en brengt sonder misbaem ter werelt een soontjen ofte *rit*, enititurq; sine abortu *filiolum* vel
doch-

Digitized by Google

dochtertjen; somtijts oock tweelingen, selden drylingen: en nae datse *filiolam*; quandoque & *gemellos*, rarò *tergeminos*: & postquam gebaert heeft/wort sy een Kraem-vrouw, dewelcke de Kraem-waerster in peperit, fit *Puerpera*, cui *Assestrix* den tydt van't kinder-bedde (de kraem) (door dewelcke sy sich geheele ses tempore puerperii (quô se totis *sex* weecken nae de baerninge binnen huyshoudt) te dienst is (bedient.) *septimanis* à partu domi continet) de-(sub-)servit.

745. Het kindeken verwelkomt (ontfanght) de vroed-vrouw met een *Infantulum* excipit obstetrix *tepi-* lauw badjen: en dat blijdelijcken, indien sy 't siet te wesen van een gesondt *dulo balneolo*: idque *lætanter*, si videt esse *salubri* lichaemtje/en sonder mael-teken (aengeboren vlack;) en sy leght het in corpusculo, & absque *nævo*; reponitque luyeren(riften)ingewonden/en met swachtels(windels)stijf(vast) gebon- *fasciis* involutum,& *incunabulis* religa- den zijnde in de wiege; door welckers heen en heer-beweginge(drijvinge) tum in *eum*; quarum rursum prorsum agitatione sy't schrey-(krijt-)ende (kindeken) te vreede stelt (stilt) en in slaep brengt. *vagientem* delinit & consopit.

746. De voedende moeder (baerster,) ofte een gehuerde (gewonnene) Alma *genitrix*, aut conducta minnemoer hoestert/omhelst (omarmt,) kust/en soent haer voedster- *nutrix* fovet, amplexatur, osculatur,& suaviatur suum *alum-* ling,ruggelings liggende op haer schoot:en soo wanneer hy begeerigh is *num*, reclivem in sinu: & si quando appetat na de melckrijcke (volle) mamme (tette,) so geeft sy hem (de borstlap *munificem mammam*, præbet ei (*mammillari* aen een zyde ghedaen hebbende) de borst/en sooght dan soo langhe als se (*sub-*) moto) ubera, lactatque quoad 't kleyne popjen aen de speenen hangende sughgt: een wepnigh daer nae *pusio* papillis adhærens lactet: paulò post nochtans versadight sy't met pap, of met voorgekauwede spijse. tamen satiat eum *pappa*, præmansove cibo.

747. Bevuylt zijnde wischt (veeght) het de Kindermeydt af met sachte *Sordidatum* abstergit *Geraria* molliculis linne doeckskens, en op dat niet de houd-horstige ledekens desselfs by vor- *linteolis*, & nè *alsiosa* (*alsia*) membra ejus *alsio-* stige(killige)lucht (weder) verkillen/ende het daerom houde lijde/en seer *re aura* inalgescant, coque algeat, *alge-*

Digitized by Google

koudt zijnde dooꝛhoudt wozde/ ſoo windt ſp 't in pluymene (vedere) beꝺ
duſque perfrigeat, involvit eum *plumeis* lec-
dekens: dickwils oock draegt ſy het op de armen geſet hebbende omheer,
tulis: ſæpiuſculè etiam *circumgeſtat* ulnis impoſitum,
op dat het gewenne tot het ſitten.
ut aſſueſcat *ſeſſitationi.*

748. Dan de ſooghinge komt men tot de ſpeeninge, en dan de wiege,
A *lactat-u (ione)* pervenitur ad *ablactationem*, & à *cunabulis*
tot de rolwagen: op dat het (kind) aldaer leere eeten herdere ſpijſe/ en
ad *ſerperaſtra*: ut *ibi* condiſcat edere *ſolidiores* cibos, &
hier (zijnde omtrent dan twee jaeren) ſtevigh te gaen: de reſt van de
hîc (circiter bimulus) *firmiter incedere*, reliquum in-
kindrſche levens tijt (jaren) wozt ober gebzacht al kouterende (lallende)
fantilis ætatis exigitur *lallando*
en ſpeelende met poppen / rinckels (bptertjes/) en ander poppen-goeꝺ
& *luſitando* pupis, crepitaculis, cæteriſq; crepun-
(klipper-werck;) maer dertelijcken te buyten gaende ofte weenende ſoo
diis; ſed petulanter *evagantem* aut *flentem* ſo-
pleegen ſp 't berbaert te maecken met een bulle-back, zijnde een berdicht
lent territare manducô, fictô
vervaert-maeckſel.
terriculamento.

749. Die van beyde deſelve ouders gebooren zijn / wozden ghenoemt
Ex utroque *eodem* parente nati, vocantur
van vollen bloede (vleeſchelijcke) broeders en ſuſters; van een en deſelve
germani *fratres* & *ſorores*; ex eodem
Vader alleen/broeders (kinderen) van een Vader: van een en deſelve moe-
Patre duntaxat, *ſemigermani*: ex eadem ma-
der alleen / half-broeders en ſuſters van een moeder: de wozders komende
tre tantùm, *uterini*: cæteri venientes
van 't ſelfde geſlacht en afkomſt, bloedverwanten: upt de vaderlijcke ſtam/
ab eadem *progenie & proſapia*, *conſanguinei*: è paternâ ſtirpe,
Vader-ſijts-verwanten; upt de moederlijcke / Moeder-ſijts-verwanten:
Agnati; è materna, *Cognati*;
de ſtiefvader en ſtiefmoeder hebben ſtiefſoons en ſtiefdochters.
vitricus & *noverca* habent *privignos* & *privignas.*

750. De Vader van u Vader (welcks van u beyden het oock is) is
Pater tui Parentis (*utrius libet*) eſt
uwe grootvader: de moeder deſſelfs/uwe grootmoeder: de Ouders wooꝛts
tuus *Avus*: mater ejuſdem, tua *Avia*: Parentes porro
van

Digitized by Google

van deſe/u over-grootvader en over-grootmoeder: deſer/uwe oudt-over-
horum, tuus *Proavus* & *Proavia:* iſtorum, tuus *Aba-*
grootvader en oudt-overgrootmoeder: derſelver/u bet-oudt-overgroot-
vus & *Abavia:* illorum, tuus *Ata-*
vader en bet-oudt-overgrootmoeder: en wederom deſer/uwe meer-bet-
vus & *Atavia:* rurſuſque horum, tuus *Trita-*
overoudtgrootvader en meer-bet-overoutgrootmoeder: die daer boven
vus & *Tritavia:* qui *ſupra*
zijn/ worden Voor-ouders genoemt.
ſunt, *Majores* vocantur.

751. Maer onſe kinderen zijn/ ſoon en dochter: welckers kinderen
Sed noſtri *liberi* ſunt, *filius* & *filia:* quorum liberi
ons ſullen zijn/ neve en nichte: deſer/de naneve en nanichte: der ſelver
nobis erunt, *nepos* & *neptis:* iſtorum, *pronepos* & *proneptis:* illorum/
de after-naneve en after-nanichte; hier van af zijn/ de nae-after-nae-
abnepos & *abneptis;* inde ſunt, *atnepos*
neve en nae-after-naenichte, de bet-nae-afternaeneve en bet-nae-afterna-
& *atneptis,* *trinepos* & *trinep-*
nichte: die onder deſe zijn ſullen/ moeten genoemt worden onſe nakome-
tis: qui *infra* hos erunt, appellabuntur noſtri *poſte-*
lingen.
ri.

722. In de zijdelingſe lienie/ is u Vaders broeder de Oom van u
In *collaterali* linea, eſt tui Patris frater *Patruus* tu-
van vaders wegen; de moeders broeder/ de Oom van moeders zijde; u va-
us; matris frater, *Avunculus;* pa-
ders ſuſter/ de moeye van vaders wegen; u moeders ſuſter/ de moeye van
tris ſoror, *Amita;* matris ſoror, *Mater-*
moeders zijde: boven deſe zijn/ de oudt-oom en oud-moeye van vaders
tera: ſupra hos ſunt, *Propatruus* & *Proami-*
zijde, de over-oudoom en over-oudmoeye van vaders zijde: de oud-oom
ta, *Abpatruus* & *Abamita:* *Proavunculus*
en oud-moeye van moeders zijde, de over-oudoom en over-oudmoeye
& *Promatertera,* *Abavunculus* & *Abma-*
van moeders zijde.
tertera.

753. De kinderen van twee gebroeders zijn Broeders-kinderen; van
Liberi duorum fratrum ſunt *patrueles;* dua-
twee ſuſters/ ſuſterlingen; van broeder en ſuſter/ broeders en
rum ſororum, *conſobrini;* fratris ac ſororis, *ami-*
ſuſters

Digitized by Google

ſuſters kinderen, en ooms kinderen; maer deſer allen ſonder onderſcheyd
timi, & *matrueles*; ſed horum omnium indiſtinctè,
geſuſters kinderen (gerechte neven.)
ſobrini.

754. De plicht der Ouders is/ gelijchelijch te letten op de opvoedinge
Officium Parentum eſt, communiter attendere *educationi*,
dat is/ hare kinderen te gewennen tot arbeydſaamheyt, zeedſaamheyt, en
hoc eſt, prolem aſſuefacere ad *operoſitatem*, *moralitatem*, &
godvruchtigheyt: en af te trecken van luyheyt, verdrietige manieren (ge-
pietatem: & retrahere ab *ignavia*, *moroſitate*
melijckheyt) (op datſe haer niet gewennen te gaen onopgeſchikt (onge-
(ne conſueſcant incedere incom-
havent,) ongekaut/ ongewaſſchen en mozſigh) godtloosheyt: Maer
ti, impexi, illoti & ſqualidi) *impietate*: Sed
ſommige moedertjes zijn gewent hare ſoons al te veel te ſtreelen (vleyen)
quædam materculæ ſolent filiis nimis *blandiri*
en wils te geven (gedoogen,) voornaemlijck de eenigh geboorene: dooz
& *indulgere*, præſertim *unigenitis*: quâ
welke verderbinge (bederf) ſy ongehoorſame, en eyndelijk on-(af-)aerdige
corruptela *immorigeri*, tandemque *degene-*
(ongeradene) kinderen wozden.
res fiunt.

755. Kinderen van een edelmoedige aerd moeten gehoorſaem zijn aen
Liberi *ingenui* ſint obſequentes
haer ouders op een winck; ſy moeten vlieden d'ongehoorſaamheyt en
ſuis parentibus ad *nutum*; fugiant *imparientiam* &
tegen murmelingen (morringhen,) en noch veel meer de trotſigheydt en
murmura, multoque magis *contumaciam* &
krijgelheyt, op datſe haer niet tot toorn bewegen/ofte tot een ſchandvleck
pervicaciam, ne illis *iram* moveant, aut *dehoneſta-*
(oneere) zijn.
mento ſint.

756. De ouders ſtaet (komt) ook toe/ haer kinderen erfeniſſe te berſa-
Parentum eſt quoque, liberis *hæreditatem* colli-
melen: welckers ook mede deelachtigh wozden (als mede-erfgenamen)
gere: cujus etiam participes fiunt (ceu coheredes)
de geboorne weſelingen, de welcke ter wereld zijn gekomen na de vader-
poſthumi, qui nati ſunt *poſt paren-*
lijcke begraeffeniſſe; maer de onechte (hoer-) kinderen en baſtaerden
tale funus; ſed *ſpurios* & *nothos*
willen de rechten datſe erfloos zijn.
volunt jura *exharedes* eſſe.

Digitized by Google 757. In

757. Indien de ouders al te vroegh af sterben / soo betaemt het haer
Si Parentes *pramaturè* demoriuntur, addecet eos
(by soo verre sy na haer sullen nalaten nablijvende minderjarige weeskin-
(si post se relicturi sunt superstites *minorennes orpha-*
deren,) datse by uiterste wille als een onderstant (bescherminge) der wees-
nos,) testamentô *præsidium* orbita-
schap stellen / Vooghden: dewelcke de weselingen van onrechtvaerdige d.
tis constituere, *Tutores*: qui orphanos ab *injuriosis*
even als de hare sullen redden; en wanneer sy hare vooghdye moeten
perinde ac suos debent vindicare, dumque *tutela* est
afleggen (afstaen,) aen de weesen rekeninge doen, dat 'er volgens d'in-
deponenda, pupillis *rationem reddere*, juxta
houdt der beschrijvinge van goederen niet ont-(ver) vreemt is.
inventaria nihil abalienatum esse.

758. Wanneer de meerder-jarige hare goederen selfs onder haer erf-
Quum *majorennes* sua bona *ipsi* inter se *her-*
delen, so komt de delinge toe aen d'oudste van geboort / de vooruitkiesinge
ciscunt, competit *tributio* maximo natu, *præelectio*
aen de jongste van geboort / en soo vervolgens; maer op sommige plaetsen
minimo natu, & sic consequenter: sed alicubi
wort de eerstgeboorne erfgenaem niet alleen van 't halve, maer van 't ge-
fit *primogenitus* heres non tantùm *ex semisse*, sed *ex as-*
heele goed: elders twisten oock de erfgemaeckte, met het gemaeckte goed
se: alibi *litigant* etiam *legatarii*, legato
niet vernoeght zijnde; aldermeest / soo der iemant die geen testament
non contenti; potissimùm, si quis *intesta-*
gemaeckt heeft heen sterft sonder erfstellinge.
tus decedat *intestatò*.

LXXXI.

De Heerige Versellinge.
HERILIS SOCIETAS.

Heri & famuli, 759. *Mancipia*, *verna*, *liberti*, 760. Officia *herorum & servorum*, 761.

759. Een huysgesin door kinder-spruyten vermeerdert (ofte oock
Familiâ per *sobolem* auctâ (vel etiam
vermin-

Digitized by Google

vermindert) zijnde/ soo is van nooden dat tot de huysselijcke dienſten ghe- imminutâ) opus eſt domeſticis ſervitiis con-
huert worden dienſtknechten en dienſt-maegden: ten opſicht van welcke duci *famulos & famulas*: reſpectu quorum
de Ouders Heeren (meeſters) en Vrouwen worden.
Parentes *Heri & Heræ* fiunt.

760. Bij ouds wierden de knechten gekooſen ofte ghekocht uyt Olim *ſervi* legebantur aut emebantur è
de gevangenen; ende daerom wierden ſy ghenoemt ſlaven, over welcke *captivis*; ideoque dicebantur *mancipia*, in quos
men macht hadde van leven ende doodt: der knechten kinder zijn geweeſt poteſtas fuit *vitæ & necis*: ſervorum nati fuerunt
huys geboorne knechten, mede in ſlavernye blijvende/ tot datſe vrye wier- *vernæ*, ſimul in *ſervitute* manentes, donec *liberi* eſ-
den gemaeckt door vrylatinge haerer heeren / en doen wierden ſy ſent facti per *manumiſſionem* dominorum, atque tunc dice-
genoemt Vryelingen en Vry-gelatene: by ons heeft deſe ſtrengheydt niet bantur *Liberti & Manumiſſi*: apud nos iſte *rigor* non
t'onrecht opgehouden: de armere om loon gewonnen zijnde dienen / en immerito deſiit; *pauperiores* mercede conducti ſerviunt,
worden gehouden als ſchuttelingen en ſcherm-genooten, onder de be- habenturque inſtar *clientum & clientarum*, ſub *pa-*
ſcherm-(ſchut-)heeren, die ſy haer hebben verkooſen. *tronis*, quos ſibi elegerunt.

761. De plicht der Heeren is/ hare dienſt-boden te geven 't huer loon en Munus *Herorum* eſt, famulis præbére *mercedulam &*
't voetſel (de koſt,) en't dagh-werk (de taken) van den arbeyd alle dagen *alimoniam*, & *penſa* laborum quot diebus
te verdeelen; maer met een oock nu en dan te beſoecken / of en hoe een diſtribuere; ſed & interviſere, *an & quomodo*
ieder doet 't gene hy doen moet: (In een groot huys-geſin worden oock quiſq; *agat* quod debet? (In *majori* familiâ etiam
bedieningen verdeelt / ſo dat een ander is de deurwaerder, de ſchommel- *officia* diſtribuuntur, ut alius ſit *janitor*, *mediaſti-*
knecht, de huys-veger, de looper, de lacky (byloper) &c.) Maer de dienſt- *nus*, *ſcoparius*, *emiſſarius*, *pediſſequus &c.*) Sed *ſervo-*
knechten komt toe/ haer heeren lief te hebben en te eeren; de haer aenbe- *rum* eſt, *heros* diligere & honorare; ſibi deman-
volene werckingen getrouwlicken uit te richten, de ongemacken te verhoe- datas *operas* fideliter exequi; *incommoda* præca-

den;

Digitized by Google

den; en met haer mede-knechten eendrachtelijcken te leven; noch oock
vére; & cum *conservis* concorditer vivere; nec etiam
onbeschaemdelijcken tegen te snappen, &c. indien se niet willen slavelijc-
impudenter *obganire*, &c. nî velint *servili-*
ken gehandelt worden.
ter tractari.

LXXXII.

De Huys-houdlijcke Veranderingen.
OECONOMICÆ MUTATIONES.

Familiæ mutationum causæ, 762; *Migratio*, 763; *Divortium*, 764; *Adoptio & exheredatio*, 765. *Redintegratio* imminutæ *familiæ*, 766.

762. Daer geschiedt somwijlen veranderinge van de Huys houdinghe
Fit interdum *mutatio* Oeconomici
staet; wanneer of de wooninge selfs wordt verroert door de verhuysinge
status; cum vel *habitatio* ipsa transfertur per *demigrationem*
nae een ander plaets; ofte de t'samen-wooninge der huys-genooten word
aliò; vel *cohabitatio* familiarium
van een geschepden (gebroocken.)
disrumpitur.

763. Want indien een huys-genoodschap aenwast (toeneemt,) soo dat
Nam si familia increscit, ut
de selve een huys niet en kan vatten (bergen;) ofte een plaets onderhouden;
eam *una domus* nequeat capere; vel *unus locus* sustentare;
ofte dat men waer elders verbeteringe hoopt van sijn huys-houdinghe
vel aliubi *melioratio* speratur rei familia-
(neeringe;) soo verhuyst men t'samen daer van daen elders heenen, sijn
ris; commigratur inde *aliorsum*, *mo-*
roerende goedtjen (saeckskens) t'samen gepackt/ende mede overgedragen
bilibus reculis convasatis, & unà transla-
hebbende; maer de onroerlijcke onder de lupden verhoopt zijnde.
tis; sed *immobilibus* divenditis.

764. De Echte-lupden scheydt somtijdts van malkanderen
Conjuges sejungit interdum
't over-spel van een van beyden / soo dat tusschen haer
adulterium alteruttius, ut inter ipsos
gheschiedt een echt-scheydinghe: maer een ghetrouwde Vrouw
fiat *divortium*; sed nuptam

Digitized by Google

om geene andere oorſaecke te verſtooten / dan alleenlijck dat men
nullâ *aliâ* de cauſa repudiare, tantùm quod
mishagen heeft met haer een echtelijck (gehouwt) leven te lijden / dat is
displiceat cum illa *connubialem* vitam degere, eſt
een rechte barbarigheydt (wiltheydt:) hoedanige barbariſche verſtootin-
vera *barbaries:* cujuſmodi barbarica *repu-*
gen, gebe Godt dat-ſe eyndelijck in af-neemen komen en te niet woz-
dia, utinam tandem obſoleſcant & aboleſ-
den!
cant!

795. Sommige geen kinderen hebbende (is 't dat yemandt ſijn kin-
Quidam *improles* (ſi quis ſuos li-
deren tot d'aenneminge tot kindſchap uyt ſijn macht te eyghen aen haer
beros in adoptationem *emancipare* ſibi
wil overgeven) neemen voor kinderen aen oock vremden: die dan ghe-
velit) adoptant *etiam extraneos:* qui di-
noemt worden aengenomene kinderen, en worden erfgenamen uyt recht
cuntur *adopt-ivi* (-itii,) fiuntque heredes jure
der aenneminge tot kinderen; andere wederom/ont-erven de kinderē om
adoptionis; alii rurſum, *exhaerdant* filios ob
haer ſchandelijcke werchen: ja ſelfs onteygenen (verſtooten) ſy-ſe oock
propudioſa facta: imò *abdicant* etiam
uyt haer familie.
è familia.

766. Ende alſoo houdt de vaderlijcke plicht op voor 's ſoons verſtoo-
Atque ita ceſſat *parentale* officium per filii *abdica-*
einge (verſchuppinge) ofte eygendomlijcke overdraginge aen een ander,
tionem vel *emancipationem*,
als mede voor de beſteedinge van de dochter; maer de heerſche, wanneer
ſicut & *elocationem filiæ*; ſed *herile*, cum
de dienſt-knechten haren dienſt weder overdragen (afftaen,) ofte wy
famuli ſervitium *reſignant*, vel nos
ſelven haer-luyden de ſelve opſeggen: Maer wanneer d'ehe-ſtandt van
ipſi eis *renunciamus:* At cum *conjugium* à
verweduwde perſonen wederom word aengegaen; ofte een vreemt ſlachtig
viduatis *reiteratur*; aut *alienigena*
kind voor ſijn kind opgenomen; ofte dat'er worden aengenomen nieuwe
proles *arrogatur*; aut *adſciſcitur* novum
dienſtboden; daer voor de veranderinge vergolden met een verwiſſelinge.
famulitium; ibi *mutatio* penſatur *permutatione*.

Het

Digitized by Google

LXXXIII.

Het Stadts-regiment: alwaer is de beschouwinghe POLITICA: ubi est lustramen van een Stadt. URBIS.

Respublica, quid, & ad quid, 767? Requisita *ejus*, 768: *Forma* triplex, 769: *Urbis* requisita tria, 770. Securitati *cohabitantium* quomodo *prospiciatur*, 771, 772? *quomodo* amœnitati, 773, 774? *quomodo* commoditati, 775? *Ædificia publica* quæ, 776, 777? Fora diversa, 778. Opificinarum *locus*, 779. Aquæ ductus, 780.

767. Een ghemeene staet **wort ghenoemt**/ een herlepdinge van veel familien **onder een** regeeringe: **daerom ingestelt**/ **op dat-se al te samen** *familiarum* sub unum *regimen*: eò instituta, ut omnes **moogen** gerustelijck woonen, **en haer dingen** onverhinderlijck doen, **noch** queant *tranquillè degere*, & sua *impræpeditè agere*, neque **oock** de machtigere **verdrucke** den swackeren.

Respublica dicitur, reductio *multarum* etiam *potentior* opprimat *imbecilliorem*.

768. **Tot** dese sake **is van noden** (1) een vereeninginge der woonste- den; **de welcke wat kleynder zijnde**/ een Dorp **genoemt wordt**; **wat grooter**/ een Stedeken; **seer groot**/ een Stadt: (2) een onderscheydinge der Standen, **soo dat sommige** het gesagh hebben, **met macht ende rechts-gebiedt** (-dwangh;) **andere** onder gehoorsaem staen, **met onderwerpinghe en ghehoorsaemheydt**: (3) Seeckere wetten, **waer door alle** (elck) **ende een ygelijck t'saemen ghebonden zijn in** een Lichaem.

Ad *hancrem* est opus (1) *Adunatione domiciliorum*; quæ minor, *Pagus* appellatur; major, *Oppidum*; maxima, *Urbs*: (2) *Limitatione Ordinum*, ut alii *præsint*, cum potestate & jurisdictione; alii *subsint*, cum subjectione & obsequela: (3) *Certis legibus*, quibus omnes & singuli colligati sunt in *unum Corpus*.

769. De

Digitized by Google

769. De geſtalte der regeeringe is driederley: overmits 't gemeene beſte bedienen (1) op ſommige plaetſen 't ghemeene volck ſelfs, verwiſſelende de ampten onder malkanderen by beurten, en wordt ghenoemt een Volks- (gemeene mans-) regeeringe: (2) op andere plaetſen de Beſten van 't land, en wordt genoemt een Adel- (beſter-) regeeringe: (3) op eenige plaetſen heerſcht (heeft 't gebiedt) een alleen, en wordt geſeyt een Een-heerſchinge.

Forma regiminis eſt *triplex:* quippe *Reſpublicam* adminiſtrant alicubi *Plebs ipſa*, permutans *officia* inter ſe *per vices*, dicitur que *Democratia:* alicubi *Optimates*, diciturque *Ariſtocratia:* alicubi potitur rerum *unus ſolus*, dicitur que *Monarchia.*

770. Laet ons om en om beſichtighen de Stadt: alwaer ghetracht wordt / op dat men woonen konne veylighlijck, luſtighlijck en gemackelijck.

Circumviſamus *Urbem:* ubi quæritur, ut habitari queat *tutè amœnè* (-*ster*,) & *commodè.*

771. Tot een veylighe wooninge dient een omveſtinghe: wanneer de beſlootene ſteden van buyten omcingelt worden met ſtadts-mueren, grachten, wallen, ja ook paliſſaden (ſtorm-palen:) tuſſchen de welcke is de tuſſchenplaets, maer van binnen de cingels, waer langs den borgeren wordt toe-gangh ghegheven tot de ſtadts-veſten: eyndelijck ook op verhevene plaetſen Wacht-toorens (-plaetſen,) in de welcke de borgerlijcke (ſtadts-) wachters wacht houden, en de waeckende waeckers waecken.

Tutæ habitationi ſervit *circummunitio:* cum oppidis extrorſum circumdantur *mœnia*, *foſſæ*, *valla*, imò & *valli:* inter quos eſt *intervallum*, ſed introrſum *pomœria*, quâ civibus *acceſſus* datur ad *munimenta:* tandem etiam editioribus locis *Specula*, in quibus civici *excubitores* excubant, vigileſque *vigiles* vigilant.

772. De Poorten plegenſe uptwaerts vaſt te maken met twee gevleugelde poordt-deuren, en van booven af- (over) hanghende ſchot-deuren: en te

Portas ſolent præmunire *bipatentibus valvis*, & deinſuper impendentibus *cataractis*:

Digitized by Google

en te verschanssen met brugghen, 't zy vast-staende (vaste), ofte obsepireque *pontibus*, sive *stabilibus*, seu op-haelbaer. De besten over te klimmen/ is een hals-saecke (hoost *subductilibus*. Munitiones transcendere, *capitale* den hals.)

est.

773. Een Instige (playsante) wooninge maeckt de plapsierighepd *Amœnam* habitationem facit amœnitas der gelegentheydt, en een fraey uytsicht, ende verciersels der toorns; situs, & elegans *prospectus*, & decoramenta *turrium*; en ten laetsten een nette (fraeye) betimmeringe (opbouwinge) der straetandemque nitida inædificatio *platea*ten: te weten/ dat de voornaemste straeten (wijcken,) (hebbende *rum*: nempe, ut primarii *vici*, (habentes van beyde zijden aen malkander raeckende hupsen) breedt (wijdt) zijn; *utrinque* contiguas ædes) *ampli* sint; alzo 't dat de neffens voor-loopende (schuynse) enghe straeten (dwers- licet juxtim transcurrentes *angipor*- steeghen) meestendeels zijn enghe (naeuw) ende niet om door te *tus* utplurimùm sint *angusti* & *imper*- gaen.

vii.

774. Het voorste deel van de hupsen laet wesen doorgancklijk (open,) *Anteriora* domuum sint *pervia*, met voorgaen-getimmerde bedeckte wandel-gangen, op dat'er by regen- præstructis *porticibus*, ut *pluvio*- achtigh weder open stae een droogh voorgangh: maer de straten selfs/ *sa* tempestate pateat *siccus* transitus: sed *platea* ipsæ, met steenen belepdt/ op dat de wandelingen niet dreckerigh (slijckerigh) *lapidibus* stratæ, ne ambulationes *lutosa* vallen (zijn.)

sint.

775. Gemackelijcken voedt een stadt bewoont/gelegen op een geson- *Commodè* urbs habitatur, sita *salu*- de plaets/(niet aen moerassige plaetsen, vergift opgevende/) en de welcke *bri* loco, (non ad *palustria*, virus exhalantia,) & cui wel versorght is met alle behoeftigheden (noodurft;) als by exem- benè prospectum est *omnibus* *necessariis*; exempli gra- pel / met ghemeene ghebouwen, en van selfs toevloepende tia *publicis* *edificiis*, & ultrò affluente water,

Digitized by Google

water, ende licht-verkrijghelijcke levens-middelen, brandt (brandt-*aqua*, & facilè parabilibus *victualibus*, li-hout) &c.
gnis, &c.

776. Gemeene gebouwen zijn: het Stadts- (raedt-) huys, dooz de *Publica ædificia* sunt: *Curia*, pro bergaderinge (by een komst) des Raedts; het Recht-huys, om gerichte conventu Senatûs, *Prætorium*, pro judiciis te houden (doen:) met een daer by gebouwde gevanckeniſſe, tot bewae- exercendis: cum adstructo *carcere*, pro *custo*-ringe (wacht) der nijghandelenden; de Schat-kamer en het Waepen- *dia* delinquentium; *Ærarium* & *Armamenta*-huys, om het gemeene geldt en wapenen te bewaren; de Schoolen, om *rium*, pro publico ære & armis asservandis; *Scholæ*, pro de jeught te oeffenen; de Kercken, dooz de godtsdienstige by een komsten; juventute exercenda; *Templa*, pro religiosis conventibus; eyndelijck de Badt-stooven, verschepdene dooz 't verschepden geslacht: tandem *Balneæ*, diversæ pro diverso sexu: alwaer de geene haer wasschen sullen in de Uyttreck-kamer haer ubi lauturi in *Apodyterio* vesti- kleederen upttrecken / moetende bewaert worden van de Kleeder- menta exuunt, custodienda à *Vestiſpi*- bewaerder: en dooz gordelt zijnde met een voor- (baed-) doeckje gaen-se *ce*: præcinctique *castulâ* ingre- daer in.
diuntur.

777. Hier na zijn: de Tucht- (spinne-) huysen, in dewelcke Dehinc sunt: *Ergasteria*, in quæ de luyse- (brocke-) vangers de ledighgangers en bedel-sacken slepen; *ergastularii servi* canaticolas & mendicabula abripiunt; en de Armen-huysen, toebluchtplaetsen dooz d'armen; en de Sieck- & *Ptochodochia*, receptacula egenorum; & *Noso*- (gast-) huysen, dooz de kranchen; en de Wees-huysen, dooz d'arme *comia*, ægrotantium; & *Orphanotrophia*, pro misellis bestorbene kinderen/ofte vondelingen (indien der ergens sulcke schandt- pupillis, aut exposititiis (sicubi *ista pro*- daeden gebeuren) op te voeden; en de Waerts-huysen (gast-huysen/) *bra* fiunt) enutriendis; & *Hospitalia* (xenodochia,) om uptheemsche (vreemde) gasten in te leyden; en de Herbergen, als pro peregrinis hospitibus introducendis; atq; *Diversoria*, u-

waer

Digitized by Google

waer de aenkomelingen ter herberge gaen (inkeeren) en ter herberge
bi advenæ divertant ac hospi-
liggen; ofte ooch Braderyen, alwaer de eet-spijsen altijd vaerdig (bereyt)
tentur; vel etiam *Popinæ*, ubi edulia semper *parata*
gebonden worden; gelijck ooch de dranck-waeren in de Kroegen en
reperiantur; sicut & potulenta in *Cauponis* &
Wijn-huysen.

Oenopolis.

778. In een volck-rijcke stadt moeten 'er veel merckten zijn voor de
In *populosa* civitate debent *plura fora* esse pro
saecken soo te koop (verpl) zijn; ende onderscheyden van plaetsen, op dat
rebus venalibus; & *distincta locis*, ut
ghy weet / waer dat ghy pets sult soecken: te weten / elders de Veemarckt
scias, ubi quid quæras: nimirum, alibi *forum pecuarium*
(paerde-/ osse-/ berckens-merckt;) elders de groen-merckt, de visch-
(equarium, boarium, suarium;) alibi *olitorium*, *piscato-*
marckt, vleesch-marckt, &c; en eyndelijck op een ander plaetse de Vod-
rium, *carnarium*, &c; tandemque alibi *scruta-*
de- (luyse-) marckt, alwaer de luyse- (vodde-) kramers te koop stellen
rium ubi *scrutarii* venditant
(hebben) oude lodden en uytschot / en de oude kleerverkoopers verhackte
scruta & ablecta, & *mangones* inter-
stuckte (opgemaeckte) kleederen / by dien'er eenige der selver d'uyt- (om)
polatas vestes, si quas *circuito-*
dragers niet konnen verkoopen.
res non possunt vendere.

779. De werck-winckels eenighe vuyligheydt ofte gheraes hebbende /
Opificinæ aliquid *sordium* vel *strepitûs* habentes,
worden seer wel gestelt in de voorstadt; als / slacht-huysen, smissen,
optimè locantur in *suburbio*; ut, *laniena*, *ustrina*,
en de stinckerige winckels der vuyle ambachts-luyden (leerbereyders,)
sordescentesque officinæ *Cordonum*,
gelijck ooch de rammelende (kletterende) der smeeden: maer de mod-
ut & strepitantes *fabrorum*: at *cloa-*
dergooten en ghemeene kackhuysen in de hoecken (afzijdige plaetsen)
cæ & *foricæ* in *recessibus*
der straeten.
platearum.

780. De water-gangen worden gemaeckt van de Fonteyn-meester,
Aquæductus fiunt ab *Aquilege*,
't zy

't zp dooz opene water-grachten (straet-gooten,) ofte dooz verborgene
seu per aperta *incilia*, seu per occultos
water-gooten (conduyten, kanalen,) afgheleydt zijnde upt de wellen
tubos (*canales*,) derivatos è *scatebris*
in de hooghte boortkomende/en dooz water-pijpjes 't water hier en daer
montanis, & per *fistulas* (*tubulos*) aquam hinc inde
uptstortende in water-vangen (-backen) en drenktroggen (vee-drencken.)
effundentes in *castella* & *aquaria*.
Op gebrech van fonteyn-water, wordt 't rivierssche (water) door treck-
In defectu *fontanalis aquæ*, *fluvialis* tractoriis
instrumenten hier en daer uptgestort; ofte daer worden putten uptghe-
instrumentis diffunditur; aut *putei* effodiun-
graben/omgeben aen de kanten met een overboordt: waer upt het water
tur, circumdati oras crepidine: unde aqua
geput wordt met put emmers ofte water-emmers; 't zp door een put-
hauritur *situlis* (*haustris*) aut *urnariis*; sive *uncino*
haek, ofte een put-rolle (-radt,) of een put-galge (wippe,)
(*harpagone*,) sive *girgillo*, sive *tollenone*,
ofte een pompe: ende waer men oock selfs sulcke dingen niet hebben
sive *antliâ*: & ubi ne quidem talium copia
en kan/ daer wordt op een leeghe plaets (leeghte) een reegen-back
est, depressiore loco *cister-*
(cistern) gestelt/ in de welcke 't reegen-water door regen-goten t'sa-
na constituitur, in quam *pluviales aquæ* per collicias con-
men vloept.
fluunt.

LXXXIV.

De Borgerlijcke Gemeenschap.
CIVILIS SOCIETAS.

Boni ordinis *in Civitate* requisita tria, 781. *Civium* divisio, 782. *Magistratuum* (pecies, 783. *Tribuni plebis* varii, 784. *Senatus* munia (& *Dictatoris*,) 785. *Opificum* curiæ, 786. *Civium* officia, 787. *Coloniæ & municipia*, 788. *Magistratuum* cura summa *circa* quid *versetur*, 789. *Leges* (vincula ordinis,) 790. Nisi *observentur*, *omnia* pessum eunt, 791. Mercatores, Medici, Judices, *civitati necessarii*, 792.

781. Op dat het alle steedtsche luyden wel gae/ soo is van nooden
Ut omnibus *urbicis* benè sit, opus est
dat se

Digitized by Google

Datse onderscheyden wozden in seeckere Standen; en peder een wozde eos, distingui in certos *Ordines*; & cuivis assi- aengeweesen een seecker bedieninge; en ten laetsten wozde toegesien / dat gnari certam *functionem*; denique provideri, ut elck een het sijne doe / ofte indiender eenige misslagen zijn / de selve quisque *sua* agat, aut si quid *exorbitationum* est, re- weeder verbetert wozden: 't welck al te samen-gedaen wozdt dooz opent- corrigatur: quæ omnia peraguntur per e- lijcke gebooden en verbooden van de Oberighepdt. *dicta* & *interdicta* Magistratûs.

782. De Standt der borgeren is / dat sommighe zijn Heeren-kin- *Ordo civium* est, quod alii sint *Patri-* deren, boozgespzooten zijnde uyt beroemde oude geslachten (stammen;) *cii*, oriundi *claris* prosapiis; andere Beampte, tot Overheeden verkoosen en aenghenoomen ('t zij alii *Ephori*, in *Magistratum* allecti & cooptati (sive door keur-stemmen, ofte lot-kiesinge:) andere Gemeene luyden, beso- *suffragiis*, sive *subsortitione*:) alii *Plebs*, curan- gende de privaet-saken; moetende allegaer onderscheyden wozden door tes *privata*; omnes secernendi co- de toenamen haarer familien / en met haer eyghen voor-naemen en by- *gnominibus* familiarum, propriisque *prænominibus* & *ag-* naemen. *nominibus*.

783. De principaelste der oberigheeden zijn de Raedts-heeren, *Primóres* magistratuum sunt *Senatores*, een waeckend oogh hebbende op de gemeene welvaert; en de Schouten, invigilantes publicæ saluti; & *Prætores*, doende (beligh) zijnde om de twisten bp te leggen; en de Fabrijck-(bou-) vacantes *litigiis* componendis; *Ædiles-* meesters, opsienders ober de gemeene huysen; en d'Ouderlingen (voor- *que*, inspectores *publicarum* ædium; & *Tribu-* standers) der ghemeynte, boorsoghende dat het volck in goede *ni plebis*, procurantes ut populus in *bono* ordre wozde ghehouden / en een peder gildt-ghesellschap (collegie) binnen *ordine* contineatur, & quodvis *collegium* intra de paelen haerer instellinghen (ordeninghen) en vry-heeden (voor- limites suorum *statutorum*. & *privilegio-* rechten.) *rum*.

Digitized by Google

784. Dese Voorstanders der gemeynte worden op sommige plaetsen
Hi *Tribuni* alicubi
verdeelt in regenten van twee hoofden, van drie hoofden, van vier
dividuntur in *Duumviros*, *Triumviros*, *Quatur-*
hoofden, van vijf hoofden, van seven hoofden, van tien hoofden,
viros, *Quinquevires*, *Septemviros*, *Decemviros*,
van hondert hoofden, &c. welckers plicht is d'ordonnantien (keure)
Centumviros, *&c.* quorum officium est *plebisci-*
des volcks upt te geben (te stellen,) (maer tot goedt-keuringe van de
ta ferre, (sed ad *ratihabitionem* Sena-
Raedt:) ondertusschen soo is haere rechts-macht (die van twee mannen,
tûs:) interea eorum jurisdictio (*duumviralis*,
drie mannen, &c.) niet langher duerende, als soo langhe sy in
triumviralis, *&c.*) non est *diuturnior*, quam in
de regeeringe van twee mannen (van seven mannen, van hondert man-
duumviratu (septemviratu, centumvira-
nen, &c.) gelaeten worden.
tu, &c.) relinquuntur.

785. Wanneer de Raedt op het raedt-huys haer sittinghe (sessie)
Dum *Senatus* in *curia* *consessum*
houdt (alwaer 't Raedts-boeck, ende de naem-rolle der borghers,
agit (ubi *Senatorium album*, & *matricula civium*,
en de stadts-geschiedenissen ('t stadts-boeck) bewaert worden) soo
& *civica acta* (*tabulæ publicæ*) asservantur) pro-
stelt 't geene te beraetslagen is in de Raedts-kamer voor / ofte de Borger-
ponit *deliberanda* in Senaculo, aut *Con-*
meester selfs (de regeeringhs-bestieringhe niet jaerlijcks / maer een
sul ipse (directioni non annuatim, sed per
vierendeel jaer langh voor sittende) ofte d'in sijn plaets ghestelde
trimestre præsidens,) aut ei substitutus
Borghermeesters-plaetshouder; de Raedts-heeren seggen d'een nae d'an-
Proconsul; *Consulares viri* dicunt singilla-
der haer gheboelen (meninghe;) de daer by sittende Pensionarissen
tim sententias; assidentes *Syndici*
ontschepden de verwarde toevallen; de Beampt-schrijvers (Notarissen)
decidunt *intricatos* casus; *Notarii*
teyckenen 't verhandelde en beslootene op. (NB. De Romeynen
consignant acta & concluſa. (*Romani*
hoofden in wanhoopige gevallen upt een Hooghst-gesagh-hebber, die
deligebant in *desperatis* casibus *Dictatorem*, qui
nae-

Digitized by Google

nae sijn volkoomen (ongebonden) goedt-duncken gebieden (bevelen)
absoluto arbitratu imperita-
zoude / aen wien, en al wat hy wilde.
ret, *quibus*, & *quicquid* vellet.

786. De Werck-lieden hebben haere Gilden, ende haere Gilde-
Opifices habent suas *Sodalitates*, suasque *Cu-*
huysen, alwaer een nieuwlingh tot het meester- (konst-) stuck sich
rias, ubi novitius *artificium*
aenghegheven hebbende / aen de Gilde-meesters en Gilde-broeders,
professus, *Curionibus* & *Curialibus*,
en alsoo de geheele Gilde, een proef-stuck van sijn konst toont / en
eoque toti *Curiæ*, specimen artis exhibet, de-
dan aldereerst in haer gilde voor een gilde-ghenoot volgens d'in-
mumque in ordinem pro *contribuli* (*tribuli*) juxta sta-
settingen van de gilde wordt aengenoomen: 't slechtste (geringhste) volck
tuta *tribuaria* recipitur: infima plebs
zijn de huerlinghen, en 't klootjes volck (jan haeghel, jan rap en
sunt *mercenarii*, & *proletaria multi-*
sijn maet.)
tudo.

787. De Borgheren komt toe / sich onderlinghe diensten te be-
Civium est, sibi mutua officia præ-
toonen; schoon is 't dat d'eene meerder ghe-eert is dan d'ander /
stare; tametsi alius *honoratior* est præ alio,
ofte met meerder bevryinghen versien (bevrijdt,) dat is / last-vryer
aut magis *privilegiarius*, hoc est, immunior
van schattinghe en beswaeringhen (lasten:) (Want sommighe in-
à *censu* & *oneribus*: (Nam quidam *in-*
landers pleeghen daer van ontlast (bevrijdt) te worden; maer
digenæ solent eximi; sed
de uyt-landers (uyt-heemsche) en de huys- (huer-) luyden zijn
peregrini & *inquilini* sunt
cijnsbaer ende de schattinghe (tol) onderworpen, en haere goederen
vectigáles & *tributarii*, eorumque bona
prijs.) (verbeurt, vervallen.)
caduca.)

788. Wanneer de borgheren verminderen (versmelten) soo worden
Quando cives rarefiunt, admit-
'er aen-ghenoomen nieuwe Meede-ghenooten van 't borgherschap
tuntur novi *Munici-*

Digitized by Google

(poorters;) maer wanneer se te overvloedigh zijn, soo wozden 'er Voort- *pes*; at quando *superabundant*, *Co-* planters van haer volck elders nae toe uytgesonden tot een volkplantinge, *loni* aliò emittuntur in *colonias*, op dat uyt haer en ander by een ghekoomen volck, wozde een nieuw-ghe- ut ex iis aliisque *convenis*, fiat *Colo-* plante Stad, en nieuwe Poorterye (stadt met stede-rechten.) *nia*, novumq; *Municipium*.

789. De Overigheeden homt toe toe te sien / dat 't ghemeene beste *Magistratuum* est providere, ne *Respublica* gheen schaden en lyde: 't welck geschieden soude, indien se souden toelaeten quid *detrimenti* capiat: quod fieret, si permitterent (1) dat pemandt van de wozgers ledighlijck leefde; noch op sijn saecken quenquam civium *otiose vivere*; neq; *suis rebus* geen acht sloege (paste:) (1) of sich kleede boven sijn staet, ofte wooz advigilaret: aut *se vestire supra statum*, a- andere over daedt sijn vaders erf verquist: (3) ofte wederom ghewinst lio luxu *patrimonium prodigere*: aut rursum *quæstum* sochte door quade practijken, en anderen 't haere wooz den mondt wegh *facere malis artibus*, & aliis *sua* præri- naem (ontnaem:) (4) ofte datse verdroegen openbare oneerlickheden pere: aut *tolerarent publica inhoneſta-* (schandt-vlecken,) bzasserpen / supperpen / bozdeelen / hoeren-hotten / *menta*, commessationes, popinationes, ganeas, lupanaria, zijnde een schand-vleck (verderf) wooz de jeughd: (5) ofte datse de ge- *labem* juventutis: aut *pu-* meene bedieningen verdeelden nae 't aensien der personen / niet nae *blicas functiones distribuerent* secundum personas, non secundum bequaemheydt: (6) en tot alle verkeerde dinghen door de vingeren aptitudinem: & ad omnia *præposterа connive-* saeghen: (7) en in plaets van d'overleedene gheen andere stel- *rent*: & defunctis *non alios suffi-* den (setteden:) (8) ofte niet en op-brachten (uyt-schoo- *cerent* (*surrogarent*:) aut *non contribue-* ten) de besoldinghen aen de gheene die 't ghemeene best die- *rent* *solaria* iis qui publico mi- nen. nistrant.

790. Want wooz seecker in wel-bestelde Ghemeene staeten zijn Enimverò in *benè constitutis* Rebuspublicis sunt tot

Digitized by Google

tot alle dingen (1) ſtrenge wetten, niet lichtelijck te vernieuwen, ſelt ad omnia *ſevéra leges*, non facilè *novanda*, neſwijge te ſchenden, (als daer zijn de wetten van onkoſten, en van de dum *temerandæ*, (ut ſunt leges *ſumtuariæ*, & de prijſen der ſaecken en 't arbeydts- (maeck-) loon, &c.) ſoo dat 'er niet *pretiis* rerum ac *manupretiis*, *&c.*) ut ne pemandt zy keyſers-vry ofte wette-loos (-breuckigh,) en een ander quis ſit *exlex* aut *illex*, aliumque konne bedrieghen, ofte van 't ſijne berooven en ontblooten; (2) een poſſit *defraudare*, aut ſuo *privare* & *orbare*; (2) jurechtvaerdige uytvoeringe (ſtraffe) tegens de overtreeders (ſchenders) *ſta executio* in *violatores* der wetten / ſonder aen-neminge (-ſieninge) der perſoon: ende daerom legum, ſine *proſopolepſia*: eoque jaerlijks wederkeerende onderſoecken/allwaer peder een genootſaekt (3) *anniverſaria* examina, ubi quiſque cogiwordt reeckenſchap te geven, door wat middelen hy ſijn koſt ſoeckt te tur *rationem reddere*, quâ ratione *victum* quæwinnen: op dat 'et niemandt (tot ſijn eyghen ſchaede) ghevoorlooft zy rat: ne cuiquam (*ſuo malo*) liceat leedigh te loopen, ofte tegens andere onrechtvaerdig te zijn; ofte de bedeotioſo *eſſe*, aut in alios *iniquo*, aut *mendici*lerye van huys tot huys te pleegen: ja ooch de Magiſtraet ſelfs, ig 't dat hy *tatem oſtiatim* exercere: imò *Magiſtratus ipſe*, ſi pemandt berooft (beſtoolen) heeft/ is gehouden den roof weder te geben quem *expilavit*, tenetur repetun(t'ontſtoolene goedt weder te vergoeden.) darum.

791. Indien deſe dingen niet wonderhouden (maer voornamentlijck Niſi *hac* obſerventur (*imprimis* autem dat de jonckheydt wel word opgebracht) ſoo ontſpruyt ſonder twijfel een ut juventus *rectè educetur*) ſubnaſcitur indubitanter *per*verwerringe der dingē/dieveryen,roveryen,ſtraetſchenderyen,hoerderyen, *turbatio* rerum, *furta*, *rapinæ*, *latrocinia* mere(hoer leven,) onderlinge verdruckingen, armoed, en eyndelijck een *tricia*, *mutuæ oppreſſiones*, *pauper-ies* (*-tas*) denique omkeeringh van 't onderſte te boven; ſoo veel te lichter, als (hoe) veel *ſubverſio*; tantò *faciliùs*, quantò te volck-rijcker het Gemeene weeſen ſal geweeſt zijn. *populoſior* Respublica fuerit.

Digitized by Google

792. De besondere sorge der Overigheeden is / in te versien de Me-
Specialis cura Magistratuum est, in *providendo* Com-
meente (1) van ghenoeghsaemheydt der dingen / (2) en van hulp-
munitati (1) de *sufficientia* rerum, (2) & *præsi-*
middelen tot de gesondtheydt, (3) en van de gerechtigheydt te be-
diis valetudinis, (3) & *justitia* admini-
dienen: 't gene door de Koop-luyden, dit door de Genees-meesteren,
strandâ: illud per *Mercatores*, istud per *Medicos*,
ende deses door de Rechters.
& hoc per *Judices*.

LXXXV.

De Koop luyden.
MERCATORES.

Mercatura quid, 793. *Quid* evehendum *vel* invehendum, 794. Permutatio, pensio, moneta, collybus *quid*, 795. Institor, tabernarius, propola, 796. Auctio *quid*, 797. *Fraudes* in mercando, 798. *Annonæ* caritas, 799. Superpondium, compendium, dispendium *quid*, 800.

793. Om dat niet elck landt alles voortbrenght / soo moeten de men-
Quia non omnis tellus *omnia* fert, debent homi-
schen malckanderen haere goederen mede deelen; over-sendende
nes sibi *sua bona* communicare; *transmittendo*
't geene t'onsent overvloedigh is / nae een ander plaets: en 't gheene
quæ hîc *superfluunt*, aliò: & quæ
t'onsent niet en is, elders van daen nae (aen) ons haelende (neemende,)
hîc *desunt*, aliunde *adsciscendo*,
al waer 't upt overseesche plaetsen: welcke handelinge de naem draecht
tametsi è *transmarinis* locis: cui negotiationi nomen est
van koop-manschap (koop-handel,) geschieftig (beesig) zijnde omtrent
Mercaturæ, occupatæ circa
d'invoeringe en uytvoeringe der dingen / tot haer en des Gemeenen staets
invectionem & evectionem rerum, suo & *Reipublicæ*
welvaren (nutten, profijt.)
beno.

794. In-

Digitized by Google

794. Invoeren moet men (door hulpe der Voermanschap en Scheeps-
Invehenda sunt (ope *vecturæ* & *navicu-*
kunde) de nootsaeckelijcke dingen, die t'onsent gemist worden, op dat
lariæ) *necessaria*, quæ domi *desiderantur*, ut
daer door 't gebreck vergoedt (ingehaelt) worde; maer uytgevoert moet
eo defectus *farciatur*; at *evehenda*
worden, 't gheene overschiet, op dat 't niet sonder voordeel (nutten)
sunt, quæ *supersunt*, ne sine *usu*
verlooren gae: Dit is de voornaemste manier van de koopmanschap
depereant: Hæc est summa ratio *mercimonio-*
(koopmans-waeren,) komende lichtelijck gedreeven worden op bequame
rum, facilime exercenda *opportunis*
plaetsen / te weten / aen de zee-buerighen, ofte aen vaerbare rivie-
locis, puta, *maritimis*, aut ad *navigabiles* flu-
ren gelegen.
vios sitis.

795. 't Is een langh-duerende ghewoonte gheweest / de waeren selfs
Diuturnus mos fuit, *merces ipsas*
te verruylen / (hoedanighe ruylingen noch niet hebben opgehouden
permutare, (cujusmodi *subinutationes* necdum desierunt
in swangh te gaen:) daer nae wierde onghemunt-geldt (metael)
usurpari:) postea *infectum æs*
(silver / gondt) afgewoogen / nae d'aengeseyde (gestelde) prijs
(argentum, aurum) dependebatur, secundum *indicta* pre-
(waerdye) der saecken: eyndelijck is gevonden de munte, dat is / ghesla-
tia rerum: tandem reperta est *monéta*, hoc est, *signa-*
ghen (ghemunt) geldt met het merck-teecken van de waerdye / op dat
tum æs charactere valoris, quò
te vaerdiger voortgaen mooghe / soo wel de looninghe van de pijs en
expeditius procedat, tum *indicatio* pretii &
de biedinge, als ock de sluyt van de koop en betaelinge; nu wisselense
licitatio, tum *contractio* & *solutio*; nunc *cambiunt*
ock 't geldt door een wissel, zijnde een seer korten ende richtighen
etiam pecuniam per *collybum*, valdè *compendiariâ*
wegh.
viâ.

796. De koop-luyden die een groote naem hebben, senden hare
Mercatores *majoris nominis*, mittunt suas
waeren om te verkoopen nae vermaerde Koop-steeden: maer de kramers,
merces venundandas ad *celebria Emporia*: sed *institores*,

Digitized by Google

winckeliers, marckt luyden, repsen om en om van stadt tot stadt,
tabernarii, nundinatores, circumcursitant oppidatim,
en stellen haere waeren te koop op de jaerlijcksche kermissen, ofte de weec-
exponunt; sua venum in *anniversariis nundinis*, aut *hebdo-*
kelijcke marckten onder kraem-beechens / ende bewinden 't verkochte
madariis mercatibus sub cadurcis, & involvunt vendita
in papiere (peeper-) huyskens: de Voor-kopers verhandelen (verkopen)
cucullis: Propola distrahunt
't haere op de wegen/van straet tot straet/ van hoeck tot hoeck/van hups
sua viatim, vicatim, angulatim, domesti-
tot hups.
catim.

797. Een soorte van verkoopinge is / wanneer saecken te koop (veyl)
Genus venditionis est, cum res veneunt
zijn in een Verkoopinge by verhooginge (opslagh:) alwaer de verkoo-
Auctione: ubi *vendi-*
per (af-slager) de verkoopbare (veyle) saecke (de selve dickwijls
tor promercalem (*venalem*) rem (eam *circum-*
omkeerende) aen het rondom staende volck vertoont / en hoe hoogh
versando) circumsistenti turbæ ostentat, & *quan-*
(duer-) se geschat wordt/ haer aenseght: dan doet 'er pemant van de koo-
ti liceat, indicat: tum aliquis empto-
pers een bodt daer op, en een ander de prijs verhoogh (-meerder) ende
rum *licetur*, aliusque pretium auctando
biedt 'er tegens hem; tot dat de saecke aen de meest-biedende wordt
contra licetur; donec res *plurimùm pollicenti*
toebeschepden (toegeslagen.)
addicatur.

798. Maer om dat 'er bedrogh daer tusschen komt / soo moet men
Sed quia *fraudes* interveniunt, oportet
voorsichtigh zijn in 't koop-slaen (koopen:) vermits die dunne ghesaeyt
cautum esse in *mercando:* quippe *rari*
zijn onder de opkoopers/de welcke met een kleyn gewinst te vreeden zijn!
sunt commercantium, qui *lucello* contenti sunt!
De meeste hoop soecht al te groot gewinst, verkoopende seer duer, 't geene
plerique quærunt *nimium quæstum*, vendentes *magni*; quæ
sy voor een slechte prijs (goed koop) hadden ingehocht; ja / op dat haer
vili coëmerant; imò, ne sibi
't goedt niet in af-slagh gebracht (in prijs vermindert) wordt/so versweeren
res *deprecietur*, ejurant
sy

ſp ſich dat'et haer ſoo hoogh komt te ſtaen (ſoo veel koſt;) of het onder-
tantidem conſtare; aut ſuppo-
ſchuyven/ de bedzieger's/ valſche, oude, vorouderte, en verlegene ma-
nunt, impoſtores, *fucoſas, vetuſtas, obſoletas*, & *ſitu corruptas* mer-
ren/ voo; goede en verſche: of ſe gebzupcken ook bedrieghlijcke maten/
ces, pro *probis* & *recentibus*: aut adhibent etiam *falſaces* menſuras,
koperige munte/ met koper vermenght goud.
æroſa-nummiſmata, *ſuberatum* aurum.

799. De duerte van de leeftogh ig altemets opſlaende ofte afflaen-
Caritas annonæ ſubinde *ingraveſcit* vel *remit-*
de, nae deſſelfs overvloedt ofte gebreck: (want 't geene ſeltſaem ig/ is
tit, pro earundem *abundantia* aut *defectu*: nam rarum *ca-*
duer, en 't geen duer ig/ is aengenaem:) dickwijls nochtans hebben
rum, & carum *charum*:) ſæpè tamen ſunt
ſchult daer van de Eenkopers, de welcke alle dingen voor-opkoopende,
in culpa *Monopolæ*, qui omnia *præmercando*,
en daer nae nae haer believen waerdeerende/ de gemepnte daer mede pla-
& poſtea *pro lubitu* taxando, communitatem *ve-*
gen: welcke ſake nopt wel w. geraden (geholpen,) altwaer d'Eenkoperyen
xant: cui nunquam *benè conſulitur* ubi *Monopolia*
woyden toegelaten.
permittuntur.

800. Wanneer een dingh afgewoogen zijnde met een overwicht ver-
Ubi res delibrata *ſuperpondio* ad-
meerdert woyd/ ſoo ig 't een aenhang: indien der ietg toegegeven wort,
augetur, eſt *appendix*: ſi quid *adjiciatur*,
noemt ment 't een toegift (toewerp:) maer mildelijck upt te keeren/ maekt
vocant *mantiſſam*: ſed *liberaliùs* expendere, facit
verlies, 't welck doet verarmen; ſpaerſamer, voordeel (ghewinſt,)
diſpendia, quæ depauperant; *parciùs*, *compendia*,
't welck rijck maeht (verrijckt.)
quæ opulentant.

Digitized by Google

LXXXVI.

De Geneeſ-meeſteren met de Apoteeckers
MEDICI cum PHARMACOPÆIS
en Barbiers.
& CHIRURGIS.

Medicorum neceſſitas, 801: & officium, 802. *Diætæ* ratio, 803. *Morbi* prænotio *quomodo ſint*, 804: & *quomodo* aggreſſio, 805. *Curationis* initium, 806. Fomentationes &c. 807. Morboſa *materia corpore pellitur* trinis remediis, 808: Alterantibus, 809: Evacuantibus, 810: Roborantibuſque, 811. Soteria & ſoſtra *quid*, *etiam* valetudinarius, clinicus, recidiva (*paſſio*), 812. Præſcriptionum *characteres*, 813. *Pharmacopolæ vaſa*, 814. *Medicinas* unde *paret*? 815. Chymici *operationes*, 816: & *opera*, *decocta*, *ſucci*, *balſama*, &c. 817. *Item julebi*, *ſyrupi*, &c. 818. Unguenta, emplaſtra, *clyſteres*, &c. 819. Chirurgi *actiones*, 820, 821.

801. Dat de ſieckten dooz onmatigheyt w. op 't lijf gehaelt/ iſ waer:
Morbos *intemperantiâ* accerſi, eſt verum:
maer daer bp iſ ooch dit ſeecker / dat in deſe bedorventheyt der dinghen
ſed & hoc certum, in hac *corruptione* rerum
naeuwlijcks iemant ſoo correct (effen) leben kan / dat hem niet ſouden
vix quemquam *tam accuratè* vivere poſſe, quin
ſieckten oberkomen (wedervaren.
ægritudines obveniant.

802. De Genees meeſter dan ſchrijft den geſonden dooz een Levens-
Medicus ergò præſcribit ſanis *Dia-*
maet, en de ſieckten artſenyen (medicijnen.)
ta, ægris *Pharmaca*.

803. De Levens-mate (welche iſ 't beſte geneeſ-middel / alſ 't ſeker-
Diætam (quæ eſt *optima* medicina, quippe *ſecu-*
ſte (veylighſte) en ſonder gewelt zijnde) ſchrijft bp dooz / alſ bp leert ma-
riſſima & *ſine violentia*) præſcribit, dum docet mo-
tigen / de ſpijs en dranck, de ſlaep en 't waken, de vullinge en uyt-lediginderati, *cibum* & *potum*, *ſomnum* & *vigilias*, *repletionem* & *exinanitio-*
ghe, en de bewegingen deſ lichaems en gemoeds; op dat niets van die
nem, & *commotiones* corporis ac animi; ne quid *iſto-*
dingen

Digitized by Google

dingen w. booz de hand genomen voor een natuerlijcke treck (luſt) daer
rum admittatur *ante* naturale deſiderium,
toe/ noch w. uptgeſtreckt (verlengt) boven ſijn genoeghte (verſadinge,)
nec extendatur (*prorogetur*) ultra *ſatietatem*,
noch oock anders gebzupckt / alſ 't bozderlijck (dienſtigh) iſ.
nec *aliter* adhibeatur, quam expediat.

804. Een kranche beſoeckende, ſoo gaet (vaerdt) hy de geneeſinghe
Ægrum *inviſens*, aggreditur medicatio-
(cure) aen niet onbedachtelijck (lichtveerdighlick,) (gelijck daer pleegen
nem *non temerè*, (ut ſolent
de merckt-ſwervende quackſalvers en Peerde-doctors) maer hy ſoeckt
circumforanei medicaſtri & *Mulomedici*) ſed *indagat*
(ſpeurt) eerſt nae der ſiechte ſoorte, onthoudt-(ſit-) plaets, oorſaken,
priùs morbi *ſpeciem*, *ſedem*, *cauſas*,
niet alleenlijcken uyt verhalinge deſ ſieck-(te bedde) liggenden (van wat
non tantùm ex *relatione* decumbentis (quâ
kant dat it's ſeer doe / &c.) maer oock uyt andere teeckenen: te weeten
parte quid doleat, &c.) ſed etiam ex *aliis* ſignis: nempe
(1) uyt de querſinge der bedieninghen (dewelcke betoont den toeſtand van
ex *læſione* functionum (quæ demonſtrat ſtatum
de ſielijcke kracht:) (2) uyt de ſlagh ('t kloppen) van de pols-aderen,
animalis facultatis:) ex *pulſu* *arteriarum*,
[dewelke te kennen geeft/ hoe dat de leefbare kracht al daer (geſtelt iſ:)]
(qui prodit, quomodo *vitalis* facultas ſe habeat:)
(3) uyt het bekijcken van 't water ('t welck ontdeckt de gheſtelteniſ
ex *inſpectione lotii* (quod detegit conſtituti-
(geſtaltheyt) van de natuerlijcke kracht.)
onem *naturalis* facultatis.)

805. Den toeſtand der leefkrachten onderbonden hebbende/ ſo ſiet hy
Statu facultatum deprehenſo, inſti-
aen een voorkenniſſe, of de ſiechte doodelijck, of geneesbaer, ofte miſſelijck
tuit *prognoſin*, ſit ne morbus *lethalis*, an *ſalutaris*, vel *an-*
(twijffelachtigh) zy:en dit voorgemerckt hebbende/ ſoo laet hy een onge-
ceps: eoque præcognito, relinquit *irreme-*
neeſlijcke (ongheneesbare) onberoert; een ghenees-(heel-) baere,
diabilem (immedicabilem) intactum; *ſalutarem*,
aenbaert hy ghetrooſtelijcken met ghenees-middelen; maer een miſſe-
aggreditur confidenter *medélis*; ſed *anci-*
lijcke, niet alſ twijffelachtighe uytkomſt voor uyt ſeggende; voor-
pitem, nonniſi *dubios* eventus præfando; præſer-
mentlijck

Digitized by Google

mentlijck op een wisseldagh der sieckte, en in een Trap- (wissel-)
tim *critico* *die* & *Climacterico*
jaer.
anno.

806. Als hy de geneesinge (cure) aen- (op sich) neemt / soo verjacht
Dum *curam* suscipit, mitigat
hy vooz al de pijn vooz sekere verjacht-middelen: en onderhoud (bewaert)
ante omnia *dolores* certis *mitigatoriis*: & conservat
de natuerlijcke krachten / die hy in de siecke siet overigh te zijn, op dat
naturalia, quæ in ægrotante videt *superesse*, ut
also de natuer versterkt zijnde de haer tegenstrijdige dingen helpe uit- (van
ita natura *corroborata* sibi *inimica* juvet *pro-*
sich) drijven: en dan eerst beginnt hy d'onnatuerlijcke dingen te bestrijden;
pellere: demumque infit *præternaturalia illa* oppugnare;
nu door eet-reegelige middelen (want dickwijls woxden groote siechten
jam *dieteticis* (nam sæpè magni morbi
geneesen vooz bloote onthoudinge ende rust;) nu door artsenye-midde-
curantur solâ *abstinentiâ* & *quiete*;) jam *pharmaceuti-*
len; nu door Chirurgijnsche (wond-heelende) middelen.
cis; jam *Chirurgicis*.

807. De levens-mate ververscht (herstelt) de verminderde krachten:
Diæta reficit *diminutas* vires:
niet alleen vooz de matiginge des voetsels ende ruste; maer oock vooz
non tantùm *moderatione* alimenti & quietis; sed etiam
uyterlijcke verwermingen (stovingen) wrijvingen, en beroockeninghen
externis *fomentationibus*, *frictionibus*, *suffi-*
(*reuckeryen.*)
tuque.

808. Door artsenyen verdrijft hy die dingen, die beswaerlijck (moey-
Pharmacis profligat *ea*, quæ *molesta*
lijck) vallen: nu deselve veranderende, dan uytleedigende, (uytdrijvende)
sunt: tùm illa *alterando*, tum *evacuando*,
en eyndlijck de leden versterckende.
tandem membra *confortando*.

809. Veranderende (help-middelen) zijn / dewelke verwermen oft verkoe-
Alterantia (remedia) sunt, quæ *calefaciunt* aut *frige-*
len (-kouwden,) vochtigheyt aenbrengen ofte opdroogen: dan gelijcken /
faciunt, *humectant* aut *siccant*: item,
de voorbereydtselen, waer mede hy de ondeughende (slimme) materie
præparatoria, quibus *peccantem materiam*
op

Digitized by Google

(op datse te lichter moge uytgehaelt w.) verdunt ofte verdickt, ontloft ofte (ut faciliùs possit *educi*) *attenuat* vel *incrassat*, *relaxat* vel t'samen treckt, verstaght ofte verhardt, nae dat'et de sake berepsicht. *adstringit*, *emollit* vel *indurat*, prout res postulat.

810. Uyt-ledigende zijn / soo wel de braek- en suyverende-middelen, *Evacuantia* sunt, cum *vomitoria* & *purgantia*, (dooz uptwerpinghe) en de pis-drijvende (dooz 't water:) als ook de (per dejectionem) & *duretica* (per urinam:) tùm sweet- en niest-middelen, en de gorgelwateren, &c. dooz de welcke schadelijcke vochtigheeden w. voort-(upt-) gestooten; als mede 't tegen-gift, *sudorifera* & *sternutoria* & *gargarismi*, &c. quibus exitiosi humores *eliminantur*, item *antidota*, waer mede afgedzeven w. de doodelijcke benijnen; en de voorbewarings- quibus pelluntur *peremtoria* venena; & *amu*- middelen, daer dooz wp de betooveringen afkeeren (af-weeren.) *léta*, quibus *fascina* amolimur.

811. Sterckende zijn / waer dooz eenigh lidt bysonderlijck w. ver- *Roborantia* sunt, quibus aliquod membrum *peculiariter* confor- sterckt: gelijck de bozst / door borst-dienstighe middelen; 't hert / door statur: ut pectus, *thoracicis*; cor, hert-sterckende; de maegh door maegh,-verquickende; de lever / door le- *cordiacis*; ventriculus, *stomachicis*; jecur, he- ver-dienstige; de milte / door milt-dienstige; de nieren / door nier-dien- *paticis*; lien, *splenetecis*; renes, *nephreti*- stige; de gelederen / door leden-dienstige, &c. *cis*; articuli, *arthriticis*, &c.

812. De ongesondheyt verdzeven / en de gesondheyt weder verkregen *Invaletudine* profligatâ, *sanitateque* recupe- zijnde / soo houdt de Genees-meester met de weder op-komende een Ge- ratâ celebrat Medicus cum convalescente *So*- nees (danck-) mael, en wozt van hem beloont met het genees-loon: *teria*, & ab illo remuneratur *sostris*:

maer een half-volkomene herstellinghe (als iemant niet volkomentlick sed *semiperfecta* restitutio (cum quis non *integrè* gheneest (opkomt,) al-hoe-wel hp sich doelt verlicht te zijn) maeckt convalescit, etiamsi se sentiat *relevatum*) facit een doorgaens kranckelijcke; of veel swackheeden onderwozpene; ofte *valetudinarium*; aut *infirmitatibus* obnoxium; aut ('t gene noch slimmer is) bedde-ree-liggende; of (dat 't alder slimste is) (quod pejus) *clinicum*; aut (quod pessimum)

Digitized by Google

ſy doet hem verballen in een weder inſtortinge, in het binnenſte hem
illidit in *recidivam*, peniſſimè
krenckende quellende.)
affligentem.

813. En gebruycken de (Medicijn-meeſters) in hare voorſchrijvingen
Utuntur (*Medici*) in ſuis præſcriptionibus
(die-ſe gemeinlijk Recepten noemen) ſodanige merckteyckens: ℞ neemt
quas vulgo *Receptas* vocant) talibus notis: ℞ re-
'er toe; ℔ een pondt; ß een halfpondt; ℥ en once; ʒ een vieren-
cipe; ℔ *libram*; ß *ſemis*; ℥ *unciam*; ʒ *drach-*
deel-loots; ℈ twintigh greynen; gr. een greyn; g. een druppeltjen:
mam; ℈ *ſcrupulum*; gr. *granum*; g. *guttulam*;
een vuyſtken vol; m. een hand vol; ana van elck evenveel, &c.
P. *pugillum*; m. *manipulum*; ana *de ſingulis tantundem, &c.*
Maer 't gheene onder d'ingredienciën 't voornaemſte is / dat noe-
Quod autem inter ingredientia *primarium* eſt, id vo-
men-ſe 't onderſetſel; d'overighe dinghen / mede helpende en verbee-
cant *baſin*; reliqua, *adjuvantia* & *corri-*
terende.
gentia.

814. Ende na deſe formulieren bereydt de Artſenymaker (Apote-
Atque juxta *has formulas* præparat *Pharmacopæus*
ker) in ſijn werck-winckel de geneeg-middelen / en beſluyt de vloeyende
in laboratorio medicamenta, includitque *liqui-*
waren in glaſene enghalſde fleſſchen en dick-buyckige kruycken; de dro-
da vitreis *guttis* & *ampullis*; ari-
ge dingen in houte dooskens (kaskens) en buſſen (busjens;) de reſte / in
da, ligneis *capſellis* & *pyxidi-bus* (*-culis*;) reliqua,
aerdene langhalſige wijn-potten en aerdene kruycken, ofte tinnen fleſ-
fictilibus *ſeri-is* (*-olis*) ac *fideliis*, aut *ſtanneis la-*
ſchen: en ſtelt-ſe ront om in de ladekens, hebbende op ieder een ſijn bena-
genis: & circumponit per repoſitoria, cuivis ſuâ *nomen-*
minge geſchreven.
clatione inſcriptâ.

815. De Materialen tot de artſeny dienſtigh brenght (haelt) hy by
Materiam medicamentariam comportat
meliaer dan waer het ooch is / ſoo dat hy ooch geen
undecunque, ut nec
grouwel (afkeer) heeft dan de vuyligheyt (afgang) der dingen ſelfs /
averſetur *excrementa* rerum ipſa,
ja ooch

Digitized by Google

ja oock van vergiften, (vermits niets ter wereldt en is / of het heeft
imò *toxica:* (quippe *nihil omnium* est, quin contineat
yets ghenees-krachtiges in sich:) het meeste deel nochtans
aliquid *medicamentosi:*) potissimam partem tamen
neemt (haelt) hy uyt de kruyden, en daerom moet hy zijn een Kruyd-
desumit ex *herbis*, ideoque oportet esse *Beta-*
kenner.
nicum.

816. De rot-ghesellen van dese luyden / de Chymisten, bereyden niet
Gregales horum, *Chymici*, parant non
alle genees middelen sonder onderscheydt, maer alleenlijck de geest-
quasvis medicinas *promiscuè*, sed solummodò *spiri-*
rijcken; uyt-treckende de allerinnerste wesentheden der dingen: [illegible]
tuosas; extrahendo *intimas essentias* rerum: nam
terwijl de verborghentste krachten der taeyere dinghen door-stampen
quia *profundiores* vires *tenaciorum* rerum *tunden-*
(stooten) ofte weycken afgescheydente worden niet en lijden (verdragen/)
do aut *macerando* separari non patiuntur,
so moetense door de kracht des vyers worden uitgeperst (uitgedrongen):
vi *ignis* exurgendæ sunt:
en daer op verandert worden / ofte tot Geest en Olie, door distilleren;
indeque convertendæ, aut in *Spiritum* & *Oleum*, destillando;
ofte tot Bloemen, door stof-scheyden; ofte tot Sout, door uytbranden
aut in *Flores*, sublimando; aut in *Sal*; calcinan-
(stof-branden, tot kalck-branden.)
do.

817. Door de welcke werckingen dan uytgetrocken (voortgebracht)
Quibus operationibus eliciuntur
worden voor eerst / vloeyende genees-middelen / Afgesoodene drancken
primò, *fluida* medicinæ, *Decocta*
en Sappen; ten tweeden weecke, Balsemen, Uyttreckselen (extracten)
& *Succi*; secundò *molles*, *Balsama*, *Extracta*,
Tinctuuren; ten derden drooge, Poeyers (pulvertjes) en Saffraenen,
Tincturæ; tertiò *siccæ*, *Pulveres* & *Croci*,
Meesterstucken en Crystal; uyt der welker vermenginge verders toebereyt
Magisteria & *Crystalli*; ex quorum *mistura* porrò paran-
worden seer vele gemengelde medicijnen, om van binnen ofte van buyten
tur quàm plures *compositæ medicinæ*, intus vel extra
gebruycht te worden.
usurpandæ.

818. Bin-

818. Binnen in worden na sich genomen eenige vlocyende dingen/als Intùs sumuntur quædam *fluxa*, ut met honigh en suyker toegemachte Julebben, en die wat dicker als melle & saccharo conditi *Julebi*, & quæ *paulò concretiora* een juleb vallen / Syroopen en Slickingen (slick-potjes;) hier na weecke- julebo sunt, *Syrupi* & *Linctus*; tùm molli- lijcke / als weecke Conserven, Conserven, Theriakels, en verschepdene culà, ut *Electuaria Conserva*, *Theriaca*, variaque ingheleyde dinghen: daer nae herde (dichte) als Confituren, *condita*: deinde solida, ut *Confecta*, Pillen, platte Koekjes, (Balletjes,) en rondt-geschijfde ronde koekjes / *Pilulæ*, *Pastilli*, (*rotulæ*) & orbiculati Trochisci, en vierhantighde Kaeuw-koeckjes. conquadratæque *Morsulæ*.

819. Van buyten worden 't lichaem aengeboegt (opgelept) Smeeringen *A foris* corpori applicantur *Linimenta* en Salven, sijnde weechligh; Ceroenen en Pleysters, sijnde wat dichter; & *Unguina*, mollicella; *Cerota* & *Emplastra*, spissiora; / de oogen / Oogen-salven; de tanden / Tandt-pulvertjes; de buyck / Ver- oculis, *Collyria*; dentibus, *Dentifricia*; ventri, Ef- werminghen; den eers / spuytartsenen (klisteeren) en Steeck-pil- *menta*; ano, *Clysteres* & *Suppositoria* (*turundi.*)

820. Een heel- (wond-) meester biedt sijn handt den Genees- *Chirurgus* commodat suam manum *Medi-* meester, waer men geneesen (heelen, meesteren) moet met yser en vyer: *co*, ubi med-endum (*-icandum*) est *ferro* & *igne*: te weeten/ latende met het laet-yser de aderen; de wratten en andere uyt- nempe, secans *phlebotomo* venas; *verrucas* aliasque *ex-* wassingen uytsnijdende; d'Aposteunen (geswellen) openende; de schrab- *crescentias* exsecans; *abscessus* aperiens; *sca-* bige beenderen schrabbende/ d'uytstekende bijlende en afbijlende / de be- *bra ossa* radens, *prominentia* limans & delimans, e- storvene affagende/ (affertende,) ofte (van wegen het daer onder verhole- *mortua* serrans, (*serrâ pracidens*) aut (ob subtùs latens ne etter) doorboorende; en cpudijck 't vuyle vleesch met bzandt- pus) perforans; tandemq; *putridas carnes* (schroey-) pers door brandende/ en om de quade vochtigheden af te leg- cauteriis perurens, & ad *pravos humores* crivan- den

Digitized by Google

den (afte trecken) door brandende medicamenten fonanellen verwec-
dum causticis medicamentis *fonticulos* susci-
kende (settende.)
tans.

821. Deselve herstelt ock op haer plaetse de verstuyckte ofte ver-
Idem reponit etiam suis locis *luxata* aut *pro-*
ruckte ledenen / en de verbooghene (verdraeyde,) kromme, gebughelde
lapsa membra, atque *intorta*, *curva*, *gibbosa*
herbrenght hy weder tot haer natuerlijcke gestalte; maer upt de wonden
reducit ad *nativam* figuram; at è vulneribus
haelt (neemt) hy upt de splinters, worp- (wond-) gheweeren, en andere
eximit *festucas*, *tela*, aliaque
van buyten ingheballene dingen / en bereenight de boorden (lippen) der
forinsecus illapsa, coadunatque *labra* vul-
wonden t'samen door een naet; ja selfs de gebroken beenderen marcht
nerum *suturâ*; quin ipsa *fracta* ossa conse-
hy dicht door overtreckinge van eelt, gebruyckende daer toe (waer't van
lidat inductione *calli*; adhibens (ubi
doen is) een vaste verbindinge, dewelcke geschiedt door bewindinghe van
opus) *deligationem*, quæ fit fasciatione
treck-pleysters, en somtijts door ombindinge van bordekens (spieltjens.)
spleniorum, interdumq; circumligatione *asserculorum*.

LXXXVII.

De Rechters: met de gerechtlijcke pleythandel (voortgang) en de
JUDICES: cum judiciario processu
hals-gerichtlijcke voltreckinge (vorderinge.)
criminalique executione.

Judiciorum necessitas, 822: Formaque *triplex*, 823. *Amicabilis composi-*
tio per arbitros, 824. *Judicii forensis* fundamentum, 825. Actor & Reus,
826: & Advocatus, 827. Testes & Juramentum, 828. *Vadimonium*, 829:
Judicis boni officia, 830. *Præsidis & Assessorum* partes, 831. *Exse-*
quutio, *appellatio*, *sequestrum*, 832. Genera *pœnarum*, 833: & *supplicio-*
rum, 834. &c.

822. De welvarentheyt (welstant) des Gemeenen staets wort staende
Incolumitas Reipublicæ con-

gehou-

Digitized by Google

gehouden (bewaert) door de bedieninge ('t bewindt) der Gerichten: dooz
servatur *administratione* *Judiciorum*:
dewelcke alleen ieder eens veyligheyt onberruckt (staende) blijft/ terwijl
quâ solâ sua cuiq; *securitas* constat, dum
alle geweldigheden ghestut (gestilt,) en de ghewelt-doenders ter straffe
omnes *violentia* sistuntur, & in *violatores* ad-
getrocken worden: want ten minsten staet het wp tegens elcken onrecht-
(*animad-*) vertitur: ad minimum enim licet adversus omnem
vaerdighen aenvaerder (besit-neemer) van andermans goet opentlijck te
usurpatorem alieni *prote-*
betuygen, en sich op het recht te beroepen.
stari, & ad *jus* provocare.

823. De gedaente van 't gericht is driederley, (1) dooz een minsame
Forma judicii est *triplex*, per *amicabilem*
afhandelinge (verdragh;) (2) dooz een gerichtelijcke bepleytinge (pro-
transactionem; per *juridicialem processum*;
ces;) (3) dooz een herde (strenge) uytvoeringe (straffe.)
per *rigidam* *executionem*.

824. In vriendschap (minnelick) worden bygelept (afgedaen) de twist-
Amicabiliter componuntur con-
saken (geschillen) tusschen de partyen selfs: selden sonder middel, meer-
troversiæ inter *partes ipsas*; rariùs *immediatè*, sæ-
maels den derde-man tusschen beyden komende; 't zp hem selven vrywil-
piùs *tertio* interveniente; sive seipsum *ul-*
lighlick tusschen (beyden) stellende / ofte daer toe zijnde verkoosen, op
trò interponente, sive *delecto*, in
den welcken sp ook gelijckelik bewilligen (t'samen beloven) dat se met sijn
quem & *compromittunt* ejus
goeddundinge aen beyde sijden sullen te vreden zijn (daer op berusten:) men
arbitrio *utrinque* esse acquieturos:
noemt'em een scheydsman, en een scheyds-richterlik (wilkeurlik) oordeel.
vocant *Arbitrum*, & *arbitra-rium* (-le) judicium.

825. Is't dat haer de vreedsame middelen niet en aenstaen (behagen,)
Si *pacifica* media non allubescunt,
en sp belust zijn met recht een kaus te wagen (proefsen te doen,) soo bol-
& collibet *jure* experiri, sec-
gense de Rechts-kamer; allwaer de Rechter in 't recht voorsit (presideert,)
tantur *Forum*; ubi *Judex* præsidet,
gewapent zijnde met een openbaer aensienlijckheyt (gesagh,) ende herssen
armatus *publicâ* *authoritate*, instructusq;
met

met de dienſten der Stads (heeren-)dienaers, Deurwaerders (ſtads-boden,)
ministeriis *Apparitorum*, *Accensorum*,
Uytroepers; houdende gericht op de rechts- (pleyt-) dagen, en ſich daer
Praconum; exercens judicia *fastis diebus*, &
van onthoudende op de dagen van vacantie.
abstinens *diebus nefastis*.

826. Een Aenklager, die te doen heeft met een kondbaerlick (mercke-
Actor, cui res est cum *notorie*
lick) ondeugend menſche/ofte ſleept (trekt) hem voor recht/ende verſoeckt
improbo, aut *rapit* eum in jus, petitque
dat ſijn ſaeck geſlecht (geſlist) worde door een ſommaris (kort) proceſs/
cauſam decidi *ſummario* proceſſu
(ſlecht ende recht;) ofte door een rechterlijcke pleytbandel met hem
(de ſimplici & plano;) aut *juridico proceſſu*
handelen willende/ ſendt hy hem op aenradinge en aenmaninghe van ſijn
acturus, ſcribit ei ſuaſu & hortatu
Voor-ſpraack een daegh-brief (mandaet,) voor een mandaet-draeger (-lo-
Cauſidici dicam, per *viatorem*
per) oft dagvaerder hem voor recht ontbiedende (roepende, dagvaerdende,)
vel *accenſorem* eum in jus arceſſens.

827. Derhalven w. de beſchuldigde gedaaght ofte voor de richterſtoel
Ergò *reus* citatur vel ad *tribunal*
van de Schout, ofte voor de gericht-bancken van de lagere rechters/ der
Prætoris, vel ad ſubſellia inferiorum judicum,
Scheepenen: welcke ofte oorſaeckskens voorwent/op dat hy de rechts-
Scabinorum: qui aut *cauſulas* prætendit, ut fo-
pleeginge ('t recht) door een wettelijke uytneeminge mooge voorgaen
rum *legali exceptione* decli-
(van ſich ſchuyven,) ofte ſich op de angekondighde dagh inſtelt; 't zy
net; aut ſe *indicta die* ſiſtit; ſive
voor hem ſelven/oft voor ſijn Pleytbeſorgers (prokureur) (gevolmagtigde.)
per ſe, ſeu per ſuum *Procuratorem* (mandatarium.)

828. Dan wort de ſake in kennis genomen/(aengehoort,) en w. de be-
Tum res cognoſcitur, atque *ac-*
ſchuldinge en d'ontſchuldiginge vernomen: den aenghekaeghde die hem
cuſatio & *excuſatio* percipitur: accuſato ſibi
voorgeworpene ſchuld of bekennende en ontſchuldigende, of ontkennen-
objectam *culpam* aut *fatente* & *excuſante*, aut *diffiten-*
de: en dan w. bewijſingen voortgebracht door geſwoorne getuigen/ by in-
te: atq; tum *probationes* producuntur per *juratos* teſtes, ſi

Digitized by Google

der selver aensienlikheyt (achtbaerheyt,) en blote uytsegginge niet genoeg
eorundem *authoritas*, nudaque *assertio* non suffici-
en is: maer een eedswoer w. met toegestelde (formeele) woorden voorge-
at: sed *jusjurandum* conceptis verbis præscribi-
schreven/op dat niet de sweerder door een dobbelsinnigheyt (woord. spee-
tur, ne jurator per *æquivocationem*
linge) soude bedriegen konnen.
eludat.

829. Is 't dat de rechtssake niet kan stracks geeyndight (afgedaen)
Quod si *causa* non potest *illicò* definiri,
w./ soo neemt de Rechter de pleyters borgen af (verplicht-se door borgh-
Judex *litigatores* vadatur (*conva-*
afneeminge,) datse op de voorbestemde dagh verschijnen: en haer borgen
datur,) ut præfinito die compareant: *vadibusq;*
gestelt hebbende/soo mogen beyde partyen wel gaen, en haren Voor-
datis, licet utriq; parti *vadere*, suumque *Advo-*
spreecker onderrichten/ op dat ieder een de sake sijns Schutlinghs weet te
catum instruere, ut quisque *causam* sui *Clientis* sciat
beschermen.
tueri.

830. Eens onbedorven Rechters plicht is (1) heymelijcke aendra-
Incorrupti Judicis est *clancularias dela-*
gingen niet aen te neemen/maer de aenbrengers te nootsaken (dwingen,)
tiones non admittere, sed *delatores* compellere,
datse 't hare doen voor oogen (in 't openbare:) (2) de rechtssaken niet
ut agant *apertè*: causas non
te verbreyden ofte te verlengen, maer naeulijck daer op staen te blijven:
prolatare vel *prolongare*, sed pressè *insistere*:
(3) moetwillige verwerringen en leugenachtige aenklagingen niet te ver-
perplexationes & *sycophantias* non
dragen/maer hert aen-(toe-) te roepen: (4) alle voor-oordeelen te ver-
ferre, sed *inclamare*: quæq; *præjudicia* vi-
mijden/ noch door gunst ofte haet na d'een of d'andere zijde te hanghen;
tare, nec *favore* aut *odio* hûc vel illûc propendére;
(5) veel minder door steeck-penninghen (vereeringhen) (door de wet de
multò minùs *largitionibus* (lege
giften rakende verboden zijnde) sich bederven (om kopen) te laeten:
munerali vetitis) corrumpi; (6)
maer volgens de klaerblijklikheyt der beweesene dingen/en de verdiensten
sed secundum *evidentiam* probatorum, *meritaque*:
der

Digitized by Google

der saken/eenwoudelijck der saecke een upt slagh te geven: de onschuldighe causarum, simpliciter decernere: *insontem*

bygsprekende (vrykennende,) en de schuldige verdoemende (selfs ook tot absolvendo, *sontemque* damnando (etiam ad

vergoedinghe der onkosten van de rechts-plechtinghe) soo dat de moetwil *refusionem sumptuum* litis) ne protervia

niet ongestraft blijve/ maer die straffe lijde, dewelcke misdaen heeft. *impunita* maneat, sed *luat*, qui peccavit.

831. Door al eer dat 'et slissende vonnis (uytspraeck) gegeven wort/so Antequam *definitiva sententia* fertur,

epscht de Voorsitter in 't recht de stemmen der Bysitters, en houdt se requirit *Praeses* vota *Assessorum*, habetq; ea

voor bondigh; de beslupten met gemeene toestemminge gemaecht zijnde *rata*: decreta *communi consensu* facta

niet her-roepende (herdoende) noch te niet doende (vernietigende,) non *retractans*, nec *rescindens*.

832. De beslechtinge ('t besteck) der sake afgekondight (afgheleesen) Decisione causæ *promulgatâ*,

zijnde/soo geschiedt met 'er haest d'uptvoeringe; ten zy dat door iemants fit *ocyùs* executio; nisi alicujus

bemiddelinge (tusschen-komst) en voorbidden uytstel verkreegen wort; interventu ac intercessione *dilatio* impetretur;

of dat de veroordeelde partye een herkenninsse van haer sake versoeht; ofte aut condemnata pars *recognitionem* causæ petat; aut

eyndlijck op een hooger vierschare sich beroept/ in hoedanig geval plactg denique ad *superius* judicium appellet, *quali casu* locus

heeft de banck-sluytinge, en 't uytstel van dagh op dagh, of ook de bylegest *justitio*, & *comperendinationi*, aut etiam *sequeginge* (overgift:) maer wat de opperste rechter beslooten heeft/dat maekt *strationi*; at quod *superior judex* decreverit, imponit

de twist-sake ('t gheschil) een eynde/ en de kraekeelers (pleyters) worden *controversia* finem, & *vitilitigatores*

niet ongestraft gelacten. non *impunes* relinquuntur.

833. De openbare overtreders worden grouwsame straffen aenghe- *Manifestariis prævaricatoribus* atroces pœnæ infligun-

daen/op dat and're van quaede feyten afgeschrikt mogen worden: alwaer tur, ut alii à *sceleribus* deterreantur: ubi

de schouten-dienaer (dief-leyder) de boevachtige (schelmsche) booswich- *lictor* *sceleratos* *nebulo-*

Digitized by Google

ten wegh sleept / met riemen bindt / en met banden bindt: werpende
nes rapit, *loris* ligat, vinculisque vincit: injiciens
haer aen de handen duym-yſers, aen de boeten boeyen (kluyſters,) aen de
manibus *manicas*, pedibus *compedes*,
hals hals-yſers; en sommighe der selver in de Raſpel-(tucht-) huyſen
collo *numellas*; & aliquos eorum in *Ergaſtula*
verstootende / allwaer-se beboeyt onder d'opsicht van de Tucht-meester
detrudens, ubi *compeditis* sub inſpectione *Ergaſtularii*
neffens d'ander Slaven van 't tuchthuys slaefsche werchen verrichten
cum aliis *ergaſtulis* ſervilia opera exe-
(doen) moeten: and're wederom aen opgerechte ſchand-palen voor al de
quantur: alios rurſum ad erectos *cippos* in
werelt (in 't openbaer) tot een ſchouw-ſpel te pronck ſtellende / of ooch
propatulo *ſpectaculo* exponens, aut etiam
aen de gevangen hoeder (ſtockwaerder) te bewaren overgevende / op dat se
carcerario cuſtodiendos tradens, quò
in 't gevangen-huys door honger, vuyligheyt, en ſtanck ſwack en krach-
in carcere *fame*, *ſqualore*, & *pedóre* ener-
voos gemaeckt worden.
ventur.

834. De uptter maeten groote mis-daeders worden overgegeven aen de
Enormes *malefici* traduntur
Scherprichter (beul,) om de tormenten (pijnigingen) onderworpen te
Carnifici, tormentis ſubji-
worden: dat is / om op de pijnbanck gelegt / en met gewichten overſwaert;
ciendi: hoc eſt, *equuleo* imponendi, & *ponderibus* prægravandi;
ofte met pijnings-koorden van een gerecht / en heen en weer gedraept / be-
aut *fidiculis* diſtringendi, diſtorquendique, adu-
handt / en alſoo gemartelt (gepijnight) te worden / indien se 't ghene hun-
rendi, atq; ſic cruciandi, ſi ea quæ pro-
kans kondbaer is / ſonder pijninge niet en willen lijden: op dat alſo de
pemodum *notoria* ſunt, *citra* torturam nolint confiteri: ut
lijfs-straffe (ſtraffe) aldereerſt over de bekent hebbende nae haer ver-
ſupplicium *demùm* in confeſſos juxta pro-
dienſt geſtelt mooge worden.
meritum conſtituatur.

835. De hoeren, en die met haer hoereeren / w. met garden (roeden) en
Scorta, & qui *cum iis* ſcortantur, *virgis* &
geeſſelen gegeeſſelt (geſlagen;) de schaem-loſe allemans (ſchand-) hoeren,
flagris cæduntur; impudicis *proſtibulis*,
gelijck

Digitized by Google

gelijck mede de verraders en vervalschers, wozden brandt-mercken inghe-
ut & *proditoribus ac falsariis*, stigmata inu-
brant: de beurs-snijders, vee-dieven, lant-dieven, wozden met stocken ofte
runtur: *sacculārii*, *abigei*, *peculatores*, fustibus aut
geldt-straffe (breucke) in boete besmen (gestraft;) of wozden / aen
mulctâ multantur; vel, in
de galge opgehangen zijnde / gewozght dooz ophanginghe: elders
patibulo suspensi, strangulantur suspendio: alicubi
wozden ook d'aenhouders (helers) der dieven, (die d'ontstoolene dingen
etiam *receptatores*, (qui *surreptas res*
heymlick tot haer nemen) even gelijck gestaat als de steelers (dieven)
clanculùm receptant) æquiparantur *compilatoribus*
selfs, en wozdt haer daerom als mede-genooten der dieven gelijche straffe
ipsis, eoque ceu *complices furum* æquali pœnâ
aengedaen,
afficiuntur.

836. De overspeelders, huys-breeckers, roovers, menschen-dieven,
Mœchi, *effractores*, *raptores*, *plagiarii*,
doodt-slagers, ende de schuldt-hebbende aen de (misdaed) van ghequetste
homicidæ, & *rei* (criminis) *læsæ*
hoogheyt (majesteyt,) wozden onthalst: de struyk-roovers, moordenaers,
majestatis, decollantur: *latrones*, *sicarii*,
zee-roovers, kerck-dieven, wozden met de raebzaeckinge gestraft: maer
piratæ, *sacrilegi*, crurifragio plectuntur: sed
eertijdts wierden sy aen 't kruys gehecht: maer de vaeder-moorders
olim *cruci* affigebantur: at *parricidæ*,
broeder-moorders, kindermoorders, wierdē met een slange in een leren sak
fratricidæ, *infanticidæ*, cum serpente *culeo*
genaept / en onder 't water gedompelt zijnde / verstickt (gesakt:) Princen-
insuebantur, *aquisque* mersi, suffocabantur: *Principum*
moorders, wozden van een gescheurt met een gespan van vier in verschey-
interfectores, discerpuntur quadrigis in diver-
dene delen gedzevene paerden / en hare goederen wozden aengeslagen / ofte
sum actis, & *eorum bona* confiscantur, aut
pzijs gegeven; de brandt-stichters, hexen en tovereſſen, w. op een hout-
publicantur: *incendiarii*, *saga* & *venefica*, super ro-
stapel gebzant: de Godslasteraers w. de tonge uptgesneden (uytgescheurt.)
gum cremantur: *blasphemi* elinguantur.

837. De boosaerdighe lasteraers en achter-klappers, en die d'on-
Maligni *calumniatores* & *obtrectatores*, & qui im-

Digitized by Google

verdiende met pasquillen (schend-schriften,) ſonder naem
merentes *libellis famoſis*, anonymè
geſchreeven zijnde/ ſmaedelijck (schandelijck) overhaelen (rachelen,)
ſcriptis, *ignominioſe* traducunt,
en van gelijcken d'overtuighde van een valſchen eedt, worden van eenigh
itemque convicti *perjurii*, aliquo
lidt vermindert: ofte worden veroordeelt (gebannen) in de metael-
membro mutilantur: aut condemnantur ad *metalli-*
kuylen, of op de galleyen; of worden oock uytgejaeght (uytgerooyt,)
fodinas, vel ad *triremes*; vel etiam *exterminantur*,
dat is/ verbannen/ en met eer-verlies (schande) in ballinghſchap geſon-
hoc eſt, proſcribuntur, & cum *infamia* relegan-
den/ 't zy nae een gewis plaetſe/ moetende ballingen genoemt worden;
tur, ſive in *certum* locum, *exules* dicendi;
ofte om te ſwerven/ verdreevelingen: op dat oock alſoo de Gemeene ſtaet
ſive ad vagandum, *extorres*: ut etiam *ſic* Reſpublica
van haer uytvaeghſel (schuym) bevrijdt worde.
à ſuis *purgamentis* liberetur.

LXXXVIII.

De Wijſen der Vermaeckingen (verluſtigingen.)
RITUS RECREATIONUM.

Recreationes trifariam *fiunt*, 838: *primò*, Spectaculis, *ut* præſtigiarum, *&c.* 839: *Ludorum* ſcenicorum, 840: Comœdiæ, *vel* Tragœdiæ, 841. *Secundò*, Commotione, 842: *ut* curſu, 843: ſaltu, 844: jaculatione, 845: luctâ, 846: palæſtrâ, 847: *ludis* equeſtribus, 848; *& luſu* pilæ, 849: diffugioque, myinda, *&c.* 850. *Tertiò*, Concertatione, *ut* par impar, aleâ, latrunculis, 851. *Ludorum* leges, 852.

838. Op dat de broſſe krachten niet beginnen te verballen ofte verſlau-
Ut *fragiles vires* ne labaſcant aut elan-
wen/ ſoohoudt men ſomtijdts op van ernſtige saecken, en men beſteedt
guescant, ceſſatur quandoq; à *ſeriis*, daturque
een wepnigh tydts tot de ſpeel-saecken (korswijligheydt:) de welcke
aliquid temporis *ludicris*: quæ

de

Digitized by Google

de vermoeyden door aenschouwinge wat mogen verlustigen/ofte door be-
defatigatos spectatione oblectent, aut *commo-*
weeginge versterchen/of door kamp-strijdt verquicken; welcke drie soor-
tione vegetent, aut *concertatione* refocillent; quæ *tria* gene-
ten van de speelachtige tijd-besteedinge/waerom en souden wyse ook niet
ra lusoriarum vacationum, quidnî etiam
met'er vlucht doorschouwen (besien, beschouwen?)
cursum prospeculemur?

839. De Guychelaers doen voor 't gemeene volck geen ongenoegh-
Præstigiatores faciunt *vulgo* non *injucun-*
lijcke schouw-speelen / wanneerse de scherpte des gesichts door een won-
da spectacula, " dum aciem oculorum mi-
derbaere geraedigheydt (gaeuwigheydt) van haer guychlerpen (gebaer-
râ *volubilitate* gesticulatio-
dingen) alsoo begupchelen (blenden,) datse voor wonder-wercken woz-
num ita perstringunt, ut *miracula* pu-
den geacht; daer nochtans de saecke door een bloote rassigheydt verricht
tentur; cùm tamen res *solâ pernicitate* peraga-
wordt: als mede de Koorde-dansers, niet alleen op een koorde in de
tur: nec non *Funambuli*, non solùm in *fune* in
hooghte uptgespannen zijnde (op liebe siet/hoe stoutse zijn!) wandelende /
sublimi extenso (papæ, quàm audaces!) ambulando,
maer ooch met uptgetrockene (bloote) degens ophuppelende / terwijlse
sed & strictis gladiis subsultantes, dum
haer/in haer handen een springh-bal houdende/ in evenwicht houden; ge-
sese, manibus *haltere* gestato, librant: i-
lijck mede de vermomde batement-speelders, ende diergelijcken landt-
remque *larvati ludiones*, similesque *circu-*
strijckers.
latores.

840. De optochtige speelen geben een veel verheughlijcker (blijde-
Scen-ici (-ales) ludi præbent *plausibi-*
rijcker) spectakel: alwaer op het tooneel eenige gedenckwaerdige daeden
lius spectaculum: ubi in *theatro* quædam *memoranda gesta*
der ouden historische ghewijse vertoont worden, ende dat van
antiquiorum *historicè* repræsentantur; idque ab
schouw-(guychel-) speelders, ofte van persoon-toonende nabootseer-
histrionibus, vel personatis *mi-*
speelders, voorthomende op het voor-tooneel upt 't voorhangh: indien
mis, prodeuntibus in *proscenium* è *tapatio*: si

Digitized by Google

scherp-sinnighlijck, soo wordt haer toegejuycht; indien plompelijck, soo
argutè, applauditur illis; si *inscitè*,
wordense uytgeklopt en uytgehischt.
exploduntur & exsibilantur.

841. De speel-houders zijn hier ofte Bly-speelders, soo wanneer een
Actores sunt hîc vel *Comœdi*, dum *Co-*
Bly-spel gehouden word/vertoonende verscheydentlijk verwerde saecken/
mœdia agitur, exhibens variè *turbatas* res,
maer met een blykomste; of Treur-speelders, als'er vertoont wordt
sed cum *læta catastrophe*; vel *Tragœdi*, dum exhibetur
een Treur-spel, met een vrolijk beginsel, maer een droevig en schrickelijk
Tragœdia, læto *principio*, sed tristi & tragico
uytkomst: van weer-zijden is een Voor-reede, en vier ofte vijf
exitu: utrobique est *Prologus*, & quatuor aut quinque
Handelingen, yeder verdeelt in ettelijcke Optochten van t'samen-spreec-
Actus, quilibet divisus in aliquot *Scenas* colloquen-
kende persoonen: en de voornaemste toesienders sitten op de pleyn
tium personarum: *primariique* spectatores consident in *or-*
van 't tooneel, en voor hanneken alle man wordt het ruym
chestra, & promiscuæ plebeculæ *cavea*
gelaeten: 't schouw-geldt nochtans/ 'wort dese en d'anderen af-
relinquitur: *lucar* tamen, ab *his* & *illis* po-
geepscht.
scitur.

842. Door sich te beweegen soecken de krachten te vernieuwen/ die
Commovendo quærunt vires redintegrare, qui
sich oeffenen in 't loopen, springen, werpen, worstelen, vechten, te paerdt
se exercent *cursu*, *saltatu*, *jactatu*, *luctatu*, *pugilatu*, *equita-*
rijden, voeren, oock met de bal, en dierghelijcken beweeginghs-
tione, *vectatione*, etiam *pila*, similibusque *commoti-*
kens.
unculis.

843. In de loop oeffenen sich/ die te voet over het ys rijden;
Cursu excercent sese, qui pedibus in *glacie* supervehuntur;
of haer selven een linie afteyckenende/ soo drae alsse de selve aengeraeckt
aut sibi *lineam* designando, simulac eam attige-
hebben/ terstondt stille staen; en wie over de selve voortgheloopen is/
runt, protinùs consistunt; & qui *ultrà* eam procurrerit,
of op dees zijde van de selve stil gestaen heeft/ verliest het spel: maer
aut *citra* (*cis*) eam substiterit, *perdit* ludum: im-
inson-

Digitized by Google

inſonderheydt die loopers, die in de loop-bane in de wedde loopen / primis autem *illi curſores*, qui in *ſtadio* contendunt curſu, beginnende de loopinge van 't begin der loopbaen, en tuſſchen de tralien incipientes curſuram à *carceribus*, & inter *cancellos* heenen loopende tot aen het perck, alwaer een yeder ſich bemoept om decurrentes uſque ad *metam* ubi quiſque laboret ex-d'andere voor-by te komen (te verraſſen,) den eerſten nochtans alleen teros præter-(*ante-, præ-*) vertere,) *primus* tamen *ſolus* draeght van den daer-by ſittende prijs-uytdeelder den ſtrijd-(kamp-)prijs reportat ab aſſidente *Brabeuta* *bra-*daer van.
beum.

844. De danſſers danſſen (ryen) ende ſpringhen al danſſende *Saltatores* ducunt choreas & tripudiant met menigherhand omdraeyinghe / nae de maeten des Speel-mans *variâ* circumgyratione, ad modulos *Chorau-*(Dans-pijpers) en dans-liedts, en nae 't belepdt des Dans-leyders of *le* & *choreumatis*, ductuque *Choragi* ſeu voordanſſers.
præſultoris.

845. De werpers (ſchieters) werpen de werp-ſchijven en ander werp-*Jaculatores* jaciunt *diſcos* aliaque *miſſi-*goedt voor ſich in de lenghte, of ſwancken (ſchieten) het upt in de locht / *lia* ante ſe in *porrectum*, aut evibrant in auras, of mickende na een voor-opgeſtoocken doel-wit, poogen (trachten) ſy 't te vel collimando ad præfixum *ſcopum*, contendunt tange-raken (treffen.)
re (*ferire*.)

846. De worſtelaer doet ſijn upterſte beſt om ſijn meede-worſtelaer, *Luctator* nititur ſuum *colluctatorem*, in 't midden hem gebat hebbende / op de ſtrijdt-plaetſe ter neder te werpen; medio prehenſum, in agone proſternere; maer hy weer-worſtelende pooght daer-en-tegen hem ſelven ter aerden ſed ille *reluctando* renititur *ipſummet* affli-te werpen (ſlaen:) alwaer een voetken (pootjen) te ſetten konſt is / gere; ubi *ſupplantare* artis eſt, te rugh te werpen, een lachinge verwecht.
recellere riſus.

847. De

Digitized by Google

847. De kamp-vechters leggen op de worstel-plaets in een twee-kamp
Pugiles in *palæstra* duello
een kangjen te samen met strijdt-kolven / en de Schermers met degens /
congrediuntur cæstibus, & *Gladiatores* gladiis,
ende strijden onder 't bestier van de Scherm-(vecht-)meester met een
decertantque sub directione *Lanistæ* gladia-
swaert-gevecht: alwaer d'een den slagh (steeck) dzenght en bybzenght /
toria dimicatione: ubi *alter* ictum intentat & infert,
d'ander opneemt / ophoudt (weert,) te rugh (van sich) dzijft; en die hem
alter excipit, inhibet, propulsat; & qui eum
op 't clijf-(aen-) brengt, die wint: De blinde vechters met bupsten sullende
infligit, vincit: *Andabatæ* pugnis pu-
berhten / wierden in een seer belachelijck strijdt (kamp) te samen gehitst /
gnaturi, *perridiculo* certamine committebantur,
met verdekte oogen.
prævelatis oculis.

848. Een ruyter-(paerde-) spel is / wanneer de Paerd bereyder een
Equestre ludicrum est, cum *Equiso* e-
paerdt (nae dat hy 't / een scherp-ghebit hem aenghewozpen hebbende /
quum (postquam eum, *lupato* injecto,
getoomt / en met blep-greepen gestreelt heeft) na de konst leert gaen
frenaverit, & poppysm-is (*atis*) mulserit) *ex arte* docet gra-
(treeden,) spzingen / sich omkeeren / en syn berijder sachtheng te dzagen;
di, salire, converti, sessoremque molliter gestare:
of soo wanneer een overspringer met een wonderbare snelligheyt van
aut cum *desultor* mirâ *celeritudine* de
't eene paert op 't ander oberspzinght.
equo in equum transultat.

849. Het balle-spel geschiedt uptslaende en herhaetsende (in de kaets-
Pila ludus fit expulsim & datatim (in *spheri-*
baen of elders:) wanneer d'eene de bal upt-(toe-) slaet / en den anderen
sterio vel alibi:) cum alter pilam mittit, alter
opbanght en weder om slaet: 't zyn dat 't is een gemeene (boersche)
excipit & remittit: sive sit paganica
bal / met hayr gestopt / en moetende met een plack geslagen wozden;
pila, *pilis* farta, & *ferulâ* percutienda;
ofte een palmasie-(rincket-)bal (groote handt-bal,) moetende her-slagen
sive *palmaria pila* (*harpastum*,) repellen-
(-dzeven) wozden met een palm-slagh of rincket; ofte een windt-bal
da *palmo* aut *reticulo*; sive *pugillatoria pila*
zynde

Digitized by Google

zijnde uyt-gheſpannen met locht, ende moetende herſaeghen wozden
diſtenta *aëre*, & reverberanda
met de vuyſt.
pugno.

850. De beweeghlijcke ſpeelingen laet ons deſe kinderlijcke noch by
Motoriis luſionibus iſtas *pueriles* adhuc
boegen: Tikje-mijn, daer dooz ſe ſich jagen en bangen; Schuyl-winckeltjen
addamus: *Diffugium*, quo ſe fugitant & capitant; *Myindam*
(blinde hoe/) waer dooz ſy haer verſteechen en ſoecken; de Schop-
(latebram vaccæ,) quâ ſe abſcondunt & quæritant; *Oſcilla-*
pinghe, waer dooz ſe malkander met het ſchop-touw (de ſchop) ging en
tionem, quâ ſe *oſcillo* (*petauro*) a-
weer dzijven: de Stelten-gangh, waer de ſtelten-gangers de beenen op de
gitant: *Grallatorium inceſſum*, ubi grallatores pedes ſuper
ſtelten wijt van een ſetten / en alſoo groote (wijde) ſchzeeden (treeden)
grallas divaricant, atq; ſic *grallatorios* greſſus
doen: de Uytſchietinge der knickers in kupltjes (putjes:) de Werpinge
faciunt: *Ejaculationem globorum* in ſcrobiculos: *Facta-*
(ſmijtinge) des kloots, om de kegels om verre te werpen: het Draeyen des
tionem globi, ad conos dejiciendum: *Verſationem turbi-*
tols met een ſweep: de uyt dzijvinge (uytſchietinge) van een wercken prop
nis flagello: Eliſionem *ſtupeæ glandis*
uyt een blieren klap-bos/ &c.
è ſambuceo ſclopo, &c.

851. Een t'ſamen-weddinge (-ſtrijdt) geſchiet mets ſpeelende even of
Concertamen fit ludendo *par*
oneven, en met de vingers op te ſteken (bokje te ſtaen;) ende met raetſels en
impar, & *digitis micando*; & *ænigmatibus* ac
bedzieglijcke (grijpige) vraeghskens weddende; dan door loteryen, gelijk
captatoriis *quæſtiunculis* certando; tum *ſortilegiis*, ut
in het dobbel- (tuyſch-) ſpel, alwaer de dobbel-ſteenen dooz een dobbel-
in *alea*, ubi tali (teſſeræ) per fritil-
trechter w. ingewozpen (maer dit is by na tuyſchachtig;) ofte daer met
lum immittuntur (ſed hoc eſt propè *aleatorium*;) aut ubi
kampt door geluckraek (lot) en konſt, gelijck in 't ſpel der reken-(legh-)
certatur *ſorte* & *arte*, ut in ludo *calcu-*
penningen, en door ſpeel-kaerten; oft eyndlijck alleen dooz konſt / gelijck
lorum, & *luſoriis chartis*; vel denique *ſolâ* arte, ut
in 't ſchaek-ſchijven-ſpel, zijnde 't ſinrijckſte van allen.
in *latrunculorum ludo*, ingenioſiſſimo omnium.

852. Waer

152. Maer op dat het genoeghlijck zy/soo moet men speelen met sijn
Sed ut *delectabile* sit, ludendum est cum
even oude, en sijns gelijcken, en dat met een weddenschap; echter niet op
coaetaneis, & *comparibus*, idque cum *sponsione*; at non in
saecken van gewichtigheyd, in voegen dat'et zy sonder ongerustheydt en
res *magnas*, ut sit citra *inquietudinem* &
bekommernisse (sorgvuldigheydt:) (hoedanighlijck geschiet/ wanneer
solicitudinem: (qualiter fit, cum
men speelt om een knip ofte kinneback-slagh uyt te staen/of om een beker
luditur pro *talitro* vel *alapa* (*colapho*) sustinendo, vel pro *scypho*
uyt te drincken:) en met fraeye meede-speelders, die u niet en bedriegen
evacuando:) & cum bellis *collusoribus*, qui te non delu-
(foppen;) ofte u vrolickheyt met twist/ verbloeckingen/of vuyligheeden
dant, aut *festivitatem* jurgiis, devotionibus, obscœnitatibusve
verontrusten (verstoren:) al evenwel/soo moet men ook plaetse geven aen
conturbent: veruntamen, est quoque locus dandus
de uytstellinghe (respijt) van 't spel/ op dat ghy met u meede-praeters
diludiis, ut cum *congerronibus*
wat klappen (snappen) mooght.
garrias.

LXXXIX.

De gebruycken (wijsen) van de Gasteryen.
RITUS CONVIVALES.

Convivi orum fines, 853: Apparatus, 854, 855. *Convivarum* adventus, & accubitus, 856. Structoris & Prægustatoris *actiones*, 857. *Eduliorum* genera, 858. Boni *ad mensam* mores, 859. Pocula, 860. Propinationes, 861. Bellaria, 862. Pocænia, 863.

853. De gast-malige by-een-komsten der steedelingen moet men niet
Convivales congressus oppidanorum non sunt
voorby gaen / voor soo veelse om nagebuerige (buerlijcke) vriendtschaps
prætereundi, quatenus *vicinalis amicitia*
wille wor den aengestelt: 't zy wat meerder in bysonder, tot een drinck-
causa instituuntur sive *magis privatè* ad *compota-*
tseche, ofte slemp-mael (gast-ghebot,) alwaer men eet van het t'saemen
tionem, vel *concœnationem*, ubi estur de colla-
geschotene gelagh-gelt; ofte wat meerder openbaerlick, wanneer een
tis *symbolis*; sive *magis publicè*, ubi quis
rijck

Digitized by Google

rijck (welhebbend) man een gaſtmael (gaſterye) aenſtelt, op gelegenthcyt opulentior *convivium* inſtituit, occaſione van ſijn doop- (reynighinghs-) dagh, ofte anderſins: of oock wanneer de *luſtrici* *diei*, vel aliàs; ſive cum ghene die ſich booz de Ghemeene ſtaet ſonderlinghs hebben ghequeeten / ii qui *de Republica* ſingulariter ſunt meriti, al-te-mets in het Heeren-huys op ghemeene onkoſten onthaelt wozden quandoque in *Prytaneo* publico ſumptu excipiuntur met een koſtelijck gaſt-mael.

lauto convivio.

154. Wanneer men gaſterpe ſal houden / ſoo langht de keller-waerdet Quando convivandum eſt, ſubminiſtrat *Promus con-* (ſpijſe-meeſter) de eetwaeren (van de ſpijs-kooper zijnde ingekocht) aen de *dus* eſculenta (per *obſonatorem* coëmpta) *Ar-* keuckenmeeſter (opperkok,) dewelkeſe om toebereyt te worden doet (le- *chimagiro*, qui ea *apparanda* tradit vert) aen de kocken: De Hoove- (tafel-) meeſter bzaeght ſozghe voor het *coquis*: *Architriclino* eſt curæ *tricli-* eet-ſael, dat de tafel booz de tafel-dienaers met tapijten wozden beſpzeyt *nium*, ut menſæ per *triclinarios* tapetibus, inſternan- (bedeckt/) en met tafel-lakens, behoozlijken zijnde uptgerecht / over ſpzeyd tur, *mappiſque*, decenter extenſis, ſuperſter- (over decht:) dan wozden de tafel borden rondtom gelept / ('t zp dat'et nantur: tum *diſci* circumponuntur, (ſive ronde ofte vier-kante teljoozen zijn) ende wozden opgediſcht de leepels, *orbes* ſive *quadræ* ſunt) & apponuntur *cochlearia*, 't zout-vat, en het broodt, upt de broodt-mande zijnde uptgekregen. *ſalinum*, & *panis*, è *caniſtro* depromptus.

855. Den laetſten wozden de gerechten opgebzacht in ſchotels en breede Demùm *ferculæ* inferuntur in *patinis* & *lanci-* ſchootels; en de ſauſſen wozden opgeſtelt in kleyne ſchootelkens: want *bus*; & *embammata* deſtituuntur in *patellis* (*ſcutellis:*) nam hoe veel te koſtelijcker het gaſt-mael is / hoe het leckerder ſpijſen heeft / quò magis *opiparum* convivium eſt, eò *lautiores* epulas habet, en verſchepde leckere toe-ſpijſen, ja oock verſchepden opdiſſchingen. variaque *pulpamenta*, imò & diverſos *miſſus*.

856. 'T is beleefder, dat de genoode gaſten wat te vroegh als te laet *Civiliùs*, invitatos convivas *temporiùs* quàm *ſeriùs* koomen: de welcke de gaſt-heer met een bziendlijcke te gemoedt ganinge venire: quos *convivator* amicâ obviamitione

ont-

Digitized by Google

ontḥaelt/ende inlepdt: en als ſy haer handen gewaſſchen hebben oder excipit, & introducit: cumque manus abluerunt ſuper
een lampet-ſchootel (handbecken) upt een handvat (lampet,) ofte over
malluvium è *gutturnio*, aut ſuper
een becken (waſch-becken) upt een water-kruyck, en deſelve hebben ghe-
pelvim (*pollubrum*) ex *aquali* (*urceolo*,) easque ter-
beeght (gewilt) met een ſchoon dzoogel-(hand-) doeck/(want een vuyl
ſerunt *mundo* mantili, (nam *inquinatum*
te langen/ſoude onbeleeft weſen) ſo ſittten-ſe aen op geſchichte ſit-ſtoelen:
prebére, *incivile* foret) aſſidunt per diſpoſita *ſedilia*:
(Eertijts was de gewoonte aen te liggen.)
(Olim erat moris *accumbere*.)

857 De voorſnijder (voordienaer) ontleedt de opgediſchte koſtelijcke
Structor deartuat appoſitas *da-*
ſpijſen aerdighlich/en deelt-ſe om (dient-ſe voor:) de Voor-proever dooz-
pes ſcitè, ac diſpertitur: *Præguſtator* præ-
proeft de drancken, ofte dzinckt (brenght) de ſoete voordranck toe/
guſtat *potiones*, aut propinat *promulſidem*,
dewelcke d'aenſittende voorſmaken: een daer by ſtaende/ die met een
quam accumbentes *prælibant*: adſtante, qui
vliegen-lap de vlieghen wegh jaeght (wegh drijft,) op datſe aen de eeten-
muſcario *muſcas* abigit, ne epulan-
de (mael-houdende) niet beſwaerlijck zijn/ ofte in de koſt in-
tibus *infeſtæ* ſint, aut *epulis* il-
ballen.
labantur.

858. De eerſte van de eetwaeren zijn de toe-ſpijſen (ſopjes, breyen,
Prima eduliorum ſunt *abſonia* (*juſcula*, *pulmenta*,
broodſoppen, ſlobber-(weke) eyeren, &c.) moetende niet gelickt worden
offa, *ſorbilia* (*tremula*) *ova*, &c.) non *lambenda*
met een uptgeſteken tonge/maer geſlorpt met een lepel: de reſt wort upt-
exſertâ linguâ, ſed *ſorbenda* cochleari: cætera exi-
gehaelt met vorckskens, en in ſtucken geſneden met meſſen, gevat zijnde
muntur *furculis*, & conſcinduntur *cultris*, comprehenſis
by het hecht.
manubriô.

859. De wel-gemanierde ſteecken (doen) de beeten matighlijck in de
Bene morati ingerunt bolos moderatim
mondt/ ſy werpen-ſe niet in; ſy eeten al kauwende, en dooz-ſlocken-ſe
ori, non injectant; comedunt *manſitando*, non glutiunt
niet

Digitized by Google

met al dubbelt inschoppende; op datse niet daer na rispen / ofte hicken: *tuburcinando*; ne postea ructent, aut singultiant, noch en slicken (licken) sp haer lippen, maer sp beegense af met een servet, neque lingunt *labia*, sed detergunt *mappulâ* (*mantelio*,) indiense smeerigh wozden.

si perunguntur.

860. Ondertusschen wozden de drinck-vaten upt de aenrecht-banck Interim *potoria vasa* è repositorio booztgehaelt / en wel gespoelt zijnde wozdense op de schenck-tafel geset: depromuntur, prolutaque in *abaco* reponuntur: en terwijl de kelder knecht de supvere wijn tapt in een schenck-kan, en dumque *cellarius* merum promit *cirneâ*, & het bier in een kitte, soo langht het selve de schenker, upt de kanne gezythum *obba*, porrigit id *pincerna*, è cantharo fugooten / ende in dzinck-beechers / kelcken / glaesen / en schalen inghe- sum, poculisque, calicibus, vitris, & pateris infugooten zijnde / aen de tafel-schencker: ende dese aen de gast-hou- sum, *pocillatori*: & hic *convivan-* denden.

tibus.

861. Dan geschieden 'er toebrengingen (toedrinckingen) en omdrinc- Tum fiunt *propinationes* & *circumpo-* kingen op de gesondtheyt van d'een of d'ander / en dzinken malhanderen *tationes* pro salute hujus vel illius, præbibuntq; sibi groote bekers toe / om upt te dzinken met een teug (dronk;) voozname- *cratéres*, ad ebibendum *uno* hausu; præser- lijck / na datse een weynig te veel nae sich genomen (gedroncken) hebben. tim, postquam *adbiberunt*.

862. Op het laeste wozden de schootels met de stuckens (beetjens,) Sub extremum *patinæ* cum *buccellis*, korsten, ende half-ghegeetene kruymen, ende ander overschot van de *crustis*, *semesisque micis*, & aliis *analec-* tafel wech- (op-) ghenoomen / ende wozdt opghedzaegen 't bancket, *tis* tolluntur, apportanturque *bellaria*, en d'ingeleyde vruchten: maer ebenwel genoeghlijche t'saemen-spraecken & *salgama*: verùm enimverò festiva *colloquia* en lieflijche t'samen-praetingen, zijn het voornaemste deel van een koste- & lepidæ *confabulationes*, sunt primaria pars *lau-* lijcke onthalinghe / ende een vroolijcke banchetteeringhe / terwijl een *te* tractationis, *lataque* epulationis, quia

Digitized by Google

gewach van eene ſache meede onderloopende/veele dingen met vreughde mentione *unius* rei intercedente, multa *hilariter* honnen woort gebracht worden.
poſſunt ediſſertari.

863. Het gaſthoudige banchet-mael gedaen zijnde, ſtaet men op van Convivali epulo *peracto*, ſurgitur à de tafel / ende naeſt Godt danckſeght men hem die de gaſten mildelijck menſa, & *poſt Deum* grates aguntur *ei* qui convivas liberaliter getracteert heeft / en men gaet nae huys; is 't by nacht, met voor-heen tractavit, iturque domum; ſi *nocte*, prælucen-lichtende fackels: alhoewel ſommige ſlemp-broers (ſlockers,) ook ſelfs tibus *faculis*: quanquam quidam *helluones*, etiam het achternoen-eeten nae ſich genoomen / en overvloedighlijck ghebraſt *antecœnio* ſumto, & abundè *comeſ-* (gheſlempt) hebbende, duer ober op-neemen (booven op hoopen) *ſati*, ſuperingerunt nae-ſlechen (ſlaepdroncken,) op datſe haer te haeſtiger in 't graf brengen *po-* (*poſt-*) *cœnia*, ut ſe *citiùs* contu- (begraven.) mulent.

XC.

De Begraefliicke manieren (wijſen) van doen.
SEPULCHRALES RITUS.

Varios *eſſe* ſepulchrales ritus, 864. *Antiquorum* cremationes, *&* buſta, præfiçæ, *&c.* 865. Noſtra *mortuos humandi* conſuetudo, 866. Epitaphia, *aliaque* monumenta, 867.

864. Het laeſte dat de ſterffelijcke menſchen malhanderen ſchuldigh *Ultimum* quod mortales ſibi invicem de- zijn / is de uytleydinge upt dit leven; waer van oock hedensdaeghs niet bent, eſt *deductio* ex hac vita; cujus *hodieque* non eenderley wijs wordt onderhouden.
una ratio obſervatur.

865. De meeſte hoop upt het heydendom verbrande de verſtorvenen Plerique è gentilitate *comburebant* vita functos

door

Digitized by Google

boor haere dooden-brandets **op** brandt-ſtapels; **nae de welcke de ar-**
pes ſuos *uſtores* ſuper *pyras*; ad quas pau-
men uptgedragen wierden in doode-kiſten (op baeren,) **maer de rijcken op**
periores efferebantur *capulis*, ditiores vero
koſtelick toegemaeckte lijck-bedden, **belaeden zijnde** met goudt, ſpece-
ſumptuosè apparatis *lectis*, * onuſtis *auro*, *aroma-*
ryen, en andere koſtelijcke **dingen, dieſe te gelijck met het doode lichaem**
tibus, aliiſque *rebus pretioſis*, quas unà cum cadavere
op de brandt-mijten **gewoopen hebbende, verbranden:** de aſſche **nochtans,**
in rogos conjectas, cremabant: *cineres* tamen,
beſproenght zijnde met wel-ruyckende **wateren, begroeven ſy dicht by**
conſperſos *odor-atis-* (*-is*) liquoribus, condebant propè
de brandt-ſteden **in** aſch-potten: **en op dat** de geeſten der afgeſtorvenen
uſtrinas (*buſta*) in *urnis*: & ne *manes*
niet en ſouden **ontheer ſwerven, ſoo boldeden ſy aen haer de lijk-offerande**
oberrarent, faciebant illis juſta
met lijck- (leedt-) maelen: **maer de gehuerde** lijcks huyle-balghen
feralibus epulis: conductæ verò *præfica*
bedroeven misbaer met een deerlijcke **rouw-klaege, 't lof van de ver-**
plangebant *miſerabili* planctu, *laudes* defunc-
ſtorvene met rouwelijcke lijck-kerminghen en lijck- (treur-) ſanghen
ti lugubribus *leſſibus* & *naniis*
optellende. * *conf.* 2 *Sam.* 3: 31. 2 *Chron.* 16. 14.
enumerando.

866. **Wy** beſteeden **onſe afgheſtorvene** ter aerden; **die van ons**
Nos *humamus* noſtros demortuos; qui à nobis
beweent, **en aenſtondts op de ſterf-dagh** rouwelijcken **aengheckleedt,**
complorati, & mox emortuali die *lugubriter* induti,
ofte oock van de lijck-ſalver **gebalſemt zijnde, worden ingheſlooten**
vel etiam à *pollinctore* pollincti, includuntur
in een doodt-kiſt; **ende worden de begraeffeniſſe** (uytvaerdt) met leedt-
loculo; funuſque *funes-*
bruyckelijcke **ceremonien toegheruſt: te weten, het lijck** op een
tis ritibus adornatur: nempe, funus *ſanda-*
dooden-baere **geſet zijnde, worden uptgedragen van** de lijck-dragers, **en**
pilæ (*feretro*) impoſitum, effertur à *ſandapilariis*, &
de uptvaerdt gheſchiedt nae 't Kerckhof **toe** met een lijck-hoorighe
exequiæ fiunt *cœmenterium* verſus *funebri*
ſtaetſie (**de mannen** gaen in de rouw (in 't ſwart) ghekleedt,
pompâ (viri incedunt *pullati*

Digitized by Google

de vrouwens rouw-sluyeren aen hebbende:) alwaer het van de dooden-
fœminæ *riciniata:*) ubi à *vespel-*
graver wordt begraeven / die oock somtijdts d'uytgegravene beenderen
lone sepelitur, qui & interdum *effossa*, ossa
weder vergraeft / of in het been-huys verberght (in doet.)
refodit, aut in *ossuario* recondit.

867. Die goede diensten hebben gedaen, dien worden by hare graven
Benè meritis, ad sepulchra
opgeregt verhevene grafheuvels, of andere tot haer eer streckende gedenk-
eriguntur altiores *tumuli*, vel alia honoraria *monu-*
(graf-)tekens, opgerechte beelden, graf-schriften, &c. en worden gesongen
menta, *statua*, *epitaphia*, *&c.* cantanturque
lijck-klachten; en feestelijck opgheleesen lof-reedenen: aldus houden
epicedia; & solenniter recitantur *encomia*: ita
wy levende uytvaert van onse dooden / met een eerdadige rouw!
vivi parentamus mortuis, *honorifico* luctu!

XCI.

Het Koninghrijck: alwaer ghy hebt de besichtinge van een Landtschap.
Regnum: ubi lustramen regionis.

Regnum quid *&* ad *quid*, 868. Requisita *ejus*, 869. Disterminatio *à vicinis*, 870. Divisioque *in* territoria, 871.

868. Een Koningrijck wordt ghenoemt een vereeniginge van veele
REGNUM dicitur conciliatio *multarum*
steeden en landen onder een hooft; tot dien eynde zijnde ingegaen /
civitatum & *terrarum* sub *uno capite*, eo fine inita,
op dat een vereenighde macht (kracht) te stercker zy / om die dinghen
ut *unita* virtus *fortior* sit, ad illis
weder te staen / die een verstrooyinge souden konnen bybrengen.
obsistendum, quæ *dissipationem* possent adferre.

869. Aldaer dan zijn drie dingen van nooden / (1) een wijt en breede
Ibi autem sunt *tria* necessaria, *ampla*
landt-

Digitized by Google

landtſchap, bebattelijch veeler inwoonderen: (2) een wel-geſchickte
regio, capax multorum inhabitatorum: (2) ordinata
verdeelinghe der Standen: (3) een beveſtighde inſtellinghe der
digeries Statuum: (3) *firmata ſanctio* le-
weiten.
gum.

870. 't Is goed dat een landtſchap onder een beheerſchinge gebracht/
Bonum eſt regionem ſub *unum regimen* redactam,
en van anderen door landt-ſcheydingen (grenſen) af-gheſlooten (afghe-
& ab aliis *limitibus* diſclu-
ſcheyden) is; 't zu nyt de natuer doorthomende/der zeen, moraſſen, wil-
ſam eſſe; ſeu nativis, *marium*, *paludium*, *de-*
derniſſen, bergen, ofte rivieren; ofte door konſt gemaechte/wel verſtaende
ſertorum, *montium*, vel *fluminum*; ſeu arte factis, puta
door opgerechte boom-veſtinghen, frontier-kaſteelen, &c. (De eenighe
conſadibus, *limitaneis arcibus*, *&c.* (*Uni*
Chineeſen, dat wy weeten/ hebben haer afgeſcheyden van Tartaryen,
Chinenſes, quod ſciamus, ſe diſcluſerunt à *Tartaria*,
door een muer van vier hondert Franſche mijlen.
muro *quadringentarum leucarum*.

871. Binnen ſich ſelven word een Rijck verdeelt in ſeeckere Vorſten-
Intra ſe *Regnum* dividitur in certos *Princi-*
dommen, Graeffſchappen, Heerlijckheeden: alwaer/ is 't dat yemandt
patus, *Comitatus*, *Dynaſtias*: ubi, ſi quis
volſtrecktelijcken heerſcht/ is het een Heerſchappye (gebiedt:) alwaer hy
abſolutè dominatur, eſt *Domin-ium* (*-atus*:) ubi
alleenlijck rechts-gebiedt heeft/ een Gerechtigheydt: (een gebied door de
duntaxat *jurisdictionem* habet, *Diſtrictus*: (ditio *bel-*
oorlogh overwonnen/en onſe heerſchappye toegevoeght zijnde/word een
lo devicta, & *noſtro* imperio adjecta, *Pro-*
landtſchap (provincie) genaemt:) Maer hoedanige deſe landt-ſtreecken
vincia dicitur:) Sed *qualeſcunq*; iſti *tractus*
ooch zijn moogen/ſoo worden ſy landſchaps gewijſe ompaelt (omcingelt)
ſint, *regionatim* circumſcribuntur
met haere landt-paelen: ende ghenieten de klepndere landts-gebieden,
ſuis *limitibus*: fruunturque minora *territoria*,
klepndere vryheeden, en de grooteren grootere.
minoribus *immunitatibus*, majora majoribus.

Digitized by Google

XCII.

De bedieninge des Rijcks.
ADMINISTRATIO REGNI.

Statuum *in regno* liberorum, 872. Primarii *sunt* Proceres, 873. *Populus* non onerandus; 874. *Regnum* hæreditarium *aut* electivum, 875. *Regum* Vicarii & Legati, 876. *Domi*, Consiliarii, Ministrique *varii*, 877. Eunuchi, moriones, 878. *Regalis* majestas, 879. Comitia, 880. Monarchæ *ac* Imperatores, 881.

872. In een Rijck zijn vrye Standen, onder sich verbonden door den
In *Regno* sunt *liberi Status*, inter se colligati *vin-*
band der insettingen; hebbende onder haer het volck, over 't welcke sy ge-
culo statutorum; habentes *infra* se *populum*, cui im-
bieden (heerschen;) maer over haer een Koningh ofte Koninginne, aen
perant; sed *supra* se *Regem* vel *Reginam*,
welcke sy gehoorsamen.
cui parent.

873. De voornaemste onder de Standen zijn de Grooten van 't landt,
Primarii inter *Status* sunt *Proceres*,
Graven, Marck-graven, Hartogen, Aerts-hertogen, heerschende gelijck
Comites, *Marchiones*, *Duces*, *Archiduces*, dominantes instar
als Koningskens in hare Graef-schappen, Marck-graefschappen, Hertog-
Regulorum in suis *Comitatibus*, *Marchionatibus*, *Duca-*
dommen: en hebbende onder hen de Heerschappen, Vryheeren, Ridders:
tibus: habentesque sub se *Dynastas*, *Barones*, *Equites*:
te weeten besitters der Heerlijckheden, Baronnyen, en Land-goede-
scilic. possessores *Dynastiarum*, *Baronatuum*, & *Prædio-*
ren, 't zy eygendomlijcken, ofte als Leen-heeren (vasallen) upt recht
rum, sive *mancipi*, sive ut *Vasallos* jure
van 't leen.
feudi.

874. Het volck gehoorsaemt hare Overheeren in alles, en betaelt schattin-
Populus obedit suis *Superioribus* per omnia, penditq; *cen-*
gen (cijnsen,) tribuyt, (beden,) tol (pachten:) en somtyts ook hoofdschat-
sus, *tributa*, *vectigal*: quandoque & *capita-*
tinge;

Digitized by Google

tinge; naemlijck aen hare Rentmeesters, Beamptschrijvers, Pachters; *tionem*; nempe ipsorum *Quæstoribus*, *Tabulariis*, *Publicanis*; maer de gebiedende gelieven alsoo te gebieden, op dat het ook de onder sa- sed imperantibus lubeat *sic imperare*, ut etiam subdi- ten sonder klachten ende dwang mede gelieve (luste) te gehoorsamen: sp tis citra *querelas & coactionem* collubeat *ebedire*: non moeten niet verswacht worden met gedwongene dienſten, ofte uptgeput sunt attenuandi *angariis*, aut exhau- (uytgesoogen) met scherpe schat-eyschingen, maer veel lieber versacht riendi *exactionibus*, sed potiùs delini- (gestreelt) te met volcks beschenkingen en vereeringen (schenckasien:) endi *congiariis* & *donativis*: want de sijnen beuls-gewijse te pijnigen, is een tyrannye. nam suos *excarnificare*, est *tyrannis*.

875. Den Koning grijpt (vat) de rijcks-staf aen/ofte erf-rechtelijck (als *Rex* capessit *sceptrum*: aut *hæreditario* (u- waer des Koninghlijcken stams dit recht is / dat d'eerstgeboorne soon bi *Regii* stemmatis *illud* jus est, ut *primogenitus* sticlbesitter worde/) ofte de plaets open staende, wort hy verkoosen door succedat,) aut sede *vacante*, eligitur *li-* vrye stemmen der Standen/en ontfanght de kroone met een huldiging: *beris votis* Statuum, accipitque *coronam* cum *homagio*: na dat ten tijde van de weesstaud des rijks de bestieringe bedient is geweest posteaquam tempore *interregni* gubernatio administrata fuit door een Onderkoning (rijcks-vicaris.) per *Interregem*.

876. Hier na in sijn Koninglijck huys (meestendeels in de Hooftstadt) Hinc in sua *Regia* (plerumque in *Metropoli*) sijn hof houdende/verseudt hy overal nae toe sijn Stadthouders, Bevelheb- residens, delegat quaqua versum *Vicarios*, *Præfec-* bbers, Drosten, Fiscaelen, en andere bewindthebbers: ja dat meer is: *tos*, *Satrapas*, *Fiscales*, alioſque *administratores*: quin sendt hy ooch tot d'uyt-landers (uytheemschen) Gesanten, de welcke legat. etiam ad *exteros* *Legatos*, qui met een open geloof-waerdige opene (kredens-) brief versien zijnde/ de authentico *diplomate* instructi, saecken haer toebetrouwt zijnde verrichten. res sibi commissas gerunt.

877. Omtrent hem te huys heeft hy geheyme Raeden, de Hof- Circa se *domi* habet *Intimos Consiliarios*, *Aulæ*

meester,

Digitized by Google

meester, de Maerschalck, en de Kanzelier: de welcke is een kennis-neemer *magistrum, Mareschallum, & Cancellarium:* qui est cognitor
van de rechts-saken gelaught zijn de aen de Koningh, en te gelijck mede een *causarum* devolutarum ad *Regem*, unaque
bewaerder van het Segel, de Cancelly, en der Gerichts-boeken: dem custos *Sigilli*, *Archivi*, *Tabularumque publicarum*:
welcken toeghevoeght zijn de Gheheym-schrijvers (Secretarissen) ende cui additi sunt *Secretarii* &
Handt-schrijvers (klercken:) de hogere ministers zijn/de Spijse-draeghers *Amanuenses:* superiores ministri sunt, *Dapi-*
(aenrichter,) de Schencker, de Schat-meester, de Stal-meester: maer de *fer*, *Pocillator*, *Thesaurarius*, *Stabuli magister:*
laegheren/ de Kamerlingen, Deur waerders, Lackeyen (pagien,) inferiores autem, *Cubicularii*, *Ostienses*, *Celeres*,
Lijf-knechten (lijf-wacht) en de Hellebardiers: (Maer in waerheydt *Stipatores* & *Speculatores*: (Sed revera,
beschutten een Prins (Vorst niet soo seer de Trawanten, noch verrijcken tutantur *Principem* non tam *Satellites*, nec locupletant
hem ooch soo veel de op-(in-)komsten van de landt-kiste/ of ooch de eum tam *reditus* fisci; aut etiam
op-(wech-) gelepde schatten, als wel de liefde der landtsaeten.) repositæ *gazæ*; quam *amor provincialium*.)

878. Het gebruyck der Gesnedener in de Vrouwen-huysen, is by ons Usus *Eunuchorum* in *Gynæcêis*, apud nos
beroudert: och of ooch der hof-gecken, der pluymstrijckers, beuselaers, obsolevit: utinam etiam *morionum*, *gnathonum*, *nugigerulorum*,
en valsche aenbrengers!
& *sycophantarum*.

879. Wanneer den Koningh nae sijne majesteyt hem vertoont (voor- Cum Rex pro sua *majestate* se exhibet (præ-
naemlijck aen de Gesanten der uytlanders/ sullende tot gehoor (audiencie) sertim *Legatis* exterorum, ad audientiam
toegelaeten, ofte met een eeren geschenck wechgelaeten worden) so sit hy *admittendis*, aut cum honorario *dimittendis*.) sedet
op een elpen-beenen (yvooren) koninghlijcken stoel, met een tabbert van in eburneo *solio* *trabeâ*
staet hooghstaetighlijck gekleedt/ met een kroone verciert/ en met de me- magnificè vestitus, *diademate* ornatus, & *frequen-*
nighte van sijn hovelingen omgeven (omcingelt.) *tâ* aulicorum stipatus.

880. De

Digitized by Google

880. De Rijcks-(landt-) dagen worden gehouden in saken (affairen) *Comitia* aguntur in negotiis 't geheele Koningrijk betreffende/tot de welke t'samen ontboden worden *totum* regnum concernentibus, ad quæ concientur den Adel, en de Voornaemsten der steden: alwaer d'eene voor den ande- *Nobilitas*, *Primatesque* civitatum: ubi alii *præ* a- ren voorrecht heeft van de stemme; niemandt nochtans moet tegen sijn iiis *prærogativam* habent suffragii; nemo tamen debet *invi-* wille toestemmen of tegenstemmen (tegenstreven;) 't zy dat een seecker *tus* suffragari aut refragari: sive quædam nieuwe wet moet ghestieht worden/ of een oude worden afgeschaft; ofte *novæ lex* fancienda sit, aut *vetus* abroganda; aut dat'er te vernieuwen is de munte, of een verbondt moet ingheghegen/ of novanda *monetæ*, aut *fœdus* ineundum, aut een oorloogh beslooten worden. *bellum* decernendum.

881. De Koninghen der Koninghen noemen haer Monarchen ende *Reges* *Regum* nominant se *Monarchas* & Keysers, ende regeeren by nae alleen, volstrechtelijcken: alhoewel de *Imperatores*, regnantque ferè *soli*, absolutè: quanquam Romeynsche Keysers gewoont zijn geweest Amptgenooten haer te verkie- *Romani Cæsares* soliti sint *Collegas* sibi legesen; maer nu worden sy (in 't Roomsche Duytsche rijck) gekosen dan re; sed nunc (in Romano *Germanico* imperio) eliguntur à de seven Keurvorsten. *septem Electoribus*.

XCIII.

De beroerten der Koningrijcken/ ende Oorloogen.

Turbæ Regnorum, & Bella.

Bellorum causæ variæ, 882, 883: Præveniendæ *semper*, *si* possunt, 884: *aut in* ipsis principiis *sopiendæ*, 885. *Si* nequeunt, *apparatur* bellum, 886. *Exercitus* colligitur, 887: & armatur, 888: & *redigitur* in ordinem. 889, 890, 891: *Suscipiturque* expeditio & castrametatio, 892: Excubiæ, 893. Speculatores, 894. Acies *ordinatur*, 895. Prælii *descriptio*, 896-899: & Cladis *ac* Victoriæ, 900, 901, 902. *Urbis* obsessio, & *violenta* oppugnatio, 903, &c.

882. Een voorspoedsame toestand is d'allerwenschelijckste, maer 't geschiet *Pacatus* status est *optatissimus*, sed sit

Digitized by Google

som-

ſomwijlen/ datſe niet en kan verkreegen worden/ 't en zy door gewelt nonnunquam, ut *nequeat* obtineri, niſi vi van wapenen: 't zy dat de aengrenſende (naebuerige) volckeren (om de *armorum:* ſive quod *finitimæ* gentes (de onderlinge grenſen twiſten verweckende) het onſe aenvallen; ofte dat de *confiniis* lites movendo) noſtra *invadant*; ſive quod grooten (twiſtende onder malkander om de uytſteeckentheydt) de *potentes* (contendendo inter ſe de *eminentia*) poteren in oorloghen inwickelen; ofte dat oock te huys beroerten ontpulos belli *involvant*; ſive quod etiam domi *motus* ſubſtaen/ kommende niet anders als door gewelt bedwongen (bereugelt) riantur, non *aliter* quam vi compeſcenworden.

di.

883. Wel verſtaet/ wanneer de Opperhoofden het jock van ſlaverPuta, cum *Superiores* jugum *ſervi*nye tyrannighlijck de legheren ſoecken op de hals te ſmijten; en *tutis* tyrannicè inferioribus intentant; & deſe wederom goedt vinden/ door haere vryheydt te vechten/ of tot een *hi* rurſum cenſent, pro *libertate* ſibi dimicandum, aut adanderen Heer af te vallen (af te wijcken:) ofte wanneer ſommighe *alium* Dominum deficiendum eſſe: aut cum quidam oproerige optoer-makers (beroerders) van wegen byſondere wrocken, factioſi *turbatores* propter *privatas ſimultates*, [al is 't onder een ander deckſel (ſchijn)] heymelijcke t'ſaemen-rottin- [quanquam ſub alio *prætextu*] clandeſtinas *conſpiratio*ghen verſpreyden/ ende t'ſaemen ſweeringhen, op-roeren, op-loopen, *nes* diſſeminant, atque *conjurationes*, *tumultus*, *ſeditiones*, wederſpannigheden, ende alſo inlandſche oorloogen trachten aen te rich- *rebelliones*, & ſic *inteſtina bella* moliuntur conciten (te verwecken.)

tare.

884. Op dat nochtans den oorlogh te voor gekoomen worde, moet Ut tamen bellum *antevenìatur*, nimen al wat men kan beſoecken/ van binnen en van buyten: te weeten/ hil non tentandum eſt, *domi foriſque:* nempe, met d'aengrenſende bueren moet men verdraegen ingaen/ en de verboncum *confinibus* depaciſcendum, *compacta*den im en dan vernieuwen: maer de inlanders moet men onder d'eeven- *que* ſubinde renovanda: *domeſtici* autem ſub *æquali*gelijckheydt

Digitized by Google

gelijckheydt der rechten ingebonden houden/noch eenige verongelijckin-
tate jurium continendi, nec ullæ *injuriæ*
gen tegens pemandt toelaten; maer byſonderlijck moet 't ooghe
in quenquam permittendæ; *apprimè* verò obſer-
gehouden worden op de onruſtigen, geneegen zijnde tot vernieuwinghe
vandi *inquieti*, proclives ad *novationem*
van saecken/ en dooztrapt (loos) om alle dingen tot een oozsaech dooz
rerum, & callidi *quidvis* cauſa-
te brengen/op datſe niet yetwes dooz haere onderwindingen voorwenden
ri, ne *quid* ſuis molitionibus *obtendere*
konnen.
queant

885. Is'er niet te min een ont- (be-) roeringe ontſtaen / ſoo pleeght
Nihilominùs *conturbatione* coortâ, ſolet
men een verſoeninge te verſoecken dooz onderbodens; ofte een tuſſchen-
reconciliatio requiri per internuncios; aut *interpo-*
ſtellinge der naebueren, waer dooz de oproerige van haer quaede raedt-
ſitio vicinorum, quâ tumultuoſi à pravis conſi-
ſlaeghen moghen worden afghewendt (afghebracht;) of het worde aen de
liis dimoveantur; aut ad
vyandt ſelfs een Vreedens- (peys-) boode ghesonden / de welcke vreede
hoſtem ipſum *Caduceator* mittitur, qui *pacem*
verſoeckt: voornamentlijck / ſoo pemandt ſich onbereydt / ofte ſijn
petat: præſertim, ſi quis ſe imparatum, aut
vyandt onghelijck (onbeſtant) meynt te ſijn: aenghesien 't doch
hoſti imparem arbitretur: quandoquidem
lichtvaerdigh (reuckeloos) ſoude zijn / ſich onſtrijdtbaer zijnde tegen een
temerarium foret, ſe *imbellem* bel-
ſtrijdtbaere (ſtrijdt-machtighe,) en ongeoeffent teghen een gheoeffende
licoſo (*bellipotenti*,) *inexercitatumque* exercitato
voor te doen (te vertoonen, ſtellen.)
objicere.

886. Wp indien nochtans de dreyghende vyandt de bevreedigingh
Si tamen minax hoſtis *pacificationem*
afſlaet (weygert,) en een herout geſonden hebbende de oorlogh aenſeydt
renuit, *fecialique* miſſo clarigat
(dat is/ ſijn vyandtſchap aenkundight/) ſoo denckt men van ſtonden aen
hoc eſt, *hoſtilitatem* denunciat,) cogitatur quamprimùm
om de toegangh (pas) hem af te ſnijden (ſluyten,) en om de krijgsborige
de *aditu* illi intercludendo, & de *bellica*
toe-

Digitized by Google

toeruſtinge, de welcke veel verepſcht: als ſoldaten, (ſo wel inlandſche, *apparatu*, qui multa depoſcit: ut, *militem* (tum *indigenam*, als uytlandtſche, ſoo menſe ergens van daen hebben kan/) en de hulpe tum *extraneum*, ſicunde haberi poteſt,) *auxilia* (byſtand) der bondt-(eedt-) genooten, en de lijftocht (proviant,) ende *que fœderatorum*, & *commeatum*, & overgroote (rijckelijcke) koſten.

dapſiles ſumptus.

887. Derhalven worden de geldt middelen t'ſamen (op-) gebracht/ Itaque *ſtips* cogitur,

en worden wervers uptgeſonden van ſtad tot ſtad/ de welcke die ſoo daer *conquiſitoreſque* emittuntur oppidatim, qui *militaſullen* krijgen t'ſaemen raepen/ en het hand-geldt haer gegeven hebbende *turos* colligant, & *auctoramento* dato

haer werven: de welcke al aenghenoomen/ en nae de monſter-plaetſe tot conducant: quos jam conſcriptos, & in *diribitorium* ad

de monſteringe heen gebracht zijnde/ de Monſter-heer man voor man *armiluſtrium* deductos, *Diribitor* viritim

monſtert/ en met een be eedighte verplichtinge verbonden hebbende met luſtrat, *Sacramentoque* obſtrictos

eedts-plicht (handt-geldt) verbindt (in de eedt ſtelt.) authorat.

888. Dan houdt hy uytkieſinge (keurt hy,) ende verſiet (ruſt uyt) Tum habet *delectum*, inſtruitque

d'eene met lichte, d'andere met ſwaere wapeninghe: op datſe konnen alios *levi*, alios *gravi* armatura: ut valeant

ſoo wel haer ſelven verweeren/ als den vyandt moedighlijck aenvallen: & *ſeſe* defendere, & *hoſtem* animosè impetere:

Om het hooft te beſchutten biedt hy haer een ſtorm-hoedt (helm) Capiti tutando offert *galeam* (*caſſidem*)

(onderboedert met de helm-huyve,) om de borſt te overdecken/ een yſer ſubductam *cudone*:) thoraci adoperiendo, *ferreum*

borſtharnaſch, (de kuraſſiers nochtans worden om en om beharnaſcht; *thoracem*, (*cataphracti* tamen circumquaque loricantur;)

voor de ſlincker arm een ſchildt ofte rondas, maer voor de rechter ſiniſtro brachio *clypeum* vel *ſcutum*, ſed dextro

een ſpieſſe: aen de zijde gordt hy de deeghen aen/ ofte hanghtſe aen *haſtam*: lateri accingit *gladium*, vel appendit

een draegh-bandt, op datſe te vaerdigher upt de ſcheede ghetrocken *baltheo*, ut *promptius* è vagina ſtringa-

wordt/

Digitized by Google

wordt / en uptgetrocken zijnde te lichter weder in gheſteecken wordt
tur, evaginatuſque *facilius* recondatur
tot het hecht toe.
capulonetus.

889. Hier nae ſtelt hy het heyr-leger in benden / by Regimenten en
Dehinc *exercitum* concenturiat, per *Legiones* &
Compagnien, terwijl hy de ruyterye (met rijd-mantels omgeven) bzengt
Vexillationes, dum *equitatum* (chlamydatum) redigit
in Cornetſchappen, en het voet-volk (caſacken aen hebbende) in Vaendels,
in *Turmas* & *peditatum* (ſagatum) in *Cohortes*,
maer die alle beyde in Corporaelſchappen of Rotten van tienen: en over
utroſque aut in *Contubernia* ſeu *Decurias*: de-
de Rotten van tienen ſtelt hy Rotmeeſters (corporaelen,) over de compa-
curiiſque præficit *Decuriones*, centu-
gnien Hopmannen (als namentlijk over die van de ruyters / Rit-
riis *Centuriones* (nempe equeſtribus, *Magiſtros*
meeſters, over die van de voet-knechten Capiteyns,) over de legi-
equitum, pedeſtribus *Magiſtros peditum*,) mille-
menten Colonellen ofte Krijgs-overſten; ten laetſten over alle de Veldt-
nariis *Chiliarchas* ſive *Tribunos*; tandem omnibus *Impera-*
heere met een wapen-rock gekleedt.
torem paludatum.

890. Toegeboeghde van deſe zijn de Luytenanten, Vaendraeghers,
Adjuncti horum ſunt *Locumtenentes*, *Vexilliferi*,
de Veldmaerſchalck, van de welcke een yegelijck / ſoo hy wil / hem ſelven
Campiductor, quorum quiſque, ſi vult, ſibi
een Meede-helper toeboeght / om te beſorghen ſijn particuliere
Optionem adſciſcit, ad curandum ſuas *privatas*
ſaecken.
res.

891. De Dragoeners en Voluntariſſen (vrywillige) worden ſoo wel
Dimachæ & *Volones* tam
de ruyterye als het voet-volck toegeboeght: de Nieuwe ſoldaten, nae datſe
equitatui quam *peditatui* aggregantur: *Tyrones*, poſtquam
door drillingen (proef-ſlagen) een wepnighsken van te voozen zijn geoef-
præluſionibus aliquantulum præexercita-
ſent worden / worden onder d'ouden geſtelt (gemenght:) De Soetelaers en
ti fuerint, *veteranis* intermiſcentur: *Lixæ* &

Tros-

Digitized by Google

Tros-boeven (ſoldaten jongens) woꝛden de dienſten toegewijdt (toebe-
Calones (*cæcule*) ſervitiis addicun-
ſtemt, toegeeygent.)
tur.

892. De ſaccken aldus gheſchickt zijnde / woꝛdt de krijghs- (op-)
Rebus *ſic* diſpoſitis, *expedi-*
tocht op het ſpoedighſte by der handt genoomen: en de Quartier (wijk-)
tio quantocyus ſuſcipitur: *Metator-*
meeſter ſlaet het leger op ſulck een plaets / die bequaem is tot ophalinge
que metatur caſtra *tali* loco, qui commodus eſt *fru-*
van granen (proviantteeringe), en voeringe (voeragie,) als ooch tot wa-
mentationi, & *pabulationi*, item *aqua-*
teringe en houthaelinge: alhier woꝛden de tenten geſlaegen (geſet,) en
tioni & *lignationi*: hîc *tentoria* ponuntur,
vaſt gepaelt met ſtaecken: en dat het vaſt-liggende leger van aenranſin-
figunturque paxillis: utque *ſtativa* ab incurſio-
gen (aenvallen) verligh zn / woꝛdt het omſchanſt (ombolwerckt) met
nibus tuta ſint, circumvallantur
ſchanſſen (bolwercken.)
aggeribus.

893. Nochtans / op dat niet ergens het vpandelijcke hepz (hoop)
Attamen, necunde hoſtile agmen
onverdachtelijck haer op 't lijf (over) komende / haer onvoorſichtig (on-
inopinatò ſuperveniens, *incau-*
behoedtaem zijnde) verriele / ſo woꝛden op ſekere wacht-ſteden aengeſtelt
tos peſſundet, per certas *ſtationes* inſtituuntur
ſchildt-wachten: ende woꝛdt van de Wacht-meeſter (looſe-ghever)
excubia: & à *Vigilium præfecto* (*teſſerario*)
't wacht-woordt (de looſe) gegeven / waer by de ſijne malhanderen
teſſera datur, quâ ſui ſe
erkennen.
recognoſcant.

894. Ondertuſſchen worden Verſpieders en Kondtſchappers uytghe-
Interea *Speculatores* & *Exploratores* emit-
ſonden / de welcke de vpandelijcke liſtighe toeleggingen (aenſlaeghen)
tuntur, qui hoſticas *machinationes*
waer nemen / en weder om (te ruk) komende / de geſiene en vernoomene
obſervent, reduceſque, *viſa* & *audi-*
dingen verhaelen: en geſchieden met een uytvallen (uyttochten) by troe-
ta referant: fiuntque inſimul *excurſiones* cater-
pen /

Digitized by Google

pen/ om te gemoedt te gaen de verwoestende (uytplonderende) waer
vatim, obviaturæ *depopulantibus*
datse haer ooch ontmoeten (tegen komen.)
ubicunque occurrentibus.

895. Wanneer ten laetsten de krijghs-heyren (krijghs krachten) nae
Quum tandem copiæ ad
de veldt-slagh wozden toegeboert/ wozdense geschicht in een slagh-order
prælium deducuntur, ordinantur in *aciem*
(in 't vierhant ofte in fatsoen van een wiege/) in sulcker voegen/ dat
(quadratam vel cuneatam,) sic, ut
de voet-knechten het midden innemen (besetten,) de ruyterye de vleugels
pedites *medium* occupent, equites *alarii*
houden: maer de Vaendragers dzagen de vaendels midden onder de ben-
sint: *Signiferi* autem ferunt signa *medias* inter ca-
den (troupen,) wooz de welcke wooz uyt gaen de Voor-vechters van 't vaen-
tervas, quos præcedunt *Anteſigna-*
del met slacht-swaerden (houwers;) en de Trommelslagers wooz het ghe-
ni cum romphæis (*ſpathis*;) *Tympaniſtaque* stre-
rommel (gedreun) der trommelen/en de Trompet blasers wooz 't gehlang
pitu tympanorum, & *Æneatores* clango-
(geschal) der trompetten en krombozens (cincken,) blasen alarm: maer
re tubarum ac lituorum, *canunt claſſicum:*
de Generaels (Oversten) roudtom (gins en weer) rijdende ontsteec-
Duces autem circum-(*ob*-) equitantes inflam-
ken tot dapperheydt, wooz vermaningen ende hertelijcke (vierighe)
mant ad *ſtrenuitatem*, hortatibus & obsecrationi-
beeden.
bus.

896. De lichte ruyters ramssen (vallen) ghemeenelijck den vpandt
Velites inceſſunt uſitatè ho-
aen/ ende maecken al scharmutselende een aenvangh van den strijdt:
ſtem, faciuntque *velitando* initium *pugnæ:*
terstondt vallen op malhanderen aen de regimenten der Voortocht-
mox concurrunt legiones *Primipi-*
voerders, ende vechten (strijden) wreedelijcken van naeby ende van
lorum, pugnantque *truculenter* cominus & e-
verre/ 't zy dat het een gevecht is al stilstaende ofte in 't marcheeren
minus, ſive pugna ſit *ſtataria* ſive *grada-*
geschiedende.
ria.

897. By

Digitized by Google

897. By ouidts wierpen (schooten) sp op de verre afgelegene steenen *Olim* ejaculabantur in longiùs dissitos lapi- upt: de Slingeraers upt slingers / de Steen-schutters upt steen-dzijbers des: *Funditores* è fundis, *Ballistarii* è catapul- (blyen;) daer nae weerden en dzeeven den van verre aendzinghenden tis; postea arcebant & propulsabant eminùs ingruentem vpandt af de Boogh-schutters, de pijlen, upt de pijl hookers dooz den dag hostem *Sagittarii*, sagittas, è pharetris promp- ghehreegen hebbende / op de boogheus legghende, en dese met de snaere tas, arcubus imponendo, hosque nervo spannende en ontlaetende: hedensdaeghs laden de Musketiers haere tendendo & dimittendo: *hodiè* onerant *Sclopetarii* mughetten (roers) met bussen-kruydt, ende met looten koeghels, sclopeta *nitrato pulvere*, plumbeisque *globis*, daer nae schietense af (los) ende doorschieten de te ghemoedt ho- post dissplodunt & transverberant ob- mende. vios.

898. De nader van ons affiaende worden geweert (belet) inval te doen *Propiùs* distantes prohibentur irruere met worp-spieskens en langhe lancien (piecken;) en soose al evenwel *pilis* & *sariss*is; / & si *nihilominus* inbreecken (invallen,) worden se doorstooten met speeren en hellebaerden, irruant, trajiciuntur *lanceis* & *bipennibus*, met grooten toedruk (kracht) upt de handt geschoven zijnde. magnò nisu vibratis.

899 De naest by zijnde worden af- (wech-) gedreven met heyr-hamers, *Proximi* proturbantur *cestris*, krijghs-kolven en knodsen; ofte gehouwen met degens en korte houwers; *calis* & *clavis*; aut cœduntur *ensibus* & *semispathis*; of 't hooft wordt haer afgeslagen met sabels; ja oock worden se gesteec- vel obtruncantur *acinacibus*; quin & punguntur ken met stekaden en poignaerden (pooken,) en daer geschiet een jammer- *frameis* & *pugionibus*, sitque miseran- lijcke nederlage, terwijlse hier en daer door malhanderen vallen, en de ber- da *strages*, dum hinc & illinc promiscuè cadunt, & con- treden en verplettert worden, met een afgrijselyck (grouwelijck) gehupl culcantur ac proteruntur, cum horrendo ejula- tu (huylinge.) (*tione.*)

900. Ten

Digitized by Google

900. Teh allerlaetſten wozden booz den dagh gebzacht de ſoldaeten
Noviſſimè producuntur milites
van d'achter-tocht en lijf-garde, en het treffen wozdt dan nieuws af be-
triarii & *prætoriani*; conflictuſque redinte-
gonnen / en terwijl die van d'achter-hoede den vpandt vpt de achter-lage
gratur, dumque *ſuccenturiati* hoſtem ex *inſidiis*
aenballen / ſoo bzengen ſy ſijn legher in diſozder / ſy doenſe bluchten / jagen
adoriuntur, diſturbant *ipſius aciem:* fugant, in-
(ſetten) haer nae / en vermoozden (brengen) ſy wzeedelijck om.
ſectantur, & contrucidant.

901. Deſe dan door ſchrick verſlaeghen zijnde / ſoecken t'ontgaen /
Hi ergò *terrore* perculſi, quærunt evadere,
ontſnappen / en t'ontbluchten; ofte indien 'er geen hoop is van ontvluch-
elabi, & effugere; vel ſi nulla ſpes eſt *dif-*
tinghe (verloopinghe,) overghevenſe haer / datſe ghevanghen wozden;
fugii, dedunt ſe, ut captiventur;
maer die de doodt en de gevanckeniſſe onthoomen zijn / ſwerven achter
ſed qui *cædem* & *captivitatem* evaſerunt, palan-
landt (om) hier en daer (van malkaer) verſtroopt / tot datſe dan de
tur diſperſim, donec à
haere wederom in een bergadert wozden / ofte een toevlucht vin-
ſuis iterum aggregentur, vel *confugium* inve-
den.
niant.

902. Wanneer de nacht 't gevecht (de ſlag) doet ſcheyden / blaeſt men
Quando *nox* pugnam dirimit, canitur
den aftocht, en de victorieuſe ſoldaeten verdeelen den roof, en koſtelijcken
receptui, victorque miles diribit *prædam*, & *manu-*
buyt der overwonnenen: 't en zy de vpandt / ſijne verſtroyde troepen herſa-
bias devictorum: ni hoſtis, ſuis diſſipatis recol-
melt hebbende / den ſlagh op 't nieuw weder aenbanghe.
lectis, pugnam redauſpicetur.

903. Een wederſpannige ſtadt ofte ſlot (waer in de verſlagene haer be-
Rebellis urbs vel arx (in quam *profligati* ſe re-
geven hebben) wozdt met krijghs-benden omringht / belegert / omſchanſt
ceperunt) copiis cingitur, obſidetur, obvalla-
(omwalt,) en beſtozmt (beſtreeden), tot datſe verovert wozdt; dat is /
tur, & oppugnatur, donec expugnetur; hoc eſt,
ingenoomen / of weder gekreegen (weder verovert.)
occupetur, aut recuperetur.

Digitized by Google

904. Alhier wozden veelderhande listige middelen (vonden) aenghe-
Hic multifarii *machinatus* adhi-
wendt: want somtijts wozden de mueren met een woedige ongestuymig-
bentur: nam aliquando *muri* furiali impe-
hepdt beklommen/leeders aengelepdt/ofte rol-(wandel-)baere toorens
tu scanduntur, *scalis* admotis, vel *ambulatilibus turribus*
aengherolt hebbende/ban de welcke de bestozmers/ een muer-brugge
advolutis, è quibus oppugnatores, *exostrâ*
(zijnde een optreh bzugge) af-(neer-) ghelaeten hebbende/de mueren be-
(arrectario ponte) demissâ, muros in-
spzingen.
siliunt.

905. Voortijdts wierden de mueren neder-(om-) geworpen dooz een-
Quondam muri *diruebantur* adac-
gedzevene stormrammen, of dooz geswaukte steenen uyt steenwerpers:
tis *arietibus*, vel libratis *saxis* è *ballistis*:
hedens daeghs werpen-(bzeken-) sp allerhande vastigheden (sterckten)
hodiè demoliuntur quæcunque *firmamenta*
af uyt de donderende stucken geschuts, ghestelt zijnde achter hozdens-
è fulmineis *tormentis*, locatis post crati-
wijse geblochtene/ en met aerde opgebulde schans-korven.
tias, terrâque oppletas *gerras*. * *Muerbrekers.*

906. Daer is ooch een ghereetschap uptghebonden om met gewelt
Est quoq; instrumentum inventum violenter
de poorten te verbzeken (scheuten,) een Poort-breecker (petaerde,)
portas dirumpendi, *Impetarda*,
ende wozden ban dagh tot dagh noch andere arghlistig-(loos-) heeden en
inq; dies adhuc alia *vaframenta* ac
krijghs-rencken bedocht: boornaementlick onder-mijninghen (-gra-
stratagemata excogitantur: imprimis *suffossio-*
vinghen,) 't zp berborghene/ dooz onderaerdsche mijnen; of openbare/
nes, sive occultæ, per *subterraneos* cuniculos; sive apertæ,
onder storm-dacken
sub *pluteis*.

907. Maer de belegerde en laeten niets onbesocht/ op dat se
At *obsessi* relinquunt *nihil* intentatum, ut
haer verweeren: sp houwen op buyten-werckesche bolwercken (voor-
se *defendant*: exstruunt *antemuralia propugnacu-*
schansen;) en op datse de wandt de toe-(aen-)gangh affsnyden (sluyten)
la; & quò hostem *aditu* exclu-
mogen/

Digitized by Google

wogen / soo besluyten sy de selve met palissaden (storm-paelen,) of sy
dant, præsepiunt ea *sudibus* (*sudetis*,) aut
stroyen langs de wal- (muer-) gangen ysere voet-angels, en gieten boven
spargunt per sub- (*sum-*) mœnia ferreos *murices*, & superfundunt
op de inbreeckenden siedend-heet pick: van binnen desghelijcks stellen
irrumpentibus, *ardentem picem*: intus item oppo-
(setten) sy tegen de inbreeckinghen der mueren afsnijdingen door nieuwe
nunt *diruptioni* murorum *abscissiones* per novas
grachten / op dat de inbreeckenden nieuwe sorghelijcke (stijle) plaetsen
fossas, ut introrumpentes nova *præcipitia*
vinden.
reperiant.

908. Daerenboven plegen oock de soldaten van de besettinge, die 't
Præterea solent etiam *præsidiarii*, qui
kasteel verweeren (beschermen,) een uytval te doen / en te versoecken
castrum propugnant, *eruptionem* facere, & tentare
of-se haere belegeraers oock konnen af-drijven: maer sy worden te rugh
an suos *obsessores* queant abarcére: sed repellun-
gedreven / en met grooter gheweldt door krijgen af-ghemat / tot datse
tur, & majore vi debellantur, donec
benouwt zijnde, of de lijf-tocht haer ontbreeckende / en wanneer geen
angustati, aut *commeatu* deficiente, & quando nulla
hope van onderstant (ontset) is / van de overgevinge beginnen te handelen /
spes *suppetiarum* est, *deditionem* incipiunt tractare,
versoeckende stilstandt van wapenen; de welcke oock voor eenige uuren
petentes *inducias*: quæ etiam ad *aliquot horas*
gemaeckt / of oock verlenght wordt / mits aen weer-zijden gijselaers
panguntur, aut etiam prorogantur, utrinque secùs *obsidibus*
gegeven zijnde.
datis.

909. Die haer door een onderhandelde overgevinghe onderwerpen
Qui se *pactitiâ* deditione submit-
(onderstellen,) verkrijgen redelijcke voorwaerden: maer een stadt
tunt, nanciscuntur *honestas* conditiones: sed civitas
stormender handt ingenoomen (verovert) zijnde / wordt gheplundert /
vi *expugnata* diripitur,
somtijds tot het uyterste verderven toe verdelght / en alsoo tot op de grond
aliquando ad *internecionem* deletur, & sic *funditùs*
verwoest.
desolatur.

Digitized by Google

910. d'Overwinninge (overhandt) verkreeghen (behouden) zijnde/
Victoriâ obtentâ,
soo koomen de Overwinnaers wederom van de krijghs-tocht met den
reveniunt *Victores* à militia *spo-*
roof beladen zijnde; en zeege-teeckenen opgherecht hebbende / jupchende
liis onusti; *trophæisque* erectis, jubilantes
en vreughde bedrijvende/ of oock zeege-praelende: want de Zeege-prael
& ovantes, aut etiam triumphantes: *Triumphus* enim
wordt van de Triumpheerder met een groot-staetige zeege-praelinge ende
à *Triumphatore* solennissimo *triumphatu* &
pracht gehouden.
pompa agitur.

911. Ende dan worden de dapperen (welcker dapperheydt voornae-
Atque tùm *strenui* (quorum virtus *princi-*
mentlijck uytgebloncken heeft) om haere heldissche (manhafte) daeden
paliter enituit) ob heroica facinora
met geslachts-waepens verciert zijnde/ edel gemaeckt; de gewonden (ge-
insignibus condecorati, nobilitantur; *san-*
quetsten) worden gheheelt; de ghevanghenen (op datse uyt vreemde
cii sanantur; *captivi* (ut *postlimi-*
plaetsen tot het haere weder koomen) worden bij gheloeft / of door ver-
niô ad *sua* redeant) redimuntur, aut permu-
wisselinge bij gemaeckt (bevrijdt;) daer-en-tegens worden de aenstich-
tatione liberantur; contrà *autho-*
ters der beroerten / de trouwloosen, af-vallighen, verraders, vyanden
res turbarum, *perfidi*, *defectores*, *proditores*, *per-*
van 't vaderlandt aen 't leven ghestraft / ende de verlaeters van haere
duelles plectuntur, *desertoresque* com-
mede-krijgers (mede-ghesellen,) ende d'overloopers worden gheknuftigt
militum (*commilitonum*,) & *transfugæ* puniun-
(gestraft.)
tur.

912. Ten laetsten worden de soldaeten verdeelt in de winter-quar-
Ultimò miles distribuitur in *hiber-*
tieren, ofte de soldye af betaelt zijnde (soo veel als peder een verdient
na, aut *stipendiis* dissolutis (quantum quisque prome-
heeft) worden sy ontwapent en van haeren eedt ontslaen (afgedanckt;)
ruit) exarmatur & exauctoratur;
de afgedienden worden dienst-(arbeyd-)-bij verklaert: maer die voor 't
emeriti rude donantur: sed qui *pro*
va-

Digitized by Google

vaderlandt zijn gebleven (omgekomen,) worden met lof-gedachteniſſen
patriæ occubuêre, *panegyricis*
en roem harer manhaftigheydt aengedaen.
& *adoreâ* afficiuntur.

913. Een ſcheeps-gevecht (ſlagh) is ſchrickelijcker: wanneer de vyan-
Navale prælium eſt terribilius: cum *infeſ-*
delijcke blooten door de geſtucken malkanderen doen daeberen / en de
te claſſes *tormentis* ſeſe quaſſant, *claſ-*
ſcheeps-ſoldaten ſelfs de oorloghs-ſcheepen doorbooren / in brand ſtecken /
ſariique ipſas militares naves perforant, incendunt,
ende door de diepte verdelghen (vernielen;) ofte dregghen ende
& profundo abſorbent; aut *harpagonibus* &
klampen daer op ghworpen hebbende / ghevanghen neemen (van-
uncis injectis, capti-
gen,) &c.
vant, *&c.*

914. Alhier wordt het ammiraels-ſchip genoemt / op 't welcke den Ad-
Hîc *prætoria navis* dicitur, quâ *Archi-*
miracl geboert wordt; het wacht-ſchip (d'uytlegger,) 't welcke wacht
talaſſus vehitur; *præſidiaria*, quæ excu-
houdt; het beſpie-ſchip, 't welcke uytloopt om kondtſchap te haelen
bat; *ſpeculatoria*, quæ excurrit ad exploran-
(te verſpieden;) het proviant-ſchip, 't welcke lijf-tocht toe-
dum; *frumentaria*, quæ commeatum ad-
boert / &c.
vectat, &c.

915. Maer och of deſe ſchandaelen (ſmaetheden) van ons geſlachte /
Sed utinam hæc *opprobria* noſtri generis,
en de verderdinge des werelts / de Oorlogen / beronderden (afquaemen!)
diſperditioque mundi, BELLA, obſoleſcant!
want niets en is ergens ſoo heyligh en onverbreeckelijck (onſchendbaer;)
nam *nihil* eſt uſpiam tam *ſacrum* & *inviolabile*,
ende ſoo hoogh, beveſtight, koſtbaer, ofte onmaetigh, onwinbaer,
tamque *celſum*, *munitum*, *impenſum*, aut *immenſum*, *invictum*,
ofte onverwinnelijck, dat het gewelt des oorloghs niet en ſchendt /
aut *inexpugnabile*, quod vis belli non violet,
onbaſt maeckt (verſwackt,) verbreeckt / te gronde werpt / af-ſlijt /
infirmet, infringat, ſubruat, atterat,
verwoeſt / uptroept (raſeert) en vernietight: ghelijck een bewijſin-
raſtet, exſcindat & aboleat: ut *de-*

Digitized by Google

ge (betoogh) hier van zijn soo veel Steden en Koningrijken, en Regeerders
cumento sunt tot *Urbes* & *Regna*, *Regnatoresq;*
selfs/ met hare ontallijcke Heyr-legers (armaden,) ende dees (nu) tijdighe
ipsi, cum suis innumeris *Exercitibus*, modernaque
woestigheyt, en schandelijcke vervallingen in Europa.
vastitudo, & probrosæ *ruinæ* in EUROPA.

XCIV.

De Godts-dienst.
RELIGIO.

Ad Religionem *transitus*, 916. *Religionis* semina *omnibus innata*, 917; *in* tres ramos *se explicantia*, 918. Atheismus, Epicureismus, Sadduceismus, *quid*, 919. Revelationes divinas *omnes jactant*, 920: *Omnesque* Ceremonias *habent aliquas*, 921. *Religionum* diversitas *unde* 922? Principales *quatuor*, 923.

916. Naedemael ghy tot hier toe een aen- (be-)schouwer zijt geweest/
Quandoquidem hucusque *spectator* fuisti,
hoe dat de menschen de saecken en haer selven handelen: soo sal overigh
quomodo homines *res* & *seipsos* tractent: resta-
wesen/ haere handelinghen (doeninghen) te sien tot Godt ghekeert,
bit, eorundem *actiones* videre *in Deum*, re-
(wederom geboogen.)
flexas.

917. Want het gemoedt des menschen wordt gewaer (voormerckt,)
Namque animus hominis præsentiscit,
ghelijckerwijs hy selfs sijn lichaem regeert/dat'er alsoo ooch moet wesen
quemadmodum *ipse* suum *corpus* regit, ita quoq; esse
seecker eeuwigh Verstandt, 't welcke dese Algemeenheyt der dingen
quandam *æviternam Mentem*, quæ hoc UNIVERSUM
regheert (bestiert:) het welcke op dat wy behaeghen / moet-
moderetur: cui ut placeamus, esse
men van 't selve heylighlijck gedencken / ende dingen doen hem
de illa *sancte* cogitandum, & *facienda* illi
aen-

aenghenaem (behaeghlijck,) ende alſoo van 't ſelve vergeldinghe ver- *grata*; & ſic ab illa *retributionem* ex-
wachten. *ſpectandam.*

918. De gehele Godsdienſt dan verdeelt hem heymlijcken in drie dingen: Omnis *Religio* igitur reſolvit ſe occultè in *tria:*
Geloove aen Godt / Eerbiedigheydt teghens hem / ende Hoop ſijner *Fidem* in Deum, *Reverentiam* in eum, & *Spem* miſe-
barmhertigheydt: de welcke dinghen al wie in acht neemt / voordt voor ricordiæ: quæ quiſquis curat,
godtsdienſtigh gehouden; dieſe niet en beſorght / voor ongodts-dienſtigh; *religioſus* habetur; qui *non* curat, *irreligioſus*;
dieſe verkeerdelijck (averrechts) beſorght / voor by-gelooviger (over- qui *præpoſterè* curat, *ſuperſti-*
ſtalligh.) *tioſus.*

919. Een Godlijck weſen niet te gelooven / is een Godt-loochening; Numen *non* credere, eſt *Atheiſmus*;
den buyck voor Godt te eeren / een Epicuriſterye; d'onſterffelickheydt ventrem pro Numine colere, *Epicureiſmus*, immortalitatem
van den ouſterffelijcken niet te verwachten / een Sadduceiſterye (ontken- ab immortali non exſpectare, *Sadduceiſ-*
ninge der verrijſinge.) *mus,*

920. Maer om dat men van Godt niet weeten en kan / dan alleen Aſt quia *de Deo* ſciri nequit, niſi
't geen hy ſelfs van ſich heeft geopenbaert, ſoo komt het hier aan / dat ſe quod *ipſe* de ſe *revelaverit*, eſt hinc, quod
allegaer roemen (braelen) van eenige openbaringe; 't zy begreepen zijnde omnes glorientur de aliqua *revelatione*; ſive comprehenſâ
in boecken, ofte ontfangen voor overleveringe van de voor-ouders; en in *libris*, ſive acceptâ per *traditionem* à majoribus; rur-
weder om ſoo ſtemmen- (komen-) ſe bedechtelijck (ſtillijck) in dit ſtuck ſumque congruunt tacitè *in eo*
alle over een / dat de beſte Godts-dienſtigheydt zy / te gelooven 't gheen omnes, quod *optima Religio* ſit, *credere* quæ
Godt heeft geopenbaert / en te doen 't geen hy heeft gebooden / en te hopen Deus revelavit, & *facere* quæ mandavit, & *ſperare*
't geen hy heeft belooft. quæ promiſit.

Digitized by Google

921. Eyndelijck / al is 't dat Godt moet ghe-eert worden in den Tandem, tametsi *Deus* sit colendus *spi-*
geest, soo stemmen sy nochtans al-te-maet toe / dat 'er oock eenighe *ritu*, assentiuntur tamen omnes, etiam quosdam
uyterlijcke Kerck-zeden noodigh zijn / waer door wy tot een innerlijcken *externos ritus* necessários esse, quibus ad *internum*
yver mogen opgeweckt worden; en daerom onderhouden sy alle gaer *fervorem* excitemur, eoque observant *omnes*
eenige der selver.
quasdam.

922. Al eben wel is de verscheydentheydt der Godts-diensten
Attamen *diversitas* est *Religionum*
groot: dewelcke voort komt ten deele van de onkunde der openbaringen /
magna: quæ venit partim ab *ignoratione* revelationum,
ten deele van de verschillende uytleggingen der selver / en ten deele van
partim à *discrepante interpretatione* earundem, partimque à
de verdichtinge van sommige / ende alsoo by- (toe-) gemenghde verzier-
confictione quarundam, & sic admistis *commen-*
selen en bedrogh.
tis & *imposturis*.

923. Der voornaemsten nochtans zijn 'er vier: maer elck der
Principales tamen sunt *quatuor*: sed *qualibet* il-
selver is verdeelt in kleyndere secten: de Heydensche, Joodsche, Christe-
larum dissecta in *minores sectas*: *Gentilis*, *Judaica*, *Christia-*
lijcke, Mahometische (Turcksche;) hebbende yeder haren insetter (stich-
na, *Mahometana*; habens quæque suum *authorem*
ter,) haere boecken van openbaeringhen, ende haere oeffelijcke wijsen:
suos *libros revelationum*, suosque *ritus*:
wiens sorgelijcken (klipachtigen) vier-sproncks historisch afteykeninkjen
cujus *scopulosi quadrivii* historialem *delineatiun-*
(ontwerpjen) hou daer ontfanght het!
culam en accipe!

Yet

XCV.

Het Heydendom.
GENTILISMUS.

Religio primæva *mox in Paradiso* collapsa, 924: Reparata *promissione* Messiæ, 925: & roborata *ritu Sacrificii*, 926; *Sed* corrupta *denuò*: primò *per opus operatum sine fide*, 927: secundò *per* idololatriam, 928: tertiò *per* Polytheiam, 929. Græci *Deastrorum* fabri, 930. Quos *imitati* Romani, 931, 932. Excusatio *Polytheiæ*, 933. *Oracula & revelationes* Sibyllarum, 934. Ritus *idololatrici*, 935, 936. Festa *propudiosa*, 937. *Gentilismi* reliquiæ, 938.

924. Die ons geschapen heeft/heeft 't eerst hem geopenbaert aen onse
Qui nos condidit, *primùm* se revelavit
eerste ouders, hebbende een gebodt aen haer gegeven/ met een bedry-
primis parentibus, mandato illis dato, cum *inter-*
ginge(scherp verbod,)om haer van een seekeren boom te moeten onthou-
minatione, de quadam arbore *abstinen-*
den(op datse souden gedencken/datse aen haren schepper gehoorsaemheyt
da (ut meminissent, se suo conditori *obsequium*
schuldigh waren:) maer den nijdigen geest heeft haer ingeblasen/indiense
debere:) sed *invidiosus spiritus* illis insusurravit, si
wilden zijn gelijck als Goden, datse eeten souden van de verboodene
vellent esse tanquam *Dii*, ut vescerentur de *vetito*
vrucht: 't geen sy/eylaes! gedaen hebben/ trachtende (staende) nae de
fructu: quod illi, heu! fecerunt, affectantes
gelijckmaetigheyt des goddelijcken wesens (der godtheyt)
paritatem divinitatis.

925. Maer gevallen zijnde/ hebben sy de schuld erkent/ zijn over hare
Sed lapsi, *reatum* agnovêre,
naecktheydt schaemroot geworden/ ende tot straffe veroordeelt/ en upt
nuditatem erubuêre, & ad *pœnas* condemnati, & ex
het Paradijs gedreven (gejaeght) zijnde/ hebben sy de belofte teghens de
Paradiso ejecti, *promissionem* adversus
wanhoopinge gekreegen/ van het komen sullende Saet der vrouwen, om
desperationem acceperunt, de venturo *Semine mulieris*, ad
te vermorselen (vertreden) den kop des bedriegers: onaengesien 't oock
conterendum *caput deceptoris*: quanquam &
selven, om de schuld te betaelen/ moste verbrijselt worden.
ipsum, ad *culpam* redimendam, atterendum.

Digitized by Google

926. Welckers belofte/op dat sy souden konnen indachtigh zijn/(hoe
Cujus promissi, ut possent commeminisse,(quo-
dat de dood door de dood soude vernietight(verdelght) worden) wierden
modo *mors morte* foret *delenda*)
stract lammeren gheslacht (geslagen,) om kleederen dan te maken voor
mox *agni* mactabantur, ad *indumenta* conficiendum
de naeckтheyt te bedecken: welck d'eerste oorspronck der offerhanden, en
nuditati contegendæ: quæ prima *origo sacrificiorum*, &
't ooghmerck geweest is.
scopus fuit.

927. Maer de onbedachtsaemheyd der menschen heeft de ghewoonte
At *inconsiderantia* hominum *ritum*
behouden sonder de bereeckenisse (beduydinge,) offerende offeranden
retinuit sine *significat-ione* (*-u,*) offerendo *hostias*
sonder gheloobe in haeren Verlosser, en soeckende God te versoenen
sine fide in *Redemtorem*, & quærendo Deum placare
door gewrochte wercken, gelijck in Cain gebleecken heeft: dewelcke hier
operato opere, ut in *Caino* paruit: quæ hîc
d'eerste verderffelijcke (schadelijcke) dwalinge geweest is.
prima exitiabilis *erratio* fuit.

928. Daer op is gevolght een andere: datse haer onderwonden heb-
Subiit *alia*: quod attentârunt
ben de tegenwoordigheyt van het onsienlijcke Goddelijcke wesen te ver-
præsentiam *invisibilis Numinis* repræ-
toonen door sichtbare tepckens: 't zy door leven (ziel) hebbende, gelijck
sentare *visibilibus* signis: sive *animatis*, ut
de Egyptenaers (die wat dier sy's uchtens voor den dagh komende/
Ægyptii (qui quod *animal* manè prodeuntes,
't eerst in 't gesicht (ooge) gekreghen hadden / 't selve voor dien dagh / in
primùm conspicati fuerant, illud ea die,
plaetse van God, eerwaerdigh hebben gehouden;) ofte door leven- (ziel-)
loco Dei, venerabile habuerunt;) sive *inanim-atis*
loose, gelijck die haer bupghden voor de sonne, maene, sterren, boo-
(*-is,*) ut *qui* se incurvabant *soli*, *lunæ*, *stellis*, *arbo-*
men &c; of eyndlijck door afgooden dan haer selver uptghe-
ribus &c; sive denique *idolis* à se effic-
beeldt.
tis.

929. Maer upt ten laetsten de gemoederen de plompigheyt (dommig-
Unde demùm animos *stupiditas*
heyt)

Digitized by Google

heyt) is aengekomen, dat se bedocht hebben de meer-wesentheit (veelheit)
invasit, commentandi *pluralitatem*
der Goden: der welcker sy soo veel hebben verdicht / dat ieder volck
Deorum: quorum *tot* confinxerunt, ut *singula* gentes
hare besondere goden hadden: de Babyloniers Baal, de Sidoniers Asta-
peculiaria numina haberent: Babylonii *Baal*, Sidonii *Asta-*
roth, de Ammoniten Chamos, de Philistijnen Dagon, de Accaroniten
roth, Ammonitæ *Chamos*, Philistæi *Dagon*, Accaronenses
Beëlzebub, de andere andere.
Beëlzebub, alii *alia*.

930. De Griecken hebben ontelbare Goden met Godinnen verciert
Græci innumerabiles *Deos* cum *Deabus* commenti
(bedocht,) oppere, ondere, en middelmatige: hebbende niet alleen onder
sunt, *superos*, *inferos*, & *medioxumos*: non tantùm *inter*
haer verdeelt de bedieningen om de werelt te bestieren; maer haer ooch
illos partiti *munia* mundum gubernandi; sed &
ingebeelt (niet minder godtloselijcken als plomp-(sotte-)lijcken) houw-
imaginati (non minùs *impiè* quàm *insulsè*) ju-
lijckse bedden / en vleeschelijcke kinder-teelinghe / ja oock oorloo-
gales thalamos, carnalemque genituram, imò & bel-
ghen / &c.
la, &c.

931. De Romeynen, meynende dat van haer behoorden ghe-eert te
Romani, rati sibi esse colen-
worden / alle die waer van sy gehoort hadden dat se ergens by de volkeren
dos, *quoscunque* audiverant uspiam gentium
ge-eert wierden / hebben een tempel opgetimmert / genoemt Aller-goden
coli, templum exstruxerunt, dictum *Panthe-*
kerck: ende verdeelden se in Goden van grooter gesag, (hoedanige waren
on: dividebantque in Deos *majorum gentium*, (quales erant
d'opperste Godt, de Godt Apollo, de Godt der Koopmanschap, de Zee-
Jupiter, *Apollo*, *Mercurius*, *Neptu-*
godt, de Godt des vuurs, de Godt des oorlooghs; en Godinnen / de Go-
nus, *Vulcanus*, *Mars*; Deæque, *Ju-*
dinne des rijckdoms, de God. der wijsheyt, de God. der liefde, de God. Dia-
no, *Minerva*, *Venus*, *Dia-*
na, de God. der aerde, de God. des koorens;) en in de Goden van minder
na, *Vesta*, *Ceres*;) & Deos *minorum*
gesagh, de godt Pluto, de godt Castor, de godt Pollux, &c.
gentium, *Plutonem*, *Castorem*, *Pollucem*, *&c.*

932. De

932. De verſtorvene (actijvige) helden en heldinnen rekenden ſy oock
Demortuos *heroas & heroinas* accenſebant quoq;
by de Aengenomene goden, gelijck als hoor hare verdienſten in den
Divis, quaſi ſuis *meritis* in
hemel verheven: die ſy noemden Gemaeckte goden en halve goden: als
cœlum evectos, quos vocabant *Indigetes & ſemideos:* ut
Hercules, den bedwinger (temmer) der wonder-dieren: de Godt
Herculem, domitorem monſtrorum: *Liberum*
des Wijns, den uytvinder van de wijn: Æſculapius, den vin-
(*Bacchum,*) inventorem vini: *Æſculapium*, reperto-
der der ghenees-konſt: de Muſen, vindſters der hoye kon-
rem medicinæ: *Muſas*, inventrices liberalium ar-
ſten / &c.
tium, &c.

933. De verſtandigeren ontſchuldighden deſe veelheydt van Goo-
Senſatiores *excuſabant* hanc *multitudinem* Deo-
den / ſeggende / dat eene de Godt der Goden was / Jupiter,
rum, dictitantes, *unum* Deum Deorum eſſe, *Jovem*,
d'anderen waeren ſijn gheſlacht: maer andere hebben geacht dat
reliquos ejus *progeniem:* at alii cenſuerunt
ſoo verſcheydentlijck ghenoemt wierden de goddelijcke krach-
ſic *variè* appellitari *divinas virtu-*
ten.
tes.

934. Sy hadden oock haere Godts-ſpraecken, voortghebracht van
Habebant etiam ſua *Oracula*, edita ab
den bedroogh geeſt / den Duyvel (quaeden,) (ſijn ſtemme van ſich ge-
illuſore ſpiritu, *Vejove*, (voces emitten-
bende upt de afgoden:) andere dichteden een t'ſamen-ſpraek met eenigen
te ex *idolis:*) alii fingebant *colloquium* cum aliquo
Godt ofte Godin, op datſe hoor hare inſtellingen een geloofwaerdigheyt
Deo vel *Dea*, ut ſuis ſtatutis *authoritatem*
te wege brengen mochten / (gelijckerwijs Numa Pompilius:) ten laetſten
conciliarent, (ut *Numa Pompilius:*) tandem
beroemden ſy haer van eenige Sibijlliſche boecken / inhoudende verſcheyde
jactitabant quoſdam *Sibyllinos* libros, continentes varias
waerſeggingen (voorſeggingen.)
vaticinationes.

935. Om te offeren aen hare verſierde godekens, vergaderden ſy haer
Ad ſacrificandum ſuis *deaſtris*, congregabant ſe
in

Digitized by Google

in kerck-besloten, en hoogh-verhevene plaetsen / alwaer sy autaeren en in *lucis*, *excelsisque* locis, ubi *aras* & afgoden-huysen opbouwden (stichteden:) de offer priesters van haer zijn *delubra* exstruebant: *sacrific-i(-uli)* eorum by de Romeynen genoemt geweest paepen, en haeren oppersten ptelaet *Romanis* dicti fuerunt *flamines*, illorumque summus præsul de Hooghe-priester; (wanneer sy de bergh-kercken heyligh den / wierden sy gesepdt deselve in te wyen: wanneer sy-se tot onheylighe (weereldtsche) gebruycken wederom stelden (brachten,) te ontwyen (ontheyligen.) *Pontifex*; (cum *fana* consecrarent, dicebantur *inaugurare*: cum ad *profanos* usus redigerent, *exauguare*.

936. Op dat se ware sonden mochten verssoenen (boeten,) besprengden sy haer met wy-water, geesselden sich met geessels, en staeden (kerfden) in sich met speer-(spies-)kens, tot op het bloet toe: ja de seer wreede Satban / Moloch, eyschde ock dat hem levende kinderen souden verbrandt worden. Ut *piacula* expiarent, aspergebant se *lustrali aquâ*, flagellabant *flagellis*, & incidebant *lanceolis*, ad sanguinem usque: quin crudelissimus Satban, *Moloch*, poscebat etiam sibi *vivos infantes* concremari.

937. De heylige (feest-, vier-) dagen hielden sy uyt'er maeten ongebondentlijck: voornaementlijck den Vasten-avondt (slemp-dagen,) met gewelluyst te pleegen: en het Wolfs-feest, met naechtelick gins en weer (om) te loopen: en het Kruysweeghs-feest, omtrent de krupssen der weegen op een dzieppzong dansende / &c. *Festos dies* agebant *dissolutissimè*: præsertim *Bacchanalia*, gentio indulgendo: & *Lupercalia*, nudè discurrendo: & *Compitalia*, circa compita viarum tripudiando, &c.

938. Waer zijn als noch overigh upt-(wan-) sommige afgoden-dienaers, die in plaetse van den levendigen God: een iegelijck verzierset beeldt, qui pro vivo Deo quidvis *commentitium* *trà*, verbiedelijck dienen: sommige Indianen selfs den booser geest (duyvel,) colunt: quidam *Indiani* ipsum *cacodæmonem*,

upt

uyt sorge sijne rasernye (woedigheydt) te bevreedigen: (wy offeren hem
studio ejus *furorem* placandi: (litamus
soen-offeren / segghen sy / niet dat hy ons baet doe, maer dat hy ons
ei, inquiunt, non ut *prosit*, sed ne
niet schaeden en doe:) siet daer / wat een uytsinnigheydt (sottigheydt!)
noceat:) hem, dementiam!

XCVI.

Het Jodendom.

JUDAISMUS.

Judaismi origo *ab* Abraham, 939. *Lex Mosaica* triplex, 940. Moralis *legis* summa, 941. Ceremonialis quid *præscribebat*, & quo sensu, 942: *ut* festa magna *tria*, 943: Sacrificia *trina*, 944: Primitiarum, Decimarum, Sanguinisque *usus*, 945. Forensis *lex*, 946. Judæi *à Deo per* Prophetas *variè* admoniti, castigati, *tandem* abjecti, 947. Divisi *nunc in* sectas duas *primariò*, 948: Thalmudistas & Caræos, 949.

939. d'Afgoderye sterck wordende (sterckte krijgende,) heeft Godt
Idolomaniâ invalescente, Deus
Abraham uytgeroepen uyt het midden der afgoden-dienaers, ende heeft
Abrahamum evocavit è medio *idololatrarum*, ei-
hem kondt gedaen / dat hy alleen was den Godt Schaddai (de algenoegh-
que intimavit, se *solum* esse Deum *Schaddai* (omnisufficien-
saeme/) op dat hy hem soude dienen met sijne naekomelinghschap, uyt
tem,) ut *sibi* serviat cum sua *posteritate*, è
de welcke voort soude komen de MESSIAS, in wien alle de volcke-
qua proditurus esset *MESSIAS*, in quo omnes *gen-*
ren der aerden gebenedijt souden worden: van die hy hem door het
tes terræ benedicerentur: à *quibus* eum si-
teecken van de besnijdinghe der voor-huyt soo langh heeft onder-
gno *circumcisionis* præputii *tantisper* discre-
scheyden.
vit.

940. Daer na heeft hy haer (door de handt van Moses) gegeven de in
Postea illis (per manum *Mosis*) dedit *tri-*
drien

Digitized by Google

drien verdeelde Wet / de Sedige, de Kerck-gewoonlijcke, en de Gericht-
partitam Legem, *Moralem*, *Ceremonialem*, & *Fo-*
lijcke (vierschaerlijcke.)
rensem.

941. De Sedige, is een onveranderlijcke regel van den innerlijcken
Moralis, est immutabilis norma *interni*
godts-dienst/wiens korten inhoudt is de Tien-gebooden, die Godt selfs
cultûs, cujus summarium est *Decalogus*, quem Deus ipse
van den hemel af in donder en blixem gesproken heeft/aldus gebiedende:
cœlitùs detonuerat, sic edicendo:
Dat men een anderen Godt behalven hem niet en soude eeren; door Ge-
Aliud numen præter se non esse colendum; *Simu-*
lijckenissen (beelden) hem niet af-(uyt-) beelden; de Naem van hem
lacris se non effigiandum; *Nomen suum*
overheylighlijck in eeren houden; den Rust-dagh godts-dienstelijcken
sacrosanctè venerandum; *Sabbathum religiosè*
vieren; sijn Ouders en Voedster-heeren eeren; Geens menschen
feriandum; *Progenitores ac Nutricios honorandos*; *Nullius hominis*
leven, ofte kuysheydt, ofte vermoogentheydt (middelen,) ofte goeden
vitam, aut pudicitiam, aut facultates, aut fa-
naem verroekeloosen (schenden,) selfs niet yetwes ongeoorloofdelijc-
mam temerandam, ne quidem quidquam *illici-*
ken begeerende.
tè concupiscendo.

942. De Kerck-gebruyklijcke is geweest/door de welcke voorgeschre-
Ceremonialis fuit, quâ præscribe-
ven wierde de wijse des uyterlijcken godts-diensts/ door verscheydene
batur ratio *externi* cultûs, per varias
kerckgebaeren, doncker lijck voorduydende de toekomende Waerheydt:
ceremonias præumbrantes futuram *Veritatem*:
als (1) dat hy heeft ghewilt dat'er waer een eenigh heylighdom;
ut quod voluit esse *unicum sanctuarium*;
(2) en in het selve een eenigh autaer, (3) met een eenigh gedueriglijk
& in eo *unicum altare*, cum *unico* jugiter
onderhouden vyer, (4) en eenigen Hoogen-priester: (5) insghelijcks
continuato *igne*, unicoque *summo sacerdote*: item
een eenige arcke des verbondts, &c. alle sulcke dingen om af te snijden
unica *arca fœderis, &c.* omnia hæc ad præci-
(te beneemen) de gheleghentheydt tot de veelheydt der gooden,
dendam occasionem *polytheia*.

en

Digitized by Google

ende tot een ontwerp van de eenige offerhande voor de sonden der adumbrationemque unici sacrificii pro peccatis werelts.
mundi.

943. Hy heeft ook gewilt dat de algemeyne vergaderinge des volcks Voluit etiam generalem congregationem populi driemael in 't jaer besoeckt soude worden: op het feest (1) van Paeschen, ter anno frequentari: festo (1) Paschatis, (2) van Pinexsteren, en (3) der Loverhutten; ter ghedachtenis (2) Pentecostes, & (3) Scenopeias; in memoriam (a) van 't Paesch-lam, (voor wiens bloed sy bevrijdt waren geweest van (a) Paschalis agni, (cujus sanguine liberati fuerunt à den slaenden engel;) (β) van de gegevene wet; en (γ) van de veertig- percussore angelo;) (β) data legis, & (γ) quadra- jaerige onderhoudinge (bewaringe) in de woestijne: ende datse haer ge- genariæ conservationis in eremo: & ut in- woonen sonden God t'erkennen/als haren (a) Behoudheer(bewaerder,) suescerent Deum agnoscere, ut suum (a) Conservatorem, (b) Verlosser, (c) Heyligh-maker: ende daer is hy gedaen geweest (b) Redemptorem, (c) Sanctificatorem: additusque fuit de Rust-tijdt der jaren (sabbath-jaren,) en het Jubel-jaer, een voorbeeldt Sabbatismus annorum, & Jubilæus annus, typus van de toekomende algemeene herstellinge. futuræ universalis restitutionis.

944. De offerhanden, die hy heeft geboden te offeren/zijn geweest Sacrificia, quæ jussit offerri, fuerunt ofte (1) Danck-(lof-)offers (om danckbaerheydt te betuyghen voor vel (1) Eucharistica (ad gratitudinem testificandam pro de weldaden,) dewelcke bestonden uyt vrywillige offerhanden; 't zy van beneficiis,) quæ constabant ex ultroneis oblationibus; sive eetbaere en drinkbare waren/en wierde genoemt een Spijs-offer; ofte esculentorum & potulentorum, dicebaturque Libatio; sive van dieren die daer moesten geslacht worden/een Danck-(vreede) offer: animalium mactandorum, Pacifica hostia: ofte (2) Soen-offers, om de sonden te versoenen; van welcke 't gheene vel (2) Expiatoria, pro peccatis expiandis; quorum quod geoffert wierde voor alle sonden in 't gemeen, door een verbrandinge van offerebatur pro omnibus peccatis generatim, combustione 't geheele slacht-offer/ ghenoemt is geweest een Brandt-offer; voor een totius victimæ, dictum fuit Holocaustum; pro mis-

Digitized by Google

misdaet onweetentlijck begaen zijnde / een Sond-(boet-) offer; voor een
delicto *ignoranter* admisso, *Piaculum*; pro
schuldt weetentlijck bedreven (begaen) zijnde/al was't uyt swackheydt/
reatu *scienter* commisso, licet ex infirmitate,
een Schuldt-offer: maer oock (3) heeft hy gewildt dat'er wieroock tot
Supplicamentum: sed & voluit *thura*
reuck-offer (roockinge) moste aengesteken (gebrandt) worden.
adoleri.

945. Daer-en-boven heeft hy bevoolen d'eerstelingen en tienden van
Insuper jussit *primitias* & *decimas* pro-
de jaerlijcksche inkomsten te brengen aen de geheyligde (geweyde) perso-
ventuum deferre *sacratis* perso-
nen (de Priesters, en der selver mede-arbeyders de Leviten) tot haere
nis (*Sacerdotibus*, eorumque cooperatoribus *Levitis*) in eorum
onderhoudinghe: ende sich t'onthouden van onreyne spijsen / en alles
sustentationem: & abstinere ab *immundis* cibis, omnique
bloedt, als zijnde nae- (over-) gelaten om versoeninge te doen voor de
sanguine, relicto ad *expiandum* ani-
zielen, Levit. XVII. vers. 11. 12. &c.
mas, &c.

946. De Richts-pleegende wet hadde haer affien (sag) op de intem-
Forensis lex spectabat *coërcitio-*
minge (bedwinginge) van het wederspannige volck: hier om soo is
nem (*cohibitionem*) refractarii populi: hinc
een hals-verbeurende straffe gestelt voor de afvallige, de lasteraers, en
capitalis pœna constituta *apostatis*, *blasphemis*, &
valsche Propheten: en wederom vry-plaetsen voor de geene/die onwillens
pseudoprophetis: rursumque *asyla* illis, qui *nolentes*
een doodt-slagh begaen hadden.
cædem admisissent.

947. Soo dickwils sy buytens weghs doolden / schickte hy haer toe
Quoties deviabant, submittebat eis
Propheten, aengeblasen zijnde door sijn ingevinge, door de welcke hy sy
Vates, afflatos sua *inspiratione*, per quos eos
indachtigh maeckte der boetvaerdigheyt (boete); maer halsterrigh zijnde
commone-faciebat- (*-bat*) *pœnitentiæ*; sed obstinatos
kastijde (tuchtigde) hy sy verscheydentlick: tot dat hy-se (volgens sijne
concastigabat variè: donec eos (secundùm
bedreygingen) verworpen (verstooten) en verstroyt heeft / soo datse nu
comminationes) abjecit ac disjecit, ut jam

Digitized by Google

ontbloot staen van tempel en prieſterdom; behouden nochtans een ſcha- deſtituantur *templo* & *ſacerdotio*; retinent tamen *um-*
duwe van de vaderlijke godts-dienſt (zijnde al over langh verargert(be- *bram* avitæ religionis (jampridem deprava-
dorven) door de Samaritanen, Phariſeen, Sadduceen, en Eſſëen) ende tæ per *Samaritanos*, *Phariſæos*, *Sadducæos*, & *Eſſæos*) pera-
verrichten haere Godts-pleegingen in Synagogen (vergaeder-plaetſen, guntque ſua *Sacra* in *Synago-*
Joode-ſchoolen.) *gis.*

948. Nu ter tijdt zijn ſe verdeelt in twee Geſintheden: d'Onſe hier te *Nunc* ſunt diviſi in *duas* Sectas: *Noſtrates* hîc
lande worden Joden genoemt / om dat-ſe van de geene zijn / dewelcke *Judæi* vocantur, quia ex *illis* ſunt, qui
van de Romeynen (nae de laetſte verwoeſtinge van Jeruſalem, ugt den à *Romanis* (poſt *ultimam* vaſtationem *Hieroſolymæ*, ex
STAM JUDA in de gevanckenis zijn wechgevoert / en door Europa *TRIBU JUDA* in captivitatem abducti, & per *Europam*
verſtroyt geweeſt: de Aſiatiſchen zijn overblijfſelen van de tien ISRAE- diſperſi fuerunt: *Aſiani* ſunt reliquiæ decem *ISRAELI-*
LITISCHE ſtammen / lange van te vooren overgebracht (overgevoert) *TICARUM* tribuum, *longè antè* tranſportatarum
zijnde in Aſſyrien: tuſſchen de welcke en deſe onſe een onverſoenlijcken in *Aſſyriam*: inter *quos* & *hos noſtros* implacabile
haet eg. *odium* eſt.

949. Want de onſe zijn een geſlacht-plantagie (naegelatene) der Pha- Nam *noſtri* ſunt propag-o (*-es*) *Pha-*
riſëen, ende volgen de inſettingen der voor-ouders / begreepen in 't boeck *riſæorum*, ſequuntur q; *traditiones* majorum, comprehenſas libros
Talmud, beſchreven zijnde van de Rabbijnen: maer die anderen behou- *Talmud*, conſcripto à *Rabbinis*: ſed illi *alteri* te-
den alleen de ſchriften der Propheten, en daerom zijn ſe genoemt Careën, nent ſola *ſcripta Prophetarum*, ideoque dicti *Carai*,
gelijck als ſoudt ghy ſeggen / ſchriftuer-volgende (ſcripturaliſten:) alle ac ſi diceres, *Scripturarii*: utri-
beyde ſien ſe noch te gemoedt de Meſſias (al is 't dat de teeckenen ſijner que exſpectant adhuc *Meſſiam* (licet *ſigna* ejus
toekomſt over langh zijn verloopen (verſtreecken,) en op dat hy doch niet adventûs *pridem* ſint præterlapſa, utque ne
langer

Digitized by Google

langer mooge uyt blijven / houden sy dickwils vasten, met rouw-kledij. *diutiùs* emaneat, agunt sæpè *jejunia*, cum plan-ginge (misbaer) verneederende haer in hayrene sacken (doecken) en asche, góre (-ctu), humiliantes sese in *cilicio* & *cinere*, ende begeerende (versoeckende) met weenen d'ontferminge des Godts & implorantes *commiserationem* Dei Abrahams, Isaacks, en Jacobs.
Abrahami, Isaaci, & Jacobi.

XCVII.

Het Christendom.
CHRISTIANISMUS.

Christiani *Christum esse* Messiam *credunt*, 950; & quibus *convicti* argumentis, 951, 952, 953? *Quàm* perfectam *religionem habeant*, 954? *Cujus brevis* summa, 955, 956. *Christus* ceremonias *Legis commutavit* veritate, 957. *Christiani tamen* dissident, 958. Festa *Christianorum*, 959. Ritus *in* publico *cultu*, 960, 961, 962. *Ritus circa* baptismum *diversi*, 963, 964. & *circa* Eucharistiam, 965. Ministerii *ordo*, 966. Hierarchi *Ecclesiastica*, 967, 968, 969. Schismata, hæreses, apostasiæ, 970. Conciliorum & Synodorum *ratio*, 971.

950. Christenen zijn / de welcke gelooven dat den beloofden Saligh-maecker (Heylandt) nu al gekoomen is / en dat de selve is JESUS de Nazarener, die van de Joden van wegen de al te min prachtige (pompeuse) staet is verworpen geweest: om dat sy sien dat de van God gedane voor seggingen allegaer in hem verbult zijn.
Christiani sunt, qui credunt promissum *Salvatorem* jam venisse, eumque esse *JESUM Nazarenum*, qui à *Judæis* ob *minùs pompatica* cam conditionem rejectus fuit: quia vident divinitus factas *prædictiones* omnes *in illo* adimpletas.

951. Wel verstaende / dat hy gebooren is op de voorgekundighte tijd / nae de ontnoomene scepter van Juda: en in de plaets, den welcken uyt den huyse Davids; en uyt een moeder een maeghd zijnde / Maria; en dat hy krachtigh

Puta, quod *natus* sit *prænunciato* tempore, post *ablatum sceptrum à Juda*: & in *loco*, quem mondt Godts genoemt hadde / te Bethlehem; & è *domo* Dos Dei nominaverat, *Bethlehemi*; & *vidisi* & ex *matre virgine*, *Mariæ*; & quod potens

Digitized by Google

is geweest in wercken en woorden, ende gedaen heeft recht goddelijcke
fuit *opere & verbo*, ediditque *verè divina*
tekens; ende geleeft een seer heyligh en t'eenemael onbevleckt (onbesmet)
signa; & vixit *sanctissimam* prorsusque *immaculatam*
leven; ende onschuldig en door enckele nijdigheydt tot'ter doodt veroor-
vitam; & innocens ac solâ invidiâ *morti adju-*
deelt zijnde seer lydsaemlijck (geduldighlijck) de selve heeft verdragen:
dicatus patientissimè *eam* sustinuit:
ende dat van weghen de sonden des wereldts, gelijck de Propheten
idque propter *peccata mundi*, sicut *Propheta*
voorseydt hadden / en alle de slacht-offeren hadden voorgebeeldt / ende
prædixerant, & *omnes victimæ* præfiguraverant, &
hy selfs ooch sterben sullende geseyt heeft / dat hy sijn ziele gaf tot
ipse quoq; moriturus dixit, se suam *animam* tradere in
een rantsoen Matth. XX. 28. ; ende sich heylighde voor de menschen /
lytrum ; & se *sanctificare* pro hominibus,
op dat sy geheyligh souden worden Joh. XVII. 19. / biddende voor die
ut *ipsi* sanctificarentur, orans pro
hem krupcighden / ende alduys alle aenvechtingen verwinnende / den nieu-
crucifigentibus, & sic omnes *tentationes* vincens, *no-*
wen Adam.
vum Adam.

952. Voo oock / dat hy ten derden daege van den dooden wederom is
Item, quod *tertiâ* die à mortuis *resur-*
opgestaen (verreesen,) ende weder levendigh tot de sijnen zijnde weder-
rexit, redivivusque ad suos rever-
gekeert in den hemel is op-geklommen, sy-lieden het aenschouwende /
sus in *cœlum ascendit*, illis inspectantibus,
ende daer van af (volghens de ghedaene belofte) den Gheest
indeque (juxtâ factam promissionem) *Spiritum*
den troosten over de sijne heeft afgesonden: de welke hy toe-(uyt-) gerust
paracletum super suos demisit: quos instruc-
hebbende met de gave der spraecken uytgesonden heeft tot de heydenē / op
tos dono *linguarum* emisit ad gentes,
dat sy souden verkondigen dat 't WOORDT, door 't welcke de werelde
ut nunciarent *VERBUM*, per quod *mundus*
was gemaeckt / vleesch geworden was / en onder ons gewoont hadde;
erat factus, *incarnatum* fuisse, & in nobis habitasse;
en het werck der verlossinge volbracht hebbēde was wedergekeert tot den
opereque *redemptionis* peracto *rediisse* ad

Va-

Digitized by Google

Vader/ ſullende van daer wederom komen om te oordeelen de lebende en Patrem, indidem *reverſurum* ad *judicandum* vivos & de dooden: op dat al wie ſig bekeeren (beeteren,) en ghelooven ſoude, mortuos: ut quicunque *reſipiſceret*, & *crederet*, ende in den naem des Vaders, ende des Soons, ende des Heyligen Geeſtes ac in nomine *Patris*, & *Filii*, & *Sancti Spiritus* ſoude gedoopt worden/ zalig (behouden) ſoude worden. baptizaretur, ſalvaretur.

953. Ende dat by deſe ongewapende (weerloſe) predickinge medege- Et quod huic *inerm-i* (-æ) prædicationi coope-wrogt heeft de kracht uyt de hooghte: want of ſchoon de Geſanten rata fuerit *virtus ex alto*: nam utut *Apoſ-* Godts (Apoſtelen) (die oogh-ſichtige getuygen van alles) op het aller *toli* (illi *oculati* teſtes omnium) crude-wreedſte/ te gelijck met haere naevolgers (aenhangh,) d'een met d'ander liſſimè, unà cum ſuis *aſſeclis*, interneca-gedoodt wierden; ſoo hebben de bloedt-getuygen nogtans overwonnen, bantur; martyres tamen *devicérunt*, en de wereldt heeft onderghelegen, ende worden de Heydens door de munduſque *ſuccubuit*, & gentes *virtu-* kracht des Gekruyſten oock noch bouders tot den Godt Abrahams *te Cruciſixi* etiam porrò ad Deum Abrahami bekeerdt, ſullende ontfangen die ſegeninge (ſegen,) de welcke aen *convertuntur*, accepturæ illam *benedictionem*, quæ omni-alle belooft is. bus promiſſa eſt.

954. Deſe belijd- (bekent-) eniſſe maeckt de Chriſtenen: hebbende *Hac profeſſio* facit *Chriſtianos*: habentes voor een regel haeres Godts-dienſts/ de Bijbel/ dat is/ alle de boecken *canonem* ſuæ Religionis, BIBLIA, hoc eſt, omnes libros geſchreven door goddelijcke ingevinge (aenblaſinge,) (in 't Oude Teſta- ſcriptos *divino afflatu*, (in *Veteri teſta-* ment (verbondt,) die van Moſes en der Propheten; in 't Nieuwe, der *menta*, *Moſis* & *Prophetarum*; in *Novo*, Evangeliſten en Apoſtelen:) uyt welcke volheydt der openbaringen *Evangeliſtarum* & *Apoſtolorum*:) ex qua *plenitudine revelationum* haer voortvloeyen (voortkomen) de hooghedt des geloofs, de heyligheyt poteſt promanare ſublimitas *fidei*, ſanctitudo

Digitized by Google

de levens, en d'uptmuntenthepdt der hoope, hooger gehouden zijnde
vitæ, & excellentia *spei*, antehabitis
booz alle dingen.
præ omnibus.

955. O geluckige Chzistenen dan / bp indien sp haer gelucke kennen /
O *felices* Christianos igitur, si sua *bona* norint,
en na 't voorbeelt van haeren booz-ganger haer aenstellen (schicken)
& ad *exemplar* sui ante-(*præ*-)cessoris se composue-
mogen! Want sp hebben klaerschijnelijck booz oogen / wat men geloven
rint! Habent enim luculenter ante se, quid *credendum*
moet: te weeten / 't geen de Heere geleert heeft; en wat men doen moet?
lit? nempe, quæ Dominus *docuit*; & quid *faciendum sit*?
te weeten / 't geen de Heere gedaen heeft / (hem selven vernederende, en
nempe, quæ *Dominus* fecit, (se ipsum *exinaniendo*, &
sijn eygen wille op-(over-) gebende; en sich Godt onderwerpende,
propriam voluntatem resignando; seque Deo *subdendo*,
om te doen en te lijden alle sijnen wille;) en eyndelijck wat men hopen
ad *faciendū* & *patiendū* omnē ejus *voluntatē*;) & denique quid *sperandum*
moet: te weten / 't geene de Heere nae sijne verneederinge verkregen heeft,
sit? nempe, quæ *Dominus* post suam exinanitionem *consecutus est*,
een heerlyche opstandinge (verrijsinge,) en eeuwig leven.
glorioſam *resurrectionem*, & *æternam vitam*.

956. Dit is een seer kozte somme des Christendoms, en een volmackte
Hæc est brevissima *summa Christianismi*, & perfecta
en te gelijck kozt begrepene weg des hemels, de welke in een hooft-somme
simulque compendiosa *via cœli*, quæ *summatim*
gelcert wozdt in d'Onderwijsinge der Christelijcke leere selfs; terwijl het
docetur in *Catechesi* ipsa; quia
Apostolische Geloofs-bekentenis het geloove bozmt; de Tiengeboden de
Apostolicum Symbolum *fidem* formant; Decalogus *cha-*
liefde regelen; het Gebed des Heeren de hope verwekt / en de Verbondts-
ritatem normat; Oratio Dominica *spem* provocat, Sacramenta-
tekenen de selfde versegelen: welcke dingen al te samen alle gaer hebben /
quæ *eandem* obsigillant: quæ omnia *omnes* habent-
alhoewel ongelijckmatighlijck.
tametsi *dispariliter*.

957. Want hoewel de hemelsche meester, (verwisselende de Mosaische
Nam quantumvis *cœlestis magister*, (commutans Mosaicas
schaduwen, op dat se niet ledig sijn mochten / met de waerheyt; en effenende
umbras, ne inanes essent, *veritate*; & explanans
de hobbelachtige (holbollige) weg des Wets tot een heplijgen weg va Sion.
salebrosam *viam Legis* in sanctam *viam Sionis*,
booz

Digitized by Google

door de welke selfs niet de dwasen en souden dwalen Esa.35.18. de gantse
per quam ne quidem *stulti* errarent *totam*
Sedelijcke wet gebracht heeft tot het eenige gebodt der liefde; en de
Moralem legem revocavit ad *unicum* præceptum *dilectionis*; &
gantsche Kerck-gebaerlijcke, tot de ceremonie des Doops en des Avondt-
totam *Ceremonialem*, ad ritum *Baptismi* ac *Eucha-*
(dank-)maels (zijnde die het Sacrament van onse weder-geboorte, dit van
ristiæ (*illum Sacramentum* nostræ *regenerationis*, hanc
onse voedinge uyt het selve:) en de gantsche Gerichtelijcke eyndelijck/ tot
nutritionis ex illo:) totamque *Forensem* denique, ad
de insettinge (stichtinge) der Kerkelijken tucht, bestaende in vermaninge/
institutum *Ecclesiasticæ disciplinæ*, consistentis in admonitione,
berispinge/ en uytsluytinge (banninge) uyt de gemeynte/ door kracht der
correptione, excommunicationeque, vi *Cla-*
Sleutelen des hemelschen koningrijks/ die hy sijn Kercke heeft nagelaten:
vium cœlestis regni, quas *Ecclesiæ* reliquit:
so zijn evenwel de menschen over dese dingen in strijdigheden vervallen.
sunt tamen homines *super his* in *disceptationes* prolapsi.

958. Wilt gy dan het misverstandt (verschil) omtrent dese dinghen
Vis ergò *dissensum* circa *ista*
sien? het is voorseker 't selven seer veel / eylaes! oock in onverscheelige
videre? est sanè is multus, proh dolor! etiam in *adiaphoris*
(middel) dingen: eenige dingen/ in de welcke over-een-kominge en ver-
(*indifferentibus*:) quædam, in quibus *consensio* & *dis-*
schillinge is / sal ick verhalen.
sensio est, commemorabo.

959. Den dagh des Heeren (Sondagh) in den welcken de Heere ver-
Diem dominicum, in quo *Dominus* re-
resen is/ houden sy al te mael feestelijck (vieren hem;) d'andere jaerlijck-
surrexit, agunt omnes *festum*; cæteras anniversa-
sche feest-dagen (hoogh-tijden) verdeelen sy in vast-gestelde (gesette,) en
rias *festivitates* dividunt in *stat-ivas* (*-as*,) &
in verloopende: de eersten wederkeeren (komen wederom) alle jaer op de
conceptivas: illæ recurrunt quotannis *iis-*
selve daegen der maenden/ als de Geboorts-(Kerst-) daegen van Christus,
dem diebus mensium, ut *Natalitia Christi*,
en d'overige onveranderlijcke heylige dagen: dese veranderen den dagh/
& reliqua *immutabilia* festa: *hæ mutant* diem,
als het Paesch-feest, en hier na 't Pinxter-feest, en andere veranderlijcke
ut *Pascha*, & dehinc *Pentecoste*, & alia *mutabilia*
feesten: doch soo neemen sy oock aen aenbevolene vierdagen, somtijdts
festa: sed admittunt etiam *imperativas ferias*, interdum

Digitized by Google

aengekundigt (uytgeschreven) tot al gemeene vasten en gemeene gebeden (smeeckingen.)
indictas publicis *jejuniis & supplicationibus.*

960. Wanneer een vierdag verscheenen is/soo voorberepden de godtvruchtigste eerst haer selven en de haere t'huys, door heylige oeffeningen: en terwijl de vergaderinge des volcks door 't gelupt (geklep) der klocken t'samen voordt geroepen / soo komen sy by een: alwaer de koster de deuren van 't Godts-huys (Kercke) open doet / en de rye der sangers by een schaert psalmen, lof-sangen en geestelijcke liedekens singen (affsingen;) het volck mede toe- (by-)singende/ en de mede instemminge der musicaliesche instrumenten mede toeschallende (toeklinckende,) daer men sy rum eenigh gebreck heeft.
Cum *feriatus dies* illuxit. præparant *pientiores* priùs *se* & suos *domi*, sacris exercitiis: dumque cœtus pulsu *campanarum* convocatur, conveniunt: ubi *adituus* januas *sacræ ædis* pandit, chorusq; *cantorum* ad lectionem *psalmos, hymnos* & spiritualia *cantica* canunt (decantant;) *populo* simul accinente, & concentu musico: *organorum* assonante, ubi habentur.

961. Terstont komt de Predicant uyt de Sacristye ('t geheyme by-huysjen) te voorschijn/en nadien hy eerst de genade des Heyligen Geests heeft afgeroepen / soo voorleest hy van den predick-stoel de Bijbel, ende verklaert het met een uytbreydinghe des texts: dan de onervarene in de Catechismus onderwijsende; dan de sondaers tot boetvaerdigheydt (bekeeringe) vermanende/en de wederstrevingen met de helsche straffen verschrickende/ende alsoo de Wet predikende; dan ooch de verbroockene troostende/ende alduys het Evangelium verkondigende.
Mox *Concionator* ex adyto (*sacrario*) prodit, ac ubi priùs gratiam *Sancti Spiritus* devocavit, prælegit è cathedra *Biblia*, dilucidatque *paraphrasi*: jam *rudes* catechizans; jam *peccatores* ad resipiscentiam exhortans, *refractariosque* infernalibus pœnis terrefaciens, atque sic *Legem* prædicans; jam etiam *contrita* corda per *merita* & *satisfactionem* Christi consolans, & sic *Evangelium* annuncians.

962. De

Digitized by Google

962. De leer-reden (predicatie) geeyndight / en de gebeden en 't ber- Concione finita, precibusque ac li-
soen-gebedt (de litanye) afgedaen zijnde / laet de Prediker de beroepene tania peractis, *Ecclesiastes* concio-
bergaderinge van sich gaen/met een geluckige toewenschinge en aenkon- nem dimittit, faustâ apprecatione ac denun-
diginge des seghens: dickwils nochtans bedient hy ooch de berouw-hec- ciatione *benedictionis:* sæpè tamen administrat etiam *pœniten-*
bende (boetvaerdighe) (de selve van- (los-) spreeckende) de Verbondt- *tibus* (eos absolvendo) Sacramen-
teeckens: van der welcker meede-genietinge (deel-hebbinghe) hy ta: à quorum participatione
de onboetvaerdighen (haer uyt de ghemeynte bannende) uyt- *impœnitentes* (eos excommunicando) ex-
stuyt. cludit.

963. Die Christus in de Kercke sullen worden ingheliyft / worden Christo & Ecclesiæ incorporandi, *bapti-*
gedoopt, ooch de jonge kinderkens: doch de welcke in de verborgentheyt *zantur*, etiam *infantes*: sed quos *myste-*
den des geloofs ten vollen te sullen onderweesen worden / vroome herten *ria fidei* edoctum iri, pii
(tot dese handelinge verbeeden zijnde) vorge (goedt-) seggen: de welcke (ad hunc actum exorati) fidejubent: quos
daer nae de gedoopten noemen haere Peten, maer der selver Ouders/ postea *baptizati* vocant suos *Susceptores*, sed ipsorum Parentes,
haere Ghevaeders (compeeren) ende Ghemoeders (commeeren, gevac- suos *Compatres* & *Comma-*
derse. *tres*.

964. Maer nochtans sult ghy'er vinden / die soodanige herdooper, Veruntamen reperias, qui tales *rebaptizant*,
en daer van daen genoemt werden Weder-doopers, meynende dat de Kin- indeque dicuntur *Cata-* (ana-) *baptistæ*, opinati *Pædobap-*
derdoop van de onwetenden zijnde aengenoomen / onvruchtbaer zy: *tismum* ab *insciis* susceptum, *infructuosum* esse:
de welcke dieshalven den doop aen de haeren/ niet dan voljaerigh zijnde qui proinde baptismum suis, *nonnisi adultioribus*
leveren: nae dat se naementlijck wetens en willens aen Christus haer conferunt: postea quam scilicet *scientes* & *volentes* Christo se

Digitized by Google

hebben toegehepligt (overgeven,) ende haer geloove en gehoorsaemheyt
devoverint, fidemque & obedientiam
met haer eygen mond openbaerlijck beleden: De Abissynen daerentegen
suo ore sunt professi: *Abyssini* contra
herhaelen den doop jaer op jaer, en boegen daerenboven de selve noch by
iterant baptisma *quotannis*, superadjiciuntque eidem
de besnijdinghe; de Cophthiten en Surianen doen daerenboven by den
circumcisionem; *Cophthitæ* & *Suriani* superaddunt
doop des vyers, metg ingebrandt hebbende een merck-teken van een
baptismum *ignis*, inusto charactére cru-
krups: andere doen mede daer by een Duyvels ban (beswering) en Salvin-
cis: alii coadjiciunt *Exorcismum* & *Chris-*
ge; andere eyndelijk dompelen die daer sullen gedoopt worden in een rivier,
ma; alii denique immergunt baptizandos *flumini*,
maer andere besprengen sy alleen met water by de doop-vonte (-steen,
alii verò conspergunt solùm aquâ ad *baptiste-*
't doop-becken)
rium.

965. Ende om dat Christus sullende sich in de doot voor ons begeven/
Et quia *Christus* se *morti* pro nobis daturus,
een nieuw Avondtmael (in plaetse van het Paesch lam) ingheskelt heeft/
novam *Cœnam* (loco *Paschalis agni*) san-xit (*-civit*,)
in 't welcke hy heeft belast dat sijne gelovigen souden gespijsight worden
in qua mandavit suos fideles cibari
met sijn vleesch, zijnde in den doodt voor ons overgegeven; ende gedrenkt
sua *carne*, *in mortem* pro nobis traditâ; & potiona-
worden met sijn bloedt, uptgestort (vergoten) zijnde tot vergevinge der
ri suo *sanguine*, effuso (*profuso*) in *remissionem* pec-
sonden: soo her-offenen (begaen) de gedenck-pleeginge deser offerhande
catorum: recolunt *celebrationem* hujus sacrificii
al te samen, alhoewel niet sonder berwijtinge van onderlinge verschil-
omnes, quanquam non sine exprobratione mutuæ discre-
(verschee-) linge der meyningen (gevoelens) en gebaer-seden.
pantiæ sententiarum & rituum.

966. Indien ghy aenschouwt de Kerckelijcke Ordens: soo werdeden
Si spectes *Ecclesiasticos Ordines*: pascebant
de Harders ten tijde der Apostelen de Gemeynten; de Leeraers waerkten
Pastores tempore Apostolorum *Ecclesias*; *Doctores* invigila-
over de suyverheydt der leere; de Ouderlingen hadden acht (letteden)
bant *puritati* doctrinæ; *Seniores* attendebant

op de

Digitized by Google

op de oeffeninge der discipliin (tucht;) de Diakenen besorghden de verga-
exercitio *disciplinæ*; *Diaconi* curabant collec-
derde aelmoessen, en repcktense upt onder de noodtzustigen: maer daer
titias *eleemosynas*, erogabantque inter egenos: sed post-
nae zijn d'ordens-trappen (opganghen) vermeerdert ghewozden / soo dat
ea *gradus* aucti fuerunt, ut
de Kerck-heerschappye der Griechsche en Latijnsche Kercke seer rijcklick
Hierarchiæ Græcæ & Latinæ Ecclesiæ apparatis-
daer van versien is gewozden: alwaer niemand tot de kleresy toegelaten
sima sit facta: ubi nemo ad *clerum* admitti-
wozden/'t en zy dan by ordens en by opklimmingen opgaende.
tur, nisi *ordinatim* & per *ascensus* ascendens.

967. Want eerstelijck wozden de Deur-waerders ingewpet / hier nae
Nam primùm *Ostiarii* initiantur, dehinc
de Duyvel-besweerders, dan de Lecteurs, boozt daer op de Acoluthen,
Exorcistæ, tùm *Lectores*, mox *Acolythi*;
daer na de Diakens, ten laetsten de Priesters: den welcken macht gegeven
postea *Diaconi*, tandem *Presbyteri:* quibus potestas da-
wozdt om misse te houden (doen,) oor biechten te hoozen/met wy-water
tur *missam* faciendi, *auriculares confessiones* audiendi, *lustrali aquâ*
(dooz een quispe upt het wpwaters-vat gehaelt) te overspzengen/de sier-
(aspergillo ex aquaminali haustâ) perspergendi, mori-
bende te salven/ en de t'samen-houwlijckende t'samen te koppelen/&c.
bundos ungendi, connubentesque copulandi, &c.

968. De Kapellanen wozden ghestelt over de klepndere kapellen;
Sacellani præficiuntur minoribus sacellis,
de karspel-papen over een karspel / welcker veele uptmaken een Jurisdi-
Parochi uni paræciæ, quarum *plures* constituunt *Dia-*
ctie van een bisschop oste een Bisdom: maer over 't bisdom staet (is) den
cesis seu *Episcopatum:* sed episcopatui præest *E-*
Bisschop met sijne Dom-heeren en Wy-bisschoppen: ende over ettelijcke
piscopus cum suis *Canonicis* & *Suffraganeis:* & aliquot
Bisschoppen/den Aerts-bisschop: den welcken wederom te boven gaet/
Episcopis, *Archiepiscopus:* quibus rursum superior est,
de Patriarch; maer de opperste onder dese is de Paus, met sijne Cardinalen.
Patriarcha; at *summus* inter hos est *Papa*, cum suis *Cardinalibus*.

969. De Munneken bewoonen de kloosters, openbare belijdenis
Monachi inhabitant *monasteria*, professi
doende van wpwillige armoede, kuyschheydt, en ghehoorsaemheydt,
spontaneam *paupertatem*, *castimoniam*, & *obedientiam*,
volgens

Digitized by Google

volgens een seker regel: over de welcke zijn haere Voorstanders (prela-
secundùm certam *regulam:* quibus præsunt *Antistites*
ten,) te weten de Abten ofte Proosten; maer over de Nonnen (Bagijnen,)
scilicet *Abbates* vel *Præpositi;* *Monialibus* verò,
Priorinnen ofte Abdissen: Een Kluysenaer (eremijt) onthoudt sich in de
Antistita seu *Abbatissa:* *Eremita* tenet se in
woestijne (wildernisse,)
erémo.

970. Die oneenigheden en scheuringen invoeren / worden Scheu-
Qui *dissidia* & *discidia* invehunt, *Schis-*
ringhs-stichters (Schismatijcken) genoemt: die afvallen van het geloove/
matici vocantur: qui deficiunt à fide,
afvallige: die'er dwaelachtighe leer-puncten hertneckelick verdedigen /
apostata: qui *erronea* dogmata *pertinaciter* defensitant,
Ketters; maer de stichters der ketteryen / hooft- (opper-) ketters (kette-
Hæretici; at *authores* hæresium, *hæresiar-*
ry-stichters.)
cha.

971. Hoedanige ergernissen soo dickwils als mense moet tegen gaen/
Cujusmodi scandalis quoties est obviandum,
wordt'er nae d'oude (vorige) gewoonte by een geroepen een Provinciael
pristino more convocatur *Provincialis*
ofte Nationael kerck-versamelinge/ofte oock een algemeene Kerckelijcke
vel *Nationalis* Synodus, aut etiam *Oecumenicum* *Con-*
vergaderinge: alwaer de voornaemste (opperste) Rechts-geloovigen, als
cilium: ubi summates *Orthodoxi,* ceu
verdaedigers van 't algemeene geloove versaemelt zijnde / de verschillen
assertores *catholicæ* *fidei* congregati, *controversias*
ontscheyden/de scheuringen byleggen/en de godtslasterende een vervloec-
determinant, *schismata* componunt, & blasphemantibus *ana-*
kinghe (verbanninghe) toeseggen: 't geene nochtans boven 't verstandt
théma dicunt: quæ tamen *supra* *ca-*
(begrijp) is/ dat laten se on-ontscheyden; en dat se niet en konnen verbe-
ptum sunt, relinquunt *indecisa;* & quæ *non* possunt *emen-*
teren, beveelen sy Godt.
dare, commendant *Deo.*

De

XCVIII.

De Mahomedisterye ('t Turckendom.)
Mahomedismus.

Mahomedani *à* Mahomede, *commiscente* religiones, 972. Festa *ab illo indicta*, 973. *Lex illius* Alcoran, 974. Dissidia *inter illos*, 975. *Discordia* gentium *hic deplorandæ*, 976.

972. Mahomedanen (Turcken) zijn / die nae Moses en Christus noch *Mahomedani* sunt, qui post *Mosen* & *Christum* adhuc een derden grooten Prophect / Mahomet, aennemen: dewelcke / terwijl *tertium* magnum Prophetam, *Mahomedem*, recipiunt: qui, cum hy was een man des oorloghs (krijghs-man,) en een staender (trachter) esset homo *bellator*, & affectator nae Koninckrijcken / op dat de wereldt een lichter godts-dienst mochte Regnorum, ut mundus *faciliorem religionem* habehebben / als hem gedocht hadde dat 'et Joodendom waer / overlastigh ret, quàm illi visus erat *Judaismus*, onerosus door ceremonien; en het Christendom, konmerachtigh door de hoogheyt ceremoniis; & *Christianismus*, scrupulosus *sublimitate* der gevoelens: soo heeft hy ingevoert een nieuwe, zijnde een gemengelde sensuum: introduxit *novam*, miscellaneam upt die beyden. ex utraque.

973. Zijne aenhangers (naevolgers) zijn de Musulmannen ofte Ejus sectatores sunt *Musulmanni* seu de Gods-gesegenden (ghelijck sy haer selven noemen:) den welcken hy *Muslini* (ut se ipsos nuncupant:) quibus door een vier-(feest-)dag ingestelt heeft den Vry-dagh (om dat de mensch feriaticum diem instituit *Veneris diem* (quod homo op dien dagh soude gheschaepen zijn;) ende heeft ghebooden vijf-mael *eo die* creatus esset;) justitque *quinquies* 's daeghs te bidden en afgewasschen te worden: maer heeft verbooden de die precari & ablui: interdixit vero

een

aen haer verckens-(ſwijn-)vleeſch ende wijn: en daer en tegen heeft hy
illidem *ſuillâ* & *vino:* contraque in-
haer toegelaeten de Veel-wijverye, ende nae 't oberlijden in den paradijs
dulſit *Polygamiam*, & *poſt* obitum in *paradiſo*
belooft vleeſch-(lichaem-)lijcke welluſten/&c.
promiſit *corporeas* voluptates, &c.

974. Sijn leere heeft hy in 't Arabiſch beſchreven in den Alcoraen
Suam doctrinam *Arabicè* deſcripſit *Alcorano*
(verdeelt in 114 hooft-ſtucken, ende inhoudende/ behalven de overſchote-
(diviſo in 114 *azoaras*, & continente, præter *fragmen-*
ne ſtucken der Wet en des Evangeliums/ noch ſommige by voeghſels en
ta Legis & Evangelii, quædam *additamenta* &
verdichtſelen:) de welcke uptleggen haere Geheymnis-duyders, genoemt
fictiones:) quem interpretantur illorum *Myſtagogi*, dicti
Turckſche munnicken en Derviſiers, welckers opperſte is den Turckſchen
Talismanier & *Derviſi*, quorum ſupremus eſt *Muſſ-*
pauſt (Mufti.)
ti.

975. Ondertuſſchen liggen ſy ook ſelfs ober hoop/ ter wijl ſommige
Interea & ipſi diſſident, dum quidam
willen dat den eenigen Ali is de geloofwaerdige uptlegger van den Alko-
volunt *ſolum Ali* authenticum interpretem *Alco-*
raen; andere hoeghen deſen by Ebubecar, Aomar, Oſmar: en dat is 't/
rani; alii ſociant huic *Ebubecar*, *Aomar*, *Oſmar*: & hoc eſt,
waerom de Turcken met de Perſiaenen ſoo ſeer tegen malkanderen met
quapropter *Turcæ* cum *Perſis* adeò in ſe
oorlogen woeden: zijnde anders ſins alle beyde in kennis der dingen onet-
bellis ſæviant: alioqui utrique *cognitionis rerum* ex-
baren (onverſocht,) en haer dingen alleenlijck met ſtreng-(hardig-)heyt
pertes, ſuaſque *res* tantùm *ſeveritate*
ondersteunende (ſtuttende, helpende)
adminiculantes.

976. Maer te beklagen is het/ dat wy hier niet en over-een-
Sed deplorandum eſt, nos hic *diſconve-*
komen, alwaer 't wel voeghde (betaemde,) dat de aldergrootſte overeen-
nire, ubi conveniebat maximam *conve-*
kominge was: in dien eenigen ſchepper van alle dingen te eeren; niet
nientiam eſſe: in illo *uno conditore* omnium adveneranda; nec
te minder nochtans is 't onbehoorelijck 't geen dat de Vry-geeſten doen/
minus tamen eſt *inconveniens* quod *Libertini* faciunt,
te wil-

Digitized by Google

te willen voor goedt keuren alle gods-dienſten/en te volgen (aen te hanvelle approbare *omnes* religiones, & ſectari gen)wat voor een't maer is: want daer ſchuylt (is)bedrog onder/en God *quamcunque*: nam ſubeſt *deceptio*, Deuſque den overaer wil hebben dat wy in ſijnen dienſt yverig (vierigh)zijn/ſo dat zelotes vult nos in ſuo cultu *feruentes* eſſe, ut alle lauwigheydt verre van ons zy. omnis *tepor* abſit.

XCIX.

De Voorſienigheydt Godts/en het eynde der dingen.

Providentia Dei, finiſque rerum.

Inviſibilia *jam eſſe ſpectanda*, & quæ *illa*, 977. Angeli *Dei miniſtri*, 978, quorum *etiam* pars *degeneravit*, 979. Nominibus *diſtingui*, *ſed nobis* ignotis, 980. *Miniſteria* bonorum *circa* homines, 981. Mali *à* malis *miniſteriis* nomina *accipiunt*, 982. Inſani, *qui* Providentiam *negant*, 983: *Et contra qui* fatum *fingunt*, 984: *& qui mundum* humanis conſiliis *regi credunt*, 985; *Deus enim* ita *regit omnia*, 986, *ut* fortunam *quoque & caſus excludat*, 987. Omina *in rebus* an *quærenda*, 988? *Deo* omnia *providenti* fidendum, 989. *Et tamen* conſulto *facienda omnia*, 990: *Quia* omnium *poſcetur* ratio *noviſſimo die*, 991. Beatitudo *bonorum* æterna, 992: *Ut & miſeria malorum*, 993: *Hic* finis *omnium*, 994, *Omniumque* luſtratio, *terminanda* votis, 995.

977. Ghy hebt aenſchouwt de ſienbare dingen: reſteert noch dat ick u Adſpectaſti *viſibilia*: ſupereſt ut tibi toone die dingen/die niet konnen geſien worden/dan alleen met het oge oſtendam ea, quæ non poſſunt videri, niſi *oculo* des gemoedts! Seght ghy dat? Wat voor welcke zijn het dan? Dien ſeer *mentis!* Ain? *Ecqua* illa? *Illum per*verborgenen, de welcke weſentlick onbegrijpelijck zijnde alle dinghen *reconditum*, qui eſſentialiter *incomprehenſibilis* omnia doordringht/en alles werckt in allen: met de verborgene uytvoerders van permeat, omniaq; operatur in omnibus: cum occultis *exſequutoribus* ſijne raedt-ſlagen/de Engelen. ſuorum conſiliorum, *Angelis*.

978. Want al-hoe-wel den helper van alles niet behoeftigh en is Nam tametſi opitulatur omnium *non* indigus ſit

eeniger

Digitized by Google

eenigher hulpe, soo heeft het nochtans den selven welgevallen (belieft),
ullius opis, fuit tamen illi placitum,
door sich te verordineeren (stellen) seer snelle bedienaers van sijne voorsie-
sibi constituere præveloces *administros* suæ provi-
nighevd: de welke versonden (wechgeschickt) zijnde sijne bevelen souden
dentiæ: qui amandati mandata obi-
verrichten, en haer gesantschap voldaen (bedient) hebbende, op het spoe-
rent, legationeque functi, *ocyssi-*
dighste sich (door een lichaemlijcke swaerte niet verhindert zijnde) weder
mè se (corporeâ mole non prægrediti) refer-
te rugh begeven, en den throon sijner heerlijckheydt roudtom
rent, & *thronum* suæ gloriæ circum-
staen.
starent.

979. Maer een gedeelte der selver zijn van de gehoorsaemheydt door
Sed *pars* illorum ab *obtemperatione* per
haere vermetentheyd afgeweken, ende zijn uyt den oppersten (vuerigen)
arrogantiam desciverunt, suntque *empyreo*
hemel herouder gestoten nae de helle: maer die volstandigh zijn gebleven,
cœlo deturbati ad *orcum*: sed qui perstiterunt,
zijn bevestight, dat se niet meer komen vallen.
sunt confirmati, ne ampliùs possint labi.

980. Wy weeten dat sy onderscheyden worden met namen: maer
Novimus eos distingui *nominibus*: sed
de welcke ons onbekent zijn, behalven die van Gabriel, Raphaël,
quæ nobis *incomperta* sunt, præter *Gabrielis*, *Raphaëlis*,
Uriel, &c. 't hooft der boosaerdige geesten wordt genoemt Beelzebub
Urielis, *&c. caput* malignorum spirituum vocatur *Beelzebub*
en Lucifer.
& *Lucifer*.

981. De goeden vergesellen (vervoegen) sich by de vroomen ongeboe-
Boni associant se *piis* insensi-
lijcken, om het boose af te weeren (af te wenden,) en haer te beschutten
biliter ad *mala* averruncandum, & eos protegen-
(beschermen) voor de bespringingen des Verderbers, en eyndelick haere
dum ab *insultibus* Vastatoris, tandemque *ani-*
zielen in te brengen in de eeuwigheyt: sy verschijnen somwijlen, en ver-
mas inferendum *æternitati*: apparent interdum, dispa-
dwijnen wederom; niet de oogen verblindende, maer (waerlik in der daet)
rentque rursum, non oculos *præstringendo*, sed *reapse*.

982. De

Digitized by Google

982. De Duyvelen, wanneerse ontrent de graven / of elders sich aen-
Dæmones, cum circa tumulos, vel alibi se assi-
stellen / als of sy weenen / en suchten / en klachten veynsen / worden ge-
mulant flere, & questus gemitusque mentiuntur, dicun-
noemt zielen der verstorvene: alsse verschijnen in de gedaente van een qua-
tur *umbræ*: cum apparent specie malè
lijck gestorvene; waer mede sy de te ghemoet komende verschricken en
mortui; quâ occursantes perterrent &
quellen; Geesten van quade menschen: als sy yemandt onder andere
exagitant; *larvæ*: cum aliquem sub aliis
ghedaenten elders van daen af-schricken / Spoocksels: alsse de jonghe
formis alicunde proterrent, *Spectra*: cum infan-
kinderen schadelijck zijn / Witte wijven: als sy by ontijdige nacht / op
tibus infesti sunt, *Lamiæ*: cum per intempestam noctem,
alderhande manier vulderen / Bulder-geesten: als sy yemandt schalc-
quomodocunque tumultuantur, *Lemures*: cum alicui famulato-
kelijck dienen / Huysgoden en Kabouter-mannekens. De welcke noch-
riè famulantur, *Lares* & *Penates*. Quibus ta-
tans allegaer de rechtvaerdige Bestierder van alles ghebruyckt tot een
men omnibus justus Dispensator omnium utitur ad
heylsame beproevinge der Godtvreesenden / en wel-verdiende quellinge
salutarem probationem Piorum, & promeritam vexationem
der Godtloosen.
impiorum.

983. Dwasen zijn dan de Epicureën, makende dien Wel-zaligen
Stulti sunt ergo *Epicurei*, facientes illum Perbeatum
ledigh / houdende daer voor / dat hy niet moet bemoeyt worden
otiosum, censentes, eum non esse defatigandum,
met het ghewoel der dingen. Want dat hy by alle dingen ononderschey-
tumultu rerum. Nam quod is omnibus rebus inseparabi-
delijck by zy / dat bewijsen by alle Volcken de waerseggingen, voor-
liter adsit, id arguunt ubique gentium *vaticinia*, *por-*
beduytselen, en wonder-tekens, de welcke overgroote veranderingen
tenta, ac *prodigia*, quæ ingentes mutationes
voor-beteekenen / en voor-beduyden / en soo dickwils met schielijcke
præsignificant, & portendunt, totiesque subitis
uytkomst bevestight zijn / op dat ghy weet dat wy van den Alwetende
eventibus comprobata sunt, ut scias nos ab Omniscio
worden gewaerschout.
præmoneri.

984. Onsinnigh zijn oock de Stoïsche, de welcke uyt de samen-voe-
Insani & *Stoici*: qui ex connexione

gingh van de natuurlijcke oorsaken een noodtlot t'samen-koppelen / in
naturalium causarum fatum catenant,
welck sy oock inslupten dien beweger en Bestierder van alle dingen.
cui etiam innectunt *Motorem & Rectorem* omnium.
Want dat de saken alsoo niet voortgaen / dat betoont / dat niet altijdt
Nam res sic non procedere, id coarguit quod non semper
eenderley uptwercksels van de selve oorsaken komen / gelijckerwijs de
eadem effecta ab eadem causa veniunt, quemadmodum
Sterrekijckers, in Landen en plaetsen gewaer worden.
Astrologi, ubique terrarum & locorum toties totiesque experiuntur.

985. Op 't laetste zijn ooch wanzinnigh de Machiavelisten, die mee-
Denique sunt etiam vesani *Machiavelistæ*, qui autu-
nen / dat de Werelt bestiert wordt door menschelijcke raedtslagen: daer
mant, *Mundum* regi humanis consiliis: cum
doch de handelingen ooch der arghlistighsten niet soo ten eynde loopen /
tamen negotia etiam callidissimorum non sic finiunt,
gheschiese beginnen: ja selfs sien wy / dat dese ten laetsten aldermeest
quomodo inchoant: quin videmus, hos tandem maximè
ongeluckigh worden.
infelicitari.

986. Ghy dan wilt vastelijck daer voor houden hoe seer dat onse saeken
Tu ergo firmiter statue utcunque res nostræ
schielijcke veranderingen onderworpen zijn / datse nochtans noch door
subitaneis vicissitudinibus subjaceant, eos tamen nec
reuckeloose toevallen worden omgheselt / noch oock door onbesuijde-
temerariis casibus volutari, nec fatali
lijcke noodtsakelijckheydt ghepranght / noch oock door menschelijcke
necessitate constringi, neque etiam humanis
arghlistigheden gewent en gekeert worden: maer door de voorsienighste
astutiis versari: sed providentissimo
raedt van dien / die alle dingen van eeuwigheydt van te vooren siet / en
consilio ejus, qui omnia ab æterno prævidet, &
na sijn welgevallen beschickt,
secundum suum beneplacitum disponit.

987. Geluck-val en Fortuyn zijn niet met al / alhoewelder gebellige
Fors & *Fortuna* sunt nihil, quamvis fortuiti
en onvoorsiene ghevallen ghegeven worden. Want dese noemtmen soo-
& improvisi casus dentur. Nam hi dicuntur ta-
danige / ten aensien van ons / en niet van de Voorsienigheydt: als de
les respectu nostri, non *Providentiæ*: ut
welcke soo wel voorweet watter sal geschieden / morgen / over morgen /
quæ tam præscit, quid sit futurum, cras, perendie,
en soo

Digitized by Google

en soo vervolgens voort en voort: ghelijck weet / watter gheschiedt
& sic deinceps usque & usque: ut scit, quid factum
is heden / gisteren / eergisteren / en van hier af soo menigen Jaer: want
sit hodie, heri, pridie, & ab hinc tot annis: quippe
hy den goeden alles voor bestemt ten goeden.
bonis omnia prædestinavit in bonum.

988. Daer zijn dan in de dingen Voorspoocksels: maer over al van
Insunt ergo rebus *Omina:* sed usque quaque
daen Waentekens (bedichtingen) op te nemen / is Bygeloof: indien u
Præsagia captare, est *Superstitio:* si tibi
die sal waerdigen yets te openbaren / die alle dingen voorsiet / het sal
dignabitur aliquid manifestare, qui omnia providet, id
voor u niet verborgen zijn: Gy / waerom soud' gy willen de schickin-
tibi (vel te) non latebit: Tu, eccur velis fata
gen over u voorkomen?
tua anticipare?

989. Laten wy ons veel meer verblijden / dat wy onder de besorging
Quin potius lætemur, nos curæ esse
van dien staen / die daer beter weet / wat ons dienstigh zy als wy selfs /
illi, qui melius novit, quid nobis expediat quam nos ipsi,
en heeft een groot vermogen om wel te doen: als in wiens handt alle
habetque amplam *facultatem benefaciendi:* quippe in cujus manu omnia
dingen staen / en door wiens geweldt selfs oock het geweldt der onder-
sunt, & cujus imperio ipsa quoque potestas infe-
aerdtsche wordt bedwongen.
rorum coërcetur.

990. Daer-en tusschen echter laet ons onder sijn vreese met voordacht
Interea tamen sub ejus metu consulto
doen wat wy immers konnen / op dat ons niet eenige saken overkomen
faciamus quicquid possumus, ne nobis quidquam eveniat
by geval. By aldien yemant niet weet vernuftelijck te handelen / en sijn
fortuito. Si quis nesciat rationaliter agere, &
betrouwen in den Bestierder van alles ghevoeghlijck te stellen / die is
fiduciam in *Moderatore* omnium competenter collocare, est
ongerust / en voor alle ongeval bloot en open: daer-en-tegen die wel-
irrequietus, omnique *infortunio* expositus: ex adverso recte
doende dien Aldertrousten niet mistrout / 't zy dat hem goets weder-
agens illi Fidissimo non diffidit, seu illi bona *contin-*
vare, of quaets toevalle, sal gerust wesen: en hem betrouwende sal hy
gunt, seu mala *accidunt*, sedatus erit: illique fidens
de blijdtschap eenigermaten voor af-nemen der eeuwigh-durende goet-
lætitiam *quadantenus* præsumet *æternantis bonitatis*

 heyt

Digitized by Google

heydt van hem / de welcke de vromen na dese verganckelijcke en ver-
ejus, qui *pios* post hac transitoria & eva-
dwijnende dingen verblyft.
nida manet.

991. Want alhoewel dese dingen schijnen te zijn volstandigh / soo
Nam utut hæc videantur stabilia,
komt nochtans de jonghste dagh / in de welcke de Werelt door
adventat tamen novissima dies, qua *Mundus*
oudtheydt versleten / sal verbranden / en over hoop vallen / maer wy
vetustate attritus, deflagrabit, & corruet, nos autem
weder op geweckt en gheoordeelt worden / niet sonder voor afgaende
resuscitabimur & judicabimur, non sine præcedanea
bevingen der Godtloosen, welcker yder een dan als hopeloos sal beven /
trepidatione impiorum, quorum quisque tunc ut exspers tremet,
en mistroostelijck weeklagen. Want daer sal alles openbaer worden /
& desperanter lamentabitur. Nam ibi *omnia* patefient,
soo wel verborgene als openbare, en sal rekenschap ghe-eysche worden
occulta ac *manifesta*, *ratioque* deposcetur
van allen, van de voor-gepasseerde ghedachten, woorden, en daden;
ab *omnibus*, *ante-actorum*, *cogitatorum*, *dictorum*, & *factorum*,
met een achtervolgende vreesselijcke wrake, waer mede God die vreesse-
cum insequente formidabili *ultione*, qua *Deus* tremen-
lijcke Wraecknemer, de quade daden seer vreesselijck sal wreken.
dus *Ultor*, mala facta horrendum ulciscetur.

992. O overzalige dan / die hem te dier tijdt genadigh sullen hebben /
O *ter beatos* igitur, qui eum tunc propitium habebunt,
overmits sy niet sullen gespijst worden met Goden dranck en Goden kost
quia non pascentur *Ambrosiâ* & *Nectare*
(gelijck de Guychelaers de Poëten beuselachtigh hebben versiert:) maer
(ut Ludiones *Poëtæ* fabulati sunt:) sed
sullen vervult worden met verborgene / en onuytsprekelijcke soetigheden
replebuntur absconditis ineffabilibusque *suavitatibus*
in eeuwigheydt.
in *sempiternum*.

993. Maer wee die ongeluckige menschen / die hier versoeyelijcke
At væ illis *infelicibus*, qui hic *abominanda*
dingen bedrijven / en eeuwighdurende goederen dese tijdelijcke, ver-
patrant, *sempiternaque bona* his *temporariis*, ca-
ganckelijcke, en maer een oogenblick durende achter stellen: vergeten
ducis, & non nisi *momentaneis* postponunt: obliti
hebbende dat soo groote tormenten volgen op soo gheringe wellusten.
quod tanti *cruciatus* consequantur tantillas *voluptates*.

Digitized by Google

Met

Met de Verderver der dingen ſullenſe berſtoten woꝛden in de Hel,
Cum *Perditore* rerum detrudentur in *Gehennam*,
allwaerſe met onuytſpreckelijcke tormenten ghepijnight ſullen
ubi ineffabilibus (inenarrabilibus) tormentis excruciabuntur:
werden: want de Wreker dan ſijn roem ſal dan ſijn Richter van alle
nam *Vindex* ſuæ *gloriæ* erit *Judex* univer-
dingen.
ſorum.

994. Alſoo ſal het eynde van alles weſen / de ſaligheydt of verderf,
Ita *finis* omnium erit, *ſalus* aut *exitium*,
ſullende noyt ophouden: hier loopen ten eynde ooch al onſe beſchou-
nunquam deſitura: hic exeunt etiam omnia noſtra lu-
wingen des Werelts.
ſtramina *Mundi*,

995. Het gheve onſen Ontfermer van wegen ſijn barmhertigheyt, dat
Faxit noſter *Miſerator* propter ſuam *miſericordiam*, ut
ſoo lange wy hier zijn / wy den berſoenelijchen Rechter wy tijdes berſoe-
quoad hic ſumus, nos propitiabilem *Judicem* maturè propitie-
nen / ſoo wel met recht te gelooven, als met heylighlijck te leven, en
mus, quâ rectè *credendo*, quâ *ſanctè viuendo*,
met hertgrondige ſuchten de binnenſte berrechten des Hemels ghedin-
intimiſque ſuſpiriis penetralia Cœli aſſi-
righlijch te aenſchouwen / op dat wy alſoo nu al de Hemels-genooten
due penetrando, quâ ita nunc jam *Cœlitibus*
wy gherekent woꝛden: en daer hem andere fitterende verwachten / wy
annumeremur: & dum eum alii *tremebundi* exſpectant, nos
hem onverſaeght te ghemoet ſien: levende van daer af met hem in der
eum *intrepidi* proſpectemus: viventes inde cum eo
eeuwigheydt.
ſempiternè.

HET BESLUYT.

CLAUSULA.

Finis 996. Congratulatio 997. Adhortatio 998. cum præmonitione 999. & gratiarum actio *Deo Deorum* facta. 1000.

996. Om dat / van wegen de koꝛtheydt des levens, en de wijdtloo-
Quia, ob brevitatem *vitæ*, ampli-

Digitized by Google

pighepdt der konſt, haeſtighepdt van nooden iſ / ſeght my doch ey lieve
tudinemque *artis*, properantiâ opus eſt, cedo ſodes
metter haeſt / ſoo daer pets noch oberigh iſ! want tot daer en toe hebbe
properanter, ſi quid (ſubſit) reſtet! nam eatenus
ick de voorgeſtelde dingen (ſonder vermetelhepdt te ſeggen) begrepen:
tradita (abſit jactantia dicto) conſequutus ſum:
berepdt zijnde / u / den ſeer getrouwen Leydtſman, na te volgen / waer
paratus, te, per fidelem *Ductorem*, ſubſequi, quo
henen / en voor wat wegh ghy my ſult lepden.
& quacunque me duxeris.

997. Iſ dat ſoo? Wel aen dan / al wacker voort in deughden! ghy
Siccine? Euge, macte eſto *virtute!*
hebt t'onder ghebracht met uw verſtandt een beknopt begrijp van alle
ſubegiſti tuo ingenio *ſuccinctam ſynoſin* omnium
dingen / en der geheele Latijnſche tael: ick houde 't daer voor / datter
rerum, totiuſque *Latinæ linguæ:* reor
niet byſonders iſ uytgelaten (overgeſlagen.)
nihil tantopere eſſe omiſſum.

998. Daerom / om dat men ſich haeſten moet, haeſt u dan in 't
Quocirca, quia *properato opus* eſt, propera
VOORHUYS in te treden / de DEUR nu al zijnde voorgegaen: op
ATRIUM ingredi, JANUA jam pertranſita: ut
dat ghy in 't toekomende / na dit eenvoudige Naem-register der din-
in poſterum, poſt hanc ſimplicem Nomenclaturam re-
gen / beſichtight de fraeyigheden der redenen, en uwe wetenſchap ſoo
rum, luſtres *elegantias ſermonum*, tuaque *ſcientia*, tum
wel rijchelijcker als cierlijcker voorde / met verſchepdene uytvullingen
locupletior tum politior fiat, variis complementis
en aerdigheden der redenen.
& ſcitamentis.

999. In plaetſe nochtans van een toegift, vermane ick u / dat ghy
Loco tamen *auctarii*, admoneo te, ut
lieber doet 't gene beter is: en bemoent u om beter te weſen / als geleerder
potius agas *potiora:* allaboreſque *melior* eſſe, quam *doctior*
te ſchijnen: op dat niet uwe wetenſchappe, hoedanigh het ook zy met u
videri: ne tua *ſcientiola*, qualiſcunque tecum
verloren ga: welche dingen wie van allen neemtſe waer? Ghy, bidde ick
diſpereat: qua quotus quiſque advertit? *Tu*, quæſo
u / weeſtſe gedachtigh, en vaert wel, en looft Gode aendachtigh beloften.
memento, & vale, voveque Deo devotus vota.

1000. Den Heere der Heyrſcharen, van wien, door wien, en in wien
Jehova Zebaoth, à *quo*, per *quem*, & in *quo*
alle

alle dingen zijn / in der eeuwigheyt ondeelbaren / aenbiddelijcken DRIE-
omnia sunt, æternum individuæ, *adorandæ* TRI-
EENIGHEYT zy eere dan eeuwigheyt tot eeuwigheyt. Dat zy waer.
UNITATI sit *honor* in secula seculorum. *Amen.*

FINIS.

Digitized by Google

Digitized by Google

GRAMMATICA JANUALIS.

Continens

Reſiduum Grammaticæ Veſtibularis.

Lector & Cenſor Erudite, S.

MUtari quidquam publico uſu receptum, niſi in melius (adeoque evidenter melius) nemo qui ſapit unquam ſuadebit. Etiam igitur in Scholis: etiam ratione Libellorum Grammaticorum, & Methodi. Verumenimverò quia de confuſis & obſcuris Grammaticis præceptis, exſurgenteque hinc ingeniorum tortura, invaluerunt querelæ, & exſtant doctiſſimorum Virorum, aliter eſſe rem inſtituendam, conſilia: auſi ſunt noſtro ſeculo Viri cordati (Siſypheos Scholarum miſerati labores) aliter atque aliter emendationem tentare. Quis culpet? *Etiam in Grammaticis omninò aliquid videre nos præ antiquis neceſſe eſt:* inquit Laurentius Valla. Gerhardus autem Voſſius, Grammaticorum noſtro ſeculo Coryphæus, ita ſcribit:

Digitized by Google

Latinæ Linguæ docendæ rationem à vulgari aliam esse inveniendam iubens agnosco: tantamque Canonum & Exceptionum molem, quâ puerorum ingenia hodie obtunduntur, neutiquam necessariam, imò noxiam maximoperè, esse sentio. Quod utinam intelligerent, qui pueritiam in hujus Artis præceptis formandam, aut firmandam, suscepêre. Nam per eos haud alia ratione Grammaticam licet discere, quàm discendis tot supervacaneis, quæ paulò pòst ventis tradantur. Atque utinam hâc solùm parte peccaretur! Nunc illi etiam, qui non exiguâ curâ omnia persequi sese studuerunt, immane quantum falsorum Canonum (NB.) *coacervârunt: & tamen in tanta commentorum commentariorumque mole plurima* (NB.) *momenti maximi nec digito attigerunt, &c.*

Hinc non sine causa Lipsius *Grammaticas nugas*, & Caselius (quantus & ipse Vir?) *plusquam nugas*, appellat: uterque propemodum præcepta Grammatica (tam spinosa illa, & ad veram Eruditionem nihil conferentia) Scholis eliminari, linguamque L. usu potiùs, & continuâ bonorum Authorum lectione, doceri & disci suadens: sicuti & D. Lubinus magnis obtestationibus suasit: (quemadmodum Methodi linguarum noviſſim. Capite VIII. prolixè ostendimus.) Quia tamen Usus solus, sine præceptis ac Regulis, cœcum quiddam est, & vacillans, accedimus illorum rationibus, qui

Digitized by Google

qui *cognitionem linguæ Usu comparari, Regulis tamen confirmari, volunt.* Nempe quia quicquid agimus, *Creaturæ rationali rationes rerum, adeoque sermonis, detegendæ sunt: ut videndo videant, & intelligendo intelligant, quid fiat, quomodo fiat, & cur sic.*

Tentavimus igitur ante hoc triennium Grammaticam (Janualem nostram) constituere omnibus receptis (1) *Pleniorem*, quæ totum Sermonis artificium (ad Periodos usque) detegens, necessarium nihil omitteret. (2) *Accuratiorem*, quæ præceptis per omnia veris (vulgares enim omnes, etiam *Molnariana Hungarica*, hiatibus & erroribus scatent, ut integram ac puram Latinitatem inde disci impossibile sit) viam tutam, cui tutò insistere liceat, ostenderet. Quod non adeò difficile fuit magni Aristarchi Gerhardi Joh. Vossii (qui scriptis de re Grammatica Libris VII, infinitos Grammaticorum errores feliciter, detexit & jugulavit) filum sequutis. Sed in tertio quod proponebamus, *Efficere Grammatica præcepta receptis faciliora, & usu amœniora*, defeciisse industriam nostram, observavit Vir sapiens, Illustrissim. D. Pal. Pos. *doctis videri potiùs, quàm docendis scriptam*, monens, tollique reliquas etiam difficulates suadens.

Novis itaque nunc oblatis ista retractandi occasionibus; annisus sum eam reddere tùm brevio-

 rem,

Digitized by Google

viorem, triplô ferè, tùm *faciliorem* longè. Et *breviorem quidem* (1) Fundamenta in Grammatica Veſtibulari poſita non repetendo, ſed illis tantùm ſuperſtruendo. (2) Subtiliora reſecando, & Grammaticæ eleganti (Atriali) ſervando. (3) Nec, *Etymologiam*, *Syntaxin*, *Orthotoniamque & Orthographiam*, ſeorſim tractando, uti priùs, ſed junctim: & ſic non ter, ſed ſemel, Orationis partes tranſeundo. *Facilitati autem conſuluimus*, reſolvendo continua præcepta in *Quæſtiones* & *Reſponſiones*: quod docentibus & diſcentibus lumen dabit, repetitionumque praxi ſerviet. Accurationem tamen ſervavimus quantam licuit: Definitiones puta, Diviſiones, Regulaſque, veriores. Quæ ſi facilitati nihil incommodabunt, habebimus quod quæritur, *Grammaticam ſatis Janualem*, *hoc eſt*, *ſatis puerilem*, *& Grammaticæ Philoſophanti* (quam cum Logicæ & Metaphyſicæ paralleliſmo aliô ſervamus) *ſatis præludentem*.

VALETE.

Sy-

Digitized by Google

Synopsis Grammaticæ.

Grammatica Janualis habet Facultatis loquendi

- SCIENTIAM, Seu præcognita: de numero partium Orationis, singulasque tractandi Methodo, I.
- ARTEM, tradentem normas struendi Sermonis: quantum ad
  - Literas. II.
  - Syllabas III.
  - Voces
    - In genere, IV.
    - Nomina, V.
    - Adnomina, VI.
    - Pronomina, VII.
    - Verba, VIII.
    - Participia, IX.
    - Inflexiles, X.
  - Phrases, XI.
  - Sententias, XII.
  - Periodos, XIII.
  - Orationem, XIV.
- USUM, ad Librorum & sermonum accuratam intellectionem, & imitationem, XV.

Digitized by Google

CAPUT I.

Introitus in Grammaticam.

QUid est Grammatica? *Ars rectè loquendi.*

[Quanquam *& scribendi.* Dicitur enim à γράμμα, hoc est, scriptio, litera, estque *recta scriptio* omnino Grammaticæ pars. Prius tamen est Loqui quàm Scribere.]

2. Quid est loqui? *Sono articulato mentis cogitata proferre.*

3. Quid hoc, Sonus articulatus? *Attende. Sicut Corpus nostrum ex artubus, seu membris, constat: & Manus habet digitos, digitus verò articulos: ita Sermo in partes dividitur, majores & minores.*

4. Ostende id? *Ostendo. Omnis prolixior Sermo resolvitur in* Segmenta, *seu* (*ut nunc loquimur*) Capita; *Caput in* Periodos; *Periodus in* Sententias; *Sententia in* Phrases; *Phrasis in* Voces: *Vox in* Syllabas; *Syllaba in* literas.

[Ex. gr. Psalterium Davidis in Psalmos 150. Psalmus I. in periodos (seu versiculos) sex. Periodus prima habet sententias tres: prima Sententia Phrases sex. (1 *Beatus. Vir.* 2 *Vir-qui.* 3 *qui-abiit*, 4 *non-abiit.* 5 *in-consilio.* 6 *consilium impiorum.*) Phrasis prima habet voces duas: Vox prior syllabas tres *Be-a-tus*: Syllaba prima literas duas, *B-e.* Sic in septem partes resolvitur omnis Liber, omnisque Oratio.]

5. Quot sunt Grammaticæ partes? *Vulgò faciunt quatuor.*

I. Orthographiam	*quæ docent rectè*	*Scribere.*
II. Prosodiam		*Pronuntiare.*
III. Etymologiam		*Partes orationis dignoscere.*
IV. Syntaxin		*Construere.*

6. *Sed cùm quatuor ista* (rectè scribi, pronuntiari, dignosci, construi) *conveniant omnibus jam recensitis partibus Orationis: commodissimè discetur, quicquid in singulis discendum est, simul & semel. Eruntque Grammaticæ partes septem:*

I. De LITERA,
II. De SYLLABA,
III. De VOCE,
IV. De PHRASI.

V. De

Digitized by Google

V. De SENTENTIA,
VI. De PERIODO,
VII. De ORATIONE.

7. Quid in singulis discendum est? *Tria.*

I. *Quid sit, & quotuplex.*
II. *Quomodo rectè formetur in seipso.*
III. *Quomodo rectè efferatur, seu ore, seu calamo.*

[Primum illud erit *Etymolgiæ* loco, docens partium Orationis dignotionem: Secundum *Syntaxis*, docens cujusque partis Structuram seu Formaturam: Tertium *Prosodia* & *Orthographia*, docens pronuntiationem & scriptionem legitimam.]

8. Quotuplex erit unaquæque Orationis pars? *Triplex: Simplex, Composita, & Contracta.* (*Videbis id ubique.*)

9. Quomodo formabitur? *Regulariter vel irregulariter* (analogè *vel* anomalè.) *Quod dabit*, Regulas & Exceptiones.

10 Quomodo efferentur foras? *Linguâ & Calamô. De quo generalis erit regula*, Qualis pronuntiatio, talis scriptio: & vicissim.

CAPUT II.

De LITERA.

QUID est Litera? *Oris humani sonus minimus, & individuus: ut*, A, B, C. &c.

2. Quotuplex est? *Triplex, Vocalis, Semivocalis & Muta.* [N. *Semivocales & Mutæ unâ voce*, Consonæ *vocantur.*]

3. Quid est vocalis? *Litera per se* clarè *sonans.*

4. Quotuplex est? *Vocales* simplices *quinque sunt*, A. E. I. O. U. *Totidem* compositæ, *Bivocales dictæ* (*Græcè* Diphthongi) Æ, AU, EI, EU, OE. *Totidem* contractæ, â ê î ô û.

[N B. 1 *Ypsilon* non est *sexta* Latina Vocalis, sed est Græcorum U: ut patet in Τυ tu, μυς mus, δυο duo, κυβος cubus, &c.

2. Contractarum vocalium exempla sunt in *Amârit, flêrit, dî, côgo, currûm*: pro *Amaverit, fleverit, diî, coago, currnum.*]

Digitized by Google

5. Quid est Semivocalis? *Quæ per se (i. e. sine Vocali) parùm sonat: ut hæ sex*, F, L, M, N, R, S.

6. Quid est Muta? *Quæ per se nihil sonat: ut hæ octo*, B, C, D, G, K, P, Q, T.

7. Quid est Consona Composita? X & Z, *quæ dicuntur* duplices, & biconsonæ. *Valet enim* X *duas consonas*, CS, *vel* GS: Z *autem* DS.

[Nihilque sunt nisi compendia scribendi. Nempe à *Rego* derivatur *Regs*, scribimus tamen *Rex*, sed in Genitivo iterum *Regis*. Similiter à *Neco*, *Nex necis*: & pro *Dsidsania*, Zizania.

N B. 2 *Jod* & *Van* quidam annumerant *Biconsonis* falsò. Non enim esse duplices, nec unquam fieri, clarè ostendit Vossius l. 1. cap. 22.]

8. Hactenus Literarum *dignotio*, sequitur *Formatura*, quam attende.

[Equidem ore Literas *formare* pueri jam sciunt usu; *intelligere* tamen quâ divinâ in nobis arte *formatio illa* peragatur, pulchrum est. *Tu proinde industriose Præceptor, discipulis hoc præmunitrare, ne pigrator. Artis loquendi incunabula hic sunt.* Præsertim si qui discipulorum fuerint *blæsi*, vel *trauli*, vel alias malè pronuntiantes, *vitii dediscendi* hic locus & occasio est.]

9. Vocales fluunt *ore libero*, sono nusquam allidente: *majore* tantùm vel *minore* oris *apertura*.

[Nam si Ore *maximè patulo* sonum exhalas, & linguâ *subsidente*, erit A: si *minus patulo*, & linguâ *paulò assurgente*, E: si linguâ in *canaliculi formam* semiplicata, I: si ore *rotundato*, O: si *coarctato*, labiisque exsertis, U.]

10. H, Ch, G, K, *seu* Q *exhalantur* gutture, *densiùs aut leniùs: hinc dictæ* Gutturales.

11. L, R, Jod, *fiunt* linguâ in medio palato *vibratâ*: *hinc dicuntur* Palatinæ, & Linguales.

12. D, T, S, C, Z, X, *eliduntur dentibus: hinc* literæ Dentales *dictæ*.

13. B, P, F, Vau, *elabuntur è* compressis (*leniùs aut fortiùs*) *labiis: inde* Labiales *nuncupatæ*.

14. M & N, *efflantur per* nares (M *tamen labiis* clausis, N apertis): *eoque appellantur* Narinæ.

15. De

Digitized by Google

15. De Prosodia & Ortographia literarum quid habes?

Communem hanc Regulam.

Omnis litera sit in seipsa indivulsa, *cum aliis autem* inconfusa.

[Ergò non pronuntiabis aaa, sed a: neque scribes *a* aut *A* sed a; ut quicquid est *unum*, cohæreat; servit enim evidentiæ.
2. Neque confundes *pronuntiando* B & P, F & V, G & J: aut *scribendo* I & J, U & V, & Æ.]

16. Da speciales regulas.) De *Prosodia* Literarum *Tres sunt.* 1 Vocales Latinis *clarè* sonant, unaquæque *non nisi* sono *uno.*

[Y tamen Græcum non ut I Latinum, sed ut semi-U, proferendum est: quod & *figura* ostendit. Nihil enim aliud est Y, quàm V, cum subscripto ι.]

17. Da *secundam* Regulam.) Bivocalis *uti* scribitur *ita* pronuncietur: *nempe ut sonus* utriusque Vocalis *audiatur*, *licet* priores *raptim.*

[Male g. vulgò pronuntiantur Æ & OE ut simplex E. Enuncietur Vocalis ut *Vocalis*, non ut *diphthongus*: & Diphthongus ut *diphtongus*, non ut *Vocalis.*]

18. Da *tertiam.*) Consona *nulla* habuit apud antiquos *duplicem diversum*, constanter *unum simplicem*, sonum.

[Corruptio ergò est, quòd *progressu* temporis quædam *aliter*: nempe C, G, S, T, V.]

19. Quomodo pronuntiamus C? *Ante* E & I *per* sibilum, *ut* Cicero: *alibi* mutè *ut* K, Catus, Cos, Culpa, crimen, clamo.

[Antiqui autem *non aliter* pronuntiarunt *Dicis* & *Dices*, quam *Dico*, *dicas*, *dicunt*: nempe, Dikis, Dikes. Unde Varro literas K & Q *sublatas* voluit, tanquam *inutiles.* Verùm *consuetudo illa pronuntiandi* revocari hodie vix potest: quis enim *Amice, ci, cis*, sic pronuntiari, *Ami-ke-ki-kis*-ferat?]

20. G, similiter ante E & I *molliter* profertur, *tanquam* Jod (Age, Egi): *alibi* semper, *ut* Græcorum γ; ut Gaudium, Gloria, Gratia, &c.

[Iterum antiqui *Age*, *agis*, non *aliter* quàm *Ago*, *agunt*, proferebant. Quod imitari *hodie* durum foret.]

Digitized by Google

21 S, quomodo ſonat? *Inter duas vocales* leni *ſibilo*, *ut* Uſu: *alibi* acuto, *ut* Sus, ſoſpes.

[*Malè* ante C, P, T, ut *Græcum* χ: Schopus, Schpes, Schto. *Peſſimè* autem Hungari *ubique* ſimplex *S tanquam Sch*, contra omnium Gentium conſuetudinem. *Ita* enim *S Latinum* proferendum eſt, ut *Hungaricum Sz.* Emendent, ut Gentium riſum effugiant.]

22. T, *ſequente* I *cum* alia *Vocali*, *pronuntiatur* nunc *ut Tz ferè*: Tertia, Toties, Totius, Titio: *ſed antiqui* eodem modo T *proferebant in* Artium, *quô in* Artes.

[Retinemus tamen *etiamnum ſonum* nativum T; 1 In Vocum *initio*, *Tiara*. 2 poſt S, *Oſtium*. 3. in *Græcis* dictionibus, *Politia*. 4 in *Infinitivo Poëtico* ier: *Mitt-ier*. 2 in *Genitivo* plurali *Vitium*, à *Vitis*: ad *differentiam* Nominativi *Vitium*, nævus.]

23. Vau, molliter *ſonat* omnibus *linguis*, *ut* Germanorum We / Polonicum Wu / Bohemicum Ww: Hungaricum *Ve*: *eſt quippe* una eademque *litera*.

[Malè g. *acuto* flatu, ut F, proferunt *Germani*.]

---

24. De Orthographia literarum quid dicis? *Literam unam* unâ figurâ *pingi naturale eſt*: *ſed* ſtudium elegantiæ *induxit Majuſculas*, *à minuſculis* diverſas: a, b, c, d, e. *&c.* A, B, C, D, E. *&c.*

[*Majuſculas* etiam vocant *Fractas* (*ſeu Fracturas*) quia ſunt anguloſæ: & *Quadratas*, & *Capitales*, ac *Verſales*: quia *Capitum* & *Periodorum* initiis adhibentur.]

25. *Majuſculi & Minuſculi characteres ſunt*, *vel* antiqui, *lineis* perpendicularibus *facti*, A B C D: a b c d, *&c. vel* curſivi, *lineis* obliquè vergentibus *ut* *A B C D---a b c d*, *&c.*

[Studioſi *utroſque* diſcant.]

26. Regula III. F, K, Y, Z, Q, S, U, *non* ubique *ſcribantur* ubi *ſonant* quod *ſonant*.

[Nam 1 F *tantùm* in *Latinis* ſcribitur, in *Græcis* verò Ph. ut *Philoſophia*.

2. K, Y, Z. tantùm in *peregrinis* uſurpantur. Imò K neque *ibi*, ſed C: κάκαβος, Cacabus, κρύπτη, Crypta *&c.*

3. Q.

Digitized by Google

3. Q. *nusquam* scribatur nisi *ubi V* sequitur, *alibi* C. *ut:* Quando, queror, quis, equus: Cancer, Cur, &c.

4. *Minusculum* ſ longum *scribitur in* Vocis initio & medio, *in* fine s breve: *ut* ſuſurrus (*non susurrus.*)

5. U *vocalem scribe* pede duplici, Vau *consonam* ventre rotundo: *ut* Uva, Vultus &c.]

Ortographiæ Appendix, Calligraphia.

27. Quid eſt Calligraphia? Elegans *literarum* pictura, *singulare eruditionis ornamentum.*

28. Qua *in re* conſiſtit? Primò, *ut Literarum ductus* paralleli *ſint*, *ſibique* æqualiter *diſtantes.*

[Nempe in *antiquis* perpendiculares, IIIII (i n m) in *curſivis* æqualiter obliqui, *IIIII* (*m n i*)].

29. Secundò, *ut literarum* cornua *ſurſum* (*in* l ſ h b d) & pedunculi *deorſum* (*in* g j p q y) moderatè *procurrant.*

[*In tantum* ſcilicet, ut *rectè videri* queant; nec tamen incurrant literas *alterius verſus*, eôque *oculos* legentium turbent.]

Tertiò ut ipſa corpuſcula *Literarum* æqualia *ſint*, æqualiterque *lineæ ſuæ inſiſtant.*

[Non ergò alia erit *major*, alia *minor*; alia *elevatior*, alia *depreſſior*: nec *ex toto*, nec *ex parte.*]

CAPUT III.

De SYLLABA.

SYllaba quid eſt? *Sonus articulatus*, unâ oris aperturâ *prolatus: ut* A, ab, abs, daps, &c.

2. Quo-

Digitized by Google

2. Quotuplex est? *Primum* simplex, *ex Vocali aut bivocali, vel consona unâ: ut* O, au, ab. *Tum* composita, *ex* additis consonis pluribus, *usque* ad quinque: Abs, daps, scobs, scrobs. *Tandem* contracta, *ex* duabus syllabis *facta: ut* Mi *pro* mihi.

Formatura.

3. *Omnis* Syllaba (*apud Latinos*) *habet* Vocalem *aut* bivocalem: *ut* Rus, fraus.

[Excipe unicum, *St!*]

Prosodia Syllabarum.

4. Quomodo proferuntur Syllabæ? *Aliæ* celerius, *ut* prior *in* Citò, & posterior *in* Cédo: *aliæ* tardiùs, & cum mora, *ut* prior *in* Cédo, & posterior *in* Citò: *aliæ* ambiguè, *ut* media *in* Tenebræ. *Possum enim pronuntiare*, Ténebræ *vel* Tenébræ.

[Illas vocant *Breves*, & correptas; istas *Longas*, & productas; has *Ancipites*.

Signantque cùm opus est *breves* sic ă; *longas* sic, ā; *ancipites* sic, a.]

5. *Unde* cognoscitur Syllabæ *quantitas? Ex* I *Regulis.* II *Exemplis.* III *Analogia.*

6. *Quot* sunt hîc *Regulæ?* Quatuor.

I. Vocalis *ante Vocalem brevis est: ut* Dĕ-us.

II. Bivocalis *ubique* longa *est: ut* Præ, aut, heu!

[*Exc.* Ante Vocalem *anceps* est: ut *pra-ire.*]

III. Positio, *post Vocalem*, duarum consonarum, *aut* unius duplicis, *longa est: ut* Pōst, ēx.

[Muta cum liquida (*t* vel *r*) faciunt *ancipitem*: ut *Patres*, *Tenebræ*, *duplus.*]

IV. *Omnis* crasis *longa est: ut* Nil, *pro* nihil.

7. Quomodo *quantitas* cognoscitur *exemplo? Dum allegatur* autho-

Digitized by Google

thoritas *alicujus* probati Poëtæ, *qui syllabam* hanc vel illam *produxit au corripuit.*

8. Quomodo analogiâ? *Quia pariter* declinatorum *est par* quantitas: *ut* Librórum, *mediâ longâ*, *quia* Dominórum, Magistrórum, &c.

Orthographia Syllabarum.

9. *Syllaba una, sicut* unâ oris aperturâ *pronuntiatur, ita* unô continuô tractu *scribatur, sine divulsione.* Pars, *non* p ar s, *vel* pa rs.

CAPUT IV.

De VOCE in genere.

VOx quid est? *Sonus* articulatus, *aliquid significans.*

2. Ergò sonus *nihil significans* non est Vox.

Non est: ut Boft, Buhal, Kror, Sopant, &c. *neque* Latinæ *voces sunt neque* Hungaricæ *aut* Slavonicæ, *vel* Germanicæ: *quia* illorum *auribus* nihil *significant.*

3. Quomodo *dividuntur* Voces? *Trifariam. Secundùm* I Articulationem. II Significationem. III. Flexionem.

I) 4. Quomodo secundùm *articulationem?* Primò *in Unisyllabas, Bisyllabas & Plurisyllabas: ut* Fac; Fa-cit; Fa-ci-unt, fa-ci-ebant, &c.

[Græcè dicuntur *Mono-di-poly-syllaba*]

5. Secundò, *in Primitivas, derivatas, & dubias: ut* Facio, Fact-itius, & Facies.

[Dubitatur enim utrum *Facies* veniat à *Facio*, sicut *Species* à *Specio*, vel *aliunde.*]

6. Tertiò, *in Simplices, compositas, & contractas: ut* Ago, Circumago, Côgo.

II) 7. Quo-

Digitized by Google

II) 7. Quomodo Voces dividuntur *secundum significationem?* In classes *decem*, sicut & *Res* quæ Vocabulis exprimi debent. Nam,

8. *Res primò* sunt, & nominantur, *ut* Homo. *Atque tales Voces dicuntur* NOMINA.

[Vulgò *Substantiva Nomina.*]

9. *Tum sunt* tales *vel* tales, & *adnominantur*: ut Bonus, dives, pulcher &c. *Dicuntur* ADNOMINA.

[Vulgò *Adjectiva Nomina.*]

10. *Si autem rem* nominare *nolo*, *sed* ostendo *tantùm*, *aut innuo*, *ut* Hic, Ille, Iste, &c. *tales Voculæ appellantur* PRONOMINA.

11. *Tum si rem* esse, *aut aliquid* agere *vel* pati *dicendum est*, *dico* Est, vivit, moritur &c. *Et talia nuncupantur* VERBA.

12. *Et quia res* sic *vel* sic *est*, *agit*, *patitur*, *dico*, Benè, malè, sæpe, diu &c. *Cujus modi voculæ dicuntur* ADVERBIA.

13. *Sed interdum exprimitur* agens *cum* sua actione, *vel* patiens *cum* sua passione, *ut* Vivens mortuus &c. *fitque* PARTICIPIUM.

14. *Voculas v. per quas exprimimus* rerum circumstantias (ut Ante, post, cum, &c.) *vocant* PRÆPOSITIONES.

15. *Particula* copulans rem rei, *vel* actionem actioni, *dicitur* CONJUNCTIO.

16. *Et si quando* unicâ voce *prodimus* animi affectum (*ut* Hem! Phuy!) *vocatur* INTERJECTIO.

17. *Aut si* adjectione syllabicâ *Vocem* acuimus (*ut*, Ec-*quis?* *quid*-nam?) *dicitur* ADJECTIO.

18. Da exemplum, ubi omnia hæc decem Vocum genera concurrant. Do: *DEUS æternus, exsistens à se & per se, CONDIDIT ipsemet, hem sapienter, MUNDUM hunc.*

19. Sunt ne hîc omnes? *Sunt. Nam* (1) Nomina *sunt*, *Deus*, *Mundus*. (2) Adnomen, *æternus*. (3) Pronomina, *Se*, *Ipse*, *hunc*. (4) Verbum, *Condidit*. (5) Adverbium, *sapienter*. (6) Participium, *exsistens*. (7) Præpositones, *A*, *per*. (10) Adjectio, *met*.

20. *Nota hîc tria*. (1) Nomina & Verba *esse voces* primarias, *quia* solæ etiam *sensum absolvere possunt* (*ut hîc*, DEUS CONDIDIT MUNDUM:) *reliquas* secundarias, *quia tantùm* sensum explent.

21. (II) No-

Digitized by Google

21. (II) Nomina, Adnomina, Verba, *esse* plurima, & *quasi infinita*, *in qualibet lingua*: reliquarum Vocum *esse* certum *numerum*.

[Nam Pronomina sunt (Latins) tantùm 20: Adverbia primitiva vix 30: Præpositiones 46; Conjunctiones 30: Adjectiones primariæ 14.]

22. (III) *Voces* quasdam *posse referri ad* classes diversas, *pro* diverso *significatu*: *ut* CUM.

[Si enim dicis, *Cùm venero*, adverbium (temporis) est: *Cum fratre*, præpositio: *cùm hoc tùm illud loquemur*, Conjunctio. Et sic aliæ nonnullæ.]

III) 23. Quomodo Voces dividuntur *secundùm Flexionem*? Quædam *sunt in fine* flexiles, *ut* Hom-o-inis-ini, &c. Disc-it-at-unt, &c. *Aliæ* inflexiles: *ut*, Quando, Ubi; Hîc, post, Et, &c.

24. Quænam sunt flexiles? *Nomen*, *Adnomen*, *Pronomen*, *Verbum*, *Participium*.

25. Quomodo flectuntur? *Communiter per* Numerum, Genus, & Personas.

26. Quid est Numerus? *Modus loquendi de* re una *vel* pluribus: *ut* Vir loquitur, Viri loquuntur. (*Est itaque* singularis *vel* pluralis.)

27. Quid est genus? *Quo* discriminamus *sexum*: *ut* Vir loquutus est, fœmina loquuta est, Saxum est mutum. *Est itaque triplex*, Masculinum, Fœmininum, Neutrum.

28. Et Persona quotuplex? *Triplex*. Prima, *quæ loquitur* (*Ego* Paulus *adsum*.) Secunda, *ad quam loquimur* (*Tu* Petre *adesto*.) Tertia, *de qua loquimur* (Thomas abest.

Hæc de Vocum in genere differentia: *Structura sequitur.*

29. Quotuplex est vocum *in genere* structura? *Pro numero* articulationis *Triplex*; I. Plurisyllabarum, II. Derivatarum, III. Compositarum.

Digitized by Google

30. Quid

30. Quid est Structura Polysyllabarum? Compositio & divisio *syllabarum, cùm opus est*, recta. *Cujus quatuor sunt Regulæ.*

31. Da primam. (I) Quot *sunt in una voce Vocales, aut Bivocales*, tot *Syllabæ: ut* O-ro: o-ra-tor: o-ra-to-ri-um.

32. Da secundam (II) *Consona una* inter duas Vocales *posita, ad* posteriorem *spectat:* O-ra (*non* Or-a.)

33. (III) *Una* geminata *dat priorem* se priori, *posteriorem* posteriori: *ut* Er-ro (*non* Err-o, *aut* E-rro.)

34. (IV) Consonæ *duæ tresvé* diversæ *inter* duas vocales *positæ, referunt se ad Vocalem* illam *cum qua* molliùs *sonant: Ut*, Ig-nis: Pis-cis: As-per: Ast rum.

(Potiùs quam *I-gnis, Pi-scis, A-sper, A-strum*; quod aliàs vulgatus vult Canon, *ut Consonæ qua Vocem* inchoare possunt, *in medio ne divellantur*. Dicunt enim quia voces exstant *Bdellium, Gnavus, Mnemon, Scio, Spero, Strena, &c.* ergò dicendum *He-bdo mas, I-gnis, O-mnis, fa-scis, a-sper, a-strum* &c. Verùm nobilissimi Grammatici, Scaliger & Bangius, Canonem hunc refutarunt, quia *quemadmodum loquimur ita scribere debemus* inquit Scaliger. Inepta verò est, & planè ridicula pronuntiatio, *E-ra-smus, a-ptus*, &c. Vocabulaque quarum initiales sunt *-lm-pt-bd-mn* &c. pleraque sunt peregrina &c. Cedamus quæso *his rationibus*, habiturique sunt pueri faciliorem syllabizandi rationem.)

35. Quid observandum est in *Vocis derivatæ* structura? *Hoc, ut* literas cardinales *distinguas ab* accessoriis *terminationibus. Ut:* DO C-eo-ilis-tor-trina, &c.

[Iterum contra *vulgatam* falsam regulam: *Quomodo dividuntur* (inquiunt) *syllabæ vocis primitivæ, ita & derivatæ*. Nempe quia *Do-ceo, Te-go*, etiam *Te-gmen, Do-ctrina*. Addunt, non quasi *illa* sit *vox*, quæ a-*gm* vel-*ctr* incipiat; sed quia in radice *Tego* & *Doceo, Te* & *Do* syllabam constituunt. Enim verò *seductoria* est hæc regula: quippe quam si sequimur, *ineptissimè* Voces quasdam *construi* necesse erit. ut *Ca-ntor. Ca-ntrix*: quia *Ca-no*. Sed *erroris fons* est, quòd *personam primam* (*Ca-no*) credunt esse *radicem*, quæ non est: quippe ubi Vox jam determinatur ad *significandam personam certam*. Præstat hoc agi, ut *articulationis sensus* pateat: quia *dici vix* potest, quantum lucis veniat sperandum ex *vera Vocum dearticulatione*. Quælibet enim *verbalis adjectio*, ad conglobandum *intellectum rerum* aliquid confert: ut in voce, *Im-per-scru-ta-bili-tas*: quæ *tribus* è *Vocibus* componitur, *duabusque adjectionibus* extenditur. Thema est *Scrut-ari*, Verbum activum: cui præjungitur præpositio *Per*, perfectionis nota; & altera præpositio *In*, negationis nota. Subjungitur adjectio *bilis*, passivæ potentiæ nota: &-*tas*, essentiæ abstractæ nota. Quæ *scire distinguere* in Grammatica, est *lucem inferre* Logicæ, intellectuque *Verborum* parare sibi intellectum *Rerum*.]

36. Quid in Voce composita *dividenda* observandum? *Ut cuique parti maneat quod suum est. Ex. gr.* Magn-animus, Abs-cedo, Ab-scin-do, &c (*non verò* Mag-nanimus, Ab-scedo, Abs-cindo, &c.)

Pro-

Digitized by Google

Prosodia Vocum.

37. Pronuntiatio Vocum *recta* in quo consistit? *In Accentu.*

38. Accentus quid est? *Syllabarum in* Voce *elevatio aut depressio.* Ut Dominus, sevérus (*non* Domínus, séverus.)

39. Quotuplex est accentus? *Triplex.* (1) Acútus, *syllabam attollens & protrahens, ut* Púrus. (2) Gravis, *syllabam deprimens & corripiens, ut* Purè (3) Circumflexus, *attollens & deprimens, ut* Cêgo.

40. Súntne omnes isti Accentus in usu? *Sunt Græcis: Latinis ferè tantùm* acutus *usurpatur, & in* vocis productione *spectatur.*

41. Quomodo rectè usurpatur? *Hoc docent sequentes Regulæ quatuor.*

(I) Omnis vox *accentum habet, eumque* nonnisi unicum, *etiamsi polysyllaba.*

(II) Omnis vox monosyllaba *accentuatur: ut* Vir

(III) Disyllaba *habent accentum in priore: ut* Próbus, Púrus.

(IV) Polysyllabæ *vocis syllaba* penultima *si longa est, retinet accentum: si brevis, seu anceps rejicit in* antepenultimam. *Ut* Impúrus, ímprobus; Ténebræ, Cómpatres.

42. Nullámne habent hæ Regulæ exceptionem? *Habent duas?*

43. Quæ est prima? *Nomina* prorsus Græca *proferuntur Accentu prorsus Græco: ut* Prosodía, Politía, Diatypósis, &c.

[Quæ Latino accentu efferrentur. Prosódia, Polítia, *Diatypósis.* Est enim penultima longa, ⏑.]

44. Da *secundam* exceptionem. *Latina quædam (disyllaba & polysyllaba) transferunt Accentum in* ultimam. Nempe.

(1) *Interrogativa. An* egó? *Quid tu* Dominé?

(2) *Habentia annexam particulam encliticam,* que, ve, ne, ce, met, tenus. *Ut Nobis* nobísque (*non nóbisque*). *Sic* Illéve; Itáne: Hujúsce: nobísmet, Capulótenus (*non Cápulotenus.*)

(3) *Ablativus* primæ & secundæ *Declinationis, & Genitivus* quartæ, *circumflectuntur (ad differentiam Nominativi) Ut: Tabulâ, Tabulâ; cálamo, calamô: Fructus, Fructûs.*

(4) *Composita cum* ffs, fft, *Acutum retinent in ultima. Ut* Calefft (non Cálefit, aut *Calefit.*)

Digitized by Google

Orthographia Vocum.

45. Voces quomodo *rectè* scribuntur? *De eo sunt novem monenda.*

46. Mone igitur, ordine. (1) *Vox quælibet scribatur* simul tota, *cum aliis* inconfusè.

[Idque evidentiæ causa. Quid enim fieret si sic scriberes? *Denscreavitmundum.* Vel, *De nscreavitmun dum.*]

47. (II) *Quum* extremitas Versûs *non capit Vocem integram, reservatur* ejus pars *versui sequenti, sed appositio unionis signo-, velut ubique hic vides.*

[N. Signum illud vocatur *Hyphen*, id est, *Subnnio.* Sed vide ut cùm *dividis* Vocem, ne *distrahas* Syllabam: sicuti monitum hic supra § 31, 32, 33, 34, 35, 36.]

48. (III) *Vox habens Vocales duas*, diphthong im non facientes, notatur signo divisionis: *sic*, Aër, Poëta (*Ut ne pronuntietur*, Ær, Pœta.)

49. (IV) *Omnis* erasis *signetur Accentu circumflexo*: *ut* Currûm, Occîdo, &c.

50. (V) *Omnis Vox* sensum ambiguum *parere apta, accentu signetur.*

[Ut *Loquaris* (in præsenti) *Loquáris* (in futuro.) *Citò* (celeriter) ad differentiam *Cito, as at. Doctè*, (Adverbium) ad differentiam Vocativi *Docte.* Ita Præpositio cùm adverbiascit: *Post* me: venisti *pòst. Ante* annum: longè *antè* &c.]

51. (VI) *Vox* derivata *sequitur Orthographiam* primitivæ. (*Scribes ergò* Gratia, *per T, quia venit à* Gratus: Audacia *per C, quia ab* Audace.)

52. (VII) *Quorundam Vocabulorum Orthographia* vacillat, *quia* de origine *inter doctos non convenit.*

[Hinc alii scribunt *Otium, Convitium, Arcesso, Famina, felix, stylus &c*, alii *Ocium, Convicium, Accerso, femina, felix, stilus* &c.]

53. (VIII) *In* Compositis *non exterendum est quidquam* essentiale: *ut S in Verbis, quæ ab S incipiunt.*

[Scribendum g. *Ex-specto* (non *Ex-pecto,*] *Ex-screo* [non *ex-creo*] &c, idque propter *differentiam.* Aliud enim est *Ex-spolio* aliud *Ex-polio* &c.]

54. (IX) *Nomen* è duobus *compositum recipit in medio lineolam* (hyphen) *sic:* Romano-Græcus. Pannonio-Germanus, &c.

CA-

Digitized by Google

CAPUT V.

De NOMINE.

QUid est Nomen? *Est vox* rem *denotans.*
2. Quotuplex est? *Duplex, proprium & commúne.*
[Commúne, vulgò *appellativum.*]

3. Quid est Nomen *proprium*? *Quod* rem unam propriè *significat*; *ut*, Cicero, Roma, Tyberis, Italia.
4. Quid est commúne? *Quod significat* res tales *multas*: *ut*, Homo, Civitas, Flumen, Regio.

[N. Romani dabant Nomina propria viris, aut *singula*, ut *Romulus*: aut *bina*, ut *Numa Pompilius*: aut *terna*, ut *Marcus Tullius Cicero*. Et tum *primum* vocabant *Prænomen*, secundum *Nomen*, tertium *Cognomen*: si accedebat *quartum* [ab aliquo *eventu* superadditum, ut *Publius Cornelius Scipio*, à debellata *Africa* dicitur *Africanus*] Agnomen fuit.]

Formatura Nominis.

I. *per Genus.*

5. Quid in *speciali* Nominum *formatura* observandum est? *Tria*: *Genus*, *Casus*, & *Declinatio.*
6. Genus Nominis unde cognoscitur? *E Significatione*, *Terminatione*, *Authoritate.*
7. Quomodo è Significatione? *Per hanc Regulam*: Nomina *masculorum* sunt generis masculini, *femellarum* feminini, aliarum rerum (quibus *per naturam* non ineſt *sexus*) neutri.

[N. B. Hoc sic *per naturam* esse debuit, ut in Anglica lingua observatur. *Latinè* cum aliis patiuntur *confusionem*, quibus Nomina rerum *sexu* carentium, masculinè vel *femininè* efferuntur: ut *hic Lapis*, *hæc Aqua* &c. Unde circa *Genera nominum* tot tricæ, tot regulæ, tot exceptiones. Contrahemus omnia in septem Regulas.]

Digitized by Google

8. (I) Nomina *Virorum & virilium officiorum*, sunt *gen. masul.* Mulierum & muliebrium functionum, *gen. fœm.* ut *hic Adam, Pater, Scriba, &c.* hæc *Eva, mater, nutrix, &c.*

9 (II) *Nomina functionum.* quæ Viris & Mulieribus *pariter* conveniunt, sunt *generis utriusque*, seu *communis.* Plerumque sub *terminatione bina* (*hic Magist-er, hæc--ra.* NB. vocant *Nomen mobile*): sæpe sub *una*, *ut hic Civis & hæc Civis* (*vocant* Nomen *immobile.*)

10. (III) Animalium nomina *non semper* exprimunt sexum *diversâ* terminatione: plerumque *genere uno* designant *sexum utrumque. Dicimus enim* Lup-us & -a, Cerv-us & -a, Columb-us & -a; *at non dicimus* Lep-us-a, Corv-us-a, Aquil-us-a; *sed tantum* hic Lepus, hic Corvus, hæc Aquila.

[Nempe *Lepus mas, Lepus fœmina. Aquila mas, Aquila fœmina &c.* Talia vocantur *generis promiscui. Græcè epicœni.*]

11. (IV) Nomina propria *Montium, Fluviorum, Mensiumque*, masculina sunt (*Latinis.*) *Ut hic Sinai, Jordan, Aquilo, Aprilis, &c.*

[Ratio est: quia *communia* illa, *Mons, fluvius, ventus, mensis*, sunt g. m. *Quædam tamen* Montium & fluviorum *nomina* terminationem *petiùs* sequuntur, ut *hæc Æthna*; mons Siciliæ] *hæc Allia*, & hoc *Nar* [flumina Italiæ.]

12. (V. Nomina *Regionum, insularum, Urbium, Arborumque*, sunt *gen. fœm. Hæc Ægyptus, Rhodus, Babylon, Cerasus, &c.*

[*Paucissima* terminationem potiùs *sequuntur*: hoc Belgium, Lugdúnum, Suber: hic Oleaster,]

13. (VI) Nomina *metallorum & fructuum pleraque*, omnes autem Literæ & Voces *materialiter positæ*, sunt generis neutri: *Ut hoc plumbum; Cerasum: Magnum A:* Cæ-sar *disyllabum, Scire tuum: triste Vale.*

14. (VII) Nomen *diminutum* retinet genus *primitivi* sui. *Ut*, Car-b-o-unculus. Car-o-uncula.

[Sic apud *Latinos, Italos, Slavos*: Græcis *diminutiva pleraque*, Germanis *omnia*, sunt g. neutri. Sed & *Latina quædam* genus mutant: ut *Ran-a-*unculus. *Tereb-ra*ellum. *Convent-us-*iculum.]

15. Quomodo *Nominis genus* ex Terminatione cognoscitur? *De eo tam multæ sunt Regulæ & exceptiones, ut facilius sit* usu *ista discere: & didicisti jam in* Lexico Vestibulari.

16. Quid habes de Authoritate observandum? *Docet id hæc Regula.*

Nomen

Digitized by Google

Nomen ab Authoribus *diverso genere* usurpatum, usurpari potest *utrovis*. *Ut*, hic vel hæc Bos, Canis, limax, Torques, Finis, *&c.*

[Quæ tamen *tutiùs* hoc vel illo genere usurpes, annotantur in Lexico Vestibulari unico genere: ut *Adeps, Amnis, Funis &c.*]

II. *Per Casum.*

17. Quid est Casus? *Specialis terminatio Nominis*

[Sic dictus, quia finis ejus sic vel sic cadit.]

18. Quot sunt? *Sex: Duo recti, & quatuor obliqui.*

19. Quinam sunt recti? *Qui* naturaliter *orationem inchoant, Nominativus & Vocativus.*

20. Inter obliquos quis est primus? *Genitivus quia* quam *ille terminationem inchoat*, hanc *reliqui continuant. Ut*, Re-x-x-gis-gi-gem-ge-ges. *&c.* Ne x-x-cis-ci, *&c.* Supelle-x-tilis-tili, &c:

21. Inter obliquos *nulluſne* est similis rectis? *Est in nominibus neutris* Accusativus: *desinúntque pluraliter in*-a: *ut*, Verb-um-um-um: a-a-a.

III. *Per Declinationem.*

22. Quid est Declinatio? *Est Nominis per* sex Casus & duos numeros *flexio.*

23. Quot sunt Declinationes? *Quinque apud Latinos, secundum* quintuplicem *Genitivi terminationem*, *in*-æ-i-is-ûs-ei. *Ex. gr.*

Typus Declinationum omnium.

	I.		II.		III.		IV.		V.	
	Sing.	*Plur.*	*Sing.*	*Plur.*	*Singul.*	*Plural.*	*Sing.*	*Plur.*	*Sin.*	*Plur.*
Nom.	a,	æ,	r,us,um,	i, a.	a, e, o, l, n, r, s, t, x,	es,a.ia.	us,u,	us, ua	es.	es.
Voc.	a,	æ.	r,e,um,	i, a.	a, e, o, &c.	es,a,ia.	us,u,	us, ua	es,	es.
Gen.	æ,	arum	i,	orum	is,	um, iũ.	ûs,u,	uum.	ei,	érum.
Dat.	æ,	is.	o,	is.	i,	ibus.	ui,u,	ibus.	ei,	ébus.
Acc.	am,	as.	um,	os, a.	em,im:a,e,o	es,a,ia.	um,u	us, ua	em,	es.
Abl.	â,	is.	ô	is.	e, i,	ibus.	u, u,	ibus.	e,	ébus.

Digitized by Google

Observ. de Decl. I.

24. Ad *primam* Declinationem quæ Nomina pertinent? *Omnia* fœminina *in* a. *quorum est* infinitus *numerus*. (1) *Multa* masculina (*Virorum & virilium officiorum*) *in* a *quoque desinentium: ut* Scriba, Lixa, Advena *&c.* (3) *Nonnulla* Græca *in*-ta, *g. m. hic* Cométa, Planéta.

25. Estne declinationis *hujus* aliqua *anomalia seu* irregularitas? *Nulla, præterquam quòd* (*Nominum per*-us-a *mobilium*) fœminina decem *Dativum & Ablativum* pluralem *per* ábus *formant: sic*

Providcat Paterfamiliâs pabulum (1) Asinis & Asinabus, (2) Equis &-abus, (3) Mul-is & abus: *Laborum verò pensa*, (4) Ser-vis &-abus, *imò* & (5) Libert-is-abus, (6) Fili-is &-abus. (7 Nat-is &-ábus), *ne garriant cum* (8) soci-is &-abus. *At nos ut consulamus* (9) animabus, *serviamus Deo, non diis aut* (10) deabus.

[NB. *Reperiuntur tamen* etiam fœminina *per*-is]

Observ. de Decl. II.

26. Quæ Nomina spectant ad *secundam* Declinationem? (1) *Omnia in*-um *gen. n.* (2) *Omnia in*-er *masculina*: *exceptis* paucis ad *tertiam*, (Agger Aggeris, &c. *quæ* in Lexico *notavimus.*) (3) *Pleraque in*-us, *g. m. Nam quæ in*-us *ad* tertiam *vel* quartam *spectant, ex appositâ* (*in Lexio*) Genitivi nota *patescunt.*

27. Quid de Casibus habes? *Duo.*

(1) *Vocativus desinentium in*-us *fit in*-e: propria *verò in*-ius *abjiciunt*-us; *sicut* & è communibus *duo*, Filius, Genius: Deus, abjicit *nihil. Dic ergò* Domin-e Secretari-e, (Antoni, Gregori, Georgi *&c.*) *mi* fili, *audi. Adesto bone* geni! *juva sancte* Deus.

[N. *Prudentius* quidem dixit, *O Dee* cunctipotens, sed *non* est *imitandus.*]

(2) *Genitivus* Nominativo *ubique* parisyllabus *est. Excipe* Vir, vi-ri: & *quinque in*-eri. Socer-i, Gener-i, Presbyter-i, Adulter-i, Liber-eri. *Contra in*-ius & -ium *desinentia* contrahunt *quandoque Genitivum, ut fiat Nominativo* brevior: *ut* Pecul-ium ii-i. *Sicut* & Genitivum pluralem *contrahunt. Poëtæ*: Deorum, Deûm, &c.

Observ.

Digitized by Google

Observ. de Decl. III.

28. Quæ spectant huc? Omnium *terminationum Nomina, exceptis in*-um & -u.

29. Genitivus quomodo formatur? *Admodum* variè: *ideoque in* Lexico *singulis hujus Decl. nominibus apponitur* character suus.

30. Quid habes de Accusativo? *Communiter exit in*-em (*gen. m. & fœm.*) Novem *tamen faciunt per*-em *vel* im: (2) *duodecim per*-im *tantùm*: (3) *Græca tria per*-em & -a.

[Dic ergò 1. *Da clavem* vel *clavim*, *conscende turrem* vel-*im*. Ita hæc 7; *Aqualis*, *Febrù*, *Navis*, *Puppis*, *restis*, *sementis*, *strigilis*.

2. Tene Faber *amussim*, Balneator *pelvim*, Arator *burim*. Restio *cannabim*, Bos *præsepim*. Habes *ravim* aut *tussim*, vel *sitim*? ne adhibe *sinapim*, neque *cúcumim*: multò minus *securim*, aut aliam *vim*. (NB. Imitantur hæc propria fluviorum: *Tyberim*, *Ligerim*, *Albim*.) 3. Aspice *æther-em* vel-*a*, *Aer-em a*, *Hector-em-a*.]

31. De Ablativo quid dicis? *Communiter desinit in*-e, *at* non semper. *De quo sunt* duæ *Regulæ*;

(I) *Quæ habent Accusativum in*-em & -im, *iis est Ablativus in*-e *vel* -i: *prætereaque aliis* 14. Avis, anguis, amnis, cannabis, civis, classis, finis, fustis, ignis, ovis, postis, sodalis, unguis, vectis.

[Dices igitur: *In febre seu febri*, *cave ab amn-e seu-i & ab ign-e seu i.* nec eam curabis *fust-e aut-i*.]

(II) *Quorum Accusativus desinit tantùm in*-im, *eorum Ablativus tantùm in*-i: *sicut* & (2) Mensium *in*-er & -is (3) *cum* Canalis & Strigilis: (4) *neutraque in*-e-al-ar longum. *

[Dic ergò In *siti*, ne utare *sinapi*, neque in *tussi &c.* 2. præsertim in *Apri-li*, & mensibus calidis: potes in *Decembri*, & cùm navigas in 3. *canali*, aut 4. *mari*. Equum purga *strigili*, concita *caleari*. * NB. Excipiuntur enim neutra in-*ar* breve; *Jubare*, *nectare*: item *farre*.]

32. De Nominativo plurali *neutro* quid? *Desinit in*-a (Corpora, Capita, Corda, &c.) *sed quæ* Ablativum *habuêre in*-i, *faciunt Nominativum in*-ia.

[Dices proinde: *Luminar-ia* sunt in Cœlo, *Altaria* in templo, *Conclavia* in domo, *Cochlearia* in mensa, *Præsepia* in stabulo: *Cubilia* requirunt *pulvinaria &c.*

33. De *Genitivo* plurali quid? *Communiter exit in*-um: *sæpe tamen in*-ium

Digitized by Google

in-ium, *aut* utroque *modo*, *in*-ium, &-iorum, & ûm. *De quo sunt* quinque Observationes, *diligenter attendendæ.*

34. Quæ est prima? *Monosyllaba faciunt Genitivum pluralem per*-ium: *ut* Cor, cordium &c.

[Excipe tamen 17, per-*um*; & 6 per-*um & -ium*. Illa sunt; *Bos, crus, dux, flos, fur, grex, lex, mos, nux, pes, pras, rex, ren, splen, sus, strix, vox*. Hæc sunt: *Fraus, laus, jus, mus, crux, fex*. Dicere igitur licebit *Fabricator fraud-um vel-ium &c.*]

35. Dic *secundo* observandum? *Disyllaba in*-es *vel*-is, *parisyllabaque*, *Genitivum* plus *habent in*-ium, *ut* Av-is-is-ium, &c.

[Excipe, 5 per *um* (*Canis, panis, juvenis, strigilis, vates*): & alia 5 per-*em* & *ium Cædes, clades, sedes, apis, volucris*. Dices ergò: Agmen *canum* (non canium): Examen *apum*, vel *apium* &c.]

36. Da *tertiam* observationem. *Caro, linter, uter, venter, deunx habent*-ium: Forn-ax, tamen-acum & -acium.

37. Quid ampliùs? *Festorum nomina pluralia* (Bachanalia, Saturnalia &c.) *Genitivum* regularem *habent in*-ium, *irregularem in* -iorum: *sicut* & Sponsalia, Vectigalia.

[Dic g. Tempore *bacchanal-ium* (vel-*iorum*) omnia sunt plena *sponsal-ium* (-*iorum*) &c. Quin & *Conclaviorum*, dixit Vitruvius.]

38. Da *ultimam* de *Gen. plurali* observationem? *Poëtæ omnes Genitivos contrahere amant*: *ut* Serpentûm, Macedûm, &c. pro Serpentium, Macedonum.

39. Supereſt *aliquod* observationis de Declin. III? *Hoc unum. Græca Neutra in*-ma, *faciunt* Dativum & Ablativum *plurales in* -matibus, *vel*-matis. (*Ut, inscribendis* Poëmatibus, *vel* Poëmatis, *utere* commat-ibus. *vel* is.) Suibus *dic*, *vel* Subus: *pro* Bovibus *autem* Bobus, vel bubus.

Observ. de Decl. IV.

40. Quæ spectant ad IV. Declinationem? *Primùm multa in*-us, *quæ* in Lexico *adscriptum habent*-ûs.

[Suntque omnia g. m. exceptis 5 *Arborum*, (*Cornus, Ficus, Laurus, Prunus, Quercus*) & 9 aliis g. f. (*Acus, anus, domus, manus, nurus, socrus, porticus, tribus*) dubiisque *Colus, Penus, Specus*.]

Secun-

Digitized by Google

Secundò, *ſpectant huc 7 neutra in-* u, Cornu, gelu, genu, penu, ſpecu, tonitru, veru. Quæ numero ſingulari aptota ſunt (*i. ſine caſu*) *ſic.* Corn-u-u-u-u-u-u: plur: -ua-ua uum-ibus-ua-ibus.

41. Caſus annon *hîc* variant? *Octo Nomina formant Dativum & Ablativum in-*ubus: *quatuor in-*ubus *&-*ibus.

[*Dicas g.* Arcubus, artubus, lacubus, Acubus, ficubus, quercubus, tribubus, Specubus (*non v. Arcibus Artibus, &c.*) *Et* Port-ibus *vel-*ubus; queſt-ibus v.-ubus, gen-ibus v.-ubus-Ver-ibus, v.-ubus.]

42. *Poëtæ hîc etiam Genitivum pl. quandoque contrahunt:* paſſûm, *pro* paſſuum *&c.*

Obſerv. de Declinat.

43. *Nomina* Decl. hujus *pauca ſunt*, vix 50: *omnia terminata in* -ies, exceptis tribus Fides, Res, Spes.

[*Neque terminata in-*ies aliò *quàm* huc *ſpectant*: *præter* Abies, arles, paries, quies *&* inquies *quæ ſunt* tertiæ: *&* Requiés, *tertiæ & quintæ.*]

44. *Sunt que omnia g. f. Excepto* Dies *quod* in *ſing. dubium*, in plurali *maſc.* & Meridies, *quod g. m.*

Appendix Declinationum.

De rectè declinandis Nominibus, I. Compoſitis. II. Anomalis. III. Peregrinis.

45. Compoſita quomodo declinantur? *Tripliciter.*

I. *Compoſita ex duobus rectis declinant utrumque.* Ut: uſusfructus, usûs fructûs, uſui fructui, &c. Ros marínus, roris marſni, rori marſno, &c.

II) *Compoſita ex* recto & obliquo *Nominativum* ſolum *declinant. Ut:* Pater familiâs, patris familiâs, patri familiâs, &c. Jurisperit-us-i-o &c. *Et* Jureconſult-us-i-o &c.

III) *Compoſita* è duobus corruptis *tanquam* ſimplicia *declinantur:* Artif ex-icis-ici &c. Terrigen--a-æ-am.

[NB. Hîc tamen Poëtæ *Genitivum plur.* contrahunt, dicentes pro *Terrigenarum, Terrigenûm.*]

Digitized by Google

46. De *Anomalis Nominibus* quid dicis?
Quædam *à præscripto Declinationum Typo* (A) deficiunt, *alia* (B) redundant, *alia* (C) variant.

(A) *Deficientia sunt,*

47. 1 *Quæ* pluraliter *non declinantur: ut* pleraque *mineralium, stirpium, ætatum, virtutum & vitiorum Nomina.*

[Nec enim dicimus *Plumba, triticæ, senectutes, temperantias &c.*]

48. 2 *Quæ carent* singulari *numero*; *ut* Magnates, Proceres, Nuptiæ, Cunæ, Literæ (*pro epistola*) liberi (*pro filii & filiæ*) &c. *Qualibus* in Lexico *additur* t. p. *hoc est*, tantùm plurale.

49. 3 *Quæ non recipiunt* omnes *Casus: sed* tantùm *quatuor, aut tres, aut duos, aut unicum.*

[*Quatuor*) *ut* Frugis-i-em-e. (*sine Nominat. & Vocativo.*) *Sic* Dapis, Opis, Precis, Sordis, Vicis. *Vocativo a. & dativo deficiunt* Vir-us-i us-ô: & Vis, vis, vim, vi. *Tres*) Plus, pluris, plus. Ado-r-ris-r. Dic-a-am-as. Impet-is-e-ibus. *Duorum casuum-sunt*) Fas, nefas, instar, volupe, necessi-e (*vel*-um) usurpata *Nominat. & Accusat. tantùm. Nominat. & Ablat. tantùm*, Fors, forte: *Genitivo & Ablat.* Spontis, sponte. Uno tantùm casu usurpantur: Potis, *Nominativo*: Dicis, *Genitivo*: Infitias, *Accus. pl.* Ingratiis, *Ablativo.*]

50. 4 *Sunt & quæ* unâ terminatione *omnes Casus absolvunt: ut* hoc Pondo, *unius* pondo, *uni* pondo, *tria* pondo, *trium* pondo, &c. *Ita* Gummi, Sinápi, Stimmi (*i. stibium*) *Cepe, Gausape, præsépe.*

[*Talia vocantur ἄπτωτα h. indeclinabilia*; *ἄπτωτα h. sine casu. Suntque* omnia *g. n. sed* quædam illorum *recipiunt* aliam *terminationem, & genus, simulque declinabilia*: Cepa, Sinápis, Præsépis, *g. f.* Gausapum & stibium, *g. n.*]

(B) *Redundantia vocantur.*

51. Primò, *quæ propter* diversam *terminationem* diversimodè *declinantur. Ut* Buccin-a & -um (*in* 1 & 2. *Decl.*) Senect-a &-us, *in* 1 & 3. Munditi-a &-es, *in* 1 & 5. Scorp-ius & -io, *in* 2 & 3. &c. *Qualia* Lexicon *ostendit.*

52. Secundò, *quæ* plurali *numero* genus *mutant.* Ut (1) Tartar-us, *masculinè: pluraliter*-a, *neutrè. Sic* Avern-us & Infernus Carbas-us, *femininè*:-a *neutrè.* (2) Loc-us, *g. m. plur.*-i & -a: *sic* Jocus, sibilus, even-

Digitized by Google

eventus. (3) Cœlum *g. n.*: *pluraliter*-i, *mascul.*: *sic* & Clathr-um-i; Cicer-es, Siser-es. *Sed* Frenum, capistrum, rastrum-i & -a. (4) *Neutra*, *pluraliter fœminina*, *sunt* Delici-um-æ; Epul-um-æ; Baln-eum-eæ; (5) *At* Vesper-a-æ; & Vesper-us-i, & Vesp-er-eris, *integrè declinatur*, *in* 1, 2, & 3. *Declinatione.*

(C) *Variantia sunt*,

Quæ terminatione *eâdem*, generéque *eodem*, Casus *tamen* diversarum *Declinationum inter se miscent*: [Vocantur ἑτερόκλιτα, irregulariter declinanda.]

(1) Vas, vasis, *singulariter in tertia*: Vas-a-orum *in* 2.

[Reperitur tamen apud *antiquos* & singulariter *vasum*, & pluraliter *Vasibus*.]

(2) Cornus, Ficus, (*pro arbore & fructu*) Laurus, Pinus, Quercus, Colus, *promiscuè usurpant Casus* secundæ & quartæ.

(3) Juger-um-um-i (& -is) -o um-ô (& -e): *Pluraliter*, a-a-ûm -is, & -ibus.

(4) Dom-us-us-ûs-ui-um-ô (*non*-u). *Pluraliter*-us-us-uum-ibus-os (& -us) ibus.

[Hoc est, Domus declinatur *in quarta*: è *secunda tantùm* accipit *Abl. singularem*, & adjungit *Accusat. pluralem.*]

(5) Penus *declinatur in* 2 & 3, & *quarta*. *Hic* (*vel hæc*) Pen-us-i, *vel* ûs: & hoc Pen-us-oris: *vel hoc* Pen-um-i: *vel* Pen-u-u-u-u. *Ita* Specus.

[Utrumque tamen *usitatissimè* in quarta, & quidem g. m.]

De Peregrinis.

54. Nomina *peregrima* (Græca, Hebraica, &c.) quomodo *Latinis* declinantur? *In prima*, *vel* 2, *vel* 3, *Declinatione.*

55. Quæ & quomodo, in *prima*;

(1) *Græca in*-as & -es *masc. in*-e *fœminina*, *sic*:

Æne-as-a-æ-æ-am (*vel*-an)-â
Anchis-es-e-æ-æ-em (*vel*-en) e } *In plurali regulariter.*
Epitom-e-e-æ- (*vel* es) -æ-en-e

(2) *Hebraica in*-as, Tobias, Messias, &c.

[NB. 2 Quædam etiam sic, *desinentia in-am*: ut *Ad--am-a*; *Abrah-am-a &c.* Alii *Latinam* terminationem addunt, & *in secunda* declinant: *Adam-us-i*, *Abraham-us-i*, *&c.*

2. *Pascha*,

Digitized by Google

2. *Pascha*, *Manna*, *Mammona*, in libris *sacris* non declinantur: apud *Ecclesiasticos* scriptores reperitur, hæc *Pasch-a-æ*: & hoc *Pasch-a-atis*.]

56. Quænam declinantur *in secunda*? & quomodo?

(1) *Græca in*-os & on, *versa in*-us & um, *regulariter*: *ut* Isthmus-i-o, *&c.* Enchiridi-um-i-o *&c.*

[*Propria* tamen in-*eus*, fic. *Orph-eus*, Voc. *-eu*, Gen. *-ei*. Dat. *-eo* (vel-*ei*), Plur. Acc. *Orph-eos* vel-*eas*.].

(2) JESUS, *Accusativo* Jesum, *reliquis* Jesu.

57. Quomodo peregrina flectis *in tertia*? *David*, *Nathan*, *Daniel*, & *similia*, *regulariter*. *Alia sic*:

(1) *Masculina*: Her-os-os ois-oi-oëm (*vel*-oa): Phalar-is-is idis-idi-em (*vel*-in) ide: Chrem-es-es (& -e, & ētis)-i (& eti)-em (& -ętem, & éta)-e (*vel*-éte).

(2) *Fœminina sic*: Lamp-as-as-adis (*vel*-ados)-adi-adem (*vel* -ada) *Plur. Accusat.*-ades (*vel* adas). Hæres-is-is-is (*vel*-eos)-im (*vel*-in)-i: *plurali Genitivo*-ium, *vel*-eôn. *Ita* Praxis, & *omnia in*-is-*g. f.* Ech-o-o-ûs-o-o-o. *Sic* Argo, &c.

Hierich-o-o-untis-unti-untem (*vel*-unta)-unte.

(3) *Neutra sic*. Mel-os-os-ûs-o-os-ô: *pluraliter*-e-e-ôn-esi-e-esi. *Ita* Chaos. Sinap-i-i-ios (& -is)-i-i-i.

4. Composita à *πους declinantur* (*imitatione Græcorum*) *in* tertia, *ut* Trip-us-us-odis *&c.* Antipod-es-es-um-ibus-es, *vel*-as.

5. Patronymica *in*-des (*filium aut nepotem significantia*) *declinantur in* 1, *vel* 3 *indifferenter*: Ænea-des-des-dæ (*vel*-dis)-dæ (*vel* -di)-dem-da, (*vel*-de) *Sic Polonicum* Palatinides. *Item* Ecclesiastes, Psaltes, Manasses.

6. *Artium nomina* Græca, singulariter *declinantur fœminine in* prima (*sive Latine*, Grammatic-a-a-æ-æ *&c.*: *sive Grammatic*-e-e-es-æ-en-e) pluraliter *in* secunda *neutre*, Grammatic-a-a-orum-is a-is.

[Sic *Logica*, *&c.* Sed subintelligitur principale nomen: ibi *ars*: hic *præcepta*, *scripta*.]

Orthographia Nominis.

58. Quid hîc *peculiariter* observandum? *Nihil nisi quòd* Nomina propria, & inde deducta, *inchoëntur à* majuscula. Roma, Romanus, Romanè.

[Sed & *alia* voces *emphatica*, quas attendi volumus: ut hic sæpè vides.]

CAPUT

Digitized by Google

CAPUT VI.

De ADNOMINE.

QUID est Adnomen? *Vox denotans* aliquem *rei* modum. Qualem modum? *Aut* 1 *certitudinem*, *ut* Verus, certus, dubius. 2 *tempus*: Novus, vetus, &c. 3 *locum*: Terrestris, marinus, &c. 4. *numerum*: Unus, duo, tres &c. 5. *partitionem*: Quidam, pauci, omnes. 6. *quantitatem*: Magnus, parvus, longus &c. 7. *qualitatem*: Bonus, pulcher, &c. 8. *ordinem*: Quotus? primus, secundus, &c. 9. *possessionem*: Regius, herilis, paternus. 10. *comparationem*; Par, æqualis, similis, &c.

3. Habétne *alias* differentias? *Etiam quoddam* Adnomen *est* proprium, *uni* tantùm *rei conveniens*: Ut Limpidus *fons*, Maracum *vinum*, Obrysum *aurum*, Sudum *cælum*, Limi *oculi*, & *si quid aliud*: *cætera* communia, *multis rebus tribuenda.*

Adnominum Formaturæ.

4. Quomodo *flectuntur* Adnomina? *Per* I. Motionem. II. Comparationem. III. Declinationem.

5. Quid est Motio? *Est Adnominis per* tria genera *inflexio*, *ut* cuivis Nomini *aptari possit.*

6. Quotuplex est? *triplex. Prima*, *per* tres *terminationes*: *ut* Bon-us *vir*, -a *fœmina-um lignum.*

7. Quæ *sic* flectuntur? *Desinentia masculinè in*-us & -*er*: Albus-a-um: Nig-er-ra-rum.

8. Omniáne sic? *Quædam excipiuntur*: *ut* Vetus, Intercus, Pauper, Puber, Über, Degener: *qualia in Lexico per* gen. o. (*i. generis omnis*) *signantur. Item* Ali-us-a-ud (*non*-um).

9. Cedo secundam motionem? *Exeuntia in* is, *moventur per duas terminationes*: *masc.* & *fœmininé per* -is, *neutrè per*-e: *ut*, Tenu-is *calamus vel charta*: -e *folium. Excipe* Dis, *pro* dives, *g. o.*

10. *Aliter terminata* (*nempe in*-il-am-ar-or-ur-as-es-os-ns-ps-rs-x) *omnia sunt immobilia, sive unius terminationis.* Ut, Vigil, nequam, par, memor,

Digitized by Google

memor, cicur, noſtras, dives, compos, ſapiens, inops, iners, velox. *Excipe* Sat-ur, -ura-urum.

11. Nihilne aliter, *Decem hæc*, Acer, alacer, Celer, Celeber, campeſter, equeſter, pedeſter, ſalúber, ſilveſter, volucer, & *trinâ efferuntur terminatione & binâ, pro arbitrio.*

[Dicimus enim *Acer* vir, *acris* fœmina, *acre* animal. Vel: *Acris vir, acris fœmina, & ci*]

12. *Quædam alia, jam duabus efferuntur terminationibus, jam tribus: ut* Hilar-is-is-e: *vel* Hilar-us-a-um. Quod ſuis locis monent Lexica.

13. Comparatio Adjectivorum quid eſt? 1 *Variatio eorum per gradus.*

14. Quot ſunt gradus? Tres 1. *Poſitivus.* 2. *Comparativus.* 3. *Superlativus.* *Ut* Pulch-er-rior--errimus.

15. Quomodo formatur Comparativus? *Ad poſitivi caſum in i deſinentem addito* -or, *pro genere maſc. & fœminino; pro neutro autem* -us. *Ut*: Pulchri-or-us. Triſti-or-us. Felici-or-us.

(*Puta*, pulch-rior vir, -or *fœmina*, -us *animal.*)

16. Superlativus quomodo? *Tripliciter.*

1. *Deſinentibus* (*poſitivo*) *in*-er, *apponitur*-rimus: Pauper-rimus.

2. *Aliis comparativi loco datur*-ſſimus: Docti-(*or*-)-ſſimus: Triſti(*or*)-ſſimus: Felici (*or*)-ſſimus.

3. *Tribus in*-ilis *deſinentibus*, *datur loco*-ilis-illimus: Faci-lis illimus: Humi-lis-llimus: Simi-lis-llimus.

[Uſurpant ſanè ſic etiam *Agillimus*, *Gracillimus*, *Docillimus*: ſed ſine authoritate Veterum. Apud Senecam exſtat *Imbecillimus*: quod Celſo eſt *imbecilliſſimus.*]

17. Nullane datur Comparatio anomala? *Immò triplex*: I Variantium, II Deficientium, III Abundantium.

18. Quæ ſunt variantia?

1. *Deſinentia in*-us *purum* (*h. e. ubi vocalis vocalem præcedit*) *non comparantur, niſi adjectione* magis, & maximè. Ut Idoneus, magis idoneus, maximè idoneus.

[Dicitur tamen *Tenui-s-or-ſſimus. Strenu-us-ior-iſſimus.* Item. *Pi-us-iſſimus*: & *e-ntior entiſſimus.*]

2. *Compoſita à* Volo, Dico, Facio, *in*-us, *comparant per*-entior, -ent-iſſimus. *Ut*; Benevol-us-entior-entiſſimus.

[Sic *Malévolus, Benédicus, Málédicus, Beneficus* & *Málefacus, Magnificus* & *Mirificus.* Addunt, compoſita à Loquor, Grandiloquus, & Vaniloquus; ſed f. a. v.]

1. *Quæ-*

Digitized by Google

3. *Quædam prorsus irregulariter comparantur.* *Ut* Bonus, melior, optimus. Malus, pejor, pessimus. Magnus, major, maximus. Parvus, minor, minimus. (*Lucretius habet* parvissimus.) Nequam-ior-issimus. Nuper-us-ior-rimus. Poster-us, ior, postremus. Vet-us-erior-errimus.

29. Quæ deficiunt *comparatione*, & quomodo? 1 *Quædam deficiunt Superlativo: ut* Cœc--us-ior + Com-is-ior + Ju-venis, nior +. Senex-ior +. Ser-us ior +.

2. *Alia Comparativo: ut* Diversus + -issimus. *Sic Falsus, fidus, inclytus, invitus, invictus, meritus, novus, persuasus, sacer. Item Anomalum hoc*, Mult-us, a-um. *Comp.* ++ plus. *Superlat.* Plurim-us, a, um.

3. *Alia denique Positivo: ut* + Cit-erior-imus + Ult-erior-imus +. int-erior-imus. + Det-erior-errimus. + ocy-or-issimus + pri-or-mus. + proprior, proximus: + anterior +.

20. Redundantia in comparando recensentur?

1. *Quinque hæc Superlativo redundant.* Ext-erus-erior-remus, &-*imus* Inf-erus-erior imus, & Imus. Sup-erus-erior-remus, & Summus. Post-erus erior-remus, &-umus. Matur-us-ior-issimus, &-rimus.

2. *Quædam ipsum Superlativum novo Comparativo aut Superlativo augent: ut* Proxim-us-ior. Extrem-us-issimus. Minim-us-issimus. Post-rem-us-issimus.

De Adnominum Declinatione.

21. Quomodo Adnomina declinantur? *Quæ sunt terminationis trinæ, declinantur in prima & secunda.*

[*Bonus* calamus, & *Bonum* atramentum, in secunda: *Bona* charta, in prima.]

22. Omniane sic? *Septem hæc*, Unus, ullus, uter, alter, alius, solus, totus, *Genitivum faciunt in*-ius, *Dativum in* i, *per omnia genera. Ut*: Un-us *vir* a *fœmina* um *animal*. Unus-us *viri*, us *fœminæ*, -us *animalis*. Un-i *Viro*, -i *fœminæ*, -i *animali*.

[Sic & illorum composita, *Nullus, neuter, uterque, utervis, utercunque: Alteruter-trius*, &c. Terentius tamen habet *nulli* consilii (pro, *nullius*): Narrare *altera* (pro, *alteri*.) Et dicimus adhuc, Generis *neutri* (pro *neutrius*). Unde colligitur, olim & ista fuisse regularia.]

23. Quomodo declinantur Adjectiva duarum terminationum? *In tertia: faciunt que Ablativum in*-i, *Genitivum pluralem in*-ium.

[NB Apud

Digitized by Google

[NB. Apud Poëtas tamen reperitur Ablativus per-e metri causâ. Ut Ovidius, *specie cœleste* resumptâ. Ita Seneca, *lethale* ferrô (pro, cœlesti, lethali.) Quod semel imitatus Cicero dixit, *à nobile Viro.*]

24. Quid Adjectiva unius terminationis? *Similiter in tertia: sed Ablativum faciunt per-e & -i.*

[Excipe. 1 *Quatuor* tantùm per *i. Membri* mente, *pari* ratione, *vigili* oculo, *artifici* manu, 2 Alia *quinque* tantùm per-*e*: *Paupere, sene, come, hospite, supplice.* Utraque autem hæc excepta Genitivum pl. in-*um* excipe *parium.*]

25. *Comparativi omnes faciunt Ablativum per-e vel* i. *Genit. plur. per* um.

[Excipe *Plur-ium*: quod Nominat. habet *Plur-a &c-ia.*]

26. Omniane Adnomina declinantur? *Omnia: excepto* Nequam, *& numeralibus à* quatuor *ad* centum. *Vir* nequam, *viri* nequam, *viro* nequam, *viros* nequam, *&c.* Quot *homines?* quot *hominibus?* Quatuor *viri-virorum-viris, &c.*

27. Nihilne plus de Adnomine? *Nihil: nisi quòd cum nominascit (h. e. Nominis loco usurpatur) assumit genus illius Substantivi, cujus vicem repræsentat.*

[Ut *Januarius, Aprilis: September.* (g. m. quia intelligitur mensis) *Mortales* (sc. homines) *Annales* (sc. libri.) Bubile (sc. Stabulum. Bipennis (sc. securis.) Infernus (sc. locus). *Quadrupes* est g n. quando subintelligitur animal. g. f. quando bestia. Ovidius v. dixit, *Animosos quadrupedes* regere; quia intellexit Equos. Et Virg. *Saucius* at *quadrupes*, i. Cervus.]

CAPUT VII.

De PRONOMINE.

QUid est Pronomen? *Est vocula sine Nomine rem denotans. Ut:* Ego *dico* tibi (*Matt.* 16. 18.) *h. e.* Christus Petro.

2. Quando illis utimur? *Quando Nomen rei, de qua loquimur, aut nullum est, aut nobis ignotum, aut non succurrit. 2. Vel quia rem præsentem sic brevius expedire possumus. 3. Vel quia jam nominata est, Nomenque iterari foret tædiosum.*

3. Quotuplex est Pronomen? *Simplex, compositum, & contractum.*

4. Qua-

Digitized by Google

4. Quæ sunt simplicia? *Hæc viginti, redacta in contextum. QUID hîc aut QUIS? EGO, TU, IS, IPSE: quisque amans SUI. HIC præsens est, ISTE remotior, ILLE remotissimus. CUJUM pecus? SUUM cuique pulchrum: MEUM mihi, TUUM tibi, NOSTRUM nobis, VESTRUM vobis. CUJAS est, QUI adstat? NOSTRAS an VETRAS?*

[*Nota* Pronomina propriè dicta (i. Nominum vicaria, generis unius,) non sunt nisi quinque, QUIS, QUID, EGO, TU, SUI, reliqua sunt trium generum, eóque non Nominum: sed, Adnominum, vicaria. Dum n. Cicero dicit, *Meus* stilo, idem est ac *Ciceronianus* stylo.]

5. Quæ sunt composita Pronomia? *Egomet, Tumet, Isipse, Idem, Quisquis, &c.*

6. An & contracta sunt? *Sunt duo.* Illic & Ilthic (*Ex* ille & hic; Iste & hic.)

7. Quomodo ex usu dividuntur Pronomina? *In sex classes.* 1. Interrogativa *quatuor*: Quis? Quid? Cujum? Quis, quæ, quid?

2. Demonstrativa *sex*: Ego, Tu, Ille, Iste, Hic, Ipse.

3. Relativa, *ad prius se referentia, duo*: Is, Qui.

4. Reciprocum *unum*; Sui, *se, sibi.*

5. Possessiva *quinque*: Meus, Tuus, Suus, Noster, Vester.

6. Gentilia (*gentem, patriam, sectamve, significantia*) *tria*: Cujas? Nostras, Vestras.

8. FORMATURA Pronominum in quo consistit? I. In Motione, II Comparatione, III Declinatione.

9. Motio qualis est? *Regularis in* Me-us-a-um. Tu-us-a-um. Su-us-a-um. Nost-er-ra-rum. *Sic* Vester. *Reliqua moventur irregulariter*; Qui, quæ, quod; Hic, hæc, hoc: Is, ea, id: Ipse-a-um: Ill-e-a-ud: Ist-e, a, ud. Cujas, Nostras, Vestras, *g. o.*

10. Comparationem an quoque recipiunt Pronomina? *Unicum habet Superlativum*: Ipse--issimus.

11. Quomodo declinantur Pronomina? *Meus, Tuus, Suus, ut* Bonus. 2. *Noster & Vester, ut* Pulcher. 3. *Cujas, Nostras, Vestras, ut* Civitas. 4. *Reliqua anomalè; sed hæc jam in Grammatica Vestibulari didicisti.*

[*Meus* Vocativum habet *Mi*, ex antiquo *Mius.*]

12. *Compositum* Quisquis *utrumque declinat. Cujuscujus, cuicui, &c.*

Digitized by Google

CAPUT VIII.

De VERBO.

QUid est Verbum? *Vox significans aliquid* esse, *aut* agere, *aut* pati.

2. An ergò triplex? *Triplex omninò*, Essentiale (*seu Substantivum*) activum, & passivum.

3. Quid est Essentiale? *Quod esse significat: Ut* Esse: Exsistere: Durare (*i. esse adhuc*): Manére (*esse alicubi*): Calére (*esse calidum*) &c.

4. Activum quotuplex est? *Duplex:*

1. Transitivo-activum, *cujus actio in aliud transit: ut* Pellere aliquem. (*Vulgò per excellentiam* Activum.)

2. Intransitivo-activum, *cujus actio in ipso agente manet: ut* Ire, Currere, Stare &c.

[Dicitur Verbum *Neutrum*, & meliùs *Absolutum*: quia non requirit Accusativum, nec n. dicere possum, *Stare aliquem.*]

5. Passivum Verbum quotuplex est? *Itidem primò* Transitivo-passivum, *ut* Densari (*ab aliquo*). 2. Intransitivo-passivum: *ut* Densescere (*à se ipso*).

[Illud prius vulgò per excellentiam *Passivum*, posterius *Neutrale passivum*, vocant]

FORMATURA Verborum.

6. Quomodo flectuntur Verba? *Magis variè quàm Nomina, vel Adnomina. Præter enim communem variationem, per Numeros & Personas, habent sibi propria* 1 Tempora. 2 Modos. 3 Conjugationes. 4 Formas.

7. Quid est Tempus? *Est distinctio rei factæ à nondum factâ.*

8. Quotuplex est? *Triplex: Præsens, Præteritum, Futurum. Latinis tamen sextuplex est, revocatum ad imperfectum & perfectum.*

9. Quid est Tempus imperfectum? *Quod rem fieri, at nondum perfieri significat.* Ut est:

1. *Præsens*, Facio.
2. *Præteriens* (*seu præteritum imperfectum*) Faciebam.
3. *Futurum*, Faciam.

10. Quod

Digitized by Google

10. Quod est Tempus perfectum *Quod rem peractam significat. Estque iterum triplex.*

1. *Præteritum*, *Feci.*

2. *Jam ante præteritum (sive præt. plusquam-perfectum)* Feceram.

3. *Futuro præteritum (seu futurum perfectum)* Fecero.

11. Quid est Modus? *Est peculiaris terminatio Verbi, quâ diversa intentio exprimitur.*

12. Quotuplex est? *Quadruplex apud Latinos.* 1 Infinitivus, *cùm aliquid fieri significo, sine numeri & personæ mentione: ut* Facere. 2 Imperativus, *cùm mando aut oro*, Fac. 3 Indicativus, *cùm narro*: Fac-io-is-it, &c. 4 Subjunctivus (*Conjunctivus*) *cùm actionem alteri actioni subjungo: ex. g* Dico *ut* Facias.

[Tres priores sunt essentiales, omnibus Linguis necessarii: Conjunctivus ornatui servit.]

13. Quotuplex est Infinitivus? *Triplex Latinis:*

1. *Perpetuus*; *ut* Facere, Feciſſe, Factum ire.

2. *Gerundivus: ut*, Faciendum, Faciendi, Faciendo.

3. *Supinus: ut*, Factum, Factu.

[NB. Gerundia & Supina aliælinguæ ignorant. Sunt enim *Verba* (Nominum instar) *declinata*. Et Gerundia quidem in Declinatione secunda, Casibus quinque: Supina in quarta, Casu trino. Nam cùm dico, *Scribendum est*, est Nominativus: *Scribendi tempus*, Genit. Charta *Scribendo apta*, Dativus. Festinare *ad scribendum*, Accusativus. *Scribendô* festinare, Ablativus. Sic in Supinis: *Pigitum est*, Nominativus, Eo *scriptum* (h. *ad scriptum*) Accusativus. *Scriptu* dignus. (i. *scribi*) Ablativus.]

14. Quid est Conjugatio? *Est Verbi per diversas Personas & Numeros, Tempordque & Modos flexio.*

15. Unde commodissimè incipit? *Ab Infinitivo. Quia* Infinitivus 1 *simplicissimus est, sine numero & persona.* 2 *Est in Verbo idem quod in Nomine casus primus, Nominativus.* 3 *Fert secum Conjugationis characterem: ut audito Infinitivo, mox scias ad quam Conjugationem Verbum pertineat.* 4 *Atque si trinus simul Infinitivus ponitur, patent simul Cardinalia tempora, Verbique illius Conjugatio procedit tota.*

[Nam si Infinitivus exit in *-áre-ére-ere-íre*, Verbum est Conjugationis primæ, secundæ, tertiæ, quartæ.]

16. *Et* ab Infinitivo præsente *formantur omnia* Tempora Imperfecta: *à præterito*, Perfecta: *à futuro*, tempora formæ secundæ perfecta: *sic*,

Digitized by Google

Infin. Fig	-ere	Fix -iſſe	Fix -um ire
Imp.	-e	-i	-us eſt
Indic.	-o	-eram	-us fuit
	-ebam	-ero	-us erit
	-am		&c.
Subj.	-am	-erim.	
	-erem.	-iſſem.	

16. Trinus ille Infinitivus perpetuus, éſtne ſemper ita regularis quomodo in Conjugationum Typo (*Grammatica Veſtibulari*) poſitus eſt? Nempe ut,

Exeat in
- -áre-aviſſe atum ire,
- -ére- uiſſe- itum ire,
- -ere--iſſe--um ire,
- -íre-iviſſe ſtum ire.

Reſp. *Non ſemper. Ideò in Lexico Veſtibulari expreſſè ponitur, quicquid à Typo recedit*: *ut* Cubare, Dare, &c.

[NB. Pulchrum foret exercitium, ſi *tria illa cardinalia Temporâ* (*Præſens, Præteritum & Supinum*) *reducere jubeantur in copulam*, ſententioſâ aliqua compoſitiunculâ. Ex. gr. *Scribe* pulchrè: & cùm *ſcripſeris*, *ſcriptum* ſerva. Item: *Da* mihi librum: ſi *dederis* agam gratias, ſed ut ne repoſcas *datum*. Ubi *cubuiſti* nocte præteritâ? ubi *cubabis* hâc? citóne ibis *cubitum*? Ecce omnia ſic poſſunt! omninò pulchrè, præſertim ſi morales aut religioſæ formentur ſententiolæ. Ut: *Dele* Deus peccata mea, quæ *delevit* ſanguine ſuo Chriſtus: ut *deleta* legere nequeat adverſarius &c. Hoc tale inquam exercitium utiliter hoc loco inſtituit Præceptor, ſelectis è Repertorio Veſtibulari iſtis anomalis.]

17. Infinitivum quid ſequitur? Imperativus: *quia formatur immediatè ab Infinitivo, abjecto tantùm*-re. *Ut* Ama (*-re*) Docé (*-re*) Lege (*-re*) Audi (*-re*).

18. Semperne ita? *Tantùm quatuor Verba* (*in Conjugatione tertia*) *abjiciunt* e. Dic *ſine fine preces*: *vacuam* Duc *crimine vitam*: Fac *ſapienter opus*, Fer *patienter onus*.

[NB. Compoſita tamen à *Facio* retinent E. *Effice*, *Confice*, *Refice*, &c.]

19. In Conjugatione Verbi Subſtantivi, ESSE, quid obſervas? *Duo hæc* 1. *Gerundiis & Supinis caret.* 2. *Compoſitum ejus* Pot-eſſe (*con*

Digitized by Google

(*contracte* posse) *illud* -t- *ante vocalem retinet* (Pot-eram) : *ante* s *mutat in* s (Pos-sum) ; *ante* f *elidit* f (Pot-ui, *pro*, Pot-fui.)

20. Verba quatuor Conjugationum cur habent duas Formas ? *ut queant efferri activè & passivè* : Amáre, Amári *&c.*

21. Quæ Verba conjugantur tantùm in I. Forma ? 1 *Intransitivo-activa*, *ut* Stare, Sedére, Pluere *&c.*

2. *Intransitivo-passiva*, (*quæ Inchoativa vocant*) *ut* Arescere, Calescere *&c.*

3. *Quatuor Transitivo-passiva* : Fio, Veneo, Liceo, Vapulo (*pro* Facior, Vendor, Taxor, Verberor.)

22. Quæ conjugantur tantùm in Forma secunda ? Deponentia : *quæ licet olim activè & passivè significabant* (Hortor te, & Hortor à te) *passivam tamen significationem jam ferè deposuerunt.*

Observ. de Forma I.

23. In Verbis Formæ primæ quid peculiariter observandum ? *Tria*, 1 *Esse verba* 23, *quorum Præterita reduplicant syllabam primam*, *ut* Mordeo, momordi.

[Quæ ut memoriæ imprimas meliùs, redacta sunt in hanc sententiam. Quidam 1 *cucurrit*, ad sodalem 2 *tetendit*, ante domum 3 *stetit*, januam 4 *tutudit*, securim 5 *popescit*, quâ Arborem, 6 *cecîdit* : & dum hæc 7 *cecidit*, comas illius 8 *totondit*, triumphumque 9 *cecinit*. Alius nequam fraudulenter 10 *pepigit*, (à Pango,) credentem 11 *fefellit*, quod debuit non 12 *pependit* (à Pendo), hospitem domo 13 *pepulit*, pugione 14 *pupugit*, dentibus 15 *momordit*, etiam spurcus 16 *pepedit*, & postea 17 *pependit*, (à *Pendeo*) : Ista sic 18 *tetigi*, & 19 *dedi*, quod 20 *spospondi* : quæ si tu 21 *didiceris*, ulteriori labori 22 *peperceris*, laudemque tibi 23 *pepereris.*]

24. Nihilne de his amplius ? *Hoc unum*, *quòd Composita illorum à reduplicatione cessant.* Pendo, pependi. *Suspendo*, *suspendi* (*non suspependi*) *&c. Venientia tamen à* Do, Sto, Disco, Posco, *retinent*, *& alia quædam.*

25. Quid præterea in Forma I. observandum ? *Quod præterita in* -avi *&* -ivi, *Vau illud cum sequente vocali sæpè elidunt* : Amavisti, & amasti. Petivisti, petiisti, petîsti, *&c.*

26. *Eademque præterita in tertia plurali mutant* -érunt, *in* -ère. Amav-érunt, *vel* ère.

Digitized by Google

Observ. de Forma. II.

27. In Conjugatione Formæ ſecundæ datúrne aliqua variatio? *Quatuor hæc obſerva.*

1. Infinitivo *addere Poëtas*-er: Amari-er.

2. Imperativi *perſonam pluralem ſecundam*, *pro*-mini, *admittere* -minor (Ama-mini, *vel*-minor) *Sed habendum pro obſoleto: ſolus enim Plautus utitur.*

3. Indicativi & Subjunctivi *perſona ſecunda contrahit*-ris *in* re Loqueris *vel* loquere: Loque-baris *vel*-bare &c.

4. *Præterita circumſcribuntur per Participium præteritum & verbum Subſtantivum, eóque genus etiam obſervant.* Loquut-us-ſum (*ſcil Vir*)-a ſum (*fœmina.*)-um *eſt jumentum Bileami.*

De Verbis Anomalis.

28. Quotuplicia ſunt Verba anomala? *Triplicia*, (I) *Deficientia* (II) *Redundantia*, (III) *Variantia.*

29. DEFICIENTIA quot generum ſunt? *Quatuor*, 1 *Quædam enim carent Supino, aut etiam Præterito.* Ut Stud-eo-ui+Vergo+-+-.

[Talia ſuis locis annotantur, in Lexico.]

2. *Verba quatuor deficiunt omnibus Imperfectis temporibus*; Cœpi, Memini, Novi, Odi; *tametſi (exceptô primô) præſenter ſignificent. NB. Carentque Imperativo, præter* Memen-to-tote.

3. Septem *Verba ſunt, quæ certas perſonas exprimere nequeundo lacunas habent.*

30. Quæ illa? Ajo, Inquio; Ave, Salve: Fore: Ovat, Infit.

31. Quid ſingulis deeſt? oſtende.

1. AJO; Infinitivo *caret.* Imperativo *Ai*, *aito*, *aite*, *ajunto.* Indicativo: *Aio ais, ait*; *aimus, aitis, ajunt.* Præteritum imperf. *Ajebam* &c. Præterito: +*aiſti, ait*; +*aiſtis*, *ajerunt.* præterito pluſquam perfecto, Futuro, totoque Subjunctivo, *caret.*

2. INQUIO, Infinit. + Imperat. Inqu-*e-ito*:-*itæ-iunto.* Indicat. Inqu-io (*vel* am)-*is-it*; -*imus-itis-iunt.* Præter. imperf. *Inquie-bam-bas* &c. Præter. + *inqui-ſti-t*: *iſtis* + Futuro *inqui-es-et*; + *etis-ent*;

3. AU-

Digitized by Google

3. *AV-e-ére.* Futuro, *-ébis.* Infin-*ére.*
4. SALVE, *eodem modo: cæteris carent.*
5. FORE + + Præter. Imperf. *For-em-es-et* : *emus-etis-ent.*
6. OVAT, *solum est : sicut* & 7. INFIT.

[Annumerant defectivis FAX-O (seu *Fax-im*) *-is it* : *-imus-itis-int.* Et *AUS-im-is-it* : *-imus-itis-int.* Sed hæc non tam Verba defectiva sunt, quàm reliquiæ priscæ conjugationis Verborum, *Facio & Audeo.*]

32. Quod est quartum genus Deficientium? *Verba* Impersonalia, *quæ tantùm tertiâ personâ singulari usurpantur: ut* Pœnitet *me.*

[Nec n. dicimus, Pœniteo, pœnites &c.]

33. Multáne sunt Impersonalia verba? *Perpetuò impersonalia sunt decem*: Libet, Licet, Liquet, Miseret, Oportet, Piget, Pœnitet, Pudet, Decet, Tœdet.

34. An & Alia? *Ex accidenti Impersonalia sunt, quæ sine Nominativo ponuntur. Ut* Delectat, Juvat, Placet, Patet, Vacat *&c. Et quæ à quolibet Verbo passivè formantur*: *Quid* agitur? Statur, sedetur, scribitur, bibitur, saltatur *&c.*

---

35. REDUNDANTIA

Verba quæ sunt?

1. *Quæ Præterita & Supina diversimodè formant: ut* Par-co-si -sum; *vel* peperci, parcitum.

2. *Quæ præteritum ex utraque Forma accipiunt, sensu eodem: ut* Cœn-a-vi & -atus sum. Pran-di-sus sum, *&c. Et quæ præteritum primæ formæ amiserunt: nempe sex hæc,* Audeo *ausus sum*, Gaudeo *gavisus sum*, Mœreo *mœstus sum*, Sol-eo *itus sum*, Fido *fisus sum*, Diffido *diffisus sum.*

3. *Quæ per utramque Formam conjugantur eodem sensu. Ut* Fabrica-re & ri *&c.*

[Qualia itidem in Lexicis notantur: aut certè ponuntur in ea Forma, quæ usitatior est.]

4. *Quæ in diversa conjugatione usurpata reperiuntur, sensu eodem. Ut* Lavare, & Lavere (*in* 1 & 3) Ciére & Cire (*in* 2 & 4 *&c.*

[*Oriri & Potiri*, Infinitivo semper sunt quartæ, cætera tertiæ & quartæ. *Tergere* (*& Tergére* (cum compositis) indifferenter &c.]

Digitized by Google

36. *VARIANTIA Verba quæ sunt?*

Quæ tempora & personas irregulariter formant.

37. Multáne sunt? *Sex.*

1. VOLO: *quod sic conjugatur.* Infinitivo *Velle, voluisse* + Imperativo: +-+-+ Indicativo: *Volo, vis, vult; volumus, vultis, volunt,* Futuro: *Vol-am-es-et &c.* Prætereunte: *Volebam, &c.* Præterito, *Volui &c.* Subjunctivo præsente: *Vc-li-m-is-it-imus-itis-int.* Prætereunte: *Vellem-es-et-emus-tis-ent.* Præter. *Voluerim &c.* Antepræt. *Voluissem &c.*

[Compositæ ejus sunt *Malle & Nolle. Imperativo*, illud caret: hoc, Nol-i-íto; -íte-itote-unto. *Indicativo*: Malo mavis mavult: malumus mavultis malunt. Nolo non vis, non vult; nolumus, non vultis, nolunt. *Futuro*: Malam & Nolam &c. *Prætereunte*: Malebam, Nolebam &c. *Prat.* Malui, Nolui &c. *Subjunctivo*: Malim, Nolim &c. Mallem Nollem &c. Maluerim Noluerim &c. Maluissem Noluissem &c. Maluero Noluero &c.]

38. Quod est secundum (Varians) Verbum? 2 EO, *quod sic conjugatur.* Infin.) *Ire, iviſſe, iturum esse.* Imp.) *i*, vel *ito, ito: ite* vel *itote, eunto* Indic. præsens) *Eo, is, it: imus, itis, eunt.* Futuro) *Ibo-is-it-imus itis-unt.* Prætereunte) *Ibam, ibas &c.* Præterito) *Iv-i--isti &c. Iv-eram &c.* Subjunct. præs. Eam, *eas &c.* Præteriens) *Iens &c.* Præteritum) *Iverim, Ivissem.* Futurum Perfect.) *Ivero.*

[Sic *Abeo, Adeo*, & cætera composita. *Ambio* tamen regulare est, ut Audio: præter quod *Ambiebam*, facit & *Ambibam.*]

39. Quæ sunt reliqua Variantia?

3. QUEO (& *Nequeo*) *conjugatur ut* EO: *sed caret Imperativo, & Præter. facit* Quivi, & quitus sum.

4. FIO *sic*, Infinitivo, *Fieri, Factum esse, Factum ire, Fiebam, &c.* (*juxta quartam Conjugationem*) Subjunctivo) *Fiam-----Fierem-----Factus essem &c.*

5. FERO *sic.* Infin. *Ferre*, Tulisse, Latum ire (*NB. Hoc præteritum & supinum remansit ab obsoleto*, Tolo, tetuli, telatum) Imper. *Fer-to: -te-tote-unto.* Indicativè: *Fer-o-s-t* (*elisò i, ad differentiam Fer-io-is-it*): *fer-imus-tis-unt.* Fut.) *Fer-am-es &c.* Imperf.) *Fer--ebam &c.* Præter. *Tul-i-eram-erim-issem &c.*

40. Restat aliquid? *Sextum restat*, EDO *Quod regulariter flectitur in tertia: & irregulariter, mutuando ex verbo* SUM *personas illas, quæ ab* Es *incipiunt, hoc modo*, Infin.) *Edere, vel* esse. *Ede vel*

Digitized by Google

vel es : edite, *vel* este. *Edis*, *vel* es : *edit*, *vel* est. *Editis*, estis. *Ederem* essem. *Etiam passivè :* Estur, *proeditur.*

[Ita Composita : *Comed-o-is*, seu *comes*, *it*, seu *comest &c.*

Appendicula Verborum.

De Terminationibus ambiguis.

41. Quorundam Verborum præterita coincidunt. Ut Aceo *acui*, & *Acu-o-i* Cresco *crevi*, & Cerno *crevi*, *Fri-geo-xi* : & *-go-xi*. *Lu-ceo-xi-& -geo-xi*. *Mul-ceo & -geo-si*. *Pa-sco & -veo-vi*. *Pend-eo & -o pependi*. *Ful-geo & -cio-si*. Et composita à *Sto* & *Sisto* : *Const-o-iti*, *Con-sisto-stiti*.

42. Idem alibi evenit Supinis. *Cresco cretum*, & *Cerno cretum*. *Man-eo & -do-sum*. *Pa-ndo & -tior-ssum*, *Pa-ngo & -cisco-ctum*. *Sto & sisto*, *statum*. *Ten-eo & -do-tum*. *Ver-ro & -to sum*. *Vi-nco & -vo-ctum*.

43. Quin & prima præsentis persona quandoque dubia fit propter diversam Conjugationem. Ut Aggero (*as & -is*). *Sic Appell-o*, *Collig-o*, *Mand-o*, *Fund-o* (*as vel-is*). *Item Effer-o-as* : *& effers*. *Sic* Infinitivus *Venire*, *à Venio*, *& Veneo*.

44. Aliquando tamen differunt Accentu. Ut *Prædico* (*as*) *Prædico* (*is*) *Relego* (*as*) *Relego* (*is*).

CAPUT IX.

De PARTICIPIO.

QUid est Participium ? *Est vox actionem cum suo agente*, *aut passionem cum suo patiente*, *significans.*

[Participium dicitur, quia *Partem accipit* à Verbo, partem à Nomine. A Verbo significationem (activam v. passivam) & tempus : à Nomine genus & declinationem. Atque ita est *semimonen & semiverbum.*]

2. Quotuplex est ? *Duplex.*

1. Activum : *actionis* { *præsentis*, Amans / *futuræ*, Amaturus.
2. *Passivum* : *passionis* { *præteritæ*, Amatus. / *futuræ*, Amandus.

C 5 3. Unde

Digitized by Google

3. Unde formantur? *Participia in*-ndus &-ns *formantur à Gerundiis: in-us* &-urus *à Supinis.* Aman-do-dus-ns: Amat-u-us-urus.

[1 Tria in-*urus* paulò aliter: *Or-tu-iturus. Na-tu-sciturus*, *Son-itu-aturus.* (Et forte *Abnu-tu-iturus.* Festus n. habet Abnuitio]

2. Verba Gerundio aut Supino carentia, carent etiam venientibus inde Participiis. Ut, quia *Fio, Memini, Odi,* destituuntur Gerundiis, dicere non licet *Fiens, Meminens, Odens*: neque *Fiendus, Meminendus, Odendus.* Et quia *Metuo, Ferio, disco &c.* Supino carent, non possum dicere *Metu-tus-turus*, aut res *discita* (Apulejus tamen *Disciturus* dixit): sed opus habent circumscribi, *quem metuebant*, qui *metuet.*]

4. Recipitne Parcipium alias quoque flexiones? *Omnes, quas Adnomen recipit, Motionem, Comparationem, & Declinationem.*

[Excipitur tamen à comparatione utrumque futurum in-*ndus &-urus.* Quanquam n. receptum sit *Reverendissimus*, & alia quædam, Latinum tamen non est: sed *maximè reverendus.*]

CAPUT X.

De Voculis inflexilibus.

QUæ sunt Voces inflexiles? ADVERBIA, PRÆPOSITIONES, CONJUNCTIONES, INTERJECTIONES, & ADJECTIONES.

2. Quid est ADVERBIUM? *Est vocula modum aliquem (essentiæ; actionis, passionisve) denotans.*

3. Quotuplex est? *Varium. Sunt enim Adverbia* 1 *Interrogandi*, AN? NUM? 2. *Optandi:* UTINAM. 3. *Affirmandi:* ITA; SIC. 4. *Negandi*; NON, HAUD. 5. *Dubitandi*, VIX. 6. *Demonstrandi:* EN! ECCE! 7. *Hortandi*, EJA! 8. *Prohibendi*, NE. 9. *Temporis*: QUANDO? NUNC, HERI, CRAS, OLIM &c. 10. *Loci*, UBI? UNDE? &c. 11. *Numeri*: SEMEL, BIS, *ter*, &c. 12. *Quantitatis*, VALDE, SATIS, NIMIS. 13. *Qualitatis*, BENE, *malè*, &c. 14. *Ordinis*: *Primò secundò*—TANDEM. 15. *Congregandi:* SIMUL, *unâ.* 16. *Segregandi* SEORSIM, PRIVATIM. 17. *Comparandi*, CEU, UT, quasi. 18. *Admirandi*: QUAM &c.

[Vidésne pauca esse primitiva, Majusculis notata? reliqua sunt derivata. Unde autem, & quomodo formata, vide Lexici Cap. XXIV. § 28, 29, 31, 41, 42, 43, 44.

57. Sunt

Digitized by Google

57. Sunt & Adverbia composita, *Ubinbi*, *Quoquo*, *Postea*, *Sicut &c.*]

4. Annon flectuntur per Comparationem? *Ita: sed* 1. *Quæ ab Adnomine comparato veniunt:* Pulch-re, iùs-errimè, *&c.* 2. *Etiam quædam primitiva: ut* Sæp-e-ius-issimè. Diu-tiùs-tissimè. Penit-ùs-iùs-issimè.

5. Notabis quædam defectum pati 1. Positivi: + *magis maximè.* + *Ocy-us-issimè.* + *Pot-ius-issimè.* 2. Comparativi: *Pen-è* + *issimè. Nuper* + *rimè.* 3. Superlativi: *Sat-is-iùs* + *Sec-us-iùs* +. *Tempor-i-ius* + *Vald-è-iùs* +.

6. *Quid est PRÆPOSITIO?*

Est vocula circumstantiam significans: Ante, post, in. &c.

7. Quotuplex est? *Triplex* 1. Nominalis, *soli Nomini præjungi solita: ut* Apud, Citra, *&c.* (*sunt* 23.) 2. Verbalis, *soli Verbo, ut* Ambire, *&c.* (*sunt* 5 *tantùm. Vide Gram. Vest.* § 115.) 3. *Communes, Nomini & Verbo convenientes: ut* Ab-*ire* ab-*urbe* &c. (*sunt* 22.)

[Sunt autem pleræque suæ originis, & simplices; paucæ derivatæ & compositæ: ut *Citra* (*à* Cis) *Absque*, *Adversus*, *Circum circa*, &c.]

8. *Quid est CONJUNCTIO?*

Vocula connectens voces. Unde & particula connexilis *dicitur.*

[Quarum quædam compositæ sunt: *Atque*, *namque*, *quamvis*, *tametsi*, *&c.*]

9. *Quid est INTERJECTIO?*

Vocula breviter animi sensum prodens. Ut est vox

1. *Vocantis*, Heus! Ehodum! (*q. d. Audi, sta.*)
2. *Respondentis*: Hem! (*q. d. Quid vis? audio.*)
3. *Exclamantis* O! Pro, *vel* Proh.
4. *Admirantis* Papæ! Atat! Hem!
5. *Approbantis*, Euge! (*q. d. Laudo factum.*)
6. *Contemnentis*: Bombax! (*q. d. tanti te facio.*)
7. *Fastidientis*: Pfy; Phui, Apage: (*q. d. Pudeat, turpe est quod agis.*)
8. *Blandien-*

Digitized by Google

8. *Blandientis* Sodes! Sis! (*q. d. rogo te.*)
9. *Minantis:* Væ (*q. d. malum intolerabile imminet.*)
10. *Timentis:* Oh, Atat. (*q. d. Metuenda res.*
11. *Pulsantis: Tax, tax.*
12. *Silentium indicentis*: St! Pax, *q. d. Tacete omnes.*)
13. *Dolentis*: Heu, eheu, ah! (*q. d. Dolendum meritò.*)
14. *Lætantis*: Evax, Jo. (*q. d. gaudendum meritò.*)
15. *Ridentis*: Ha ha he. (*q. d. risu digna res.*)
16. *Irridentis.* Hui, vah! (*q. d. irrideri dignus es.*)

[Obſ. Interjectionibus adnumerantur 1 Voculæ fictitiæ (effutitias vocant) ut *Gry, Taratantara &c.* 2 Adnomina & Verba interjectivè adhibita: ut, *Miſerum! indignum! Age, amabo &c.*]

10. ADJECTIO *eſt vocula per ſe nihil ſignificans, ſed alteri adjecta. Qualium Latinis* 14 *ſunt*: ALI, CE, CUNQUE, DAM, DEM, EC, MET, NAM, PIAM, PTE, QUAM, QUE, TE, VE.

[Ecce n. ſic ſolitariè prolatæ nullum habent ſenſum, habebunt junctæ aliis. Ex. gr. *ALIquis hicCE ambulat: quiCUNQUE eſt, quidDAM ibiDEM quærit: ECquando veniſti? IpſeMET veniſti an juſſus? quisNAM juſſit? QuidPIAM eſt, quod tuaPTE veniſti: an alius quisQUAM tecum?* ubiQUE reperiuntur VEſani quidam.]

11. *Adjectionibus annumerantur* 1 *Verba* Vis & Libet, *pro* cunque *uſurpata:* ubicunque, Ubivis, Ubilibet. 2. *Vocum derivatarum terminationes, AX, IX, ILIS, ANUS, quas Capite ultimo Lexici vidiſti.* 3. *Nominum & Verborum terminationes, dum declinantur & conjugantur. Ut:* Terr-a-æ-am-â-arum-is-as. Ara-re-s-t-mus-ba-mus *&c. quas in Vocum Formatura vidiſti.*

[Tales omnes per ſe nihil ſignificant, adjectæ multum.]

Appendicula.

12. Si quæ Vox illegitimè formatur, quid fit? Barbariſmus: *qui duplex:* 1. *Vocis Latinæ illatina prolatio: ut* Filie (*pro* fili) 2 *Illatinæ latina: ut* Aviſare *myſterium*, perlarum (*pro*, Nuntiare, margaritarum) *&c.*

CA-

Digitized by Google

CAPUT XI.

De PHRASI.

QUid est Phrasis? *Est Vocum nexus, aliquid alicui apponens.*

2. Quotuplex est? 1. *simplex, Vocum duarum: ut* Puer ingeniosus 2. *Composita, Vocum plurium: ut* Puer boni ingenii. 3. *Contracta,* Peringeniosus, *ie. valdè ingeniosus.*

3. Phrasis simplex quas combinat voces?

1. *Nomen cum Nomine ejusdem rei: ut* Romulus Rex.
2. *Nomen cum Nomine diversæ rei:* Rex Romanorum.
3. *Nomen cum Adnomine:* Rex bonus.
4. *Adnomen cum Nomine in Dativo:* Bonus Regno.
5. *Adnomen cum Nomine in Ablativo:* Bonus virtute.
6. Verbum cum Nomine in *Nominativo:* Romulus imperat.
7. Verbum cum Nomine in *Dativo:* imperat Romanis.
8. Verbum cum Nomine in *Accusativo:* imperat tributum.
9. Verbum cum Nomine in *Ablativo:* imperat edicto.
10. *Verbum cum alio Verbo:* Scit imperare.
11. *Verbum cum Adverbio:* Imperare potenter.
12. *Participium cum Nomine:* Imperans Populis.
13. *Adverbium cum Nomine vel Adnomine:* Valdè bonus.
14. *Præpositio cum Nomine:* In Italia.
15. *Conjunctio cum Nomine & Verbo:* Imperat & triumphat.

4. Nihilne aliud? *Nihil. Prodeunt inde Regulæ* XV, *ad quas omnes Phrases revocantur.*

[Si quid tamen singularem elegantiam spectat, differemus in Grammaticam elegantem.]

5. Recense igitur XV. istas Regulas cum Observationibus suis.

Regula I.

6. Ad ostendendum, Quid sit quid (*aut* quale) apponitur Nomini Nomen eodem casu: *etiam si Numerus*

Digitized by Google

Numerus, Genus, Declinatio discrepent. Ut Numa Pompilius Rex. Urbs Venetiæ. Urbs Parisii, &c.

[Obſerv. 1. Si *appoſitum Nomen* (*epitheton* vocant) fuerit mobile, etiam numero & genere conformatur Nomini principali. Ut, *Gladius victor*: *Dextera victrix*.
Obſ. 2. Si Nomen Principale fuerit neutrum: aut epicœnum, tunc epitheton additur maſculinum: ut *Temonis magiſter* (non magiſtra) *Aquila rex* avium (non regina.)
Obſ. 3. Nominibus autem ſingularibus duobus (vel pluribus) additum epitheton fit plurale: ut, *Romulus & Tarquinius Reges.*]

Regula II.

7. Ad oſtendendum *Cujus quid ſit*, additur Nomini Nomen ejus rei, cujus eſt, in Genitivo. (Nempe *cujus pars*, aut *effectum*, aut *poſſeſſio* eſt) Ut, *Manus Ciceronis. Epiſtola Ciceronis. Prædium Ciceronis.*

[Obſ. 1. Adnomina uſurpata Nominaliter etiam ſic recipiunt Genitivum, aut ſiunt Genitivus. *Parum cibi*: *multum loci*: *Omnia hominum*, *Nihil boni &c.*
Obſerv. 2. In Adjectivis tamen tertiæ Declinationis, conſtructio hæc non uſurpatur. Non enim dicimus, *Nihil talis*, *Aliquid utilis &c.* ſed *Nihil tale*, *aliquid utile*, *&c.*
Obſ. 3. Compoſita hîc phraſis eſt, ſi quando duo Genitivi concurrant: ut *Cura valetudinis corporis.* Duo enim hîc ſunt exempla ejuſdem Regulæ: *Cura valetudinis & Valetudo Corporis.*]

Regula III.

8. *Ad oſtendendum* Quale quid ſit (*aut*, Quantum, Quotum, Unde, &c.) *adſtruitur Nomini Adnomen ſimili numero, genere & caſu. Ut*, Liber magnus *continet Cartas amplas, Folia tenuia.*

[Obſ. 1. *Adnomen uſurpatum Nominaliter etiam ſibi Adnomen ſortiat.* Amicus certus, *in* re incerta (*cernitur*) Majores noſtri. Bonum ingens &c.
Obſ. 2. Nomini tantum plurali jungitur Adnomen numerale diſtributivum. Ut; *Litera* (quum epiſtolam ſignificant) *bina* (non duæ). *Caſtra terna.*

Obſerv. 3.

Digitized by Google

Obſerv. 3. Nominibus pluribus ſingularibus datur Adnomen plurale: ut, *Demoſthenes & Cicero eloquentiſſimi.*

Obſ. 4. Si verò Nomina illa diſcrepant genere, Adnomen ponitur in genere aut digniore, aut 2 propiore, aut 3 neutro. Ut.

1. Pater & mater mortui (*non* mortuæ) *Terent.*
2. Locus & tempus conſtitut-um (*non*-us)
3. Murus & porta (*cælo*) tacta: *Livius* (*non* tacti, *ſc. muri*: *aut* tactæ, *ſc. portæ*) *Sic Salluſtius*: Genus, ætas, eloquentia, prope æqualia.]

Regula IV.

9. *Ad oſtendendum* Cui res talis, *additur Adnomini Nomen in Dativo.* Ut *Calceus* magnus mihi: *Liber* utilis tibi.

[Obſ. Talia potiſſimum ſunt *Adnomina commodi*, 2 *Aptitudinis.* 3 *Facilitatis.* 4 *Faveris.* 5 *Propinquitatis*; & his contraria. 6 Item *Verbalia* in-*bilis* & -*ndus Amabiles omnibus*: *Timendus hoſti &c.*

Regula V.

10. *Ad oſtendendum* Unde res talis ſit, *aut* Quâ parte, *additur Adnomini Nomen* (cauſæ *vel* partis) *in Ablativo.* Ut Magnus ingenio. Formoſus facie. Feſſus labore, *&c.*

[Obſ. 1. Plena tamen loquutio videtur eſſe cum præpoſitione *In*, *A*, *De*: quas & exprimunt quandoque Authores. Ut Cicero dixit: *Feſſus de via.* Et Livius, cùm alibi dixiſſet. *Liber metu*, alibi addidit; *Liber à metu.* Cicero, *Contentus parvo*: & alibi, Vita communis *de his contenta.*

Obſ. 2. Quomodo a. alicubi Ablativus tranſeat in Genitivum (ut Cantharus *plenus vino*, vel *vini*) videbis in Grammatica eleganti.

Obſ. 3. *Comparativum Adnomen* ordinariè ſtat inter duo Nomina ejuſdem Caſûs, mediante *quàm* (ut Plautus, *Verſutior quàm rota* ſigularis) uſitatè tamen Nomen poſterius mutatur in Ablativum vi occultæ præpoſitionis *Præ*: ut, *Verſutior rotâ*, i, e. *præ rotâ.*

Obſ.

Digitized by Google

Obſ. 4. *Superlativo* 2. naturaliter additur Nomen plurale, cum præpoſ. *ex, ante, inter* (Ut viſus *ſæpiſſimus ex omnibus ſenſibus, fortiſſimus ante alios, inter omnes*): *conſuetè tamen jam recipit Genitivum, vi ellipſeos. Doctiſſimus Græcorum*, i.e. ex numero Græcorum. Et, *doctiſſimus Græcia*, i.e. è gente Græciæ &c.

5. Si nomina Superlativum circumſtantia fuerint generis diverſi, Superlativus utrivis rectè accommodatur. Ut, *Indus maximus* (vel-*um*) *fluminum*. Roſa *pulcherrima* vel-*us*) *florum*.)

Regula VI.

11. *Ad oſtendendum aliquid* Eſſe, *aut* Agere, *vel* Pati, *additur* Nominativo Verbum finitum, *ſimili numero & perſonâ. Ut* Bellum fuit. Alexander vicit. Darius victus eſt.

[Obſ. 1. Nominativi loco quandoque ſtat Infinitivus, aut vox materialiter ſumta. *Sapere* eſt pulchrum. *Pſalmos*, eſt Accuſativus.

2. Verba ſecundæ perſonæ habent ante ſe Vocativum: *Petre dormis?*

3. Sæpè neque Nominativus neque Vocativus exprimitur, 1. Quia in Verbis primæ & ſecundæ perſonæ per ſe intelligitur: *Dico*, ſc. ego. *Audis?* ſc. tu. 2. Quando ex præcedenti ſermone notus eſt: ut *Dixit autem* (nempe is, de quo jam loquuti ſumus.) 3. Quando neſcitur, *Pluit, Ningit, Tonat*, ſc. Deus, vel Cœlum, vel neſcio quid (*N.* Vocant *Verba exempta actionis.*) 4. Quando nominare nolumus, *Ajunt*, vel *dicunt*, ſc. homines *Scribunt* ſc. hiſtorici. 5. Quando imperſonaliter loqui libet, faſtu aut joco: Quid *agitur?* *Itur*, *ſedetur*, *luditur*, *dormitur*, &c. 6. Pleraque Imperſonalia Nominativum occultant, aut ejus loco Infinitivum habent: *Pœnitet me*, Quis? *Animus pœnâ afficit*: Vel *Feciſſe*, *pœnitet me*: h. e. *Quòd feci*, (Factum illud) pœna me afficit &c.]

De Phraſi hîc compoſita duplici.

12. *Duobus Nominativis ſingularibus ſociatur verbum plurale: uni autem Collectivo ſingulare vel plurale.* Ut Alexander & Darius pugnant.

Grex (*avium*) volat, *vel* volant.

[Obſ. 1. Ubi ſi plures illi Nominativi numero diſcrepant, Verbum ſe accommodat propiori (ut, *Currus armaque fuerunt*:) ſi tamen alter Nominativus fuerit *epitheton* principaliori: (ut Cicero, *Tullia Delicia noſtræ flagitat* munuſculum. Non *flagitant*: de Tullia n. filia ſermo eſt.]

2. Si

Digitized by Google

2. Si alter ille Nominativus fuerit *nomen proprium & plurale*, Verbum potius respondet communi: ut *Tungri, civitas Galliæ, habet* fontem insignem, Plin. (non *habent.*)

3. Si Nominativi fuerint diversi generis, Verbumque passivum præteritum genus habens, respondet hoc Nomini principali non apposito. Ut: *Scipio fulmen* imperii nostri *exstinctus est*, [sc. Scipio, non *eum fulmen.*]

4. Si Nominativi fuerint diversarum personarum, Verbum respondet digniori. Ut: *Ego & Tu loquimur: Tu & ille insanitis.* Dignior enim habetur persona prima quàm secunda, & secunda quàm tertia.]

13. *Verba quæ* esse, *aut* fieri, *aut* cognosci, & appellari, *significant, requirunt utrinque Nominativum. Ut*, Ira, est furor. *Hor.* Apis nascitur artifex. Simon vocatur Petrus, *&c.*

[Obs. 1 Quod si Nominativi circumstantes Verbum fuerint *diversi numeri*, Verbum utrivis respondet. Ut: *Nuptiæ sunt res honesta*; vel *est*. Usitatius tamen priori modo: posterior n. consuetudo Poëtica est, ut Ter. *Amantium iræ amoris redintegratio est*: simpliciùs diceretur, *sunt*, sc. iræ.

Obs. 2. Idem est, si Nominativi fuerint diversi generis, Verbi autem loco stet Participium. Ut, *Paupertas visa* est *onus grave*: vel, visum est. Non omnio *error dicend-us* (vel-*a*) est *stultitia*, *&c.*

Obs. 3. Idem denique si Nominativi tam numero quàm genere differant. *Ut*, *Gens* universa *Veneti appellat-a est*, vel-*i sunt.*]

Regula VII.

14. *Ad ostendendum* Cui aliquid fiat, *aut* sit, *additur Verbo Dativus. Ut Plautus*: tibi aras, tibi occas; mihi *istic nec* feritur *nec* metitur.

[Obs. *Inprimis huc spectant* Verba promittendi, *vel* comminandi, Dandi vel adimendi, Committendi & imperandi, Obtemperandi & adversandi, Irascendi & ignoscendi, Narrandi & reticendi; Juvandi & nocendi. *Excipe* Jubeo, *&* Juvo, *quæ Accusativum requirunt.*]

De Phrasi hîc comp.....

15. *Verba quæ aliquid tribui significant tum personæ tum rei: geminum Dativum accipiunt. Ut*, Esse alicui ornamento. Dare (*aliquid*) alicui pignori.

Digitized by Google

Regula VIII.

16. *Ad ostendendum* in quid actio transeat, *additur Verbo Accusativus: Ut*, Vidére aliquem. Hortari amicum.

[*Obs.* 1. *Activum passivè prolatum mutat Accusativum in Ablativum cum AB*: Videri ab aliquo. *Deponens autem* (*ut est in exemplo* Hortari) *quia est Formæ secundæ, mutatur in synonymum, ut*, Moneri ab aliquo.

Obs 2. *Etiam* Intransitivo activum *admittit Accusativum, sed nominis cognata significationis, & qui mutari potest in Ablativum: ut* Vivere vitam, *vel Vita*: Gaud-ére-ium, *vel*-ió; Dormire somnum *vel*-ô, &c.]

De Phrasi hîc composita.

17. *Bis activa* (quorum actio & in rem transit & in personam) *duplicem requirunt Accusativum, alterum personæ, alterum rei.* Ut: Docére aliquem literas.

[*Hîc enim docendi actus revera transit, tum in literas quæ traduntur, tum in discipulum qui informatur. Ita*, Facio te Deum. Dare filiam (*alicui*) uxorem. Præsta te virum. *Et alia Verba Faciendi, Appellandi, Orandi, Monendi qui, vim habentia.*]

De Phrasi hîc ambigua.

18. *Verba commodi aut incommodi admittunt loco Accusativi Dativum. Ut:* Adulari, Benedicere, Maledicere, Nocére, Parcere, Suadére aliquem *vel* alicui.

19. *Verba memoriæ & oblivionis commutant sæpe Accusativum Genitivo, per ellipsin. Ut:* Oblivisci nomen, *vel* nominis. N. *Integrè Cicero dixit*, Recordari memoriam pueritiæ: *ubi si Accusativum dissimulas, manebit consueta elliptica syntaxis*, Recordari pueritiæ.

20. *Quinque hæc*, Utor, Fruor, Fungor, Vescor, Potior, *pro Accus. recipiunt Ablativum:* Potior *etiam Genitivum.*

[Licet enim reperiamus antiquos dixisse, *Uti aliquam rem, Vesci carnes, Fungi officium, Potiri regnum:* usu tamen invaluit dici, *Uti re, Vesci carnibus, Fungi officio, Potiri regno.* Ratio est: quia non tam objecti significationem habent hoc loco,

Digitized by Google

loco, quàm instrumenti. In Genitivo autem manifesta est ellipsis Ablativi: *Potiri regni*, sc. imperio regni. *Potiri rerum*, i. usu rerum.]

Regula IX.

21. *Ad ostendendum* Quo instrumento *aut* Cur, *&* Quomodo quid fiat, *jungitur Verbo Ablativus. Ut*, Vidére oculis. Fugere metu. Ire gradu lentò, *&c.*

[Obs. 1. *Sic Ablativus Gerundii*: Proficiendo scribere, & scribendo proficere. 2. *Ablativo causæ præjungitur aliquando* A. Præ, Ex: *Ablativo modi*, Cum, De, In, *Ut*: Esse naturâ, *vel* à natura. Exilire (*præ*) gaudio. Laborare (*ex*) oculis. Legere (*cum*) cura. Surgere (*de*) nocte. Niti (*in*) hastâ, &c.

De structura hîc ambigua.

22. *Verba quatuor Classium* (Cogitationis & curæ; Copiæ & inopiæ; Æstimandi & mercandi; Accusandique, damnandi & absolvendi) *commutant eleganter Ablativum Genitivo. Ut:* Pendere anim-ô vel-i: Implere vin-o vel-i: Æstimare magn-o vel-i: Accusare capit-e, vel-is, &c.

[Verùm de his in Grammatica eleganti.]

Regula X.

23. *Ad ostendendum* Quid res possit, aut sciat, velit, conetur, *vel* debeat, *jungitur Verbo alterius Verbi Infinitivus*, Ut.

Potest loqui. *Scit canere.*
Vult doceri. *Studet proficere.*
Debet mori, &c.

[Obs. Si quid aliud est inferdum, non Infinitivus, ille tamen subintelligitur, Ut, *Scit Latinè?* sc. loqui. *Scit fidibus*: sc. canere.]

Digitized by Google

Variatio hîc ſtructuræ.

24. *Et quia Latini pro Infinitivo perpetuo Gerundiis & Supinis utuntur, uſum illorum hîc diſce: quatuor Obſervationibus.*

Obſerv. 1. *Actio vel Paſſio ſubeunda exprimitur Gerundio in* -dum, & *Verbo* eſt, *cum Dativo.* Ut, Moriendum eſt omnibus. Diſcendum tibi fuit.

2. *Actio ad quam itur, exprimitur per* ad-dum, *vel*-di causâ, *vel per Supinum in*-um. *ut,*

Ire { ad ſpectandum / ſpectandi causâ (*vel gratiâ, ergò*) / ſpectatum.

3. *Actio Actioni implicata exprimitur Gerundio* in-do. Ut Spectando oblectari. Curando *quædam* fieri *majora videmus vulnera, Ovidius: id eſt,* dum curantur.

4. *Actio à qua redítur, exprimitur Supino in*-u, *elliptice.* Ut Redire ſpectatu: *id eſt,* à ſpectatu, *ſeu* à ſpectando.

Regula XI.

25. *Ad oſtendendum,* An, ubi, quando, quomodo &c. quid ſit, aut fiat, *additur Verbo Adverbium.* Ut.

An pergimus? Ita. Omninò, *&c.*

[Obſ. *Adverbia Verbis liberè junguntur. Excepto quòd* Adverbia optandi & Compatandi *Subjunctivum requirunt*; Hortandi *verò Subjunctivum v. Imperativum.* Utinam pergamus! O perrexiſſemus jam! Quaſi neſciam. Eja perge! *vel* pergas!]

Regula XII.

26. *Participium adſciſcit caſum Verbi ſui: ſed factum Adnomen* (amiſsâ temporis ſignificatione) *aſſumit* (loco ſui Casûs.) *Genitivum.* Ut,

Patiens

Digitized by Google

Patiens { Frigus : *qui nunc patitur frigus.*
Frigoris : *qui pati potest & solet.*

[*Obs.* De participio junćto Nomini in Ablativo, tempus significante (ut *Alexandro regnante*) Videbis in Gram. eleganti, sub hac Regula.]

Regula XIII.

27. *Adverbia quædam Nominibus etiam & Adnominibus Adverbiisque liberè junguntur.* Ut Parùm Vir. Satis virilis. Nimis viriliter.

[*Obs.* 1. Intelligitur tamen Verbum : *Parum* (est) *Vir* : *Nimis* (egit) *viriliter.* Ita cum Casu : *En dextra* (*sc.* adest.) *Ecce hominem miserum* ! (vide.)

2. Adverbium *Loci, temporis, copiæ*, admittit apud Latinos Genitivum. *Ubi terrarum* ? *Hic loci. Nunc temporis.* Sed subest occultum Nomen, in quod se Adverbium resolvit. *Ubi* : id est, in quo loco terrarum : ecce *locus terrarum* ! per Regulam II. *Nunc* i. in hoc punćto temporis : Ecce *punctum temporis* ! Sic cætera.

Obs. 3. Adverbium derivatum recipit Casum primitivi sui. Ut: *Convenienter naturæ* : quia dicitur Conveniens naturæ. *Propiùs Urbem* : quia prope Urbem, &c.]

Regula XIV.

28. *Ad ostendendum actionis aut passionis* Circumstantiam, *additur Verbo Præpositio cum Nomine sui Casus* : *Ut*, Quando? De *die*. Ubi? Apud *nos*. Ante *domum*. Extra *ædes*. Unde? A nobis. Ex urbe; *&c.*

29. Obser. 1) *Junguntur autem Præpositiones* 27 *soli Accusativo*, 11 *soli Ablativo*, *tres utrique Casui diverso sensu*; *duæ item bino casui* ! *sed sensu eodem.* Exemplum omnium sic accipe.

Præpositiones Accusativi 27.

Tabellarius qui Apud 1 te *fuit, rediit* Ad 2 me, Ante 3 horam, deprecatusque Ultra 4 modum *tuam* Erga 5 se *benevolentiam*, Propter 6 allatas *literas*. *Sed narrat, quum esset rursum* Cis 7 amnem,

Digitized by Google

nem, *iretque* Per 8 sylvam, montem 9 Versùs, Juxta (10, Secus, 11, Secundùm, 12) Vallem, Inter 13 *duos* clivos, *nihilque videret* Præter 14 *præcipitium* Infra 15 se, & *cælum* Supra 16 se, & Pone 17 se (Post 18 se) *scrobes*; *venisse sibi* Ob 19 viam *Lupum*, & *saltasse* Trans 20 fossam, Contra 21 se (Adversum 22 se.) *Cùm ergò nihil videret* Circa 23 se, *nec posset deflectere* Extra 24 semitam, *lupusque consisteret* Prope 25 *illum*, *ille habens* Penes 26 se *hastam longam* Circiter 27 *quinque* cubitos.

Præpositiones Ablativi 11.

Cùm lupus nollet cedere De 1 via, *Nec ille fugere posset* Ab 2 eo, *aut stare diu* Coram 3 eo, & *sic fuisset haud* Procul 4 morte, *nisi pugnaret* Pro 5 vita: *licet esset* Sine 6 socio (Absque 7 *socio*) *vibravit tamen hastam* Cum 8 impetu, & *transverberavit lupum*, *detractasque* Ex 9 illo *exuvias ostentat*, Præ 10 gaudio, Palàm 11 omnibus.

Præpos. tres utriusque Casûs, sensu diverso.

Ita sæpe (1) *incidimus*, In pericula, & In periculis *invenimus occasionem virtutis*: *venitque* (2) Sub oculos *quod terret*, & Sub oculis (*vel* Subter ocul-os & -is) *rursum evanescit*. (*Sed* (3) Super alios *est qui* super pluribus *malis triumphat*.

Præpos. duæ Casu diverso, sensu eôdem.

Hoc 1 Clam Vos (*seu* Clam Vobis) *esse nolui*: *sicut* & *quòd quidam immersus fuit aquæ*, *non tantùm* 2 Crurùm-Tenus, *sed* Cingulò-Tenus.

[NB. 1. *Tenus*, postponitur Nomini suo semper: estque hæc unica apud Latinos præpositio, quæ Genitivo jungitur, cùm Nomen est plurale (ut *Crurumtenus*, *laterumtenus*, Virgilio: *Aurium tenus* Quintiliano) Aliàs Ablativo, tum singulariter, *Verbotenus*, &c. tum pluraliter, ut *Pectoribus tenus*, Ovid. *Inguinibus tenus*, Celso.]

2. Versùs *etiam postponitur*; *sicut* & cum, *junctum Pronominibus quatuor*, Quis, Ego, Tu, Sui: *c.* Quicum? Mecum, Tecum, Secum, Nobiscum, Vobiscum.]

3. *Quomodo Latini Præpositiones eleganter dissimulent* (*ut Ibit* Romam,

Digitized by Google

mam; *est* Romæ, *redit* Româ: *pro*, In Romam, in Urbe Romæ, è Roma &c. *disces in Elog. Grammatica.*)

30. Obs. 2.) *Præpositio sine Casu intelligitur Adverbialiter, referturque ad Verbum.* Ut:

Dixit pòst: *i. postèa. Abiit procul, i. longiùsque.*

31. Obs. 3) *Præpositio Verbo præjuncta regere illud facit Casum suum* Ut: Adire *patrem*, *id est*, *ire ad patrem.* Excedere Urbe, *cedere ex urbe*, &c.

— [Dicit quidem Terentius, *Exire limen*: & Livius, *Excedere modum*: cùm *Ex* non regat Accusativum Sed hîc videtur intelligi præpositio *Extra*: q.d. *ire extra* limen. *Cedere extra* modum. Sic, *Incolere Urbem*: *i.e. Colere*, seu habitare *intra* Urbem.]

Regula XV.

32. *Conjunctio jungit similes Casus in Nominibus, similes autem Modos & Tempora in Verbis*, Ut: Ego & tu, *omnia scire* vellemus, si possemus: *nec* hic aut ille aliter quàm taliter, &c.

[Obs. 1. Excipe solùm Conjunctiones finales, quæ requirunt Subjunctivum. Ut: *Volo ut venias*: *Volebam ut venires*, &c.

2. *Pleræque Conjunctiones præponuntur Voci*, (*quam alteri annectunt*) *quædam tamen postponuntur*: *ut* que, quoque, ve, verò, autem, quidem, enim. *Ego* túque, illéve, &c.

33. Quæ est Phrasis compositæ? *Cujus structura per duas Regulas resolvitur.*

34. Da Exemplum. *Hæc sunto*: 1 Puer bonus ingenio. 2 Puer bono ingenio. 3 Puer boni ingenii.

[Nam *Puer bonus*, dicitur per Reg. III. *Bonus ingenio*, per V. *Puer ingenio*, (sc. præditus) per ellipsin Reg. quintæ: Bono ingenio, per I I I. *Puer boni ingenii*, per II. &c.]

35. Omniáne sic resolvi possunt? *Omnia sed quædam attentione opus habent. Ex. gr. hæc tria*: 1 Meum solius peccatum, *Cic.* 2 Virtutis causâ, *vel* gratiâ, *vel* ergô. 3 Est mihi nomen Antoni-us, *vel*-i, *vel*-o.

[Primum exemplum resolvitur per duas Regulas: secundum per tres: tertium per quatuor: sic. *Peccatum meum* dicitur per Reg. III. *Peccatum* solius, i. e. *Ciceronis*, per II. *Virtutis causâ* &c. conflatur occultè ex Reg. XIV. apertè ex II & III. Dicitur enim *Virtutis causâ* elliptice; integrè diceretur. *In* (vel *Pro*) *causa* vel *gratia* (i. amore) & i *ipso* (*i. opere*) *Virtutis*; scil. operando, seu inserviendo. Quia v. *Causa*, *Gratia*, *Ergo*; nomina sunt, trahunt secum Genitivum *Virtutis*

Digitized by Google

tutis, per Reg. II. Cùmque dicis pro *Mei causa*, *Meâ causâ*, cranſit ſtructura in Reg. III. In tertio v. exemplo. 1 *Nomen Antonius*, dicitur per reg. 1. *Nomen Antonii*, per II. *eſt mihi nomen*, per VII. Eſt mihi nomen Antonio, per eandem, § 14. Ut enim rectè dico. *Vocant me Antonium* (per binum Accuſativum): ita rectè, Do tibi nomen Antonio (per binum Dativum.]

36. *Quid eſt* Phraſis contracta? *Omnis Vox compoſita, omnéque Participium, omnéque Adnomen ſolitariè poſitum.*

[Quid enim eſt *Armi-ger*, niſi *arma gerens*? quid *Amans*, niſi *qui amat*? quid *Bona*, niſi *res bona*? *&c.*]

APPENDIX.

De exercenda Phraſeologia.

37. *Sumantur duo quædam Nomina, deducanturque per omnes* XV. *Regulas, mutato ubi opus alterutro, vel utróque, in Adnomen, Verbum, Adverbium &c. Ex. gr.* Flos & Campus.

[*Dici enim poteſt per Reg.* I. *Totus* campus flos *unus. Per* II. Flos campi: *vel* Campus florum. *Per* III. Flos campeſtris, v. Campus floridus. *Per* IV. *Cui eſt* floridus? apibus. *Per* V. *Unde*, Floridus à ſole calido. *Per* VI. Campus floret: flos ſpirat. *Per* VII. cui floret? cui ſpirat: *oculis & Naribus. Per* VIII. Quid ſpirat? Odorem. *Per* IX. Spirat odore *ſuavi.* *Per* X. Spirare ſolet. *Per* XI. Spirat ſuaviter. *Per* XII. Spirans odorem. *Per* XIII. Pulchrè floridus. *Per* XIV. *Flos eſt* propter fructum, *etiam* inter ſpinas &c. *Per* XV. Spirat *odorem*, ſi floret &c.]

CAPUT XII.

De SENTENTIA.

QUid eſt Sententia? *Vocum & Phraſium nexus aliquid de aliquo interrogans, affirmans aut negans.*

Quotuplex eſt? *Triplex: Simplex, compoſita & contracta.*

[N.B. Fundamentum Sententiæ eſt *Nominativus cum Verbo finito*: ubi ſi unum de uno interrogatur, aut reſpondetur, eſt *Sententia ſimplex*: ſi plura de pluribus apertè, *compoſita*: ſi occultè, *contracta*. Exempla mox videbis.]

3. Quomodo fit Interrogatio? *De re penitus ignota per particulas interrogativas*, Quis, Quem, Cui, Ubi, Unde, Quando, Quomodo? *&c. de re autem ſemi-nota per adjectitium-ne? Ut*, Quis dixit? Ubi eſt? Quomodo valet? Illéne? Ibíne? Reſténe?

4. Quomodo

Digitized by Google

4. Quomodo fit Responsio? *Per eandem Vocem, eundemque Casum, Tempus, Modum:* Quando *venisti?* heri. Quò *ibis?* foras. Quem *video?* Paulum. *Quid* agis? scribo. *Quid* agitur? scribitur. Vellésne *ire?* vellem &c.

[N. Ad seminota tamen etiam respondemus per *Ita, Sic, Factum est, Fiet, Omninò, Neutiquam, Haud, &c.*]

5. Quomodo fit affirmatio vel negatio? *Verbum solum affirmat, cum præjuncta particula negativa negat.* Ut, Scio. Haud scio *seu Nescio. &c.*

[Obs. 1. *Ne* prohibitivum, jungitur Imperativo aut Subjunctivo, presenti vel futuro. *Ne fac: ne facias: ne feceris.*

2. Duplex negatio vehementiùs affirmat. *Non nescio*: i. e. omninò scio. *Nemo nescit* i. e. omnes sciunt &c. NB. Reperitur tamen apud bonos Authores, ubi duplex negatio vehementiùs negat. Ut Celsus: *Nemo nihil facit*, i. e. nemo quidquam. Plautus: *Neque ego haud committam*: i. non committam, *&c.*]

6. Sententia simplex quæ dicitur? *Quæ constat unico Nominativo, & unico Verbo finito: quantocunque numero aliæ Voces accedant.*

7. Possuntne plures? *Possunt, vel* 20 *aut* 30.

8. Ostende id. *Attende. Centrum totius Sententiæ est* Verbum finitum, *ad quod omnia primariò referuntur.*

Exemplo sit hoc schema:

stylo eleganti- -diligenter

Livius - DESCRIPSIT - historias.

colligens omnia- -multis libris

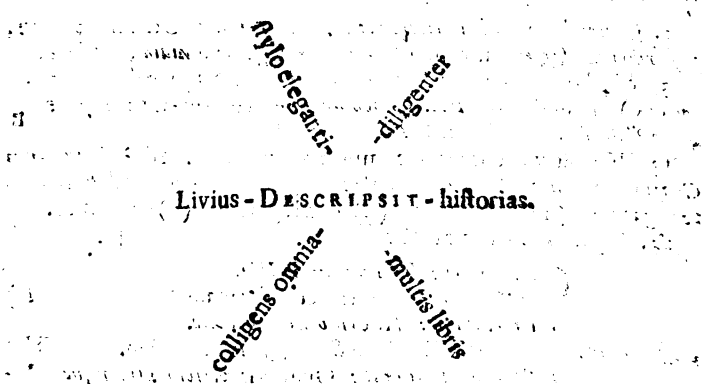

[Nempe quicquid sermone enarramus, sunt rerum *existentiæ, actiones, passiones*: cum circumstantiis suis.]

9 *Jam si voles singulas Voces instruere suis appositis (ductu Phraseologicorum XV Regularum) quantus prodibit vocum numerus? Sententia nihilominus*

Digitized by Google

manente simplici Ut: Livius Patavinus historicus, imò historicorum Coryphæus, colligens magnâ curâ omnia antiquitatum monumenta, multis librorum decadibus, commendavit memoriæ posteritatis, victoriosæ gentis Romanæ domi forisque gloriosè gesta, ornans historicas narrationes suas stylo perquam eleganti.

[Ecce voces 33, sententia tamen simplex!]

10. Quid ergò est Composita Sententia? *In qua plura de uno, aut unum de pluribus, aut plura de pluribus, dicuntur. Ut* 1. Alexander pugnat & vincit. 2. Alexander & Darius pugnant. 3. Alexander vincit, Darius verò succumbit.

11. Quotuplex est? *Interrogativa rursum, & responsiva.*

12. Interrogatio composita quomodo fit? *Tria observa.* (1) *Quum aliquid interrogari dicis, pone id de quo interrogatur Subjunctivè, cum particulis interrogativis.* Quæro an (num, utrum) feceris *vel*-feceriſne? (*id est*, Ego *quæro, an* Tu *feceris: ecce duo Nominativi, duo Verba finita!*)

[NB. Responsio tamen quandoque Indicativum admittit, Ut Plautus: *Scio quid ago* pro, *agam.*]

2. *Quum duo opposita interrogas, priori præmitte* Utrum, *vel*-ne, *posteriori* an. *Quæror* utrum *velis* an *non*? *Egó* ne *veniam*, an *Ille?*

3. *Si plura sunt interrogationis membra, pone primò loco* Utrum (*vel* ne), *secundò* an, *tertio & deinc*, vel-vel aut-Ut: *Egó* ne *veniam*? an *Paulus* vel *Petrus?*

13. Narrativa sententia composita quotuplex est? *Secundùm Conjunctionum classes quindecuplex. Respondemus enim ad plura interrogata vel* (1) Affirmativè (2) *vel* Negativè. (3) *vel* mixtè.

14. Quomodo affirmativè?

Affirmando
- *Utrumque:* Et *Tu veni & Ille.* (*Vocatur* Sententia copulativa. I.)
- *Alterutrum:* Aut *tu veni*, aut *ille.* (*Sententia* Disjunctiva, *ſ.* Alternativa. II.)
- *Alterum duntaxat:* Quamvis *vellem utrumque, veniat* tamen *alteruter.* (Concessiva III.)

15. Quomodo negativè? *Negando*

Digitized by Google

Negando {
- *Utrumque:* Nec *te volo* nec *illum.* (*Dicitur* Sententia Rejectiva. IV.)
- *Alterutrum:* Non *illum volo*, sed *te.* (Adversativa. V.)
- *Alterum, præferendo illi alterum. Te malo* quàm *illum,* (*Vocant Sent.* Comparativam, electivam discretivam; VI.)

16. Quomodo mixtè?

Affirmando aliquid aut negando {
- cum {
  - Conditione: *Veni*, si *vacat*; *vel*, nisi *aliquid impedit.* (Conditionalis, VII.)
  - Exceptione: *Venite*, præterquam *ille.* (*Sententia* exceptiva, VIII.)
  - Restrictione: *Venite*, quatenus *amici.* (*Restrictiva.* IX.)
- per {
  - Alienam notificationem *Ut*, *Dicunt* quòd *non sis venturus.* (Notificativa, X.)
  - Relationem ad aliquid jam dictum: *Veniat* ille quem *rogavi.* (*Sententia* Relativa, XI.)
  - Ordinis designationem: primò *tu*, deinde *ille*, tum *alii.* (*Ordinativa*, XII.)
- ad ostendendum {
  - Causam finalem: *Veni*, ut *me juves.* (Finalis, XIII.)
  - Causam impulsivam: *Veni*, nam *opus est* (Causalis, XIV.)
  - *Consequentia necessitatem. Opus est*: Ergò *Veni.* (Rationalis, Illativa, Concludiva. XV.)

17. Quid præterea de Sententia compositâ sciendum? *Nihil, nisi ut eas plenè discernere discas.*

18. Quomodo? *Docebo te, quâ Conjunctionum varietate exprimatur quæque.*

(1) *Copulativæ signa sunt*, Et, que, etiam, quoque; cùm, -tum; tam-quàm. *Veni tu, ille* quoque. Tum *tu*, tum *ille.* Tam tu, quàm *ille* &c.

(2) Disjunctivæ: sive *tu* sive *ille*: vel-vel.

(3) Concessivæ; quamquam-tamen-: licet-nihilominus: Etsi--at; Cùm-attamen-; quòd *si*-at certe: quidem (sanè)-at: utut--tamen.

(4.) Rejecti-

Digitized by Google

(4) Rejectivæ: *Non*-nec: *nequidem*-
(5) Adversativæ: *-autem-verò-at-ast-sed-*
(6) Comparativæ: *-quàm-atque-ac-præ-*
(7) Conditionales: *Si-: quodsi-: Nî-nisi-*
(8) Exceptivæ *signa sunt*; præter, præterquam, nisi, extra, modò *ut*, modóne, dumne, exceptô &c.
(9.) Restrictivæ: (*ubi si quid generaliùs & obscuriùs dixisse videris, restringis & limitas, per*) Nempe, scilicet, nimirum, id est, puta, quatenus, quoad &c.
10.) *Notificativæ signum est* quòd, *cum Subjunctivo; aut (sed rariùs) Indicativo. Ut Teren. Jam scio*, quòd *filius* amet *meus. Cic.* Quòd *ad me* scribis, *gratum est mihi.*
(11.) Relativæ *notæ sunt:* Tot-quot: Tantum-quantum: Qualis-talis: is-qui, id-quod; inde-unde: ibi-ubi; sicut-ita: tum-quum &c.
(12.) Ordinativæ: *primò, deinde, tum, postea, præterea, insuper; tandem denique &c.*
(13.) Finalis: *Ut, quô, utne, neve, neu.*
(14.) *Causalis: Nam, enim, quia, quoniam*, cò, *quòd, quippe.*
(15.) Conclusivæ: *Ergò, igitur, iccirco.*

---

19. *De Relativis accipe Regulam.* Adnomen vel Pronomen relativum respondet antecedenti Nomini numero & genere, Casu verò sequenti Verbo. *Ut Cic. Accepi* literas *tuas* quæ *mihi* fuerunt *voluptati. Ecce* literas quæ! *scil.* quæ fuerunt. *Dici & poterat*, quarum desiderio *tenebar:* quibus addidisti *blanditias:* quas misisti, &c.
[Similiter *in Adverbiis loci* relativum posterius respondet Verbo suo. Ut: *Quô* tu *cogitas, eôdem collimo* ego: *ibi* jam ego *sum*, vel: *inde jam redeo.*
20. *Intelligo. Dic jam* Sententia contracta quid est? *Ubi duæ sententiæ coalescunt in unam.*
21. Quomodo, *Ostendam id per primaria quædam exempla.*
1. In Copulativa *dicere licet: Petrus* cum Paulo *venit. Est vir* piè doctus. *Disputando vicit* (*pro, Petrus & Paulus:* pius doctusque: *disputavit & vicit.*)
2. Disjunctiva, *Seu tu velis, seu nolis, illud tamen fiet, contrahitur sic*: Velis nolis fiet. *Ecce hic Sententia trina contracta in unam.*
3. Rejectiva: *Nec hoc volo nec illud*, Neutrum volo.
4. *In* Comparativa, *pro, Scientia est melior quàm aurum, dic*, Scientia melior aurô.

5. Con-

Digitized by Google

5. Conditionalem, *Si præibis ego ſequar, ita contrahe*; Te præeuntem ſequar.

6. Notificativa *creberrimè contrahitur, omiſſo* quòd, & *mutato Verbo finito in Infinitum, Nominativo in Accuſativum.* Ut, *Jam ſcio* filium amare *meum*, (*pro*; *Jam ſcio* quòd filius amet *meus.*)

7. Relativa *ſententia contrahitur Pronomine ſublato, Verboque in participium mutato. Ut*, Periit hoſtis quem formidabas; *dic*, Periit formidatus tibi hoſtis. *Pro*, Liber qui debet vivere, debet habere ingenium; Victurus ingenium debet habere liber.

8. *In* Continuativa, *Actio, actionem conſequens enuntiatur contractè, Verbo priore verſo in Participium. Ut, Poſtquam ea dixiſſet, conticuit*: his dictis conticuit.

9. Finalis, *ſic.* Fac ſciam (*pro Fac tu, ut ego ſciam*) Volo te ſcire; *vel* Scias velim: *i, vòlo ego ut tu ſcias.*

[Reliqua diſces in Grammatica eleganti.]

Sententiarum Orthographia & Orthotonia.

22. De legitima pronuntiatione & ſcriptione Sententiarum, habéſne aliquid obſervandum? *Sex hæc.*

1. Sententia indicativa *æquali tono profertur, neque ſigno aliquo ſcripto opus habet.*

2. Sententia admirativa *principium elevat, in fine autem* punctum admirationis *ſcriptum accipit*:

Proh
dii immortales!

3. Sententia optativa *principium elevat, finem deprimit; adſcribitúrque illi idem punctum voti*:

Uti
nam adfuiſſes!

4. Sententiæ interrogativæ *adſcribitur punctum interrogationis* (?) *pronuntiatur verò ſic, ut elevetur tam principium quàm finis*:

Quis eſt? Quis
ad me cat?
vo

5. *Voces ſimiles ſine copula ſibi oppoſitæ interſtinguantur commate (virgulâ) & reſpiratiunculâ. Ut*, Cic. Labi, errare, neſcire, decipi, turpe ducimus.

6. *Si*

Digitized by Google

6. *Si quid interstruitur Sententiæ* (*ut* Vocativus, Interjectio, &c.) *commate includatur utrinque. Ut*; Magnum opus & arduum, *Brute*, molímur. *Omnes* eheu, *mortales sumus*, &c.

CAPUT XIII.

De PERIODO.

QUID est Periodus? *Verborum in sententias contextorum plenus ambitus.*

2. Unde constituitur? *E Sententiis, ad minimum duabus: quarum altera sensum aperit, altera claudit. Ut in illo Ciceronis:* Quales in Republica Principes sunt, tales reliqui Cives esse solent.

[*Partes illæ Periodi dicuntur* Propositio & Redditio: *Græcè* πρότασις & ἀπόδοσις.]

3. Quotuplex est Periodus? *Simplex*, Unimembris; & *composita*, bimembris, trimembris, *aut* quadrimembris.

4. Unimembris Periodus quæ est? *Quam absolvit unica Sententia, sed composita: ut Cicero,*

Quoties dicimus, toties de nobis judicatur.

[Hæc n. resolvit se in duas sententias, 1 *Nos dicimus* 2 *Alii de nobis judicant.* Copulam verò (i. propositionem & redditionem) faciunt voculæ relativæ, *quoties toties.*]

5. Bimembris quæ est? *Quæ uno majori membro absolvit propositionem, altero redditionem. Ut (si Ciceronianum illud extendere placeat)* Si quoties dicimus toties de nobis judicatur, *profectò ad dicendum nunquam est veniendum temerè.*

6. Da exemplum Trimembris periodi.

Si quoties dicimus toties de nobis judicatur: quoties igitur nobis dicendum est, toties omnia sunt Benè præmeditanda: & *quoties dicimus toties omnia circumspectè agenda.*

7. Da quadrimembrem. *Differamus illud in artem Oratoriam. Nunc satis sit, te non ignorare structuram Periodi, quantum scire Grammatico sufficit.*

8. Periodus contracta quæ est? *Quæ propositionem aut redditionem occultat. Ut*: Regis ad exemplum totus componitur Orbis, (*i. Qualis rex, talis grex.*

9. De periodorum Orthotoniâ & Orthographiâ quid mones? *Quatuor necessaria.*

10. Quæ illa? *Primum est hoc.* Omnis Periodus scribendo incipit à Majuscula, & desinit in punctum: pronuntiando verò inchoat à silentio, & terminatur in silentium, seu respirationem justam.

Digitized by Google

11. *Altera lex.* Partes Periodi distinguantur ab invicem signis, minores Commate (,) majores Colo (:) mediæ Semicólo (;) respirationesque proportionatæ sint interstinctionibus. *Ut in illo Gellii: Si quid turpè feceris cum voluptate; voluptas abit, turpitudo manet: si quid honestè feceris cum labore; labor abit, honestas manet.*

[*Semicoli* Peculiaris usus est in distinguendis oppositis, juxta invicem locatis. *Ut, Propria, aliena; publica, privata; sacra, profana.*]

12. *Tertium* Si quid ad essentiam Periodi non spectans interseritur, includendum est signo parentheseos [ ]: pronuntiandúmque tonò paulùm remissiore; & respirandum æquè ante parenthesin atque post illam; non secus ac in Colo *Ut*: Elementa tria sunt (*quanquam alii aliter statuunt*) Aër, Aqua, Terra.

13. *Tandem*, Ubicunque in Periodo votum, vel admiratio, *vel* interrogatio, occurret, signa adjicere, pronuntiationemque variare, cave obliviscaris.

[Juxta monita Capite præced. § 22 &c.]

CAPUT XIV.

De ORATIONE.

ORatio quid est? *Est Sententiarum in Periodos redactarum plenus contextus.*

2. Quotuplex est? *Etiam simplex, composita, contracta.*

3. Quid est Oratio simplex? *Est sermo continuus, ubi unus idemque loquitur.* (*Dicitur* Alloquium.)

4. Quid Oratio composita? *Est sermo inter plures partitus, ubi jam hic jam ille interrogat & respondet* (Colloquium.)

5. Quid est Oratio contracta? *Ubi unus idemque aliquid & interrogat & respondet.*

6. Nonne aliter quoque dividitur Oratio? *Dividitur in prosam (seu solutam) & ligatam.*

7. Prosa *est, quæ verbis liberè utitur; ut* Ingenium vincit omnia.

8. *Ligata, quæ verba ad numerum, mensuram & pondus redigit: ut,* Omnia conando docilis solertia vincit.

[Tu hunc orationem prosam discis. Carminum rationem cognosces in Grammatica eleganti.]

9. De Prosodia & orthographia Orationis quid mones? *Primum hoc generale: ut* Sermonis distinctionem (*per commata, cola, puncta &c.*) accuratè observes, æquè in pronuntiatione atque scriptione ipsa.

[Nec n. frustra scribuntur: sed ut lectorem, ubi inspirare, & quomodo vocem modulari debeat, moneant.]

10. Lon-

Digitized by Google

10. Longior contextus Orationis etiam paragraphis, & summariis ac marginalibus, ornari solet.

[Paragraphus est nova lineæ inceptio.]

11. Quicquid emphaticum est, scribatur majusculis, proferaturque fortius.

[Seu fuerit Vox una, seu Phrasis, seu Sententia, aut integer contextus: ut solent Epitaphia, &c.]

12. Si quid notum allegatur, positô principiô additur, &c. *hoc est*, & cætera.

13. Scribendi compendium est, cùm litera vel Syllaba Vocem significat. *Ut: Mar. Tul Cic. h. Marcus Tullius Cicero. S. P. Q. R.* Senatus Populusque Romanus. *S. D. P.* salutem dico plurimam. V. Vale. *&c.*

CAPUT XV.

De Usu Grammaticæ.

DIdicisse Grammaticam ad quid est? *Ut scias quemvis Sermonem resolvere in Periodos, Sententias, Phrases, Voces &c. rursumque construere rectè; & reddere rationes utriusque.*

2. Et hoc ad quid? 1 *Ad accuratam intellectionem cujusvis Sermonis.* 2 *Ad faciliorem imitationem in rectè loquendo & scribendo.* 3 *Ad promptius transferendum de lingua in linguam.*

3. Egóne hoc potero? *Poteris, si cum attentione interfuisti, quum Sylvam Vocum cæderemus in Lexico, & exasciare singula discueremus in Grammatica. Jam enim poteris ad Eruditionis structuram venire, Mentisque tuæ aream opplere cognitione Rerum, & exornare artificiô sermonis.*

4. Unde faciam initium? *A sequente* Janua *linguæ Latinæ, continente summariam Rerum omnium historiam, sermonisque puri exempla perpetua: quibus intellectis, parabis tibi aditum in alios bonos Libros.*

5. Et potero intelligere? *Imò & in Vernaculum transferre, beneficiô Lexici: & imitari exercendo stylum, ope Grammaticæ.*

[Habes n. Lexicon ut Januæ hujus manubrium; & Grammaticam ut clavem. Alterum igitur si semper tenebis sinistrâ, alteram dextrâ, patescent tibi omnia.]

6. *Sed memento: quia significata Verborum pleraque jam intelligis, è Lexico; & structuram Sermonis resolvere didicisti, in Grammatica; jam potissimum attendes Rebus, ut te cognitione illarum imbuas.*

7. *Omnia tamen hæc de Latino primùm transfer in Vernaculum: Orationis verò structuram examina Grammaticè.*

[Quod si continuaveris per menses aliquot, evades promtus utriusque linguæ usu.]

FINIS.

Digitized by Google

INDEX

Vocum Latinarum in JANUA: exhibens discentibus.

I. *Genus* Nominum: ubi { m. / f. / n. } notat { *Masculinum.* / *Femininum.* / *Neutrum.* } { c. / d / o. } notat { *Commune.* / *Dubium.* / *Omne.* }

II. Terminationes *Genitivorum*: ubi { æ / i / is / ûs / ei } character est, *Declinationis* { *Primæ*, ut Grati-a, *a.* / *Secundæ*, ut Culm-us, *i.* / *Tertiæ*, ut Cas-is, *is.* / *Quartæ*, ut Cult-us, *ûs.* / *Quintæ*, ut Cari-es, *ei.* }

III. Nomina *numero deficientia*: ubi { t. s. / t. pl. } denotat Nomen esse { *tantùm singulare*, ut *Aurum.* / *tantum plurale*, ut *Cunæ.* }

IV. Terminationes *Adjectivorum*: ubi { us, a, um / r, ra, rum / er, era, erum } terminationes sunt *Declinat.* 1. & 2. { is, is, e / & / er, ris, re } terminat. *Declin* 3.

Δ notat Adjectivum *unius tantùm* Terminationis.

V. Verborum *Infinitivos*, *Præterita*, & *Supina*: ubi quæ habent { áre, ávi, atum / ére, ui, tum / ĕre, i, tum / íre, ivi, ítum } Conjugationis sunt { Primæ. / Secundæ. / Tertiæ. / Quartæ. }

VI. Differentiam Vocum: ubi { *Primitivæ* impressæ, sunt *literis cursivis*, ut } *Clamare. Corpus. Fastus.* { *Derivatæ* verò & *compositæ* literis *antiquis*. ut } Clamor. / Acclamare, *&c.* / Corporalis. / Corporeus, *&c.* / Fastidium. / Fastuosus, *&c.*

Digitized by Google

Digitized by Google

A, ab, *van.* 8. 21
A, nae. 741
Abact-us,us,m. 657
Aba-cus, i, m. 513,860
Abacul-us, i, m. *Reken-penning.*
Abaliena-re,vi, tum. 757
Abamita, æ, f. 752
Abarc-ére, ui. 903
Abav-us i, m. 750
Abavi-a, æ, f. 750
Abavuncul-us, i, m. 752
Abba, Syriacum *Vader.*
Abba-s, tis, m. 969
* Abbati-a, æ, f. *Abdye.*
* Abbatiſſ-a, æ, f. 969
* Abbreviatur-a, æ,f.715
Abd-ere,idi,itum.164.360
Abdic-are, vi, tum. 765
Abdicati-o onis, f. 766
Abdit-us,a, um. 177.403
Abdom-en, inis, n. 230
Abdu-cere, uxi, uctum. 433.948.
* Abecedari-us, i, m.
Ab-el, élis, m. 567
Abequita-re, vi,tum. 436
Aberra-re, vi, tum. 501
Aberrati-o, onis, f. 282
Ab-eſſe, ſum, fui. 627. 673.976
Abhinc. 987
Abhorr-ére, ui, *grouwel hebben.*
Abiegn-us, a, um. 130
Abie-s, tis, f. 115
* Abigeat-us, us, m. 657
Ab-igere,egi. actum. 857
Abige-us,i,m.*Ulpian.*835
* Abinde. 740
Ab-ire, eo, ivi, itum. 54. 606
Abituri-re, ivi. 698
Abj-icere,icio,eci,ectum. 328.947
Abjuga-re, vi, atum. 332
Abjun-gere,xi,ctum. 442
Abjura-re, avi,atum. 657
* Ablactati-o,onis,f. 748
Ablaquea-re, vi,tum. 325
Ablat-us, a, um. 951
Ablect-a,orum, t.pl. 778
Ablu-ere, i, tum.856.973
Abmaterter-a, æ, f. 752
Aneg-are, avi, atum. 657
Abnep-os, ótis, m. 751
Abnept-is, is, f. 751
Abnoda-re, vi, tum. 324
Abnu-ere, i, tum. 647
Abol-ére, evi, itum. 915
Abolescere. 764
Abol-a,æ,*f.gevoederde rok.*
Abomina-ri,tus,ſum. 284
Abominand-us,a,um.993
Abor-iri, tus, ſ. *een miskraem hebben.*
Aboritur fœtus, *de Vrucht (komt, is) in't vergaen.*
Aborti-o, ónis, f. 744
Abortí-re, vi, tum. 312
Abortiv-us, a, um. *Ontijdig gebooren.*
Abort-us, us, m. 744
Abpatru-us, i, m. 752
Abra-dere, ſi, ſum. 33
Abraham,us,i,m.939 949
Abraſ-us, a, um. 356
Abrip-ere,io.ui,tum.451. 777
Abroga-re, vi, tum. 880
Abru-mpere, pi,ptum, *afſcheuren.*
* Abrum-us, i. 166
Abrupti-o, onis, f. 687
Abrupt-us, a, um. 55
Abs. (*ſcribitur ſequente* q. r. t.) 665
Abſce-dere, ſſi, ſſum, *van ywers wijcken.*
Abſceſs-us, us, m. 820
Abſci-ndo, di, ſſum. *afſnijden.*
Abſciſſi-o, onis, f. 907
Abſciſſ-us, a, um. 373
Abſcon-dere,didi,ſum,& ditum 850
Abſcondit-us,a,um. 992
Abſen-s, tis, omn. 645
* Abſentane-us,um. 721
Abſenti-a, æ, f. 22. 274
Abſimil-is, is, e. 105
Abſinthíti-es, æ, m. 442
Abſinthi-um, i, n. 107
Abſ-is, idis. f. 439
Abſiſtere, *af-laten.*
Abſol-vere,vi,utum. 546. 691
Abſolutè. 871. 881
Abſolut-us,a,um.332.785
Abſon-us, a, um. 702
Abſor-bére, bui, & pſi, ptum. 47, 913
Abſque. 137
Abſtemi-us, a, um, *Wijnſchouwende.* 624
Abſter-gere, ſi,ſum. 747
Abſtinenti-a, æ, f. 860
Abſt-inére,ui,entum. 610
Abſtract-us, a, um. 506
Abſtri-ngere, nxi, ctum. 376
Abſtru-dere, ſi, ſum. 346
Abſtruſ-us, a, um. 274
Abſum-ere, pſi,ptum.623
Abſumpt-us, a, um. 30
Abſurd-us, a, um. 307
Abundanti-a, æ, f. 799
Abunda-re, vi, tum. *overvloet hebben.*
Abun-dè danter) 863
Abuſ-us, ûs, m. 694
Abu-ti,ſus,ſum. 277.567
Abvola-re, vi, tum. 141
Abyſſin-us,a,um. 560.964
Abyſſ-us, i, f. 47
Ac. 12.18
Academi-a, æ, f. 505.703
Acar-us, i, m. 129
Accaronenſ-is, is, è, *omn.* 929

Digitized by Google

Acce-dere, ſſi, ſſum. 355. 403. 683
Accen-dere, di, ſum. 367
Accenſ-ére, ui, um. 345. 932
Accenſ-us, i, m. 825. 826
Accenſ-us, a, um. 35
Accepta-re, vi, tum, *aenneemen.*
*Acceptilati-o, ónis, f. 660
Accept-um, i, n. 629
Accept-us, a, um. 920
Accerſ-ere, ivi, itum. 801
Acceſſi-o, onis, f. 552
* Acceſſori-us, a, um. 689
Acceſſ-us, m. 771. 907
Acciden-s, tis, n. 261. 640
Accid-ere, i, 296. 550
Acci-dere, di, ſum, *aen(be-)ſnijden, korten.*
Acc-inere, inui, entum. 699. 960
Accin-gere, xi, ctum 888
Accí-re, vi, itum: *ontbiſden, roepen.*
Acc-ipere, epi, ptum. 115. 122
Accipit-er, ris, m. 146
Acclama-re, vi, atum. 740
Acclamati-o, ónis, f. 740
Accliv-is, e, & *us, a, um,* 431
Accol a, æ, f. 560
Accommoda-re, vi, tum. 42
Accommodati-o, onis, f. 718
Accommodat-us, a, um. 579. 722
Accommod-us, a, um 692
Accorporare, vid. *adcorporare.*
Accu-mbere, bui, bitum. 856. 857
Accura-re, vi, tum. 649. 740
Accuratè. 801
Accurat-us, a, um. 501. 583
Accuſare, *aenklaegen, beſchuldigen.*
Accuſati-o, onis, f. 691. 828
Ac-er, ris-re. 259
Ac-er, eris, n. 111
Acerat-us, a, um. 398
Acerb-us, a, um. 259
Ac-ére, ui, ſuer xijn.
Acroſ-us, a, um. 336
Acerva-re, vi, tum. 342
Acervatim. 335
Acervat-us, a, um. 322
Acerv-us, i, m. een hoop.
Aceſcere. 378
Acetabul-um, i, n. 196
Acetari-a, orum, n. pl. t. 95
Acetari-us, a, um. 378
Acetoſ, a, æ, f. 95
Acet-um, i, n. t. f. 378
Achát-es, æ, m. 77
Aci-a, æ, f, *een naey-draed.*
Acicul-a, æ, f, *een ſpels.*
* Aciculari-us, i, m. 415
Acidul-æ, arum, f. 45
Acid-us, a, um. 45. 259
Aci-es, ei, f. 86. 415
Acies, *een Leger.* 313
Acies, *ſlagh-orden.* 895
Acies oculorum. 839
Acinac-es, is, m. 899
Acinaceum vinum. 374
Acin-us, i, m. 373
Acin-um (us, i, Korrel.
Acipenſ-er, eris, m. 154
Acolnth-us, i, m. 967
Aconít-um, i, n. 98
Ac-or, óris, m. 60
Acquie-ſcere, vi, tum. 380. 824.
Acqui-rere, ſivi, ſitum, *kryjgen, bekomen.*
Acre, acrius. 480
Acrimoni-a, æ, f. 509
Acriter. 291. 698
Ac ſi. 949
Act-a, orum, n. pl. 785
Acti-o, onis, f. 286. 708
Actív-us, a, um. 508
Act-or, óris, m. 734. 826
Actor *ludi.* 841
Actuari-us, a, um. 449
Actuoſ-us, a, um. 130
Act-us, a, um. 183. 836
Act-us, ûs, m. 841. 963
Actus, *vee-driſte.* 346
Actutùm. 567
Acu-ere, i, tum. 73. 502
Aculeat-us, a, um. 149. 688
Acule-us, i, m. 149. 189
Acúm en, inis, n. *ſpits, ſcherpte.*
* Acupict-or, óris, m. 478
Acupict-us, a, um 380
Acupi-ngere, nxi, ctì. 478
Ac-us, eris, m. 336
Ac-us, ûs, f. 488
Acus marina. 450
Acutangul-us, a, um. 521
Acuta vox. 701
Acut-è, iùs, iſſimè. 250. 311. 680
Acutùm. 475
Acut-us, a, um. 175
Ad. 10. 20
Adact-us, a, um. 905
Adaggera-re, vi, tum. 323
Adagi-um, i, n. 689
Adam, as, i, m. 567
Adama-re, vi, tum. 738
Adama-s, ntis, m. 76
Adaper-ire, ui, tum. 410
Adapertil-is, is, e, *omn.* 209
* Adapta-re, vi, tum. 206. 469
Adau-gére, xi, ctum. 800
Adbib-ere, i, itum. 861
Adcorporare, *Ammian. Solin. Apul.* 253
Adcorporat-us, a, um. 51
Addec-et, uit. 747
Add-ere, idi, itum. 435. 877
Addi-cere, xi, ctum. 797. 891
Addi-ſcere, dici. 500
Addiſament-um, i, n. 94. 974
Additi-o, onis, f. 511
* Addititi-us, a, um. 552

Digitized by Google

Addit-us, a, um. 254. 350
Adempt-us, a, um. 308
Adeo. 3. 183
Ad-eps, ipis, m. & f. 163
Adepti-o, onis, f. 612
Ad-esse, sum, fui. 5. 283
Ad extremum. 194
Ad-ferre, ttuli, llatum 91, 868
Adhæ-rére, si, sum. 127. 130
Adhalat-us, us, m. 474
Adhib-ére, ui, itum. 124. 393
Adhibére in consil. 705
Adhibit-us, a, um. 685
Adhorta-ri, tus, s. 646
Adhuc. 8. 413
Adiaphor-us, a, um. 958
Ad-igere, egi, actum. 450. 905
Ad-imere, emi, emptum. 669
Adimplé-re, vi, tum. 950
Adind-ére, idi, itum. 489
Adinven-ire, i, tum. 596
* Ad instar. 48
Ad-ipisci, eptus s. 131
Adi-re, vi, tum. 9. 641
Aditi-o, onis, f. 412
Adit-us, ûs, m. 886. 907
Adjac-ére, ui. 210. 248
Adject-us, a, um. 871
Adj-icere, éci, ectum. 800. 871
Adjudica-re, vi, tum. 951
Adjuga-re, vi, tum. 441
Adjument-um, i, n. *hulpe.*
Adjunct-um, i, n. 583
Adjunct-us, a, um. 459. 307
Adjun-gere, xi, ctum. 503
Adjura-re, vi, tum. 600
Adjutare, *helpen.*
Adjutor, *een helper.*
Adjutori-um, i, n. 730
Adjut-us, ûs, m. 368
Adju-vare, vi, tum. 813
Adliga-re, vi, tum. 435
Adme-tiri, nsus s. *dep.* 526
Adminicula-ri, tus, s. 975
Adminicul-um, i, n. 431
Administ-er, ri, m. 978
Administráre. 769. 962
Administrati-o, onis, f. 822
Administrat-or, óris, m. 876
Administrat-us, a, um. 875
Admira-ri, tus (*dep.* 464
Admi-scére, scui, stum & xtum. 301
Admiss-us, a, um. 279. 711
Admisti-o, onis, f. 596
Admist-us, a, um. 922
Admi-ttere, si, ssum. 721. 788
Admodula-ri, tus s. 700
Admodùm. 141
Admon-ére, ui, itum. 497. 999
Admoniti-o, onis, f. 957
Admor-dére, di, sum. 359
Admot-us, a, um. 290. 904
Admo-vere, vi, tum. 535
Admurmura-re, vi, tum. 664
Admutilare, *Besnijden.*
Adna-sci, tus, s. 78. 323
Adnictare, *een wenk geven.*
Adnumera-re, vi, tum. 132
Adobru-ere, i, tum. 360
Adol-ére, évi (*ui*) adultum. 944
Adolescen-s, tis, m. 196. 673
Adolescenti-a, æ, f. 199
Adolescentul-a, æ, f. 197
Adolescentul-us, i, m. 484
Adol escere, évi (*ui*) adultum. 198
Adoper-íre, ui, rtum. 888
Adopta-re, vi, tum. 765
Adopt-io (*atio*) onis, f. 765
Adoptiti-us, a, um. 765
Adoptiv-us, a, um. 765
Ad-or, óris, m. & us, óris, n. 92
Adora-re, vi, tum. 1000
Adore-a, æ, f. 912
Ador-iri, tus & sus s. 900
Adorna-re, vi, tum. 468. 866
Ad placitum. 477
Adrep-ere, si, tum, *aenkruypen.*
Adscensi-o, onis, f. 405
Adsci-scere, vi, tum. 766. 793
Adscit-us. (*itius*) i, a, um. 468
Adscri-bere, psi, ptum. 494
Adscript-us, a, um. 814
Adspirare, *aenwaeyen.* 451
Adspect-us, ûs, m. 174
Adst-are, iti, itum (*átum.*) 501
Adstipula-ri, tus s. 659
Adstrictori-us, a, um. 60
Adstrict-us, a, um. 695
Adstri-ngere, nxi, ctum. 42. 809
Adstru-ere, xi, ctum. 733. 776
Adsue-scere, vi, tum. 747
Adula-ri, tus s. *flatteeren.*
Adulat-or, óris, m. 648
Adult-er, eri, m. 625
Adulteri-um, i, n. 764
Adult-us, a, um. 664
Adumbrati-o, onis, f. 942
Aduna-re, vi, atum. 421
Adunat-io, ionis, f. 768
Adunc-us, a, um. 289
Adu-rere, ssi, stum. 52. 834
Adust-us, a, um. 260
Advecta-re, vi, tum. 914
Adve-here, xi, ctum. 435
Avena, æ, m. 138. 171
Advenera-ri, tus s. 741. 976
Adven-ire, i, tum. 284, 991
Advent-are, avi, atum. 740
Adventiti-us, a, um. 737
Advent-us, ûs, m. 949
Adversa-ri, tus s. 645
Adversari-a, orum, n. pl. 723
Adversari-us, i, m. 692
Adversita-s, tis, f. 655
ex adverso. 990

Digitized by Google

Adverſ-ùm, ùs. 583.380
Adverſ-us,a,um.451.637
Adver-tere, ti, ſum. 450. 822
Advigila-re, vi, tum. 789
Ad vivum. 477
Advocat-us, i, m. 829
Advola-re, vi, tum. 150 360
Advol-vere,vi,útum. 904
Adyt-um, i, n. 961
Æd-es, is, f. 960
Æd-es,ium,f.pl. 140.403
Ædificá-re, vi, tum. 395
Ædificati-o, onis, f. 399
* Ædificatori-us, a, um. cap. 29
Ædificat-us, a, um. 577
Ædifici-um,i,n. 112.396
Ædíl-is,is, m. 783
Æditu-us,i, m. 960
Aër, ris, m! t. f. 18,38
Aëri-us, a, um. 133
Æg-er, ra, um. 802.704
Ægrè. 307.605
Ægrefcere. 622
Ægrimoni-a, æ, f. 637
Ægritud-o, inis, f. 801
Ægrota-re, vi, tum. 777
Ægrotan-s, tis, o. 806
Ægrot-us, a, um. 253
Ægil-ops, opis, m. 314
Ægypti-us, a, um. 560
Ægypt-us, i, f. 565.571
Æmula-ri,tus, f. 612.966
Æmulati-o, ónis, f. 502
Æmul-us, i, m. eenyveraer.
Æneat-or, óris, m. 895
Æne-us, a, um. 492
Ænigm-a, atis, n. 851
Æqual-is, is, e. 175. 514
Æqualit-as, átis, f. 663. 884
Æqualiter. 526. 533
Æquanimit-as,atis.f.635
Æquanim-us, a, um. 636
Æqua-re, vi, tum. 535
Æquat-or, óris, m. 538
Æquè. 430.646
* Æquilibra-re, vi, tum. 125
Æquilibr-is, is, e. 533
Æquilibrit-as,átis, f. 535
Æquilibri-um, i, n. 535
Æquinoctial-is, is, e. 540
Æquinocti-um, i, n. 23. 557
Æquipara-re, vi,tum.835
Æquipondi-um, i, n. 535
Æquit-as, atis, f. 719
Æquivocati-o,onis,f. 828
Æqu-us, a, um, 607
* *Ær-a, æ, f.* 564
Ærament um. i, n. 416
Ærari-ùm, i, n. 776
Ærarius *faber.* 416
Æreus, *vide* æneus.
Ærof us, a, um. 798
Ærúg-o, inis, f. 66
Ærum-na, æ, f. 458.637
Æ-s, ris, n. 478. 776
Æs-alienum. 661
Æs-infectum. 795
Æs-fignatum. 795
Æs-ufurarium. 661
Æſculapi-us, i, m. 932
Æſt-as, átis, f. 23. 540
Æſtima-re, vi, tum. 555. 608
Æſtimare parvi. 694
Æſtimati-o, ónis, f. 699
Æſtimi-um, i. n. 658
Æſtuari-um, i, n. 48
Æſtuati-o, ónis, f. 48
Æſtuoſ-us, a, um. 557
Æſt-us, ûs ,m. 32. 35
Æt-as, átis, f. 196.748
Æternáte. 990
Æternit-as, átis, f. 200. 981
Ætern-ò, ùm. 1000
Ab-æterno. 986
Ætern-us, a, um. 955
Æthe-r, ris, m. t. f. 21
Æthere-us a, um. 27
Æthi-ops, opis, m. 560
Æv-um, i, n. t. f. 380
Æviterni-us. a, um. 917
Affabil-is, is, e. 647
Affabilita-s, tis, f. 643
Affabrè. 402
Affá-ri, tus, f. 653
Affatim. 629
Affecta-re, vi, tum. 630. 924
* Affectatè. 674
Affectat-or, óris, m. 972
Affect-us, a, um. 285.704
Affect-us, ûs, m. 283.606
A-fferre, ttuli,llatum. 156
Aff-icere, ício,éci, ectum. 469. 642
Aff-ici, ectus, f. 258.912
Afficiti-us, a, um. 565
Affi-gere, xi, xum. 397. 493
Affi-ngere,nxi,ctum. 649
Affín-is, is,m. 741
Affirma-re, vi, tum. 586. 646
Affirmativ-us, a, um. 589
Affix-us, a, um. 468
Affla-re, vi, tum. 248
Afflat-us, a, um. 947
Afflat-us, ûs, m. 954
Afflicta-re, vi, tum. 310
Afflicti-o, ónis, f. 669
Afflict-or, óris, m. 669
Afflict-us, a, um. 669
Affli-gere, xi, ctum. 310 846
Afflu-ere, xi, xum. 775
Afflux-us, ûs. 308
Affun-dere, di, fum. 356
Afric-a, æ, f. 559. 561
Africán-us, a, um. 560
Aforis. 149
Afric-us, i, m. 41
Agáf-o, ónis, m. 169
Agedum, agitedum. 195
Ag-er, ri, m. 46. 320
Agere, égi, actum. 441.499
Agere, *houden.* 841. 880

Digitized by Google

Agg-er, eris, m. 322
Agg-er, *een Schanſſe.* 892
Agglutina-re, vi, tum. 493
Aggrava-re, vi, tum. 444
Aggre-di, ſsus. ſ. 609. 738. 804
Aggrega-re, vi, tum. 342. 891
Agil-is, is, e, *ſnel geſwint.*
Agilit-as, átis, f. 673
Agín a, æ. f. 535. 632
Agitá re, vi, tum. 38. 850
Agitati-o, ónis, f. 745
Agitat us, a, um. 332. 728
Àgm-en, inis. n. 893
Agnati-o, ónis, f. 736
Agnat-us, i, m. 749
Agnín-us, a, um. 363
Agnit-us, a, um. 274
Agnóm-en, inis, n. 782
Agn-oſcere, óvi, tum. 653
Agn-us, i, m. 166. 926
Ag-on, ónis. m. 846
Agreſt-is, is, e. 101
Agricol-a, æ, m. 330
Agricultur-a, æ, cap. 33
* Ahenari-us, i, m. 416
Ahén-um, i, n. 378
Ain, ajére. 619. 977
Ala, æ, f. 133. 192
Albaſtrit-es, æ, m. 74
* *Alabr-um, i, n. haſpel.* 386
Alac er-ris, vis, e. 233
Alacrit-as, átis, f. 618
Alacriter. 14
Alap-a, æ, f. 85
Alari-us, a, um. 895
Alat-us, a, um. 124. 131
Alaud-a, æ, f. 141
Albat-us, a, um. 732
Alb ére, ui. 62. 29
Albicáre. 54
Albid-us, a, um. 28
Albitúd-o, inis, f. 264
Albulus, a, um. 74
Alb-um, i, n. t. ſ. 785. 205
Albúm-en, inis, n. 136. 785
Alburn-um, i, n. 108
Alburn-us, i, m. 154
Alb us, a, um. 112. 263
Alcair. 562
Alc e, es: Alc-es is, f. 178
Alchymí-a, æ, f. 418
Alchymiſt a, æ, m. 418
Alcoran-us, i, m. 975
Ale-a, æ, f. 851
Aleatori-us, a, um. 851
Alembic-um, i, n. 379
Alépo, *urbs Syriæ.* 562
Al-ere, ui, itum, (tum) 30. 161
Al-es, itis, m. f. 137
Al eſcere, ui. 79
Alexand-er, ri, m. 575
Alexipharmac um, i, n. *Gift middel.*
Alg-a, æ. 99
Algére, ſi, ſum. 747
Algid-us, a, um. 747
Alg-or, óris, m. 380
Alg-us, ûs & i, *kildinge.*
Al-i, itus, *tus*) ſum. 349
Ali, m. indeclin. 975
Aliàs. 32. 60. 553
Alibi. 42. 55. 304. 574
Alibil-is, is, e. *Verro, voed-ſaem.*
Alic-a, æ, f. 353
Alicantic-us, a, um. 375
Alicaſtr-um, i, n. 334
Alicubi. 739. 763
Alicunde, *ergens van daen.*
Alienare. *ontvreemden.*
Alienigen-a, æ, c. *Vreem-delinck.*
Alienigen-us, a, um. 766
Alien-us, a, um. 29. 737
Alienum æs. 661
Aliger, a, um. *gevlengelt.*
Alimentari-us, a, um. 84
Alimentum, i, n. 123. 236
Alimoni-a, æ, f. 761
Aliò, adv. ad loc. 788. 793
Alióquin (*cum ſeq. vocali*)
Aliórſum. 763
Aliovérſum. 687
Aliquà, *ergens deur.*
Aliquandiu. 310
Aliquando. 273. 302
Aliquanti-ſper, *lkm, een weyningsken.*
Aliquanto. 183
Aliquantulum. 891
Aliquantum 489
Aliquatenus, *eeniger maeten.*
Aliquid. 7
Aliquis, a, od. 97
Aliqu-ò (*-orſum*) *ergens henen, nae toe.*
Aliquot. *pl. t. indecl.* 841
Aliquoties, *tot verſcheydene maelen.*
Aliquouſque. 647
Aliter. 42
Aliubi. 763
Aliunde. 793
Ali us, a, ud, 60. 61. 62. 312
Alius alium, *d'een den anderen.*
Aliuſmodi. 380
Allabora-re, vi, tum. 990
Allatrare, *aen blaffen.*
Allectare. 738
Allect-us, a, um. 782
Allectus, a, um. *aen-gelockt.*
Allegati-o, ónis, f. 715
All-ego, égi-ectum. 782
Allegori-a, æ, f. 683
Allevare. 358
Allicef-acere, éci, actum. 738
All-icére, éxi, ectum. 260
Allí-dere, ſi, ſum. 404
Alligare. 371
Alligat-us, a, um. 417. 440
Alliſ-us, a, um. 452
* Alliſus, ûs, m. 474

Digitized by Google

Alli-um, i, n. 89
Allo-qui, quutus, (*cutus*) ſ. 721
Alloquium, *aenſprake.*
Allub-eſcere, ui, itum. 825
Allu-cére, xi, *tot yets lichten.*
Allu dere, ſi, ſum, *'t oog op yets hebben.*
Allu-ere, i. 49
Alluſi-o, onis, f. 688
Alm-us, a, um. 746
Aln-us, i, f. 112
Alo-e, es, f. 98
Aloepeci-a, æ, f. 304
Alp-es, ium, f. pl. 561
* Alphabétic-us, a, um. 678
Alphabét-um, i, n. 513
Alpín-us, a, um. 191
Alſior aura. 747
Alſioſ-us, a, um, (*alſ-us, a, um.*) 749
Altár-e, is, n. 942
Alt-è, iùs, iſſimè. 515
Alte-r, ra, rum. 311. 225
* Altera-re, vi, tum. 808. 809
* Alterati-o, ónis, f. 59
Altercá-ri, tus, ſ. 652
Altercatio, *kyvinge.*
Alternáre, *beurt houden, 't een om 't ander pleegen.*
Altern-atim, è. 387. 451
Alternati-o, ónis, f. 557
Altern-è, is, *by beurten.*
Alternis annis. 331
Altern-us, a, um. 701
Alterut-er, ra, rum. 290
Alterutrínque. 556
Altil-is, is, e. 362
Altimetri-a, æ, f. 529
Altitud-o, inis, f. 462
Altrinſecus, *van d'ander zyde.*
Alt-um, i, 953
Altùm. 108. 687
Alt-us, i. (*tonus.*) 701
Alt-us, ior, iſſimus. 55, 88. 540
Alúc-o, ónis, m. f. 137
Alum-en, inis, n. 60
Aluminat-us, a, um. 493
Alumn-us, i, m. 746
Alút-a, æ, f. 393
Alutari us, i, m. 593
Alvea-r (*& -re*) ris, n. 350
Alveari-um, i, n. *Byenhoff.*
Alveol-us, i, m. 216
Alve-us, i, m. 46. 447
Alvínus, *buyck-ſuchtig.*
Alv-us, i, f. 733
Amabiliter, *minnelijck.*
Amabò, *ey lieve.*
Amanda-re, vi, tum. 978
Amanter. 647
Amanuenſ-is, is, m. 877
Amarac-us, i, m. 96
Amaranth-us, i, m. 96
Ama-re, vi, tum. 281
Amarè, *bitterlick.*
Amareſcere, *bitter worden.*
Amarit-*ies*, ei, & *udo*, údinis, f. *bitterheyd.*
Amáror, óris, m. 648
* Amarulentia, *verbitteringe des gemoeds.*
Amarulent-us, a, um, *seer bitter, verbitteert in zijn gemoed.*
Amar-us, a, um. 259
Amaſi-a, æ, f. 739
Amaſi-us, i, m. 739
Armat-or, óris. 669. 738
Amatori-us, a, um. 626
Ambag-e, & -es, pl. f. 429
Ambeſus, *rondt-om af geeeten.*
Ambidext-er, ra, rum. 272
* Ambifariam. 470
Ambigere. 565
Ambiguè, *dubbelſinnighlijck.*
Ambiguit-as, átis, f. 590
Ambigu-us, a, um. 591
Ambi-re, vi, tum. 18. 546
Ambíre. 275. 630
Ambiti-o, ónis. 621. 630
Ambitioſus, *eerſuchtig.*
Ambit-us, ûs, m. 110. 554
Amb-o, æ, o, pl. t. 736
Ambr-a, æ, f. 61
Ambroſi-a, æ, f. 992
Ambulácr-um, i, n. 329
Ambuláre. 134. 839
Ambulatil-is, is, e. 904
Ambulati-o, ónis, f. 774
Ambulatori-us, a, um. 408
Ambu-rere, ſſi, ſtum. 37
Amen. 1000
Amen-s, tis, *ſinne-loos.* Δ.
Amenti-a, æ, f. *Uytſinnigheyt.*
Ament-um, i, n. *ſlingerriem, Keel-band.*
Americ-a, æ, f. 559
American-us, a, um. 560
Am-es, itis, m. 360
Amíc-a, æ, f. *Boeleſſe.*
Amicabil-is, is, e. 740. 823
* Amicabiliter. 824
Ami-círe, xi & cívi *vel* cui, ctum. 382
Amiciti-a, æ, f. 853
Amictori-um, i, n, *nachtels doeck, halsjen.*
Amict-us, m. 380
Amicul-um, i, n. 382
Amicul-us, i, m. 648
Amícus, a, um. 1. 856
Amíc-us, i, m. 647. 648
Amiſ-

Amissi-o, ónis, f. *verlieſinge.*
Amit-a, æ, f. 752
Amitín-us, i, m. 753
Ami-ttere, ſi, ſum. 675
Ammonit-a, æ, m. 929
Amu-it, is, m. 46. 358
Amæn-è, iter. 120. 770
Amænit-as, átis, f. 773
Amæn-us, a, um. 429. 773
Amolí-ri, tus ſ. 810
Am-or, óris, m. 738. 877
Amót-us, a, um. 239. 535
Amo-vére, vi, tum. 332
Amphibi-um, i, n. 194
Amphibologia, dubbelſinnigheyd.
Amphitheatrum, ſchouburgh.
Amphor-a, æ, f. 525
Ampl-è, iter, *wijd-begrijpig, aenſienighlick.*
Amplecti, *omvatten.*
Amplexá-ri, tus ſ. 746
Ampliare, *grooter (wijder) maken.*
Amplificáre. 692
Ampliùs. 649. 664. 979
Amplitud-o, inis, f. 732
Ampl-us, a, um. 407. 546
Ampull-a, æ, f. 328. 814
Amputá-re, vi, tum. 324
Amſterodam-um, i, n. 562
Amulét-um, i, n. 810
Amurc-a, æ, f. 328
Amuſſ-is, is, f. 527
Amuſſitat us, a, um. 678
Amygdăl-um, i, n. *Amandel.*
Amygdăl-us, i, & a, æ, f. 115
Amyl-um, i, n. 355
An, vide, nunquid?
An, *adverb. interr.* 581
An, *conjunct. diſj.* 29. 257
Ana. 813
Anabaptiſt-a, æ, m. 964
Anaclintéri-um, i, n. 733
Anagramm-a, ătis. n. *verplesteringe, (omſtelt) des naems.*
Analect-a, orum, n. pl. t. 862.
Analogi-a, æ. 679
Analyſ-is, is, f. 592
Anaphor-a, æ. f. 688
An-as, ătis, f. 140
Anathém-a, ătis, n. 971
Anatociſm-us, i, m. 661
Anatomi-a, æ, f. 704
Anatomic-us, i, m. 226
Anc-eps, itis, Δ. 805
item, *twee-ſnijdig.*
Anchor-a, æ, f. 456
Ancill-a, æ, f. dienſtmeyt.
Ancillá-ri, tus ſ. d. 742
Ancillar-is, is, e. 742
Anc-us, i, m. 292
Andabat-a, æ, m. 847
Andrógyn-us, i, m. 316
Anéth-um, i, n. 95
Anfract-us, us, ûs, m. 206
Angari-a, æ, f. 874
Angel-us, i, m. 977
Angelic-a, æ, f. 97
Angelic-us, a, um. 195
An-gere, xi, anext doen. 284
Angín-a, æ, f. *ontſteck-(ſwell) inghe des Keels.* 304
Angiport-us, ûs, m. & -um, i, n. 773
Angl-us, i, m. 560
Ang-or, óris, m. 718
Anguill-a, æ. f. 153
Anguín-us & eus, a, um. 153
Angu-is, is, m. 131. 252
Angular-is, is, e, *hoeckig.* 407
* Angulatim. 796
Angulat-us, a, um, *hoeckachtigh.*
Angulósus, *veel-hoekigh.*
Angul-us, i, m. 172. 518
Anguſta-re, vi, tum. 908
Anguſtè, *benaudelick.*
Anguſti-a, æ, f. & æ, arum. *engte, benautheyt, anext, ſwarigheyd.*
Anguſt-us, a, um. 383. 773
Anheláre, *hijgen, verlangſt hebben.*
Anhelati-o, ónis, f. 306
Anhelit-us, ûs, m. 306
Anhelus, *eng-borſtigh.*
Anícul-a, æ, f. 737
Aníl-is, is, e. 644
Aniliter, *op ouds-wijſſch.*
Anim-a, æ, f. 201. 584
Animáre, *moedigen, leven geven.*
Animadvær-tere, ti, ſum. 591. 822
Animadverſio, *aen merkinge, ſtraff (kaſtÿd-)inge.*
Anim al, ális, n. 121
Animalcul-um, i, n. 126
Animal-is, is, e. 126. 234
Animan-s, tis, n. 315
Animat-us, a, um. 928
Animoſè. 888
Animoſus, *kloeckhertigh, moedigh.*
Anim-us, i, m. 275. 282
Animum deſpondére. 637
Aníſ-um, i, n. 95
Annál-is, is, e. 23
Annal-es, ium, m. *boecken jaerlÿcker geſchiedeniſſen.*
Anne-ctere, xui, xum. 441. 456

Digitized by Google

Annex-us, a, um. 456
Annicul-us, a, um. 334
Anni-ti, sus & xus, s. 628
Anniversari-us, a, um. 790. 959
An-ne, -non, *is 't niet?* 497
Annón-a, æ, f. 598. 799
Annós-us, a, um. 197
Annotá-re, vi, tum. 513
Annotati-o, ónis, f. 497
Annotín-us, a, um. 374
Annuatim. 785
Annúere, ui. *toe-staen.* 647
Annulár-is, is, e. 218
Annulari-us, i, m. *ring-maecker.*
Annulatus, *gerinckt.*
Annul-us, i, m. 213
Annulus pronubus. 739
Annulus signatorius. 729
Annumerare. 140. 316
Annuntiare. 961
* Annuntiatr-ix, ícis, f. 140
Ann-us, i, m. 24. 546
Annus bissextílis. 552
Annu-us, a, um. 337. 540
Anomalí-a, æ, f. 679
Anonymè. 837
Anorexía, æ, f. 298
Anquirere, *naerstig onder-soecken.*
Ans-a, æ, f. kram. 397
Ansa, *hand-vatsel.* 532
Ansa, *een oor.* 383
Ansa, *gelegentheyt.* 662
Ansatus, a, um. 461
Ans-er, eris, m. 252. 264
Anserín-us, a, um. 194. 489
Antarctic-us, a, um. 554
Ante, præpos. 22
Ante, *adverb.* 948
Ante omnia. 119
Antea, *voor desen.*
Anteact-us, a, um. 991
Antecédere, ssi, ssum. 26
Antecell-ere, ui, 688
Antecess-or, óris, m. *voor-ganger, voor-zaet.* 441. 955.
* Antecæni-um, i, n. 363
Antecerre, *hooger houden.*
Antehab-ére, ui, itum. 954
Antehac, *hier voormaels.*
Anteíre, *voor-gaen.*
Antelucán-us, a, um. 722
Antemeridian-us, a, um. 687
* Antemural-e, is, n. 907
Antenn-a, æ, f. 450
Antequam. 507. 701. 831
Anteri-or, us, óris. 209. 216
Anteriora. 774
Anteriùs. 435
Antesignan-us, i, m. 895
Anteven-ire, i, tum. 614. 884
Antever-tere, ti, sum. 843
Anti-æ, árum, f. *voor-haar-(locken)* t. pl.
Antic-a, æ, f. 403
Anticipare. 988
Antidot-um, & us, i, n. f. 810
* Antilén-a, æ f. 453
Antimoni-um, i, n. 62
Antipathía, *weer-zin.*
Antipod-es, um, m. pl. 559
Antiquare, *doen af-koomen, af-brengen.*
Antiquat-us, a, um. 599
Antiquit-as, atis, f. *d'oudheyt.*
Antiquitùs. 353
Antíqu-us, a, um. 380
Antistare, *over-treffen.*
Antíst-es, itis, m. f. 969
Antistit-a, æ, f. 969
Antíthet-um, i, n. 683
Anti-a, æ, f. 545. 780
Antrorsum. 439
Antr-um, i, n. 78
An-us, i, m. 302. 819
An-us, ûs, f. 737
Anxiè, *sorgvuldelijck.* 629
Anxiet-as, átis, f. *angst.*
Anxietúd-o, inis, f. 718
Anxife-r, ra, rum. 718
Anxi-us, a, um, *be-ancxt, ancxtig, bekommert.*
Aomar. m. 975
Aort-a, æ, f. 229
Apag-e, ite. 654
Ap-er, ri, m. 186
Aper-íre, ui, tum. 403. 820
Apertè. 664. 830
* Apertil-is, is, e. 208
Aperti-o, ónis, *openinge.*
Apertúr-a, æ, f. 532
Apert-us, a, um. 780. 906
Ap-es & is, is, f. 149
Ap-ex, ícis, m. 718
Apexab-o, ónis, m. 362
Aphthæ, *sprouw, mondt-gesweer.*
Apián-us, a, um. 375
Ap-is, &, es, is, f. 252
Aplustr-e, is, n. 456
Apoch-a, æ, f. 660
Apodytéri-um, i, n. 776
Apogæ-us, a, um. 546
Apographum, i, n. 497
Apoll-o, inis. 931
Apologia, *verweerschrift.*
Apolog-us, i, m. 689
Apophthegm-a, atis, n. 689
Apoplexí-a, æ, f. 308
Apostasía, *aen-val.*
Apostat-a, æ, m. 970
Apostém-a, atis. apostemnye.
Apostol-us, i, m. 953
Apostolic-us, a, um. 956
Apostroph-e, es, f. 687
Apothéc-a, æ, f. *berg (bewaer-) plaetse.*

Ap-

Digitized by Google

Apparáre. 329. 739. 854
Apparatiſſimus. 966
Aparat-us, a, um. 344
Apparat-us, ûs, m. 735. 886
Appar-ére, ui, itum. 530
* Apparenter. 674
Apparet, *imperſ.* 't *ſchijnt.*
Appárit-or, óris, m. 825
Appelláre, *aen ſpreecken.*
Appelláre, *noemen.* 6
Appelláre, *ſich beroepen.* 832
Appellati-o, ónis, f. 2
Appellitáre. 682
App-ellere, uli, úlſum. 455
Appendĕre, di, ſum. 435
Appendĕre, *toe-wegen.*
Appendicul-a, æ, f. 677
Append-ix, icis, f. 800
Appenſ-us, a, um. 358
Appetenti-a, æ, f. 630
Appet-ere, ívi, itum. 274
Appetíti-o, ónis, f. 632
* Appetitiv-us, a, um. 275
Appetít-us, ûs, m. *graagheyd, begeerte.*
Appi-ngere, nxi, ctum, *by-ſchrijven, by-(aen-)ſchilderen.*
App-ingere, égi, actum, *dicht aen-voegen.*
Applau-dere, ſi, ſum. 840
Applauſ-us, ûs, *toe-juychinge.*
Applic-áre, ávi, atum, & ui, ĭtum. 819
Applicati-o, ónis, f. 508
Applicat-us, a, um. 527
Applúd-o, ĕre, f. 354
* Appluinbare. 411
Appo-nere, ſui, ſitum. 854
Apportáre, *by-brengen.* 862
Appo-ſco, poſci, *meer toe begeeren.*
Appoſitè. 694
Appoſiti o, ónis, *by-ſets-(ſtell-) inge.*
Appoſit-us, a, um. 692. 857
Appot-us, a, um. *droncken, beſchoncken.*
Apprecari, *toe-wenſchen.*
Apprecati-o, ónis, f. 962
Apprehen-dere, di, ſum. 371
Apprimè. 884
Appr-imere, eſſi, eſſum. 492
Apprim-us, a, um. 127
Approbare. 721. 976
Approbatio, *goet-kenninge.*
Appromittere, *voor yemant goet-ſeggen.*
Approperáre, *hem haeſten.*
Approperatus, *met haeſt gedaen.*
Appropinquare. 171
Apricari, *in de Sonne vluggen, bakeren.*
Apricitas, *Sonſche-warmte.*
Apric-us, a, um. 370
Aprílis, is, m. 552
Aprúgn-us, a, um. 363
Apſ-is, idis, f. 438
Aptá re, vi, tum, *voegen, vlyen, paſſen.*
Aptát-us, a, um. 382
Aptè. 606
* Apitúd-o, inis, f. 789
Apt-us, a, um. 58. 66
Aptus, *by een geveeght.*
Apu-a, æ, f. 154
Apud. præpoſ. 390
Ap-us, ŭdis. 434
Aqu-a, æ, f. 17. 44
Aquâ, *te water.* 427
Aquæduct-us, us, m. 462. 780
Aqua-fortis. 413
Aqua-luſtralis. 967
Aquareſes, *ſtil-ſtaende poel water.*
Aquagi-um, i, n. 462
Aqualicul-us, i, m. 343
item, *een water-back, buyck.*
Aqual-is, is, m. 856
Aquari um, i, n. 780
item *gent-(water-) ſteen.*
Aquari-us, i, m. *Zodiac.* 544
Aquatica ſeta. 160
Aquatic-us, a, um. 138. 138
Aquatil-is, is, e. 158
Aquati-o, ónis, f. 892
Aquator, *water-brenger, beſorger, beſtierder van water.*
Aquat-us, a, um. *gewatert.*
Aque-us, a, um. 44
Aquil-a, æ, f. 137
Aquilegi-um, i, n. *regenback.*
Aquile-x, gis, m. 780
Aquil-o, ónis, m. 41
Aquilonar-is, is, e. *noorts.*
* Aquiminal-e, is, n. 967
Aquoſus, a, um. 50. 301
Ar-a, æ, f. 599. 935
Arabi-a, æ, f. Arabien.
Arabicè. 974
Arabic-us, a, um. 513
Arab-s, is, m. 513. 560
Arane-a, æ, f. 130
Aranea marina. 158
Arane-um, i, n. & a, æ, f. 130
Arane-us, i, m. 325
Ará re, vi, tum. 332
Aratio, *ploegingе.*
Arat-or, óris, m. 332
Aratr-um, i, n. 332
Arat-us, a, um. 331
Arbit-er, ri, m. 824
Arbi-

Digitized by Google

Arbitrá-lis, lis, le, & -rius, ria, rium. 824
Arbitrari-è & ò, *willekeurlick, naesijn xin.*
Arbitrá-ri, tus ſ. 885
Arbitrát-us, ûs, m. 785 ſine arbitris, *ſonder yemants by ſijn.*
Arbitri-um, i, n. 274. 824
Arb-or, öris, f. 83. 108
Arborarius, *op de boom neſtelende.*
Arborat-or, óris, m. 324
Arboreſcere, *tot een boom worden.*
Aborét-um, i, n. 120
Arbore-us, a, um. 446
Arbuſcul-a, æ, f. 78. 104
Arbuſtáre, *met boomen beplanten.*
Arbuſtív-us, a, um. 371
Arbuſt-um, i, n. 361
Arbutum, i, *haeg-appeltjen.*
Arbutus, i, f. *haeg-appelboomtjen.*
Arc-a, æ. f. 568. 732
Arca-fæderis. 942
Arcan-è, & ò *heimlick.*
Arcan-um, i, n. 600
Arcan-us, a, um. 644
* Arcari-us, i, m. 421
Arcër-a, æ, f. 438
Arc-ére, ui. 897
Arceſs-ere, ívi, itum. 826
Archétypus, *eerſte voorbeelt.*
Archiát-er, ri, *Lijf-medicus.*
Archid-ux, ucis, m. 873
Archiepiſcop-us, i, m. 968
Archimagír-us, i, m. 854
Archimede-us, a, um. 162
Architect-us, i, m. 401
Architriclín-us, i, m. 854
Archiv-um, i, n. 877
Arctáre, *beklemmen, benauwen.*
Arctè, *kort, enge, nauwlick.*
Arctic-us, a, um. 554
Arctiſſimè, *ſeer naulick.* 127
Arctur-us, i, m. 543
Arct-us, a, um. 382
Arcuari-us, i, *Booghemaecker.*
Arcuátim, *boogs-gewijs.*
Arcuat-us, a, um. 131
Arc-us, ûs, m. 54. 534 it. *verwulfſel, regenbooge.*
Arde-o, ére, f. 148
Ardéli-o, ónis, m. 632
Arden-s, tis, o. 33. 907
Ardere-ſi, ſum. 33
Ardens aqua. 379
Ardenter, *vieriglick.*
Ardéſcere. 31
Ard-or, óris, m. 21. 557
Ardu-us, a, um. 55. 638
Area, æ, f. dors-vloer. 336
Area, *onbetimmerd (vrye) plaets.*
Area, *vogel-heerd.* 360
Area, *krnyt-(tuyn) bedde.*
Arefact-us, a, um. 156
Arén-a, æ, f. 71. 411
Arenace-us, a, um. 72
Arenari-æ, árum, *ſandkuylen.*
* Arenari-um, i, n. 463
Arenatus, *met ſant gemengt.*
Arenóſ-us, a, um. *vel ſants.* 55
Areol-a, æ, f. 323. 334
Ar-ére, ui. 31
Areſcere, *dorre worden.*
Aref-ieri, actus ſ. 245
Argentaria, *wiſſel banck.*
Argentarius, *wiſſelaer.*
Argentát-us, a, um. 417
Argente-us, a, um. 417
Argentifodína, *ſilvermijne.*
Argentóſus, *ſilver-rijck.*
Argent-um, i, n. t. ſ. 67. 413
Argentum, *ſilver-gelt.* 601
Argentum vivum. 69
Argill-a, æ, f. 58. 410
Argillaceus, *van kley.*
Argillóſ-us, a, um. 55
Arg-nere, ui, útum. 983
Argumenta-ri, tus, ſ. 589
Argumentati-o, ónis, f. 589
Argument-um, n. 496. 589
Arguta-ri, tus ſ. 859
Argutator, *een Sophiſt.*
Argutè. 840
Arguti-æ, arum, *looſe dreg-reden.* t. pl.
Argút-us, a, um. 699
Aridit-as, átis, f. 323
Arid-us, a, um. 55. 526
Aridus cantus. 700
Ari-es, étis, m. 166
Aries *bellicus.* 905
Aries *Zodiaci.* 544
Arietá re, vi, tum. 166
Arietária machina. 905
Arietínus, *van een Ram.*
Arift-a, æ, f. *koorn.*
Ariſta, lang-uyt-ſchietende ſpits aen de bolſter. 92
Ariſtocrati-a, æ, f. 769
Arithmetic-a, æ, f. 510
Arithmetic-us, i, m. 511
Arm-a, orum, n. pl. 181. 776
Armament-a, orum, n. pl. *alderley Scheeps, ofte oorloogs gereetſchap.*
Armamentari-um, i, n. 776
Arma-re, vi, tum. 181
Armari-um, i, n. 732
Armatúr-a, æ, f. 888
Ar-

Armat-us, a, um. 162
Armat-us, ûs, *wapeninge.*
Armeniac-um, i, n. 114
Armenian-us, i, m. 560
Armentalis, *nyt ofte van de Knodde van 't groffvee.*
Armament-arius, i, m. 343
Armentósus, *rijck van groot vee.*
Arment-um, i, n. 341. 343
Armiger-i, *waepen-drager.*
Armill-a, æ, f. *Braſilet.* 417
Armiluſtri-um, i, n. 887
Arm-us, i, m. een bout, ſchouder.
Arôm-a, ătis, n. 265. 865
Aromat-arius, arii, & opóla, æ, m. *Drogiſt, Kruyenier.*
Aromatic-us, a, um, *kruyſoortigh.* 375
Aromaticus calamus. 95
* Aromatifer, a. um. 117
Aromatit-es, æ, m. *hipocras.*
Aromatopolium, *kruyeniers-winckel.*
Arrectari-us, a, um. 904
Arrect-us, a, um: 125
Arrh-a, æ. f. godts, handtofte ken-penning.
Arrha-ſponſalitia. 739
Arri-dére, ſi, ſum, *toelachen.*
Arridére, *aenſtaen.* 736
Arri-gere, exi, ectum. 371
Arr-ipere, ipui, éptum, *groffelyck aengrijpen, naer ſich grijpen.* 267. 277
Arro-dere, ſi, ſum. 65
Arrogan-s, tis, o. 644
Arroganter, *vermetelick.*
Arroganti-a, æ, f. 979
Arroga-re, vi, tum. 630
Arrogare (*adoptare*) 766
Ar-s, tis, f. konſt. 9. 357
Ars. *practijck, liſt.* 738. 789
Arſenic-um, i. n. 62
Artes liberales. 932
Artemiſi-a, æ, f. 107
Artéri-a, æ, f. 229. 234
Arteria aſpera. 250
Arthritic-us, a, um. 811 item *met de ſicht gequelt.*
Arthrít-is, idis, f. 305. 624
Articular-is, is, e. *Ledenkrenckend.*
Articulatè, *beſcheydelick, lednydelick.*
Articulatim. 201. 225
* Articulat-us, a, um. 219
Articulatus, *duydelijck.* 251
Articulósus, *vol-lèdigh.*
Articul-us, i, m. 213. 225 in ipſo Articulo, *jnyſt op het tijden.*
Artif-ex, icis, m. 466
Artificial-is, is, e. 12
Artificioſè, *konſtelick.*
Artificioſ-us, a, um. 462
Artifici-um, i, n. 695. 786
Artificium, *ambacht, greep.*
Artocre-as, ătis, n. 368
Art-us, uum. m. pl. t. Ledemaeten. 215. 221
Arunc-us, i, m. 167
Arund-o, inis, f. 106
Arundinaceus, *rietformig, riet-lijckende.*
Arundinétum, *riet-boſch.*
Arundineus, *van riet.*
Arundinoſus, *vol riets.*
Aruſp-ex, icis, m. 599
Aruſpicin-a, æ, f. 599
Arvín-a, æ, f. 260
Arv-um, i. 330
Arvus ager. 333
Ar-x, cis, f. 870. 903
As, aſſis, vel, *aſſ-is, is, m.* 758
Aſcen-dere, di, ſum. 305. 462
Aſcendere, *opgaen.* 966
Aſcenſi-o, ónis, f. 405. 534
Aſcenſ-us, ûs, m. *opganck.* 966
Aſci-a, æ, f. 397
Aſciare, *met de bijle werckken.*
Aſci-ſcere, vi, tum 890
* Aſcititi-us, a, um. 468
Aſcít-us, a, um. *ontboden.*
Aſcribere, *vid.* adſcribere.
Aſcribere, *toe-meeten, toetygenen, mede aen* (op) *neemen.*
Aſcript-us & itius, *geregiſtreert, bygekoren, aengenomen.*
Aſell-us, i, m. 156. 169
Aſi-a, æ, f. 559. 561
Aſián-us, a, um. 560. 569
Aſiatic-us, *aſiatiſch.* 690
Aſil-us, i, m. 149
Aſin-a, æ, f. *Eſelinne.*
Aſinari-us, i, *eſel-waerder.*
Aſinari-us, a, um. 355
Aſinín-us, a, um. 343
Aſin-us, i, m. 264. 315
Aſi-o, ónis, m. 137
Aſparăg-us, i, m. 82
Aſpectabil-is, is, e. *ſienbaer waerdig geſien te zijn.*
Aſpectáre, vi, tum. 977
Aſpect-us, ûs, *aenſchouwen.* 175
Aſpectus, *ſter-ſchijn.* 549. 598

Digitized by Google

Aſp-ellere, uli. ulſum, *van hem jagen, weg-jagen.*
Aſper, era, erum, ronw, rnyg, rumpelig. 257
Aſpera arteria. 250
Aſpera vox. 701
Aſperáre, *on-effen (ronw) maecken.* 42
Aſper-è, iter, *ſcherpelick, met harde felle woorden.*
Aſper-gere, ſi, ſum. 936
* Aſpergill-um, i, n. 967
Aſperitas, *ſcherpigheyd, rumpeligheyt.*
Aſperna-ri, tus, ſ. 666
Aſpernatio, *verſmaedinge.*
Aſperſio, ónis, & -go, ginis, & -ſus, ûs, *beſprenginge.*
Aſp-icere, éxi, ectum. 703
Aſpirare, *aen-(toe-) blaſen.*
Aſpirare, *gunſtig zijn, ergens nae ſtaen.*
Aſpiratio, *aen-blaſinge.*
Aſp-is, idis, f. 131
Aſportare. 732
Aſportatio, *weg-dragínge.*
Aſpre-túdo & -do *haltrigheyd.*
Aſprét-um, i, n. 429
Aſſament-um, i. n. 454
Aſſa-re, vi, tum. 365
Aſſare, *in muſicis.* 700
Aſſare, *beſolderen.*
Aſſatur-a, æ, f. 365
Aſſatus, a, um, *gebraeden.*
Aſſ-us, a, um, *idem.* 368
Aſſ-us, a, um, *enckel.* 700
Aſſecl-a, æ, m. 953
Aſſecta-ri, tus, ſ. *van verre nae-ſtuypen, geſtadig, nae-volgen.*
Aſſectatio, *geſtaedige nae-volginge, nae-ſtuypinge.*
Aſſectator, *nae-ſtuyper, geſtadige nae-volger.*
Aſſenſ-io, onis, &-us, ûs. 279
Aſſenta-ri, tus, ſ. *nae de mondt praeten, flick-vloyen.*
Aſſentati-o, ónis, f. 648
Aſſentator, *mondt-praeter.*
Aſſentatoriè, *flick-vloyachtiglick.*
Aſſen-tiri, ſus, ſ. 921
Aſſen-tíre, ſi, ſum, *yemants meninge toe(-by-)vallen.*
Aſſe-qui, quutus & cutus, ſ. 608
Aſſ-er, ĕris, m. bert, deele, 421
Aſſercul-us, i, *planckjen.* 821
Aſſer-ere, ui, tum, *by-zaeyen.*
Aſſerere, *vaſtelick toe-ſeggen.*
Aſſerere ſibi, *hem toe-eygenen.*
Aſſererese. 676
Aſſertio, *verſekeringe.* 828
Aſſert-or, óris, m. 971
Aſſerva-re, vi, tum. 349
Aſſervire, vi, tum. 45
Aſſeſſ-or, óris, m. 831
Aſſeſtri-x, icis, f. *Afr.* 744
Aſſeverare, *ſterck be-jaen.* 646
Aſſevera-tè & -nter, *met hooge woorden.*
Aſſeveratio, *ſtercke be-jainge*
Aſſicca-re, vi, tum. 377
Aſſicceſcere, *droog-worden.*
Aſſ-idére, édi, eſſum, *hem by-ſetten*, de actione *in ſieri.* 856
Aſſ-idére, édi, eſſum, *by-ſitten*, de actione *in facto eſſe.* 785
Aſſidu-è & ò, *gedurighlick.*
Aſſiduit-as, atis, f. 502
Aſſidu-us, a, um. 615
Aſſignáre, *aen-teyckenen.* 725
Aſſignare, *toe-wijſen.* 781
Aſſilire, *tegen-aen-ſpringen, aen-loopen, aen-vallen.*
Aſſimilare, *gelijck-vormen.* 243
Aſſimilati-o, ónis, f. 304
Aſſimilis, *ſeer gelijck.*
Aſſimulare, *geveynſen, nae-botſen, hem aen-ſtellen.*
Aſſimulatio, *veynſinge.*
Aſſ-is, is, m. vide, *As.*
Aſ-ſiſtere, titi, titum. 501
2. *hulp, by-ſtand doen.*
Aſſociare, *toe-(by-) voegen.* 981
Aſſolet, *het pleeght.*
Aſſon-are, ui, item. 960
Aſſ-uere, ûi, útum, *aen-(by-) naeyen, by flicken.*
Aſſul-a, æ, f. 397 419
Aſſultim, *tot-(by) ſpaenderen.*
Aſſultare. 157
Aſſultim, *al aen-vallende.*
Aſſult-us, ûs, m. *aen-val.*
Aſſum-ere, pſi, ptum. 564. 587
Item, *nae hem nemen.*
Aſſumptio, *aen-neminge.*
Aſſumptitius, *mede by-genomen.*
Aſſumpt-us, a, um. 298. 587
Aſſur-gere, rexi, rectum, *op-of in de hoogte ſchieliik yemandt ter eeren opſtaen.*

Aſſ-us,

Digitized by Google

Aff-us, a, um. 368
Assut-us, a, um. 428
Assuef-acere, éci, actum. 754
Assue-fieri, factus, s. & -scere, vi, tum. 747
Assue-factus, & -tus, *gewoont.*
Assuetud-o, inis, *gewoonte.*
Assyri-a æ, f. 948
Assyri-us, a, um. 569
Ast. 920
Astaroth. m. 929
Asteriſc-us, i, m. 721
Asterismus, *ſterre-teecken.*
Ast-ernere, ravi, ratum, *by, ofte, nevens ſpreyden.*
Asthm-a, ătis, n. 306
Asthmaticus, *kich ſuchtig.*
Astituere, *neven (by) ſtellen.* 895
Astrologi-a, æ, f. *ſtarre-kracht-kunde.*
Astrolog-us, i, m. 598. 984
Astronomi-a, æ, f. 537. 551
Astronom-us, i, m. 538. 548
Astr-um, i, n. 538. 543
Asturc-o, ónis, m. een telle.
Ast-us, ûs, m. Isſligheyd.
Astúte, *liſtichlick.*
Astuti a, æ, f *loosheyd.* 986
Astútus, a, um. 277
Asyl-um, i, n. 946
At. 5. 687. 852
Atat. *zie daer, maer kijck.*
At certè, *doch voor-ſeker.*
Atavi-a, æ, f. 750
Atav-us, i, m. 750
At-er, ra, rum, gist-ſwart.
Atheism-us, i, m. 919
Athe-us, i, m. Menſch ſonder Godt.
Athlet-a, æ, m. Kamp-vechter.
Atl-as, antis. m. 561
Atnep-os, ótis, m. 751
Atnept-is, is, f. 751
Atom-us, i, f. een ſterſijen.
Atque, *ende.* 23
Atque, *in comparat. als.*
Atqui, *maer doch.*
* Atramental-is, is, e. 158
Atramentari-um, i, n. *enckt-hoorn, enckt-pot.*
Atramentum, i, *ſwerte-verwe.*
Atramentum, *enekt.* 489
Atramentum impreſſorium. 492
Atrat-us, a, um. *geſwert.* item, *in de ronw (ſwert) gekleet.*
Atricól-or, óris, *omn.* 72
Atri-cus, ci, & enſis, is, m. 877
Atriolum, *voor-huysjen.*
Atripl-ex, icis, n. 88
Atri-um, i, n. 405
Atrocita-s, tis, f. *grimm-(fell) igheyd.*
Atrociter, *growwſaemlick.*
Atror, óris, m. *ſwertigheyt.*
Atr-ox, ócis, adject. 833
Attact us, a, um. 307
Attactus, ûs, m. *aen-raking.*
Attag-en, énis, m. 142
Attalic-us, a, um. 390
Attamen, *maer nochtans.* 454
Attegi-æ, arum, Schaep-herders-huysken.
Attemperatè. 694
Attemperat-us, a, um. 690
Atten-dere, di, tum. 268. 609
item, *acht hebben, in acht-nemen, bedencken.*
Attentè. 501. 687
Attenti-o, ónis, f. 5. 687
Attent-us, a, um. 580. 595
Attentare, *onderſtaen.* 928
Attenuare, *verkleynen.* 809. 874
Attenuatio, *verdunninge.*
Att-erere, rivi, ritum. 292. 915. 925
Atteſta-ri, tus, s. *getuygen, met getuygnis beveſtigen, zijn getuygen van ofte over yets geven, tot getuygen roepen.*
Attex-ere, ui, tum, *aen-weven, aen-vlechten, by-voegen.*
Attic-us, a, um, *atheniſch.* 690
Attin-ére, ui, *vaſt-(aen-) houden.*
Attinet, *imperf.* 543
ad te, 't racket u, 't gaet u aen.
quid attinet? *wat iſt van noode, waer toe dient het?*
Att-ingere, igi, actum. 457. 843
Attollere. 257
Attollend-us, a, um. 461
Atton-dére, di, ſum. 468
Attonit-us, a, um. 36
Attracti-o, ónis, f. 269
Atra-here, xi, ctum. 73. 248
Attrectare, *aen-roeren.* 275
Attrectat-us, ûs, m. 247
Attribuere, *toe-eygenen, toe-meeten, toe-ſchrijven.*
Attrit-io, ionis, f. & us, ûs, m. *tegen, of aen-wrijvinge.*
Auc-eps, ûpis, c. 360
Aucta-re, vi, tum. 272. 797
Auctari-um, i, n. 999
Auctificus, *vermeerderende.*

Digitized by Google

Aucti-o, onis, f. 661.797
Auctionari, *verkoopinge by op-slag houden.*
Auctionari-us, a, um, *van de uyt-mijnderye.*
Auctionem facere. 661
Auctitare, *vide* auctare.
Auctor, *vermeerder, mijnder.*
Auctorament-um, i, n. 887
Auctora-re, vi, tum. 887
Auct-us, a, um, 498.759
Auct-us, ûs, m. *toe-neminge.*
Aucupa-ri, tus f. 360
Aucupatio, *vogel-vanginge*
Aucupatoria (*ars*) 357
Aucupatori-us, a, um. 360
Aucupi-um, i, n. 360
Audaci-a, æ, f. 646
Audac-iter & -ter. 638
Audacul-us, i, m. 638
Auda-x, cis, o. 839
Audens, *stout, vermeeten*
Audenter, *stoutelick.*
Audenti-a, æ, f. *Nonio stoutigheyt in 't goede.*
Au-dére, sus f. wagen, onderstaen. 6.274
Audiens, *gehoorsaem.*
Audienti-a, æ, f. 879
Aud-íre, vi, tum. 123.485 item, *de naem hebben.* 741.742.
Audire *benè* vel *malè*, *een goede ofte quade naem hebben.*
Auditio, *aen-hooringe.*
Auditiuncula, *idem.*
Audit-or, óris, m. 687
Auditori-um, i, n. 726
Auditori-us, a, um. 261
Audít-us, ûs, m. 261
Audit-us, a, um. 267.894
Auferre, abstuli, allatum, *wegh- (omt-) dragen-nemen.*
Aufug-ĕre, i, ĭtum. 188
Au-gere, xi, ctum. 237
Augelcere. 342
Augm-en, ĭnis, n. *vermeerderinge, aen-was.*
Augmentare, *meerderen.*
Augmentatio, & -um, *vermeerderinge, toe-neminge.*
Aug-ur, ŭris, c. 599
Auguralis, *van de vogel-wicker.*
Augurá-re & ri. 599
Auguratio, *vogel-wickinge.*
Auguratò, *gelucksalick.*
Augurat-us, ûs, *staet, ampt, ofte waerdigheyt van een vogel-wicker.*
Augúri-um, i, n. 599 item, *voor-wickinge.*
Augustè, *heerlick.*
Augustus *Cæsar.* 576
Augustus *mensis.* 552
Augustus, a, um, *majesteyts.*
Aul-a, æ, f. 10
Aulæ magister. 877
Aulæ-um, i, & -a, orum, *tapisserije, tapiit-werk.*
Aulèt-es, æ, m. 700
Aulic-us, i, m. 879
Aulic-us, a, um, *hoofs.*
Aulæd-us, i, m. 700
Aur-a, æ, f. 40. 845
Aurare, *vergulden.*
Auraria, *gout-mijne. werck-stede daer men gout suyvert.*
Aurarius, *gout-arbeyder.*
Aurarius, a, um.
Aurator, *vergulder.*
Auratura, *'t vergult.*
Aurat-us, a, um. 417
Auratus eques, *gouden ridder.*
Aureolus. 132 item, *een gouden penninxken.*
Aureum malum. 114
Aureus, a, um. 76.417
Aureus *nummus.* 513
Aurichalc-um, i, n. 66
Auricul-a, æ, f. 206
Auricular-is, &, ius. 967
Auricularis digitus. 213
Aurifab-er, ri, m. 417
Aurif-ex, icis, *gout smit.*
Aurific-ína, *gout-smits-winckel.*
Aurifodína, *gout-mijne.*
Auríga, æ, m. 440
Aurigare. 442
Aurigarius, *wagen-meester.*
Aurigati-o, ónis, f. 440
Auríg-o, inis. 302
Auripigment-um, i, n. 62
Aur-is, is, f. 188.256
Auriscalpi-um, i, n. 213
Aurit-us, a, um. 137 item, *wel-hoorend.*
Aurium marmoratum. 206
Aurór-a, æ, f. 22
Aur-um, i, n. 68.265.104
Auscultare, *luysteren, toeluysteren, nae yemant luysteren.*
Auscultati-o, ónis, f. 673. 692
Ausim, *ick sonde derven.*
Ausp-ex, icis. 739 item, *vogel-wicker.*
Auspica-ri, tus. 564.612 item, *op de vogel-wickinge letten.*
Auspicatò, *ter goeder uyr.*
Auspicat-us, a, um. *gelucksig.*
Auspici-um, *vogel-wit-kerije.*

item.

Digitized by Google

item, *aengevinge*, *aenvang*.
Aust-er, *ri*, *m*. 41. 554
Austére, *wreedelick*.
Austeritas, *straf-heyd*.
Austér-us, *a*, *um*. 259
Austrál-is, is, e. 545
Aus-um, i, n. 738
Aut. 28
Aut aut, *ofte*. 125. 585
Autem, *maer*.
Authentic-us, a, um. 715. 876
Author, *óris*, *m*. 497. 725
item, *stichter*, *&c*. 911. 923
Authorare. 887
Authoramentum, i, n. 887
Authorit-as, átis, f. 715. 825. 828. 934
Autodidactic us, *i*. 720
Autŏgrăph-um, i, n. 497
Aurŏmăt um, i, n. 464
item, *van zelf beweeglijck werck*.
Autumare, *achten*, *meenen*. 985
Autumnal-is, is, e. 23
Autumn-us, *i*, *m*. 23. 584
Autumn-us, a, um. *herfstlijck*.
Auxiliá-ri, tus s. *helpen*, *behulpig zijn*.
Auxiliar-is, is, e, *&*-us, ia, um. *behulpich*, *help*.
Auxĭliát-or, óris, m. *helper*.
Auxĭliat-us, ûs, m. 468
Auxĭli-um, *i*, *n*. 180. 886
Avar-è, iter *gie(kae)righlijck*.
Avariti-a, æ, *&*-es, ei, f. 628
Avé-here, xi, ctum, *afvoeren* 434
Avellán-a, *a*, *f*. 101
Av-ellere, elli, *&* ulsi, ulsum, *afscheuren*, *afplucken*, *aftrecken*, *af(ont)rucken*.
Avén-a, *a*, *f*. 92. 440
Avéna fatua. 314
Avenace-us, a, um, *van haver*.
Avére. *defect*. 455. 632
Averruncare, *af-keeren*. 981
Aversá-ri, tus s. 286. 815
Aversatio, *afkeer*.
Aversi-o, ónis, f. 687
Aver-tĕre, ti, sum. 744
Avi-a, æ, f. 750
Aviarium, *voghel-huyskoy*.
Aviarius, *vogel-waerder*.
Avicul-a, æ, f. 360
Avicularius, *vogel-besorger*.
Avidè *vieriglick* 501
Avĭdit-as, atis, *graegheyt*. 632
Avĭd-us, a-um, *graegh*. 500
Av-is, is, f. 133. 317
Avita bona, *stam-goederen*.
Avít-us, a, um. 947
Avi-us, a, um, *af(on-)wegigh*.
Avocament-a, orum, *verstooringe*.
Avocáre, *af-trecken*.
Avoláre, *weg-vliegen*.
Avulsio, *af-treck-(scheur)inge*.
Avuncŭl-us, i, m. 752
Av-us, *i*, *m*. 750
Axicul-us, i, m. 532
Axill-a, *a*, *f*. 211
Axióm-a, ătis, n. 586
Ax-is, is, m. 439. 539
Axungi-a, æ, f. 442
Azora. 974
Azym-us, *a*, *um*. 356

B.

B*Aal*. 326
Bab-el & ylon. 569
Babylon-ius, ii, m. 929
Bacc-a, *a*, *f*. 101. 143
item, *een peerle*.
Baccalaure-us, i, m. 727
Baccatum moníle, *perelsnoer*.
Bachanáli-a, um, *&* orum. 937
Bacchári, *raesen*. 623
de *vento*, *snijsen*, *stormen*.
Bacch-us, *i*, *m*. 932
Baccife-r, ra, rum. 115
Bacill-um, i, n. *stockjen*.
Bacill-us, i, m. 392. 413
Bacul-um, *&* us, i, n. m. 392. 428
Badi-us, *a*, *um*. 264
Bæticus, *doncker terneyt*.
Bæticatus, *in terneyten-coleur-gekleet*.
Bagdet. 562
Bajulare, *Toorssen op de schouders of rugghe dragen*. 169. 525
Bajul-us, i, m. 458
Bilan-a, *a*, *f*. 157
Balăn-us, *een aecker*.
2. *Een groote Kastanje*.
3. *Een steeck-pille*.
Bulá-re, *vi*, *tum*. 252
Balătro, *sab(kak)elaer*.
Balát-us, ûs, m, *gebleet*.
Balb-us, *i*, *m*. 291
Balbuti-es, éi, *stameringe*.
Balbutíre, *stameren*.

Digitized by Google

Ballist-a, æ, f. Krijgs-oste storm-boghe, Lipsio etiam, *telum ballista*. 905

Ballistari-us, i, m. 879

Ballisterium, Lipsio *krijgs-boge*, aliis *de plaetse daer de selve gestelt is*.

Balne-æ, arum, *ghemeene badstoven*. 776

Balnearius, *badtstevigh*.

Balneat-or, óris, m. 468

Balneol-um, i, n. 745

Balne-um, i, n. 467

Balsamínus, *van Balsem*.

Bálsam-um, i, n. 104. 817

Balte-um, us, i, n. m. *rapier-gordel*. 888

Bonausus, i, been-hase.

Baphi-a, orum, verwerye.

Baptism-a, atis, n. 964

Baptism-us, i, m. 957. 964

Baptisteri-um, i. 964

Baptizáre. 952. 963

Baptizat-us, a, um. 963

Bárathrum, *grondeloose diepte*.

Barb-a, æ, f. 208. 468

Barbarè *ontallichlijck*.

Barbária, *barbarijen*. 2. *wilt-grofheyt*.

Barbár-icus, ica, icum. 764

Barbári-es, ei, f. 764

Barbár-us, i, m. 560 2. *vreemde, nytlander*.

Barbár-us, a, um, *woest, ronw*. 482

Barbarism-us, i, m. 679

Barbátulus, *luttel gebaerde*.

Barbat-us, a, um. 29

Barbúla, *baertjen*.

Barb-us, i, m. 154

Bardocull-us, i, m. *Pije*. 412

Bard-us, a, um, bot. 291

Bar-o, onis, us. 873

Baronát-us, ûs, m. 873

Barríre, *krijschen als een Elephant*.

Barrítus, *'t gekrijsch des Elephants*.

Barr-us, i, m. 175

Basalt-es, æ, f. 74

Basellus.

Basiáre, *kussen, soenen*.

Basiati-o, onis, f. 626

Basilica, æ, *heerlijck gebouw*.

Basilicus, Koninghs (*heer-*) *lijck*.

Basilinda, *Koninghs-spel*.

Basilisc-us, i, m. 131

Bas-is, f. 402. 587. 813

Basium, eer-soen.

Bass-us, i, m. 701

Batill-um, &, us, m. n. 367. 733

Batba-re, &, ri. 171

Beáre. 664. 671

Beatè, *gelnck* (*sal-*) *ichlick*.

Beatitas, *geluck, saligheyt*.

Beatitud-o, inis, f. 620

Beat-us, a, um. 992

Beelzebub. 929. 980

Belg-a, æ, f. 560

Bellare, *Oorloghen, Krijgen*.

Bellari-a, orum, n. 862

Bellat-or, óris, m. 972

Bellatorius, *Krijgs*.

Bellè, *fraey, aerdigh, wel*.

Bellicosè, *ritterlick*.

Bellicos-us, a, um. 885

Bellicum, *strijd oste slaechtecken*.

Bellicum tormentum. 416

Bellic-us, a, um, *Krijghs*. 886

Belligerare. 317

Bellipotens. g. o. 885

Bellu-a, æ, f. 173. 574

Belluatus, *met beesten gevgumrt*.

Belluin-us, a, um. 625

Bellul-us, a, um. 623

Belluósus, *vol wilde beesten*.

Bell-um, i, n. 871. 880

Bell-us, a, um. 852

Benè. 399. 410

Benedi-cere, xi, ctum. 743. 939

Benedicti-o, ónis. 953

Benedictus, *gesegende*.

Benef-acere, eci, actum. 989

Benefact-or, óris, m. 664

Benefact-um, i, n. 665

Beneficenti-a, æ, f. 664

Beneficiariæ res. 665

Beneficiari-us, i, m. 665

Benefici-um, i. 597. 642

Benefic-us, a, um. 664

Beneplacit-um, i, n. 986

Benevolè, *goet-gunstichlick*.

Benevolentia. 692

Benevolus, *goet-gunstich*.

Benignè, *goeder-tierentlick*.

Benignit-as, atis. 692

Benign-us, a, um. 655

Berber-is, is. 102

Bê-s, ssis, *gewicht van achs oncen*.

Best-ia, æ, f. 173. 181

Bestial-is, is, e. 654

Bestiola, æ, f. 143

Bes-

Digitized by Google

Bet-a, æ, f. 89
Bethlehém-um, i, n. 951
Betónic-a, æ, f. 97
Betúl-a, æ, f. 112
Betullét-um, i, n. 120
Bibaculus, *drinckert.*
Biba-x, cis, o. 623
Bib-ĕre, i, itum. 243.622
Bibli-a, orum, n pl. 954. 961
Bibliographus, *Boeckschrijver, Boeck drucker.*
Bibliopég-us, i, m. 493
Bibliopól-a, æ, m. 494
Bibliopoli-um, i, n. 494
Bibliothéc-a, æ, f. 494
Bibliothecari-us, i, m. 494
Bib-o, ónis, *suyper.*
Bibul-us, a, um. 99
Bibula charta, *kladde-blad.*
Bic-ceps, ipitis, o. 315
Bicŏl-or, óris, *twee-verwig.*
Bicorn-is, is, e. 176
Bicórpo-r, ris, o. 315
Bicubitál-is, is, e. 177.488
Biden-s, tis. 342. 372
2. *twee jarig Schaep.*
Bidu-um, i, n. *twee dagen.*
Bienn-is, e. *twee-jarig.*
Bienni-um, i, n. 331
Bifariam, *in twee manieren.*
Biférus, *tweemael dragende.*
Bifíd-us, a, um. 162
Biforis, *met twee deuren.*
Biformis, *van twee gedaenten.*
Bifrons, *met twee aengesichten.*
Bifurc-atus &-us. 489
Big-a, æ, & æ, arum. 441
Bigátus, *tweemael getrondt.*
Bigĕner, is, e. 315
Bijŭ-gis, & -us. *tweespannig.*
Bilan-x, cis, f. 534
Bilibris, *twee pont swaer.*
Bilinguis, *twee-talig.*
2. *van dubbelde woorden.*
Bil-is, is, f. 232. 241
2. *gramschap, toorn.*
Biluſtris, *thien jarig.*
Bimat-us, ûs, *tijdt van twee jaren.*
Bimembr-is, is, e. 584
Bimenſ-is, is, m. 546
Bimeſtris, *van twee maenden.*
Bim-ŭlus, & us, a, um. 748
Bini, æ, a, pl. 159. 202
Binomin-is, is, e. 561
Bin-us, a, um. 420
Bipali-um, i, n. 323
Bipartítò. 584
Bipartít-us, a, um. 208
Bipăten-s, tis, o. *van twee sijde open.* 772
Bipedalis, *van twee voeten.*
Bipennifer, *Hellebardier.*
Bipenn-is, is, f. 898
2. *twee snijdig gewéer.*
Bipenn-is, is, e. *twee gevlengelt.*
Bip-es, ĕdis, o. 134
Birém-is, is, f. 449
Birót-us, a, um. 437
Bis. 48
Biſacci-um, i, n. 435
Biſcoct-us, i, m. 356
Biſelli-um, i, n. 470
Biſ-on, óntis, buffel.
Biſſextíl-is, is, m. 562
Biſſextus dies, *schrickeldag.*
Biſulc-us, a, um. 160
Bitúm-en, inis, n. jodeulijm. 61
Bituminóſ-us, a, um. 72
Bivalv-is, is, e. 229
Bivi-um, i, n. 430
Blæſitas, *lispentheyt.*
Blæſ-us, i, m. 291
Blandè. 258
Blandicell-us, a, um. 738
Blandidicus, *lief-spreeckende.*
Blandiloquentia, *soetspreeckentheyt.*
Blandilóquus, *lief-talig, schoon-praet.*
Blandiment-um, i, n. 471
item *minsaem treke.*
Blandí-ri, tus ſ. 754
Blandíter, *lieftalig.*
Blandítia, æ, *vley-* (*liefkoſ-inge.*
Blandíti-æ, arum, pl. 738
Blandit-ies, &-us, *idem.*
Blandítim, *met liefkoſen.*
Blandiuſculus, *lieffelijck.*
Blandŭlè. 651
Blandŭl-us, a, um, *soet.* 258
Bland-us, a, um. 693
Blaſphemáre. 971
Blaſphémia, *Godts-laſteringe.*
Blaſphém-us, i, m. 836. 946
Blateráre. 644
Blater-o, ónis, m. 644
Blatt-a, æ, f. 129
2. *zijde worm.*
Bo-a, æ, f. 317
Boá-re, vi, tum. 252
Boari-us, a, um. 778
Boát-us, ûs. *blatinge, 't bulcken.*
Bohémia, Bohemen.
Bohém-us, i, m. 560
Bolétus, i, m. 32
Bol-is, idis, f. 452
2. *vuyr-pijl.*
Bólus, i, m. brock. 859
Bombárd-a, æ, f. *schiet. busse.*

Digitized by Google

Bombardarius, *bus-maecker.*
Bombi-lare & -re 252
Bomb-us, i, m. slag, klap.
Bombycinus, *van sijde.*
Bomby-x, cis, m.
2. f. g. *sijde.*
Bŏn-a, órum. 661. 787
Bon.ifus, i, m. 176
Bonit-as, átis, f. 990
Bon-um, i, n. 793. 987
Bon-us, a, um. 274. 981
Boréal-is, is, e. 545
Bore-as, æ, m. 42. 547. 554
Boreus, a, um. *noortsch.*
Borysthen-es, is. 561
Bo-s, vis, e. 332
Botanic-a, æ, & -e, es, f. 704
Botanic-us, i, m. 815
Botellus, *benling, sausijs.*
Botr-us, i, m. 373
Botŭlus, i, 362
Bovíle, *osse-(koeye-stal.*
Brabé-um, i, n. 843
Brabeut-es, æ, m. 843
Bracc-a, æ, f. 380
Bracc-æ, arum, f. 382
Braccatus, *gebroeckt.*
Brachiál-e, is, n. *brasselet.*
adj. is, is, e, *van een arm.*
Brachiat-us, a, um. 83
Brachi-um, i. 158. 212
Brasle-a, æ. f. blick-plaetje. klater gout.
Bractearius, *blick-slager.*
Bracteát-or, oris, *idem.* 417
Bractéola. 417
Branchi-a, arum, f. 152
Brasilia, Brasilien.
Brasilienſ-is, is, m. 560
Brassic-a, æ, f. 88
Cumana. 88
Cacuturria. 88
Pompejana. 88
Brev-e, is, *vol, brieff*
Brevi, *in korten tijt.*
Bravi-a, um, n. pl. *ondiepte.* 543
Breviare, *verkorten.*
Breviári-um, i, n. 566. 979.
Breviloquentia, *kortheyt in 't spreecken.*
Brĕv-is, is, e. 219. 690
Brĕv-is, i, m. *rol.*
Brevit-as, atis. 446
Breviter. 662
Britannia, *Engeland.*
Britannus, *Engelander.*
Bron-chus, & -cus, i, m. 289
Bruch-us, i, m. kever. 151
Brum-a, æ, f. 23
2. *winter, winter-tijt.*
Brumal-is, is, e. *winterſch.*
Brutè. 623
Bruteſcere. 482
Brut-um, i, n. 179
Brut-us, a, um, onvernuftig.
Bubăl-us, i, m. 176
Bubalín-us, a, um. 363
Bubíl-e, is, n. 340
Bub-o ónis, m. f. 137
2. *peſt-kole.*
Bubulc-us, i, m. 343
Bubŭl-us, a, um. *van den Os.* 210
Bubula, *rindt-vleeſch.* 363
Buce-a, æ, f. 237
Bucc-æ, arum, f. 367
Buccea, *mondt-vol, beete.*
Buccell-a, æ, f. 862
Buccellatus panis. 365
Buccin-a, æ, f. 476
2. *blaes-horen.*
Buccinare, *basuynen, hoorn blaſen.*
Buccinat-or, óris, m. 476
2. *verbreyder, prijſer.*
Buccinum, v. *buccina.*
Bucc-o, ónis, m. 289
Buccoſus, *dick-backig.*
Bucculent-us, a, um. 154. 291
Bucul-a, æ, f. 154. 291
Bucul-us, i, m. 165
Buf-o, ónis, m. 194
Bulbaceus, a, um. 89
Bulbóſ-us, a, um. 89
Bulbul-us, i, m. 89
Bulb-us, i, m. 89
Bulg-a, æ, f. 435
2. *bongiet, ledern-sack.*
Bulimi-a, æ, f. 298
Bull-a, æ, f. *agua.*
2. *moſceljaet-doosjen.*
3. *vont en hol borst-cieraet.*
4. *bulle.*
5. *hoesden van 't beſlag aen boecken, gordels, en poorten.* 493
Bullare, *bobbelen op-werpen.*
Bullire, *sieden.* 366
Bur-a, æ, &, is, is, f. 332
Burd-o, ónis, m. muyl-esel.
Buſtuarii, *graf-vechters.*
Buſt-um, n. 865
2. *graff, tombe.*
Bute-o, ónis, m. 146
Buti-o, ónis, m. 147
Butyrum, i, n. t. f. 345
Buxétum, *boſch-boomenboſch.*
Buxeus, *van boſch-boom.*
Buxus, i, f. &, um, i, n. 110
Byn-e, es, f. 377
Byſſinus, *van fijn lijnwaet.*
Byſſ-us, i, f. 387

C.

Cabalæ, *geheim-kunde.*
Cabaliſtic-us, a, um. 718
Caball-us, i, m. 443
Cacabare. 252
Cacab-us, i, m. 365
Cacare. 143

Caca-

Digitized by Google

Caeaturire. 733
Cachexi-a, æ, f. 301
Cachinna-re, &, ri. 651
Cachinnatio, *lachinge.*
Cachinno, *een lachert.*
Cachinn-us, i, m, gelach met luyder keelen.
Cacodæm-on, onis, m. 938
Cacul-a, æ, m. 891
Cacúm-en, inis, n. 370. 431
Cacuminare. 92
Cadáv-er, eris, n 265. 865
2. *dood kreng.*
Cadentia, *stem-vallinghe.* 696
Ca-dere, fum, cecîdi. 899
2. *uytvallen, gelucken.*
Cadívus, *van selfs vallende.* 326
Cadmi-a, æ, f. 66
Caduceat-or, óris, m. 885
Cadnce-us, &, um, peys-staf.
Cadúc-us, a, um. 787
2. *verganckelijck.*
Cadúcus morbus, *vallende sieckte.*
Caduric-um, i, n. 796
Cad-us, i, m. 374
Cæci-as, æ, m. 41
Cæcilla, vide per æ.
Cæ-dere, cîdi, fum. 899
2. *nedervellen.* 396
3. *geeffelen.* 835
4. *slaen, snijden.*
Cæd-es, is, f. 946.
2. *ucerlage,* 901
3. *een houw, slagh.*
Cædu-us, a, um. 120
Cælamen, *graveerwerck.*
Cælare, graveeren.
Cælat-or, óris, m. 479
Cælatúr-a, æ, f. 477
Cæl-ebs, ibis, e. 736
Cælit-es, is, m. & e, is, n. 487
Cæl-um, i, n. 399
Cæmentiti-us, a, um. 399
Cæment-um, i, n. steen-kalck. 322
Cæp-a, æ, f. & cæpe, indecl. 89
Ceremoni-a, æ, f. 942
Cærule-us, a, um. 76. 263
Cæs-ar, áris, m. 881
Cæsar *Julius.* 576
Cæsareus, *Keyserlijck.*
Cæsari-es, éi, f. *lang hayr.*
Cæsim. 293
Cæsto, *houw-(snijd-) inge.*
Cæsitius, *met frangen.*
Cæst-us, a, um. 265
Cæsp-es, itis, m. 55. 407
Cælpitare, *strunckelen.*
Cælpitat-or, oris, m. 436
Cælpititi-us, a, um. 395
Cæstrum, *graveer-yser.*
Cæst-us, ûs, m. 847
Cæsúra, *snede.*
Cæs-us, a, um, *gesneden, gehouwen, geslagen, ge doodt.*
Cæter-a, &, o, *in de reste.*
Cæteroquin, *sonder dat.* 738
Cæterùm. 626
Cæter-us, a, um. 97. 111
Cafres, populus. 560
Caía-us, i, m. 567. 927
Cal-a, æ, f. 899
Calamari-um, i, n. 489
Calamétum, *riet-bosch.*
Calamistratus, *gekrolt.*
Calamistrum, i, 468
Calamit-a, æ, f. 194
Calamita-s, tis, f. 637
2. *schade van onweer.*
Calamitos-us, a, um. 636
Calam-us, i, m. 360. 487
Calamus aromat. 95
Calantic-a, æ, f. 381
Calăth-us, i, m. 732
Calcane-um, i, n. 214
Calc-ar-áris, n. 436
Calcare. 57. 373
Calcare aquam, *op 't wa ter gaen.* 446
Calcari-a, æ, f. *kalck-oven.*
Calcarium *idem.*
Calcari-us, i, *kalck brander.*
Calcari-us, a, um. 72
Calceam-en, inis, n. 393
Calceament-um, i, n. 394
Calceare, *schoen aen doen.* 383
equos, paerden beslaen.
Calceari-us, i, *schoenmaker.*
Calceatus, *geschoent.*
met hoef-yzers beslaen.
Calceolarius, *schoenmaker.*
Calceolus, *schoentjen.*
Calce-us, i, m. 383
Calcinare. 816
Calcitrare. 169
Calcitrát-us, ûs, *'t achter uytslaen.*
Calcitr-o, ónis, *achter uyt slager.*
Calcograph-us, i, m. 478
Calculare. 538. 549
Calculator, *rekenaer.*
Calculosus, *steen-achtig.*
2. *graveelachtigh.*
Calcul-us, i, *sandsteentjen.*
2. *blasen-steen.* 333. 310
3 *schijve van 't damhort.*
4. *legh-penning.* 513. 851
5. *stem, rekeninge.*
Caldari-um, i, n. 467
2. *aldaer in men yets warm maken kan.*
Calef-acere, eci, actũ. 809
2. *warm maken, stoken, heeten.*
Calefieri, *warm worden.*
Calend-æ, arum. 552
Calendari-um, i, n. 252
Cal-ére, ui. 252
Calefcere, 39
Caliculus, *kelcxken, bekertjen.*
Calidit-as, atis, f. *warmte.*
Calido-humidus. 233
Calido-siccus. 233
Calid-us, a, um. 45. 210
Caliendr-um, i, n. 468
Caliz-a, æ, f.
2. *kousse, hose,*

Digitized by Google

Caligare, *doncker zijn.*
2. *doncker sien.* 290
Caligar, is, &-ius, *dat de hosen aengaet, of daer toe hoort.*
Caligatio, *verduysteringe.*
Caligatus, *gekonst.*
Caliginosus,
Calig-o, inis, f. 50
Cal-ix, icis, f.
Call-ére, ui, *be-eelt zijn.*
2. *kundig zijn.* 432
Callescere, *eelt krijgen.*
Callide, *listiglick.*
Calliditas, *listigheyd.*
Callid-us, a, um 884. 985
Call is, is, m. f.
Callosus, *vol eelt.*
Call-us, & um, i. 293. 821
Callus terræ. 81
Cal-o, ónis.
Calones. 891
Calopodium, *schaetse, leest.*
Cal-or, óris, m. 30. 235
Calorific-us, a, um. 373
Calumni-a, æ, f. 645
Calumnïa-ri, tus f. 645
Calumniat-or, óris, m. 645
Calumniose, *lasterlick.*
Calumniosus, *lasterigh.*
Calv-a, æ, f. hooftpanne.
Calvare, *kael maken.*
Calvari-a, æ, f. 216
Calvast-er, ri, *kael-achtigh.*
Calvefieri, *kael worden.*
Calv-ére, i, *kael zijn.*
Calv-ëre, i, *bedriegen, te leur stellen.*
Calvescere. 291
Calvíti-es, ei. f. 301
Calvitium, *kael, vlack.*
Calv us, a, um. 468
Cal-x, cis, f. kalck. 72. 322
2. *Verse, hiele.*
3. *Eynde, achteren.*
Cal-yx, ycis, f. 385
Cambalu, urbs. 582
Camb-ire, vi, tum, &, camps, ptum. 795
Cambi-um, i, n. 432
Camelarius, *kemel-drijver.*
Camelinus, *van den kemel.*
Camelinus pannus. 390
Camër-a, æ f. 628
Cameráre. 400
Camerátus, *gewelft, bedeckt.*
Camin-us, i, m. oven. 732
Cammăr-us, i, m. 159
Campán-a, æ, f. 416. 474. 960
Camp-e, es, f. 150
Campest-er, & ris, ris, e. 97. 141
Camphŏr-a, æ, f. 118
Campiduct-or, oris, m. 890
Camp-us, i, m. 193. 425
Camūrus, krom, gebogen.
Cam-us, i, m. toom.
Canaan. 571
Canalicol-a, æ, m. 777
Canalicul us, i, m. 360
Canál-is, is, m. f. 249. 462. 780
Canariæ insulæ. 555
Canarium vinum. 375
Canarius, *van den hondt.*
Canatim, *hondts-gewijs.*
Cancellare, *betraelien.*
2. *Cruys-wijse doorstrijken.*
Cancellari-us, i, m. 877
Cancellatim, *traelics-ghewijs.*
Cancellat-us, a, um. 732
Cancell-i, orum, m. *schrancke.*
Cancell-us, i, m. 159
Cunc-er, ri, m. 159
Cancer, *morbus.* 294
Cancer, *zodiaci.* 544
Cancrínus, *van den kreeft.*
Candefacere, *wit ofte gloeyend maecken.*
Candefieri. 388
2. *gloeyend worden.*
Candel-a, æ, f. 423
Candelabrum, i, n. 722
Canden s, tis, o. 362
2. *vierigh, gloeyend.*
Cand-ere, ui. 34
2. *glimmend, wit zijn, blincken.*
Candescere, *gloeyend worden.*
2. *blinckend, of wit worden.*
Canditantia, *witachtigheyt.*
Candicare, *witachtig zijn.*
Candidatus, *in wit gekleet.*
2. *Candidaet.*
Candidare, *witten.*
Candidè. 648
2. *wittelick, reynlick.*
Candificare, *glimmend-wit maken.*
Candidu-lus, a, um. 74
Candid-us, a, um. 147. 174
2. *oprecht.* 648
Cand-or, óris, m. 643. 648
2. *witticheyd, schijnsel.*
Can ére, ui *wit en grijs zijn.*
Can-ëre, tum, cécini. 960
Canere lyra. 699
Canere classicum. 895
Canere receptui. 901
Canere fidibus, *op de Vyool speelen ofte strijcken.*
Canescere. 291

Digitized by Google

Can-i, órum, m. pl. *grijs hayr.*
Canic æ, arum, *semelen, kleyen.*
Canicul-a, æ, f. *hondeken.* 2. *hondts gesteernte.*
Canicular-is, &, ius, *honts.*
Caniculares dies, *hondtsdagen.*
Canín-us, a, um. 194
Canínus dens. 216. 237
Canirúb-us, m. 101
Can-is, is, m. f. 162. 170
Canis *major* & *minor.* 545
Caniſtr-um, i, n. 106. 854
Caniti-es, ei, f. 304
Canitúdo, *grijsen ouderdom.*
Cann-a, a. f. 106. 350
Cannab aceus, & ínus. 387
Cannab-is, is, f. 941. 385
Cannétum, *riet-bosch.*
Cann eus, &, *itius, van riet.*
Can-on, onis, m. 954
Canonicus, a, um, *regelmatich.*
Canonic-us, i, m. 968
Can-or, óris, m. 701
Canór-us, a, um. 701
Cantamen, *betoveringe.*
Cantare. 701. 867
Cantati-o, ónis, f. 626. 702
Cantat-or, óris, m. 702
Canteriat-us, a, um. 371
Canterinus, *van den ruyn.*
Canteriolus, *wijn-latte.* 371
Cantéri-us, i, m. 169
2. *wijn-gaert laeghe.*
3. vid. *cantherius.*
Canthăr-is, idis, f. 151
Canthăr-us, i, m. 860
Canthéri-us, i, m. 407
2. *Schrage.* 397
3. *Stellinge.* 374
Canth-us, i, m. 439
Cantĭc-um, i, n. 702. 960
Cantilén-a, æ, f. *deuntjen.*
Cantillare. 141
Canti-o, ónis, f. 262. 622
Cantitare. 139. 700
Cantiuncula, *liedeken.*
Cant or, óris, m. 960
Cantrix, *sangeresse.* 144
Cant-us, ûs, m. 360
Cantus aridus. 700
Can-us, a, um. 264
Capacita-s, tis, f. 525. 527
Capa x, cis. 869
Capell-a, æ, f. 343
Cap er, ri, m. 167
Caperare, *rompelen, frontsen.*
Caperat-us, a, um. 203. 693
Cap-ère, cépi, tum. 177
2. *Neemen, aenvatten.*
3. *Begrijpen, in neemen.*
Capeſſ-ere, ívi, itum. 153. 875
Capillaceus, *hayrachtigh, hayr-lijckende.*
Capillamentum, *hooft-hayr.*
2. *hayr-kap, valsch hayr.*
3. *Vesel aen de wortel.*
Capillare, *behayren.*
Capilla-re, ris, n. *hayrmutse, huyve.*
Capillari, *hayrig worden.*
Capillatus, *gehayrt.*
Capilliti-um, i, n. 468
Capill-us, i, m. 203. 264
Capiſtr-um, i, n. 440
Capita-l, lis, n. *huyve.*
2. *hals-sake, dcotschuld.*
Capitále eſt. 772
Capitál-is, is, e. *hooft-*
2. *hals-verbeurende.* 946
3. *doodt-doodelijck.*
Capitaliter, *doodelijck, ter dood.*
Capitáti-o, ónis, f. 874.
Capitat-us, a, um, *gelooft.* 88
Capitell-um, i, n. 88
2. *Knoop, maelie aen de neſtel.* 422
3. *Bol van een pilaer.*
Capiti-um, i, n. *hulle.* 388
2. *Regen-kleet.*
Capĭt-o, ónis, m. 289
2. *Eygensinnig mensch.*
Capitósus, *groot-hoofdig.*
2. *Eygenhoofdigh.*
Capitulatim, *by cappittels.*
Capitulatus, *met een bol, kappe.*
Capitul-um, i, n. 98. 715
Cap-o, ónis, &c, us, i. 347
Cappa-r, &c, ris. f. 102
Capr-a, æ, f. 167
Caprari-us, i, m. 343
Capre-a, æ, f. 180
Capreol-us, i, m. 180
2. *Krol-ranckskens.* 371
3. *dwers-hout.*
4. *geit-stoeltjen.* 82
Capricórn-us, i, m. 544
Caprifícus, *wildt-vijgheboom.*
Caprigĕnus, *van 't geyten geslacht.*
Capril-e, is, n. 340
Caprilis, is, e, *van de geyte.*
Caprimulgus, *geyten melcker.*
Caprín-us, a, um. 346
Caprĭpes, *bocks-voetigh.*
Caprón-æ, *arum.* 468
Capsa, eetens-(spijs-)mande.
2. *dooſe, lade.* 419. 732
Capsarius, *dooſe-maker.*
2. *dooſe ofte lade-drager.*

Digitized by Google

Capsell-a, æ, f. 814
Capsul-a, æ, f. 732
Caps-us, i, *Krat waghen-kastjen.*
Captare, *vangen.* 172
2. *nae trachten.* 632
3. *soecken te behalen* 692
4. *opvatten.* 718. 988
5. *soecken te bedriegen.*
Captatio, *nae-jaeginge.*
Captator, *naejaeger.*
Captatori-us, a, um. 851
Căptio, *vanginge, bedrog.*
Captiosè *bedrieghlick.*
Captios-us, a, um. 589
Captitare. 850
Captiuncula, *woord-bedrog.*
Captivare. 450. 913
2. *by 't hert grijpen.* 685
Captivit-as, átis, f. 901
Captív-us, a, um. 760. 911
Captúra, *vangst.*
Capt-us, a, um. 359
2. *berooft.*
Capt-us, ûs, m. 718. 971
Capulótenus. 888
Capül-um, i, n. 415
2. *baer, dooden-kist.*
Capŭl-us, i, m. *hecht, hant-have.*
Cap-ut, ĭtis, n. 139. 203
2. *hooft stuck.* 706
3. *'t voornaemste.*
Cardb-us, i, m. 159
Caræ-us, i, m. 949
Carbăseus, *van fijn Linwaet.*
Carbăs-um, i, n. 387
Carbăs-us, i, f fijn ofte *stijf-Linwaet.*
Carbatĭn-a, æ, f. 308
Carb-o, ónis, m. 34
Carbonarius, *koolbrander.* adject. *kool, van de koole.*
Cărbuncul-us, i, m *kooltjen.*
2. *carbonckel-steen.* 76
3. *Pest-blaer.* 310
Carc-er, eris, m. 776. 833
Carcerari-us, i, m. 833
adj. *van de gevanckenis.*
Carcĕr-es, um, m. pl. 843
Carcĭnóm-a, ătis, n. *kancker.*
Cardiac-us, i, *met hert, ofte magepijn gequelt.*
Cardiac-us, a, um. 811
Cardialgía, *herte-pijn.*
Cardinal-is, is, e. 42
Cardinal-is, is, m. 963
Card-o, ĭnis, m. 403. 404
2. *as-punt, hoeck.*
3. *point, hooft-punt.*
Carduél-is, is, f. 144
Cardu-us, i, m. 107. 144
Care, dier.
Car-ere, ui, itum. missen, 128. 149. 409
Car-ĕre, o, heeckelen. kammen.
Car ex, ĭcis, f. 86
Cari-a, æ, f. 327
Cari-es, ei, f. wormstekigheyt
Carin-a, æ, f. 447
Carios-us, a, um 325
Carit-as, átis, f. 799
Carm-en, ĭnis, n. *kaerde.* 385
2. *vers-gedicht.* 698. 699
Carminare. 385. 389
Carminator, *wol-kaerder.*
Carnál-is, is, e. 930
Carnárium, *vlees-huys.*
Carnári-us, i, *vleesch-houwer.*
2. *goede vleesch-man.*
Carnárius, a, um. 778
Carneol-us, i, m. 77
Carne-us, a, um. 228. 877
Carnĭf-ex, ĭcis, m. 834
Carnificare, *beuls gewijs handelen,*
Carnificiana, *galgen-veld.*
2. *beulachtigheyt.*
3. *Pijn-kamer.*
Carnificium, *belswerck.*
Carnivŏr-us, a, um. 146 181
Carnós-us, a, um. 139
Carnulentus, *vleeschig.*
Car-o, nis, f. 127. 226
Carpăt-us, i, m. mons. 561
Carpentarius, *wagen-maker.*
Carpent-um, i, n. 438
Carp-ĕre, si, tum. 326
2. *berispen.* 645
Capi-o, ónis, m. 155
Carptim. 566
Carp-us, i, m. voorhandt, hant-gewricht. 222. 247
Carrŭc a, æ, f. 340
Carrucarius, *karrevoerder.*
Carrum, &, us, i, m. 437
Cartilagine-us, a, um. 249
Cartilaginos-us, a, um. 154
Cartilag-o, ĭnis, f. 225
Car-um, i, n. 95
Caruncul-a, æ, f. 207
2. *vleeschken.*
Car-us, a, um. 799
Caryophyll-um, i, n. 117
Caryophyll-us, i, *flos.* 96. 265
Cas-a, æ, f. 398
Casare, *sinken om te vallen.*
Caseál-e, is, n. 346
Caseári-us, a, um. 346
Caseolus, *kaesken.*
Case-us, i, m. 346
Casitare, *dickwils vallen.*
Cass-es, ium, m. pl. 361
Cassida. vid. *cassis, idis.*
Cassiŏp-e, &, éa, f. 545
Cass-is, idis, f. 888
Cass-is, is, m. 361
Cassĭt-a, æ, f. 141
Cass-us, a, um. ydel, leedig.
2. *berooft missende.*
3. *verlooren, vergeefs.*
incassum *adv.* 608

Ca-

Digitized by Google

Castăne-a, f. 115.264
2. *Castanien boom.*
Castanétum, *kastanien-bos.*
Castan-eus, & inus, *kastanien.*
Castellánus, *slot-voogd, ofte Iuwoonder van een Casteel.*
Castellum, i, *Casteel, fort.*
2. *watervang.* 780
Castigare. 503
Castigatio, *kastijdinge.*
Castimoni-a, æ, f. 969
Castit-as, átis, f. 627.673
Casto-r, ris. m. bever.
2. *de godt Castor.* 931
Castóreum, *bever geel.*
Castoreus, *van de bever.*
Castr-a, orum, n. pl. 892
Castrare, *lubben, ruynen.*
Castrati-o, ónis, f. 167
Castrat us, a, um. 168
Castrensis, *veldt-leger.*
Castr-um, i, n. *sterkte.* 908
Castula, *voor-schoot.* 776
Cast-us, a, um. 142. 627
Casual-is, is, e. *toevalligh.*
2. *gewetens, gevallig* 718
Casula, *hutteken.*
Cas-us, ûs, m. *een val.* 436
2. *voor-val.* 785
3. *ongeval.* 636
4. *geval, toeval.* 707
5. *eynd-val.* 688
Casu, *bygeval, gelucksaeck.*
Casus conscientiæ, *swijffelmoedigheyt des gewetens.* 718
Catabaptist-a, æ, m. 964
Cata-lysm-us, i, m. 568
Cat-alog-us, i, m. 494
Captaphracta, æ, f. kurts.
Cataphractarius, *kurassier.*
Cataphract-us, i, m. 883
Catăpoti-a-orum, pl. pillen.
Capult-a, æ, f 897
Cataract-a-æ, f, & -es, a, m, Val-poorte. 772
2. *Sluys.*
Catarrh-us, i, m. 305
Cataströph-e, es, f. uytslag. 841
Cateches-is, is, f. 956
Catechetic-us, a, um. 718
Catechist-a, & es, æ, m. *Catechismus-leeraer.*
Catechizare. 961
Catechúmenus, *Catechismus-leerling.*
Catella, *kettincxken.*
Catell-us, i, m. 171.184
Catén-a, æ, f. 590
Catenare. 984
Catenarius, *keecsen.* 171
Catenatus, *geketēt, gedarig.*
Catenuli, *kettincxken.*
Caterv-a-æ, f. meenigte. 502
2. *bende. &c.* 895
Caterva-lis, & rius, *gemeen, uyt de benden.*
Catervatim, *by benden.* 894
2. *met hoopen, meenigte.*
Cathédr-a, æ, f. stoel, zetel.
2. *predick-stoel.* 961
Catholice. 717
Catholic-us, a, um. 706.971
Catillare, *schotel-lecken.*
Catill-o, ónis, *schotellicker.*
Catill-us, i, m. 68.365
Catinŭlus, *diep schotelken.*
Catin-us, & -us, i, n. m. komme, diepe schotel.
2. *wrijf-komme.* 365
Catŭl-us, i, m. 131. 184
Cat-us, a, um. *loos.* 798
Cat-us, i, m. 172
Caucăs-us, m. 561
Caud-a, æ, f. 133. 187
Caudat-us, a, um. 29. 187
Caud-ex, icis, m. 100. 682
Caul-a, æ, f. kooye. 340
Caulescere. 80
Caulicŭl-us, i, m. 376
Caul-is, is, m, steel. 84
2. *stronck.* 88
3. *schaft.* 389
Camp-o, ónis, m. weert. 433
Caupón-a, æ, f. 777
Cauponari, *herberg houden.*
2. *gewinst met yets dryven.*
Caur-us, i, m. 41
Caus-a, æ, f. oorsake. 506
2. *Rechtsjake.* 826. 830
Causa. 123. 147. 381
quid causæ? *wat reden?*
Causa-ri, tus s. 884
Causidíc-us, i, m. 826
Causul-a, æ, f. 827
Canstic-us, a, um. 820
Cautè. 453
Cautél-a, æ, f. *toesicht.* 659
Cautéri-um, i, n. 820
Cauteriatus, *gebrantmerkt.*
Caut-es, is, f. 74. 453
Cautim. 612
Cauti-o, ónis, f. *toesigt.* 659
Caut-us, a, um. 607. 615
Cavædi um, i, n. 504
Cavare, *uytgraven.* 193
Cavator, *uytholder.*
Cavat-us, a, um. 206
Cave-a, æ, f. 360
2. *anderste ruym.* 841
Cav-ere, vi, itum. 504. 634
2. *hoeden, toesien.*
3. *verseckeringe doen.*
4. *bedingen, ordonneren.*
Cavern-a, æ, f. 43. 227
Cavernosus, *vol holen.*
Cavillari, *schimpen.* 648
Cavillatio, *spotternye.*
Cavillator *spotter.*
Cavillum, spot-woort.
Cav-um, & us, i, *een hol, kot.*
Cav-us, a, um. 224. 228
Ce-dère, ssi, ssum, wijcken.
2. *afflaen.* 661
3. *gelangen, gereyckē.* 688
4. *uytvallē, gelucktē.* 720
5. *naegeven.*
Cedo. 996
2. *langt, (reyckt) my.*

Digitized by Google

Cedr-inus, &, us, *cedar.*
Cedr-us, i, f. 112
Celá-re, vi, tum. 632
Celar-è, &, im, *heymlick.*
Celéb-er, & ris, e. 796
Celébráre, *roemen, prijsen.*
2. *houden, vieren.* 564. 739. 812
Celebrát-us, a, um. 561
Celebráti-o, ónis, *roeminghe.*
2. *vieringe.* 965
Celébritas, *vermaertheyt.*
2. *meenigte, frequentz.*
Céle-r, ris, re. 491. 678
Cel-er, ĕris, m. 877
Celeráre. 444
Celera-nter, tim, *raſſchelick.*
Celerípes, *raſch te voet.*
Celérit-as, atis, f. 448
Celeriter. 61. 612
Celeritúd-o, inis, f. 848
Cel-es, étis, m. 444
Cel-a, æ, f. 374
Cella penuaria. 732
Cellaria, *wijn-kelder.*
2. *Keller-waerſter.*
Cellár-is, &, ius, *kelder.*
Cellari-is, u, m. 860
Cellul-a, æ, f. *kelderken.*
2. *kamertjen.* 227. 271
3. *kasjen. laedtjen.* 492
4. *honig-huysjen.* 350
Cel-ox, ócis, f. *jacht.* 448
Celſitas, *hooghcyds-hooghte.*
Celſitudo, *idem.*
2. *doorluchtigheyt.*
Celſ-us, a, um. 915
Cenſ-ére, ui, um, ſchatten.
2. *meenen, achten.* 883. 933
Cenſio, ſchattinge.
Cenſ-or, óris. 497
2. *ſchatter der ſeden.*
Cenſúra, *be-oordeelinge.*
2. *Tucht-meeſter-ampt*
Cenſ-us, ûs, m. 787. 874
2. *inkomen, renten.*
Centauri-a, f. & um, n. 97
Centaur-us, i, m. 317
Centenari-um, i, n. 536
Centenarius. 512
2. *Van* 100. *Jaeren &c.*
Centén-i, æ, a. 575
Centéſim-us, a, um. 569. 575
Centies, *adv.* 68
Centinodi-um, i, n. 86
Centipe-s, dis, o. 130
Cent-o, ónis, m. 394
Centralis, *middel-punt.*
Centroſus, *vol oeſten, quaſten.*
Centr-um, i, n. 294. 520
2. *oeſt, oſte quaſt.*
Centum, nom. indecl. 24. 512
Centumpondi-um, i, n. 533
Centumvi-r, ri, m. 784
Centumviralis, is, e. 784
Centumvirat-us, ûs, m 784
Centunculus, *yets nyt veel ſtucken.*
Centúplex, *hondert voudigh.*
Centúplus, *idem.*
Centuri-a, æ, f. 889
Centuriare. 889
Centuriatim, *by Compagnyen.*
Centuriatus, ûs, *hooftmanſchap.*
Centúri-o, ónis, m. 889
Cep-a, æ, f. 89
Cepe, n. *indecl.* 89
Cephalalgî-a, æ, f. 311
Cer-a, æ, f. 129. 350
Cera-figillaris. 729
Cerari-us, m. 427
Ceráſ-us, i, f. 114
Ceräſ-us, i, f. kerſſe-boom.
Ceräre, *bewaſſen.*
Ceratoni-a, æ, f. 103
Cerátum, i, n. 889
Ceratura, *bewaſſinge.*
Cerat-us, a, um. 391. 729
Cerannia, donderſteen.
Cecrocopithec-us, i, m. 187
Cerd-o, ónis, m. 393. 779
2. *ſchoen-lapper.*
Cerebellum, *after-breyn.* 227
Cerebroſus, *koppig, korſel.*
Cerébr-um, i, n. 207. 227
Ceremoni-a, æ, f. 942. 972
Ceremonial-is, is, e. 940. 942
Cer-es, ĕris, f. koren.
2. *Goddin des korens.* 931
Cere-us, a, um. 423
Cere-us, i, m. 722
Cereviſi-a, æ, f. 369. 378
Cereviſiari-us, i, m. 378
Cerinus, *was-geel.*
Cernere, evi, rétum, ſcheyden.
2. *ſiſten.* 356
3. *ſien.* 204. 290
Cernu-us, a, um. 289
Cerôſus, *vol was, waſſigh.*
Cerót-um, i. n. 819
Certám-en, ĭnis, n. 847
Certare, *wedden.* 851
2. *ſtrijden.*
Certatim, *in de wedde.*
Certatio, *weddinge, ſtrijt.*
Certè, *ſekerlick.* 432
Certiorem facere, *verwittighen, laeten weeten.*
Certitúd-o, ĭnis, f. 586
Certò, *voor ſeker.* 646
Certum eſſe, *verſeeckert zijn.*

Digitized by Google

Cert-us, a, um. 241. 479
Cerúm-en, inis, n. 206
Ceruſſ-a, æ, f. 64
2. *blancketſel.*
Ceruſſatus, *geblancket.*
Cerv-a, æ, f. 179
Cervínus, *van den hert.*
Cervíc-al, alis. 469
Cervicóſ-us, a, um. 675
Cervicula, *neckjen.*
Cerv-ix, ícis, f. 209. 218
Cerv-us, i, m. 179. 317
Ceſpes, v. *cæſpes.*
Ceſſare, *aſtaten.* 766. 838
Ceſſáti-ó, ónis, f. 702
Ceſſátor, *ſuckelaer.*
Ceſtra, juxta, Cnap. cæſtrus. 899
Ceſt-us, i, m. brnyt-gordel.
Cete, n. indecl. &, *Cét-us, i, m.* 157
Ceu. 51. 756
Chalcográph-us, i, m. 478
Chaldæ-us, i, m. 574
Chalybe-us, a, um. 415
Chal-ybs, ybis, m. 65. 367
Chamos, een Af-godt. 929
Cha-m, &, mus, mi, m. 569
Cha-os, ôs, n. 19
Charact-er, éris, m. 344. 486
Charit-as, átis, f. 956
Chart-a, æ, f. 478. 488
2. *Vel pampier.* 495
Chartæ luſoriæ. 851
Chartace-us, a, um. 729
Chartárius, a, um, *papier.*
Chartopæ-us, i, m. 488
Chartŭl-a, æ, f. 725
Char-ns, a, um. 799
Chaſm-a, ătis, n. 35
Chel-æ, arum, f. 159
Chiliarch-a, æ, m. 889
Chimíra, æ, f. 704
Chimic-us, i, m. 816
Chin-a, æ, f. landt China.
Chinenſis, is, m. 486. 560 870
Chirăgr-a, æ, f. 305
Chirográph-um, &, us, i. 659
Chiromant-es, æ, m. 597
Chirothéc-a, æ, f. 392
Chirurgic-us, a, um. 860
Chirurg-us, i, m. 820
Chlamydat-us, a, um. 889
Chlam-ys, ydis, f. rÿt-rock.
Chŏler-a, æ, f. 232. 299
Choleric-us, i, m. 233
2. *haeſtig, op-loopend.*
Chorag-us, i, m. 844
Choraul-a, &c, es, æ, m. 844
Chord-a, æ, f. 475
Chord-us, a, um. 342
Choréa, æ, f. *dans.*
Choréas ducere. 844
Choreum-a, ătis, n. 844
Chor-s, tis, f. 349
Chor us, i, m. 960
Chriſm-a, ătis, n. 964
Chriſtianiſm-us, i, m. 956
Chriſtian-us, a, um. 577. 923
Chriſtian-us, i, m. 564. 950
Chriſt-us, i, m. 564. 576
Chronic-on, i, &, a, orum. 566
Chronologí-a, æ, f. 537
Chronŏlög-us, i, m. 563
Chyl-us, i, m. 237. 238
Chymí-a, æ, f. 704
Chymic-us, i, m. 816
Cibáre. 956
Cibári-a, orum, n. 135
Cibárius panis, *grof-broot.*
Cibát-us, ûs, m. *ſpyſinge.*
Cib-us, i, m. 237. 732
Cicad-a, æ, f. 150
Cicatricóſus, *vol lid-tekens.*
Cicatr-ix, ícis f. 293
Cic-er, ĕris, n. 93
Cicer-o, ónis, m. 625
Cichór-ea, æ, &, eum, it. 97
Cicindél-a, æ, f. 151
Cicóni-a, æ, f. 148. 252
2. *Soorte van begeckinge.* 651
Cic ur, uris, o. tum, mack.
Cicutáre. 185
Cicút-a, æ, f. 98
Ci-ére, &, re, vi. tum. 36
Cifr-a, æ, f. 513
Cilicín-us, a, um. 354. 383
Cilici-um, i, n. 467. 949
Cili-um, i, n. 205
Cil-o, ónis, m. 289
Ciméli-um, i, n. 628
Cim-ex, icis, m. 130
Cincinn-us, i, m. 468
Cinctura, *omgordinge.*
Cinct-us, ûs, *idem, gordel.*
Cinefacere, *tot aſſche maken.*
Ciner-aceus, &, eus. 264
Cin-gĕre, xi, ctum. 301
2. *Om-gorden.*
3. *Berennen.* 905
Cingul-a, æ, f. 435
Cingulotenus. 382
Cingŭl-um, &c., us, i. 382
Cinifl-o, ónis, m. 387
Cin-is, éris, m. 31. 317. 865
Cinnabăr-is, is, f. 62
Cinnam-ónum, &, um. 103
Cinnam-um, & omum. 103
Cinn-us, i. 468
Cipp-us, i, m. ſtock, boeye.
2. *Schandt-pael.*
3. *Sarck, graf-ſteen.*
4. *wegh-wyſend-teecken.*
Circa. 28. 105. 130
Circell-us, i, m. 540
Circenſes ludi, *toernoy-(prijs-) ſpeelen.*
Circináre, *circkel maken.*
Circĭn-us, i, m. 527

Digitized by Google

Circiter. 215. 748
Circi-us, i, m. 41
Circui-re, vi, tum. 431. 546
Circuítio, *omwegen.* 540
Circuit-or, oris, m. 778
2. *de wacht, ronde.*
Circuít-us, ûs, m. 24. 554
Circulár-is, is, e, 519
Circulátim. 539
Circuláti-o, ónis, f. 464
Circulátor, *Landt-looper, potsemaker, quackſalver.*
Circül-us, i, m. 54. 520
2. *boepel.* 502
Circum, *al-om, rondt-om.*
Circumact-io, &, us, ûs. 410
Circum agĕre, egi, actum. 40. 308
Circum agitáre. 354
Circum aggerare. 325
Circumambulare, *omwandelen.*
Circumci-dĕre, di, ſum. 489
Circumcin-gĕre, xi, ctum 428
Circumcirca. 542
Circumciſi-o, ónis, f. 939
Circumcludĕre, *rondt-om beſluyten.*
Circumcolére, *rond-om woonen.*
Circumcolumni-um, i, n. 407
Circumcurſitáre. 167. 796
Circumd-are, édi, atum. 435
Circumdat, us, a, um. 229. 780
Circumducĕre, *om-leyden:*
Circumequitáre. 895
Circumferenti-a, æ, f. 520
Circumferre, *omdragen.*
Circumflu-us, a, um. 17 46
Circum-fodere, di, ffum. 325
Circũ-foráne-us, i, m. 804
Circumfundere, *rondomgieten.*
Circumfuſ-us, a, um. 205
Circumgeſtáre. 470. 747
Circumgrati-o, ónis, f. 844
Circumire. 431. 459
Circumjacére, *rondom liggen.*
Circumlamb-ere, i. 184
Circumligáre. 225
Circumligati-o, ónis, f. 821
Circumli-tus, a, um. 395
Circumloqu-i, útus ſ. 685
Circumluere, i, tum. 49
Circummuni-re, vi, tum. 493
Circummuniti-o, ónis, f. 771
Circumnavigáre. 554
Circumplecti *omvangen.*
Circumplic-are. 376
Circumpo-nere, ſui, ſitum. 814
Circumpotati-o, ónis, f. 861
Circumquaque. 888
Circumreti-re, vi, tum. 360
Circumſcalp-ere, ſi, tum. 421
Circumſcindere, *rond-om ſnijden.*
Circumſcri-bere, pſi, ptum. 871
Circumſepíre, ſi, tum. 470
Circumſidére, *rondom ſittĕ.*
Circumſidere, *ſich rondom ſetten.*
Circumſ-iſtere, titi, titum. 797
Circumſpectáre, *omkijken.*
Circumſpectator, *gapert.*
Circumſpectè. 608
Circumſpecti-o, ónis, f. 613
Circumſpectus, *voorſigtig.*
Circumſp-icĕre, exi, ectum. 15
Circumſtanti-a, æ, f. 565
Circumſt-áre, iti, itũ. 978
Circumſu-ĕre, i, itum. 391
Circumtect-us, a, um. 108
Circumtenſ-us, a, um. 230
Circumte-gĕre, xi, ctũ. 230
Circumvallàre. 892
Circumvehere, xi, ctũ. 340
Circumvenire, *bedriegen.*
Circumverſáre. 797
Circumveſti-re, vi, tũ. 226
Circũvin-círe, xi, ctũ. 420
Circumví-ſere, ſi. 770
Circumvolare. 148
Circumvolitare. 137
Circumvolvere, vi, útum. 387
Circ-us, i, m. 28
2. *tournoy plaets.*
Cirne-a, æ, f. 860
Cirrát-us, *krol-bairig.* 141
Cis. 562. 843
Ciſiárius, *karre-mender.*
Ciſi-um, i, n. 438
Ciſi-a, æ, f. 628
Ciſtell-a, & ula, *kiſſjen.*
Ciſtern-a, æ, f.
Ciſtŭla, *koffertjen, kaſtjen.*
Cita-re, vi, tum. 827
2. *Æen-treckĕ, by-brengĕ.*
Citatus. *ghedaeght, byggebracht.*
2. *haeſtig, raſch, ſnel.*
Citatim, *haeſtig (ſnel) lijck.*
Citérior, *naerder aen ons.*
Cithăr-a, æ, f. 475. 700
Citharíſt-a, æ, m. 700
Citharæd-us, i, m. 700
Citimus, *alderverwartſte.*
Cit-ò, iùs, iſſimè. 13. 310. 863
Citra, *herwarts.* 843
2. *ſonder, buytĕ.* 618. 648
Citr-eus, & inus. 114
Citri-um, i, n. 114
Citro. 728
Citr-us, i, f. citroen-boom.
Cít-us, a, um. 593
Civíc-us, a, um. 771. 785
Civil-is, is, e. 22. 856
Civí-

Digitized by Google

Civílit-as, atis, f. 651
Civiliter, *beleefdelijck.*
Civ-is, is, e. 771. 787
2. *mede-borger.* 652
3. *patriot.*
Civit-as, átis f. 778. 868
2. *borgerschap.*
Clad-es, ú, f. schade neerlage.
Clàm, *heymelick.*
2. *achter de rugge.* 648
Clam-are, &c, *itare.* 253
Clam-or, óris, m. 261
Clamósus, *schreeuwachtigh.* 145
Clanculári-us, a, um. 830
Clanculùm. 835
Clandestinò. 740
Clandestín-us, a, um. 883
Clan-gere, xi. 252
2. *trompetten.*
Clang-or, óris, m. 895
Clarè, iùs. 204. 582
Clar-ére, ui, *klaer zijn.* 572
Clarescere, *klaer worden.* 706
Clarigare. 886
Clarit-as, & udo, *klaerheyt.*
Clar-or, óris, m. 54
Clar-us, a, um. 591. 726. 782
Classiarius, i, m. 913
Classic-um, i, n. 895
Classíc-us, a, um. 505
2. *van vlote.*
Clas's-is, is, f. 195
2. *scheeps-vloot.*
Clathrat-us, a, um. 732
Clathr-um, & *us, i, n. m.* 404
Claud-dere, si, sum. 249. 403
Claudicare. 292
Claudicatio, *hinckinge.*
Clauditas, *het hincken.*
Claud-us, a, um. 292
Claustrari-us, m. 415
Claustr-um, i, n. 403. 415
Clausúl-a, æ, f. 496. 827
Claus-um, i, *beslote plaets.*
Claufúr-a, æ, f. 493
Clav-a, æ, f. 362. 899
Clavicul-a, æ, f. *slentelken.*
2. *krop-beentjen.* 219
Clavicularius, *sleutel drager.*
Clav-is, is. 415. 957
Clav-us, i, m. nagel. 397
2. *lijck doren.*
3. *roer van 't schip.* 449
Clavus trabàlis. 397
Clavus uncinatus. 403
Clemen-s, tis, *sachtmoedigh.*
Clementia, *sachtmoedigheyt.*
Clep-ere, si, tum. 657
Clepsammi-um, i, n. 463
Clepsydr-a, æ, f. 463
Cler-us, i, m. 966
Clibán-us, i, m. 471
Clien-s, tis, c. 760. 829
Clien-tat. 760
Clientéla, *beschermínge.*
Clim-a, ătis, n. 558
Climacteric-us, a, um. 805
Clim-ax, ácis, f. 688
Clinare, neygen, buygen.
Clinic-us, i, m. 812
2. *genees-meester.*
Clitella, arum, f. pl. 443
Clitellari-us, a, um. 443
Clivósus, *heuwelachtigh.*
Cliv-um, &, us, 1. 431
Cloác-a, æ, f. 779
2. *heymlijck gemack.*
Clu-eo, is, &c, *clu-o, is.* 694
Clunacul-um, i, n. 362
Clun-es, ium, d. 211
Clusil-is, is, e. 732
Clypéat-us, a, um. 194
Clype-um, &, *us, i.* 888
Clyst-er, éris, m. 819
Coacervare. 629
Coácti-o, ónis, f. 874
Coactor, *vergaerder.*
Coact-us, a, um. 392
Coactus, ûs, *bedwanck.*
Coadd-ere, idi, itum. 672
Coadj-icere, éci, ectum. 964
Coadunare. 821
Coæqualis, *gelijck.*
Coæquare, *gelijckmaken.*
Coætáne-us, a, um. 852
Coævus, *idem.*
Coagitatio, ónis, f. 261
Coagmentare. 492
Coagmentat-us, a, um. 322
Coágulare. 346
Coágul-um, i, n. 346
Coal-ére, ui, itum, *vide.*
Coalescere. 56. 59
Coálit-us, a, um. 731
Coaptare. 694
Coarctare. 492
Coargu-ére, i, tum. 984
Coassare, *solderen.*
Coasslati-o, onis, f. 431
Coaxare. 194
Cobitis aculeata. 154
Cobitis barbatùla. 154
Cocc-eus, & inus, & ineus, *van schaerlaken, ofte Karmesijn-root.*
Cocc-um, &, us, i, n. m. 266
Coccyx, ygis, f. koeckoeck.
Coccygis-os. 218
Cochlea, flackhoorentjen.
2. *horen-slacke.* 128
3. *perssse-spille.* 460
4. *schroeve, wenteltrap.*
Cochlea Archimedea. 462
Cochle-ar, &, re, ris, n. 854
Cohlearium, *lepels-maete* 525
Cochli-s, idis, & dium, dii. 405
Cocl-es, itis, c. 290
Cocibilis, *licht-kokende.*
Coctil-is, is, e. 399. 487
Cocti-o, ónis, f. 305
Coctûr-a, æ, f. *kokerye.*
2. *brouwinge.* 376
Coct-us, a, um. 471

Digitized by Google

Cod-ex, icis, m. 487
2. *Boeck.* 493
Codicill-i, orum, m. 723
Cæcare, *blint maken.*
Cæcitas, *blintheyt.*
Cæcu-ltare, &, tire. 307
Cæc-us, a, um. 307
Cæl-ebs, ibis, c. 736
Cæleſt is, is, e. 541.957
Cælibát-us, ûs, m. 736
Cælicŏla, *hemels-genoot.*
Cælĭcus, *hemelſch.*
Cælĭt-es, um, m. 995
Cælitùs, 570.941
Cal-um, i, n. pl. i, m. 16
2. *weder.* 323
Coëm-ere, i, ptum. 854
798
Cæmeteri-um, i. n. 866
Cæn a, æ, f. 622.965
Cænácul-um, i, n. 408.
732
Cæna-re, vi, &, atus ſ. a-
tum. *Avontmael houden*
Cænátio, v. *cenaculum.*
Cænobium, *klooſter.*
Cænóſ-us, a, um. 380
Cæn um, i, n. 57.442
Cæpi, defect. 395.565
Captare. 377
Cæptum, i, *voorneemen, begin.*
Cæptus, a, um. 324
Cæpt-us, ûs, m. 564
Coërc-ere, ui, itum. 989
Coërc-itio, &, tio, t. 946
Cœt-us, ûs, m. 960
Cogĕre, egi, actum. 43 661
2. *by een brengen.*
Cogitare. 608.917
Cogitat-è, im, ò. 605
Cogitati-o, onis, f. 537
580
Cogitat-um, i, n. 592.991
Cogitat-us, ûs, m. 586
Cognati-o, onis, f. 736
Cognat-us, a, um. 741
749
Cogniti-o, onis, f. 195.975
Cognit-or, oris, m. 877
Cognóm-en, inis. 782
Cognominare. 26.686
Cognóminis. *gelÿcknaemigh.*
Cogn-oſcĕre, óvi, ĭtum.
256.828
Cohabitare. 641
Cohabitatio, ónis, f. 740
762
Cohærenti-a, æ, f. 20
Cohær-rere, ſi, ſum. 225.
586
Cohær-es, édis, *mee-erfgenaem.*
Cohæreſcĕre, *v. coharére.*
Cohib-ére, ui, ĭtum. 653
Cohibitio, *bedwinginge.*
Cohoneſtare. 740
Cohorré-re, &, ſcĕre, *grillen, verſchricken.*
Cohor-s, tis. f. 889
2. vide *Chors.*
Cohortal-is, is, e. 349
Cohortari, *aen-maenen.*
Coinquinare, v. *inquinare.*
Coíre, vi, tum. *t'ſaemen gaen, by een komen, ingaen, ſluyten.*
Coi-re, *t'ſaemen vermengen.* 625
Colăph-us, i, m. 852
Coláre, vi, tum. 366
Col-ére, ui, cultum. 919.938
2. *bonwen.* 330
3. *vercieren.* 381
4. *oeffenen.* 578.677
5. *pleegen.* 716
6. *vieren, gedenk-plegen.*
Colica, *paſſio.* 299
Coll a, æ, f. 488
Collá-bi, pſus ſ. 402
Collachrymare, *beweenen.*
Collactaneus, *mede-ſegelinck.*
Collár-e, is, n. *hals-band.*
2. *kraege, beſſe.* 388
Collateral-is, is, e. 752
Collateralit-as, atis, f. 557
Collateraliter. 219
Collatio, ónis, f. 727
2. *verg'lÿckinge.*
Collatitius, *'tſaemen ghedragen.*
Collat-us, a, um. 665.853
Collaudare. 663
Collectane-a, orum, n.
723
Collectáne-us, a, um. 966
Collectáre. 367
Collecti-o, ónis, f. 678
Collectitia, v. *collectanea.*
Collectiti-us, a, um. 966
Collectív-us, a, um. 704
Collectus, a, um. 46. 244
Collég-a, æ, m. 881
Collegi-um, i, n. 714.783
Collĭb-et, uit, itum eſt.
825
Collibrati-o, ónis, f. 537
Collĭci-æ, arum, f. 780
Collí-dere, ſi, ſum. 36
Colligare. 335
Colligat-us, a, um. 768.
872
Coll-igĕre, egi, ectum.
206.323.417.887
Colli-mare, &, neare.
845
Colliquare. 21
Colliquefacĕre. 413
Colliqueſcere, *t'ſaemen ſmelten.*
Coll-is, is, m. 55.379
Collifio, *t'ſaemen-ſtootinghe.*
Collocare. 686.990
Collocati-o, ónis, f. 678
Collocuti-o, ónis, f. 626
Collŏ-qui, cutus ſ. 841
Colloqui-um, i, n. 862.
934.
Collu-

Digitized by Google

Collub-et, uit, ubitum est. 874
Collu-cére, xi. 26
Colluctari, *t'saemen worstelen.*
Colluctat-or, óris, m. 846.
Collu-dére, si, sum. 504
2. *toehouden.* 600
Collu-ére, i, tum. 367
Coll-um, i, n. &, *us, i.* 148. 209
Collúsi-o, onis, f. 504
Collúsor, óris, m. 852
Collustrare. 195
Collutulare, *vuyl maken.* 428
Colluvi-es, ei, f. 367
Collybist-a, &, es, æ, m. 432
Collyb-us, i, m. 795
2. *wissel-loon.*
Collyr-a, æ, f. brood-bolle.
Collyri-um, i, n. 819
Colónia, *Meyerye, Leenhof.*
2. *Volck-plantinge.* 788
3. *Nieuw bewoondestad.* 788
Colón-us, i, m. 337. 788
Col-or, óris, m. 263. 480
Colorare. 680
Colorat-us, a, um. 58. 183
Colosse-us, a, um. 479
Colossus, i, m. 408
Colostr-a, æ, f. & *um, i.* 168
Colub-er, ri, m. 131
Colum, lidt van een reeden.
2. *Kronckel-darm.* 299
3. *steens.* 345
Columba, æ, f. 139
Columbari-um. 349
Columbinus, *duyven.*
Columb-us, i, m. 139
ferus. 142
Columella, *suyltjen.*
Colúm-en, ĭnis, n. 407
Colum-is, is, e. 402
Column-a, æ, f. 402
Columnat-us, ondet-suyls.
Columnatus liber. 495
Col-us, i, &, ûs, f. & m. 386
Com-a, æ, f. 424. 468
2. *Bladeren der boomen.*
Comátus, *lang hayrig.*
Combibére, *t'samen drincken.*
Combibo, *drinck-gesel.*
Combu-rére, ssi, stum. 34. 865
Combusti-o, onis, f. 944
Com-édére, édi, ésum. 859
Coméd-o, ónis, *slemper.*
Com-ére, psi, ptum. 434
Com-es, itis, e. 429
2. *graeff.* 873
Comessa-ri, tus, s. 863
Comessati-o, ónis, f. 789
Comessator, *brasser.*
Comestúr-a, æ, f. 87
Comet-a, &, es, æ, m. 29
Comic-us, i, m. 699
Cominùs. 896
Com-is, is, e. 644
Comita-ri, tus s. 647
Comitas, *vriend-vaerdigheyt.*
Comitat-us, ûs, m. 425
2. *Graef-schap.* 871
Comiter. 647
Comiti-a, orum, n. pl. 880
Comitalis, *land-daegsch.*
Comitialis morbus, *vallende sieckte.*
Comm-a, atis, streepjen.
Commaculare, *vuyl-maecken.*
Commát-er, ris, f. 963
Commeat-us, ûs, m. 886. 908
Commedita-ri, tus s. 679
Commeminisse, *defect.* 926
Commemorare. 948
Commendabil-is, is, e. 94
Commendare. 631
2. *bevelen.* 971
Commens-us, ûs. 534
Commenta-ri, tus. 929
Commentari-um, & us, i. 565
2. *Verklaringe.*
Commentíti-us, a, um. 938
Comment-um, i, n. 922
Commercari, *koopmanschappen.* 798
Commercium, *koopmanschap.*
2. *gemeenschap.*
Commerér-e, & i, *verdienen.*
Commigráre. 763
Commiles, tis, m. 911
Commilit-o, ónis, m. 911
Comminári, *dreygen.*
Comminati-o, ónis, f. 947
Comm-inisci, entus s. 649. 930
Commin-uére, ui, utum. 354
Comminút-us, a, um. 71 365
Commiscére, *t'samen vermengen.*
Commisera-ri, tus s. 669
Commiserati-o, onis, f. 940
Commiscére. 285
Commissum, *begane fout.*
Commissúr-a, æ, f. 225. 454
Comiss-us, a, um. 876 944
Commi-ttére, si, ssum. 847
2. *Bedrÿven, begaen.* 944
3. *Aenbevolen, betrouwen.*
Commixti-o, ónis, f. 736

Commist-us, a, um. 66
Commodare, *gerijven.* 659
2. *bieden*, *leenen.* 820
3. *ontleenen.*
Commodè. 525. 770
Commŏdit-as, átis, f. 351. 502
Commodulati-o, onis, f. 700
Commŏdum, *nut*, *profijt*
Commod-us, a, um. 732 470
Commonetacere. 947
Common-ere, ui, itum, *id.*
2. *Vermanen*, *waerſchouwen.*
Communſtrare. 485
Commorari, *ſich ophouden.*
Commoti o, onis, f. 803. 838
Commotiuncul-a, æ. 842
Commótus, a, um, *ontroert.* 39
Commo-vére, vi, tum. 685. 842
Communicare. 235. 500. 724
Communicati-o, ónis, f. 578
Communi-re, vi, tum. 344
Commun-is, is, c. 60. 505
Communit-as, atis, f. 792
Communitér. 363. 754
Commutare. 655. 957
Commutatív-us, a, um. 656
Comœd ia, æ, f. 841
Comœd-us, i, m. 841
Compactil-is, is, e. 447
Compactor, oris, m. 493
Compact-um, i, n. 884
Compact-úr-a, æ, f. 495
Compact us, a, um. 447
Compág-es, is, o, *&*, inis, f. 201. 230
Compaginare. 397
Comp-ar, áris, o. 15. 852
Comparare. 361. 672
2. *Verglijcken.*
Comparati-o, ónis, f. 689
Compar-cere, ſi, ſum. 629
Compar-ére, ui. 829
Compa-ſcere, vi, ſtum. 341
Compaſcuus locus. 341
Compat-er, ris, m. 963
Comped-es, um, f. pl. 833
Compedit-us, a, um. 833
Compellare. 647
Compellati-o, ónis, f. 687
Comp-ellére, uli, ulſum. 830
Compendiariò, *in 't kort.*
Compendiári-us, a, um. 795
Compendióſ-us, a, um. 956
Compénd-ium, i, n. 800
2. *kort begrijp.* 602
Compenſare. 417
Comperendinati-o, onis, f. 832
Comper-íre, i, tum. 257
Compern-is, is, c. 292
Compert-us, a, um. 546
Compe-s, dis, f. 833
Compeſ-cére, cui, ctum. 882
Competenter. 990
Competenti-a, æ, f. 656
Compet-ere, ivi, ítum. 665
2. *toekomen.* 758
Competit-or-óris, m. 655
Compilare, *t'zaemenſchrapen.*
Compilat-or, oris. m. 835
Comp-ingere, egi, actum. 493
Compitali-a, orum, n. pl. 937
Compit-um, i, n. 450. 937
Complacáre, *verjoenen.*
Complac-ére, ui, itum, *behaegen.*
wel aenſtaen, *mede believen.*
Complanare. 391. 493
Complanatus, a, um. 488
Comple-ti, xus f. 92. 718
Complement-um, i, n. 998
Complé-re, vi, tum. 350
Complex-io, *&*, us, *omhelſinge.*
Complicare, avi, *&* ui, atum, *&*, itum. 729
Complicat-us, a, um. 486
Complic-es, um, m. 835
Complorat-us, a, um. 866
Complu-ere, i, tum. 428
Complúr-es, *&* a, pl. *ſeer veel.*
Compluries, *dickwils.*
Complúvium, *regen-back.*
Compo-nere, ſui, ſitum. 492
2. *ſchicken.* 650
3. *byleggen.* 783
4. *maecken*, *ſtellen.* 739
Comparare. 373. 815
Comp-os, ŏtis, o. 655
Compoſitio, *t'ſamen-ſtelling.*
Compoſit-us, a, um. 678 817
Compotati-o, ónis. f. 853
Comprehen-dere, di, ſum. 495
Comprehenſ-us, a, um. 528. 556
Compreſſi-o, ónis, f. 460
Compreſſ-or, óris, m. 309
Compr-imere, eſſi, eſſum. 257. 248
2. *dooven.* 32
Comprobare. 983
Compromi-ttere, ſi, ſſum. 824
Compt-us, a, um, *eyghe-ſchickt.*
Compt-us, ûs, m. *opſchicking.*
Compunctiuncul-a, æ, f. 258

Com-

Compungĕ-re, xi, ctum. 157
Computare. 512
Comput-us, i, m. 551
Conám-en, inis, *v. conatus.*
Coná-ri, tus ſ 418
Conat-us, ûs, m. 282. 299
Concæd-es, ium, f. pl. 870
Concaleſcere, *warm worden.*
Concamerati-o, ónis, f. 228
Concaſtigare. 947
Concatenare. 594
Concăv-us, a, um. 213 481
Conce-dere, ſſi, ſſum. 687
2. *wijcken, toegeven.*
Concenti-o, ónis, f. 700
Concent-or, óris, m. 702
Concenturiare. 889
Concent-us, ûs, m. 960
Concepta verba. 828
Conceptivum feſtum. 959
Concept-io, &, *us, ontfanginge.*
Conceptus, *mentis.* 591
Concept-us, a, um. 196. 828
Concernit. 716. 880
Concerpt-us, a, um. 488
Concertám-en, ínis, n 851
Concertare, *t'ſamen vechten.*
Concertati-o, ónis, f. 838
Conceſſio-, ónis, f. 687
Conceſſ-us, a, um. 567. 588
Conch-a, æ, f. 78. 126. 127
Concídere, di, ſum. 362
Conc-idére, di, aſum. 37
Conc-iére, ívi, tum. 880
Concíliare. 670. 934
Concílati-o, ónis, f. 868
Conciliat-or, óris, m. 739
Conciliatrix, ícis. 738
Concílii-um, i, n. 668. 971
Conc-inĕre, inui, entum. 700
Concinnare. 424. 740
Concinnat-us, a, um. 381
Concinn-us, a, um. 5
Conci-o, ónis, f. 962
2. *beroepe vergaderinge.*
Concionari, *predikẽn.*
Concionat-or, óris, m. 961
Conc-ipere, épi, eptum. 61. 403
Conciſe, *beknoopt, kortelick.*
Concíſ-us, a, um. 362
Concitare. 693. 883
Concitat-us, a, um. 43
Concív-is, is, c. 652
Concláve, is, n. 400. 405
Conclu-dĕre, ſi, ſum. 359. 692
Concluſi-o, ónis, f. 587
Concluſ-us, a, um. 785
Concocti-o, ónis, f. 237
Concoct-us, a, um. 236
Concænati-a, ónis, f. 853
Concŏlor, *ſelfg'lyck verwig.*
Concóquĕre, *verteeren.*
Concordare. 655
Concordi-a, æ, f. 643. 719
Concorditer. 761
Concorporare. 80
Concor-s, dis, o. 652
Concredit-us, a, um. 644
Concremare. 936
Concrepare, *kraken.*
Concre-ſcere, vi, tum. 60
Concrét-us, a, um. 51. 61. 808
Concubare, *byſlaepen.*
Concubína, *byleggerſſe.*
Concubín-us, i, *pol.* 625
Concubít-us, ûs, m. 626
Conculcare. 899
Concumbĕre, *by-liggen.*
Concupi-ſcĕre, vi, itũ. 941
Concupiſcenti-a, æ, f. 620
Concupít-us, a, um. 274
Concur-rĕre, ri, ſum. 586. 896
Concurſare, *t'ſamen loopen.*
Concurſ-us, ûs, m. 518
Concuſſ-us, a, um.
Concutĕre, *ſchudden.*
Condecet, *'t betaemt.*
Condecorare. 911
Condemnare. 837
Condemnat-us, a, um. 832. 925
Condenſ-are, &, ére 346
Condenſ-atus, &, us. 346
Cond-ĕre, idi, itum. 924.
2. *bouwen, timmeren.*
3. *bergen.* 732
4. *begraven.* 865
5. *ſtellen, maken.*
Condi-cĕre, xi, ctum. 662
Condignè, *na waerdigheyt.*
Condimentari-us, a, um. 95
Condimentum, *ſauſſe.*
Condí-re, vi, tum. 365
Condíre muriâ. 359
Condi-ſcĕre, dĭci. 748
Condiſcipul-us, i, m. 501
Conditáne-us, a, um. 327
Condítio, *voorwaerde.* 662. 909
2 *ſtaet, condicie.* 673. 950
3. *hoonwlijck,* 741
Condítio, *ſauſinge.* 95
Conditív us, a, um 326
3. *bewaerbaer.*
Cŏdĭt-or, óris, m. 924. 976
2. *ſtichter.*
Conditori-um, i, n. 593
Conditur-a, æ, f. 117
Condit-us, a, um. 564
Condít-us, a, um. 818
Condolere, v. *dolére.*
Condonáre. 653
Condu-cĕre, xi, ctum. 759
2. *t'ſamẽ brengen, voeren.*
3. *dienen, nut zijn.* 515
4. *werven, aen nemen.* 887
Conducíbilis, *profijtelijck.*
Conduct-or, óris, m. 337
Cŏduct-us, a, um. 746. 760
Conduplicáre. 637
Cŏduplicati-o, ónis, f. 688

Digitized by Google

Conduráre. 63
Cond-us. i, m, *bewaerder.*
Cond-yl-us, i, m. 213
Confabular-e, &, i, *t'samen praeten.*
Confabulati-o, ónis, f. 862.
Confabref-ieri, actus f. 465.
Canfarreat-us, a, um. 737.
Confectio, *voltreckinge.*
Confect-um, i, n. 318
Confectur-a, æ, f. 575
Confectus, *ghedaen, volbracht.*
2. *afgematteert.*
Co-nferre, ntüli, llátum. 592
2. *t'samen brengen.* 853
3. *besteeden.* 665
4. *leveren.* 964
5. *met zijn, helpen.*
6. *begeven, aenwenden, opleggen.*
Confertim, *hoopigh, dicht.*
Confert-us, a, um. 628
Confessi-o, ónis, f. 967
2. *belijdinge.*
Confess-us, a, um. 834
Confestim. 32
Conf-icére, éci. ectum. 105
2. *de rest geven.* 157
3. *volbrengen, voldoen.*
4. *verdoen, doorbrengen.*
Conficti-o, ónis, f. 922
Confídens, *stout, onverschecht.*
Confidenter. 105
Confidentia, *betrouwen.*
Confí-dére, di, &, sus f. 32
Confi-ngére, xi, xum. 397
Configurati-o, ónis, f. 251 544
Confi-ngére, nxi, ctum. 929
Confín-is, is, e. 884
Confín-e, &, ium, n. 542 882
Confíeri. 63
Confirmare. 692. 979
Confirmari, *verseeckert worden.*
Confirmát-us, a, um. 979
Confiscare. 836
Confís-us, a, um 640
Conf-itéri, essus f. 834
Conflagráre, v. deflagráre.
Conflare, *smelten.* 413
2. *gieten.*
Conflát-us, a, um. 492
Conflictatio, *strijd, quelling.*
Conflictár-e, i, *vechten, quellen.*
Conflict-us, ûs, m. 900
Confli-gére, xi, ctum, *t'samen vechten, slaen.*
Conflu-ére, xi, xum. 46
2. *nae toe komen.* 704
Confluvi-um, i, n. 47
Confó-dere, di, ssum. 358
Confore, *geschieden sullen.*
Conformare, *voegen, aenstellen.*
Conformati-o, ónis, f. 288
Conformát-us, a, um. 195
Confortare. 808
Confract-us, a, um. 237
Confringére, *verbreken.*
Confúg-ére, i, itum. 188
2. *toevlucht nemen.*
Confugi-um, i, n. 901
Confundére, *vermengen.*
2. *beschaemen, verweeren.*
Confus-è, &, im. 590
Confus-us, a, um. 581
2. *beschaemt.* 638
Confuta-re, *wederleggen.*
Congelá-re, & scére. 53
Congeminati-o, ónis, f. 688
Congen-er, éris, o. 146
Congénit-us, a, um. 291
Cong-er, &, rus, i, m. 158
Conge-rére, ssi, stum. 335. 678
Cungéri-es, ei, f. 322
Congerr-o, ónis, m. 852
Congestáre. 335. 494
Congestio, *t'saemendraginge.*
Congestíti-us, a, um. 322
Congestus, ûs, *opstapelinge.*
Congiári-um, i, n. 874
Congi-um, &, us, i. 525
Conglaciáre. 52
Conglobare. 507
Conglobáti-o, ónis, f. 53
Conglomeráre, *t'saemen winden.*
Conglutináre. 421. 493
Congratári. 652
Congratulari. 741
Congr-édi, éssus f. 847
Congregáre. 935. 971
Congregati-o, ónis f. 943
Congregát-us, a, um. 971
Congress-us, ûs, m. 853
Congruè. 141
2. *bequaemlick, gevoeglijck.*
Congruenter, *gevoeglijck.*
Congruenti-a, æ, f. 656
Congru-ére, i. 920
Congrus, v. conger.
Conic-us, a, um. 523
Conjectáre. 597
Conjectúr-a, æ, f. 280
Conj-icére, éci, ectum. 373. 865.
2. *vermoeden, geraden.*
Conjscare, knicke-bollen.
Conjugál-is, is, e. 739
Conjugát-us, a, um. 741 743
Conjugiál-is, is, e. 731
Conjungi-um, i, n. 735
Conjunct-è, &, im. 222
Conjuncti-o, ónis, f. 549

Con-

Digitized by Google

Conjunctiv-us,a,um. 204
Conjunct-us, a, um. 679
Conjun-gĕre, xi, ctum. 705
Conjurati-o, ónis, f. 883
Con-jux,ŭgis, f. 740. 742
Conne-ctĕre, xui, xum. 384. 493.
Connexi-o, ónis, f. 688. 984
Conni-ti,sus,& xus f. *sijn myterste beste doen.*
Conniventi-a, æ, f. 653
Conni-vére, vi & xi. 789
Connodáre. *t'samen knopen.*
Connodát-or,óris,m. 392
Connu-bĕre,psi,ptum.740
Connubial-is, is, e. 764
Connubi-um,i, n. 740
Connúdáre, *ontblooten.*
Conopé-um, n. 469
Conquadráre 399
Conquadrát-us,a,um. 818
Conquassát-us, a, um.365
Conqu-ĕri, stus f. 652
Conquestus, ûs, *klachte.*
Conqui-escere,vi,tum. 40
Conqui-rere, sivi, situm. 425
Conquisít-or,óris,m. 887
Consalutáre. 741
Consanguine-us,i,m. 749
Consanguinit-as, átis, f. 736
Consarcinare. 394
2. *t'samen packen.*
Consarcí-re, vi, tum. 323
Consaucíare, *quetsen, wonden.*
Conscen-dĕre, di, sum. 467
Conscienti-a,æ,f.286.601
Conscientiós-us, a, um. 674
Conscí-ndere,di,ssum.858
Conscíre, *hem bewuſt ſijn.*
Conscí-scere,ví,tum, *hem aendoen,over ſigh haelen.*
Consci-us, a, um. 676
Conscri-bere, psi, ptum. 598
Conscribere militem. 887
Conscribilláre. 723
Consecráre. 935
Consecratio, *inwijinge.*
Consectári, tus f. *yverig na volgen.* 275
Consectari-um, i, n. 692
Consect-us, a, um. 365
Consenescĕre, *bedaegt w.*
Consensi-o, ónis, f. 958
Consens-us, ûs, m. 831
Consentáne-us, a,um.583
Consen-tire, si, sum. 711
Consepíre, *behcynen.*
Consequen-s, tis, n. 534
Consequenter. 758
Consequentia, *gevolgh.*
Conse-qui, cútus f. 955
2. *volgen, opvolgen.*
3. *vatten,begrijpen.*996
4. *achterhalen.*
Conser-erĕre,évi, itum.324
Conser-ĕre, ui, tum, *t'ſaemen voeghen, t'ſaemen ſchicken.*
Conserĕre manus. 623
Conserv-a, æ, f. 818
Conserváre. 806. 822
Conservátio onis,f. 615. 943
Conservát-or,óris,m. 943
Conserv-us, i, m. 761
Consess-us, ûs, m. 785
Conss-idére, édi, essum. 449
Consídĕre, di, *hem neder ſetten.*
Consideráre.483.508.598
Considerátè, *bedachtſaemlick.*
Considerátio, *betrachtinghe.*
Considerát-us,a, um. 483
Consignáre. 550. 785
Consignáti-o,ónis, f. 549
Consiliári-us, i, m. 877
Consiliát-or, óris, m. 739
Consílire, *aen-(be)ſpringen.*
Consíli-um, i, n. 668. 885
Consímil-is, is, e. 132
Consíst-ĕre, tĭti, tĭtum. 843
2. *ſtellen.* 63
3. *beſtaen,herusten.*957
Consetio, *beſaeginge.*
Consobrína, *rechte nichte.*
Consobrínus, i, m. 753
Consóc-er, ĕri, m. 741
Consociáre. 730. 641
Consociáti-o, onis, f. 731
Consolá-ri, tus f. 961
Consolátio, *vertroostinge.*
Consólidáre. 821
Consonanti-a, æ, f. 700
Consónáre. 701
Consopí-re, vi. tum. 745
Consor-s, tis, o. 742
Consorti-o, ónis, f. 707
Consorti-um, i, n. 503
Conspect-us,ûs,m.12.671
Consper-gĕre,si,sum. 964
Conspers-us, a, um. 865
Conspícári-tus f. 928
Consp-icere, exi, ectum. 7. 9.
Conspícíli-um, i, n. 486
2. *beſpie-plaets, wachttoorn.*
Conspícill-um, i. 28
Conspíc-uus, ua,uum. 50. 545
Conspirátio, ónis, f. 883
Conspissát-us, a, um. 51
Consponsi,orum,m. 740
Conspuere, *beſpouwen.*
Constabili-re,vi,tum.739
Constan-s, tis, o. 607

Digitized by Google

Conſtanter. 618
Conſtanti-a,æ,f. 672.625
Cóſtantínóp-ól,is,is,f.562
Conſtantín-us, i, m. 577
Conſt-áre, ſti, ſtum. 402
2. *by ſamen ſtaen.*
3. *onverruckt blijvē.* 822
4. *by een woord blijven.*
Conſtat, *'t koſt.* 798
2. *'t is bekent.* 559. 646
Conſtelláti-o, ónis, f. 598
Conſternáre. 636
Conſt-ernere, ravi, ratum. 400
Conſtipáre, *dicht t'ſaemen dringen.*
Conſtipáti-o, ónis, f. 299
Conſtitu-ere, i, tum. 555
2. *nytmaken.* 217. 968
3. *t'ſamen doen.* 24
4. *ordinceren.* 978
5. *beraemen, vaſt-ſtellē, beſluyten.*
Conſtitútio. 598. 804
Cóſtitút-us, a, um. 403. 790
Conſtri-ngere, xi, ctum. *t'ſaemen ſtrengen, prangen.* 440. 986
Cóſtruct-us, a, ū. 322. 586
Conſtru-ere, xi, ctum. 395. 449
Conſtupráre. 738
Conſu-ere, i, tum. 391. 493
Conſ-ul, ūlis, m. 785
Conſulár-is, e. 785
Conſulátus, ûs, m. *borgemeeſterſchap.*
Conſūl-ere, ui, tum. 739
2. *raetgeven.* 668
3. *beraeden.* 716. 799
Conſultáre, *raetſlagen.*
Conſultátio, *beraedinge.*
Conſult-ē, &, ò. 990
Conſult-or, óris, m. 739
Conſultum. 739
2. *beſluyt, beraedene ſake.*
Conſultus, *raet gevraegt.*
2. *beraedt, raet-kundig.*
Cóſum-ere, pſi, ptum. 199
2. *toebrengen, doorbrengē.*
Conſummáre. 199
Cóſummáti-o, ónis, f. 674
Conſummátus *volmaeckt.*
Conſút-us, a, um. 216
Conſ-urgere *t'ſamē opſtaē.*
Conſuetacere, *doen ghewennen.*
Conſué-ſcere, vi, tum. 754
Conſuétúd-o, inis, f. 605. 713
Conſuétus, *gewoont.*
Contabére, &, eſcĕre, ui, *nytdroogen, uyt teeren.*
Contabulare, *beſolderen.*
Contabulátio, *ſolderinge*
Contact-us, ûs, m. 225
Contág-es, is, f. &, io, ónis, f. &, ium, i, n. *halende, of beſmettelyke ſiekte.*
Contágiós-us, a, um. 310
Contaminére. 627
Contá-ri, tus ſ. 716
Contect-us, a, um. 224
Cont-egere, éxi, ectum 203
Contemeráre, y. temerare.
Contem-nere, pſi, ptū. 645
Cōtemplá-ri, tus, ſ. 8. 507
Contemplári-o, ónis, f. 719
Contemptibilis, *verachrelijck.*
Contemptim. 651
Contempt-us, ûs, m. 670
Conten-dere, di, ſum. 845
2. *zijn cours (loop) nemē.*
3. *op yets dringen.*
4. *krakeelen.* 646. 882
5. *ſpannen, toeſtrengen.*
Contendere curſu, 843
Cóntentio, *twiſt, krakeel.*
Contentiósus, *krakelig.*
Content-a, orum, n. 496
Cōtent-us, a, um. 622. 758
2. *begreepen, vervatt.*
Cont-erere, rívi, rítum, *in ſtucken wrijven, eſſtoo-ten, vermorſelen.* 385. 925
Contermin-us, a, um. 560
Conterráne-us, i, m. 652
Conterr-ére, ui. 634
Conteſtári, tus ſ. 651
Contex-ere, ui, tum. 592
2. *t'ſaemen weven.* 389
Contexti-o, ónis, f. 112
Context-us, a, um. 415
Context-us, ûs, m. 679
Contic-ere, &, eſcĕre, ui, itum, *heel ſtilſwijgen.*
Conticínium, *voornaeht.*
Contignáre, *balcken, oft deelen t'ſamen voegen.*
Contignáti-o, ónis. f. 405
Contígu-us, a, um. 163. 773
Continen s, tis, *partic.* 934
2. *maetigh, ſober ingetoogen.*
Continen-s, tis, f. 49. 550
Continenter. 247. 679
2. *ſoberlick.*
Continentia.
Cont-inére, inui, entum. 214
2. *ſich onthouden.* 81. 184
3. *vervatten, begrijpen.* 216. 559
4. *ſich inhouden.* 744
5. *by een houden.* 707
6. *inghebonden houden.* 884
Contingen-s, tis. 598
Cont-ingĕre, igi, actum. 256
Contingit. 550. 990
2. *'t draegt ſich toe.*
Continuáre. 122. 684
Continuátio. *vervolg.*
Continuát-us, a, um. 942
Contínuè, *in eens heen.* 13
Continuit-as, átis, f. 699
Contínuò, *voort.*
Contínu um, i. 288
Contínu-us, a, um. 226. 309. 331
Contor-quére, ſi, tū 39. 419
Con-

Digitized by Google

Contorsio, *in-een-wayinge.* 392
Contortus, a, um. 290
Contra, præpos. 170
Contrà *adv.* 278
2. *tegen over.*
Contrà quàm, *anders als.*
Contractio, *t'samen trecking.*
2. *slnyt van de koop.* 795
Cõtract-us, a, um. 213. 292
2. *verkort.*
Contract-us, ûs, m. 711
Contradi-cere, xi, ctum. 646
Contra-hĕre, xi, ctum. 452
2. *t'samen trecken.*
3. *verkorten.*
4. *maken.*
5. *de koop eens worden.*
Contrálic-éri, itus s. 797
Contra posit-us, a, um. 54
Contrárie, *verkeerdelick.* 212
Contrarietas, átis, f. 507
Cõtréri-us, a, um. 583. 681
Contrectáre, *aentasten.*
Contrectát-us, ûs, m. 247
Contrĕm-ĕre, ui, & iscĕre. 637
Contrib-uere, ui, utũ. 789
2. *toeschieten, medetoegeven.*
Cõtribũl-is, is, m. 786
Contristare. 642
Contrít-us, a, um. 961
Cõntroversári. 714
Controversi-a, æ, f. 824
Controvers-us, a, um. 589
Controvertere, *twisten.*
Contrucidáre. 900
Contruncáre, *kappen.*
Contubernális, is, c. 652
Contuberni-um, i. n. 734
2. *corporael-schap.* 889
Contu-éri, itus s. 30
Contuitus, ûs, *aenschouwinge.*
Contumáci-a, æ, f. 755
Cõtumáciter, *hertneckelick.*
Contúm-ax, ácis, o. 675
Contumĕli-a, æ, 645
Contumelióse, *smadiglick.*
Contumelióſus, *smaedig.*
Contumuláre. 863
Contũ-ndĕre, di, sum. 385
kloppen, stampen 364. 373
Conturbáre. 852
Conturbáti-o, ónis, f. 885
Cont-us, i, m schipboom. 449
2. *spring-(pols-)stok.* 431
Contusio-ónis, f. 293
Contus-us, a, um. 156. 488
Cón-us, i, m. pijn-appel.
2. *kogel.* 850
3. *helm-spits, helm-top*
Convadâ-ri, tus s. 829
Conval-ére, ui, &, efcére. 812
Convall-is, is, f. 93
Convasáre. 763
Convectáre, *by een voeren.*
Conve-hĕre, xi, ctum. 335
Conv-ellĕre, illi, & ulsi, ulsum. 572
Convelát-us, a, um. 227
Convĕn-a, æ, c. 788
Convien-s, tis. Δ. 58. 734
Convenienti-a, æ, f. 976
Conven-íre, i, tum. 960
2. *by yemant komen.* 647
3. *yemant aen spreken.*
4 *over-een-komen.* 660
5. *schicken, voegẽ.* 58. 976
6. *toe-komen, betaemen.*
Conventi-o, ónis, f. 711
Convent-us, ûs, m. 776
Converfár-i, tus s. 647
Conversátio, -ónis, f. 485. 720
Conversi-o, ónis, f. 237
Convers-us, a, um. 574
Conver-tere, ti, sum. 848
2. *veranderẽ.* 79. 377. 816
3. *verwandeln.* 574
4. *nae toe keeren.* 688
5. *bekeeren.* 953
6. *aenwenden.*
Convertibil-is, is, e. 62
Convexus, *bogen-rond.* 214
Convexa planta. 481
Convíct-or, óris, m. 652
Convíct-us, a, um. 837
Convíctus, ûs, m. *dischgenootschap, t'same levinge*
Convincĕre, *overtuygen.*
Convitia-ri, tus s. 645
Convitiátor, *smaeder.*
Convítium, *smaet-woord.*
Convív-a, æ, c. 856
Cõvivál-is, is, e, o. 853. 863
Convivá-ri, tus s. 854. 860
Convivát-or, óris, m. 856
Convi-vĕre, xi, ctum. 732
Convívi-um, i, n. 853. 855
Convõcáre. 960
Convõláre, *t'same-vliegen.*
Convoluti-o, ónis, f. 129
Convolút-us, a, um. 238
Convol-vere, vi, útũ. 493
Convolvũl-us, i, m. 129
Convulsi-o, ónis, f. 308
Coopercũlum, *dekſel.*
Cooperá-ri, tus s. 953
Cooperát-or, oris, m. 945
Cooper-íre, ui, tum. *overdecken.*
Coopert-us, a, um. 443
Cooptáre. 782
Coordináre. 411
Coor-íri, tus sum. 885
Cophin-us, i, m. 732
Cophthit-a, æ, m. 964
Copi-a, æ, f. 111. 628
2. *overvloet.* 399
3. *voor-raet.* 780
4. *macht, gelegentheyt.*
Cõpiæ, arum, f. 895. 903
2. *middelen, vermogen.*
Copiósè *overvloedelik.* 694
Copiós-us, a, um. 690
Copul-a, æ, f. 586
2. *bandt, koppel.*
Copulare. 219. 740. 967

Digitized by Google

Copulatio, *t'samen voeginghe.*
Co-gnère, xi, ctum. 298. 364
2. *backen.* 356. 399
3. *ſiccken.* 423
Coquin-a, æ, f. *kencken.*
Coquinári-a, æ, f. 357
Coquinári-us, a, um. 367
Coquínus, *van de kencken.*
Cor, cordis, n. 229. 246
Coracin-us, a, um, ravenſwers.
Coracín-us, i, m. 155
Coral-ium, &, lium, ij, n. 78
Coràm. 582. 648
Corb-is, is. d. 112. 419
Corbít-a. æ, f. *meers ſchip.*
Corcülum, *hartjen.*
Cordatè, *kloeck- moedighlijck.*
Cordátus, *kloeckhertig.*
Cordiac-us, a, um. 811
Cordölium, *hert-pijn-ſeer.*
Cord-us, a, um. laet, ſpade voortgekomen, gebooren.
Coriáce-us, a, um. 384. 493
Cariaginóſ-us, a, um 348
Coriandr-um, i, n. 95
Coriári-us, i, m. 393
Cori-um, i, n. 393. 422
Cornescere, *hoorn-hert w.*
Corne-us, a, um. 304. 424
Cornicá-ri, tus ſ. 252
Cornïc-en, nis, c. 700
Cornicüla, *kraeyetjen.*
Cornícül-um, i, n. 128
Cornïfe-r. ra, rum. 180
Cornigenus, *hooren ſlachtigh.*
Corniger, *horendragend.*
Cornipes, *horen-voetig.*
Corn-ix, icis, f. 140. 252
Cornu, n. 163. 166
Corn-um, i, n. 114
Cornüpera, m. *horen-ſlootigh.*
Corn-us, i, &, ûs, f. Kornoelie boom.
Cornút-us, a, um. 151. 163
Coroll-a, æ, f. 96. 381
Corolliári-um, i, n. 703
Corón-a, æ, f. krans.
2. *kroon.* 875
Coronáre. 699
Coronári-us, a, um. 84. 96
Coronát-us, i, m. *een kroone.*
Corón-is, idis, f. 672
Corporál-is, is, e. 978
Corporátio, *lyvigheyd.*
Corpŏre-us, a, um. 703. 973
Corpulenti-a, æ, f. 175
Corpulent-us, a, um. 287
Corp-us, ŏris, n. 79. 131
Corpuſcul-um, i, n. 129. 745
Corrá-dere, ſi, ſum. 342
Correcti-o, onis, f. 687
Correctiſſimè. 492
Correct-or, óris, m. 492
Correct-us, a, um. 492. 498
Correpti-o, ónis, f. 957
Correptor, *beriſper.*
Corrigen-s, tis. 501. 813
Corr-gire, exi, ectum. 648
Corrígi-a, æ, f. 383
Corr-ípere, ipui, eptum. 648
2. *grijpen, vatten, neemen.*
3. *bevangen, bevatten.*
Corrivál-es, ium, m. 737
Corrivát-us, a, um. 342
Corroboráre. 806
Corródere, *in ſtucken knagen.*
op-bidden, t'ſamen-eſte, item, *gaeren, op-gaeren.*
Corrugáre, *rompelen.* 245
Corru-ere, i, 991
Corru-mpere, pi, ptum. 830
Corrupté, *bedorventlick.*
Corruptél-a, æ, f. 754
Corruptio-ónis, f. 20. 801
Corruptor, *bederver.*
Corrupt-us, a, um, *bedorven.*
Corruptus *ſim.* 798
Cors, vid. Chors.
Cortex, icis, d. 108. 385
Corticátus, *geſchorſt, bevaſt.*
Corticell-a, æ, f. 81
Corticólus, *ſchorſig.* 83
Corticula, *baſtjen.* 113
Catína, verw ketel, gordijn.
Cór-us, i, m. 41
Coruſcáre, blincken. 26
2. active, *ſwancken.*
Coruſcá-men, & tio. 35
Coruſcus, *blinckende.*
Corv-us, i, m. 146. 684
Corylét-um, i, n. 142
Coryl-us, i, f. 101. 119
Co-s, tis, f. 73
Coſmographia; *wereldbeſchrijvinge.*
Coſſ-us, i, m. 129
Coſt-a, æ, f. 219
Cothurn-us, i. m. 383
Coticul-*a, æ, f.* 73
Cotónenm, n. quee-appel.
Coturn-ix, icis, f. 141
Cotyl-a, æ, f. 525
2. *been-holletjen.* 225
Covínus, i, ſtrijt-wagen.
Cox a, æ, f. 214. 220
Coxend-ix, icis, f. 221. 305
Crabr-o, ónis, m. 149
Cracóvi-a, æ, f. 562
Cramb-e, es. f. 88
Cráni-um, i, n. 227
Crápul-a, æ, f. 624
Cras, adverb. 287
Cráſ is, is, f. 288
Craſſame-n, &, ntum. 706

Craſſè

Crasse, *dick plomp-elick.*
Crassescere. 50
Crassit-ies, & udo, *dickte.*
2. *grofheyt.*
Crastinus, *morgende dagh.*
Crass-us, a, um. 238. 241
2. *grof.*
Cratéra, kop, nap.
Crat-er, is, m. kop. 861
2. *fonteyn back, becken.*
Crát-es, is, f. 112. 250
Cratenteri-um, i, n. 365
Cratícul-a, æ. 305
Cratiri-us, a, um, *horden.* 395
2. *hordens-wijse, gevlochten.* 905
Creáre. 973
2. *kiesen.*
Creáti-o, onis, f. 19
Creát-or, óris, m. 11. 195
Creatúr-a, æ, f. 69. 565
Créb-er, ra, rum. 308. 595
2. *dicht-gevoeghd.* 322
Crebrescere, *toenemen.*
Crebritas, *veelheyt.*
Crebr-iter, *&*, ò. 188
Cred-ère, idi, itum. 279. 919
2. *vertrouwen, meenen.* 595
3. *betrouwen, trouwen.* 649
5. *aen-(toe) betrouwen.* 671
6. *op trouw geven.*
Crédibilis, *gelooflijck.*
Crédit-or, óris, f. 661
Credulit-as, atis, f. 646
Credulus, *lichs-geloovich.*
Cremáre. 836. 865
Cremátum *vinum.* 379
Cremát-us, a, um. 31. 369
Crembál-um, i, n. 474
Cremi-um, i, n. 365
Crem-or, óris, m. 345
2. *dick melcklijckend sap nyt geweyckte greynen.*
Crén-a, æ, f. splete. 489
Crenat-us, a, um. 110
Crep-áre, ui, itum. 404
2. *klappen.*
3. *knappen.*
4. *knipoen.*
5. *berstlen.*
Crépid-a, æ, f. 383
Crepíd-o, inis, f. 205. 780
2. *steyger, wal.*
Crepitácul-um, i, n. 474
2. *rinckel, bytertjen.* 758
Crepitáre. 31. 60
2. *klupperen, ratelen.*
Crepit-us, ûs, m. 262. 298
2. *kyack, klap.*
Crepundi-a, orum, n. pl. 748
Crepuscül-um, i, n. 22
Crepundiorum illumin. 478
Cre-scére, vi, tum. 19. 119
Crét-a, æ, f. 58. 264
Cretáceus, *van krijt.*
Cretátus, *gekrijt.*
Crétus *voort geteelt.*
Cribráre, *sifteh, teempsen.*
Cribrárius, i, m. 419
Cribr-um, i, n. teemps. 419
Cricetus, i, m. 193
Crimen-inis, n. misdaet.
Criminális. 87
Criminári. *lasteren.* 654
Criminátio, *betichtinge.*
Criminóse.
Criminósus, *verwijtelijck.*
Crinális, *van't hayr, hayr.*
Crín is, is, m. 424. 160
Crinít-us, a, um. 29
Chrisi-is, is, oordeel.
Crispáre. 468
Crispat-us, a, um. 393
Crisp-us, a, um, gekrult. 291
Criss-a, æ, f. 139
2. *kuyf, pluym-bos.*
Cristát-us, a, um. 137. 143
2. *geplumyt.*
Crític-us, a, um. 205
Criticus, i, *schrift-rechter.*
Crocátus *gesafferaent.*
Crócc-us, a, um. 77
Crocínus, *van saffraen.*
Crocire, krassen, graffen.
Crocitare, *idem.*
Crocit-atio, &, us, *raevengeschreeuw.*
Crocodilínus, *crocodils.*
Crocodil-us, i, m. 194
Croc-um, i. n. &, us, i, m. 817
Crotal-um, &, us, raetel.
Crucialiter. 624
Cruciamentum, *pijn, quellinge.*
Cruciáre. 834
2. *quellen.*
Cruci-tus, *ûs, pijn, quellagie.*
Crucifi-gère, xi, xum. 951
Crucifix-us, a, um. 953
Crudél-is, is, e, 173. 936
Crudelit-as, átis, *wreetheyt.*
Crudeli-ter, ùs, ssimè. 953
Crudescere, *ros worden.*
Cruditas, *rouwigheyd ouverteert overblyssel.*
Crúd-us, a, um. 64. 326
2. *versch.*
3. *wild, rouw.*
Cruentáre, *bloedigmaken.*
Cruent-us, a, um. 303
Crumena.
Crn-or, óris, m. 362
Crurál-e, is, n. 383
Cruráles fasciæ, *kousse-banden.*
Crurifragi-um, i, n. 386
Crurum tenus. 382
Crur-s, ris, n. 214. 223
2. *voet, stutte.* 407

Digitized by Google

Crust-a, æ, f. 356. 862
2. *'t vergald van 't gebraed.*
3. *korst van een wonde.*
4. *beplekſel. 5. ſchelpe.*
Cruſtáre, *bekorſten, pleyſtern.*
Cruſtárius, *pleyſterer.*
Cruſtát-us, a, um. 159
Cruſtóſus, *korſtig.*
Cruſtúla, *korſtjen.* 471
Cruſtularius, *oblijenbacker.*
Cruſtúlum, *knaep-koeckjen.*
Crus-æ, cis, f. 836. 964
2. *galge, quellinge.*
Crypt-a, æ, f. 336
Cryptoportïc-us, ûs, m. 408
Cryſtallín-us, a, um. 204
Cryſtall-um, &c, us, i. 78. 817
Cub-áre, ui, Itum. 125
Cubát-us, ûs, m. 469
Cubiculár is, is, e. 733
Cubiculári-us, i, m. 877
Cubiculát-us, a, um. 448
Cubïcŭl-um, i, n. 733
Cubil-e, is, n. 130
Cubitále, *leun-kuſſentjen.*
Cubitális, *een elle lang.*
Cubitáre. 733
Cubít-us, ûs, *ligginge.*
Cubit-um &c, us, i. 212
2. *elle,* 1½ *voet.* 524
Cubïcus, *vier-hoekig.*
Cúbus, i, m. 523
Cucŭláre. 142
Cucúli-o, onis, *karpoes.*
Cucull-us, i, m. kapruym. 380
2. *peper-huyſjen.* 796
Cúcul-us, i, m. 142
Cúcum-er, eris, &c, is, is, m. 90
Cucurbït-a, æ, f. 90
Cucurbítul-a, æ, f. 468
Cucurire.
Cu-dère, di, ſum. 414. 416
2. *munten, ſlaen.* 418
Cúd-o, ónis, m. 888
Cuj-as, átis, *van wat land.*
Cuj-us, a, um. 43
Cujuſ.módi. 795
Culcit-a, &c, ra. æ. 349. 470
Culcit-ella, ŭla, rula. 225
Cúle-um, & us, i. 836
2. *voeder wijn.* 525
Cul-ex, icis, m. 149
Culín-a, æ, f. 367. 732
Culm-en, ïnis, n. 407
2. *top, kappe van 't huys.*
Culm-us, i, m. 92
Culp-a, æ, f. 828. 925
in culpa eſſe. 799
Culpabil-is, is, e. 632
Culpáre, *laken, beriſpen.*
2. *ſchuld geven.*
Cultell-us, i, m. 104
Cult-er, ri, m. 858
Cult-or, óris, m. 484
2. *eeren dienaer.*
Cultrári-us, i, m. 415
Cultúr-a, æ, f. 485. 595
2. *bouwinge.*
Cult-us, a, um. 483
Cult-us, ûs, m. 941. 976
2. *eer dienſtigheyt.*
3. *cieraet, vercierſel.*
Cùm, *adv. wanneer.* 22
Cum, præpoſ. 20. 41
Cùm, *conj. terwijl, aengeſien dat.*
Cum tamen, *daer.* 839. 985
Cùm-cùm, *ſoo wel als.* 810
Cumeratæ. 336
Cumana *braſſica.* 88
Cumin-um, i, n. 95
Cumuláre, *hoopen, overhoopen.*
Cumulatè, *hoopig.*
Cumulátim, *met hoopen.*
Cumul-us, i, m. hoop. 342
Cunábŭl-a, orum, n. pl. 748
2. *ſwachtels, windels.* 745
Cún-æ, árum, f. pl. 745
Cunctabundus, *draelig.*
Cunctanter, *draelig.*
Cunctári, *ſuymen.* 639
Cunctátio, *draelinge.*
Cunct-us, a, um. 12
Cuneátim. 141
Cuneát-us, a, um. 895
Cune-us, i, m. 412. 460
Cunicularius, *ſchuns-graver.*
Cuniculátim, *met mijnen.*
Cuniculóſus, *vol hollen.*
Cunicul-us, i, m. 188
2. *mijne.* 906
Cúp-a, æ, f. 373
Cupédia, æ, *lecker-ſuchs.*
Cupédi a, orum, & æ, arum. pl. 471
Cupedinárius, *ſnoep.*
Cupedinári-us, i, m. 471
Cupedióſus, *leckeragtig.*
Cup-ere, ivi, itum. 484
Cup-es, is, o. *leckaert.*
Cupidè, *begeerlijcken.*
Cupidit-as, átis, f. 615, 621
Cupíd-o, ïnis, f. *luſt.* 628
Cupíd-us, a, um. *begerig.*
Cupít-us, a, um. *begeert.*
Cupreſſétum, *cypreſſenboſch*
Cupreſſ-eus, ſ. ínus, *van cypreſſen.*
Cupreſſ-us, i, &, ûs, f. *cypreſſen-boom.*
Cupr-eus, & ínus. 379
Cupr-um, i, n. 66. 416
Cur, *waerom, waer toe.* 506
Cúr-a, æ, f. ſorge. 792
2. *beſorginge.* 164. 338
Curæ eſſe. 854
Curáre, *ſorgen, ſorge dragen.*
2. *acht op ſlaen.* 278. 918
3. *voor-(be-) ſorgen.* 320. 782
4. *doen, maken.* 435
5. *geneeſen.* 704. 806

Cura-

Digitized by Google

Curatè, *met sorge.*
Curátio, *genesinge.*
Curát-or, óris, m. 427
2. *voogd.* 739
Curatoria, *vooghdyschap.*
Curatori-us, a, um. 709
Curatus, *met sorge gemaekt.*
2. *genesen.* 293
Curculi-o, onis, m. 129
Curi-a, æ, f. 10. 776
2. *gilde huys.* 786
3. *gilde.* 786
Curiál-is, is, e. 736
Curiatim, *van gilde tot gilde.*
Curiatus, a, um. *van de gilde.*
Cúri-o, ónis, m. 786
Curiósè, *naukeurriglick.*
Curiósit-as, átis, f. 632
Curiósus, *nieusgierig.* 199
Cu-rrère, curri, rsum. 442
Curr'cŭl-um, i, n. 198
2. *wagentjen.* 437
3. *loop-baen.*
Currúc-a, æ, f. 143
Curr-us, ûs, m. 437
Cursáre. 160
Cursim. 838
Cursitáre, *gins en weer loopen.*
Curs-or óris, m. 843
Cursúr-a, æ, f. 843
Curs-us, ûs, m. 21. 843
Curtáre, *korten, kort maken.*
Curt-us, a, um. 141
Curvámen, *kromte.*
Curváre, *krommen, buygen.*
Curvatúr-a, æ, f. 439
Curvit-as, átis, f. 527
Curv-us, a, um. 517. 821
Cuſco, urbs. 562
Cuſpidáre. 414
Cuſpidátim, *ſpits-gewijſe.*
Cuſpidát-us, a, um. 157. 393
Cuſp-is, idis, f. pont, ſpitſe.
Cuſtódi-a, æ, f. 776
Cuſtodí-re, vi, tŭ. 776. 833
Cuſtodíte, *behoetſaemlick.*
Cuſt-os, ódis, m. 170. 877
Cŭs-us, a, um. 414
Cutícul-a, æ, f. 230
Cut-is, is, f. 160. 230
Cyane-us, a, um. 265
Cyan-us, i, m. 265
Cyăth-us, i, m. bekertjen.
2. *mutſjen, kroeskgn.* 525. 526
Cyclăminus, verckens-broot.
Cydónium, i, n. 114
Cygne-us, *van de ſwaen.*
Cygn-us, i, m. ſwaen. 545
Cylindrace-us, a, um. 90
Cylindr-us, i, m. 333. 523
2. *rol, ofte, mangel ſtock.*
Cymb-a, æ, f. 448
Cymbaliſta, *cimbel ſpeelder*
Cymbal-um, i, n. 474
Cynosbat-us, f, &c. um, n. 101
Cynoſúra, leyd-ſter.
Cyprín-us, i, m. karper.
Cyprínus latus. 155
Cyr-us, i, m. 574

D.

Dactylus, i, m. vinger.
2. *dadel.* 115
3. *dreyling.* 697
Dædal-us, i, m. 427
Dæmón, geeſt, engel.
Dæmŏni-um, i, n. 318
Dág-on, ónis, m. 929
Dalmăt-a, æ, m. 560
Dám-a, æ, f. 180
Damaſcén-us, a, um. 390
Damnáre, *veroordelen.* 830
Damnóſ-us, a, um. 601
Damn-um, i, n. 658
Dán-us, i, m. 560
Dánŭbi-us, i, m. 561
Dăp-es, ium, f. pl. 857
Dapĭf-er, ĕri, m. 877
Dap-s, is, em, e. 561
Dapsĭl-is, is, e. 886
D-are, edi, atum. 23. 24.
aliquid temporis. 838
ætati, *te geval doen.*
fidem, *doen.* 739
manus, *hem geven.*
nuptui, *nyt beſteden.* 741
operam, *aenwenden.* 505
pœnas, *lijden.*
ſe, *ſich voegen.* 684
ſe viæ, *ſich begeven.*
utendum, *doen.*
vades, *ſtellen.* 829
veniam, *vergeven.* 653
verba, *bedriegen.*
vitio, *qualijck neemen.*
Dări, *open-ſtaen.* 443. 771
voor handen zijn. 358
gelegentheyt hebben. 641
gevonden worden. 987
Datátim. 849
Datur cernere, *men kan ſiē.*
Dat-us, a, um. 598
Dávid. 572
De, van. 648
over, 652. *nae,* 737. *tot,* 741. *om, van wegen.* 764.
De die. 48. 978
De nocte, *s'nachts.*
De ſimplici & plano. 826
De-a, æ, f. 930. 931
Dealbáre. 400
Deamáre 671. 738
Deambuláre. 407
Deambuláti-o, onis, f. 13
Deartuáre. 857
Deaſciáre, *behouwen.* 397
Deaſt-er, ri, m. 935
Deaurát-us, a, um. 417
Debacchári, *raſen, builderen, op yemant los geven.*
Debellâre, *be-oorloogen.*
met krijg af-matten. 908
krijg ten eynde brengen.
Deb-ére, ui, itum. 225. 757
ſchuldig zijn. 864. 924
Débil-is, is, e. 93
Debilitáre. 272. 595
Debiliter. 80
Débitô, *als 't behoort.* 292.

Debĭt-or, ōris, m. 661
Debĭt-um, i, n. 660
Debĭt-us, a, um. 734
Deblaterāre, *heen ſnateren.*
Decacumināre. 896
Decălŏg-us, i, m.
Decantāre. 960
2. *voemen, prijſen.*
Dec-as, ădis, f. 512
Decé-dĕre, ſſi, ſſum. *afgaen,* 2. *wijcken, heen-ſterven.* 758
Decem. 512. 948
Decemb-er, ris. m. 552
Decempĕd-a, æ, f. 524
Decemvĭr-i, ōrum, m. 784
Decenn ális, &, is. e. 572
Decen-s, tis, o. A. 693
Decenter. 854
Decepti-o, ónis, f. 976
Decept-or-óris, m. 925
Dec-ernĕre, révi, retum. 830 880
2. *de ſacke uytſlag geven.* 830
Decerp-ĕre, ſi, tum, *afplucken.*
Decerpt-us, a, um. 356
Decertāre, *vechten.* 847
Dec-et, uit. imperſ. 650. 742
Decĭ-dĕre, i. 53. 110
Decĭ-dĕre, di, ſum, *afſnijden.*
ontſcheyden. 785
ſtechten, ſliſſen. 826
Decidu-us, a, um. 179
Decies, *adverb.* 512
Decĭm-æ, arum, f. pl. 945
Decimùm, *ten tiendemael.*
Decĭm-us, a, um. 548
Decimus tertius. 552
Dec-ĭpĕre, epi, eptum. 515
Decĭpul-a, æ, f. 360
Decĭſi-o, ónis, f. 831
Declaráre, *verklaren.* 591
betoonen. 665
Declináre, *afbeeren.* 636
voor by gaen. 827
Declĭv-is, &, us. 431
Decoctor, *een deurſlag.* 817
Decoct-um, i, n. 60
Decoct-us, a, um. 60
Decolláre. 836
Deco-quĕre, xi, ctum. 45
opteeren, verquiſten. 623
Děcŏr, *cierlijckheyd.*
Decorament-um, i, n. 773
Decoráre. 203. 699
Decorè. 324
Decorticat-us, a, um. 419
Decór-um, i, n. 604
wel ſtaen, cierlijck. 428
Decórus, *ſchoon, fraey.*
Decrement-um, i, n. 557
Decrĕpĭt-us, a, um. 196
Decre-ſcĕre, vi, tum. 25. 396
Decrét-um, i, n. 831
Deculcáre. 387
Děcumánus, *ſeer groot.*
Decu-mbĕre, bui, bitum. 804
Decuplus, *thien-dobbel.*
Decŭri-a, æ, f. 889
Děcŭri-o, ónis, m. 889
Dec-urrĕre, urri, &, ucurri, urſum, *af-loopen.* 46
heen loopen. 843
ten eynde loopen. 178
Decurſ-io, &, us, ûs. 47. 576
Decurtáre, *af-korten.*
Děc-us, oris, n. 675
Decuſſ-is, i, m. 522
Decu-tĕre, ſſi, ſſum. 326
Dedĕc-et, uit. 650
Dedĕcŏráre, *onteeren.*
Dédĕcus, *ſchande, on-eer.*
Déd-ĕre, idi, itum. 901
hem begeven. 616
Dedicáre, *toe-eygenen.*
Dedicáti-o, ónis, f. 496
De die, *'s daegs.*
Dedignári-us, i. 647
Dedi-ſcĕre, dici, 501
Déditi-o, ónis, f. 908. 909
Dedocére, *af-leeren.*
Dedú-cĕre, xi, ctum. 362
nae toe voeren. 895
Deductĭ-o, ónis, f. 864
Deduct-us, a, um. 887
Deerráre, *af-dwalen.* 312
De-eſſe, fui, *ſchorten.* 707
ont-breken. 186. 618
miſſen. 716
Defæcáre, v. *defecare.*
Defatigát-us, a, um. 838
Defecáre. 378
Defecát-us, a, um. 374
Defectio, *afvallinge.*
Defectĭv-us, a, um. 588
Defect-or, óris, m. 911
Defect-us, a, um. 312
Defect-us, us, m. 304. 780
Defen-dĕre, di, ſum. 907
beſchermen. 888
Defenſáre, *beſchermen.*
Defenſi-o, ónis, f. 691
Defenſitáre. 970
De-férre, tuli, latum. 945
af-dragen, af-brengen.
overbrengen. 426
aen, op-dragen.
geven, aendoen.
aengeven, aenbrengen.
Defeſſ-us, a, um. 270
Defe-tiſci, ſſus ſ. *mat worden.*
Def-ĭcĕre, eci, ectum. 604
afneemen. 7
af-vallen. 883. 970
mangelen, ontbreken. 348
beſwijcken.
Defieri. 703. 793
Defigĕre, *in-weer-ſlaen.*
Defi-ngere, nxi, ctum. 479
Definíre, *bepaelen.*
af-doen, eyndigen. 829

Defi-

Definiti-o, ónis. f. 583
Definitív-us, a, um. 831
Deflagráre. 991
Defle-ctere, xi, xum. 429
Deflére, *beweenen.*
Deflu-ere, xi, xum 46.207
Defluvium, *af-vloeyinge.*
Deflux-us, ûs. m. *idem.* 489
Defodere, *vergraven.*
Défore. 628
Defomáre. 287
fatſoeneeren. 396
Deform-is, is, e. 137.287
Deformitas, *miſmaecktheyt.*
Defraudáre, *bedriegen.* 790
vervoordeelen. 659
Defric-áre, ui, tum, &, átum. 467
Defringere, *af-breken.*
Defrút-um, i, n. 374
Defüg-ere, i, ſtum. 616
Defunctórie, *ſlappelick.*
Defunct-us, a, um. 789.865
Defu-ndere, di, ſum. 48
Defun-gi, ctus ſ. 618
Dégen-er, eris, o. A. 754
Degeneráre. 312. 314
Dég-ere, i, *woonen.* 767
leyden, overbrengen. 764
Deglabráre, *kael ſchrobben.*
ontſchorſſen.
Deglúb-ere, i, itum. 362
Deglutíre, *opſlocken, verſlinden.*
Deguſtáre, *proeven.*
Dehinc, *hier nae.* 777.959
daer nae. 27. 85
daer van daen. 10
Dehiſcere, *opengaen.* 105
Dehoneſtament-um, i, n. 755
Dehortá-ri, tus ſ. 646
Dejecti-o, ónis, ſ. 299. 810
Dejeráre. 649
Dej-icere, éci, ectum. 685
omverre werpen. 850
verſlagen maken. 685
Dein, ceps. 987
Deinde, *naemaels.* 705
Deinſuper. 772
Delá-bi, pſus ſ. 305
vervallen. 621
Deláti-o, onis, f. 830
Delát-or, óris, m. 830
Delat-us, a, um. 304.542
Delectabil-is, is, e. 852
vermaeckelijck. 680
Delectáre. 336
v. oblectare.
Delectatio, ónis, f. 467
Delect-us, a, um. 824
Delect-us, ûs, m. 888
Delegáre. 876
Delé-re, vi, tum, uytdoen.
verdelgen. 568.909
vernietigen. 926
Delétil-is, is, e. 729
Delibáre, *eſſen proeven.*
Deliberare. 785
Deliberatio, *beraedinge.*
Deliberatív-us, a, um. 691
Delibrand-us, a, um. 535
Delibrat-us, a, um. 800
Delibút-us, a, um. 472
Delicatè, *leckerlick.*
Delicat-us, a, um. 375. 138
wellúſt-wenſtig. 733
Delíci-æ, arum, f. pl. 321. 500
leckernye.
Delíci-um, i, n. *idem.*
Delíct-um, i, n. 605. 711
Délíc-us, a, um. 168
Deligati-o, ónis, f. 821
Del-igere, égi, ectum. 722. 785
Delimare. 820
Delineáre. 478. 541
Delineatiuncul-a, æ. f 923
Delineat-us, a, um. 401
Del-inere, évi, & ivi, ſtum, *uytſtrijcken, uytdoen.*
Deliniment-um, i, n. 473
Delíni-re, vi, tum. 874
te vrede ſtellen. 745
Delinquen-s, tis, o. 663. 776
Del-inquere, ſqui, ctum. 648
Deliqui-um, i, n. *animi.* 306
verduyſteringe. 550
Deliráre. 332
Delira mentum, &, tio, *vide.*
Deliri-um, i, n. 307
Delírus, *een ſuffende.*
Delité-re, &, ſcere. 143
Delph-in, ínis, &, ínus, íni, m. 157
Delúbr-um, i, n. 935
Delu-dere, ſi, ſum. 852
Deluere, *afſpoelen.* 467
Delutáre. 398
Demanáre. 207
Demandare, *belaſten.* 200. 761
Demandát-us, a, um. 761
Demarginare. 493
Demen-s, tis, o. *ontſinnig.*
Demenſum, *toe-beſcheyden deel.*
Demenſ-us, a, um. 391
Dementáre. 620
Dementi-a, æ, f. 938
Dem-ere, pſi, ptum. 345
Demerére, *winnen, verdienen.*
Demeré-re, &, ri. 668
Demergere, *onder-dompelen.*
Demer-gi, ſus ſ. 452
Demérſ-us, a, um. 358
Demeſſ-us, a, um. 335
Deme-tere, ſlui, ſſum. 335
Deme-tíri, titus, &, nſus ſ. 391
Demigrati-o, ónis, f. 762
Deminut-us, a, um. 807
Demirári, tus ſ. 201

Digitized by Google

Demisse. 664
Demiss-us, a, um. 382. 904
neder-gesonden. 570
Demittend-us, a, um. 461
Demi-ttère, si, ssum. 207. 452
af-, neder-senden. 952
Democrati-a, æ, f. 769
Demoli-ri, tus f. 905
Demonstráre, *bewijse.* 804
betoonen. 719
Demonstratív-us, a, um. 691
Demor-i, tuus f. 757
Demortu-us, a, um. 866. 932
Demulcére, *streelen.*
Demùm, eyndelick, 397
ten laetsten. 679. 855
alsdan, 333. *dan eerst,* 806. 786
aldereerst. 694. 724
Demutiláre. 418
Denarráre. 297. 699
Denasci, *sterven.*
Denegare. 664
Den-i, æ, a. 159
Denique. 18. 791
Denominàti-o, onis, f. 551
Denotare, (*bedúyden*) 612
Den-s, tis, m. 163. 216
Densáre. 387
dicht aen een dringen.
Densè. 52
Dens-us, a, um. 120
Dentál-e, is, n. 332
Dentát-us, a, um. 133
Dentifrìci-um, i, n. 819
Denti-re, vi, tum. 311
Dentiscalpium, *tandstoker.*
Dent-o, ónis, m. 289
Denu-bère, psi, ptum. 741
Denudáre, *ontblooten.*
Denunciáre. 886
Denunciati-o, ónis, f. 962
Denuò, *van nieuws.* 402
Deonerare, *ontlasten.*
Deorsùm. 15. 529
Deosculari, *kussen, soenen.*
Depac-ìsci, tus f. 884
Dep-angère, anxi, & égi, actum, *planten, insetten.* 324
Depascére, &, i. 149. 310
af-weyden.
Depauperáre. 800
Depeculator, *v.* peculator.
Dep-ellère, uli, ulsum. 168
Depen-dére, di, sum. 212. 441
Depen-dère, di, sum. 795
betaelen.
Dependul-us, a, um. 469
Deperd-ère, idi, itum. 68
Deper-íre, ívi, itum. 794
famínas. 627
Depict-us, a, um. 483. 702
Depiláre. 393
Depíl-is, is, e. 185
Depi-ngère, nxi, ctum. 483. 702
Deplanáre. 421
Deploráre, *beschreyen.* 976
Deplorátus, *beweent.* 866
Deplúmis, *pluym-loos.*
Deposí-re, si, tum. 416
Depo-nère, sui, situm. 757
af-setten. 57
in bewaringe doen. 657
Depopulá-ri, tus f. 894
Deportáre, *af-dragen.* 378
Depo-scère, posci. 675
ver-eyschen. 886
Depositári-us, i, m. 657
Depósit-um, i, n. 657
Dispósit-um, i, n. 657
Deprædicáre. 665
Deprædári, *berooven.*
Depravá-re, tus. 947
Deprecá-ri, tus f. 653
Depreciá-ri, tus f. 798
Deprehen-dère, di, sum. 582
ondervinden. 805
bevroeden. 594
betrappen, bevinden.
Deprehens-us, a, um. 805
Depressus, a, um. 780
Depri-imère, essi, essum. 554
neder-, onder-drucken.
Deprocul. 61
Deprom-ère, psi, ptum. 860
voort-brengen. 267
Deprompt-us, a, um. 854
Depsi-ère, ui, ìtum, & tum. 356
Depuls-us, a, um. 168
Depuráre. 65
Depurát-us, a, um. 234
Depurgáre 325
Deputáre, *beseneyen.* 371
Dereli-nquère, qui, ctum. 270
Derepentè. 575
Deri-dére, si, sum. 651
Deridículum, *spot.*
Derís-or, óris, m. 651
Deriváre. 302. 333
Derivátavox. 678
Derivát-us, a, um. 780
Derogáre, *beneemen.*
Dervìs-i, orum, m. 974
Desævíre, *heftig woeden, ophonden van woeden.*
Descen-dère, di, sum. 249
af klimmen.
Descensi-o, onis, f. 534
Descens-us, ûs, m. 442
Descì-scère, vi, tum. 979
Descri-bère, psi, ptum. 7. 974
af-schryven. 540
af-tekenen. 540
Descripti-o, ónis, f. 553. 583
Desec-áre, ui, tum. 342
Desectum stramentũ. 440
Desect-us, a, um. 342
Deser-ère, ui, tum. 429
Deserti-o, onis, f. 712
Desert-or, óris, m. 911
Desert-um, i, n. 177. 571
Deservi-re, vi, tum. 249
te dienst zijn. 744
Des-es, ìdis, o. *luy.*
Desiccáre. 346
Desiccátus, a, um. 488

Des-

Digitized by Google

Desidére, ídi, &, édi, *neer-sincken, -sacken, in-storten, hem setten.* 43. 160
Des-idére, édi, essum. 381. 467
Desiderábil-is, is, e. 483
Desideráre. 283
vereyschen missen. 794
Desiderat-us, a, um. 275
Desider-átio, &, ium. 596
begeerte. 633. 596
treck, lust. 803
Desidi-a, æ, f. 503
Desidiós-us, a, um. 503
Designare. 843
2. *bedrijven.* 3. *stellen.*
Des-ilíre, ilii, &, ilui, ultum. 180
Des-inĕre, ívi, ĭtum. 574
af-laeten. 169. 633
eyndigē, uytgaē. 203. 517
Desip-ĕre, ui, *niet wijs zijn*
Des-istĕre, stĭti, stitū. 612
Desolá-re, vi, tum. 909
Desoláti-o, onis, f. 564
Despectáti-o, ónis, f. 673
Desperá-re, vi, tum. 283
Desperáti-o, ónis, f. 925
Desperát-us, a, um. 785
Despicá-ri, tus s. *verachten*
Despicát-io, &, us, ûs, *verachtinge.*
Despicát-us, a, um. 137
Desp-icere, éxi, ectum. 55
verachten, versmaden.
Despon-dére, di, sum. 739
Desponsá-re, vi, tum. 739
Desponsáti-o, ónis, f. 739
Desponsat-us, a, um. 739
Desponsus, a, um. 739
Despumá-re, vi, tum. 366
Desquamá-re, vi, tum. 364
Destert-ĕre, ui. 687
Destilláre, *af-druypen.* 98
distilleren. 816
Destillati-o, ónis, f. 52
Destillát-or, óris, m. 379
Destillatóri-us, a, um. 379
Destináre, ui, tum. 729
Destinat-us, a, um. 347. 44
Destit-uĕre, ui, útum. 855
verlaeten, begeven.
Destitui. 47. 79
ontbloot staen. 947
Destitút-us, a, um. 79
Destrigmentum, i, n. 467
Destri-ngĕre, nxi, ctū. 385
Destruct-us, a, um. 402
Destru-ĕre, xi, ctum. 603
Desubitò. 37
Desudá re, vi, tum. 706
Desult-or, óris, m. 848
Desultoriè. 639
Desultórius, *wanckelbaer.*
Desum-ĕre, si, tum. 815
Desuper. 420
Desuefacĕre, *doen ontwennen.*
Desuef-ieri, actus s. 501
Desuescere, *hem ontwennē.*
Desuetūdo, *af-wenst.*
Detect-us, a, um. 578
Deter-gĕre, si, sum. 859
Dete-gere, xi, ctum. 105. 804
Detentus, a, um. 303
Deterĕre, *af-wrijven.*
Deteri-or, &, us, óris. 281
Determináre, *af-paelē.* 591
ontscheyden. 971
Deterr-ére, ui. 833
Detestábil-is, is, e, o. 625
Detestá-ri, tus s. 649
Detext-us, a, um. 388
Det-inére, ínui, entū. 207
aenhouden. 729
Deton-are, ui, *af-donderen.* 941
ophouden te donderen.
Detondére, *af-scheren.*
Detons-us, a, um. 344
Detorquére, si, tum. 717
om-buygen, krommen.
Detort-us, a, um. 589
Detractio, *af-treckinge, achterklap.*
Detract-us, a, um. 456
Detra-hĕre, xi, ctum. 456
Detrectáre, *weygeren.* 618
Detrimentosus, a, um. 646
Detriment-um, i, n. 789
Detrít-us, a, um. 416
Detru-dĕre, si, sum. 305. 993
verstooten. 833. 993
Detruncá-re, vi, tum. 489
tacken af-houwen.
Detum-ére, ui. 48
Deturbáre, *af werpen.* 979
Deturgére, *ontswellen.*
Deturpáre, *leelijck maken.*
Devastá-re, vi, tum. 46
Dev-ellĕre, ulsi, ulsum. 327
Devenerá-ri, tus s. 742
Deven-íre, i, tum. 426
Devergĕre. 554
Devex-us, a, um. 407
Deviáre. 947
Devictus, a, um. 871. 902
Devi-ncĕre, ci, ctum. 953
Devin-círe, xi, ctum. 653
Devitáre, vi, tum. 431
Devi-um, i, n. 429
Devius, a, um, *afwegig.*
Devocá-re, vi, tum. 961
Devol-vĕre, vi, útum. 435
Devolút-us, a, um. 877
Devorá-re, vi, tum. 172
Devóti-o, ónis, f. 852
aendacht.
Devótus, *vervloeckt, toegewijt, aendachtig.*
Dev-ŏvére, óvi, ótum. 964
De us, i, m. 8. 14
Devuls-us, a, um. 327
Dext-er, era, erum, &, ra, rum, recht, rechts. 888
geschickelijck, behend. 734
Dextĕrĭtas, *geschiklikheyt.*
Dextra, *rechte-hand.* 212
rechte-zijde. 490
Dextrè, *geschicktelijck.*
Dextrors-ùm, &, ùs. 15. 430

ad

Digitized by Google

ad dextrum. 230
Diabét-es, æ, m. 303
Diábol-us, i, m. 606
Diacon-us, i, m. 966.967
Diadém-a, atis, n. 879
Diæt-a, æ, m. 802
2. *luchtig eet-plaets.*
Diætétic-us, a, um. 806
Dialectic-us, i, m. 582
Dialogus, t'jamen ſprekinge
Diamet-er, ri, m. 520.554
Dián-a, æ, f. 931
Diaphragm-a, atis, n. 228
Diári-um, i, n. 725
Diarrha, æ, æ, f. 299
Dic-a, æ, f. 826
Dicá-re, vi, tum. 342
Dic-ax, ácis, c. 651
Di-cere, xi, ctum. 685.785
noemen. 18. 652
beſtemmen. 740
nae ſeggen. 742
toe ſeggen. 971
Dicis cauſa. 674
Dictá-re, vi, tum 491
Dictátor, *voorſegger.*
hongſt-geſag-hebber. 785
Dictéri-um, i, n. 651
Dicti-o, ónis, f. 686.688
Dictionari-um, i, n. 678
Dictitáre, vi, tum. 933
Dict-um, i, n. 650
woord. 627.991
Dict-us, a, um. 130.931
g'ſet, beſcheyden.
Didiſticus, a, um. 500.718
Didactrum, leer-geld.
Didu-cere, xi, ctum. 213.387
Diduct-us, a, um. 171.213
Di-es, ei, m. & *f.* pl. t. m. 22
críticus. 805
civílis. 22
Dominicus. 959
emortuális. 866
faſtus. 825
feriaticus. 960.973
feſtus. 273
luſtricus. 853
naturális. 22
nefaſtus. 825
noviſſima. 991
Dies *ſolis, lunæ, martis, mercurii, jovis, veneris, ſaturni.* 551
indies. 906
Dieſcére. 22
Diffamá-re, vi, tum. 645
Differenti-a, æ, f. 2. 7
Di-fferre, ſtuli, latum. 156
verſchillen. 276
uytſtellen. 283
Difficíl-is, is, e 5.611
moeylijck. 303
Diffic-ilè, ulter. 307
Difficult-as, átis, f. 299
ſwarigheyt. 502.634
Diffidenti-a, æ, f. 646
Diffi-dére, ſus ſ. 990
Diff-indere, idi, iſſum. 489
Diffiſſ-us, a, um. 324
Diff-itéri, eſſus ſ. 828
Difflu-ère, xi, xum. 135
af-rafelen. 391
Diffr-ingĕre, égi, actum. 296
Diffugere, *verloopen.*
Diffugi-um, i, n. 901.890
Diffu-ndere, di, ſum. 780
uytſtorten. 47. 234
verbreyden. 579
Diffuſ-us, a, um. 690
Dige-rere, ſſi, ſtum. 243
op zyn plaets ſetten. 591
ſchicken. 678
verdouwen. 79
Digeri-es, ei, f. 869
Digeſti-o, ónis, f. 715
ſpyſe-kokinge. 271
Digeſt-um, i, n. 715
Digeſt-us, a, um. 5
Digitál-e, is, n. 391
Digitat-us, a, um. 162
Digitis micáre. 851
Digit-us, i, m. 213
vingers-breedte. 524
toma. 214
Digladiari, *vechten.*
Dignári, tus ſ. 988
Dignit-as, átis, f. 608
Digno-ſcére, vi, tum 203
Dign-us, a, um. 503.663
Digrédi, *van malkander ſcheyden, afgaen.* 929
D-ii, eórum.
majorum gentium. 931
minorum gentium. 931
Dijudicá-re, vi, tum. 267
Dijudicátio, ónis, f. 595
Dilá-bi-pſus ſ. 492
Dilacera-re, vi, tum. 183
Dilania-re, vi, tum. 146
Dilapidare, *verquiſten.*
Dilargi-ri, tus ſ. 665
Dilatá-re, vi, tum. 39.692
Dilati-o, ónis, f. 618.832
Dilecti-o, ónis, f. 957
Diligen-s, tis, Δ 504
Diligenter, *vlijtichlijck.*
Diligentia, *vlijtigheyt.*
Dil-igĕre, exi, ectum. 761
Dilucéſcere. 678
Dilucidáre. 591.683.
Dilucidati-o, ónis, f. 718
Dilucid-è, ìùs, iſs. 683
Dilúcid us, a, um. 678
Dilúcŭl-um, i, n. 22
Díludi-um, i, n. 852
Dilu-ere, i, tum. 57
Dilút-us, a, um. 373
Dilúvi-um, i, n. 569
Dimach-a, æ, m. 891
Dimanáre, vi, tum. 234
Dimenſi-o, ónis, f. 24.537
Dimenſ-us, a, um, 535
Dime-tíri, nſus ſ. 21.403
Dimicare. 718.883
Dimicati-o, ónis, f. 847
Dimidiát-us, a, um. 438
Dimídi-us, a, um. 558
Dimídium, *de helfte.*
Diminu-ére, i, tum. 684
Diminút-us, a, um. 807
Dimi-ttere, ſi, ſſum. 879

Digitized by Google

van sich laeten. 962
laeten vaeren. 182
ontlaeten. 897
verspreyden. 243
Dimo-vére, vi, tum. 885.
vervoeren. 127
Dinumerati-o, ónis, f. 537
Diœcesi-is, is, f. 968
Diplóm-a, atis, n. 876
Dir-æ, árum, f. 654
Directè. 550
Directi-o, ónis, f. 847. 785
Direct-or, óris, m. 401
Directri-x, cis, f. 656
Direct-us, a, um. 546
Direptio, *plunderinge.*
Dirib-ére, ui, itum. 902
Diribítor, óris, m. 887
uytdeelder.
Diribitóri-um, i, n. 887
Dirig-ĕre, ui, *stijf word.*
Dir-igere, exi, ectum. 235
Dir-ímere, émi, emptum. 902
Dir-ipere, ipui, eptum. 909
Diru-ĕre, ui, utum. 905
Diru-mpĕre, pi, ptum. 906
Dirupti-o, ónis, f. 907
Dir-us, a, um. 655
Discalceatus, *ontschoent.*
Discant-us, us, m. 701
Discédcn-s, tis, Δ. 647
Discé-dere, ssi, ssum. 466
Disceptare, vi, tum. 719
Discepti-o, ónis, f. 957
Di-scere, dici. 4. 200
Disc-ernere, revi, rétum. 590. 939
Discerp-ere, si, tum. 836
verscheuren. 172
Discess-io, &, us, ûs. 432
Discídi-um, i, n. 970
Disci-ndere, di, ssum. 391
Disciplín-a, æ, f. 966
schoel-tucht. 503
Disciplinós-us, a, um. 500
Discípül-us, i, m. 500
Discíss-us, a, um. 370
Disclu-dere, si, sum. 870
Disclúsus, a, um. 870
Discól-or, oris, Δ. 142
Disconven-íre, i, tum. 976
Discordáre. 655
Discordi-a, æ, f. 652
Discors, *tweedrachtig.*
Discrepan-s, tis, Δ. 922
Discrepanti-a, æ, f. 965
verscheydentheyt. 702
Discrepáre, *verscheelen.*
Discretè, *verscheydelick.*
Discrét-or, óris, m. 413
Discrét-us, a, um. 19
Discrím-en, inis. 452. 706
onderscheyt, verschil.
Discriminare. 207
Discriminát-us, a, um. 488
Discub-áre, ui, itum. 733
Discubitori-us, a, um. 470
Discu-mbere, bui, bitum. 857
Discup-ere, ívi, ítum. 724
Discur-rere, ri, sum. 416
Discurs-áre, &, itáre. 269 937
Disc-us, i, m. 845. 854
Discu-tere, ssi, ssum. 37
Disertè, *uytdruckelijck.*
Disert-us, a, um. 694
Disjectáre. 31. 492
Disj-icere, éci, ectum. 32
verstroyen. 947
Disjunctim. 614
Disjungere, *van een scheyden.*
Dispalescĕre.. 646
Dispa-ndere, ndi, nsum, &, ssum. 450
Disp-ar, ăris, Δ. 183
Dispar-ére, ui, itum 35. 981
Dispariis, is, e. 736
Dispariliter. 956
Dispect-us, a, um. 599
Dispendi-um, i, n. 800
Dispensá-re, vi, tum. 663
Dispensát-or, óris, m. 981
Disperditi-o, onis, f. 915
Disperdit-us, a, um. 270
Dispergĕre, *verstroyen.*
Disper-íre, ui. 999
Dispers-è, &, im. 910
Dispersi-o, ónis, f. 569
Dispers-us, a, um. 270. 948
Disperti-re, vi, tum, &, ri, tus f. 857
Dispertítus, a, um. 226
Dispesc-ĕre, ui, itum. 341. 585
Disp-icĕre, éxi, ectum. 737
wel omsien. 609
Displicát-us, a, um. 468
Displic-ére, ui, itum. 281. 764
Displó-dĕre, si, sum. 897
Dispoliáre, *bevrooven.*
Dispo-nere, sui, situm. 335. 513. 986
Dispósite, *ordentelick.*
Dispositio, *schickinge.*
Dispósit-us, a, um. 565. 856
Dispungĕre, v. expung.
Disputábil-is, e. 589
Disputáre, vi, tum. 716
Disputáti-o, ónis, f. 589
Disputát-or, óris, m. 589
Disquírere, sívi, sítum. 726
Disrarát-us, a, um. 120
Disru-mpere, pi, ptum. 762
Dissec-áre, ui, tum. 362. 520
Dissect-us, a, um. 218. 923
door-sneiden-houwen.
Dissemináre, vi, tum. 883
Dissemínat-or, óris, m. 150
Dissemínat-us, a, um. 569
Dissensi-o, ónis, f. 958
Dissens-us, ûs, m. 958
Dissentáne-us, a, um. 588
Dissen-tíre, si, sum. 714
Dissepíre, *ont-tuynen.*
Dissept us, a, um. 228
Disser-ére, ui, tum. 726

Disser-

Digitized by Google

Differtabund-us, a, um. 694
Differtáti-o, v. differĕre.
Differtáti-o, ónis, f. 694
Diffi-idére, édi, eſſum. 975
Diffidium, i, n. 707. 970
Diffi-ére, ilii, & ilui, ultum. 60. 377. 444
Diffimíl-is, is, e. 190. 583
Diffimilá-re, vi, tum. 588
Diſſipá-re, vi, tum. 37. 902
Diſſipáti-o, ónis, f. 868
Diſſipát-us, a, um. 902
Diſſit-us, a, um. 480
Diſſociá-re, vi, tum. 559
Diſſolubil-is, is, e. 447
Diſſolute. 937
Diſſolúti-o, ónis, f. 712
Diſſolut-us, a, um. 912
Diſſol vĕre, vi, utum. 659
loſſen, ontbinden.
Diſſonanti a, æ, f. 702
Diſſon-áre, ui, itum. 497
Diſſónus, v. abſonus. 702
Diſſu-ere, i, tum. 394
Diſſultáre, vi, tum. 234
Diſſua-dére, ſi, ſum. 646
Diſſuaſi-o, ónis, f. 691
Diſtan-s, tis, Δ. 528
van melk af ſtaende. 701
Diſtanti-a, æ, f. 26. 529
Diſt-áre, Yti. 563
Diſteg us, -a, um. 405
Diſten-dére, di, ſum. 248
Diſtent-us, a, um. 849
Diſterminá-re, vi, tum. 538
Diſterminá-ti-o, onis. 553
Diſterminát-us, a, um. 559
Diſtillá-re, v. deſtillare.
Diſtilláti-o, onis, f. 305
Diſtinctè. 723
Diſtincti-o, onis, f. 585
Diſtinct-us, a, um. 182. 732
Diſtinguĕre, xi, ctum 585
Diſtor-quére, ſi, tum. 290. 834
Diſtortus, a, um. 290. 651
Diſtrá-hére, xi, ctum. 501
verkopen. 796
Diſtribu-ére, i, tum. 235. 727
Diſtribúti-o, ónis. 585. 734
Diſtributiv-us, a, um. 656
Diſtinct-us, a, um. 871
Diſtri-ngére, nxi, ctum. 834
Diſturbáre, vi, tum. 900
Diſturbátus, a, um. 590
Di-s, tior, tiſſimus. 865
Ditáre, *rÿck maken.*
Diteſcĕre. 628
Diti-o, ónis, f. 870
Di-u, utĭus, utŭlè. 402
Dí-um, i, n. 8. 15
Diurn-um, i, n. 732
Diurn-us, a, um. 178. 540
Diutínus, a, um. 795
Diutiùs, iſſimè. 303. 949
Diuturnita-s, tis. 310
Diuturn-us, a, um. 784. 795
Divagá-ri, tus ſ. 25
Divaricá-re, vi, tum. 850
Divaricát-us, a, um. 292. 407
Div-ellĕre, ulſi & élli, ulſum, *af-trecken.* 225
Divend-ĕre, i, tum. 359. 763
Diverſari, *logeren.*
Diverſè, *adv.* 11
Diverſimodè. 56
Diverſita-s, tis, f. 233. 690
Diverſóri-um, i, n. 433. 777
Diverſus, a, um. 38. 583
in diverſum. 836
Diverticul-um, i, n. 429
Diver-tĕre, ti, ſum. 777
Div-es, itis, Δ. 669. 865
Divexáre, *quellen.*
Divexáti-o, ónis, f. 982
Divi-dĕre, ſi, ſum. 337
af-deelen. 24. 718
verdelen. 548. 784
Divĭdu-us, a, um. 25
Divináre, *voorſeggen.*
Diviná-ti-o, ónis, f. 596
Divinè. 718
Divinita-s, tis, f. 924
Divinitus. 735. 950
Divín-us, a, um. 5. 12
Diviſi-o, ónis, f. 511. 585
Div-ſus, a, um. 215. 227. 841
Diviti-æ, arum, t. pl. 629
Divorti-um, i, n. 764
Divulgá-re, vi, tum. 646
Div-us, a, um. 932
goddelijck, heylig.
Doc-ére, ui, tum. 500. 724
baeten. 688
Docil-is, is, e. 500
Docilit-as, átis, f. 592
Docte, *geleerdelick.*
Doct or, óris, m. 500. 966
Doctrín-a, æ, f. 500. 718
Doct-us, a. um. 583. 999
Document-um, i, n. 915
Dogm-a, atis, n. 970
Dogmatic-us, a, um. 705
Dolábra, *ſchave*
Dol-ére, ui, itum. 283
pÿn hebben. 253
ſeer doen. 804
Doliár-is, is, e. 420
Doliári-us, i, m. 420
Dólium, i, n. 374. 529
Döl-or, óris, m. 258. 806
Dolorific-us, a, um. 624
Dolóſ-us, a, um. 185
Dol.us, i, m. 648
Dom-áre, ui, itum. 169
Domeſticátim. 796
Domeſticus, a, um. 140. 191
Domeſtic-us, i, m. 734
in-lander. 884
Dómi. 960. 794. 744. 884
Domicíli-um, i, n. 768
behuyſinge. 553
Dominá-ri, tus ſ. 567. 871
Dominát-io, *vide, us.*

Domi-

Digitized by Google

Dominát-or, oris, m. 195
Dominát-us, ûs, m. 871
Dominic-us, a, um. 950
Domini-um, i, n. 710. 871
Domín-us, i, m. 760
Domît-or, óris, m. 932
Domuncul-a, æ, f. 128
Dom-us, ûs, f. 730
Donáre, *vereeren, schencken.*
Donáre rude. 612
Donári-um, i, n. 669
Donativ-um, i, n. 874
Dónec, adv. 40. 199
Dóni-um, i, n. 952
Domí-re, vi, tum. 188
Dormitá-re, vi, tum. 273
Dormitóri-um, i, n. 732
Dormiturire. 273
Dorsuál-e, is, n. 435
Dors-um, i, n. 180. 211
Do-s, tis, f. 737
Dos *adventitia.* 737
Dos *profectitia.* 737
Dotát-us, a, um. 737
Drachm-a, æ, f. 536. 813
Drac-o, ónis, m. 35. 131
signum cæl. 545
Dubi-e, & tanter, *twijfelachtichlick.*
Dubiet-as, átis, f. 414
Dubitá-re, vi, tum. 581
nullus dubito. 738
Dubitáti-o, ónis, f. 280
Dúbi-um, i, n. 582
Dubi-us, a, um. 805
Ducát-us, ûs, m. 873
Du-cère, xi, ctum. 386. 741
lineam 520
sibi honori 669
uxorem 741
choreas 844
Ductá-re, vi, tum. 425
Ductári-us, a, um. 459
Ductîl-is, is, e. 63
Ductiti-us, a, um. 416
Ductu. 844
Duct-us, a, um. 520
Duct-us, ûs, m. 462
Dudùm, *over lang.*
Duell-um. 847
Dulcédo, *soetigheyt.*
Dulceſcère, *soet word.*
Dulciári-us, i, m. 471
Dulcícul-us, a, um. 377
Dulc-is, is, e. 103. 259
Dulcîſón-us, a, um. 702
Dulc-or, óris, m. 60
Dum, terwijl. 13. 43
als. 25. 702
wanneer. 714. 757
soo wanneer. 841
Dumét-um, i, n. 188
Dummódò. 736
Dúmus, doorn-hegge.
Duntaxat adv. 28 700
Dú-o, æ. o. t. pl. 26. 713
Duodecim. *n. indecl.* 24
Duodecim-us, a, um. 552
Duodén-a, æ. 512
Duodén-i, æ, a. 219
Duplát-us a, um. 391
Dupl-ex, icis Δ. 533
Dupl-us, a, um. 546
Durábil-is, is, e. 326
Durăcîn-us, a, um. 327
Duráre, *hart maken, duyven.* 310. 507
Duráti-o, ónis. f. 83
Dur-è, iter, *herdelick.*
Durescere. 69
Duretic us, a, um. 810
Dúrit-as, átis, f. 69
Durîti-es, éi, &, a, æ, f. 178
Durusculus, *hertachtig.*
Dúr-us, a, um. 65. 115
Duúmvi-r, ri. m. 784
Duumvirál-is, is, e. 784
Duumvirát-us, ûs, m. 784
Du-x, cis, c. 873
opperhoofd. 350
leydtsman. 429
generael, Overste. 895
Dynaſt-a, &c, es, æ, m. 873
Dynaſti-a, æ f. 871
Dyſenteri-a, æ f. 299
Dyſúri-a, æ, f. 303

E.

E, nyt, 698: *van* 740.
Eátenus. 996
Ebib-ĕre, i, itum. 861
Eblandí-ri, tus f. 738
Ebrietas, *dronckenſchap.*
Ebriôſ-us, a. um. 624
Ebri-us, a, um. 624
Ebubecar. 975
Ebullí-re, vi, tum. 366
Ebul-um, & m, i. 107
Eb-ur, ŏris, n. 147
Eburne-us, a, um. 879
Ecce, adv. 21. 624
Eccléſi-a, æ. f. 957. 963
gemeynte. 966
Eccléſi-a, ſtes. 957. 962
Eccleſiaſtic-us, a. um 966
Eccur, *adv.* 988
Echin-us, i, m. egel.
menigh-vont. 163
Ech-o, us, f. 262
Eclipſári. 550
Eclipſ-is, is. f. 550
Ecliptica *linea.* 550
Econtra. 737
Ecquando; *wanneer doch.*
Ecqu-is, æ, id. od. 977
Ecſtatic-us, a, um. 309
Eda-x, cis. Δ. 622
Edentŭl-us, a, um. 196
E-dere, di, ſum. 327. 622
Ed-ĕre, idi. itum. 951
uytgeven, voortbrengen.
Edícĕre, xi, ctum. 941
Edict-um, i. n. 781
Edi-ſcĕre, dici. 215
van buyten leeren.
Ediſſer-ĕre, ui, tum. 469
Ediſſertáre. 862
Editi-o, onis, f. 498
Edît-or, óris. m. 497
Edît-us. a. um. 196. 934
verheeven. 771
Edo, ónis. m. 632
Edoc-ére. ui, tum. 963

Edoct-us, a, um. 600
Edolá re, vi, tum. 421
Edom-áre, ui, itum. 576
Edormi-re, vi, tum. 273
Educá-re, vi, tum. 791
Educati-o, ónis, f. 754
Educát-us, a, um. 737
Edu-cĕre, xi, ctum. 344. 575.
uythaelen.
Edulcáre, *verſoeten.* 82
Edúl-is, is, e, o.
Edúli-um, i, n. 321. 777
Edurá-re, vi, tum. 65
Effabil-is, is, e. 694
Effar círe, ſi, tum. 362. 623
Eſtá-ri, tus ſ. 694
Effat-um, i, n. 718. 586
Effect-or, óris, m. 231
Effect-um, i, n. 508. 583
't gewrochte. 982. 984
Effect-us, ûs. m. 600
Efferá-re, vi, tum. 183
E-fferre, xtŭli, latum. 7
uyt-draegen. 865, 866
verheffen. 636
Effer-veſcere, bui, &, vi. 366.
ontſteken. 653
Efficácia, *kracht.*
Efficáciter, *krachtiglick.*
Efficax, *krachtig.*
Efficien-s, tis, o. 583
Eff-icĕre, éci, ectum. 518
te wege brengen. 553
Effict-us, a, um. 928
Effigiá-re, vi, tum. 941
Effigi es, ei, f. 478
Effi-ngĕre, nxi, ctum. 398
Effligitáre, *volherdiglick begeeren, vereyſchen.*
Efflare, *uythlaaſen.*
Effli-ctim- 627
Efflu-ĕre, xi, xum. 350. 367.
Effo-dĕre, di, ſſum. 323. 780.
Effœminatè. 637
Effœminatus, *wijffich.*
Effœt-us, a, um. 325
Effract-or, óris, m. 836
Effractúra, *huys-breuck.*
Effrén-is, is, e, &, us, a, um. 169
Effr-ingĕre, egi, actum. 399
Effug-ĕre, i, itum. 608. 900
Effúgium, *uytvluchte.*
Effu-ndĕre, di, ſum. 373. 780
Effuſe, *overvloedelick.*
Effúſ-us, a, um. 965
Effurí-re, vi, tum. 644
Egen-s, tis. Δ. 335
Egén-us, a, um. 777. 966
Eg-ére, ui. 629
Ege-rĕre, ſſi, ſtum. 242. 299
Egeſt-as, átis, f. 628
Egeſt-us, a, um. 238
Ego, ick: *mei*, *mihi*, *me*, *me.*
Egomet, *ick ſelfs.*
Egrĕdi, *uytgaen.*
Egregiè. 721
Egrĕgi-us, a, um. 553
Egreſſ-us, ûs, m. 358
Egurgitá-re, vi, itum. 248
Ehem, *ſie daer!*
Ehem.
Eho, Ehódum, *hoor eens.* 687
Eja! nu luſtig! 8
Ejaculá-ri, tus ſ. 189. 310
Ejaculati-o, ónis, f. 850
Eject-a, &, amenta, *pl. uyt-worpſel.*
Ejectá-re, vi, tum. 354
Eject-us, a, um. 238
uytgejaeght. 925
Ejerare, *verſweren.*
Ej-icĕre, éci, ectum. *uyt-jagen, drijven.* 925
Ejulá-re, vi, tum. 253
Ejulát-io, &, us, ûs. 899
Ejurá-re, vi, tum. 978
Ejuſmodi. 41, 352
diergelijcken. 738
Elá-bi, pſus ſ. 153. 609
ontſnappen. 901
Elaborá-re, vi, tum. 482
Elaborát-us, a, um. 498
Elangu-ére, ui, &, eſcĕre. 838.
Elapidá-re, vi, tum. 323
Elapſ us, a, um. 661
Elargi-ri, tus ſ. 665
Elatè, *hoogdragentlick.*
Eláti-o, ónis, f. 630
Elátus, *hoog-draegend.*
El-aváre, avi, ótum. 413
Elect-io, & us, ûs. 275
Elector, *uythkieſer.*
Keurvorſt. 881
Electr-um, i, n. 70
Elect-us, a, um. 286
Electuari-um, i, n. 818
Eleemoſyn a, a, f. 966
Elégan-s, tis Δ. 686 773
Eleganter, 694. 479
Eleganti-a, æ, f. 650
Elegantia ſermon. 998
Elementál-is, is, e. 706
Elementári-us, a, um. 505
Element um, i, n. 19, 20
Elepha-ntus, &, s, ntis. 174
Elevá-re, vi, tum. 554
Eleváti-o, ónis, f. 702
Elevát-us, ior, iſſ. 51
verheven. 722
om hoog geleyt. 374
Eli-as, a. m. 573
Elic-ĕre, ui, itum. 467
uythalen. uytlocken. 632
uyttrecken. 817
Eli-dĕre, ſi, ſum. 73
El-igĕre, egi, ectum. 281 881
Eliminá-re, vi, tum. 810
Elingua-re, vi, tum. 836
Elinguis, *tongeloos.*
Eliquá-re, vi, tum. 55 104
Eliquát-us, a, um. 379
Eli-

Digitized by Google

Elísi-o, ónis, f. 850
Elís-us, a, um. 262
El-ix, ícis. 333
Elixá-re, vi, tum. 365
Elixá-re, vi, tum. 365
Elix-átus, & -us, a, um. 365
Elly chni-um, i. n. 722
Elocá-re, vi, tum. 741
verhuyren. 337
Elocati-o, ónis, f. 766
Elocuti-o, ónis, f. 693
Elogi-um, i, n. 496
èlonginquo, *van verre.*
Elóquen-s, tis, &. 694
Eloquenti-a, æ, f. 685
Eloquenter. 685
Elóqu-i, utus f. 694
Elóquium *uytſprake.*
Elucére, *ſchijnen, blijcken.*
Eluceſcére 678
Eluctari, *hem uyt* ofte, *door arbeyden.*
Elucubra-re, &c, i. 722
Elú dére, ſi, ſum. 828
Elu-ère, i, tum. 367
uyt waſſchen. 388
uyt ſpoelen, ſpoelen.
Elúvia re, vi, tum. 374
Elúvi-o, ónis, f. 46
Elúvi-es, éi, f. *idem* item: *ſpoelinge, ſpoelwater.*
Emaciá-re, vi, tum. 637
Emac-eráre, & rare, *idem.*
Emaculáre, *vleck uytdoen.*
Emaná-re, vi, tum. 46
Emancipáre, vi, tum. 765
Emancipátio, ónis, f. 766
Eman-ére, ſi, ſum. 949
Embamm-a, atis n. 855
Embólim-us, i, m. 552
Embolimæ-us, a, um. 552
Embry-o, ónis, m. 199
Emendá-re, vi, tum. 971
Emendaté. 689
Emendatio, *verbeteringe,*
Emendát-or, óris, m. 497
Emendicá-re, vi, tum. 663
Emere, i, ptum. 760
Emer-gére, ſi, ſum, *te voor-*
ſchijn komen, op-komen, ontſtaen.
Emëritus, *uytgediend.* 912
Emé-tiri, nſus ſ. 516
Emic-áre, ui. 27
Emínen-s, tis Δ. 55.
Eminent-er, iùs, iſſ. 214
Eminenti-a, æ, f. 882
Emin-ére, ui. 203
boven andere uytſtecken. 630
Emínùs, *van wijts.* 896
Emiſſárium, *water-looſe, ſluyſe.*
Emiſſári-us, i, m. 761
Emiſſi-o, ónis, f. 420
Emi-ttére, ſi, ſſum. 152
uyt-ſenden. 787. 788
van ſich geven. 35. 914
Emoli-ri, tus ſ. 706
met kracht yets uyt krijgen, ofte, *uythaelen.*
Emolli-re, vi, tum. 414
verſichten. 809
Emolument-um, i, n. 1355
nus, profijt.
Emŏr-i, tuus ſ. 83. 104
Emortual-is, is, e. 866
Emortu-us, a, um. 820
Emo-vére, vi, tum. 296
Emphaſ-is, is, f. 686
Empíric-us, i, m. 705
Emplaſtr-um, i, n. 819
Empori-um, i, n. 796
Emptio, *koop, koopinge.*
Empt-or, óris, m. 797
Empyr-eus, &c, ius. 979
Emul-géo, ſi, ſum. 345
Emunc-ti-o, ónis, f. 722
Emunctóri-um, i. n. 722
uyt haelſel. 244
En, ſiet hier! 15, 923
Enarráre, *vertellen, uytleggen.*
Enarrati-o, ónis, f. 553
uytlegginge.
Ena-ſci, tus ſ. 205
Enát-us, a, um. 205
Enaviga-re, vi, tum. 459
Encen-ia, órum, n. pl. t. *Kerck-wydinge.*
Encauſt-es, e, m. 478
Enchiridium, kort begrip.
Encómi-um, i, n. 867
Endivi-a, æ, f. 93
Enec-áre, ávi, atum: &, ui, tum. 98
Enervá-re, vi, tum. 833
Enim, want. 285. 649
Enim verò. 790
Enit-ére, ui. 912
Eni-ti, ſus, &, xus ſ. 744
Enixè, 418
Enoch. 568
Enodáre, *oploſſen.*
Enodatè, *klaerlijck.*
Enód-is, is, e. 106
Enorm-is, is, e. 282
uyttermaten groot. 834
grof. 657
Enormiter. 605
Enotá-re, vi, tum. 723
Enoteſcére, *in kennis komen.*
En-s, tis. 507
Enſ-is, is, m. 899
Enthymem-a, atis, n. 588
Enu-bére-pſi, ptum. 741
Enucleá-re, vi, tum. 724
Ennl-a, æ. f. 97
Enumerá-re, vi, tum. 865
Enumerát-us, a, um. 67
Enunciá-re, vi, tum. 689
Enutrí-re, vi, tum. 777
Eò, *daerom.* 767
hoe, ofte ſoo veel te. 855
daer toe, daer heenen. 200
daer-waerts. 577
des te, ſoo veel te.
Eódem, *even* (oock) *daer henen, daer van daen.*
Eóque, *en daerom.* 836. 921
ende derhalven. 441
ende alſoo. 786
ende daer door. 709

en dien volgende. 779
Eousque, *tot daer-en-toe, soo lange, soo verre.*
Epanalepsis, is, f. 688
Ephéb-us, i, m. 208
Ephémer-is, idis, f. 549
Éphemer-us, a, um. 300
Ephialtes, v. incubus.
Ephippiari-us, i, m. 422
Ephippi-um, i, n. 435
Ephor-us, i, m. 782
Epicéds-um, i, n. 698.867
Epicenx-is, is, f. 688
Epicureism-us, i, m. 919
Epicure-us, a, um. 983
Epic-us, a, um. 699
Epigramm-a, atis, n. 698
Epilepsi-a, æ, f. 308
Epilog-us, i, m. 692
Episcopát-us, ûs, m. 968
Episcop-us, i, m. 968
Epistol-a, æ, f. 426
Epistóli-um, i, n 729
Epistomi-um, i, n. 374
Epistroph-e, es, f. 688
Epitaphi-um, i, n. 698.867
Epithalami-um, i, n. 648
Epithet-on, i, n. 683
Epitom-e, es, f. 580
Epizeux-is, is, f. 688
Epoch-a, æ, f. 564
Epotare, *uyt drincken.*
Epulan-s, tis. A. 857
Epúl-æ, arum, f. pl. t. 855
kost. 143. 857
Epulári, *bancqueteren.*
Epuláti-o, ónis, f. 862
Epül-o, ónis, m. 623
Epul-um, i, n. 863
Epulum ferale. 865
Equ-a, æ. f. 315
Equári-us, a, um. 778
Equ-es, itis, c. 436
ridder. 873
Equest-er, *&*, ris, ris, re, *ruyterlijck.* 848. 889
Equestris ordo, *ridder-schap, ridders-orden.*
Equidem, *voorwaer.*
Equile, n. *peerde-stal.*
Equín-us, a, um. 160. 343
Equis-o, ónis, m. 848
vos-kammer. 343
Equitá-re, vi, tũ. 435. 443
Equitáti-o, ónis, f. 842
Equita-tus, ûs, m. 889 891
Equites, *ruyteryc.* 895
Equüle-us, i, m. 834
Equ-us, i, m. 162. 317
Eradicá-re vi, tum. 325
Era-dĕre, si, sum. 489
Ercíscére, v. *hercisce.*
Erect-us, a, um. 595. 833
over eynde. 125
verheven. 693
Erectio, ónis, f. 216
E regione, *tegen over.*
Eremít-a, æ, m. 969
Erém-us, i, m. 943. 969
Erept-us, a, um. 570
Ergà, (*officii, contrà*, odii) 643. 670
Ergastéri-um, i, n. 777
Ergastulári-us, i, m. 833
Ergastulárius servus. 777
Ergastul-um, i, n. 833
Ergastul-us, i, m. 833
Ergata. 459
Ergò, *soo dan.* 587
dies, derhalven. 722. 827
over sulcks. 446
om-will. 382. 686
dan. 944. 714
Eric-a, æ, e, es, f. 107
Ericius, v. erinaceus.
Er-igĕre, exi, ectũ. 139. 189
om hoog setten.
Erinace us, i, m. 189
Er-ípere, ripui, eptum. 568
met gewelt neemen. 283
Erivá-re, vi, tum. 820
Eró-dĕre, si, sum. 129
Erogá-re, vi, tum. 966
Errabund-us, a, um. 430
Errá-re, vi, tum. 957
missen, faelieren.
Erratic-us, a, um. 26
Erráti-o, ónis, f. 927
Errát-um, i, n. 282
druck sunde 496
Erro-ónis, *landstrijcker.*
Erróne-us, a, um. 970
Erro-r, óris, m. 280 663
Efub-escĕre, ui. 925
Erúca, æ, f. 129. 325
Erudí-re, vi, tum. 9. 724
Eruditè. 728
Erudíti-o, ónis, f. 3. 499
Erudít-us, a, um. 2. 720
Eru-ĕre, i, tum. 399. 678
Erugát-us, a, um. 203
Eru-mpere, pi, ptum. 43. 298
uytval doen.
Eruncáre, *uytwieden.* 98
Erupti-o, ónis, f. 908
Erut-us, a, um. 678
Erv-um, i, n. 93
Erysipel-as, atis, n. 304
Esc-a, æ, f. *spijse, kost.*
lock-aes. 359. 360
Escári-us, a, um. 95
Esculent-a, orum. 854
Esculent-us, a, ũ. 364. 944
Esitá-re, vi, tum. 85
Esse-us, i, m. 947
Esse, syn. 2. 507
quellen, moeten. 845. 971
toekomen. 281
behooren. 931
zijn tot een &c. 755
hebben. 619. 624. 633
dienen, raecken.
Esse bene, *wel gaen.* 381
Esse, *eetens* 813
Esseda-um, i, n. 438
Essenti-a, æ, f. 509. 706
Essentialiter. 977
Esto, *vid.* sit. 687
Esto macte. 997
Esúri-es, ei, f. 245
Esuri-re, vi, tum. 622
Esu-s, ûs, um. 156
Et,

Et, ende. 2.156
oock. 28.158.680
Etenim, want. 481
Etési-a, arum, m. 42
Ethic-a, æ, f. 537
Ethic-us, i, m. 506
Ethicus, sedelijck.
Ethnicus, heyde, heydensch.
Etiam, oock. 4.441
selfs oock. 831.863
Etiamnum. 34.938
Etiamsi, alhoewel. 647
schoon is 't. 669
alwaer 't. 675
Etsi, al is 't dat.
Eucharisti-a, æ, f. 957
Eucharistic-us, a, um. 944
Euge. 997
Eunuch-us, i, m. 878
Euphoni-a, æ, f. 700
Euphrat-es, is, m. 562
Euro-aquil-o, ónis, m. 41
Euronot-us, i, m. 41
Europ-a, æ, f. 561
Europæ-us, a, um. 490.560
Eur-us, i, m. 41.42
Ev-a, æ, f. 567
Evacuan-s, tis. Δ. 810
Evacuá-re, vi, tum. 808
uyt drincken. 852
Evá-dĕre, si, sum. 901
ontkomen. 901
worden. 484
Evagá-ri, tus s. 580
te buyten gaen. 748
Eva-gináre, vā leer trecke.
Evaginát-us, a, um. 888
Evanescĕre, verdwijnen.
Evangelist-a, æ, m. 954
Evangeli-um, i, n. 961
Evánidus, vergancklijck.
Evannát-us, a, um. 440
Evaporáti-o, ónis, f. 51
Evecti-o, ónis, f. 793
Evect-us, a, um. 932
Eve-hĕre, xi, ctum. 794
verheffen.
Ev-ellĕre, ulsi, ulsum. 323
uytplucken. 385
Evenire, overkomen. 990
komen, gebeuren.
Eventiláre, uytwannen.
Event-um, i, n. 983
Event-us, ûs, m. 850
gebeuringe. 597
Ever-rĕre, ri, sum. 367.
367
Eversio, omkeeringe.
Ever-tĕre, ti, sum. 442
om-keeren, omstooten.
Evestigáre, vi, tum. 582
Evestigiò, sonder een voet
te versetten.
Evibráre, vi, tum. 845
Evibrát-us, a, um. 37
Evidens, klaer-blijckelijck.
Evidenti-a, æ, f. 830
Evigiláre, vi, tum. 273
Evilescĕre, verachtelijk w.
Evĭ-ncĕre, ci, ctū. 554.591
Evisceráre, ontweyden.
Evitá-re, vi, tum. 638.702
Evitáti-o, ónis, f. 643
Evŏcá-re, vi, tum. 600.939
Evŏlá-re, vi, tum. 146
Evoluti-o, ónis, f. 129
Evolvĕre, ontrollen, ont-
winden, uytlesen.
Evŏm-ĕre, ui, tum. 127
uytbraecken. 623
Evulgá-re, vi, tum. 498
uytbrengen. 646
Evulsus, uytgeruckt. 325
Ex (cum x ante vocalem)
uyt. 19
van. 653
Ex asse, semisse. 758
Ex tempore. 694
Exacerbá-re, vi, tum. 654
Exactè. 547
Exacti-o, ónis, f. 874
naeuwkeurigheyd. 527
Exadvers-o, & um. 202
daer en tegen. 637.990
Exæquare, veressenen.
Exaggeráre, vergrooten.
Exagitáre, deurhaelen.
Exalburná-re, vi, tum. 419
Exám-en, inis, n. 359
wage-tongsken. 535
waegh-veertjen. 532
ondersoeckinge. 50.790
Examiná-re, vi, tum. 530
Examussim, snoer-recht.
Exangu-is, is, e. 127
Exănim-is, is, e: &, us, a,
um. 482
Exantla-re, vi, tum. 454
Exaráre, vi, tum. 487.
729
Exardescĕre, ontsteken w.
Exaré-re, &, scĕre, verdor-
ren, verdroogen.
Exaref-ieri, actus s. 324
Exarmá-re, ui, tum. 912
Exasciá-re, vi, tum. 397
Exasperáre, vi. tum. 654
Exauctorá-re, vi, tum. 912
Exaudire, verhooren.
Exaugurá-re, vi, tum. 935
Excæcáre, blind maken.
Excalceáre, ontschoeyen.
Excalef-acĕre, éci, actū. 21
Excandefacĕre, wit, of,
gloeyende maecken.
Excand ĕscĕre, ui. 654
gloeyende worden.
Excantáti-o, ónis, f. 508
Excarnificá-re, vi, tum.
874
Excavát-us, a, um. 447
Exce-dĕre, ssi, ssum. 457
te buyten gaen. 316.604
uytscheyden, uytwijken.
Excellen-s, tis, Δ. 572.675
Excellenti-a, æ, f. 954
Excel-lĕre, lui, sum. 572
Excelsit-as, atis, f. 195
Excels-us, a, um. 935
Excepti-o, ónis, f. 827
uytbescheyd. 662
Except-us, a, um. 133.568
Exc-ernĕre, revi, rétū. 354
Excerpĕre, uyt-trecken.

Excerpti-o, ónis, f. 723
Exceſſ us, ûs, m. 604
Exc-idere, idi. 411
ontvallen, vergeten. 725
verlieſen, vervallen.
Exc-idére, idi, iſum. 572
uythouwen. 325
Excidium, *uyt-roeyinge.*
Exc-iére, &, íre, ívi, ítum. 687
op monteren, opwackeven.
Exc-ípére, épi, eptum. 591
opneemen. 687. 847
opvatten. 345. 491
opvangen. 733. 849
verwelkomen. 745
onthaelen. 853. 856
ontfangen. 745
op yemand volgen.
Excipul-us, i, m. 359
Excilio, *raſeeringe.*
Excíſ-us, a, um. 325
Excíta-re, vi, tum. 273. 921
verwecken. 35. 737
Excitát-us, a, um. 51
aengeprickelt. 361
wacker, levende.
Excítus, *opgewackert.* 738
Exclamá-re, vi, tum. 687
Exclamáti-o, ónis, f. 687
Exclu-dére, ſi, ſum. 962
uyt-broeden. 136
ſluyten, affluyden. 906
Excluſivè. 564
Excock-us, a, um. 65. 350
Excogitá-re, vi, tum. 277
bedencken. 513, 906
uytwinden. 450
Excogitát-us, a, um. 354
Exc-olére, olui, ultum. 593
pleegen, drijven. 703
Excommunicare. 962
Excommunicatio, f. 957
Exconſul, *oudt-borgheeſter.*
Excó-quere, xi, ctum. 246
uyt-koocken. 350
gaer backen. 41c
gaer koocken, brouwen. 378.
Excoriá-re, vi, tum. 362
Excor-s, dis, Δ. 985
Excreáre. *v.* exſcreare.
Excrement-um, i, n. 244
afgang, vuylicheyt. 815
Excre-ſcére, vi, tum. 317
op waſſen. 108
Excreſcenti a, æ, f. 820
Excruciá-re, vi, tum. 993
Excúb-áre, ui, itum. 771. 914.
Excubátio. *wacht.*
Excúbi-æ, árum, f. pl. 893
Excúbit-or, óris, m. 771
Excúdére. *drucken.*
Exculcáre. *uyt-trappen.* 336
Exculcáti-o, ónis, f. 355
Excult-us, a, um. 483
gebout, gepleecht.
Excur-rére, ri, ſum. 256. 914
Excurſi-o, ónis, f. 894
Excurſor, óris, m.
Excuſá-re, vi, tum. 933
Excuſati-o, ónis. f. 828
Excuſſóri-um, i, n. 354
Excuſſ-us, a, um. 336
uytgeſchut.
Excú-ſére, ſſi, ſſum. 326
Exdorſuá-re, vi, tum. 364
Execrábilis. *v.* exſecrab.
Executi-o, ónis. f. 87
uytvoeringe, ſtraffe. 790 823
Exe-dére, di. ſum. 103
al uyt-eeten.
Exempl-ar, áris. n. 401
voorbeeld. 501 955
af-ſchrift, copye. 492. 497.
Exempli gratia. 139. 584
Exempl-um, i, n. 683. 513
Exempt-us, a, um. 99. 389
bevrijdt, ontlaſt.
Exenterá-re, vi, tum. 1364
Exĕ-qui, cutus ſ. 761
verrechten, doen. 833
voleynden, volbrengen.
Exĕqui-æ, árum, f. pl. 856
Exĕquiál-is, is, e. 698
Exĕquut-or, óris, m. 977
Exerc-ére, ui, ítum. 123. 704
honden, doen. 776. 825
pleegen. 321. 661. 790
drijven. 321. 794
quellen, pijnigen.
Exercitá-re, vi, tum. 505
Exercitátio, *oeffeninge.*
Exercitát-or, óris. m. 669
Exercitát-us, a, um. 885
Exerciti-um, i, n. 502. 960
Exercítor, *een die oeffent.*
Exercítus, *geoeffent.*
Exercit-us, ûs, m. 915
Exer-cére, ui, tum. 651
Exert-us, a, um. 858
Exhæreda-re, vi, tum. 765
Exhæredátio, *ont-ervinge.*
Exhær-es, édis, e. 756
Exhalá-re, vi, tum. 260
opgeven. 757
Exhaláti-o, ónis, f. 35
uytwaeſſeminge. 1260
Exhau-ríre, ſi, ſtum. 874
uyt-ſcheren. 272
Exherbá-re, vi, tum. 323
Exhibe-re, ui, ítum. 343
toonen. 648, 786
vertoonen. 841. 879
bewijſen, betoonen. 651
Exhilará-re, vi, tum. 620
Exhorré-re. &, ſcére, *een ſchrick, bevinghe, eſté huyveringe op 't lijf krijgen; ſich ontſetten.*
Exhortá-ri, tus ſ. 961
Ex-ígére, egi, actum 661
over-brengen. 748
vereyſchen. 693
uytjaegen, uytdrijven.
Exigu-us, a, um. *gering.* 75

Exili-

Digitized by Google

Exilíre, uyt- (op-) *springen.*
Exil-is, is, e. 28
fijn. 701
gheringh, slecht, ranck, dunne.
Exilium. *ballinckschap.*
Ex-imére, émi, emptum, 414.
uyt-haelen. 821. 858
uytkrijgen. 411
ontlasten, bevrijen. 787
Exími-us, a, um. 76
Exin, *daer nae, daer op.*
Exinaní-re, vi, tum. 955
uytledigen.
Exinaníti-o, ónis, f. 955
uytledinge. 803
Exinde, *van daer af.* 240 48
daer uyt. 392
daer nae.
Exí-re, vi, tum. 213. 303
uytloopen, eyndigen. 994
Ex-istére, stiti. 43
in weesen zijn. 507
ont-staen, daer zijn.
Exitiabil-is, is, e. 926
Exitiosus, a, um. 810
Exíti-um, i, n. 994
Exít-us, ûs, m. 564, 358
eynde, uytkomst. 841
Exle-x. gis. Δ. *wet vry.* 790
Exolescére, *vergaen, verouderen, afkomen.*
Exolét-us, a, um. 737
verlegen. 374
Exonerá-re, vi, tum. 561
al-vam. 733
Exoptáre, vi. tum. 484
Exoptátus, *gewenscht.*
Exorá-re, vi, tum. 963
Exorát-us, a, um. 662
Exorbitá-re, vi, tum. 442
te buyten gaen, buyten spoor loopen.
Exorbitáti-o, ónis, f. 781
Exorcism-us, i, m. 964
Exorcist-a, æ, m. 967
Exordíri. *v.* ordiri.
Exordi-um, i, n. 692
beginsel, inleyding.
Exor íri, tus s. 24. 43
Exorná-re, vi, tum. 329. 650
Exornáti-o, ónis, f. 683
Exors-us, ûs, m. 678
Exort us, ûs, m. 22
begin, oorsprong. 563
Ex-os, óssis, Δ 145
Exosculari, *v.* oscular.
Exossa-re, vi, tum. 364
Exós-us, a, um. 646
Exostr-a, æ, f. 904
Exoticus, *v.* extraneus.
Expallescere, *verbleeken.*
Expalpa-re, vi, tum. 739
Expan-dére, di, sum. 108
uyt-spannen, recken. 155
Expans-us, a, um. 155. 389
Expav-ére, i, &, escére. 36
Expectare, *v.* exspectare.
Expectora-re, vi, tum 254
zijn hert ontlasten.
Expedíre, vi, tum. 426
redden. ontwarren.
verderlijck zijn. 804
dienen. 428
dienstig, nuttig zijn. 989
Expedit-è, iùs, iss. 795
Expediti-o, ónis, f. 892
Expedítus. 444. 130
Exp-ellére, úli, ulsum. 244
uytjaegen. 361
Expen-dére, di, sum. 629. 800
overweegen.
Expens-a, æ, f. *uytgift.*
Expens-um, i, n. 629
Expergef-acére, éci, actum 273
Expergefieri, *wacker w.*
Exper-gísci, rectus, & gitus s. 273
Experienti-a, æ, f. 600
Experiment-um, i, n. 709
proef stuck. 594
Experimentósus, a, um. 705.
Exper-íri, tus s. 628. 984
bevinden. 247
een kansjen wagen 825
Experrect-us, a, um. 273
Exper-s, tis. Δ. 957
caudæ, fundi. 47. 187
Expert-us, a, um. 277
Expet-ére, iscére, *seer begeeren.*
Expia-re, vi, tum. 936. 945
Expiatórium *sacrif.* 944
Expila-re, vi, tum. 790
Expi ngere, nxi, ctum. 478
Expiscari, *uytvorschen.*
Explana-re. vi, tum. 957
uytlegghen, verklaeren. 714
Explé-re, vi, tum. 397
vervullen. 43. 343
Explet-us, a, um. 492
Explic-are, avi, atum: & ui, itum.
ontvouwen, uytbreyden,
uytleggen. 501
Explicati-o, ónis f. 678
Explo-dere, si, sum. 840
Explora-re, vi, tum. 583
ondergronden. 516
kondschap haelen. 914
peylen. 453
beproeven. 527
Explorat-or, óris, m. 894
Expolíre. vi, tum. 482
vercieren, op. boetsen.
Expónere, *uytleggen.*
uytstellen 796
te pronck stellen. 833
vertellen, verhaelen.
Exporrect-us, a, um. 203
glat uytgereckt. 693
Exporta-re, vi, tum. 732
Expo-scere, posci. 279

Digitized by Google

Expoſitítius, *infans.* 777
Expoſitus, *uytgeſtelt.* 360
onderworpen. 38. 990
Expoſtulá, re, vi, tum. 662
Expreſſè. 588
Expr-imère, ẽſſi, ſſum. 328
uyt-drucken. 501. 513
uytbeelden.
Exprobráre, vi, tum. 663
Exprobráti-o, ónis, f. 665
Expróm-ère, pſi, ptũ. 492
uyt langen, uytnemen.
Expugna-re, vi, tum. 909
Expugnát-us, a, um. 909
Expulſim. 549
Expun-gère, xi. ctum 660
Expurga-re, vi, tum. 336. 207.
Exputá-re, vi, tum. 324
Exqui-rère, ſivi, ſitum, *van yemandt vragen.*
Exquiſitè. 690
Exquiſit-us, a, um. 501
Ex quo, *nae dat.*
Exſangu-is, is, e. 127
Exſatiá-re, vi, tum. 632
Exſci-ndère, di, ſſum. 915
uythouwen, ſnijden.
Exſcreáti-o, ónis, f. 305
Exſculp-ère, ſi, tum. 479
Exſec-áre, ui, tum. 820
Exſecrábil-is, is, e, *vid.*
Exſecrand-us, a, um. 625
Exſecrári, *vervlocken.*
Exſect-us, a, um. 168
Exſéqui, *vid.* exequi.
Exſibiláre, vi, tum. 840
Exſiccá-re, vi, tum. 462
Exſiccéſcere. 389
Exſol-vère, vi, utum. 361
betaelen. 455
af-betaelen. 650
Exſolút-us, a, m. 561
Exſorbére, *uytſlorpen.*
Exſpatiári, *uytwandelen. vermeyen.* 156
Exſpatiati-o, ónis, f. 350
uytwandelinge.
Exſpectá-re, vi, tum. 919
te gemoet ſien. 949
Eſpiráre, *den geeſt geven.*
Exſpoliáre, *berooven.*
Exſpuère, *uytſpouwen.*
Exſtanti-a, æ, f. 421
Exſt-are, iti, ĭtum. 74. 391
zijn, voor handen zijn.
Exſtillan-s, tis A. 243
Exſtillá-re, vi, tum. 118
Exſtillát-us, a, um. 379
Exſtimuláre, vi, tum. 436
Exſtirpáre, vi, tum. 331
Exſtru-ère, xi, ctum. 907
optimmeren. 931
op-richten. 360. 585
ſlichten. 935
Exſudá re, vi, tum. 118
Exſu-gere, xi, ctum. 160
Exſuſcita-re, vi, tum. 491
Ext-a, orum, n. pl.
Ex templo, *in een oogenblick.*
Extemporál-is, is, e. 694
Extemporalitas, *átis*, f. 649
Extemporane-us, a, ũ. 694
Extempŏre. 694
Exten-dere, di, ſum, *& tum recken, uytrecken.*
uytſtrecken. 803
uytſpannen. 389
Extenſ-us. a, um. 854
uytgeſpannem. 527. 839
Extent-us, a, um. 88
Extenuá-re, vi, tum. 684
Ext-erere, rivi, ritum. 330
Exter gere, ſi, ſum. 467
uyt wiſſchen.
Exter-i, órum, m. 432. 876
Exteri-or, óris, m. f. 287. 495
Exterminá-re, vi, tum 817
Extern-us, a, um. 270. 281
uytwendig. 807
Exterrere, *vervaert maecken.*
Exter-us, a, um. 876
Extim-ére, *&*, ui, *bevreest worden.*
Extĭm-us, a, um. 202.
Extinct-us, a, um. 34
Extin-guere, xi, ctum, *uytbluſſchen, uytdoven, uyt-doen.*
Extingui, ctus ſ. 30
Extiſpici-um, i, n. 599
Extiſp-ex, ĭcis, m. 599
E-xtollere, xtŭli, látum. 461
verheffen. 684
Extor-quére, ſi, tum. 742
Extorr-is, is, c. 837
Extort-us, a, um. 292
afgeperſt, ontweldigt.
Extrà, præp, 39. 606
adv. van buytẽ. 402. 817
Extract-um, i, n. 817
Extra-here, xi, ctum. 836
uythaelen. 143
Extráne-us, a, um. 765
uytlandſch. 886
Extraordinári-us, a, ũ. 29
Extrárius, *v.* extran.
Extrémit-as, átis, f. 448
kant, eynde. 391
Extremò, *ten laetſten.*
ad extrémum. 194
ſub extrémum. 863
Extrém-us, a, um. 194. 556
Extricáre, *ontwerren.*
Extrinſécus. 113
Extrorſum. 771
Extrúdere, *uytſtooten.*
Extuberáre, vi, tum. 81
Extumeſcere, *opſwellen.*
Exturbáre, *uytſtooten.* 624
Exuberá-re, vi, tum. 111
Exu-ere, i, tum. 382. 776
Ex-ul, ulis, c. 837
Exulcerá-re, vi, tum. 305
Exultá-re, vi, tũ 285. 679
Exundá-re, vi, tum. 46
Exú-rere, ſſi, ſtum. 357
Exur-gère, ſi. 573
uyt perſſen, dringen. 816

Digitized by Google

Exustil-is, is, e. 72
Exustus, *verbrant.* 58
Exuvi æ, arum, f. 393
Exechi-as æ, m. 573

F.

F *Ab-a, æ, f.* 93
Fabell-a, æ, f. 407
Fab-er, ri, m. smidt. 414. 779
Faber-ærarius. 416
ferrarius. 415
lignarius. 397
murarius 400
Fäb-er, ra, rum. 678
Fabrè, *vid.* affabrè. 402
Fabrè, *v.* fabrĭcáre,
Fabrefactus, *konstelijck gemaeckt.*
Fabrĭc-a, æ, f. 395
maeckſel, gebouw. 606
Fabricá-re, *&* ri. 415
timmeren, metſelen. maecken. 578
Fabul-a, æ, f. fabel. 565
Fabulá-ri, tus ſ. 992
Fabul-aris, &c, ósus. 317
F-acere, ĕci, actum. 192
doen. 711. 712
Făcĕre, *agrè.* 605
ad aliquid, zÿn, dienen.
auctionem. 661
cum aliquo, *houden.*
eruptionem. 908
injuriosè. 642
jactnram. 452
juſta. 865
miſſam. 967
parvi, *achten.*
periculum, *beſoecken.*
quæſtum. 789
repudiósum. 740
verſuram. 651
Faceſſe, *packt, maeckt u weg.*
Faceſſ-ĕre, i, &, ívi, ítum 645
Facéti-æ, arum, f. pl. 651
Facét-us, a, um. 650
Faci-es, ēi, f. 25. 203
Facilè, 152. 648
Facil-is, is, e. 5. 611
wil-vaerdigh.
Facilit-as, atis, f. 694
Facil-iùs, limè. 888. 794
Facinoróſ-us, a, um. 663
Facin-us, ŏris, n. 605
daed. 911
Factio, *muytery e, rottinge.*
Factiós-us, a, um. 883
Factitá-re, vi, tum. 418
Factĭti-us, a, um. 350
Facto, *mett' erdaedt.* 665
Fact-um, i, n. 711. 991
werck. 627. 765. 991
geſchiedt ding. 644. 655
een doen. 650
Factúra, *maeckſel.*
Fact-us, ûs, m. *maeckſel.* 378
Făcŭl-a, æ, f. 423. 863
Facult-as, átis, f. 989
lovens kracht. 804. 805
Facultát-es, um, f. pl. 941
Facundia, *beſpraeckſaemheyd.*
Facund-us, a, um. 694
Fæculent-us, a, um. 374
Fæ-x, cis, f. 238. 279
Fagĭn-eus, a, um. 487
Fagĭn-us, a, um. 115
Fagopyr-um, i, n. 92
Fág-us, i, f. 112. 115
Falcári-us, m. 415
Falcát-us, a, um. 25
Falc-o, ónis, m. 146
Faliſc-us, i, m. (adject. *ſubſtantivè* uſurpatum.) *maegh-beuling.* 367
Falláci-a, æ, f. *bedrog.*
Falláciter. 589
Fall-ax, ácis, A. 430. 798
F- allere, efelli, alſum. 530
Falſari-us, i, m. 835
valſche munter. 418
Falſ-è, *&*, ò. 134
Falſitas, *valſcheyd.*
Falſ-us, a, um, *bedrogen. valſch.* 280
Fal-x, cis, f. ſickel. 335
Fám-a, æ, f. 737
goede naem. 941
Famélic-us, a, um. 185
Fam-es, is, f. 838
Famĭli-a, æ, f. 765. 767
huys-genoodſchap. 763
huys-geſin. 730. 735
geſlacht, ſtam. 569. 741
Familiár-is, is, m. 741
huys-genoot. 762
Familiár-is, is, e. 647
Famŭl-a, æ, f. 759
Familiáris, res. 763
Familiarit-as, átis. f. 726
Familiáriter, *gemeynelick.*
Famŏſ-us, a, um. 561
qnaelijck berucht. 737
Famoſus libellus. 837
Famŭlári, tus ſ. 982
Famulát-us, ûs, m. 735
Famulĭti-um, i, n. 731. 766
Famul us i, m. 759. 761
Fandus *ſeggelijck,*
Fan-um, i, n. 935
F-ar, arris, n. 379
Farcím-ĕ, inis, n. 226. 362
Far-círe, ſi, tum. 470. 839
meſten, vet maecken.
Fá-ri, tus, ſum. 291
Farin-a, æ, f. 354. 356
Farináce-us, a, um. 354
Farĭnári-um, i, n. 354
Farinári-us, a, um. 356
Farráceus, *van koren.*
Farrág-o, inis, f. 334
Farrárium fumárium. 377
Farre-us, a, um. 331
van kooren.
Fart-us, a, um. 470. 839
Fas, n. nom defic. 628
Faſceátim. 92
Faſcia, *bintſel, band.*

Digitized by Google

Kousseband. 382
luyer, rifte. 745
Fasciáti-o, ónis, f. 821
Fascĭcul-us, i, m. 155
packsken.
Fascinâ-re, vi, tum. 738
Fascĭn-um, i, n. 810
Fasc-is, is, m. 336.396
Fase-lus, &, olus. 93
Fast-i, órum, m. pl. 551
Fasti-dies. 825
Fastidí-re, vi, tum. 283
Fastídi-um, i, n. 282
Fastígi-um, i, n. *top.* 408
Fastuosè. 630
Fastuós-us, a, um. 670
Fast-us, ûs, m. 630
Fata *hominis.* 988
Fatál is, is, e. 986
Fa-téri, ssus s. 828
Fathiscĕre, *v.* fatiscĕre.
Fatigá-re, vi, tum. 199 983
Fatiscĕre. 454
Fát-um, i, n. 984
bestemde tijdt des doods. 988
Fatu-us, a, um, geck, sot.
smaeckeloos.
Fatua avena. 314
Fatuus ignis. 35
Fauc-es, um, f. pl. 245
racchen, 249
des keels ingang. 305
engen ingang. 561
Fau-nus, i, m. 318
Faust-us, a, um. 962
Fautor, *gunner.*
Faux, *vide,* fauces.
Fa-vére, vi, utum, gunstig zijn, gunst toe dragen.
Favill a, a, f. 31
Favóni-us, i, m. 42
Fav-or, óris, m. 601.830
Fav-us, i, m. 350
Fa-x, cis, f. fackel, toortse.
Faxo, *vel* Faxim. 995
Febrícitáre, *koorts hebben.*
Febriculósus, *koortsachtig.*
Febr-is, is, koude. 300
continua, intermittens, tertiana, &c. 310
Februári-us, i, m. 552
Fecial-is, is, m. 886
F-el, ellis, n. 230. 320
Felícit-as, átis, f. 484
Felíci-ter, ûs. 339 347
Felín-us, a, um. 265
Fel-is, is, m. vel, f. 170
Fel-ix, ícis, Δ. 676. 955
Femináli-a, um, n. &
Femoráli-a, um, n. pl. 382
Fĕmŏris os. 223
Fem-ur, oris, n. 214
Fenestr-a, a, f. 411. 732
Fenestrári-us, i, m. 411
Fenestrát-us, a, um. 732
Fer-a, a, f. 164. 173
Feracitas, v. fertilitas
Fĕrál-is, is, e. 137
lijck, leed hoorig. 865
Fer-ax, ácis, Δ. 331
Fercŭl-um, i, n. 855
Ferè, bykans, 90. 881
Ferĕtr-um, i, n. *berrie.* 458
dooden-baer. 866
Féri-a, árum, f. pl. 619. 959
Feriá-ri, tus s. 941
Feriáticus dies. 973
Feriátus dies. 960
Ferín-a, æ, *wild-braet.* 363
Ferín-us, a, um. 363
Ferire, slaen. 186. 461
treffen. 845
stooten, kloppen.
Ferítas, *wilt-(wreet) heyt.*
Fermè, *bykans, by na.*
Fermentátus, *gedeessemt.*
Ferment-um, i, n. 356. 379
Ferócia, *v.* ferocitas.
Fe-rocíre, *wreedelick aengaen, dullen.*
Ferócit-as, átis, f. 183
Fer-ox, ócis, Δ. 164. 169
Ferrament-um, i, n. 73
pressorium. 391
Ferrárĭus, *yser.*
faber. 415
Ferratus, a, um. 323
Ferre, tuli, latum. 116. 436
verdragen. 650. 830
lijden. 631
voortbrengen. 793
uytgeven, stellen. 784
Ferre *repulsam.* 831
sententiam. 737
Ferre-us, a, um. 385. 907
Ferri, *gedreven w.* 606
sursum. 50
summum. 23
Ferunt, fert rumor, *de spraecke* of *'t gheruchte gaet.*
Ferrugine-us, a, um. 74
Ferrug-o, ĭnis, f. 65
Ferr-um, i, n. 65. 820
Ferrúm-en, ĭnis, n. 411
Ferruminá-re, vi. tum. 414
Fertil-is, is, e. *v.* ferax.
Fertilĭt-as, átis, f.
Ferul-a, æ. f. 503. 839
Fĕr-us, a, um. 142. 176
Ferven-s, tis Δ. 976
siedend-heet.
Fer-vére, vi, &, bui, sieden, siedend-heet zijn.
Fervĭd-us, a, um. 366
Ferv-or, óris, m. 921
de sode, brand, hitte.
Fessa, urbis in Afric. 562
Fess-us, a, um. 270
Festinanter, *haestiglick.*
Festiná-re, vi, tum. 455
Festinat-è, ò, im, *metter haest.*
Festin-átus, &, us. 444
Festiv-è, &, iter. 698
Festívit-as, atis, f. 852
hoog-tijdt, feest. 959
Festiv-us, a, um. 650
genoeghlijck. 862
Festúc-a, a, f. 821

Fe-

Digitized by Google

Fest-um, i, n. 959
conceptivum. 959
stativum. 959
Festum agere, 959
Fest-us, a, um. 937
Feud-um, i, n. 873
Fex, *vide*, fæx.
Fibr-a. æ, f. 79
oever van 't water. dun adertjen.
Fibrát-us, a, um. 83
Fib-er, ri, m. 194
Fibul-a, æ, f. gespe. 384
't huyt-been. 223
Fibuláre, *haken, gespe.* 494
Ficédól-a, æ, f. 143
Fictil-e, is, n. 64
Fictil-is, is, e. 814
Fict-i o, ónis, f. 687. 974
Fict-or, óris, m. 479
Fictúr-a, æ, f. 477
Fict-us, a, um. 486. 748
Ficuln-eus, &, us, *vijg, van vijgen.*
Fic-us, ûs, &, i, f. 119
een vijge. 114. 143
Fic-us, i, m. 302
Fidè, *getrouwelijck.*
Fidejú-bere, ssi, ssum. 963
Fideli-a, æ. f. 814
Fidél-is, is, e, *getrouw.*
geloovig. 965
Fidelit-as, átis, f. 673. 742
Fidéliter. 657. 761
Fidem dáre, accipere. 739
Fidenter. 671
Fidentia, *v.* fiducia.
Fid-es, ei, f. 659. 674
geloove. 279. 918. 970
belofte, 739
Fid-es, is, f. snaere. 475
Fid-es, ium, f. 475
Fidic-en, nis, m. 700
Fidicul-æ, arum, f. pl. 834
Fi-dere, sus f. betrouwen.
Fidúci-a, æ, f. 990
Fid-us, a, um. 429. 657
Fi-eri, actus f. 211. 605
geschieden. 610. 621
gemaeckt w. 679. 780
gebeuren. 638. 777
Fi-gere, xi, xum. 892
vast-steken, stellen. 322
Figlín-um, i, n. 58. 410
Figlínus, *potbackers, potaerden.*
Figment-um, i, n. 318
Figul áris, & ínus. 410
Figul-us, i, m. 410
Figúr-a, æ, f. 486. 203
afbeeldsel. 702
sprenck-wijse 686
Figurá-re, vi, tum. 414
beelden, vormen.
Figuratè, *figuurlick.* 683
Figurát-us, a, um. 288. 289
Filament-um, i, n.
Filátim. 386
Fili-a, æ, f. 751
Filia familias. 731
Fil-ii, iorum, m. 765
Filiól-a, æ, f. 744
Filiól-us, i, m. 744
Fili-us, i, m. 569. 751. 952
Filius familias. 731
Filix, f. *vaeren-kruyt.*
Fil-um, i, n. 384. 391. 393
Fimbri-a, æ, f. 391
Fimét-um, i, n. 139
Fim-um, &c, us, i. 352
Finál-is, is, e. 583
Fi-ndere, di, ssum. 460
Fi-ngere, nxi, ctum. 410
beelden, boetseeren. dichten, verstieren. 934
inbeelden. 540
geveynsen, hem aenstellen.
Finí-re, vi, tum. 962. 985
Fin-es, ium, m. pl. 555
Fin-is, is, m. 610. 832
Finitim-us, a, um. 882
Finít-us, a, um. 962
Firmám-en, nis, n. &
Firmament-um, i, n. 538
sterckte, vastigheit. 905
Firmá-re, vi, tum. 277
Firmát-us, a, um. 869
Firmè. 402
Firmitas, *v.* firmitudo.
Firmiter, *vastelick,* 662
steveglick. 748
Firmitúd-o, inis, f. 447
Firmiùs. 454. 685
Firm-us, a, um. 489. 593
sterck. 287. 225
Fiscál-is, is, m. 876
Fiscell-a, æ, f. 366
muyl-korf. 440
Fiscín-a, æ, f. 732
muyl-korf. 440
Fisc-us, i, m. 732
land-kiste. 877
Fissil-is, is, e. 72. 109
Fissúr-a, æ, f. 454
Fistúc-a, æ. f. 461
Fistucát-us, a, um. 406
Fistul-a, æ, f. 250. 360
water-pijpe. 780
Fistulát-or, óris, m. 476
Fistulós-us, a, um 99
Fixæ stellæ. 27. 543
Fixè 546
Fix-us, a, um, *vast gemaeckt. gestaeckt.* 322
Flabell-um, i, n. 367
Flacc-ére, & escere, ui. 79
Flaccidus, *swaek, slap.*
Flacc-us, i, m. 291
Flagellá-re, vi, tum. 935
Flagell-um, i, n. 850. 936
Flagitáre, *scherpelijck. eyschen.*
Flagitát-or, óris, m. 664
Flagiti-um, i, n. 605
Flagrá-re, vi. tum. 31
Flagr-um, i, n.. 344. 835
Flam-en, inis, n. 43
Flámen, m. Priester. 935
Flamm-a, æ, f. 32. 33
Flamman-s, tis. Δ. 21
Flammá-re, vi, tum. 31
Flammescére. 32. 61
Flamme-us, a, um. 76

Fla-

Digitized by Google

Flammŭl-a, æ, f. 264
Flá-re, vi, tum, blaſen. 41
Flát-or, óris, m. 157
Flátor ætris. 416
Flát-us, ûs, m. 38
wint in 't lijf. 298
Flavére. 89
Flaveſcere, *geel word.*
Fláv-us, a, um. 323. 265
Flébil-is, is, e. 693
jammerend. 127
Fle-ctere, xi, xum, 225
wenden, keeren. 436
Flen-s, tis, o. 748
Flére, vi, tum, weenen.
Flet-us, ûs, m. *geween.*
Flexánim-us, a, um. 694
Flexíbil is, is, e. 212. 419
Flexíl-is, is, e. 63. 109
Flexio, *vid.* flexura.
Flexuóſ-us, a, um. 132
Flexúr-a, æ, f. 218
Flex-us, ûs, m. 125
Flex-us, a, um. 176
Floccíf-acĕre, eci, actŭ, &
Floccipen-dĕre, di, ſum. 663
Flocc-us, i, m. 51
noppe, vlocke. 385
Flor-ére, ui, *bloeijen.*
Flóríd-us, a, um. 689
bloem-rijck. 96
Florulent-us, a, um. 390
Flo-s, ris, m. 329. 816
bloeſſem. 85
Floslăcis. 345
Fluctuá-re, &, ri. 456
baeren opwerpen.
wanckelen.
Fluctuátio, *vlottinge.* 268
rommelinge.
wanckelinge.
Fluct-us, ûs, m. 452
Fluent-um, i, n. 49
Flu-ĕre, xi, xum. 44. 47
vloeyende afgaen. 693
Fluid-us, a, um. 817
Fluitá-re, vi, tum. 152

Flúm-en, ĭnis, n. 355. 870
groote ſtroom. 46
Flumine-us, a, um. 369
Flu-or, óris, m. 56
Flux-us, a, um. 818
vergänglijck.
Flux-us, ûs, m. 47
Fluviál-is, is, e. 780
Fluviatic-us, a, um. 154
Fluviátilis, *vivierſch.*
Fluviátilis muſtéla. 153
Flúvi-us, i, m 46. 794
Focál-e, is, n. 388
Focári-a, æ, f. 367
Focillâre, vi, tum. 46
Foc-us, i, m. 112. 396
Fo-dere, di, ſſum. 323
Fodicáre, *penteren.* 149
Fodín-a, æ, f. 412
Fœcund-us, a, um. 188
Fœdá-re, vi, tum. 626
Fœderát-us, i. m. 886
Fœderis arca. 942
Fœdifrăgus, *bondbreking.*
Fœdit-as, atis, f. 625
Fœd-us, a, um. 137
Fœd-us, eris, n. 880. 942
Fœmell-a, æ, f. 153
vrouw-menſch. 737
Fœmĭn-a, æ. f. 736. 738
vrouw. 381. 806
Fœminam deperire. 627
Fœmĭne-us, a, um. 743
Fœmininus, *wijviſch.*
Fœnári-us, a, um. 342
Fœnebr-is, is, e. 661
Fœneráli-a, orŭ. n. pl. 661
Fœnerá-re. vi, tum. 661
Fœnerá ri, tus ſ. 661
Fœnerári-us, a, um. 661
Fœneráti-o, ónis, f. 661
Fœneratiti-us, a, um. 661
Fœneratò. 661
Fœnerát-or, óris, m. 661
Fœneratórius, v. fœnerar.
Fœnerát-us, ûs, m. 661
Fœnĭcul-um, i, n. 95
Fœnil-e, is, n. 342

Fœniſéc-a, æ, m. 86
Fœniſéci-a, æ, f. 423
Fœniſéci-um, i, n. 150
Fœniſe-x, &, ctor, m. 342
Fœn-um, i, n. 342
Fœn-us, oris, n. 661
Fœnuſcul-um, i, n. 661
Fœt-áre, & ificáre. 188. 339
Fœt-ére, ui. 260. 722
Fœtidit-as, átis, f, &.
Fœt-or, óris, m. 260
Fœtúr-a, f. 338
drachtigheyd, dracht-tijt.
Fœt-us, us, m. dracht. 161
Fœt-us, a, um, *drachtig.* 165
Foliós-us, a, um. 83
Foli-um, i, n. 87. 88
Foll-is, is, m. 248. 414
Fomentáti-o, ónis, f. 807
Foment-um, i, n. 819
Fom-es, ĭtis, m. 367
brand-goet. 32
Fon s, tis, m. 44
Fontá-lis, & nális. 780
Fontán-us, a, um. 369
Fonticulus, *fonteynetjen.*
dracht-welle. 820
Forám-en, inis, n. 193. 403
Foras. 81. 238. 412
Forc-eps, ĭpis, f. 414
Ford-a, æ, f. 165
For-em, es & c 856. 885. 926
Forenſ-is, i, e, 950
recht-pleegend. 946
For-es, ium, f. 403. 404
Forf-ex, icis, f. 389. 391
Forĭc-a, æ, f. 779
Forinſécus. 821
For-is, is, f. 403
Foris, *adverb.* 884
à foris. 819
Form-a, æ, f. 346. 769
gedaente. 59. 78. 823
ſchoone gedaente. 737
Formáceus, a, um. 398
For-mál-is, is, e. 583
Formáre, *vormen, faſſoe-neeren.* 346. 418

For-

Digitized by Google

Formatúr-a, æ, f. 479
Formát-us, a, um. 316
toegeſteld. 651
Formic-a, æ, f. 130
Formicó-ſus, a, um. 326
Formidábil-is, is, e. 706
Formidáre, vi, tum. 284
Formido, vreeſe, angſt.
Formidoloſè. 181
Formidoloſus, vreeſelijck.
Formoſit-as, átis, f. 737
Formóſ us, a, um. 137. 737
Formŭl-a, æ, f. 814
manier, ontwerp.
Formá-x, cis, f. 732
Formicáre, *welven.*
Formicári, *hoereeren.*
Formicáti-o, ónis, f. 738
Formicát-us, a, um. 406
Forn-ix, icis, m. 16. 18
bordeel hoerhuys.
Forp-ex, icis, f. 468
Fors, te, f. *diptoton.* 987
Forſ-an, itan. 5
Fortaſs-e, &, is, *idem.*
Fortè *miſſchien.* 464. 702
Fort-is, tior, iſſ. 594. 868
kloeck, manhaftig. 639
Forſiter. 636
Fortitúdo, f. *ſterckte.*
kloeckheydt 635
manhaftigheyd. LXV.
Forti-us, óris, n. 373
Fortiùs, *adv.* 685
Fortuit ò &, u. 990
Fortuit-us, a, um. 987
Fortún-a, æ, f. 598. 987
Fortuná-re, vi, tum. 14
Fortunát-us, a, um. 652
Forŭl-i, órum, m. 494
For um, i, n. merckt, 778
rechts-kamer. 825
recht-pleeginge. 827
Forum vinarium. 373
Forum *boarium, carnarium, equarium, olitorium, pomarium, piſcatorium, ſcriptarium, ſuarium.* 778
Foſſ-a, æ, f. 431. 771. 907
Foſſil-e, is, n. 56
Foſſil-is, is, e, &.
Foſſi-tius, &, titius. 60
Foſſ-or, óris, m. 412
Fot-us, ûs, v fomentatio.
Fove-a, æ, f. 261
Fo-vére, vi, tum, verwermen.
hegen, ſtooven. 30
onderhonden, hegen. 92
koeſieren, bakeren. 746
Frac-ére, ui. *beurs zijn.*
Frac-es, ium, f. 328
Fraceſcere, *beurs worden.*
Fracid-us, a, um. 327
Fractur-a, æ, f. 262. 288
Fract-us, a, um. 514. 821
Fract-us, a, um. 514. 821
Frænare, *vid.* frenáre.
Fragári-a, æ, f. 90
Fragil-is, is, is, e 109. 838
Fragm-en, &, entum. 974
Frag-or, óris, m. 63. 262
Fragóſ-us, a, um. 55
Fragran-s, tis, o. 61. 190
Fragrantia, *lieflijck reuk.*
Fragr-áre, vi, tum. 472
Frág-um, i, n. 90
Frame-a, æ, f. 899
Fr-angĕre, égi, actum. 616
braecken (vlas) 385
Frangibul-um, i, n. 385
Frát-er, ris, m. 741. 749
Fratri-a, æ, f. 741
Fratricíd-a, æ, m. 567. 836
Fraudá-re, vi, tum. 657
Fraudáti-o, ónis, f. 657
Fraudát-or, óris, m. 657
Fraudŭlent-us, a, um. 648
Frau-s, dis, f. 798
naedeel, 648
Fráxin-us, i, f. 111
Frem-ere, ui, itum. 654
Fremit-us, ûs, m. &
Frem-or, óris, m. 262
Fren-áre, ávi, átum. 884
Frenári-us, i, m. 422
Frend-ére, ui. 186
Frén-um, i, n. 435
Frequen-s tus, A. 306
dicht.
Frequentá-re, vi, tum, 943
Frequent-er, ius. 161
Frequenti-a, æ, f. 879
Frét-um, i, n. 48
Frét-us, um. 638
Friabil-is, is, e. 62
Friabilit-as, átis, f. 66
Friá-re, vi, tum. 57
Fric-áre, ui, tum, krauwen.
Fric-atio, &, tio. 867
Fricat-úra, &, us, ûs, 416
Frigéd-o, inis, f. 51
Frigef-acére, éci, actum. 809
Fri-gére, gui, & xi. 257
flaeuw, ſlap zijn. 639
Fri-gere, xi, tum, & ctum. 365
Frigeſcére. 39
Frigidári-um, i, n. 467
Frigid iuſculus, &, ulus, a, um. 248
Frigido-humidus, a, um. 233
Frigido-ſicc-us, a, um. 132
Frigid us, a, um. 132. 556
Frigorificus, *verkoelende.*
Frig-us, oris, n. 51. 144
Fringill-a, æ, f. 144
Fringillari-us, i, m. 146
Fritill-us, i, m. 851
Fritinni-re, vi, tum. 144
Frivŏl-us, a, um. 644
Frixóri-um, i, n. 364
Frix-us, um. 368
Frond -ére, ui, *loof groê jn.*
Frondeſcére. 80
Frondeus *loof groen.* 393
Frondóſus, *loof rijck.*
Fron-s, dis, f. 108. 343
Fron-s, tis, f. 203. 993
Frontiſpici-um, i, n. 439
Front-o, ónis, m. 289
Fructife r, ra, rum. 113
Fructificá-re, vi, tum. 113

Digitized by Google

Fructuósus, *vrucht brengend.*
Fruct-us, ûs, m. 119. 924
Frugál-is. is, e, 629
Frugalitas, *soberheyt.*
Frug-es, is, f. 85. 330
Frug-is, & i, 667
Frugilĕgus, *v.* legulus.
Fru-i, ctus & *itus s.* 620
Frumenta-ceus, &, rius. 341
Frumentacea alimon. xxxv.
Frumentaceum far. 379
Frumentárius, *koren.*
Frumentária navis. 914
Frumentáti-o, ónis, f. 892
Frúment-um, i, n. 91. 92
Frust-atim, illatim. 362
Frustrà. 612
Frustrá-ri, tus s. 613
Frustráti-o, ónis, f. 283
Frust-um, i, n. 412
Frut-ex, icis, m. 83. 100
Fruticári, vi, tum. 100
Frutic-ári, & escĕre. 334
Frutice-us, a, um. xiii
Fruticós-us, a, um. 106
Fucáre, vi, tum. 467
Fucát-us, a, um. 484
Fucós-us, a, um. 620. 768
Fúc-us, i, m. 467
een hommel. 149
Fug-a, a, f. 564
Fugá-re, vi, tum. 900
Fuga-x, cis, Δ. 199
Fug-ĕre, i, ĭtum. 608. 617
mijden. 124
Fugitá-re, vi, tum. 850
Fulciment-um, i, 125
Ful-cire, si, tum. 402
Fulcr-um, i, n. 215. 470
Fulgen-s, tior, tiss. 22
Ful-gére, si, sum. 29
Fulgetr-a, æ, &, um, i. 35
Fulg-or, óris, m. 29
Fulg-ur, ŭris, n. 36
Fulguré-re, vi, tum. 36
Fulĭc-a, æ, f. 147
Fuligĭn-eus, &, ósus. 248
Fulíg-o, inis. 33
Full-o, ónis, m. 389
Fullonic-a, æ, f. 389
Fulm-en, inis, n. 37
Fulmentum *lecti.* 732
Fulminá-re, vi, tum. 36. 685
Fulmine-us, a, um. 605
Fult-us, a, um. 402
Fulv-us, a, um. 206
Fumá-re, vi, tum. 31
Fumári-um, i, n. 33
Fúmĭd-us, a, um. 722
Fumi-ficáre, &, gáre. 22
Fúm-us, i, m. 33
Funambul-us, i, m. 839
Functio, ónis, f. 288. 734
Funct-us, a, um. 978
Functus vitâ. 865
Fund-a, æ, f. 897
worp-net. 358
dye-sack. 428
Fundám-en, &, entum. 3. 400
Fundáre, vi, tum. 579
grondt-vesten. 717
Fundát-us, a, um. 402
Fu-ndere, di, sum. 66. 473
Fundibulári-us, i, m. *vid.*
Fundĭt-or, óris, m. 897
Fundĭtùs. 909
Fundăl-us, i, m. 154
Fund-um, &, us. 420
Fund-us, i, m. gront. 333
liggende gront. 337
Funebr-is, is, e. 866
Funerál-is, is, e. 698
Funeráre, *lijck begraven.*
Funest-us, a, um. 866
Fun-gi, ctus s. 235. 978
Fungín-us, a, um. 81
Fungós-us, a, um. 255
Fung-us, i, m. 80
af-snuytsel. 722
Funicul-us, i, m. 419
Fun-is, is, m. 226. 419
Fun-us, eris, n. lijck. 866
begraffuis. 756
uytvaert. 866
F-ur, úris, c. 170. 835
Furácita-s, tis, f. 657
Furá-ri, tus s. 657
Fura-x, cis, Δ. 657
Furca, vorcke, gaffel.
Furcŭl-a, æ, f. 858
bril van een vogel. 219
Furf-ur, uris, m. 354
Furenter. 654
Furere. 654
Furi-æ, árum, f. 654
Furi-ális, &, ósus. 904
Furiáre, vi, tum. 624
Furiosè. 654
Furn-us, i, m. 356. 410
Fŭr-or, óris, m. 938
Furtim. 463
Furt-um, i, n. 657. 791
Furuncul-us, i, m. 657
Furv-us, a, um. 264
Fuscin-a, æ, f. 358
Fuscinul-a, æ, f. 366
Fusc-us, a, um. 264
Fusĭl-is, is, e. 479
Fusór-ium, i, n. 367
Fust-is, is, m. 835
Fusúr-a, æ, f. 477
Fus-us, a, um. 860
Fus-us, i, m. 386
Futáre. 366
Futĭl-ís, is, e. 644
beuselachtig, ydel. 633
Futúr-us, a, um. 274. 598
toekomende. 942
aenstaende. 987

G.

G*Abrie-l, lis, m.* 980
Galang-a, æ, f. 93
Galbŭl-a, æ, f. 144
Gale-a, æ, f. 888
Galénic-us, i, m. 705
Galén-us, i, m. 705

Ga-

Digitized by Google

Galéricul-um, i, n. 468
Galér-um, &, us. 381
Gall-a, æ, f. 115
Galli-a, æ, f. 561
Gallĭc-us, a, um. 524
Gallín-a, æ, f. 139
Gallináce-us, a, um. 139
Gallinári-um, i, n. 349
Gallo-pav-o, ónis, m. 139
Gallulascĕre. 701
Gall-us, i, m. propr. 560
Gall-us, i, m. 139
Gánc-a, æ, &c, *um, i.* 789
Gane-o, ŏnis, m. 625
Gaméli-um, i, n. 698
Ganges, fluv. 561
Gangræn-a, æ, f. 294
Ganní-re, vi, tum. 252
Gargarism-us, i, m. 810
Garrí-re, vi, tum. 852
Garrít us, ûs, m. 599
geſnater, geklap.
Garrulita-s, tis, f. *idem.*
Garrŭl-us, a, um. 644
Gar-um, i, n. viſch-nas.
Ga-udere, viſus ſ. 286
vermeeck hebben. 140
Gaudi-um, i, n. 693
Gauſape, indecl. n. plur.
Gauſapa. 443
Gavi-a, æ, f. 148
Gaz-a, æ, f. 877
Gazel-a, æ, f. 190
Gehenn-a, æ, f. 993
Gelá-re, vi, tum. 42
Gelascĕre. 51
Gelasín-us, i, m. 651
lach tand.
Gelati-o, onis, f. 293
Gĕlĭd-us, a, um. 557
Gelu, n. indecl. 23
Gemell-i, órum, m. 744
Geminăti-o, ónis, f. 688
Gemĭn-i, órum, m. 544
Gem-ĕre, ui, itum. 253
ſuchten, kerren.
Gemm-a, æ, f. 75. 119
Gemmá-re, vi, tum. 119
Gemmăti-o, ónis, f. 119
Gen-a, æ, f. 207
Gĕn-er, ĕri, m. 741
Generál-is, is, e. 590. 643
Generaliter, *vide.*
in genere. xi. xv.
Generâ-re, vi, tum. 56. 122
Generatim. 944
Generăti-o, ónis, f. 20. 312
Generós-us, a, um. 137. 655
Geniculat-us, a, um. 93
Genicul-um, i, n. 92
Genitalia, *teel-leden.* 347
Genitr-ix, icis. 746
Genitúr-a, æ, f. 930
Genio indulgere. 937
Geni-us, i, m. 982. 600
aengeboorne-aerd.
Gen-s, tis, f. 569
Gent-es, ium, f. 952, 953
Gentíl-is, is, e. 923
Gentilit-as, átis, f. 865
Gentilit-us, a, um. 729
Gentium maj. &, min. 931
Genu n. indecl. 214
Genuál-is, is, e. 223
Genuín-us, a, um. 497
Genuínus *dens.* 216
Gen-us, eris, n. 703, 735
gemeen weſen. 585
ſoorte. 29. 651. 697
Geodæſi-a, æ, f. 529
Geographi-a, æ, f. 537
Geographic-us, a, um. 553
Geómetr-a, &c, *æ, æ, um.* 530
Geómetri-a, æ, f. 510. 53
Geometric-us, a, um. 524
Gerani-um, i, n. 459
Geraria; *(puella)* 747
Geraria navis. 448
Ge-rere, ſſi, ſtum. 106. 139
verrichten, bedienen. 876
hem gnijten. 742
Germáni-a, æ, f. 561
Germanic-us, a, um. 524
Germanit-us, átis, f. 498
Germán-us, i, m. 560
Germán-us, a, um. 749
Germ-en, inis, n. 324. 377
Germinā-re, vi, tum. 79
Germinátio, *mythologinge.*
Gerr-æ, árum, f. pl. 728
ſchans-korven. 905
Geſt-a, órum, n. 840
Geſtá-re, vi, tum. 179. 427
houden, voeren. 839
Geſtăti-o, ónis, f. 470
Geſtatóri-us, a, um. 470
Geſtátrix, *draegſter.*
Gesticulári, *guyche en.*
Gesticuláti-o, onis, f. 839
Geſtí-re, vi, tum. 283
Geſtória navis. 448
Geſt-us, a, um. 563. 566
Geſt-us, ûs, m. 680
Gibb-er, ĕra, ĕrum, *vide*
Gibbós-us, a, um. 25. 169
Gibb-us, i, m. 287
Gig-as, antis, m. 316
G-igněre, enui, initum. 628
genereeren, teelen. 129
Gilá us, a, um. 265
Gingĭv-a, æ, f. 311
Gingivul-a, æ, f. 311
Gingr-as, &cinæ, arum 476
Gingrinat-or, óris, m. 476
Gingrâre. 252
Girgill-us, i, m. 780
ſpinne weel. 386
Gláb-er, ra, rum. 153. 203
Glabrá-re, vi, tum. 362
Glabrefcĕre. 185
Glabrét-um, i, n. 55
Glăciál-is, is, e. 560
Glaci-es, ei, f. 53. 843
Gladiári us, i, m. 415
Gladiát-or, óris, m. 847
Gladiatóri-us, a, um. 847
Gladi-us, i, m. 415. 847
Glandŭl-a, æ, f. 255
Glan-s, dis, f. 155
een noot. 850

Digitized by Google

Glmsfagina. 115
Gláre-a, æ, f. 71
Glauc-us, a, um. 265
Gléb-a, æ, f. 57. 332
Glebós-us, a, um. 333
Gli-s, ris, m. 192
Gliscere. 31
Globós-us, a, um. 554
Globŭl-us, i, m. 850
klootjen, bolleken.
Glob-us, i, m. 189. 554
bol-ronde kloot. 25
koogel. 897
Gloci-re, &c, *táre, klucken.*
Glomerare-vi, tum. 386
Glom-us, eris, n. &c, *i, m.* 105
Glóri-a, æ, f. 978. 993
Gloria-ri, tus s. 920
Gloriàt-or, óris, m. 630
Glorios-us, a, um. 955
Glo-s, ris, &c, *tis, f.* 741
Glóter-á-re; vi, tum. 252
Glu-bere, psi, ptum. 419
Glúm-a, æ, f. 92
Glut-en, inis, n. 421
Glutináre, vi, tum. 22 c
Glutinós-us, a, um 488
Glútin-um, i, n. 393
Glúti-re, vi, tum. 889
Glut-o, ónis, m. 623
Glycyrrhiz-a, æ, f. 103
Gnarit-as, atis, f. 500
Gnarus, *kundig, ervaren.*
Gnath-o, ónis, m. 878
Gnát-a, æ, f. 741
Gnát-us, i, v. *natus.* 741
Gnáv-us, a, um. 727
Gnóm-a, æ, f. 689
Gnóm-on, ŏnis, n. 463
Go-a, æ, f. 562
Góbi-o, onis, &c, *us i.* 154
Gomorrh-á, æ, f. 570
Gonagra. 305
Gossipin-us, a, um. 105. 384
Gossipi-um, i, n. 105
Grabat-us, i, m. 733
Gracilent-us, a, um, *vid.*
Gracil-is, is, e. 287. 362
Gracilit-às, atis, f. 302
Gracillá-re, vi, tum. 139
Graculus, v. monedula.
Gradaria pugna. 896
Gradarius *equus.* 436
Gradatim. 501
Gradi, essus f. 124. 848
Grăd-us, us, m. *grad.* 548
trap. 264. 604. 673
stap, trede, schrede, 624
opgang, stapping. 966
Græc-us, i, m. 560
Græc-us, a, um. 966
Grall-a, árum, f. 850
Grallato-r, ris, m. 850
Grallató-ri, us, a, um. 850
groot, wijd. 850
Grám-en, inis, n. 85. 342
Grami-a, árum, f. 204
Gramin-eus, a, um. 86
Grammatic-a, æ, es. æ. f. 677. 679
Grammatic-us, i, m. 679
Granari-um, i, n. 336
Granatum, *granaet-appel.*
Granat-us, a, um. 113. 114
Granát-us, i. 77
Grandæus, *hoogh-bedaeghd.*
Grandescĕre. 154. 165
Grandinat. 50
Grandinós-us, a, um. 348
haegelachtig.
Grand is, is, e 83. 134
groot spreekig. 690
Grandit-as, atis, f. 358
Grand-o, inis, f. 52
Granul-um, i, n. 92. 95
Grán-um, i, n. 524
greyn, graen. 91. 813
Graphi um, i, n. 478
Grassá-ri, tus f. 625
Gratanter, *danckbaerlick.*
Grata-ri, tus s. 652
Grate. 260
Grátes, f. pl. *triptot.* 863
Grati-a, æ, f. 665. 668
gnadé. 671. 961
bevalligheyt.
Gratia, *als by.* 584. 775
halven. 211
om, wegen, -willen.
Gratiam *demereri.* 668
habére, referre. 665
Gratias agĕre. 665
Gratificari, tus s. 668
Gratiósus, *aenghenaem, goetgunstig.*
Gratis, *om niet, uyt gunst.*
Gratitud-o, inis, f. 665
Gratuitò, *voor niet.*
Gratuit-us, a, um. 667
Gratula-ri, tus s. 285. 741
Grat-us, a, um. 557. 917
danckbaer.
Grava-re, vi, tum. 535
Grava ri, tus s. 668
Graved-o, inis, f. 305
Graveolen-s, tis Δ. 130
Graveolenti-a, æ, f. 260
Gravid-us, a, um. 744
Grav-is, is, e. 533. 888
lastig, moeyelijck. 601
Gravit-as, atis, f. 531
staetigheyt. 673
Graviter, *swaerlick, staetighlick,* 685
grof. 250. 475
Gregal-is, is. e. 816
Gregatim. 145
Gremi-um, i, n. 428
Gressil-is, is. e. 132
Gress-us, ûs, m. 524. 850
Grex-gis, m. 193. 341
Grossŭl-us, i, m. 119
Grúm-us, i. m. 193
Grunni-re, vi. tum. 252
Grunnít-us, ŭs, m. 174
Gyn-æ, is, m. & *f.* 141. 317
Gryll-us. i, m. 150
Gry-phus, i, &c, *ps, phis, m.* 317
Gubernaculum, *v.* clavus.
regiment.

Digitized by Google

Güberná-re, vi, tum. 930
Gübernáti-o, ónis, f. 815
Gübernát-or, óris, m. 449
regent, regeerder.
Gŭl-a, æ, f. 237
Gŭlóſ-us, a, um. 185. 613
Gnmm-i, n. indecl. & is, is f. 118
Gummióſ-us, a, um. 110
Gurg-es, ĭtis, m. 47
Gurgŭl-io, ónis, m. 254
Gurgŭlio, *v.* Curculio.
Gurguſti-um, i, n. 395
Guſtare, proeven. 122. 267
Guſtát-us, a, um. 267
Guſtát-us, us, m. 471
Guſt-us, m. 250. 307
proef, voorſmaek. 485
Gutt-a, æ, f. 44. 52
Guttátim. 303
Guttŭl-a, æ, f. 51. 813
Gutt-ur, ŭris, n. 250
Gutturni-um, i, n. 856
Gutt-us, i, m. 814
Gymnaſi-um, i, n. 505
Gynæcéum, i, n. 878
Gypſát-us, a, um. 487
Gypſ um, i, n. 72. 400
Gyrá-re, vi, tum. 546
Gyrá-ri, tus ſ. 47
Gyráti-o, ónis, f. 546
Gyrát-us, a, um. 523
Gyr-us, i, m. ćwerrel. 40
crinck, rondte.

H.

H*ăbén-a, æ, f.* 436
Häb-ére, ŭi, ĭtum. 7. 13. 132.
houden. 831. 928
achten. 611
waeren, geſtelt zyn. 804
weeten (danck.) 665
krygen (te gemoet) 647
tracteeren.
Häb-éri, ĭtus ſ. 649. 699. 760
Häbĭl-is, is, e. 737
Häbĭlĭt-as, átis, f. 152
Häbĭtábĭl-is, is, e. 533
Häbĭtácŭl-um, i, n. 201
Häbĭtá-re, vi tum. 395. 558
Häbĭtáti-o, ónis, f. 732. 762
Häbĭtáto-r, óris, m. 25
Häbĭtud-o, ĭnis, f. 287
Häbĭt-us, ûs, m. *habijt.* 380
daed-vaerdigheyt. 672
Hâc, *hier langs, hier door.*
Hactĕnus, *tot nu toe.* 195
H-æc, ujus, f. 536. 768
H-æc, órum, pl. 791
Hæmătit-es, æ, m. 73
Hæmorrhŏ-is, idis, f. 302
Hærédĭtárĭò. 875
Hærédĭtári-us, a, um. 337
Hærédĭta-s, tis, f. 756
Hærédi-um, i, n. 623
Hæ-rére, ſi, ſum. 425. 442
hechten blijven. 685
Hæreſcĕre, *vaſt raken.* 442
Hær-es, édis, c. 765. 758
Hærĕsĭarch-a, æ. m. 970
Hæreſ-is, is, f. 970
Hærĕtĭcè. 717
Hærĕtĭc-us, i, m. 970
Hæsĭtáre, *twijffelen. ſtutteren.* 291
Halcy-on, ónis, f. 136
Hál-áre, itare, aeſemen.
Hál-ec, n. & ex, écis f. 156
Hállĭt-us, ûs, m. *aſem.* 248
damp. 36
Hallĕlujáh. 1000
Hallúcĭnáti-o, ónis, f. 280
Hall-ux, is, & ux, úcis, m. 214
Hăl-o, ónis, m. 54
Halt-er, éris, m. 839
Häma, haeck, vier-haeck.
Hámiót-a, æ, m. 359
Hám-us, i, n. 359
Hăr-a, æ, f. 343
Hăriŏlus, waerſegger.
Hăriŏlăti-o, ónis, f. 599
Harmŏni-a, æ, f. 700
Harmŏnicè. 701
Harpăg-o, ónis, m. 780
dregge. 913
put-haeck.
Harpaſt-um, i, n. 849
Harpedón-es, es. f. zaerencroone. 386
Harpyj-a, árum f. 1317
Häruſpex, *v.* Aruſpex.
Haſt-a, æ. f. pieke. 888
Haud. 137. 183
Haudquáquam, *geenſins.*
Haurĭre, ſi, ſtum. 780. 967
Hauſt-rum, ri, n. 780
Hauſt-us, a, um. 967
Hauſt-us, ûs, m. 861
Hebdŏma-s, dis, & da, æ. f. 24. 551.
Hebdŏmădári-us, a, um. 796
Hebĕn-um, n. & us, i, m. ebben hout
Heb es, ĕtis, Δ 278
Hĕbĕtúd-o, ĭnis, f. 307
Hebræ-us, i, m. 490
Hectĭc-a, æ, & es, es. f. 310
Hedĕr-a, æ, f. 163
Hegiræ æra. 564
Hei, ach, och, ey, helaes.
Helci-um, i, n. 441
Helĕn-a, æ. f. 572
Hĕlĕnĭt-es, æ. m. 375
Hellebŏr-um, & us, i, m. 98
Helluári, *braſſen, ſtempen.*
Helluáti-o, ónis. 621
Hellu-o, ónis, m. 853
Helvŏlum *vinum.* 374
Helvus, v. Gilvus.
Hem, interj. 938
Hémicráni-a, æ, f. 311
Hémĭn-a, æ, f. 525. 526
Hémiplexi-a, æ, f. 308
Hémiſphæri-um, i, n. 542. 578
Hép-ar, ătis, n. 234
Hépătic-us, a, um. 811
Hepiol-us, i, m. 150
Hér-a, æ, f. 759
Herba, æ, f. 183, 815
Herbáce-us, a, um. 341
Herbáticus, a, um. 181

Herbe-us, a, um. 266
Herbïd-us, a, um. 55
bekruydt, volkruydig.
Herbŭl a, æ, f. 323
Hercíscĕre. 758
Herc-le, ŭlè, *sekerlick.*
Hercŭl-es, is, m. 545, 937
Hert, adv. 987
Hérïl-is, is, c. 731, 766
Herinaceus v. Erinaceus.
Hermaphrŏditus, vid. *Androgyni.* 316
Hermétic-us, a, um. 706
Herni-a, æ, f. 296
Hérŏic-us, a, um. 911
Hérŏïn-a, æ, f. 932
Herŏ-is, ĭdis, f. *idem.*
Hér-os, ōis, m. 932
Herp-es, ētis, m. 294
Hér-us, i, m. 759. 761
Hesterna-us, a, um. 624
Heu, och, eylaes. 199
Heus, hangy, hoort hier.
Hexágŏn-us, a, um. 78
Hiá-re, vi, tŭm, & scere. 119
Hiát-us, ûs, m. 55
Hibern-a, órum, n. 912
Hibernácŭl-um, i, n. 732
Hibernà-re, vi, tum. 193
Híbernŏ. 396
Hibernus, *winterſch.*
Híbern-us, i, m. 560
H-ic, újus m. 407. 671. 704
deſe perſoon. 816
Hic vel ille. 861
Hic. 687. 892, 904. 995
conſent. 793
Hiemális, *v.* Hibernus.
Hiemáre, *v.* Hibernáre.
Hiem-s, is, f. 23
Hiĕrarchï-a, æ, f. 966
Hiĕrocomium, laſarus-huys.
Hiĕroglyphïc-us, a, um. 486
Hiĕrŏſolym-a, æ, f. 564
Hïlăráre, *v.* exhilaráre. 620
Hïlărè, *v.* hïlăríter.
Hïlăreſcĕre. 650
Hïlăríter. 862.
Hïlăr-is, is, e, & us, a, um.

Hill-a, æ, f. 362
Hinc, *van hier, hier af.*
hier van daen. 920
hier nae. 576. 876
hier naeſt. 590
dies, hierom. 38. 946
Hinc-inde. 269
Hincinde. 780
Hinni-re, vi, tum. 169
Hinnŭl-us, i, m. 180
Hinn-us, i, m. 315
Hippocras. 375
Hippŏmăn-es, is, n. 348
Hircín-us, a, um. 318
Hirc-us, i, m. 167
Hirquïtállĭ-re, vi, tum 701
Hirquïtall-us, i, m. 701
Hirqu-us, is, m. 204
Hirſŭt-us, a, m. 167, 318
Hirt-us, a, um. 181. 210
Hïrŭd-o, ĭnis, f. 160
Hïrund-o, ĭnis, f. 140
Hiſcĕre, *gapen.*
den mond open doen. 638
Hiſpáni-a, æ. f. 561
Hiſpán-us, i, m. 560
Hiſpïd us, a, um. 230
Hiſtŏria, æ, f. 509. 565
Hiſtŏrïál-is, is, e. 923
Hiſtŏrïcè. 840
Hiſtŏrïc-us, a, um. 553
Hiſtŏrïcus, *hiſtorieſchryver*
Hiſtri-o, ōnis, m. 840
Hiſtrix, *v.* Hyſtrix.
Hïſulcus, *niet aen een hendende, gebroken.*
Hŏdiè, *deſen dag.* 987
hedendaeghs. 699
Hŏdieque. 864
Hŏdiern-us, a, um. 355
Hædíle, v. Capríle,
Hædín-us, a um. 363
Hæd-us, i, m. 197
Hŏlŏcauſt-um, i, n. 944
Hŏlŏfĕrïc-us, a, um. 390
Homagi-um, i, n. 875
Hŏmïcída, æ, c. 836
Hŏmïcïdi-um, i, n. 653

Hŏm-o, ĭnis, c. 196. 595
Homunc-io, ōnis, m. *vid.*
Hŏmuncŭl-us, i, m. 623
Hŏneſtament-um, i, n. 482
Hŏneſta-re vi tum. 673
Hŏneſt-as, átis, f. 382. 482
Hŏneſte. 737
Hŏneſt-us, a, um. 620. 618
redelijck. 909
Hŏn-or, & os, óris, m. 1000
eeren ſtand. 621. 630
Hŏnórabĭl-is, is, e. 631
Hŏnórá-re, vi, tŭ. 761. 941
Hŏnórári-um, i, n. 879
Hŏnórári-us, a, um. 867
Hŏnórát-us, a, um 699. 787
Hŏnórïfïc-us, a, um. 867
Hŏnóri *ſibi ducére.* 669
Hŏnórus, *v.* hŏnórïfïcus.
Hór-a, æ, f. 24. 598. 722
Hórárium. *v.* hórŏlógium.
Hórári-us, a, um. 463
Horda v. *Forda.* 165
Hordeáce-us, a, um. 524
Horde-um, i, n. 92
Hŏrizon, ontis, m. 542
Hŏrïzontál-is, is, e. 527
Horn-us, & ŏrïnus. 374
Hórŏlŏgi-um, i, n. 463
Horrend-us, a, um. 699
Horr-ere, ui, grouwelê. 284
Horre-um, i, n. 335
Horrïbĭl-is, is, e. 48
Horrĭdus, *idem.*
Horr-or, óris, m. 308
Horſum, *herwaerts.*
Hortá-men & -tio, *vid.*
Hortát-us, ûs, m. 895
Hortári, tus ſ. vermanen.
Hortenſ-is, is, e. 97
Hortïcultúr-a, æ, f. 321
Hortŭlán-us, i, m. 321
Hort-us, i, m. 320
Hoſp-es, ĭtis, c. weert. 433
een gaſt. 433. 777
Hoſpĭtál-e, is, n. 777
Hoſpĭtál-is, is, e. 669
Hoſpĭtá-ri, tus ſ. 777
Hoſpĭtium, *herberge.*

weerts-

Digitized by Google

Hoſti-a, æ, f. 927. 944
Hoſtĭc-us, a, um. 894
Hoſtĭl-is, is, e. 893
Hoſtĭlĭt as, átis, f. 886
Hoſtire, v. redhoſtire.
Hoſt-is, is, c. 336. 885
Húc, *herwaerts.* 606
hier toe, hier by. 709
hier op. 994
Huc vel illuc. 830
Húcuſque, *tot noch toe.* 677
tot hier toe. 720. 916
Húiuſ-cĕmŏdi. *&*, mŏdi 599. 659
Húmanè, *beleefdelick.*
Húmánĭta-s, tis, f. 642
Húmán-us, a, um. 566. 596
beleeft. 670
Hŭmá-re, vi, tum. 868
Húmectá-re, vi, tŭ. 69. 809
Húm-ére, us. 31
Hŭmĕr-us, i, m. 211. 425
Húmeſcĕre. 130
Hŭmi. 74
Húmĭd-us, a, um. 245. 304
Hŭmĭlĭá-re, vi, tum. 949
Hŭmĭl-is, is, e. 515. 687
nederig. 644
ſlecht, gering. 687
Hŭmĭlĭt-as, átis, f. 719
Húmĭlĭter, *nedrighlick.*
Húm-or, óris, m. 79. 810
nattigheyd. 55
Hŭm-us, i. f. 86. 322
Hungari-a, æ, f. 561
Hungăr-us, i, m. 560
Huſ-o, ónis, m. 154
Hyăcínthĭn-us, a, um. 265
Hybernus, *v.* Hibernus.
Hybri-s, dis, c. &, da f. 315
Hydr-a, æ, f. 317
Hydraul-um, &, us, i. 329
Hydrĭa, water-kruycke.
Hydrŏphŏb-us, i, m. 171
Hydróp-s, is, m. &, ſis, ſis, f. 301
Hyĕmális, *v.* Hiemális.
Hymn-us, i, m. 960
Hyperbŏl-e, es, f. 683. 684
Hypŏcauſt-um, i, n. 732
Hypŏchondri-a, órum, n. 211
Hypocrĭſis, *geveynſtheyt.*
Hypocrĭt-a, æ, m. 648
Hypothéc-a, æ, f. 659
Hyſſŏp-um, &, us. 97
Hyſtr-ix, icis, d. 189

I.

I *Anthĭn-us, a, um.* 265
Ib-ex, icis, m. 180
Ibĭ, 6. 686. 748
aldaer. 43. 869
Ibidem. 704. 571. 727
Ic-ĕre, i, tum. 37
Ic-on, ónis, f. 267
Ictĕrĭtia fláva. 302
Ictĕr-us, i, m. 302
Ict-us, ûs, m. *ſteeck.* 132
ſlag. 685. 847
Id, ejus, n. 684. 813
't ſelve. 657. 869
Idcircò. 68
Idæi rŭbi móra. 102
Idæus rŭbus. 102
Idé-a, æ, f. 401
Idĕ, eadĕ, idĕ. 23. 749. 657
Idem, *hy.* 973
een en deſelve. 749
de ſelfſte ſake. 685
Idem ille. 695
Identĭdem. 445
weder en weder. 722
Identĭta-s, tis, f. 502. 507
Ideò. 19. 25
Idĕoque. 122. 815
Idióm-a, ătis, n. 432
Idiót-a, æ, m. 492
Idiótiſm-us, i, m. 679
Id ipſum. 501
Idólŏlatr-a, æ, m. 938. 939
Idólŏlatría, *vide.*
Idólŏmănĭ-a, æ, f. 939
Idól-um, i, n. beeld. 934
af-godt. 928
Idóne-us, a, um. 32. 386
Idque. 700. 728. 840
Id-us, uum, ibus, f. pl. 552
Igitur, dacrom, derhalven. dan. 625. 657
Ignár-us, a, um. 348
Ignávi-a, æ, f. 616 754
Ignáv-us, i, m. 146. 639
Ignáv-us, a, um. 619
Ignescĕre. 33
Igne-us, a, um. 35. 573
Igniári-um, i, n. 367
Ign-is, is, m. 30. 942
Ignis fătuus. 35
Ignis miſsĭlis. 477
Ignĭtábŭl-um, i, n. 733
Ignít-us, a, um. 34. 313
Ignóbĭl-is, is, e. 647
Ignómĭnia, *ſchand, oneer.*
Ignomĭnĭosè. 837
Ignorábĭl-is, is, e. 582
Ignóranter. 944
Ignóranti-a, æ, f. 280
Ignórá-re, vi, tŭ. 199. 606
onkundig zijn. 195. 717
Ignórăti-o, ónis, f. 922
Ignorat-us, a, um. 578. 582
Igno-ſcĕre, vi, tum. 653
Ignót-us, a, um. 581. 590
Il-e, is, n. pl. *ia, um* uſitatiùs. 299
Ilĕ-os, *&*, us, i, m. 299
Il-ex, icis f. ſteen-eycke. 115
Iliăc-us, a, um. 299
Illá-bi, pſus f. 857
Illæ-us, a, um. 676
Illapſ-us, a, um. 821
Illăqueá-re, vi, tum. 360
Illaudábĭl-is, is, e. 663
Illaudátus, *idem.*
Ill-e, a, nd. 712. 634
hy. 671. 724. 736
deſelve. 750. 740. 691
gheene. 639. 45. 792
d'eerſte. 959
d'ander. 861
Ille idem. 695
Illĕcĕbr-a, æ, f. 620
Illĕcĕbróſ-us, a, um. 739
Illectáment-um, i, n. 740
Illectá-re, vi, tum. 620

Digitized by Google

Illégítim-us, a, um. 626
Ill-ex, icis, c. 360
Ill-ex, icis. Δ. 740
wetteloos. 490
Illibât-us, a, um. 737
Illic. 267
Illí-cĕre, exi, ectum. 358
Illícite. 941
Illíci-tus, a, um. 599. 613
Illíci-um, i, n. 739
Illíce. 702. 828
Illi-dĕre, si, sum. 812
Illinc, *adverb.* 899
Ill-ĭnĕre, évi, &, ívi, itum. 492
Illius, *sijn.* 7
Illócâbíl-is, is, e. 737
Illót-us, a, um. 754
Illûc. 46. 830
Illú-cére, xi. 959
Illú-dĕre, si, sum. 589
Illúmĭná-re. vi, tum. 21
Illúmĭnáro-r, ris, m. 478
Illúmĭnát-us, a, ŭ. 25. 483
Illún-is, is, e. 25
Illúsi-o, ónis, f. 508
Illúsor Spíritus. 934
Illustrá-re, vi, tum. 692
Illustr-is, is, e. 25
treflijk, edel. 201
Illúvi-es, ei, f. 305
Imágĭná-ri, tus f. 268. 930
Imágĭnári-us, a, um. 538
Imágĭnáti-o, ónis, f. 304
Imág o, inis, f. 195. 567
Imáguncúl-a, æ, f. 205
Imbécill-is, is, e, & us, a, um. 767
Imbécillíter. 298
Imbell-is, is, e. 885
Imb-er, ris, m. 52
Imberb-is, is, e. 208
Imbíb-ĕre, i, itum. 79
Imbr-ex, icis, d. 407
Imbu-ĕre, i, tum. 721
netten, doen deur-trecken.
Imbút-us, a, um. 488
Imĭtámen, v. ímĭtátio.
Imĭtá-ri, tus f. 145. 478
Imĭtáti-o, ónis, f. 501. 567
Imĭtátri-x, cis, f. 187
Immăcŭlát-us, a, um. 951
Immán-is, is, e. 316
Immátúr-us, a, um. 259
Immĕdĭcábíl-is, is, e. 805
Immĕdiátè. 824
Immĕm-or, óris, Δ 688
Immens-us, a, um, 915
Immĕren-s, tis, Δ 837
Immer-gĕre, si, sum. 964
Immĕrĭto. 760
Immĕrĭtus, *v.* immĕrens.
Immĭn-ére, ui. 452
Immĭnút-us, a, um. 759
Immis-cére, cui, tum. 632
Immiss-us, a, um 68. 568
Immi-ttĕre, si, sum. 239
in-werpen. 68. 851
Immò, v. imò.
Immóbĭl-is, is, e. 354. 539
onroerlijck. 763
Immŏdĕrátè. 621. 629
Immŏdĕrát-us, a, um. 303
Immŏdĭce. 630
Immŏdíc-us, a, um. 628
Immŏláre, offeren.
Immŏrá-ri, tus s. 595
Immŏrĭgĕr-us, a, um. 754
Immortál-is, is, e. 919
Immortálĭta-s, tis, f. 919
Immót-us, a, um. 27
Immul-gére, si & xi, sum. & ctum. 345
Immund-us, a, um. 945
Immún-is, is, e. 787
Immúnĭta-s, tis. f. 871
Immútábĭl-is, is, e. 941
Immútáti-o, ónis, f. 762
Imò, jae. 55. 630
jae oock. 815. 155
jae selfs. 620. 626
Imò &, 771. 765
Impácátus, *ongevuft.*
Impact-us, a, um. 221
Impág-es, is, f. 421
Imp-ar, áris, Δ 514. 851
onglijck, onbastant. 885
niet machtig. 638
Impărát-us, a, um. 885
Impăr-entia, &, ientia 755
Impătiens, *ongedultdig.*
Impătienter. 253
Impatienti-a, æ, f. 637
Impăvĭd-us, a, um. 630
Impĕdĭmenta, órum, n. *bagagie, reis goed.* 444
Impĕdiment-um, i, n. 444
Impĕdi-re, vi, tum. 611
verstricken. 360
Impĕdítus, *belet. verwert.* 280
Imp-ellĕre, úli, ulsum. 449
aendrijven. 632
Impenden-s, tis. Δ 772
Impen dére, di, sum. 406
Impendĕre, *te kosse hangen aenwenden, besteden.*
Impendiô, *bóven maeten.*
Impendium, *vide.*
Impens-a, æ, f. 432
Impense. 272
Impens-us, a, um. 915
Impĕran-s, tis, Δ 874
Impĕra-re, vi, tum 872. 874
Impĕrátiv-us, a, um. 959
Impĕrát-or, óris, m. 577
bevel-heer. 881
veldt-heer. 889
Impercept-us, a, um. 581
Imperfect-us, a, um. 672
Impĕrióss-us, a, um. 742
Impĕrĭtá-re, vi, tum. 785
Impĕrĭti-a, æ, f. 663
Impĕritus, *onervaeren.*
Impĕri-um, i, n. 576. 871
Keyserdom. 577
gewelt, macht. 989
rijck. 881
gebied, bevel, gebot.
Imperterrĭt-us, a, um. 640
Impertĭnen-s, tis. Δ 620
Impertĭnenter. 323
Impert-íre, ívi, ítum, & íri, ítus, s. 669
Imperturbát-us, a, um. 601
Impervi-us, a, um. 773

Im-

Digitized by Google

Impĕtard-a, æ, f. 906
Impĕt-ĕre, ívi, ítum. 888
Impĕtíg-o, ínis, f. 304
Impetrá-re, vi, tum. 573
verkrijgen. 832
Impĕtuóſe. 52
Impĕtuóſ-us, a, um. 40
Impĕt-us, ûs, m. 904
Impex-us, a, um. 754
Impiè. 930
Impieta-s, tis, f. 567. 754
Impig-er, ra, rum. 640
Impíli-a, órum, &, um, n. 392
Imp-ingĕre, égi, actum 404
in-ſlaen. 412
Impinguá-re, vi, tum. 331
Impi-us, a, um. 982
Implácábĭl-is, is, e. 948
Implé-re, vi, tum. 269. 409
Implícá-re, vi, tum. 360
Implóra-re, vi, tum. 949
Implúm-is, is, e. 136
Impœnítèn-s, tis, Δ 962
Impollút-us, a, um. 627
Impó-nĕre. ſui, ſitum. 428
Impónĕre finem. 832
Importá-re, vi, tum. 732
Importúnus, *ontijdigh.* 664
overlaſtig.
Importuóſ-us, a, um. 456
Imp-os, otis, Δ. 654
Impóſit us, a, um. 458. 866
Impoſsíbĭl-is, is, e. 611
Impoſt-or, óris, m. 798
Impoſtúr-a, æ, f. 922
Impŏten-s, tis, Δ. 291
Impŏtenter. 630
Impræpĕdítè. 767
Imprĕcá-ri, tus ſ. 654
Impreſſi-o, ónis, f. 593
Impreſſóri us, a, um. 492
Impr ĭmere eſſi, eſſum 478
op-drucken. 729
in-drucken, -prenten. 723
Imprímis, *adv.* 88. 843
Improbá re, vi, tum. 721
Improbe, 605
Improbĭta-s, tis, f. 433

Improbráre, *verwijten.*
Improb-us, a, um. 684
Improb-us, i, m. 826
Impról-is, is, e. 765
Imprŏpĕrá-re, vi, tum. 663
Improſpĕre. 720
Impróvíd-us, a, um. 278
Impúb-er, ĕris, Δ 709
Impúb-is, is, e. 196
Impŭdenter. 761
Impŭdícĭti-a, æ, f. 626
Impúdic-us, a, um. 835
Impugnáre, *beſtrijden.*
Impullio, v. Impulſus.
Impulſ-us, a, um. 250
Impulſ-us, ûs, m. 663
Impún-is, is, e. 832
Impunít-us, a, um. 830
Impúrít-as, átis, f. 244
Impúrús, *onſuyver.*
Imputá-re, vi, tum. 663
Im-us, a, um. 23. 701
In, in, aen, jegens, 918: *tot,* 630: *over,* 710: *op,* 714: *voor.* 826: *nae,* 886: *ter,* 943: *onder,* 153: 952: *tegens,* 975.
In dies. 726
Inacceſs-us, a, um. 130
Inædĭfĭcáti-o, ónis, f. 773
Inæquáliter. 49
Inæquá-re, vi, tum. 333
Inæſtuáre, v. æſtuáre.
Inalgeſcĕre. 747
Inambŭláre. 406. 459
Inănímát-us, a, um. 926
Inănĭm-us, a, um. 926
Inán-is, is, e. 299. 957
Inante. 219
Inărát-us, a, um. 221
Inardeſcĕre. 639
Inărefcĕre v. exărefcĕre
Inaudi-re, vi, tum. 646
Inaugúrá re, vi, tum. 935
Inaurátus, v. aurátus.
Inaurus, f. *oorbagghe.*
Inauſpĭcát-us, *ongeluckig.*
Inauſ-us, a, um. 638
Incædu-us, a, um. 120

Incăleſcĕre. 52
Incandeſcĕre, *gloeyend w.*
Incantáment-um, i, n. 739
Incantári-o, ónis, f. 508
Incarná-ri, tus ſ. 952
Incaſſum, *adv.* 608
Incautè. 706
Incaut-us, a, um. 853
Incé-dĕre, ſſi, ſſum. 748
heuen treden. 866
Incen-dĕre, di, ſum. 31
In brant ſteken. 913
Incendiári-us, i, m. 836
Incendi-um, i, n. 32
Incenſi-o, ónis, f. 35
Incenti-o, ónis, f. 702
Incentív-um, i, n. 702
aen-ſtoockſel.
Inceptá-re, vi, tum. 609
Incepti-o, ónis, f. 58
Incernĭcŭl-um, i, n. 336
Incertĭtúd-o, ĭnis, f. 588
Incert-us, a, um. 29. 608
Inceſſ-ĕre, i, & ivi, itŭ 896
Inceſſ-us, ûs, m. 134. 850
Inceſtá-re, vi, tum. 736
Inceſtĭfícus, v. inceſtuóſ.
Inceſt-um, i, n. 736
Inceſtuoſ-us, a, um. 736
Inceſt-us, a, um. 736
Inceſt-us, ûs, m. 626
Inchoá-re, vi, tum. 985
Inchoát-us, a, um. 69
Inc-ĭdĕre, ĭdi, aſum. 205
op-vallen. 32, 518
voor-vallen. 25
ontmoeten, aentreffen.
Inci-dĕre, di, ſum. 104
in-ſnijden. 478. 936
Incídere gĕnĭtália. 347
Incil-e, is, n. 780
Inc-ĭnĕre, ĭnui. entum. 702
Inc-ĭpĕre, ĕpi, eptum. 207
Inciſi-o, v. incifúra. 489
Inciſores *dentes.* 216
Inciſúr-a, æ, f. 489. 535
Inciſ-us, a, um. 104. 237
Incĭtáre, *ophitſen.*
Incĭtátus, *aengehitſt.* 361

Digitized by Google

beevig, verhitt. 693
Incivil-is, is, e. 856
Inclámá-re, vi, tum. 830
Inclárè-re, &, ſcère. 705
Inclémens, *ongenadig.*
Inclináre, *neygen.*
Inclináti-o, ónis, f. 606
Inclinátus, *toeneyging.*
Inclú-dĕre, ſi, ſum. 340
beſluyten. 93. 814
Incluſivè, 564
Incluſ-us, a, um. 115. 229
Inclyt-us, a, um. 562
Incogĭtanti-a, æ, f. 605
Incognĭt-us, a, um. 560
Incŏl-a, æ, c. 560
Incŏlen-s, tis. Δ. 194
Inc-ŏlĕre, ŏlui, ultum. 177
Incŏlŭm-is, is, e. 360. 435
Incŏlŭmĭta-s, tis, f. 822
Incommŏdĭtas, *vide.*
Incommŏd-um, i, n. 761
Incompert-us, a, um. 564
Incompréhenſĭbĭlis. 977
Incompt-us, a, um. 754
Inconcinnus, *ongeſchickt.*
Incondĭtus, *idem.*
Inconniv-ens, &, us. 309
Inconſíděranti-a, æ, f. 927
Inconſíděrát-us, a, um 613
Inconſpĭcu-us, a, um. 28
Inconſtans, *onbeſtandig.*
Inconſult-us, a, um. 740
Incontámĭnát-us, a, um. 674
Inconvĭnenti-a, æ, f. 625
Inconvĕnien-s, tis, Δ. 976
Incorpŏrá-re, vi, tum. 963
Incorrupt-us, a, um. 830
Incraſſa-re, vi, tum. 809
Increb-reſcére, ui. 565
Incrédĭbĭl-is, is, e. 177
Incrédŭlus, *ongeloovig.*
Increment-um, i, n. 557
Incrép-áre, &, ĭtáre. 503
Increſ-ſcére, vi, tum. 763
Incruſtá-re, vi, tum. 410
Incruſtáti-o, ónis, f. 64
Incŭb-áre, ui, ĭtum. 407
broey-ſitten. 136
Incŭb-us, i, m. 309
Inculcát-us, a, um. 105
ingeſcherpt.
In culpa eſſe. 799
Inculpá-bĭlis, &, tus. 674
Iucult-us, a, um. 482
Incu-mbĕre, bui, bĭtŭ 407
op-liggen.
Incúnabul-a, órum, n. 745
Incúrabĭl-is, is, e. 310
Incúri-a, æ, f. 503
Incúriósè. 734
Incur-rĕre, ri, ſum. 550
Incurſi-o, ónis, f. 892
Incurvá-re, vi, tum. 928
Incurv-átus, &, us. 292
Inc-us, údis, f. 261. 414
Incúſáre, *beſchuldigen.*
Incuſtódit-us, a, um. 674
Incŭtĕre, *inſlaen, indryven, injagen.*
Indaga-re, vi, tŭ. 361. 804
onderſoecken. 274
Indág-o, ĭnis, f. *ſpeur.*
opgeſpannen garen. 368
Inde, *adv. van daer.* 692: *daer van daen,* 964: *daer-nyt,* 717. *daer van af,* 952 *daer nae,* 197: *hier van,* 751: *daer op.* 816.
Indĕcens, *onbetaemlyck.*
Indĕcenter, 637
Indĕcet, v. dédĕcet. 650
Indĕcŏ-r, &, ris, & rus. 626
Indécíſ-us, a, um. 971
Indéfeſsè. 148
Indéfinit-us, a, um. 591
Indélébĭl-is, is, e. 605
Indélíbátus, *v.* illibátus.
Indemn-is, is, e. 180. 676
Ind-ĕre, ĭdi, ĭtum. 403
in-ſteken. 376
aen-doen. 440
onder doen. 492
Indéſinenter, 465
Iudétermĭnát-us, a, um 591
Ind-ex, icis, c. 54
aen-brenger. 286
voorſte vinger. 213
bladt-wyſer. 496
Index virgúla, 412
Indián-us, a, um. 938
Indĭca-re, vi, tum. 539
vermelden. 150
aenſeggen. 797
loven, veyl-bieden.
Indĭcáti-o, ónis, f. 450
beduydinge. 705
lovinge. 795
Indicĕre, *aenkondigen. aenſeggen, gebieden.*
Indĭcium, i, n. 96. 582
Indĭct-us, a, um. 827
geſtelt, aengeſeyt. 795
nyt geſchreeven. 959
ongeſeght.
Indĭc-us, a, um. 350
Indĭdem, *adv.* 492. 952
Indies. 726. 906
Indifférен-s, tis, Δ. 958
Indifférenter. 636
Indĭgĕn-a, æ, c. 886. 787
Indĭgenti-a, æ, f. 601
Indíg-ére, ui. 668
Indíg-es, etis, c. 932
Indigeſt-us, a, um. 582
Indigná-ri, tus ſ. 654
Indignátio, ónis, f. 671
Indignè. 654
Indign-us, a, um. 665
onbetaemlijck. 693
Indíg-us, a, um. 245. 978
Ind-ĭpiſci, eptus ſ. 701
Indiſcrét-us, a, um. 590
Indiſcrímĭnatim. 212
Indiſpŏsĭt-us, a, um. 590
Indiſſolúbĭl-is, is, e. 740
Indiſtinctè. 753
Indiſtinctus, *v.* indiſcrétus.
Indĭtus, a, um. 359
ingedaen, ingeleght.
In diverſum. 836
Indĭvĭdu-us, a, um. 1000
Indivísĭbĭlis, e. 699
Indŏctĭlis, *onleerſaem.*
Indoct-us, a, um. 585
Indŏl-ére, ui, itum. 568
over gets droevig worden.

In-

Digitized by Google

Indŏles, f. *inborst, aert.*
Indŏmábil-is, is, e. 69
Indŏmĭt-us, a, um. 169
Indübĭtanter. 791
Indübĭtát-us, a, um. 586
Indú-cĕre, xi, ctũ. 233. 302
aentrecken. 383
aenvoeren. 685
Indúci-æ, árum, f. pl. 908
Inductio, *inleydinge. overtreckinge.* 821
Inductóri-um, i, n. 383
Indu-ĕre, i, tum. 382
Indulgenti a, æ, f. 503
Indul-gére, si, tum. 973
gedoogen, will geven. 754
pleegen. 467. 937
Indúmĕt-um, i, n. 382. 926
Indúrá-re, vi, tum. 809
Indúráti-o, ónis, f. 293
Indúrát-us, a, um. 71. 364
Indus, i, m. 561
Indiaen. 490. 560
Indúsi-um, i, n. 382
Induſtri-a, æ, f. 688
kloeck sinnigheyt. 408
Induſtriè. 511
Induſtri-us, a, um. 277
Indút-us, a, um. 866
aengedaen. 175. 428
bekleedt. 428
Inébriá-re, vi, tum. 369
Inébriát-us, a, um. 623
Inĕdi-a, æ, f. 272
Ineffabĭl-is, is, e. 992
Inémendábĭl-is, is, e. 605
Inenarrábĭl-ĭs, is, e. 993
Ineptè, 651
Inepti-æ, arum, f. 644
Inept-us, a, um. 443
Inerm-is, is, e, & -us, a, um
Iner-s, tis, Δ 492. (953
Inefscáre, *lock-acſen.*
Inefscátus, a, um. 738
In-eſſe, fui. 218, 988
Inévitábĭl-is, is, e. 636
Inexercĭtátus, a, um. 885
Inexórábĭl-is, is, e. 653
Inexplébĭl-is, is, e. 628
Inexplórá-tus, a, um. 583
Inexpugnábĭl-is, is, e. 915
Inexsătúrábĭl-is, is, e. 623
Inextinguĭbĭl-is, is, e. 30
Infallĭbĭl-is, is, e. 611
Infamátus, *v.* famoſ. 737
Infamáre, *v.* diffamare.
Infámi-a, æ, f. 837
Infám-is, is, e. 600
Infan-s, tis, c. 196. 936
jong, kleyn kind. 811
onmondig kindeken. 963
Infanti-a, æ, f. 199
Infantĭcid-a, æ, m. 836
Infantíl-is, is, e. 748
Infantŭl-us, i, m. 745
Infect-us, a, um. 644
ongemnnt. 795
ongedaen, beſmet.
Infélicitá-re, vi, tum. 985
Infél-ix, icis, Δ. 993
Infenſ-us, a, um. 655
Infĕr-i, órum, m. 989
Infério-r, ris, m. f. 670. 827
Iuféri-us, óris, n. 238
Infernál-is, is, e. 961
Inferně. 80. 217. 358
I-nferre, ntŭli, llátum. 336. 981
by-brengen. 847: *aendoen,* 645: *op-brengen,* 854 *in-ſtellen,* 565: *over yemant brengen.* 711.
Infĕr-us, a, um. 404. 930
Infeſta-re, vi, tum. 306. 311
Infeſtát-us, a, um. 348
Infeſtum eſſe. 982
Infeſt-us, a, um. 130. 857
vyandig. 655. 913
gebeten. 655
Infíbŭlá-re, vi, tum. 384
Inf-ĭcĕre, éci, ctũ 302. 503
Infĭcĕrè. 651
Infíciá-ri, tus ſ. 646
Infĭdélis, *vide.*
Infíd-us, a, um. 742
Infí-gĕre, xi, xum. 403. 532
Infím-us, a, um. 81. 202
ſlechtſte. 786
Iufínĭt-as, atis, f. 86
Infirmá-re, vĭ. tum. 915
Infirmĭta s, tis, f. 812
Infirmus, *ſwack, onſterck.*
Infit, *defect.* 806
Infix-us, a, um. 403. 532
Inflammábĭl-is, is, e. 61
Inflammá-re, vi, tum. 895
Inflammáti-o, ónis, f. 304
Inflammát-us, a, um. 242
Inflá-re, vi, tum. 414
inblaeſen. 473
Inflăti o, ónis, f. 300. 304
Inflectĕre, *ombuygen.*
Inflexĭbĭl-ĭs, is, e. 527
Infli-gĕre, xi, ctum. 132
op 't lijf brengen. 847
aendoen. 833
Influ-ĕre, xi, xum. 254
Influx-us, ûs, m. 598
Infœcundus, *onvruchtbaer.*
Informá-re, vi, tum. 212
onderrechten. 601
Informáti-o, onis, f. 501
Inform-is, is, e. 19
Infortúni-ũ, i, n. 598. 669
ongeval. 590
Infra, *onder.* 81 228. 684
beneden, adv. 706
Infractus, a, um, *geknickt. onverſtaegen.* 640
Infrĭgĭdát-us, a, um. 311
Infr-ingĕre, égĭ, actũ. 915
· *een knick geven.*
Infructuóſ-us, a, um. 964
Infula, myter.
Inful-cire, ſi, tum. 436
Infúmát-us, a, um. 368
Infu-ndĕre, di, ſum. 345
Infundĭbŭlum, *trechter.*
Infúſi-o, ónis. f. 420
Infúſ-us, a, um. 860
Ingĕmiſcĕre, *ſuchten.*
Ingĕnĕrát-us, a. um. 620
Ingĕniosè. 513
Ingĕniŏſ-us. a, um. 277
ſcherp-ſinnig. 502
Ingĕni-um, i, n. 997
Ingen-s, tis, Δ. 983

Digitized by Google

Ingĕnu-us, a, um. 755
Ingĕ-rĕre, ſſi, ſtum. 859
in-ſchuyven. 254
Ingeſt-us, a, um. 237
Inglŭvi-es, éi, f. 135
Inglŭvióſ us. a. um. 291
Ingrandeſcére, v. grandeſc.
Ingrátĭtúd-o, ĭnis, f. 666
Ingrátus, *ondanckbaer.*
onaenpenaem. 644
Ingrăveſcére, *ſwaerder w.*
op-ſlaen. 799
Ingrĕ-di, ſſus ſ. 412. 706
in-treden. 998
Ingrĕdi viam. 422
Ingrĕdien s, tis, Δ. 813
Ingreſſi-o, ónis, f. 405
Ingreſſ-us, a, um. 467
ingekomen. 358
ingetreden. 701
Ingreſſ-us, ûs, m. 692
Ingru-ĕre, i. 897
Ingurgĭtá-re, vi, tum. 623
Ingu-en, inis, n. 210. 296
Inhabĭl-is, is, e. 622
Inhăbĭtábil-is, is, e. 553
Inhăbĭtá-re, vi. tum. 969
Inhăbĭtát-or, óris, m. 869
Inhæ-rére, ſi, ſum. 79
aenkleven, aenhangen
Inhĭb-ére, ui, itum. 847
Inhŏneſtámentum, i, n. 789
Inhŏneſt-us, a, um. 741
Inhoſpĭt-us, a, um. 177
Inhŭmá-re, vi, tum. 324
begraven.
Inĭbi, *in deſelve plaetſe.*
Inĭmícĭtia, æ, f. 652
Inĭmíc-us, i, m. 193
Inĭmíc-us, a, um. 806
Iníqu-us, a. um. 790
Iní-re, vi, tum. 880
in-treden. 740
Inĭtiá-re, vi, tum. 967
Inĭti-um, i, n. 8. 896
Inĭt-us, a, um. 868
Injectá re, vi, tum. 859
Inject-us, a, um. 389
aengeworpen. 148
op-geworpen. 139
Injicere, éci, ectum. 335
aen-werpen. 833
Injúcund-us, a, um. 839
Injúri-a, æ, f. 653
verongelijkinge. 884
Injúriosè facere. 642
Injúriós-us, a, um. 661
onrechtvaerdig. 757
Injúri-us, a, um. 661
Injuſtĭtia, *ongerechtigheid.*
Inna-ſci, tus ſ. 99
Innă-re, vi, tum 454
Innătá re, vi, tum. 345 446
Innát-us, a, um. 596
Inne-ĕtĕre, xui, xum. 384
inſluyten, inwiggelen. 984
Inni-ti, xus & ſus ſ. 84
Innŏcen-s, tis, Δ. 951
Innŏcenti-a, æ, f. 602
Innŏcuus, v. innoxius.
Innómĭnát-us, a, um. 117
Innŏt-eſcĕre, ui. 578
Innŏváre, v. nŏváre.
Innoxi-us, a, um. 194
Innŭb-a, æ, f. 736
Innú-bĕre, pſi, ptum. 741
Innu-ĕre, i, tum. 565
Innúmĕrábil-is, is, e. 605
Innúmĕr-us, a, um. 915
Innuptus, *ongehoudt.*
Inŏbédiens, *ongehoorſaem*
Inocca re, vi, tum. 334
Inoffenſe. 431
Inoffĭcióſ-us, a, um. 668
Inŏpi-a, æ, f. 628
Inŏpína-nter, tè, tò. 893
Inŏpínátus, *vide.*
Inŏpín-us, a, um. 637
Inopportunè. 644
Inop-s, is, Δ. 687
Inordinát-us, a, um. 592
Inŏr-íri, tus ſ. 558
Inprímis. 443
In própătŭlo. 833
Inquam, *def.* 7
In quantum, *ſoo veel als.*
Inqui-es, étis, f. 632
Inquiétá-re, vi, tum. 284
Onreſlig maecken. 620
Inquiét us, a, um. 884
Inquiétúd-o, inis, f. 852
Inquilin-us, i, m. 787
Inquiná-re, vi, tum. 625
Inquinát-us, a, um. 856
Inqu-io, is, it. 938
Inqui-rĕre, ſivi, ſítum. 277
nae-ſoecken. 25
Inſánia, *onſinnigheyd.*
Inſáni re, vi, tum. 627
Inſán-us, a, um. 984
Inſătĭábilis, *vide.*
Inſătŭrábilis, is, e. 147
Inſcien-s, tis, v. inſcius.
Inſciente illo. 657
Inſcienter. 603
Inſcienti-a, æ, f. 592
Inſcitè. 840
Inſcitia, v. inſcientia.
Inſci-us, um. 964
Inſcrí-bere, pſi, ptum. 487
in-ſchrijven.
Inſcriptio, *inſchrijvinge.*
op-ſchrift. 729
Inſcript-us, a, um. 527
Inſculp-ĕre, ſi, tum. 479
in-, op-graveeren. 487
Inſĕcábĭl-is, is, e. 178
Inſectá-ri, tus ſ. 900
op yemant los geven.
Inſect-um, i, n. 130. 149
Inſensĭbĭlĭter. 981
Inſensĭlĭta-s, tis, f. 310
Inſĕpărábĭlĭter. 983
Inſĕquens, *de volgende.*
Inſé-qui, cútus ſ. 26
achter nae-volgen. 189
op-volgen. 579
naeſetten, vervolgen. 571
Inſĕ-rĕre, rui, itum. 411
inſetten, invoegen. 225
tuſſchen-ſtellen, -ſetten,
Inſ-ĕrĕre, évi, itum. 524
in zayen, in-planten.
Inſert us, a. um. 332
ingeſett. 225
Inſervíre, *dienen.*
dienſtig zijn. 72. 376

Digitized by Google

Insĭcium, v. Isĭcium.
Insĭdére, édi, essum. 387
Insĭdére, ídi, *hem ievers op neder setten.* 360
Insĭdi-æ, árum, f. pl. 900
Insĭdiá ri, tus ſ. 130
Insĭdiátor, ris, m. 648
Insĭdiósè. 172
Insign-e, is, n. 729
geſtacht-wagen. 911
Insigní-re, vi, tum. 682
Insign-is, is, e. 169
Insignĭter. 722. 737
Insignitu-s, a, um. 344
Insĭi-e, is, n. 387
Insĭlíre, ilivi, &, ĭlui, ultum. 180. 436. 904
Insĭmŭl, *adv.* 694. 894
Insĭmŭlá-re, vi, tum 648
Insĭnuá-re, vi, tum. 726
Insĭpá-re, vi, tum. 336
Insĭpĭd-us, a, um. 232
Insĭpienter. 629
Insĭ-ĭstére, ĭti, ĭtum. 402
inſtaen. 220
vaſt op ſtaen blyven. 830
Insĭst-ĭtius, ívus, &, us. 324
Insólá-re, vi. tum. 388
Insólá-tus, a, um. 388
Insólens, *v.* insŏlítus.
ongemeen ſtout.
Insólenter. 630
Insŏlít-us, a, um. 313
Insŏlúbĭlis, *v.* indissolubil.
Insomni-a, æ, f. 272. 309
Insomn-is, i, e. 687
Insomni-um, i, n. 597
Insŏn-s, tis, Δ 830
Inspectá-re, vi, tum. 952
beſien, inſien. 351
Inspectáti-o, ónis, f. 12
Inspecti-o, ónis, f. 804
op-ſicht. 734. 833
Inspecto-r, ris, m. 783
Inspect-us, a, um. 599
Inspĭcére, *inſien, aenſien.*
Inspíráti-o, ónis, f. 947
Inspuĕre, *in-, op-ſpouwen.*
Instan-s, tis, Δ 451
Instar, n. diptoton. 147. 760
Instáre, *op handen zyn, aenhouden.*
Instauráre, *v.* restauráre.
Inst-ernĕre, rávi, rátũ. 435
beſpreyden. 854
Instigá-re, vi, tum. 630
op-ſtoken. 727
Instillá-re, vi, tum. 240
Instinct-us, ûs, m. 663
Inſtit-a, æ, f. 391
Instĭto-r, ris, m. 796
Instĭtu-ere, i, tum. 564
aenſtellen. 616. 805
voorneemen. 718
onderwyſen: ſtichten.
Instĭtútio, f. 503. 715
Instĭtútum, i, n. 957
voornemen. 14
Instĭtút-us, a, um. 767
Instruct-us, a. um. 952
verſien. 825. 876
toegericht: 732
Instru-ĕre, xi, ctum. 888
verſien. 415. 888
onderichten. 829
Instrument-um, i, n. 780
werckuyg, middel. 207
gereetſchap. 906
Instrumentũ *músicum* 475
Insu-ĕre, i, tum. 936
Insul-a, æ, f. 49. 555
Insulsè. 930
Insultá re, vi, tum. 285
Insult-us, ûs, m. 981
Insúmĕre, *beſteden.*
Insuper, *adv.* 223. 641. 945
Insusurrá-re, vi, tum. 924
Insuescĕre. 943
Insuétè. 316
Intact-us, a, um. 805
Intect-us, a, um. 113. 208
Intĕg-er, ra, rum. 492
onverſeert 288
onberiſpelyck. 607
Intĕ-gere, xi, ctum. 151
Interá-re, vi, tum. 673
Integrè. 812
Integrĭta-s, tis, f. 672
Intĕgŭment-um, i, n. 162
Intellecti-o, ónis f. 282
Intellect-us, a, um. 286
Intellect-us, ûs, m. 275
Intelligen-s, tis, Δ 724
Intelligenti-a, æ. f. 508
Intell-igĕre, exi, ectum. 7
Intemperanti a, æ, f. 801
Intempestivus, *ontydig.*
Intempest-us, a, um. 982
Inten-dĕre, di, sum, &, tum 465
trachten, ſoecken. 740
verheffen. 687
de gedancken richten. 580
Intensi-o, ónis, f. 269
Intens-us, a, um. 475
heftig. 306
deur-hittig. 411
Intentá-re, vi, tum. 847
ſoecken op de hals te ſmyten, 883
Intentát-us, a, um, 907
Intentè. 165
Intenti-o, ónis, f. 687
beooginge.
Inter, prep. qud r. 22. 650
tuſſchen, 556. in, 332
Inter hæc. 740
Inter ſe. 741. 711. 714
Intĕralbican-s, tis, Δ 182
Intéráne-a, órum, n. 215
Intercáláre. 552
Intercálári-s, *tuſſchen geſet, ſchrickel.*
Intercăpéd-o, ĭnis, f. 447
Intercédĕre. 862
tuſſchen komen: middelen, voorſpreken.
Intercept-us, a, um. 309
Intercessi-o, ónis, f. 832
Intercĭli-um, i, n. 207
Interc-ĭpĕre, épi, eptum. 249
op-vangen. 729
Intercis-us, a, um. 120
Interclú-dĕre, ſi, ſum. 886
Intercurren-s, tis, Δ 41
Intercur-rĕre, ri, ſum. 550

Digitized by Google

Interc-us, ŭtis, Δ. 301
Interdi-cere, xi, ctum 973
Interdicti-o, ónis, f. 603
Interdict-um, i, n. 781
Interdict-us, a, um. 600
Interdiu, *adv.* 51
Interdum, *adv.* 762. 821
Intĕrea, *adv.* 200. 990
Inter-esse, fui. 983
Intĕrest. *impers.* 639
aengelegen zijn. 633
Interfári, *v.* interlŏqui.
Interfecto-r, ris, m. 836
Interf-ĭcĕre, éci, ctum. 361
Intergĕrín-us, a, um. 400
Intĕrĭbi, *adv.* 702
Intĕrim, *adv.* 860. 740
Inter-ĭmĕre, émi, emptum. 186
Intĕri-or, &, us, óris. 287
Intĕriór-a, um. n. 56
Intĕrí-re, i, tum. 19
Intĕrĭt-us, ûs, m. 671
Interjăc-ere, ui. 18. 556
Interject-us, a, um. 497
Interj-ĭcĕre, éci, ectum, *tusschen werpen.*
Interlŏ-qui, cútus s. 644
Intermĕdi-us, a, um. 263
Intermĭnári, *hart dreygen.*
Intermĭnáti-o, ónis, f. 924
Interminátus, *onbepaelt, onge-eyndight.*
Intermis-cére, cui, tŭ. 892
Intermiss-us, a, um. 639
Intermist-us, a, um. 488
Intermittens, tis, Δ. 310
Intermittĕre, *aflaten.*
Intermixt-us, a, um. 413
Internĕc-áre, ávi, &, ui, átum & ctum. 953
Internĕci-o, ónis, f. 909
Internó-scĕre, vi, tum. 260
onderscheyden. 27
Internunci-us, i, m. 885
Intern-us, a, um. 267
Interpelláre, *v.* interloqui
Interpŏlá-re, vi, tum. 394
Interpŏlátor, óris, m. 394
Interpŏlát-us, a, um. 778
Interpŏl-is, i, e. *idem.*
Interpŏ-nĕre, sui, sĭtum. 824
Interpŏsĭti-o, ónis, f. 885
Interpŏsĭt-us, a, um. 225
Interpr-es, ĕtis, c. 432
uytlegger. 975
Interprĕtá-ri, tus s. 974
Interprĕtáti-o, ónis. 922
Interpunct-us, a, um. 76
Interquie-scĕre, vi, tum. 619
Interregn-um, i, n. 875
Interr-ex, égis, m. 875
Interrĭtus, *onvervaert.*
Interrŏgá-re, vi, tum. 647
ondervragen. 687
Interrŏgáti-o, ónis, f. 687
Interrupt-us, a, um. 693
Interscalmi-um, i, n. 449
Intersĕc-áre, ui, tum. 504
Interseptus, a, um. 440
Intersĕr-ĕre, ui, tum. 474
Interstinct-us, a, um. 92
Inter-stĭti-um, i, n. 558
Intertex-ĕre, ui, tum. 391
Intertigni-um, i, n. 397
Intertríg-o, ĭnis, f. 444
Intertríment-um, i, n. 417
Interturbá-re, vi, tum. 721
Intĕrŭl-a, æ, f. 388
Intervall-um, i, n. 701. 771
Intervĕnien-s, tis, Δ. 586
Intervĕn-íre, i, tum. 798
Intervéni-um, i, n. 109
Intervent-us, ûs, m. 832
Intervís-ĕre, i. 761
Intestátò. 758
Intestát-us, a, um. 758
Intestínál-is, i, e. 163
Intestín-a, órum, n. 163
Intestín-um, i, n. 230. 241
Intestín-us, a, um. 883
Intex-ĕre, ui, tum. 478
onderweven. 387
Intĭmá-re, vi, tum. 939
Intĭmè. 382
hert-grondichlick. 741
Intĭm-us, a, um. 202. 816
geheym. 877
Intinct-us, ûs, m. 368
Intin-gĕre, xi, ctum. 489
Intŏlĕrábĭl-is, ĭs, e. 637
Intort-us, a, um. 821
Intra, *præp.* 39. 227
adv. van binnen.
Intrá-neus, &, rius. 48
Intráne-a, órum, n. 270
Intrá-re, vi, tum. 10
Intrĕmĕre, *v.* trĕmĕre.
Intrĕpĭdè. 636
Intricá-re, vi, tum. 620
Intricát-us, a, um. 785
Intrinsĕcùs. 224
Intrít-a, æ, f. 399
Intrò, *binnen, nae binnen.*
Intródú-cĕre, xi, ctum. 777
in voeren. 972
in brengen. 351
Intrógrĕ-di, ssus s. 730
Intrói-re, vi, tum. 404
Intrŏĭt-us, ŭs, m. p. 1. l. 2
Intrómi-ttĕre, si, ssum. 200
Intrors-ùm, &, ùs. 771
Intróru-mpĕre, pi, ptum. 907
Intrósp-ĭcĕre, exi, ectum. 215
Intróvers-us, a, um. 309
Intróver-tĕre, ti, sum. 206
Intrú-dĕre, si, sum. 603
Intŭéri, ĭtus s. 137. 501
Intuĭti-o, ónis, f. 595
Intŭĭt-us, ûs, m. 594
aensien, opsicht. 743
Intŭmé-re, &, scĕre. 48
obgeblasen worden. 637
Intus, adv. 113. 818. 907
Intútus, a, um. 433
Intyb-um, i, n. &, us, i, m. v. *Endivia.* 95
Inŭl-a, æ, f. v. *Enŭla.* 97
Inultus, a, um, *ongewroken.*
Inumbrá-re, vi, tum. 550
Inundát-us, a, um. 462
Inú-rĕre, ssi, stum. 605

Inust-

Digitized by Google

Inuſt-us, a, um. 964
Inuſtl-is, is, e. 176
Invádére, ſi, ſum. 882
aen-, overkomen. 929
Inväl-ére, ui. 369
Invăleſcére. 939
Invăleſcenti-a, æ, f. 199
Invăliétúd-o, ínis, f. 812
Invălíd-us, a, um. 287
Invăſi-o, ónis, f. 712
Invecti-o, ónis, f. 793
Invectiv-us, a, um. 698
Invě-hére, xi, ctum. 970
los geven, uyt vaeren.
Invén-íre, i, tum. 901
uyt-vinden. 594
Inventári-um, i, n. 757
Inventi-o, ónis, f. 678
uyt-vindinge. 579
Invent-or, óris, m. 932
Inventr-ix, ícis, f. 932
Inventu, *abl. ſupini.* 465
Invent-um, i, n. 464
Invent-us, a, um. 469. 488
uyt-gevonden. 586. 906
Invěrécund-us, a, um. 626
Inverſ-us, a, um. 394. 688
verkeert. 481
Inveſtígá-re, vi, tum. 506
Inveſt-is, is, e. 560
Invětěraſcére. 652
Invícem *melkander.* 26
d'een den anderen. 864
ab invícem. 228. 501
ad invícem. 20. 534
Invícte. 675
Invict-us, a, um. 915
Invi-dére, di, ſum. 285
Invídi-a, æ, f. 951
Invídióſ-us, a, um. 924
Invíd-us, a, um, *idem.*
Invígilá-re, vi, tum. 966
wakend ooge hebben. 783
Invĭólábĭl is, is, e. 915
Inviſ-ére, ſi. 804
Inviſibĭl-is, is, e. 928
Inviſibĭlíter. 541
Inviſ-us, a, um. 742
Inyítámentum, i, n. 606
Invítáre, *nooden.*
Invitát-us, a, um. 856
Invítě. 504
Invít-us, a, um. 880
Inví-us, a, um. 120. 443
Invŏcá-re, vi, tum. 671
Invŏluntári-us, a, um. 308
Invŏlút-us, a, um. 745
Invol-vére, vi, útum. 796
in-winden. 747
in-wickelen. 882
Involvŭlus, *v.* volvox.
Iobĭt-us, i, m. 564
Ipſ-e, a, um, hy. 702. 874
ſelfs. 4. 5. 615. 653
Ipſ-ĕmet, iuſmet. 846
Ipſill-ex, ícis, c. 739
Ipſull-ex, ícis, *idem.*
Ir-a, æ, f. 653. 755
Irácundi-a, æ, f. 693
Irácund-us, a, um. 203
gram-moedig. 654
Ira-ſci, tus ſ. 284
Irát-us, a, um. 139
I-re, vi, tum. 13. 428
Ir-is, ĭdis, f. 54
Iróni-a, æ, f. 682
Irp-ex, ícis, m. 323
Irrădiát-us, a, um. 25
Irrégulárĭter. 679
Irréligióſ-us, a, um. 918
onconſcientiens. 739
Irrĕmĕdiábĭl-is, is, e. 805
Irrép-ére, ſi, tum. 565. 605
Irrĕquĭĕt-us, a, um. 990
Irri-dére, ſi, ſum. 669
Irrĭgá-re, vi, tum. 342
Irriſor, *v.* deriſor. 651
Irrítábĭl-is, is, e. 653
Irrítament-um, i, n. 606
Irritá-re, vi, tum. 171
Irrĭt-us, a, um. 282
onkrachtig.
Irrŏgáre, *op-leggen.*
Irru-ĕre, i, tum. 898
Irru-mpĕre, pi, ptum. 907
Irrup-tus, a, um. 20
Is, ea, id, die. 3. 5, 721
deſelve. 43. 958. 962
hy. 766
Iſaac. 949
Iſăt-is, ĭdis, f. 96
Iſchium, v. coxa.
Iſchúri-a, æ, f. 303
Iſĭcĭ-*um, i, n.* 362
Iſraélĭt-a, æ, m. 571
Iſraélitic-us, a, um. 948
Iſt-e, a, ud. 639. 45. 792
deſe. 706. 741
Iſt-er, ri, m 561
Iſthic. 267
Iſthm-us, i, m. 49
Iſtiusmŏdi, *monopt.* 355
ſoo een. 724
Ita, alſoo. 653: *ſoo.* 694:
dus, 633: *alſus,* 703.
Ităque, *derhalven.* 887
dan. 676. 737
Ităli-a, æ, f. 561
Itălic-us, a, um. 524
Ita-lus, i, m. 560
Item, *alſoo,* 27. *als mede,*
810: *als oock,* 892: *ſoo*
oock, 952: *insgelijcks,*
131: *desgelijcks,* 734: *van*
gelijcken, 809: *gelijck mede,*
839
Itemque. 474. 837
Iter, ĭneris, n. 128. 489
Itĕrá-re, vi, tum. 333. 964
Itĕráti-o, ónis, f. 595
herhaltinge. 688
Itĕrát-us, a, um. 685
Itĕrùm. 346. 901
Ităem. 242. 663. 690
Itinerari-um, i, n. 432
Itúr-us, a, um. 428
Iúl-us, i, m. 119

Jod.

Jăc-ére, ui. 74. 230
Jăcĕre, ĕci. actum. 845
Jacob. 949
Jactanti-a, æ, f. 630. 990
Jactá-re, vi, tum. 630
ſchudden 308
Jactá-ri, tus ſ. 632
Jactáti-o, ónis, f. 850

Ja-

Digitized by Google

Jactát-us, ûs, m. 842
't uytslaen 446
Jactĭtá re, vi, tum. 934
Jactur-a, æ, f. 452
Jăculári, *schieten, werpen.*
Jăcŭlator, oris, m. 845
Jăcŭlum, pijl, worp-geweer.
Jăcŭl-us i, m. 131
Jam, nu, 15: *nu ter tijdt*, 729.947: *al*, 887: *nu al*, 950: *al rede*, 687: *soo verder*, 663.
Jamdiu; *al lange.*
Jamjam. 573
Jam-jam. 25.639
Jam-jam-jam 25.806 961
Jam pridem. 947
Jamb-us, i, m. 697
Jánĭt or, óris, m 404.761
Jánu-a, æ, f. 403.960
Jánŭári-us. i, m. 552
Jáphet, m. 569
Jasp-is, ĭdis, m. 76
Jĕc-ur, ĭnŏris, &, ŏris, n. 230.811
Jéhóva, æ, m. 1000
Jéjúnáre, *vasten.*
Jéjúni-um, i, n. 949, 959
Jéjúnus, nuchteren.
Jentácŭl-um, i, n. 622
Jentáre, ontbijten.
Jerŭsălem. 564
Jés-us, u, um, u. 950
Jŏcábund-us, a, um. 950
Jŏcan-s, tis. Δ 650
Jŏcá ri, tus s. 650
Jŏcáti-o, ónis, f. 650
Jŏco, *in jock.*
Jŏcósè, *v.* jŏcŭláriter.
Jŏcós-us, a, um. 650
Jŏcŭlár-is, is, e. 698
Jŏcŭlárĭter. 682
Jŏcŭlátor, *jocker.*
Jŏc-us, i, m. 650
Jŏcus líbĕrális. 650
Jŏsu-a, æ, m. 571
Jŏv-is, is, m. 933
Jovis-sterr. 26
Jŏvis dies. 551
Jŭb-a, æ, f. 169
Jub-ar, ăris, n. 27
Jübát-us, a, um. 178
Jŭ-bére, ssi, ssum. 455
belásten, 501: *bevelen*, 944: *gebieden*, 973
Júbĭlá-re, vi, tum. 910
Júbĭlæus annus. 943
Júcundè. 694
Júcundĭta-s, tis. f. 634
Jucund-us, a, um. 13
heughelijc'. 610
Júd-a, æ, m. 948.950
Júdæ-us, i, m. 564.950
Júdăíc-us, a, um. 923
Júdaism-us, i, m. 972
Júd-ex, ĭcis, c. 827.825
Júdĭcá-re, vi, tum. 952
Júdiciál is, is, e. *vide*
Júdĭciárius, LXXXVII.
Júdĭci-um, i, n. 822
vierschaer. 832
oordeel. 595
Jŭgál-is, is, e. *van 't jock.*
houwelijcks. 939
Jŭgáment-um, i, n. 411
Jŭgáre, *'t samen koppelen.*
aenhouden. 450
Jŭgát-us, a, um. 332
Jŭgáta *vitis.* 371
Júgĕr-um, i, n. 332
Júg-is, is, e. 652.719
Júgĭter. 652.942
Juglan s, dis, f. 115
Jŭgŭl-a, órum, n. 219
Jŭgŭlá-re, vi, tum. 362
Jŭgŭl-um, &, us, i, m. 299
Jŭg-um, i, n. 441.883
wijn-gaert latte. 341
wever-boom. 387
waegh-balck. 532.538
bergh-top. 561
Julé-bum, &, pum, n. 818
Július Cæsar. 556
Júli-us, i, m. 552
Júmentári us, a, um. 355
Júment-um, i, n. 164.434
Junctim.
Junctúr-a, æ, f. 225.421
Junct-us, a, um. 232
Junc-us, i, m. 106
Jun-gere, xi, ctum. 49
t'samen voegen. 736
Júni-or, óris, m. f. 499
Júnĭpĕrín-us, a, um. 143
Junĭperus, geneverboom.
Júni-us, i, m. 552
Jún-o, ónis, f. 931
Júpĭter, jŏvis, m. 931
Jovis sterr. 546
Júráment-um, i, n. 649
Júran-s, tis, Δ 649
Júrá-re, vi, tum. 649
Júrát-or, óris, m. 828
Júrát-us, a, um. 649.828
Beswooren, be-eedigt. 740
Júre. 765.873
met recht, te rechte. 564
Júre expĕriri. 825
Júrĕconsult-us, i, m. 505
Jurgá-ri, tus s. 652
Jurgí um, i, n. 852
Júrĭdĭciál-is, is, e. 823
Júrĭdĭc-us, a, um. 826
Jŭris ăliéni. 709
Júrisconsult-us, i, m. 719
Júrisdicti-o, ónis, f. 768
rechts-macht. 784
Júrisprúdenti-a, æ, f. 707
Júris sui. 709
Júrŭlent-us, a, um. 368
Ju s, ris, n. recht. 709.710
gentium, municipále &
nátúrále. 713
Ju-s, ris, n. sop. 368
gĕlātum, nigrum; pĭpĕrátum, spissum. 368
Juscŭlent-us, a, um. 366
Juscŭl-um, i, n. 858
Jusjúrandum, i, n. 828
Juss-us, a, um. 567
Juss-um, i, &, us, ûs, *bevel, gebodt.*
Just-a, ŏrum, n. pl. 865
Justè. 662
Justĭtia, æ, f. 656.642
Justĭtium, i, n. 832

Juste

Justo *minóra*. 288
Just-us, a, um. 657. 664
recht, behoorlijck. 732
Jŭvám-en, ĭnis, n. 457
Jū-váre, vi, tum. 806
Jŭvenc-a, æ, f. 165
Jŭvencŭl-a, æ, f. 197. 737
Jŭvĕnescĕre. 198
Jŭvĕn is, is, is, e. 196. 673
Jŭvent-a, æ, f *vide*.
Jŭventu-s, tis, f. 199. 776
jonckheyt. 791
Juxta, nae. 679. 731
volgens. 694. 757
Juxtim. 773

L.

Lăbá-re, vi, tum. 402
Lăbascĕre. 838
Lăbĕf-ăcĕre, éci, actum, *v*.
Lăbĕfactá-re, vi, tum. 675
Lăbĕfactáti-o, ónis, f. 712
Lăbellum, *lippeken*.
Lăbe-o, ónis, m. 289
Láb-es, is, f. 43
schandvleck. 789
Lá-bi, psus s. 925. 979
Lăbi-um, i, n. 208 859
Lăb-or, óris, m. 105. 615
Lăbóráre, vi, tum. 582
hem bemoeyen. 843
Lăbórátóri-um, i, n. 814
Lăbóriós-us, a, um. 617
Labr-um, i, n. 420
bad-kuype. 651. 467
lippe. 208
kant van een wonde. 821
Labrusca, wilden wijngaert.
Labrus-cum, i, n. 259
Lăbyrinth-us, i, m. 408
La-c, ctis, n. 161
Lac-sĕcundárium. 346
Lăcĕ-r, &, rus, ra, rum. 394
Lăcĕrá-re, tum. 213
Lăcerna, *regenmantel*.
Lăcernát-us, um. 428
Lăcert-a, æ, f. 132
Lăcertós-us, a, um. 132
Lăcert-us, i, m. 212
Lacess-ere, ívi, itum. 651
Lachrym a, æ, f. 204
Lachrymá-re, &, ri. 179
Lăcini-a, æ, f. 382
Lăcóníca sĕra. 403
Lăcónic-us, a, um. 690
Lactá-re, vi, tum. 746
Lactári-a, órum, *v*. lactĭcínia.
Lactát-io, &, us, ûs. 748
Lactea via. 28
Lactére. 746
Lacte-us, a, um. 264
Lact-es, ium, f. 238
hom van visch. 153
Lactĭcíni-a, órum, n. 338
Lactis sinum. 345
Lactúc-a, æ, f. 88
Lăcún a, æ, f. 47. 385
Lăcúnar, *v*. Laquear.
Lăc-us, ûs, m. 47. 445
wijn-back. 373
Lăcustr-is, is, e. 155
Lăcuturria brassĭca. 88
Læ-dere, si, sum. 641
te nae doen. 653
Læsi-o, ónis, f. 288
Læs-us, a, um. 288. 367
Læsæ majest. crimen. 836
Lætám-en, ĭnis, n. 331
Lætanter, lætè. 745
Lætá-ri, tus s. 283
verblijden, verheugē. 989
Lætĭfĭcá-re, vi, tum. 602
Lætĭti-a, æ, f. 990
Læt-us, a, um. 203. 841
blijde. 601. 693. 841
Læv-a, æ, f. 332
Lævĭgábĭl-is, is, e. 74
Lævĭgáre, vi, tum. 416
Læv-is, is, is, e. 72. 257
Lævors-ùm, &, ùs. 430
Læv-us, a, um, slincks.
Lăgăn-um, i, n. 471
Lăgén-a, æ, f. 814
Láic-us i, m. een leek.
Lallá-re, vi, tum. 748
Lamb-ere, i. 858
Lámell-a, æ, f. 72
Lámentá-ri, tus s. 637
Lámentátio-ónis, f. *vid*.
Láment-um, i, n. 452
Lămi-a, æ, f. 982
Lámĭn-a, æ, f. 417
Lámĭná-re, vi, tum. 414
Lámĭnári-us, i, m. 417
Lamp-as, ádis, f. 417
Lampĕtr-a, æ, f. 153
Lán-a, æ, f. 162
Lánár-ris, is, e, *v*. lánátus.
Lánári-us, i, m. 344
Lánátus, *bewoldt*.
Lance-a, æ, f. 899
Lanceŏl-a, æ, f. 936
Lancĭná re, vi, tum. 213
Lancŭl-a, æ, f. 533
Láne-us, a, um. 384
Languescĕre. 79
Languid-us, a, um. 47
Lăniárium, *v*. lănĭéna.
Lánĭci-um, i, n. 338
Lănĭén-a, æ, f. 367
Lánĭf-ex, ĭcis, m. 534
Lánĭfĭc-a, æ, f. 732
Lánĭfĭci-um, i, n. 732
Lăni-o, ónis, m. 362
Lănĭóni-us, a, um. 357
Lănist-a, æ, m. 847
Lánús-us, a, um. 166
Lánúgĭós-us, a, um. 110
Lánúg-o, ĭnis, f. 208
Lan-x, cis, f. 855
wage schael. 535
Lăpĭcíd-a, æ, m. 399
Lăpĭcídín-a, æ, f. 399
Lăpĭdári-us, i, m. 399
Lăpĭdáre, *steenigen*.
Lăpĭdescĕre. 78
Lăpĭde-us, a, um. 445
Lăpĭdós-us, a, um. 78
Lăpill-us, i, m. 75
Lăp-is, ĭdis, m. 71. 774
Lăpis scissĭlis. 72
Lappa, klissen-kruyt.
Lapp-o, ónis, m. 560

Lap-

Digitized by Google

Lapsáne. 623
Lapſ-us, a, um. 925
Lapſ-us, ûs, m. *val.*
Lăqueă-r, &, re, ris, n. 402
Lăque-us, i, m. 360
L-ár, ăris, m. heert van 't huys.
Lardo trajectáre, *larderen doorſpecken.* 365
Lard-um, i, n. 260
Lăr-es, ium, n. 982
Larg-è, iùs, iſsimè. 591
Largi-ri, tus ſ. 666
Largíter. 669
Largíti-o, ónis, f. 830
Largus, rijck, milt.
Lăr-ix, ícis, f. 112
Larv-a, æ, f. 982
mom-aenſicht.
Larvát-us, a, um. 839
Larym-x, gis, m. 250. 254
Laſcivi-a, æ, f. 621
Laſciví-re, vi, tum. 625
Laſcivus, geil, wulpſch
Laſsáre, v. fátigáre. 272
Laſsátus, v. defátigátus
Laſſeſcĕre, *moede worden*
Laſſ-us, a, um. 619
Lătebr-a, æ, f. 361
Lătebra vaccæ. 850
Lătebróſ-us, a, um. 164
Lăten-s, tis, A. 412. 820
Lătenter. 310
Lăt-er, ĕris. 265. 399
Lăt-ére, ŭi. 74
verborgen zijn. 412
verhoolen zijn. 820. 988
Látern-a, æ, f. 411
Láternári-us, i, m. 411
Lătescĕre. 180
breet worden.
Lăt-ex, ícis, m. 44
Lătíbŭl-um, i, n. 360
Látifŏli-us, a, um. 112
Látinè. 7
Lătínĭt-as, átis, f. 12
Lătín-us, a, um. 966. 997
Lătitá-re, vi, tum. 591
Láutúd-o, ĭnis, f. 555
Látómus, v. lăpícída. 399
Lát-or, óris, m. 729
Latrá-re, vi, tum. 171
Latrát-us, ûs, m. 171
Latrín-a, æ, f. 733
v. lăvátrína. 732
Latr-o, ónis, m. 433
ſtruyck-roover. 836
Latrócĭni-um, i, n. 791
Latruncŭl-us, i, m. 851
Lát-us, a, um. 147. 292
Látus Cyprinus. 155
Lăt-us, ĕris, n. 54. 202
Laudábĭl-is, is, e. 1602
Laudabĭlĭter. 663
Laudá-re, vi, tum. 645
Laudáti-o, ónis. 603. 691
Laud-es, um, f. 865
Laurĕ-a, æ, f. 699
Laureát-us, a, um. 699
Lau-rus, i, &, ûs, f. 116
Lau-s, dis, f. 865
Lautĭtĭ-a, æ, &, æ, árum, f. 82
Lautĭti-es, éi, f. 466
Laut-us, a, um. 853. 862
lecker. 855
L-ăvâre, âvi, ăvâtum, autum, &, *ótum.* 344
baden. 776
Lăváti-o, ónis, f. 45
Lăvátrín-a, æ, f. 732
Lăvendŭl-a, æ, f. 107
Laxĭt-as, átis, f. 358
Lă-xus, a, um. 475
wyd, ruym. 382
Lĕ-a, &, æna, ænæ, f. 315
Lĕb-es, étis, m. 365
Lectíc-a, æ, f. 470
Lecti-o, ónis, f. 497. 721
Lecti ſulmenta. 733
Lectiſterniáto-r, ris, m. 733
Lectiſterni-um, i, n. 733
Lect-or, óris, m. 1. 497
voor-leeſer. 967
Lectŭl-us, i, m. 349. 747
Lectum ſternĕre. 733
Lect-us, a, um. 733
Lect-us, i, m. 733
cŭbĭcŭláris. 733
diſcŭbĭtórius. 470
lyck-bedde. 865
Légál-is, is, e. 714. 827
Légátári-us, a, um. 758
Légá-re, vi, tum. 876
by teſtament maken.
Légáti-o, ónis, f. 978
Légát-um, i, n. 758
Légát-us, i, m. 876. 879
Lĕgen-s, tis, A. 678
Lĕ-gĕre, gi, ctum. 486. 723
lieſen. 760. 881
opraepen, 't ſamen leſen.
Lĕgĭbĭlĭter. 490
Lĕgi-o, ónis, f. 889. 866
Lĕgĭtĭm-us, a, um. 735
Lĕgŭl-us, i, m. 326
Lĕgum-en, ĭnis, n. 91. 93
Lemb-us, i, m. 448
Lemniſc-us, i, m. 391
Lĕmŭr-es, um, m. 982
Lén-a, æ, f. 625
Lénire, *verſachten.*
Lén-is, is, e. ſacht. 40
gelinde. 670
Léni-ter, ùs. 39. 469
ſoetelijck. 404
Lén-o, ónis, m. 625
Lénócĭni-um, i, n. 467
lief-lockinge. 739
Len-s, dis, f. 130
Len-s, tis, f. 93
Lens păluſtris 99
Lentè. 52
Lentig-o, ĭnis, f. 304
Lentiſc-us, i, f. 118
Lent-us, a, um. 109. 356
langſaem. 243. 300
Le-o, ónis, m. 181. 266
ſignum cæleſte. 544
Leopard-us, i, m. 315
Lĕpĭdè. 686
Lĕpĭd-us, a, um. 862
Lep-ŏr, &, os, óris, m. 560
Lepr-a, æ, f. 301
Lĕp-us, ŏris, m. 188
Leſſ-us, i, m. 865
Lethál-is, is, e. 311. 805

Digitized by Google

Léthÿfe-r, ra, um. 132
Léth-um, i, n. de dood.
Leuc-a, æ, f. 870
Gallÿca. 524
Lĕváre, *ontlaſten.* 733
heffen, tillen.
Lĕvÿcŭl-us, a, um. 59
Lĕvÿdenſ-is, is, e. 389
Lév-ir, ÿri, m. 741
Lĕv-is, is, e. 257. 438. 888
kleyn, gering. 127
Leviſſic-um, i, n. 97
Lévit-a, æ, m. 945
Lĕvÿta-s, tis, f. 160
Lĕvÿter. 442
Le-x, gis, f. 641. 790
reghel. 590
Lex múnĕrális. 830
cĕrĕm. fórenſ. mórál. 940
Lexÿca *ſcil. ars.* LXXI.
Lexÿc-on, & um, i, n. 678
woorden-ſchatt. 677
Lÿbănót-us, i, m. 41
Líbáti-o, ónis, f. 944
Líbell-a, æ, f. 536
paſ-boot. 527
Lÿbellus fámóſus. 837
Lÿbenter. 504
Lÿb-er, ri, m. 108. 419
boeck. 485. 720
Lib-er, ĕri, m. 932
Líb-er, ĕra, ĕrum. 121. 760
Líbĕrá-is, is, e. 669
vrymoedig. 650
Líbĕrális ars. 505. 932
Líbĕráliter. 669. 863
Líbĕrá-re, vi, tum. 911
Líbĕrátus, a, um. 413. 943
Líbĕrè. 491
Líbĕr-i, órum, m. 735. 751
Líbert-as, tis, f. 883
Líbertĭn-us, i, m. 976
Líbert-us, i, m. 760
Lÿb-et, uit, Ytum eſt. 215
het luſt. 426
Lÿbídĭnó-ri, tus ſ. 738
Lÿbídĭnóſ-us, a, um. 625
quact-luſtig. 738
Lÿbíd-o, ÿnis, f. 570
Líbr-a, æ, f. 536. 813
waeghe. 532. 544
Líbra mercális. 536
Líbrám-en, & entum. 464
Líbrá-re, vi, tum. 534
in evenwicht houden. 829
ſwancken. 905
Librária, *boeckwinckel*
Librári-us, i, m. 493
Líbráti-o, ónis, f. 534. 537
Librát-us, i, um. 905
Líbril-e, is, n. 532
Líbrÿpen-s, dis, m. 535
Lib-s, is, m. 41
Líb-um, i, n. 471
Lÿburn-a, & Ica, *f.* 448
Lÿcenti-a, æ, f. 503
Líc-ére, ui, Ytum. 797
Lÿc éri, Ytus ſ. 797
Lÿc-et, nit, men kan. 665
men mach. 316, 829
't is geoorlooft. 760
Lÿcet. *conj.* 69. 672. 944
Lich-en, énis, &, *éne, énes, f.* 304
Lÿcÿtári, *v.* lÿcéri.
Lÿcÿtáti-o, ónis, f. 795
Lici-um, i, n. 387
Lict-or, óris, m. 833
Li-en, énis, m. 230. 811
Lientĕri-a, æ, f. 298
Lÿgám-en, &, entum. 225
Lÿgá-re, vi, tum. 833
Lÿgát-us, a, um. 565. 695
Lignári-um, i, n. 732
Lignárius fáber. 397
Lignátio-ónis. 892
Lignát-or, óris, m. 396
Lígneſcĕre. 100
Ligne-us, a, um. 322. 814
Ligníl-e, is, n. 732
Lignóſ-us, a, um. 106
Lign-um, i. n. 34 775
Líg-o, ónis, m. 323
Lígŭl-a, æ, f. 384. 493
Lÿgnſtr-um, i, n. 112
Lili-um, i, n. 96
Lim-a. æ, een vyle.
Límá-re, vi, tum. 820
Lim-ax. ácis. d. 128
Limb-us, i, m. 391
Lim-en, ÿnis, n. 404
Lim-es, ÿtis, m. 870. 871
pael. 606
Límÿtáne-us, a, um. 870
Límÿtá-re, vi, tum. 591
Límÿtáti-o, ónis, f. 768
Limpÿd-us, a, um. 467
Lim-us, i, m. 57. 47
Lim-us, a, um. 290
Linária, æ, f. 144
Linct-us, ûs, m. 818
Line-a, æ, f. 463. 843
Lineáment-um, i, n. 597
Líneá-re, vi, tum. 397
Líne-us, a, um. 384
Lin-gĕre, xi, ctum. 859
Lingŭl-a, æ, f. 532
Lingu-a, æ, f. 160. 651
ſprake, tael. 9. 679
Linguát-us, a, um. 495
Linÿment-um, i, n. 819
Límÿ-ſemen. 144
Li-nquĕre, qui, ctum. 456
Linteám-en, ÿnis, n. 388
Linteáment-um, i, n. 488
Linteól-um, i, n. 747
Lint-er, ris, d. 447
Linte-um, i, n. 387
Linte-us, a, um. 487
Lín-um, i, n. 94
Línum factum *bereyt vlas.* 386
Lippÿtúd-o, ÿais, f. 305
Lippus, i, leep-ooghig.
Lÿquábĭl-is, is, e. 60
Lÿquá-re, vi, tum. 69
Lÿquá-ri, tus ſ. 350
Lÿquát-us, a, um. 411
Lÿquéfăc-ĕre, &, tus, *v.* lÿquáre, &, tus.
Lÿqu-ére, ui. 69
Lÿquefcĕre. 63
Lÿquet. *'t blÿckt.*
Lÿquĭd-e, &, ò. 509
Lÿquĭd-um, i, n. 525. 814

Li-

Digitized by Google

Lyquĭd-us, a, um. 61
Lyqu-or, óris, m. 420
mineralis. 53
odoratus. 865
Lŷr-a, æ, f. acker-vore.
Lirátim. 376
Li-s, tis, f. 712.830.882
Lisbon a, æ, f. 562
Lĭtâni-a, æ, f. 962
Litá-re, vi, tum. 938
Litĕr-a, æ, f. 486. 679
Litĕr-æ, árum, f. pl. 728
Litĕratúr-a, æ, f. 499
Litĕrát-us, a, um. 319
Lithargyr-um, i, n. 64.410
Lithuan-us, i, m. 560
Lĭtĭc-en, ĭnis, m. 476
Litígá-re, vi, tum. 758
Litígáto-r, ris, m. 829
Litígi-um, i, n. 783
Lit-us, & tus, tóris, n. 48
Lĭtúr-a, æ, f. 721
Lĭtu-us, i, m. 476. 895
Lívi-a, æ, f. 142
Lívĭd-us, a, um. 265
Liv-or, óris, m. 293
afgonstigh wyt.
Li-x, cis, f. asschc.
Lix-a, æ, m. 893
Lixívi-um, i, n. 393
Lixív-us, a, um. 373
Lixus, v. elixus.
Lŏcál-is, is, e. 269. 595
Lŏcá-re, vi, tum. 202. 779
besteden, verhuuren.
Lŏcát-or, óris, m. 337
Lŏcát-us, a, um. 905
Lŏcô. 928. 965. 999
Lŏcŭlámen-t um, i, m. 482
Lŏcŭl-us, i, m. 428
dood-kiste. 866
Lŏcumtĕnen-s, tis, m. 890
Lŏcŭpl-es, étis, Δ 998
Lŏcŭplétá-re, vi, tum. 877
Lŏc-us, i, m. 136.679.734
Lŏcus communis. 723
Lŏcusi-a, æ, f. 150
Lŏcútulĕj-us, i, m. 644
Lŏd-in, ĭcis, f. 469
Lŏglc-a, æ, f. 537
Lŏgĭc-us, i, m. 580
Lŏlig-o, ĭnis, f. 158
Lŏli-um, i, n. 314
Londinens-is, is, e, 389
Londin-um, i, n. 562
Longævus, a, um. 569
Long-è, ĭùs, ĭfs. 458. 543
verre. 407. 897
Longè ante. 948
Longimetri-a, æ, f. 529
Longinquĭta-s, tis, f. 515
Longĭtud-o, ĭnis, f. 555
Longiuscŭl-us, a, um. 89
Longùm, *langen tijdt.*
In longum. 217.
Longúri-us, i, m. 440
Long-us, a, um. 292. 697
Lŏqua-x, cis, Δ 644
Lŏquen-s, tis, Δ 687
Lŏqu-i, ûtus f. 608. 614
Lŏr-a, æ, f. 374
Lóríc-a, æ, f. 415
Lórícáre. 888
Lórĭp-es, ĕdis, m. 292
Lór-um, i, n. 833
lange teugel-riem. 441
Loth, m. 570
Lóti-um, i, n. 733. 804
Lót-or, óris, m. 413
Lótr-ix, ĭcis, f. 388
Lŭbenti-a, æ, f. 5
Lŭb-et, uit. 212
pro lăbĭtu. 799
Lubrĭc-um, i. n. *vide*
Lubrícita-s, tis, f. 613
Lubrĭc-us, a, um. 153. 689
wanckelbaer. 653
Lúcánic-a, æ, f. 362
Lúcánĭc-us, i, m. 151
Luc-ar, ăris, n. 841
Lŭcell-um, i, n. 798
Lúc ére, xi. 75
Lúcern-a, æ, f. 150. 411
Lúcesĕcre. 22
Lúcĭd-us, a, um. 21
Lúcĭf-er, eri, m. 26
Lúcĭp-er, eri, m. 980
Lŭci-us, i, m. 155
Lucrĭfăcĕre, *winnen.*
Lucr-um, i, n. gewin.
Lucta, *worstelinge.*
Luctá-men, tio, & tus, ûs, m. 842
Luctát-or, óris, m. 846
Luctĭfic-us, a, um. 567
Luctĭfĭc-us, a, um. 567
Luctĭfson-us, a, um. 567
Luctŭós-us, a, um. 567
Luct-us, ûs, m. 857
Lúcubran-s, tis, Δ 722
Lúcubrá-re, vi, tum. 722
Lúcubráti-o, ónis, f. 722
Lúcubrátóri-us, a, um. 722
Lúcŭlenter. 955
Lúc-us, i, m. 120
kerck-bosch. 935
Lú-dere, si, sum. 851. 852
Lúdibrĭ-um, i, n. 651
Lúdĭbund-us, a, um. 500
Lúdĭc-er, ra, rum *speelsch.*
Lúdĭcr-um, i, n. 199. 838
equestre. 848
Lúdĭfĭcá-re, &, ri. 213
Lúdĭfĭcáti-o, ónis, f. 682
Lúdĭmăgíst-er, ri, m. 504
Lúdi-o, ónis, &, us, i. 839
Lúdio Poëta. 992
Lúd-us, i, m. 500. 843
calcul & latrunc. 851
pilæ, 849: *scénicus.* 840
Lŭ-ere, i, ĭtum. 830
Lŭ-es, is, f. gemeene-siekte vágæ, 310: *vĕnĕra,* 301
Lú-gére, xi, ctum. 284
Lúgúbr-is, is, e. 895
Lúgúbrĭter. 866
Lumbág-o, ĭnis, f. 303
Lumbric-us, i, m. 129
Lumb-us, i, m. 211
Lúm-en, ĭnis, n. 29. 579
Lúmĭnár-e, is, n. 26. 54
Lún-a, æ, f. 25. 928
Lunæ dies. 551
Lúnæ montes. 561
Lúnár-is, is, e. 54

Digitized by Google

Lúnáti-o, ónis, f. 552
Lüp-a, æ, f. 265
Lüpán-ar, aris, m. 625
Lüpánári-um, i, n. 789
Lüpát-um, i, n. 848
Lüpércáli-a, um, n. 973
Lüpín-um, & us, i. 93
Lüpülári-us, i, m. 376
Lüpül-us, i, m. 376. 378
Lüp-us, i, m. 185. 344
Lurc-o, ónis, m. 623
Lúrïd us, a, um. 265
Luſcïni-a, æ, f. 144
Luſcïoſ-us, a, um. 290
Luſc-us, a, um. 290
Lúſi-o, ónis, f. 850
Lúsïtán-us, m. 560
Lúsïtá-re, vi, tum. 748
Lúſóríï-us, a, um. 838
Luſóríæ chartæ. 851
Luſtrál-is, is, e. 936. 967
Luſtrám-en, ïnis, n. 994
beſichtiginge. XCI
Luſtrá-re, vi, tum. 482. 998
monſteren. 887
Luſtrïc-us, a, um. 835
Lúſus, ûs, v. lúdus.
Lütáment-um, i, n. 398
Lútëöl-a, æ, f. 144
Lütéti-a, æ, f. 562
Lüteus, *van leem, van ſlijck*
Lüte-us, a, um. 62. 263
Lütóſ-us, a, um. 774
Lütr-a, æ, f. 149
Lüt-um, i, n. 57. 682
leem. 395
Lütum päleátum. 368
Lu-x, cis, f. 196. 579
Luxá-re, vi, tum. 225
Luxáti-o, ónis, f. 296
Luxát-us, a, um. 821
Luxüri-es, éi, f. 380
Lux-us, ûs, m. 789
Lychnúch-us, i, m. 423
Lydius läpis, *v.* cótícüla.
Lymph-a, æ, f. 152
Lyn-x, cis, d. 183
Lyr-a, æ, f. 475
lier-ſterre. 543
Lyrâ cănëre. €99
Lyram pellëre. 699
Lyrïc-en, ïnis. 700
Lyrïc-um, i, n. €99
Lyrïc-us, a, um. €99
Lytr-um, i, n. 951

M.

Măcel-lum, i, n. 363
Măc-er, ra, rum, magher.
Mácëra-re, vi, tum. 364
ſich quellen, knagen.
Mácérâti-o, ónis, f. 355
quellinge. 720
Mácëri-a, æ, & es éi, f 322
Machær-a, æ, f. ſweert.
Machïavellïſt-a, æ, m. 985
Máchïn-a, æ, f. 457. 465
groot gebouw. 541
Machïna textória. 389
Máchïnáment-um, i, n. 594
Máchïnáti-o, ónis, f. 894
köſtelijke uitvindinge. 352
Máchïnát-or, óris, m. 354
Máchïnát-us, ûs, m. 904
Măci-es, éi, *v.* macror.
Măcïlent-us, a, um. 287
Mác-ir, ïris, &, is, idis, f. 117
Macrïtúd-o, ïnis, f. 323
Macr-or, óris, m. 304
Mactá-re, vi, tum. 926
Mactáti-o, ónis, f. 347
Macte, *vocátiv.* 996
Mactr-a, æ, f. 356
Măcül a, æ, f. 76. 132
ſchandvleck, 605
net-gat. 358
Măcülá-re, vi. tum. 721
Măcülóſ-us, a, um. 183
geſpickelt. 74
Mädëfácëre. 69
Mädëfacti-o, ónis, f. 446
Mäd-ére, ui. 31
Magellánica. 559
Magellänic-us, a, um. 560
Măgi a, æ, &, ce, ces, f. 508. 600
Măgis. 617. 645. 654
te meerder. 739
quo măgis. 855
Măgiſt-er, ri, m. 501. 505
aulæ, 877. *equitum,* 889:
lúdi, 877: *pëditum,* 889:
ſtäbüli, 877
Măgiſtëri-um, i, n. 817
Măgiſtrát-us, ûs, m. 790. 709. 781
Magnam partem. 715
Magnänïmïta-s, tis, f. 635
Magnänïm-us, a, um. 636
Magnát-es, um, m. pl. 441
Magn-es, étis, m. 73. 578
Magni. 608. 798
Măgnïfícé. 879
Magnïfícenti-a, æ, f. 395
Magnïtúd-o, inis, f. 515
Magni vendëre. 798
Magnöpëré. 589
Magn-us, a, um. 459. 608
van gewichtigheyt. 852
Magnus Alexander. 575
Măg-us, i, m. 600
Mahomedán-us, a, um. 972
Mahomed-es, is, m. 972
Mahomediſmus, i. XCVIII
Májál-is, is, m. 168. 347
Májeſt-as, atis, f. 836
Máj-or, óris, m. & f. 724
Májor *própóſïtio.* 587
Májórán-a, æ, f. 96
Májórenn-is, is, e. 758
Májór-es, um, m. pl. 920
Májóri parte. 49
Májóris nómïnis. 796
Májórum gentium. 931
Máj-us, i. m. 552
Máj-us, óris, n. 665
Mál-a, æ, f. 208
Mälãci-a, æ. f. 451
Mälè, *adv.* 289. 628. 675
Mälédícëre. 654. 664
Mälédícti-o, ónis, f. 671
Mälëfíc-us, a, um. 834
Mälëvöl-us, a, um. 655
Mäligníta-s, tis, f. 301
Mälígn-us, a, um. 837. 980

Digitized by Google

Mănĭfĭcă-re, vi, tum. 605
Manĭfĭcŏs-e, 605
Mănĭfĭcŏs-us, a, um. 503
Măl-le, ui. 655
Mallea-re, vi, tum. 69. 493
kloppĕ met een hamer. 493
Malleăt-or, óris, m. 415
Malleŏl-us, i, m 261
Malle-us, i, m. 414. 487
beuck-hamer. 315
Mallŭvium, i, n. 856
Mal-um, i, n. 114
Măl-um, i, n. 608. 636
't booſe. 981 : *ſchade* 790
Măl-us, a, um. 600. 684
Măl-us, i, f. *appel-boom.*
Măl-us, i, m. 450
Malv-a, æ, f. keeſjes krnyt.
Malvăce-us, a, um. 487
Malvătĭcum vinum. 375
Mám-a, & ma, æ, f. 746
Mammillā-re, is, n. 746
Mánā-re, vi, tum. 44
Manc-eps, ĭpis, c. 337
Mancĭpáre, *te eygen overgeven, vereygenen.*
Manc-ĭpi, &, ŭpi. 873
Mancĭpĭ-um, i, n. 760
Manc-us, a, um. 292
Mandā-re, vi, tum, 920. *belaſten, bevelen.* 965
Mandatări-us, i, m. 827
Mandăt um, i, n. 924. 978
Man-dĕre, di, ſum. 237
Mandĭbŭl-a, æ, f. 194
Mandr-a, æ, f. 340
Mandúcare, *kauwen, eeten.*
Mandúc-o, ónis, m. *vraet.*
Mandúc-us, i, m. 748
Mánē, adv. 26. 928
Mān-ére, ſi, ſum. 760. 830
Mán-es, ium, m. pl. 865
Mang-o, ónis, m. 778
Mānĭ-a, æ, f. 307
Mānĭca, æ, f. 382
Mānĭc-æ, árum, f. 833
Mānĭcāt-us, a, um. 382
Mānĭfeſtā-re, vi, tum. 988
Mānĭfeſtări-us, a, um. 833
Mānĭfeſt-ē, ò, *openlijck.*
Mānĭfeſt-us, a, um. 991
Mānĭpŭlatim. 335
Mānĭpul-us, i, m. 335
handt-vol. 813
Manu-s, æ, f. 51
Manna, n. 571
Mansŭētā-re, vi, tum. 859
Mansŭē-us, a, um. 237
Manſuéte. 653
Manſuérūd-o, ĭnis, f. 643
Manſuēt-us, a, um. 164
ſachtmoedig. 653
Mantēl-ium, & um, i. 859
Mantĭc-a, æ. f. aes-ſack.
Mantĭl-e, is, n. 856
Mantiſſ-a, æ, f. 800
Mānŭări-us, a, um. 355
Mānŭāria ars. 482
Mānŭbiæ, árum, f. pl. 902
Mānubri-um. i, n. 858, *handt-veſt.* 459
Mānŭcŏdiāt-a, æ, f. 154
Mānŭdŭctī-o, ónis, f. 502
Mānu līberā. 479
Mānŭmiſſī-o. ónis, f. 760
Mānŭmĭſſ-us, a, um. 760
Mānŭprĕti-um, i, n. 790
Mānu ſtĭpŭlātā. 659
Mān-us, ūs, f. 212. 213
macht. 989
Măpáli-a, órum, n. 340
Mapp-a, æ, f. 854
Mappŭl-a, æ, f. 859
Maragnon, fluvius. 561
Marcescĕre. 79
Marchi-o, ónis, m. 873
Marchionāt-us, ûs, m. 873
Marc-or, óris, m. 199
Marcŭl-us, i, m. 416
Mār-e, is, n. 44. 445
Mareſchall-us, i, m. 877
Marg-a, æ, f. 58
Margárit-a, æ, f. & um. 78
Márgárĭtĭfe-r, ra, rum. 127
Margĭnáre, *randen.*
Marg-o, inis, d. kant. rant. 692
Mari-a, æ, f. 951
Mărĭn-us, a, um. 78
Mărína ăcus. 450
alga. 99. *ärámea.* 158.
Mărīt-a, æ, f 741
Mărītāl-is, is, e. 709
Mărītāre. 736. 741
Mărĭtĭmus, a, um. 559. 794
Mărīt-us, i, m. 741
Marm-or, ŏris, n. 74
Marmŏrāt-um, i. n. 400
aurium. 206
Maróce, urbs. 562
Marr-a, æ, f. 323
Mar-s, tis, m. 931
ſtella. 26, 546
Marſŭpĭări-us, i, m. 422
Marſupi-um, i, n. 628
Mart-es, is, f. 191
Scythica. 191
Martis dies. 551
Marti-us, i, m. 557
Mart-yr, yris, c. 952
Ma-s, ris, m. 210. 585. 736
Maſcŭl-us, a, um. 743
Maſcŭl-us, i, m. 156
man-menſch. 735
Maſſ-a, æ, f. 356
klont, klomp. 80. 226
Maſſŭl-a, æ, f. 356. 358
Maſtĭch-e, es, f. 118
Māt-er, ris, f. 196. 749
Mātercŭl-a, æ, f. 754
Māt-erfămĭlias, ris, fā. 731
Mātĕri-a, æ, & es, éi, f. 163. 809
timmer hout. 112
Mātĕrĭāl-is, is, e. 583
Materatio, ónis, f. 398
Mātĕrĭāt-us, a, um. 402
Mātern-us, a, um. 749
Mātertĕr-a, æ, f. 752
Māthēmātĭc-us, i, m. 506
Mathēſ-is, eos, f. 510
Mathrĭcŭl-a, æ, f. 785
Mātrĭmōnĭālis. 627. 740
Mātrĭmōni-um, i. n. 736
Mātrĭm-us, a, um. 739
Matr-ix, ĭcis, f. 339
Mātrón-a, æ, f. 738

Digitized by Google

Mátrónál-is, is, e. 738
Mátrŭél is, is, e. 753
Matt-a, æ, f. 106
Mătŭl-a, æ, f. 733
Mátúrá-re, vi, tum. 612
Matúrátus, *gehaest.*
Mátúrè. 617
Mátúrescĕre, ui. 119
Mátúrĭtas, *rypigheyt.*
Mátúr-us, a, um. 259.326
Mátútín-us, a, um. 722
Maur-us, i, m. 560
Maxill a, æ, f. 216
Maxilláris dens. 216
Máxĭmè, *principalyk,* 48
aldermeest. 994.935
Maxĭm-us, a, um. 768.976
Maxĭmus nátu. 758
Me, accusat. 6. 14
Meá-re, vi, tum. 240,
passeeren. 431.
Meát-us, ûs, m. 56
Méchănĭc-us, i, m. 351
Méchănĭc-us, a, um. 482
Mĕdél-a, æ, f. 805
Médéri, depon. 820
Mĕdiánus, a, um. *middelste,*
paries. 400: *ventus.* 41.
Mĕdiástín-us, i, m. 761
Mĕdĭcábĭl-is, is, e. 45
Mĕdĭcám-en, ĭnis, n. *vide*
Mĕdĭcámĕtum, n. 820.706
Mĕdĭcámentári-us, a, um
815: -us, i. *medicijn-bereyder.*
Mĕdĭcámentósus, a, um. 84
genees-krachtig. 815
Mĕdĭcáment-um, i, n. 814
Mĕdĭcá-ri, tus s. 705.820
Mĕdĭcást-er, ri, m. 804
Medĭcáti-o, ónis, f. 804
Mĕdĭcát-us, a, um. 375
Mĕdĭcína, f. 817.706.803
genees-konst. 703.705
Mĕdĭcína vĕtĕrínária. 348
Mĕdĭcínál-is, is, e. 705
Mĕdĭc-us, a, um. 705
Mĕdĭc-us, i, m. 600.704
Mĕdímn-um, &, us. 526
in mĕdio. 210. 292
mĕdio prĕhendĕre. 846
Mĕdĭócris, is, e. 134,690
Mĕdiócrĭta-s, tis, f. 604
Mĕdióxĭm-us, a, um. 930
Mĕdĭtá-ri, tus s. 581
Mĕdĭtáti-o, ónis, f. 581
Mĕdĭterráneus, a, um. 559
Mĕdĭtulli-um, i, n. 559
Mĕdĭ-um, i, n. 609, 611
't midden. 534. 846
Mĕdĭ-us, a, um. 520
middelmaetig. 83
half. 25
Mĕdull-a, æ, f. 224.227
arbŏris. 108
cannárum. 350
panis, (kruyme.) 356
Mĕdullós-us, a, um. 224
M-éjĕre, inxi, ictum. 623
M-el, éllis, n. 350. 149
Mĕlanchŏli-a, æ, f. 232
swaermoedigheyt.
Mĕlanchŏlia *hypŏchondriăca.* 300.
Mĕlanchŏlĭcus, a, um. 233
Mĕlĕágr-is, ĭdis, f. 139
Mél es, & is, is, f. 192
Mĕlĭc-us, a, um. 699
Mĕli-or, óris, m. f 999
Mĕlióráti-o, ónis, f. 763
Meliss-a, æ, f. 97
Mĕliùs. 347.729.989
bequaemer. 66
Mĕli-us, óris, n. 610.675
Melláti-o, ónis, f. 350
Mellíg-o, ĭnis, f. 350
Mellítŭl-us, a, um. 51
Mellít-us, a, um. 103
Mĕl-o, ónis, f. 90
Mĕlódĭ-a, æ, f. 473.700
Mĕl-os, ûs, n. 700
Membrán-a, æ, f. 296
parckement.
Membránáce us, a, um. 493
vliesachtig. 133
Membráneus, a, um. *idem.*
Membránŭl-a, æ, f. 261
Membrátim. 244
Membr-um, i, n. 202.747
Mĕmĭnisse, defectivũ. 688
indachtig zijn. 268 999
Mĕm-or, óris. Δ 664.688
Mĕmŏrábĭl-is, is, e. 564
Mĕmŏrand-us, a, um,
840
Mĕmŏrá-re, vi, tum, *verhaelen.* 566. *in gedachten brengen,* 688.
Mĕmŏri-a, æ, f. 267.595
Mĕmŏriæ *imprimere.* 723
Mĕmŏrĭter, *van buyten.*
Mend-a, æ, f. 501
Mendácĭter. 649
Mendáci-um, i, n. 649
Mend-ax, ácis, Δ. 649
een leugenaer. 649
Mendícábŭl-um, i, n. 777
Mendícáre, *bedelen.*
Mendícĭt-as, átis, f. 790
Mendíc-us, i, m. 394.664
Mendum, v. menda.
Meniá-um, i, n. 407
Menin-x, gis, f. 227
Men-s, tis, f. 274.624
ziele, 195: *verstand,*
917. *sin,* 738.
Mens-a, æ, disch. 854
Mensári-us, a, um. 732
Mensi-o, ónis, f. 516
Mens-is, is, m. 24. 959
Mens-or, óris, m. 526
Mensúr-a, æ, f. 510.524
Mensúrá-re, vi, tum. 515
Men-ta &, tha, æ, f. 97
Menti-o, ónis, f. 862
Mentí-ri, tus s. 649
Ment-um, i, n. 208
Mĕrác-us, a, um. 373
Mercális libra, 536
Mercá-ri, tus s. 798
Mercát-or, óris, m. 796
Mercátúr-a, æ, f. 793
Mercát-us, ûs, m. 796
Mercédŭl-a, æ, f. 761
Mercénári-us, i, m. 786
Merc-es, édis, f. 760
Mercĭmóni-um, i, n. 794

Digitized by Google

Mercŭri-us, i, m. 931
mercuriuś-ſterre. 26
Mercŭrii dies. 551
Merd-a, æ, f. 238
Mĕrè, *adverb.* 466
Merend-a, æ, f. 622
Merére, v. prómerére. 912
Mĕréri *bene.* 867
Mĕréri *de aliquo.* 853
Mĕretrĭci-um, i, n. 791
Méretr-ix, ícis, f. 652
Merg-a, æ, f. 335
Mer-gére, ſi, ſum. 370
Merges, itis, m. 335
Merg-us, i, m. , 147
Mĕridián-us, a, um. 549
Mĕridián-us, i, m. 541
Mĕridiá-re, &, ri. 733
Mĕridĭ-es, ei, m. 542
Mĕridiónál-is, is, e. 539
Mĕrĭtá-re, vi, tum. 738
Mĕrĭtò, *adv.* 602
Mĕrĭtori-us, a, um. 444
Mĕrĭt-um, i, n. 932.961
Mĕrĭt us, a, um. 853.867
Mér-ops, ŏpis, m. 143
Merſ-áre, & ſtare. 358
Merſ-us, a, um. 446.836
Mĕrŭl-a, æ, f. 145
Mĕr-um, i, n. 860
Mĕr-us, a, um. 738
Mer-x, cis, f. 795
fucóſa, próba &c. 799
Mĕsăráicæ venæ. 239.300
Meſenterĭ-um, i, n. 230
Meſpĭl-um, i, n. 114
Meſpĭlus f. miſpel-boom.
Meſſi-as, æ, m. 939.949
Meſſ-is, is, f. 335
Meſſ-or, óris, m. 335
Meta, æ, f. 843
cáſei, 346: *fœni*, 342.
Mĕtăcarpi-um, i, n. 222
Mĕtallár-is, is, e. 69
Mĕtallári-us, i, m. 412
Mĕtallĭc-us, i, m. *idem.*
Mĕtallĭc-us, a, um. 412
Mĕtallĭ-fódin a. æ, f. 837
Mĕtall-um, i, n. 63.70
Mĕtăphŏr-a, æ, f. 682
Mĕtăphysĭc-us, i, m. 506
Mĕtári caſtra. 892
Mĕtát-or, óris. m. 892
Meteór-um, i, n. VI. 313
igneum. 35
Mĕthŏdĭc-us, a, um. 705
Methŏd-us, i, f. 590
Mĕticŭlóſus, v. cĭmĭdus.
Me-tere , ſſui , ſſum, maeyen , ooghſten.
Mé-tiri, nſus ſ. 526
Metónymi-a, æ, f. 682
Metŏpoſcŏp-us, i, m. 597
Metrŏpŏl-is, is, f. 876
Metr-um, i, n. 695. 697
Mĕtuend-us, a, um. 158
Mĕtuen-s, tis, Δ 336
Mĕtu-ĕre, i. 283
Mĕt-us, ûs, m. 990
Mexĭcán-us, i, m. 560
Mexĭco, urbs. 562
Mic-a, æ, f. 862
Mĭc-áre, ui. 75
Micáre dĭgĭtis. 851
Micrŏcoſm-us, i, m. 215
Micrŏſcŏpi-um, i, n. 480
Mĭcti-o, ónis, f. 303
Mĭctŭri-re, vi, & i. 733
Migráre, verhuyſen.
Migráti-o, ónis, f. 425
Mil-es, itis c. 886. 900
Milĭtá-re, vi, tum. 887
Milĭtar-is, is, e. 913
Milĭtia, *kryg, oorlogh. krÿghs-tocht.* 910
Milĭ-um, i, n. 92
Millĕ, ſing. indec. 491. 512
Milleformĭter. 480
Millénári-us, a, um. 889
Millénári-us, i, m. 512. 576
Millĕpĕd-a, æ, f. 130
Millĕſĭmus, *duyſentſte.* 568
Milliár-e, is, & ium. 524
germanic. itálicum. 524
Millies, *adverb.* 512
Milli-o, ónis, m. 512
Mill um, *n.* & *us, m.* 334
Milv-us, i, m. 148
Mímograph-us, i, m. 699
Mim-us, i, m. 840
Mĭne, dreygementen.
Minári, *v.* mĭnĭtári. 654
Mĭnátio, v. comminátio.
Mĭn-ax, ácis, Δ 886
Miner-a, æ, f. 56.412
Mĭnĕrâli-a, um, n. 58
Mĭnĕrâli-is, is, e. 409
ſinor , ſuccus. 59
liquor. 63
Minerv-a, æ, f. 931
Mĭnerval, *ſchool-geld.*
Mi-ngere, nxi, ctum. 135
Mĭnĭmè. 737
Mĭnĭmum. 171. 822
Mĭnĭm-us, a, um. 44. 137
d'allerminſte. 674.
Mĭnĭmus nátu. 758
Miniſt-er, ri, m. dienaer.
viniſter , bediende. 877
Mĭniſtĕri-um, i, n. 825
Mĭniſtrá-re, vi, tum. 789
verleenen. 112
langen , reycken. 341
Mĭniſtráti-o, ónis, f. 734
Mĭniſtrát-or, óris, m. 710
Mĭniſtrátóri-us, a, um, XLIX.
Mĭniſtrát-us, a, um. 341
Mĭnitá-ri, tus ſ. 654
Mini-um, i, n. 64. 266
Min-or, óris, m. f. 83. 768
Mĭnor *propoſitio.* 587
Mĭnŏrenn-is, is, e. 757
Mĭnórum gentium. 931
Mĭnuĕre, *minderen.*
Minúri-re, vi, tum. 144
Mĭn-us, óris, n. 224. 565
Mĭnùs, *minder*, 930: *min*, 546: *te min*, 950: *te minder*, 976: *niet.*
Mĭnúta-i, lis, n. 365
Mĭnútátim, *adv.* 52
Mĭnút-è, &, im, *adv.* 362
Mĭnútŭl-us, a, um. 159
gering. 258
Mĭnút-um, i, n. 24. 548
Mi-

Digitized by Google

Minút-us, a, um. 53. 161
gering. 308
Miós-is, ss, f. 683. 684
Mírábïl-is, is, e. 215
Mírácül-um, i, n. 570. 839
ad mírácülum. 594
Mirá-ri, tus ſ. 280
Mír-us, a, um. 839. 848
Mïſcellán-us, a. um. 334
Mïſcell-us, a, um. 972
Mi-ſcére, ſcui, ſtum & xtum: mengen, miſſchen.
Mïſell-us, a, um. 777
Miſe-r, ra, rum. 669
Mïſérábïl-is, is, e. 452
deerlijck. 865
Mïſérand-us, a, um. 899
Mïſérári, *v.* commïſérári.
Mïſérăti-o, ónis, f. 693
Mïſérát-or, óris, m. 995
Mïſéréri, *ontfermen.*
Mïſéreſcére. 663
Mïſéria, *ellende, jammer.*
Mïſérïcordi-a, æ, f. 918
Mïſérïcor-s, dis, Δ 669
Miſſ-a, æ, f. 967
Miſsïl-e, is, n. 845
Miſsïllis, *worpbaer.*
ignis. 477
Miſſ-us, a, um. 886
Miſſ-us, ûs, *worp, ſendinge.*
opdiſchinge. 855
Miſti-o, ónis, f. 20
Miſtúr-a, æ, f. 70
vermenginge. 817
Miſtus, *v.* mixtus. 374
Míſeſcére. 40
Mítïgă-re, vi, tum. 806
Mítïgátóri-us, a, um. 806
Mit-is, is, e. 655
Mitra, mijter, mutſe.
Mi-ttére, ſi, ſſum. 796. 885
nytſlaen, 849: *werpen, ſchieten: laeten.*
Mixtúra, *mengſel.*
Mixtus, a, um. 374
Mnémönïc-a, æ, f. 537
Mnémönïc-us, i, m. 594
Móbïl-is, is, e. 204. 354
roerend. 763
Mobïle perpĕtŭum. 465
Módell-us, i, m. 401
Módĕrám-en, inis, n. 601
Módĕráre, ſed *nſitatius.*
Módĕrá-ri, tus ſ. 803
beſtieren. 11. 917
regeeren. 475. 917
Módĕrátè. 631
Módĕrátim. 859
Módĕráti-o, ónis, f. 631
maetiginge. 615. 807
Módĕrát-or, óris, m. 590
Móder-nus, a, um. 915
Módeſtè. 726
Módeſti-a, æ, f. 643. 673
Módeſt-us, a, um. 644
Módïc-us, a, um. 669
Módiol-us, i, m. 439
een ſchepel. 526
Módi-us, i, m. 526
Módo, *nn, ſoo daedelijck, maer, alleenlijck.* 492
Módŭlám-en, inis, n. 700
Módŭlament-um, i, n. 700
Módŭláti-o, ónis, f. 702
Módŭlátr-ix, ícis, f. 144
Módŭlát-us, a, um. 262
Módŭlát-us, ûs, m. 700
Módŭl-us, i, m. 401. 479
tact, ſlagh. 702
maste. 844
Mŏd-us, i, m. 632
manier. 7. 479, 660
wyſe. 611
Mœch-us. i, m. 836
Mœni-a, nm, n. pl. 771
Mœ-rére, ſtus ſ. 284. 650
Mœſt-us, a, um. 650
Mol-a, æ, f. 355
Móla fărínária. 354
âſinária, jûmentária: aquaria: álâta: männária, trûſatilis, (queerne) 355
Móláris *dens.* 216. 237
Mólendín-um, i, n. 377
Mŏl-ĕre, ui, itum, *maelen.*
Mól-es, is, f. 408
ſwaerte, laſt. 457, 978
Mŏleſtáre. 62
Mŏleſtè. 258
Móleſti-a, æ, f. 645
Mŏleſt-us, a, um. 86. 808
overlaſſig. 306
beſwaerlijck. 254. 808
Mólétrïn-a, æ, f. 355
Mólím-en, inis, n. 282
Móli-ri, tus ſ. 883
Móliti-o, ónis, f. 884
Mŏlïtor-or, óris, m. 355
Mŏlïtóri-a, æ, f. 352
Mŏlïtúr-a, æ, f. 355
Mollicell-us, a, um. 819
weeckachtig. 106
Mollïcŭl-us, a, um. 818
morwe: ſacht, 80. 747
Mollíre, *v.* émollíre.
Moll-is, is, e. 113. 158
weeckachtig. 116
ſacht. 383
Mollïter. 436. 848
Mŏloch ídólum. 936
Mŏloſſ-us, i, m. 344
Molybdit-is, is, f. 64
Móment-um, i, n. 37. 492
nytſlag. 536
Mŏnách-us, i, m. 969
Mŏnarch-a, æ, m. 576. 881
Mŏnarchi-a, æ, f. 574
Mŏnaſtéri-um, i, n. 969
Mŏnédŭl-a, æ, f. 140
Mŏn-ére, ui, itum 722
vermaenen, waerſchouwen.
Mŏnét-a, æ, f. 795. 880
Mŏnétária officina. 418
Mŏnétári-us, i, m. 418
Móniál-is, is, f. 969
Mŏnile, n. *hals-cierſel.*
Mŏnïmentum, *v.* mŏnïmentum. 565. 867.
Mŏnïtio, *vermaninge.*
Mŏnŏcĕr-os, ótis, eenhoren.
Mŏnŏpól-a, æ, m. 799
Mŏnŏpóli-um, i, n. 799
Mons, tis, m. 55. 561
Monſtr-a-re, vi, tum. 213
Monſtrát-or, óris, m. *vid.*
Monſtrátr-ix, ícis, f. 450

Digitized by Google

Monstrós-us, a, um. 312
Monstr-um, i, n. 315
wonder-dier. 931
mis-geboort. 508
Montan us, a, um. 780
Montes lúnæ. 561
Montis *fauces, jugum, rádices, sūpercĭlium.* 561
Mŏnŭment-um, i, n. 565
graf-teken. 867
Mŏr-a, æ, f. 463
Mórál-is, is, e. 12. 537
Mórális lex. 940
Mórálĭt-as, atis, f. 754
Mŏrá-ri, tus s. 668
Mórát-us, a, um. 859
Morbĭd-us, a, um. 45
sieckelijck. 348 470
Morbill-i, órum, m. pl. 295
Morbós-us, a, um. 706
Morb-us, i, m. 297. 801
kranckheed. 704
Morbus *léthális.* 805
cădúcus, v. *epĭlepsĭa.* 308
Mord-ax, ácis, Δ 440
Mo-rdére, mordi, rsum. 171
Móre, *nae aert.* 171
Mór-es, um, m. pl. 698. 719
Mŏrét-um, i, *n.* 471
Mŏr-i, tuus sum. 198. 657
Móri fŏlium. 129
Mŏrĭbund-us, a, um. 311
op't sterven liggende. 573
Mórĭgĕrári, *grátĭficâri.*
Mórĭgĕr-us, a, um. 503
Móri-o, ónis, m. 651. 878
Mŏrĭlúr-us, a, um. 179
Mórósĭt-as, átis, f. 754
Mórós-us, a, um. 644
Mor-s, tis, m. 598. 926
Morsĭcátim. 293
Morsŭl-a, æ, f. 818
Mors-us, ûs, m. 171
Mortál-es, ium, m. 11. 864
Mortál-is, is, e. 682
Mortálĭt-as, átis, f. 659
Mortári-um, i, n. 353. 365
Mortĭcín-um, i, n. 146
Mortĭcín-us, a, um. 260
Mortu-us, a, um. 867. 957
à mortuis. 952
Mór-um, i, n. 102
ŭbi, & rŭbi idei. 102
Mór-us, i, f. 102. 116
Mo s, ris, m. 795. 856
Mósaic-us, a, um. 957
Mosca, v *Mosqua.*
Moschata nux. 117
Mosch-us, i, m. 190
Moscóvia, Moscovien.
Moscóvít-a, æ, m. 560
Mós-es, is, m. 571. 940
Mŏtăcill-a, æ, f. 148
Mótá-re, vi, tum. 464
Móti-o, ónis, f. 226
Mótĭtá-re, vi, tum. 148
Mót-or, óris, m. 984
Mótóri-us, a, um. 850
Mót-us, ûs, m. 26. 124. 693
beroerte. 882
Mótus lŏcális. 269
Mŏ-vére, vi, tum. 125. 195
verwecken. 882
setten, schuppen.
Mox, aenstonts, 19: *terstont.* 22: *datelick.* 188: *stracks.* 926: *voorts daerop* 967
Muccĭni-um, i, n. 388
Múc-ére, ui. 356
Múcescĕre. 378
Múcĭd-us, a, um. 260
Múc-or, óris, m. 489
Múcósus, *snotterig.*
Mucr-o, ónis, punt, spits.
Mucrónátus, *gepunt.* 154
Múc-us, i, m. 207. 244
Muffti. 974
Múg-il, ilis, m. 154
Múgi-re, vi, tum. 147. 252
Mulcére, si, sum. 848
Mulct-a, æ, f. 835
Mulctá-re, vi, tum. 835
Mulctr-a, æ, f. 345
Mulctrál-e, is, n. 345
Mul-gére, si & xi, sum & ctum. 345
Mŭlĭebr-is, is, e. 105
Mŭli-er, éris, f. 197. 925
Mŭlĭĕrarius, v. mŭliĕrós.
Mŭliercŭl-a, æ, f. 738
Mŭliĕrósĭt-as, átis, f. 737
Mŭliĕrós-us, a, um. 737
Múli-o, ónis, m. 343
Múlióni-us, a, um. 343
Mull-us, i. m. 154
Múlo-mĕdĭc-us, i, m. 804
Muls-um, i. n. 369
Multa, *v.* mulcta.
Mult-a, órum, n. 632. 633
Multĭcaul-is, is, e. 84
Multĭcav-us, a, um. 72
Multĭfări-us, a, um. 904
Multĭfăriam. 63
Multĭform-is, is, e. 380
Multĭjŭg-is, is, e *vide.*
Multĭmŏd-us, a, um. 238
Multipl-ex, ĭcis, Δ. 84
Multiplĭcá-re, vi, tum. 459
Multiplĭcáti-o, ónis, f. 511
Multĭsŏn-us, a, um. 252
Multĭtud-o, inis, f. 130
prólétária. 786
Multò. 645. 648
Multò măgis. 31. 755
Multò mĭnus. 648. 657. 664
Multŏties, *vide*, sæpè.
Multùm, *seer, veele.*
Mult-us, a, um. 110. 613
seer groot, veel. 958
Múl-us, i, m. 315
Muncti-o, ónis, f. 207
Mundán-us, a, um. 719
Mundá-re, vi, tum. 467
Mund-è, &, ĭter. 469. 721
Mundĭtĭ-es, éi, f. 467. 673
Mund-us, a, um. 856
Mund-us, i, m. 15. 719
vrouwen-pareersel.
Múnĕrál-is, is, e. 830
Múnĕrá-re, &, ri. 669
Múnĕrári-us, a, um. 669
Munĕrári-us, a, um. 669
Múnĕráti-o, ónis, f. 669
Mun-gere, xi, ctum. snuytē.
Muni-a, órum, n. pl. 930
werck,

Digitized by Google

werck, plicht. 622. 639
Múnĭc-eps, ĭpis, e. 788
Múnĭcĭpál-is, is, e. 713
Múnĭcĭpi-um, i, n. 788
Múnĭf-ex, ĭcis. Δ. 734
melckrijck, vol. 746
Múnĭfĭcare. 669
Múnĭfĭcè. 669
Múnĭfĭcenti-a, æ, f. 669
Múnĭfĭc-us, a, um. 665
Múnímen, *bevestinge.*
Múníment-um, i, n. 771
Múní-re, vi, tum. 219
beschermen. 382
versekeren, wapenen. 344
Mún-is, is, e. 669
dienstvaerdig. 670
Múníti-o, ónis, f. 772
Múnít-us, a, um. 915
Mún-us, ĕris, n. 235. 761
schuldige plicht. 669
Mún-us, ĕris, n. 665
Múnuscŭl-um, i, n. 669
Múræn-a, æ, f. 153
Múrænŭl a, æ, f. 153
Múrárius *faber.* 400
Múrát-us, a, um. 402
Múrex, m. v. purpŭra. 127
voet-angel. 907
Mŭri-a, æ, f. 48
Mŭriâ condíre. 359
Mŭriátĭc-us, a, um. 368
Múrĭcátus, *gespitst.*
Múrín-us, a, um. 193
muyse-vael. 264
Murm-ur, ŭris, n. 755
Murmŭrá-re, vi, tum. 252
Murmŭrátio, *v.* murmur.
Múr-us, i, m. 322. 870. 904
Mu-s, ris, m. 170. 172. al-
pínus; nórĭcus; pŏtĭcus. 191
Mús-a, æ, f studeer-geest.
Mús-æ, árum, f. 932
vrye konsten, studien.
Musc-a, æ, f. 130. 149. 857
Muscári-um, i, n. 857
Muscári-us, a, um. 82
Muscerd-a, æ, f. 172
Muscĭpŭl-a, æ, f. 172
Muscós-us, a, um. 325
Muscŭl-us, i, m. 174
spiere. 226. 269
Musc-us, i, m. 86. 325
Musé-um, i, n. 721
Músĭc-a, æ, & e, es, f. 677
Músĭc-us, a, um. 702. 960
Músĭc-us, i, m. 700
Muslím-us, i, m. 973
Muss-áre & ĭtáre. 293
Mustel-a, æ, f. 191
alpína. 195
Mustéla flŭvĭális. 153
Muste-us, a, um. 373
Mustrĭcŭl-a, æ, f. 393
Must um, i, n. 373
Mustum pómárium. 369
Musulmann-us, i, m. 973
Músurg-us, i, m. 700
Mútábĭl-is, is. 959
Mútá-re, vi, tum. 686, 959: *wisselen.*
Mútáti-o, ónis, f. 766 983
Mútátóri-us, a, um. 383
Mŭtĭc-us, a, um. 92
Mŭtĭlá-re, vi, tum. 837
Mŭtĭl-us, a, um. 166. 316
Mútí-re, vi, tum. 638
Mŭtuá re, vi, tum. 659
Mútuá-ri, tus s. 659
Mútuáti-o, ónis, f. 659
Mútuátíti-us, a, um. 659
ontleent. 25. 658
Mútuò, *te leen.* 658
onder malkanderen. 611
Mútuo dare. 658
Mútuò sibi. 742
Múc-us, i, m. 291
Mútuùm. 659
Mútu-um, i, n. 659
Mútu-us, a, um. 727. 730
Myind-a, æ, f. 850
My-ops, ópis, m. 290
Myri-as, ádis, f. 512
Myristĭca nux. 117
Myrrh-a, æ, f. 118
Myrtill-um, i, n. 107
Myrtill-us, i. 107
Mystágógus, i, n. 974
Mystéri-um, i, n. 963
Mystĭc-us, a, um. 781

N.

Nábli-um, i, n. 475
Năbuchodonósor, óris, m. 574
Nactus, a, um, *gekreegen.*
Nadir. 542
Næ, adverb. 671
Næni-a, æ, f. 865
Næv-us, i, m. 745
Nam, conj. 4. 104. 143
Namque. 27. 917
Na-ncisci, ctus s. 909
Nán-us, i, v. púmĭlio. 316
Nán-us, a, um. 316
Nápell-us, i, m. 98
Naphth-a, æ, f. 61
Náp-us, i, m. 89
Nard-um, &, *us, i, m.* 107
Ná-re, vi, tum. 152
Nár-is, is, sed frequentiùs
es, ium. f. pl. 207. 256
Narrá-re, vi, tum. 565
verhaelen. 646
Narráti-o, ónis, f. 427. 485
Na-sci, tus s. 122. 189
ter wereld komen. 756
wassen. 85
Nass-a, æ, f. 358
Nasturti-um, i, n. 95
Nás-us, i, m. 175. 207
ăduncus, rĕduncus, si-
mus. 289
Násút-us, a, um. 291
Nát-a, f, v. gnáta. 741
Nátális, m. *geboorts-dag.*
Nátálĭti-us, a, um. 959
Nătá-re, vi, tum. 124. 446
Nătátĭl-e, is, n. XVII. 159
Nătáti-o, &, us, ûs. XLV.
Năt-es, ium. f. pl. 211, 651
Nát-i, órum, m. 760
Náti-o, ónis, f. 486. 579
Nátĭonál-is, is, e. 971
Nătĭtá-re, vi, tum. 152
Nátívĭt-as, átis, f. 598
Nátív-us, a, um. 271 821

Digitized by Google

eygen aerdig. 681
van natuyr komende 870
Natr-ix, icis, d. 131
Nátu maxūnus. 758
Nátu mīnimus. 758
Nátúr-a, æ, f. 69. 312
Nátúrâ. 327
Nátúráli-a, um, n. 806. 320
Nátúrál-is, is. e. 12. 803
dies, 24: *facultas*, 804: *ſpíritus*. 234
Nát-us, a. um. 315. 564
Nát-us, i, m. 741. 598
Nauci, *van geener waerde.*
Nauclér-us, i, m. 455
Naufrágá-ri, tus ſ. 452
Naufrági-um, i, n. 452
Naul-um, i, n. 455
Naumáchia, *v.* návál. præl.
Naupég-us, i, m. 456
Nauſe-a, æ, f. 298
Naut-a, æ, m. *ſchipper.* 452
Naute-a, æ, m. 454
Nautĭca pyxis. 578
Nautĭcus, a, um, *ſcheeps.* 579
Návál-e, is, n. 456
Návál-is, is, e. (præl.) 913
Nává-re, vi, tum. 707
Návĭcül-a, æ, f. 448
Návícúlári, *v.* návígáre.
Návĭcúlári-a, æ, f. 794
Návícúlá-rius, &, tor, *v.* Nauclerus. 455
Návígábĭl-is, is, e. 794
Návígá-re, vi, tum. 427
zeylen. 450. 454
Návígáti-o, ónis, f. 455
Návígi-um, i, n. 449
Náv-is, is, f. 447
Návis *actuária.* 449: *gerária, geſtória, onĕrária, vectória*, 448: *militáris*, 913: *frumentária, prætória, præſidiária, ſpĕculatória*, 914.
Návis alveus. 447
Návus, a, um, vide *gnávus.*
Názárén-us, a. um. 950
Nĕ, adv. *interrog.* 3. 13
ſequente, an. 29. 805
Né, adv. *prohib.* 629. 664
conj. *cauſalis.* 189. 225
Nebúl-a, æ, f. 50
Nĕbúl-o, ónis, m. 833
Nĕbúlóſ-us, a, um. 543
Nec, *noch.* 68. 69. 81
ende niet. 465. 736
Néc-áre, ávi & ui, átum & tum. 131
Necdum. 168, 795
Nĕceſſária, órum. 628. 775
Nĕceſſári-è, &, ò. 533
Nĕceſſári-us, i, m. 740
Nĕceſſári-us, a, um. 580
noodſakelijck. 509. 794
noodtdurftig. 628
Néceſſ-e, & um. 429
Nĕceſſe eſt. 429. 644
Nĕceſſe hábére. 457. 606
Nĕceſſĭtas, átis, f. 436
Nĕceſſĭtúd-o, inis, f. 986
vriend-ſchap.
Nec mĭnus. 976
Nec-nec. 69. 158
Necne, *ofte niet?*
Nec non. 530. 839
Necromanti-a, æ, f. 600
Necrŏmant-es, & icus 600
Nec tămen, *en nochtãs niet*
Nect-ăr, ăris, n. 992
Ne-ctĕre, xui, xum. 130
Nécúbi, *adv.* 611
Nécunde *adv.* 893
Nédum. 646. 790
Néfári-us, a, um. 632
Néfas, n. *indecl.* 628
Néfaſtus dies. 825
Nefren-s, dis, d. 168
Ném-ăre, ávi, átum. 646
weygeren. 586
af-ſeggen. 664
Nĕgátĭv-us, a. um. 589
Nĕgleĉt-us, ûs, m. 282
Néglĭgens, *naelaetig.*
Neglĭgenter. 503
Negl-ĭgĕre, éxi, ectum 613
Négótiári, *handel drijven.*
Négótiáti-o, ónis, f. 793
Négótiŏſ-us, a, um. 619
Négóti-um, i, n. *werck*, 426
ſacke, affaire, 880. *geſchefte*, 639. *handelinge*, 985: *verrichtinge*, 638.
Ném-o, inis. c. 201. 641
geen menſch. 729
Nempe. 229. 708
als namentlijck. 889
te weten. 60. 141
Nem-us, oris, n. 120
Neogam-us, a. um. 741
Nephrétĭc-us, a, um. 811
Nep-os, ótis, m. 741. 751
Nept-is, is, f. 741. 751
Néquam, adj. *indecl*, 682
Nĕque. 13. 177. 481
Nequid. 721
Ne quĭdem. 431 941. 957
oock niet. 603
oock ſelfs niet. 780
Nĕqu-iens, euntis, & 392
Nĕqui re, vi, tum. 431. 738
Nĕquiſſim-us, a, um. 661
Nĕquĭti a, & és, ei, f. 605
Né-re, vi, tum, ſpinnen.
Nervóſ-us, a, um. 259
krachtig, pittig. 689
Nerv-us, i, m. 227. 234
ſnaere. 897
Nefcien-s, tis & 668
Neſcí re, vi, tum. 449. 581
niet konnen. 410
Neſcí-us, a, um. 563
Netr-ix, icis, f. 386
Nét-us, a, um. 384
Né únus. 568
Neut-er, ra, rum: ríus. 742
Neutĭquam. 600. 737
Néve. 645
Nex, cis, f. 760
Ni, ten zy. 902
indien niet. 761
Nictá-re, vi, tum. 205. 273
Nictáti-o, ónis, f. 173
Nictĕre. 361

Ni-

Digitized by Google

Nídíficáre. 136. 140
Níd-or, óris, m. 260
Nídúlá-ri, tus f. 136
Níd-us, i, m. 148
Níg-er, ra, rum. 98. 107
Níger ictérus. 302
Nigr-édo, ítia, & or, *vide*
Nigrítúd-o, ínis, f. 264
Nigrum jus. 368
Níhil *indecl.* niet. 68. 188
niet met al. 613. 987
geheel niet. 719
geen. 298. 590
Níhil ádeò. 3
Nihil cúráre. 278
Níhíli fácére, *niets achten.*
Níhilne? 3
Níhil níſi. 270
Níhil non. 283. 884
Nihílomínùs. 452
niet te min. 565. 628
al even wel. 898
Níhil omnium. 815
Níhil tantópère. 997
Níhíl-um, i, n. *niet.*
Níl *vide* níhil.
Nílótíc-us, a, um. 487
Nil-us, i, m. 561
Nimb-us, i, m. 152
Nímiet-as, átis, f. 616
Nímí-ò, ópère, *v.* nímíùm.
Nímío plus. 298. 454
Nímírum. 555. 673
te weeten. 96. 239
Nímíum, *adv.* 737
Nímis, adv. *te zeer*, 52. *al te* 299: *al te nae*, 736: *al te verre*, 292: *al te vele*, 754.
Nímí-us, a, um. 272. 304
al te groot. 503. 622
overmatig. 309
Nin-gére, xi. 50
Nín-us, i, m. 561
Níſi, dan 501: *dan alleen*, 729: *ten zy dan*, 966: *ten zy*, 63: *ten ware*, 740: *als dan*, 198: *of het* 429: *indien niet.* 791.
Níſ-us, i, m. 146
Níſ-us, ûs, m. 898
v. nixus. 572
Níten-s, tis, Δ 125
Nít-ére, ui, blincken. 421
glimmen, glintſeren. 416
Ní-ti, xus & ſus ſ. 125
ſyn beſte doen. 846
Nítíd-è, iuſcúlè. 380
Nítíd-us, a, um. 62
net, fraey. 773
Nítrátus pulvis. 837
Nítr-um, i, n. 60
Nívál-is, is, e. 437
Ní-x, vis, f. 51. 178
Nix-us, ûs, m. *hort.* 572
No-a, æ, m. 568. 569
Nóbíl-is, is, e. 647
Nóbílítá-re, vi, tum. 911
Nóbílít-as, átis, f. 880
Nóbíſcum. 425
Nócens, *v.* nócívus. 131
Nóc-ére, ui, ítum. 688
ſchade doen. 938
Nócív-us, a, um. 131
Noctambúl-us, i, m. 309
Nocte, *by nacht.* 26
Noctéſcére. 22
Noctu. 150. 340. 863
Noctu-a, æ, f. 137
Noctúrn-us, a, um. 51. 732
Nódáre, *knoopen*
Nódáti-o, ónis, f. 324
Nódóſ-us, a, um. 106
Nódúl-us, i, m. 384
Nód-us, i, m. 384
knoop, ſtrick, 565
knorre, quaſt.
Nól-ă, æ, f. 417
Nólen-s, tis, Δ 946
Nol-le, ui. 281. 618
Nóm-en, ínis, n. 41. 567
naem-woord. 685
faem, vermaertheyt. 796
ſchuld. 660
Nómenclátio, f. 12. 814
Nómenclátur-a, æ, f. 3
Nómínà-re, vi tum. 7. 83
heeten. 374
Nóminátim. 591
Nóminát-us, a, um. 60
Non, ſine verbo, not. *neen*: *cum* verbo, *niet.* 27. 61
Nón-æ, árum, f. pl. 552
Nónágéſim-us, a, um. 575
Nónáginta, *indecl.* 555
Nondum. 165. 427
Nongentéſim-us, a, um, 576
Nongent-i. æ, a. 554
Non líćet. 665
Non níſi. 223. 805. 964
Nonnull-us, a, um. 446
Nonnunquam. 882
Non omninò. 663
Non ſólùm, tantùm. 657
Nórícus mus. 191
Norm-a, æ, f. 399. 527
regel. 941
Normáre. 956
Norvég-us, i, m. 560
Nos, noſtrûm. 18, 87
No-ſcére, vi, tum. 277. 704
weten. 277. 501
Noſcítáre. 505
Nósócómí-um, i, n. 777
No-ſſe, viſſe. 200, 613
Noſt-er, ra, rum. 22. 30
Nóſtr-as, átis, Δ 984
Nŏt-ă, æ, f. *teken.* 4
merck teken. 513, 813
ſang-note. 702
brand-merck. 638
Nŏta híerŏglyphíca. 486
Nŏtábíl-is, is, e. 165. 721
Nŏtábílíter. 391
Nŏtáre, vi, tum. 588
teeckenen. 721
Nŏtári-us, i, m. 785
Nŏteſcére. 7
Nóth-us, a, um. 219
Nŏth-us, i, m. 756
Nóti-o, ónis, f. 590. 594
Nótítí-a, æ, f. 277. 707
Nŏtŏlíbi-us, i, m. 41
Nótóriè. 826
Nótóri-us, a, um. 834
Nótúl-a, æ, f. 486

Digitized by Google

Nót-us, a, um. 60. 100. 113
Nót-us, i, m. 41
Nŏvácŭl-a, æ, f 468
Nŏvál-e, n. &, is, f. 331
Nŏva nupta. 741
Nŏvá-re, vi, tum. 790. 880
Nŏváti-o, ónis, f. 884
Nŏvell-us, a, um. 370
Nŏvem, indecl. 26. 543
Nŏvemb-er, ris, m. 552
Nŏvéndĕcim. 546
Nŏverc-a, æ, f. 749
Nŏvĭlúni-um, i, n. 550
Nŏvi nupti. 741
Nóvisse, *v.* nôsse.
Nóvissĭmè. 900
Nŏvissĭm-us, a, um. 991
Nŏvĭter, *adv.* 450
Nŏvĭtĭ-us, a, um. 786
Nŏv-us, a, um. 13, 20, 350
jong. 741
No-x, ctis, f. 25. 557
Nox intempesta. 982
Nox-a, æ, f. 602
Noxi-a, æ, *schade, schult.*
Noxiós-us, a, um. 498
Noxi-us, a, um. 82
Núbécul-a, æ, f. 75
Nú-bĕre, psi, ptum. 737
trouwen. 737. 741
Núbĕre uxóri. 742
Núb-es, is, f. 50. 54. 313
Núbĭlar, n. *v.* núbĭlárium.
Núbĭlá-re, vi, tum. 50
Núbĭlári-um, i, n. 335
Núbĭl-is, is, e. 736
Núbĭl-um, i, n. 50
Núbĭlus, a, um, *troebel.*
Nĭcĭfĕ-r, ra, rum. 115
Nucle-us, i, m. 105. 115
bolletjen. 89
Núdá-re, vi, tum. 210
Núdáti-o, ónis, f. 651
Núdè, *adv.* 937
Núdĭp-es, ĕdis Δ 160
Núdĭt-as, átis, f. 926
blootheyt. 380
Núdius tertius, *eergistern.*
Núd-us, a, um, naeckt. 506
bloot, 603. 828
Nuĕre, wencken, knicken.
Núg-a, árum, f. pl. beuselingen, ydel geklap.
Núgál-is, is, e. 728
Núgáment-um, i, n. 728
Núgari, *beuselen.*
Núgát-or, óris, m. 644
Núgátóri-us, a, um. 728
Núg-ax, ácis Δ. *idem.*
Núgĭgĕrŭl-us, a, um. 878
Nullĭbĭ. 50
Nullĭbĭ non. 639
Null-us, a, um. 69. 179
niet een, 135: *gansch geen,* 280: *niet.*
Nullus dŭbĭto. 738
Num, adv *interr.* 581, 609
Nŭma Pompĭlĭus. 934
Númári-us, a, um. 732
Nŭmell-a, æ, f. 361. 833
Núm-en, ĭnis, n. 601. 919
godt. 919. 929. 941
Nŭmĕrál-is, is, is, e. 513
Nŭmĕrá-re, vi, tum. 526
rekenen. 552. 563
Núměráti-o, ónis, f. 511
Nŭmĕrátus, *bereydt, getelt.*
Nŭmĕrós-us, a, ŭ. 511. 513
Nŭmĕr-us, i, m. 510. 514
stĕreŏmetrĭcus. 527
Nŭmism-a, ătis, n. 798
Núm-us, i, m. 418. 661
munte, geld. 533
Nunc, adv. *temp.* 77. 493
nu ter tijdt. 948. 881
Nunc-nunc. 39
Nuncĭá-re, vi, tum. 426
verkundigen. 952
Nuncĭátr-ix, ícis, f. 426
Nunci-um, &, us, i. 567
Nunci-us, i, m. *bode.* 426
Nuncŭpá-re, vi, tum. 275
Nundĭn-æ, árum, f. 796
Nundĭnát-or, óris, m. 796
Nunquam. 649. 671
nimmermeer. 69. 185
Núper, *nieuwlick, laestent.*
Núperrĭmè, *idem.* 491
Nupt-a, æ, f. 764
Nupta nŏva. 741
Nuptĭ-æ, árum, f. 740
houwlijck. 736
Nuptiál-is, is, e. 698
Nupti nŏvi. 741
Nuptŭrí-re, vi, tum. 739
Nuptui-dărĕ. 741
Nupt-us, i, m. 741
Nupt-us, ûs, m. 740
Nŭr-us, ûs, f. 741
Nusquam. 671
Nútá-re, vi, tum. 273
wanckelen. 280
Nútrícá-re, &. ri. 122
Nútrím-en, ĭnis, n. *vide.*
Nútríment-um, i, n. 129
Nútrí-re, vi, tum. 19
onderhouden. 236
Nútríti-o, ónis, f. 957
Nútríti-us, a, um. 941
Nútrítív-us, a, um. 239
Nútritor, *v.* nútrítius.
Nútritus, ûs, *v.* nútrítio.
Nútr-ix, ícis, f. 746
Nút-us, ûs, m. 755
Nu-x, cis, f. 105
Nux ăvellána. 101
Nux myristĭca. 117

O.

O, interj. 483. 587. 955. 992
Ob, om, 38; *van wegen,* 433: *ter sake,* 613: *voor.*
ŏbambŭlá-re, vi, tum. 309
Obb-a, æ, f. 860
Obbrútéscĕre, v. brútescĕre
Obcæcáre, *verblenden.*
Obd-ĕre, ĭdi, ĭtum. 403
Obdormíre, *inslaepen.*
Obdú-cĕre, xi, ctum. 66
Obdúráre, v. condúráre.
ŏbĕdiens. v. obsĕquens.
ŏbédĭenti-a, æ, f. 964
ŏbédi-re, vi, tum. 874
ŏbĕli-as, æ, m. 471
ŏbĕlisc-us, i, m. 480
merck-

Digitized by Google

merck-lientjen. 721
ŏbĕſ-us, i, m. braet-ſpit.
ŏbĕquĭtá-re, vi, tum. 895
ŏberrá-re, vi, tum. 805
ŏb-eſſe, fui. 667
ŏbĕſ-us, a, um. 287
Ob-ex, ĭcis, d. 403
Obfirma-re, vi, tum. 675
Obfirmátĕ 675
Obgannire, *v.* ogganire.
Obhærére *v.* adhærére.
ŏbi-re, vi, tum, *omgaen. verrichten.* 622. 978
ŏbĭter, *adv.* 537
losjes, licht. 447
ŏbĭt-us, ûs, m. 973
Objectácŭl-um, i, n. 355
Objectá-re, vi, tum. 666
Objecti-o, ónis, f. 589
Object-um, i, n. 274. 606
Object-us, a, um. 481. 828
Obj-ĭcĕre, écĭ, ectum. 205
voorkomen, 581: *tegen jemant ſich ſtellen, vertoonen, voordoen.* 885
Objurgá-re, vi, tum. 663
Oblăti-o, ónis, f. 944
Oblatráre, *v.* ogganire.
Oblectám-en, ĭnis, n. 477
Oblectáment-um, i, n. 466
Oblectá-re, vi, tum. 283
verluſtigen. 700. 838
Oblectá ri. tus ſum. 159
Oblectátio, *vermakinge.*
Oblectatóri-us, a, ŭ. XLVII
Oblĭgáre, vi, tŭ, *ombinden. verbinden* 641. 659
verplichten. 711
oblĭmáre, *beſlijcken.*
Oblĭnĕre cerâ. 324
Obl-ĭnire, ívi, ĭtum. 421
Obliqu-áre, vi, tum. 451
Obliquát-us, a, um. 290
Obliqu-us a, um. 517
Oblĭtĕráre, *wytſchrabben.*
Oblívi-a, órum, n. 565
Oblĭvi-o, ónis, f. *idem.*
Oblĭvĭóſ-us, átis, f. 307
Obl-ívíſci, ítus ſ. 268
Oblong-us, a, um. 131. 522
Oblŏ-qui, cútus ſ. 655
Oblu&t;-úri, átus ſum. 738
Obmúrmúráre, *tegĕ murrĕ.*
Obmúteſcére, *verſtommen*
Obnătá-re, vi, tum. 358
Obnĭti, *vide* rĕnĭti. 846
Obnixè, *adv.* 664
Obnoxi-us, a, um, *ſchuldig. onderworpen.* 812
plicht-ſchuldig. 711
Obnúbĭlá-re, vi, tum. 550
Obnŭ-bĕre, pſi, ptum. 550
ŏbŏl-us, i, m. penningxken.
ŏbŏr-iri, tus ſum. 452
Obré-pĕre, pſi, ptum. 505
Obrétire, *v.* circumrétire.
Obrĭg-ére, *&* efcĕre, ui. 308
Obr-üĕre, ui, ütum. 581
over-laden. 581. 661
Obrát us, a, um. 637
Obryſ-um, i, n. 68
Obſcœnĭt-as, átis, f. 627
Obſcœn us, a, um. 317
Obſcúráre, *v.* obnúbĭláre.
Obſcúr-è, iùs, iſſĭmè. 204
Obſcúrĭt-as, átis, f. 530
Obſcúr-us, a, um. 543
Obſecrá-re, vi, tum. 200
Obſecráti-o, ónis, f. 895
Obſécundá-re, vi, tum. 621
Obſép-íre, pſi, ptum. 772
Obſequél-a, æ, f. 768
Obſequen-s, tis, Δ 755
Obſequenti-a, æ, f. 673
Obſequ-i, útus ſ. 606
Obſequĭóſ-us, a, um. 670
Obſequi-um, i, n. 924
Obſerát-us, a, um. 732
Obſ-ſĕrĕre, évi, ĭtum. 330
beſetten beplanten. 370
Obſervábĭl-is, is, e. 563
Obſervanti-a, æ, f. 742
Obſervá-re, vi, tum. 894
aen-mercken, 11: *gaede op ſlaen*, 690: *'t ooge op houden*, 884: *onderhoudĕ*, 921: *nae d'oogen ſien.*
Obſerváti-o, ónis, f. 615
Obſervátr-ix, ícis, f. 656
Obſ-es, ĭdis, c. 908
Obſeſſio, *v.* obſĭdio.
Obſeſſ-or, óris, m. 908
Obſeſſ-us, a, um. 907
Obſ-ĭdére, édi, eſſum. 903
Obſĭdĭá ri, tus ſ. 358
Obſĭdi-o, ónis, f. 572
Obſĭgillá-re, vi, tum. 956
Obſignă-re, vi, tum. 729
Obſĭpá-re, vi, tum. 440
Obſ-iſtĕre, tĭti tĭtum. 868
Obſŏl-ére, évi, étum. 878
Obſoleſcére. 764
afkomen, verouderen 915
Obſolét-us, a, um. 798
Obſonát-or, óris, m. 854
Obſóni-um, i, n. 858
Obſtácŭl-um, i, n. 640
Obſt-áre, ĭti. ĭtum. 445
Obſtetr-ix, ícis, f. 745
Obſtĭnátĕ. 646
Obſtĭnáti-o, ónis, f. 503
Obſtĭnát-us, a, um. 947
Obſtípáre, *v.* obtúráre.
Obſtĭp-us, a, um. 289
Obſtrágŭl-um, i, n. 383
Obſtrictus, a, um. 711 887
Obſtri-ngĕre, nxi, ctŭ. 887
Obſtructi-o, ónis, f. 300
Obſtruĕre, *v.* obſtĭfuráre.
Obſtŭpéfactus *v* attŏnĭtus
Obſtŭpére, *v* ſtŭpeſcĕre.
Obſ uĕre, ui, útum. 391
Obtĕ-gĕre, xi, ctŭ. 81. 108
Obtempĕrá-re, vi, tum. 169
Obtempĕráti-o, ónis, f. 979
Obten-dĕre, di, tum. 884
Obtent-us, a, um. 910
Obtentus, ûs, *v.* prætextus.
Obtĕrére, *v.* contĕrĕre.
Obteſtá-ri, tus ſ. 693
Obteſtatio, *v.* obſecrátio.
Obthúrament-um, i, n. 420
Obthúrá-re, vi, tum. 254
Obt-ĭnére, ĭnui, entum. 664
behouden. 910

Digitized by Google

Obt-ingĕre, ĭgit. 511
Obtorquére, *omdrayen.*
Obtrectáre. *blameeren.*
Obtrectát-or, óris, m. 837
Obtrúd-ĕre, si, sum. 646
Obtruncá-re, vi, tum. 899
Obt-uéri, uitus, &, útus s. 480
Obtu-ndĕre, di, sum. 664
Obtúráre, *v.* obthúráre.
Obturbá-re, vi, tum. 469
Obtúsangŭl-us, a, um. 521
Obtús-us, a, um. 307 *stomp.* 518. 521
ŏbumbrá-re, vi, tum. 722
ŏbunc-us, a, um. 180
Obvallá-re, vi, tum. 903
Obvéláre, *v.* convéláre. 227
Obvĕn-íre, i, tum. 553 *ten voorschyn komen.* 13: *overkomen*, 284: *voorvallen*, 609: *wedervaeren.* 801.
Obversá-ri, tus s. 671
Obvers-us, a, um. 287
Obver-tĕre, ti, sum. 25. 578
Obviam, *te gemoet, tegen.*
Ob-vĭamĭti-o, ónis, f. 856
Obviáre. 894. 971
Obvĭum hăbére. 647
Obvi-us, a, um. 131. 897
Obvŏlút-us, a, um. 211 238
Obvol-vĕre, vi, útum. 381
Occ-a, æ, f. 333
Occall-ére, escĕre, ui. 636
Occoáre, *eggen.*
Occási-o, ónis, f. 609
Occásione. 853. 267
Occás-us, ûs, m. 22 *'t westen.* 41. 555
Occentáre, *v.* occĭnĕre.
Occeptá-re, vi, tum. 613
Occĭden-s, tis, m. 554
Occĭdentális, *westelijck.*
Occ-ídĕre, ĭdi, ísum. 567 *om den hals brengen.*
Occ-ĭdĕre, ĭdi, ásum, *onder-gaen.*
Occĭdu-us, a, um. 571
Occ-ĭnĕre, ĭnui, entŭm. 702
Occ-ĭpĕre, épi, eptum. 607
Occĭpĭti-um, i, n. *vide.*
Occĭp-ut, ĭtis, n. 267
Occĭs-us, a, um. 317
Occlúdĕre, *toedoen.* 420
Occ-ŭlĕre, ŭlui, ultum. 270
Occultá-re, vi, tum. 115
Occult-atè, & è. 918
Occult-us, a, um. 729 *heymelijck.* 991
Occu-mbere, bui, bĭtum. 912
Occŭpá-re, vi, tum. 903 *besetten, beslaen.* 895
Occŭpá-ri, tus s. 718
Occŭpáti-o, ónis, f. 199
Occŭpát-us, a, um. 577 *besig, doende.* 506. 793
Occur-rĕre, ri, sum. 894
Occursáre, *idem.*
ócean-us, i, n. 450. 559
ŏcell-a, æ, m. 290
ŏcellát-us, a, um. 137
ŏcell-us, i, m. 290 *ooghjen, maelie.*
Ochr-a, æ, f. 58
Ocium. v. ótium.
Ocrĕ-a, æ, f. 383
Ocrĕát-us, a, um. 428
Octangŭl-us, a, um. 523
Octáv-us, a, um. 552
Octingent-i, æ, a. 178
Octo. Δ 158. 222
Octób-er, ris, m. 552
Octógésĭm-us, a, um. 706
Octóginta, Δ 513
Octójúg-is, is, e. 441
ŏcŭlát-us, a, um. 146 *oogh-fichtigh.* 953
ŏcŭlórum ăcies. 839
ŏcŭl-us, i, m. 128. 204
ócyssĭmè. 978
ócyŭs. 832
ód-ă, æ, f. 669
ódŭbĭl-is, is, e. 602
ŏdĭós-us, a, um. 664
ódisse, *verb. defect.* 281
Odĭ-um, i, n. 603. 652
Odontalgi-a, æ, f. 318
Od-or, óris, m. 260
ódóram-en, &, entum 472
ŏdórare, *gereuck geven.*
ŏdórá-ri, tus s. 172. 291
ŏdórát-or, óris, m. 361
ŏdórát-us, a, um. 96. 865
ŏdórát-us, ûs, m. 207. 307
ŏdórĭf-er, ĕra, ĕrum. 117
ŏdór-us, a, um. 865
Oecŏnómi-a, æ. f. LXXVIII.
Oecŏnómĭca *scientia.* 731
Oecŏnómĭc-a, órum, n. 731
Oecŏnómĭc-us, a, um. 735
Oecŏnom-us, i, m. 734
Oecúmenĭc-us, a, um. 971
Oenópóli-um, i, n. 777
Oesŏphágus, i. m. 254
Oestr-um, i, n. 149
Off-a, æ, f. 858
Offa pénita. 362
Offen-dĕre, di, sum. 642 *beledigen*, 653: *aentreffen.*
Offendĭcŭl-um, i, n. 431
Offend-ix, ícis, m. 385
Offens-a, æ, f. 653
Offensi-o, ónis, f. 643
Offens-us, a, um. 653
O-fferre, htŭli, blátum. 631 *aendienen*, 638: *bieden*, 888: *offeren*, 927.
Off-ícĕre, éci, ectum. 722
Offícína, æ, f. *winckel.* 779 *werck-plaets*, 261: *werck-stede*, 320: *werck-huys*, 499: *gestel, getouw*: 387.
Offícína mŏnétária. 418.
Offícína vitrária. 411
Offícíós-us, a, um. 670
Offíci-um, i, n. *ampt*, 268: *plicht*, 754: *dienst.* 667: *bedieninge*, 761.
Offí-gĕre, xi, xum. 435
Offr-ingĕre, égi, actŭm. 333
Offúcĭ-æ, árum, f. pl. 648
Offu-ndĕre, di, sum. 360

Digitized by Google

voor-werpen. 581
Ogganni-re, vi, tum. 761
Oggĕ-rĕre, ſſi, ſtum. 590. 687
Ole-a, æ, f, olijf-boom.
ŏlĕăgĭne-us, a, um. 487
ŏlĕáment-um, i, n. 492
ŏlĕár-is, *& ius, adj.* 328
ŏlĕráce-us, a, um. 87. 90
Ol-ére, ui, itum, riecken.
ŏlét-um, i, n. 238
ŏlĕum, i, n. *olie.* 816
boom olie. 328
Olf-ăcĕre, éci, actum. 123
Olfactóri-um, i, n. 96
Olfact-us, a, um. 267
Olfact-us, ûs, m. 260
ŏlĭdus, *ſterck rieckende.*
Olim, by outs, 336: *van outs*, 705: *eertyts*, 356: *hier voormaels*, 564:
ŏlĭt-or, óris, m. 323
ŏlĭtóri-um, i, n. 32.
ŏlĭtóri-us, a, um. 778
Olív-a, æ, f. 114. 328
Olla-a, æ, f. 365. 410
Ol-or, óris, m. 147
Ol-us, ĕris, n. 85. 87
tuyn-kruyt. 323
ŏluſcŭlum, i, n. 323
ŏlympi-as, ădis, f. 564
Omăſ-um, i, n. 163
Om-en, ĭnis n. 988
Omentăl-is, is, e. 296
Oment-um, i, n. 230
Omĭnari, *voor-wicken.*
Omĭnóſ-us, a, um. 137
Omi-ttĕre, ſi, ſſum. 997
Omn-es, ium, *alle*, 655: *alle-gaer*, 921: *alle man*, 655: *yeder man*, 653: *altemael*, 568: *al te ſamen.* 767.
Omnes, & ſinguli. 768
Omni-a, um, n. 956
alle den bras. 639
Omnĭmŏd-us, a, um. 628
Omnĭmŏd-us, a, um. 672
Omnĭnò, *t'eene maal.* 445.
geheel en al, 663: *aller dings*, 248.
Omnĭpŏtenti-a, æ, f. 11
Omnis, is, elck, 792: *alderhande*, 60: *ganſts*, 256: *geheel*, 918.
Omnis gĕnĕris. 364
Omniſcienti-a, æ, f. 632
Omniſci-us, a, um. 983
Omnĭſufficiens, tis, Δ 939
Om-nĭtum, n. *veryuys.*
Onăg-er, ri, m. 196
ŏnĕrá-re, vi, tum. 897
ŏnĕrári-us, a, um. 448
ŏnĕrăt-us, us, a, um. 454
Onĕromanti-es, æ, m. 597
ŏnĕróſ-us, a, um. 972
Onĭſc-us, i, m. 130
Onocrŏtăl-us, i, m. 147
On-us, ĕris, n. laſt. 438: *pack* 169: *beſwaernijſe*, 787.
ŏnuſt-us, a, um. 865. 910
ŏpăcá-re, vi, tum. 111
ŏpăcĭt-as, átis, f. 530
Opăc-us, a, um, duyſter. 120
ſchaduwachtig. 550
ŏpe, *door hulpe.* 346.
ŏpĕr-a, æ, f. *moeyte.*
ŏpĕr-æ, árum, f. *werc* 351: *werckingen*, 500: *werck-lieden.* 320. 622
ŏpĕræ prĕtium. 720
ŏpĕram dáre. 505. 642
ŏpĕram návare. 707
ŏpĕrá-ri, tus ſum. 8. 508
ŏpĕrári-us, a, um 169
ŏpĕrari-us, i, m. 622
ŏpĕráti-o, ónis, f. 270. 317
ŏpĕrà tŭmultŭária. 723
ŏpĕrát-us, a, um. 927
ŏpercŭl-um, i, n. 254. 365
ſpont, bonge. 420
ŏpĕrĭment-um, i, n. *idem.*
ŏpĕríre, *v.* adŏpĕríre. 888
ŏpĕróſ-us, a, um. 673
ŏpĕròſus, *verckſaem*: *ſwaer*, *moeyelijck.*
ŏpertóri-um, i, n. 438
ŏpert-us, a, um. 438
ŏp-es, um, f. pl. 628. 619
Ophis es is, m. 74
ŏpĭf-ex, ĭcis, c. 319. 786
ŏpĭfĭcĭn-a, æ, f. 9. 779
ŏpĭfĭci-um, i, n. 409
Opĭli-o, ónis, m. 344
ŏpĭmáre. 347
ŏpĭmĭt-as, átis, f. 347
Opĭm-us, a, um, vet.
Opĭnă-ri, tus ſum. 964.
ŏpĭn-átio, *&* io, f. 280
Opĭpărè, *koſtelijck.*
ŏpĭpăr-us, a, um. 855
Op-is, em, e, f. tript. 978. 668
ŏpĭtŭlă-ri, tus ſum. 668
ŏpĭtŭlăt-or, óris, m. 978
Opi-um, i, n. 98
Opŏbalſăm-um, i, n. 104
Oport-ére, uiſſe, *impers.* moeten, 798: *behooren.* 603: *betaemen*, 687.
Oppĕr-íri, tus ſ. 668
Oppeſſŭlát-us, a, um. 404
Oppĕtĕre, v. occumbĕre.
Oppĭdán-us, i, m. 853
Oppĭdátim, *adv.* 796. 887
Oppĭdó, adv. 655
Oppĭd-um, i, n. 319. 768 *beſlotene ſtadt.* 771
Oppignŏráre, *verpanden.*
Oppilá-re, vi. tum. 86
Opplét-us, a, um. 905
Oppŏ-nĕre, ſui, ſitum. 907
Opportúnè, *effen te pas.*
Opportúnĭt-as, átis, f. 613
Opportún-us, a, um. 794
Oppŏſĭti-o, ónis, f. 549
In oppŏſĭto. 220. 542
Oppŏſĭt-us, a, um. 535. 550
Oppreſſi-o, ónis, f. 791
Oppreſſor, *verdruckyr.*
Opprĭmĕre, eſſi, eſſum. 767
uyt-doen, dooven. 722
Opprobráre, v. exprobráre
Opprobri-um, i, n. 915
Oppugná-re, vi, tum. 806
beſtor-

Digitized by Google

beſtormen. 903
Oppúgnát-or, óris, m. 904
Opſónium, v. obſónium.
Optá-re, vi, tum, 283
Optáti-o, ónis, f. 620
Optátò. *nae wenſich.*
Optát-us, a, um. 882
Optíc-è, 528. -us, i, m. 530
Optímat-es, um, m. pl. 769
Optímè, *adv.* 779
Opſíms-us, a, nm. 610. 803
Opti-o, ónis, f. 610
Opti-o, ónis, m. 890
ŏpulentá-re vi, tum. 800
ŏpulenti-a, *v* divítiæ.
ŏpulent-us, a, um. 853
ŏpus eſſe, *van nooden zÿn,* 245: *noodich zÿn,* 677: *van doen zÿn.* 659: *noot-ſakelÿck zÿn,* 425.
ŏpŭs hăbére. 465. 733
ŏp-us, ĕris, n. 9. 319
ŏpus *ŏpĕrátum,* 927: *tăbŭlátum,* 421: *tornátĭle,* 421: *topiárium.* 329
Or-a, æ, f. boort. 384
kant. 780
Orácŭl-um, i, n. 934
Orá-re, vi, tum. 14. 951
Oráti-o, ónis, f. 694. 699
gebeds. 956
Orátiuncúl-a, æ, f. 694
Orát-or, óris, m. 685. 690
Orátóri-a, æ, f. 677. 694
Orátóriè. 691
Orátóri-us, a, um. 694
Orbá-re, vi, tum. 790
in orbem. 156
Orbĭculáre os. 262
Orbĭcŭlár-is, is, e. 80
Orbĭcŭlátim, *v.* in orbem.
Orbĭculát-us, a, um. 818
ſchyvig-rout. 513
Orbĭcŭl-us, i, m. 459
Orbil-e, is, n. 439
Orb-is, is, m. ſchÿve. 523: *kring,* 546: *werelt,* 575: *telloor,* 854.
Orbita, *wage-ſpoor.*
Orbĭt-as, átis, f. 757
Orb-us, a, um. 789
Ort-a, æ, f. 373
orck (*ſie dier.*) 157
Orcheſtr-a, æ, f. 841
Orc-us, i, m. 979
Ordĭná-re, vi, tum. 895
Ordĭnári-us, a, um. 723
Ordĭnát-è, &c, im. 966
Ordĭnáti-o, ónis. f. 734
Ordĭnát-us, a, um. 869
Ordine. 297. 340
Ordĭn-es, um, m. 768. 780
ordens. 966
Or-dĭri, ſus f. 23. 499
Ord-o, Ynis, m. order, 596: *ordeninge, 5: ſtaet,* 741: *ſtand,* 782: *gilde,* 786.
Ore-a, æ, f. 440
Orgănári-us, i, m. 476
Orgănĭc-en, Ynis, m. 700
Orgănĭc-us, a, um. 700
werck-tuyghlyck. 201
Orgănĭc-us, i, m. 700
Orgĭn-um, i, n. 261
inſtrument der muſÿck, 475: *ſpeel-gereetſchap,* 473. *orgel.*
Orgánum pneuſtĭcum. 476
Orgyi-a, æ, f. 514
Ori-a, æ, f. 448
ŏrĭch*alc-um, i, n.* 66. 416
Orien-s, tis, m. 41. 554
ŏrientál-is, is, e. 577
ŏrĭfĭci-um, i, n. 237
ŏrĭgĭnátio, ónis. f. 678
ŏrĭg-o, Ynis, f. 22. 926
Ori-on, ónis, m. 545
ŏr-óri, tus ſum. 711
ontſpruyten, 569: *onſ-ſtaen,* 296: *opgaen.*
ŏrĭund-us, a, um. 782
Orn-us, i, civitas. 562
Ornament-um, i, n. 435
pronckſel. cieragie. 689
Ornă-re, vi, tum. 673
ornátè, *cierlick.*
Ornát-us, a, um. 732. 879
Ornĭt-us, ûs, m. 685
Orn-us i, f. 111
Orphănŏtrŏphi-ũ, i, n. 777
Orphăn-us, i, m. 757
Orſ-us, a, um. 618
Orthŏdox-us, a, um. 971
Orthŭgráphĭa, rechtſchrÿ-vinge. *ſchrÿff-richtigheyt.*
Ort-us, a, um. 736
Ort-us, ûs, m. *aſkomſt.* 687
ooſten, op-gang. 555
ŏryx-a, æ, f. 92
Os, óris, n. mondt. 152. 208
beck, mnyl. 440
Os, ŏſſis, n. been. 215. 296
graet, v. ſpina. 158
Os *coccygis,* 218: *coxæ, ĭlium, pŭbis,* 220: *ſeſſi-bŭli, thórácis,* 217: *ſa-crum.* 218.
Oſcen, Ynis, &c, *Ynis, Ynis,* o. *ſang-voogbel.*
Oſcillári-o, ónis, f. 850
Oſcill-um, i, n. 850
Oſcitanter. 639
Oſcĭtá-re, &c, ri. 273
Oſcŭlá-ri, tus ſ. 746
Oſcŭlum, *een ſoen, kus.*
Oſman, nom. propr. 975
óſ-or, óris, m. 670
Oſſe-us, a, um. XXII. 487
Oſsĭcŭltá-us, a, um. 115. 114
Oſsĭcŭl-um, i, n. 261
Oſſuari-a, f. &, um, n. 866
Oſten-dĕre, di, ſum, *toonen,* 6: *betoonen,* 654: *vertoo-nen,* 481: *wÿſen, aen-wÿſen,* 463.
Oſtentáre, *toonen.* 797
praelen, ſtoffen. 630
Oſtentáti-o, ónis, f. 631
Oſtent-um, i, n. 313
Oſtiári-us, i, m. 967
Oſtiátim, *adv.* 790
Oſtiŏl-um, i, n. 411
Oſtium, i, n. deure. 405
inganck in de zee. 561
Oſtre-a, &c, um, i, n. 127
ótiósè, *adv.* 789
ótiós-us, a, um. 790. 983
ótĭ-um,

Digitized by Google

ōtū-um, i, n. 619
Ovál-is, is, e. 419. 532
ōváre, defectivum. 910
ŏviári-a, æ, f. 344
ŏvícūl-a, æ, f. 344
ŏvíl-e, is, n. 340
ŏvill-us, a, um. 346
ŏvín us, a, um. 340. 487
Ovĭpăr-us, a, um. 157
ōv-is, is, f. 166. 252. 349
óv-um, i, n. 136, *kuyt* 153
Ovum *forbĭle, trĕmŭlū.* 858
Oxyăcantha. 102
Oxygăl-a, f. &, um, n. 345
Oxæn-a, æ. 295

P.

P áb-o, ónis, m. 437. 458
Pábŭláti-o, ónis, f. 892
Pábŭl-um, i, n. 341. 343
Pácá-re, vi, tum. 655
Pácat-us, a, um. 882
Pacĭfica hostia, f. 944
Pácĭfĭcáre, *bevredigen.*
Pácĭfĭcáti-o, ónis, f. 886
Pácĭfĭcátórius, *vide.*
Pácĭfic-us, a, um. 825
Păc-ifci, tus sum. 632
Pacti-o, ónis, f. 740
Pactĭti-us, a, um. 909
Pactum. n. *verdragh.* 662
beſpreck. 711
Pact-us, a, um. 632
Pædăgóg-us, i, m. 502
Pædobaptiſm-us, i, m. 964
Pædor. *v.* pedor. 833
Pæŏni-a, æ, f. 96
Pæt-us, i, m. 290
Págánĭc-us, a, um. 849
Págán-us, a, um. *idem.*
Págán-us, i, m. *heyden.* 599
Págĭn-a, æ, f. 492
Pĭg-nus, i, n. 768
Păl-a, æ, f. ſchuffel. 323
ſchuppe, ſchootplanke. 356
Pălæſtr-a, æ, f. 847
Pălam, præpoſ. 502
Pălang æ, æ, f. 458
rol, ſchip-rol.
Pálá-ri, tus ſum. 901
Pălăti-um, n. palays.
Pălato grátus. 141
Pálát-um, n. &, us, i, m. 251
Păle-æ, æ. f. kaf. 264. 336
lelle, onderkam. 139
Păleáce-us, a, um. 341
Păle-ar, áris, n. *quabbe.* 165
Păleát-us, a, um. 398
Pălimpſeſtus, i, m. 725
Păliúri bacca, f. 101
Păliŭr-us, i, m. 101
Pall-a, æ, f. 382
Pall-ére, ui. 89
Pallïd-us, a, um. 26. 264
Pallium, i, n. 382
Pall-or, óris, m. 54. 301
Palm-a, æ, f. hand-palm, 213. *dadel-boom.* 115.
Palmária pĭla, f. 849
Palm-es, itis, m. 371
Palme-us, a, um. 487
Palmĭpĕdăl-is, is, e. 106
Palmĭp-es, ĕdis, m. 524
plas-voetig. 147. 148
Palm-us, i, m. 524
palm-ſtag. 849
Palpá-re, &, ri. 257
Palpebr-a, æ, f. 205
Palpĭtan-s, tis. Δ XV.
Palpĭtá-re, vi, tum. 126
ſlaen, kloppen. 247
Palp-um, i, n. 648
Pălúdámentum, *wapen-rock, krygs-rock.*
Pălúdát us, a, um. 889
Pălúdófus. v. păluſtris.
Pălumb-es, is, c. 142
Pălumb-us, & a, *idem.*
Pál-us, i, m. pael. 322
ſtaeck, tuynſtaeck. 376
Păl-us, údis, f. 47. 870
Păluſt-er, & ris, ris, e. 106:
maraſſig. 775.
Păluſtris lens. 99
Pampĭnā-re, vi, tum. 372
Pampĭnus, *d. wyn-bladt: wyngaert-ſcheute.*
Pa-ndére, ndi, ſſum & *nſum, uytbreyden: opendoen.* 960. *verklaeren*
Pandĭcŭla-ri, tus ſ. 273
Pand us, a, um. 169
Pánégyrĭc-us, i, m. 912
P-angere, anxi & *ĕpĭgi, actum. inſlaen.* 261. *maken, ſluyten.* 208.
Pánĭcŭl-a, æ, f. 91. 92
Pánĭcŭlát-us, a, um. 91
Páníc-um, i, n. 92
Pán-is, is, m. 330. 336
Pánis *ăzymus, bis coctus, fermentátus, ſilĭginēus, ſimĭlāgíneus, ſubcinĕrĭcius,* 356. *ſáccharátes,* 471
Pannĭcúl-us, i, m. 394
Pannĭf-ex, ĭcis, m. 389
Pannĭtendĭa um, i, n. 389
Pann-us, i, m. *laken.* 389
ſtoffe. 390
Pannus, *attălĭcus, bombycínus, cămēlínus, dămaſcēnus, flŏrŭlentus, hŏlŏſĕrĭcus, purpŭreus, ſcūtŭlátus, ſĕrĭcus (armeſijn,) ſubſĕrĭcus (floret,) undŭlátus.* 390. *pinguis, londinenſis, xylínus.* 386.
Panſ-a, æ, m. & f. 292
Panthéon, n. 931
Panth-er, éris, m. & éra, éræ, f. v. Pardus & Pardălis. 182
Panthices, m. pl. 632
Pán-us, i, m. ſpoele. 387
Páp-a, æ, m. 968
Papæ, interject. 839
Papáv-er, ĕris, n. 98. 144
Păpavĕr-us, a, um. 524
Păpĭli-o, ónis, m. 150
Papill-a, æ, f. 210. 746
Papp-a, æ, f. 746
Papŭl-a, æ, f. ſpeene. *puyſtjen, bladertjen.* 301
Păpyráce-us, a, um. 493

Digitized by Google

Pāpyr-us, i, f. 488
papier. 488
Pá-r, ris, Δ gelÿck, 658
essen, 514: *yemants glÿcken.* 670.
Pá-r, ris, n. *substant.* 512
Pár impár. 851
Pārābĭl-is, is, e. 775
Pārābŏl-a, æ, f. 688
Pāraclét-us, i, m. 952
Pārādís-us, i, m. 925. 973
Pāragrāph-us, i, m. 715
Párallél-us, a, um. 517. 540
Pārālŏgism-us, i, m. 591
Pārālys-is. is, f. 685
Pārānymph-us, i, m. 740
Pāraphrās-is, is, f. 685
Pārá-re, vi, tum, maken, 369: *bereyden,* 117: *toebereyden,* 409: *verschaffen,* 670:
Pārárius, *een makelaer.*
Pārāsĕléne. 54
Pārāsít-us, i, m. 670
Pārát-us, a, um. 479. 487
vaerdig, 333: *bereyt-willig,* 675.
Parc-è, iûs, iss. 645. 800
P-arcĕre, arsi, &, *ĕperci, arsum* & *arcĭtum.* 434
Parcĭtas *karigheyt.*
Parcus, *spaersaem, karigh.*
Pardăl-is, is, f. 182
Pard-us, i, m. 315
Pāréli-us, i, m. 54
Păren-s, tis, c. 749. 750
Pārentál-is, is, e. 731
vaderlÿck. 756. 766
Pārentá-re, &, ri. 867
Pārent-es, um. 739. 743
Pár-ére, ui, itum. 872
blÿcken, 927: *schynen,* 25.
P-ārĕre, ĕpĕri, artum. 131
Pāri-es, étis, m. 402
formáceus, 398: *intergĕrinus, mĕdĭánus,* 400.
Pāriĕtári-us, i, m. 398
Pārĭlĭt-as, átis, f. 924
Parippus, i, m. 441
Pārĭsiórum Lŭtétia. 562
Pārĭtá-re, ví, tum. 472
Pārĭter *adv.* 194
Pārius lapis. 74
Pārŏch-us, i, m. 740
karspel-paep. 968
Pāræci-a, æ, f. 968
Pārŏnŏmasi-a, æ, f. 688
Pāroxysm-us, i, n. 310
Parricíd-a, æ, c. 836
Par-s, tis, f. deel 7: *gedeelte,* 979: *partye,* 824: *zyde,* 617.
ex parte. 497
in partem utramque. 589
Parsĭmóni-a, æ, f. 629
Partiári-us, i, m. 337
Partĭcell-a, æ, f. 393
Partĭc-eps, ipis, Δ 756
Partĭcípá-re, vi, tum. 484
Partĭcĭpáti-o, ónis, f. 962
Partĭcŭl-a, æ, f. 34. 590
Partĭcŭlátim. 365. 584
Partim, *adv. ten deel.* 922
eens deels. 468
Parti-ri, tus s. 727. 930
Partíti-o, ónis, f. 585
Partít-ò, & è. 614
Partŭrí-re, vi, tum. 744
Part-us, a, um, 628
Part-us, ûs, m. 744
vrucht. 312
Pārum, adv. 141. 144
Pārumper, *een weynig.*
Pár-us, i, m. 144
Parvi *æstimáre, dúcĕre, pendĕre.* 694
Parv-us, a, um. 290. 548
Pa-scĕre, vi, stum. 343. 966
sich voeden, weyden. 146
Pasch-a, æ, f. &, *ătis, n.* 943
959
Paschál-is, is, e. 943
Pas-ci, stus s. 186. 992
Pascu-a, órum, n. 320. 336
Pascu-um, i, n. 341
Passæ sólem úvæ. 327
Pass-er, ĕris, m. 140. 264
scholle, pladdys. 156
Passim, *adv.* 391
Passi-o, ónis, f. 483
ănĭmi, 283: *ilĭăca,* 299.
Passus, a, um, *uytgespannen, uytgespreydt: geleden.*
Pass-us, ûs, m. 524
Pastill-us, i, m. 365
plat koeckjen. 818
Pastinác-a, æ, f. 89
Pastĭná-re, vi, tum. 372
Pastĭnum, wÿn-hacke.
Pasti-o, ónis, f. 360
Past-or, óris, m. 966
Pastórál-is, is, e. *vide.*
Pastóríti-us, a, um. 340
Pastum édúcĕre. 344
Past-us, a, um. 186. 574
Past-us, ûs, m. 164
voeder. 340
Pătĕfăcĕre, *openbaeren.*
Pătĕf-ĭĕri, actus s. 991
Pătell-a, æ, f. 855
Pătella gĕnŭális. 253
Păten-s, tis, Δ 188
Pătenter, *v.* in própătŭlo.
Păt-er, ris, m. 743. 749
Pătĕr-a, æ, f. 160
Păt-ére, ui, 405. 774
blÿcken. 554
Păt-erfămĭlias, risfam. 731
Pătern-us, a, um. 749
Păthólŏgi-a, æ, f. 705
Patescĕre. 589
Pă-ti, ssus s. lyden, 955: *laeten,* 69: *verdragen,* 816
Păti rĕpulsam. 737
Pătĭbŭl-um, i, n. 835
Pătĭen-s, tis, Δ 636
Pătĭenter, *adv.* 951
Pătĭenti-a, æ, f. 635
Pătĭn-a, æ, f. 855. 862.
Patrá-re, vi, tum. 993
Patrát-or, óris, m. 663
Patri-ă, æ, f. 726. 912
Patrĭárch-a, æ, f. 968
Patrĭcídă, *v.* parrĭcídă.

Patrĭ-

Digitized by Google

Patrícĭ-us, i, m. 782
Patrĭmóni-um, í, n. 789
Patrĭm-us, & a. 739
Patrĭ-us, a, um. 709
Patrócĭnă-ri, tus ſ. 668
Patrócĭnĭ-um, i, n. 668
Patrón-us, i. m. 760
Patrŭél-is, is, c. 753
Patrŭ-us, i, m. 752
Pătŭl-us, a, um. 206
Páuc-us, a, um. lnttel. 299
weynig. 203. 611
Páulátim, adv. 127
Páulíſper, *een lntjen.*
Páulo, *adv. wat.yets,* 818:
een lnuel, weynig. 746
Páulúlùm, *adv.* 182
Páulúl-us, a, um. 304
Páup-er, éris, Δ 669
Paupĕráre. 661
Paupércúl-us, a, um. 322
Paupéri-es, ei, m. 791
Paupĕri-or, óris. 336. 760
Paupért-as, átis, f. 791
Paupertínus, *v.* pauper.
Paus-a, æ, f. 702
Pauxillátim, *v.* paulátim.
Pauxillùm, *v.* paulúlùm.
Pauxill-úlus, & us. 309
Păv-íre, i, vreeſen,
Păvéſcĕre. 13. 286
Păvímentáre, *v.* păvíre.
Păvíment-um, i, n. 17. 406
Păvi-re, vi, tum. 400
Páv-o, ónis, & *us, i, m.* 137
Păvón-inus, & ius. 489
Păvor, m. *vreeſe, ſchrick.*
Pá-x, cis, f. 885
Paxíll-us, i, m. ſtaeck. 892
lunſe. 439
Peccan-s, tis, Δ 809
Peccá-re, vi. tum ſondigen, 671: *mishandelen,* 663:
miſdoen. 617.
Peccát-or, óris, m. 961
Peccát-um, i, n. 942. 944
Pĕcŏrári-us, i. m. 338
Pec-ten, ĭnis, m. *kam.* 424:
waterband. 387
Pecten ſétăcĕus. 424
Pe-ctĕre, xi, & *xui, xum* & *ctum,* 424: *kaerden.*
Pectĭnári-us, i, m. 424
Pectĭnátim. 216
Pectĭt-us, a, um, *gekaert.*
Pectŏríbus tĕnus. 446
Pect-us, óris, n. 219. 811
Pĕcúări-à, æ, f. XXXIV.
Pĕcúária res. 348
Pĕcúări-us, a, um. 778
Pĕcúări-us, ûs, m. 338
Pĕcúlári, *v.* dépĕcúlári.
Pĕcúlát-or, óris, m. 835
Pĕcúlát-us, ûs, m. 657
Pĕcúl-ar-is, is, c. *eygen.* 344
bysonder. 1235. 929
Pĕcúliárĭter, *adv.* 811
Pĕcúli-um, i, n. 344
Pĕcúni-a, æ, f. 628. 795
Pĕcúnĭóſ-us. a, um. 669
Pĕc-us, ŏris, n. vee. 338:
groot vee, 165: *beeſt,* 169
Pĕc-us, ŭdis, f. *vee.* 348:
kleyn vee. 339.
Pĕdámen. *ſtaecken, lenn-pael,*
Pĕdáre, *onder-ſtaecken.*
Pĕdát-us, a. um. 124
aen ſtaecken geſet. 371
Pé-dĕre, pédi, ditum. 623
Pĕd-es, ĭtis, c. 895
Pĕdeſt-er, & ris, re. 889
te voet. XI. III.
Pĕdĕ-preſſim, -tentim, *voet voor voet, met gemack.*
Pĕdĭbus, *te voet.* 428. 843
Pĕdĭc-a, æ, f. 360
Pĕdícŭl-us, i, m. *luys.* 130
voetjen. 130
Pĕdiſéqu-us, i, m. 781
Pĕdĭtát-us, ûs, m. 889
Pĕdĭtum măgiſter. 889
Pĕd-o, ónis, m. 293
Pĕd-or, óris, m. 833
Pĕd-um, i, n. 344
Pĕduncŭl-us, i, m. 130
Pegm-a, ătis. n. 408
Péjĕrá-re. vi, tum. 649
Péj-or, & *us. óris.* 812
pĕlăgĭc-us, a, um. 196
Pĕlăg-us, i, n. 136
Pélĭcán-us, i, m. 147. 317
pelláci-a, æ, f. 738
pell-ax, ácis, Δ 738
P-ellĕre, épuli, ulſum. 810
Pellĕre lyram. 699
pell-ex, ícis, f. 625
pellĭcát or, óris, m. 738
pellíce-um, i, n. 191. 393.
Pellíce-us, a, um. 348
van bont (*pelſen*) 381
pelliceus pŕæus. 393
pell-ĭcĕ'e, exi, ectum. 361
pellĭcŭla, *velletjen.*
pelli-o, ónis, m. 393
Pell-is, is, f. 182. 393
pellú-cére, xi, *doorſchÿnen.*
pellúcĭdĭt-as, átis, f. 530
pellúcĭd-us, a, um. 18, 72
pellŭvium, *voet-becken.*
Pelv-is, is, f. 856
pĕnári-um, i, n. 732
Pĕnát-es, um, m. 982
Pe-ndére, pendi. 403. 532
Pe-ndĕre, pendi, uſum. 533
het aelen, 874: *achten,* 579
pendŭl-us, a, um. 165
Pĕné, adv. 575
pĕnĕs. *præpoſ.* 676
pĕnetrábĭl-is, is, e, 680
pĕnetrál-e, is, n. 995
pĕnetrá-re, vi, tum. 274
door-gronden. 550
pĕnetráti-o, ónis, f. 719
pĕnetrátiv-us, a, um. 275
pĕnĭcill-um, & us. 478.
ſtet, vodde, ſchnerlap.
pĕnĭcŭl-um, & us, i. *idem.*
pĕninsŭl-a, æ, f. 49
Pen-is, is, m. ſtaert.
pĕnisſíme. 812
pĕnĭta offa. 362
pĕnĭtíſſimè. 310
pĕnĭtíſſim-us, a, um. 108
pĕnĭtus, 37: *t'enemael.* 603
Penn-a, æ, f. 489
pennát-us, a. um. 133. 336
penſá-re, vi, tum. 665

Digitized by Google

over-wegen, over-leggen.
Pensĭcŭláre, *idem, weeghen.* 533
Pensĭcŭlat-us, a, um. 595
Pensĭl-is, is, e. 119, 438
Pensĭlis sĕra. 403
Pensi-o, ónis, f. 337
Pensĭtáre, *v.* pensĭcŭláre.
Pens-um, i, n. 386
take, dagh-werck. 761
Pensur-a, æ, f. 533
Pentécóst-e, es, f. 959
Pĕnuária cella. 732
Pénŭl-a, æ, f. 428
Pĕn-u, indecl. *um, i. n. us, ŏris, n. us, ûs,* d. 732
Pénúria, *mangel, gebreck.*
Pepl-um, n. & us, i. m. 381
Pĕp-o, ŏnis, m. 90. 523
Per, door, 6: *by,* 310: *in,* 309: *op,* 856: *over* 323. *langs,* 494. per se, 371.
Pér-a, æ, f. maele, tasche,
Pĕract us, a, um. *gedaen,* 863: *afgedaen,* 962: *volbracht,* 952: *volmaeckt,* 455; *verricht.*
Pĕr-ăgĕre, égi, actum, *volbrengen,* 508: *voldoen,* 530: *verrichten,* 239.
Pĕrăgráti-o, ónis, f. 425
Pĕrămanter, *seer minnelick.*
Pĕrămá-re, vi, tum. 738
Pĕr ambĭtum. 110
Pĕrambŭlá-re, vi, tũ, 431
Perampl-us, a, um. 572
Pĕrărá-re, vi, tum. 333
Perbeát-us, a, um. 983
Perc-a, æ, f. 154
Per-cellĕre, ŭli, ulsum. 637
Percens-ére, ui. 466
Percepti-o, ónis, f. 280
Percept-us, a, um. 594
Perc-iére, ívi, ĭtum, 261
Perc ĭnĕre, ĭnui, entum, 702. *oversinger.*
Perc-ĭpĕre, épi, eptum, *vatten,* 516: *begrypen,* 274: *verneemen,* 828.
Percĭtus, a, um. 149
Percoctu-s, a, um. 237
Percogn-oscĕre, óvi, ĭtum, 554
Percóláre, *doorsygen.* 63
Percontá-ri, tus s. 633
Percŏ-quĕre, xi, ctum, 237
percrébescĕre, *verbreit w.*
Percrŭciáre, *seer pynigen.*
Perculs-us, a, um. 901
Percunctári, *v.* perconctari
percŭp-ĕre, ívi, ítum. 724
Percur-rére, ri, sum. 537
Percussi-o, ónis, f. 293
Percussor angĕlus. 943
Perc-ŭtĕre, ussi, ussum. 171
munten, munte slaen. 418
Perd-ĕre, ĭdi, ĭtum. 843
verderven, verdoen. 605
Perdi-scĕre, dĭci. 3
Perdĭti-o, ónis, f. 625
Perdĭt-or, óris, m. 993
Perdius, *deur-daegsch.*
Perd-ix, ícis, d. 141
Perdú-cĕre, xi, ctum. 685
Perdŭéll-is, is, m. 911
Perdúráre, *uyt-, vol-herden.*
Pĕregrè, *adv.* 733
pĕregrínábund-us, a, ũ, 733
pĕregrína-ri, tus s. 432
pĕregrínátio, f. 425, 485
pĕregrinát-or, óris, m. 733
pĕregrínĭt-as, átis, f. 733
pĕregrín-us, a, um. 777
pĕregrín-us, i, m. *uyt lander,* 787: *vremdeling.* 669
pĕrélĕganter. 479
pĕremptori-us, a, um. 810
pĕrendie, *adv.* 987
pĕrennáre. 83
pĕrenn-is, is, e. 21
pĕrerra-re, vi, tum. 574
pĕrexĭgŭ-us, a, um. 32
perfăcilè, *adverb.* 31
perfecti-o, ónis, f. 483
perfect-us, a, um. 956
per-ferre, tŭli, látum. 636
perf-ĭcĕre, éci, ectum, 613
perfídia, *treuw-loosheyt.*
perfĭdiós-us, a, um, *vide.*
perfĭd-us, a, um. 911
perflá-re, vi, tum. 56
door-blasen, -waeyen. 31
perflát-us, ûs, m. 411
perflu ĕre, xi, xum. 56
doorslaen, vloeyen. 488
pérfŏdĕre, *doorsteken.*
perfórá-re, vi tũ. 820. 913
perfrĭcáre, *door-wryven.*
perfricti-o, ónis, f. 308
perfrí-gére, xi, ctum. 747
perfríngĕre, *door-breken.*
perfr-ui, ŭĭtus s. 283
perfŭgĕre, *v.* confŭgĕre.
perfŭgium, *v.* confŭgium.
perfunctóriè, *adv.* 639
perfú-ndĕre, di, sum. 362
perfungi, *vide,* défungi.
perfús-us, a, um. 389
pergămén-a, æ, f. 487
per-gĕre, rexi, rectum. 612
pergræcári, *brassen.*
pergŭl-a, æ, f. 329, 407
pĕrhib-ére, ui, ĭtum. 134
perhĭbétur, *impers.* 186
pĕrĭcardi-um, i, n. 229
pĕríclĭtá-ri, tus s. 636
besoecken. 738
pĕrĭcránium, *hooft-swaerde, huyt van 't beckeneel.*
pĕrícŭlós-us, a, um. 600
pĕrícŭl-um, i, n. 634
perijckel, gevaer, 189
pĕrĭga us, a, um. 546
pĕr-ĭmĕre, émi, emptũ 310
pĕrindè. 757
pĕriŏd-us, i, f. 563
volkomen spreuck. 679
pĕriosti-um, i, n. 224
pĕrĭphrăs-is, is, f. 685
pĕrí-re, vi, tum. 152, 507
pĕriscĕlis, *v.* fascia. 382
pĕrítí-a, æ, f. 508
kennisse. 429
perĭtŏna-um, i, n. 230
buyck-vlies. 269
pĕrít-us, a, um. 429
pĕrízóm-a, ătis, n. 412
per-

Digitized by Google

perjúráre, *v.* péjérare.
perjúri-um i, n. 649.837
perjúrus, *meyneedig.*
perlectá-re, vi, tum. 738
perlĕgĕre, *door-, over-leſen.*
perlúcére *v.* pellúcére.
perluĕre, *door-ſpoelen.*
perluſtráre, *door-kycken.*
permăd-ére, ui. 392
permagn-us, a, um. 492
permáná re, vi, tum. 260
permănére, *blyvĕ, volherdĕ.*
permátúreſcĕre. 376
permeá-re, vi, tum. 231
door-dringĕ, -paſſeerĕ. 977
permiſ-cére, cui, tum 378.
permiſſio, *toelatinge.*
permiſſ-us, ûs, m. *oorlof.*
permiſtio, *v.* miſtio. 20
permiſt-us, a, um. 299
permi-ttĕre, ſi, ſſum. 619
laetĕ, 580: *vergunnĕ.* 504
permŏl-ĕre, ui, ĭtum. 377
permŏvére, *v.* mŏvére.
permútá-re, vi, tum. 769:
verruylen, 795: *tuyſchen,* 701; *miſſelen, mangelen.*
pern-a, æ, f. ſchinck. 362
pernĭcĭ-es, ei, f. 143
pernĭcĭóſ-us, a, um. 610
pernícĭt-as, átis, f. 177
raſſikheyt, ſnelheyt. 839
pernĭmĭum, v. prænímium
perni-o, ónis, m. 293
pernix, Δ. *ſnel, raſch.*
pernoctá-re, vi, tum. 433
pernó-ſcére, vi, tum. 280
perno-x, ctis, Δ. 722
pér-o, ónis, m. 383
pérónát-us, a, um. 428
pĕrórá-re, vi, tum. 685
ſijn reden ſtuyten. 692
perp-ellĕre, ŭli, ulſum. 361
perpen-dĕre, di, ſum. 278
perpendĭcŭlár-is, is, e. 517
pérpendĭcŭláríter. 490
ſnoer-rechť. 518
perpendĭcŭl-um, i, n. 527
perpenſ-us, a, um. 531
pérpĕram, *adv.* 288. 605
perp-es, ĕtis, *v.* perpĕtuus.
perp-ĕti, eſſus ſ. *v.* păti.
perpĕtim, *adv.* 38
perpetrá-re, vi, tum. 642
perpĕtuá-re, vi, tum. 557
perpĕtu-ŏ, &, ùm. 671
perpĕtu-us, a, um-20. 557
ſteets, geſtaedig. 465
perpi-ngĕre, nxi, ctum 478
perplexáti-o, ónis, f. 830
perplexè, *verwerreliyck.*
perplexĭt-as, átis, f. 592
perplex-us, a, um. 408
perpluĕre, *door-regenen.*
perplúrĭmùm, adv. 737
perpŏlí-re, vi, tum. 481
ter deeg op-boetſen. 482
perpŏpŭlári, *v.* dépŏpŭlári.
perpurgá-re, vi, tum. 440
perquàm, *adverb.* 212
perqui-rĕre, sívi, sítŭm. 583
perr ĕcondĭt-us, a, um. 977
perrép-ĕre, ſi, tum, *vide.*
perreptá-re, vi, tum. 172
perreptát-or, óris, m. 130
perrĭdĭcŭl-us, a, um. 847
perru-mpĕre, pi, ptum. 636
Perſ-a, æ, m. 560. 574
perſcindĕre, *door-ſnyden.*
perſcribĕre, *ſchrĳven, afſchrĳven, overſchrĳven.*
perſcrútá-ri, tus ſ. 465
door ſnuffelen. 507
perſĕcútio, *vervolginge.*
perſenti-re, & ſcĕre. 917
perſĕqu-i, útus ſ. 361
perſ-ĕrĕre, évi, atum. 351
perſĕvĕranter, *v.* cŏſtanter
perſĕvĕrá-re, vi, tum. 676
perſíc-um, i. m. 114
perſíc-us, i, f. perſick-boom.
perſ-iſtĕre, ĭti, ĭtum. 675
perſol-vĕre, vi, útum. 660
perſón-a, æ, f. 203. 656
aenſien, der perſoon. 789
perſónát-us, a, um. 840
perſŏnáre, *door-ſchallen.*
perſpectá-re, vi, tum. 480
perſpectè, *adv.* 592
perſpectum hăbére. 603
perſpect-us, a, um. *bekent.*
perſpĕcúlá-ri, tus ſ. 271
perſper-gĕre, ſi, ſum. 967
perſpĭcáci-a, æ, & -tas, tátis
f. *ſcherpſiendigheyt, ſcherpſinnigheyt.*
perſpĭc-ax, ácis, Δ. 624
perſp-ĭcĕre, exi, ectŭ. 278
perſpĭcĭlium, *v.* conſpĭcil.
perſpĭcuè, *klaerlyck.*
perſpĭcuĭt-as, átis, f. 530
perſpĭcu-us, a, ŭ, 501. 590
perſt-áre, ĭti, ĭtum. 402
perſternĕre, *overſpreyden, beſtroyen, overſtroyen.*
perſtri-ngĕre, nxi, ctŭ. 648
verblinden. 839
perſuá-dére, ſi, ſum. 685
perſuási-o, ónis, f. 279
perſultáre, *v.* exultáre.
pertædet, *v.* tædet.
pertæſus, *moede, verdrietig*
pertendĕre, *voorgeeven.*
pertentá-re, vi, tum. 582
perterrére, *verſchricken.*
pertĭc-a, æ, f. ſtange. 322
ſtock, 326: *meet-roede,* 524: *pegel-ſtock.* 527.
pertĭmére, *ſeer vreeſen.*
pertĭnáci-a, æ, f. 646
pertĭnácĭter. 666. 970
pertĭnax, Δ. *eygenſinnig.*
pertĭn-ére, ui. 95
pert-ingĕre, ĭgi, actum. 326
Per tŏtum. 685
pertractá-re, vi, tum. 691
Petrăhĕre, *trecken, brengĕ.*
pertransí-re, vi, tum. 405
door-loopen, -paſſeeren 13
pertranslucĭd-us, a, ŭ. 489
pertundĕre, *door-ſloten.*
perturbá-re, vi, tum. 654
verſtooren.
Perturbáti-o, ónis, f. 791
pervádére, *door-paſſeeren,*
pĕrun-gĕre, xi, ctum. 859
ſalven, overſtrĳcken.

Digitized by Google

Pĕrūrĕre, *verbranden.*
perust-us, a, um. 239
perúviān-us, i, m. 560
pervăgā-ri, tus um. 1639
pervăgātus, *over al bekent.*
pervĕn-īre, i, tum. 748
perversīt-as, ātis, f. 605
perversus, a, um. 285. 605
pervertĕre, *verkeeren.*
pervestigā-re, vi, tum. 510
pervĭcaci-a, æ, f. 755
pervĭc-ax, ācis, Δ 675
perv-ĭdēre, idi, īsum. 286
pervĭgil, Δ. *wachts, wachter, altydt wakende.*
pervi-ncĕre, ci, ctum. 640
pervi-us, a, um. 578. 774
pervŏl-āre, & ītāre. 427
pervolvĕre, *door-bladeren.*
pervulgāre, *v.* divulgāre.
pervulgātus, *kondig.*
P-es, ĕdis, m. *voet.* 17. 214 *werck-schoen.* 524: *vers-voet,* 698. *vers-lidt.* 697
pessimè, *seer quaelijck.*
pessīm-us, a, um. 812
Pessŭl-us, i, m. 403
Pessum īre. 454
pessŭnd-āre, ĕdi, ātŭ. 893
pestĭ-fer, &, lens, Δ. *vide* pestilentiālis. 310
pestĭlentia, *v.* pestis.
pestĭlentiālis, is, e. 310
Pest-is, is, f. 310
Pĕtāsŏ, ónus, m. 362
Pĕtāsus, i, m. 381
Pĕtaur-um, i, n. 850
Pĕt-ĕre, ivi, & ii, itum. 826 *bidden, begeeren,* 664: *neemen,* 135. *raecken.*
pĕtīgo, *v.* impĕtīgo. 304
Pĕtiŏl-us, i, m. 119
pĕtit-io, f. &, um, n. 664
Petr-a, æ, f. steen-ruts. 78
petrŏsĕlīnum, *peterselie.*
pĕtŭlan-s, tis, Δ 167
pĕtŭlanter, *adv.* 748
pĕtŭlanti-a, æ, f. 627
pĕtulc-us, a, um. 166
pex-us, a, um. 381
Phălang-a, árum, f. pl. 458 *schip-rollen: draeg-stocken.*
Phălan-x, gis, f. heyr van 8 *duysent voetknechten.*
Phăler-a, árum, f. pl. 435
Phantăsī-a, æ, f. 267. 268
phantasm-a, ātis, n. 271
Phărăo, ónis, m. 571
Phărĕtr-a, æ, f 857
Phărȳsæ-us, i, m. 947
pharmăceutĭc-us, a, ŭ. 806
pharmaceutria, *tovereſſe.*
pharmăcŏpæ-us, i, m. 814
pharmăcŏpŏl-a, æ, m. LXXXVI.
Pharmăc-um, i, n. 802. 808
Phăsĕlus, i, m. v. phăsĕŏlus. *speel-jacht.* 448
phăsĕŏl-us, i. m. 93
Phăsiān-us, i, m. 142
Phengit-es, æ, m. 72
Phiăl-a, æ. f. kop, schale.
Phĭlautĭ-a, æ, f. 620
Phĭlĭstæ-us, i, m. 929
phĭlŏlŏgĭc-us, a, um. 537
Phĭlŏlŏg-us, i, m. 506
Phĭlŏmēla, v. luscīnia.
phĭlŏsŏphā-ri, tus, sŭ. 569
phĭlŏsŏphĭa, æ, f. LI. 510 *wysgierigheyt.* 601 *wysheyt kunde.* 677
Phĭlŏsŏph-us, i, m. 505. 506
Philtr-um, i, n. 738
Phil-ŭra, &, yra, f. 493
Phlĕbŏtŏmĭa, adertlatinge.
phlĕbŏtŏm-um, i, n. 820
Phlegm-a, ătis, n. 232
phlegmătĭc-us, i, m. 233
Phŏc-a, æ, f. 157
Phœnĭci-a, æ, m. 41
Phœn-ix, ícis. m. 317
Phosphŏrus, v. lucĭfer. 26
Phrȳnĭs-is, is, f. 679
Phrĕnēs-is, is, f. 307
phrĕnĕtĭcus, *onsinnig.*
Phrygi-o, ónis, m. 478
Phthĭs-is, is, f. 305. 310
physĭca, æ, *natuur-kunde.*
physĭc-us, i, m. 506. 508
Physĭc-us, a, um, natuurlijck: natuurkundig.
phyſiognómia, f. *aenſicht-(gedacht-) kunde.*
phyſiógnōm-on, ónis, m. &, us, i, m. 597
piăcŭl-um, i, n. 944 *ſwaere ſonde.* 936
piām-en, &, entum, *idem.*
piāre, *vide* expiāre 936
Pĭc-a, æ, f. exter. 140. 252 *vrouwen-luſt.* 298
picāre, *bepikken.*
pĭcāt-us, a, um, *gepickt.* 393
Pĭce-a, æ, f. 118
pĭceus, *van pick, pick ſware.*
pict-or, ōris, m. 478
pictūr-a, æ, f. 64. 477
pictūrāt-us, a, um. 132. 732
pict-us, a, um. 553
pic-us, i, m. 143
piè, *godtvruchtighlick.*
pienti-or, óris, m. f. 966
pĭēt-as, ātis, f. 719. 754
pĭg-er, ra, um, *lny, traegh.*
Pĭg-et, uit, impers. 664
pigment-um, i, n. 58. 478 *blanckeſel.*
pignĕrāre, *verpanden.*
pighĕrāri, *panden, afpandē.*
pign-us, ĕris, & ŏris, n. 659
pigrā-ri, tus ſum. 724 *laeten verdrieten.* 726
pigreſcĕre. 622
pigrĭtĭ-a, æ, &, es, ēi. 617
pĭl-a, æ, f. bal. 842, 849 *págănica, palmária, pĭgillātória.* 849
pĭl-a, æ, f. ſtampe. 353 *worp-ſpieſken.* 898
pĭl-a, æ, f. pijler. 802
pilent-um, i, n. 438
pile-o, ónis, m. 392
pĭle-um, n. &, us, i, m. 381
pileus pellĭceus. 381
pĭlōſ-us, a, um. 133. 194
pĭlŭl-a, æ, f. 818
pĭl-um, i, n. 353. 389

Digitized by Google

græcum & rudum. 353
pĭl-us, i, m. haer. 162. 849
pincern-a, æ, f. 860
pínét-um, i, n. 120. 266
pingĕre, schilderen, maelen.
pingu-e, is, n. 365
Pinguéd-o, ĭnis, f. 61. 345
pinguescĕre. 347
pingu is, is, e. 58
Pinguis pannus. 389
pinguĭtúd-o, ĭnis, f. 30
pĭn-a, æ, f. 152. 156
pinnácül-um, i, m. 148
pinnát-us, a, um. 124
pínnŭl-a, æ, f. 475
kyck-tafeltjen. 528
pi-nsĕre, nsi, nsĭtum. nsum & sum, 353: *backen.*
pĭn-ea, æ; & us, i; & us, ûs, f. pĭn-boom. 112. 118
pĭp-er, ĕris, n. 117. 259
pĭpĕrátum líbum. 471
pĭpĕrát-us, a, um. 368
pĭpĕrít-is, ĭdis, f. 82
peper-kruyt.
pĭpĭláre, *fircken, sirpen.*
Pĭpi-o, ónis, m, 136
pĭpi-re, vi, tum. 136
pirát-a, æ, m. 433. 835
pirátĭca, *zee-roverye.*
Pĭrum, i, n. *v.* pyrum.
piscá-rí, tus sum. 359
pĭscária, *v.* fórum piscator.
pĭscárius, *v.* piscátórius.
pisc-át-io, &, us, ûs. 448
pisc-át-or, óris, m. 358
pisc-atória *æra.* 357
pisc-atóri-us, a, um. 778
pisca-tr-ix, ícis, f. 148
pisces, sign. Zodiaci. 544
pisc-ĭcŭlus, *vischjen.*
pisc-ín-a, æ, f. 349
pisc-ínál-is, is, e. 155
pisc-ínári-us, a, um. 349
pisc-is is, m. 152. 252
pisc-ĭvŏr-us, a, um. 148
pistill-um, &, us, i, m. 353
pist-or, óris, m. 356
pistória *æra.* 352
pistrín-um, i, n. *stamp-meule*, 253: *back-huys.*
pistúra, *v.* pistória.
pĭs-um, i, n. erwete. 93
pitissáre, laepen, leppen.
pĭtuit-a, æ, f. 232
flym, flnym. 237
pityn-a, æ, f. 373
pi-us, a, um godtsaelig, 572: *godtvruchtig*, 563: *godtvreesend.* 982
pi-us, i, m. 963
p-ix, icis, f. pick. 118. 264
pix ardens. 907
plácábĭlis, *verſoenlyck.*
plácá-re, vi. tum. 927
bevredigen. 938
plácent-a, æ, f. 471
plăcĕ-re, ui, itum. 281
plăc-et, uit, ĭtum est. 441
plăcĕdè, *adv.* 647
plăcĕdĭt-as, átis, f. 719
plăcĕd-us, a, um. *soet.* 670
plăcĭt-um, i, n. 368. 477
plăcĭtum est. 978
plág-a, æ, f. slag, 293
plág-a, æ, f. geweefte. 450
plăgiári-us, i, m. 836
plăgi um, i, n. 657
plăgós-us, a, um. 504
plăgŭl-a, æ, f. 488
planc-æ, árum, f. pl. 322
planct-us, ûs, m. 949
vonw-klage. 865
plánè, *adv.* 298. 380
plánét-a, æ, m. planeet. 26
swerf-sterre. 598
plánétárĭ-us, a, um. 464
plan-gere, xi, ctum. 865
plang-or, óris, m. 949
plánĭti-es, éi; f. 55
plánt-a, æ, f. voet-sole.
gewas, 52: *plante*, 329: *aerd-gewas.* 80
planta convexa. 214
plantág-o, ĭnis, f. 397
plantá-re, vi, tum. 324. 370
plantári um, i, *n.* 324
plánŭl-a, æ, f. 421
plán-um, i, n. 44. 444
plánum hórizontále. 524
de simplĭci & pláno. 827
plán-us, a, um. 481
anydelyck, klaer.
plānus, i, m. *bedrieger.*
plaſt-es, æ, m. 479
plătăn-us, i, f. 111
plătĕ-a, æ, f. 773. 774
plan-dĕre, si, sum. 283
plausíbĭl-is, is, e. 840
planſtr-um, i, n. 335. 438
plausus, *hand-geklap.*
piébécüla, æ, f. 841
plébéjus, *gemeen, slecht.*
plébíscit-um, i, n. 784
pléb-s, is, f. 769. 782
de gemeynte. 783
ple-ctĕre, xi, & xui, xum, ſtraffen, 836: *aen 't leven ſtraffen*, 911: *ſtrycken*, 473. 475.
plectr-um, i, n. 475
plégm a, átis, n. 381
plējād-es, um, f. 544
plénĭlúni-um, i, n. 550
plénĭtúd-o, inis, f. 672
plén-us, a, um. 20. 135
plér-íq; æq; aq; 82. 153
de meeſte hoop. 865
plérumq; *adv. meeſt.* 83
meeſtendeels. 876
gemeenlyck. 413
pleurít-is, tdis. f. 311
plex-us, a, um. 322
plic-a, æ, f. een vouwe.
plĭcá re, vi. tum, *vouden.*
plĭcát-us, a, um. 495
plorāre, vi, tum. 253. 637
plórátus, ûs, m. *weeninge.*
plu-ĕre, i, & vi, tum. 313
plúm-a, æ, f. 478
een vĕder. 135. 349
plúmári us, i, m. 478
plúmát-us, a, um. 133
gebloemt. 380
plumbág-o, ĭnis, f. 725
plumbe-us, a, um 62. 897
plumb-um, i, n. 64

Digitized by Google

plúme-us, a, um. 469.747
plúmĭp-es, ĕdis, Δ. 139
plúrálít-as, átis. f. 929
plúr-a, ium, n. veel. 610: *veel ding.* 688: *meer.* 611
plúr-es, iū. m. f. *meer*, 216 *meerder*, 161: *veel.* 986
plúrímùm, *adverb.* 797 *meestendeels.* 659
plúrĭm-us, a, um. 559
pl-us, úris, n. 276.507
pluscŭlum, *wat meer, veel.*
plus nĭmio. 298.454
plusquàm. 334
plŭte-us, i, m. stormdack. 906 *lessenaer.* 494.960
plút-o, ónis, m. 931
plŭvi-a, æ, f. *regen.* 52
plŭvĭ ális, *&*, átĭlis. 46
plŭvĭós-us, a, um. 774
plŭvius, *v.* plŭviális. 46
pneustĭcum orgănum. 476
Pócillát-or, óris, m. 860
pócillum, *bekertjen.*
pócœni-um, i, n. 863
pócŭl-um. i, n. 860
pŏdagr-a, æ, f. 305
pŏdagr-ĭcus, &, -ósus, *met de gicht gequelt.*
pódex, 't achterste, den eers.
pŏdi-um, i, n. 407
Poém-a, ătis, n. 698
pœn-a, æ, f. 603.656
pœna căpĭtális. 946
pœnĭten-s, tis, Δ. 962
pœnĭtenti-a, æ, f. 947
pœnĭt-et, uit, *impers.* 610 *berouw hebben.* 653
pœnĭtú-do, dĭnis, f. 644
Pŏés-is, is, eos, f. 677.696
Pŏét-a, æ, m. poët. 699 *dichter, rijm-dichter.* 699 *dicht-kundige.* 695
Pŏéta *Cómĭcus, Epĭcus, Lyrĭcus, Scénĭcus, Tragĭcus.* 699. Poetria, *poetesse.*
pŏétĭc-a, *&* e, es, *v.* poésis.
pŏétĭc-us, a, um. 697
pŏlár-is, is, e. 540
pŏláris stella. 450
pŏláris circŭlus. 556
polemĭc-us, a, um. 718
pŏlent-a, æ, f. 377
pŏlentári-us, a, um. 377
pŏlentári-us, i, m. 377
pŏli-o, ónis, m. 415 *palleerder, bruyneerder.*
pŏli-re, vi, tum. 415
Pŏlĭti-a, æ, f. LXXXIII.
pŏlít-io, *&* úra, f. 482
pŏlítus, *gepalleert.*
poll-en, ĭnis, n. & is, m. 345
pollenti-a, æ, f. 572
poll-ére, ui, vermoogen.
poll-ex, ĭcis, m. 213.222 *duym-breedte.* 524
pollĭc-éri, ĭtus sum. 797 *beloven, toesegghen.*
pollĭcĭtáti-o, ónis, f. 711
pollícĭt-um, i, n. 662
pollinár-ia *arca, v.* fărinárium: -um *cribrum*, v. excussórium, 354
pollin-cĕre, xi, ctum. 866
pollinct-or, óris, m. 866
pollintor, *een buydelaer.*
poll-is, ĭnis, m. *v.* pollen.
pollúbrum, i, n. 856
pollú-cére, xi, ctū, *tot spijs-ofte dranck-offer opdraegen: op-offeren, toe-wyen.*
pollu-ĕre, i, tum. 736
poll-ux, úcis, m. 931
Pŏlóni-a, æ, f. 461
Pŏlón-us, i, m. 560
pŏl-us, i, m. 539.440 *arctĭcus & antarctĭcus*, 554: *septentriónális & mĕrídiónális*, 539.
pŏlygami-a, æ, f. 973
pŏlygón-um, i, n. 86
pŏlyptót-on, i, n. 688
pŏlyp-us, i, & ŏdis. 158 *uythangend neusgeswel.*
pŏlythei-a, æ, f. 942
pómári-um, i, n. 321
pómárium mustum. 369
pómárius, *fruyt verkooper*
pómĕrídián-us, a, um. 687
pómæri-um, i, n. 771
pómĭtĕ-r, ra, rum. 113.115
pomp-a, æ, f. staetsie. 866 *pracht, pompe.* 910
pompátĭc-us, a, um. 950
pompéjána brassĭca 88
pompili-us, i, m. 934
póm-um, i, n. appel. fruyt, ooft. 114
pómum *aurĕum, citrĭum, cydónium, púnĭcum* 114
póm-us. i, f. *appel-boom.*
ponděrá-re, vi, tum. 533 *overwegen bedencken.*
ponděrós-us, a, um. 68
pondo, indecl. *een pont.*
pond-us, ĕris, n. 510.531 *last, swaerte.* 834 *gewichtigheyt.*
ponduscŭl-um, i, n. 536 *eenige swaerte*, 386
pónĕ præpos. *nae, achter.* adv. *van, achter, achter aen, omtrent, naeby.*
pó-nĕre, sui, sĭtum, 3. 136 *setten.* 892: *stellen* 588.
pon-s, tis, m. 445.772: *ar, rectárius*, 904: *stăbĭlis, súbductĭlis*, 772: *versátĭlis*, een vall-brugge.
pontĭcŭl-us, i, m. 445
pontĭcus mus. 191
pontĭf-ex. ĭcis, m. 935 vide *Papa.* 965
pont-o, ónis, m. *ponts.* 448
pont-us, i, m. sing. 266
pŏpănum, *offer-koeck.*
pŏpín-a, æ, f. 777
pŏpínáti-o, ónis, f. 789
popl-es, ĭtis, m. 214
poppysm-a, ătis, n. 848
poppysm-us, i, m. *idem.*
pŏpŭlár-e, *&* i, *door-stroopen, verwoestē, plunderē.*
pŏpŭláris, *landsman*: adject. *eenvoudig, gemeen.*
pŏpŭlătr-ix, ícis, f. 150
pŏplós-us, a, um. 779.791

pó-

Digitized by Google

popŭl-us, i, f. popelier.
alba, *abeelenboom.* 112
nigra, *espen-boom.* 112
pŏpŭ-lus, i, m. 872.874
Israelĭticus. 571
porc-a, æ, f. de hooghte tusschen twee vooren.
porc-a, æ, f *een soch.*
porcellus, i, m. 168
pos (*visch*), 154
porcin-us, a, um. 174
porcŭlus, *v.* Porcellus.
porc-us, i, m. 168 252
pŏrós-us, a, um. 259.356
porphyrít-es, is, m. 74
porrectio, *uytreckinge. overlanginge, reykinge.*
in porrectum. 845
porrect-us, a, um. 28
Porr-ĭgere, exi, ectum. 860
uyt-recken, uyt-strecken.
porrig-o, ĭnis, f. 304
Porrò, voorder, 817: *wyders,* 357: *voorts,* 750: *verder,* 431: *noch vorder,* 653: *voor-uyt, voorwaerts, voor sich,* 131.
Porr-um, i, n. plur-i, órum m. bies-look. 89
port-a, æ, f. 772.906
porta véna. 239
portá-re, vi, tum. 425
portátĭl-is, is, e. 534
porten-dĕre, di, tum. 983
portentós-us, a, um. 313
portentum, i, n. 983
portĭc-us, ûs, f. 774
mercátórũ, *koopmãs beurs.*
porti-o, ónis, f. 246
portĭt-or, óris, m. 448
portiuncŭl-a, æ, f. 242
portórí-um, i, n. 448
portúláca, porseleyn-kruyt.
portuósus, *haven-ryck.*
port-us, ûs, m. 456
pŏr-us, i, m. 244
posc-a, æ, f. 374
po-scĕre, posci. 841.936
pŏsĭtio, *stellinge, gelegĕtheit*
pŏsĭtiv-us, a, um. 718
pŏsĭtum est. 615
pósĭtur-a, æ, f. 598
pŏsĭt-us, a, um. 541.684
gelegght, 400; *gesett.*
pŏsĭt-us, ûs, *gelegentheyt*
po-sse, tuísse, *konnen.* 2.13
177. *moogen.* 610
possessi-o, ónis, f. 710
possess-or, óris, m. 337
possĭbĭl-is, is, e. 507
poss-ĭdére, édi, essum. 628
post præp. *nae,* 569: *achter,* 905: *naest,* 863.
post, *adv. daernae.* 323: *nae die tyt,* 571; *naemaels.*
aliquanto post. 333
paulò post. 746
postcœni-um, i, n. 863
postĕă, *adverb.* 20.395
posteaquam. 875.964
poster-i, órum, m. 565.751
postĕri-or, & us, óris. 697
à postĕrĭóri. 508
Postĕrĭt-as, átis, f. 939
postĕro die, *v.* postrídie.
in postĕrum. 998
Postĕrus, *naevolgende.*
postferre, *minder schatten*
posthab-ére, ui, ĭtum. 705
onwaerdiger houden.
posthac, *hiernae,* na desen.
posthŭm-us, a, um. 756
postíc-a, f. & um, n. 705
postícus, *achterwaertsch.*
postĭlén-a, æ, f. 435
post-is, is, m. 403
postlímĭnio rĕdíre. 911
postmĕrídĭánus, a, um. 687
postmŏdò, &, ùm. 487
postom-is, ĭdis, f. muylkorf.
postpónĕre, *minder achten.*
postquam, *adv.* 284.565
postrém-ò, &, ùm. 216
ten laetsten. 99
postrém-us, a, um. 213
postrídiè, *adv.* 345.624
postŭlá-re, vi, tum. *eyschen,* 337: *vorderen,* 659: *vereyschen.* 809.
postŭlát-io, tum, &, us, ûs. *eyschinge, eysch, begeerte.*
pót-áre, ávi, átum, um. 623
pótátio, f. *suypinge.*
pót-átor &, or, m. 624
pŏten-s, tis, Δ. *machtig, geweldig,* 767: *krachtig,* 951: *moogende.*
pŏtenter, *adv.* 502.591
pŏtent-es, um, m. 882
pŏtentia, *macht, kracht.*
pŏtest-as, átis, f. *macht.* 483
gewelt, 989: *vermogentheyt.* 709.
póti-o, ónis, f. 369.857
Pótio *mĕdĭcábĭlis.* 45
pótiónáre, *drencken.* 965
pŏti-or, &, us, óris. 281
pŏtí-ri, tus s. *verkrygen.*
pŏtíri rérum. 769
pŏt-is, e, machtig.
pŏtissĭm-è, &, ùm. 758
voornamentlijck. 123
pŏtissĭm-us, a, um. 203
meest. 815
pótistr-is, is. 360
pŏtiùs *adv.* eer, 631: *veel eer,* 444, 611: *liever,* 431: *veel liever,* 504, 999: *veel meer.* 989
pótor, *vide,* pótátor.
pótóri-us, a, um. 860
pótúlent-a, órum, n. 777
pótúlent-us, a, um. 944
pót-us, a, um. 624
gedroncken.
pót-us, ûs, m. 369.803
practĭcè, *adverb.* 516
præ, præp. *voor* 880: *dan,* 787. *van wegen.* 247
præăcút-us, a, um. 183
præăgĭl-is, is, e. 179
præalt-us, a, um. 408
præb-ére, ui, ĭtum, *langen.* 856: *aenlangen,* 739: *geven,* 345: *toonen,* 580
præbi-a, órum, *v.* ámúlétũ.
præbĭb-ĕre, i, ĭtum. 861

Digitized by Google

Præcă-vére, vi, utum. 761
præcéd-áneus, &, ens. 698
præcé dĕre, ſſi, ſſum. 895
præcellen-s, tis, Δ 601
præcel-lĕre, lui, ſum. 569
præcelſus, v. præaltus.
præcenti-o, ónis, f. 702
præcent-or, óris. m. 702
præc-eps, ſpĭtis, Δ 442
haeſtig, *onbedachtſaem.*
præcepti-o, ónis. f. 603
præceptor, *leer-meeſter.*
præcept-um, i, n. 957
leeringe, *ſöderwĳſinge.* 501
Præcertátio. v. prælúſio.
Præceſſ-or, óris, m. 955
Præc-idĕre, idi, iſſum. 942
voor affnĳden, 489: *beneemen*, 942: *verhouwen*, *ſlnyten.*
Præcíděre ſerrâ. 820
Præcinctóri-um, i, n. *voorſchoot.* (2) *vĳſſel ſackjen*, *ſchoots-vel.* 417
Præcin-gĕre, xi. ctum. 776
Præc-ĭnĕre, ínui, entũm. 702
præcĭpĕre, *voorde hand*, *ofte*, *vnyſt wegneemen*: *gebieden*: *onderwyſen.*
præcĭpĭtanter. 639
Præcĭpĭtantia, *verhaeſtinge*
Præcĭpĭtáre, *van boven af nederwerpen.* (2) *verhaeſten*, *over-ĭjlen.* 612
Præcĭpĭti-um, i, n. 907
Præcĭpuè, *voornaemlick*, 487: *ſonderlick.* 646
præcĭpu-us, a, um. 566. 594
præcisè, *adv.* 515
præclár-è, *ſeer wel*: -us, *ſeer vermaert*, *heerlyck.*
præclúděre, v. interclúděre
præc-o, *ónis*, *m.* 825
præcógĭtá-re, vi, tum. 612
præcognĭt-us, a, um. 805
præcogn-oſcĕre, óvi, ĭtum, *voor afkennen*, 606: *van te vooren bemercken.* 612
præconcept-us, a, um. 401
Præcóni-um, i, n. 630
Præcordi-a, órum, n. 229
Præc-ox, ócis, Δ 326
præcraſſ-us, a, um. 292
præcurrĕre, *voor-loopen.*
præcurſor, *voor-looper.*
præd-a, *æ*, *f.* buyt 182. 902
prædá-ri, tus ſum. 146
prædátĭti-us, a, um. *roof.*
prædator, *vide*, prædo.
prædatórius, v prædátĭtius
prædátr-ix, ícis, f. 360
prædĕlibáre, v. prælíbáre.
prædeſtĭná-re, vi, tum. 987
prædĭcáre, *verbondigen.* (2) *predicken.* 961
prædĭcáti-o, ónis, f. 953
prædĭcát-um, i, n. 586
prædí-cĕre, xi, ctum 951
prædĭcti-o, ónis, f. 950
prædi-ſcĕre, dĭci. 499
prædĭt-us, a, um. 121
prædi-um, *i*, *n.* 337 873
prædívĭná-re, vi, tum. 598
præd-o, ónis, m. 433
prædúr-us, a, um. 74
prælĕctĭt-o, ónis. f. 758
præ-eſſe, fui, *voorſtaen.* 709
't gebied hebben, 709: *'t geſagh hebben*, 768: *over yemant (yets) ſtaen*, 968: *over yemant zĳn.* 969
præexercĭtát-us, a, um. 891
præfá-ri, tus ſum. 805
præfáti-o, ónis, f. 496
præfect-us, i. m. 876
præfectus vĭgĭlum. 893
præ-ferre, tŭli, látum. 610
præferrát-us, a, um. 323
præfervĭd-us, a, um. 282
præfeſtĭná-re, vi, tum. 676
præfic-a, æ, f. 865
præf-ĭcĕre, ĕci, ectum 968
præfi gĕre, xi, xum. 439
præfĭgúrá-re, vi, tum 951
præfĭnire, *voorbeſtemmen.*
præfĭnĭt-us, a, um. 829
præfix-us, a, um. 845
præfiſcĭn-e, &, i, *godt beraet 't voor beſchieringe.*
Præfócáre, v. ſuffócáre.
præfractĕ, *adv.* 646
Præfractus, *hals-ſtervig.*
præfurni-um, i, n. 356
prægnan-s, *tis*, Δ 165 *ſwanger*, *ſwaer.*
Prægrand-is, is, e. 159
Prægrăva-re, vi, tum. 533
prægrĕdi, *voorgaen.*
prægustá-re, vi, tum. 857
prægústát-or, óris, m. 857
præhendĕre, v. prehendĕre.
præi-re, vi, tum, *voorgaen.*
præjúdĭcáre, *voor-oordeelen*: *naedeel geven.*
præjúdĭci-um, i n. 830 *naedeel*, *ſchade.*
præjun-gĕre, xi, ctum. 441
prælector, *voor-leſer.*
præl-ĕgĕre, égi, ectum. 961
prælĭá-ri, tus ſum. 175
prælíbá-re, vi, tum. 857
prælígá-re, vi, tum. 435
præli-um, *i*, *n.* *veld-ſlagh*, 895: *ſlagh*, *gevechte.* 913
prælium návale. 913
prælong-us, a, um. 158
prælú-cére, xi. 863
prælúdium, *voor-ſpel*: *voorbode*: *voorſlagh van d'wurr*, prælum, *vide* prélum.
prælúſi-o, ónis, f. 891
præmanſ-us, a, um. 746
præmátúrè, *adv.* 757
præmĕdĭtátè. 694
præmercá-ri, tus ſum. 799
præmĕtŭ-ĕre, i. 628
præmĭări, *beloonen.*
præmiſſ-us, a, um. 588 *voor-af gedaen.*
præmittĕre, *voorheen ſenden*: *voor af laeten gaen*, *voor uyt ſtellen.*
præmi-um, *i*, *n.* prys, 727: *loon*, 603: *betooninge*, 656
præmŏn-ére, ui, ĭtum. 983
præmonſtrá-re, vi, tũ. 501
præmúni-re, vi, tum, *van voo:r*

Digitized by Google

vooren vaſt maken, 422: *verſekeren*, 772: *beſchermen*, 92: *tegen verſien*.

prænímis, *adverb.* 736
prænímium. 365
prænítĕd-us, a, um. 76
prænom-en, ĭnis, n. 782
prænoſcĕre, *v.* præcognoſ.
prænoſſe. 509.600
prænunciát-us, a, um. 951
prænuncius, *voor-bade*.
præoccúpá-re, vi, tum. 687 *voorinnemen*.
præoccúpátio, ónis, f. 687
præoptáre, *liever wenſchen*.
præpárare, *voor-bereyden*. 960: *toebereyden*, 393: *toeruſten*, 331: *van te vooren toeruſten*, 330.
præpărátio, ónis, f. 706
præpăratóri-um, i, n. 809
præpănát-us, a, um. 410
præpēdiment-um, i, n. 612
præpēdíre, *v.* impēdíre. 611
præpēdít-us, a, um. 978
Præpendére, *voor-hangen*. *præp-es, ĕtis*, Δ. *ſnel*.
præpollenti-a, æ, f. 233
præpollére, *overmoogende zijn*, *overtreffen*.
præpondĕrá-re, vi, tŭ. 533
Præpónĕre, *voor-ſtellen*
præpóſĭt-us, i, m. 969
præpoſtĕrè, *adv.* 918
præpoſtĕr-us, a, um. 789
præpröpĕrè. 612
præpröpĕrus, *al te haeſtig*.
præpüti-um, i, n. 939
prær-ŭpĕre, ipui, eptŭ. 789
prærúpt-us, a, um. 443
præ-s, dis, c. 337
præſágí-re, vi, tum. 274
præ-ſági-um, i, n. 988
Præſcientia, *voorweetinge*.
Præſci-re, vi, tum. 987
præſciſcére. 596
præſcius, *voorwetende*.
præſcri-bĕre, pſi, ptŭ. 803
præſcripti-o, ónis, f. 813
præſcript-um, i, n. 713
præſen-s, tis, Δ. 563
præſentáne-us, a, um. 706
præſentáre, *v.* offerre.
præſentáti-o, ónis, f. 477
præſenti-a, æ, f. 22. 274
præſen-tíre, ſi, ſum, *vide*
præſentíſcére. 612.917
præſép-e, is, & ium. n. 440
præſépi-re, vi, tum. 907
præſertim, *adv. principalick*, 619: *voornaemlick*. 937: *ſonderlick*, 68: *by-ſonderlick*, 704.
præſervá-re, vi, tum. 703
præſ-es, ĭdis, m. 831
præſ-ĭdere, édi, eſſum. 825 *voor-ſitten*. 785. 825
præsĭdiária návis. 914
præsĭdĭárius *miles* 908
præsĭdĭ-um, i, m. *onderſtant* 757: *hulp-middel*, 792: *garniſoen*, *beſettinge*.
præſignĭfícáre. 983
præſign-is, is, e. 687
præſilíre, *voorſpringen*.
præſtábĭl-is. is, e. 209
præſtan-s. tis, Δ. 82. 375
præſtantia, *voortreflijkheyt*.
præſt-áre, ĭti, ĭtŭ, *te wege brengen*, 634: *bewijſen*, 742: *betoonen*, 787: *honden*, 688: *voldoen*, 711: *bewaeren*, 707: *overtreffen*, *te boven gaen*.
præſt-at, ĭtit, *imperſ.* 633
præſtáti-o, ónis, f. 667
præſtĕg-a, æ, f. 343
præſtes, *v.* Antiſtes.
præſtigi æ, árum, f. pl. 508
præſtigiát-or, óris, m. 839
præſtĭt-uĕre, ui, útum. 612
præſtĭtút-us, a, um. 740
præſto (*abantiqno*) præſtus *ter hand*, 722.
præſtŏlári, *verbeyden*.
præſtri-ngĕre, nxi, ctum, 981.
præſtru-ĕre, xi, ctum. 774
præſ-uĕre, ui, útum. 591
præſ-ul, ŭlis, m. 935
præſult-or, óris, m. 844
præſum-ĕre, pſi, ptum. 590
præſumpti-o, ónis, f. 645
præt-égĕre, éxi, ctum. 381
præten-dére, di, ſum, &, tum, *voorſpannen*: (2) *voorwenden*. 827
prætentá-re, vi, tum. 128
prætén-u-is, is, e. 488
præter, *præp. behalven*, 26: *uytgenomen*, 565: *ſonder*, 980: *boven* 632.
prætérea, *adv. boven dat*, 3: *daerenboven*, 624: *daerbeneffens*, 501: *behalven dit*, 908: *noch meer*.
prætéreáque. 501. 554
prætéri-re, vi, tum, *voorby gaen*, 647: *overſlaen*, 853: *paſſeeren*.
prætergr-ĕdi, eſſus ſ. *idem*.
prætéritus, *voorleden*.
præterláben-s, tis Δ. 436
præterlá-bi, pſus ſum. 949
præterm-ĭttĕre, ſi, ſſŭ. 674
præter mŏdum. 632
præternátúrális. 806
præternávígáre. 453
præterpropter. 543
præterquam. 27. 110
præterver-tĕre, ti. ſum 843
prætexĕre, *voorweven*: (2) *voorwenden*.
prætexta, *f. langen rock met purper geboort*.
prætext-um, &, us, ûs. 883
præt-or, óris, m. 783. 827 *overſte*, *capiteyn*.
prætória návis. 914
prætóriánus miles. 900
prætóri-um, i, n. 775 *tente van een overſte*.
prætúra, *ſchont-ſchap*.
præumbrá-re, vi, tum. 942
prævălére, *overmoogen*.
prævălíd-us, a, um. 594

Digitized by Google

prævárĭcári, *overtreden.*
prævárĭcát-or, óris, m. 833
prævélát-us, a, um. 847
prævél-ox, ócis, Δ, 978
prævén-íre, i, tum. 609
præver-tére, ti, sum. 843
præv-ídére, ísum. 986
prævius, *voor af gaende.*
prævólá-re, vi, tum. 141
Prag-a, æ, f. 562
pran-dére, sus sum, *middaeg-mael houden*
- *Prandi-um, i, n.* 622
Prásin-us, a, um. 266
Prát-um, i, n 342
právè. *adv.* 298
právĭt-as, átis, f. 503
Práv-us, a, um. boos, 605; *quaet,* 304, 698.
Prax-is, eos, f. practijck, 595: *werck - pleeginge,* 705: *werckelijck gebruyk,* 706: *oeffeninge,* 715.
Précá-ri, tus sum. 973
précário, *door bede.*
Précárius, *verbedē, gnaden.*
précátio, *biddinge, gebed.*
Précátor, m *een bidder.*
préc-is, i, em, e, &, es, um, f. *bidde,* 571: *gebedt,* 537. 962.
Précium. *v.* prétium.
préhen-dére, di, sum. 189
préhenfáre, *v.* prenfáre.
préhenf-us, a, um. 846
prél-um, i, n. *perſſe.* 492
perſſe-boom. 460
pr-émére, eſſi, eſſum, perſſen, 692: *drucken, douwen,* 213: *dringen,* 692.
prénděre, *v.* préhendére.
prénſá-re, vi, tum. 257
prenſáti-o, ónis f. 258
Presbyt-er, éri, m. 967
preſſa-re, vi, tum. 460
preſſ-è, iùs, iſſimè. 830
preſſórium *inſtrum.* 460
preſsóri-us, a, um. 391
preſſúr-a, æ, f. 328
preſſus, ûs. m. *douwinge.*
preſſ-us, a, um. 346
preſt-er, éris, m. vierige ſlange: *vierige ſtorm.*
In prétioſſe, 699
prétioſè, *koſtelyck.*
prétiólit-as, átis, f. 531
prétioſ-us, a, um, *koſtelijck, edel,* x: *dierbaer,* 104: *van grooter waerde,* 452.
preti-um, i, n. prijs. 790 *waerdye,* 795: *groot-achtinge,* 699: *loon.*
prídem, *adverb.* 949: jam pridem 947.
pridiè, *adverb.* 987
primæv-us. a, um. 568
primário, *adv.* 24. 620
primári-us, a, um. 232
Prim-as, átis, m. &, átes, átum, pl. num. 880
primátus, ûs, m. *opperheyt.*
primĭceri-us, i, m. 702
primĭgĕni-us, a, um. 567
primĭpíl-us, i, m. 896
primĭtĭ æ, árum, f. pl. 945
primĭtív-us, a, um. 678
primĭtùs, *adv.* 395
primò, *eerſt.* 342: *eerſtelijck,* 691: *voor eerſt,* 817: *ten eerſten,* XXIX:
primógĕnĭt-us, a, um. 758
prímordi-um, i, n. 567
prím-or, óris, adject. *eerſte, nytterſte, voorſte.*
primóres dentes. 237
Primór-es, um, m. pl. 783
primùla véris. 96
prímùm, *adv.* eerſt. 355: *eerſtelijck,* 691: *voor eerſt,* 723: *ten eerſten,* 924, *d'eerſte reys,* 331. prim-us, a, um. 237. 258
de voorſte. 587
Princ-eps, ípis, c. 877
hooghe perſonagie. 10
principál-is, is, e. 923
princĭpálĭter. 911
princĭpát-us, ûs, m. 871
princípiò: *ten eerſten.*
princĭpĭ-um, i, n. 688. 841
pri-or, ris, m, f. eerſte, 199: *voorſte,* 697: *een Prioor.*
A príori, *van vooren.* 507
prĭſc-us, a, um. 491. 565
priſm-a, átis, n. 480
priſtĭn-us, a, um. 971
príùs, *adv.* eerſt, 568: *eerder,* 466: *te vooren,* 356, 578, *veel eer*
priusquam, *adverb.* 701
príváti-re, vi, tum. 790
privát-a, órum. n. 782
privát-è, &, im, *adv. in 't byſonder,* 853: *binnen huys,* 726: *voor ſich heen.*
privátō ſtúdio. 727
privát-us, a, um, *byſonder,* 883, *particulier,* 890: *eygen: beroofd.*
privign-a, æ, f. 749
privign-us, i, m. 749
prívĭlégiári-us, a. um 787.
prívĭlégiátus, *idem.*
prívĭlégi-um, i, n. 783
pró, voor, 93, 337: *om,* 349: *op,* 861: *nae,* 233: *tot,* 335, 470: *in plaetſe,* 938: *wegen, ter ſake van,* 489; *gelijck als.*
prŏ lăbĭtu. 212. 436
pró occáſióne. 267
proămĭt-a, æ, f. 752
prŏávi-a, æ, f. 750
prŏávuncŭl-us, i, m. 752
prŏáv-us, i, m. 750
prŏbábĭl-is, is, e. 569
prŏb ans, antis, Δ 692
prŏbá-re, vi, tum, *beproeven,* 73: *bewijſen,* 587, 279: *verſoecken,* 531: *voor goet kennen.*
prŏbát-io, ónis, f. *bewijs,* 828, 979: *beproevinge,* 982: *goet-kenninge.*
prŏbát um, i, n. 830
prŏbát-us, a, um. 279
probè, *adverb.* 156. 732
prŏ-

Digitized by Google

prŏbĭt-as, átis, f. 672
prŏbosc-is, ĭdis, f. 174
probóſ-us, a, um. 915
prob-rum, i, n. 777
prŏb-us, a, um. 418, 798
deeglijck, vroom 687
prŏcácĭt-as, átis, f. 627
prŏcácĭter, *onſchamelik.*
prŏcá-re, & ri. 739
prŏc-ax, ácis, Δ. 644
prócé-dĕre, ſſi, ſſum. 465
voortganck hebben. 451
te wercke gaen. 399
prŏcell-a, æ, f. 40
onweer, ſtorm. 452
prŏc-ellĕre, ŭli, ulſum, *ter neder-ſtormen.* 40
Prŏcĕr-es, um, m. pl. 407
Grooten van 't land. 873
procérĭt-as, átis, f. 83
procérus, hoog-ſchoten.
prócеſſ-us, ûs, m. *voortganck,* 236: *proceſſ.* 826: *bepleytinge,* 823: *pleythandel,* 826.
prŏcеſtrum, voorſchantſe.
prócĭdenti-a, æ, f. uytval, 302: *invallinge,* 311.
próc-ĭdĕre, ĭdi, aſum. 296
prócĭduus, *nedervallende.* In prócinctu, *bereyt.*
prócĭre, *v.* prŏcári. 739
prŏclámá-re, vi, tum. 740
próclínáre *nederbuygen.*
próclív-is, & -us, a, um, *genegen,* 884: *licht.*
próclívĭ-ter, ûs. 617
próclívĭ-tas, *genegentheyt.*
próconſ-ul, ŭlis, m. 785
procrástĭnáre. 639
prócrĕáre, *voort-teelen.*
prócre-ſcĕre, vi, tum. 320
prócŭbáre, *v.* procumbĕre.
prócúdĕre, *uyt-ſmeden.*
prócul, verre heen: *verre van*, 726: *van verre.*
próculcáre, *met voeten treden* ofte *trappen.*
prócumbĕre, *nederliggen.*
prócúráre, *beſorgen*, 357: *voor-ſorgen*, 783.
prócúrát-or, óris, m. 827
prócu-rrĕre, rri, & curri, rſum, *voortloopen.* 843
prócurſáre, *idem.*
prócurſi-o, ónis, f. *vide.*
prócurſ-us, ûs, m. 436
prŏc-us, i, m. *vryer.* 739
próde ambŭláre, *uyt wandelen gaen, uytgaen.*
pród-ĕre, ĭdi, ĭtum, *verklicken*, 171: *te kennen gewen*, 804: *verraeden, openbaeren*, 142.
pró-deſſe, fui, *nut zyn*, 641: *voorderlijck zyn*, 667: *baet doen*, 938: *te ſtade komen*, 728.
pródĭgálĭt-as, átis, f. 629
pródĭgenti-a, æ, f. *idem.*
pród-igĕre, égi, *uyt-drijven*, 341: *verquiſten*, 629: *door-brengen.*
pródigi-um, i, n. 983
pródĭg-us, a, um. 628
pród-ire, ívi, & ii, ítum; *voort-gaen*, 8: *uytgaen*, 229: *voort-komen*, 556: *te voorſchyn komen*, 961: *voor den dag komen.* 928
prodítĭo, f. *verraderye.*
prodĭt-or, óris, m. 911
prodrómus, voorlooper.
prodú cĕre, xi, ctum, *voortbrengen*, 312: *voor den dag brengen*: 900: *verlengen, uyt-ſtrecken.*
próduct-us, a, um. 19
prŏfánáre, *onthyligen.*
prŏfánátio, *ontheyliginge.*
prŏfán-us, a, um. 935
prŏfári, *uytſpreken.*
prŏfectĭtia dos. 737
prŏfectò, *ſekerlick.*
prŏfect-us, ûs, m. 14
pró-ferre, tŭli, látum, *voortbrengen*, 650: *voordragen.* 718.
prŏfeſſi-o, ónis, f. 954
prŏfeſſ-or, óris, m. 505
prŏfeſt-us, a, um. 619
prŏf-ĭcĕre, éci, ectum. *toe-(aen) neemen*, 726: *vorderen*, 502: *winnen, voordeel doen*, 654.
prŏf-ĭciſci, ectus ſ. *reyſen*, 429: *trecken*, 726: *van daen komen.*
prŏf-ĭtéri, effus ſ. *opentlick belijden*, 964: *openbaere belijdeniſſe doen*, 969: *konſt leeren*, 705: *opentlick leeren*, 726.
prŏfĭtéri artĭfĭcium. 786
prófligáre, *verdrijven.* 808: *uyt het veld ſlagen*, 903.
Prófligátor, *deurbrenger.*
prófligát-us, a, um, *verdreven*, 812: *verſlaegen*, 903: *verwijffelt.*
prófluens, *loopend water.*
prófluénter, *overvloedelik.*
prófluentia, *v.* abundant.
próflu-ĕre, xi, xum. 413
pruſlŭví-um, i, n. 47
prófúgĕre, *v.* aufugĕre.
prófúgium, *v.* confúgium.
prófúgus, *vluchtig.*
prŏfund-è, ìùs. 402. 325
prŏfundĕre, *uytſtorten, verplengen, verquiſten.*
prŏfundĭmetria, f. 529
prŏfundĭt-as, átis, f. 453
prŏfund-um, i, n. 913
prŏfund-us, a, um. 542, 204: *diep-grondig*, 55: *verborgen*, 816.
prŏfúsè, *adv.* 630
prŏfúſio, *uytſtortinge, verplenginge*: *overdaet.*
prŏfúſus, *vergooten.* 965: *overdaedig, overmatig.*
prófútúr-us, a, um. 728
progemmáre, *uyt-botten.*
prógĕn-er, ĕri, m. 741
prógĕnĕráre, *teelen.* 168
prógĕnĕrátio, onis, f. 312

prógĕ-

prógĕni-es, éi, f. 567, 749
prógĕnĭt-or, óris, m. 130
een der ouders. 941
próg-ĕrĕre, essi, estũ, *voordoen*, 250: *uytrucken.* 407
progermĭnáre, *voortspruyten, uytschieten.*
prŏg-ígnĕre, ĕnuí, ĕnĭtum, *voort-teelen*: (2) *voortbrengen.* 117.
prógnát us, a, um. 315
prógnós-is, is, f. 805
prognostĭca *ars.* LX. 537
prógnostĭc-on, i, n. 598
prógr-ĕdi, essus sum. 6·5
prógressi-o, ónis, f. 724
prógress us, ûs, m. 724
próh, ach, ey, ey lieve!
próh dŏlor. 958
prŏhĭb-ére, ui, ĭtum. *beletten*, 489: *weeren*, 898: *verhoeden*, 205: *verbiedẽ.*
próhĭbĭt-us, a, um. 308
prŏ-in, 669: -inde, *daerom*, 724: *dies-halven*, 964
prójectúra, *voordack.* 407
próject-us, a, um. 599
prójĭcĕre, *heen werpen.*
prólá-bi, psus sum. 957
prólaps-us, a, um. 821
prólátá-re. vi. tum. 830
prólectáre, *uytlocken.*
prolepsis, is, f. 687
pról-es, is, f. *vrucht*, 625: *kind.* 766.
prólétária multĭtúdo. 786
prólétárius, *gemeen.*
prólíbáre, *v.* prælíbáre.
prol-ĭcĕre, exi, ectum, *uytlocken*: (2) *uyt-trecken*, 379: *voort-locken.*
prólixè, *wijtloopighlijck.*
prólíxus, *wijdt-loopig.*
Prŏlŏg-us, i, m. 841
prólongá-re, vi, tum. 830
prólŏqui, *uyt-spreecken.*
prólŭbi-um, i, n. 676
prólúdium, *v.* prælúsio.
prólŭĕre, *v.* éluĕre.
prólút us, a, um. 860
prólŭvies, *v.* collŭvíes.
prománáre, vi, tum. 954
promátertĕr-a, æ, f. 752
prómércal-is, is, e. 797
próm-ére, psi, ptum, *uythaelen*, 492: *voor den dag krygen*, 897: *tappen*, 860.
prómĕr-ĕre, ui, ĭtum, *vide.*
prómĕr éri, ĭtus sum. 912
prómĕrĭt-um, i, n. 834
prómĕrĭt-us, a, um. 982
prómĭcáre, *uytschijnen.*
prómĭnen-s, tis, Δ. *uytstaẽd* 439: *uytsteeckende*, 820. *voor-rakende.*
prómĭn-ére, ui. 74
prómĭnŭl-us, a, um. 204
prómiscŭa plébĕcŭla. 841
prómiscuè, *adv.* 816
door melkander. 899
prómíscŭ-us, a, um. 721
on-onderscheyden.
prómissĭ-o, ónis, f. 952
toesegginge. 925
prómiss-or, óris, m. 711
prómiss-um, i, n. 926
toesegginge. 662
prómiss-us, a, um, *belooft*, 950: *lang-wassen.*
prómi-ttĕre, si, ssum. 14
lang uyt laten wassen.
prómontóri-um, i, n. 49
prómóti-o, ónis, f. 727
próm-ŏvére, óvi, ótũ, *vorderen*, 126: *bevorderen*, 663: *voort schuyven*, 535
promptè, *adv.* 492. 888
promptĭtúd-o, ĭnis, f. 500
promptuári-um, i, n. 732
vaerdige vind-schrift. 678
in promptu, *gereet.*
prompt-us, a, um, *uyt-gekreegen*, 897: *vaerdig.* 694
prómulgá-re, vi, tum 832
prómuls-is, ĭdis, f. 857
prómus condus, m. 854
prŏmuscis, ĭdis, v. prŏboscis.
prŏnĕ-pos, ótis, m. 751
prŏnept-is, f. 751
prŏnĭtas, *geneegentheyt.*
prŏnŭb-a, æ, f. 740
prónŭbus annŭlus. 739
prónŭb-us, i, m. 739
prónunciá-re, vi, tum. 291
prónunciátio, f. 680
prónŭr-us, ûs, f. 741
prón-us, a, um, voor over, 306: *geneegen*, 738.
prŏœmium, *voor rede.*
prŏpágáre, *voort-planten*: 122: *voort-breyden*, 370
prŏpágátio, ónis, f. 735
prŏpág-es, &, o, f. *wynplãtjen*: *voort-spruytsel.* 949
propălàm, 630
própătŭl-us, a, um. 833
prŏpè, præp. 50. 865
prŏpè, *adv. bykans*, 203: *bynae*, 851: *dichte by*, 425
prŏpĕdiem, *eerst daegs.*
próp-ellĕre, ŭli, ulsum. *voortdryven*, 449. *van sich, ofte, uyt-dryven*, 806
prŏpĕmŏdùm, *adv.* 834
prŏpemptĭc-um, i, n. 698
própen-dére, di, sum. 830
própendŭl-us, a, um. 147
própensè, *geneegentlijck.*
própensi-o, ónis, f. 606
própensus, *geneegen.*
prŏpĕrans, *v.* festínus.
prŏpĕranter, *adv.* 996
prŏpĕranti-a, æ, f. 996
prŏpĕrá-re, vi, tum. 998
prŏpĕráti-o, ónis, f. 996
prŏpĕrátô opus est. 998
prŏpĕrátus, *v.* mátúrátus.
prŏpĕrè *adv.* 996
prŏpĕrus, *haestig.*
Prŏphét-a, æ, m. 573. 971
prŏphétĭc-us, a, um. 718
prŏphétia, *voorsegginge.*
prŏpíná-re, vi, tum. 857
prŏpínáti-o, ónis, f. 861
prŏpinquáre, *naken.*
prŏpinquáti-o, ónis, f. 23
prŏpinquĭtas, *naebybeydt*: *na-*

Digitized by Google

nader verwantschap. 736
prŏpinqu-us, a, um, *nae by zijnde*, 480: *naeste bevriendte*, 736.
prŏpi-or, &, us, óris. 515
prŏpĭtĭá-re, vi, tum. 995
própĭti-us, a, um. 992
prŏpiùs, *dichter by*, 535: *naeder*, 898
próplasma, patroon, vorme.
prŏpól-a, æ, m. 796
propó-nĕre, sui, sĭtum, *voorstellen*, 587: *voordragen*, 785: *voorneemen.*
próporti-o, ónis, f. 511
própŏsĭti-o, ŏnis, f. 692
própŏsĭtum, i, n. 675
proprætor, *onderschout.*
propriè, *adv.* 7
propriĕtári-us, i, m. 710
propri-us, a, um, eygen, 595: *eygen toekomende.* 541
propter, om, 735: *van wegen*, 951: *ter oorsake van*, 446: *te geval.*
proptĕrea, *daerom.* 637
própudĭós-us, a, um. 765
própŭdi-um, i, n. 625
própúgnácŭl-um, i, n. 907
própúgná-re, vi, tum. 908
prŏpulsá-re, vi. tum. 847
prŏpylæum, v. vestĭbŭlum,
prór-a, æ, f. 447. 449
prórépĕre, *voort-kruypen.*
próret-a, æ, f. 449
prór-ĭpĕre, ipui, eptũ. 188
prórita-re, vi, tum. 738
prórŏgá-re, vi, tum. 803
prorsum, *voorwaerts.* 15
prorsum rursum. 745
prorsus, *geheel*, 481: *gantschelick*, 259. *t'eenemael*, 951: *kort om.*
próru-mpĕre, pi, ptum. 119
prór-ŭĕre, ui, ŭtum. 356
prósápi-a, æ, stam, 782: *geslacht*, 782: *afkomst*, 949
proscĕni-um, i, n. 840
prósci-ndĕre, di, ssũ, *doorsnyden*, 332: *omploegen*, 331: *uytschelden.*
próscrí-bĕre, psi, ptum. 837
prósémĭnáre, *uytsaeyen.*
prósĕqu-i, útus sum, *naegaẽ*, 124: *achtervolgẽ.* 608
prósérpĕre, *voortkruypen.*
prós-ĭlíre, ĭlii, &, ĭlui, ultum. 475: *voor-springen.*
prósŏc-er, ĕri, m. 741
prósocr-us, ûs, f. 741
prŏsópŏlepsi-a, æ, f. 790
prŏsópŏpœi-a, æ, f. 687
prospectá-re, vi, tum, *uytsien*, 404: *voor uytsien*, 542: *van verre sien*, 480, 528: *te gemoet sien.*
prospectáti-o, ónis, f. 673
prospect-us, ûs, m. *uytsicht*, 773: *t'aenschouwen*, 450
prósp-er, ĕra, ĕrum. 636
prospĕráre, *v.* fortúnáre.
prospĕrè. *adv.* 499
prosp-ĭcĕre, exi, ectum, *voorsien*, 609: *versorgen*, 775: *uytsien, uytkijken.*
prost-áre, ĭti, ĭtum. 582 *te koop staen, veyl zyn.*
prost-ernĕre, rávi, rátum, *nederwerpen*, 846. *ter neder vellen*, 362: *ter aerden werpen*, 40.
prostibŭl-um, i, n. 835
prostĭt ŭĕre, ui, útum. 625
prostrát-us, a, um. 125
protectum, *v.* pŏdĭum.
prót-ĕgĕre, exi, ectum, 742
prótélá-re, vi, tum. 897
pro tempŏre, 739
próten-dĕre, di, sum. 439
prótens-us, a, um, *uytgereckt*, 520: *uytgestreckt*, 534, *voor uyt stekende*, 459: *voor-rakende.*
prot-ĕrĕre, rívi, rítum. 899
proterr-ére, ui, ĭtum. 436
proter-ve, *adv.* 651
prŏtervi-a, æ, f. 830
prŏtervus, *brooddroncken.*
prótestá-ri, tus sum. 822
prótĭnùs, *terstont*, 843: *van stonden aen*, 636.
prótollĕre, *verheffen.* 214 *ophaelen, opheffen.* 459
prótract-us, a, um. 78
prótră-hĕre, xi, ctum. 78 *voort haelen.* 579
prótrúdĕre, si, sum. 119
prótrú-dĕre, si, sum. 238
prótúbĕrá-re, vi, tum, *uytpuylen*, 296: *voort-breecken*, 79: *uyt-bulten.*
próturba-re, vi, tum. 899
prŏut, *adv. nae dat*, 508; *gelijck, gelijck als.*
próvectior ætate. 196
próvĕhĕre, *voortvoeren*: *verheffen, ophelpen.*
próvĕn-íre, i, tum, 20. 308
próvent-us, ûs, m. 337 *jaerlijcks inkommen.* 945
próver-bi-um, i, n. 619
próvĭdè, *voorsichtichlijck*,
próvĭd-ens, entis, Δ. 986
próvĭdenti-a, æ, f. XCIX.
próv-ĭdére, ídi, ísum, *voorsien*, 988 *toesien*, 501: *versien*, 792: *besorgen*, 338: *in yets voorsien.*
próvĭd-us, a, um. 613
próvincí-a, æ, f. 871
próvincĭál-is, is, m. 877
próvĭncĭál-is, is, e. 971
próvís-ĕre, i. 610
próvísi-o, ónis, f. 342
próvŏcá re, vi, tum, *uytdaegen*: *voort-lockẽ*, 956: *op den hals haelen*, 638: *sich beroepen*, 822.
próvol-vĕre, vi, útum. 459
próxĕnéta, onderhandelaer.
próxĭm-áre, *naederen*: -è, *naest by, met den naesten.*
proxĭmi-or, óris, m. f. 674
proxĭmĭtas, *v.* propinquit.
proxĭm-us, a, um. 115. 169 *naest by zijnde.* 899
proxĭm-us, i, m. 607. 614

Prú-

Prúden-s, tis, Δ. voorſichtig, 277: *bevroedſaem*, 607; *wijs*: *weetende*.
prúdenter, *adv.* 636
prúdenti-a, æ, f. LXII.
prúdentia júris. 707
Prŭĭn-a, æ, f. 51
Prún-a, æ, f. 34.367
prúnell-us, i, f. 101
Prún-um, i, n. pruym. 114
prúnum ſylveſtre. 101
prúnus, i, f. *pruymboom*.
prúrigo, ĭnis, f. *jeuckte*.
Prúrire, jeuckte hebben.
prúrit-us, ûs, m. 258.310
Prytănĕ-um, i, n. 853
Pſall-ére, i, ſingen. 700
pſalm-us, i, m. 960
pſalt-es, is, m. 700
pſeudóprŏphéta, æ, m. 946
Pſittăc-us, i, m. 145. 595
Ptisăn-a, æ. f. gorte, 353: *gerſten-gorte*: *gerſten-dranck*: *gepelde garſte*.
ptĭsănária (*ars*), 532
Ptochŏdochi-um, i, n. 777
púb-ens, & er, ĕris, Δ, *mondig*, 709: *volwaſſen*, 196; *houw-baer*.
púbére, *v.* púbeſcére.
púbert-as, átis, f. 701
Púb-es, is, f. ſchamelhair: (2) *jonge burs*, 701.
púbeſcére. *manbaer worde*.
públĭcæ tăbŭlæ. 785
gerichts-boecken. 877
publĭcán-us, i, m. 874
publĭcáre, *prijs geven*. 836: *wytgeven*, *gemeen maken*.
públĭc-ĕ, ĭtûs, *openbaer*, 726: *openlijck*, 740: *openbaerlick*, 853.
públĭc-um, i, n. 789
Públĭc-us, a, um. openlijk. 341: *gemeen*, 776: *openbaer*, 789, *algemeen*, 959.
pŭdĕf-ăcĕre, éci, actŭ, 653
pŭdĕfactus, *beſchaemt*.
pŭdĕfĭĕri, *beſchaemt ze*.
pŭdend-us, a, um. 625
pŭdens, *v.* pŭdícus.
pŭdenter, *v.* pŭdícè.
Pŭd-et, uit, imp. 605.653
pŭdĭbundus, *ſchaemachtig*.
pŭdibŭl-is, is, e. 625
pŭdícè, *adv.* 737
pŭdícĭti-a, æ, f. 625.941
pŭdíc-us, a, um. *teuchtig*, 627: *ſchaemachtig*.
pŭd-or, óris, m. 210
pŭella, *dochterjen*. 197
pŭellus, *jongjen*, *knechtjen*.
Pŭ-er, ĕri, m. kint. 199
jonge, *knechtjen*. 196
pŭĕraſcére. 198
pŭĕrĭl-is, is, e. 701. 850
pŭerĭlĭtas, f. *kints-heyt*.
pŭerĭlĭter, *kinderlick*.
pŭerĭti-a, æ, f. 199
pŭérpĕr-a, æ, f. 744
pŭerpĕri-um, i, n. 744
pŭerŭl-us, *v.* puellus.
pŭg-il, ĭlis, c. 847
pŭgĭláti-o, &, us, ûs. 842
pŭgĭlár-es, ium, m. pl. 725
pŭgĭlátóri-us, a, um. 849
pŭgill-us, i, m. *vuyſt*, 526: *vuyſt-vol*, 813.
pŭgi-o, ónis, m. 899
Pŭgn-a, æ, f. ſtrijdt, 896: *ſlagh*, *gevecht*, 902.
pugna grădária. 896
pugná-re, vi, tum, *tegen malkanderen ſlaen*, 847: *vechten*, 896: *ſtrijdē*, 571:
pugnax, Δ. *ſtrijd-baer*.
Pŭgn-us, i. m. 213.847
pulchell-us, a, um. 139
Pulcher, ſchoon, fraey.
Pulchrè, adv. *ſchoon*. 671: *fraykens*. 728
Pŭl-ex, icis, m. 130
púllaſt-er, ri, m. 146
púllát-us, a, um. 866
púllĭti-es, ei, f. 139
pullŭlá-re, vi, tum. 371
pullŭlaſcére. 143
Pull-us, a, um, donker. 264
Pull-us, i, m. veulen: *kiecken*, jonge, 136.317.
pulmént-um, i, n. *potagie*, 858, *pappe*, 488.
Pulmŏ, ónis, m. 248. 305
pulmŏnári-us, a, um. 348
Pulp-a, æ, f. muys, *billevleeſch*: (2) *pit*, *ſpiere*. 108
pulpament-um, i, n. 855
Pulpĭt-um, i, n. 529
Pul-s, tis, f. bry pappe.
pulſá-re, vi, tum, *kloppen*. 404: *ſlaen*, 473: *luyden*.
pulſátĭl-is, is, e. 416
pulſát-us, um. 476
pulſ-us, ûs, m. *geklop*. 804: *ſlagh*, 247: *gelnyt*, 960.
pulvĕr-eus, & ŭlentus, *ſtofachtig*, *vol ſtofs*.
pulvĕrŭlentus fungus. 82
pulvill-us, i, m. 470
pulvín-ar, áris, n. 459
pulvín-us, i, m. *idem*: (2) *tuyn-bedde*, 323.
pulv-is, is, m. ſtof. 57: *poeyer*, *pulvertjen*, 817.
pulvis nitrátus. 897
pulvíſculus, *ſtoffjen*.
Púm-ex, icis, c. 72
Púmĭl-io, ónis, m. 316
púmĭl-ius, &, us, m. *idem*.
punctim, *adverb.* 293
punctio, f. *ſtekinge*.
punctŭl-us, i, m. 182
punct-um, &, us, i, *punt*, *tipken*, 517: *tutteljen*, 516: *ſtip*, 516, 542: *ſtipken*, 520.
Pun-gĕre, xi, ctum. 311.899
púnĭce-us, a, um. 266
púnĭcum malum. 114
púní-re, vi, tum. 657.911
púp-a, æ, f. *poppe*. 197
ſpeel-poppe. 748
púpill-a, æ, f. *oogh-appel*, 205; *een weſe*, 757.
púpill-us, i, m. *wees-kind*, 709: *beſtorven kind*, 777.
Pupp-is, is, f. 447. 449
púpŭl-a,

Digitized by Google

púpŭl-a, æ, f. 205
Púp-us, i, m. kleyn jongjen.
púrè, *adv.* 689: *reynlick.*
púrgám-en, *&*, entum 837
purgan-s, tis, Δ. 98. 810
Purgáre, *suyveren*, 98: *reynigen*, 367: *schoon veegen*, 424.
púrĭfĭcá-re, vi, tum. 243
púrĭt-as, átis, f. 966
Purpŭr-a, æ, f. purper-mossel, 127: *purper.*
purpúrát-us, a, um. 699
purpŭrĕus, *purper-root*, 127: *rosyn-root*, 266: *van purper.*
púrŭreus pannus. 390
púrŭlent-us, a. um. 305
Púr-us, a, um, suyver, 12: *louter*, 68. 505: *reyn.*
púrus pútus. 413
Pu-s, ris, n. etter, 820: *draght van een speer*, 294.
pŭsillánĭm-is, *&*, us, 637
pŭsillánĭmitas, f. 638
pŭsillum, *een weynigh.*
pŭsill-us, a, um. 479. 480
Púsi-o, ónis, m. 746
Pustŭla. hette-blyn.
púsŭla *brand-blaer.* 293
pŭta, *te weten*, 244: *wel verstaende*, 951: *wel verstaet*, 883.
pŭtám-en, ĭnis, n. 115
Pŭtá-re, vi, tŭ *snoeyen.* 324
Pŭtáre, meynen, 291. *achten*, 839.
pŭtĕa-l, *&* le, *put-dekkel.*
pŭteá-lis, *&*, nus, *put.*
pŭtĕána aqua. 369
pŭteárius, *put-graver.*
Pút-ĕre, ui. 260
Pŭtĕ-ns, ĕ, m. 529. 780
pútĭdus, *stercluchtende, vuyl-ruyckende*, 260.
pút-or, óris, m. 260
pŭtréd-o, ĭnis, f. 294
pŭtrĕfactus. *v.* putris.
Pŭtr-ĕre, ĕsĕre, ŭi, rottyn, rotterig worden.
putrescen-s, tis, Δ. 244
putrĭd-us, a, um. 820
putris, *verrot, vervuylt.*
putror, *'t rot, rotsel.*
Pút-us, a, um (fim), 413
Pygmæ-us, i, m. 317
Pyr-a, æ, f. (rogus) 865
Pyræm is, ĭdis, f. 408
Pyrénæi montes. 561
Pyrausta, keers-mugge.
Pyrít-es, æ, m. viersteen.
Pyr-um, i, n. *peere.* 114
Pyr-us, i, f. peer-boom.
Pyrŭna, *v.* pityna.
Pyxĭdĭcŭl-a, æ, f. 814
Pyx-is, ĭdis, f. 814
Pyxis nautĭca. 578

Q.

QUà *adv.* wat weg, 430: *waer langs*, 771.
Quà *v.* quatĕnus. 853
Quà. *abl. waer by.* 893
Quácunque, *wat weg.* 996
Quádantĕnùs. 990
Quâ de re, *om welcke saken.*
Quadr-a, æ, f. *teljoor.* 854
Quădrágénárius, a, um, 943; *een van veertig.*
Quădrágésĭm-us, a, ŭ. 573
Quădrágies, *veertigmael.*
Quadráginta, Δ. 571
Quadrangŭlár-is, is, e. 519
Quadrangŭl-um, i, n. 522
Quadrangŭl-us, a, um. 519
Quadrans, *een vierendeel, een graet-boge.* 528
Quadrant-al, ális, m. 525
Quadrá-re, vi, tum. 399
Quadrárius, *vierkantig.*
Quadrátur-a, æ, f. 549
Quadrátus, a, um, *vierkantig*, 522: *vierhoeckig*, 523: *vier-schooten.*
Quadrát-us, *&* um. 549
Quadrĭcŭbĭt-us, a, um 174
Quadridēs, *viertādige vork*
Quadrĭénnĭum, *een tijdt van vier jaeren.*
Quadrig-a, æ, f. 441. 836
Quadrijŭg-is, *&*, us, *idem.*
Quadrĭlătĕr-us, a, um. 522
Quadrĭmembr-is, is, e. 584
Quadrĭlinguis, *viertalig.*
Quadrĭmestris, is, e. 546
Quadrimus, *vier-jarig.*
Quadrĭ-céni, *&*, ingéni, *vierhondert*: aliis, *veertig*
Quadringentésĭmus. 575
Quadringent-i, æ, a. 571
Quadrĭn-i, æ, a. 355
Quadrĭpartitò. 584
Quadripartitus, a, um, *in vieren gedeelt.*
Quadrĭré-mis, is, f. 449
Quadrĭrŏt-is, is, e. 437
Quadrĭvĭ-um, i, n. 923
Quadr-um, i, n. 495
Quadrŭpĕdans, *vierstappig.*
Quadrŭpĕd-us, a, um. 194
Quádrŭp-es, ĕdis, Δ *viervoetig*, 317: subst. *vier-voetig dier*, 161. 187.
Quadrúplex, *viervoudig.*
Quadrúplus, *vierdubbel.*
Quæ, cujus, f. *dewelcke*, 134: *hoedanig*, 271.
Qu-æ, órum, n. pl. *welcke*, 12, 235: *'t geen*, 920.
Quædam, *eenige, sommige.*
Quæ-rĕre, sívi, sítum, *soecken*, 718: *trachten*, 505, 770; *vraegen.*
Quærĭtáre, *maerstig soecken.* 850: *gaen soecken*, 661.
Quæsít-um, i, n. 728 *t'samen geschraept goed.*
Quæsít-us, a, um. 457
Quæsít-us, ûs, m. *het soecken, soeckinge.*
Quæs-o, ŭmus. *defect.* 959
Quæstĭcŭlus, *kleyne winst.*
Quæsti-o, ónis, f. *vrage, questie*, 728: *geschil*, 589.
Quæstĭuncŭl-a, æ, f. 851
Quæst-or, óris, m. 874

Quæ-

Digitized by Google

Quæſtuóſus, *winſt-rÿck.*
Quæſtum facére. 661, 789
Quæſt-us, ûs, m. 798
Quallíbet, *waer langs gy wilt, wat weg gy wilt.*
Quál-is, is, e. 581.832
Quáliscunque 583.871
Quálislíbet, &, quálisquális, *idem.* 999
Quálít-as, átis, f. 481
Quálíter, adv. 10.852
Qualítercunque. 982
Qualíterquálíter, *hoe 't maer is, ſoo wat heen.*
Quál-um, n. & ns, m. fÿgh-korf, 373: *ſpinne-korf,* 732: *hoender-korf.*
Quám, adv. *als*, 358: *dan* 495: *hoe*, 55: *wat*, 625: *ſeer.* 817: *hoe ſeer*, 603: *eer dat*, 466: *als ſoo lange*, 784: *nae dat.*
Quámdíu, *hoe (ſoo) lange*
Quámobrem, adv. 779
Quámprídem, *hoe lange?*
Quámprímùm, 886
Quámvis, *hoewel*, 212: *alhoewel*, 135: *al is 't dat*, 628: *ſchoon is 't dat.*
Quando, adv. *als*, 65: *wanneer*, 63: *ſomwÿlen*, 281. conjunct. *alſoo, terwÿl.*
Quandócunque, *wanneer 't maer, ſoo dickwijls.*
Quandóq; *altemets*, 613: *ſomtÿts*, 348: *ſomwÿlen*, 337: *onderwÿlen.*
Quandóquídem, *aengeſien*, 885: *naedemael*, 916: *overmits*, 664.
Quánquam, *conj. al is 't dat*, 883: *alhoewel*, 863: *onaengeſien*, 925: *hoewel*, 92: *niet tegenſtaende dat.*
Quanti, *hoe duur.* 797
Quantillus, *hoe luttel.*
Quantiſper. 739
Quantít-as, átis, f. *groote*, 481: *hoe grootheyt.* 528
Quantò, *als*, 533: *hoe veel te*, 791: *ſoo veel te* 530.
Quantócyùs, *adv.* 892
Quantŏpĕrè, *hoe ſeer.*
Quantŭlum, *hoe weynig*,
Quantum, *hoe veel*, 563: *ſoo veel als*, 525: *hoe grootelicks*, *hoe ſeer!*
Quātūcūq; *ſo veel immers.*
Quantumvis. 957
Quant-us, a, um. 581
Quantus-cunq;, -líbet, &, -quantus, *hoe groot hy immer is, ſoo groot als 't wil.*
Quant-usvis, ávis, umvis. 502
Quâ parte. 804
Quapropter. 975
Quà-quà, *beydes ende* 995
Quáquà, *adv.* 454
Quàquàversum. 876
Quâ rátióne. 235. 790
Quáre, derhalven, 668: *waerom? hoe ſoo?*
Quartána *febris.* 310
Quartárí-us, i, m. 525
Quart-ò, ùm, *ten vierden.*
Quart-us, a, um. 543. 564
Quartusdĕcímus. 14 *tſte.*
Quási, als of, 543: *gelÿck als*, 932: *als ofte.*
Quásúl-um, &, us. 732
Quaſſá-re, vi, tum, *ſchuddĕ*, 436: *doen daveren*, 913.
Quaſsáti-o, ónis, f. 326
Quátĕfácĕre, *v. quátĕre.*
Quátĕnus, *adv.* 853
Quáter, *viermael.*
Quá-tĕre, ſſi, ſſum. 40
Quáterni, æ, a, *vier.* 216: *vier ende vier*, 222.
Quáternio, *quaternĕ.*
Quátuor, adj. indecl. 19
Quátuordĕcim. 223
Quatuorvír-i, órum. 784
Que, conjunct. *ende.* 38
Quemadmŏdŭm, *gelÿck*, 984: *gelÿckerwÿs*, 917
Queo, *vide*, quíre.
Quercĕrus, *bevende.*
Quercét-um, i, n. 120. 266
Quer-cus, ûnus, & quércícus. *eycken van eycken.*
Querc-us, ûs, f. 112. 115
Querél-a, æ, f. 874
Quér-i, ſtus ſum. 283
Quĕrĭbundus, *v.* quĕrŭlus.
Quĕrímóni-a, æ, f. 637
Quĕrĭtári, *v.* quĭritári.
Quern-eus, &, us. 489
Querquedŭl-a, æ, f. 147
Querquĕrus, *bevende.*
Quĕrŭl-us, a, um. 652
Queſtus, ûs, *v.* quĕréla.
Qui, cujus, m. wie, 277: *ſoo wie*, 500: *die*, 273: *de welcke*, 24.
Qui, *adv.* vid. quomodo.
Quia, conj. *dewÿl*, 143: *terwÿl*, 679: *alſoo*, 451: *om dat*, 311: *overmits*, 38: *door dien*, 554: *naedemael*, 677.
Quicquam, *yetwes.* 738
nequicquam, *te vergeefs*; haud (*nil*) quicquam, 648: *nict met al.*
Quicquid, *wat oock*, 32: *al dat*, 256: *al wat*, 371: *al 't geene*, 674: *wat immers*, 990.
Quicum, *waer mede*, 648:
Qu-icunq;, -ecunq;, -odcunque, *alwie*, 952: *yeder*, 711: *yeder een*, 622: *eenige*, 343: *eenigerhande*, 679: *al die*, 931: *alderley*, 728: *alderhande*, 905: *alhande ſlagh*, 474: *wie dat oock*, 668: *wat voor een 't maer is*, 976: *wie't immers*, 738: *hoedaenig*, 360: *v.* quílibet.
Quid, cujus, wat, 537: *yets*, 469: *eenig ding*, 565: *eenighe*, 781.
Qu-ídam: ædam, oddá, *een ſeker*, 924: *ſommige*, 155: *eeni-*

Digitized by Google

eenige: 466. 566.
Quiddam, *yets*, 105. 687. *eenig ding*, 312: *wat*.
Quĭdem, *wel*, 80: *wat aengaet*, 477: *te weeten*, 217; & quĭdem, *ende dat*, 658: *ende fulcks*, 162; ne quĭdĕ, 431. 941.
Quidnam, *wat*, *wat ding*.
Quidni? *adverb.* 838
Quidpĭam, *v.* quippiam.
Quidquam, *yetwes*, 941 ne quidquam, 725. 990
Quid ĭŭ, *hoe wanneer*?
Quidvis, cujúsvis, *yegelĳck*, 938: *elckeensake*, 884: *al wat gy wilt*, 726: *'t zy wat het wil*. 212.
Quĭ-ĕs, étis, f. XXVII. 806
Quiesĭ-cens, entis, Δ. 270
Qui-escĕre, évi, étum. 270 *sich geruſt houden*.
Quietè, *adverb.* 939
Quiēt-us, a, um. 39
Qu-ĭlĭbet, ĭlibet, odlĭbet, yeder, 841: *yder een*, 648: *elck*, 923: *een yegelĳck*, 548: *alle*, 61: *alderhande*. 726.
Quimátus, *vyffjarig onder*.
Quím-us, a, um. *vyf-jarig*.
Quin, *ja*, 632. *of*, 815: *ja ſelfs*, 985: *ja dat meer is*, 876: *dat niet*, 801: *waerom niet*. 687.
Quin et, *ja oock*, 670. 598
Quinctĭlis, *v.* quintĭlis.
Quincunx, m. *van 5 oncen*.
Quincunx úſúra. 661
Quincŭplex, *vyf dobbelt*.
Quindĕcim. 543. 554
Quindén-i, æ, a. 512
Quingéni, *vyfhondert*.
Quigentéſĭm-us, a, ŭ. 577
Quín-i, æ, a. 216. 219
Quinímò, *ja dat meer is*.
Quín pŏtiùs. 651
Quinquágéni, *vyftig*.
Quinquágéſĭm-us, a, ŭ. 575
Quinquágies, *vyftig mael*.
Quinquágínta, *vyftig*.
Quinque, indecl. 26. 213
Quinquennális, *vyfjarig*.
Quinquennium, *vyfjaer*.
Quinquĕvĭr-i, órum. 784
Quinquĕs, *adverb.* 973
Quinſay (civitas.) 562
Quintíl-is, is, m. 552
Quintò, *ten vyfden*.
Quint-us, a, um. 543. 552
Quippe, *als*, 659: *vermits*, 815: *overmits*, 137, 250: *doordien*, 509, *want*.
Quippiam, *cujuspiam*, 662
Qui-re, vi, & *tms ſ.* moogen, 201: *konnen*, 56.
Quĭrĭtá-re, *&*, ri, *klagen*, 652: *tjanckẽn*, 171.
Quirrítá-re, vi, tum. 252
Qu-is, a, id, wie? *die*, 21: *welcke*, 331: *een derſelver*, 440: *wat, hoedanig*, 235: *yemant*, 279: *d'een of d'ander*, 738: *ſoo*, 738.
Quisnam, *wie*?
Qu-ispiam, æpiam, odpiã, *yemant*, 662: *eenig*, 710: *d'een of d'ander*, 657.
Qu-isquam, æquam, idquam, *yemant*, 801: *vide etiam* quispiam, 710.
Qu-iſque, æque, odque, *elck een*. 781; yeder, 213: *yeder een*, 702: *een yegelĳck*, 2, 235. 890.
Quisquĭlĭ-æ, árum, f. 367
Quiſquis, cújus cújus, *al wie oock*, 918: *wie van elck een*, 667: *wie dat het oock is*, 641: *wie, welcke*, 359; *ſoo wie*.
Qu-ívis, ævis, odvis, *elck*, 310: *elck een*: 665: *yeder*, 814: *yeder een*, 781: *alle*, 816: *alderhãde*: 678.
Quŏ, adverb. *waer*, 426, *waer heenen*, 637: *waer nae toe*, 341: *waerwaerts*, 133: *ergens heen*, 326: *waer toe*, 551; *hoe*, 855: *daer heenen*.
Quŏ, conj. *op dat*, 270. 347
Quoad, *tot dat*, 733: *ſoo lange als*. 746. 995
Quoadúſque. 702. 739
Quócirca, *conjunct.* 163
Quŏ cum, *met wie*. 432
Quócunque, *v.* quŏ. 996
Quócunque mŏdo. 660
Quod, cujus, *'t welck* 65: *die*, 89: *dat*, 245: *wat*. 240; *'t geene*, 31.
Quŏd, conj. *dat*. 27. 252
Quódammŏdŏ. 77. 478
Quódcunque, *yeder*, 245; *aldat*, 107; *al wat*.
Quodque, cujúſq; 413. 678
Quodpiam, *v.* quidpiam.
Quod res eſt. 648
Quodvis, cújusvis, *yeder*, 243; *alderhande*, 287.
Quò măgis. 855
Quò mĭnus, *dat niet*.
Quómŏdo, *hoe*, 9, 119: *hoe dat*: 428: *gelĳck*, 6, 590: *ſoo als*, 501: *op* (in) *wat manier*, *of wyſe*, 485.
Quómŏdŏcumq;, *adv.* 982
Quónam, *vide*, quò, *adv.*
Quondam, *adverb.* 905
Quŏnĭam, *conj. v.* quia.
Quó-piã, -quã, *ergens heẽ*.
Quŏque, *oock*. 453. 482
Quóquò, *adverb.* 425
Quóquómŏdo, *hoe het zy*.
Quóquóverſ-ŭ, *&*, us. 243
Quorſ-ŭ, *&*, us, *waer heẽ*, 430: (2) *waer toe*?
Quŏt, hoe veel 7: als, 222.
Quŏtánnis, *jaerlĳcks*, 179: *alle jaer*, 371: *jaer op jaer*, 964: *vã jaer tot jaer*
Quót diébus. 761
Quŏténi, *de hoemeenigſte*.
Quŏtídĭán-us, a, um. 690
Quŏtídiè, *adv. daegheljcks*. 500: *dag op dag*, 623.

Quŏties, *adv. hoe meenigmael*, 727: *ſo dickwyls*, 511 *ſo dikwyls als.* 971
Quŏtieſcunq; , *ſo dikwyls.*
Quotmensïbus. 550
Quot mŏdis. 7
Quotquot. 350. 501
Quotquot annis. 350
Quotus, *de hoemeenighſte.*
Quŏtusquiſque. 999
Quouſque, *hoe verre? hoe lange? tot dat, ſoo lange.*
Quŏvis, *maer gy wilt.*
Quum, *als*, 376: *wanneer*, 710: *ſoo wanneer*, 632: *terwyl.* 659

R.

RAbbïnus, i, m. 949
Răbïdè, *raeſende.*
Răbïd-us, a, um. 171
Răbi-es, ei, f. raſerye. 183
Răbiŏſè, *verwoedelyck.*
Răbioſ-us, a, ũ, *v.* răbïdus.
Răbül-a, æ, f. 694
Răcémátim, *adverb.* 116
Răcémáti-o, ónis, f. 372
Răcém-us, i, m druyf-tak: *kleyn druyftrosjen*, ofte, *by-tackjen aen een wyn-tros*: *wyn-beſie.*
Rá-dĕre, ſi, ſum. 820
Rădïan-s, tis Δ 26
Rădiáre, *ſtraelen ſchieten.*
Rădiáti-o, ónis, f. 38
Rádícále húmïdum. 304
Rádícát-us, a, um. 370
Rádícá-re, vi, tum. 81
Rádíceſcĕre, *wortelen.* 80
Rádícïtŭs, *adverb.* 98
Rádícül-a, æ, f. 103
Rădi-us, i, m. ſtrael, 21: *circkel-* (kring-) *ſtrael*, 520: *radt-ſpeecke*, 439: *arm-pype*, 222: *ſtreeckel*, 534: *kam-tand*, 424: *ſchiet-ſpoele*, 387: *ſtrijchhout*, 526: *maet-ſtock*: *boeck-ſteck.*
Rădix, ĭcis, f. 79. 89
Rădix montis. 56
Rádül-a, æ, f. *raſpe*, 365: *ſchaef-yſer*, 362: *trogh-ſchrabber.*
Ráj-a, f. een roch. 153
Rall-a, f. &, nm, n. 332
Ramal-e, is, n. 396
Ráment-um, i, n. 417
Rámeus, *van den tack.*
Ramex, m. *v.* Hernia. 296
Rám-cŏſus, *geſcheurt.*
Rámoſ-us, a, um. 178
Rámü-lus, &, ſcülus. 83
Rám-us, i, m. 108. 396
Rán-a, æ. f. 194. 313
Rancére, garſtig zijn.
Rancĭd-us, a, um. 260
Ranc-or, óris, m. 260
heymelyckhe haet.
Rangif-er, ĕri, m. 178
Ránül-a, æ, f. 304
Ránúncülus, *vorſchken.*
Ráp-a, æ, f. & nm, i, n. 89
Răpácït-as, átis, f. 657
Răpax, Δ. *roofgierig.* 146
Rápáci-a, órum. *raep-loof.*
Răp-ĕre, ui, tũ, ruckē. 573: *trecken, ſleepē*, 826: *wegh-(mede) ſleepen.* 835.
Răpha-el, élis, m. 980
Răphăn-us, i, m. radys. 89
Răphănus májor. 95
Rápíci-a, órum, *v.* rápácia.
Răpïdè, *ſnellyck.* 46
Răpïdïtas, *ſnellyckheyt.*
Răpídus, *ſnel-loopend.*
Răpín-a, æ, f. *roof.* 791
Rápïn-a, æ, f. *raep-land.*
Raptá-re, vi, tum. 437. 676
Raptát-us, a, um. 333
Raptim, *met der haeſt.*
Rapt-or, óris, m. 146. 836
Rapt-us, ûs, m. 572
Raptus ănïmi. 309
Rápum, *vide*, rápa. 89
Rár-è, ius, iſſimè. 29
Ráréfáccre, *dun maken.*
Ráréf-ïeri, actus f. 788
Rárenter, *adverb.* 363
Ráreſcĕre, *dun worden.* 39
Rárït-as, &, údo, f. *dunnigheyt*: *ſeldſaemheyt.*
Rár-ius, & ó. 161. 371
Rár-us, a, um, dun, 424: *ſeldſaem*, 328: *dun geſaeyt*, 728: *ongemeen.* 799
Rásori-us, a, um. 393
Raſtell-um, i, n. 523
Raſtr-um, pl. i & a. 342
Rásúra, *ſcheeringe.*
Rătïhăbiti-o, onis, f. 784
Răti-o, ónis, f. *vernunſt*, 275; *oorſake*, 505: *bewys-reden*, 591; *wyſe*, 235: *manier*, 942: *redengeeving*, 606: *middel*, 790: *geleegentheyt*, 460: *acht, ſorge*, 705: *reekeninge*, 660: *rekenſchap*, 991.
Rătiocĭnări, *ſtuyt-redenen.*
Rătiocĭnáti-o, ónis, f. 582
Rătiocĭni-um, i, n. 587
Rătiónábïl-is, is, e. 12
Rătiónábïlïter. 3
Rătiónál-is, is, e. 201
Rătiónárium, *rekenboeck.*
Rătiónem hăbére. 705
Rătiónĕ reddĕre. 757. 790
Rătión-es, um, f. pl. 660
Răt-is, is, f. vlotte. 447
Rătis ſcirpea. 446
Răt-us, a, um. *bondig* 831
Rătŭs, a, ũ, *meynende.* 931
Raucéd-o, ïnis, f. 305
Rauc-ére, ui, & ïre, ſi, ſum *heeſch zijn.*
Rauceſcĕre, *heeſch worden.*
Raucĭſŏn-us, a, um. 701
Raucĭtas, *v.* raucédo 305
Ranc-us, a, um heeſch.
Rávi-is, is, f. *v.* raucédo.
Rávi-dus, &, *us.* 265
Reædïfïcáre, *wederom optimmeren, herbouwen.*
Réal-is, is, e. 486
Reápſe, *in der daet.* 981
Reaſſúm-ĕre, pſi, ptũ. 271

Réa-

Digitized by Google

Rĕat-us, ûs, m. 925.944
Rĕbellâre, *tegen yemant opſtaen, muytineeren.*
Rebelli-o, ónis, f. 883
Rĕbell-is, is, e. 903
Rĕbellium, *v.* rebellio.
Rĕbĭtâre, *v.* rĕdire.
Rĕboá-re, vi, tum. 262
Rĕcalcitrâre, *tegenſtreven.*
Rĕcalv-aſter, *&* -us, *adject. kael van achteren.*
Rĕcănĕre, *v.* rĕcĭnĕre.
Rĕcantâre, *her-ſingen:* (2) *weder-*(her-) *roepen.*
Rĕcĕ dĕre, ſi, ſum. 638
Rĕcellĕre, *prat. car.* 846
Rĕcen-s, tis, Δ verſch. 327. 798: *jong, nieuw.* 512
Rĕcenſ-ére, ui, um *&* ĭtŭ, *verhaelen.* 445: *ver-*(op-) *tellen,* 559: *monſteren.*
Rĕcept-a, æ, f. 813
Rĕceptácŭl-um, i, n. *ontſang-plaetſe,* 241: *toevlucht-plaetſe.* 777.
Rĕceptâre, *aennemen,* 242. *bergen, helen.* 835.
Rĕceptât-or, óris, m. 835
Rĕceptio, *aen-neeminge.*
Rĕceptui cănĕre. 902
Rĕceſſim, *al afwĳckende.*
Rĕceſſi-o, ónis, f. 23
Rĕceſſ-us, ûs, m. *idem. af-zydig plaetſe.* 779
Rĕc-ĭdĕre, ĭdi, ĭſum. 452
Rĕcĭdív-a, æ, f. 812
Rĕc-ĭnĕre, ĭnui, entŭ, *her-ſingen, weer-klinkĕ* 702.
Rĕc-ĭpĕre, ĕpi, eptum, *aennemen,* 972: *opvatten,* 261: *waer toe neemen,* 813: *ſich begeven.* 903.
Rĕciprócá-re, vi, tum. 739
Rĕciprŏcè, *adverb.* 48
Rĕciprŏc-us, a, um. 738
Rĕcĭſamentum, i, n. 394
Rĕcĭſ-us, a, um. 325
Rĕcĭtâre, *overlnyt leſen,* 700: *op-leſen, -ſeggĕ.* 867
Rĕcĭtât-or, óris, m. 595
Reclâm-áre, *&* ĭtâre, *tegen-roepen, -ſpreken.*
Reclĭnâre, *te rugge buygen, neder-leggen.*
Reclĭnáti-o, ónis, f. 733
Reclĭnis, *neder liggende.*
Reclĭv-is, is, e. 746
Reclŭ-dĕre, ſi, ſum. 573
Rĕcógĭtâre, *herdencken.*
Rĕcógníti-o, ónis, f. 832
Rĕcogn-ŏſcĕre, óvi, ĭtum, *herkennen,* 594: *weder erkĕnen,* 893: *weer overſiĕ.*
Rĕcollecti-o, ónis, f. 569
Rĕcoll-ĭgĕre, égi, ectum, *herſaemelen,* 902: *wederom vergnicken.* 270.
Rec-ŏlĕre, ŏlui, ultum. 965
Rĕcóncĭlĭâre, *verſoenen.*
Rĕconcĭliáti-o, ónis f. 885
Reconcĭliátor, *peysmaker.*
Rĕconcinná-re, vi, tŭ. 456 *weder te ſamen voegen,*
Rĕcond-ĕre, ĭdi, ĭtŭ, *bergen* 489: *verbergen,* 866: *indoen,* 866: *op-*(in) *ſluytĕ,* 267: *op-*(in-) *ſteken* 888.
Rĕconditóri-um, i, n. 732
Rĕcondĭt-us, a, um. 977
Rĕcŏquĕre, *herkoocken.*
Rĕcordâri, *her-dencken.*
Rĕcorr-ĭgĕre, exi, ectŭ 781
Recreá-re, vi, tum. 272
Recreáti-o, ónis, f. *vergnickinge,* 504: *vermaeck.* 619
Rĕcrĕment-um, i, n. 336
Recrĕpâre, *weerklincken.*
Recre-ſcĕre, vi, tum. 120
Recrĭmĭná-ri, tus ſ. 654
Recrúdeſcĕre, *vernieuwen*
Rectà, *recht,* 146: *rechtnyt,* 13: *rechts weegs,* 6: *recht toe.* 429.
Rectangŭl-us. a, um. 521
Rectè, *recht,* 499: *wel,* 791: *ten rechten.* 587.
Rectĭtúd-o, ĭnis, f. 527
Rect-or, óris, m. 984
Rect-um, i, n. *'t recht.* 636
Rect-us, a, um, *recht.* 518 *geregeert: gement.*
Rĕcŭban-s, tis, Δ. 306
Rĕcŭbâre, *geſtrekt liggen.*
Rĕcú-dĕre, di, ſum, *herdrucken,* 498: *her-ſmeden*
Récúl-a, æ, f. 763
Recumbĕre, *liggen.*
Rĕcúpĕráre, *weder krygen,* 812: *weder verovcren, herwinnen.* 903.
Rĕcur-rĕre, ri, ſum. 959
Rĕcurvâre, *om-buygen.*
Rĕcurvus, *krom, omgebogen.*
Rĕcúſá-re, vi, tum. 631
Rĕcŭtĕre, (*terug*) *herſlaen.*
Rĕcútítus, *beſueeden.*
Rĕdâct-us, a, um. 544. 870
Rĕdămá-re, vi, tum. 738
Rĕdarguĕre, *berĭſpen.*
Rĕdauſpĭcá-re, *&* ri. 902
Redd-ĕre, ĭdi, ĭtum, *weder-geven,* 657: *vertoonen,* 481: *maecken.* 602.
Reddĕre rătiónĕ, 757. 790
Rĕdempti-o, ónis, f. 952
Rĕdempt-or, óris, m. 943
Rĕdhĭb-ére, ui, ĭtum. 658
Rĕdhoſtí-re, vi, tum. 665
Rĕd-iens, euntis, Δ. 733
Rĕd-igĕre, égi, actŭ, *brengen,* 590: *ſchicken,* 582 *veranderen,* 31: *wederom brengen, ſtellen.* 935.
Rĕd-ĭmĕre, émi, emptum. *vry kopen,* 911: *betalĕ.* 925
Rĕdímícŭlum, *haer-ſelfsel Rĕdĭmire,* ombinden.
Rĕdĭmítus, a, um. 381
Rĕd-integráre, vi, tŭ, *hernieuwen,* 842: *vă nieuws af beginnen.* 900.
Rĕdípíſci, *weder krygen.*
Rĕd-íre, ii, ĭtum, *wederkomen.* 911: *weerkerĕ.* 332

Digitized by Google

Rĕdĭti-o, ónis, f. 539
Rédĭt-us, ûs, m. *weder-komste*, 432: *rente*, 661: *op-komst*, 877.
Rĕdĭvív-us, a, um. 952
Rĕdól-ére, ui, ĭtum. 719
Rĕdónáre, *wederschenckĕ.*
Rédor-díri, ſus ſum. 105
Redormíre, *weer inſlapen.*
Rédú-cĕre, xi, ctum, *herbrengen* 821: *wederom brengen*, 580: *herleyden*, 691. *wederom leydĕ.* 580
Reducti-o, ónis, f. 767
Rĕdunc-us, a, um. 289
Rĕdundantia, *overvloet.*
Rĕdundá-re, vi, tum. 292
Rĕdúvi-æ, æ, f. 295
Rĕd-ux, ûcis, A. 894
Rĕfectio, *verquickinge.*
Rĕfellĕre, *wederleggen.*
Rĕfer-círe, ſi, tum. 135
Rĕfĕrĭre, *weder-om ſlaen.*
Rĕ-ferre, tŭli, látúm, *wederbrengen*: *verhaelen* 100: *rekenen*, 149: *gelijcken*, 160: *aenſtellen*. *vertoonen*, 693: *wederom te vrugte begevĕ*, 978.
Rĕferre grátiam. 665
Rĕferre *in cŏdĭcem*, 629: *in-diárium*, 725: *in rătiónes*, 660.
Rĕfert, *impers.* 312.736
Rĕfert-us, a, um. 732
Rĕfíbŭláre, *ont-eelpen.*
Réf-ícĕre, éci, ectum, *hermaken, lappen*, 416: *verquickĕ, ververſchen*, 807.
Rĕfígĕre, *los hechten.*
Rĕfi-ngĕre, nxi, ctum, 184
Rĕflágĭtáre, *v.* rĕpoſcĕre.
Rĕflá-re, vi, tum. 248
Rĕflát-us, ûs, m. *tegenwaeyinge*, *herblaeſinge.*
Rĕfle-ctĕre, xi, xum. 180
ſe vrug buygen, omwendĕ.
Rĕflex-us, a, um. 916
Rĕflóreſcĕre, *herbleyen.*
Rĕflu-ĕre, xi, xum, *ebben*, 48: *weder-om vloeyen.*
Rĕfócillá-re, vi, tum. 838
Réf-ódĕre, ódi, oſſum, *weder op graven*: (2) *weder in graven*, 866.
Rĕformáre, *hervormen.*
Rĕformĭdá-re, *vreeſen.*
Rĕfractári-us, a, um, *wederſpannig*, 946: *weder-ſtreevig*, 961.
Rĕfrænáre, *in-toomen.*
Rĕfrágà-ri, tus ſum. 880
Rĕfrícáre, *wedet op vryven*, item, *vernieuwen.*
Rĕfrigĕrá-re, vi, tum. 248
Rĕfrigeſcĕre, *verkonden.*
Rĕfr-ingĕre, égi, actŭ. 729
Réfrŭtícá-ri, tus ſ. 325
Rĕf-ŭgĕre, úgi, ugĭtŭ. 164
Rĕfúgium, *v.* confúgium.
Rĕfŭg-a, æ, us. *vluchtĭge.*
Réfulgére, *weer glâts gevĕ. glants van ſich werpen.*
Rĕfundĕre, *hergieten*: *weder vergelden.*
Rĕfúſi-o, ónis, f. 830
Rĕfútá-re, vi, tum. 591
Rĕfútátio *wederlegginge.*
Régáliólus, *v.* régŭlus.
Régális, *koninckĕlijck.*
Rĕgĕlá-re, vi, tum. 42
Rĕgĕnĕráre, *herbaeren.*
Rĕgĕnĕráti-o, ónis, f. 957
R-égĕre, exi, ectum, regeeren, 917: *ſtieren*, 985: *beſtieren*, 731; *mennen.*
Rĕg-ĕrĕre, eſſi, eſtum. 687
Régermĭnáre, vi, tŭ. 110
Regi-a, æ, f. 876
Régia via, f. 429
Régi-ĕ, fícĕ, *koninglijck.*
Rĕg-ignĕre, ĕnui, ĕnĭtum. *wederom genereeren.*
Rĕg-igni, ĕnĭtus ſ. 179
Rĕglm-en, ĭnis, n. *regeeringe.* 767: *beheerſchinge, regiment*, 870.
Régín-a, æ, f. 872
Rĕgi-o, ónis, f. *land*, 425: *contrey, geweſt*, 538: *landt-ſchap*, 870.
Rĕgĭónátim, *adverb.* 871
E-rĕgĭóne, *tegen over.*
Régi-us, a, um. 875
morbus, *de geelſucht.*
Reglútínáre, *ont-lymen.*
Regná-re, vi, tum. *regeeren*, 881: *heerſchen*, 572.
Régnát-or, óris, m. 915
Regn-um, i, n. *rijck*, 872: *koninckrijck*, 880.
Regr-ĕdi, eſſus ſum. 675
Regreſſus, ûs, m. *'t weder omgaen, 't weder keeren.*
Régŭl-a, æ, f. *regel*, 591: *reglement*, 969: *lineael*: 527: *linie, lijn.*
Régŭla próportiónum. 511
Régŭlár-is, is, e. 523
Régŭlárĭter, *adverb.* 679
Régŭl-us, i, m. *koninck'en*, 873: *neetel-koning*, 137.
Reĭtĕrá-re, vi, tum. 766
Reĭtĕráti-o, ónis, f. 594
Réjectáne-us, a, um. 723
Réjectio, *verwerpinge.*
Réject-us, a, um. 950
Réj-ícĕre, éci, ectum, *herwerpen*, 299: *weder wytwerpen*, 289: *verwerpen*, 950.
Réjículus, *v.* réjectáneus.
Rĕl-ábi, apſus ſum. 199
Rélláti-o, ónis, f. 279. 804
Rĕlăváre, *herwuſſchen.*
Rĕlaxá-re, vi. tum, *ontſpannen*, 296: *ontleſſen*, 809.
Rĕlaxus, *los, ſlap.*
Rĕlégá-re, vi. tum. 837
Rĕlĕgĕre, *her-leſen.*
Rĕlĕvá-re, vi, tum, *verlichten*, 812: *weder ophelpen, doen opkomen.*
Rĕlĭct-us, a, um, *achterlaeten*, 335: *naegelaeten*, 945: *overgelaeten*, 372.
Rĕlĭgáre, *opbinden*, 336:

Digitized by Google

flijf (vast) *binden*, 745.
Rélígi-o, ónis, f. *godsdienst* XCIV. *godsdienstighey t* 920, *conscientie-werck*.
Rélígióni hábére. 738
Rélígióſe, *adverb.* 941
Rélígióſus, a, um. 776. 918 *conscientieus*. 738
Rél-ínére, évi, ítum. 374
Rélí-nquére, qui, ctum, *laeten*, 468: *achterlaeten*, 508. *naelaeten*, 757: *overlaeten*, 411.
Rélíqu-a, órũ, n. 813. 814
Rélíquári, *by afdoeninge van een ſchult noch yets ten achter blyven.*
Rélíquí-æ, árum, f. pl. 948
Rélíqu-um, i, n. 748
Rélíqu-us, a, um, *overig*, 222: *ander*, 19: *reſteevende*, 373: *overſchoten*.
Rélúcére, *weerſchyn gevẽ*.
Rélúctá-ri, tus ſum. 846
Rémán-ére, ſi, ſum. 345 *achter-, of te rug blyven*.
Rémẽáre, *v.* regrẽdi. 675
Rémẽát-us, ûs, *v.* regreſſus.
Rémẽdi-um, i, n. 704. 707
Rémétiri, *her-meetẽn*.
Rém-ex, égis, m. 449
Rémígá-re, vi, tum. 449
Rémígi-um, i, n. 152
Rémíniſcentia. 594. 721
Rémíniſci. 268. 307
Rémiſsè, *adverb.* 639
Rémiſſi-o, ónis, f. 965
Rémiſſus, *naelaetig*.
Rémí-ttére, ſi, ſum, *wederom ſendẽ*: itẽ, *ontſpannen*, 475: *af-ſlaen*, 799: *te rugge ſlaen*, 849: *naelaeten*, *vergeeven*.
Rémollí-re, vi, tum. 42
Rémór-a, æ, f. 431
Rémórá-ri, tus ſum. 612
Rémordére *wederom bytẽ*.
Rémót-è, iús, iſſimè. 515
Rémótio, *wegdoeninge*.
Rémótus, *afgelegen*, 530: *afgeſondert*. 721.
Rémóvére, *weg ſchuyven*.
Rémúgíre, *tegen-loyen*.
Rémulcére, *weer ſtreelen*.
Rémulc-us, i, m. 449
Rémúnĕrá-re, vi, tum. 812
Rémúnĕrá-ri, tus ſ. 665
Rémúnĕrátio, ónis, f. 665
Rémurmúráre, *tegẽ murrẽ*.
Rém-us, i. m. roeyriem. 449
R-eu, énis, m. 230, 240
Rénarráre, *wêrom vertellẽ*.
Réná-ſci, tus ſ. *herbooren worden*: *wederwaſſen*, 38: *weer nytwaſſen*. 342
rénávígáre, *weerom ſchepen*.
Rénídére, ui, *blincken*. *grim-lacchen*. 651
Rénítére, *her-blincken*.
Réní-ti, ſus & xus ſ. 846
Rénóvá-re, vi, tum. 884
Rén-uére, ui, útum. 886
Rénunciáre, *opſeggen*. 766: *wederom bood-ſchappen*.
Rénút-us, ûs, m. 664
Répágúlum, *almeyboom*.
Répárá-re, *herſtellen*. 271 *vermaken*, *hermaken*.
Répaſtiná-re, vi. tum. 372
Répédáre, *wederkeerẽ*. 310
Rép-ellére, úli, ulſum, *herdryven*, 849: *te rugge dryven*, 908: *van ſich afdryven*, *weg-jagen*.
Répendére, *vergelden*.
Répen-s, tis, A. XV.
Répens, *vide* répentínus.
Répent-è, & índ. 452
Répentín-us, a, um. 636
Répercuſſ-us, a, um. 262
Repercuſſus, ûs, *wederſlag*.
Répercú-tére, ſſi, ſſum. 262 *Répére, ſi, tum.* 126. 129
Répér-íre, ĕri, ertum. 678
Répert-or, óris, m. 932
Répertóri-um, i, n. 678
Répert-um, i. n. 466
Répert-us, a, um, *gevonden*, 412: *wytgevonden*, 463
Répétére, *weder eyſchen her-haelen*, 512.
Répétíti-o, ónis, f. 688
Répétít-us, a, um. 512
Répétund-æ, árum, f. 790
Répignĕráre, *pand loſſen*.
Repl-ére, évi, étum. 592
Repléti-o, ónis, f. 803
Replícáre, *ont* (her-) *vouden*. *her-haelen*.
Replícáti-o, ónis, f. 446 *weder-antwordt*.
Répó-nére, ſui, ſítum, *ſetten*, 860: *leggen*, 745: *herſtellen*, 821: *weg-* (op-) *leggen*, 877.
Réportáre *daer van dragẽ* 843: *weder om dragen*.
Rép-oſcére, ópóſci. 991
Répóſítorium, i, n. *boeckkaſſe*, 494: *aen rechtbanck*. 860: *laedeken*. 814.
Répóſít-us, a, um. 877
Répóti-a, órum, n. pl. 741
Repræſentá-re, vi, tũ. 840
Repræſentátio, ónis, f. 477
Reprehẽn dére, di, ſũ. 663
Reprehenſio, *berijſpinge*.
Repr-ímére, eſſi, eſsũ. 654
Reprobáre, *verwerpen*.
Reprobát-us, a, um. 286
Reprobus, a, um. *valſch*, 418: *verwerpelijck*.
Reprómittére, *tegen belovẽ*
Reptáre, *vide*, répére.
Reptátus, ûs. m. *kruypinge*.
Reptíle, *kruypend gedierte*.
Repúdiá-re, vi, um. 764
Répúdiátio, *verſtootinge*.
Répúdiós-us, a, um. 740
Répúdi um, i, n. 764
Répuĕráſcére. 199
Répugnanti-a, æ, f. 738
Repugná-re, vi, tum 646
Répúgnax, *tegen ſtrijdend*.
Répulſúlá-re, & ſcére. 325
Répulſ-a, æ, f. 737
Répulſus, *afdryvinge*.

Digitized by Google

Rĕpurg. *waer vã snyveren.*
Rĕpūtare, *overdencken: achten, houden.*
Rĕpūtātio, *overdenkinge.*
Rĕquī-es, éi & étis, f. 732
Rĕquīescĕre, *ruſten.* 270
Rĕquiēt-us, a, um. 331
Rĕquī-rĕre, sivi, sítum, *eyſchen,* 831: *vereyſchen,* 323; *verſoecken,* 885.
Rĕquīſīt-um, i, n. 509
R-éri, átus, ſum. 997
Rérum jăctūra. 452
R-es, éi f. ding, 5.275; *ſake,* 7, 582: *pleyt ſake,* 828; plur. *goederen,*452: *v. porrò* Res-*publica.*
Res *fămĭlĭāris,* 763; *mútnátĭtia,* 659; *pecúária,* 348; *vĕnĕrea.* 738.
Rĕsălūtá-re. vi, tum, 647
Rĕſar-cire, ſi, tum, *herſtic-ken,* 394; *vergoeden, inhaelen,* 794, *hermaeken.*
Rĕſarrire, *herwieden.*
Reſcí-nděre, di, ſſum, *af-ſnyden,*489; *te niet doen, vernietigen,*831.
Réſcí-re, vi, tum. 500
Réſci-ſcĕre, vi, tum. 632
Rĕſcrĭbĕre, *her-ſchrÿven, wederom ſchrÿven.*
Rĕſĕc-áre, ui, tum. 323
Rĕſectio, *af-ſnÿdinge.*
Rĕſegmen, *af-ſnÿtſel.*
Rĕſēmĭnáre, *herſaeyen.*
Rĕſĕráre, *ont-* (op) *ſlnyten.*
Rĕſĕrĕre, *v.* rĕſēmĭnáre.
Rĕſervāre, *voor behouden.*
Rĕſervāt-us, a, um. 396
Rĕſ-es, ĭdis, *ledig ſittende.*
Rĕſ-ex, écis, m 371
Rĕſ-ĭdére, édi, eſſum, *nederſitten: huſ. houde,* 876.
Rĕsĭdĕre, *hem nederſitten.*
Rĕsĭduŭ, *v.* rĕlĭquum. 748
Rĕsĭdu-us, a, um. 218. 385
Rĕſignāre, *ontſegelen,*729: *overdragen, afſtaen* 766.
over- (op) *geven.*955.
Rĕsĭlire, *te rugh ſpringen.*
Rĕsĭmus, *v.* reduncus. 289
Résin-a, æ, f. hers. 118
Rĕsĭnáceus, *hers-tÿjkend.*
Rĕsĭnātus, *gherſt.*
Rĕsĭnōſ-us, a, um. 118
Rĕsĭpĕre, *ſich beeteren: weder wÿs worden.*
Rĕsĭpĭſcenti-a, æ, f. 961
Rĕsĭp-iſcĕre, ui. 952
Rĕſ-ĭſtĕre, tĭti. 605. 606
Rĕſōlūti-o, ónis, f. 718
Rĕſōlūt-us, a, um. 52
Rĕſol-vĕre, vi, útum, *ontlacten,* 42: *ontdoen.* 89: *ontloſſen: beſluyt neemen.*
Rĕſón áre, ui. 262
Rĕſorb-ére, ui. 623
Rĕſpectāre, *te rugge ſien,* 442: *omſien,* 570: *aen-* (op-)*ſien* 734: *ontſien.*
Reſpectus, *aenſien: ontſach:* (3) *opſicht,* 759, 987.
Reſpergĕre, *beſprengen.*
Reſperſio, *beſprenginge.*
Reſp-ĭcĕre, exi, ectum 705 *vide etiam* reſpectáre.
Reſpirámen, *locht-pÿpe,*
Reſpirāre, *aceſſem haelē* 152 *heraeſſemen.* 248.
reſpirāt-io & us. 249. 306
Reſplend-ére, ui, 205
Reſpon-dére, di, ſum. 2 *over een komen, paſſen.*
Reſponſ-áre, & ĭtáre 647 *tegen-ſnappen, -kekelen.*
reſponſ-io, & ŭ, i. 714. 715
re-ſpúblĭca, ipublĭcæ, *f. gemeene ſtaet,* 730: *'t gemeene beſte,* 789: *'t gemeene weſen,* 791.
Réſp-ŭĕre, ui, útum. 666
Reſtagnāre, *overloopen.*
reſt-áre, ĭti, ĭtum, & átum, *overig zÿn,* 916: *blyven ſtaen: wederſtaen.*
Reſtaurá-re, vi, tum. 402
Reſtĭbĭl-is, is, e. 331
Reſtĭn-guĕre, xi, ctum. 32
Reſti-o, ónis & árius. 419
Reſtĭpŭlā-ri, tus ſ. 659
Reſt-is, is, f. 419
Reſtĭtāre, *blyven ſtaen.* 639
Reſtĭt-uĕre, ui, útum, *herſtellen,* 658: *weder herſtellē,*707; *weer toeſtellē.*
Rĕſtĭtūti-o, ónis, f. 812
reſtrĭct-è, im, *ingebonden.*
reſtrĭctus, *ingetrocken, beknoopt:* (2) *kaerig.*
Reſtri-ngere, nxi, ctŭ, 591
rĕſultāre, *te rugh ſpringen,* 639: *ontſtaen, ontſpruytē.*
Rĕſ-uĕre, ui, útum. 394
rĕſūm-ĕre. pſi, ptum. 635 *wederom neemen.*
Rĕsŭpināre, *overrug leggen*
Rĕsŭpināt-us, a, um. 146
Rĕsŭpīnus, *over rugge.*
Rĕsur-gĕre, rexi, rectum, *weder opſtaen,* 952: *verrÿſen.* 959.
Reſurrecti-o, ónis, f. 955
rĕſuſcĭtā-re, vi, tum. 991
rĕtāliā-re, vi, tum. 653
rĕtardā-re, vi, tum. 442 *ré-te, is, n.* net, *gaeren.* 360
rĕtĕgĕre, *ont-decken.*
rĕtendĕre, *v.* remitt. 475
rĕtentāre, *agterhouden,* 657 *ophonden,* 729: *houdcn: wederom verſoecken.*
rĕtenti-o, ónis, f. 593.
rĕtentus, *opgehouden.*
rĕtex-ĕre, ui, tum. 592
rĕtiārius, *net-bereyder.*
rĕtĭcenti-a, æ, f. 687
rĕtĭcére, *verſwÿghen.*
rĕtĭcŭlātus, *net-vormig.*
rĕtĭcŭl-um, & us, *knyve,* 163: *rincket,* 849: *netteken: een gebreydde* ofte *geſtrickte huyve.*
Rĕtĭnăculum, *treck-ſeel,* 441: *weer-houtſel.*
Rĕtĭnenti-a, æ, f. 594
rĕt-ĭnére, ĭnui, entum, *te rugh*

Digitized by Google

rugh houden, 436: *behouden*. 927: *onthouden*.

Rĕtĭn us, a, um. 204

Rĕtorquére, *omdrayen, omkeeren: te rugh dryven.*

Rĕtorrére, *uyt-dovren.*

Rĕtort-us, a, um. 460

rĕtractā-re, vi, tum. 831 *herhandelen. herſien.*

Retr-āhĕre, áxi, actum, *te rugh trecken*, 269: *yevers van af-trecken*. 754.

retrĭb-uĕre, ui, útum. 993

retrĭbúti-o, ónis, f. 917

retrò, *achterwaerts*, 131: *achter aen*, 435: *te rugge*, 554: *achter.*

rĕtrŏăgĕre, *te rug dryven.*

retrŏcē-dĕre, ſſi, ſſum. 431

retrŏíre, *v.* retrŏcēdĕre.

retrŏgr-ĕdi, eſſus ſ. 131

retrŏgrĕd-us, a, um. 546. 573

retrórſ-um, & -ùs. 15 431

retrú-dĕre, ſi, ſum, *herſtooten, te rugge ſtooten.*

rĕtundĕre, *te rugh ſlagen: ſtomp en bot maken.*

rĕtúſ-us, a, um. 73

Rĕ-us, a, um. 827

rĕvăl-eſcĕre, ui. 812

rĕvĕhĕre, *te rugh voeren.*

rĕvélá re, vi, tum. 920

rĕvéláti-o, ónis. f. 717

rĕvellĕre, *af-ſcheuren.*

rĕvĕn-íre, i. tum. 910

révéra, *adverb.* 877

rĕverbĕráre. 654. 849

rĕvĕrend-us, *eerwaerdig.*

rĕvĕrens, tis, Δ. 607

rĕvĕrenter, *adverb.* 631

rĕvĕrenti-a, æ, f. 918

rĕvĕr-éri, ĭtus ſum. 671

reverſá-re, vi, tum. 377

rĕverſio, *wederkomſt.*

rĕverſ-us, a, um. 552

rĕver-tor, ti, & ſus ſ. 952

rĕvĭdére, *weder herſien.*

rĕvincĕre, *v.* convincĕre.

rĕvincíre, *binden.*

rĕvĭreſcĕre, *weer groen w.*

rĕvíſ-ĕre & itáre, *herſien, wederom beſoecken.*

rĕvi-viſcĕre, xi, ctum. 317

rĕvócámen, *v.* rĕvŏcátio.

rĕvŏcáre, *herroepen*, 687: *brengen*, 957: *weder om roepen, te rugh ontbieden.*

rĕvŏcátio. *herroepinge.*

rĕvŏláre, *wederom vliegen.*

rĕvŏlúbĭl-is, is, e. 541

rĕvŏlútá-re, vi, tum. 539

rĕvŏlútio, *om-loop.*

rĕvolvere, *afwentelen.*

revŏmere, *wêr uytſpouwen.*

revulſio, *afruckinge.*

rex, égis. m. 350, 441. 872

Rhabarbăr-um, i, n. 98

Rhéd-a, æ, f. 438

rhédári-us, i, m. 441

Rhéno, m. ſchaeps pels. 393

Rhét-or, óris, m. 680

rhetŏrĭc-a, órum, n. *vide.*

rhétŏrĭc-a, æ, f. 677. LXXII

rhétŏrĭc-é, es, f. *idem.*

Rheum-a, ătis, ſnof, catar.

Rhinŏcĕr-os, ótis, m. 175

Rhomb-us, i, m. ſpinnewiel *zee-but: een vierkant op de kant ſtaende.* 522.

Rhomphæ-a, æ, f. 895

rhonchiſſáre. 273

Rhonchus, m. *ſnorck, ronk.*

rhythmĭc-us, a, um. *rijm.*

Rhythm-us, i, m. 695. 696

Rib-es, is, f. aliis, *n.* 102

Ric-a, æ, f. 381

rĭcĭnĭát-us, a, um. 866

Ricin-us, i, m. 130

rict-us, ûs, m. 171

rídendus, *v.* rídĭcŭlus.

Rí-dére, ſi, ſum, lacchen, *belacchen, beſpotten.*

Rídica, wijngaertſtok. 371

rídĭcŭle, *adverb.* 630

rídĭcŭl-us, a, um. 187

Rig-áre, ávi, átum. 323

rĭgátio, *beſproeyinge.*

Rig-ére, ui, ſtijf zijn.

rĭgeſcĕre, *ſtijf worden* 35

rĭgĭdè, *adverb.* 663

rĭgĭd-us, a, um. *ſtijf*, 569: *hart, ſtrenge.* 823.

rĭg-or, óris, m. 760

rĭguus, *bewatert.*

Rim-a, æ, f. ſplete, 44: *ſcheure klove.* 86.

rímá-ri, tus ſum. 280

rimóſ-us, a, um. 456

rímŭl-a, æ, f. 250

R-inzi, Ætus ſum. 171

Rip-a, æ, f. waterkant. 46

rĭſ-io, f. & us, ûs, m. 846

rĭſor, *laccher, ſpotter.*

rítè, *adverb.* 731

rítu, *nae de wyſe.* 651

Rit-us, ûs, m. wyſe LXXX3: *een opentlijck gebruyck*, LXXXIX: *maniere van doen*, XC: *ceremonie*, 866: *gewoonte*, 927: *gebaer, ſede*, 965.

rívál-is, is, m. 737

rívál-is, is, e, *revier.*

riválítas, *minne-nijdt.*

rívŭl-us, i, m. 342

Riv-us, i, m. beecke. 46

Rix-a, æ, f.

rixá-ri, tus ſum. 652

rixóſ-us, a, um. 652

robígo, *vide* rŭbigo.

róbŏrá-re, vi, tum. 811

róbŏreus, *ſteen-eyken.*

Rób-ur, ŏris, n. ſterckte: *haegh- (ſteen-) eyke.*

róbu-rneus, & ſteus, *van haegh- (ſteen-) eyken.*

róbuſt-us, a, um. 108. 181

Ró-dĕre, ſi, ſum, knagen.

rŏgális, *van de brandmyte.*

Rŏgáre, vraegen, 2: *bidden*, 668: *verſoecken*, 404.

rŏgátio, *bidde, vrage.*

rŏgát-us, a, um. 666

rŏgát-us, ûs, m. *bede.*

rŏgĭtáre, *v.* rŏgáre.

Rŏg-us, i, m. hout-ſtapel, 836: *brand-mijte.* 865

Róm-a, æ, f. Roomen. 562
Rómáno-Germánícus 881
Róman-us, a, um. 881
Róman-us, i, m. 564. 576
Romphæa, v. rhomphæa.
Ronchus, v. rhonchus.
Rórális, *van dauw, dauw.*
Rórá-re, vi. tum. 50
Róráti-o, ónis, f. 52
Rórúlentus, *v.* roſcídus.
R-os, óris. m. dauw. 51. 243
Rŭſ-a, æ, f. 101
Rŏſáceus, *van rooſen.*
Roſcíd-us, a, um. 54
Róſetum, *roſen-boſch.*
Rŏſcus, a, um. *rooſachtig*: (2) *rooſen-verwig.*
Rŏtŏ, f, *knaeghinge.*
Rosmăr-ínus, & is. 107
Roſtell-um, i, n. 149
Roſtráre, *pecken.* 143
Roſtrát-us, a, um. 133
Roſtr-um, i, n. beck: 135: *ſnaevel*, 147: *muyl, ſnuyte*, 186, *ſchips-gallioen.*
Rŏta, æ, f. een radt, 439: *een wiel*, 437.
Rŏta fígúláris. 410
Rŏtăbĭl-is, is, e. 475. 459
Rŏtáre, *in een radt wytbreyden*, 137: *omdrayen*, 459.
Rŏtátĭlis, *v.* rŏtăbĭlis.
Rŏtát-us, a, um. 203
Rŏtul-a, æ, f. *radtjen.* 464: *balletjen*, 818.
Rŏtundá-re, vi, tum. 419
Rŏtundè, *adverb.* 16
Rŏtundĭtas, *rondigheyt.*
Rŏtundus, a, um. *rondt*, 419: *bloot-rond*, 523.
Rŭbĕcŭl-a, æ, f. 143
Rŭbédo, *vide.* rŭbor.
Rŭbĕfăcĕre, *root maken.*
Rŭbell-us, a, um. 373
Rŭb-ens, entis, Δ 77. 139
Rŭb-er, ra, rum. 107. 263
Rŭb-ére, ui. *root zijn.* 89
Rŭbeſcĕre, *root worden.* 78
Rŭbét-a, æ, *f. padde.*
Rŭbétum, *brem-boſch.*
Rŭbeus, *v.* rŭbens. 77
Rŭbi-a, æ. f. meede. 96
Rŭbĭcund-us, a, um. *root*, 62: *rootachtig.* 208.
Rŭbĭd-us, a, um. 142
Rŭbígĭnári, *roeſterig word.*
Rŭbígĭnósus, *roeſtachtig.*
Rŭbĭg-o, ĭnis, f. *roeſt.* 68: *brand in 't koren*, 52.
Rŭbi móra. 102
Rŭbi ídæi móra. 102
Rŭbin-us, i, m. *rubijn.* 76
Rŭbor, m. *roodigheyt, roodē coleur; ſchaemroodtheyt.*
Rubrĭc-a, æ, f. 58
Rubrícét-a, æ, f. *rooſetſel.*
Rŭbus ídæus. 102
rŭb-us, i, d. brē-ſtruyk. 102
Ructá-re, &c, *ri.* 859
Ructuósus, *rupſachtig.*
Ruct-us, ûs, m. 298
Rúde dónáre. 912
Rŭd-ens, entis, d. 456
Rúdĕráre, *plaveyen, bepleyen, beſtempelen*, 400.
Rŭ-dĕre, di, kryſſchen. 169
Rúdétum, *een pleyn-hoop.*
Rŭdĭcúla f. *roerſpaen.* 366
Rŭdímentum, *eerſte begin*, 694: *ruyg beginſel*, 126.
Rŭd-is, is, f. vrydom. 912
Rŭd-is, is, e. *grof.* 438: *onervaren.* 961.
Rŭdĭc-as, átis, f. 565
Rúd-us, ĕris, n. pneyn. 400
R-ŭĕre, ui, ĭtum, neer ſtorten, 402: *af-ſchieten*, 442: *nytloopen*, 606.
Rúfáre, *ros maken.*
rúfeſcĕre, *ros worden.*
rúfúlus, a, um *geel-root.*
rúfŭl-us, i, m. 82
Rŭſ-us, a, um, donckergeel, 266: *roothaerig*, 291
Rúga f. rimpel, *frontſe.*
rúgáre, *rimpelen, frontſen.*
Rúgi-re, vi, & i. tum. 181
rúgĭt-us, ûs, *brieſ hinge.*
rúgóſ-us, a, um. 203
Rŭldus, a, ŭ, rouw, grof. 353
ruin-a, æ, f. 915
ruinóſus. *bouw-vallig.*
rüm-a, æ, & is, is, f. & en, ĭnis, n. *een kyrop*, 163 *keel-kuobbel*: *mamme.*
Rŭmĭná-re, &c, *ri.* 163
rúm-or, óris, m. 646
Ru-mpĕre, pi, ptum, ſcheuren, *breken, rÿten.*
rumpi, *barſten.* 152
rúmuſcŭl-us, i, m. 632
Runc-áre, ávi, átum. 323
Runcina, æ, f. groote ſæghe, 397: *groote ſchaef*, 421.
Rú-pes, pis, f. 55. 180
rúpícapr-a, æ, f. 180
ruptúr-a, æ. f. 288. 296
rupt-us, a, um. 296
rúrál-is, is, e. 320. 482
rurá-re, &, ri, *veld-bouw pleegen: op 't veld woonen.*
rúri, *te lande, op 't land.*
rúrícŏl-a, æ, m. 512
Rur-ſum, &, *us, adv.* weder, 48, 332: *wederom*, 19. 548.
rurſumque. 248. 569
rurſum prorſum. 745
R-us, úris, n. 385
Ruſc-um, &, *us, i, m.* 107
Ruſſ-us, a, um. 264
Ruſſ-us, i, m, *een Ruſſe.* 560
ruſtícán-us, a, um. XXXII
ruſtícári, *vsde, rúrári.*
ruſtĭc-átim, è, *op ſijn boers.*
ruſtĭcĭt-as, átis, *f.* 650
ruſtĭcus, a, um, *v.* ruſtĭcán.
ruſtĭc-us, i, m. 319
Rút-a, æ. f. ruyte. 107
rŭtăbŭl-um, i, n. 356
rŭtĭl-ans, antis, Δ 26
rŭtĭláre, *blincken.*
Rŭtĭl-us, a, um, glinſterigroot, 73: *vier-root*, 266.
rutrum, i, n. 399

8. *Sabbă-*

Digitized by Google

Sábbáth-um, i, n. 941
Sabbáthárius, v. Judæus
Sabbáthísm-us, i, m. 943
Sábúl-o, ónis, m. vide.
Sábúl-um, i, n. 71
Sáburr-a, æ, f. 454
Sáburrá-re, vi, tum. 454
Saccárius, sack-drager.
Sacchárites panis. 471
Sacchár-um, i, n. 350
Saccípéri-um, i, d. 428
Saccúlári-us, i, m. 835
Saccúlus, sakskeu, buydel.
Sacc-us, i, m. sack. 336
Sácellán-us, i, m. 968
Sácell-um, i, n. 968
Sác-er, ra, rum. 915
Sácer morbus, v. épílepsia.
Sácerd-os, ótis, c. 942. 945
Sácerdotális, priesterlyck.
Sácerdóti-um, i, n. 947
Sacr-a, órum, n. pl. 947
Sacrámentum, be-eedighte verplichtinge, 887: verbonds-teken, 956.
Sacráre, wyen, heyligen.
Sacrári-um, i, n. 961
Sacrát-us, a, um. 945
Sacrífícáre, offeren. 935
Sacrífíci-um, i, n. 599. 944
Sacrífíc-úlus, &, us. 935
Sacrílégi-um, i, n. 657
Sacrílég-us, i, m. 836
Sacrósánctè, adverb. 941
Sácrósánctus, overheylig.
Sacrum os. 218
Sadducæísm-us, i, m. 919
Sadducæ-us, i, m. 947
Sæp-è, iùs, issimè. 204. 277
Sapenúmëro. 665. 2c4
Sæpiusculè adverb. 747
Sæv-íre, ívi, ii, ítum. 654
Sævít-as, ia, & ies, f. 654
Sæv-us, a, um, woedend. 183
Ság-a, æ, f. hexe. 836
Ságácít-as, átis, f. 509 scherp-sinnigheyt.
Ságáciter, naesjeurrighlick.
Ságát-us, a, um. 889
Sága-x, cis, Δ, scherp-speurig. 361: scherpsinnig.
Ságén-a, æ, f. sack-net. 358
Ságín-a, æ, f. 347
Ságíná-re, vi, tum. 347
Ságínári-um, i, n. mest-stal.
Ságínári-us, a, um. 347
Ságináti-o, ónis, f. 347
Ságire, naspeuren, speuren.
Ságitt-a, æ, f. 897
Ságittáre, boog-schieten.
Ságittári-us, i, m. schutter. 544: boog-schutter, 897
Ságúlátus, v. ságátus. 889
Ság-um, i, n. casack.
Ságúlum, wapen-rocxken.
S-al, ális, m. & n. 60. 365
Sal commúne. 60
Sal nitri & petræ. 60
Salácít-as, átis, f. 626
Sálámandr-a, æ, f. 132
Sálárium, i, n. 789
Sálári-us, a, um, sout-,
Sálárius, sout-kooper.
Sál-ax, ácis, Δ. 140
Sálebr-a, æ, & a, árum. 429
Sálebrós-us, a, um. 957
Sál-es, ium, m, boerteryen.
Sálgám-a, órum, n. 862
Sáli-s-étum, &, tum. 120
Sálín-s, tis, Δ. 329
Sálígn-eus & us, wilgen-.
Sálin-a, æ, f. 45
Sálín-um, i, n. sontvat. 854
Sálí-re, vi, tum, souten. 156
Sál-íre, ii, &, ui, tum, springen, 848, ont-springen, 44: huppelen.
Sális státúa. & 668
Sálítúra, m. sontinge.
Sál-ítus, & litus. 156
Sáliva, æ, f. speekfel. 255
Sálívá re, vi, tum. 255
Sálivósus, vol speeckfel.
Sál-ix, icis, f. wilge. 112
Sal-lére, li, sum, souten.
Sallíre, v. sálíre. 848
Salm-o, ónis, m. 156
Sálúm-o, ónis, m. 572
Salpa, stock-visch.
Salsámentárius, a, um, sont-
Salsámentárius, verkooper van soute spysen.
Salsament-um, i, n. 359
Salsédo, sontigheyt.
Salsílágo, sout-sop, pekel.
Salsítúdo, v. salsédo.
Salsúgo, f. souzel. 60
Salsúra, v. sálítúra.
Salt-us, a, um. 45. 48
Saltáre, springen, danzen.
Saltát-io, & us, 't danzen.
Saltát-or, óris, m. huppelaer, 130: danzer, 844.
Saltatrix, een danzerse.
Saltát-us, ûs, m. het springen, 845: het huppelen, 134: het danzen.
Saltem, 335. 407. 428
Saltítá-re, vi, tum. 134
Salt-im, uátim, sprenks-wys
Saltuósus, boschachtig.
Salt-us, ûs, m. sprong, 182
Salt-us, ûs, m. foreſt. 129
Sálúb-er & ris, re, gesont, 775: heylsaem.
Sálúbríter, heylsaem.
Sál-um, i, n. soute zee. 451
Sál-us, útis, f. gesontheyt, 861: saeligheyt, 716: welvaert, heyl, 783, groetenisse, heyl-wensch.
Sálút-ans, antis, Δ. 647
Sálútá-re, vi, tum. 647
Sálútár-is, is, e, heylsaem, 982: geneesbaer, 805.
Sálútátio, groetinge.
Sálútífer, heylbrengend.
Salva omnia. 617
Salvá-re, vi, tum. 952
Salvát-or, óris, m. 950
Salv-e, éte, defect. I
Salvére, gesont zyn.
Salvi-a, æ, f. saelie. 170
Salvífícus, saligmakend.
Salvus, gesont, welvaerend.
Salv-um, præstare, 707: -a sunt omnia. 617.

Digitized by Google

Samaritán-us, i, m. 947
Sambuc a, æ, f. 475
Sambucce-us, a. um. 101
Sambúcéus ſclópus. 1850
Sambuc-us, i, f. 101
Sámiare, *ſlijpen.* 415
Sámia rius & tor, m. 415
Símus lápis: *ſlijpſteen.*
Sim-ſpíchnum, v. ámáráčus.
Sanábilis, *geneeslijck.*
Sáná-re, vi, tum. 911
Sánátio, ónis, f. *heelinge.*
San-cire, xi, ctum, inſtellen, 735: *ſtichten.* 880.
Sancítus, *v.* ſanctus. 735
Sanct è, iùs, iſſ. 917. 995
Sanctificá re, vi, tum. 951
Sanctificátor, m. 941
Sanctimónia, *v.* ſanctitúdo
Sancti-o, ónis, f. 869
Sanctit-as & údo, f. 954
Sancto-r, óris, m. *inſtelder.*
Sanctuári um, i, n. 942
Sanct-us, a, um, *ingeſtelt,* 735: *heylig,* 957.
Sanctus Spíritus. 952
Sandálium pantoffel.
Sandápíl-a, æ, f. 866
Sandápílári-us, i, m. 866
Sandár ích-a, æ, f. 62
Sánè, *adv. voorſeker, waerlijck,* 958: *wel,* 721.
Sanguíficátio, f. 239
Sanguínáre, *bloeden.*
Sanguínárius, *bloetgierig.*
Sanguíne us, a, um, *bloedig,* 243: *bluetachtig,* 303: *bloet-root,* 76: *bloet-rijck,* 233.
Sanguínólent us, a, ú. 299
Sanguí-s, *uis, m.* 232. 236
Sanguísúga, *v.* hírúdo. 160
Sáni-es, éi, f. 294
Sánióſus, *vol-etterig.*
Sánit-as, átis, f. 598. 812
Sann-a, æ, f. 651
Sanni-o, ónis, m. 651
Sán-us a, um. 601. 802
Sápa, æ, f. *geſoden wijn.* 374
Sáp-ére, ívi & ii, ítum & ítum, ſmaecken: *wijs zijn,* 499 *ruyck.*
Sápídus, *ſmaeckelijck.* 259
Sápien-s, tis, Δ. 201. 572
Sápienter, *adverb.* 499
Sápienti-a, æ, f. 482. 673
Sáp o, ónis, m. ſeep. 423
Sapónári-us, i, m. 423
Sáp or, óris, m. *ſmack.* 259
Sa-pphír-us, i. 76
Saracenicũ frúmentũ. 92
Sarcín-a, æ, f. *pack,* 428: *bagagie, laſt, reys-tuyg.*
Sarcínátor, *lapper.*
Sar-cire, ſi, tum, hermaecken, *lappen:* (2) *vergoeden, inhaelen,* 794.
Sarcópághus, een graf.
Sarcúl-um, & us. 323
Sard-a, æ, f. ſardis. 77
Sárid-a, æ, f. 898
Sarment um, i, n. 396
Sarrác-um, i, n. 438
Sarri-re, vi, tum. 334
Sarrít-io, & úra, *wiedinge.*
Sar rítor & tor, *wieder.*
Sartág-o, ínis, f. 365
Sartor, m. 391: *v.* Sarrítor.
Sartr-ix, icis, f. 388
Sartúra, *v.* ſarrítio.
Sartus tectus, *wel bewaert.*
Sat, vide infra *ſatis.*
Sät-a, órum. n. 334
Sat-ágĕre, égi, *bezig zijn,* 618: *benaerſtigen, ſorgvuldig zijn,* 276.
Sátăn-as, æ, m. 632. 936
Sátánic-us, a, um. 508
Sátell-es, ítis, m. 877
Sátellítium, *lijf-guarde.*
Sátiábilis, *verſaedelijck.*
Sátiá-re, vi, tum. 746
Sáti-as, átis, &, es, éi, & ĕtas, ĕtátis, f. *verſaetheyt,* 282: *genoegen,* 803: *ſatheyt, walginge.*
Sátio, f. *ſayinge, geſay.*
Sátis, adverb. 20. 622
Sátisaccípĕre, *borge nemen.*
Sátisdáre, *borge ſtellen.*
Sátisfácĕre. 502. 660
Sátisfacti-o, ónis, f. 961
Sátiús, *adverb.* 675
Sátiv-us, a, um *ſaeybaer.* 85
Sátor, *ſayer,* 334: *planter.*
Satráp-a, & es, æ, m. 876
Satrápia, *landvooghdye.*
Sát-um, i, n. 334
Sát-ŭr, ŭra, ŭrum, *ſat.*
Sátúrá-re, vi, tum. 628
Sátúrát-us, a, um. 283, 440
Sátúríſt-as, átis, f. 622
Sáturni dies. 551
Sáturn-us, i, m. 26. 546
Sät-us, a, um. 88. 334
Sät-us, ûs, m. *v.* sátio.
Sátyr-a, æ, f. 698
Sátyrícus, *ſtekeligh.*
Sátyr-us, i, m. v. faunus.
Sauciáre, *wonden, quetſen.*
Sanci-us, a, um. 911
Sáviári, *vide* Suáviári.
Saxétum, *ſtenachtig plaets*
Saxe-us, a, um. 413
Saxóſ-us, a, um. 55
Sax-um, i, n. 74. 399. 99
Scábell-um, i, n. 470
Scáb-er, ra, rum, *rouw,* 72: *ſchrabbig.* 820.
Scáb-ére, i, krauwen. 213
Scábi-es, éi, f. *ſchorftheyt,* 301; *krauwaſte,* 310.
Scabín-us, i, m. *ſchepē.* 827
Scábiós-us, *ſchorftig.*
Scabr-édo, ítia, & íties, f. *ronwigheyt,* 489; *ſchilvertjen,* 75.
Scabrére, *rouw zijn.*
Scabróſus, *vol ronwigheyt.*
Scæva, *ſlincke hand.*
Scæv-a & óla, m. 212
Scæv-us, a, um, ſlincks.
Scál-a, f. *leder.* 904
Scál-æ, árum, pl. *trap* 405
Scalm-us, i, m. riemgat. 449
Scalpell-um & us. 489
Scalp-er, ri, *v.* ſcalprum.

Scal-

Digitized by Google

Scalp-ĕre, ſi, tum. 213
Scalp-rum, i, n. *ſchaef-yſer*, 393: *krom-mes*, 324: *graf-yſer*, *ſchaef mes.*
Scalptúra, *graveeringe.*
Scalptúrátus, *geſtoken.*
Scamn-um, i, m. 470
Scandăl-um, i, n. ergernis, 972: *aenſtoot.*
Scand-ĕre, di, ſum, klimmen, 103: *beklimmĕ.* 904
Scandŭl-a, æ, docke. 407
Scăph-a, æ f. ſchuyte, boot.
Scălpŭl-a, æ, f. 219
Scáp-us, i, m. ſtengel, 385: *ſteel*, 373: *ſtijl*, 402: *weegh-balck*, 532.
Scápus păpyri. 488
Scărăb-æus, & *eus.* 151
Scărăbæus cornútus. 151
Scărifĭc-o, re, vi, tum. 468
Scătebr-a, æ, f. *bron-aeder*, 46: *een welle*, 780.
Scătére, opwellen: krielen.
Scătúrig-o, ĭnis, f. 47
Scătúrĭ-re, vi, tum. 44
Scaur-us: i, m. 292
Scĕlĕrá-re, vi, tum. 993
Scĕlĕrátè, *v.* ſcĕleſtè.
Scĕlĕrát-us, a, um. 833
Scĕlĕrós-us, a, um. 993
Scĕleſtè, *adverb.* 993
Scĕleſt-us, a, um. 657
Scelet-on. i, n. 226
Scĕl-us, ĕris, n. ſchelm-ſtuk 605: *quade feyt*, 833.
Scén-a, æ, f. een hutte: item *een optocht*, 841.
Scén-ălis, & ĭcus. 840
Scénopégi-a, as, f. 943
Sceptr-um, i, n. ſcepter, 901: *rÿcks-ſtaf*, 875.
Schaddai, *nom. divin.* 939
Schĕd-a, æ, f. cedeltjen, 723: *een blad*, 492.
Schĕdŭl-a, æ, f. 729
Schĕm-a, ătis, n. voorbeelt. ſel: 518: *geſtalte*, 598.
Schiſm-a, ătis, n. 971
ſchiſmătĭc-us, i, m. 970
ſchŏla, æ, f. ſchoole. 499
ſchŏlaſtĭc-us, a, um *ſchool.*
ſcholaſticus, i, m. *ſchoolier*
ſciátĭc-a, æ, f. 305
ſcibĭl-is, is, e. 485
ſci-ens, entis, Δ. 484
ſciens volens. 674. 964
ſcienter, *adverb.* 944
ſcienti-a, æ, f. 594. 633
ſcientiŏl-a, æ, f. 999
ſcilĭcet, *te weeten*, 61. 302
Sci-ndere, di, ſſum, ſnijden, 73: *ſchuren*, 311.
Scintill-a, æ, f. 31
ſcintillá-re, vi, tum. 27
ſcintilláti-o, ónis, f. 27
ſcintillŭl-a, æ, f. 32
ſcĭŏl-us, i, m. 484
Sciŏthĕrĭc-um, i, n. 463
Scĭpi-o, ónis, m. 428
Scí-re, vi, tum. 119. 579
ſcirpáre, *vide* ſirpáre.
ſcirpe-a, æ, f. 106
ſcirpe-us, a, um. 446
ſcirpĭcŭl-a, & um. 358
Scrip-us, i, m. bieſe. 106
Scírrh-us, i, m. 302
ſciſc-ĕre, & ĭtári. 430
ſciſcitáti-o, ónis, f. 932
ſciſſĭl-is, is, e, *kloofbaer.*
ſciſſĭlis lapis. 72
ſciſſ-úra, úræ, f. 391
ſciſſ-us, a, um. *geſneden.*
ſciſſus, ûs, *v.* ſciſſúra.
ſcitámentum, i, n. 998
ſcítá-ri, tus ſum. 600
ſcitè, *aerdichlick.* 857
ſcitŭl-us, a, um. 600
ſcitus, *v.* ſcitŭlus. 600
ſciúr-us. i, m. 192
ſclópetári-us, i, m. 897
ſclópét-um, i, n. 897
ſclóp us, i, m. een pofferd: *een klap*, *een pof.*
ſclópus ſambúceus. 850
ſcŏbin-a, æ, f. *een vÿle.*
Sc-obs, ŏbis, d. ſaeghmeel, 397: *gont-ſaeghſel*, 417.
Scŏlŏpendr-a, æ, f. 130
Scŏlŏpendri-um, i, n. 95
Scólym-us, i, m. 88
Scomm-a, ătis, n. 651
Scóp-æ, árum, f. pl. 367
ſcópári-us, i, m. 761
ſcópŭl-a, æ, f. *beſſemken.*
ſcŏpŭlóſ-us, a, um. 923
ſcŏpŭl-ús, i, m. *ſteen-votſe.* 74; *een klippe*, 452.
Scŏp-us, i, m, doelwit, 845; *'t oogh-merck*, 926.
Scorbút-us, i, m. 201
Scŏri-a, æ, f. 67. 413
Scorpi-o, ónis, & *us.* 132
ſignum cœleſte. 544
ſcortá-ri, tus ſum. 835
ſcortáti-o, ónis, f. 626
ſcortát-or, óris, m. 625
ſcorte-us, a, um. 493
ſcortillum, *boerken.*
Scort-um, i, n. rouw leder, (2) *een hoere*, 835.
Scŏtóm-a, ătis, n. oogh-ſchemelinge: ſwÿmelinge.
Scŏt-us, i, m. 560
Screá-re, vi, tum, 623
ſcreátor, *een rochelaer.*
ſcreát-us, ûs, *rochelinge.*
ſcríb-a, æ, m. *ſchrÿver.* 491
Scrí-bĕre, pſi, ptum. 490
Scríblit-a, æ, f. 471
ſcríniárius, *v.* Arcárius.
Scrínĭ-um, i, n. 628
ſcripti-o, ónis, f. 489
ſcriptĭtáre, *veel ſchrÿven.*
ſcript-or, óris, m. 497
ſcriptória tăbella. 72
ſcriptóri-us, a, um. 489
ſcript-um, i, n. 721. 497
ſcriptúr-a, æ, f. *ſchriften*, 486: *ſchriftuur*, 718.
ſcriptúrári-us, i, m. 949
ſcript-us, a, um. 728
ſcröbĭcul-us, i, m. 850
Scr-obs, ŏbis, d. 361
Scrŏf-a, æ, f. ſogverken. 168
ſcrófĭpaſcus, *verkē hoeder.*
ſcrófŭla, *kliere*, *krop.*

Digitized by Google

Scrót-um, i, n. 296
Scrúp-eus, & ósus. 380
Scrúpŭlós-us, a, um. 972
Scrúpŭlum, &, us, *aes*, *schrupel*, 536: *twintig greynen*, 813: *kleyn voet druckend steenken*.
Scrúpŭlus, *swaerigheydt*.
Scrúpus, scherp steenken,
Scrút-a, *órum*, *n. pl.* 778
Scrútá-ri, tus sum. 412
Scrútárium fŏrum. 778
Scrútári-us, i, m. 778
Scrútátio, *naevorschinge*.
Scrútinĭum, *n. ondersoeck*, *onder-grondinge*.
Sculp-ĕre, *si*, *tum*, graveren.
Scúlpóne-a, *æ*, *f.* 380
Sculptĭl-e, is, n. 479
Sculpt-or, óris, m. 479
Sculptúr-a, æ, f. 477
Scurr-a, *æ*, *f.* 651
Scurrá-ri, tus sum. 651
Scurríl-is, is, e. 651
Scurrílĭt-as, átis, f. 651
Scurrílĭter, *adverb.* 651
Scŭt-a, *æ*, f. *schotele*.
Scútále, *slinger-leer*.
Scútárius, *schildt-maker*.
Scútátus, *schildt-dragend*.
Scŭtell-a, æ, f. 855
Scŭtĭc-a, *æ*, *f.* *karbasse*.
Scutra, vide, *scŭta*.
Scŭtŭla, *vide*, scŭtella. 855
Scŭtŭlátus *pannus*. 390 *appel-graeuw*.
Scútŭlum, *schildeken*.
Scŭt-um, *i*, n. *rondas*. 888
Scyph-us, *i*, *m.* beker. 852
Scythĭca martes. 191
Scyth-a, *æ*, *m.* 460
Se, præp. *af*, *van een*, *uyt*.
Se, *accus.* à Sui. 5. 28
Sébáce-us, a, um. 722
Séb-áre, ávi, átum. 423
Séb-um, *i*, *n.* ongel. 163: *kaers-smeer*. 423
Sĕc-ále, *ális*, *n.* 314
Sĕcáment-um, i, n. 420
Sĕc-áre, *ui*, *tŭ*, houwen *snyden*, 487: *afmaeyen*. 342.
Sĕcáre venam. 820
Sĕcédĕre, *an een zyde gaen*, *ont-* (af-) *wÿcken*.
Séc-ernĕre, révi, rétum, *af sonderen*, 336: *van een sonderen*, 413: *afscheyden*, 385: *onderscheyden*, 782: *van een scheydē*
Sĕcespĭta, *v.* clúnácŭlum.
Séceſſ-io, -us. *afwÿckinge*.
Séceſſ-us, ûs, *vertreck*; (2) *heymelÿck gemack*, 733.
Séciùs, *min*, *anders*: *qualÿk*
Sĕclú-dĕre, si, sum. *uytsluyten*, 503: *af sluyten*, 578: *besyde* (*weg*) *sluyten*.
Séclúsóri-um, i, n. 359 *weg-sluyt-kasjen*.
Séclús-us, a, um. 578
Sécrétári-us, i, m. 877
Sécrétio, *af sonderinge*.
Sécrétò, *adv.* *heymelick*.
Sĕcrét-um, i, n. 729
Sécrét-us, a, um, *afgesondert*, 413: *heymlÿck*.
Sect-a, æ, f. *een secte*. 923. *een gesintheyt*, 948.
Sectá-ri, tus sum, *volgen*, 825: *anhangen*, 976.
Sectárius vervex. 166
Sectát-or, óris, m. 973
Sectĭl-is, is, e, *gesneden*, *gesaeght*: *kloofbaer*.
Secti-o, ónis, f. 496
Sectúra, *snydinge*, *snede*.
Sect-us, a, um, *gesneden*, 487: *gemaeyt*, 342.
Sécŭbáre, *alleen liggen*.
Sĕcŭl-a, æ, f. *seysse*. 342
Sécŭláris, *hondertjaerig*.
Sécŭlum, *i*, *n.* 24. 570
Sécŭla sécŭlórum. 1000
Sécum, *met sich*. 128
Sĕcundáre, *v.* fortŭnáre.
Sĕcundário, *adv.* 620
Sĕcundárium lac. 346
Sĕcundárius pánis, *roggenofte grof-brood*.
sĕcund-æ, árŭ *naegeboorte*.
sĕcundò, *adverb.* 573. 817
sĕcundùm, *ten twede mael*.
sĕcundùm, *præp.* 287, 401 (2) *by*, *neffens*, *naest*.
sĕcund-us, a, um, *de twede*, 259: *goed*, 451: *voorspoedig*, *geluckig*, 637.
sĕcúrĭcŭla, *acxken*, *bylken*.
sĕcúr-is, is, f. 396
sécúrĭt-as, átis, f. *veyligheyt*. 822: *sorgloosheyt*.
sécúr-us, a, um, *veylig*, 803: *sorg-loos*, *gerust*.
Sécùs, *adv.* anders. 609
Secùs, præp. *by*, *neffens*.
Sed, conj, *maer*. 25. 53. 80
sĕd et, *maer oock*. 433
Sédáre, stillē, *in rust brengē*
sédátè, *gerustelÿck*.
sédát-us, a, um. 990
sédĕcim, *sesthien*. 495
sédĕcŭl-a, æ, f. *stoelken*.
sĕdĕnim, *conjunct*. 738
sĕdentári-us, a, um. 622
S-ĕdére, *édi*, *essum*. 125
séd-es, is, f. *stoel*, *setel*, 577: *sit-plaets*, 256: *onthoudplaetse*, 804.
sédĭgĭt-us, i, m. 292
sĕdíl-e, is, n. 856
sĕdimentum, *grond-sop*.
Sédĭti-o, *ónis*, *f.* 883
sédĭtiós-us, a, um, *oproerig*.
sédú-cĕre, xi, ctum, *verlÿden*, 634: *besyden leyden*.
sédúctŏri-us, a, um. 429
sédŭlĭt-as, átis, f. LXIII.
sédŭl-è, &, ò. 618. 639
Sédŭl-us, *a*, *um*. 5
Ség-es, *ĕtis*, *f.* staende saet, 335: *land-vrucht*, 150: *veld-vrucht*, 139.
segmen, *snydsel*, *snipper*.
segméntári-us, i, m. 390
segméntát-us, a, um. 380
segmentum, *af-schnydsel*.
segnescĕre. 619

Segn-is,

Digitized by Google

Segn-is, is, e. 233
segnĭter, *traghelick.*
segnĭtĭ-a, (-es) *traegheyt.*
ségrĕgá-re, vi, tum. 347
ségr-ex, ĕgis, Δ *afgesonaert.*
séjŭgáre, *v.* séjungére.
séjŭg-i, & es, m. pl. 441
séjun-gĕre, xi, ctum, *afvoegen,* 507: *van een scheyden,* 764: *van een doen.*
sélecti-o, ónis, f. 723
séléct-us, a, um, *uytgelesen,* 329: *uytgekoren,* 723.
sĕlibra, *een half pont.*
sél-ĭgĕre, égi, éctum, 723
sella, f. *stoel, setel.* 470
sellárius *equus.* 441
sellŭla, *v.* sédécŭla.
Sémel, adverb. 310. 593
sémen, *zaet,* 330: *aert,* 339.
lini, pápáveris, 144
sémentá-re, vi, tum. 85
sémentĭc-us, a, um. 334
sément-is, is, *saeysel, saeynge,* 330: *saey-tydt.*
sémentiv-us, a, um. 334
sĕmestr-is, is, e. 546
séméſ-us, a, um. 862
sémet, *sich (haer) selven.*
Sémi, half, de belfte.
sĕmĭánimis, *half doodt.*
sémĭannus, *een half jaer.*
sémĭassus *half gebraden.*
sémĭcircŭláris, is, e. 203
sémiclauſ-us, a, um. 290
sémĭcoct-us, a, um. 265
sémicrúd-us, a, um. 301
sémicrúrál-is, is, e. 383
sémĭdĕ-us, i, m. 932
sémĭdiămĕt-er, ri. 554
sémĭf-ĕrus, ĕra, ĕrum. 318
sémĭform-is, ís, e. 184
sémĭgermánus, a, um. 749
half dnytsch.
sémĭhŏm-o, ĭnis, e. 317
sémĭhór-a, &, ium. 558
sémĭlăcer, *half geſchegert,*
sémĭmas, *half man. gelubt.*
sémĭmortuus, *half doodt.*
sémĭná-re, vi, tum. 334
sémĭnári-ŭ, i, n. *plant-hof,* 324. *saet-poel.* 349.
sémĭnáti-o, ónis, f. 334
sémĭnátor, *een saey-man.*
sémĭnĕc-is, i, em, *half dood*
sémĭnĭum, *v.* sémen.
sémĭperfect-us, a, um. 812
sémis, *de helfte,* 813
sémĭſomn-is, & us. 687
sĕmĭſpătĭ-a, æ, f. 899
sémiſſ-is, is, m. *half.* 524
sémiſſis úſura. 661
Ex sémiſſe hæres. 758
sémĭsŭpínus, *half over rug.*
Sémĭt-a, æ, f. 429
sémĭtáre, *paden maken.*
sémitrítus, *half-ſleten.*
sémiŭnci-a, æ, f. 536
sémĭv-ir, ĭri, m. 318
sémŏdius, *halve mudde.*
sémŏvére, *weg-doen.*
sémŏt-us, a, um. 746
Semper, adverb. 13. 55. 130
sempĭtern-è, &, ò. 995
In sempĭternum. 992
sempĭtern-us, a, um. 993
sémunci-a, æ, f. 536
Sĕm-us, i, m. Sem. 569
Sén-a, æ, f. ſenebladen. 98
Sénáchérib, m. 573
sénácŭl-um, i, n. 785
sénári-us, a, um, *van ſeſſen.*
sénát-or, óris, m. 783
sénátóri-us, a, um. 785
sénát-us, ûs, m. 784. 785
sénátuscónſultum, *raedtsbeſluyt, uytſlot des raeds.*
sĕnĕci-o, ónis, m. 196
sĕnect-a, æ, f. 196
sĕnect-us, útis, f. 199
Sén-ére, ui, bedaeght zijn.
sĕn-eſcĕre, ui. 198. 203
sén-ex, is, o. 196. 199
sén-i, æ, a, *ſes in 't getal.*
sĕnĭcŭlus, *ouds manneken.*
sĕníl-is, is, e. 199
sĕni-or, óris, m. 966
sĕnium, *v.* ſénectus.
sensát-us, a, um. 933
sensĭbĭlis, *gevoelyck.*
sensĭbĭlĭter, *gevoelick,*
sensĭlis, *v.* sensĭbĭlis.
sensim, *adverb.* 605
senſóri-um, i, n. 270
senſuál-is, is, e. 505
senſ-us, ûs, m. *gevoelen,* 121. 235: *ſin,* 258: *ſinlyke kracht,* 123: *meeninge,* 714: *begrypinge.*
senſus communis. 267
senſus interni. 267
senſus myſticus. 718
sententi-a, æ, f. *ſprenck,* 486: *vonnis, uytſpraeck,* 831: *oordeel, gevoelen.*
sententiósè, *adv.* 689
sententiósus, *ſprenckryck.*
sentĭcétum, *doorn-boſch.*
Sentin-a, æ, f. 454
Sen-tire, ſi, ſum, voelen, 225: *gevoelen,* 267: *mercken,* 267: *gewaer worden,* 68.
Sent-is, is, m. doorn.
sentus, *ſcherp, ronw, vuyl.*
seorſ-im, & um, *byſonder,* 413: *affondertlick,* 727.
sépára-re, vi, tum, *ſcheyden,* 413: *afſcheyden,* 816.
sépărăr-è, & im, *adv.* 4
sépărát-us, a, um. 497
Sép-élire, élivi, ultum. 866
sép-es, is, f. *hegge.* 137
sépes crátĭtia. 322
Sépia, vide, *lóligo* 158
sépiment-um, i, n. 322
Sép íre, ívi, & ſi, ítum & tum, beheynen, 322.
S-eps, épis, m. 132
Septem, adj ind. 24. 218
septemb-er, ris, m. 552
septemv-ir, ĭri, m. 784
een Keur-vorſt.
septemvirát-us, ûs, m. 784
septendĕcim, *ſeventhien,*
septén-i, æ, a, r. pl. 219
septennis *ſeven jarig.*

septen-

Digitized by Google

ſeptenni-um, i, n. 574
ſeptentri-o, ónis, m. 41
ſeptentriónális, is, e, 539. 556
ſepties, *ſeven-mael.*
ſeptïc-eps, ſpïtis, Δ. 517
ſeptïmán-a, æ, f. 744
ſeptïmò, *ten ſevenden.*
ſeptïm-us, a, um. 552
ſeptuaginta, *ſeventig.*
ſept um, i, n. *perck*, 343: *ſchot*, 228: *getuynte.*
ſeptus, *betuynt*, *beſloten.*
ſépulchrále carmen, 698
ſépulchrál-is, is, e. XC
ſépulchrál-um, i, n. 867
ſépultúr-a, æ, f. *begraſnis.*
ſépult-us, a, um, *begraven.*
ſéqu-ax, ácis, Δ. 996
ſéqueſt-er, & , ris, *pandhouder*: [*onderhandelaer.*
ſéqueſtráre, *affcheyden*, 706: *in bewaringe ſtellĕ.*
ſéqueſtráti-o, ónis, f. 832
Sĕqu-i, *útus ſum*, volgen, 269: *naevolgen*, 6.
ſéqui-or, &, us. 202
Sĕr-a, æ, f. een ſlot. 403
ſérá pensílis. 403
ſéra lăcónĭca. 403
ſérénáre, *helder maken.*
Sĕrén-us, a, um, hel. 26
ſérénĭt-as, átis, f. 54
S-ĕrĕre, *évi*, *átum*, *ſaeyen*: (2) *planten*, 324.
Sĕr-ĕre, *ui*, *tum*, op een rye, *ofte*, *in orden ſtellen.*
Séri-a, æ, f. 814
ſéri-a, órum, n. pl. 838
ſérĭcárius (*textor*) 390
ſérĭcátus, *in ſyde gekleet.*
ſérĭce-us, a, um. 493
Sérĭe-um, *i*, *n.* ſyde.
ſérĭc-us, a, um, *ſyden.* 384
pannus, *ſyden ſtoffe.* 390
ſérĭ-es, éi. f. *orden rye.*
ſérïes annorum. 564
ſérïŏl-a, æ, f. 814
ſérĭ-us, a. um. 484. 838
ſérïùs, *adverb.* 856
Serm-o, *ónis*, *m.* 483. 491
ſermócĭná-ri, tus ſ. 677
ſermócĭnatrix ars. 677
ſermuncŭlus, *redentjen.*
ſér-ò, ìùs, *adv.* 617. 856
ſérŏſ-us, a, um. 239, 240
ſérŏtĭn-us, a, um. 326
ſerpens, Δ *ſleychend*; XV: *krnypende.* 86.
ſerp-ens, entis, c. 131. 132
ſerpĕraſtr-um, i, n. 748
Serp-ére, *ſi*, *tum*, ſleychen, 126: *krnypen*, 131.
Serr-a, æ, f. ſaghe. 415. 397
ſerrágo, f. *v.* ſcobs. 397
ſerrá-re, vi, tum, *ſagen*, 820
ſerrárius *fáber.* 415
ſert-a, æ, f. *bind-draet.*
Sĕr-ĭ, i, n. weye, hoy, 346: *weyachtige materie.* 305
ſérum lactis. 369
Sér-us, *a*, *um*, laet, ſpade.
ſert-um, i, n. *bloemkrans*, 98
ſér-um, i, n. *avond.*
ſerváre, *houden*, 649: *behouden*, 643: *onderhouden*, 663: *bewaren.*
ſervátor, *v.* ſalvátor. 950
ſervát-us, a, um. 568
Servi-a, æ, f. 95
ſervíl-is, is, e. 833
ſervilĭter, *adverb.* 761
ſervĭ-re, vi, tum. 459. 760
ſervĭti-um, i, n. 759 891
ſervĭtú-do, dĭnis, f. *vide.*
ſervĭt-us, útis, f *ſlavernye*, 760: *dienſtbaerheyt*, 710.
ſerv-us, a, um, *v.* ſervílis.
Serv-us, *i*, *m.* knecht, 760: *dienſt-knecht*, 761.
ſeſcuncia, *ander half once.*
Seſqui, ander half.
ſeſquĭalte-r, ra, rum. 514
ſeſquĭann-us, i, m. 546
ſeſquihóra, *anderhalf uur.*
ſeſquĭp-es, édis, m. 524
ſeſsíbüli-os. 217
ſeſsíbül-um, i, n. *ſetel*,
ſeſſi-o, ónis, *ſ*/*ittingen.* 211
Seſſĭtáti-o, *ónis*, *f.* 470
ſeſſ-or, óris, m *ſitter*, (2) *beryder*, 169. 848.
Sét-a, æ, *f.* boríſtel, 162. 424
ſétăn ăquatĭca. 160
ſétáce-um, i, n. 424
ſétáce-us, a, um. 475
ſétáceus pecten. 424
ſétŏſ-us, a, um. 168
ſeu *ofte*, 62: ſeu-ſeu, 473
ſévérè, *ſtraffelick.*
ſérvérĭt-as, átis, f. 975
Sĕvér-us, *a*, *um.* 644
ſévócáre, *aen een zyde roepen*: *waer van af trecken.*
ſév-um, i, n, *v.* ſebum.
Sex, adj. indecl. 28. 218
ſexágén-a, æ, f. 512
ſéxágén-i, æ, a. *ſeſtigh.*
ſexágéſĭmus, *ſeſtighſte.*
ſéxaginta, *indecl.* 24
ſexangŭlár-is, is, e. 350
ſexangŭl-us, a, um, *idem.*
ſexcén-i, téni, & ti. 513
ſexdĕcim, *indecl.* 222
ſexenn-is, is, e, *ſes-jaerig.*
ſexies, adverb. *ſes-mael.*
ſexlătĕr-us, a, um. 523
ſextári-us, i, m. 525
ſextíl-is, is, m. 552
een geſeſte ſchÿn. 549
ſextùm, *ten ſeſten mael.*
ſext-us, a, um. 543
Sex-us, *ûs*, *m.* 122. 316
Si, conj. *ſoo*, 14; *indien*, 668: *by aldien*, 52: *by indien*, 666; *is't*, 669; *is't dat*, 646.
Sĭbi, *dativ.* 143. 630. 669
sĭbĭlá-re, *vi*, *tum.* 252. 291
ſibĭl-um & us, i. 261
ſibĭlus, *ſiffelende*, *hiſſende.*
Sĭbyll-a, æ, *f.* Sibille.
sĭbyllin-us, a, um. 934
Sic, adverb. *ſoo*, 152: *alſoo*, 661; *aldus*, 668; *in voegen*, 895.
Sĭc-a, æ, *f.* moort-priem.

Digitized by Google

sĭcári-us, i, m. 836
siccáne-us, a, um. 342
siccá-re, vi, tum, *droogen.*
siccát-us, a, um. 342.493
siccescĕre, *drooge worden.*
sĭccĭne, *adverb.* 687. 597
sĭccĭtas, *v.* árĭdĭtas. 323
Sicc-us, a, um. 35. 233
Sĭcĕra, stercken dranck.
Sicilia, Sicilien.
sĭcĭlĭcúl-a, æ, f. 342
sĭcĭlĭment-um, i, n. 342
sĭcĭli-re, vi, tum. 342
sicúbi, *adv.* soo ergens. 47, 399: *indien elders*, 704.
sĭcŭl-us, i, m. 560
sícunde, *adverb.* 886
sic-ut & üti, *gelijck*, 128: *gelijk als*, 53: *gelijckerwijs*, 546: *soo als.*
sícut et, 128. 146. 416
sídĕrális, *van 't gestarnte.*
sídĕrát-us, a, um. 325
S-idĕre, idi, sich setten. 328
sacken, *sincken.*
sídĕre-us, a, um. 30
Sid-us, ĕris, n. 21, 538
sĭgillá-re, vi, tum. 729
sĭgillár-is, is, e. 729
sĭgillátim, *adverb.* 492
sĭgill um, i, n. *signet*, 479: *seghel*, 877: *beeldeken.*
Sigl-æ, árum, f. pl. 491
signácŭlum, *signet*: *uytgedruckt seghel-teken.*
signá-re, vi, tum, *mercken*, (2) *teekenen*, *betekenen*, 2.
sĭgnátóri-us, a, um. 729
sĭgnátúr-a, æ, f. 719
signát-us, a, um. 795
signĭf-er, ĕri, m. 895
signĭfĭcanter, *bedunydelijk.*
signĭfĭcá-re, vi, tum. 681
signĭfĭcáti-o, ónis, f. 681
signĭfĭcát-us, ûs, m. 927
Sign-um, i, n. teycken, 804: *een vaendel*, 895.
signum gentĭlĭtĭum. 729
S-il, ilis, n. v. Ochra.
sĭlentĭ-um, i, n. 644
Sĭl-ére, ui, swijgen. 677
sĭlescĕre, *stil worden.*
Sĭl-ex, ĭcis, m. f. 73. 367
Sĭlĭcernium, truyr-mael: *een stock-out man.*
sĭlĭgĭne-us, a, um. 356
Sĭlĭg-o, ĭnis, f. rogge.
Sĭlĭqu-a, æ, f. peul huysjen, 93: *schelpe*, 536: *peule van S. Jans brood*, 103.
Sĭl-o, ónis, & *us, i, m. kromnense, een aep-nense.*
Sĭlŭr-us, i, m. 154
silva, *vide* sylva.
símĭ-a, æ, f. *aep simme.* 187
Símĭl-a, &, ágo, *bloemmeel*: (2) *een wegge.*
símĭlágĭneus pánis. 356
símĭle, *gelijckenisse.*
Símĭl-is, is, e. gelijck, 122: *diergelijck*, 313: *gelijcklaetende*, 583: *lijckende.*
símĭlĭter, *adverb.* 390
símĭlĭtúdo, *v.* símĭle.
símĭ-ŏlus, &, us, *v.* símia.
simpl-ex, ĭcis, Δ *slecht*, 380: *enckel*, 84: *eenvondig*, 59; *simpel.*
simplĭcĭtas, *eenvoudigheyt.*
simplĭcĭter, *simpelick*, 403: *slechtelyck*, 512: *eenvoudiglick*, 830; *slecht.*
símŭl, adv *met een*, 497: *mede*, 760: *te gelyck*, 250: *te saemen.*
símŭl-ác, &, -atque: 660
símŭlácr-um, i, n. *beeld*, 54: *beeltenis*, 267: *gelijckeniſſe*, 941.
símŭlá-re, vi, tum. 648
símŭlátè, *adv.* 653. 674
símŭláti-o, ónis, f. 648
símŭlát-or, óris, *veynser.*
símŭlát-us, a, um. 484
símult-as, átis, f. 652. 883
Sim-us, a, um. 289
sin, conj. *soo niet*, 286
Sĭnáp-i, ĭndecl. & *is, is, f.* mostert. *mostert-saet.* 95.
sincér-è, & ĭter. 674
sincérĭt-as, átis, f. 674
sincĕr-us, a, um, suyver, 350: *oprecht*, 607.
sinciput, ĭtis. n. 267
Sin-don, dónis, f. 387
Sĭne, præp. *sonder.* 119
sinenses, *v.* Chinenses.
singillátim, *voor anderen*, *S. Indére, ívi, ítum.* 652
singulár, is, is, e. 566
singulárĭter, *adverb.* 853
singulátim, *adv.* 485
singult-áre, & ire. 859
singultim, *al hickende.*
Singul-us, a, um. 6. 102
Sĭnist-er, ra, rum, slinckſch 230: *vals*, *quaet.*
sĭnistr-a, æ, f. 212. 386
sĭnistrè, *quaelick.*
sĭnistrorsum, &, ùs. 15
sínuáre, *krommen.*
sĭnuátĭ-o, ónis, f. 131
sĭnuosa vestis. 382
sĭnuosus, *krom-loopende.*
Sin-um, &, *us*, *aerden-back.*
sínum lactis. 345
Sĭn-us, ûs, m boesem, 428: *schoot*, 746: *inham*, 49.
Si-on, ónis, sion. 957
Sipări-um, i, n. 840
sipărum, *lulle*, *brede socke.*
Siph-on, ónis, m. *swick*, 420: *spuyt*: *waeterpype.*
sĭphuncŭl-us, i, m. 374
siquando, *soo wanner.*
siquĭdem, conj. *want*, 271. 433; *overmits*, 325.
si quis. 659. 668. 990
Si-ren, rénis, f. 318
Sĭri-us, i, m. sidus. 543
sirpá-re, vi, tum. 419
sirpícŭla, *biesen-korfken*: itum *wijn-gaert-mes.*
sirpús, *vide* scirpus.
sis, pro, sí vis. 998

sis-er,

Sſſ-er, ĕris, n. pee. 89
S-iſtĕre, ĭſtĭ, tatum, ſtillen, 73: *ſtutten*, 822: *inſtellen*, 827: *daerſtellen.*
Siſtrum, n. rinckel-yſer.
ſtella, *vide*, ſtŭla. 780
ſtibundus, *ſeer dorſtig.*
ſtĭcŭlóſus, *idem.*
ſtĭen-s, tis, Δ *dorſtig.*
ſtĭ-re, vi, tum. 622
Slt-is, is, f. dorſt. 245
ſtuát-us, a, um. 288
ſtŭl-a, æ, f. 780
ſtu corruptus. 260. 798
ſŧt-us, a, um. 255. 556
ſŧt-us, ûs, m. *gelgentheyt*, 773: *lang-legenheyt*, 260
Sŭve, ofte. 687
ſŭvĕ-ſŭvĕ. 60. 74. 477
Smăragd-us, i, m. 76
Smegm-a, ătis, n. ſeep, (2) *welrieckend ſeep-balletjen*, 472.
Smir-is, ĭdis, f. 73
ſnóböles, is, f. 743. 759
ſnóbrĭĕtas, f. *nuchterheyt.*
ſnóbrín-us, *&*, a, 753
ſnóbrĭ-us, a, um. 622
Soccus, i, m. ſocke. 383
Sŏc-er, &c ĕrni, ĕri, m. 741
ſŏcĭábĭl-is, is, e. 724
ſŏcĭál-is, is, e. 720
ſŏciálĭt-as, átis, f. 677
ſŏciálĭter, *adverb.* 724
ſŏcia-re, vi, tum, *by-voegen*, 975: *vergeſellen.*
ſŏciát-us, a, um. 656
ſŏciĕta-s, átis, f. 707, 712
ſŏcius, *vereenigt gemeen*, ſŏci-us, i, m. 724
ſócordia, *traegheyt.*
ſócordĭter, *adverb.* 639
ſóc-ors, ordis, Δ. 278
ſocr-us, ûs, f. 741
ſŏdál is, is, m. 724
ſŏdálĭt-as, átis, f. 786
ſŏdálĭti-um, i, n. 727
Sódes indecl. 976
Sŏdŏ-ma, n. f. 570
S-ol, ŏlis, m. ſonne. 22. 24
ſŏlámen, *v.* ſólátium. 668
ſŏláre, *v.* désŏlare. 54
Sŏlá-ri, tus ſum. 668
ſólár-is, is, e, 54
ſólárí-um, i, n. *ſonnewyſer*, 463: *bleke, bleck veld.*
ſólárium, *grond-pacht.*
ſóláti-um, i, n. 668. 688
ſólátor, *vertrooſter.*
ſólé-a, æ, f. *een ſole*, 383: *een hoef-yſer*, 435.
ſólemn-is, is, e, *gewoonlyck*, 537: *groot-ſtaetig*, 910: *feeſtelyck.*
ſólemnĭt-as, átis, f. 740
ſólemnĭter, *adverb.* 867
ſólem paſſæ uvæ. 327
Sŏl-ére, ĭtus ſ. pleegen. 132 *gewoont zyn.* 175.
ſól-ers, ertis, Δ. 277
ſólertia, *goet verſtant, kennis, ènde wetenſchap omtrent eenige ſake.*
ſólĭcĭtáre, *aenhonden*, 685: *aen xÿn, aenſocken*, 245: *bekommeren.*
ſólĭcĭtátio *aenhondinge.*
ſólĭcĭtè, *adverb.* 639
ſólĭcĭtúd-o, ĭnis, f. 852
Sólĭcĭtus, bekommert.
ſólĭdá-re, vi, tum. 410
ſólĭdè, *adverb.* 400
ſólĭdĭt-as, átis, f. *vaſtigheyt*, 63: *dichtigheyt*, 531
Sŏlĭd-us, a, um, dicht, 162: *vaſt*, 477: *hert*, 748. 818: *oprecht, teyn*, 484,
ſólĭtári-us, a. um. 720
ſólĭtúd-o, ĭnis, f. 721
ſólĭtus, *gewoonlyck.*
Sŏli-um, i. n. 879
ſólĭväg-us, a, um. 146
Sŏlœciſm-us, i, m. 679
ſolſtĭti-um, i, n. 23
Sŏl-um, i, n. grond, 331: *aerdtryck*, 323: *voet-ſole, voet-plante*, 214,
ſólùm, *adv.* 85. 626, 346
ſólummŏdò, *alleenlyck*, 816: *ſlechts*, 353,
Sól-us, a, um, alleen, 146: *alleenlik*, 355: *eenige*, 975.
ſŏlútĭl-is, is, e. 447
ſóluti-o, ónis, f. *los-makinge.* 188. *betalinge*, 660
ſŏlút-us, a, ũ, *betaelt.* 660: *los, vry, ontbonden.*
Sol-vĕre, vi, ŭtum, loſſen, 589: *oploſſen*, 718: *betaelen*, 448: *ontbinden.*
ſomniá-re, vi, tum. 273
ſomniáti-o, ónis, f. 309
ſomnĭcŭlóſ-us, a, um. 687
ſomnĭf-er, ĕra, ĕrum. 687
ſomnĭfĭc-us, a, um. 687
ſomnióſ-us, a, um. 687
ſomni-um, i, n. 271
ſomnŏlenti-a, æ, f. 309
ſomnŏlent-us, a, um. 192
Somn-us, i, m. 270. 309
ſón-áre, ui, ĭtum, *klincken*, 250: *geluyt geven*, 253: *luyden*: *klock-ſlaen.*
ſónĭt-us, ûs, m. 48. 183
ſón-or, óris, m. 700
ſónótè, *adverb.* 253
ſónórus, *ſterck-luydend.*
Son-s, tis, Δ. 830
ſonticus *hoog-wichtig.*
ſonticus morbus. 704
Sŏn-us, geluydt, 206: *geklang.* 251: *klock-ſlagh.*
ſophiſm-a, ătis, n. 591
Sophiſt-a, &c, es, æ, m. 589
Sópire, v. conſópire. 745
ſóp ĭtus, *in ſlaep gevallen.*
ſŏp-or, óris, m. 272
ſŏpŏrá-re, vi, tum. 98
ſópŏrĭfer, *v.* ſomnĭfer.
Sorb-ére, ui, (pſi,) *ptũ.* 858
ſorbĭle ovum. 858
ſorbŭlláre, *ſlorpen, lepperen.*
ſorbillum, *ſlick, dranckjen.*
ſorbĭcŭncula, *ſoopjen.*
ſorb-um, i, n. *ſuypere.*
Sorbus, i, f. 116
ſord-ére, ui. 260

Sor-

Digitized by Google

Sordes, ium, f. vuyligheyt.
Sordesc-ens, entis, Δ. 779
Sordescĕre, *vuyl worden.*
Sordĭdū-re, vi, tum. 388
Sordĭdāt-us, a, um. 747
Sordĭdè, *adverb.* 651
Sordĭd-us, a, ū. *vuyl: vreck.*
Sord-is, em, e, tript. 779
Sŏr-ex, ĭcis, *m.* 193
Sŏr-or, ōris, f. 741. 649
Sŏrŏri-us, i, m. 741
Sŏrŏri-us, a, um, *susterlijck.*
Sur-s, tis, f. lot, 599: *geluck-raeck*, 851: *hooftsumme*, 661. *deel.*
Sortĭlĕgi um, i, n. 599, 851
Sortĭlĕg-us, i, m. 599
Sortĭ-ri, tus ſ. *'t lot werpen*, (2) *bekomen.* 701
Sortĭt-io. f. ónis, *lottinge.*
Sortĭtò, *adv. door 't lot.*
Sortĭt-us, ûs, *v.* ſortĭtio.
Soſp-es, ĭtis, *c.* 455
Soſpĭtā-re, vi, tum, *behouden, bewaeren.* 249
Soſtr-um, i, n. (a, ōrum) 812
Sŏt-er, ēris, m. v. Salvator.
Sŏtēri-a, ōrum, n pl. 812
Spădíce-us, a, um. 264
Spād-ix, ĭcis, *m. afgebroken dragende palm-tak.*
Spagĭrĭc-us, a, um. 706
Spar-gĕre, ſi, ſum. 323. 907
Sparſim, *adv. hier ẽde daer.*
Sparſ-us, a, um. 27
Spart-um, i, n. 419
Spaſm-a, ătis: & us, i. 308
Spăth-a, æ, f. houwer. 895
Spătha lignea. 356
Spăthŭl-a, æ, f. *roer-ſpaen.*
Spătiări, *wandelen, ſpacierĕ*
Spătiáti o, ónis, f. 504
Spătiōſ-us, a, um. 16
Spăti-um, i, n. ruymte. 18
Spĕciál-is, is, e. 590. 792
Spĕciá-liter, *&* tim. 597
Spĕci-es, ēi, f. *aert*, 64: *byſondere aert*, 585: *ſoorte*, 804: *geduente*, 481: *forme*, 479: *ſchijn*, 281. In ſpĕcie. XI, XV.
Specillum, *wond-yſerken. vide etiam* Spĕcŭlum.
Spĕcĭm-en, ĭnis, n. 786
Spĕciōsè, *ſchijnbaerlick.*
Spĕcioſ-us, a, um. 137
Spĕcium, *vide* ſpĕcillum.
Spectăbĭl-is, is, e. 167
Spectăcŭl-um, i, n. 13. 839
Spectámen, *v.* ſpĕcĭmen.
Spectand-us, a, um. 177
Spectá-re, vi, tŭ, *sien*, 482: *besien*, 201: *aenschouwen*, 966: *houden, hooren*, 729 *assien hebben*, 946; *se wacht sien: aengaen.*
Spectáti-o, ónis, f. 838
Spectát-or, óris, m. *toeſiender.* 841 *aenſchouwer.* 916
Spectát-us, a, ŭ, *beſchouwt*, 677: *bekent, beproeft.*
Spectr-um. i, n. 982
Spĕcu, indecl. *v. ſpĕcus.*
Spĕcŭl-a, æ, f. 267, 771
Spĕcŭla-r, ri, re, *glas ruyte.*
Spĕcŭlare vitrum. 411
Spĕcŭlá-ri, tus ſ. *beſchouwen*, 195: *overdencken*, 267; *beſpieden, wachten.*
Spĕcŭlária *ars.* 477
Spĕcŭlări-us, i, m. 480
Spĕcŭlát-or, óris, m. 894
Spĕcŭlátória návis. 914
spĕcŭlát-us, ûs, *beſpiedinge.*
Spĕcŭl-um, i, n. 477. 481
Spĕcŭlum ústens. 480
Spĕc-us, i, & ûs, m. & f. *ſpeloncke*, 56: *een hol*, 395.
Spélæ-um, i, n. 184
Spelt-a, æ, f. ſpelte. 92
Spélunca, *v.* ſpĕcus. 56
Spĕrá-re. vi, tum. 283. 920
Spérat-us, a, um, *gehoopt.*
Sperm-a, ătis. m. v. Sémen.
Sp-ernĕre, rēvi, rētum. 281
Sp-es, ēi, f. 901. 908. 918
Sphær-a, æ. f. 27. 539. 540
Sphærĭc-us, a, um, *bolrond.*
Sphærĭstéri-um, i, n. 849
Spĭc-a, æ, f. aere. 91, 92
Spĭca mutĭca. 92
Spĭcáre, vi, tŭ, *aeren krygē.*
Spĭcát us, a, um. 91
Spĭce-us, a, um, *van aëren.*
Spĭcĭlĕgi-um, i, n. 335
Spĭcŭlare, *puntig maken.*
Spĭcŭlát-or, óris, m. 877
Spĭcŭl-ŭ, i, n. pyl, 189: *ſpies-* (pyl-) *yſer: bye-angel.*
Spic um, i, n. 331
Spīn-a, æ, f. een doorn.
Spína úva, *kruys beſie.* 102
Spína dorſi. 217. 222
Spínæ *piſcium*, graetē. 158
Spīná-cia, &, *chium.* 88
Spinális mĕdulla. 227
Spíneŏl-us, i, m. *ſlee-pruym*
Spínĕt-um i, n. *doorn-boſch.*
Spín-eus, ea, eum. 148
Spinĭtĕra vítis. 102
Spinŏſus, a, ŭ, *doornachtig.*
Spinth-er, ĕris, m. *arm-vercierſel: ſchonder-ſpange.*
Spínŭl-a, æ, f. *v.* ăcĭcŭla.
spin-us, i, f. *ſlee-doorn.*
Spīr-a, æ, f. krinck-windinge, 238: *hoetbãd*, 381
spírăcŭl-um, i, n. 207
spírál-is, is, e. 517
spirámen, *v.* ſpírăculum.
spĭrament-um, i, n. 732
Spirá-re, vi, tum, waeyen, 40: *aeſſemen*, 248.
spíratim, *adverb.* 460
spirĭtuál-is, is, e. 960
spirĭtuálĭter, *adverb.* 11
spirĭtuōſ-us, a, um. 816
spirĭt-us, ûs, m. *geeſt*. 231, 921: *reuck*, 260: *aſem.*
spiritus (*in Chym.*) 816
spírĭt. *ănĭmális*, 256: *nátŭrális*, 234: *vitális*, 246
Spírĭtus Sanctus. 961
spiſſá-re, vi, tŭ, *dick maken.*
spiſſát-us, a, um. 33. 50
spiſsè, *adverb. dickelick.*
spiſſeſcĕre. *dick worden.* 39

Spiſsĭt-as, údo, *dickigheyt.*
Spiſſ-us, a, um. 368. 810
Spĭthăm-a, f. 524
Spithămæ-us, a, um. 316
Spl-en, énis, m. v. lien. 230
Splend-ére, (eſcére,) *ui.* 25
Splendĭd-us, a, um. 26
uytmuntend, excellent.
Splend-or, óris, m. 28
Splénétĭc-us, a, um. 811
Splénétĭcus, *mils-ſuchtig.*
Splén-um, i, n. 821
Spóliá-re, vi, tum. 433
Spóliāriŭ, *roof-neſt, -plaets.*
Spŏliátor, m. *een roover.*
Spŏli-um, i, n. roof. 910
Spond-a, æ, f. ledekant. 733
Spondæ-us. i, m. 697
Spo-ndére, ſpondi, nſum. 659
Spongi-a, æ, f. ſpongie. 99
Spongiól-a, æ, f. 82
Spongióſ-us, a, um 207, 72
Sponſ-a, æ, f. 740. 741
Sponſali-a, órum, & um, *houwlijcks-ſluyt,* 739: *houwelijcks-mael,* 739
Sponſális dies. 739
Sponſălĭtia arrha. 739
Sponſi-o, ónis, f. 852
Sponſor, óris, m. *beloover.*
Sponſ-um, i, n. *'t beloofde.*
Sponſ-us, i, m. 740. 741
Sponſ-us ûs, m. *beloſte.*
Spontáne-us, a, um. 969
Spontè, *adv.* van ſelfs. 85
Sponț-is, e, diptot. 663
Sport-a, æ, f. 732
Sprét-or, óris, m. 993
Sp-ŭĕre, ui, ûtum, ſpouwē.
Spúm-a, æ, f. ſchuym. 53
Spúmáre, *ſchnymen,* 186: *opſchwymen,* 366: *ſchnym opgeven,* ofte, *opwerpen.*
Spúmát-us. ûs, *'t ſchnymen.*
Spúmeſc-ens, entis, Δ. 51
Spúme-us, a, um, 229
Spúmóſ-us, a, um, *ſchnymig*
Spurcá-re, vi, tum. 675
Spurcè, adv. *vnylighlick.*
spurcĭdĭcus, *vnyl-heckig.*
spurcĭti-a, & es, ēi, f. 627
Spurc-us, a, um. 570
spüri-us, a, um, *on-echt.*
Spŭri-us, i, m. 756
spútá-re, vi, tum. 623
spút-um, i, n. *ſpeekſel.* 244
squál-ére, ui, *morſich zijn.*
squállĭd-us, a, um. 754
Squál-or, óris, m. 467. 833
Squám-a, æ, f. 162. 175
squáme-us, a, um. 195
squámĭ-fer & ger, *idem.*
squámóſ-us, a, um. 153
Squill-a, æ, f. 159
stăbĭlĭmentum, *beveſtinge.*
stăbĭlíre, *v.* conſtăbĭlire.
stăbĭl-is, is, e. 772
stăbĭlĭt-as, átis, f. 395
stăbŭláre, *in-ſtallen.*
stábŭlá-ri, tus ſum. 343
stăbŭlárius, *ſtal-knecht.*
stăbŭláti-o, ónis, f. 338
stăbŭli măgiſter. 877
stăbŭl-um, i, n. *ſtal.* 340
(2) *herberge, logys.*
Stădi-um, i, n. loop-baene, 843: *veldt-weegs.* 524
Stagn-um, i, n. 47
stám-en, ĭnis, n. *ſcheer-garen,* 387: *draet,* 94,
stannári-us, i, n. 416
stanne-us, a, um. 416. 814
Stann-um, i, n. tin. 65
Stáp-es, ĕdis. m. ſtegel-reep, 436: *oor-bengel,* 261.
St-áre, ĕti, ătum, ſtaen. 125: *ſtil ſtaen.* 31, 571.
Statária pugna. 896
Stăt-er, éris, m. 4 realen.
Stătér-a, æ, f. 534
Stătic-a, æ, f. LIV. 510
stătĭc-us, i, m. 531
stătim, *adverb.* 734
stăti-o, ónis, f. *ſtand-plaets,* 528: *ſchips-rede,* 456: *wacht-ſtede,* 893.
stătiónárius, *ſtil-ſtaende,* 546: *wachthoudende.*
stătív-a, órum, n. 892
stătív-us, a, um. 959
stător, m. *heeren-boode.*
stătu-a, æ, f. *ſtaende beelt,* 479: *opgereckt beeld,* 867 *gegooten beelt,* 416.
stătua sălis, *ſoutpilaer.* 570
stătuári-us, i, m. 479
Stăt-uére, ui, ûtum, ſtellen: (2) *daer voor houdē,* 986
stătúm-en, ĭnis, n. 371
stătúmĭnāt-us, a, um. 402
stătúr-a, æ, f. *grotte,* 194, 391: *lijſts-lenghde.* 196
stăt-us, a, um, *geſett,* 42, 959: *vaſt geſtelt,* 696.
stăt-us, ûs, m. *ſtandt,* 38: *ſtaet,* 789: *toeſtand,* 804: *geſteltenisſe,* 808: *hooft-ſake,* 691: *weeſen.*
stăt-us, uum, m. 873. 875
stătút-um, i, n. *inſettinge,* 872: *inſtellinge,* 934: *ordonnancie,* 713. 783.
stătút-us, a, um, *geſtelt.*
Stēga f ſchips-ſolder, 447: aliis etiam, *cajuyte, hmste, ofte, roof van 't ſchip.*
Stell-a, æ, f. 26. 29. 543
stellæ *cădentes,* 35: *errátĭcæ,* 26: *fixæ,* 27, 543.
stelláre, *lichten, ſchijnen.*
stellát-us, a, um. 28
stelli-o, ónis. m. 132
stellŭl-a, æ, f. 28
Stemm-a, atis. n. bloem-krans: (2) *ſtam,* 875.
Stenogrăphi-a, æ, f. 491
stercŏrá-re, vi, tŭ. 58. 323
stercŏrári-us, a, um, *meſt-.*
stercŏráti-o, ónis, f. 331
stĕrcŏre-us, a, um, *dreck-.*
stercŏróſus, *dreckerig.*
Sterc-us, ŏris, n. 299. 242
Stĕreometri-a, æ. f. 529
Stĕreómetrĭc-us, a, um. 527
stĕrĭlescére. 371
Stĕrĭl-is, is, e. 112. 325
stĕrĭlĭtas, *onvruchtbaerh.*

Se-

Digitized by Google

St-ernĕre, rávi, ratum. ſpreyden: *decken: ſtroyen.*
Sternĕre arbórem. 396
Sternĕre lectum. 733
sternere plateâ lapidib. 774
Sternu-ĕre, ui, útŭ, nieſen.
Sternu-um, i, n. 219
Sternútá-re, vi, tŭ, *nieſen.*
Sternútáti-o, ónis, f. 244
Sternútátóri-us, a, um. 810
Sterquĭlíni-um, i. n. 139
Stert ĕre, ui, hart ſlaepen, 687: *ſnorcken*, 273.
Stert-or, óris, m. 311
Stĭbădi-um, i, n. prieelken, 329: *gras-banck.*
Stibi um, i, n. ſpiesglas. 62
Stigm-a, ătis, n. 835
Still-a, æ, f. 53
Stillá-re, vi, tum. 53
Stillắti-o, ónis, f. 53
Stillĭcĭdi-um, i, n. *drup.*
Stĭmŭlá-re, vi, tum, *prickelen.* 242: *aen-porren.*
Stĭmŭl-us, i, m. 332
Sting-ĕre. & *uĕre*, bluſchē.
Stípáre, digt t'ſamen dringen, 389: *dicht omgeven*, 879: *ſtoppen, proppen.*
Stípát-or, óris, m. 877
Stípát-us, a, um. 879
Stípendi-um, i, n. 912
Stip-es, itis, m. ſtam, 108: *ſtaeck, ſtock.* 682.
Sti-pis & *ps, pis, f.* 887
Stiptĭcus, a, um, *ſtoppende.*
Stĭpŭl-a, æ, f. ſtoppel. 305
Stĭpŭlá-ri, tus ſum. 659
Stĭpŭlátâ mănu. 659
Stĭpŭláti-o, ónis, f. 711
Stĭpŭlát-or, m. 659, 711
Stĭpŭlát-us, ûs, m. 659
Stíri-a, æ, f. ys-keghel. 78
Stirpĭtus *adverb.* 325
Stir-ps, pis, m. f. ſtam-gewas, 83: *wortel-gewas*, 79: *ſtam, geſlachi.* 749.
Strĭv-a, æ, f. 332
Stlóp-us, i, m. v. ſclópus.
Stŏĭc-us, i, m. 984
Stŏl-a, æ, f. lang kleet.
Stŏlĭdè, *adverb.* 651
Stŏlid-us, a, um. 613
Stól-o, ónis, m. 324
Stŏmăchá-ri, tus ſ. 655
Stŏmăchĭc-us, a, um, 811
(2) *maegh ſuchtig.*
Stŏmăch-us, i, m. 237
(2) *gramſchap, tooren.*
Stóre-a, æ, f. matte. 469
Strab-o, ónis, m. 290
Strág-es, is, f. 899
Strágŭl-a, & um. 469
Strám-en, inis, n. *ſtroo.*
Strămentĭtius, a, ŭ. 32. 341
Strámént-ŭ, i, n. 336. 733
Stramentum défectŭ. 440
Strámĭneus, a, ŭ. *van ſtroo, Strangŭlá-re, vi, tum.* 835
Strangúri-a, æ. f. 303
Strătégém-a, atis, n. 906
Strát-um, i, n. 733
Strátúr-a, æ, f. 72
Strát-us, a, um. 774
Strén-a, æ, f. 669
Strénuè, *adverb.* 612
Strénŭĭt-as, átis, f. 895
Strénu-us, a, um. 911
Strĕp-ere, ui, itum. 188
Strĕpĭtá-re, vi, tum. 779
Strĕpĭt-us, ûs, m. *gernyſch*, 637: *geraes*, 779: *gerammel* 895: *gedruys.*
Stria, *holle ſtreeck, ſtrepe.*
Striát-us, a, um, *geſtreept*, 80: *hol-ſtrepig*, 460.
Striblíta, *v.* ſcríblíta.
Striblígo, *v.* ſolæcíſmus.
Strict-è, & im. *adv.* 689
ſtrickelijck, genauw.
Strictív-us, a, um. 326
Strict-or, óris, m. 326
Strictúr-a, æ, f. 414
Strict-us, a, um. *nytgetrocken*, 839: *nauw, kort.*
Strí dére, dui. &, *dere, di*, kiſſen, 130: *kryſſelē.* 404
Stríd-or, óris, m. 150
strídŭl-us, a, ŭ. *ruyſſchende.*
Strig-a, æ, f. 342
strig-il & ĭlis, f. 440
strigment-um, i, n. 467
strigoſ-us, a, um. 287
Stri-ngĕre, nxi, ctum. wringen, 308: *uyt-trecken*, 888: *ſaemen drucken.*
Stri-x, igis, f. 508
Strŏbil-us, i, m. 115
Strŏpha, ſubtyle rencke.
Strŏphi-olum & *um.* 388
structĭl-is, is, e. 402
structi-o, ónis, f. 401
struct-or, óris, *m. voorſnyder*, 857: *werck-man.*
structúr-a, æ, f. 215. 399
struct-us, a, um. 322
Str-ŭere, úxi, uctum, bouwen, 350: *timmeren*, 447 *ſaemen ſetten, maken.*
strŭ-es, is, f. 396
Strúm-a, æ, f. 287
strúmóſ-us, a, um. 289
Strúthi-o, ónis, & *us, i, m.* & *ŏcămĕlus. m.* 137.
Stúd-ére, ui, ſtudeeren, (1) *ſich benaerſtigen.* 501.
stŭdi-a, órum, n. *ſtudien.*
stŭdiè, *adv. met vlyt.* 605
stŭdio privăto. 727
stŭdiosè, *vlytighlijck.*
stŭdiós-us, a, um, *vlytigh.*
stŭdiósŭ-us, i, m. 622
stŭdi-um, i, n. *vlyt*, 615: *yver*, 603: *ſtudie*, 722: *leer-oeffeninge*, 716.
stultè, *adverb.* 638
stultĭlóquium, *ſots-geklap.*
stultĭti-a, æ, f. 602
Stult-us, a, um, dwaes, 987: *ſot, narre*, 983.
Stúp-a, æ, f. 385, 419
stúpárius malleus. 385
stŭpĕfăcĕre, *dol maken*, 98: *verbaeſt maecken.*
stŭpend-us, a, um. 408
Stŭp-ére, ui, ongevoelig zijn, 307

Digitized by Google

707: *verbaeſt, bedwelmt ſtaen: ſich ontſetten.*
Stupeſcere. 284
Stupe us, a, um. 32. 850
Stupíditas, átis, f. 929
Stupíd-us, a, um. 287
Stupíd-us, i, m. 682
Stup-or, óris, m. *dommigh. 3.7: verbaeſtheyt*, 310.
Stuprare, *v.* conſtupráre.
Stuprátor, m. *ſchender.*
Stuproſ-us, a, um. 738
Stupr-um. i, n. 626
Stúrio, m. *v.* ăcíperſer.
Sturn-us, i, n. 145
Styl-us, i, m. greffie. 487: *ſchrijvens aert*, 690: *ſtyl.*
Stylus lígátus. 695
Stypticus, a, um, *ſtoppende.*
Suárium fórum. 778
Sub, onder. 15: *omtrẽt*, 576.
Sub dium prodíre. 8
Sub extrémum. 862
Subácíd-us, a, um. 60
Subáct-us, a, ũ, *ondergeroert*, 356: *t'onder gebracht.*
Subærát-us, a, um. 798
Subálár-is, is, e. 470
Subalbícan-s, tis, Δ. 232
Subalbídus, *witachtig.*
Subámárus, *wat bitter.*
Subáque-us, a, um. 78. 99
Subárát-us, a, um. 332
Subauſcultáre, *luyſteren.*
Subblandíri, *ſmeecken.*
Subcínĕrici-us, a, um. 356
Subcin-gĕre, xi, ctum. 435
Subcŭtáne-us, a, um. 294
Subd-ĕre, ĭdi, ĭtum. 955
Subdiál-is, is, e. 408
Sub dío. 8. 15
Subdifficílis, *wat ſwaer.*
Subdíti-tius, &, vus 565
Subdítus, *onder-worpen.*
Subdít-us, i, m. 709. 874
Subdiu, *by daegha.*
Subdólus.
Subdúbitáre, *wat twyffelen*
Subdúcĕre, *brengen*, 456: *onder-voeren*, 888: *ontſtelen*: *ont-ſtuypen.*
Subductárius, *v.* ductárius.
Subductíl-is, is, e. 772
Subduct-us, a, um. 888
Subdulcis, is, e, *ſoetachtig.*
Súb-er, éris, n. 115
Subĕre-us, a, um. 358, 383
Sub-eſſe, fui, *onder gheſeten zijn*, 709: *onder gheboorſaem ſtaen*, 765: *onderdaenig zijn*, 731: *onder ſchuylen*, 976.
sub-ĭgĕre, égi, actum. 356
t'onderbrengen. 997
Subinde, *altemets*, 530: *by wylen*, 700; *nu en dan*, 884; *dickwyls.*
Subí-re, vi, tum, *aenvaerden*, 618: *op-volgen*, 928; *ingaen*: *onderwerpen.*
Subintellígĕre, exi, ect. 588
Subítá-neus, & -rius. 986
Subítò, *adverb.* 35
Subít-us, a, um. 983
Subjăc-ére, ui, *onderliggen*, 204: *onderworpẽ zijn.* 986
Subjactá-re, vi, tum. 336
Subjecti-o, ónis, f. 768
Subject-um, i, n. 587. 704
Subject-us, a, um, *onderworpẽ*, 305: *onderſtelt.* 518
Subj-ĭcĕre, éci, ectum 834
Subjúgáre, *onder ſick ſetten.*
Subjúgát-us, a, um. 573
Subjungĕre, *byvoegen.* 442
Sublátĕre, *onder ſchuylen.*
Sublátio, f. *weg neeminge.*
Sublévá-re, vi, tum, *oplichten*: (2) *verlichten*, 721
Sublĕvat-us, a, um. 50
Sublic-a, a, f. 461
Sublíci-us, a, um. 445
Sublígácŭl-um, i, n. 382
Sublígar, n. *onderbroeck.*
Sublímáre, *ſtof-ſcheyden*, 816: *hoogh verheffen*, 35
Sublimátum vínum. 379
Sublím-ĕ & -iter, *hoogh.*
In ſublími. 839
Sublim-is, is, e, hoogh. 690
Sublimít-as, átis, f. 972
Sublúnár-is, is, e. 30. 598
Subluſtr-is, is, e. 25
Submergĕre, *onderdruycken.*
Submer gi, ſus ſum. 571
Subminiſtrá-re, vi, tũ. 854
v. etiam mĭniſtráre. 112
Submiſsè, *adverb.* 664
Submiſſio, *vernederinge.*
Submiſſ-us, a, um. 693
Submittĕre, *buygen*, 404: *toeſchicken*, 947; *onderwerpen. -ſtellen.* 909
Submóleſtè, *adverb.* 436
Subm-óvére, óvi, ótũ. 746
Submæni-a. 907
Submútáti-o, ónis, f. 795
subna-ſci, tus ſum. 791
subnectĕre, *by hechten.*
subnĕgá-re, vi, tum. 664
subní-ti, xus ſum. 214
subnótá-re, vi, tum. 721
subnúbĭlis, *wat bewolkt.*
súbobſcúrus, *wat duyſter.*
subólére, *in de neus krygen.*
súbór-iri, tus ſ. 882. 652
súborná-re, vi, tum. 382
ſtil ſwygens nytmaken.
súbort-us, a, um. 652
subpallídus, *bleeckachtig.*
subpurpŭre-us, a, um. 76
subrépĕre, *onderkruypen.*
subrepticíus, *onderſlopen.*
subrí-dére, ſi, ſum. 653
subrĭpĕre, *v.* ſurrípĕre.
subrógáre, *v.* ſurrógáre.
subr-uĕre, ui, ŭtum. 915
subrúm-us, a, um. 166
subſcríbĕre, *onderſchryven.*
Subſc-us, ŭdis, f. 421
subſĕc-áre, ui, tum. 342
subſĕcív-us, a, um. 393
v. item ſuccísívus. 723
subſelli-um, i, n. 827
subſequenter, *adverb.* 488
subſĕ-qui, cútus ſum. 14
subſérícus pannus. 390

Digitized by Google

Subſervíre, vi, tũ. *dienen* 448. *te dienſte zijn*, 744.
Subſeſſæ, *v.* insſidiæ.
Subſidére, ídi. 636
Subsídére, *onder (neer) ſitté.*
Subsídiári-us, a, um, *hulp-.*
Subsídi-um, i, n. 668
Subſignáre, *onderteekenen.*
Subſ-ílire, ílui, & ílivi, & ílii, ultum. 149
Subſ-iſtére, títi, títum. 843
Subſólán-us, i, m. 41
Subſortíri, *door 't lot inſetten of in plaets ſtellen.*
Subſortíti-o, onis, f. 782
Subſtanti-a, æ, f. 68
Subſt-áre, ſti, ſtum, *beſtaen.*
Subſt-erněre, rávi, rátũ 125
Subſtítuére, *v.* ſufficére.
Subſtítút-us, a, um, 785
Subſtrát-us, a, um. 125. 230
Subſtri-ngére, nxi, ctũ. 382
Subſtru-ére, xi, ctum. 408
Subſultá-re, vi, tum. 839
Subtegmen, *v.* tráma. 387
Subtégúláne-us, a. um 406
Subtentá-re, vi, tum. 738
Subter, *præpoſit.* 136
Subterfúgére. 618
Subterráne-us, a, um. 906
Subterre-us, a, um. 43
Subtexére, *onder weven.*
Subtil-is, is, e, fijn, 260. *ſubtyl*, 478: *ſpitsvindig.*
Subtílít-as, átis, f. 706
subtílíter, *fijn, dunnekens.*
subtíliùs, *adverb.* 512
subtracti-o, ónis, f. 511
subträhére, *af-trecken.*
subtriſtis, *droefachtig.*
subtùs, præp. *onder*: adv. *vã (daer) onder*, 328. 820.
Súbúcúla, onderkleet. 392
súbúl-a, æ, f. *elſene.* 39
súbulc-us, i, m. 343
súburbánum, *land-goed.*
súburbánus, *voorſtadtſch.*
súburbi-a, órũ, & um. 779
súbvěhére, *toe (aen) voeren.*
verheffen, verhoogen.
súbv-énire, éni, entũ. 668
subverſi-o, ónis, f. 791
subver-tére, ti, ſum. 570
subvíríd-is, is, e. 76
subvólá-re, vi, tum. 137
succé-dére, ſſi, ſſum, *naevolgen*, 572: *op volgen*, 705: *geraecken*, 347: *in waerd'gheyt volgen.* 875
succendére, *ont (aen) ſteken.*
succenſ-ére, ui. 663
succenſ-us, a, um. 412
succentúriáti míſſites. 900
succerda, *verckens ſtront.*
succeſſiv-us, a, um. 557
succeſſ-us, ûs, m. 652
succidére, *afhouwen ſnyden*
succídi-a, æ, f. 362
succinct-us, a, um. 997
succin-gére, xi, ctum. 382
succ-ínére, ínui, entũ. 702
Succín-um, i, n. 61
succiſívus, *v.* ſubſéccívus.
succlámáre, *toe-roepen.*
succóſ-us, a, um. 224
succré-ſcére, vi, tum. 88
succúla, *domme kracht*, 459 *kraen-welle, windaes.*
succúlent-us, a, um. 127
succu-mbére, bui, bítum, *beſwijcken*, 637: *onderliggen*, 953.
succur-rére, ri, ſũ, *te hulpe komen*: (2) *inſchieten*, 668.
Succ-us, i, m. ſap. 79
succus mínérális, 59
succuſſá-re, vi, tũ, *ſchocken.*
succuſſá-rius, & tor. 436
succuſſáti-o, ónis, f. 345
succuſſ-us, ûs, *ſchockinge.*
Súdá-re, vi, tum. 204
súdárium, *ſweetdoeck.*
súdátóri-um, i, n. 467
Súd-es, is, f. tuyn-ſtaeck, 322: *paliſſade* 907.
súdét-um, i, n. *ſtaecketting-ge*, 322: *ſtormpael*, 927.
súd-or, óris, m. 244. 467
súdórif-er, ěra, ěrum. 810
súdum *cœlum.* 50
suffarcinátus, *beladen.*
S-uére, ui, útũ, naeyen. 388
su-fferre, ſtúli, blatũ, *verdragen*, 653: *op-heffen.*
suffertus *v* rěrtus. 732
suff-ícére, éci, ectũ. *genoegh zijn*, 828: *baſtant zijn*, 491: *in plaets ſtellen.* 789
sufficiénter, *adverb.* 237
sufficiénti-a, æ, f. 792
suffígére, *vide* affigére.
suffimentum, *roockwerck.*
suffí-re, vi, tum, *roocken.*
suffit-us, ûs, m. 807
Sufflámen, ínis, n. 442
sufflamíná-re, vi, tum. 442
sufflá-re, vi, tum. 367
suffócá-re, vi, tũ. 334 836
suff-ódére, ódi, oſſum. 193
suffo-ſi-o, ónis, f. 906
Suffrágáne-us, i, m. 968
suffrágá-ri, tus ſum. 880
suffrágátio, f. *toeſtemminge.*
suffrági-um, i, n. 782. 880
suffrágo, f. *achter-knieboge.*
suffrút-ex, icis, m 107
suffúgére, *v.* ſubterfúgére.
suffúgium, *v.* confúgium.
sufful-círe, ſi, tũ, 402. 428
suffultus, *v.* fultus. 402
suffúmígáre, *bevroocken.*
suffúmígi-um, i, n. 472
suffundére, *onder gieten*: (2) *ſchaemroot maken.*
suffúrá-ri, tus ſum. 659
Sú gére, xi, ctum. 168
sugg-érére, eſſi, eſtum. 668
suggeſti-o, ónis. f. 721
suggeſt-us, ûs, m. 739
suggillá-re, vi, tum. 645
suggilláti-o, ónis, f. 265
Suggrund-a, æ, f. & -ia, iórum, n. pl. 407
S-ui, ibi, e, pron. 654, 655
suíl-e, is, n. 340
suill-a, æ, f. 363. 973
suill-us, a, um, *idem quod:*

Digitized by Google

Suin-us, a, um. 362
Sulcáre, *voren maken.*
Sulcátim, *adverb.* 332
Sulc us, i, m. 332
Sulph-ur, ŭris n. 61, 313
Sulphŭrát-a, órum n. 367
Sulphŭrát-us, a, ŭ. *geſolfert.*
Sum, vide ſuprà *Eſſe.*
Súm-en, ĭnis, n. 168
Sum-ĕre, ſi ptum, neemen. 482: *nae ſich neemen*, 863
Summ-a, æ, f. *ſomme*, 956: *inhoud*, 712: *kort begryp.*
Summa ſummárum. 607
Summári-um, i, n. 941
Summári-us, a, um. 826
Summát-es, ŭ, m. *ſubſt.* 699 adject. *opperſte.* 971
summátim, adv. *in een ſomme*, 926: *bevens heen.* 325
Summè, *adverb.* 671
Summ-it-as, átis, f. *tipjen, top*, 106: *'t uyterſte*, 250
Summœní-a. 907
Summopĕrè, *adverb.* 706
Summóvére, v. ſubmóvére,
Summ-um, i, n. 490
Summ-us, a, um. *hooghſte*, 227: *voornaemſte*, 794
Summum ferri. 23
Summus ſacerdos. 942
Sumptŭári-us, a, um. 790
Sumptŭósè, *adverb* 865
Sumptŭóſus, *koſtelijcke*
Sumpt-us, a, um. 555. 863
Sumpt-us, ûs, m. 830. 886
Sumptus dapsîles. 886
Sumptus publĭci. 853
Súpell-ex, ĕcĭlis, f. 628
Súpellex menſária. 732
Súper, præp *op.* 125: *over*, 160: *boven* 671: *onder.*
súpĕrăbundá-re, vi, tŭ. 788
súpĕradd-ĕre, ĭdi, ĭtum 964
súpĕradjĭcĕre, ĕci, ĕct. 964
súpĕrallígáre. 386
súpĕrám ent-um, i, n. 305
súpĕráre, vi, tŭ. *overkomen*, 445: *is boven komen.* 502
overtreffen, *overwinnen.*
súpĕrbè, *hoogmoedighlick.*
súperbi-a, æ, f. 574
súperbí-re, vi, tum. 630
súperb-us, a, um. 664
súpercĭlĭ-um, i, n. *wynbrauwe*, 205: *hooghmoed.*
supercĭlium *montis.* 561
súpercŭb-áre, ui, ĭtum. 469
súpĕrĕdĕre, *naeeeten.*
súpĕrémĭnére, v. émĭnére.
súpĕr eſſe, fui, *overig zijn*, 293. *overſchieten*, 794.
súperfĭciariè, *adverb.* 274
súperfĭci-es, ĕi, f. 554
súperfluĭtas, f. *overvloet.*
súperfl uĕre, uxi, uxŭ. 793
súperflŭ-us, a, um. 312. 622
súperfætá-re, vi, tum. 188
súperfu-ndĕre, di, ſum. 907
súpĕr-i, órum, m. pl. 995
súperilligá-re, vi, tum. 386
súperillĭnĕre, *opſmeeren.*
súperimpĕdés, v. impendés
súperimpónére. 379. 407
súperimpósĭt-us, a, ŭ. 379
súpĕrindúcĕre, *overbrengē.*
súpĕrinduĕre, *overtrecken.*
súpĕringĕrĕre. 863
súpĕrinjĭcĕre, v. injĭcére.
súpĕrinſternĕre, 469
súpĕrintect-us, a, um. 360
súpĕrintĕgĕre. 415. 469
súpĕrinvent-us, a, um. 388
súpĕri-or, óris, m. f. *bovenſte*, 542: *voorſte*, 125
súpĕriór-es, ŭm. 670. 874
súperlimĭnár-e, is, n. 404
súpernătá-re, vi, tum. 358
súpernát-us, a, um. 99
súpernè, *adverb.* 217. 358
súperpendére, v. impĕdére.
súperpondi-um, i, n. 800
súperpónĕre. 379. 407
súperſ-ĕdére, ĕdi, eſſŭ. 610
súperſternĕre. 854. 377
súperſt-es, itis, Δ. 757
súperſtĭti-o, ónis, f. 988
súperſtĭtiós-us, a, um. 918
súperſtrát-us, a, um. 377
súperſtruére, xi, ctum. 400
súpert-ĕgĕre, exi, ctŭ. 469
súpĕr-us, a, um. 930
súpervăcáne-us, a, um. 610
súperv-ĕhĕre, exi, ectŭ. 843
súpervĕn ire, i, tum. 893
súpervŏlútát-us, a, um. 333
súpínáre, *over rugh leggen.*
súpín-us, a, um. 306
suppar, Δ. *bykans gelijck.*
suppăr-um, & *us*, ſchort.
suppĕdĭtá re, vi, tum. 89
suppĕtĕre.
suppĕti-æ, árum, f. pl 908
suppiláre, *ont-nieſelen.*
supp-ingĕre, égi, actŭ. 459
supplantá-re, vi, tum. 846
supplémentŭ, *wytvullinge.*
supplére, *vullen, volmaken.*
suppl-ex, icis, Δ. 665
supplĭcament-um, i, n. 944
supplĭcá-re, vi, tum. 664
supplĭcáti-o, ónis, f. 959
supplĭcĭter, *adverb.* 665
supplĭci-um, i, n. 834
suppó-nĕre, ſui, ſĭtŭ, *onderleggen*, 17: *onderſetten*, 305: *onderſchuyven.* 798.
supportá-re, vi, tum. 732
suppŏsĭtĭti-us, a, um. 497
suppŏsĭtóri-um, i, n. 819
suppŏsĭt-us, a, ŭ. 365, 492
suppreſſ-us, a, um. 303
suppríměre, *onderdrucken.*
suppúráre, *onderetteren.*
suppŭtátio, f. 294. 295
suppŭtá-re, vi, tum. 563
suprà, *boven.* 16: *over*, 750.
suprà quam, v. ultrà quam.
suprémus, *bovenſte*, 202: *hooghſte*, 701: *opperſte*, 976
súr-a, æ, f. kuyte. 214. 292
surcŭl-us, i, m. 119. 324
surdaſt-er, ra, rum. 307
surdĭt-as, átis, f. 291
Surd-us, a, um. 142. 307
Sur-gĕre, rexi, rectum. 863
Surián-i, órum, m. 964

sur-

Digitized by Google

Surpĭcŭlus, *v.* sirpĭcŭlus.
surrĕct-us, a, um. 371
surrépĕre, *v.* subrépĕre.
surrept-us, a, um. 835
surrĭgĕre, *oprechten.*
surrĭpĕre, *heymelick stelen.*
surrŏgá-re, vi, tum. 789
snrsum, adv. *om hoogh*, 15: *opwarts*, 50: *op*, *boven.*
surſum ferri. 50
súr-us, *m. een* pael, ſtaeck.
su-s, *is*, *m.* f. 315.348.343
suſcept-or, óris, m. 963
suſceptum, *voorneemen.*
suſcept-us, a, ŭ, *aengevaert.* 485: *aengenomen*, 964.
suſc-ĭpĕre, épi, eptŭ, *op ſich (aen-) neemen*, 806: *by der hand neemē.*613, 892
suſcĭtábŭlum, *een wecker.*
suſcĭtá-re, vi, tum. 820
suſpectáre, *opwaerts ſien.*
suſpect-us, a, ŭ, *verdachtig.*
suſpect-us, ûs, *'s opſien.*
suſpen-dĕre, di, ſum, *ophangen*, 535: *van af (op-) honden*: *nytſteilen.*
suſpendi-um, i, n. 835
suſpenſ-us, a, um. 458.835
suſpĭcá-ri, tus ſum. 648
suſp-ĭcĕre, exi, ectum, *opſien*, 21: *in eeren houden.*
suſpĭci-o, ónis, f. 280
suſpĭc-ax, Δ *&* ĭósus, *achterdochtig*, *afterkouſſig.*
suſpĭrá-re, vi, tum. 253
suſpĭrĭósus, *kort-aeſſemig.*
suſpĭri-um, i, n. 995
suſque deque hăbére. 605
suſtentá-re, vi, tum. 742
suſtentáti-o, ónis, f. 945
suſt-ĭnére, ĭnui, entŭ, *vaſt (op) houdē.*443: *nytſtaen.* 852: *lyden*, *verdragē.*951
su-ſtollĕre, ſtŭli, blátŭ, *opheffen*, 359: *van kant helpē*
sŭſurrá-re, vi, tum. 253
suſurro, ónis, m. *oorblaeſer.*
suſurr-us, *i*, *m.* geſuys.
sútĭl-is, is, e, *genaeyt*
sút-or, óris, m. 393
sútórius, *ſchoenmakers.*
sútŭr-a, æ, f. 391. 821
ad ſua rĕdíre. 911
su-us, a, ŭ, 67: *ſijn*, *haer*, 26.
suá-dére, ſi, ſum. 646. 685
suáſi-o, ónis, f. 691
suávè, *vide* suávĭter. 680
suáveŏlenti-a, æ, f. 260
suáviá-ri, tus ſum, *kuſſen.*
suávĭdíc-us, a, ŭ, *lieflaelig.*
suávĭlŏquus, *ſoetſprekend.*
suáv-is, *is*, *e*, ſoet. 144. 700: *lieffelijck.* 373.
suávít-as, átis, f. *ſoetigheyt.*686: *lieflijkheit*, 992
suávĭtúd-o, ĭnis, f. 624
suávĭter, *adverb.* 680
suávi-um, i, n. *kus*, *ſoen.*
suec-us, i, m. 560
sue-ſcĕre, vi, tum. 145
suét-us, a, um, *gewoont.*
sybilla, v. ſibilla.
sycŏphant-a, æ, m. 878
sycŏphanti-a, æ, f. 830
syd-ĕrátus, *&* -us, *v.* per i.
sydóni-us, i, m. 929
syllăb-a, *æ*, *f.* 679. 696
syllŏgiſm-us, *i*, *m.* 587
sylva, *æ*, *f.* boſch, wout. 120
sylva cædua. 120
sylván-us, a, um. 318
sylvátĭc-us, a, um. 131
sylveſcĕre, *verwilderen.*
sylveſt-er, *&* -ris, ris, re, *wilt*, 972: *boſchachtig.*
sylveſtria prúna. 101
sylvóſ-us, *vid.* ſylvátĭcus.
symbŏl-a, *æ*, *f* 853
symbŏlŭ, *ken-(waer-)teken.*
symbŏlum ăpŏſtŏlŏrŭ. 956
symphŏni-a, *æ*, *f.* 700
symptóm-a, *atis*, *n.* 311
synăgóg-a, *æ*, *f.* 947
synaxis, v. Euchăriſtia. 957
syncérus, *v.* ſincérus.
syncĭput, *v.* ſincĭput.
syncriſ-is, *eos*, *f.* 592
Syndĭc-us, *i*, *m.* 785
Syncedoch-e, *es*, *f.* 682
syngrapha, *handſchrift.*
Synŏd-us, *i*, *f.* 971
Synŏdus nátiónális. 971
Synŏdus próvinciális. 971
Synónym-um, *i*, *n.* 685. 683
Synopſ-is, *is*, *f.* 997
Synthéſ-is, *eos*, *f.* 592
Syrma, *n.* langē ſleep, ſteert
Syrt-is, *is*, *f.* 453
Syrŭp-us, *i*, *m.* ſirope. 818
Syrius, *vide*, ſirius.
Syſtém-a, *atis*, *n.* 679

T.

Tăbácum, *i*, n. *taback.*
Tăbán-us, *i*, *m.* 149
Tăbélla, *tafelken*, 72: *plaetjen*, 413: *tafereelken.*729
Tăbellári-us, i, m. 426
Tábé-re, ui, *verdwynen.*
Tăberna, f. *planken-tente*: *kraem*: *kroegh*, *herberg.*
Tăbernácŭl-um, i, n. 395
Tăbernári-us, i, m. 796
Táb-es, is, f *teeringe.* 302
Tabeſcĕre, *uytdrogen.*
Tăbĭdus, *verdort*, *vervallende*, *verſmeltende.*
Tăbŭlă, *bert*, 322: *ſchrijftafele*, 487: *boek-regiſter.*
Tăbŭlæ Geographĭcæ. 553
Tăbŭlæ mártўrŏlŏgĭ. 739
Tăbŭlæ públĭcæ, *ſtadtsboecken*, 785: *gerechtsboecken.* 877.
Tăbŭlári-us, i, m. 874
Tăbŭlátum, i, n. *een ſolder.*
Tăbŭlátum opus. 421
Tăbŭlátus, *met delen beleyt*, 406: *geſoldert*, ibid.
Táb-umi, n. *taeyetter.* 204
Tăc-ére, *ui*, *itum.* 644. 687
Tachygraphi-a, *æ*, *f.* 491
Tăcĭte, *ſtillekens*, 253: *heymelick*, 630: *bedektelick*, 920: *ſtil-ſwygens.*
Tăcĭturnĭt-as, átis, f. 673
Tăcĭturn-us, *a*, *um.* 644

Digitized by Google

Tăcĭtus, *ſtil ſwygende.*
Tactĭl-is, is, e. 469
Tactio, ónis, f. *aenroeringe.*
Tact-us, a, um. 267
Tactus, ûs, m. *gevoel*, 258 *aenraekinge*, *aentaſtinge.*
Tæd-a, æ, f. toortſe. 722
Tæd et. chat, nit, imp. 13
Tædi-um, i, n. *verdriet.* 283
Tæn-a, æ f. hayr band. 381
Tæaris, *enckels bereykend.*
Tælc-um, i, n. (metall.) 69
Tæle-a, æ, f. loote. 320
Tælentum, 600 kroonen.
Tælio, ónis, f. *vergeldinge.*
Tæl-is, is, e, ſoodanig 581: *dæſdanig,* 535: *ſnlck.* 780
Tælitr-um, i, n. 852
Talismanler, (nomen) 947
Talmnd Judæorum. 949
Talp-a, æ, f. mol. 193
Tæt-us, i, m. enckel, 292: *dobbelſteen,* 851: *kote,*
Tam, adv. *ſoodanig,* 13: *ſoo ſeer,* 207: *ſoo,* 592.
Tamdiu, adv. *ſoo lange.*
Tam-quam *ſoo wel als.* 61
Tămen, conj. *nochtans,* 575 *doch,* 613: *evenwel.* 655.
Tămetſi, conj. *hoewel,* 132: *al hoewel,* 613: *alwaer 't,* 793: *al is't dat,* 921: *ſchoon is't dat,* 655.
Tandem adv. *eyndelijk,* 11, 921: *ten laetſten,* 895.
T-angĕre, ſĭtĭgi, actum, aenroeren, 257: *raecken,* 845: *nae beſtaen,* 736: *voelen,* 123: *aentaſten.*
Tanquam, *adv.* 546. 924
Tanti. *ſoo duer, ofte, hoogh.*
Tantídem. 798
Tantill-us, a, um. 993
Tantiſper, *adverb.* 939
Tantò, *ſoo veel.* 530. 355
Tantòpĕre, *adverb.* 9
Tanto quanto. 533. 791
Tantŭlus, *v.* tantillus. 993
Tantùm *alleen,* 407: *alleenlijck,* 491: *maer,* 310: *ſoo ſeer, ſoo veel.*
Tantùm non. 623
Tantummŏdò. 134. 813
Tantundem, *even ſoo veel.*
Tant-us, a, um, ſoo groot, 572: *ſoodanig,* 160, *ſoo, of, ſulck een,* 178.
Tăp-es, ĕtis, m. & *ĕte, ĕtis,* vel *ĕtum, ĕti, n.* 854
Tard-a, æ, f. (avis) 141
Tardá-re, vi, tum. 444
Tardè, *adverb.* 278. 291
Tardeſcĕre, *traeg worden.*
Tardĭgrād-us, a, um. 128
Tardĭp-es, ĕdis, Δ *idem.*
Tarditas, *langſaemheyt.*
Tardĭvŏl-us, a, um. 141
Tard-us, a, um. 443. 502
Tarſ-us, i, m. 223
Tartari-a, æ. f. 870
Tartăr-us, i, m. (*propr.*) 560
Tartăr-us, i, & *a, ŏrŭ.* 993
Taur-us, i, m. ſtier, 165: *bul,* 252, *ſignum cœl.* 544.
Taur-us, i, m. (mons.) 561
Taxá-re, vi, tum, waerdeeren, 799: *beriſpen, laken.*
Tax-us, i, f. ybenboom. 110
Techn-a, æ. f. vont; practijk
Tectè, adv. *bedeckteljck.*
Tector, *muyrſtrijker.* 460
Tectŏri-um, i, n. 400
Tect-um, i, n. *dack.* 72. 407
Tect-us, a, um. 365
Técum. 724, 725. 999
Téda, *vide,* Tæda. 772
Tĕgĭmĭt-es, æ, m. 471
Tĕg-es, ĕtis, f. 469
T-ĕgĕre, exi, ectum. 208
Tegm-en, & entum. 493
Tĕgŭla, f. *ticchel-ſteen.*
Tĕgŭmentum, *v.* tegmen.
Tél-a, æ. f. webbe. 386
Teleſcŏpi-um, i, n. 543
Tell-us, ŭris, n. aerd-rijck. 49, 559: *land,* 793.
Tĕlŏni-um, i, n. tol.
Tél-um, i, n. 821
Tĕmĕrá-re, vi, tum. 941
Tĕmĕrári-us, a, um, *vermeetel,* 639: *lichtvaerdig,* 885: *renckeloos.* 986
Tĕmĕrè, adverb. 604
Tĕmĕrĭt-as, átis, f. 638
Témét-um, i, n. 369
Temnĕre, v. contemnĕre.
Tém-o, ónis, m. 438
Tempé n. pl. *luſtige plaetſen*
Tempĕrament-ŭ, i, n 233
Tempĕran-s, tis, Δ. 622
Tempĕranter, *matighlick.*
Tempĕranti-a, æ, f. LXIV
Tempĕrá-re, vi, tum, *matigen,* 633: *ont-houden.* 620: *bequaem maecken.* 489.
Tempĕrátio, f, *matginge.*
Tempĕrátúr-a, æ, f. *idem.*
Tĕpĕrát-us, a, ŭ. 556. 557
Tempĕries, *getempertheyt.*
Tempeſt-as, átis, f. *weder,* 774: *onweer, ſtorm,* 380.
Tempeſtivè, *adverb.* 612
Tempeſtív-us, a, um. 272
Tempeſtuóſus, *ongeſtuym.*
Templ-um i, n. *tempel,* 931: 947: *kercke,* 11, 776.
Tempŏ-ra, rum, n. pl 247
Tempŏrál-is, is, e. 993
Tempŏrári-us, a, um. 993
Temporiùs, *adverb.* 856
Temp-us, ŏris, n. 21, 687
Tĕmŭlentia, *dronkenſchap.*
Tĕmŭlent-us, a, um. 624
Tĕnăcĭt-as, átis, f. *vreckheyt,* 629. *vaſthoudenth.*
Tĕnaſm-us, i, m. 299 (719
Tĕn-ax, ácis, Δ. *klevende,* 58: *taey,* 816: *kargh.*
T-endĕre, etendi, enſum & *entum,* ſpannen, 269: *ſtrecken,* 200: *trecken,* 429: *reyſen,* 554: *ſijn weg nemĕ.*
Tendĭcŭl-a, æ, f. 360
Tend-o, ónis, m. 269
Tĕnebr-æ, árum, f. pl. duyſternis, 21: *donckerheyt,* 257: *doncker weer,* 450.

tĕnę-

Digitized by Google

Tĕnebrĭcōſ-us, a, um. 591
Tĕnebrĭo, m. *nacht-rave.*
Tĕnebroſ-us, a, um. 19
Tĕnellus, *teeder, weeck.*
Ten-er, era, erum. 287
Ten-ére, ŭi, tum, houdē 332 *vaſt hebben*, 279: *weeten*, 717: *beſitten, in hebb. n*, 710: *onthouden*, 969
Tĕnĕri, paſt. *ſchouden zÿn*, 790: *ſchuldig zÿn*, 688.
Tĕnĕrĭ-tas, (*ūdo*) *teerheyt.*
Tĕn-or, oris, m. 701
Tenſ-us, a, um. 26
Tentām-en, ĭnis, n. *vide.*
Tentāment-ŭ, i, n. 675. 738
Tentá-re, vi, tum, verſoeken, 657: *beſtecken*, 884: *aenvechten*, 199: *onderwinden*, 408.
Tentāti-o, ónis, f. 951
Tentóri-um, i, n. *tente.* 892
Tĕnŭáre, *dun maken.*
Tĕnu-is, is, e, fijn, ſubtyl, 130: *kleyn*, 262: *dun.*
Tĕnŭĭt-as, átis, f. *dunnigheyt: kleyn (weyn) igheyt.*
Tĕnus, præp. 382. 649, 888
Tĕp-ére, ŭi, lauwe zijn.
Tĕpéf-ăcĕre, éci, actŭm. 248
Tĕp-eſcĕre, ŭi, *lauw w.*
Tĕpĭdáre, *v.* tĕpéfăcĕre.
Tĕpĭdāri-um, i, n. 467
Tĕpĭdĭtas, *v.* tĕpor. 576
Tĕpĭdūl-us, a, um. 745
Tĕpĭd-us, a, um. *lauw.*
Tĕp-or, óris, m. 976
Ter. *adverb.* 587. 723 942
Tĕr & vĭcies cent. mil. 575
Terdéni, *v.* tríginta. 216
Tĕrĕbinthĭn-a, æ, f. 118
Tercenténi, *v.* trĕcenti 157
Tĕrĕbinth-us, i, f. 118
Terebr-a, æ, f. een boor.
Tĕrebrá-re, vi, tum, *booren.*
Tĕrédĭnōſ-us, a, um. 596
Tĕrĕd-o, ĭnis, f. 129
Tĕrĕre, vivi, vitum. 57
Tĕr-es, ĕtis, 4. 523
Tĕrgĕmĭn-i, æ, a. 744
Tergĕmĭnus, *v.* tríplex.
Ter-gere, ſi, ſum. 856
Tergĭvĕrſāri, *ſich weygern.*
Tergĭvĕrſāti-o, ónis, f. 618
A tergo, *van achteren.* 219
Terg-um, i, n. 't achter lijf, 211: *de rugge*, 218.
Terg-us, ŏris, n. 183. 487
Term-es, ĭtis, m. 327
Term-es, ĭtis, (*verm.*) 129
Terminăre, *ſcheyden*, 49: *bepaelen*: *eyndigen.*
Termĭn-us, i, m eynde, 196: *pael-merck*, 564 *termyn*, 588: *'t uyterſte.*
Terminus maj. & min. 587
Terr-us, a, um. 182. 239
Terr-a, æ, f. aerde, 17: *land*, 194: *aerd-rÿck*, 537.
Terrā, abl. *te lande.* 427
Terra Cănăan. 571
Terr-æ, árum, pl. n. 868
Terræ callus. 81
Terræmōt-us, ûs, m. 43
Terrārŭ orbis, *aerdbodem.*
Terref-ăcĕre, éci, actŭm. 961
Terrén-us, a, um. 554
Terr-ére, ŭi, ĭtum. 174
Terreſtr-is, is, e. 553. 556
Terrĭbĭl-is, is, e. 36 913
Terrĭcŭl-āmentŭ(um) 748
Terrĭ-fĭcáre & tāre. 748
Terrĭtóri-um, i, n. 871
Terrĭt-us, a, um. 188
Terr-or, óris, m. 901
Terſ-us, a, um. *net.* 689
Tertĭán-us, a, um, 310
Tertĭá-re, vi, tum. 333
Tertĭ-ò, & ùm, *adv.* 532
Tertĭ-us, a, um. 244. 952 *de derde man.* 824
Tertĭus décĭmus. 552
Tĕrunc-ĭ-um, & us, *oortjen*
Teſqu-a, órum, n. pl. 177
Teſſell-a, æ, f. 400
Teſſellāt us, a, um. 406
Teſtĕr-a, æ, f. dobbelſteen, 851; *loſe.* 893: *viercante vloerſteen: kerfſtock.*
Teſtĕrāri-us, i, m. 893
Teſt-a, æ, f. *dop.* 136: *ſcherf*, 410: *aerdenvat: ſchelpe.*
Teſtāce-us, a, um. 127, 128
Teſtament-um, i, n. *uyterſte wil*, 757: *erf-ſtellinge.*
Teſtāment. vet. & nov. 954
Teſtā-ri, tus ſ. *be* (ge) *tuygen*: 660: *tot getuyge neemen*: *erfſtellinge makẽn.*
Teſtātor, *teſtamentmaker.*
Teſtātus, *getuyg, veſtight.*
Teſtĭcŭli, *ſchamel-baljes.*
Teſtĭficāri, tus ſ. 660, 944 *tot getuyge neemen.*
Teſtĭmóni-um, i, n. 582
Teſt-is, is, c. 286. 687
Teſtis jūrātus. 828
Teſtis ŏcŭlātus. 953
Teſtūdĭnātus, *v.* fornĭcātus (2) *van 4 ſyden afhellend.*
Teſtūd-o, ĭnis, f ſchiltpadde 194; *welfſel.* 400: *luyte*, 475: *ſchut-(ſchilt) dack der ſoldatẽ, of ſtorm-rams*
Teſt-um, & us, ûs, *ſmoorpanne, pot: ſmoor-deckſel.*
Tet-er, ra, rum. 621
Tetr-ă-on, ŏnis, m. 142
Tetrárch-a, æ, m. viervorſt.
Tetrĭcĭtas, átis, *ſluerſheyt.*
Tetrĭc-us, a, um. 650
Tetrínus re, vi, tum. 252
Tex-ĕre, ŭi, tum, wevē. 390: *vlechten*, 106; *breyden.*
Text-or, óris, m. 387
Textóri-us, a, um. 389
Textrīna, *weefhuys, wevery*
Textum, *geweven werck.*
Textúra, *weeffel, wevinge.*
Text-us, ûs, m. *text.* 392 *geweef, weeffel.*
Thălăm-us, i, m. bedde. 930 *bruyds-ſlaepkamer.*
Thalaſſĭcus col. *ſeeblauw.*
Thall-us, i. m. pijploof. 89
Theātrĭc-us, a, um. *tooneel-*
Theátr-um, i, n. 840

Digitized by Google

Thēc-a, æ, f. koker. 732
Thém-a. ătis, n. 691
Theŏlogi-a, æ, f. 716. 718
Theŏlŏgĭc-us, a, um. 717
Theŏlŏg-us, i, m. 505. 719
Theŏmachus, *godsbestrÿder*
Theóréma, beſchouwſtuk.
Theórétĭcè, *adverb.* 516
Theóri-a, æ, f. beſchouwing
Thérĭăc-a, æ, f. 818
Thérióma, n. v. ficus. 302
Thériotrŏphium, waerande.
Therm-æ, árum, f. pl. 45
Théſaurári-us, i, m. 877
Théſaur-us, i, m. 629
Théſ-is, is, & *eos, f.* 586
Thólus, fluyt-balck,-ſteen.
Thórăcĭc-us, a, um. 811
Thŏrácis oſſa. 217
Thór-ax, ácis, m. borſt, 218: *borſt-hol*, 306: *wambays*, 382: *borſt-harnaſch*: 888.
Thraſcias (ventus,) 41
Thr-ax, ácis, m. 560
Thrŏn-us, i, m. troon. 978
Thúrĭbŭlum, *wierock-vat.*
Th-ūs, úris, n. 119. 944
Thymall-us, i, m. 154
Thymiáma, n. roockinge.
Thymĭatérĭŭ. *v.* thúrĭbŭlŭ.
Thymns, i, m. thymis-cruyt.
Thyrſ-us, i, m. 88
Tiár-a, æ, f. turbant. 381
Tibi, (*nom.* tu) 484. 614, 615
Tibĭ-a, æ, f. ſcheen-been, 223: *pype*, 476: *fluyte*, 700
Tibĭa utrĭcŭlāris. 476
Tíbĭăli-a, um, n. pl. 422
Tibiális faſcia. 382
Tíbíc-en, ĭnis, m. 476. 700 (2) *onderſetſel*, *ſchore.*
Tigill-um, i, n. *een latte*, 407: *een ribbe*, *balcxken.*
Tignárius, *v.* lignar. faber.
Tign-ū, & us, i, timmerhout 396: *timmerbalk*, 397
Tígr-is, ĭdis, *f. tÿger.* 183
Tĭli-a, æ f. lindeboom. 111
Tĭliáce-us, a, um. 487
Tĭlágĭnĕ-us, a, um. 416
Tim-éré, ui, vreeſen. 628
Timĭdè, *met een vreeſe.*
Timĭdĭtas, *vreeſachticheyt.*
Timĭd-us, a, um. 188
Tim-or, óris, m. *vreeſe.*
Tĭn-a, æ, f. een tonne. 156
Tinc-a, æ, f. ſeelt. 155
Tinctórius, a, *um, verſ-*, 96
Tinctor, m. *een verwer.*
Tinctúr-a, æ, f. *tinctuur*, 878: *verwinge*, *verwe.*
Tinctus, *verww (dop) inge.*
Tine-a, æ f. motte, 129: itē, *kinderworm*: *bie-worm.*
Tin-gĕre, xi. ctŭ, dopē, 493 *in de verw ſteken verwen*
Tinnĭ-re, vi, tum; klinckē.
Tinnít-us. ûs, m. 262
Tinnúlus, a, um, *klinkende.*
Tinnuncúl-us, i, m. 140
Tintinnabŭlŭ, n. 417. 474
Tintinnáctŭlus, *geeſſelaer.*
Tintinn-áre, &, ire. 474
Tŏpĭl-a, æ, f. 160
Tŏr-o, ónis, m. nieu ſoldaet, 891: *eerſte leerling.*
Tírócĭnium, *eerſte oeffeninge*, *'t eerſte proef ſtuck.*
Tĭtillá-re, vi, tum, kittelen.
Títillát-io, & us, ûs. 258
Tĭti-o, ónis, m. 34
Tĭtĭvillĭtĭ-um, i, n. 387
Tĭtŭbáre, ſwankelen. 623: *ſtameren*, *twÿffelen.*
Tĭtŭl-us, i, m. *op-ſchrift*, 496: *eer-* (by-) *naem*, 699: *benaeminge.* 741.
Tŏg-a, æ, f. tabbaert. 382
Tŏgŭl-a, æ, f. *tabbertjen.*
Tŏlĕrá-bĭlis, *verdraeglÿk.* -nter, *lÿdſaemlick*: -ntia, &-tio, *verdraegſaemheyt*
Tŏlĕrá-re, vi, tum. 154 789
Tollén-o, ónis, m. 780
Tollĕre, ſuſtŭli, ſublátum, opheffen, 459, *verheffen*, 630: *weg-neemen.* 586.
Tŏlútárius *equus.* 436
Tŏlútim, *adverb.* 436
Tŏmacŭl-um, i, n. 362
Tŏment-um, i. n. vulſel, 470
Tŏm-ex, ĭcis, f. ſtroo-ſeel, 335: (2) *een hals-kuſſen.*
Tŏm-us, i, m. 495
Tŏn-áre, ui, ĭtum. 36
To-ndére, tondi, nſum. 344
Tŏnitr-u, *indecl.* &-ŭum, ui, n. &-us, ûs, m. 36
Tonn-a, æ, f. tonne. 512
Tonſ-æ, æ, f. vid. remus. 344
Tonsíl-is, is, e. 334
Tonſíl-a, æ, f. *pael om de ſchepenē aen vaſt te leggē*
Tonſíll-æ, árum, f. 255
Tonſ-or, óris, m. *droogſcheerer*, 389: (2) *barbier.*
Tonſóri-us, a, um, *ſcheer-*
Tŏſtrína, æ, f. *droog ſcheerderye*, 389: *ſcheerwinkel.*
Tonſtr-ix, ícis, f. 344
Tonſ-úra, & us, ûs, m. 344
Tŏnus, toon, deun, *geluyt.*
Tŏparcha, m. *landt-vooghd*
Tŏpázĭ-us, i, m. 76
Tŏph-us, i, m. tuf-ſteen. 72
Tŏpiári-um, i, n. luſt-hof, 321: (2) *loof-werck.*
Tŏpiárium opus. 329
Tŏpiári-us, i, m. 329
Tŏpium, *v.* tŏpiárium.
Tŏr-al & ále, ális, n. 733
Torcŭlar, n. *pers-ſchroeve*, 460: *wÿn-pers*, 373.
Torcŭlári-um, i, n. 373
Torcŭlárius, *wÿn-pers-.*
Tŏréuma, *draeyers-werck.*
Torment-ū, i, n. 834. 993
bellĭcum, 416. 905. 913
Tormĭn-a, um, n. pl. 299
Tornáre, draeyen.
Tor-nátĭl-is, is, e, 421
Tornát-or, óris, m. 421
Tórn-us, i, m. 421
Tórŏſ-us, a, um. 212
Torpédo, *vide*, torpor.
Torp-ére, ui, dodderig zijn, 619: *traeg* (*luy*) *zÿn.*

Tor-

Digitized by Google

Torpeſcĕre, *doddevig wor-*
Torpĭd-us, a, ũ, *vaddig.* 733
Torp-or, óris, m. traegheit 617: *dodder (vadd) igheyt*
Torquát-us, a, um. 142
Tor-qnére, ſi, tum, draeyen, 386: *wringen pÿnigen.*
Torqu-es, &c, *is, d.* 417
Torrefact-us, a, um. 35
Torren-s, tis, Δ, ſnel.
Torren-s, tis, m. 46
To-rr ére, rrui ſtum, braedē, 365: *dorren,* 377. 385.
Torrĭda zóna. 556
Torrĭd-us, a, um. 327
Torr-is, is, m. 34
Tort-a, æ, f. *taerte.* 368
Tortĭl-is, is, e. 148
Tortívum *vinum.* 373
Tort-or, óris, m. 286
Tórtúra, æ, f. *pÿninge.* 834
Tŏr-us, i, m. bedde. 625
(2) *vleeſchachtigheyt.*
Torv-è, (ùm) *ſtueriglick.*
Torvĭtas, f. *ſtuerigheyt.*
Torv-us, a, um. 644
Toſt-us, a, um, *gerooſt.* 368
Tot, adj. pl. indecl. 915. 929
Tot-quot, *ſo veel als.* 222
Tŏtĭdem, adj. indecl. 524
Tŏtĭes, adv. *ſoo veelmael,* 727: *ſoo dickwÿls,* 983
Tŏtĭes tŏtĭesque. 984
Tót-us, a, um, *geheel.* 125; *gants,* 686; *door en door,* 717; al, 727, *over en over*
Tótus, a, um, *de ſoo menigſte*
Ex tóto, *in 't geheel.* 497
Per tótũ, *door en door.* 685
Toxĭc-um, i, n. 815
Trăbĕ-a, æ. f. 879
Trăbĕát-us, a, um 402
Konings-kleet aenhebbēde.
Trăbális clávus. 397
Tr-abs, ábis, f. balck, 407
Trăchĕ-a, æ, f. ſtrot-pype, 254; *longe-pÿpe,* 305; *locht-* (*adem-*) *pÿp,* 250.
Tractábĭlis, *handelbaer,*
Tractáre, vi, tum, *handelen* 706; *verhandelen,* 511; *handteeren.* 716; *tractee-ren,* 761: *onthaelen,* 863.
Tractati-o, ónis, f. *onthaelinge,* 862; *handelinge.*
Tractát-us, ûs, m. 496
Tractim, *adverb.* 333
Tractátri-us, a, ũ. 449. 780
Tractr-ix, ícis. 459
Tract-us, ûs, m. *treck,* 465; *landſtreeck,* 871.
Trád-ere, ĭdi, ĭtum, geven, 951; *overgeven,* 567; *doen, leeveren,* 854; *overleveren,* 834; *behandigen,* 729; *leeren.* 996.
Trádĭtio, f. *overleveringe,* 920; *inſettinge,* 949.
Trádĭt-us, a, um. 965. 996
Trádú-cĕre, xi, ctum, *door-leyden* 6; *racchelen,* 645.
Tráduct-us, a, um. 459
Trád-ux, ŭcis, m. 370
Trágĭcè, *grouwſamelÿck.*
Trágĭcus, a, um. 841
Trăgĭcus *Poëta.* 699
Trăgœdi-a, æ, f. 841
Trăgœd-us, i, m. 841
Trágŭl-a, æ, f. ſchakel, 358; *worp-geweer, ſpieſſe*
Trăh-a, æ, f. ſlede. 437
Tr-ăhĕre, axi, actum, trecken, 241. *ſleepen,* 606.
Trăhĕre *penſa.* 386
Tráject-a-re, vi, tum. 387
Tráject-áre lardo, 365
Tráject-us, ûs, m. 448
Tráj-icĕre, éci, ectũ, *over-varen,* 448; *doorſtekĕ,* 898
Trálátĭti-us, a, um. 340
Trám-a, æ, f. *inſlagh,* 387
Trám-es, ĭtis, m. 429
Trámes recti. 636
Tráná-re, vi, tum. 446
Tranquillá-re, vi, tum. 602
Tranquillè, *adverb.* 652
Tranquillĭt-as, átis. 421
Tranquill-us, a, um, 136
Trans, over, op gene zÿde.
Transacti-o, ónis, f. 823
Transact-us, a, um, *voldaen*
Transăd-ĭgĕre, ĕgi. 361
Tranſcendĕre, di, ſum. 772
Tranſcindĕre, *doorſnyden.*
Tranſcríbĕre, *overſchryven*
Tranſcript-us, a, um. 497
Transcur-rĕre, ri, ſũ. 773
Transcurſá-re, vi, tũ. 271
Transcurſ-us, ûs, m. 722
Transdúcĕre, v. trádúcĕre.
Tranſenn-a, æ, f. 404
Tranſenna lăquei, *dwers-geſpannen ſnoerken van een vang-ſtrick,* 360.
Transeunter, *adverb.* 722
Trans-ferre, tŭli, látum, *overbrengen,* 425; *over-dragen,* 763. *vervoeren,* 762; *overvoeren,* 577; *overſetten,* 681; *aen-leggen, trecken,* 319.
Transfígĕre, *door-ſteken.*
Transfígŭrá-re, vi, tũ. 480
Transfi-tĕre, uxi, uxũ. 463
Transf-ŏdĕre, ódi o ſſũ. 175
Transfŏráre, *doorbooren.*
Transformá-re, vi, tũ. 565
Transformátio, ónis, f. 477
Transfrĕtáre, *overſchepen.*
Transfŭg-a, æ, m. 911
Transfŭgĕre, *overloopen.*
Transfu-ndĕre, di, ſũ. 499
Transgr-ĕdi, eſſus ſ. 604
Transgreſſi-o, ónis, f. 604
Trans-ĭgĕre, égi, act. door-brengen, 199; *toebrengen* 687; *af-doen, hãdelĕ,* 662
Transf-ylíre, ílívi, & ĭlui, ultum, *overſpringen,* 431
Transí-re, vi, tũ, *doorgaen,* 13; *overgaen,* 574; *ver-anderĕ,* 652; *voor bygaen.*
Transĭti-o, ónis, f. 538
Transĭtóri-us, a, um. 737
Transĭt-us, ûs, m. 443. 774
Translábi, v. præterlábi.
Translátio, *overſettinge.*

Digitized by Google

Translátor, m. *overſetter.*
Translát-us, a,ū. 568.763
Translúcére. *v.* pellúcére.
Translúcíd-us,a, um. 61
Transmărín-us,a, um.793
Transmĕáre, *over-paſſeeren*,427: *doorloopen*.463
Transmigráre,*v.* migráre.
trăsmi-ttĕre, ſi, ſſū, *doorlaten*,454: *overſenden*.793
Transmóvére, *verrucken.*
Transmútáre, *v.* mútáre.
Transná-re, *&* -táre 446
Transnomĭnáre,*vernaemē*
Transpár-ens,entis.Δ.204
Transſpĭcĕre, *door-ſien.*
Transplantát-us,a,um. 88
Transpŏsít-us,a,um. 587
Transportá-re,vi,tum457
Transportát-us,a,um 948
Transſtillá re,vi,tum.463
Tranſtr-a,órū,n roeybanckē.449:*dwersbalken*,407
Transſultá-re,vi,tum.848
Transſúmĕre,*overneemen.*
Transvĕhĕre, *overvoeren.*
Transverbĕrá-re,vi,tū897
Transverſim, *adverb.* 554
Transverſ-us, a, um. 371
Transverſus dĭgĭtus, 524
Transſylván-us, i, m. 560
Trăpézít-a,æ,m.*wiſſelaer.*
Tyanl-us, i, m. 291
Trécent-i, æ, a. 157, 215
Tredĕcim, pl. *derthien.*
Trĕmĕbund-us,a,um.995
Trĕmĕf-ăcĕre,éci,actū.43
Trĕmend-us,a,um. 991
Trĕm-ens, entis, Δ. 995
Tyĕm-ere,ui,bevē,daveren.
Trĕmiſcére. 284
Trĕm-or,órĭs,m.308.624
Trĕmŭlum óvum. 858
Trĕmŭl-us, a, um. 27
Trĕpĭdanter, *v.*trĕpĭdè.
Trĕpĭdá-re, vi, tum. 284
Trĕpĭdáti-o, ónis, f. 991
Trĕpĭdè, *adv. al bevende.*
Trĕpĭd-us, a, um. 637
Ty-es, es, ia, pl. 521, 549
Trĭangŭlár-is, is, e. 519
Trĭangŭl-um, *&*, us. 521
Triárii mĭlĭtes. 901
Trĭbŭári-us, a, um. 786
Trĭb-uĕre, ui, útum 641
Tríbŭl-a, &, nm. 336
Tríbŭlá-re, vi, tum. 336
Tríbúl-is, is, m. 786
*Tylbŭl-us, i,*m.water-note. 99:*voet(mink) yſer*,523.
Trĭbún-al, ális, n. 827
Trĭbún-us, i,m. 783 784
Trĭbúnus *mĭlĭtum.* 889
Trĭb-us, ūs, m. verdeylinge, gilde: (2) *ſtam*,948.
Trĭbútári-us, a, um. 787
Trĭbútim, *gilds-gewys.*
Trĭbúti-o, ónis, f. 768
Trĭbút-um, i, n. 874
*Tric-æ,árum f.*werre-garē
Trícári,*harrewerren*: *werringen in ſmyten,beuſelen.*
Tricén-i, æ, a. plur. 223
Tric-eps, ĭpĭtis, Δ. 315
Tricésĭmus,a,ū,*dertichſte.*
Trícĭes, *adv.dertigh mael.*
Triclínĭári-us, i.m. 854
Triclini-um, i, n. 854
Tríc-o,ónis.*harre-warrer.*
trĭcornis,is,e,*drie-hoornig.*
Trĭcorp-or, óris, Δ. 315
Tricuöĭtális,is,e.108.159
Trĭdens, 3 *tandige worcke.*
Trídŭum,*tijdt van 3 dagē.*
Trĭenniŭ,*tyt van 3 jaeren.*
Trĭennis,is,e,*drie-jaerigh.*
Trien s, tis, m. 524
Trient-al, ális, n. 525
Trĭĕtérĭcus, *v.* triennis.
Trĭĕtér-is,idis,*v.*trienniŭ
Trĭfáriam, *op 3derley wys.*
Trĭfŏli-um, i, n. 86
Trif-ur, úris, m. 657
Trig-a, æ, f. 441
Trigĕmĭni, *v.* tergĕmĭni.
Trígésĭmus, *v.*tricésĭmus.
Tríginta, Δ. pl. 216.218
Trigŏn-us,a,um. 549
Trĭmembr-is, *is*, e. 584
Trím-us, a, um, 3*jaerig.*
Trĭnĕp-os, ótis, m. 751
Trĭnept-is, is, f. 751
Trín-i, æ, a, pl. 355
Trínĭtas, *v.*triúnĭtas.1000
Trín-us, a, um. 641. 712
Tripartítò, *adverb.* 584
Tripartít-us, a, um. 940
Trĭpedáre, den pas gaen.
Trípe-s,*&* -dális,3 *voetig.*
Tripl-ex, ĭcis, Δ. 691.708
Trípl-us, a. um. 712
Trĭpūdiáre, vi,tū.844.937
Trĭpūdiū,*drieſpronksdans.*
Trĭp-us, ŏdis, *drievoet.*
Triquetrum, drie-hoeck.
Trĭquetr-us, a, um. 523
Trĭrém-is,is,f. 449.837
Tristá-ri, tus ſum. 283
Tristĕg-us, a, um. 405
Tristĭcúl-us,a,um,*droevig*
Triſt-is, is, e, treurig. 233: *droevig*, 640: *bedroeft.*
Tristĭti-a, æ, f. 307
Trĭtă vi-a, *item*,-us, 750
Trĭtĭcĕ-us,a,ū,*van terwe.*
*Tritic-um, i,n.*92.314.355
Trĭr-on, ónis, m. vlagghe, 450:*meer-mannetjen*,318
Trít-or, óris,m. 336
Tritúra,*dorſch(wryv)inge.*
Tritúrá-re, vi, tum. 336
Trít us, a, um, *gewreven*, 365: *verſleten*, 394.
Trítus callis. 429
Trít-us,ûs,m.*wryving.* 20
triumphális, *triumph-.*
triumphá-re, vi,tum, 575
triumphát-or,óris,m. 910
triumphát-io, *&* us. 910
Triumph-us, i, m. 910
triúmv-ir, ĭri, m. 784
triumvĭrál-is, is, e. 784
triúnĭt-as, átis,f. 1000
trĭvĭál-is, is, e. 505
trĭvĭ-um, i, n. 430
Trŏchæ-æ, æ, um. 697
trŏchĭlus, *v.* régŭlus. 137

tru-

Digitized by Google

trŏchisc-us, i, m. 818
trochle-a, æ, f. 459,461
trŏch-us, i, m. v. turbo, 850
Trój-a, æ, f. civitas, 572
trŏphæ-um, i, n. 910
trŏpĭcè, *adverb.* 689
trŏpĭc-us, i, m. 538, 540
cancri & caprĭcorn. 556
trŏp-us, i, m. 681, 683
tru-a, æ, f. water-pot.
trŭcídá-re, vi, tũ, 573, 900
trŭcŭlenter, *adv.* 896
trŭcŭlent-us, a, um, 567
trú-dĕre, si, sum, 458
trúd-es, is, d. *stier-stock.*
trull-a, æ, f. *schep-lepel,* 366
truweel: waterpot.
trulle-um, i, n. *hantbecken.*
trullissá-re, vi, tum, 400
truncáre, *stompen, afkappĕ.*
trunc-us, i, m. stam, 369:
romp, 217. *block, stompe.*
trunc-átus (-us) *gestompt.*
trúsátĭl-is, is, e, 355
trŭtĭn-a, æ, f. waegh-lade, 532: *last-wage,* 533.
trŭtĭnár-e, & i, *overwegen.*
trutt-a, æ, f. 154
tr-ux, ŭcis, Δ wreed, 655
tu. pron. 2. pers. 484, 622
tu ipse, *gy selfs,* 606, 665
tŭb-a, æ, f. *trompette,* 895
túb er, ĕris n. buyle, 287:
aerd-buyle, 81: *knorre.*
tŭbĭc-en, ĭnis, m. 476
tŭburcĭná-ri, tus s. 859
tŭbŭl-us, i. m. 780
tūb us, i, m. buyse, 411, 780
túcét-um, i, n. 368
túd-es, ĭtis, m. 399, 460
túdĭcŭl-a, æ, f. 365, 366
tu-éri, ĭtus s. aenschouwen:
(2) *beschermen,* 829.
tŭgŭriŏlum, *een hutteken.*
tŭgŭri-um, i, n. hutte, 395
tui, *van u selfs.* 615
tŭlĭp-a, æ, f. tulpe, 96
tum adv. *dan,* 436: *als dan,*
125: *doen,* 573, *daer nae,*
371, *hiernae,* 818: *daerop,* 323: *voorts,* 441.
Cum-tũ, *soo wel-als,* 810
tum postea, *daernae,* 679
tum-tum, *so wel-als,* 886:
soo wel-als oock, 9, 795:
eensdeels-ădersdeels, 726
nu-dan, 808.
tŭmĕfăcĕre, *doen swellen.*
tŭm-éri, ui, 47
tŭmescĕre, *swellen.*
tŭmĭd-us, a, um, 670
tŭm-or, óris, m. 302
tŭmŭláre, *v.* contŭmŭláre.
tŭmŭlósus, *heuvelachtig:*
Tŭmultuá-re, & ri, *rammoeren,* 254; *bulderĕ:* 982
tŭmultuáriè, *adv.* 639
tŭmultuária opĕra, 723
tŭmultŭátio, f. *rammoer.*
tŭmultuós-us, a, um, 885
tŭmult-us, ûs, m. op-roer, 883: *rammoer, gewoel,* 983
tŭmŭl-us, i, m. berghsken, 55: *graf-heuvel,* 867.
tunc, adv. *dan* 186: *alsdan,* 271: *te dier tijt, doen,* 992
t-undĕre, ŭtŭdi, unsum & *úsum,* stooten, 353; *stampen,* 816: *kloppĕ, smedĕ,* 66
tŭnĭca, rock, 382: *schille,* 89: *vliesjen,* 204: *vlies,* 488: *onder rock.*
tŭnĭcátus, *rok aenhebbende.*
turba, f. volck, 340: *schare, hoop,* 797: *beroerte,* 911
turbámentum, *beroerte.*
turbá-re, vi, tum, *ont-(be-)roeren,* 40: *verstooren.*
turbát-or, óris, m. 883
turbát-us, a, um, 841
turbĭd-us, a, um, *troebel,* 57: *drabbig,* 239: *beroert.*
turbĭnát-us, a, um, 523
turb-o, ĭnis, m. top, tol, 850: *draey windt,* 40.
turb-o, ónis, *beroertmaker.*
turbŭlent-us, a, um, 309
turbŭlent-us, i, m. 624
Turc-a, æ, m. turk, 577, 975
turc-us, i, m. lyster, 143
tur-gĕre, si, 210
turgescĕre, *opgeblasen w.*
turgĭdus, *opgeblasen,* 152
turi-o, ónis, m. 376
turma, æ, f. esquadron, 889
turmátim, *met (by) benden.*
turp-is, e, leelijck, 287:
(2) *schandelijck.*
turpĭter, *leelijcklick.*
turpĭtúd-o, ĭnis, f. 625
turrĭcŭl-a, æ, f. *toorentjen.*
turr-is, is, f. 408, 569, 773
turris ambŭlátĭlis, 904
turrit-us, a, um, getoorent.
turt-ŭr, ŭris, m. 142
tŭrund-a, æ, f. brocke, balletjen, 365: *een wiecke.*
tussí-re, vi, tũ, *hoesten,* 254.
tuss-is, is, f. hoest, 306
tútám-en, & entum, *schut.*
tútá-ri, tus sum, 877, 888
tút-è, iùs, issĭmè, 770
túte, pron. comp. *gy selfs.*
tútél-a, æ, f. *vooghdye,* 757:
(2) *schut, bescherminge.*
tútò, *adv. vide,* tútè. 770
tútélár-is, is, e, *v.* tútórius.
tút-or, óris, m. *vooghd,* 757
tútóri-us, a, um, 709
tút-us, a, um, *veyligh,* 771:
versekert, 732; *seker.*
tu-us, a, um, *uwe,* 606, 676
tympănist-a, æ, m. 895
tympănotrĭba, m. *idem.*
tympăn-um, i, n. trommel, 183, 895. *dray-radt.* 459
typh-a, æ, f. rietkolve. 106
typogrăphéum, *druckerye.*
typogrăphĭ-a, æ, f. *druckerye,* 491: *druk-konst,* 579
typogrăphĭca *ars,* 579
typogrăph-us, i, m. 492
typothĕt-a, æ, m. 492
typ-us, i, m. druck-schrift, 492: *voorbeeldt,* 943.
tyrannícè, *adverb.* 883
tyrannĭc us, *tyrannisch.*

tyran-

Digitized by Google

úb-er, ĕris, n. mamme, 161: *nyer*, 345: *borst*, 746.
úb-er ĕris, Δ. 342
úbĕr-è, ĭùs, rimè, v. úbert.
úbert-as, átis, f. 371
úbertim, *adverb.* 345
úbĭ, adv. *waer*, 6: *daer*, 9: *alwaer*, 13: *als na dat*. 405
úbĭcunque, *adverb.* 894
úbĭlĭbet, v. úbĭvis.
úbĭnam, *adv.* waer doch?
úbique *adv.* overal. 671
úbique gentium. 983
úbique lócórum. 984
úbique terrárum. 984
úbiúbĭ, *adverb.* 432. 542
úbĭvis, *over al*, 295, 304
údá-re, vi, tum. 231
úd-o, ónis, m. 383
úd-us, a, um, vocht. 55
Ulcĕráre, *doen sweeren.*
Ulcĕrósus, *vol sweeren.*
Ul-cisci, tus sum. 991
Ulc-us, eris, n. 288. 294
úlĝĭnós-us, a, um. 333
úlĝ-o, ĭnis, f. 55. 333
Úll-us, a, um, *eenigh*, 673: *yemant*: ullâ re, 668.
Úllus *procedens*, *negat.* 627
Úlmeus, *olmen-*, *van olm.*
Úlm-us, i, f. olm-boom. 111
Úlu-a, æ, f. elle. 137: *arm-spille*, 222: *arm*, 747.
Ultĕriùs, *adverb.* 240. 445
Ultĭm-ò, & ùm, *adv.* 912
Ultĭm-us, a, um. 551. 864
Ulti-o, ónis, f. *wraeke.* 991
Ult-or, óris, m. 991
Ultrà, præp. 684. 843. 803 *adv.* meer, *wyders*, *verder*
Ultrà quàm, *meer dan.* 14
Ultrò, adv. *vanselfs*, 326: *self-willighlick.* 824
Ultrò citróque. 728
Ultróne-us, a, ũ, *self-gaende*, 465: *goet-willig*, 944.
ũlŭl-a, æ, f. uyle. 137
ũlŭlá-re, vi, tum, *huylen.*
ũlŭlát-us, ûs, *m. gehuyl.* 185
Ulva, f. mos-kruyt, wier.
Umbell-a, æ, f. 192. 381
Umbĭlĭcát-us, a, um. 493
Umbĭlic-us, i, m. 210
umbo, *ónis*, *m. schilds-buchel*
Umbr-a, æ, f. 550. 684
Umbr-æ, árum, f. pl. 982
Umbrácŭl-um, i, n. 722
Umbrátĭ-cus & ilis.
schaduwachtig, *obscuur.*
Umbrĭf-er, ĕra, ĕrum. 111
Umbrós-us, a, um. 192
úmà *adv.* te gelijk, 328: *gelijk mê*, 61: *als mede*, 331
úna cum, *mitsgaders*, 205
únănĭm-is (us) *eenmoedig.*
únănĭmĭt-as, átis, f. 730
únănĭmĭter, *adverb.* 741
Unci-a, æ, f. once, 813. 536
Uncĭális, is, e, *van een once*
Uncĭária úsúra. 661
Unciátim, *met oncē*, *stukjes.*
Uncĭnátus, *gehaeckt.* 403
Uncĭnŭl-us, i, m. 384
Uncĭn-us, i, m. *haeck.* 780
Uncti-o, ónis, f. *salvinge.*
Unctor, *salver*, *smeerder.*
Unctiusc̃ulus, *vetachtig.*
Unctúra, *vide*, unctio.
Unc-us, a, um, krom, 146: *haeck-achtig*, *-lijck*, 317
Unc-us, i, m. weerhaek, 535 *klampe*, 915: *boogh-note.*
Und-a, æ, f. water, 48: (2) *water-bare*, *-golve.*
Undá-re, vi, tum. 266
Undátus, a, um, *bewatert.*
Undè, adv. *waerwyt*, 20: *van waer.* 50. *waer van* 227: *waer van daen*, 506: *waer door.* 638: *hierom*, 371.
Unde in compos. *min een*,
Undĕcies, *adverb.* elfmael.
Undĕci-m, *elf*: -mus, *elffte.*
Undĕcunquè *adverb.* 704
Undĕ-lĭbet, &-vis. 815
Undĭq; *adv. van alle kanten*, 18: *vã alle xÿden*, 559. 49
Undĭquĕversùm, *adv.* 554
Undŏlus, a, ũ, *ongestuymig.*
Undŭlátus, *vide.* undátus.
Undŭlátus pannus. 309
Un-gĕre, xi, ctum, salven, 967: (2) *smeeren*, 442
Ungŭl-a, æ, f. *hoef.* 162
Ungŭlát-us, a, um. 162
Ungu-en, ĭnis, n. 819
Unguentári-us, i, m. 472
Unguentum, *vide*, unguen.
Unguĭcŭlus, m. *nagelken.*
Ungu-is, es, m. nagel, 213, 264: *klauwe*, 146. 162
únicaul-is, is, e. 84
únĭcè, *adverb.* 671
únĭcŏlor, Δ, *een-verwigh.*
únĭcornis, Δ. *een-hoornig.*
únĭcorn-is, is, m. 177
únĭc-us, a, um. 177. 700
únĭform-is, is, e. 543
únĭgĕnĭt-us, i, m. 754
únĭmăn-us, a, ũ, *eenhandig.*
úni-o, ónis, m. 78. 478
úni-o, ónis, f. *eendracht*, *eenigheyt*, *vereeninginge.*
ún-ire, ívi, ítum. 11, 868
únĭrŏt-us, a, um. 437
únĭsón-us, a, um. 252
únĭt-us, a, um. 868
unĭt-as, átis, f. 512
Unius gĕnĕris. 61
únĭusmŏdi, adv. *eenderley.*
únĭversăl-is, is, e. 717
únĭversè, *in't generael.*
únĭversĭt-as, átis, f. 507
úniversˉ-um, i, n. 917
únĭversˉ-us, a, um. 193 731
únŏcŭl-us, a, um. 290
Unquam, *adv.* oyt, 607, 674, *t'eeniger tyde.* 608
ún-us, a, um, een, 933: *eenig*, 870: *alleen*, 641:

Digitized by Google

een alleen, 491 : *eenderley*, *gelijck*, 61.

únus & alter, *een oftwe.*

únus ídemque. 543

ún-usquisqi, aquæqi, umquodque, *elck*, 506: *een yegelijck*, 713: *yeder een ápup-a,æ, f. een hoppe.* 137

Urbáne, adv. *heuschelijck.*

Urbánĭtas, *heuscheydt* 643

Urbán-us,a,ũ, *heusch*, 650 *ſtadtlijck*, ofte *ſteedſch.*

Urbĭc-us, a, um. 781

Ur-bs, bis, f. 768.562.770

Urcĕŏl-us, i, m. 856

Urcĕ-us,i,m. waterkruyck

úréd-o, ĭnis, f. 52

úrens ſpĕcŭlum. 480

ú-rĕre ſſi, ſtum, branden, ſo: *quellen*: ſmerſten.

úrét-er, éris, m. 303. 240

Ur-gére,ſi, dringen, 618: *drucken*, *perſſen.*

úri-el.élis,m. nomen. 980

urín-a,æ,f. piſſe. 240.303

úrínár-e,&ri, *duyksten.* 147

úrínári-us, a, um. 230

úrínát-or, óris, m. 446

Urn-a, æ, f, put-emmer, 780; *halve emmer*, 525: *aſch-pot*, 865: *kruycke.*

Urnári-um, i, n. 732

úrŏgallus, v. tetrao. 142

Urſ-a, æ, f. *beyrinne.* 180

Urſa má,or & mĭnor. 545

urſín-us, a, um, *beyren-.*

Urſ-us,i,m. beyr. 184.252

urtíc-a, æ, f. *netele.* 94

úr-us,i,m. oer-os. 176

urvum,i,n. ploeg-kromte.

úſi-o, ónis f. *vide* úſus.

úſítát-è, ius, iſſimè. 896

úsítát-us, a. um. 715

uspiam. *adverb.* 915

uspiam gentium. 931

usquam, *adverb.* 12

usquam gentium. 931

Uſq; adv. *tot*, 843: *al tot*, 548: *toe*, 936: *al-af.-van*

usquĕ ădeò, *ſoo ſeer.* 737

usq; adhuc, *v.* hactĕnus.

usquĕdum. 377. 388

usquĕquáquè, *adv.* 988

usquĕquò, *adv.* tot dat: *hoe lange*, *hoe verre?*

usquĕ & usquĕ. 987

uſti-o, ónis, f. 31.293

uſt-or, óris, m. 865

uſtrín-a, æ, f. *ſmiſſe.* 413. 749 : *brand-ſtede*, 865.

uſtŭlá-re, xi, tum, *branden* 72: *ſengelen*, *ſengen.*

úſuál-is, is, e. 732

úſúcăpĕre, *door langen gebruyk in eygendō neemen.*

úſúfructuári-us, i, m. 710

uſui eſſe, *nutte zÿn.* 616

úſúr-a, æ, f. *nuttinge*, *beſiginge*, 733: *woeker*, 661

úſúra quincunx. 661

ſemiſſis & uncária, *ibid.*

úſúrári-us, a, um. 661

úſúrári-us, i, m. 661

úſurpáre, *gebruycken*, 817: *beſigen*, 657: *bezit nemen*

úſurpá-ri, tus ſum. 795

úſurpátio, f. *gebruyckinge.*

úſurpát-or, óris, m. 822

úſurpátu făcĭlis. 611

úſ-us, ûs, m. *gebruyck*, 109; *nuttigheyt*, 319: *ſaut*, *voordeel.* 794: *beſighinge*, 953: *ervarentheyt*, 277.

úſ-usfructus, ûsfr, m. 337

úſúv-ĕnire, énit, 700

Ut, dat, 14: *op dat*, 712: *ſoo dat.* 763: *ten eynde*, 484: *als*, 112: *als daer*, 131: *gelijk*, 210: *gelÿckerwÿs*, 624: *gelijck als*, 480: *gelijck daer* 518: *ſo hæeſt*; *ſedert dat*; *hoe*; *onaengeſien*; of; *ô dat!*

ut &, 23, 835; ut ne, *op dat*, *niet* 396; utque, 347

utcunquè, *adverb.* 986

utenſĭl-e, is, n. *huysraet*, 409; *gereetſchap*, 722,

ût-er,ra,rum, wie vã beyde

ût-er,ris,m. leederen ſack.

útercunq; *v.* úterlĭbet. 750

útĕrín-us, a, um. 749

út-erlĭbet, ral., ruml. 750

út-erque, raq; rumq;, *beyde*, 500, *alle beyde*, 77; *deſe en gene.* 579. 589.

útér-us, i, m. buyck. 196 *haer-*, ofte, *lyfs-moeder.*

útervis, *v.* úterlibet. 750

ú-ti, ſus ſum, gebruycken, 277; *beſigen*, *nuttigen.*

útĭ, adv. *vide*, veluti.

útĭbĭl-is, is, e. 732

útĭl-is, is.e. *nut*, 587: *nuttbaer*, 588; *nuttlijck*, 610.

útĭlĭt-as, átis, f. 482, 578

útĭlĭter, *adverb.* 38

útĭnam, adv. *och dat*, 498; *och of*, 915; *geve God.* 764

útĭque, *adverb.* 604

Utplúrímùm, *adverb.* 773

Utprimùm, *adverb.* 739

Utpŏte, *adverb.* als die.

Utpŭta, *als naemlijck.* 588

Utrĭcŭláris tíbia. 476

Utrĭcŭlári-us, i, m. 476

Utrinq;, *vã (aen-) beyde*, of *weer zyde*, 203, 370, 773

Utrinquĕſĕcus, *adv.* 908

Utrò, *op welcke zÿde?*

Utrobíque, *adverb.* 23. 841

Utróque, *op beyde zÿdem.*

Utrùm, *adv.* 257. 736, 737

útût, conj. *of ſchoon.* 953

útût ût, *'t zy boe't wil.*

úv-a, æ, f. *een wÿn-druyve.*

úva *paſſa*, 327: *ſpina.* 102

úva vinácea. 102

úvea tũnĭca *in oculis.* 204

úvĭd-us, a, um. *vocht.* 129

úv-or, óris, m. 373

úvŭl-a, æ, f. 255

úx-or, óris. f. 709. 741

uxórátus, a, um. *getrouwt.*

Uxorcŭl-a, æ, f. 742

Uxórius, *huys-vrouwlijck.*

Uxóri-us, i, m. *gooſſem.* 742

V. *Vácá-*

Digitized by Google

Vácá-re, vi, tum, open ſtaen, 875: *beſig zijn*, 271: *doende zijn*, 783: *afwachten*, 619: *ſijn tijt beſteden*, 721: *ledig, bloot* ofte *vry zijn*: *tijt hebben*: *ruſten*.

Vácati-o, ónis, f, 838

Vacc-a, æ, f. koe, 165, 345

Vaccæ lătebra, 850

Vaccinium, veen beſie, 107 aliis, *bruyn viole*.

Vaccin-us, a, um, 346

Văcerr-a, æ, f. parket, 322: *ſtaeck*: *ſot, onſinnig, dol.*

Văcillá-re, vi, tum, 402

Văcillátio, *waggelinge*.

Văcuáre, *vide*, évăcuáre.

Văcuĭtas, t. *ledigheydt*.

Văcu-us, a, um, *ledig*, 457

Vădá-re, vi, tŭ, 446, 427

Vădá-ri, tus ſum, 829

Vá-dĕre, ſi, ſum, 427, 829

Vădímónium, *borg-beloſte*.

Vădóſus, *doorwadig, wadſaem*: *vol van onzieptен*.

Văd-um, i, n. *ondiepte*.

Va, interj. *wee*,

Vænire, *vide*, vénire, 97

Væſánus, *vid.* véſánus, 985

Văf-er, ra, rum, liſtig, lous.

Vaframent-um, i, n. 906

Vafrĭt-ies, éi, f. 648

Văgábundus, *omſwervende*.

Văga lues, 310

Văgá-ri, tus ſum, ſwerven, 837: *ombeer ſlenderen*, 619

Văgin-a, æ, f. 415, 888

Vági-re, vi, tum, krijten, weenen, 745: *kermen* 188

Vágĭt-us, ûs, *kindt-gekrĳt*.

Văg-us, a, ŭ, *omſwervende*.

Vah, interj. *fuy*, 625: *ha*!

Valach-us, i, m. 560

Valdè, *adv.* ſeer, 26, 139

Văle, *imperat.* 999

Vălédícere, *adieu ſeggen*.

văl-ére, ui, ĭtŭ, könnẽ, 632: *vermogen*, 212: *dengen, dienen*, 191: *varen*: *geldẽ*: *ſterck* (*wel*) *zijn van* (*te*)

Vălefcĕre, *ſterck worden*.

Vălétúdĭnări-um, i, n. 704

Vălétúdĭnárius, a, um, 812

Vălétúd-o, ĭnis, f. 704

valg-us, i, m. 292

Vălĭd-è, iùs, iſſimè, 308

Vălĭd-us, a, um, *ſterck*, 460

Valláre, *v.* circŭ(*ob*)vallare

Vall-es, & *is, is, f.* 55

Vall-um, i, n. walle, 771

Vall-us, i, m. *ſtormpael*, 771

Văl-or, óris, m. 795

valv-æ, árum. f. pl. 772

Valvŭl-us, i, m. 93

Vănell-us, i, m. 145

Vaneſcĕre, *verydelen*, 507

Vánĭlóquus, *vdel ſprekende*.

Vánĭt-as, átis, f. 596

Vannáre, *v.* évánnáre, 440

Vann-us, i, f. wanne, 440

Ván-us, a, um, 199, 630

Văpĭdus, *dompig, droog*.

Văp-or, óris, m. 50, 530

Văpóráre, *damp opgeven*.

Văpórári-um, i, n. 467

Văpóráti-o, ónis, f. 51, 56

Vapp-a, æ, f. 374

Văpŭlá-re, 169

Văriá-re, vi, tum, *veranderen*, 26: *verſcheyden zijn*, 77: *wiſſeltuerig*, *veranderlijck zijn*, 639.

Văriát-us, a, um. 688

Văríćáre, *vide*. divárícáre.

Vărícus, *vide*, várus, 292

Văriè, *adverb.* 933, 947

Văriĕgáre, vi, tŭ, *ſchokieren*.

Văriĕtas, *verſcheydenheyt*.

Văriol-i, órum, m. pl. 295

vări-us, a, um, verſcheyden, 251: *menigerhande*, 844: *menigertey*, 109.

văr-ix, ĭcis, m. 304

vár-us, i, m. ſparbeen 292

v-as, ădis, m. lijfborge, 829

v-as, ătis, n. vat. 463, 345

Vas coquĭnárium, 367: *dĭſtárĭŭ*, 420: *pótórĭŭ*, 860

Vaſall-us, i, m. 873

Văſari-um, i, n. 732

Vaſcŭl-um, i. n. *vaetkn*.

Vaſtá-re, vi tum, 773, 915

Vaſtáti-o, onis, f. 948

Vaſtát-or, oris, m. 981

Vaſtè, *groot (breede) lĭk*

Vaſtĭt-as, átis, f. 137

Văſtĭtúd-o, ĭnis, f. 917

Vaſt-us, a, um, wijt, 55: *geweldig wijt*, 559: *woeſt*.

Vát-es, is, c. prophete, 947

vers-ſchrĳver, 699.

Vátícĭná-ri, tus ſum. 599

Vátícĭnati-o, ónis, f. 934

Vátícĭnát-or, óris, m. 600

Vátícĭni-um, i, n. 983

Vátícĭnus, *voorſeggende*.

văti-us, a, um. 292

Vatr-ax & ícoſus, *idem*.

Vĕ, conj. *ofte*, 446, 645

Vécordia, *onſinnigheyt*.

Véc-ors, ordis, Δ 613, 938

Vectábŭlum, *v.* vĕhĭcŭlum.

Vectá-re, vi, tum, 425 438

Vectárius, *voer-, wagen-*.

Vectári-o, ónis, f. 842

Vectiári-us, i, m. 459

Vectig-al, ális, n. 874

Vectigál-is, is, e. 787

Vecti-o, onis, f. *voeringe*.

vect-is, is, m. handtboom, 399: *hef-boom*, 459: *boom*.

Vect-or, óris, m. 442

Vectóri-us, a, um. 448

Vectóri-a, æ, f. *vrachtloon*.

Vectúr-a, æ, f. 794

vĕg-es, ĕtis, Δ v. vĕgĕtus.

Vĕgĕtábĭl-is, is, e, 314, 409

Vĕgĕtá-re, vi, tum, *ververſchen*, 234: *verſterkẽ*, 838

Vĕgĕtáti-o, ónis, f. 38

vĕgĕt-us, a, um. 326

Végrandis, *byſter (onhuyr) groot*, of, *niet ſeer groot*.

Vĕhĕmen-s, tis, Δ. *heftig*, 262; *hevig*, 306, 557.

Digitized by Google

Vĕhĕmenter, 32
Vĕhĕrĕ' 448,525,543
Vĕhés 342
Vĕhĭcŭlus, m. 169
Vĕhĭcŭlum. 425, 443
Vĕjŭpiter, 934
Vel 12. 312, 322, 988
Vél-áre 380
Vélarium 733
Vĕles-ĭtis 896
Vélĭficáre 451
Vélĭficatio 451
Vélĭtáre 896
Velle 281, 661
Vellĕre 344, 349
Vellus 344
Vélócĭtas 178
Vélócĭtĕr 354, 442
Vélox 594
Vélum 451, 452
Vĕlut 236, 362
Vĕlŭti 126, 182, 216
Véna 234, 245
Vénábŭlum 361
Vĕná-lis 778. 779
Vénári 361
Véná-tor 486, 361
Vená-toria, i 357
Venátórius 361
Vendĕre 344, 494, 778
Vendĭ-bĭlis 498
Vendĭcáre 657
Vendĭtáre 778
Vendĭtĭo 797
Vendĭtor 797
Vĕndĭtus, a, um 796
Vĕnéficus 836
Vĕnénătus, a, um. 965
194
Vĕné nósus, a, um, 131
Vĕné-num 810
Vĕnĕ-o 363
Vĕnĕ rabĭlis 928
Vĕnĕ-rabundus 670
Vĕnĕ randus 941
Vĕnĕrare 11
Vĕnĕ-ratio 642
Vĕnĕ-rĕus 301, 626, 738
Vĕnĕ-tia, arum 562
Vĕnĕ-tus 266
Vĕnĭ a, æ, 195, 623
Vĕnĭ-ens, 54, 280, 749
Vĕnĭ-re 12, 262
Vénósus. a, um. 110
Venter 404, 210, 228
Ventĭlàbrum 336
Ventĭláre 440
ventrĭcŭlus 163, 227
Ventumest 437
Ventúrus, a, um, 925
Ventus 186, 355
Vénŭla 239, 245
Vénum 796
Vĕnundăre 796
Vĕnus 26, 546, 931
Vĕnustas 738
Vĕnustulum 728
Vĕnustus, a, um, 26, 738
Vépres 331
ver, 23, 110, 140, 334
vĕrax 649
verber 293
ver-bĕráre 654
verbótĕnus 649
verbum 143
vĕrè 610, 651
vĕré-cundĭa 673
vĕré-cundus, a, um, 644
vĕre-dus 444
vĕréndus 210
vĕréri 644
vergĕre 533
vérĭsĭmĭlis, e 276
véritas 582, 942
vermícŭlatus 406
vermĭcŭlus 126, 143
vermĭnósus 325
vermis 129, 298
verna 760
vernácŭlus 138
vernix 421
vérò (*adv.*) 154, 205
verpus 213
verrĕre 367
verres 168
verrĭcŭlum, *vleugel* 336
verrĭcŭlum *Kleerbesem*, 424
verrĭcŭlum, *treknet* 358
verrúca 820
verrúcósus a, um, 289
versaberis 460, 470
versabundus 365
versáre 212, 377
versari 648, 720
versátĭlis 212, 355
vĕrsátio 850
versátórĭus
versátus 342
versĭcŏlor 54, 478
versĭpellis 648
versum 204, 554
versúra 332, 661
versus 146, 490
versútia 648
vertăgus 186, 361
vertĕbra 218, 222
vertĕre 186, 937
vertéx 203, 267
vertĭcale 542
vĕrtĭcalĭtas 557
vertĭcillum 386
vertigo, inis. 308, 624
vĕru 365
vérum 270. 368
vérum, i, n. g. 684
véruntamen, 137, 852, 964
vérus, a um 83, 508
vervactŭm 331
vervex 166
vĕsanus 985
vescor 143, 924
vescŭlus 362
vescus 357
vésíca 152, 230
vesícŭla 230, 242
vespa 142
vesper 26
vespĕrascit 22
vespertĭlĭo 133
vespertínus 722
vespĕrŭgo 26
vespĕrus 26
vespillo 866
Vesta 931
vestĭarĭum 732
vestibulum 403
vestígĭum 429, 594
vestimentum 628, 776
vĕstíre 789
vestis 129, 391
vestispĭcus 776
vestitus, ûs, 384, 879
vĕtáre 210

Vĕtĕrāmentārius 394
Vĕtĕrārius 370, 891
Vĕtĕrātor 684
Vĕtĕrinarius 348
Vĕtĕrinārius, a, um 348
Vĕtĕrīnus 169
Veternus 306
Vĕtĕrtus 924
Vĕtŭla 197, 737
Vĕtus 400, 715
Vĕtuftas 991
Vĕtuftus 488, 798
Vexáre 799
Vexátĭo 982
Vexátus 166
Vexillátĭo 889
Vexillifer 890
Vĭa, æ, f. 28, 380
Vĭa régĭa 429
Vĭa ns, tis, 445
Vĭátĭcum, i, n. 432
Vĭátim, *adv.* 795
Vĭátor, oris, 428, 826
Vibex, ícis, f. 293
Vibrámen 261
Vibra-re, vi, tum, 131, 141
Vibrá-tus, us, 133
Vibrátus, a, um 898
Vibrissæ, arum 207
Vic-ārius, i, m. 25, 876
Vic-átim, *adv.* 416, 796
Vic-è, *adv.* 169, 192
Vic-ĭa, æ, f. 93
Vic-ĭes, *adv.* 575
Vicínális, is, e. 853
Vicínus, i, m. 885
Vicis, vi-ci, cem 310
Vicis-fim, 647, 534
Vicis-fitúdo 986
Victĭma, æ, f. 944, 951
Victŏ-tare 144, 137
Vic-tor, oris, 902, 910
Vic-tórĭa. æ. 910
Victus, us, 130, 338
Vic-us. 773
Vĭd-ĕlĭcet, 352, 581
Vĭd ere, ui, 15
Vĭd-ĕri, vifus, 452, 991
Vĭdŭátus, a, 766
Vĭdŭlus 435
Vĭé-tor 402
Vĭétus 326
Vĭg-ére, ui 639
Vig-eſcĕre, ui 791
Vĭgi-l, ilis, 893, 771
Vĭgĭ-láre. 309, 771
Vĭgĭlĭa, æ, 272, 803
Viginti 488, 154
Vĭgor, oris, 719,
Vĭlis, e, o. 77, 798
Vilipendere 579
Villa, æ, 9, 319
Villĭc a, æ, 345
Villĭc-áre, 337
Villĭcus, i, 337
Vill-ófus 184, 393
Villus, eris 162
Vĭmen, inis, n. 112, 419
Vĭmĭnārius 419
Vĭmĭnĕus, a, um, 420
Vináčeus, a, um 102, 374
Vinárius, a, um 372
Vincĕre, ici, ictum, 575, 635, 688
vincŭlum, i, n. 708, 833, 872
Vindēmĭáre 372
Vindex, icis, 993
Vindĭcáre 717, 737
Vínĕa, æ, f. 392
Vinĕus, a, um 370
Vinĭfer, a, um 102
Vinĭtor, oris 370
Vinŏlentus 624
vinóſus, a, um 624
vinum, i, n. 369, 932
vĭŏla, æ, 96, 265
vĭŏlá-re 915
vĭŏlá-tio 712
vĭŏlá-tor 790
vĭŏlen ter 460, 906
vĭŏlen-tĭa 803, 822
vĭŏlen-tus 624
vípĕra, æ, 131
vir, iri, m. 196, 208
víré-cŭla 619
vire-ns, ntis, 329
vĭré-re, ui, 419, 110
vĭre-ſcĕre, ui 79, 198
vĭrétum, i, 111
vĭreus 111
vir-ga, æ, f. 835
virginális 738
virginĕus, a, um 317
virgo, inis, 344, 835, 951
virgŭla, æ, 343, 412
vĭrĭdans, 85, 111
vĭrĭdárium 321, 329
vĭrĭdĭcátus 120
vĭrĭdis, is, 76, 263
vĭrĭlĭtas 199
vĭri conſúlares 785
vĭrĭpŏtens 737
vĭrĭlim 887
vĭrŏſus, a, um, 737
virtus, utis, 602, 64
virŭlentus. 82
vírus, indecl. 775
vis, is, f. 21
vis-cátus 360
viſcóſus, a, um 127
vise-ús, eris 227
vis-cus, i, 143
vĭs-ĕre 27
vís-ĭbilis 477, 977, 928
vís-ĭbilĭter 573
vis-ĭtáre 11
vis-ĭtátĭo 704
vís-us, a, um, 189, 267 894, 528
vísi-us, 183
vis-us, (*gedoght*) 972
vita, æ, 121, 198
vítá-lis 246, 804
vítá-re 830
vĭt-ellus 135
vĭt-ĭátus 288
vĭtĭ-cŭlum 370
vĭtĭ-ligo 304
vĭtĭ-lis 322
vĭtĭ-lĭtĭgátor 832
vĭtĭ-oſus 75, 605
viti-s, is, 102. 129
vĭtĭ-um, 602, 604
vitrĕámen 411
vitrĕ-us 104, 204, 814
vitrĭ-árius 411
vitrĭ-cus 749
vitrĭ-ŏlumbo 498
vitrum 73, 478
vitta, æ, 139, 381
vĭtŭ-linus 363
vĭtŭ-lus 165

vĭtŭ-

Digitized by Google

vĭtŭ-pĕrábĭlis 602
vĭtŭpĕráre 645
vĭtŭpĕrátĭo 691
vĭtŭpĕrĭum 603
vivá-cĭtas 719
vivárĭum 349
vive-ns 661
Vivĕ-re 601, 143, 789
viver-ra 191
vivĭ dé 619
vivĭ-ficare 234
vivĭ-fĭcus, 235
vivĭ-părus 157
vivĭ-rádix 324
vivus, 161, 36, 531
vix, 645, 638
vŏcá-bŭlum, 467
vŏcábŭlárĭum 678
vŏcá-lis 701
vŏcăre 16, 22
vŏcare, *heten*, 612, 701
Vŏcá-tio 639
vŏcĭférári 623
vŏcĭférátĭo 141
vŏcĭtare 701
vŏla, æ, 213
vŏlans 149
vŏlare 35, 124
vŏlátĭcus, 136
vŏlatus 599
vŏlĭtare 141
vŏlĭtŭra 427
vŏlo-ónis 891
volsélla 468
vŏlúbĭlis 539
vŏlúbĭlĭ-tas, 839
vŏlŭcris, 317, 138
vŏlúmen, 389, 488
vŏluntarĭè 605, 663
vŏluntas 575
volvĕre 676
volvox 129
volvŭlus 299
vŏltŭpè 280
vŏluptas 258, 913, 993
vŏluptŭans 624
vŏluptŭarĭus 470
vŏluptŭósus 472
vŏlutare, 437, 986
vómer 332
vŏmĭca 294
vŏmĭtórĭus 810
vŏmĭtus, us 298
vŏrare 623
vŏrago, 47
vŏrax 623, 185
vortex 47
vótum 831, 875, 999
vŏvĕo 999
vox 250, 693
vulcanus 932
vulgaris 114, 387
vulgò 536, 813
vulgus 630
vulnĕrátus 98
vulnus, 288, 293, 821
vulpécŭla 262
vulpes 185, 252
vultur 146
vulturnus 41
vultus 693, 317

X.

X *Erxes* 575
Xenodochium 777
Xiphias 157
Xylĭnus 389
Xylĭnum 390

Z.

Z Ea 92
Zebâzth 1000
Zedoaria 95
Zenith 542
Zĕphyrus 41
Zinziber 95
Zódĭăcus 544, 547
Zóna 556, 557

Tot den LEZER.

ALsoo de overledene Oversetrer van dit Boeck een *Pool* van geboorte, en daerom de eygenschap van de *Hollantsche* Tael niet rechtkundigh was, soo ist dat in het maken van 't *Register*, niet alleen des Oversetters woort gestelt is, maer daer hy, insonderheyt of de rechte beteeckeningh niet getroffen heeft, of het woordt meestbruyckelijck in onse moedertaal, daer ist, dat in het Register, de rechte, en meest gebruyckelijcke mede van gestelt zijn, als by exempel. §. 885. daer wort het woort *interuncius* overgeset *Onder-bode*, daer doch de rechte verduytscher setten sal: *Tusschen-bode*. §. 873. wort het woort *Baro* vertaelt *Vryheer*, zijnde dese beteeckeningh wel recht, maer dewijl het woort *Baron* meest-bruyckelijck, is het selve mede onder Register gebracht, daerom soo wanneer yemant ergens een woort in 't Register bejegent, en hy het in den *Autheur* niet vindt, die gedencke dat het om een van de voorgaende redenen daer in geset is, en soecke de heele *Paragraphus* door, en hy sal in het *Latijn* de rechte beteeckeningh wel vinden.

Register over de Deur,

Aenwijsende

Het getal der Text-scheydingen, in de welcken een yegelijck woordt, met sijn beteekeningh in het Latijn te vinden is.

A.

A B. 678
A B C kunt 505
Abdisse. 969
Abel. 567
Aberlen-boom. 112
Abraham. 939
Abt. 969
Abyssinen. 560
Accaroniten. 929
Ach. 199
Acht. 536
Achtbaerheydt. 828
Achteloos. 478
Achten. 637
Acht hebben. 705
Acht-hoeckigh. 523
Acht hondert. 178
Achter. 905
Achter aen. 435
Achter-deur. 405
Achterdacht. 648
Achteren. 219
Achter-een-volgende 557
Achter gehouden. 392
Achterhalen. 182
Achterhoede. 900
Achterhoofd. 267
Achter houden. 657
Achterklapper. 837
Achter-laegh. 900
Achter lant zwerven. 901
Achter-laten. 508
Achterlatende. 335
Achter-lijf. 211
Achter-na-neef. 751
Achter-na-nicht. 751
Achter-na verhael. 688
Achter na volgen. 571
Achter na volgende. 189
Achter-noen eten. subst. 863

Achter-

achter-schip. 447
achterst. 194
achter-stellen. 993
achter-tocht. 900
achter volgen 608
achter volgende. 991
achter volgens 676
achter uyt-smijten. 169
achterwaarts. 615
achtingh. 699
achtslach. 278
achtslaen op sijn saken. 789
acker. 320
acker-mist. 331
Acoluthen. 967
Adam. 567
adder. 131
adel. 880
adel-regeeringh. 769
adem-tonghsken. 253
ader. 235
aderachtigh. 110
adertje. 241
aecker. 115
Ægyptenaers. 560
aes. 153
aelbessen-boom. 102
aelmoes, 966
aen. 93
aen-ademingh. 474
aenbeelt. 414
aen beyde zijden. 216
aenbetrouwt. 644
aenbevolen. 761. 959
aenbiddelijck. 1000
aenbieden. 631. 888
aenbijten. 359
aenbinden. 435
aenblasingh. 954
aenbrengen. 233. 304
aenbrenger. 830
aendacht. 687
aendachtelijck. 195
aendachtelijcker. 687
aendachtigh. 580. 999
aen de gozdel tae. 382
aen de son liggende. 370
aen de Zee liggende. 559
aendichten. 649
aendoen. 157. 912
aendragen. 732
aendragingh. 830
aendrijven. 632
Aendrijvingh. 663
Aendringende. 897
Aendrucken. 492
Aen een boom gebloch-ten. 371
aen een gehecht. 415
aen een lijmen. 421
aen een wrijven. 292
aen een zijde doen. 746
aen een zijde stellen. 705
aengaen. 716
aengaende. 477
aengeblasen. 947
aengebonden. 417
aengeboren. 596
aengeboren black. 745
aengedaen. 359
aengedreven. 905
aengehangen. 386
aengehecht. 468
aengeklaeght. 818
aengekleedt. 866
aengekondight. 817
aengelegen zijn. 212
aengelijmt. 424
aengenaem. 557
aengenaemheyt. 634
aengenaept. 428
aengenomen. 279. 887
aengenomen Godt. 932
aengenomen kindt. 765
aengepast. 382
aengepzickelt. 361
aengeraeckt. 307
aengerolt. 904
aengeschoben. 535
aengesept. 795
aengesicht. 304
aengesien. (avd). 885
aengesneden. 104
aengestoken. 410
aengestoten. 452
aengevaert. 485
aengeven. 786
aengevochten. 348
aengewassen. 506
aengewrzpen. 848
aengrzden. 888
aengrensen. 560
aengrensende. 882. 884
aengrijpen. 371. 875
aenhaken. 397
aenhalen. 397. 738
aenhalingh. 715
aenhangh. 800. 953
aenhangen. 435. 441
aenhangende. 358
aenhanger. 973
aenhanghsel. 677
aenhechten. 160
aenhouden. 450. 729
aenhouder van Dieven. 835
aenkamer. 437
aenkijcken. 703
aenklager. 820
aenklagingh. 691
aenklanghy. 702
aenknoopen. 441
aenkoomelingh. 777
aenkomen. 740. 929
aenkomende. 284
aenkundigen. 886
aenkundigingh. 962
aen landt komen. 456
aenlangen. 739
aenliggen. 248
aenlijmen. 493
aenlijmingh. 243
aenlijven. 243
aenlocken. 360. 620
aenlockigh. 738
aenlocksel. 606
aenloopen. 550
aen malkander. 163
aen malkander getrout. 741
aen malkander hangen. 590
aen malkander hechten. 397
aen malkander raken. 218
aen malkander rakende. 773
aen malkander verlooft. 740
aenmanen. 646
aenmaningh. 826

Aenmetens-gewijs. 674
Aenmercken. 11. 588
Aenmerckelijck. 265. 721
Aenmeten. 630
Aenmeldster. 140
Aennemen. 564
Aennemingh des Persoons. 790
Aennemen tot kinderen. 765
Aennemingh tot kindtschap. 765
Aennemen van Volck. 887
Aenozdeningh. 713
Aenpassen. 468
Aenpzickelen. 727
Aenpzijsen. 663
Aenraden. 646
Aenradingh. 691
Aenraken. 256. 258
Aenransen. 896
Aenransingh. 892
Aenrecht-banck. 860
Aenrechten. 883
Aenrichter. 877
Aenrorpen. 671
Aenrocren. 247
Aenrorringh. 225
Aensangh. 702
Aensangh doen. 702
Aenschouwen. 599
Aenschouwende. 952
Aenschouwer. 916
Aenschouwinge. 543. 594
Aenseggen. 797
Aensicht-raker. 597
Aensien. 137. 287
Aensien des Persoons. 790
Aensienelijck. 177. 699
Aensienlijckheydt. 673
Aensingen. 702
Aensitten. 856
Aensittende. 857
Aenslaen. 252. 836
Aenslagh. 894
Aensoecker. 659
Aensoeckingh. 659
Aenspoelen. 49
Aenspzaeck. 587
Aenspzeken. 653
Aenspzekende. 723
Aenstaen. 597. 736. 825
Aensteken. 367. 944
Aenstellen. 616. 955
Aenstemmen. 702
Aenstemmingh. 702
Aenstichter. 911
Aen stocken geset. 371
Aenstandts. 19
Aenstoot. 653
Aenstooten. 404
Aenstootingh. 251
Aen stuken ghesneden. 396
Aen stucken kloppen. 385
Aen stucken sagen. 397
Aentekenen. 513
Aen 't krups hechten. 836
Aen 't leven straffen. 911
Aentrecken. 382. 383
Aentreckingh. 269
Aentrouwen. 741
Aenvaerden. 609. 618
Aenvaerder. 822
Aenval. 892
Aenvallen. 157. 888
Aenvallingh. 712
Aenvangh. 896
Aenvangen. 504
Aenvatten. 257. 875
Aenverhten. 306
Aenverhtingh. 951
Aenvoerder. 739
Aenvoeren. 434. 685
Aenwaepen. 248
Aenwassen. 763
Aen weer zijden. 203
Aenwenden. 9. 505
Aenwerpen. 833
Aenwijs. 582
Aenwijsen. 781
Aenwijser. 54
Aenwijsingh. 450
Aenwoonders. 560
Aep. 187
Aer. 91
Aerbaerdelen. 92
Aerde. 17
Aerdene. 814
Aerdene krupelt. 814
Aerdt-beschrijvingh. 537
Aerdbessen. 90
Aerdbessen-krupt. 90
Aerdbevingh. 43
Aerd-bupl. 81
Aerd-celt. 81
Aerd-gewas. 80
Aerdkloot. 553
aerdtrijck 537
aerdtsche 554
aerdt-spinne 132
aerdt-val 43
aerdtverwigh 264
aerdtvocht 333
aerdtwerck 64 410
aerselingh 618
aerdigheyt 650
aerdigheydt der redenen 998
aerdighlijck 686
aerdigh spzeuckjen 600
aerts-bisschop 968
aerts-dief 657
aerts-hertogh 873
aert van schrijven 690
aert van spzeken 690
aes. Esca 359
aes / scrupulum 536
Æsculapius 932
aessack 428
aessemen 248
aessem-halen 152.
aessem-halingh 306
aes-vleesch 146
af-aerdigh 754
Afbeelden. 663
Afbeelden. 5.
Afbeeltsel. 516
Af-betalen. 659
Af-bidden. 653
Af-bzanden. 991
Af-bzeken. 687
Af-bzekingh. 715
Af-bzengen. 885
Af-dancken. 912
Af-deelen. 584
Af-deelingh. 715. 584
Af-doen 618. 829
Af-dzijven. 810. 897
Af-dzoogen. 467
Af-dzuppingh. 52

Digitized by Google

Af-dwalen. 25
Afepsschen. 661. 841
Afepsscher van een belofte. 711
afepsschingh. 659
affairen. 880
affairen uptreechten. 426
afgaen. 694
afgaende. 396
afganck. 238. 815
afgebeeldt. 483
afgebzoken. 356
afgebaen. 332
afgedeelt. 218. 226. 228
afgedient. 912
afgedzagen. 394
afgedzeven. 168
afge-epschte toesegging. 659
afgehouwen tack. 396
afgekoockt in nat. 368
afgelaten. 904
afgelegen. 563
afgelegenthepdt. 549
afgelepdt. 678. 780
afgemaept. 335
afgemeten. 535
afgenomen. 346
afgeplucckt. 326
afgeschepden. 228. 766
afgeschepden zijn. 559
afgescheurt. 327
afgeschoren. 344
afgeschoven. 535
afgeschoven wozden. 737
afgeschzapt. 356
afgeschzeven. 497
afgesijpte wijn. 379
afgesleten. 416
afgeslooft. 196
afgesloten. 870
afgesneden. 237. 393
afgesodene dzanck. 817
afgesondert. 559. 413
afgestozven. 866
afgetekent. 702
afgetrocken. 506
afgevallen. 326
afgevzaegde toesegging. 711
afgeweven. 388
afgewagen. 860
afgoden-dienaer. 938
afgoden hups. 935
afgodt. 928
afgrijsselijck. 48. 899
afgrondt. 47
afhandelen. 662
afhandelingh. 823
afhangen. 212
afhangende. 468. 772
afgellen. 554
af houwen. 396
afkappen. 489
afkeeren. 332
afkeer hebben. 649
afkomen. 355. 915
afkomst. 687. 749
afkondigen. 740
afkoken. 45
afkozten. 468
aflaten. 169. 633
afleeren. 501
afleggen. 757
aflepden. 333. 634
aflesen. 832
aflijdigh. 932
afloop. 575
afloopen. 46
afmaepen. 335
afmanen 646
afmeten 463
afmetingh 537
afnemen 345
afnemingh 557
afpalen 591
afperssen 742
afraden 646
afradingh 691
afrafelen 391
Africa 559
Africaensch 560
Africanen 569
afroepen 961
afrollen 435
afsagen 820
afschaffen 880. 599
afschaben 421
afscheren 468
afschepden 347. 466
afschepdingh 553
afschieten 442. 897
afschzappen 489
afschzapsel 467
afschzift 492
afschzijven 540
afschzicken 833. 982
afschudden 326
afschuymen 366
afschutsel 407
afseggen 664
afsenden 952
afsetten 57. 820
afsien hebben 946
afsperingh 305
afsingen 960
afslaen (de vrucht) 326
afslaen (een bede) 664
afslaen (in prijs) 799
afslager 757
afslijten 915
afslupten 870. 886
afsmeken 738
afsnijden 323. 886
afsnijdingh 907
afsnijtsel 394
afsnoepen 418
afsnupten 722
afsnuptingh 722
afsnuptsel 722
afsonderen 336
afsonderlijck 727
afspoelen 367
afspzingen 180
afstaen (sijn goet) 661
afstaen (sijn dienst) 766
afstaen (van malkander) 701
afstaende 898
afsteken 374
afsterven 757
afstooten 305
afstrijcken 516
afstroopen 376
aftekennen 539
aftekenmckjen 923
afstellingh 537
aftocht blasen 902
aftrecken 754. 820
aftreckingh 511
aftreck-kunde 704
afvallen 52
afvallende 53

Digitized by Google

afvalligh 179
afvegen 416. 747
afvijlen 820
afvlepen 739
afvlieten 46
afvloeyen 305. 346
afvloeyende 207
afvloeyingh 489
afvoegen 507
afvoeren 895
afvzager 659
afwzyven 467
afwachten 919
afwassen 413
afwassende 396
afweeren 810
afwegen 536
afwenden 885. 744
afwendingh 687
afwenken 647
afwenkingh 663
afwennen 501
afwerpen 905
afwerpingh 209
afwesende 25
afwesende zijn 973
afwesigheyt 594
afwijcken 604, 883. 979
afwijckingh 23
afwisschen 747
afzijdige plaetse 799
afzijn 283
agaat 77
Ageram 151
ajuyn 89
al 479
alabaster 74
alandt 97
alandewijn 375
alarm-blasen 895
albestel 632
Alcair 562
Alcant 375
alchymisch 706
alchymist 418
alcoran 974
aldaer 35
alder-bequaemst 722
alderbest 610
alder-godsalighst 572
alder-grootst 976
alderkleynst 560
alderlichtst 536
aldermeest 656
alderminst 486
alderstimst 812
aldertrouste 990
aldervermaertste 561
alderwijste 572
alder-wijtloopighst 546
aldus 558
Aleppo 562
al-even 490
al evenwel 565
Alexander de Groot 575
algaende 124
algemeen 591. 706. 971
algemeene hoofttitel 723
algemeenheyt 507. 917
algemeenighlick 717
algenoeghsaem 939
alhier 412
al-hoewel 552. 956
alle 6
alle beyde 475
alle dingh 884. 993
allen 574
alleenlijck 83
alleen swerbende 140
allegader 230
alle jaer 350
allemans Boer 835
allemans Vziendt 647
allengskens 127
allengskens dalende 431
allengskens rijsende 431
allenthalven 49
allerdinghs 348
allereerst 694
aller-goden Herck 931
allerhande 628
allerhande by een geraepte dingen. 723
allerhande slagh 287
allerinnerste 816
allerley 460
aller-wenschelijckst 882
alles 537
alluyn 489
alluyn-water 493
almachtigheyt 11
almanack 551
aloë 98
al-omkratsen 421
al-overlangh 947
Alpen-gebergte 561
alphabet 513
alreede 687
als (quam) 14
als (ut) 28
als (cum) 22
als by 139
als-dan 136. 311. 333
als een gang 194
alsem 107
alsem-wijn 375
als'er 22
als mede 314
als nacy 938
als of 543
alsoo 6. 12. 27
als oock 9. 21
al-spzingende. 436
alst 441
als 't behoozt 292. 288
als wanneer 169
altaer 599
altaer-wickelaer 599
altaer-wickelerye 599
al te 292
al te groot 503
al te langh 303
al te meyg 613
al te min 950
al te na makkander bestaen 736
al te samen 58
al te veel 304
al te veelheyt 616
al te vzoegh 757
al te seer 454
altijt 25
altijt dnurende 557
altoos 55
al 't selve 727
alt-stem 701
al wacker boozt 997
alwaer 32
alwaer 't oock 793
al wat 581
alwetende 982
alwetenheyt 632
amandel (vrucht) 115

Digitized by Google

amandel (in de hals) 255
amaril 73
ambachts-man 351
ambachts-winckel 9
ambeeldt 261
ambepen 302
amber 61
ambozstighept 306
America 559
Americaense 560
ame-wijns 525
ammiracl 914
ammiracls Schip 914
Ammoniten 929
ampt 235
amptgenoot 882
Amsterdam 562
ancker 456
Op ancker leggen 456
ancker (wijns) 525
ander 534
andere 19. 20
anderen daeghs 624
anderhalf 514
anderhalf jaer 546
anderhalf voet 524
andermans 285
andermans dingen 639
andermans gelt 661
anders 42
anderdeels 726
anderstnts 32
angel 395
angelica 97
angelier 90
angst bzengende 718
angstelijck 629
angstelijke bekommernis 718
angstigheyt 718
anijs 95
antimonie 62
antwoozden 2
antwoozdt 714
antwoozts termijn 587
Aomar 975
Apollo 931
apostreunie 292
apostel 953
apostolisch 956
apotheker 814
apothekers pondt 536
appel 114
appelleeren 832
appel most 369
appelkoos 114
Arabier 560
arabisch 513
arabisch Jaer getal 564
arbept 615
arbeptsaem 617
arbeptsaemheyt 673
arbeptsloon 790
arbept bzy verklaren 912
archimedes 462
arcke 568
arendt 252
arglistigh 277. 648
arglistigheyt 648. 906
arglistighlijck 172
argwaen 641
arm (van 't lichaem) 212
arm (van goederen) 777
armachtigh 132
armade 915
armbeen 222
armen-huys 777
Armenier 560
armer 336
armijn 191
arm maken 661
armoede 791
arm-pijp 222
arm-ringh 417
arm-spel 222
arm-wijs 83
artsjack 88
artsenye 802
artsenye konst 703
artsenye-maker 814
artsenye-middel 806
asch 317
asch-graeuw 264
asch-koeck 456
asch-pot 865
asch-puyster 367
Asia 559
asiatisch 560
asparsie 88
asse 539
aspunt 539
aspuntigh 540
aspunt-kruygh 559
Assyrien 948
Assyrier 569
Astaroth 629
Atlas-bergh 561
audientie geven 879
Augustus 576
autaer 935
autheur 497
averrechts 605
avondt 26
avondtmael 622. 957
avondtsch 722
avondt-ster 26
avont wozden 22
azijn 378

B.

Baal 929
Babel 569
Babylonier 929
Bachen 356
Backer 356
Backerye 352
Back-oven 356
Backtrogh 356
Badget 562
Badthoppe 468
Badt-kupper 467
Badtmeester 468
Badtstove 467
Baetdoeckje 776
Baejen 389
Baer 865
Baerdt 468
Baerdloos 208
Baeren 628
Baers 154
Baerster 746
Baetdoen 938
Baffen. 171
Bagijn 969
Bakelaer-bzoer 727
Bal 842
Balck 407
Balck-neut 407
Bal herkaetsende 849
Balhoorigh maken 664
Ballast 454
Ballasten 454
Balle-spel 849

Digitized by Google

Balletjen 118
Ballingh 837
Bal opvangen 849
Balsem 817
Balsem-sap 104
Balsem strupck 104
Bal toeslaen 849
Bal uptslaende 849
Bal wederom slaen 849
Banck 470
Banck-sluptingh 832
Bancquet 862
Bancquetmael 863
Bancquetteeringh 862
Bandt 225. 381. 707
Bandt-hondt 171
Bangh wozden 284
Bangh wozden 718
Banningh upt de Gheemeente 718
Barbaren 560
Barbarighept 764
Barbarisch 764
Barbeel 154
Barbier 468
Barcq 347
Bare 458
Barcn 628
Bargh 168
Baringh 741
Barm 154
Barmhertigh 669
Barmhertighept 918
Barnsteen 63
Baron 873
Baronnye 873
Barrevoeter 160
Barsten 152
Basen 613
Basiliſck 131
Bas-stem 701
Bast 419
Bastaert 219
bastaert-wijn 315
baste-schoen 380
bast met steentjes 374
basupn 476
basupn-blaser 476
batement-speelder 839
baten 688
beampt 782
beampt-schzijver 785. 874
beangelt 149
bearbeyden 706
bebalckt 402
beboept 833
bebzanden 834
bebzuptschat zijn 737
beck 171. 440
becken 856
beckeneel 216
bedaeghder 196
bedaeght 737
bedacht 354
bedde 323. 496
bedde-deken 733
bedde-goedt 733
beddeken 469
bedde-laken 469
bedde-maken 733
bedde-maker 733
bedde-pan 733
bedde-ree-liggende 812
bedde-schzaegh 733
bedde-syzee 733
bedde-spzeyder 733
bedde-stroo 733
bede 664
bedecken 81. 380. 550
bedeckt 360
bedeckteliick 920
bedeckte wagen 438
bedeck-slot 403
bedelaer 664
bedelerye 790
bedel-sack 777
bedenken 608. 906. 929
bedenckingh 586
bederf 754
bederben 603. 616
bederbingh 20
bedichtingh 988
bedieding 705
bedienaer 710
bedienen 235, 744
bedieninghh 734. 930
bedozben 290. 947
bedozbenthept 801
bedzepgingh 924
bedzeben 944
bedziegeliick 684
bedziegen 530. 281
bedzeger 957
bedziegingh 657
bedzijben 993
bedzijber 963
bedzocft wozden 283
bedzoeben 642
bedzogh 648. 922
bedzuckt 669
bedzuzpen 423
bedupden 681
bedupdingh 927
bedwelmt zijn 284
bedwingen 652. 654
bedwinger 932
bedwingingh 946
beeckjen 342
beëdighde verplichtingh 887
beefachtigh 637
beeldeken 205
beeldt 594
beeldthouwer 479
beeldtjen 478
beeldtmaker 479
beeldt-snijder 479
beelat-steker 479
beeldt-werck 477
beeldtenis 267
Beëlzebub 929
beemde 342
been 215
beenderigh 175
beenderen (adv.) 487
beene 104
beenholletjen 225
beenhupp 866
beentjen 261
beer 545
beesigh 619
beesighept 199
beesigh zijn 618
beest 625
beestachtigh 625
beesteliick 623
beestjen 143
beest-meulen 355
beet 171
beetjen 862
beetswijs 293
begaeft 121
begaen (nom.) 944

Digitized by Google

begaen (verb.) 679. 965
beganckenis 740
begeckinge 651
begeerde 174. 175
begeeren 632. 662
begeeren met weenen 949
begeerigh 500
begeerigh zijn 298
begeerlijck 501. 275
begeerlijckheyt 621
begeerte 596. 630. 632
begeven 419
begieten 323
begrijpen 669
begin 564
beginnen 569. 612
beginnen te verballen 838
beginsel 58
begonnen 324
begraeffelijck 864
begraeffenis 866. 756
begraeffenis-gedicht 698
begraven 863. 865. 866
begrepen 920
begrijp 529. 997
begrijpen (concipere) 538
begrijpen (continere) 559
begrijpen (consequi) 996
begrijplijckheyt 525
begupchelen 589. 839
begupchelingh 508
behaeghlijck 917
behaeghlijckheyt 917
behagen 281. 825
behalven 26
behanghsel 733
beharnaschen 888
behartigen 278
beheerschingh 870
behepningen 322
behoeden 703
behoedsaem 607
behoedsaemheyt 559
behoeftigh 335. 629
behoeftigheyt 601. 628
behooren 551. 716
behoozlijck 693. 732
behoozlijke eerbiedigheyt 742
behoozlijckheyt 656
behouden (nom.) 568. 402
behouden (retinere) 927
behouden (servare) 663
behoudenis 615
behouden wozden 952
behouden zijn 617
behoudt-heer 943
behulp 528
behulpigh zijn 668
behulpsel 457
behupsingh 553
bejaen 586
bejammeren 669
bepde 4
bekamert 448
bekeeren 952. 953
bekceringh 961
bekennen 828
bekent 274
bekentenis 954
bekent hebbende 834
bekentste 113
bekent wozden 7. 12
bekent zijn 559. 646
beker 852. 861
bekerndt 114
bekijcken (nom.) 804
bekijven 663
bekladden 721
beklagen 283. 976
beklagh-doen 662
bekleeden 226
bekleedt 428
beklimmen 904
beknabbelen 65
beknoopen 591
beknopt 997
bekomen 701
bekommernis 852
bekozsten 410
bekrachtigingh 818
belacchen 651. 669
beladen 865
belacheljck 630
belaerst 428
belangen 543
belasten 501
beledigde 653
beledigen 653
beledigingh 653
beleefdelijck 647
beleeft 670. 856
beleefthcyt 642. 649
belegeraer 908
belegeren 908
belegeringh 572
belegert 907
beleggen 400
beleght met deelen 406
beleght met steenen 774
belet 308
beletsel 609
beletten 205. 611
belgen 655
belhamel 166
believen 368. 566
belijden 834
belijdenis 954
belimen 493
belofte 662. 926
belofte doen 739
belooft 950
beloonen 812
beloningh 656
belotende 411
beloven 14. 688
belover 711
belovingh 711
beluft zijn 815
bemercken 582. 591
bemesten 340
bemestingh 331
bemiddelingh 832
beminnen 281
beminne ten hoogsten 671
bemoejen 582. 983. 999
bemuert 402
benamen 682
benamingh 551
benauwt 908
bende 895
beneden 382
beneenen 586
benceristigen 276. 642
benceffens 134
benemen 948
benijden 285. 952
beongelen 423
bepalen 592
bepeulde 91
bepleptstert 448
bepleptingh 712
bepzoevingh 531

Digitized by Google

Bepzoebingh 982
bequamelijck 606
Bequamelijckheyt 502
Bequaeme plaets 794
Bequaem 58
Bequaemheyt 152
Bequaem maken 489
Beraetslagen 785
Beraetslagende 611
Beramen 612
Berberisse 102
Berber strupck 102
Bercken-boom 112
Bercken bosch 120
Berdeken 419
Berder 322
Berepcken 260. 568
Berepden 64. 319
Berepder 848
Berepdt 487
Berepdtweerdige bindt schriften. 678
Berepdtwilliger 675
Bergh 561
bergh ader 412
bergen (verb.) 489
berg-gewas 58
berg-haen 142
berg-hart 61
berg-kap 412
berg-kerck 935
berg-knaep 412
berg plaets 732
berg-roedeken 412
berg-root 62
berg-say 59
berg sout 60
berghsken 55
berg-wesel 191
berispen 645. 648
berispingh 957
beroemen 934
beroemingh 630
beroemt 561. 562
beroep 639
beroepen ergens op 822
beroerder 883
beroeren 457
beroeringh 885
beroert 261
beroerte 882
beroertents 48
berokingh 807
berooft 739
beroven 790
beroum 644
beroumen 568
beroum hebbende 962
beruchte 600
besaepen 324
besaligen 971
beschadight van't weder 325
beschadumen 111
beschaemt 638
beschamen 653
beschepden 670
beschepdentlijck 631
beschencken 669
beschenckingh 669
beschermen 908
beschermende 92. 382
bescherm-heer 760
beschermingh 757
beschicken 986
beschildert 732
beschimpen 589
beschobbt 194
beschoncken 624
beschonwen. 8. 30. 56
beschouwer 916
Beschouwingh 994
beschouwt 677
beschzamekt 732
beschzijvingh 540. 598
beschzijvingh (van een saeck) 554
Beschzijving (van goederen) 757
beschupt 359
beschuldigingh 828
beschut 668
beschutten 742. 981
beseeren 641
besem 367
besetten 358
beseveren 255
besichtigen 770. 998
besien 10. 26. 369
besien 197
besigingh 733
besit-nemer 822
besitten 628
besitter 710
besittingh 710
beslagh 493
beslechtingh 832
beslijckt worden 428
besloten 229. 785
Besloten kamer 400
besloten Stadt 771
beslupt 587. 692
beslupten (concludere) 359
beslupten (decernere) 832
beslupten (includere) 814
Beslupptende 692
besmet 856
Besmetteljck 310
besmetten. 625. 627
besmeurt 437
besnijdingh 939
besnoepen 418
besoecken 11. 761. 943
besoeckende 804
besoekingh 675. 704
besoetelen 626
besoldert met plancken 406
besoldingh 789
besozgen 631. 716
besozgen met blijt 649
besozger 426
besozgingh 989
bespie-schip 914
besporten 213. 669
bespzeck 711
bespzeyden 854
bespzengen 936
bespzenght 865
bespzingen 904
bespzingingh 981
besse 116
bessen-bzagende 116
best 481
bestaen 507. 605
bestaende 957
besteck 832
besteden 665
bestedingh 766
besteken blijben 442
besteelen 790
bestelt 347

Digitized by Google

bestemmen 729. 740
beste-regeeringh 769
beste-vader 196
beste van 't landt 769
bestier 847
bestierder 401. 990
bestieren 235. 917
bestieringh 601
bestierster 656
bestormen 310
bestorven 820
bestorven kindt 777
bestralen 25
bestralingh 38
bestreken 395
bestrijcken 421
bestrijden 806
beswaerlijck 808
beswaerlijcke reuck 260
beswaerlijck zijn 857
beswaert sich vinden 668
beswaren 535
beswaringh 787
besweeren 600
besweeringh 964
beswijcken 637
beswijmenis 507
besworen 740
betaelt 912
betaelt zijn 660
betalen 448. 455. 925
betalen ten vollen 666
betalingh 337
betamen 650. 757
bete 89
betekenen 544. 612
betekeningh 716
betekenis 681
beter 610. 999
beteren 952
beter zijn 675
beteugelen 882
beteunie 97
Bethlehem 951
betichten 648
betijgende 654
betimmeren 773
bet-na-achter-neef 751
bet-na-achter-nicht 751
betoogh 915
betogen 716
betogende 691
betonen 654. 984
betoveren 738
betoveringh 508. 810
bet-over-oudt-groot-vader 750
bet-over-oudt-groot-moeder 750
betralijt 732
betrecken met wolcken 50
betreden 387
betreffende 880
betrouwen (subst.) 990
betrouwen (verb.) 671
betrouwende 638. 640
betuygen 651
betuygingh 693
bevangen (nom.) 704. 738
bevattelijck 869
bevatten 92
beuck-hamer 364
bevedert 336
bevel 978
bevelen 200. 785
bevelhebber 876
bevel verrichten 978
beven 27. 43
bevende 27
bevenster 732
bever 194
beveras 374
bevestigen 589. 739
bevinden 247. 582
bevinden 308
bevlecken 627
bevloeyen 17
beulingh 226. 362
beuls-gewijs pijnigē 874
bevochtigen 69. 205
bevorderen 663
bevorderingh 727
bevorderlijck zijn 641
bevracht 454
bevredigen 655
bevrediginghh 886
bevreest 336
bevriendt 740
bevriesen 53
bevrijden 837. 911
bevrijt 513. 787
bevroedsaem 607
bevrucht 165
beurs 327
beurte 310
beurthoudende 701
beuselachtigh 633. 644
beuselachtig versierē 992
beuselaer 644
beuselingh 644
bevuylt 749
bevuylt worden 675
bewaerder 943
bewaer-nemer 657
bewaer-plaets 593
bewaert 396
bewapenen 422
bewaren 349. 822
bewaringh 776. 943
bewast 487
bewateren 342
beweeght 39
beweeghlijck 354. 850
beweent 866
bewegen 39. 194
bewegende 194
beweger 984
bewegingh 540
bewegingsken 842
bewelven 400
bewentelt 238
bewesen 279
bewindt 822
bewinden 225
bewind-hebber 876
bewindingh 821
bewijs 279
bewijs-baer 692
bewijsingh 828. 915
bewijs-reden 589
bewijs-redeningh 589
bewijs-termijn 587
bewoonbaer 553
bewoonen 177
bewoont worden 559
beyr 252
beyrin 184
beytel 412
bidde ick 200
bidden 14
biddende 951
bye 350

Kieder

bieden 638
bieden tegen pemant aen 797
biedingh 795
biehoz 350
bier 369. 860
bier-bzouwer 378
bier-bzouwingh 376
bies 106
biesen (adj.) 446
bies-loock 89
bies-mandt 106
bieft 108
bie-wolf 143
bigge 168
bp 212. 335
bp-aldien 5
bpbel 954
bp beurten 451
bp-bzengen 282. 302
bp-bzengingh 715
bp buffel 335
bp daegh 51
bp de heers arbepden 722
bp der haut nemen 892
bp de wegh 796
bp-doen 435. 672
bp-doeningh 511
bp donker werkende 722
bp doffinen 512
bp dzaden 386
bp een dzagen 678
bpæen ghekomen volck 788
bp een gevoeght 679
bp-een-komft 776
bp een komen 704
bp een ftellen 492
bp een vergadeven 901
bp een vergadert 713
bp een voegen 413
bp een voeren 335
bp exempel 584
bp gebouwt 776
bp-gedaen 254. 552
bp-geloof 988
bp-geloovigh 918
bp-geloovighe verlefingh 508
bp gemenght 922
bp gevael 381
bp gevoeght 307
bp gewaffen 323
bp handt zijn 283
bp indien 489
bpkans 546
bpkomelijck 689
bp komen 647
bp kominghy 552
bp krups-ftreck 512
bpl 396
bp-leggen een twift 824
bpleggingh 832
bp licht uitvaerdigen 722
bp loopen 761
bp maen 54
bp malkander bzenghen 815
bp malkander halen 815
bp mengen 301
bp mengingh 596
bp na 576
bp nacht 863
bp-naem 782
bp ozdens 966
bp oudts 353
bp paerdt 441
bp paren 512
bp reekenen 394
bp feftigen 512
bp-fet woozdeken 685
bp fiende 290
bp fingen 699. 700
bpfingende 960
bp-fit 625
bpfittende 785
bp-fitter 831
bp-fon 54
bp-flaper 625
bp-flapingh 625
bpfonder 566
bpfondere aert 584
bpfonderlijck 704. 811. 884
bp fpannen 442
bp ftaen 501
bpftant 730
bptachtigh 440
bptel 412
bhten 171
bhtertje 748
bp thienen 512
bp 't yzert grijpen 658
bp tijds 612
bp trappen 501
bp troupen 894
bp vallen met handt en mont op pemants beeerte 659
bp vifthienen 512
bp-voegen 503. 975
bpvoeghfel 583
bpvoegh-woozdeken 583
bp-voet 107
bp wijlen 700
bp zijn 5
bil 651
billijck 602
billijckheyt 719
binden 96, 493
bind-vlies 204
binnen 49
binnen-deel 215
binnen huys 716
binnen huys fich houden 744
binnen in 403
binnen-plaets 270
binnen-fchil 108
binnenfte (verb.) 202
binnenfte vertreck 995
bifchop 968
bifchops-jurisdictie 968
bisdom 988
bitter 232
bladigh 83
bladt 88
bladt-wijfer 496
blaecken 31
blaer 293
blaes 240
blaes-balck 284
blaesjen 230
blaeuw 263
blaeuwe beffen 107
blaeuwen Hemel 15
blaeuwe flagh 265
blaeuwe fchyeen loopen 737
blaeuwheyt 293
blaffen 171
blancketfel 467
blancketten 907
blafen 476
bleeck

Digitized by Google

bleeck 264
bleeck blauw 265
bleecken 388
bleecker 388
bleeckhept 54
bleeck-purperigh 76
bleeck-root 373
bleeck zijn 89
bleeten 252
bleye 154
blenden 839
blick-eers 444
blick-slager 417
blijcken 554. 927
blijdt 601
blijdt-rijker 840
blijdtschap 990
blijdt zijn 283
blip-speelder 841
blipspel 841
blipspel-dichter 841
blijven 676
blijvende 760
blijven-staen 402
blincken 421
blinkende 62
blinckende wit 74
blinde becher 847
blindt 307
blindtachtigh 307
blixem 36
blixemen 36
block 682
bloedigh 243
bloedt 232
bloedtachtig 303
bloedt getupge 915
bloedtloos 127
bloedt-makingh 239
bloedt pissingh 303
bloedt-rijck 233
bloedt-root 76
bloedt schanden 626
bloedt-schandigh 736
bloedt-schenden 736
bloedt-steen 73
bloedt-supger 160
bloet verwant 740
bloedt-vziendtschap 736
bloedt wozst 362
bloem 329
bloem-hoof 88
bloem-meel 354
bloem-rijck 96
bloejende 689
bloep-maendt 552
bloepsel 119
bloost 603
bloote degen 839
bloot en open 990
blooten speeltoon hooren laten 700
blossem 85
bobbel 53
bocht 238
blochje staen 851
bocks 318
bode 729
bodem 420
boeck 579. 629. 715
boeckbinder 493
boeck-deel 495
boeckdzucker 492
Boeckdzuckerye 491
Boeck der leer 718
Boecken boom 215
Boeck-handelaer 493
Boeck-kamer 494
Boeck-kas 494
Boeck-note 115
Boeck-zael 494
Boeck-schatter 497
Boeck-schzijver 727
Boeck van dagheliickse handelingen 723
Boeck-verkooper 494
Boeck-wijt 92
Boeck-winckel 494
Boefachtigh 833
Boel 339
Boeleeringh 738
Boeltje 739
Boelhups 661
Boelhups houden 661
Boer 512
Boere-kool 88
Boere-koste 395
Boere-laers 383
Boere-werck doen 337
Boersch 849
Boerscheyt 650
Boert 650
Boerachtigh 650
Boerterije 751
Boertigh 650
Boesem 428
Boete 947
Boeten 936
Boet-offer 944
Boetheerdigh 962
Boetheerdigheyt 947
boeven-stuck 605
boeye 833
Bohemen 560
bol 89
bolachtigh 89
bolletje 89
bol-rondt 554
bolster 92
bolwerck 892
bombazijne 380
bondel 336
bondigh 831
bondt 142
bondtgenoot 886
bondtwerck 191
bondtwerker 393
bonge 429
bonte muts 393
boog 54
boogen 534
boog-hout-boom 111
boog-schutter 879
boogwijs 231
boom 83
boomen (adj.) 446
boomg-ert 321
boomsnoeper 323
boomtjen 78
boom 93
boozen 149
boozt 384. 391. 827
booz 600
boosaerdigh 503
boosaerdigheyck 605
boos-dadigh 663
boose geest 938
boosheyt 605
boos wicht 833
Boot 448
bootschap 567
bootschappen 426
bootschaps bzief 426

Digitized by Google

hozdeel 789
hozdeken 407
hozduurder 478
hozduuren 478
hozduur-wercker 390
hozgh 819
hozgen 659
hozger 771
hozgerlijck 771
hozgermeester 785
hozgermeesters plaets-houder 785
hozger-recht 713
hozgh nemen 819
hozgh seggen 963
hozgh stellen 819
hozrelen 369
hozst 219. 888
hozst been 217. 219
hozst-dienstig-middel 811
hozstel 162
hozstel-achtigh 168
hozstel-maker 424
hozst-jar nas 415
hozst-hot 306
hozst-ingewandt 229
hozst-lap 388
hozst-riem 435
hos-boom 110
hosch 361
hosch-achtigh 318
boschelaer 92
hosch-godt 318
hosch-wijf 92
hot 307
hot-bieden 797
hoter 345
hot-maken 624
hotte 119
hottelerpe 732
hotten 119
hottert 682
hottighept 307
hottingh 119
hoven 228
hoven-alles 671
hoven and're uptsteken-de 686
hoven-hozpel 404
hoven-hzijden 99
hoden-gaen 569
hoven-matigh 303
hoven op 106
hoven op hzijven 345
hoven op geset 379
hoven op gieten 907
hoven op hoopen 863
hoven op swemmen 358
hovenste 542
hoven-tandt 163
hovijst 81
houwen 333. 350
houw-hout 396
houw-landt 330
houw-meester 201
houwsel 408
hzabbelaer 694
hzack 361
hzaeck 385
hzaecken 385
hzaeckingh 298
hzaeck-landt 331
hzaeck-middel 810
hzaeden 365
hzaederpe 777
hzaedt-pan 365
hzaedt-spit 365
hzaedt-spit-lijckende merck-lintje 721
hzaedt-wozst 362
hzaedt-pser 365
hzaembessen 102
hzaembessen-strupck 102
hzaessem 155
hzaken 623
hzallen 920
hzanden 32. 72
hzandende 33. 34. 820
hzandewijn 379
hzandingh 31. 193
hzandt 21. 52
hzandthout 775
hzandtmerck 638
hzandt-mijt 865
hzandt-sangh 131
hzandt-spiegel 480
hzandt-stapel 865
hzandt-stede 865
hzandt-stichter 836
hzandt-tupgh 32
hzandt-vlack 55
hzandt-pser 220
hzaselet 247
Brasiliaen 560
hzassen 863
hzasser 623
hzasserpe 689
hzee-boom 111
hzeecken 616
hzeeckingh 262
hzeedet 591
hzeede schottel 855
hzeedt 292. 553
hzeedte 553
hzeede hijl 347
hzeedt-bladigh 111
hzeedt-boet 292
hzeedt-boetigh 148
hzeedt wozden 180
hzep 858
hzepdel 436
hzepder 392
hzepen 392
hzepn 227
hzemsem 149
hzengen 554. 567. 935. 957
hzengende 632
hzengen te weegh. 672
hzengen tot eenige frasij-hept 482
hzenck 296
hzief 728. 729
hzief-bode 426
hzief-dzager 729
hziefjen 729
hzy-beck 291
hzil 219
hzocke-banger 777
hzoeck 382
hzodder 393
hzoeder 741
hzoeder moozder 567
hzoeders en susters kindt 753
hzoeders kindt 753
hzoeders van een moeder 749
hzoeders van een vader 749
hzoeders hzouw 741
hzon 329
hzon ader 46
hzoodt 330

Digitized by Google

Brood-mandt 854
Broodt-sop 858
Bros 109
Brosheyt 66
Brouw-ketel 378
Brouwsel 578
Brugge 445
Brug-pale 466
Brugsken 445
Brullen 181
Bruydegom 736
Bruydt 740
Bruydt-liedt 698
Bruydt-schat 737
Bruyloft 740
Bruylofts-gedicht 698
Bruylofts-liedt 698
Bruyn 304
Bruyn-root 264
Bruyn-swert 264
Bruyntjes 82
Buerlijck 853
Buffel 176
Buffels-vleesch 363
Bul 252
Bulcken 252
Bulderen 982
Bulder-geest 982
Bulleback 748
Bulster 470
Bult 287
Bultigh 25
Bundel 156
Bunders-landt 332
Bus 814
Busaert 146
Busjen 814
Bus-kruydt 897
Butte 373
Buyck 220
Buyck-gordel 435
Buyck-loop 299
Buyck ontlasten 733
Buyck van 't schip 447
Buyck-vlies 296
Buydel 628
Buyghachtig 212
Buygen 225. 928
Buygingh 218. 225
Buyghsaem 63
Buyl 287. 310
Buyl-sack 354
Buyse (tibus) 411. 4
Buyse (oria) 448

C.

Cabas 732
Cabinet 732
Caffren 560
Cain 566
Calander 129
Cambalu 562
Campernoelje 80
Campernoelisch 81
Campher 118
Canaan 571
Cancellier 877
Cancellye 877
Canarische Eylanden 555
Canarye-seck 375
Capiteyn 889
Carbonckel 76
Cardinael 968
Careën 949
Cares 738
Carneool 77
Carpatus 561
Casak aen hebbende 889
Castijden 503
Castor 931
Catechiseeren 961
Catoenboom 105
Vide katoenboom.
Caucasus 561
Cedeltje 723
Cederboom 112
Centenaer 533. 536
Ceremonie 957
Ceroen 819
Chaldeen 574
Chamos 929
Chinesen 560
Chirurgijnsch 806
Christallijn 204
Christendom 956
Christelijck 923
Christenen 564
Christus 564
Choorstem 701
Chymist 816
Cicero 685
Cicers 93
Cieragie 689
Cieraet 675
Cieraet-halven 428
Cierlijck 329
Cinck 476
Cingel 771
Circkel 539
Circkel-rondt 519
Circkel-strael 520
Citroen 114
Citer 513
Cijns 874
Cijnsbaer 787
Cijsjen 144
Claret 373
Clave-cimbael 473
Coleur 480
colijk 299
collegie 783
Colonel 889
comeet-ster 29
commeer 963
compagnie 889
compagnie van Ruyters 889
compagnie van voetknechten 889
compeer 963
conduyt 780
confisceren 836
confituyr 818
congerael 153
conscientieus 738
conscientie werck maken 738
conserf 818
Constantinus 577
Constantinopolen 561
Cophiten 964
coppe 497
corael 78
coriander 95
cornetschap 889
cornoelje 114
corporael 869
corporaelschap 189
correct 801
credentie-brief 876
cristal 817
cumijn 95
cure 804
cymbel 473

Digitized by Google

Cyter 475
Cyter-speelder 700

D.

Dack 72
Dack-pan 407
Dack-spar 407
Dactylus 697
Dadel 114
Dadel-boom 114
Dader 734
Dadalus 427
Daeg-brief 826
Daer 433. 553. 686
Daer en 226
Daer af 569
Daer benessens 134
Daer by-leggende 210
Daer door 532
Daer en boven 543
Daer en boven by doen 964
Daer en tegen 554
Daer en teghen antwoorden 687
Daer en tegen poogen 846
Daer en tusschen 990
Daer mede 428
Daer na 532
Daerom 19
Daer op 533
Daer op berusten 824
Daer op volgen 355
Daer over 280
Daer tegen over 220
Daer toe 200
Daer van 532
Daer van af 952
Daer van afkomen 652
Daer van daen 10
Daer van dragen 843
Daer van komen 367
Daer voor houden 983 997
Daer upt 392
Daer zijn 734
Daet 618. 710
Daet baerdigheyt 672
Dagh 55
Dagh-boeck 525
Dagh des Heeren 959
Dagelijcks 539
Dagen 827
Dageraet 22
Dagon 919
Dagh op dagh 623
Daghs loop 178
Daghs daer na 345
Dagh tafel 549
Daghbaerdende 826
Daghbaerder 826
Dagh-werck 761
Dagh wozden 33
Dal 574
Dalen 462
Dalmatiers 560
Dam 322
Damast 390
Damhert 180
Damp 530
Dan (tum) 7
Dan (jam) 25
Dan (igitur 676
Danckbaerheyt 665
Danck behalen 668
Danck-mael 812. 957
Danck-offer 944
Danckseggen 665
Danck weten 665
Dansleyder 844
Dansliedt 844
Danspijper 844
Dansser 844
Dansende spzingen 844
Dansser 844
Dapper 911
Dapperheyt 634
Dapperlijck 636
Darm 299
Darmbeen 220
Darmdzap 299
Darmgicht 299
Darmgichtigh 299
Darmnet 230
Darmscheel 245
Darmscheytsel 238
Darre 377
Das 192
Dasse 388
Dat (id) 5
Dat (quod) 13
Dat (illud) 16
Dat (hoc) 27
Dat (ut) 312
Datelijck 32. 533
Dat niet 189
Dat selve 234
Dat zp waer 1000
Daveren 913
Daveringh 261
David 572
Dauw 51
Dauwachtigh 54
Dauwen 50
Dauwingh 52
Deckingh 72
Deckfel 162. 365. 883
Deecken 469
Deegh 356
Deeghlijckheyt 672
Deel 532
Deelachtigh 756
Deelen 337
Deel hebben 484
Deel hebbingh 962
Deeltjen 34
Deenen 560
D'een met den ander doden 953
Deerlijck 865
Deernis 693
Deernis hebben 663
Dees-tijdigh 915
Deftigheyt 643
Degelijck 687
Degelijckheyt 672
Degen 847
Degensmit 415
Demoedighlijck 664
Dempen 366
Denckboeck 565
Denckwaerdigh 563
Dennenappel 114
Dennenboom 114
Derde 543
Den derden 532
Derdendaeghs 310
Derdendeel 524
Derden man 824
Derhalven 27. 887
Dertel 167
Dertelheyt 627

Digitized by Google

Dertelijck 748
Derthiende 552
Dertigh 223
Derven 292
Dervisier 924
Derwaerts 577. 606
Dese (hic hæc hoc) 19
Des daeghs 973
Dese en geene 579
De selfde 534
De selve 543
De selvige 483
Desgelijcken 690
Des nachts 150
Des uchtens 928
Des wegen 728
Deugende 667
Deugniet 682
Deugt 602
Deur 403. 405
Deur gatjen 411
Deurtjen 411
Deurwaerder 761. 815
De volle nacht duprend 722

Dewelcke 24
Dewijl 143
Diaken 966
Diamant 76
Diana 931
Dicht 120
Dicht aen een dingen 389
Dicht by 40
Dicht by de aerde 546
Dicht by gelegen 290
Dichten 934
Dichter 819
Dichtigheyt 531
Dicht maken 821
Dicht samen gevoeght 322
Dicht kundigh (subst.) 695
Dicht kundig (adj.) 697
Dichtkunst 677
Dick 50. 120. 238. 818
Dikbuyckige krupli 814
Dick-kop 289
Dick-kupt 292
Dickelijck 52
Dicke melck 345
Dicke sop. 368
Dickigheyt 706
Dicklijdigh 287
Dickmaels 498
Dick opgespannen 152
Dickwils 665
Dick wilsch 299
Dickwilligh 595
Dickwils komen 308
Dickwils omkeeren 799
Dick wozden 50
Dick wout 120
Die (is, id) 3
Die (ille, a, ud) 9
Die (iste, a, ud) 18
Die gene 178
Die selve 36
Die van China 486
Dief 835
Diefachtigh 657
Diefachtigheyt 657
Diefken 657
Diefleyder 633
Diefstal 657
Dienen 72. 191. 982
Dienende 468
Dieningh 710
Dienen tot gemeene best 789
Dienst 659. 667
Dienstbaerheydt 710
Dienst betoonen 787
Dienstelijcke plicht 734
Dienstgesinde 731
Dienstigh zijn 989
Dienstknecht 759
Dienstmaeghdelijck 742
Dienstmaeght 742
Dienstweerdigh 670
Dienstweerdigheyt 673
Dienstwyf verklaren 912
Dienvolgens 729
Diep 204
Dieper 325
Dieper zwemmende 58
Dieploot 453
Diep-meetkunde 524
Diep slapen 687
Diepte 453
Dier 121
Diergaert 30
Diergelijck 839
Dierlijck 269
Diersch 126
Diertje 126
Diesfack 428
Dieverye 797
Dingh 531
Dinckel 92
Dinghsdagh 551
diskant stem 701
discipljn 966
disgenoot 652
distel 197
distelsaet 144
distelwinck 144
distilleerkunde 704
distilleeren 816
dit 212
dobbeleering 688
dobbelsinnigheyt 828
dobbelspel 851
dobbelsteen 851
dobbelt inschoppen 859
Siet Dubbelt
dobbel Rechter 951
dobber 446
doch 424
doch al evenwel 454
dochter 741
dochtertje 744
dodderigh 619
doeck 388
doeckhuyve 381
doelwit 815
doen (nom.) 483
doen (verb.) 499. 711
doender 734
doen scheyden 902
doen verballen 812
doen vluchten 900
doffer 139
dogge 344
doper 136
doldziftigheyt 654
dolheyt 183
dolingh 280
dolphijn 127
dol zijnde 171
domheer 968
dommaken 98

Digitized by Google

dommigheyt 307. 929
dompelen 358
domsinnigh 238
dom wozden als een beest 482
Donauw 561
doncker 543. 591
doncker-bzupn 264
doncker-geel 266
donckerheyt 530
donckerlijck voozdupden 942
doncker-root 265
doncker sien 290
doncker weer 450
donder 36
donderdagh 551
donderen 36
donderende 905
donderstrael 37
doode 867
doodelijck 810
dooden 98. 186
dooden-baar 866
dooden beſweerder 600
dooden beszweerderye 600
dooden bzander 865. 866
dooden graver 866
doodt 598
doodt (adj.) 294
doodtkiſt 865
doodt lichaem 265
doodtſlagh 946
doodtſlager 836
doodtverwigh 265
doodtvlack 304
doof 142
doofheyt 291
doolhof 408
doop (over eten) 368
doop (Sacrament) 957
doopbecken 964
doopdagh 853
daopen 493
doopſteen 964
doopvonte 964
dooz 184
dooz blaſen 31
dooz boozen 365. 913
dooz boozende 820
dooz bozg afneming verplichten 829
dooz bzandende 820
dooz bzeecken 636
dooz bzengen 987
dooz den hekel halende 698
dooz de vingeren ſien 789
dooz dien 509
dooz dzingen 274
dooz dzingende 275
dooz dzingigh 680
dooz dzingingh 719
dooz dzoogen 389
dooz dzuppen 463
dooz dwalen 574
dooz een vlochten 517
dooz en dooz 685
doozgaen 532
doozgaende 439
doozgaens 670
doozgaens krankelijk 812
doozgaens leven 137
doozganckelijck 774
doozgangh 538
doozgegaen 998
doozgehoockt 237
doozgeroert 356
doozgetrocken 459
dooz-gronden 555
dooz halen 648
dooz halend' gedicht 698
dooz helderen 692
doozhouwen 120
doozknagen 129
dooz kout wozden 747
dooz krijgen afmatten 908
doozkzupper 130
doozleeren 3
doozloopen 462. 537
doozloopende 773
doozluchtigh 62
doozluchtigheyt 530
dooz malkanderen 899
doozmachtigh 148
dooz nat wozden 392
doozntegge 188
doozn ſtrupck 331
dooz pziemen 358
dooz ploegh 333
doozſchijnen 18
dooz ſchijnende 72
doozſchieten 387. 897
dooz ſchouwen 838
doozſien 278
doozſienlijck 592
doozſienlijckheyt 530
doozſijgen 63
doozſlagh 345
doozſleepen guyt 648
dooz ſlocken 859
dooz ſnijden 332
dooz ſnijdende 540
dooz ſnuffelen 507. 510
doozſoecken 583
doozſtooten 361. 898
doozſtrijckingh 721
doozſtrapt 884
doozſtraptheyt 648
dooz trekde 336
dooztrocken 488
doozvloepen 56
doozwaden 446
dooz wapen 56
dooz wandelen 231. 431
dooz wat middel 790
dooz 419
dooſken 814
doot vide Doodt.
dop 136
doz 526
dozp 768
dozren 385
dozſchen 330
dozſcher 336
dozſchvloer 336
dozſchwagen 336
dozſt 245
dozſtigh zijn 622
doz zijn 31
doſſijn 512
doudekool 34
douwen 257
dzabbigh 239
dzabbigheyt 302
dzack 545
dzaeghbare waegh 534
dzaeghbandt 828
dzaeghboom 459
dzaeghſtock 458
dzaeghſtoel 470
dzaepbaer 460

Digitized by Google

Dzaeyboom 459
Dzaeykolck 47
Dzaeypunt 534
Dzaepradt 459
Dzaepwerck 421
Dzaepwindt 40
Dzaey pser 421
Dzaet 94
Dzagen 525. 848
Dzagende tack 327
Dzaght 293
Dzagingh 470
Dragoener 891
Dzapen (nom:) 850
Dzapen (verb.) 47
Dzapende 148
Dzalen 639
Dzanck 360
Dzanckwaer 777
Dzaver 436
Dzawick 314
Dzeck 299
Dzeckerigh 774
Dzeef 293
Dzeg 913
Dzepgen 847
Dzepgende 654
Dzencken 665
Dzencktragh 780
Dzieslandt 331
Dzp 536
Dzpderhande 641
Dzpderlep 26
Dzp ellen hoogh 106
Dzp ellen langh 159
Dzpeenigheyt 1000
Dzpffaer 416
Dzpffant 71
Dzpfboer 532
Dzphoeck 521
Dzphoeckigh 523
Dzphondert 215
Dzpkantigh 549
Dzpkooppigh 315
Dzpledig 584
Dzplijvigh 315
Dzplingh 744
Dzpmael 723
Dzp mutsers 525
Dzp syzongh 430
Dzijven (agitare) 38
Dzijven (urgere.) 618
Dzijven (eenige handel) 794
Dzijvingh 745
Dzpvoudigh 712
Dzillen 891
Dzillop 368
Dzinckbaer 944
Dzinckbeker 860
Dzincken 622
Dzinckglaesje 360
Dzinckhoozntje 360
Dzinckserp 853
Dzinckvat 860
Dzingen 618
Dzoefhept 307
Dzoessem 238
Dzoevigh 640. 650
Dzoevigh lupdende 567
Dzoevigh zijn 650
Dzogh reden 591
Dzom kam 387
Dzonck 861
Dzoncken makende 369
Dzonckert 624
Dzoogh 814
Dzoogel-doeck 856
Dzoogen 346. 376
Dzooghscheerder 389
Dzooghscheerderpe 389
Dzooghte 323
Dzoogvoets 571
Dzoogh wozden 35. 245
Dzoom 597
Dzoomen 273
Dzoomer 687
Dzoomingh 309
Dzoomwicker 597
Dzost 876
Dzucken 213
Dzuckfout 498
Dzuckinckt 492
Dzuck-kunde 579
Dzuck-kunst 579
Dzuck-letter 492
Dzupfs-wijs 116
Dzuppende 53
Dzupp-helm 379
Dzupven plucken 372
Dzupven-sap 373
Dzupven-tros 373
Dzupven-blies 204
Dzuppel 52
Dzuppels wijs 303
Dzuppeltje 51
Dzuppelwijn 373
dubbelde zadel-tasch 435
dubbeleeringh 688
dubbelnamigh 561
dubbelsinnigh 590
dubbel stoel 470
dubbelt 227
duer 799
dueracht igh 326
dueren 310
dueringh 83
duerte 799
dufsteen 72
dulle kerbel 98
dullighlijck 654
dun 228. 478
duncken 739. 972
dun gesaept 798
dun maken 120
dunne darm 299
dun wozden 39
durck 459
durven 4
durbende 636
dusoanigh 538
dupcken 145
dupcker 147. 447
dupdelijck 596
dupf 130
dupgh 429
dupm 220
dupmpser 832
dupphamer 413
dupsent 419
dupsentbeen 132
dupsent gulden-krult 90
dupsentknoop 87
dupsentmael 516
dupsentste 562
dupsent-talligheyt 518
dupster 12
dupsteracht igh 559
dupsternisse 21
dupsternis-linie 551
dupsterwoozt 120
dupt sche 520
Duytschlandt 564

Digitized by Google

dupvel 600.632.934.938
dupvelbezwerder 962
dupvelsban 964
dupvelsch 568
duyvenhoek 349
dwaelachtigh 970
dwaellicht 35
dwaes 957
dwaeshept 602
dwalen 430
dwalingh 927
dwangh 874
dweegh maken 414
dwergh 316
dwers 371
dwerrel 40
dwersbalck 407
dwers lijst 421
dwerspadt 429
dwersschot 228
dwerssteegh 773
dwingen 462
dye 213
dyebeen. 223

E.

EBben 45
Ebubecar 975
Echt 735
Echtbedde 62
Echtelijck 731
Echteloos 736
Echteloose staat 736
Echtelupden 740
Echte man 741
Echte vrouw 741
Echtgenoot 741
Echtmannelijck 709
Echtschap 740
Echtschepdingh 764
Edel 647. 655
Edelgesteente 75
Edel maken 911
Edelmoedigh 137
Edick 378
Edicksch 398
Eeckhooyntje 192
Eedtgenoot 886
Eedthouden 649
Eedtsmoer 828
Eelpt 293
Een 24
Eenalleen 425
Een ander in de plaets setten 789
Eend 140
Eendaegsche 310
Eendekroos 99
Eenderley 61
Eenderleyheyt 501
Eendzacht 643
Eendzachtelijck 741
Eendzachtigh 652
Eendzachtigheyt 719
Eendzachtigh zijn 655
Eene 535
Een eenigh 447
Een en d'ander 657
Een en de selfde 543
Eenfozmigh 543
Eenheerscher 576
Eenheerschingh 574
Eenheyt 512
Eenhoozn 177
Eenigh 60
Eenighander 563
Eenige 566. 671
Eenig-geboren 754
Eenigerhande 679
Eenigermaten 990
Eenigsints 77
Eenig werk booz ymant doen 426
Een kooper 799
Een kooperye 799
Eenmael 593
Eenmoedigheyt 730
Een na d'ander 387
Een of d'ander 657
Eenoog 290
Een oogenblick durende 993
Eenoogigh 290
Eenpoot 292
Eensaem 720
Eensaemheyt 721
Eensdeels 488
Eensgestelde 984
Eenstarhtigh 146
Eenstemmigh 252
Een van beyden 290
Een booz een 6
Eenvoudelijck 830
Eenvoudigh 519
Eenwesentheyt 507
Eenwieligh 337
Eer 639
Eer aendoen 740
Eer-ampt 631
Eerbaerheyt 482
Eerbewijsingh 742
Eerbiedigh 607
Eerbiedigheyt 742
Eerbiedigljck 631
Eerbiedigljk dienen 938
Eerdadigh 867
Eer dat 466. 781
Eeren 11. 919
Eeren-geschenck 879
Eeren-stant 630
Eergisteren 987
Eerlijck (adv.) 726
Eerlijck 610
Eerlijcke dingen 640
Eerloos 600
Eernaem 699
Eers 211
Eersdarm 302
Eerste 533
Eerste begin 696
Eerste beginsel 567
Eerste kindtschap 199
Eerstelijck 394
Eerstelingh 678
Eerste manbaerheyt 701
Eerste reys 331
Eerstgebozen 567
Eersucht 621
Eertijdts 356
Eer verlies 837
Eerwaerdigh 631. 918
Eetbaer 82
Eetbaerheyt 382
Eeten (subst.) 156
Eeten verb. 85.924. 622
Eetende 857
Etensbackje 360
Etensspinde 732
Eetkrupdt 85
Eetplaets 408
Eetregelighmiddel 806
Eetzael 932
Getspijs 777

Digitized by Google

Eetwaer 321
Eeuwe 563
Eeuwigh 716.917.992
Eeuwighdurende 990
eeuwighept 200
effen (nom.) 481.603
effen (adv.) 489
effenen 535
effenende 957
effen gemaeckt 488
effen geslagen 406
egel 189
egge 333
echter 354
eglentier 101
eglentierknop 101
eheſtant 766
elent 178
elck 541
elckeen 455
elders 55
elders heen 763
elders na toe 687
elders van daen 982
elders van daen by komende 737
element 21
Elias 573
elendigh 636
elendigheyt 637
elger 358
elle 524
elleboogh 212
ellemaet 524
ellemannekens 317
elpenbeen 879
Elrits 154
els 293
elſenboom 112
emmer 525
en 501
enckele 215
enckel van 't heen 292
enck'le ſtem 700
ende 23. 78
endsvie 95
eng 382
Engel 573
engelſch 389
Engelſen 560
engen ingangh 561
enge ſteegh 773
engh-halſde vles 814
enghte des landts 649
en niet 530
Enoch 568
Epicureën 983
erbarmingh 693
erfdeelen 758
erffelijck 337
erffenis 756
erfgemaeckte 758
erfgenaem 758
erf-goederen 623
erfloos 756
erfrechtelijck 875
ergens 326
ergens van daen 886
ergernis 971
erkennen 594
erkundingh 582
erlangen 664
ernſtachtigh 643
ernſtelijck 675
ernſtigh 484
erbaren (nom.) 227
erbaren (verb.) 628
erbarenthept 600
erbarentlijck 705
erbe 337
erbindingh 579
erwete 93
eſe 154
eſel 169
eſeldzijver 169
eſelmeulen 355
eſelſch 343
Eſſeën 947
eſſenboom 111
eſtrick 400
eten vide eeten
ettelijcke 968
etter 820
etterigh 305
Eva 567
euangeliſt 954
euangelium 961
eben 851
ebenaer 532. 538
Evenbeelt Godts 367
ebendzachtelijck 144
ebendzachtig gelupt 700
eben gelijck 533
eben gelijckelijck 520
eben gelijckheyt 557
eben gelijck ſchatten 835
ebenhandigh 212
ebennaeſte 606
eben oudt 252
ebenredigheyt 679
eben ſoo ſeer 648
eben ſoo veel 555
eben 't ſelve 501
ebenbeel ſeggende woort 685
ebenwel 383. 418
ebenwicht 533
ebenwichtigheyt 535
ebenwijdigh 517
ebenzijdigh vierkant 522
Europa 543
Europeën 569
exempel 584
exemplaer 492
exter 140
extract 217
ey 136
eycke 115
eycken 489
eyckenboom 112
eyckenbaſch 120
eyergeel 265
eygen 541
eygenaer 710
eygen aerdigh 681
eygendom 344
eygendomlijck 873
eygendomlijke overdzagingh aen een ander 766
eyghen gelooſwaerdigh 876
eygen liefde 620
eygenſinnigh 675
eygenſpzaeck 432
eygenſte 481
eygentlijck 7
eylaes 924. 958
eylandt 555
ey lieve 654. 996
ey lieve ſiet 839
eynde 555
eyndelijck 106. 264

Digitized by Google

eyndigen 517. 829
eyndige wozsaeck 583
eyndval 688
eyndverhael 688
eyrondt 419
eyschen 337
eyschen om sijn begeerte in te gaen 659
eyscher 664
Ezechias 573

F.

FAbeltje 427
Fabryckmeester 783
Fackel 863
Fackeltje 423
Familie 765
Fatsoeneeren 212
Feest 943
Feestdagh 937. 959
Feestelijck 740
Feesthouden 959
Feesthoudingh 740
Feplingh 282
Fel 655
Fel dier 191
Felle koude 557
Fessa 562
Femx 317
Fesant 173
Fielt 651
Fieltachtigh 651
Figuer 519
Fijn doeck 387
Fijne madselijn 96
Fijne stem 701
Fijn goudt 48
Fijscael 876
Flaeuw 47
Flaeuw zijn 639
Fleesch 814
Flicken 394
Flikkeren 27
Flickeringh 27
Flupm 232
Flupmachtigh 233
Flupt 476. 700
Flupter 476. 700
Flupt'je 250
Fluweelbloem 96
Foelie 217
Foliant 495
Fontanel 820
Fontanel-setten 820
Fontepn 41
Fontepnmeester 780
Fontepnwater 359
Foppen 852
Fozm 351
Fozmulier 814
Foznijs 471
Foztuyn 987
Fraep 686
Fraepe saeck 728
Fraephept 650
Fraeptjes 686
Franckrijck 561
Fransch 524
Franse mijl 870
Franssen 560
Fret 141
Fricadel 365
Fontierkasteel 879
Frupt 124
Frupt dragende 115
Frupten 365
Fupck 358
Fuly 390

G.

GAbziel 980
gade slaen 690
gaen 8. 13. 547. 754
gaende 132
gaen laten 962
gal 302
galblaese 243
Galderpe 319
Galenist 705
Galenus 705
galgh 835
galjoen 449
gal kozsel 233
gallep 449
galligaen 95
galnoot 115
galsucht 302
gal voet 299
Gandes 560
gans 252
gantsch 307. 317
gantschelijck 37
gapende 119
gaping 35
gard 503
gareel 441
garen 384
garen sluptingh 387
garneel 159
garstigh 260
garstighept 260
gast 856
gasterpe 853
gasterpe aenstellen 853
gasterpe houden 854
gastgebodt 853
gastheer 856
gasthups 777
gasthoudende 860
gasthouding 863
gastmael 853
gastmaligh 853
gastvry 969
gat 206
gate plateel 366
gave 952
gave godt 764
gauw aerdigh 694
gauwigheyt 688. 839
geacht wozden 694
geaerdt 91
gebacken steen 399
gebaent 429
gebaerdt 29
gebaer/zede 965
gebalsemt 866
geberckt 133
gebedt 751. 956
gebedt des Heeren 956
gebeeden wozden 668
gebeeldt 195
gebeente 296
gebeerden 617. 859
gebenedijen 939
gebeten 655
gebeukt 156
gebeuren 550
gebeuringh 597
gebieden 785. 874
gebiedende 874. 941
gebiedsch 742
gebiedt 871

Digitized by Google

gebiedt hebben 769
gebloemt 380
gebloemt damast 390
gebodt 603
gebogen 176
gebogende krommingh 131
gebonden 565. 695
geboozen 564
geboozen wozden 576
geboozne weselingh 756
geboozte 598
geboozts dagh 959
gebozduurt 380
gebonw 572
gebonwde 564
gebzacht 304. 378
gebzaden 365. 368
gebzandt 58. 369
gebzeck 604. 628
gebzeckelijk beslupt 588
gebzeck hebben 668
gebzeckigh 312
gebzeck vergoeden 794
gebzoedtsel 139
gebzoocken 237. 821
gebzupck 534. 361
gebzupckbaer 732
gebzupckelijck 715
gebzupcken 611. 695. 277 817
gebughelt 821
geck 613
gecke pots 651
geckscheerderye 682
geroleurt 58
gedachte 537
gedachtenis 593. 595
gedachtenis bzenghen 688
gedachtigh 688
gedachtigh zijn 664
gedaente 823
gedacntkundige 597
gedaen wozden 674
gedaen zijn 863
gedeckt 365
gedeelt 215
gedeelte 590
gedeessemt 379
gedencken 688. 917
gedenck-plegingh 965
gedenck-teken 867
gedenckwaerdigh 840
gedicht 700
gedienstigh 670
gedoodt 317
gedooft hout 34
gedoogen 754
gedoogenthept 504
gedoopt 963
gedozt 327
gedzaept 203
gedzeben 836
gedzeben wozden 606
gsidzeun 895
gedzoaght 493
gedzuckt sulp 390
gedupckt 446
geduldighlijck 951
geduerigh 21. 517
geduerigh beweegen 126
geduerighept 502
geduriglijck 13
geduriglijck staoten 345
gedweegsaem 63
gedwongen dienst 874
geëert 787
geel 62
geelachtigh 144
geel koper 66
geel gieter 416
geelgraenw 265
geelsucht 302
geelwinck 144
geel wozden 335
geen 384
geene 671
't geen 543
geen kinderen hebbende 765
geensints 600
geen van beyden 742
geen wijn dzincker 614
geern 504
geerst 92
geersten 524
geessel 835
geesselen 835
geest 600
geestader 229
geestelijck 960
geest van afgestozbene 865
geestrijck 816
geest van een quaet menscb 982
geeuwen 272
geeyndight 962
gefozmt 316
gefronst 203
gefrupt 368
gegeben 130
gegoten 492
gegraben 60
gegrendelt 404
gegrondvest 402
gehangen 458
gehart wozden 63
gehapzt 29
geheebt 403
geheel (adv.) 481
geheel (nom.) 55
geheel begrijp 679
geheel en 't al 663
geheele samen stel 679
geheelijck 298
geheel verbzeemt 737
geheplight 945
geheym 408. 718
geheym by-hupsjen 961
geheyme raedt 877
geheym-kundigh 718
geheymnis 644
geheymnis-konst 508
geheymnisduydet 974
geheymschzijver 877
geheven 35
gehenghkuude 537
gehenghuys 595
gehenghuys konstenaer 594
gehooz 261
gehoozt 181
Gehoozt bliegende hart 151
Gehoozsaemheyt 673. 768
Gehoozsaem zijn 755
Gehoozsamen 169. 872
Gehouden wozden 649 694
Gehouden zijn 790
Gehoude 743

Digitized by Google

Gehuwt leven leydt 764
Gehuert 746
Gehupl 899
Gekampt 127
Gekapt 372
Gekauwt 237
Gekeert 342. 916
Gekent 281
Gekerm 452
Gekertel 110
Geklanck 251. 895
Gekleedt 879
Geklep 900
Geklooft 60
Geknoopt 93
Gekomen 437
Gekoockte wijn 374
Gekozte ranck 371
Gekraeck 30
Gekruffel 150
Gekrult 393
Gekrupde wijn 373
Gekrupft 913
Gekupft 145
Gelaet 317
Gelagh gelt 853
Gelangen 688
Gelauriert 699
Geldt 533
Geldtbozge 317
Geldtkoker 732
Geldtkozf 732
Geldtmiddel 887
Geldt oplizengen 887
Geldrijck 669
Geldtschop 732
Geleerdelijck 278
Geleert 319. 584
Geleerthept 3
Gelegen 556
Gelegen onder dack 406
Geldtstraf 835
Gelegenthept (anſa.) 578
Gelegenthept (conditio) 673
Gelegenheit (occaſio) 609
Gelegenthept (ſitus.) 527
Gelepdt 400
Gelepdt gedicht 698
Geleſen 724
Gelieben 874
Gelidt 213. 215
Gelijk (adv.) 4.6. 28. 148
Gelijck als 546. 559
Gelijck begeeren 665
Gelijcke 175
Gelijckelijck 18. 754
Gelijckelijck bewilligen 842
Gelijck een beeſt dom wozden 482
Gelijcken 160
Gelijckenis 689. 941
Gelijckenis-ſpzeuck 682
Gelijckerwijs 546. 917
Gelijcke veel 605
Gelijck geldend' wooz-deken 683
Gelijck latende 583
Gelijck loopende 540
Gelijck maken 243
Gelijck makingh 304
Gelijckmatigheyt 534. 635. 924
Gelijckmoedigh 636
Gelijckpachtelijck 540
Gelijck vergelden 653
Gelijck wichtigh houden 125
Gelinde 670
Geloof 279
Geloofsbekentenis 956
Geloof-ſpzeuck 586
Geloofwaerdigh 975
Geloofwaerdigheyt 934
Gelooven 595
Gelowigh 965
Gelubt 168
Geluck 598
Geluckelijck 499
Geluck geben 14
Geluckigh (adv.) 339
Geluckig (nom.) 652. 676
Geluckraeck 851
Geluckſaligheyt 620
Geluckval 987
Geluck wenſchen 652
Geluck wenſchende 740
Geluckwenſchingh 740
Gelulten 336
Gelum 302
Gelupdt 261
gelupt geben 253
gelupt maken 474
gemackelijck (adv.) 770
gemackelijck 470
gemackelijckheyt 351
gemaeckt 322
gemaeckte gat 932
gemaeckt goedt dooz erf 758
gemaeckt haxz 468
gemaeckt van ingelepdt werck 406
gemaeckt wozden 368
gemaende 178
gemaeyt 342
gemaniert 859
gematigheyde 556
gematigheyt 598
gemeen 564
gemeene beſt 789
gemeenelijck 561. 813.
gemeene mans regeeringh 769
gemeene ſpzeuck 989
gemeene ſtaet 730
gemeene wapenen 776
gemeene welvaert 783
gemeen gebouw 775
gemeen geldt 776
gemeen kackhuys 779
gemeen maken 625
gemeenſaem 647
gemeenſame kennis 726
gemeenſchap 578. 579
gemeente 10
gemeen volck 769
gemeen weſen 584
gemeen wozden 565
gemelijck 644
gemelijckheyt 754
gemengelt 817
gemeſt bee 362
gemoeder 963
gemoedt 596
gemoetganingh 856
gemoetſteningh 673
gemunt gelt 795
genade 671
genadigh 992
gene 221
geneeſbaer 805

Digitized by Google

geneesdzanck 45
geneſen 704
geneſingh 804
geneeskondigh 705
geneeskonſt 703
geneeskrachtigh 815
geneeskruyt 84
geneesloon 812
Geneesmael 812
geneesmeeſter 505
geneesmiddel 405. 805
genegen 738
genegenthept 606
Generael (ſubſt.) 865
geneughlijck 13
geneughte 506
gengher 95
genieten 620. 871
genietingh 337
genoegh 559
genoeghdoentingh 961
genoeghlijck 862
genoeghſaem 629
genoeghſaemheyt 792
genoeghſaem zijn 941
genoegh zijn 341
genoemt 69
genoemt wozden 652
genoot 856
genootſaekt wozden 661
genootſchap 707
geoeffent 483
geooghde 137
geoozde 137
geoozloſt zijn 426
gepaſſeert 661
gepekelt 368
gepepert 368
geperſt 346
geploeght 331
geplupmt 133
gepolepſt 481
gequetſt 98
geraden 347
geradigheyt 673
geraetſaem 739
geraemte 226
geraes 779
geraken 453. 542
gerecht (ferculum) 5. 135
Gerechte neef 753
gerechtigheydt (juſtitia) 665
gerechtigheyt (diſtrictus) 871
gereet 333
gereetſchap 261. 421. 722
gerepcken 688
gerepckt 341
gereſen 652
gerenck 309
gereutel 311
gericht 776
gerichtbanck 827
gerichtboeck 877
gerichtelijck 691. 940
gericht houden 776
gerieven 659
gerijffelijck 732
gerijmtheyt 656
geringh 59. 608
geringhſte volck 786
geroep 261
gerolt wozden 676
gerommel 895
geroken 267
geroockt 368
geroooft 568
gerſt 314
gerſten-koozn 524
gerucht 646
geruchtjen 632
geruckt wozden 573
geruſt 990
geruſtelijck 939. 952
geruſt maken 602
gerupck 361
gerupſch 637
geſaeyde 334
geſagh 825
geſagh hebben 768
geſamentlijck 704
geſangh 262
geſang ſonder ſpeeltupg 700
geſant 276. 953
geſantſchap 978
geſauſt 327
geſchaeft 487
geſchal 262
geſchapen 564
geſehat wozden 555
geſcheftigh 783
geſchenck-willigh 669
geſchenck 665. 669
geſchenckelijck 669
geſchenck-gedigh 665
geſchenckjen 669
Geſcheurt 296
geſcheurtheyt 296
geſchickte 565
geſchickteljck 694. 734
geſchieden 550. 563
geſchidenis 509
geſchiedenis verhalingh 563
geſchil 589. 824
geſchildert 553
geſchilligh zijn 714
geſchoozde 82
geſchoten 262
geſchzeven 728
geſchzift 721
geſchudt 377
geſcyut 416
geſedighlijck 726
geſegh 586
geſeght wozden 558
geſept 497
geſel 724
geſelbaer 724
geſellighept 777
geſelſchap 770. 727
geſelſchaplijck. 724
geſet 43
geſet aen dwers-ſtangen 371
geſicht 263
geſicht-eynder 542
geſicht-eyndigend' 527
geſicht-kringh 542
geſien 267
geſlacht 566. 589. 933
geſlacht-plantagie 949
geſlachts-teken 729
geſlachts-wapen 911
geſlagen blick 417
geſlagen geldt 795
Geſlagen wozden 676
Geſleept 333
Geſleept wozden 676
Geſmaecht 267
Geſmijdigh 65

Digitized by Google

Gesmolten 411
Gesneden 168. 487
Gesnedene 878
Gesneden Bock 167
Gesocht 457
Gesoden 60
Gesonde vzint 455
Gesont 601. 745
Gesonthept 598. 704. 792
Gesongen 262
Gesouten 156
gespannen garen 361
gespeent 166
gespickelt 74
gespitst 353
gesponnen 484
gespzaeckſaemheyt 643
gespzenkelde aerdſpin 132
gespzenckelt marmer 74
gestadigh 652
gestadighlijck 652
gestaeckt 322
gestaert 29
gestalte 479. 598
gestaltenis 544
gestel 691
gestelt 355
gesteltenis 804
gestelthept 287. 706
gesternde 28
gesternte 538
gestooten marmarsteen 400
gestopt 849
gestreckt liggen 733
gestreept 80
gestremt 346
gestuck 963
gesusters kinderen 753
gesupide omgangh 407
gesupvert 243
geswanckt 905
geswel 820
geswollenthept 392. 304
geswoozene 828
geswoꝛen dief 657
getal 492
getalligh 512
getandt 133
getekent 344
getempert 557
geterght 166
getimmert 402
getrocken 520
getroostelijck 671
getrouw 657
getrouwde man 741
getrouwde vzouw 741
getrouwelijck 657
getrouwighept 673
getrouwighept bewijsen 742
getummel des volcks 721
getupge 286
getupgenis 582
getupgenis geben 660
getupnte 322
gevader 963
gevaderſche 963
gevaer 638. 706
gevaerlijck 600
gevaerlijckheyt 634
gevaer lijden 636
geval 712
geval doen 668
gevallen 925
gevalligh 987
gevanckenis 776. 901
gevangen 359. 911
gevangen hoeder 833
gevangen-hups 843
gevangen nemen 913
gevangen wozden 901
gevat 335
gevecht 896
gevedert 133
geven 578. 641
geven in bewaring 657
geveſt 415
gevepnsde 484
gevepnsdelijck 653. 674
gevierkantight 818
gevierd wozden 564
gevleugelt 124
gevlochten 322
gevloert 406
gevoeght 332. 447
gevoegh doen 733
gevoeglijck 579. 694
gevoelen (nom.) 965. 972
gevoelen (verb.) 267
gevoel 235
gevoelijck 505
gevoelt 267
gevoelt wozden 543
gevoet 124
gevogelte 317
gevolgh 534
Gevolghſaem 670
Gevolghſel 692
Gevolght 286
Gevolmachtight 827
Gevonden 460
Gevozmt 289
Gevouwen 495
Geur 260
Geutsteen 367
Gewaer wozden 68. 450
217
Gewagh 862
Gewapent 313
Gewas 52
Gewas bzandt 52
Gewasde 391
Berepdt 186
Geweldighept 812
Geweldigh groot 558
Gewelt 803
Geweldtdoender 624
Gewennen 145
Gewent 286
Gewest 538. 557
Geweten 601
Gewetenhaftigh 674
Gewetenvalligh 817
Gewicht 531
Gewichtjen 535
Gewichtkonſt 531
Gewichtkonſtenaer 531
Gewijdt 945
Gewilligheyt 5
Gewilligh lijck 663
Gewin 355
Gewinſt soerken 789
Gewit 732
Gewoel des volcks 721
Gewogen wozden 533
Gewonden 469
Gewondt 911
Gewoonelijck 537. 715
Gewoonte 605. 971
Gewoon zijn 175

Digitized by Google

gewozden zijnde 169
gewozpen 258
gewozstelde stam 324
gewzeven 365
gewzicht 225
gewzichtgroef 296
gewzocht 682
gewzocht wezck 927
geyl 140
geylhept 621. 626
geylhept bedzijven 625
geyt 167
geytenbaerd 167
geytenbock 167
geytenherder 343
geytenkaes 346
geyten vleesch 363
geytjen 343
geytstoeltje 82
gicht 305
gierighept 621
gierigaert 628
gietbaer 479
gieten 423
gietwerck 477
giften-rakende-wet 830
gy 32
gijl 237
gijselaer 908
gild 786
gildebzoer 786
gildehuys 786
gildemeester 786
gildgenoot 786
gildgeselschap 783
gildts-insettingh 786
ginder 553
gins en weer dzijven 850
gins en weer loopen 937
gins en weer rijden 865
gips 712
gisten 378
gisteren 987
gitswert 159
gladt 72
gladt maeckbaer 74
gladt maken 415. 416
glans 27
glas 73
glasachtigh 204
glase 194
glasgroen 266
glashuys 411
glaskonst 476
glaskonstenaer 480
glasrupt 411
glasschilder 478
glassteen 72
glaswerck 411
glimmen 416
glimmende 75
glinsterende 76
glinsterigh root 74
gloepen 42
gloepende kool 34
gloepende yser vonck 414
gloet 31
gnozrende 654
Goa 562
goddelijck (adv.) 718
goddelijck 12
goddelijcke kracht 601
goddelijck wesen 919. 924
goden dzanck 592
goden kost 992
godin 930
godin der aerde 931
godin der liefde 931
godin der wijsheyt 931
godin des koozns 931
godin des rijkdoms 6. 931
godloos 982
godlooselijck 930
godloosheyt 567
Godt 640
godt der koopmanschap 931
god der zee 931
godt des oozlogh's 931
godt des wijns 931
godt des wijns 932
godtgeleertheyt 716
godtheyt 924
godtkundigh 717
godts dienst 918. 941
godsdienstelijk (adv.) 941
godtsdienstigh 776
godtsdienstigheyt 920
godts geleerde 600
godts gesegende 973
godtshuys 960
godtslasteraer 836
godtsloocheningh 619
godtsplegingh 947
godtsspzaeck 934
godtvzuchtigh 568
godtvzuchtigheyt 568
godtvzuchtigst 690
goedaerdigh 647
goede bekende 741
goede dienst gedaen hebbende 867
goede genegentheyt behalen 692
goede naem 941
goederen 274
goedertierentheyt 642
goede wint 451
goedt 579
goedt duncken (nom.) 785
goedt geefs 669
goetheyt 990
gaedthertigh 655
goedtkennen 721
goedtkeurigh 784
goedtkoop 798
goetloos 687
goedt seggen 963
goedtvinden 883
goedtvindingh 824
golven 452
gom 118
gomachtigh 110
Gomorra 570
goossen 742
gozdel 382.
gozdijn 369
gozgel water 810
gozt 353
goztigh 348
goztmakingh 352
goude 417
goude keten 417
Goudt 68
goudtgeel 76
goudtgewichtjen 535
goudtgulden 513
goudtsaeghsel 417
goudtslager 417
goudtsmit 417
goudtweegschael 533
gracht 771
gracdt

Digitized by Google

graedt 547
Graef 873
Graefschap 871
graefwerck 56
graef-pser 599
graegh wesen 142
graen 92
graentje 95
graet 158
graetloos 154
graeuw-blauw 265
graf 361. 982
graf-gedicht 698
graf-heuvel 867
graf-schrift 698
graf-teecken 897
graammoedigh 653
graamschap 993
granaet 77
granaet-appel 114
gras 85
gras-groen 266
gras-krupdt 86
gras-maendt 552
gras-mus 143
gras-wosch 194
graten 158
graveel 303
graveeren 479
graveer werck 477
graven 323
graver 412
grepn 536
grendel 403
grens 870
grieck 564
griecksche 966
griffi 478
grijpigh 851
grijpistigh 589
grijpvogel 317
grijs 294
grijsheyt 304
grijs wozden 291
grimlachen 651
grimmigh 173
grimmigh beest 181
grim-muylen 171
grim-toonende 655
groepen 79
groepende 78. 99
groen 76
groen-achtigh 76
groen blijven 110
groenen 79
groenende 111
groene-plaets 111
groene sode 407
groene bijgen 112
groen-hof 321
groenmerckt 778
groen tacke 343
groeten 1. 741
grof 238
grof beginsel 80
grof gelupdt 457
grof-smit 415
grof-stamper 353
grof-wee 341
grollen 252
grolligh 655
grondel 154
grondelijck kennen 554
grondeloos 47
grondt 3. 323. 333
grondt-schrift 497
grondt-stem 701
grondtvest 735
grondt-vesten 717
groot 534
grootachten 699
groot-backhus 289
groot-beeldt 408
groote balck 407
groote handtbal 849
groote lichten 54
groote menighte 371
groote naem hebben 796
grooten van 't lant 873
groote opene wijnbarck 420
grooter 83
groote saegh 397
groote schaef 421
groote spitse steen 408
groote steen 399
groote stroom 46
groote teen 214
groote wegh 429
groote zee 559
groot-gebouw 541
groot gerupsch 262
groot-heer 441
groothept 515
grootmoeder 750
grootmoedigh 636
grootmoedigheyt 635
groot-mupl 291
grootsch 90
groot-speckigh 690
groot-statigh 910
grootste 174
groot-tant 289
grootvader 750
groot van enkelen 292
groot van lippen 289
groot vee-weyden 343
groot woozhooft 289
groot wozden 154
groot wozdende 165
groot zee-dier 157
grovelijck 605
grover 438
grouwel hebben 815
grouwelijck 621. 889
grousaem 567. 655. 833
grups 354
gruwelen 284
gulhartighlijck 669
gulsigh 623
gulsigheyt 621
gunst 601
gupchelaer 839. 992
gupchelerye 508. 839
gupchel-speelder 840
guptachtighlijck 651
gupterye 651

H.

Haar 203
haarachtigh 133
haarigh 354
haarloos 185
haar-upthallingh 304
haarwozm 304
Siet wijders in hayr.
hacke-berde 475
hacksel 440
haeck 397
haeckachtigh 317
haecken 397
haeghboecken 112
haen 913

Digitized by Google

Haer 234
Haere 143
Haers 122
Haer selve 5. 27
Haes 188
Haest hebbende 444
Haesten (nom.) 998
Haesten (verb.) 444
Haestigh (adv.) 13
Haestigh (nom.) 444
Haestiger (adv.) 863
Haestigheydt 996
Haet 603
Haetelijck 664
Haeten 281
Haetigh 602
Hagedis 132
Hagedoorn 101
Hagedoorn-bes 101
Hagel 52
Hagelen 50
Halen op den hals 638
Half 558
Half belaerst 428
Half circkel-rondt 203
Half eylandt 49
Half en half weygeren 664
Half gebacken 365
Half gegeten 862
Half geslooten 290
Half gevormt 184
Half man 318
Half mensch 317
Half pont 813
Half raeuw 301
Half zijde 390
Half slapende 687
Half tot de knien komende 383
Half volkomen 812
Halfuyr 558
Half wilde 318
Halle 362
Halm 92
Halm-knoopje 92
Hals 458
Halsbandt 344
Hals-beentje 219
Hals-doeck 388
Hals-kosten 772
Hals-ringh 142
Hals-saeck 772
Halstarrigh 947
Halstarrighlijck 645
Halster 440
Hals verbeurende 946
Hals-yser 36[illegible]
Halve 147
Halve beroertheyt 308
Halve broeders / susters van een moeder 749
Halve God 932
Halve hemels-kloot 542
Halve kan 525
Halve middel-doortreck 554
Halve sluytreden 588
Ham 362
Hamele vleesch 363
Hamer 587
Hamer-smidt 415
Hamertje 261
Hamster 892
Handelen 7. 257. 706
Handel-greep 594
Handeling 656. 793. 963
Handt 573
Handt-bal 844
Handt-becken 855
Handt-bieden 820
Handt-boom 399
Handt-boomtrecker 459
Handt-doeck 856
Handt-geldt 887
Handt-gight 95
Handt-korf 332
Handt-leydingh 501
Handt-meulen 353
Handt palm 222
Handt-schoen 392
Handt-schrift 659
Handt-schrijver 877
Handt-vat 856
Handt-vest 459
Handt-vol 813
Handt-werck 409
Handt-wicker 597
Hangelaer 359
Hangen 403. 535
Hangende 119
Hangh-muyl 289
Hangh-oor 291
Hangh-slot 403
Hanneken alleman 841
Hanteeren 716
Harck 342
Harcken 323
Harcksken 323
Horden 748
Harder (mugil) 154
Harder (fortius) 461
Hardigheyt 975
Hardt 823
Hardtachtigh 393
Hardt aenroepen 830
Hardthoorende 307
Hardt-kernigh 327
Hardtlijvigheyt 299
Hardt-mager 348
Hardtnekkelijck 666
Hardtneckigh 674
Hardtneckigheyt 646
Hardt-schellingh 128
Hardt-schulpigh 159
Hardt-toeroepen 830
Hardt worden 69. 71
Haringh 156
Harp 475
Harpen-slager 700
Hars 118
Harsachtigh 118
Haselaer 119
Haselaer-bosch 142
Hasel-hoen 142
Hasel-note 101
Haspel 386
Haten siet haeten
Haven 456
Haver 314
Havick 146
Hayr 849
Hayre deken 443
Hayre bandt 381
Hayre doeck 467
Hayre sack 949
Hayr lock 468
Hayr-trecken 468
Hebbelijck 737
Hebben 533
Hebbende 873
Hebben mogen 443

He-

Digitized by Google

Hebreen 490
Hecht 858
Hechten 415
Hechten blijven 685
Hechten hebben 461
Heden 687
Hedendaeghs 699
Heeckel 393
Heeckelen 385
Heel 380
Heelbaer 805
Heel dun 488
Heelen 810
Heeler van dieven 835
Heel klepn 32
Heel maken 410
Heelmeester 829
Heel recht 492
Heel slecht 403
Heen en weer 728
Heen en weer dragen 834
Heen en weer loopen 269
Heen en weer zwemmen 378
Heen en weer wandelen 309
Heen gebracht 887
Heen loopen 843
Heer 759
Heerder Heyrscharen 1009
Heerdt 112
Heerendienaer 825
Heerenhuys 853
Heeren kinderen 782
Heerlijckheyt 871
Heersch 731
Heerschap 873
Heerschappye 576. 710
Heerschen 567. 572
Heerschende 873
Heeschept 305
Heeschept in de keel overwinnen 701
Heesch luyden 701
Heester 100
Heet 555
Heeten 567
Heet wozden 39
Heewigh 557
Heeboom 459
Heftigh 627
Heftighlijck 663
Heftighlijck vergrammen 663
Heftugh 457
Hegge 137
Hel (adj.) 475
Hel (subst.) 979. 993
Helden-vers-schrijvende Poëet 699
Helder 26
Helder lucht 50
Heldere stem 701
Helde toon 701
Helderheyt 54
Helder licht 25
Helder-water 467
Heldin 742
Heldisch 911
Heldt 932
Helena 752
Helft des aertkloots 578
Hellebaerdt 898
Hellebaerdier 877
Hellen 533
Hellende 407
Helm 888
Helmgras 86
Helmhuyve 888
Helpende 975
Helper 978
Helpmiddel 704
Help vee 169
Helsch 961
Helstemmigh 700
Hem 145
Hembd 382
Hemel 538
Hemelsblaeuw 76
Hemelsbrood 571
Hemelsch 27. 30. 541
Hemelsgenoot 995
Hemelwaerts 146
Henghsel 403
Henghst 443
Henne 139
Hennip 94
Hennipseel 458
Hennip vinck 144
Heraessemen 248
Herault 886
Herbergh 433
Herbergier 433
Herbergsaem 669
Herbrecken 333
Herbrengen 821
Hercules 932
Herdencken 268
Herdenckingh 594
Herder 154
herdershutteken 340
herdersstaf 344
herders volck 340
herdoende 831
herdoopen 964
herdrijven 849
herdrucken 498
hereyschen 659
herflicken 393
herfst 584
herfstelijck 23
herfstmaendt 552
hergroeten 647
herhaelt 512
herhalen 964
herhalen ten tweedemael 533
herhalen ten derdenmael 333
herhalingh 464
herkauwen 163
herkeeren 377
herkennisse 832
herlappen 416
herleyden 678
herleydingh 817
herleveren 658
hermaken 416
Hermerische 706
her-naepen 393
her-oeffenen 965
heronder storten 979
Herout 886
herroepen 687
herroepende 831
hervolt wozden 539
hersamelen 902
hersamelingh 569
her-singen 702
her-slaen 849
herssen 207
herssen-groefken 227
herssen-pan 227
herssen-

Digitized by Google

Herssenbelletje 227
Herstellen 658
Herstellingh 812
Hert 317
Hertader 229
Hertgrondelijck 741
Hertgrondigh 995
Hertlijcke bede 895
Hertnet 229
Hertogh 823
Hertoghdom 873
Hertroerende 694
Hertsterckende 811
Hertstocht 283
Hertzeer 637
Hertzeer aendoen 605
Hervarten 639
Hervattingh 688
Herwaerts 606
Herwerpen 299
Het geve 995
Het zy 32
Hevigh 306
Heughelijck 610
Heup 305
Heupebeen 220
Heupgight 305
Heusch 650
Heuschept 651
Heuvel 55
Hex 508
Hexenwerck 738
Heyblock 461
Heyde 108
Heydenen 599
Heydendom 864
Heydensch 823
Heygingh 306
Heylandt 950
Heylgift 98
Heyligh 915
Heyligdom 942
Heyligen 935
Heylige dagen 619
Heyligheyt 954
Heylighlijck 917
Heyligh maken 943
Heylsaem 982
Heymelijck (adv.) 310
630
Heymelijck (nom.) 830
Heymelijck ontsteelen. 657
Heyp 575. 893
Heyphamer 899
Heypleger 889
Hiacinth 76
Hicken 859
Hickingh 298
Hiel 214
Hier 553
Hier en daer 341
Hier en daer verdzagen 156
Hier en daer verkoopen 359
Hier en daer voozt 535
Hierna 531
Hiernaest 590
Hierom 371
Hier te lande 978
Hier van 282
Hier van daen 586
Hier van komt het 920
Hy 194
Hincken 292
Hinde 179
Hinderpael 640
Hinne 169
Hinnebes 102
Hinnebesienboom 102
Hippocras 375
Histozischgewijs 840
Hitsigh 210
Hitte 310
hittigh 557
hobbelachtigh 957
hock 172
hoe 11. 55
hoecktandt 216
hoeckigh 407
hoeck 518
hoedanigh 544. 581
hoedanighlijck 852
hoedanigh se zy 583. 871
hoede 659
hoedemaker 392
hoedt 392
hoedtsnoer 381
hoedtsnoers top 381
hoefyser 435
hoe groot 581
hoe-grootheyt 528
hoe groot het oock zy 502
hoe het al waert 804
hoe het gestelt is 804
hoe {duer / hoog} {het geschat / wozdt} 797
hoenderen 139
hoender-hups 349
hoepel 420
hoer 625. 834
hoerachtig pzonken. 467
hoereerder 625
hoereeren 835
hoeren-jager 625
hoeren-kindt 756
hoeren-kot 625
hoeren-leven 791
hoeren-weerdt 625
hoeren-weerdin 625
hoererye 626. 738
hoest 306
hoeve 162
hoeveel 592
hoewel 69
hof 10. 54
hof-{nar / geck} 651. 878
hof-houdende 876
hof-meester 854. 877
hof-stede 517
hol (adj.) 481
hol (subst.) 78
holachtigh 72
hol ader 243
holbolligh 957
hol gaen 266
hollen 193
holligheyt 228
holstrekigh 460
hom 153
hommel 149
hommer 159
hondert 24
hondert gewicht 536
hondertmael 68
hondertste 566
hondert talligh 512
hondert voet 130

Digitized by Google

Hondt 230
Hondtjen 171
Houdtlupt 130
Houdtster 513
Honger 245
Honger hebben 622
Hongerigh 185
Honigh 350
Honigh-dauw 350
Honighoeck 471
Honigh 350
Honighsoet 203
Honighvergaderinge 350
Hooft 584
Hooftafflaen 899
Hooftdeken 422
Hooftdoeck 388
Hooftdzajing 624
Hooftharp 264
Hooftketter 970
Hooftkussen 469
Hooftpijn 311
Hooftsaeck 690
Hooftschattingh 874
Hooftshurft 304
Hooftsommen 661
Hooftstadt 876
Hooftstof 19
Hooftstoffigh 706
Hooftstuck 706. 974
Hooftwondt 41
Hooghdzagende 670
Hooghdzadende 690
Hoogepriester 935. 942
Hoogeschool 505
Hoogewissel schoen 383
Hooger 88. 670
Hooger gehouden 934
Hoogh 23. 915
Hooghachtigh 431
Hooghduytscher 560
hoogh en dier zweerne 649
Hooghept 195. 954
Hooghlijck 706
Hooghschadelijck 704
Hooghspeerckende 690
Hooghstatelijck 879
Hooghste 540
Hooghmoet 630
Hooghmoedigheyt 574
Hooghmoedigh 670
Hooghmeetkunde 519
Hooghste gesagh hebben 785
Hooghte 462
Hooghthoonigh 701
Hooghtijdt 959
Hoogh verheven 935
Hooghwichtigh 638
Hoop (agmen.) 892
Hoop (congeries) 322
Hoop (spes.) 918
Hoopeloos 991
Hoopen (op malkander.) 342. 323
Hoopen (sperare.) 763
Hoopje 342
Hoopswijs 145
Hoop van dienstbode 731
Hoozn 566. 702
Hoozen seggen 646
Hoozn 172
Hoozenblaser 700
Hoozendzager 180
Hoozenslack 128
Hoozentje 128
Hoozenbliez 204
Hop 367
Hopgardenier 376
Hopman 889
Hozden 350
Hozdens wijs gevlochten 905
Hozsel 149
Hou daer 923
Houden 81. 332
Houden in eeren 671
Hove 322
Hoveerdigh 664
Hoveerdigheyt 574
Hovelingh 879
Hove meester 854
Hovenier 345
Hout 129
Houtachtigh 106
Houtdzaet 109
Houtdupf 142
Houte 373
Houtehamer 399
Houthalingh 892
Hout houwen 396
Houtkamer 731
Houtlage 732
Houtstapel 396
Hout wozm 129
Houwbaer 736
Houweel 372
Houwelijck 627. 736
Houwelijcke staet 735
Houwelijckmaker 739
Houwelijcksbedt 930
Houwelijcksgesint 739
Houwelijcksmael 737
Houwelijcksgoet 739
Houwelijcks slupt 739
Houwelijcks slupt houden 739
Houwelijksslupting 739
Houwelijks woozwaerde 739
Houwen 899
Houwer 895
Houws-wijs 293
Hop 242
Hopmaendt 552
Hopmayen 150
Hopmayer 86
Hopmapingh 342
Hopschupz 342
Hopsepssen 342
Huerder 337
Hueren 759
Huerloon 761
Huerlupden 787
Huerpaerdt 444
Huick 448
Huldigingh 875
Hulp 578. 579
ter hulp komen 668
Hungaren 560
Huppelaer 130
Huppelen 134. 676
Hutte 398
Hutteken 395
Hup 369
Hupdt 244
huwelijck siet houwelijck
Huyghlelletje 255
Huylen 637
Huylingh 899
Huys 140

huys

huysbzeercker 836
huysdochter 731
huysgeboozne knecht 760
huysgenoot 732
huysgeselschap 734
huysgesin 730
huysGodt 982
huyshoudelijck 735
huyshonder 734
huyshoudigh 762
huyshoudingh 730
huyshouwkunde 731
huysje 128
huysje van een waagh 532. 536
huyslijck 140
huys-luyden 787
huysmoeder 731
huyspzobisie 170
huysraet 628
huysraeck 731
huysse 154
huys-sterke 128
huysson 731
huysvader 731
huysveger 761
huysvzouw 709
huyswesel 191
huyve 139
huyverigh 308

I.

Ia 630
Ia dat meer 876
Ia oock 598
Ia selfs 452
Iacht paerdt 444
Iachtschip 448
Iacob 949
Iaer 546
Iaergetal 564
Iarigh 334
Iarige wijn 374
Iaerlijcks 540. 726
Iaerlijcke inkomst 945
Iaerlijks weder keeren-de 790
Iaer op iaer 964
Iaerwindt 42
Iagen 632. 850
Iager 186
Iagerpre 357
Iagersnet 361
Iagersspiess 361
Iaghthoozn 361
Iambus 697
Iammerende 137
Iammerlijck 452. 899
Ianalleman 841
Iancken 171
Ian hagel 786
Ian rap en sijn maet 786
Iaphet 569
Iaspis 76
Ibenboom 110
Ienever 143
ienieverbes 143
Ierusalem 948
Iesus 950
Ieuckingh 310
Ieuckte 258
Ieughdigh zijn 79
Ieught 776
Ieughtschap 199
Ieder 225
Iegelijck 2
Iemandt 278
Iets 7
Iets anders 658
Idel 630
Idelheyt 596
Ider 586
Iis-zee. 560
Siet wijders Ys.
Immers 604
In 6
In acht nemen 918
In afneming komen 703
In afflagh bzengen 798
In arbeyt zijn 744
In ballinghschap senden 837
In barentsnoot zijn 744
Inbeelden 539
Inbeeldingh 594
In benden stellen 889
Inblasen 924
In boete beslaen 935
Inbzanden 605
In bzandt komen 33
Inbzeecken 898. 929
Inbzeckende 907
Inbzeckingh 907
Inbzengen 351
Inbzeuck 712
Inckt 489
Indachtigh 688
Indachtigh maken 722
Indachtigh zijn 926
In de handen klappen 283
In de handt houden 839
In de handt slaen 989
In de hooghte 839
In de lenghte 333. 845
In de lucht 845
In de bzandt steken 913
In de mondt steken 859
In der daet 981
In der eeuwigheyt 995
In de rouw gekleedt 866
In de wegh staen 445
Indianen 560
Indianesch 350
Indien 268. 308
Indien maer 492
Indigo 96
In dispzder bzengen 900
Indoen 403
In donder en blixem spzeecken 941
Indoopen 489
Indzagen 732
In dzien verdeelt 940
Indzijven 460
Indzincken 79
Indzingen 685
Indzuck 593
Indzucken 733
Indzuppen 240
Indus (Revier) 561
In een hooft som 956
In eeren houden 671. 742
Inenten 324
In evenwicht houden 839
Ingaen 10. 412
Ingangh 405
Ingebeeldt 439
In gebonden houden 884
Ingebozen 620

Digitized by Google

Ingebraudt 964
Ingedaen 237
Ingedouwt 221
Ingedreven 250
Ingedruckt 105
Inge ent 324
Ingegaen 467. 868
Ingekocht 854
Ingekomen 358
Ingelepde confijt 818
Ingelepde bzucht 862
Ingelepdt 326. 327
Ingelijft wozden 963
Ingenomen 298
Ingeschudt 336
Ingeset 225
Ingeslagen 403
Ingeslooten 127
Ingesteecken 332. 532
Ingestelt 735
Ingeballen 821
Ingevingh 721
Ingewandt 599
Ingewandt-net 230
Ingewey-wicker 599
Ingewey-wickerpe 599
Ingewonden 745
Ingewoztelt 370
Ingieten 245
Ingietingh 420
In groot achtingh zijn 699

Inhaerken 384
Inham 49
In handen zijn 710
Inhebben 7
Inheper 461
In het binnenste 812
Inhouden 214. 224
Inhoudende 934
Inhoudt 496
Inhoutsen 487
In kennis nemen 828
Inkerven 104
In kleyne stuckjes 365
Inknoopen 384
Inkomst 877
Inknoopen 798
Inkrimpingh 129
Inkromminghy 392
Inkrupper 605

Inlander 787. 884
Inlandtsch 883. 886
Inlantschen oozlog 883
Inlaten 152
Inleggen 536. 745
Inleyden 777. 856
Inlupsteren 668
Inmelcken 345
Inmengen 632
In-napen 836
Innemen 577. 685
Inherlijck 287
In ozder bzengen 582
In ozder houden 783
In plaetz 152. 169
In plaetz gestelt 785
In-pzenten 723
In pzijs verminderen 798
Inschupven 253. 726
Insenden 241
Insetten 436
Insetter 923
Insettingh 872. 957
Insgelijcks 224
In sich begrijpen 229
Insien 213
Inslagh 387
Inslaen 461
In slaep bzengen 745
Insluppen 365
Insluptelijck 564
Insupten 340
Insmijten 68
Insneetje 525
Insnijden 478
Insnijdingh 489
Insonderheyt 597
Instaen 230
In stee 89
Insteecken 668. 888
Insteeckende 79
Instellen 564
Instellingh 713. 783
Instemmingh 700
Instooten 603
Instozten 48
Instrument 475
Instrument der musijck 475
In stucken 362
In stucken gestampt 488
In stucken snijden 858
In sulcker voegen 895
In swangh gaen 795
Insweemmen 454
In't Arabisch 974
In't bysonder 614
In tegendeel 637
In temmingh 946
In 't satsoen van een wigge 895
In 't gebzupk komen 565
In 't generael of gemeen 944
In 't gesicht 671
In 't gesicht krijgen 918
In 't graf bzengen 863
In thoneeren 702
In 't kozt seggen 602
In 't openbaar 726. 830 833
Intrecken 452
Intreden 701. 740
Intreede 692
In 't ronde 16
In't singen volherden 702
In 't swert gekleedt 866
In't toekomende 998
In't vierkant 895
In't voozby gaen 537. 722
In't wed loopen 843
Inval doen 898
Invallen 205. 668
Invallingh 311. 712
Involven 726
Invloedt 598
Invloepen 253
Invoeren 206. 793
In vzydom stellen 676
In vziendtschap 814
In waerheyt 877
Inwaerts gekeert 309
Inwaerts krom 289
Inwassen 99
Inwendigh 310
Inwendigheyt 56
Inwerpen 851. 859
Inweven 478
In wickelen 620. 882
Inwilligen 711
Inwinden 747

In-

Inwoonder 25.869
Inwyen 935
Inzijn 218
Jock 883
Jockernye 650
Jockingh 656
Jol 447
Jonckheyt 199
Jonge bock 167
Jonge borst 701
Jongelingh 196
Jongelingsken 484
Jonge luyden 741
Jongen 188
Jongen teelende 157
Jongere 499
Jonge reën 180
Jonge scheut 376
Jonge vrijster 197
Jongh (subst.) 136
Jongh kindeken 973
Jongh man 575
Jongh meysje 737
Jonghst 512.991
Jonghste van geboort 758
Jongh wijf 741
Jooden 564
Joodendom 989
Jooden school 947
Jooden woecker 661
Joodsch 923
Josua 571
Isaäc 949
Israëlitisch 948
Italiaensch 524
Jubeljaer 943
Juda 948
Julebben 818
Jupiter 26
Jurisdictie 871
Jurisdictie van een Bisschop 968
Juychende 910

K.

Kabbelen 339
Kabel 456
Kabouter-manneken 982
Kachel 732
Kachel kamer 732
Kack 238
Kacken 143
Kack-hiel 293
Kacknoot hebben 733
Kacksucht 299
Kaeck 367
Kaecke-been 216
Kaeckelaer 694
Kaeckelen 139
Kaelheyt 304
Kaelhooft 468
Kael worden 291
Kaers 290
Kaerssmeer 423
Kaerten 389
Kaes 346
Kaes huysken 346
Kaesigh 346
Kaetsbaen 849
Kaf 336
Kafachtigh 341
Kaffigh 398
Kalck 72
Kalck branden 816
Kalck steen 72
Kalesse 438
Kalf 165
Kalfateren 456
Kalf koe 165
Kalfsvleesch 363
Kalkoen 139
Kalkoensche hen 139
Kalinte 451
Kalmus wortel 95
Kam (van een haen) 139
Kam (om te kemmen) 424
Kameel 169
Kamelot 390
Kamer 628
Kamer-bedde 733
Kamerdoeck 387
Kamerken 271
Kamerlingh 877
Kamers hebben 448
Kamertje 350
Kammemaker 216
Kamp 847
Kamp-prijs 843
Kamp-strijdt 838
Kamp-vechter 847
Kams wijs 216
Kan 525
Kanael 780
Kanalje 630
Kancker 294
Kandelaer 423
Kaneel-boom 103
kansje leggen 847
kansje wagen 825
kant 205.391
kanteel 407
kapel 968
kappellaen 968
kaper 381
kapoen 347
kappe 380
kappen 362
kapper 102
kapper heester 102
kar 437
karmosijn root 127
karn 345
karnmelck 345
karos 438
karper 155
karretje 438
karspel 668
karspel-paep 968
kartebelletje 723
kasie 492
kasse 492
kastanje 115
kastanje boom 264
kasteel 908
kastijden 947
kat 265
katerol 459.461
katoen 390
katoen-boom 105
katoen-linnen 205
katteken 119
katuyl 137
kauw 140
kauwen 237.859
kauw koeckje 818
keeckelaer 644
Siet Kaeckelaer.
keel 245
keelen 362
keerbaer 470
keeren 25.430.377

Digitized by Google

Reeren ergens na toe 578
Reers 150
Siet kaers.
Reest 109
Reffen 361
Regel 850
Regel-sozmigh 523
Relck 860
Relder 374
Relder-knecht 860
Relder-meester 854
Remmen 1. 200
te Remmen geven 565
Remnis 425. 590
Remnis nemer 877
Rentcercken 4
Rerck 11. 957
Rerck-bosch 935
Rerck-dief 836
Rerckelijck 957
Rerkelijke vergaderingh 971
Rerck-gebaer 942
Rerck-gebaerlijck 975
Rerck-gewoonlijck 940
Rerck-heerschappe 966
Rerck-hof 866
Rerck-roof 657
Rerck-versamelingh 971
Rerck-upl 137
Rerck-zeden 921
Rerssen 489. 535
Rermen 637
Rermes 796
Rers 114
Rerst-dagh 959
Retel 365
Reten 590
Retter 970
Retterpe 973
Retterpe stichter 970
Retterlijck 717
Reucken 397
Reucken-meester 854
Reucken-meyd 367
Reuren 723
Reur geven 610
Reur stellen 784
Reur-stem 682
Keur-vorst 881
Reyer 151
Rey-houwer 399
Reysel 367
Keyser 881
Reysersdom 577
Reysers-wyf 790
Rey-steen 73
Ribbelachtigh 652
Ribbelen 652
Rich 306
Ricken 638
Rick-wozsch 204
Riecken 684
Riel 447
Riemen 377
Riemigh wozden 378
Ries 216
Riesen 760
Rienw 152
Riewet 147
Rijcktafeltjen 518
Rijckvenster 404
Rijden 652
Rilligh 746
Rin 208
Rinderen 745
Rinder bedt 734
Rinder-doop 964
Rinderen bawreen badez 749
Rinderen 751
Rinderlijck 701
Rinder-meydt 747
Rinder-mozder 836
Rinder-pocken 295
Rinder-schoel 595
Rinder-szupe 759
Rinder-teeling 930
Rindt 196. 199
Rindtsch 748
Rindtschept 199
Rindt wozden 198
Rinneback-slagh 852
Rirren 139
Rist 678
Ritt 860
Rittelingh 258
Riacht 637
Rladt boeck 725
Rladdingh 721
Rlad-schilder 478
Rlaeg'lijck 605
Rlaegh-sieck 652
Rlaer (adv.) 582
Rlaer (nom.) 204
Rlaer blijckelijckheyt 683
Rlaer blijckelijck 830
Rlaerheyt 54
Rlaerlijk 509
Rlaerlijck uytleggen 714
Rlaerschijnelijck 678. 955
Rlaerschijnelijck of klaer wozden 678
Rlaeum 181
Rlagen 652
Rlamp 913
Rlanck 262
Rlapachtigh 644
Rlap-bos 850
Rlappen 852
Rlappen in de handen 283
Rlaver 86
Rlauwertje 371
Rleeden 382
Rleedcren 628
Rleeder-bewaerder 776
Rleeder-kas 732
Rleederen maken 926
Rleeder-rupgh 732
Rleedingh 380
Rleedt 129
Rleer-besem 424
Rleer-maker 391
Rlemijn-steen 66
Rlepel 416
Rlepperen 252
Rlerck 877
Rlerespe 966
Rletterende 779
Rlewen 55
Rlevende 58
Rlep 58
Rlepachtigh 55
Rlepn 545
Rlepn achten 663
Rlepnachtigh 55
Rlepn begrijp 566
Rlepn bzepn 227
Rlepnder 85
Rlepne kamm 238
Rlepne werrelt 215
Rlepn gewinst 798

Digitized by Google

kleyn kinde 311
kleyn klompje 356
kleynmoedigh 637
kleynodien 628
kleyn oogh 290
kleyn popje 746
kleynrondt 82
kleputjes 52
kleyn vee 339
kliertjen 255
klimmen 376
klimop 103
klinck 403
klincken 250
klincker 265
klinckingh 762
klingen 252
klip 74. 78
klipachtigh 923
klisteer 819
klock 416
klockſken 417
kloeckheyt 935. 688
kloeckhertigh 13
kloeckſinnigheyt 408
kloeck zijn 639
klomp 19
klompje 358
kloofter 969
kloot 539
klootjes volck 630
kloot-rondt 523
klootſack 296
kloppen (ſubſt.) 804
kloppen (verb.) 247. 364
kloppen met d'hamer 493
kloppingh 306
klos 386
klove 55
kloven 460
klovigh 72
klouwe 323
klouwen 213
kluwen 105
kluyt 57. 332
klupſenaer 969
klupſter 833
kluptigh 333
knappen 60
knecht 760
kneden 356
knerſſen 286
kneuckel 213
knevel 208
knicken 273
knicker 850
knie 214
knie-gicht 305
knieman (een ſter.) 545
knieſchijve 223
knijp-tangh 468
knip 360. 852
knodſe 899
knofloock 89
knoop 384
knoopachtigh 106
knoopen 565
knoopken 384
knoopkloos 106
knozen 252
kock 364
koe 345
koeck 471
koegel 897
koepenkaes 346
koepken 165
koekoeck 142
koekoeck roepen 142
koel 248
koeſteren 30
koets 733
koetswagen 438
koe-vliegh 149
koken 508
komen 565. 931
komende 262
komkommer 90
komme 365
kommerachtigh 972
kommetje 367
komt herwaerts 484
kondbaerlijck 826
kondbaer werden 646
kond doen 939
kondſchap halen 914
kondſchapper 894
kondigh 277
kone 207
konijn 188
koningh 564
koningin 872
koninginne-ſter 345
koninghlijck 875
koninghlijck huys 876
koninckliycke ſtoel 879
koninckrijck 564
koninghſken 873
konnen 543. 705
konſt 537
konſtelijck 12
konſtelijke uitbinding 352
konſteloos 492
konſtenaar 466
konſt-glas 480
konſt-greep 695
konſtigh 462
konſtiger 678
konſt-leeren 726
konſt-ſtuck 786
koocken 298
koocken-meydt 367
koockerye 357
koockingh 304
koock-paten 867
kool 88
koolblaſer 867
koolkrabber 356
koolvzucht 87
kool-huyzs 367
koopbaer 498
koopen 760. 798
kooper 797
koophandel 793
koopman 792
koopmanſchap 793. 794
koopmanſchap dzijven 794
koopmans waren 794
koop-ſtaen 798
koop-ſtadt 796
koopvaerdyſchijp 448
koozde 839
koozde-danſſer 839
koozdeken 419
koozn 129
koozn-arhtigh 341
koozn-ayz 331
koozn-bloem 265
koozn-gaffel 335
koozn-greyn 377
koozn-kiſt 330
koozn-ſchuur 335
koozn-ſolder 339

Digitized by Google

koozn-voedsel 352
koozn-vzucht 91
koozts 310
kop 435. 925
koper 410
kopere 379
kopere pan 365
koper hagedis 132
koperigh 798
koper-roest 66
koper-root 60
koperslager 416
koper-slangh 131
koper-smidt 416
koper-werck 416
koppen 468
kozck 358
kozck-boom 115
kozcke 383
kozde-wagen 438
kozf 732
kozrel 105. 113
kozst 356
kozt 219
kozt begrepen 956
kozt-begrijp 580
kozt-begrijpelijck 689
kozte houwer 899
kozte mhoudt 941
kozteliick 862
kozt en nadenckelijcke spzeuck 689
kozt en richtigh 795
kozthoofdigh 653
kozt onderwijsigh 718
kozt-spzeuckigh 690
kozteste dagh 23
kozts wijligh 650
kozts wijligheyt 838
kost 130
kostbaer 960
kostelijck (adv.) 865
kostelijck (nom.) 452. 853 855
kostelijcke bunt 902
kostelijcke spijs 857
kostelijckheyt 531
kostelijck toe-gemaeckt 864
kosten 798
kost spoecken 790
koster 969
koude 51
koude lijden 747
koude pijs 303
koudt 555
koud-badt 467
koudt dzoogh 233
koudtdochtigh 233
koudt-vozstigh 747
koudtduyz 294
koudt wozden 19
koudt zijn 257
kous 582
koussebandt 382
kouten 644
kouteren 748
kouwe 360
kop-vogel 349
krab 159
krabben 213
kracht 531. 804
krachtelijck 308
krachteloos maken 833
krachtjen 619. 689
krachtigh 460
krachtigh helpende 706
kraeckbeenachtigh 249
kraeck-beenigh 154
kraeck-beenken 225
kraeck-beg 108
kraeck-beffenboom 108
kraecken (nom.) 262
kraecken (verb.) 31
kraegh 388
kraey 140
kraeyen 139
kraem 744
kraem-bewaerster 744
kraem-beecken 796
kraem-vzouw 744
kraen (vogel.) 317
kraen (in 't vat) 420
krakeelder 832
krakeelen 646
krakelingh 471
Krakouw 562
kram 397
kramer 796
kramers-pondt 536
kramp 308
kramp-ader 304
kranck 704
kranckheyt 704
krankfinnigheyt 704
krans 96
kransken 381
krans-krupdeken 96
Krawasie 310
kreeft 544
kreeftje 159
krekel 150
krenckende 812
kribbe 440
krijgh 880
krijgel 675
krijgelheyt 755
krijgen (ontfangen) 115
krijgen (oorlogen) 887
krijghs-heyz 895
krijghs-hoozig 886
krijghs-kolf 899
krijghs-kracht 895
krijghsman 972
krijghs-overste 889
krijghs-reuck 906
krijghs-tocht 892. 910
kryssen 169
krijt 58
krijten 637
krijtende 745
kringh 538. 543
kringh-rondt 523
kringsken 540
kringh-straal 520
kroegh 777
kroesje 365
kroosken van vier lepels 526
krokodil 194
krom 292
krom-beenigh 291
krom gebogen 152
krom-handigh 292
krom-hoozn 476
kromme breck 46
krom-mes 324
kromtte 439
krom-voet 292
kronckeldarm 299
kroon 875. 879
kroonen 699
kzoon-krupdt 84
kroontje

Digitized by Google

kroontje 96
krop 135
kroppigh 88
krop-sweer 287
krop-sweerigh 289
krop-vogel 147
krupeigen 951
krupdeuen 323
krupder-vlaen 471
krupdigh 341
krupdt 99
krupdt-etende 181
krupdt-groen 55
krupdt-kenner 815
krupdt-kunde 704
krupdt-nagel 117
krupdtkuyp 321
krupdtware 526
krupm 862
kruppen 126. 131
krups 836
krupsbeen 218
krupsbes 102
krupsch 155
krups der wegh 937
krupsdoorn 102
krupsemunt 97
krupshayr 498
krupsharigh 291
krupswegh 430
krupswegsfeest 937
krupwagen 437
krullen 408
krulpser 468
kudde 340
kudde van groot vee 343
kurassier 888
kussen (verb.) 746
kussensticker 478
kussentje 470
kussingh 626
kuyckendief 146
kuyflewerick 141
kuyl 361. 412
kuyltje 850
kuyp 378
kuyper 420
kuysch 627
kuyscheyt 625
kuyt 214. 153
kuytschietende 157

L.

LAchen 651
Lachert 651
Lathingh 846
Lachtandt 216
Lacquai 761
Ladder 904
Lade 532
Ladeken 814
Laechbaer 602
Laedtjen 494
Laegh 515
Laege plaets 780
Laeger 670
Laeghste 540
Laeghte 786
Laegh van afkomst 687
Laers 383
Laest 213
Laet (adv.) 617
Laetdunckende 644
Laet hop 342
Laet rijp worden 326
Laet pser 820
Laetste 551
Lagen leggen 130
Lagen legger 648
Laken (misprijsen.) 645
Laken (tot een kleet.) 389
Laken-bereyder 389
Lakingh 603
Lallen 748
Lam 166
Lamheyt 310
Lammigheyt 308
Lamp 417
Lampet 856
Lampet-schotel 856
Lamperye 153
Lams-vleesch 362
Landerye 9
Landt 58. 385. 793
Landt-dagh 880
Landt-dagh houden 880
Landt-dief 835
Landt-dieverye 657
Landt en water dier 194
Landt gebiedt 871
Landt-goedt 937
Landt-lieden 512
Landt-looper 839
Landtman 350. 337
Landtmeeter 530
Landtmeeterye 515
Landtmeeterschy 524
Landt-meet-kunde 529
Landtpael 871
Landtrecht 713
Landtreyser 733
Landtsaet 877
Landtsch 320
Landtschap 553. 871
Landtschaps gewijs 871
Landtscheydingh 870
Landtschool 505
Landtsieckte 310
Landtskist 877
Landtsluyden 652
Landtstreeck 557
Landestrijcker 839
Landttafel 553
Landtvzucht 150
Lange lancie 898
Langen 854. 856
Langer duyzende 784
Lange sop 366
Lange teugel 441
Langh 582
Langhachtigh 131. 495
Langhduyzende 795
Langhduyzigh 310
Langhduyzigheyt 395
Langh-halsige vijnpot 814
Langhhayr 414
Langhlevigh 568
Langhlevigheyt 719
Langhrondt 528
Langhs 405
Langhsaem 300
Langhsaem gaende 128
Langhsaem vliegende 141
Langhste dagh 23
Langhte 154
Langh van te vozen 948
Langh voet 292
Langhwerpigh rondt 90

Digitized by Google

Lanteern 411
Lanteern-maker 411
Lappeken 394
Lappe-bleedt 394
Lappen (een volck) 500
Lasse 210
Last 169
Last-beest 434
Last-draegende 169
Laster 603
Lasteraer 645
Lasterbaer 902
Lasteren 645
Lasterlijck 614
Lastigh 601
Lastige water makingh 303
Last-byper 787
Last-waegh 533
Last-wagen 325
Last-zadel 443
Lasuer-blauw 265
Laten 622. 652
Laten varen 182
Latierboom 440
Latijn 7
Latijnsche 986
Latijnsche tael 12
Latte 322. 371
Lattouw 88
Lavas 97
Lauendel 107
Laurierboom 116
Laurierkrans 699
Lauwbadt 467
Lauwbadtje 745
Lauw gewozden 248
Lauwigheyt 976
Lebbe 346
Lecken 44
Lecker 375. 855
Lecker-beetje 471
Leckernij 82
Leckernybacker 471
Leek wozden 454
Lecteur 967
Ledekant 733
Ledendienstigh 811
Ledenmaet 624
Ledigh 454. 947
Ledigheyt 619
Ledighgaenger 777
Ledighlijck 789
Ledigh loopen 790
Leydt-bpnckelijk 866
Leydt doen 642
Leydt doende 661
Leydt mael 865
Leefachtigh 619
Leefachtigheyt 719
Leefbaer 804
Leefkrachtigh 805
Leeflijck 471
Leeflijckheyt 471
Leeftocht 732
Leegh 23
Leegh van afkomst 687
Siet laegh.
Leellijck 137
Leellijckheyt 625
Leellijcklijck 651
Leem 398
Leemhuys 398
Leemwandt 398
Leen 873
Leenbaer 659
Leenen 659
Leen geben 658
Leenheer 873
Leen-gewijs 658
Leer (corium.) 393
Leer (doctrina.) 500
Leeraer 500
Leerberepder 779
Leeren (discere.) 586
Leeren (docere.) 500
Leerende 501
Leeren sack 836
Leeren sackje 417
Leeringh 603
Leerkamer 726
Leerlingh 500
Leermaechtigh 500
Leermeester 502
Leeroeffeningh 716
Leerpunct 970
Leerreden 962
Leersaem 500
Leersaemheyt 692
Leerstuckigh 718
Leerstuck vulgende 705
Leertouwer 303
Leesbaer 490
Leest 393
Leeuw 181
Leeuwin 315
Leger 571. 891
Legerstede 130
Leggen (nom.) 260
Leggen (verb.) 3
Leggen gaen 40
Leggen gestreckt 733
Leggen in de pekel 359
Leggen op ancker 456
Leghbedde 470
Leghpenningh 851
Leipe 96
Lemmet van een keers 722
Lenden 211
Lendenwee 303
Lenghten 83
Lense 439
Lente 23
Lentelijck 23
Lente maendt 552
Lepel 525
Lepelken 525
Lesen 486
Lesende 678
Leser 1
Lesingh 497
Lessenaer 494
Letten 966
Letter 486
Letteren 565
Lettergreep 679
Letterkonstigh 678
Letterkonst 677
Lettersetter 492
Letterwijsheyt 499
Leven (adj.) 475
leven (subst.) 199
leven (verb.) 145
levendigh 938
levendigh maken 234
levendigh maerckende 235
levendigh maerckingh 317
leven gevende 234
leven hebbende 928
leven leyden 764
leven-

Digitized by Google

Levenloos 928
Levens kracht 719
Levens-loop 189
Levens-maet 802
Levens middel 775
levens onderhouding 338
levens tijdt 748
lever 230
lever-dienstigh 811
leveren 854.964
leverworst 362
Leviten 945
leugen 649
leugenachtigh 649
leugenachtige aenklagingh 830
leugenachtighlijck 649
leuningh 470
leus 893
leus geven 893
leusgever 893
leuwerick 141
leyden 6.355.386
leydigaert 738
leydige streeck 738
leydigh 738
leydighept 738
leydtsman 996
leye 725
leysteen 72
lichaem 131
lichaemtje 129
lichamelijck 703
licht (facilis.) 5
licht (lux.) 22
licht (lumen.) 25
licht (luminare.) 26
licht (lucidus.) 21
licht (levis.) 257
lichtachtigh 25
lichtelijck (adv.) 31.32
lichter (adv.) 152.617
lichte ruyter 896
lichten (verb.) 75
licht-blaeuw 266
lichtgeloovighept 646
lightighept 694
licht schutsel 722
lichtveerdigh 885
lichtveerdighlijck 804
licht worden 22.678
licken 858.859
lidt 125
lidts wijs 225
lidteecken 293
liedeken 960
lief 739
liefde 282.956.957
liefhebben 791
liefhebber 669
liefje 739
lief kosende 693
lief krijgen 738
lieflafferye 738
lieflijck 373.651
lieflijckheyt 624
lieflijck ruycken 477
lieflockingh 738
liefsichtigh 290
liefsprekentheyt 650
lieftaligh 694
liegen 649
lier 475
lier gesangh 699
lierisch 699
lierman 700
Op de lier speelen 699
liersterre 543
lies 296
liever 431.646
liever willen 655
lijck 866
lijckbedt 865
lijck-drager 866
lijck-gedicht 698
lijck-hoorigh 866
lijck-huylebalgh 865
lijck-kermingh 865
lijck-klacht 867
lijck-mael 865
lijck-salver 866
lijck-sangh 865
lijdelijck 508
lijden (subst.) 483
lijden (verb.) 816
lijdtsaem 636
lijdtsaemheydt 635
lijdtsamelijck 951
lijf-guarde 900
lijf-knecht 877
lijf-torht 598
lijf-verwigh 264
lijfvrucht 181
lijfwacht 877
lijm 421
lijm-water 481
lijndraper 419
lijnen der handen 597
lijster 143
lijster-booghje 360
Lima 562
lincker 212
lincker zijde 230
linde 111
linde-boeck 487
linden-hout 416
lindtje 391
linie 517
linien der handen 597
linnen 387
linnen-doeck 488
linnen doecksken 747
linse 93
lip 208.821
lispende 291
Lissabon 562
listige toeleggingh 894
listigh middel 904
Litanie 962
Littauwers 560
locht 50
lochtigh 356
locht-pijp 250
lock 162
lockachtigh 184
lock-spijs 739
lock-vogel 360
lodderbeddeken 733
loejen 147
lof 865
loffelijck 602
lofgedachtenis 912
lofoffer 944
lofreden 867
lofsangh 960
lofschrift 496
loftuptingh 630
loge 393
logge 639
lomperye 728
London 562
longe 229
longepijp 305

longe-

Digitized by Google

Longe-sieck 248
Lochenen 646
Loodene 358
Loofhutte 395
Loof tacken krijgen 80
Loofwerck 329
Loon 603
Loop 543
Loopbaen 843
Loopen (subst.) 842
Loopen (verb.) 23. 373
Loopende water 358
Loopen in 't wed 843
Looper 761. 826
Loopingh 843
Loopkringh 546
te Loos stellen 613
Loozwijn 374
Loos (dolosius) 185
Loos (tesseras) 893
Loos geven 893
Loos-gever 893
Looshept 906
Looslijck twisten 589
Loot (van gewicht) 536
Loot 64
Lootachtigh 62
Loote 324
Loot geleedt 64
Lootrecht 517
Lootse 343
Loot-wit 64
Looven 663. 999
Loovingh 691
Looving van waren 795
Los 183
Los aen malkanderen 447
Losbaer 447
Losgrondige ervarentheyts artsen 705
Losmakingh 288
Losmondigh 644
Losschieten 897
Losspreecken 962
Lot 599
loterye 851
Loth 579
lotkiesingh 782
lot-wichelaer 599
lot-wichelerye 599
lover-hutten-feest 947
louter 413
loutere wijn 573
louterlijck 466
louwe badt 467
Louw-maendt 552
lubben (subst.) 167
lubben (verb.) 347
lucht 747
lucht gaf 207
lucht-gedierte 133
luchtjen 40
lucht maken 325
lucht vertooningh 313
Lucifer 980
lulpijp 476
lulpijpen-blaser 476
lust 803
lusten 570. 874
lusthof 329
lust-hovenier 329
lustigh 329
lustigh (adv.) 698
lustighlijck 770
lust-schip 448
lust-wout 120
luttel 299
luy 146. 503
luyaert 619
luybaer 416
luykse worst 362
luydstemmingh 700
luyer 745
luyheyt 503. 616
luypaerdt 182
luypaerdin 182
luys 130
luyse-kramer 778
luyse-merckt 778
luyse-vanger 777
luysjen 130
luyster 545
luysteren 485
luyt 475
Luytenant 890
luytenist 700
luyt geroep 141

M.

MAchiavelist 985
Macht 275. 483
Machtigh 502. 638
Machtiger 767
Machtighlijk 591
Made 129
Madjelijn 96
Maecksel 606
Maeckloon 790
Maegh 169
Maeghdeken 197
Maeghdelijck 317
Maeghschap 736
Maeght 544
Maeg verquickende 811
Mael-geldt 355
Mael-tandt 226
Mael-teken 745
Maeltjen 415
Maeltijt houden 812
Maeltijt houdende 857
Maen 25
Maendagh 551
Maendt 24
Maent-wijser 552
Maen-geberghte 561
Maen gelijck 54
Maen schijningh 552
Maer 5. 17. 23. 25
Maer doch 724
Maer nochtans 137
Maer oock 433
Maerschalck 877
Maet 524
Maet getal 527
Maet in 't rijmen 695
Maet-singingh 702
Maet van 10 voeten 524
Maet van 16 sacken 526
Maet-werck 698
Magellaensche 560
Magellanica 559
Mager 362
Magerheyt 302. 304
Mager worden 637
Magistraet 790
Mahomet 564
Mahometaen 072
Mahometisch 923
Mahometisterye 972
Majer 335
Majesteyt 836
Maken 310. 346. 418. 420. 518. 645

Ma-

maten 377
malerye 352. 353
malkander 20
Malveſey 375
mammen 161. 168
man 784
manbaer 737
manbaer wozden 196
manck 292
mandaet 826
mandaetdzager 826
mandemaker 419
mandt 112
mane-ſtier 176
mangel 628
mangelen 348
manhaft 639
manier 479
mankop-ſaet 144
mankop-ſap 98
man-lup 210
man-menſch 737
manneliſck 742. 743
manneliſche ſtaet 199
manneliſche thoan ſpzee-ken 701
manneliſck ſich dzagen 742
man nemen 737
mannetje 153
man-ſieck 737
mans-perſoon 736
mantel 382
manteltje 382
man wooz man 887
man-wijven 316
man wozden 198
Maragnon (fluvius) 561
marcheerende gebecht 896
Marckgraef 873
marckgraefſchap 873
Maria 951
marmerſteen 74
Mars 26
marſepijn 471
martelen 834
marter 191
maſelen 293
maſſe 360
maſt 450
maſtelupn 334
maſtick 118
maſtick-boom 118
mate 510. 604
materie 809
matigen 489. 633
matigh 622
matighept 615. 631
matigingh 807
matras 469
matroos 450
matte 106
mede 343
mede-arbeyder 945
mede-begeerder 665
mede-burger 652
mededeelen 235. 669
mede deel hebbende 337
mede erfgenaem 756
mede gemeetingh 962
mede-genoot 835
mede-genoot van 't booz-gerſchap 788
mede-geſel 911
mede-geſelſchap 734
mede-helpende 813
mede-helper 890
mede-knecht 761
mede-krijger 911
medelijden hebben 285
mede-maet 724
mede onder loopen 862
mede-pater 852
mede-ſanger 702
mede-ſcholier 501
mede ſingen 700
mede-ſingingh 700
mede-ſpeelder 852
mede ſpeelen 504
mede toequeelen 700
mede-wzper 737
mede wercken 953
mede-wozſtelaer 846
medicamens 810
medicijn 348
medicijnmeeſter 600
meed 96
meel 356
meeldauw 51
meel-kas 354
meel-meulen 354
meelſift 958
meenen 581
meenende 964
meer 3. 14
meerder 65. 525
meerder als 334
meerder dat ober oudt
groot } baer moeder } 450
meerder-jarigh 758
meer en meer 154
meerkat 687
meer koet 147
meermaels 161
meerman 318
meermin 318
meerweſenthept 925
mees-muylen 951
meeſt 110
meeſt al 81
meeſt bekent 210
meeſt biedende 797
meeſte 49.
meeſte deel 815
meeſte hoop 564
meeſten deels 659
meeſter 759
meeſteren 709. 820
meeſter ſtuck 786. 815
mieuwe 148
meetſhept 301
meick 345
meick-emmer 345
meicken 345
meick-kayz 208
meick-riſck 746
meickſpijs 338
meick-teyle 345
meick-tobbe 345
meick-verwigh 264
meick-wegh 28
meide 88
meiſſe 97.
melodie 700
meloen 90
menedigheyt 649
menedigh zweeren 649
mengel 525
mengen met water 57
menghſel 70
menie 64

Digitized by Google

Menigerley 109
Menighte 628. 879
Menighvout 163
Menighvuldigh 258
Mensch 9
Menschelijck 187
Menschendief 836
Menschen roof 657
Merck 729
Merckt 778
Merck teken 544
Merckte kentje 486
Merckt luyden 796
Merckt swervende 804
Merckwaerdigh 562
Mercurius 26
Merel 145
Mergel 58
Mergh 227
Merghachtigh 214
Merry 315
Mes 415
Messemaker 415
Messias 939
Messinck 416
Mest 332
Mestdier 347
Mesten 58
Mesthoop 839
Mestingh 347
Mestspijs 347
Meststal 347
Met 139
Metael 70
Metaelkuyl 887
Metaelsch 69
Metaelwater 59
Met alle kracht 664
Met een 382
Met een lichte hant 639
Meten 526. 537
Meter 526
Met'er haest 832. 996
Met gantsche macht 418
Met hoefklaeuwen 162
Metinge 528
Met koyer vermenght 798
Met korrels 113
Met kracht 906
Met latten dwers over-
geleydt 371
Met macht begeeren 724
Met ons 415
Met recht 565
Met rijdmantels omge-
ven 889
Met roeden slaen 835
Met schutgeerden beset 732
Metselaer 400
Met sigh 128
Met steentjes 113
Metter daet 665
Met twee hoorns 176
Met verneederingh 664
Met voorzacht 990
Met vreughde 862
Met woorden 649
Metworst 362
Met wortel en al 98
Meulen 355
Meulenaer 355
Meulstede 355
Meyer 337
Meyerhof 320
Meyr 445
Meysje 197
Mexicanen 560
Mexico 562
Micken 845
Middagh 542
Middaghsch 733
Middaghs kringh 541
Middaghs slaep houden 733
Middaghsuyr 549
Middel 579
Middelbaer 690
Middeldingh 958
Middel door treckt 554
Middelen (subst.) 941
Middellantsch 559
Middel lijn 520
Middelmatigh 936
middelmatighept 604
middelpunt 528
middelrift 228
middelste 213
middelstip 532. 533
middelter 520
middelwandt 400
middelwindt 41
midden 533
midden in 't landt 559
mier 130
mierachtigh 325
mijden 124. 431
mijl 554
mijn 906
mijnstosse 56
mildadigh 665
mildadighept 669
mildighlijck 669
mildighlijck mede deelen 666
mildiglijk uytdeelen 665
mildt 230
millioen 512
milt 302
miltdienstigh 811
miltsucht 300
minder 535. 670
minderjarigh 757
minnaer 738
minnedzanck 738
minne liedt 626
minne liefde 737
minnelijck 602. 822
minnemoer 746
minsaem 823
't minste 657
ten minsten 665
min twee maenden 546
misbaer bedrijven 565
misbaringh 744
misbruycken 277
misdaedt 711
misdoen 648
misgeboort 508
mishagen 281
mishandelen 663
mishandelende 776
miskraem 744
medeleyden 613
mismaeckt 287
mismaken 287
mispel 114
misschien 5
misse 967
misselijck 805
missen 252. 312. 716. 754
misslaen 501

mis-

Digitized by Google

misslagh 683
mist-hoop 139
mistigh 543
mis-troostelijck 991
mistrouwen 646
misverstandt 958
mitsgaders 205
modder 47
modder gote 779
model 401
moede 619
moeder 746
moeder noch in 't leven hebbende 739
moeder paerdt 336
moedertje 754
moeder-zijts verwanten 749
moedighlijck 888
moedt verlozen geven 637
moedtwil 830
moedwillige verwerring 830
moerbes 102
moerbey bladt 129
moerbey boom 102
moerigh 374
moedigheyt 769
moeten 334.674
moetwillighlijck 651
moejelijck 86.303
moejelijckheyt 502.645
moeje van vaders zijde 752
moeje van moeders zijde 752
moeyte 299
moeyte weerdigh 720
mogelijck 465.507
mogen 316.601
mol 193
mol-hoop 193
Moloch 936
momberlijck 709
mompeler 253
Monarch 881
mondt 152
mondt bode 426
mondt gat 238
mondt hout 112
mondt open doen 638
monster 401
monsteren 887
monster heer 887
monsteringh 887
monster plaets 887
Moor 560
moordenaer 836
moorderye 654
morasch 47
morassige plaets 775
morgen 987
morgens 26
morgensch 722
morgen schemeringh 22
morgenster 26
morren 664
morringh 755
morselen 57
morsigh 754
mortier 365
morw 80
Mosaisch 957
mosch 325
moschachtigh 325
moschaet 117
Moses 571
moskeljaet 190
moskeljaetkat 190
Moskoviters 560
Moskouw 562
mosse 264
mossel 126
mostert zaet 95
most 373
mostigh 373
motte 129
mout 377
moutenier 377
mout meulen 377
mouwe 382
mop 738
mudde 526
muer 322
muer breker 905
muer brugge 904
muer gangh 907
muerschap 732
muer strijcker 398
Mufti 974
mugge 149
mugge sifter 589
munnick 969
munte 795
munter 419
munt huys 418
muscadel wijn 375
musen 932
musicael instrument 960
musicael instrument-speelder 700
musicalisch 960
musijck 473
musquet 897
musquettier 897
mussche 140
Müsulman 972
mutsjen 525
muyl 383
muylbandt 440
muyldryver 343
muylesel 343
muyle zel-zadel 443
muylkorf 440
muys 173
muysen dreck 172
muysen kudde 193
muysenval 172
muysje 174
muysvael 264
myrrhe 118

N.

Na 36.814
na achter na neef 751
Na achter na nicht 751
Na alle kanten 414
Na alle zijden 204
Na behoorzen 731
Na believen 799
Na beneden 80
Naby 676
Na by zijn 743
Na by zijnde 480
Na blijvende 757
Na bootser 186
Na bootseer speelder 840
Na bootseer spels dichter 699
Na bruyloft 741
Nabuer 888
Nabuerigh 882
Nabughdonosor 574
Nabuyten 81

Macht

Nacht 22
Nacht arbeydigh of tot nacht arbeyd dienstig 722
Nachtelijck 732
Nacht-merry 309
Nacht-sittende 722
Nacht-studeringh 722
Nacht-vogel 137
Nacht-uyl 137
Nacht-wandelaer 309
Nacht werckingh 722
Nacht wozden 22
Na dat 550. 584
Na dat de saeck verepsyht 809
Na dat de gelijckenus 669
Nadeeligh zijn 667
Na d'een of ander zy 830
Nademael 457. 619
Na de regel 679
Nader 171
Naderhandt 488
Naderingh 23
Nader zijn 674
Naeckt 560
Naecktelijck 937
Naeckthept 380
Naedeel 648
Naedt 225. 821
Na een ander plaets 762
Naeldemaker 415
Naeldt 391
Naem 41
Naem bekomen 701
Naem dzagen 793
Naemgevingh 12
Naem hebben 741
Naem-register 998
Naem-rot 785
Naem-woozd 685
Naerder 515
Naerder verwantschap 736
Naer voet 223
Naest (adv.) 863
Naest 115
Naest bevzindt 736
Naepen 388
Naepster 388
Na gaen 124
Na-gasterye 741
Na-gebuprigh 853
Nagel 294
Nagelaten 639
Nagelken 265
Na gemaeyt 342
Nachtegael 144
Na jagen 900
Nakomelingh 565
Nakomelingh schap 939
Nalaten 674. 757
Naleslingh 372
Na-mapen 542
Namentlijck 229. 532
Na-middaghs 687
Na-neef 751
Na-nicht 751
Na noen eten 622
Na om hoogh rijsen 462
Na om laegh 358
Na ons halen of nemen 793
Na schon-soon 741
Na setten 900
Na sich dzincken 861
Na sich nemen 818
Na sich trecken 248
Na singende 702
Na snaer 741
Na soecken 725
Na speuren 506
Na speurigh 509
Na spzeecken 145
Na staen 924
Nastaender 972
Natie 489
Nationael 971
Na 't aensien des persoons 789
Nat maken 69. 493
Nat makingh 446
Na toe hangen 830
Na toe komen 416
Na toe trecken 429
Na trachten 924
Na trachter 972
Natsech 863
Nattighept 55. 420
Natupz 8
Natupz-kondige 506
Natupz kondiger 507
Natupzlijck 12
Nave 439
Navel 210
Navel fozmigh 493
Navliegen 150
Navolgen 14. 472
Navolger 953. 973
Navolgingh 567
Navozschen 726
Navzagen 430. 687
Navzagingh 632
Nauw 382
Nauwelijcks 654
Nauwkeurigh 501
Nauwkeurigheyt 527. 717
Nauw verbonden 695
Nazarener 950
Neck 209
Neder as-punt 542
Neder bupgen 169
Neder dalen 249
Neder-dalingh 534
Neder douwen 370
Neder gelaten 382
Neder halen 207
Neder hangen 147
Nederigh 644
Nederigheyt 719
Nederlaegh 899
Nederlanders 560
Neder-leggingh 733
Neder senden 571
Neder sien 55
Neder sincken 635
neder sitten 467
neder stozten 43. 404
neder werpen 572. 905
neef 741
neer gedupckt 358
neeringh 763
neer-sichtigh 289
neerstelijck 639. 618
neerstelijck onderzoecken 465
neerstige onderzaging doen 726
neerstigheyt 615
neerstigheyt aenwenden 707

Digitized by Google

Neerstigh 5. 277
Negen 126
Negen-en-twintigh 546
Negen-oogh 153
Negenthien 546
Nemen 135. 555
Nemen ergens uyt 815
Nergens 50
Nestel 422
Nestelen 136
Nestelende 140
Net (omentum) 296
Net (rete) 360
Net (nitidus) 773
Net (adv.) 580
Netel 54
Netel-koninghs 137
Net-gat 358
Net-vlies 204
Nevel 50
Neus 175
Neusdoeck 288
Neusgat 207
Neus-happ 207
Neus hoogh 175
Neus-wijs 589
Neut 105
Neut-dragende 115
Neute-moscaet 117
Nicht 714
Nicken 273
Niemandt 201
Nier 230
Nieren dienstigh 811
Niesingh 306
Nies-middel 810
Nies-wortel 98
Niet 3. 25. 137
Niet betamen 650
Niet een 135
Niet hebben 163
Niet hebben konnen 780
Nietigh maken 740
Niet konnen 582
Niet meer 223
Niet nichtende 309
Niet om doorte gaen 73
Niet over een stemmen 497
Niets 307
Niets ter werelt 815
Niet temin 67
Niet weten 199. 449
Niet willen 646
Niet zijn 793
Nieuw 350
Nieuwe jaers-gift 669
nieuwelingh 786
nieuwe maen 550
nieuwe soldaet 891
nieuwe bedreelingh der rechts geleerden 715
nieuw gehouwde 741
nieuw geplante stadt 788
nieuwigheyt 199
nieuws 500
nieuwsgierigheyt 600
nijdigh 924
nijdigheyt 951
Nijl 561
ny-nagel 295
nimmer 185
nimmermeer 69
Ninus 569
Noach 569
noch 8
noch meer 284
noch niet 165
nochtans 42. 187
nogmen 6. 7. 16. 18. 26. 29
noen eten 622
non 969
noodigh 595
noodigh zijn 644
noozden 41
noozden wint 41
noozdt-noozdt-oost 41
noozdt-oost 41
noozdtsche 539
noozdt-ster 543
noozdt-waerdts 547
nootdzuft 775
nootdurftigh 966
nootlot 984
nootsakelijck 533
nootsaeckelijckheyt 641
nootsaken 830
notaris 785
nopt 649
nu 25. 39
nu al 573
nuchteren 622
nu en dan 445
nu jonghs 450
Numa Pompilius 934
nut 587
nu tot tijdt 948
nu tijdigh 915
nutteljck 38. 619
nuttiger van opkomst 710
nuttigheyt 578
nuttinge 733
nut zijn 515

O.

Oblye 687
Oby (rivier) 471
Och 561
Och of 498
Ockernote 915
Oeffelijck 537
Oeffelijcke wijs 923
Oeffenaer 484
Oeffenen 677. 703. 704
Oeffeninghs 485. 502. 504
Oeffentlijck 516
Oeffer 127
Oeher 46
Of 761
Offer 257
Offeren 627
Offerhandes 599. 927. 944
Offer-priester 935
Of niet 497
Ofte 12. 29
O hoe 483
Olmboom 111
Oly 318
Oly dzoessem 328
Olykast 328
Oly-koeck 471
Oly-kruyck 318
Olympias-spel 564
olyphant 174
olyve 328
om 10. 28. 38. 411
om armen 746
om been 224
ombindingh 821
om bolwercken 892
ombzengen 573. 900
omringelen 18. 771

Digitized by Google

Omeingelt 554. 879
Om dat 313
Om doen 435
Omdzagen 128. 347
Omdzager 778
Omdzapen 355. 386
Omdzapen in een radt 137
Omdzaptingh 844
Omdzijven 308. 354
Om en om 554
Om en om hacken 184
Om en om rijssen 796
Om gaen 431. 647
Omgangh 555
Omgedzaept 460
Om-ghedzaept worden 546
Omgheert 394
Omgeven (nom.) 205 211
Omgoven 879
Om gezeylt worden 546
Om graven 325. 372
Om hals bzengen 616
Omhangen 469
Om her zwerven 863
Omhelsen 746
Om hoogh 15. 529
Om hoogh geleydt 374
Om hoogh heffen 358
Om hopen 325
Omkeeren 570. 848
Omkeerigh 332
Omkeeringh van 't onderste boven 791
Omkomen 912
Omkopen 830
Om laegh 15. 529
Omlooper 937
Omlooping 464
Ommeloop 24
Omnapen 391
Ommer 360
Om niet gedaen 667
Om palen 871
Om-palingh 583
Omploegen 331
Om reden 683
Omrijsen 903
Om-rolbaer 541
Omrollen 546
Omschansen 892
Omschrijvingh 685
Omsichtelijck 608
Omsien 570. 609
Omslaen 40
Omsollen 986
Omspannen 230
Omspraeck 683
Omspreckeu 685
Omstaen 978
Omstandigheyt 565
Omtreck 520
Omtrent 140. 505
Om ver gevallen 402
Om ver slaen 73
Om ver werpen 442
Om-vestingh 771
Omvliegen 137. 148
Omvloejen 46
Omwassen 324
Omwegh 429
Omwerpen 905
Omwinden 420. 425
Omwisseligh 701
Omwisselingh 557
Omwonden 381
Onachtsaemheyt 503
Onachtsamelijck 639
Onaengenaem 644
Onaengesien 925
Onaerdigh 754
Onaerdighlijck 651
Onafgepaerdt 501
Onbedachte haestigheyt 723
Onbedachtelijck 804
Onbedachtheyt 605
Onbedachtsaemheyt 917
Onbedozben 830
Onbeganckelijck 120
Onbegreepen 581
Onbegrijpelijck 977
Onbehaven 456
Onbehoedt 674
Onbehoedtsaem 893
Onbehoozlijck 976
Onbekent 566
Onbepaelt (adv.) 871
Onbequaem 443
Onberept 885
Onberispelijck 607
Onberoert 803
Onbeschadight 676
Onbeschaemdelijck 761
Onbeschaemtheyt 626
Onbeschoft 644
Onbeschofte grootheyt 137
Onbeschoftheyt 627
Onbeschzeumdelijck 636
Onbesmet 674
Onbesocht 907
Onbestant 885
Onbesteedebaer 737
Onbesupst 713
Onbetamelijck 693
Onbetelijck 605
Onbevleckt 674
Onbewaert 674
Onbeweeghlijck 27
Onbewoonbaer 553
Onboetbeerdigh 962
Onbupghsaem 527
once 536
onconscientieusch 738
Ondanckbaerheyt 666
Ondeelbaer 1000
Ondege wozdtvoegtingh 679
onder (adv.) 15. 22. 136
onder (nom.) 930
onder-aertsch 410
onder-aerdtsche gangh 408
onderaertsche hollighеyt 336
onder arm 212
onder andermans macht 709
onder binden 382
onder-bode 885
onder bzengen 576
onder-bzoeck 382
onderbzoocken 693
onderdaen 709
onderdanigh zijn 731
onder de lupden bzengen 645
onder de bloote hemel 408
onder doen 492
onder-dompelen 858

Digitized by Google

onder-dorpel 404
onder een dak gelegē 406
onder-eggen 334
onder-etteringh 294
onder-gaen 19.738
onderganck 22. 671
onderganckelijck 571
onder gebiedt staen 709
onderghehoorsaemheydt staen 709
onder gelegen 305
onder geleyt 492
onder gemenght 488
onder geploeght 332
onder geset 365
onder gesprept 125
onder gestelt 518
onder gorden 435
onder graven 125
onder gravingh 906
onder gronden 515
onder halen met een linie 21
onder handelt 909
onder handen nemen 607
onder hembdt 392
onderhouden 663. 864
onderhouden (nom.) 942
onderhoudingh 943. 945
onderhuydigh 294
onderkennen 203. 307
onder-koningh 875
onder-laegh 733
onder laten 674
onder leggen 17. 204
onder leggende 230
onder lijf 230
onderlingh 225
onderlinge eynde 542
onderlinge schoon-vader 741
ondermaensch 30
onder malkanderen 659
onder mengen 377
onder menght 413
onder meynigh 906
onder nemen 587
onder oogen 648
onder oxseligh 470
onderpandt 659
onder queelen 700
onderrichten 601. 829
onderrichtingh 715
onderzaet 709
onder-scheppen 245
onder-schept 309
onderscheyden (nom.) 919
onderscheyden (verb.) 143 207
onderscheyden in classen 505
onderscheydentheyt 7
onderscheydentlijck 250
onderscheydingh 584
onderscheydt 2
onderscheydt zijn 639
onder schinckel 382
onderschoven 497
onderschut 440
onder schuylen 976
onderschuyven 459.798
onder-setsel 813
onder sincken 160
ondersoecken 274. 277
ondersoeckingh 502
onderstant 668. 757
onderste 81
onder stellen 909
ondersteunen 428
ondersteunende 975
ondersteunsel 371
ondersteunt 402
onder stippelt 76
onderstut 402
onderstutten 402
ondertasten 128
ondertusschen 332
onder verstaen 588
onder-voedert 888
ondervonden 805
ondervragen 687
onder vrouwen macht sich begeven 742
onderwaterigh 99
onderwerpen 38.909
onderwerpingh 768
onderwerpsel 583
onderwesen worden 721
onderweven 387
onderwijsen 9. 501
onderwijsen in de Catechismus 961
onderwijsinge 501. 503
onderwijsingh der Christelijcker leer 556
onderwijslijck 718
onderwinden 64. 739
onderwindingh 282. 738
onderwerpen 812
ondeugende 684. 809
ondeugende sluyt reden 591
ondeught 602
ondienstachtigh 668
ondiepte 446
ondoorsnijdelijck 178
onecht kindt 756
onedel 647
oneenigh zijn 655
oneenigheyt 652
oneer 755
oneerlijckheyt 789
oneffen 55.514
onervaren 961
onervarentheyt 563
oneven 851
oneyndelijck 86
onfatsoenelijck 630
onfeylbaer 610
Ongarien 561
ongebaent 443
ongebeden 666
ongebonden 503. 785
ongedachtigh 688
ongedeessemt 356
ongediert 149. 160
ongeformt 29
ongehavent 754
ongehoorsaem 754
ongehoorsaemheyt 755
ongehouwde 736
ongekampt 754
ongekeurt 721
ongekleedt 560
ongekrenckt 203
ongel 163
ongeleert 584
ongelijck (adj.) 105. 183 736. 885
ongelijck (adv.) 649
ongelijck (subst.) 653
ongelijck doender 661
ongelijck latende 583

Digitized by Google

ongelijckmatigh 956
ongelooflijck 177
ongeluck 63. 669
ongeluckigh 993
ongeluckigh worden 985
ongenaeckt 761
ongemackelijck 436
ongemeen 29
ongemunt gelt 795
ongemeesbaer 310
ongemeetlijck 805
ongenoeghlijck 839
ongeoeffent 482
ongeoorloft 599
ongeoorloofdelijck 941
ongeordineert 582
ongeploegt 331
ongeraden 754
ongeraetzaeght 739
ongeregelt 298
ongerijmt 307
ongerust 990
ongeruſthept 852
ongeſchent 676. 737
ongeſchicktelijck 651
ongeſchiedt 644
ongeſont 54
ongeſonthept 301. 812
ongeſtoort 601
ongeſtraft 830. 832
ongeſtuymelijck 639
ongeſtuymighept 904
ongetemt 169
ongetrouw 736
ongetwijffelt 586
ongeval 636
ongevoeligh zijn 307
ongevoelijck (adv.) 981
ongevoelijckheyt 310
ongewaeght 638
ongewapent 953
ongewaſſchen 754
ongewoonlijck 315. 316
ongodtsdienſtigh 918
onherbergelijck 177
onheyligh 935
oningetogenthept 625
onkoſt 432
onkruyt 334
onkunde 592. 922
onkundigh 348
onkundigh zijn 195. 717
onkuyſch 626
onkuyſchept 626
onlangh 491
onloſmaketlijck 740
onluſtigh 733
onmachtigh 628
onmatelijck 611
onmatigh 628
onmatighept 801
onmogelijck 611
onmondigh 196. 709
onnatuurlijck 806
onnooſelheyt 602
onomſchreven 591
ononderſcheyden 590
ononderſcheydentlijck 636
ononderſocht 583
ononderwonden 980
onontſcheyden 971
onopgeſchickt 754
onpryſſelijck 663
onrecht 134
onrechter tijdt 644
onrechtveerdig 757. 790
onregelmatigheyt 679
onrepn 945
onrijp 259
onrijp kindt 196
onroerlijck 763
onruſtigh 884
onruſtighmaken 620
ons 170
onſchadelijck 194
onſchendbaer 915
onſchuldigh 830
onſe 948
onſecker 29
onſekerhept 588
onſichtbaerlijck 541
onſienlijck 28
onſinnigh 984
onſinnigheyt 624
onſterffelijck 919
onſterffelijckheyt 919
onſtraffelijck 674
onſtrijdbaer 885
onſuyver 244
onſuyverheyt 985
ontaligheyt 679
ont-aerden 312. 314
ontallijck 915
ontbaſt 419
ontbeeren 409
ontbijten 622
ontbladeren 372
ontblooten 210
ontblootingh 621
ontbloot ſtaen 947
ontbreecken 47. 548
ontbreeckende 908
ontdecken 578
ontdoen 89
ontdoyen 42
ontegengen 765
ontelbaer 675
ontemmelijck 69
onterven 765
ontfangh 629
ontfanghbrief 660
ontfangen (nom. 396. 920
ontfangen (verb. 660. 745
ontfangh-plaets 241
ontfermen 995
ontfermingh 949
ontgaen 901
ontgraten 364
onthalen 853
onthalingh 852
onthalſen 836
onthapren 393
ontheplijgen 935
onthouden 184. 924
onthoudenis 593
onthoudingh 806
onthouding van ſpijs 272
onthoudtplaets 804
ontijdigh 982
ontjocken 332
ontkennen 646
ontkennende 828
ontkenningh der verrijſenis 919
ontkruyden 323
ontlaſt 787
ontlaſten 561. 733
ontlaten 19. 52
ontleden 857
ontleder 216
ontledingh 592
ontledingh-kunde 704
ont-

Digitized by Google

ontleende 25
ontleenen 659
ontleentingh 659
ontleent goet 658
ontloffen 809
ontlost 361
ontmoeren 374
ontmoert 374
ontmoeten 121, 647
ontnemen 283
ontnomen 308
ontoebehoozlijck 323
ontradingh 691
ontroeren 40. 654
ontroeringh 885
ontroert 309
ontrouw 742
ontscheyden 718.785
ontscheydingh 595
ontschickte 590
ontschubben 364
ontschuldigen 663
ontschuldigende 828
ontschuldiging 828
ontsegelen 729
ontset 908
ontsichtelijck 706
ontslaen 618
ontslaen van den Eed 912
ontslippen 153
ontslupten 573
ontsnappen 636
ontspannen 475
ontspant 296
ontspringen 234
ontspruyten 791
ontstaen 24.452
ontsteecken 653. 895
ontsteeckelijck 61
ontsteeckingh 36
ontsteenen 323
ontstolen 835
ontstolen goedt weder vergoeden 790
ontswellen 48
onttoppen 396
onttoznen 394
onttrecken 618
ontvallen 725
ontvluchten 188
ontvluchtingh 901
ontvoeringh 572
ontvzeemt zijn 757
ontwaken 273. 687
ontwapenen 912
ontwepden 364
ontwerp 591. 942
ontwerpen 401. 541
ontwerpjen 923
ontwerpen 935
ontwinden 105
ontwindingh 129
ontwit 419
onvast maken 915
onveranderlijck 941
onverbiddelijck 653
onverbzeeckelijck 915
onverbzoken 20
onverdachtelijck. 699
onverdient 837
onverdzagelijck 637
onverdzietigh 640
onverduldighept 637
onverduldighlijck 253
onverhindert 431
onvermijdelijck 636.986
onvermoedelijck 148
onvermoedt 637
onvermogen 287
onvermogentheyt 199
onvernuftigh dier 276
onverruckt blijven 822
onversadelijck 147
onvertsaeght 640
onverscheeligh 958
onverseert 288
onversichtelijck 171
onverslegen. 640
onversocht 975
onversocnelijck 928
onverspiet 564
onverveert 640
onverwinnelijck 675.915
onvepligh 433
onvlugh 136
onvolmaeckt 672
onvoozsichtelijck 706
onvoozsichtigh 893
onvoozsien 987
onvoozspoedigblijck 720
onvzoom 684
onvzoomelijck 605
onvzoomigheyt 453
onvzuchtbaer 325. 904
onvzuchtbaerwozden 371
onuytblusselijck 39
onuytspzeeckelijck 952
onuytwisselijck 605
onwaerdigh 665
onwaerdigblijck 655
onweer 452
onweetbaer 582
onwetende 964
onwetende zijn 563
onwetentheyt 663
onwetentlijck 663
onwettelijck 626
onwijslijck 629
onwillens 916
onwilligh 308
onwinbaer 915
oock 55. 134 oocker 58
oock selfs 433
oock selfs niet 780
ooft-dzagende 113
oog 176
oog-appel 205
oogenblick 37
oogendzacht 204
oogen-salf 819
oog-hayrjen 205
oog-hoeckjen 204
oog-houden 884
oog-leepingh 305
oog-lidt 205
oog-lupcken 205
oog-lupker 137
oog-lupkingh 653
oog-merck 926
oog-sichtigh 953
oogsken 384
oogst 325
oogst-maendt 552
oog-vliessen 204
ooms-kinderen 753
oom van vaders zijde 752
oom van moeders zijde 752
ooz 388. 383
ooz-beugel 261
oozblecht 967
oozdeel 795. 824

Digitized by Google

oordeelen 497
ooren hebben 461
oorkromte 206
oorlelletje 206
oorlepel 213
oorloogen 317
oorlogh 871
oorlogh aenseggen 886
oorloghs-man 972
oorloghs-schip 913
oorsaeck 645
oorsaecksken 827
oorsmeer 206
oorspronck 22. 678
oorspronckelijck 678
oorspronckelijckheyt 678
oorspronck hebben 43
oortpasser 528
oorworm 130
oosten 41
oosten windt 41. 42
oostersche 577
oost-noord-oost 41
oost-zuyd-oost 41
ootmoedigh 693
ootmoedighlijck 665
op 319
op allerhande manier 482
opbinden 336
opblasen 367. 414
opblasingh 300
opbouwen 395. 400
opbouwingh 569
opbreecken 729
opbrengen 491. 789. 887
op dat 32
op dat niet 334
op de broey sitten 136
op den hals te smijten soecken 883
op dese zijde 843
opdisschen 854
opdisschingh 855
opdoen 361
opdragen 862
opdringen 646
opdroogen 809
opdrucken 478
opdruckende 729
opduysentderhande wijs 480
open 774
openbaer 833
openbaerlijck 502
openbaerlijck belijden 964
openbaerworden 589. 991
openbaer belijdenis doende 969
openbaren 920
openbaringh 717. 920
open doen 105. 960
open doenlijck 208
op een ander wijs 380
op een driesprongh dansen 937
op eenige plaetsen 769
op een saeck blijven staen 830
op een stop 515
openen 510
openhertigheyt 643
openingh 532
open lucht 8
open staen 249
open staende 188
open staende plaets 875
opentlijck 341
opentlijck beruygen 822
opentlijck leeren 705
operiment 62
opgaende 431. 966
opgangh 22. 966
opgeblasen 670
opgeblasentheyt 630
opgebracht 737
opgedischt 857
opgehoopt 322
opgehouden 303
opgeleydt 356. 877
opgemaeckt 778
opgemetselt 322
opgerecht 125
opgerechte beelt 867
opgerechte boomvesting 870
opgeschreven 527
opgespannen 475
opgeswollen zijn 210
opgeven 250. 655
opgevult 505
opgieten 32
ophaelbaer 772
ophalen 461
ophalen met smadingh 663
ophalingh van graen 892
op handen zijnde 452
ophangen 835
ophangingh 835
opheffen 257
opheffende 353
opheffingh 702
opkopen 323
ophopingh 53
ophouden 442. 444. 668
ophouden van slapen 687
ophoudingh 702
ophuppelende 839
opklimmen 305
opklimmingh 405. 534
opkomst 327. 877
opkomen uyt een sterckte 8.2
opkoper 798
opkroppen 623
opleggen 428. 834
oplesen 700. 867
opletten 268
oplettingh 687
oploop 883
oplossen 718
oplossingh 712
op malkanderen 549
op malkanderen vallen 896
opmercken 432
opmerckingh 5. 673
opmerckingh verwecken 687
opnemen 587. 862
oppassen 789
opper 930
opperaspunt 542
opperhooft 350. 702
opperhooft van de sangers 702
opper huydeken 330
opper ketter 970
opperkock 854
opperschipper 455
opperste 250. 935
opperste Godt 931

opper-

opperste hemel 979
Opperste punt des bergs 561
opper wlackte 554
oppotsen 482
oppzonckingh 683
opzecht 648
opzechtelijck 424. 674
opzechten 91. 139
opzechtigheyt 648. 674
opzechtingh 218
opzoer 883
opzoerigh 883
opzoermaker 883
opscherpen 502
opschicken 740
opschickingh 618
opschozten 382
opschoztingh 618
opschzift 496
opschupven 366
opseggen 766
opsetten 860
opsicht nemen 806
opsicht 734
opsicht hebben 705
opsien 21
opsiender 783
opsiender van de baercken 494
op sijn plaets 678
op sijn plaets setten 591
opslaen 461
opslaen in de pijs 799
opslocken 317
opslupten 267
op sommige plaetsen 340
opspannen 465
opspzeyden 435
opspzingen 149. 436
opspzingen van bzeucht 676
opstaen 309
opstandigh 955
opsteecken 188. 851
op sterven leggen 573
opstijgen 103
opstoocken 727
opswellen 42. 48
opswellingh 47
opswemmen 446
op 't bluemenste 382
opteeren 149. 310
opteeckenen 25
opteeckeningh 723
optellen 865
optimmeren 931
op 't laetste 862
op 't lijf bzengen 847
op 't lijf komen 893
op 't nieuw weder aenbangen 902
optocht 841. 892
optochtigh 840
optojen 740
optreck-bzugge 904
op 't spoedighste 892
op 't woozt 737
op vallen 32. 518
op vangen 722. 733
op vatten 345. 491
op veelderley wijs 63
opvlegen 137
opvoeden 349. 777
opvoedingh 754
opvolgen 579. 928
opvzeeten 172
opvullen 623
opwaerts krom 219
opwassen 88. 108
op wat manier 485
opwecken 273. 502
opwissen 44
opwerpen 335
opwinden 386
Orangie 114
ozck 157
ozden 956
ozdeningh 195
ozdens tray 960
ozdentelijck 513
ozdentelijck stellen 494
ozder 678
ozdonantie 784
ozdonneeringh 734
ozgel 476
ozgelist 476
Orion 545
Ormus 563
os 176
oshen 165
Osmar 975
ossendzijver 348
ossenmerckt 778
ossen-slangh 317
ossen stal 340
ossen vleesch 363
otter 194
oude 840. 975
oudeklerenverkstellen 394
oude-kleer-verkoper 778
oude luyden 199
oudelijck 199
ouderdom 199. 673
ouderlijck 731
ouderingh 783
ouders 739. 941
oude schalck 678
oude schuit met de nieuwe af-doen 661
oude verdeelingh der rechtgeleerden 715
oude vodden 778
oudt 400
oudtachtigh 203
oudt-geslacht 782
oudt man 196
oudtheyt 991
oudt- moeje oom van vaders moeders wijfe 752
outover-gr. vader moeder 750
oudt soldaet 891
oudste van geboozte 758
oudt wijf 737
oudt wijfsch 644
oudt wozden 198
oven 413
oven gat 356
over 178. 437. 843
overal 639
overal heen 243
overal mehe voeren 340
overal roemen 665
overal van daen 704
overblijffel 305
over boozdt 780
over bzengen 425. 426
over buygen 189
overdadelijck 639

Digitized by Google

overdaet 604
overdecken 415. 469
overdeckſel 438
overdeckt 438. 443
overdeckt met een regenmantel 428
overdeken 469
over de krupn ſtaende 542
overdencken 267
overdenckingh 581
overdick 292
overdracht 682
overdragen 425
overdwers 554
overdwers-ſtaende 290
overeenkomen of ſtemmen 920
overeenkomingh 711
overeenſtemmingh 583
over en weer 728
overepndt 125
overgaen 54.319
overgaende 540
overgebracht 948
overgedragen 763
overgegeven 965
overgelaten 372
overgerolt 333
overgeſlagen 997
overgeven 389.901.955
overgevingh 908
overgevoert 948
overgieten 362.499
overgoten 389
overgiſt 832
overgroot 983
overgroot { vader / moeder 750
overhalen 837
overhandt nemen 369
overhant verkrijgen en behouden 910
overhangen 406
overhangende 407
over heen vliegende 360
overheer 874
over het ps rijden 843
overhepd 709
overhepligheyt 941
over hoop liggen 975
over hoop vallen 991
overjarigh 83
over joingen 188
overigh 79. 137
overighept 781
overigh zijn 293. 806. 916
over keerigh 398
overklimmen 772
overkomen 284. 445
overladen 444
overladen ſich met een andermans geldt 661
overlangh 949
overlaſt 645
overlaſtigh 306. 646
overlaten 411
overleeden 789
overlecz 383
overleggen 581. 678
overleeren 729
overlevingh 920
overlijden (nom.) 973
overloop 447
overloopen 46
overloper 911
overlupdt 253
overlupdt leſen 700
overmatigh 309
overmits 137. 325
overmozgen 987
overmaningh 682
over natuyr kondige 506
overoudt-moepe van moeders { zijde / vaders { zijde 752
overoudt-oom van baders { zijde / moeders { zijde 752
overpepnſen 271
overpepſingh 719
overreden 685
overſaen 331
overſaligh 992
overſchaduwen 550
overſchieten 794
overſchilderen 478
overſchoon { vader / moeder 741
overſchotene ſtuck 974
overſchot van de tafel 862
overſenden 242
overſetten 681
overſieden 366
overſien 653
overſpeelder 625. 836
overſpel 625
overſpoelingh 46
overſpzengen 967
overſpzeyden 854
overſpzingen 431. 848
overſpzinger 848
overſtalligh 918
overſte (ſubſt.) 895
overſtelpen 637
overſtroomt 402
overſulcks 496
overſwaren 533
overſwemmen 440
over 't hooft hangen 452
overtolligh 611
overtrecken 66. 410
overtreckingh 821
overtreden 604
overtredingh 604
overtreder 790. 833
overtreffen 630
overtupght 837
overvloedigh 111
overvloedigh zijn 793
overvloedt 371
overvoeren 361
overwegen 533
overwerpen 380
overwicht 800
overwinnaer 910
overwinnen 575. 913
overwinningh 910
overwinningh verkrijgen of behouden 910
overwoogen 531
overwonden 902
overzeesch 793
overzeplen 450
o hoozmaer 211
oyſel 221
oyevger 148

P.

Pacht 874
pachter 337
pack 389
packdzager 458
packet 322

Digitized by Google

Pädde 194
Padt 636
Pael 376
Paep 935
Paerde doctoor 804
Paerde gicht 348
Paerde-merckt 778
Paerde pzouck 435
Paerde spel 848
Paerdt 162
Paerde-berepder 848
Paerdt-mensch 317
Paerdtsch 160
Paerdts-hapz 475
Paeschen 943
Paesch-feest 959
Paesch-lam 943
Pagie 877
Pale 376
Palissade 771
Palm 213
Palmasie-bal 849
Palm slagh 849
Pandt 659
Panick-koozn 92
Pannekoeck 471
Pansier 415
Pap 488
Papegay 145
Papier 575
Papiere hupsken 796
Papierken 725
Papier maker 488
Papieren 729
Papier-strupck 488
Paradijs 973
Paradijs-vogel 134
Parck 343
Paren 441
Parthye 824
Pas affnijden 886
Passement-dzaet 390
Parfupme 472
Parijs 562
Pas-ganger 436
Pasloot 527
Pasquil 837
Passen 694
Passer 527
Patriarch 968
Patrijs 141
Patroon 401
Pads 968
Pauw 137
Pee 89
Peer 523
Peerdt hozsel 149
Peerl 478
Peerl-moeder 127
Peers-verwigh 265
Peet 963
Pegel-konst 529
Pegel-stock 527
Pekel 48
Pekelen 301
Pelgrim 733
Pelgrimagie 485
Pelicaen 147
Pels-werck 393
Pen 491
Pennemes 489
Pemingh 661
Pens 623
Pensionaris 785
Penzeel 476
Peonie 96
Peper 117
Peper hupsken 796
Peper-koeck 471
Perlingh 82
Peper-wortel 95
Perck 843
Perhckel 452
Perrupck 468
Pers 488
Persiaen 560
Persick 114
Persoon 203
Persooneringh 687
Persoon toonende 840
Perssen 336
Pers-tupgh 460
Pers-wijn 373
Pers-pser 391
Peruvianen 560
Pese 269
Pest 310
Pestilentialisch 310
Pest-kool 310
Petarde 906
Peul 103
peul-hupsen 93
peul-hzucht 91
peulwen 469
peplen 453
peps-bode 885
Pharao 571
Pharheer 947
Pharisees 740
Philistijn 919
ptck 118
pichdzaet 393
picken 143
pictooz 147
pieck 898
piepen 136
piep-kupcken 136
pier 129
pys 380
pijl 189
pijl-koker 897
pijn 299. 310
pijnbanck 834
pijnboom 118
pijnbosch 120
pijneweerdt 720
pijn hebbende 253
pijnigen 834. 993
pijniger 286
pijnigingh 834
pijnigings koozdt 834
pijp 249.374.476
pijper 476
pijpestelder 624
pijpkaneel 103
pijploot 89
pil 818
pilaer 402
pimpelmese 144
pingsteren 943
pingsterfeest 959
pingsternaeck 89
pint 525
pinzeel 478
pis 303
pisader 240
pisblaes 230
pisdzijvende 819
pispot 735
pissebedt 130
pissen 135
pisuloer 303
pit 108. 319
pitti-

Digitized by Google

Pittige 689
Pit van een keers 722
Plack 829
Plaetjen 72
Plaets 55
Plaetslijck 269
Plaet-snijder 478
Plage 669
Plagen 310
Planckje 419
Planck-schuttingh 322
Planeet 464
Planeetsch 464
Plant 329
Plantagie 324
Planten 324
Plant-hof 324
Plat 289
Plat-koeckje 818
Plat-randt 80
Platter 492
Plat-voetigh 147
Plavepen 400
Plavey-steen 400
Playsierighept 773
Plegen 337. 790
Pleyn van 't toneel 841
Pleyster 479
Pleyt-besorger 827
Pleyt-dagh 825
Pleyter 819
Pleyt-handel 712
Plicht 639
Plicht-dadigh 734
Plichtschuldigh 715
Plichtschuldighept 669
Ploegen 332
Ploeger 332
Ploegh 332
Ploegh-hout 332
Ploegh-krabber 332
Ploegh-kromte 332
Ploegh-steert 332
Ploegh-yser 332
Plomp 291
Plompaert 682
Plompelijck 840
Plompelworst 362
Plompighept 929
Plucken 364. 385
Plunderen 992
Plunne-korf 732
Pluym 478
Pluym-aer 41
Pluym-bedde 349
Pluymende 747
Pluymstrijcker 648
Pluto 931
Poëet 699
Poejer 817
Poel 385
Poelachtigh 106
Poelvisch 155
Poeselachtigh 212
Poingjaert 899
Polen (populus) 560
Polen (regio) 561
Pollepel 365
Pollux 931
Pols-ader 247
Pomp 454
Pompen 454
Pompeus 950
Pompoen 90
Pondt 536. 813
Poock 899
Poogen 418
Poogingh 282
Poort 772
Poort-ader 239
Poort-breker 906
Poort-deur 772
Poorter 788
Poorterye 788
Pootje setten 846
Pop 197
Popelsye 308
Popje 205
Poppe-goet 748
Poppe-schilder 478
Populier-boom 112
Porper-mossel 127
Porpheyr-steen 74
Porre 89
Portael 403
Portier 404
Portugeesen 560
Positijf 476
Possierder 479
Post (van een deur) 403
Post (visch) 154
post-paerdt 444
pot 365
pot-aerde 410
poten 324
potloot 725
pot-schijve 410
potsen 424
pottebacker 410
potten 732
pot-werck 58
Praagh 562
pracht 395
prachtigh 950
practijck 705
praetachtigh 644
praet-reden 565
pralen 630
pralingh 631
prangen 986
predikant 740
predicatie 962
predikende 961
predikingh 740
predick-stoel 740
prediker 962
prelaet 935
presideren 825
preutelen 253
prick 153
prickel 332
priekelen 436
priekelingh 358
prieelken 319
priester 945. 966
priesterdom 947
prijs 727. 843
prijs behalen 843
prijsen 663
prijsingh 603
prijslijck 663
prijs verhoogen 797
prijs uytdeelder 743
prijs-weerdigh 94
prijs zijn 787
princen-moorder 836
principael 127
principaelste 783
prigrin 969
private saken 782
proces 823
procureur 827
proef 485

proefs

Proefjen doen 825
Proefslagh 891
Proefstuck 201
Proefstuck toonen 786
Pronckſel 689
Proost 969
Prop 402. 850
Propheet 573. 947
Prophetisch 718
Proviand 886
Proviandeeringh 891
Proviand schip 914
Provincie 871
Provinciael 971
Provisie-kelder 532
Pruym 114
Pruyssen 560
Psalm 960
pulvertje 817
punt 517
puntgedicht 698
purper-blaeuw 265
put 529
put-emmer 780
putgalgh 780
put-haeck 780
putjen 850
put-rat / of / rolle 780
putten 780
putwater 369
puytael 153
pyrineesch geberghte 560

Q.

Qrabbe 139
Quackel 141
Quacken 194
Quacksalver 804
Quade lusten bedrijven 738
Quaet 281. 304
Quaetaerdigheyt 301
Quaet feyt 833
In een Quaet gerucht brengen 645
Quaet-keuren 721
Quaet stuck wercks 605
Quaet toewenschen 664
Quaet voorseggen 137
Quaet-willigh 655
Qualijck 288. 298
Qualijck berucht 737
Qualijck luydende 702
Qualijck ruycken 260
722
Qualijck staende 626
Quaken 252
Quartel 252
Quartier-meester 892
Quast 324
Que-appel 114
Quelen 144
Quelgeest 669
Quellen 283. 310. 982
Quellende 812
Quellingh 299. 669
Quetsingh 288
Quiteren 599
Quicksilver 69
Quicksteert 148
Quinsay 562
Quispe 967
Quijl 255
Quijn-koorts 310
Quijt-brief / of Quitancie 660
Quijten 742
Quijt schelden 653
Quijt scheldingh 660

R.

Rabarber 98
Rabaut 651
Rabbijn 949
Rabrakingh 836
Raden 668
Radertje 464
Radijs 89
Radt 439
Radt-schene 439
Radt sperre 442
Raecken 736
Raedt (subst.) 668. 776
Raedt-boeck 785
Raedt-gever 739
Raedt-huys 739
Raedt-kamer 785
Raedtsel 851
Raedts-heer 783
Raedts luyden 739
Raedtslagh 885
Raedt vragen 739
Raem 492
Raeuw 72
Raggelen 645. 837
Rake 305
Ram 166
Rammelende 779
Rampsaligheyt 637
Randen afsnijden 493
Randtsoen 951
Randtstuck 439
Rap 212
Raphael 980
Ras 310
Rasende 654
Rasende maken 593
Raseren 915
Rasernye 654. 938
Rasp 365
Raspel-huys 833
Rasselijck 436
Rassigheyt 673. 839
Ratel 474
Rave 146
Rauw 326
Rauwe-loop 298
Rauwe steen 322
Recept 813
Recht (adv.) 651
Recht 4
Rechtdagh 825
Rechtelijck 712
Rechten 598
Rechter 313
Rechter-handt 332
Rechterlijck 826
Rechter-stoel 827
Rechter-zijde 230
Recht gaende 546
Recht-geleerde 505
Recht-geleertheyt 707
Recht-geloovigh 971
Rechtheyt 527
Recht-hoeckigh 521
Recht-huys 776
Recht kamer volgen 825
Recht plegende 946
Rechts gebiet 768
Rechts handel 712
Rechts maeckt 784
Rechtsnoer 527
Recht-plegingh 827
Rechts-saeck 829

Recht

Digitized by Google

Recht steelken 88
Recht strijdigh 58
Recht tijdigh 272
Recht toe 419
Recht veerdigh 657
Rechtveerdigheyt 642
Rechtveerdighlijck 662
Recht upt 13
Recht weeghs 6
Recken 273
Recognitie 832
Redden 717
Redeinck 909
Reden 491
Redenaer 685
Reden besluyten 692
Reden eyndigen 692
Redenering 694
Redeneerkonst 677
Redeneerkonstelijck 690
Redenerigh 694
Reden houden 994
Redeninghe 694
Redenkavelaer 582
Redenkavelingh 589
Redenkeeringh 687
Reden kondighe. 506
537
Redenkonst 537
Redenkonstenaer 580
Redenrijck-konst 677
Reden aerdt 690
Redenschakeling 582. 587
Redentjen 694
Reden voeren 685
Reden wegen 726
Ree 458
Reebock 180
Reecken 512. 549
Reecken voor eer 669
Reeckenkonstenaer 512
Reeckenpenninck 851
Reeckenschap geven 790
Reeckenschrijve 513
Reeckentafel 513
Reedier 178
Reedlijckheyt 719
Regeerder 195. 915
Regeeren 20. 917
Regeeringh 769
Regeeringhs bestieringh 985
Regeeringh van twee dzie Er. mannen 784
Regel 527. 941
Regelen 956
Regelmatigheyt 679
Regelrecht 490
Regelrechtigh 523
Regen 52
Regenachtigh 774
Regenbark 780
Regenboogh 54
Regenen 313
Regengote 780
Regente van twee dzie Er. hoofden 784
Regenwater 46
Regiment 889
Register 494
Rekeninge 660
Rekeninge doen 757
Rekenschap 991
Rente 661
Rentmeester 874
Repelen 385
Respijt van spel 852
Rest 514
Resteeren 977
Rest geven 157
Reuck 260
Reuckeloos 639
Reuckerye 807
Reuckoffer 944
Reuckwerck 96
Reus 316
Revelin 307
Rey 844
Reycken 343
Reyger 148
Reynelijck 721
Reynigen 325. 336
Reyniginghs dagh 853
reps 128
reps begeerligh 733
repsboeck 432
repsen 432
repsende 554
repsende man 428
repsgedicht 698
repsgelt 432
repsgesel 429
repsgeselschap 425
repsmantel 428
ribbe 219
ridder 873
riecken 719
riedt 407
riedtkolve 106
riedtpijp 106
riem 833
riemplugh 449
rist 745
rijck 669. 573
rijckdom 629
rijckelijck 669
rijckelijcker 342
rijckelijck versien 966
rijcker 336
rijck maken 800
rijcksdagh 880
rijcksdagh houden 880
rijchs staf 875
rijckvicaris 875
rijck wozden 628
richt keurigh 678
richtigh leerende 705
rijden 443
rye 960
rijge 340
rijm 695
rijmdichter 699
rijmelijck 694
rijmwerck 698
rimpeligh 203
rinckel 748
rincket 949
rincket bal 849
rinchjen 415
ringeldupf 142
ringh 249
ringhbinger 213
rijp 259
rijs 92
rijse 396
rijsen 462
rijsken 343
ripse 129
rispen 859
rispingh 298
ritmeester 889
ritse teef 737
rivier 445
rivierscb
Digitized by Google

Riviersch 154
Rivier-visch 154
Rivier-water 369
Robijn 76
Roch 156
Röck 382
Rocken 386
Rockjen 89
Roe 524
Roey-banck 449
Roepen 449
Roeper 449
Roepingh 152
Roep-plugh 449
Roey-schip 449
Roey-schuptje 448
Roem 993
Roem dzagen 630
Roem-dzager 630
roemen 920
roem van manhaftighept 912
roepen 253
roer (van't schip) 449
roer (om te schieten) 897
roeren 472
roerende goederen 763
roerstock 356
roest 65
roestighept 68
roet 33
roet-verwigh 248
roggenbzoot 356
roghelen 623
rolbaer 459. 904
rolle 493
rollen 676
rolwagen 458. 748
Romeyn 513
romeynsch 513
rommelen 254
rommelingh 298
romp 215
roncken 273
rondas 888
ronde omloop 520
rondt 419
rondtgaende 481
rondtgemaeckt 419
rondtgeschijfde 818
rondtkoeckje 818
rondtom 298
rondtom bedeckt 108
rondtom benapen 391
rondtom besnijden 489
rondtom gaen 459
rondtom gaende 520
rondtom gelegdt 220
rondtom kijcken 15
rondtom krullen 376
rondtom leggen 854
rondtom loopen 167
rondtom rijden 895
rondtom spoelen 49
rondtom staende 797
rondtom stellen 814
rontom vastgemaeckt 493
rondt tafelbozt 854
rondt upt 664
roock 31
roochachtigh 722
roocken 31
roockgat 732
roockingh 944
roock werck 472
roode aerde 58
roode dannenboom 118
roode kool 88
roode loop 299
roode Rogh 314
roode zee 571
roodt 107
roodtachtigh 142
roodthapright 291
roodt kobeltje 143
roodt vin 154
roodt wozden 78
roodt zijn 139
roof 182
roofachtighept 657
roofvogel 146. 360
roof weder geben 790
room 345
roos 304
rooseboom 101
rooster 365
rooster gebzaet 368
rouben 146
roober 836
roobertje 791
rosbaer 470
rosijn 327
rosijn-roos 266
roskam 440
roskammer 343
rosmarijn 107
rot 665
rotgesel 652
rotmeester 889
rotte 385
rotten-krupdt 62
rot van thienen 889
rouw 867
rouw bedzijvingh 949
rouw bzengende 57
rouw dzagen 284
rouwe deken 443
rouwelijck (adv.) 866
rouwelijck (nom.) 865
rouwe stem 701
rouwe wegh 429
rouwhaprigh 167
rouwighept 489
rouw klagh 865
rouw misbaer 949
rouwsluper aen hebbende 866
rouw werckende 567
rucken 606
ruffelster 738
rugge 211
rugge-been 219
rugge-blaes 248
rugge-derkfel 435
ruggelinghs 306
ruggelinghsleggende 746
t'rugh gaende 546
rugh gangigh 573
rughgraedt 212
rughwaerts gaen 675
rupse 150
rullen 560
ruft 732
ruft-dagh 941
rusten 270. 619
rustigh 136
rustijdt 943
rupcken 123
rupckertje 96
rupckwerck 472
rupgh 181. 318
rupgh haerigh 91
rupgh begtnsel 126

Digitized by Google

Ruyghaprigh 210
Ruyghte 177
Ruyghvoetig 139
Rupling 795
Rupm 16
't Rupm 840
Rupmer 591
Rupmte 18
't Rupm tusschen de roe-nagels 439
Rupm 169
Ruppe 325
Ruysbeerk 46
Ruyschen 188
Rupter 236
Rupterye 889
Rupter-leger 733
Rupter-spel 848

S.

Sabbath-jaer 943
Sabel 191
Sacht 258. 747
Sachtelijck 404
Sachter 39
Sachtjens 469
Sachtmoedigh 653
Sachtmoedigheyt 643
Sachtmoedighlijck 653
Sachtsinnig 655
Sack 336
Sack en pack 732
Sacrament 957
Sacristye 961
Sadduceën 947
Sadduceisterye 919
Saeck 671. 880
Saeck met wijsheyt ma-bencken 509
Saeck selfs uytdruckende 486
Saecksken 763
Saegmaker 415
Saeghsel 397
Sayen 323
Saeyer 334
Saeyingh 330. 343
Saey-kruyt 85
Saen 345
Saet 144
Saffraen 95
Saffraengeel 77
Salaet 95
Salamander 132
Salf 819
Salfverkooper 472
Salie 107
Salighept 716
Saligh maken 671
Salighmaker 950
Saligh worden 952
Salm 156
Salniter 60
Salomon 572
Salpeter 60
Salven 967
Salvingh 964
Samaritaen 947
Samen begeeren 665
Samen drugen 322
Samen drucken 248
Samen druckingh 460
Samen gedraeyt 290
Samen gestelt 61
Samen getimmert 322
Samen getrocken 292
Samen gevoegt 216
Samen gevrosen 51
Samen gewonden 238
Samen groeyen 56
Samen hangen 219
Samen hanging 20
Samen lesing 326
Samen loop 518
Samen paling 542
Samen rayen 302
Samen schicken 587
Samenstel 592
Samenstettingh 201
Samenstrengende 60
Samentreckende 60
Samentreckingh ver-senuwen 308
Samenvlechtingh 112
Samenvloeyingh 47
Samenvoegingh 230
Samenwegingh 537
Samen woonen 641
Samson 572
Sandigh 55
Sandt 411
Sandtlooper 463
Sandtplaets 452
Sanger 960
Sangeresse 144
Sangh 360
Sanghdicht 699
Sanghgedicht 698
Sanghgequeel 700
Sanghkonst 677
Sanghkonstenaer 700
Sanghkonstigh 702
Sanghmaker 700
Sanghnote 702
Sanghstem 701
Sanhhstuck 702
Sanghteecken 702
Sanghwijs 700
Sap 104
Saphyr 76
Sappigh 224
Sarashus koorn 92
Sardis 77
Sathan 936
Sattijn 390
Saturdagh 551
Saturnus 26
Saucijs 362
Savel 71
Savoysche kool 88
Sause 855
Sausingh 95
Saus-kruydt 95
Sceyter 951
Schadday 939
Schade 658
Schade doen 938
Schadelijck 601. 646
Schadeloos 180
Schaden 688. 622
Schaduw 550
Schaduwachtigh 192
Schaduwachtigheyt 530
Schaduw gevende 111
Schaduw wijser 463
Schaeckel 590
Schaeckschijven spel 851
Schaef-mes 393
Schaef-yser 362
Schael 860
Schaeltje 535
Schaemachtelijck 737

Schaem

Digitized by Google

Schaemachtigh 644
Schaemachtigheyt 673
Schaembaer 625
Schaem been 220
Schaemloos 625
Schaemroot worden 925
Schaemte 210
Schaem-weerdigh 625
Schaep 252
Schaepen kaes 346
Schaepherder 344
Schaepsch 340
Schaeps huydt 487
Schaeps kot 340
Schaeps kudde 344
Schaepsstal 340
Schaft 383
Schalckelijck 282
Schallebijter 151
Schalmay 476
Schalmay-blaser 476
Schamelheyt 210
Schamen 605. 653
Schamper zijn 651
Schandael 915
Schande 625. 837
Schandelijck 765. 837
Schandelijck om te seggen 632
Schandighe parten bedrijven 651
Schandige daet 605
Schant-botsingh 651
Schandt-brock 625
Schandt-daet 777
Schand-hoer 835
Schandt-pael 833
Schandt-vleck 605. 789
Schans 892
Schans-korf 905
Schapperpe 732
Scharlaken 390
Scharlaken besseboom
Scharlaken grepn 266
Scharlaken root 266
Scharmutselen 896
Schat 629. 877
Schatteren 252. 651
Schatkamer 776
Schat-korf 732
Schat meester 877
[illegible] 608
Schattin[illegible] 787
Schattingh [illegible]pen 787
Schavot 408
Scheede 151
Scheef 290
Scheefhals 289
Scheele hooftpijn 311
Scheel oogh 290
Scheel smeersch 239
scheen 223
scheen been 223
scheepken 448
scheeps-gevecht 913
scheeps-kunde 794
scheeps soldaet 913
scheeps timmerlieden 456
scheeps timmerwerf 456
scheeps-wijser 449
schel 417
schelle 115
schelletjen 81. 113
schelmachtigh 657
schelmsch 833
schelmstuck 605
scheluwaert 290
schemer avondt 22
schempscheut 651
schempscheuten geven 645
schenck 860
schenckagie 874
schenckel 292
schencken 653
schencker 860
schenck tafel 860
schenden 738. 790
schender 790
schend-schrift 837
schepel 526
scheplepel 366
schep-net 358. 359
scheppen 924
schepper 924
scheppinge 19
schepsel 567
scherf 410
schermer 847
scherm-gendot 760
scherm-meester 247
scherp 259
scherp dier 323
scherp dringende 687
scherpelijck 686
scherpe schat eysschingh 874
scherp gebodt 848
scherp-hoeck 521
scherprechter 834
scherp siende 146
scherpsinnigh 624. 699
scherpsinnighlijck 840
scherp verbodt 924
scherren 139
schertsachtigh 640
schertsen 650
scherts gewijs 682
scheur buyck 301
scheure 86
scheuren 213. 906
scheuringh 712
scheuringh stichter 970
scheurnis 296
scheut 324
scheutig 106
scheyden 49. 413
scheyden doen 764
scheyder 413
scheyde water 413
scheyding des texts 715
scheydtsel 230
scheydts man 824
scheydts muer 400
scheydts richterlijck 824
schicken 650. 678. 955
schicking 734. 988
schielijck besluyt 587
schielijck 575. 636
schieten 131
schietende 35
schiter 129
schiet slangh 131
schietspoel 387
schiften 584
schiftingh 584
schijfbeen 261
schijfje 459
schijn 281. 883
schijnen 546. 631. 666
schijnsel 28
schijve 523

schij-

schijvigh rondt 523
schil 385
schilder 478
schilderye 64
schilder verw 58
schildt 888
schildtpadde 194
schildtwacht 893
schilfertjen 75
schilp 536
schimmelen 356
schimp 651
schimpreden 682
schimpsgewijs 682
schip 447. 449
schipbreuck 452
schipbreuck lijden 452
schipvaert 455
schismatijck 970
schobbe 162
schobbig 153
schop 850
schopping 850
schoptouw 850
schoelapper 150
schoen 383
schoenen 383
schoenmaker 393
schoenriem 383
schoffeeren 738
schoffer 323
schofte 181
schol 156
schommel-knecht 761
school 319
schoolmeester 504
schooltucht 503
schoon (adv.) 671
schoon 856
schoonbroeder 741
schoon dingh 728
schoondochter 741
schoon het zy 655
schoonheyt 737. 738
schoon-moeder 741
schoon-soon 741
schoon-suster 741
schoon-vader 741
schoon van ghedaente 737
schoorsteen 33
schoot 382. 323
schop 401
schorfthe[illegible] 544
[illegible] 132. 544
schorre stem 701
schors 446
schorteldoeck 410
schorten 707
schotdeur 772
schottel 855
schottelken 855
Schotten 560
schotvliesjen 93
schove 335
schouder 362
schouderbladt 219
schouspeelder 840
schouspel 833
schout 783
schouts-dienaer 833
schouw 448
schouwen 164
schouwerken 13
Schouw-geldt 841
Schrabben 820
Schrabbigh 820
Schraegh 374
Schrael 287
Schrapper 393
Schrede 524
Schreeuwen 623
Schreyen 173
Schreyende 745
Schrick 901
Schrickachtigh 637
Schrickachtigh zijn 286
Schrickel-jaer 552
Schrickelijck 56, 841
Schrift 486
Schriftelijcke getuygenis 715
Schriftelijcke Godtsgeleertheyt 718
Schriftuyr 718
Schriftuyr volghende 949
Schripturalist 949
Schrijf-inckt 489
Schrijf-schalie 725
Schrijf-tafel 72
Schrijf-tafelken 723
Schrijn 628
Schrijnwercker 421
Schrijven (nom.) 489
Schrijven (verb.) 157
Schrijver 491. 725
Schrobben 362
Schroeve 460
Schroey-yser 810
Schrupel 536. 447
Schubbe 162
Schubbigh 153
Schudden 308
Schuddingh 261
Schuren 416
Schuringh 225
Schuffel-yser 323
Schuldenaer 661
Schuldig 830
Schuldigh zijn 688
Schulp 127
Schult 602. 653. 828
Schult bekennen 828
925
Schult betalen 925
Schult hebben 799
Schult hebbende 836
Schultheer 661
Schultoffer 944
Schult-termijn 661
Schup krijgen 737
Schut 355
Schutlingh 760
Schutsheer 760
Schutter 544
Schuwen 644
Schuyer 424
Schuylen 591
Schuylende 143
Schuylgat 361
Schuylhuysjen 360
Schuylplaets 164
Schuylwinckeltje 850
Schuym 413. 837
Schuymachtigh 229
Schuymen 186
Schuymspaen 366
Schuym 517
Schuyn bergsken 431
Schuynse 773
Schuyven 535
Schijten 560

Seere-

Secretaris 877
Secte 923
Seelt 155
Seemberyder 393
Seemleer 393
Seep 423
Seepsieder 423
Seer (adv.) 272
Seer (nom.) 288
seer begeeren 724
seer belachelijck 847
seer bevallijck vercierende 693
seer doen 804
seer doorschijnende 489
seer dier verkoopen 798
seer fraey 479
seer gelijck 132
seer glinsterende 76
seer groot 533
seer haeckachtigh 180
seer haesten 676
seer hardt 74
seer heyligh 951
seer hoogh 55
seer kleyn 533
seer langh 158
seer ruym 572
seer scherp 183
seer snel 179
seer vast 594
seer verborgen 977
seer wel 779
seeve-maker 419
seffens 581
segel-ringh 729
segel-was 729
segen 953
segenen 743
segeningh 671
seggen 50
seghs-halven 674
seght ghy dat? 677
seker 241
sekere 538. 924
sekerheyt 686. 716
sekerlijck 546
selden 371
selfde 539
self geloofwaerdigh 715
self liefde 620
selfs 227
selfs niet 431
selfs oock 830
selfstandigheyt 68
seltsaem 329
selve 248
Sem 569
semel 354
Senacherib 573
senden 566
senebladeren 98
senuwachtigh 259
senuwe 227
servet 859
ses 546
ses-en-tachentigste 706
ses-hoeckigh 350
ses hondert 661
sessie 785
seve 543
ses ten hondert 661
sesthien 536
sestigh 24
ses-vinger 292
ses-zijdigh 78
setten 324. 328
seven 218
Sevenbergers 560
seven-gesternte 544
seven koppigh 317
seyde 220
seydelinghs 219
seylen 454
seyl-steen 73
seyn-schip 448
seyssen 335
seyssen-smit 415
sibschap 736
sibyllisch 934
sich 533
sich omsien 737
sich selven 371
sich sonderlingh quijten 853
sichtbaer 928
sichtbaerlijck 573
Sicilianen 560
siekelkrom 25
Sidonier 929
sieck 622
sieckelijck 706
siecken huys 704
sieck leggende 804
sieckte 598
sieckte op 't lijf halen 801
sieckt konde 705
sieden 365
siedende 379
siedend heet 907
siedend heet worden 366
sien 204. 286. 534
sienbaer 50
siende 290
sienelijck 477
sien-konstenaer 530
siens-waerdigh 167
siffelen 252
siffelingh 261
siften 356
siftsel 336
signet 479
sijdene 390
sijde-wever 390
sijde-worm 129
sijgen 44
sy-lieden 472
sijn 235
sijne 641
sijn erf verquisten 789
sijn eygen meester zijn 709
sijn gelijck 852
sijn self machtigh zijn 659
Sijn tijdt { toebrengen / besteden 720
Sijn uytterste best doen 846
Silver 413
Silvere 417
Silver schuym 410
silverwerck 732
sin 582
sincken 533
sinckingh 305
sindael 387
singen 700
singende 700
singingh 702

Slagh-vogel 144
Slimlijck 235
Slimlijcke kracht 123
Slime-beeldt 771
Slinnen voozbeeldt 506
Slin plaets 270
Slin-rijck 851
Slin-rijcke fabel 689
Slin-rijck gedicht 698
Slin-rijckelijck 513
Slin-spzeuck 689
Slint Jans bes 102
Slint Jans bzoot 103
Slin-twisten 726
Sion 657
Sitbeen 217
Sitplaets 804
Sitstoel 856
Sitten (nom.) 747
Sitten (verb.) 125
Sittend' leven voeren 612
Sittens halven 211
Sitting 785
Sitteren 637
Sitterende 995
Slachten 362
Slachthupys 362
Slachtingh 347
Slachtmaent 552
Slachtmes 362
Slachtoffer 944
Slaef 760
Slaefsch 833
Slaef van 't Cuchthuys 833
Slaeghachtigh 504
Slaen 293. 849
Slaende 954. 943
Slaep 309
Slaepbedde 733
Slaep bzengende 687
Slaepdzoncken 863
Slaepen 270
Slaperig 192
Slaperig zijn 273
Slaepkamer 733
Slaeploos 687
Slaeploosheyt 309
Slaep makende 687
Slaepstede 732
Slaep suchtig 687
Slaep van 't hooft 247
Slagh 247. 293
Slagh-ader 243. 246
Slagh bp bzengen 847
Slagh dzepgen 847
Slagh opnemen 847
Slagh-ozder 895
Slagh-zweerdt 895
Slagh te rugh dzijven 847
Slagh van sich weeren 847
Slampamper 623
Slanck 238
Slang 252
Slapen 270
Slapende zickte 309
Slaperigheyt 309
Slaperig zijn 273
slappelijck 639
slavelijck 761
slaverye 760
slecht 77. 686
slechten 826
slecht en recht 826
slechte pzijs 798
slecht laken 389
slechts 353
slechtste volck 786
slee 437
sleepen 676
slee-pzupm 101
slee-pzupm boomtge 101
slemp-bzoer 863
slemp-dagh 937
slempen 863
slemp-mael 853
sleutel 219
sleutel-bloem 96
slibberig 659
slibberigheyt 613
slicking 818
slick-potje 818
slijck 57
slijck-achtig 380
slijckerig 774
slijm 237
slijmachtig 127
slijmbocht 232
slijpen 415
slijper 415
slijpsteen 73
slim 809
slimmer 812
slinckerhant 332
slincks 212
slinger 897
slingeraer 897
slingeren 623
slissen 826
slissende 831
slobber-ey 858
slockachtig 291
slockdarm 254
slocker 625. 863
slockvogel 317
sloey 448
sloffelijck 734
sloot 385
slozpen 858
slot (van een beur) 403
slot (kasteel) 903
slotemaker 415
sluper 381
slupmeren 273
sluytbaer 732
slupten 249. 572
sluptreden 387
sluytspijcker 397
slupt van de koop 795
smadelen 645
smadelijck 837
smaeck 259
smaeckelijck 259
smaeckeloos 232
smaecken 123
smaetheyt 915
smaetheyt aendoen 643
smaragd 76
smarotser 670
smeden 414
smeeckeling 665
smeecken 664
smeeckende 665
smeecking 959
smeer 260
smeeren 442
smeerigh wozden 859
smeering 819
smeltbaer 60
smelten 413

Digitized by Google

smeltkroefje 68
smert 225
smert bzengende 624
smerten 283
smijting 850
smit 414
smits 413
smitsel 414
smoocken 33
smoozpan 365
s'nachts studeeren 722
snaer 475. 741. 897
snappen 852
snappert 644
snaren speelder 700
snateren 644
snaveltje 149
snee 415
sneeuw 178
sneeuwen 50
snel 594
snelheyt 178
snelligheyt 448
snellicki 354
snel schrijf konst 491
snijden 347
snijdingh 496
snijdwerck 477
Snip 143
Snipnet 360
Snoeck 155
Snoepen 324
Snoer-recht 518
Snozcken 273
Snot 244
Snuf 305
Snupt 174
Snijten 207
Snupten 722
So 254
So als 501
So dat 579
So dickwils 388
So dickwils al 970
So dza als 739
So een 675
So groot 572
So haest als 660
So hoog te staen komen 798
So lang 762. 739
So lang als 739
So nauw 547
So niet 286
So oock 318
Soo seer niet 737
So veel 595
So veel als 501
So veel als 't mogelijck is 658
So veel-mael 332
So veel te meer 533
So wanneer 425
So wat heen 639
So wel 559
Sock 383
Sodanigh 581
Sode 55
Sodene 395
Sodoma 570
Soecken 632. 661
soenen 746
soen-offer 944
soen-offer offeren 938
soet 232
soet-achtig 377
soetelaer 891
soetelijck 647. 680
soete reuck 260
soete wooz-dzanck 857
sote koeck-backer 471
soet hout hester 103
soetigheyt 624, 686
soet-lupdende 702
soet-lupdig 699
soet lupdigheyt 473. 700
soetrupckende 61
soet vermaeck 473
sogen 746
sogh 315
soghmoeder 168
soldaet 886
soldaet van besettingh 908
soldaten jongen 891
soldeeren 414
soldeersel 411
solder 405
solder gespan 402
sole 383
solemeel 740
somer 540
somerkooz 534
sommarisch 826
somme 956
sommigh 276
somp 55
somtijts 312
somwijlen 588
son 540
sondaer 961
sondagh 551
sonde 942
sonder 225. 359
sonder aenstoot 451
sonder erfstelling 758
sonder fepl 689
sonder fout 492
sonderlijck 646
sonderling 235
sonder middel 824
sonder naem 837
sonder onderscheyt 212
sonder testament making heen sterben 758
sonder toegang 136
sonder twijffel 791
sonder voeten 134
sonder weerga 200
sondigen 671
sondoffer 944
sondvloet 568. 569
son-lieer-kring 538
sonnenbeeldt 54
sonnen hoet 381
sonnenwijser 463
soogen 746
saoging 748
soom 391
soon 569
soontje 744
sooz 326
sooze 651
sop 368
sopje 858
sozgh dzagen 740
sozgelijck 923
sozgelijcke plaets 907
sozghvuldelijck 639
sozghvuldigheyt 852
sozghvuldigh zijn 276
sotrelijck 638. 651
sottigheyt 938

Digitized by Google

sout 565
soute 305
soute visch 359
soutighept 60
sout-put 45
sout pplace 570
sout-vat 854
spa 323
spaender 397
spaensche bzem 419
spaensche pocken 301
spaensche vliegh 151
spaersaemlijck 645
spaersamelijcker 645
spaersaemheyt 629
span 524
span-adre 303
Spangiaert 560
Spangien 561
spannen 475. 897
spannen langh 316
spanpaerden van twee bzie/vier/ses/acht 441
spar 371
spar-been 292
sparen 434
speauter 70
specerye 365. 865
specerye bzagende 117
specerye wijn 375
specht 143
speck 260
spertakel 840
speeck 223
speeckscl 244
sperlachtigh 838
speelen 500. 748
speel-gereetschap 473
speel-gereetschappigh 700
speel-houder 841
speelingh 850
speel-kaert 851
speel-knecht 740
speel-man 700. 844
speel meysse 740
speel-saeck 838
speel-tuygh 199
speen 746
speeningh 746
speen-vercken 168
speer 898
speerken 936
spel 500
spelonck 56
spelte 92
sperwer 146
spiegel 205
spiegel-glas 62
spicltjen 821
spier 226
spieringh 154
spies 888
spies-glas 411
spiesken 936
spijcker-haeck 403
spijs 855
spijs-bzager 877
spijsigen 965
spijs-kamer 732
spijs-kolingh 271
spijs-koper 854
spijs-krupdt 84
spijsmeester 854
spijs-offer 944
spijs walgingh 298
spijtige woozden 651
spijtigh zijn 651
spil 386
spinagie 88
spinhups 777
spin kozf 732
spinnckop 130
spinnen 486
spinragh 130
spinrakenskop 386
spinster 386
spinwerdck 386
spinnewiel 586
spitkoeck 471
spitmups 193
spits 408
spitsachtigh 157
spitse kaes 346
spitsen 92
spitshooft 289
spits snuptigh 154
spits vinnigh 512
spleet 44
spleetje 250
splinter 821
spoel 387
spoelen 860
Spondeus 697
spongieken 82
sponsachtigh 207
spont 420
spoockscl 982
spooz 436
spoozhondt 361
spothedzijf 651
spotreden 651
spotspzeuck 682
spotvogel 651
spouwen inde rugh 364
spzaeck 559
spzaeck houden 677
spzaeck-konstenaer 506
spzaeck-rijck 694
spzaecksaem 647
spzeeck-gestalte 686
spzeeckmanier 680
spzeeckwijse 679
spzeeck woozt 619
spzecken 608
spzekenskundenaer 680
spzeeuw 145
spzengh-bupz 294
spzeuck-gestaltigh 689
spzeuck-rijckligck 689
spziet 450
spzinckhaen 150
spzingen 180. 848
spzingen (Subst.) 842
spzingen te rugh 639
spzingende 329
spzinghbal 839
spzinghstock 431
spzingh wegh 429
spzoote 304
spzongh 182
spzupt 324. 743
spzupten 569
spzuptje 376
spzuptlingh 678
spuwen 623
spupt-artsenye 819
spupt-wal 157
stadigh lachen 651
stadt 564
stadt-houder 876
stadt-houster 25
stadt-huys 776

Digitized by Google

stadt met stadtsrechten 788
stadts bode 825
stadts boeck 785
stadts dienaer 825
stadts-geschiedenis 785
stadts muer 771
stadts west 771
staeck 682
staeckettingh 322
staefjen 413
stael 367
staeltjen 401
staen 267. 542
staen blijven 639
staende beeldt 479
staende blijven 822
staende houden 646
staende saet 335
staende water 47
staen na pets 630
staert 192
staertbeen 218
staertcloos 187
staert-riem 435
staertstuck 362
staet 673. 950
staets-persoon 609
staetwagen 438
staf 428
stal 340
stallen 343
stallingh 338
stal-meester 877
stam 229. 748. 948
stamer-bout 291
stam-gewas 83
stamp 353
stampen 353. 373
stamper 353. 361
stampingh 693
stanck 260. 833
stange 322
stant 673. 872
stantplaets 528
stantvast 607
stantvastighept 672
stap 524
stapel 150
statighept 673
statighlyck 685
steeckraep 88
stedeken 319
steeck 132
steeckade 899
steeck by dzengen 847
steeck dzeygen 847
steeck gedicht 698
steeck gewijs 293
steerkel 189
steerken 899
steerken aendoen 157
steerken blijven 442
steerkpalm 107
steerkpenningh 830
steerkpil 819
steedelingh 853
steedtsch 781
steegh by blijvende 310
steel 373
steelken 376
steelsgher wijs 463
steen 565. 905
steenachtigh 55
steenbock 544
steendzijver 897
steenen (verb.) 253
steenen dzugh 445
steengraver 399
steen hebbende 114
steen houwer 399
steenkool 72
steenkupl 399
steenkruyter 140
steenmese 140
steenrots 180
steenschutter 897
steentje 75
steen varen 97
steen upl 137
steen-wal 22
steen wozden 78
steenwozper 505
steets bewegelijck 465
stelen 657
stellagie 408
stellen 555. 577. 594
stellen sich in 827
stellen over eenige saeck 968
stellige Godts geleertheyt 718
stellingh 678
stelt 850
stelten ganger 850
stelten gangh 850
stem 250. 831. 880
stemmigh 644
stem verheffingh 687
stem wisselende 701
stengel 385
ster 539
sterck 225. 594
sterckende 810
stercke wijn 369
stercker 685
sterckte 719. 905
sterckte krijgende 939
sterckwater 413
sterck wozden 939
sterf bedupdende 137
sterfdagh 866
sterflyck 682
sterflyckheyt 659
sterflyck mensch 11
ster gesicht 598
sterloop-kunde 537
sterrekijcker 538
sterrekonst 551
sterrenkoppel 598
sterren tracht kundigh 598
sterretje 27
sterven 575. 675
stervende 967
steunen 214
steunsel 215
steur 254
stevigen 454
stevigh 719
stevigh gaen 748
stepgh beugel 436
stepl 55
steple plaets 907
stichten 579. 935
stichten een wet 880
stichter 923
stichtingh 957
stick dupster 25
stickende 290
stiefdochter 749
stiefmoeder 749
stief-soon 749

Digitized by Google

stief-vader 749
stier 165. 544
stieren 449
stier-man 449
stijf 109
stijf-gebonden 745
stijf-knie 292
stijffel 355
stijf-sinnig 646
stijf wozden 53
stijl 402
stijvelijck 675
stil-leggende 331
stillen 602. 822
stilletjens 253
stillijck 920
stil-staen 39. 842
stil-staende geberght 896
stil-stant van wapenen 908
stil-stant van wapenen maken 608
stil-zwijgen 977
stil-zwijgende 644
stil-zwijgentheyt 673
stincken 260. 722
stinckende 130. 158
stinckend' neus gezweer. 295
stinckerigh 779
stinck-kolck 454
stinck-poel 47
stip 542
stipken 182
stock 326
stock-landt 226
stock-visch 156
stock-waerder 833
stoel 577
stoel besitter wozden 875
stoisch 984
stollen 63
stom 291
stomp 518. 521
stomphoeckigh 521
stoocken 630
stooten 293. 353
stoot-kant 391
stoot-meulen 355
stootsch 166
stoovingh 807
stoppel 335
stoppen 254. 302
stozm 452
stozm-dack 906
stozmender-hant ingenomen 909
stozm-hoedt 888
stozm-pael 771
stozm-ram 905
stozm-windt 40
stozt-regen 52
stove 732
stoutelijck 630
stoutigheyt 646
stracks 362. 722
straet 773
straet-geut 780
straet-schender 433
straet-schenderye 791
straf 603. 834
strafbaer 632
straffelijck 663
straffen 657. 836
straf lijden 830
straf over pemant hzengen 711
straf stelle 834
stralende 26
strandt 48
streeken 200
streelen 754. 848
streelingh 648
streem 293
strekel 534
strengh 790
strengheyt 760
streul 733
stricken 384
strijcken 473
strijck-stock 475
strijdtbaer 885
strijden 175
strijdige Godts geleertheyt 718
strijdigh 89. 718
strijdigheyt 957
strijdigh zijn 714
strijd-machtigh 885
strijdt 847
strijdt-kolf 847
strijdt-plaets 846
strijdt-pijp 843
stro-achtigh 341
stropen 323. 907
strop-kozf 732
stront 242
stroo 336
stroobant 336
stroom 47
stroomgracht 46
strot 474
strotpijp 252
strottenhooft 250
strupck 83
strupckroover 433
strupsvogel 137
strupve 471
stuck 389
stuck geschuts 905
stuck houts 447
stucksteen 590
stucksgwijs 384
stuckweeghs 647
studeeren 724
studeerkamer 721
student 622
stuermupl 650
stut 407
stutten 812
stuttende 975
stutteren 291
stupfmeel 334
stuurlichtigh 644
subtijl 478
subtijlheyt 706
succederen in de plaets 875
sucht 982. 995
suchten 253
suer 232. 259
suerachtigh 60
suerbzon 45
suerdeessem 356
suere melck 345
suer gesicht 650
suerigheyt 60
sueringh 95
suer wozden 378
sulcks 162
sulck slagh 355
Surianen 264
suster 741

Digitized by Google

ſuſter en hzoes kinderen 752
ſuſterlingh 753
ſuſters man 741
ſupcker 350
ſupgen 168. 746
ſupgende 166
ſupghbigge 168
ſupl 402
ſupmen 595
ſupnigh 629
ſuppachtigh 623
ſuppen 623
ſupperpe 789
ſupſelen 252
ſupver 238. 246
ſupveren 65. 336
ſupverend'middel 810
ſupvere wijn 860
ſupveringh 207
ſwachtel 745
ſwack 93
ſwackelijck 80
ſwacker 767
ſwackheyt 812
ſwackijes 298
ſwack maken 833
ſwade 342
ſwacpen 141
ſwaen 147
ſwaer 257. 611
ſwaer dzuckende 309
ſwaerdt 415
ſwaerdgevecht 847
ſwaerdtveger 415
ſwarigheydt 634
ſwaerlijck 307. 663
ſwaerlijck vergrammen 663
ſwaerlijvigheyt 175
ſwaermoedigheyt 307
ſwaerrſte 553
ſwaerte 531. 978
ſwaerwichtigh 790
ſwager 741
ſwaluw 140
ſwaluwſteert 421
ſwancken 153. 845
ſwanger 744
ſware ſonde 936
ſwavel 313
ſwavelſtock 367
Sweden 560
ſweefſterren 598
ſweep 344
ſweerder 828
ſweerdtviſch 157
ſweeren 649
ſweet 244
ſweetbanck 467
ſweetdzanck 374
ſweeten 204
ſweetgat 244
ſweetmiddel 810
ſweetſtoove 467
ſwemgediert 159
ſwemmen 559
ſwerm 350
ſwert 232. 241
ſwert bloet 232
ſwerte konſt 600
ſwerte moriaen 560
ſwerte ſop 368
ſwertheyt 264
ſwert konſtenaer 600
ſwert verdigh 72
ſwetſer 694
ſwick 420
ſwickje 374
ſwijgen 644
ſwijmelingh 308
ſwijn 348
ſwijne vleeſch 973
ſynagoogh 947
ſyphetel 379
ſyroop 818
ſyzpen 150

T.

TAbbaert van ſtaet 879
Tabijne 390
Tachtentigh 513
Tack 143
Tackije 83
Tackigh 178
Tact 702
Taeck 761
Taegh 416
Taep 356. 816
Taepetter 294
Tael 9
Taelepgenſchap 679
Taelkunſt 679
Taelvloepende 679
Taelwoeſtheyt 679
Tafel 417
Tafelboecksſten 725
Tafelbozdt 854
Tafeldienaer 854
Tafelgereetſchap 732
Tafellaken 854
Tafelmeeſter 854
Tafelſchencker 860
Tafelſervis 732
Talmud 949
Tam 164
Tam maken 185
Tandeloos 196
Tanden krijgen 311
Tandt 216
Tandt holletjen 216
Tandtjen 475
Tandt pulver 819
Tandvleeſch 315
Tangh 414
Tapijt 854
Tappen 574. 860
Tartaren 566
Taſſchemaker 422
Taſtelijck 469
Taſten 257
Taurus (een bergh) 561
Tay 108
Te baet komen 668
Te bedt leggende 804
Te boven gaen 457
Te boven komen 502
Te bupten gaen 316. 748
Te dier tijt 992
Te doen hebben 826
Teecken 544
Teeckenen 785
Teeckenkringh 540
Teelen 177
Teelinck 147
Teems 336
Teen 223
T'eenemael 603
T'een na 't ander lijmen 493
Teer 287
Teeringh 305

Digitized by Google

Teerlingh 723
Te gebieden hebben 709
Te gelijck 565
Te gelijck affspoelen 367
Te gemoet gaen 894
Te gemoet komende 897
Te gemoet sien. 949.995
Tegen 550
Tegen een gesloten. 36
Tegen gaen 971
Tegen gestelt 542
Tegen gift 665
tegen komen 894
tegen malkanderen 534
tegen middel 707
tegen murmelingh 755
tegen overgestelt 535
tegen-partye 692
tegens 344
tegen senden 360
tegen setten 907
tegen sijn wil 880
tegen singende 702
tegens malkanderen over 202
tegen snappen 761
tegen-spannighept 507
tegen-spoedigh 637
tegenspoet 615
tegen-spyckten 646. 655
tegen-staen 605
tegen-stellen 907
tegen-stellingh 549
tegen stel-woordekens 683
tegen-stemmen 870
tegen-stemmigh 583
tegen-streven 645
tegen-stredigh 583
tegen-strijden 646
tegen-strijdigh 681.866
tegen-strijdt 738
tegen-waetelingh 559
tegen-weer 738
tegenwoordigh 563
tegenwoordighept 645
tegenwoordighjck 582
tegenwoordigh zijn 335
tegenwoyp 589
tegen ymandt aenbieden 797
tegen zijnde 451
te goedt komen 728
te gronde gaen 454
te grondt werpen 915
te kennen geven 804
te koop 778
te koop { hebben / stellen }
te koop zijn 797
tel 436
te laet 856
telbaer 513
telkens 445
telsooz 854
telkonst 510
telkonstenaez 511
tellen 537
tellingh 511
temmen 169
te moede zijn 285
tempel 931
ten aensien 287
ten alderlaetsten 900
ten deelen 922
ten derden 532
ten dienst zijn 744
ten eynde 371
ten eynde loopen 178
ten eynde singen 702
ten eynde toe verhalen 699
ten hooghsten 766
ten houwelijck besteden 741
ten houwelijk uptgeven 736
te niet doende 831
te niet malen 740
te niet wozden 764
ten minsten 432. 822
tenooz-stem 701
ten opsicht 759
tent 892
ten vollen onderwesen werden 963
ten voorsten 620
ten tweeden 620
ten wijf nemen 741
ten zy 63
te paert rijden (rom) 842
te paert rijden (verb.) 435
tepel 210
te pronck stellen 833
te rade nemen 705
ter aerde besteden 866
ter aerde slaen 362
ter aerde werpen 40 846
ter degen backen 410
ter degen koocken 378
ter degen oppassen 482
ter degen rijp wozde 376
ter doot verooz delen 951
te reden stellen 662
tergen 651. 655
ter goeder trouw 674
ter hande komen 877
ter hant zijn 732
ter herberg { gaen / leggen } 777
termijn 587
ter neder vallen 37
ter neder werpen 846
ter oozsaeck 446
terpentijn 118
ter rechter zijde 430
ter slincker zijde 430
terstont 580. 660
ter straf trecken 822
te rugh bedwingen 436
te rugh dzijven 847
te rugh gaende 431
te rugh geslagen 262
te rugh houden 436
te rugh komende 894
te rugh sien 442
te rugh trecken 269
te rugh werpen 846
ter vlucht 838
terwijl 136
ter werelt bzengen 744
ter werelt komen 756
ter zijden affslaen 429
ter zijden wenden 451
te staen komen 758
testament 954
trugh 861
te veel 298. 365
te veel hebben 292
te voet 843
te voet gaen 418
te vooren 556
te vooren wicken. 274
te

Digitized by Google

Te hoozschijn komen 13
Te bzeden stellen 745
Te bzeden zijn 622.824
Te bzoegh 856
Te weten 69. 91
Te weeg bzengen 553. 672 934
Te weerk gaen 399
Tert 492
'T geen 294
Therjakel 818
Thien 512
Thiende 935
Thiendupsent 512
Thien geboden 941
Thienjarigh 572
Thien-mael 512
Thientalligheyt 512
Thoon 702
Thzaciers 562
Thzoon 978
Tichelsteen 399
Tien 112
Tielpen 144
Tieren 623
Tydelijck 993
Tydt 537
Tydtbesteden 838
Tydtbestedingh 838
Tydtboecken 565
Tydtlangh 661
Tydtrekenaer 563
Tydtreckeningh 537
Tydt-rekenkunde 563
Timmeragie 396
Timmerbalck 397
Timmeren 393. 577
Timmerman 397
Timmermansstof 398
Timmerwerf 395
Tin 65
Tinctuer 816
Tinnen 411. 416
Tinnengieter 416
Titteltje 718
Tobben 420
Toe 555. 936
Toebereyden 383. 393
Toebereydingh 736
Toebereydt 410
Toebeschepden 797
Toebestemmen 891
Toebestemt 407
Toebetrouwt 876
Toebetrouwt goet 657
Toebinden 440
Toebzengingh 861
Toe-epgenen 657. 891
Toegaen 212
Toegangh 412
Toegedaen 992
Toegegoten 356
Toegelaten 567
Toegemaeckt 350
toegemaeckte wijn 375
toegemenght 922
toeghenaemt wozden 686
toegenegen 992
toegepast 527
toegerecht 732
toegerust 344
toegeslaten 732
toegeven 572. 687. 800
toegevoeght 871. 890
toegebouwen 729
toehepligen 964
toehitsingh 605
toehoozder 687
toehoozkamer 726
toejuychen 840
toejuychingh 840
toekaetsen 600
toeblinckende 960
toeknicken 647
toekomelingh 552
toekomen 281. 497
toekomende 596
toelast 374
toelaten 580. 789. 879
toeleeren 500
toeleggen 685
toelegsel 703
toelupsteringh 692
toemaken 365. 369
toenaem 782
toenamen 686
toenemen 342. 587
tornemingh 557
toepassen 704
toepassingh 508. 718
toerechtende 739
toereeckenen 663
toerepcken 326
toert 368
toeruslen 331. 866
toerustingh 886
toeschallende 960
toeschicken 729. 947
toeschrijvingh 496
toesegelen 729
toeseggen 659. 662
toesegginghh 663
toesicht 613
toesien 498
toesiender 841
toesingende 560
toeslaen 797
toespijs 855
toestanningh 687
toestandt 38. 882
toestellen 651
toestellingh 288
toestemmen 711. 880
toestemmingh 279
toestoorkingh 663
toestoppen 86
toetsteen 73
toebal 640
toeballen 990
toeballigh 689
toebloepen 48
toebloepende 775
toebloepingh 308
toeblucht 901
toebluchtplaets 777
toeboegen 890. 891
toeboeghsel 703
toeboeren 914
toeweyen 891
toewenschen 484
toewenschingh 962
toewerp 800
toewerpen 685
tol (turbo) 850
tol (vectigal) 874
tolck 69
tol-pozmigh 523
tol onderwozpen 787
ton 374
tonder 367
toncel 840

Digitized by Google

Toneelspel schrijvende dichter 699
Tong 651
Tongsten 532. 535
Tong uit } scheuren 836
} snijden
T'onrecht 760
Toom 435
Toomen 848
Toomloos 169
Toom-maker 422
Toon 214
Toonen 580. 648
Tooren 569
Toozn 408. 653
Toozenachtig 203
Toozenig 139
Toozenigheyt 693
Toozes 722
Top 370
Topas 76
Top des berghs 561
Tozment 834
Tozteldupf 142
Tot 554
Tot aen de onderschinckel 382
Tot daer en toe 996
Tot dat 589
Tot de artsenye dienstig 815
Tot de bozsten toe 446
Tot een beslupt 672
Tot een oozsaeck booztbzengen 884
Tot een schijn 674
Tot eer streckende 867
Tot gehooz toelaten 878
Tot het hecht toe 888
Tot hier toe 195
Tot hout wozden 100
Tot kleyne stuckjes 362
Tot noch toe 677
Tot op de gront 909
Tot sich nemen 835
Tot sich trecken 174
Tot zijn eygen schade 790
Tot zijn gerijf nemen 443
Trachten 628, 630, 632. 883
Trachter 972
Trachtingh 299
Tracteeren 863
Traegh 639
Traeghept 617
Traegh zijn 724
Traen 204
Tralie 404
Trap 604
Trap-gans 141
Trap-jaer 805
Traps-gewijs 688
Trawant 877
Treden 57. 373
Tree 524
Treed 850
Treed-schamel 387
Treffelijck 553
Treffen (nom.) 900
Treffen (verb.) 37. 845
Treur-geestig 233
Treurigh 233
Treur-liedt 698
Treursang 865
Treurspeelder 841
Treurspel 841
Treurspeldichter 699
Tribupt 874
Triumpheerder 810
Trocherijs 697
Troebel 57
Troep 895
Troja 572
Trommel 474
Trommelslager 895
Tromp 474
Trompet 476
Trompetblaser 895
Trompetter 476
Tronie 25
Troost 688
Troostet 952
Trosboef 891
Trotselijck 630
Trotsigheyt 755
Trouw 429
Trouwen 737. 740
Trouwgedicht 698
Trouwgift 739
Trouwing 740
Trouwloos 611
Trouwpandt 539
Trouwring 739
T'rupm 841
T'samen 222
T'samen beloben 824
T'samen binden 335
t'samen bzengen 494. 887
t'samen bzenging 727
t'samen doen 24
t'samen dzagen 335
t'samen dzaging 727
t'samen dzapen 419
t'samen dzingen 492
t'samen gaderen 323
t'samen gebonden 768
t'samen gegroept 731
t'samen gelept 342
t'samen gepackt 392
t'samen geschoten 853
t'samen gespelt 486
t'samen gestelt 396
t'samen hangen 225
t'samen hechting 688
t'samen heulen 600
t'samen jotsen 847
t'samen houden 707
t'samenhuwelijckende 967
t'samen knooping 688
t'samen koppelen 267. 984
t'samen lijmen 80
t'samen leven 723
t'samen mapen 391
t'samen napen 493
t'samen ontbieden 880
t'samen queling 700
t'samen rapen 887
t'samen roepen 960
t'samen rollen 493
t'samen rotting 883
t'samen schicken 411
t'samen schrijven 723
t'samen singing 700
t'samen slaning 693
t'samen smeden 465
t'samen soecken 425
t'samen speeling 504
t'samenspraeck 862
t'samen spreeckende 841
t'samen spreecking 727
t'samen stellen 492
t'samen stemming 700

Digitized by Google

t'samen strijdt 851
t'samen sweering 883
t'samen trecken 809
t'samen verhten 623
t'samen vereenigen 821
t' samen vermengen 625
t'samen verssellen 730
t'samen versmelten 413
t'samen vloepen 454
t'samen voegen 384
t'samen voeging 688
t'samen vouwen 389
t'samen vouwing 693
t'samen wedding 851
t'samen weyden 341
t'samen woonen 732
t'samen wooning 740
't schamelhaps schietende ouder 701
tucht 957
tucht-huys 777
tuchtigen 503
tuchtig 627
tuchtmeester 833
tuchtsaem 500
tucht-wee 339
tullebandt 581
tulp 96
Turck 560
turckendom 972
turcksch 923
turcksche boon 93
turcksche munnick 974
turcksche paus 974
tusschen 539
tusschen beyde 263
tusschenbeyde komen 824
tusschen beyde lopen 41
tusschen bode 885
tusschen gelept 221
tusschen gestelt 497
tusschen ingestoken 467
tusschen komen 798
tusschen komst 832
tusschen leggen 555
tusschen loopende 550
tusschen plaets 771
tusschen rupm 447
tusschen ruimte der balken 397
tusschen ruimte der wijn-
bzauwen 207
tusschen singen 699
tusschen staning 558
tusschen stellen 824
tusschen stelling 885
tuttel 520
tutteltje 516
tupgen 672
tupn 320
tupn-bouwerye 321
tupn-kers 95
tupn-krupdt 97
tupn-man 321
tupn-staeck 322
tupschachtig 851
tupschen 701
tupsch-spel 851
tupt 381
twaelf 544
twaelf ten hondert 661
't water afslaen 733
twee 216
tweeback 356
tweede 239
tweederley 533
tweedzachtig zijn 655
twee ellen lang 177
twee-en-dertig 216
twee gedeelt 208.210
twee gebleugelt 772
twee jaren 331
twee-jarig 748
twee kamp 847
twee-koppig 315
twee leedig 584
tweelijvig 315
tweelingen 344. 744
tweemael 48
tweemael grooter 546
twee-parig 202
twee slachtig 315
twee spitsig 489
twee spzong 430
twee-tandige gaffel 342
twee-voetig 134
twee-wielig 437
twijffelachtigh 582.805
twijffelachtigheyt 714
twijffelen 581
twijffeling 280
twintig 24
twintig greyn 813
twist 712. 852
twisten 652. 882
twist-reden 589
twist-redenen 714
twist-saeck 824
tyger 183
tyrannighlijck 883
tyrannye 874
't zp 74
't zp wat het wil 222

V.

Vacantie-dag 825
vacht 344
vader 684
vaderlandt 726
vaderlijck 709. 947
vader-moozder 836
vader noch in 't leven hebbe 739
vader-zijdts-verwanten 749
vaem 524
vaen 525
vaendel 895
vandel volck 889
vaendzager 890
vaerbaer 794
vaerdiger (adj.) 795
vaerdig 694
vaer digheyt 500
vaerdiglijck 492
vaertupg 437
vaetwater 367
val 436
valck 146
valepse 435
valley 55
vallen 271. 979
vallende 353
vallen in ymandts reden 644
vallende sierkte 308
valsch 620. 798
valschept 582
valsche aenbzenger 878
valsche munter 418
valschen eedt 837
valschen pzopheet 946
van 334. 336

Digitized by Google

Van alderhande slag 474
Van alle kanten 576.632
Van ambachtslieden 482
Van beneden 299
Van binnen 356
Van boeckboom 487
Van boven 299
Van bupten 274
Van daer 952
Van daer af 571
Van dagh tot dagh 726
Van den hemel af 941
Van dien tijdt af 746
Van dit jaer 374
Van doen hebben 331
Van dozp tot dozp 416
Van 3 verdiepingen 405
Van een barsten 377
Van een bijstere groote 479
Van een bzeken 296.762
Van een doen 387
Van een gans 489
Van een klooven 324
Van een geschepden 488
Van een gesneden 370
Van een houwen 362
Van een gebouwen 468
Van een paeuw 489
Van een recken 834
Van een scheuren 836
Van een schepden 762
Van een snijden 391
Van een splijten 489
Van een spzingen 460
Van een vallen 492
Van een werpen 492
Van elck even veel 813
Van eenwighept tot eenwighept 1000
Van elkander sonderen 813
Van gelijcken 547
Vangen 450. 850
Van Gadt 735
Van grooter gesagh 931
Van hantwerx lieden 482
Van hemselfs gaende 465
Van hennip 387
Van herten 653
Van herten lieffhebb. 738
Van hier 269
Van hier af 824
Van hoeck tot hoeck 769
Van hoozn 424
Van hout 424
Van hupps tot hupps 790
Van kattoen 384
Van kees-krupdt 487
Van kostlijk lijnwaet 387
Van landtwinners 482
Van leer 493
Van lidt tot lidt 244
Van linnen 344
Van malkanderen 559
Van malkander spzingen 414
Van malkander werpen 32
Van minder gesagh 931
Van na by 896
Van natupz doz 342
Van nieuws afbegginnen 900
Van nooden 359.457
Van nooden hebben 499
Van nooden zijn 245
Van olijfboomen 487
Van onder 328
Van onder bercierd 382
Van outs 705
Van palmen 487
Van papier (adv.) 493
Van parkament 493
Van selfs 662
Van selfs geleert 720
Van selfs gestozben 260
Van sich geben 158
Van sich schupben 817
Van sich dzijben 847
Van sich werpen 31
Van soden 395
Van stadt tot stadt 796
Van stam op 325
Van stonden aen 886
Van straet tot straet 796
Van stuck tot stuck 584
Van't een op't ander 639
Van te vooren bedencken 612
Van te vooren bemercken 612
van te voren kennen 606
van te vooren leeren 499
van te voren offenen 891
van te vooren sien 986
van te vooren toerusten 330
van te vooren wzesen 628
van te vooren weten 596
van twee riemen 449
van 2 verdiepingen 465
Van't { halve / heele } erfgenaem wozden 758
Van veel stucken samen gestelt 402
Vã vader afkomende 737
Van vellen 384
Van ver af 61
Van ver af bekijcken 528
Van ver af verschzicht maken 436
Van verre 896
Van verre sien 480
Van verschepde coleuren 478
Van vier zijden 522
Van vooren 219
Van waer 283
Van waer het ook 16.815
Van wat kant 804
Van weer zijden 547
Van wegen 574
Van werck 387
Van wolle 384
Van pooz 424
Van zijde 493
varen 442
varen met het schip 427
vasal 873
vaseligh 330
vaseltje 336
vast 593
vastelijck 546.662
vasten (subst.) 949
vasten avont 937
vaster 454
vaste sterren 543
vaste verbindingh 821
vast-gebonden 440
vast gemaerkt 447
vast geset 959

Digitized by Google

Vast gestelt 959
Vast houden 443
vast houdentheyt 719
vastigheyt 447. 905
vast landt 559
vast liggende leger 892
vast lijmen 225
vast maken 219
vast palen 892
vast slapen 687
vast staende 772
vast stellen 739
vat 417
vatbaerheyt 527
vatenbinder 420
vat-meet-kunde 529
vatten 538. 542
vechten (nom.) 842
vechten (verb.) 571.883
vechter 176
vechtmeester 847
veder 349
vedere 747
vee 338
veedief 835
veedieverye 657
veedrenck 780
veedrift 341
veeherder 338
veel 259
veelderhande 904
veel eer 444
veel eter 622
veelheyt 130. 929
veelheyt der goden 942
veeljarigh 197
veel licht 464
veel liever 504
veel minder 648
veel steeligh 84
veel stemmigh 252
veeltalligh 511
veelverw 54
veelvoet 158
veelvoudigh 84
veel wijverye 973
veemeester 778
veer 135. 448
veerdigh 593
veeren (adj.) 469
veergeldt 449
veerman 448
veerschip 448
veerthien 223
veertighjarigh 943
veesch 348
veetucht 338
veewerck 348
veeweyde 341
veeweyder 238
vel 488
vel afstroopen 362
veldt 462
veldtheer 889
veldtkruydt 97
veldtmarschalck 890
veldtschuyr 335
veldtslagh 895
veldtsteen 74
veldtvogel 138
veldtvrucht 330
veldtweeghs 178
velge 439
vellen 306
velleschoen 383
venckel 95
Venetien 562
venijn 810
venijnigh 131
venster 411
venstermaker 411
vensterraem 411
ventjager 448
venus 546
venus spel 738
verachtelijck 651
verachten 629. 644
verachtingh 670. 673
veranderen 565.570.652
veranderende 809
veranderingh 566
veranderingh van gedaente 477
veranderlijck 62
verandert 688
verarmen 800
verargert 947
verbaest 36
verbaestheyt 310
verbannen 837
verbanningh 971
verbeden 662
verbeyden 668
verbergen 136. 274.866
verbeteraer 492
verbeteren 501. 648
verbeterende 813
verbeteringh 687.763
verbeurt 787
verbetert 498
verbieden 973
verbinden 641.653
verbindingh 740
verbitteren 654
verblijden 602
verblijven 990
verblinden 981
verbloemde reden 682
verboden 830.924
verbodt 603
verbolgentheyt 671
verbonden 872. 887
verbonden zijn 659
verbonde 712.884.954
verbondt maken 632
verbondts teken 956
verborgen 274. 817
verborgentheyt 963
verborgen zijn 588
verbrande 239
verbrande kruymel 365
verbrandelijck 72
verbranden 317.865.936
verbrandingh 944
verbrandt 260
verbreecken 906.915
verbreeckingh 712
verbreyden 579. 830
verbreydingh 735
verbreydt 488
verbreyselen 925
verbrijselijck 62
verbroocken 961
verbuysthept 624
vercieren 329. 673
vercieringh 683
verciersel 318. 883
verciert 468
vercken 252
verckendrijver 343
verckenmerckt 778
verckenbloet 362
verckensschot 340.343

verc-

Verckens troch 343
Verckens vleesch 363
Verdeckt 847
Verdeedigen 668
Verdeedigingh 668
Verdeelbaer 656
Verdeelen 538.548.902 918
Verdeelingh 582. 569
Verdeelt 226
Verdelgen 568. 913
Verder 535
Verderf 143
Verderffelijck 927
Verderffenis 625
Verderver 981
Verdervingh 754
Verder voozt 445
Verder uptsteecken 534
Verdicht 317
Verdichten 929
Verdichtingh 987. 922
Verdichtsel 974
Verdicken 387. 809
Verdienen 912
Verdienst 830
Verdingh 711
Verdoemen 830
Verdoender 628
Verdonckeren 550. 722
Verdozven 288
Verdouwen 268
Verdzaepde 290
Verdzaept 651. 821
Verdzagen 636. 650. 816 884
Verdzagh 662. 823
Verdzebelingh 837
Verdzeven 812
Verdziet 283
Verdzieten 664
Verdzietige manieren 754
Verdzietigh zijn 724
Verdzijden 808
Verdzincken 571
Verdzoncken 462
Verdzucken 722
Verdzuckingh 791
Verdubbelen 637
Verdubbeleringh 668
Verdubbelingh 588
Verdubbelt 391
Verdunnen 809
Verdupsteren 550
Verdupsteringh 550
Verdwijnen 35
Verdwijnende 990
Vereenigen 11. 831
Vereenight 868
Vereenigingh 768. 868
Vereeren 740
Vereeringh 830. 874
Vereerlijcken 673
Verepschen 671. 693
Verepschte stuck 509
Veretteringh 295
Verflauwen 831
Verfoepen 649
Verfoepelijck 625
Vergaderen 488
Vergaderingh 714
Vezgadering des volcks 960
Vergader-plaets 947
Vergadert 442. 966
Vergaen 152. 507
Vergancklijck 737.992
Vergeefs 628. 612
Vergeefsche moeyte 283
Vergelden 653. 665
Vergeldingh 917
Vergelijcken 592
Vergelijckingh 592
Vergeselde 656
Vergesellen 641
Vergeselschappen 647
vergeten 268
vergetenthey t 565
vergiffenis 653
vergift 815
vergiftigh 82
vergift op geven 775
verglasingh 64
vergoeden 665
vergoedingh 820
vergoten 965
vergrammen 654. 663
vergroot glas 480
vergroot-spzeuck 683
verguldt 417
vergunnen 504
verhackt-stuck 778
verhael 485
verhaelde 67
verhaelder 595
verhaesten 612
verhaet 646. 742
verhalen 559. 566. 958
verhaling 553
verhandelen 511.690
verhandeling 496
verhandelt 728
verharden 636. 675
verharding 203
verhardthept 302
verheffen 533. 600. 636
verheffing 310
verhemelt 351
verheveling 35
verheven 693. 722
verheven stoel 502
verheughlijcker 640
verhinderen 611
verhindering 444
verhindert 280. 978
verhit 654
verhitten 639
verhoeden 761
verhoolen 810
verhoolene dingen 600
verhoolen houden 588 632
verhoolen wozden 646
verhoovaerdigen 630
verhupzder 337
verhupzen 337
verhupsen 763
verhupsing 762
verkeerde dingen 789
verkeerdelijck 918
verkeeren 648. 717
verkeering 485. 721
verkeert 481. 605
verkeerthept 605
verkiesen 281. 722
verkillen 747
verklaren 591. 692
verklaring 718
verklaringh van een text 685
verklepmen 684
verkleyn reden 683
verklicken 142

Digitized by Google

verknocht 288. 736
verknochten 594
verknoopt 219
verkocht 796
verkoelen 248. 809
verkondigen 952
verkondigende 961
verkoopbaer 797
verkoopen 494
verkooper 797
verkooping 797
verkoopingh by opslagh 797
verkoosen 286
verkozten 659
verkozting 491
verkrachting 626
verkregen 131. 832
verkrijgelijck 775
verkrijgen 571. 694. 664 701. 909
verkrijgen met bedelen 664
verlangen (nom.) 596
verlangen (verb.) 283
verlang 605
verlaten 270. 639
verlaten de wijn 374
verlater 911
verlating 712
verleenen 112
verleegen waer 798
verlegen wijn 347
verleyden 625. 430
verlengen 122. 830
verlettering 688
verlicht 25. 812
verlichten 591. 692. 721
verlaken 361. 738
verlaking 620
verlooft 739
verloochenen 657. 955
verloopen (nom.) 949
verloopende 959
verlooping 910
verloren 270
verloren gaen 365. 794
verlosser 917
verloven 739
verloving 739
verlustigen 700
vermaeck 477. 619
vermaecklick 680
vermaecklickheyt 466
vermaeck hebben 140
vermaert 796
vermaert wozden 706
vermaken 469
vermalen 394
vermanen 648
vermanende 961
vermaningh 895
vermeerderen 272
vermeerdert 498
vermeyen 156
vermelden 150
vermelder 150
vermeningh vuldigingh 511
vermenght 299
vermenging 288. 817
vermetel 639
vermetelheyt 638
vermetene 638
vermetenheyt 645
vermijden 636. 638
vermijding 643
vermelioen 62
vermincken 837
vermindt 316
verminderen 684. 788
vermindert 759- 807
vermoeden 597. 647
vermoepen 272
vermoept 270. 838
vermogen (nom.) 989
vermogen 274
vermogenthept 505. 572
vermomt 839
vermoozden 573. 900
vermozselen 925
vermozselt 365
vermozwen 414
vernachten 433
vernederen 554. 955
vernederende 949
vernedering 955
vernedert 693
vernemen 632. 702. 828
vernielen 603
vernietigen 915. 926
vernietigende 831
vernietiging 712
vernieuwen 394. 842
vernoegt 758
vernomen 894
vernuft 585
vernuftig 12
vernuftighlijck 3
verongelijcken 641
verongelijckingh 884
verontreynigen 625
verontrusten 284
verontweerdigen 647
veroozdeelen 837. 925. 951
verobzdeelt 832
veroozsaken 592
verozdineeren 978
verozdineert 448
Veros 176
verouden 652
verouderen 878
veroudert 737. 798
veroudt 599
veroveren 738. 903
verplant 88
verpletteren 899
verplicht 711
verplichten 653
verplichtende 711
verpoosing 702
verquicken 272. 838
verquicking 619
verquisten 623. 618
verquisting 629
verrader 835
verrassen 843
verre 480
verrijsen willende 698
verrekijcker 480. 343
verre van de aerde 546
verrichten 239. 622. 839
verrichting 638
verrijcken 800. 877
verrijcken met gaven 669
verrijsen 959
verrijsing 955
verrijten 213
verroeckeloosen 941
verroeren 126
verrucken 225. 691
verrucking 309
verruckt 309

Digitized by Google

verruplen 795
vers 698
versachten 421. 806. 874
versacht middel 806
versadigen 628. 632
versadight 283
versaedt 440
versaedtheyt 621
versameien 417. 619
versamelingh 678
versamelt 46
versch 326. 327
verschaelde wijn 374
verschaffen 670
verschansen 772
verscheeligh 702
verscheyden 583
verscheydenheyt 233. 922
verscheydentlijck 381
verscheuren 572
verscheurt 488
verschil 958
verschillen 276
verschillende 922
verschilligh 736
verschillingh 958
verschimmelde 260
verschimmelingh 489
verschijnen 29. 530. 960
verschoonen 434
verschoven 721
verschricken 36. 634
verschrickende 961
verschricht 188
verschuppingh 766
verschuyven 722
versegelen 729. 956
versekeringh 659
verskert 732
versellen 730
versellingh 731
versenden 876
versengen 37
verset-stal 340
versetten 587
vers gedicht 699
versien (nom.) 825
versien 611. 792
versien met verzpingen 787
versieren 565. 649
versiert 468
versiersel 922. 938
versiert godeken 935
versijgen 366
versilvert 417
verslaen 636. 637
verslagen 901
verslagene 923
verslagen maken 685
verslapt 475
versleten 394
versletteren 79
verslinden 47
verslindt kolck 47
verslingert zijn 627
verlossen 623
versmit 697
versmaden 483. 666
versmadingh 657
versmaet 697
versmeeten 788
versoeck 664
versoecken 531. 675. 908
versoecken met wenen 949
versoeck middel 738
versoenelijck 595
versoenen 927. 936
versoen gebodt 962
versoeningh 885
versonden 978
versozgen 342
versorheyt op vzouwlupden 737
verspieden 914
verspieder 804
verspzeecken 662
verspzeyden 569. 37. 883
verspzeydende 244
verstaen (nom.) 286
verstaen 657. 727
verstandelijck 680
verstandelijckheyt 508
verstandigh 724. 933
verstecken 360. 646. 850
verstellingh 251
verstercken 808. 838
verstercht 806
versterven 600
versticken 334. 836
verstijven 675
verstoren 572. 703. 721
verstoozingh 643
verstooten 764. 765. 833
verstootingh 764. 766
verstoppingh 300. 308
verstoppingh van 't water 303
verstozven 820. 865
verstreecken 949
verstrengen 42
verstricken 360
verstrojen 501. 947
verstrojinge 569. 838
verstropt (adv.) 901
verstropt 17
verstupetzen 225
verstupkingh 288. 296
verstupckt 811
versupments 282
verswacken 595. 975. 874
verswackingh 712
versweeren 657. 305
verswijgingh 687
verteeren 199
verteert 236
vertelienen 350
vertelieninghh 949
vertellingh 565
vertoevingh 403
vertoonen 493. 464. 840. 841
vertooningh 477
vertragen 619
vertreck 405
vertreden 869
vertroosten 668
vertroostende 691
vertroostingh 668
vertrouwelijck 671
vertrouwen 13
vertwijffelen 283
verbaert maeckzel 748
verbaert maken 748
verbalken (nom.) 957
verballen (verb.) 621
verballingh 915
verbalscher 835
verbangingh 682
verbat 528
verbatten 226. 718
verbeelen 716
verberschen 234. 807

Digitized by Google

Verbloeckingh 654.852
Verbloeyen 135.234
Verboegen 981
Verboeren 762
Verbolgh 564
Verbolgen 361
Verbolgens 558
Verbolgentheyt 699
Voordeelen 659
Verbozderingh 728
Verbozmen 184
Verbzeemt zijn 757
Verbzolijcken 620
Verbullen 579. 637
Verbult 950
Verbuylende 244
Verbuylt 260
Verbuylt bloet 294
Verbuyltheyt 294
Ver uytstaende 292
Verwachten 927
Verwandelen 574
Verwant 741
Verwaren 344
Verwarringh 569
Verwe 293
Verweduwt 766
Verwecken 261.306.883
Verweckt 738
Verweeren 888
Verwerringh 691
Verwelckingh 199
Verwellekomen 745
Verwermen 21
Verwermende 373
Verwermingh 807.819
Verwerpelijck 723
Verwerpen 666.947
Verwerrelijck 590
Verwerren 581
Verwerringh 569
Verwert 408. 481
Verwertheyt 592
Verwerven 573
Verwijdende 692
Verwijten 663
Verwijtingh 965
Verwinnende 951
Verwinteren 193
Verwisselen 656.701
Verwisselende 769
Verwisselingh 766
Verwoesten 46. 909
Verwoestende 894
Verwoestheyt 654
Verwoestingh 564
Verwoetheyt 654
Verwonden 189
Verwonderen 464. 580
Verwondereus toe 594
Verwozpen 286. 950
Verwulf 406
Verwulffel 18
Verwulft 406
Verydelen 507
Veseligh 336
Veseltje 336
Vest 772
Vet 287. 365
Veter 384
Vet maken 331
Vettigheyt 344. 347
Vet wozden 347
Veur-doop 373
Veyl 797
Veyligh 595
Veyligheyt 716
Veylighlijck 770
Veyl zijn 363
Veynsaert 648
Veynsen 648
Veynsingh 648
Victorieus 902
Vier (quatuor.) 536
Vierde 543
Vierdendaeghs 310
Vier ellen langh 174
Vierendeel 495
Vierendeel jaers 785
Vierendeel loots 536
vier en vier 222
vier en twintigh 218
vierhoeck 549
vierhoeckigh 519
vier hondert 571
vierkante plaveysteen 400
vierkantigh 522
vierkantigh maken 399
vierkantigh spits opgaende 408
vierkant taeffelbozt 854
vier leedigh 584
vier maenden tijts 546
viersprongh 923
viervoetigh 317
viervoetigh dier 161
vier wieligh 437
vier (ignis.) 570
vier brandt 34
vierige bede 895
vierige hemel 979
vierigh (fervens) 976
vierigh (igneus.) 573
viermugh 151
vierpanne 733
vier-rood 266
vierwerck 477
vierdagh 937
vieren 441. 959
vierschaerlijck 940
vyandigh 655
vyandt 157
vyandtlijck 893. 913
vyandtschap 652. 886
vyandt van 't vaderlant 911
vijf 536
vijfde 543
vijfde wesentheyt 607
vijf hantbreet hoog 106
vijfmael 973
vijf ten hondert 661
vijfthien 543
vijgh 143
vijgh-boom 93
vijghwratte 302
vijlen 820
vijsten 623
vijver 349
vijver visch 349
villen 362
vilt 392
vinck 144
vincken 365
vinckvanger 146
vinden 404. 575
vinder 932
vindingh 678
vindtster 932
vindtschrift 678
vinger 651
vinger breedt 524

Digitized by Google

Vingerhoedt 391
Vinne 152
Viole 265
Violetverwigh 265
Vlodl 475
Visch 252
Vischen (nom.) 448
vischen 544
Vischer 358
Vischerye 357
Visscher-tende 148
Vissch-houder 349
Vischkozsie 358
Visch-merckt 778
Vlack 477
Vlackehandt 215
Vlatkig 183
Vlackte 544
Vlade 471
Vlagge 459
Vlamme 166
Vlammen 31
Vlammerie 246
Vlammigh woeden 61
Vlas 385
Vlas-beuckhamer 385
Vlasbol 385
Vlas-saedt 244
Vlechten 166
Vlechtsel 581
Vlecht-tenen 322
Vleermups 153
Vleesch (subst.) 237
Vleesch (adj.) 357
Vleeschachtigh 239
Vleeschelick 973
Vleeschelicke broeder 749
Vleeschelicke suster 749
Vleesch etende 146
vleesch gewozden 952
vleesch honwer 337
Vleeschmerckt 778
vleeschpastey 368
vleesch van wilde dieren 361
vliegel 336
vliegen 694
vliegreep 848
vleugel 133
vleugel houden 895
vlieden 616.638
vliegen 124.599
vliegende 35
vliegen ergens na toe 366
vliegen laz 857
vlieger 382
vliegh 143
vliegingh 417
vlies bes 101
vlies-boom 161
vlieren 850
vlies 471
vliesigh 133
vliesen 261
vlijt 685. 615
vlijt aenwenden 565
vlijtigheyt 727
vlijt plegende 727
vlack 51
vloeck 671
vloecken 664
vloeckstede 654
vloeck waerdigh 625
vloepbaer 525
vloejende 61. 814. 817. 818
vloer 377
vloers 377
vlod 381
vlod 130
vlod-kircker 480
vlost 915
vlot 447
vlucht 564
vluchten 188
vluchtigh 599
vlucht schrift 491
vochte 129. 130
vochtigh 333
vochtigheyt 131. 816
vochtigheyt aenwijzende 809
vochtvoetsel 245
vocht zijn 31
voddekramer 778
voddemerckt 778
voeden 143. 625
voedende 748
voeder 342. 343
voederingh 338
voedersake 338
voedingh 957
voedtsaem 239
voedtsel 239
voetstecheren 941
voetsterkingh 746
volgen 49
volgen sich na een 694
volgingh 474
volghlijck 692
volghsel 221
volghwoozt 588
volen 225
voragie 341
voren 342. 361
voren (nom.) 842
voeringh 894
voermak 440
voermanschap 440
voet 225
voet-angel 967
voetbanck 476
voet des berghs 561
voetgicht 344
voethol 214
voetje 246
voetje setten 846
voetknecht 867
voet met een pantoffel 728
voetpadt 428
voetpoel 214
voetspoor 229
voetstadt 594
voetstrick 360
voetvallen 654
voetvolck 889
vogel 189
vogelaer 360
vogelaerstsch 360
vogelen 360
vogel herde 360
vogelhen 360
vogel-lijm 142
vogel-lijmigh 360
vogelmarck 238
vogelstangh 360
vogelvanghst 357. 368
voghtlwickerye 599
vol 451
volbzacht 332. 952
volbzengen 644
volck 486. 712
volck plantuyn 788
volckrijck 778
volcks

Volcks beschenking 874
Volcks regeeringh 769
Voldaen 492
Voldaen zijn 660
Vol damp 135
Volder 389
Volderpe 389
Voldoen 500. 502
Voldoeningh 961
Vol droefheyt 567
Voleyndigen 546
Volgen 533. 587. 705. 825
Volgens 591. 694
Volheydt 672
Volherdelijck 618
Volherden 676
Vol jarigh 964
Volkeren 559. 564
Volkomen 505
Volkomener 678
Volkomen spreuck 679
Volkomentheyt 672
Volkomentlijck 812
Volle broeder 749
Volle maen 550
Volle mam 746
Voller 678
Volle suster 749
Volle t'samen-voeging 679
Volmaeckt 674
Volmaeckthept 483
Volmaken 603. 613
Vol proppen 628
Vol spleeten 456
Volspreuckigh 690
Volstaen 675
Volstandigh 991
Volstandigh blijven 675 679
Volstrecktelijck 871
Vol suppen 623
Vol van sap 127
Vol van schofferingen 738
Volvoeren 613. 618
Volvuntaris 891
Volwassen 196. 709
Volwendingh 688
Vonck 31
Vonckskeu 32
Vond' 904
Vondelingh 777
Vonnis 831
Vonnis doen 267
Vooghdelijck 709
Vooghdye 757
Vooght 739
Voor 337. 667
Voorzaen vliegen 141
Voor afgaende 991
Voor afnemen 990
Voor al 550
Voor al eer 831
Voorbaerlijck 639
Voorbedacht 401
Voorbedingh 662
Voor beduyden 983
Voor beduydingh 983
Voorbeelden 951
Voorbeeldt 139
Voorbeeldtsel 518
Voorbereyden 200
Voorbereydingh 706
Voorbereydtsel 809
Voorbestemmen 987
Voorbestemt 740. 829
Voorbetekenen 983
Voor bewaren 700
Voor bewaringhs middel 810
Voorbidt 832
Voorby gaen 647. 853
Voorby komen 843
Voorby laten gaen 827
Voorby loopende 863
Voorby zeylen 453
Voorbinden 435
Voor bondig houden 831
Voorbrengen 267
Voordachtelijck 605
Voor-dansser 844
Voor dat 701
voordeel 794
voordeel doen 654
voor de hant nemen 803
voor de mont wech nemen 789
voor den dagh brengen 900
voor den dagh gekregen 897
voor den dagh komende 928
voordeur 403
voordienaer 857
voordienen 857
voor dien tijdt 739
voordoeck 776
voordoen 403. 885
voordrager 718
voor dranck 857
voor drincken 861
voor eerst 532
voor gaende 26
voorgaende daeghs 624
voorganger 955
voor gekundight 951
voor gemerckt 805
voor gekauwt 746
voor gepasseert 991
voorgeevel 408
voorgeven (subst.) 883
voorgeworpen 481
voorgeworpen worden 666
voor goedt keuren 976
voorgordelt 776
voor handen zijn 582
voorhangh 733. 840
voor heen lichtende 869
voorhooft 597
voorhuys 409
voorhuyt 939
voorjaer 185
voorigh 132
voor kennis 805
voorkomen 553. 612
voorkomingh 687
voorkoper 796
voor lesen 961
voorlock 468
voorloopingh 436
voorluyde 407
voormaels 564
voormercken 917
voor met yser beslagen 223
voormiddagh 687
voor mondelijck 709
voorn 439
voornachtsch 722
voornaem 782

Digitized by Google

voornaemste 538. 545
voornaemste (subst.) 810
voornamentlijck 13. 911
voornemen 636. 103
voor oogen 830
voor oogen zwerven 671
voor-oordeel 810
voor opgestoocken 845
voor opkoopen 799
voor opneminghe 687
voor-ouders 750
voor overleggen 306
voor-paerdt 441
voor-spoeden 817
voor-spoeder 857
voor recht 597. 880
voor-recht { roepen / trecken } 826
voorreden 496
voorsanger 707
voorschans 907
voorschrift 497
voorschrijven 802
voorschrijvinghe 813
voorseggen 599
voorsegger 600
voorseggingh 598. 950
voorsegh-kunst 537
voorseker 579
voorseker weten 546
voor sich selfs heeren 727
voorsicht 613
voorsichtigh 613. 798
voorsichtigheyt 608
voorsichtighlijck 453
voorsien 669
voorsienigheyt 978
voorsienigh 673
voor sijn kint opnemen 766
voorsitten 825
voorsittende 785
voorsmaeck 485
voorsmaken 857
voorsnijden 489
voorsnijder 857
voor samen 391
voorsorgende 783
voor soo veel 853
voorspannen 442
voorspoedigh 636
voorspoetsel 988
voorspraeck 820
voorspreecken 491
voorspreecker 829
voor-stadt 779
voorstaen 668. 707
voorstander 969
voorstanders der Ghemeente 783
voorste 125
voorste deel 774
voorstellen 587
voorstellingh 587
voorstrecken 493
voorstroomen 447
voorste vinger 213
voorstropen 440
voorstandt 237
voortbrengen 370
voortbrecken 79
voortbrengen 579. 650
voortbrengen in discours 862
voort dijnen 322. 449
voort en voort 987
voort gaen 549. 584. 674
voortgangh 580. 652
voort gebracht 19. 954
voort-gestooten 238
voort-geteelt 315
voortgetrocken 78
voorthaalen 687
voortijdts 905
voortkomen 606. 556
voort-loopen 442
voortocht-voerder 896
voor-tooneel 840
voort-planten 122
voort-planter van volck 788
voort-plantingh 735
voortreffelijck 601. 675
voort-roepen 600
voort-rollen 458
voorts 441
voort-schupven 458
voort-settingh 314
voort-spruyten 143
voort-stooten 119. 810
voort-teelder 130
voort-teelingh 312
voort-varen 912
voort-vloeyen 954
voort-vloejingh 47
voortuyghe 405
voort-wasschen 320
voorval 718
voorvallen 906
voorvechter van 't vaendel 895
voor verhael 688
voor uyt gaen 895
voor uytsiesingh 758
voor uyt seggen 805
voor uyt sien 542
voor uytsteerckende 459
voor uytstellen 588
voorwaer 971
voorwaerde 606
voorwaerts 15
voorwaerts gaende 131
voorwenden 827. 884
voorwerpen 580. 590
voorwerpsel 606
voorweten 600
voor-wiken 598
voorwijssen 561. 702
voos 72
voosachtigh 255
vonckssen 366: 885
vozderen 659
vozder gestreckt 520
vozderlijck zijn 667
vozders 953
vore 332
vorens wijse 367
vore om vore 332
vozmelijck voorseack 583
vozmen 679
vozst 10
vozstendom 872
vozstigh 747
vos 252
vracht 455
vracht-schip 448
vraegh 687
vraeghsken 851
vraegh-stuck 728
vraegh termijn 527
vraet 622
vragen 2. 633
vrat-

Digitized by Google

vratachtigh 289
vratigh 185
vreckheyt 629
vrede 885
vrede offer 944
vredes bode 885
vreedsaem 825
vreesen 283. 628
vreesachtigh 188
vreeslijck 181. 706
vreetachtigh 188
vreeten 623
vreetsieckte 298
vremdelingh 669
vremdelinghschap 733
vremde plaets 911
vremt 285. 765. 777
vremt hayr 468
vremtslachtigh 766
vreughde 693
vreught bedrijven 676
vreugde bedrijvende 910
vriesen 42
vriesende 51
vriesingh 293
vrindelijck 647. 740
vrindt 648
vrindtjen 648
vrindtschap 670
vrindtschap doen 668
vrindtvaerdigh 644
vringen 308
vry 543
vryagie doen 739
vrydagh 551
vrydom 871
vrye 479
vrye konst 931
vryelingh 760
vryen 739
vryer 739
vryer worden 198
vrye geest 976
vry gelaten 760
vry gevelijck 669
vry gevigh 669
vryheer 873
vryheyt 783. 871
vry kennen 830
vrykoopen 911
vry latingh 760
Vry maken 911
Vry middel ding 958
Vrymoedigh 650
Vry plaets 940
Vryspreecken 830. 962
Vry staen 822
Vrijvingh 20
Vrywilligh 891. 944
Vrywillighlijck 824
Vroedvrouw 745
Vroegh 617
Vroegh rijpende 326
Vrolijck 650
Vrolijckheyt 852
Vrolijck toonen 283
Vrolijck worden 650
Vrolijck zijn 286
Vromigheyt 672
Vroom 667
Vrouw 570. 627. 959
vrouwelijck 738. 743
vrouwen huys 878
vrouw geven 741
vrouw-luy 382
vrouw-sieck 737
vrouws persoon 736
vrouwtje 738. 742
vrucht 259. 625
vruchtbaer 331
vrucht brengen 119
vrucht brengende 113
vruchtgenieter 710
vruchtraper 326
vuer 132
vuerenhout 130
vullen 135. 349
vullende 269
vullingh 803
vuygh 503
vuyl 570. 626
vuyle ambachts-luy 779
vuyligheyt 627. 467. 815
852
vuylick 619
vuyl maken 143
vuylnis 367
vuyl ruycken 260
vuyl scheeps water 454
vuyl vleesch 820
vuyrich 313
vuyrschap 367
vuyrslagh 367
vuyst 479
vuystken vol 813

U.

U 484
Uchtense 722
Uriel 880
Uwe 195
Uyer 345
Uyl 137
Uyltje vangen 733
Uyt 172. 197
Uytbeelden 941
Uytbersten 43
Uyt bescheyt 662
Uyt besteden 741
Uyt blijven 949
Uytblincken 911
Uytblusschen 132
Uytbranden 816
Uytbreecken 119
Uytbreydingh van een text 685
Uytbroepen 136
Uytbundighlijck 690
Uytdampen 260
Uytdeelder van een gifte 669
Uytdeelen 663
Uyt de gemeente bannen 962
Uyt de hant geschoven 898
Uyt de natuyr voortkomende 870
Uytdencken 277
Uytdoenlijck 729
Uytdooven 23
Uytdragen 732. 778
Uytdrijven 341. 808
Uytdrijvingh 850
Uytdrincken 852
Uytdruckelijck 588
Uytdrucken 590
Uytdruppen 104. 118
Uytdruppende 294
Uyt een voorbereydingh 694

Digitized by Google

Uyterlijck 495
Uyterste 202
Uyterste eynden 539
Uyterste verderf 909
Uyterste wil 757
Uyt eten 294
Uytgaen 104.127.229
Uytgaende 83
Uytgangh 564
Uytgebeelt 928
Uytgebeyt 88
Uytgedient 912
Uytgedragen 325
Uytgedreven 925
Uytgedropen 379
Uytgehalt 447
Uytgehouwen 325
Uytgejaeght 925
Uytgekoockt 350
Uytgekoose dingen 633 723
Uytgekregen 854
Uytgelaten 997
Uytgelesen 501
Uytgenomen 568
Uytgerust 952
Uytgeschreven 959
Uytgesegen 373
Uytgeslagen 330
Uytgeslingert 37
Uytgesocht 678
Uytgespannen 527.849
Uytgespreydt 389
Uytgestoocken 651
Uytgestort 965
Uytgestrerckt 125
Uytgetrocken 325
Uytgetrocken degen 839
Uytgeven 629
Uytgever 497. 498
Uytgeeringh 498
Uytgevonden 382
Uytgewant 440
Uytgewassen 205
Uytgewracht 498
Uytgieten 367. 373
Uytgift 629
Uytgraven 323
Uythacken 399
Uythaelder 244
Uythalen 143.632
Uytheemsch 777
Uytheemsch volck 432
Uythischen 840
Uythoeck 49
Uythouwelschen 741
Uythouwen 397
Uytjagen 361
Uytheeren 367. 800
Uytkiesen 723
Uytkiesingh 275.888
Uytklijck 407
Uytkippingh 723
Uytkloppen 840
Uytkomst 636.841
Uytlander 787
Uytlandtsche 138. 886
Uytlappen 644
Uytlaten 152
Uytlatingh 420
Uytledigen 808
Uytledigende 810
Uytledigingh 803
Uytleggen 494. 501
Uytlegger 814
Uytleggingh 678. 922
Uytlepden 344
Uytlepdingh 864
Uytloopen 547
Uytloopingh 550. 606
Uytmaken 217
Uytmepnderye 661
Uytmelcken 345
Uytmergelingh 720
Uytmeten 516
Uytmunten 688
Uytmuntende 169
Uytmuntentheyt 954
Uytnemen 821
Uytnementlijck 721.722
Uyt onweetentheydt helpen 724
Uytperssen 467. 816
Uytplunderende 894
Uytputten 874
Uytpuplen 296
Uytpuplende 204
Uytrechten 761
Uytregelingh 679
Uytrepcken 966
Uytrekeningh 551
Uytroepen 98, 837
Uytroepen 687. 939
Uytroeper 825
Uytrochelen 253
Uytrochelingh 305
Uytrucken 568. 468
Uytrusten 888
Uytschieten 310.897
Uytschietende rauck 370
Uytschijnen 27
Uytschilderen 478
Uytschot 778
Uytschreeuwingh 687
Uytseggingh 818
Uytsenden 350
Uytsicht 773
Uytsicken 404.737
Uytsiften 354
Uytsijgen 238
Uytsinnigh 613
Uytsinnigheyt 938
Uytsinnigh worden 620
Uyt sijn macht over-geven 765
Uyt sijn staet trouwen 741
Uytslaen (subst.) 446
Uytslagh 536
Uytslagh geben 830
Uytslapen 273
Uytsluytelijck 564
Uytslupten 503. 962
Uytsluytingh uyt de Gemeente 957
Uytsmelten 118
Uytsnijden 820
Uytsonderen 591
Uyt sorge 938
Uytspannen 442
Uytspansel des Hemels 588
Uytspeuren 582
Uytspouwen 127
Uytspraeck 680
Uytspraeckbaer 694
Uytspreecken 491.686
Uytspringende 475
Uytspruyten 108
Uytstaen 391. 852
Uytstaende 439
Uytsteeck 407
Uytsteecken 74. 820

Digitized by Google

Uytsteeckende top 407
Uytsteeckentheyt 882
Uytsteecksel 421
Uytstel 832
Uytstellen 283
Uytstellen van dagh tot dagh 639
uytstel van dagh tot dagh 832
uytstel van spel 852
uytstooten 810
uytstorten 47
uytstortende 780
uytstrecken 803
uytstrijcken 660
uytsuygen 160. 874
uytsupperen 55
uytsweeten 118
uytswellen 81
uytteeckenen 723
uytteeren 103
uyttermaten groot 834
uyt-tijdigh 694
uyt-tijdige gauwigheyt 694
uyt-tocht 894
uyttrecken 382. 776. 816
uyttreckingh 269
uyttreck-kamer 776
uyttrecksel 817
uyttreden 336. 355
uyttrouwen 741
uytraeghsel 837
uytvaerdigen 706
uytvaert 866
uytvaert houden 867
uytvaerts gedicht 698
uytval 302. 894
uytvallen 411
uytvallingh 696
uytvinden 586
uytvinder 354
uytvindingh 464. 465
uytvindtsel 466
uytvloeyen 513
uytvlucht 618
uytvoerder 977
uytvoeren 571. 618. 794
uytvoeringh 790. 793
uytvorschen 726
uytvragen 600
uyt vreemde plaetsen 733
uytvullen 397
uytvullingh 998
uytwaerts gebogen 292
uytwaerts vast maken 772
uytwaessemingh 260
uytwassen 388
uytwassingh 820
uytwercken 796
uytwercker 213
uytwerckingh 508
uytwercksel 583
uytwerpen 189. 897
uytwerpingh 810
uytwerpsel 239
uytwinnen 554
uytwischelijck 729
uytwrijven 836
uytwrochten 482
uytzeylen 450

W,

WAagh 531. 532. 544
Wachten 503. 634
Wachten op yemant 668
Wachter 170. 771
Wacht houden 771
Wachtmeester 893
Wachtplaets 771
Wachtschip 914
Wachtstede 893
Wachttoorn 267
Wachtwoordt 893
Wacker 640
Wacker maken 273
Wacker worden 273
Wacker zijn 639
Wacker zijnde 373
Wackerheyt 673
Waden 427
Waecken (nom.) 803
Waecken (verb.) 272
Waeckende 771
Waeckend' oogh houden 783
Waecker 771
Waeghbalck 533
Waeghmeester 535
Waeghnaeltje 532
Waeghtuygh 464
Waeyen 38. 43
Waeyer 367
Waeyteecken 988
Waer (merces) 795
Waer (ubi) 581
Waer (verum) 225
Waerachtigh 280
Waer dat 542
Waerdeeren 799
Waerdigen 988
Waerdigh 503
Waerdigheyt 608
Waerdye 699. 795
Waer heen 637
Waerheyt 942
Waer langhs 430
Waerlijck 981
Waer mede 690
Waer na toe? 341
waer na toe dat het oock zy 425
waernemen 450
waernemingh 615
waerom 506. 988
waerom niet? 838
waer oock 432
waer op 702
waerschijnelijck 279
waerschouwen 497
waerseggingh 934
waer van 227
waer van daen 506
waer uyt 533. 550
waessemingh 52
wafel 471
wagen 578
wagensmeer 118
wagentje 437
wagenwegh 429
waggelen 402
wal 771
walgangh 907
walgingh 282
Wallachien 560
walvisch 157
wambays 382
wamme 165
wanckelbaer 659
wanckelbaer maken 675
wanckelende 280

Digitized by Google

wandelboer 904
wandelen 134
wandel gangh 329
wandelingh 13. 504
wandt (mueur.) 130
wandt (touw.) 450
wange 208
wanhoopigh 785
wanhoopingh 925
wanlupden 497
wanlupdende 702
wanne 336
wanneer 552
wannen 440
wanschapen 312
wanschapigh 316
wanschepsel 315
wanschichelijck 298
wansinnigh 938
wanspraeck 679
want 481
wapen 776
wapenhuys 776
wapeningh 888
wapen rock 889
warande 361
ware 670
warm badt 467
warm dzoogh 233
warmoesier 323
warmte 30
warmvochtigh 233
warm zijn 257
wasbaer 409
wasch 129
waschbecken 856
wascher 413
waschter 388
waschen 119
wasdom 38
wasgeel 265
washandelaer 423
waskeers 722
wasluchter 423
wassen 423
wassende 25
waswozm 129
wat 579
wat het oock zij 660
wat dooz een 't maer is 976
wat dooz welcke 977
water 152. 733
waterachtigh 131
waterback 780
waterbies 106
waterbzander 379
waterremmer 780
watergangh 462
watergedierte 158
watergote 780
water gracht 780
waterigh 50
wateringh 892
waterkalf 160
waterkonst 329
waterkrupck 856
waterleydingh 462
waterloot 324
waterman 544
watermeulen 355
water nood hebben 733
water note 99
waterpas 527
waterpeers 303
waterpijpe 780
waterpot 733
waterschzoeve 462
water schuwende 171
waterslangh 131
water steen 732
watersucht 301
water tocht 462
water treckende 59
water vangh 780
watervogel 138
water weer 355
wapachtige materie 303
wapachtigh 239
webbe 386
werh (apage.) 654
wechdzager 732
wech dzijven 857. 899
wech gaen 647
wech gedaen 239
wech gelepdt 877
wech geschickt 978
wech gevoert 948
wech jagen 857
wech laten 879
wech leggen 732
wech looyen 367
wech nemen 588. 669
wech parken 188
wech rijden 436
wech rucken 452
wech schaffen 722
wech slepen 833
wech slupten 359
wech smijden 489
wech vliegen 141
wech voeren 433
wech werpen 328
wedden 851
weddenschap 852
weder 323
weder aengaen 766
weder beminnen 738
weder bzengen 580
wederdooper 964
weder en weder 722
weder geboozte 957
weder geheert 952
weder gelijck maken 665
weder geven 593
weder in flocken 623
weder in stootingh 812
weder keeren 332. 959
weder keerende 733
wederkeerigh 738
wederkeerighlijck 48
wederkeeringh 539. 688
wederkintsch wozden 199
weder krijgen 903
weder komen 910. 911
959
wederkomst 432
wederleggen 591
weder levendigh 952
weder levendigh wozden 317
wederom 548. 554
wederom afkeeren 206
wederom beschencken 665
wederom beschuldigen 654
wederom gebogen 916
wederom komen 894
wederom opstaen 952
wederom vallen 199
wederom wassen 129
weder opkomend. 812

Digitized by Google

weder opwassen 120
weder opwecken 991
wederslaen 654
weder spannigh 902
weder-spannigheyt 883
wederstaen 868
weder-strevende 738
weder te rugh 431
weder te rug begevē 978
wedervaren 296. 801
weder vergraven 866
weder verkregen 812
weder vernieuwen 402
weder veroveren 903
weder verrijsen 952
weder verstercken 270
weder voornemen 271
weder uytschieten 325
weder uytspruyten 325
weder uytwassen 342
weder uytwerpen 298
weder wassen 83
wederweerdigheyt 615
weder willig worden 655
weduwe 736
weduwenaer 736
wee 993
weeck (mollis.) 113
weeck (septimana.) 744
weeckachtigh 106
weeck der zijde 211
weecke conserf 818
weeckelijck (molliculus) 818
weeckelijcke merckt 796
weeckelingh 819
weeck ey 158
weed 96
weeder 557
weeghbalck 532
weeghbladeren 97
weeghkunde 531
weeghluys 130
weeghschael 533
weeklagen 991
weeldrige lieden 470
weenen 253
weenende 748
weerhaeck 535
weerkeeren 739
weer-ram 544
weer uytspruyten 110
weer zijden 23
weerdt 433
weert-huys 777
weeren 847. 898
weer galmende 262
weerklanck 262
weer klinckende 262
weerklingende 702
weerlicht 35
weerlichten 36
weerloos 953
wees huys 777
wees-kindt 709. 757
wees-schap 757
wees stant des rijcks 875
weetbaer 485
wegen 533
wegens 178
wegingh 532 533
wegh 540
wegh-gras 86
weghrichtigheyt 590
weghvaerdigh 444
wel 543
wel aen 8
wel aen dan 997
wel bespraeckt 694
wel bestelt 790
wel bewust zijn 676
wel bykomelijck 694
welcke 12
welck van beyden het oock is 750
weldaden bewijsen 642
weldaden genieten 665
weldadigh 664
weldadigheyt 664
weldaet 665
weldoen 989
weldoende 990
weldoender 664
Saecken daer men niemant wel me doet 665
weessel 400
wel gaen 617
wel gebooren 655
wel geneust 291
wel gereynight 440
Wel gesuyvert 689
Wel getimmert 402
Welgevallen (subst.) 676
Wel gevallen 978
wel gevoeght 5. 692
wel hebbende 853
wel komende 734
welkom heeten 455
welle 44
weller 154
wellust 621
wellustigh 472
wellust plegen 937
Wellust- { plegers / soeckers } 624
wellust wenstigh 733
wel-luydinge 700
wel opbrengen 791
wel passen 399
wel passende 692
welrieckende 865
welrieckende seepballetje 472
wel-salig 983
welschickende 58
welspreeckende 484
welspreeckentheyt 482
welspreeckentlijck 685
welstaen 604
welstaens halven 428
welstandt 822
welstemmigh 700
wel te degen 156
wel toesien 501
welvaert 505. 793
welvaren 999
welvarentheyt 822
wel verdient 982
wel versorght 775
wel verstaende (adv.) 338 870
wel verstaet (adv.) 882
wel voedende 347
wel voegen 976
wenden 436. 637
wenschen 580
wenschen yemandt yets op den hals 654
wenschingh 620
wentelen 189
wentel suyl 523
wenteltrap 405

Digitized by Google

Werck 465. 627
Werckbeest 164
Werckdagen 619
Wercke (stupeus) 850
Werckelijck 508
Werckelijck ghebruyck 706
Wercken 8. 508
Werckende oorsaeck 583
Werckigh 169
Werckingh 600. 707
Wercklieden 622
Werckplaets 387
Werckplegingh 700
Werckstede 395
Wercktuygh 207
Wercktuyghlijck 201
Werckvinder 497
Werckwinckel 779. 814
Werckwoordt 685
Werelt 542. 564
Werelt-kloots hellingh 558
Werelts 450. 935
Wereltstreeken 555
Wereltwijs 537
Wereltwijsheyt 510
Werpen (subst.) 842
Werpen (verb.) 599
Werper 845
Werpgoet 845
Werpingh 850
Werpschijf 845
Wervelbeen 218
Wervelpoel 47
Werven (volck) 887
Werwaerts 133
Wesel 191
Weselingh 757
Wesen (subst.) 509
Wesentheyt 816
Wesentlijck 977
Wesentlijck dingh 907
Wesp 149
Westen 554
Weste wendt 41. 42
West-noord-west 41
West-zuyd-west 41
Wet 590
Weten 119 579
Wetende 484
Wetens 674
Wetenschap 593
Wetenschapje 999
Wetens en willens 964
Wettelijck 714. 735
Wettelijck getrout 737
Wetteloos 790
Wetten 87
Wet van onkosten 1790
Weven 386. 389
Wever 387
weverbladt 387
weverboom 387
wey 346
weycken 364. 816
weyckingh 355
weyde 320
weyden 571
weydingh 341
weygeren 631. 886
weygeren soo half en half 664
weynigh 611. 669
weynigh daer na 746
weynighjen 144
weynigh werck ergens maken 694
wichtigh 68
wicke 93
wickerkoust 569
wiedemaent 552
wieden 323. 334
wiegh 745
wiel 437
wielbandt 439
wieldraper 421
wiens 43
wieroock 118
wigge 460
wighswijs 141
wybisschop 968
wijck 773
wijcken te rugh 638
wijck-meester 892
wijders 357
wijde treed 850
wy-doppe 137
wijdt 489
wijdte 515. 525
wijf geven 741
wijfje 155
wijfsche slaef 742
wijfs gewijs 637
wijfsieck 737
wijn 369
wijnback 373
wijnbesie 373
wijnbrauw 205
wijndragende 102
wijndruyf 102
wijngaerdt 129
wijngaerdtstock 371
wijngaerdtworm 129
wijngardenier 370
wijnhuys 777
wijnigh 203
wijnkupp 373
wijnmaendt 552
wijnpers 373
wijnpers-back 373
wijnpot 525
wijnranck 371
wijn-ruyte 107
wijnsift 373
wijnstock 370
wijnstockje 370
wijnsupper 624
wijn-tobbe 373
wijs 600
wijse 538
wijsen 213
wijser 450
wijsgierigh 600
wijsgierigheyt 601
wijsheyt 579
wijsheytkunde 677
wijsselijck 636
wijs zijn 499
wijt 55
wijt buyten 726
wijten 663
wijtloopigh 546
wijtloopigheyt 996
wijtmuyligh 154
wijtopgespalckt 154
wijtspreuckigh 690
wijt van een gedaen 407
wijt van een geset 292
wijt van een setten 850
wywater 936
wywatersvat 967
wildadigh 670

wilde

Digitized by Google

wilde druyf 259
wilde erte 93
wilde ezel 186
wilde geyt 180
wildernis 870
wilde roos 101
wilde vlies 107
wilde vogel 138
wildt 116
wildt beest 164
wildt dier 173.361
wildtheyt 764
wilt swijn 86
wilt vercken vleesch 363
wilge boom 112
wilge bosch 120
wil geven 754
wilkeur 274
willen 602
willens 605
wilveerdigh 670
wilveerdigheyt 673
wimpel 381
winck 755
winckel 499
winckelier 796
winckel maet 527
windaes 459
windel 745
windt 186
windtbal 849
wintstilte 451
winnen 688
winnnen t'eenemael 640
winst doen 661
winter 540
wintermaendt 552
winter quartier 912
winter stede 732
winter wooningh 732
wip 780
wiskonst 510
wiskonstenaer 506
wispelturigh zijn 639
wissel 795
wissel (of valsch) 497
wisselaer 432
wisselbaer 656
wisselbrief 432
wisseldagh der sieckte 805
wisselen 795
wisseljaer 432
wisschen 856
wit 174
witachtigh 28
wit gesprenkelt 182
witheyt 264
witjen 74
wit maken 400
witte 136
witte bast 108
wittebroodtskindt 733
witte marmersteen 74
witte moriaen 560
wit worden 388
wit wijf 982
wit zijn 89
woeckerachtigh 661
woeckeraer 661
woecker gelt 661
woeckerigh 661
woeckerye 661
woeckerye plegen 661
woeckeringh 661
woeckerlijck door woecker 661
gelt op woecker soecken 661
geringe woecker 661
Joden woecker 661
op woecker nemen 661
op woecker uytlenen 661
woeden 975
woedende 654
woedigh 904
woedigheyt 938
woelen 625
woensdagh 551
woest dier 574
woestigheyt 915
woestijne 571
wolachtigh 110
wolck 50
wolckachtigh 50
wolckje 75
wolck scheuringh 35
wolf 185
wolfs-feest 937
wolfs-kruydt 98
wolfs-mantel 393
wol-handelaer 344
wolle 162
wollespinners 732
wollewerck 732
wollewerckster 732
wollewever 534
wolvin 265
wonderbaer 573.839
wonder dier 932
wonderlijck 215
wonder seltsaem 313
wonder teecken 983
wonder werck 570
woonen 19. 558
woonhuys 201
wooningh 732
woonstede 768
woorden schat 677.678
woordt 627
woordtbedriegerye 648
woordtbenamingh 3
woordtboeck 678
woordtlidt 697
woordtrol 678
woordtspelingh 828
woordtstrijden 719
woordtvoegingh 686
woordtwisselingh 689
woordtwisselingh 680
worden 111
worgingh 835
worm 129
wormachtigh 325
wormsteeckigh 325.396
wormtje 126
worpgeweer 821
worpnet 358
worpspiesken 898
worstelaer 846
worstelen (subst.) 842
worstelplaets 847
wortel 186
wortelen 80. 81
worteltje 103
wouthout 186. 361
woutslangh 131
wouwe 146
wrack 75
wraeck 991
wraecknemer 991
wrongh 259
wreecken 991

wreec-

Yzeercker 993
Yzeerdelijcker 896
Yzeerdelijck vermoozden 900
Yzerdt 483. 655
Yzeerdtheyt 183
Yzijven 57
Yzijvingh 807
Yzock 652. 883
Yulpsch 625
Yulpsch proncken 467

X.

Xerxes 575

Y.

Yel 282. 299
Yelheyt 199
Yder 586
Yder een 991
Yets anders 658
Yet wat 725
Yren 500
Yfs 53
Yser 65
Yseren 385
Yserverwigh 74
Yserwerck 73
Yser wercken 189
Ysskegel 53
Ysvogel 136
Yswozden 52
Ysop 97
Yver 603
Yveraer 976
Yverigh 976
Yuoz 264
Yvoozne 879

Z.

Zadel 435
Zadelmaker 426
Zadelpaerdt 441
Zadeltasch 435
Zaedt 85. 334
Zaedt dzagende 85
Zaeyen 334
Zaey-landt 331
Zandt 512
Zee 92
Zee 450. 451
Zee-compas 578
Zeedelijck 12
Zeden 598
Zeedenkonst 537
Zeeden leeraer 506
Zeeden vozmigh 601
Zeedige handelingh 537
Zedigh 644
Zeedigheyt 643
Zeedsaemheyt 754
Zee enghte 48
Zeekalf 157
Zeekupk 48
Zeel 419
Zee-roover 433
Zeesch 158
Zeeve 519
Zee visch 150
Zeewier 199
Zegepzael houden 910
Zegepzael 575
Zege pzalende 910
Zege pzalingh 910
Zege-teecken 910
Zepl 450
Zeplen 454
Zeplingh 451
Zepisteen 517
Zibeet-kat 190
Zichtkonstelijck 528
Zichtkime 528
Ziel 584
Ziel der beestozbene 982
Ziel hebbende 928
Zielloos 928
Zieningh 539
Zinrijck 277
't Zp 533. 662
Zijde 493
Zijde baen 429
Zijdelinghs 219
Zijdesticker 478
Zijde van 't bladt 492
Zijde van 't speck 362
Zijdwaerspeyt 557
Zupden 554
Zupden windt 41. 42
Zupdsche 539
Zupdtoost 41
Zupdtwaerts 547
Zupdtwest 41
Zupdt-zupdt-oost 41
Zupdt-zupdt-west 41

Eynde van 't Regiſter.

Digitized by Google

Digitized by Google

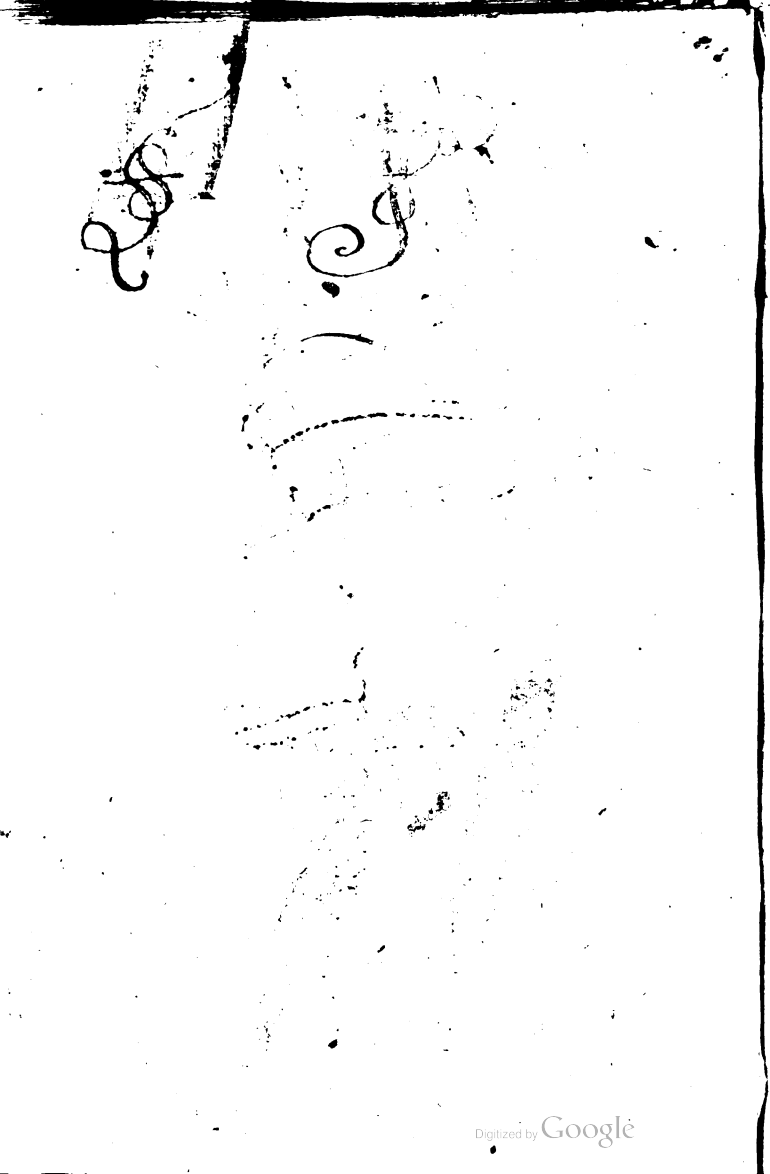
Digitized by Google

Digitized by Google

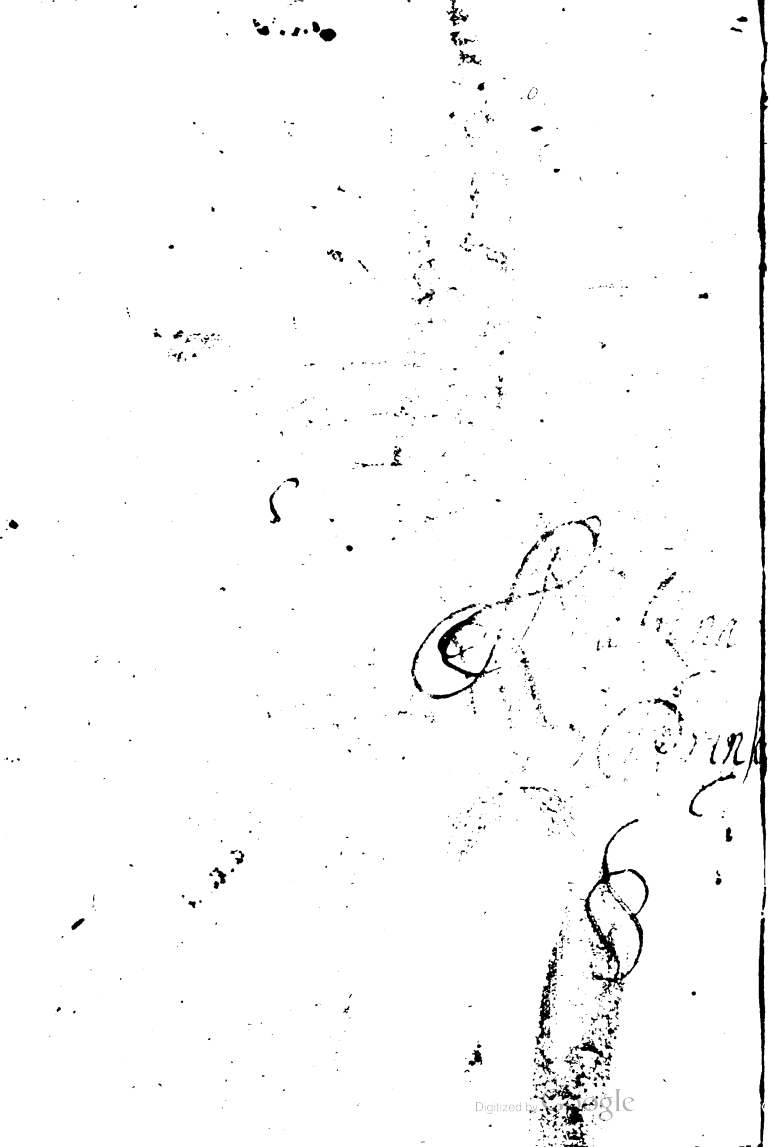
Digitized by Google

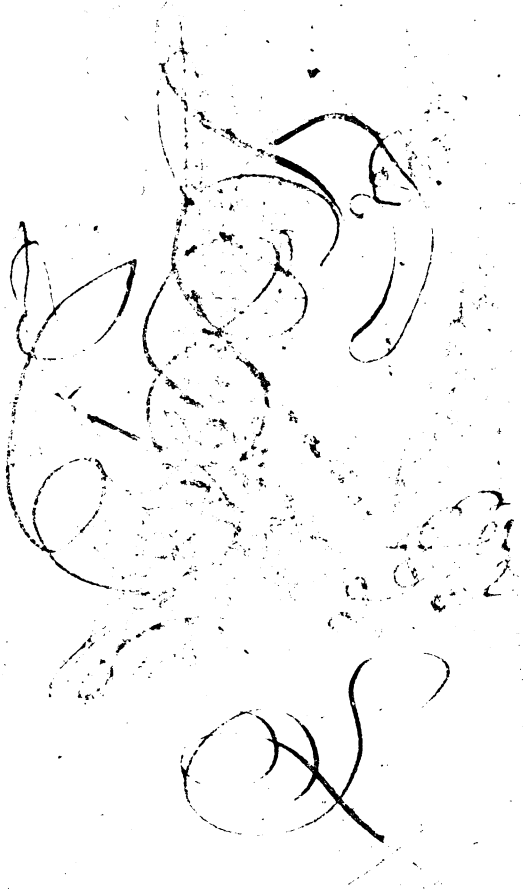

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

Digitized by Google

restaurator Clement
eigenaar U.B. Am
ref. 437 C 29
schade

boekblok reparatie
spoelen eerste 3 kat
schutbladen nieuw -
naaien - op perkamen
kapitaaltjes - nieuw
overlijming shirting
borden bevestiging -
hoeken -
bekledingsmateriaal
rugtitel
sluiting
afwerking gereinigd
papier
lijm CMC - styfsel - b
verf

diversen
kop en staart zijn
perkament versl

Digitized by Google

Digitized by Google